

Георги Константинов

Адски калейдоскоп

Спомени на затворника

София, 2006

Издателство Шрапнел

© Георги Константинов, автор, 2006

© Издателство Шрапнел, 2006

ВСТЪПИТЕЛНИ ДУМИ

Този „Фантастично-документален роман“ е проектиран в пет части. **Първата – „Ставайте, робове“**, излезе от печат през 2005 г. Тя завърши с едно двойно предателство и арест в родния ми град Горна Джумая (Благоевград). Това е частта, обхващаща периода от установяване на диктатурата през 1947/48 г. (когато забраниха всякаква опозиция) до смъртта на Джугашвили-Сталин през март 1953 г.

За онези, които не са я чели или са я забравили тук припомням само нейните главни моменти и най-вече имената на тези, които ще участват и във втората част на „романа“ – **„Адски калейдоскоп“**.

Бунтът в **„Ставайте, робове...“** начена в Панагюрище, където споменът за Априлското въстание беше още жив и присъствието на Апостолите се чувстваше на всяка крачка и във всяка уличка. (Дори заглавието на тази част е заимствано от поемата на Вазов за Бенковски).

Действието се разгъваше в сянката на Студената война между „социализЪма“ и „свободния свят“, и на фона на всеобщата мизерия на народа. Най-вече на селяните, които плащаха „деветдесетък“ на червените наследници на Султана. Отнемайки земите им, мародерите ги превръщаха поголовно в крепостни. Положението на работниците и занаятчиите не беше много по-цветушо. Освен от неимоверно нарасналата безработица вследствие етатизацията и уедряването на работилници и предприятия, тяхното недоволство се подхранваше от низките надници и непрекъснато покачваните норми, които вкупом образуваха така нар. соц. съревнование.

В контраст с мизерията на 90 % от народа, се открояваха паразитизма и алчността на новите властници. С вкуса си към лукса, охолството и разврата, те не отстъпваха в нищо на буржоата и висшата бюрокрация на фашизоидното III Царство. Но безобразията си вършеха в името на „светлото бъдеще на нашите деца“. И в съкратени срокове („за десет години, вместо за столетия“) от партийните и държавни бюрократи се роди новата господстваща и експлоаторска класа. За да се удържи на върха на социалната пирамида, посредством своята тотална и абсолютна диктатура във всички сфери на живота, тя изкореняваше с бесилки, разстрели, затвори и лагери всяко застрашаващо я недоволство.

В такава обстановка, хиляди млади хора се разбунтуваха и потърсиха изход в борбата. Сред тях бяхме и ние – юноши и мъже от Панагюрище и други градове и села в различни райони на страната. Нямахме опита, нито съветите на По-възрастните. Трябваше да започнем всичко от нулата срещу жестоки, коварни и безскрупулни противници, които имаха зад гърба си поставилите ги на власт сталинови армии и Ялтенските споразумения със „свободния свят“. Последните развързваха ръцете им, за да смажат всеки ропот и бунт в така нар. народни демокрации.

Липсваха ни опита и всичко необходимо за победата в една продължителна, изтощителна и решителна борба с болшевишката диктатура, но не и куража, ентузиазма и вярата, че развързката не е „зад девет баира“.

След като никой не ни подаде ръка, ние започнахме сами да търсим идеали, програми (минимум и максимум), подходящи организационни форми, методи и средства за тая борба, и най-вече провеждахме преки акции, чрез които да се калят бойците и обединят в групи, ядра или „многогълници“ от една мрежова организация. Заедно с това трябваше да решаваме и най-трудните проблеми на конспирацията – за връзките между хората и групите, и борбата с предателите за чието размножение тайната полиция на диктатурата (ДС) се бе превърнала инкубатор.

Бяхме си дали обет, всеки от нас, където и да се намира, да поеме риска на предателството и дори смъртта, за да работи нелегално и постоянно за увеличаване броя на бойните групи, ядра и многогълници на организационната мрежа в изолация помежду ни и помежду им. В тая конспиративна работа взеха участие стотици. Предателите успяха да вкарат в обектива на ДС десетки от които, в края на едно „злодейско“ следствие, на подсъдимата скамейка седнахме девет души. Сред деветте имаше „стажант“-бойци, запланувани и дори случайно попаднали.

В тая перманентна и многолика класова война ние допуснахме не малко грешки и проявихме слабости, които можеше да бъдат избегнати при една сериозна техническа и психологическа подготовка, при ползването на една добре разработена техника на подбор и проверка на бойците, при едно по-задълбочено познаване на врага и особено на начините за париране на манипулациите, провокациите, „реализациите“ и „неутрализациите“ на неговата тайна полиция и нейните доносници.

Поради това, ние изгубихме много сражения в тайната война с диктатурата, което навярно беше неизбежно при даденостите и условията в които я водихме, но тя не приключи с нашата капитулация и никога няма да завърши, докато народът не удържи връх в нея. Докато, както се пее в песента, не

„Изгрей зора на Свободата,

зора на вечната борба!

докато не

Изгрей в душите и сърцата

на всички роби по света!“

*

В „Именния показалец“, който следва нетрадиционно още тук – във въспителните думи, присъстват с имената си и с кратки биографични бележки, десетки герои, филистери, подлещи и чекисти, които „идват от Първата част на романа“. Те участват в развитието на сюжета, така както е и в живота, където непрекъснато едни „актьори“ изчезват и на тяхно място, на смяна, се появяват нови. За да продължат двубоя на едно бойно поле, върху което, освен физическата смърт, която често е преддверие към безсмъртието, ги застигаше и духовната, изваждаща приживе мнозина от борбата и оставяйки безброй безкръстни морални гробове...

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ НА ХОРА И КОПОИ

(КЪМ НАЧАЛНАТА ДАТА НА ВТОРО ДЕЙСТВИЕ/ЧАСТ)

ХОРА

Атмалжов Петър – 20-годишен, от с. Баня, Панагюрско, „вражески настроен спрямо народната власт“, когото неоснователно планиран за включване в борбата срещу нея.

Баров Георги – от нелегалната организация на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращ в доносите на „Никита“

Бекяров – о.з. генерал от Панагюрище, фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на една от групите на ГКГ

Богоев Радко Георгиев („Черното“) – 22-годишен, анархист, изключен от Казанлъшката техническа гимназия като организатор на кръжок „Сергей Нечаев“, фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на анархистическа група заедно с ПНП и ГКГ

Богоев Рад Стоянов (Р.Ст. Б., Лако, „Руди“) – 22-годишен, анархоземеделец, осъден на шест години като член на ТОТ (Тайната Организация на Терористите) по НДОХ 117/53, заедно с брат си

Богоев Богоя Стоянов (Б.Ст. Б., Боно) – 28-годишен, земсист и „рецидивист“, осъден на десет години по НДОХ 117/53. Предадени от братовчедките Мария и Пена Лещарови, Делчо поп Николов и други доносници на ДС

Григоров Григор Стефанов – Никола-Петковист, 47-годишен, прокурорски свидетел срещу членове на ТОТ

Григоров Кръстю Стефанов – брат на горния, – съден по процеса за терористическите актове през 1949 г. срещу турското консулство в Пловдив

Григоров Никола – 32-годишен, средния брат, анархист, член на ТОТ

Германова Дона – П.К. (Пощенска Кутия на нелегалната група в с. Бъта, Панагюрско

Гуляшки Иван Велков (Ив. В. Г.) – 20-годишен, „кандидат-член“ на ТОТ, осъден по НОХД 117/53 г. на 5 години

Длъгнеков Коста Иванов – 22-годишен от организацията на Мардохай ННОО „СБ“, фигуриращ в доносите на „Никита“

Дудеков Делчо – фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на една от групите на ГКГ

Джигов Кръстьо – 30-годишен, овчар, фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на една от групите на ГКГ, прокурорски свидетел

Ерови Никола и Георги – фигуриращи в доносите на „Никита“. Първият е анархист с 20-годишна присъда, съден в отделен процес

Зафиров Васил Дичев (ВЗД) – 27-годишен, легионер, участник във взривяването на статуята на Сталин, с 14-годишна присъда по НОХД 117/53

Зумпалов Георги Димитров – 24-годишен, фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на една от групите на ГКГ

Зумпалов Евгени Луков (Евг. Л. З.) – 26-годишен, легионер, „рецидивист“ – съден по процеса за терористическите актове през 1949 г. срещу турското консулство в Пловдив и осъден по НОХД 117/53 на 1 година

Касъров Иван – никола-петковист, фигуриращ в доносите на агент „Витоша“ като член на една от групите на ГКГ

Керемедчиеви Стоян и Матей – от организацията на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращи в доносите на „Никита“

Константинов Георги Георгиев (ГКП) – 20-годишен, анархист, автор на „романа“ в пет части, осъден по НОХД 117/53 на 20 години като ръководител на ТОТ

Константинов Огнян Георгиев – 17-годишен, брат на ГКГ, фигуриращ в доносите на Никола Пенелов като член на една от групите на ГКГ

Куртев Атанас Христов – 46-годишен, работещ в търговията, безпартиен, осъден по НОХД 117/53 на 5 години

Ковачев Петър – 26-годишен, земсисст от групата на изключените от юридическия факултет при студентските чистки в университета след 1949 г.

Каназирски Петър – работник в ДИП, 18-годишен от групата на Рад Богоев – Лако

Ланджев Неделчо (Манджата) – 24-годишен от групата на Георги Зумпалов

Митов Димитър Георгиев (Митко) – братовчед и помощник на Лако

Михайлов Пенчо – от нелегалната организация на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращ в доносите на „Никита“

Мулешков Петър – от нелегалната организация на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращ в доносите на „Никита“

Д-р Мухлев – лекар, фигуриращ в доносите на Делчо П.Николов като член на една от групите на ГКГ в Панагюрище

Немигенчев Стефан – 18-годишен от групата на Рад Богоев – Лако

Николаева Маргарита Бабева – 20-годишна, приятелка на ГКГ, следователно подозрителна, поради което превърната в „обект“ за вербуване Николов

Петър Пиклев (ПНП, Пенко. Мардохай) – 22-годишен, анархист, осъден по НОХД 117/53 на 16 години като ръководител на ТОТ

Пеев Петър Петров Къльов (ППП) – 20 годишен, безпартиен, осъден по НОХД 117/53 на 3 години

Пъков Стефан Стоянов – 21-годишен, земсисст, един от най-добрите ни приятели от гимназията, осъден пръв на 12 години по отделен процес като ръководител на БОД (Българско Освободително Движение)

Пипин Къси – 20-годишен, земсисст от групата в с. Бъта, Панагюрско

Раленков Илия – 22-годишен, земсисст от групата в с. Бъта, Панагюрско

Сапунджиев Делчо – 19-годишен от гимназиалната четворка (с Лако, Стефан Пъков и ГКГ), впоследствие тенор във Варненската опера.

Тодев Павел – от организацията на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращ в доносите на „Никита“

Тороманов Рад – 30-годишен, овчар, фигуриращ в доносите на Делчо поп Николов като член на една от групите на ГКГ, прокурорски свидетел

Узунов Пирин – от организацията на Мардохай ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“), фигуриращ в доносите на „Никита“

Финджеков Иван – Никола-Петковист, 47-годишен, прокурорски свидетел срещу членове на ТОТ.

Фурнаджиев Петър (Исус) – индивидуалист, легионер, подлуден от побоищата в ДС

Хаджиев Франц – 26-годишен, земсист, от групата юристи, живущ на пасаж „Свети Никола“ №4, арестуван в първата седмица след провала, от чиито протоколи за разпит няма и следа в „досието“ Хаинов Никола – фигуриращ в доносите на Никола Пенелов като член на групата на Лако

Хасанов Годор – фигуриращ в доносите на Никола Пенелов като член на групата на Лако

Хърков Динко – 23-годишен, фигуриращ в доносите на „Никита“ като член на нелегална група, с Георги Зумпалов

Царски Иван (русия) – 22-годишен, земсист от групата в с. Бъта, Панагюрско

Шекерджиев Васил – 32-годишен, индивидуален член на „мрежовата организация“

Шопов Любен (“Фифи”) – 24-годишен, фигуриращ в доносите на „Никита“ поп като член на група с Георги Зумпалов

Шопов Георги – член на нелегална група, фигуриращ в донос на „Никита“

Шопов Годор – овчар, доставчик на пистолети за Лако

Юрданов Годор – член на нелегална група, фигуриращ в доносите на „Никита“

Свидетели, които посочих и не се явиха на процеса

Сапунджиеви Георги и Добри (Доко Лисицата) – синът Георги – член ЦК на БКП и баща му – наш хазаин, който се яви на процеса като свидетел

Стоянов Кирил – член на БКП, бивш директор на гимназията в с. Любимец

Терпешеви Добри и Стефан – бащата „главнокомандващ на НОВА“, бивш член на Политбюро на БКП и заместник-председател на Министерския съвет и син му Стефан, който изпрати писмена декларация до съда

Имена на затворници, фигуриращи във встъпителните думи

Ангел Держански – член на ПП на БЗНС и бивш м-р в първия кабинет на Отечественния Фронт след 9.IX.1944 г., осъден на 20 години

Васил Йоцов – 28-годишен, земсист, завръща се с фалшив паспорт от емиграция, осъден на 20 години за създаване на нелегална организация

Димитър Михайлов Гачев – 56-годишен, троцкист, бивш ръководител на Военната организация на БКП до 1925 г., осъден на 20 години

Илия Кехайов – 30-годишен, анархист, осъден на 12 години за създаване на нелегална организация

Д-р Кирил Костов – 37-годишен, медицински лекар, член на БКП, осъден по монтиран процес

Коста Сотиров Стоянов (Кочо) – 40-годишен, анархист, осъден на 6 години за пропаганда и подстрекаване към бунт по време на Унгарската революция през 1956 г.

Петър Братков – 48 годишен, член на ЦК на социалдемократическата партия и депутат, осъден на 10 години по монтирания процес на Коста Лулчев

КОПОИ (ЩАТНИ И НЕЩАТНИ)

Бангиев Стефан Иванов – съученик и съмишленик-анархист, връзка между преминалите в нелегалност членове на ТОТ (Тайна Организация на Терористите), впоследствие агент „Витоша“

Велинов Боян – през 1953 г. старши лейтенант от ДС, зам. Н-к на отделение „Централен Терор“ към II отдел на III у-ние на ДС („за борба с контрареволуцията“). Завършва полицейс-

ката си кариера с чин генерал майор като зам.-началник на VI у-ние на ДС (Политическата полиция).

Вучков Ст. – О.Р. от III отдел на ДС към Столично у-ние на МВР, натоварен от Апостол Колчев с разкриването на атентата от 20 август 1952 г. на улица „Оборище“ №95 и с изготвяне на „Справки“ за ГКГ и ППП преди ареста им през март 1953 г. по втора линия на предателството ни

Гройс Любен – колега от курса по клинична лаборатория, комуто властта отказва висше образование, поради ексекутиран баща и осъден на доживот чичо. Връзка между преминалите в нелегалност членове на ТОТ (Тайна Организация на Терористите) чието име става известно на ДС преди арестите на софийските подсъдими от процеса по НОХД 117/53 в началото на пролетта на 1953 г. В досиетата няма следи от негови разпити. След процеса завършва режисура и става един от големите режисьори на българския театър.

„Детелин“ – неидентифициран доносител срещу Петър Пеев (по всяка вероятност Чавдар Стефанов Попов – „Чарли“) в резултат на чиито доноси ДС започва разследването срещу ППП и стига до ГКГ. Впоследствие член на БКП, а след 10.XI.1989 г. виден опозиционер от СДС и главен инспектор в м-во на образованието, натоварен с провеждане на чистката сред учителите.

Джуджев Стою – съден по процеса за терористическите актове през 1949 г. срещу турското консулство в Пловдив. Със съмнения, че е капитулирал и започнал да сътрудничи на „органите“ на ДС.

Димитров Иван – капитан от ДС, н-к на II отдел от III у-ние на ДС. По-късно генерал лейтенант и шеф на „Народната милиция“

Думков Богдан – полковник, н-к на III у-ние на ДС „за борба с контрареволуцията“. Завършва кариерата си с чин генерал полковник

Захариев Недялко – агент „Павел“, с чиито доноси започва провала. Брат на втория подсъдим по процеса за терористическите актове през 1949 г. срещу турското консулство в Пловдив – Иван Захариев за когото също има съмнения, че е капитулирал и започнал да сътрудничи на „органите“ на ДС

Илиев – майор от ДС, ветеринарен доктор и н-к на „Болницата за затворите“

Катранджиев Кирил (Кирчо, „Геро“, „Лауренс“) – агент-провокатор на ДС, с чиито доноси завършва провала на ТОТ

Колчев Апостол – генерал от ДС, неин шеф до 1953 г.

Кумбилиев Георги – генерал от ДС, неин пореден шеф след Апостол Колчев

Лещарови Пена и Мария – братовчедки, използвани като доносници срещу Боно – Бой Богоев и други членове на нелегални групи в Панагюрище

Наков Сотир – старши лейтенант, групов н-к на ДС и зам. Н-к на околийското управление на МВР в Панагюрище

„Никита“ – неидентифициран доносник от една от групите на ПНП

Пенелов Никола – доносник срещу членове на нелегални групи в Панагюрище

поп Николов Делчо – доброволен доносник/заявител (ДЗ) срещу членове на нелегални групи в Панагюрище

Славеев Ненчо – лейтенант, групов н-к на ДС и зам. Н-к на околийското управление на МВР в Панагюрище. В последствие прави „кариера“ в централата на ДС в София.

Хаджи Димитров Тодор (Тошо х. Пуцьов) – студент по право, бивш анархист, капитулант, прокурорски свидетел срещу членове на ТОТ. Впоследствие „народен“ съдия.

Предлаганата **втора част** обхваща периода на така нареченото размразяване – от 1953 до 1962 г., наблюдавано от прозорците с намордници на затворите. Това е десетилетието, свързано с настаняването на „реформатора“ Хрущов в покоите на неговия вожд, учител и посмъртен враг – Сталин. „Априлското поколение“ на моите съвременници беше склонно да представя това десетилетие едва ли не като „скок от царството на необходимостта в това... на свободата“! За мене то започна със „следствието“, което непосредствено след смъртта на тирана не беше претърпяло съществени промени. „Реформаторите“ бяха вчерашните съратници на „гениалния продължител на делото на великия Ленин“. „Следователите“ бяха същите удушвачи на свободата и в кабинетите им ни следеше с блуждаещия си поглед психопатът и садиста Дзержински. По стените бяха окачени „мислите“ на „първия социалистически реалист и голям хуманист“ Максим Горки: „Когато врагът не се разоръжава, него го унищожават“. „Органите на ДС“ се стремяха да изтръгнат от нас самопризнания за инкриминираните факти до които се бяха добрали, чрез своите доносници, да разкрият, арестуват и унищожат останалите вън от полезрението им и от досег с предателите, врагове на диктатурата. Защото, това което не й даваше покой, беше призрактът на самовъзпроизвеждащата се и продължаваща акциите си против нея нелегална организация. Към този финален резултат копоите се стремяха без да подбират средствата и това трябваше да се знае от всеки, който е искал да продължи войната срещу тях. Тези, които не са чели или са забравили първата част на „романа“, ще намерят нейното „резюме“ в главите, посветени на следствието и процеса.

Третата част на „романа“ се отнася за времето между затвора и емигрирането ми – от 1962 г. до 1973 г., **четвъртата** е за периода на емиграцията ми от 1973 до 1991 г. и последната **пета** част – е за завръщането ми през 1991 г. до наши дни.

*

След арестуването ми в Благоевград, прекарах девет години и половина в болшевишките затвори или точно 3450 дни. Те са предмет на настоящата втора част на „романа“. В 75 от тях, бях „следствен“, пет години преминаха в наказателните килии и четири и нещо – в лудници, „болници“ и на обикновен режим, както следва:

– **От 28 март до 12 юни 1953 година** – в ареста и следствието в Централата на ДС при МВР и в нейния Следствен отдел (в Софийския Централен Затвор – СЦЗ). Следствието е преддверие към затворническия ад, което често е по-ужасно от Дантевия „девети кръг“.

В новосъздаденото „безкласово“ или „общество на дружески класи“, съществуваха множество затворнически режими и класи затворници, които се определяха законодателно чрез „правилника за вътрешния ред“ и от категориите и разрядите, които напомнят кастовия статут в Индия.

– **От 12 до 15 юни 1953 година** – процес в Съдебната палата на бул. „Витоша“ (тогава „Сталин“) в София, който наподобяваше циркова клоунада с тъжен край. Осъдиха ме на 20 години „лишаване от свобода“. (**NB** В кавички, защото: 1) Не могат да те лишат от това, което си нямал и вън от затворите. 2) Ако става дума за свободата на духа, аз и в затвора бях толкова свободен, колкото и навън. Дори повече...)

– **От 15 юни до 15 август 1953 година** – в килия №21 на „режимното“ III отделение в СЦЗ.

– **От 15 август до 10 декември 1953 година** – във II отделение („Шанхай“) на СЦЗ и в шивалнята към затвора.

– **От 10 до 23 декември 1953 година** – в килия №37 на „режимното“ III отделение на СЦЗ.

– **От 23 до 25 декември 1953 година** – на път за ТВО Белене през „етапните“, в София и Плевен.

– **От 25 декември 1953 година до 3 март 1954 г.** в затвора на остров Белене (Втори обект).

– **От 3 до 5 март 1954 година** – по обратния път в „етапните“ до затвора в гр. Пазарджик.

- **От 5 март 1954 година до 17 юни 1959 г.** – в пазарджишкия затвор, както следва:
  - **от 6 март 1954 г. до 6 юни 1955** – в килия №11 на отделението „Зад завесата“ на I етаж (северно крило), което беше наказателно (режимно) и „смъртно“ отделение,
  - **от 6 юни 1955 г. до края на юни 1956 г.** – в килия №6 „Зад завесата“,
  - **от юли до края на август 1956 г.** „на лек режим“ в килия №32 в южното крило на втория етаж,
  - **от септември до 15 октомври** в килия №14 „Зад завесата“.
  - през периода **от 6 юни 1955 г. до 15 октомври 1956 г.** – на нормален режим, вследствие „Женевския дух“ и наченатата под ръководството на Хрушчов „либерализация“. Тогава, освен в килия №6, пребивавах два месеца и в килия №32 на II етаж, където бях сред затворници от I категория, 2-ри и 3-ти разряд (Брадков, Держански, 5-6 броя генерали и др.) и отново бях свален за кратко на I етаж – „Зад завесата“,
  - **от 15 октомври 1956 до 15 април 1957 г.** – в килия №65 на наказателното отделение, III етаж – южно крило,
  - **от 15 април до 15 юли 1957 г.** – в карцерите от подземния етаж на затвора,
  - **от 15 юли до 15 септември 1957 г.** – отново „Зад завесата“ в изолираната с червен кордон килия №21 на I етаж. Тук довеждат Кочо и Илия Кехайов, след като минават през карцерите с Йоцов и другите,
  - **от 15 септември до средата на ноември** седем човека сме изпратени в „склада“, под крилото на администрацията,
  - **от средата на ноември 1957 г. до 23 декември 1958 г.** – в килия №64 на наказателното отделение на III етаж,
  - **от 23 декември 1958 г. до 15 юни 1959 г.** – в килия №71 на наказателното отделение на III етаж,
  - **от 15 до 17 юни 1959 г.** отново в килия на II етаж,
  - **От 17 юни до 20 юли 1959 г.** в затворническата килия на психиатрията при Александровската болница,
  - **От 20 юли 1959 г. до края на месеца** – в VII (режимно/„смъртно“ отделение) на СЦЗ,
  - **От края на юли до април 1960 г.** – в болницата при СЦЗ,

– От април до ноември 1 960 г. – на II обект в затвора на остров Белене,

– От ноември 1960 г. до януари 1961 г. – в Плевенския затвор,

– От януари до септември 1961 г. – в болницата при СЦЗ,

– От септември 1961 г. до 7 септември 1962 г. – на II обект на затвора в остров Белене, където в „характеристика“ от 15.IX.1962 г. (седмица след излизането ми от затвора – „на свобода“) имаше заповед за поставянето ми отново в... изолационен (наказателен) режим. Това девети-половинагодишно „ходене по мъките“ е малка част от скритата или премълчавана 45-годишна история, която като при айсберга, е по-голяма от видимата и официалната. За нея днешните политици, историци, политолози, социолози или народопсихолози обикновено мълчат. Може би от страх или... от срам.

ЗА СЛЕДСТВИЕТО И ПОКАЗАНИЯТА НА АРЕСТУВАНИТЕ

Обща представа за следствената практика на ДС може да се получи в стотиците спомени и разкази на оцелелите от Преизподнята. Като примери могат да се посочат книгата и едноименния филм „ПРИЗНАНИЕТО“ по спомени на АРТУР ЛОНДОН или съответните глави на Солженициновия „АРХИПЕЛАГ ГУЛАГ“. Тук аз разказвам само за собствения си опит и неговото отразяване в следствените материали към нашето НОХД 117/53 г. Последните са разхвърляни в десетки томове от няколко „партиди“ и представляват невъобразим хаос. Много от тях липсват. Например, оригиналите на протоколите, доносите на „камерните агенти“, материалите и Албума на ДС за взривената статуя на Сталин. „Принципите“ за това „класиране“ и елиминиране или изолиране на отделни документи и „разработки“, които се предоставят на наивниците „за запознаване“ се нуждаят от по-сериозен анализ. Но още сега могат да се направят някои предположения за хаоса.

В неговата основа едва ли стои архиварската немарливост или негодност. По-скоро той прикрива свръхсекретната част от рецептите на канибалите-готвачи, препоръките в „Наръчника на инквизитора“ и еволюцията и усъвършенстването на методите за изтръгване на „самопризнания“ от обвиняемите. От тях следователите предоставяха на прокуратурата и съда само лицеприятната им част, но и тя беше достатъчна за правното оформление на екзекуцията ни – било веднага (24 часа) след процеса, било по-бавно (и безкръвно) през дългите години на „превзпитание“, тях ДС определяше посредством съдиите, за всеки от осъдените и изпратени в каменните душегубки на политическите затвори. (В „нормалните“ процеси **размерите на наказанията, налагани от съда, се определяха по правило от „органите“ в бележка до председателя на съдийския състав, придружаваща папките със следствените материали.** Последната папка от делото, съдържаше самия процес с приноса в него на помощниците на ДС – съдии, прокурори и адвокати.)

Методите на разследване и режима на който се подлагаха разследваните бяха копирани от „съветските другари“. Инквизициите се дозираха за всеки следствен в зависимост от мястото и важността, които му отреждаха в обвинителния акт. Те се извършваха под лекарски контрол и служителите на чекисткия Ескулап прекъсваха временно „следствието“ всеки път, когато подследствения трябваше да бъде изваждан от агонията, вследствие измъчванията или от състоянието на „апатия“, ако са прекалили с дозата опиати. Ескулапите в габардинени костюми можеха да препоръчат прекратяване на инквизициите или направо оформяха смъртния му акт с което приключваше и „активното следствие“.

Описанието на схемата и метода на разпити и изтезания, на които бях подлаган е направено в началните глави на тази втора част, заедно с някои моменти като приготвянията ми за самоубийство към 20 май 1953 г. или оковаването в белезници, което продължи почти до края на следствието и началото на съда. От тези „попътни инциденти“ в справките и рапортите до „йерархията“ естествено няма и следа...

Протоколите за разпит носят белезите на следователския стил. Тяхна характерна черта е сталинския език и подвеждането на „самопризнанията“ на обвиняемите под общ знаменател с параграфите и алинеите на Наказателния Кодекс. Като правило оригиналите им се пишеха и четяха на глас от съставилия ги следовател, след което той изискваше подписа на разпитвания. Моите бяха писани от покойния ст. лейтенант Любен Иванов Чалъков и приподписани с моя подпис. Машинописните им версии, които се представяха в съда най-често бяха без подписа на следствения. Прецизният им контрол беше почти невъзможен, поради много причини сред които и състоянието на „разпитвания“, граничещо с това на сомнамбула. Но, понякога се стигаше до отказ да подпише полицейските съчинения, когато те преиначаваха или преувеличаваха до неузнаваемост казаното за другарите ми „съзаклятници“ и съпроцесници. Стараех се, доколкото това беше възможно в условията на побоища, мъчения, безсъние, глад и пълно изтощение, придружавани във върховите моменти с поставяне на дроги и медикаменти в храната ни, стараех се да не влошавам с показанията си положението на вече арестуваните приятели и особено да не въвличам нови в делото. Тези, редове от протоколите, които ме засягаха лично, обикновено не съм контролирал дума по дума, защото считах, че в онази епоха самото взривяване на статуята на масовия убиец – вожд и идол на чекистите – беше достатъчно, за да ми осигури смъртната присъда.

Считам за необходимо да подчертая, че следователите често са нарушавали хронологията и с датировката на протоколите. Това едва ли се е дължало само на практикуваното от тях групиране на данните от няколко последователни разпита в един общ протокол, който като правило носеше датата на групирането. На места, водещите следствието офицери от ДС са извършвали доста свободни перифразирания и намеси в показанията с оглед унифицирането им с изискванията на наказателното „право“. Другаде те са вмъквали отделни изречения и дори цели пасажки от показанията на един обвиняем в тези на друг с оглед „уеднаквяването“ и „координиране-

то“ им. А в някои случаи са прибегвали до неприкрито фалшифициране на казаното от следствия.

Чиновническо-полицейските кентаври пишеха собственоръчно тези протоколи или си вземаха бележки по време на „разпитите в потайна доба“, ако могат да бъдат наречени така зверствата на щатните садисти от тайната полиция. „Обработката“ на „обектите“ с която те изтръгнаха показанията, приличаше много повече на средновековно инквизиране или на манипулиране в старовремска касапница, отколкото на „съдебно дирене“. В повечето случаи касапите от Следствия отдел на ДС се опитваха да нагласят показанията на арестуваните според своите разбирания и нужди. „Поправките“ в записите на казаното засягаха най-често идейните подбуди на извършителя на даден антидържавен акт или създаваха възможност на прокурора да жонглира със съчинените от следователя и приписвани на подследствия „самопризнания“. Това позволяваше вкарването на съдебния процес в желанието от ДС коловоз и често струваше главите на подсъдимите или дългогодишни присъди. Фалшификацията на показанията налагаше да си отваряме очите постоянно на четири. Но зверските побоища, безсънието, преумората и другите „екстри“ на „активното следствие“ създаваха нерядко възможности инквизиторите да пробутват „незначителни детайли“ или „неволни и невинни грешки“ в полицейските протоколи. Когато ги улавях, протестирах и отказвах да ги подпиша, искайки да бъдат отразени струващите ми се важни корекции. Затова сред материалите на следствието има такова изобилие от неподписани документи или страници от тях. Броят им съперничи със скъсаните и изпратени в кошчето за боклук показания.

Разбира се, следите от измъчванията, побоищата, карциранията, поставянето на медикаменти в храната ни и т.н., и т.н., които бяха ежедневие и „еженощие“, не присъстват в документацията. Сталинските палачи бяха инструктирани да не оставят кървави или „сухи“ следи върху нея и вземаха всички предохранителни мерки, за да ги изтрият и да не бъде нарушена „социалистическата законност“. Наш дълг е да повдигнем завесата над ужасите, които нерядко са „по-страшни от най-страшната измислица“.

Средновековните методи с които се изтръгнаха „самопризнанията“ на жертвите бяха засекретявани или премълчавани. Напразно, четящият ги, ще търси дори една дума за мъченията, побоищата, инквизициите и заимстваните от „съветските“ полицаи по-„рафинирани“ методи като безсънието, глада и превръщането на доста невинни на пръв поглед мерки в непоносими изтезания като стоенето прав или с белезници на гърба, които когато продължат седмици, а понякога и месеци, затъмняват дори изпичането на бавен огън. Всичко това е прикрито в документите на ДС с евфемизми от рода на „активен разпит“ или „разследване по ускорената процедура“. Привеждането на подследствия до състояние на невменяемост се наричаше на езика на чекистите „изпадане в апатия“, а убийствата или самоубийствата на „следствените“ се прикриваха зад фалшиви или непознати диагнози.

Когато се анализира достоверността на тези документи, освен „идеологическите“ мотиви, които са маска на материалните интереси, трябва да се вземат под внимание следните моменти:

Съществуваха вътрешвидова конкуренция между щатните копои и междувидова борба на щатните срещу нещатните. Конкуриращите се оперативни „работници“ се стремяха да си припишат заслугите по разкриване на мнимите или реални врагове и да си присвоят „келепира“ от спечелването на „съревнованието“. В конкретния случай на нашето дело в боричканията участваха групата на ДС от Централата в МВР и тази на ченгетата от следствения отдел с многобройните обслужващи ги агенти, секретни сътрудници (СС), информатори, доброволни заявители (ДЗ), доверени лица (ДЛ) и прочее доносници и предатели. Всички те се стремяха да фигурират по-осезателно с мръсните си дела в документацията, защото от „успешното“ им и временно представяне в нея зависеха в крайна сметка служебната им кариера и свързаните с позицията им върху йерархическата стълба привилегии. (За нещатните подлещи оставаха трошите.)

Копоите от следствения отдел на ДС целяха създаването на настроения, недоверие и омраза между арестуваните и противопоставянето им, чрез най-банални подмятания за „топене“ един друг.

На последно по място, но не и по важност, следствието беше част от тайната война на тайната полиция (**NB** Употребявано е навсякъде *полиция (полицейщина)*, защото *милиция = въоръжен народ*. Швейцарската армия е от рода на милициите. В социалистическата литература (в най-широк смисъл) въоръжените части/колони на народа избират, свалят или сменят „военните“ специалисти.) срещу нас. С нея тя преследваше много цели сред които беше и „компромата“ . Не трябваше да остане никаква следа, че между борещите се с режима на диктатурата е могло да има идеалисти, които са се държали достойно, твърдо и героично пред злоещите й преториянци с което биха дали „лош пример“ за грядущите поколения. „Документите“ на ДС се съставяха като в Оруеловия отдел за манипулиране на документите в неговата „1984“.

След приключване на процеса, което в полицейската терминология се нарича „реализиране“, нашето съдебно НОХД №117/1953 г. заедно с „разработката“ и следствено дело „Злодеи“ (така копоите са „кодирани“ и законспирирали предателствата и мъченията с които изтръгваха показанията ни) бяха изпратени в мазата на Специалния архив на ДС. Те съдържат „служебни характеристики“, съчинявани периодично и при всяко преместване в нов затвор, заповеди за наказания и награди (всекиму според „заслугите“), данни за здравословното състояние, за заболяванията, леченията, диагнозите и др.

Онова, наричано процес, беше една чиста формалност. Както казах, размерът на наказанията се определяше от тайната полиция, а съдии и прокурори бяха само нейни слуги – в най-добрия случай помощници. Самото „съдебно дирене“ приличаше на лоша пиеса или циркова клоунада. В нашия случай не всичко стана по сценария на ДС, защото в поредното си политическо салтомортале, диктаторите се опитаха да измият окървавените си ръце, превръщайки част от своите палачи в жертвени козли, което пък парализира смъртоносната енергия на оцелелите, снишили се в очакване на завръщането на „доброто сталинско време“. Копоите не криеха това и отправяха неприкрити смъртоносни закани, които в екстремни случаи привеждаха в изпълнение в затворите – царство на техния абсолютен произвол. Господстващата партия се стремеше да постави създадените от нея „органи“ под контрол, за да спаси себе си от терора, но нямаше нищо против репресалиите срещу своите противници, даже ги поощряваше. Не бяха редки моментите в които тя поемаше инициативата за унищожението или смазването на своите врагове. В архивите на нейното политбюро се намират редица решения и постановления с които то насъскваше полицейските си кучета срещу вързаните и обезоръжени военнопленници.

Болшевишката тюрма е своеобразен и многолик универсум, който може да бъде определен по много начини. За мене и за всички, които „не се разоръжиха“, тоест не извършихме идейното си и морално самоубийство, преминавайки на страната на слугите на палачите, тя беше „продължение на гражданската война с други средства“. От едната страна, на барикадата беше ДС или политическата полиция на диктатурата, от другата – осъдените по глава I от Н.К. (Наказателния Кодекс) – „за престъпления срещу Народната власт“. През целия ми престой, тюрмата беше полигон в кървавата или безкръвна, но непрекъснатата война между нас и тях. Нашето единствено оръжие в нея беше нашият идеал и нашата готовност да дадем главите си, но да не го предадем и продадем. А срещу нас стояха инквизитори и убийци на които диктатурата бе поставила задача да ни сломят или унищожат – морално, духовно или физически. За постигането на тази цел те разполагаха с неограничена власт над живота и смъртта ни.

Нашите схватки и противостоене на тайната полиция на диктатурата не приключваха с влизането ни в затворите. Даже напротив! За отличилите се с „лошото си поведение“ затворници, влезли в обектива на копоите, ДС е започвала „разработки“ вътре в затворите с помощта на завербуваната от нея „камерна агентура“. Тези „дела“ са завършвали с различни наказания, с вътрешни присъди и понякога с умъртвяване или осакатяване на „обектите“. Следите от тази съпротива вътре в затворите, от опипването на пулсовете ни от регулярно посещаващите ни инспектори от „Отдел затвори“, които без изключение бяха офицери на ДС и доносите на завербуваните от тях секретни сътрудници сред затворниците също се намират в полицейските досиета на ДС. Най-после в този архив са и агентурните досиета на всички доносници на ДС с оригиналите на техните доноси през цялата им „кариера“ в и вън от килиите, както и кадровите на вербовчиците им. Но, тези „досиета“ продължават да са засекретени, въпреки гласуваните закони, осигуряващи достъпа на жертвите, изследователите и обществеността до тях. (NB Те се съхра-

няват и охраняват от „демократичните“ офицери от Главна дирекция на „Изпълнение на наказанията“ към м-во на правосъдието, както се нарича днес стария отдел „Затвори“ – отдел на ДС – в неговия архив.)

ЗА ОБИТАТЕЛИТЕ НА ЗАТВОРИТЕ

Като дете обичах да чета една обща история на човечеството от холандския автор – Хендрик ван Луун. Особено ме впечатляваше картината на нейната корица. На нея, в една човешка върволица, която опасваше глобуса, маршируваха всички – от неандерталците, през рицарите на Средновековието до развелите червени знамена болшевици и нацисти. В политическите затвори бяхме събрани като в Ноев ковчег представители на всевъзможни концепции за устройството на обществото. Когато не бяхме изолирани в наказателните отделения, ние се разхождахме, разговаряхме или спорехме бурно по „карето“, което в някои затвори имаше формата на колело. Нашето „хоро“ ми напомняше тая картина от корицата на Хендрик Ван Лууновата „История на Човечеството“.

Личностите от тези затворнически колони по „каретата“ и в килиите с които се запознах по време на пребиваването ми в тюрмата, приятелствата и познанствата, които завързах там (някои оцеляха до края), преживяното и начинът на съществуване, споровете и сблъсъка на идеи, съпротивата срещу диктатурата и схватките със затворническата администрация, която беше най-яркото въплъщение и инструмент на нейната терористическа политика срещу нас, налаганите наказания и садизма на чекистите обхващат повечето от главите в тази втора част от моя „роман“.

ЗА ЗАТВОРА В ЗАТВОРИТЕ – РЕЖИМНИТЕ ОТДЕЛЕНИЯ

Тежестта на водените сражения – продължение на войната с ДС – зависеше от режимите на които съдят и копоите ни подлагаха. В затворите те бяха много видове, а и един и същи режим се променяше в унисон с репресивната политика на „социалистическите“ жандарми. Нейната „синусоида“ следваше зигзагите на световните събития и кризите на режима. Върховете ѝ съвпадаха с изострянето на напрежението между конкурентите в различните геостратегически региони на планетата, където се сблъскваха интересите на двата блока („Свободния свят“ и „Лагера на мира, социализма и демокрацията“). Променяха се и целите ѝ. Докато в сталинското начало, репресиите целяха физическото ликвидиране на враговете на диктатурата, след пристигането на „либералите“ то отстъпи място на моралното им унищожение или деградация.

Поради тези причини, наказателните отделения и режимните затвори често заприличаха на кръгове от Дантевия Ад. Това се признаваше понякога косвено и от самите им създатели. Ве-

теринарният лекар д-р Илиев, управител на болницата при Софийския Централен Затвор (СЦЗ) и майор от ДС, например беше казал на лекар от затворническия персонал на подопечното му заведение, който приемаше прекалено сериозно клетвата на Хипократ: „Абе, д-р Костов, ти не разбра ли, че тук ние не ги лекуваме, а само оформяме смъртните им актове...“ А старият троцкист и един от ръководителите на военната организация на БКП през годините 1924–1925 – Димитър Гачев, споделяше под сурдинка, че царската тюрьма от 1925 до 1932 година, когато е лежал в нея след атентата в църквата „Света Неделя“, била един истински курорт в сравнение със сталинската...

Картината би била непълна, ако не напомня, че с така наречените преодолявания на сталинските извращения – както ги наричаха агитпропите – и „връщане към ленинските норми на партиен и обществен живот“ (сред които бяха **временното** закриване на концлагерите и поетапното освобождаване на част от затворниците след смъртта на Сталин) върхушката на бюрократията (номенклатурата, т.е. държавно-капиталистическата класа) целеше:

1) Да гарантира собствения си живот и спокойствие, 2) Да преустанови или ограничи начевания отлив на „полezni идиоти“ от своите Пети колони отвъд „желязната завеса“, и 3) Да отговори на поставяните от „Запада“ условия за „спазване на човешките права“ – тази разменна монета в политическите и търговски отношения с „Изтока“, която по-късно бе включена в „Третата кошница“ на Хелзинкските споразумения. С нея, лидерите на „Свободния свят“ искаха да дискредитират конкурентите си от лагера на „социализма“ и да си спечелят послушни съюзници сред жертвите и противниците на диктатурата. За промените в репресивната политика имаше и други причини. „Минимумите“ в нейната крива съвпадаха с редуващите се кризи на държавния капитализъм. В някои страни от „Лагера на... и т.н.“ (включая СССР) „размразяването“ на режимите, макар и временно, се влияеше и от силата на съпротивата било на населението, било на обитателите в тюрьмите и концлагерите. Обратно, колкото повече спадеше градусът на тази съпротива, толкова по-агресивна и мащабна ставаше полицейската тактика на смазване и вербуване на противниците на диктатурата в „Трудово-възпитателните общежития“ – Лагери и затвори, и вън от тях. С нея властта преследваше двойка цел – да сломи противниците си и да си създаде масова агентурна опора сред населението. Стремешът ѝ беше да вербува 100 % от враговете, близките и приятелите им, а след тях (или наред с тях) между 1/4 и 1/3 от „годното да доносници население“. (В тези 25–33 % се включват партийците и активистите от различните „трансмисии“ на партията, които „по устав“ бяха задължени да стават Доброволни Заявители, Доверени Лица, Явочници, Секретни сътрудници, агенти и тем подобни превъплъщения на „новия човек“ и субпродукти на „социализма“.)

В такава комплицирана и противоречива „вътрешна и международна обстановка“ противчаше нашето пребиваване и борби в затворите, които си остават неизвестни и неосмислени не само за новите поколения. Една от целите в тази част от моя „роман“ е да се пробие стената на мълчанието и невежеството, която властниците (от четирите власти) са изградили около теро-

ристическата политика на диктатурата и нейните плачевни резултати; Да се направи истината за историята на недалечното минало достояние за младите поколения, като им се покаже, че всъщност „за тяхната кожа“ става въпрос; Че там се крият корените на днешната им трагедия, на тяхното атомизиране, безпомощност и безнадеждност. Такова познание е един от елементите на толкова нужното и така закъсняло морално и духовно пробуждане на народа, без което той няма да има бъдеще.

Пораженията от войната в затворите не могат да се измерват с астрономическите години, прекарани в тях, а с броя, тежестта и продължителността на сраженията. Тази елементарна аксиома не се нуждае от доказателства. Тя е известна на всеки, който е участвал в тая война с диктатурата. В така нар. режимни отделения на наказателните болшевишки затвори, обаче, животът на обитателите не продължаваше повече от този на роба в древния Египет (около 7 години) или на „свободния“ работник в „социалистическите“ ураниеви мини (средно не повече от 5 години). Изключения правеха само малцина Херкулеси на духа.

В тази война синовете на българският народ и самия той претърпяха поражение, чиито неосъзнати последици отиват далече в бъдещето му. Сред резултатите са и днешния каучуков „морал“ на „низшите класи“, и аморалността на „елитите“ или на стремящите се да влязат в тях.

ЗА ПСИХИАТРИЯТА И ЗАТВОРНИЧЕСКАТА „МЕДИЦИНА“

Макар и по-рядко, диктатурата използваше и медицината и фармакологията като оръжия в борбата срещу своите противници. На тази „психологическа война“ с пребиваването ми в психиатрията и в „болниците“-моргите на тюрмите, са отделени достатъчно глави в настоящата част на „романа“. Войната не приключи и с излизането ни от затворите. Колегите на тъмничарите вън от стените им ни очакваха, информирани чрез справките и характеристиките, които ни придружаваха, за да продължат недовършените „дела“. Те правеха всичко възможно, за да преопределят съдбата на бившите затворници и изваят от тях „новия човек“ – този върховен идеал на партията-скулптор. Но затова и за още много други неща ще стане дума в Третата част – НА „СВОБОДА“.

ЗА ИНТЕРМЕДИИТЕ

Подобно в първата част на Фантастично-документалния роман и тук след отделните глави следват познатите документални интермедии „*В кухнята на канибалите*“. В тях цитирам изцяло или само характерни пасажии от достъпните ми „документи на бившата ДС“. (Интегралното им поместване би направило „романа“ по-дълъг и по-скучен от „Рокамбол“.) Едни са допъл-

нителни щрихи за атмосферата и средата в които се разгъваше действието на „романа“. Те са нанесени от самата ДС. Други съм вмъкнал, за да може заинтересованият читател да се запознае с тънкостите в „кухнята“ на политическата полиция. Такива знания могат да му бъдат от полза... В интермеделите към главите, се опитвам да изляза от архиварския хаос като се придържам към хронологията на справките, протоколите, резюметата, извадките или цитатите (според датите им). Трябва да отбележа, че моето многотомно „свръхсекретно досие“ от следствието и затвора, което се състои от няколко разработки, всяка от по „Х“ папки, досега не ми е предоставяно. Оригиналите на непродадените документи и разработки се намират в „работните дела“ на използваните „камерни“ (килийни) доносници или в „кадровите дела“ на вербовчиците им – щатни копои. Достъпът до тях обаче, също продължава да ми се отказва, въпреки няколкото процеса, които водих в българските съдилища. Кадите „мотивират“ отказа си с това, че „*почеркът на авторите можел да позволи... идентифицирането им*“. Съучастници в укривателството са и прокурорите от всички инстанции. Всички те са съпричастни към нечовешките престъпления на диктатурата и нейния „щит и меч“ – ДС.

Все пак, в бързината и суматохата, последвали подмяната на диктатурата с „демократичния“ декор, копоите не са смогли да прочистят основно досието ми. Благодарение на което, сред няколкото десетки папки, са останали отделни документи от вътрешните доноси, „справки“, „характеристики“ и „разработки“ на ДС (по време на следствието и пребиваването ми в различните затвори). Макар и малобройни, те са достатъчно красноречиви и аз съм ги възпроизвел интегрално. Излишно е да повтарям, че трябва да се разгръщат с дилаф и... противогаз. „Документите“ не са обективни, нито неутрални. Писани от учениците на Феликс Едмундович Держински, те са целели физическото или нравствено унищожение на идейните противници на диктатурата/партията или тяхното деморализиране и обезвреждане чрез компрометирането им. Тези им цели и реализации са илюстрирани в интермеделите с подходящи примери, анализи и съпоставки с други несинхронизирани „документи“. Произведени от „органите“ на ДС с помощта на техните доносници, те са част от арсенала за постигане на полицейските цели. Въпреки неограничената си власт, жандармите на ДС не са могли да намерят „квadrатурата на кръга“. Защото, целите им са били противоречиви и взаимно изключващи се. От една страна те са искали да представят враговете си като безпомощни карикатури, от друга – толкова опасни чудовища за обществото, че само смъртта им би могла да го спаси от тях.

На съответните места, в „интермеделите“ са поместени документи или извадки от следствено дело „Злодеи“, от затворническото ми (административно) досие, както и лични свидетелства, които допълват картината на садизма на инквизиторите от „Следствения отдел“ на ДС и от отдел „Затвори“ при същата институция. За да се разбере защо техните наследници се стремят да разтворят над тези страници чадъра на законовата забрана или да ги покрият с пепелта на забравата.

Глава I

„СТРАСТНАТА СЕДМИЦА“, АРЕСТИ И В СОФИЯ

Така наричам първите дни след арестуването ни в които всеки от нас заставаше сам и без оръжие, гол като Христос или като... охлюв, срещу адската месомелачка на политическата полиция на диктатурата. Когато срещу ни се изправи, като стена, абсолютният произвол на професионалните инквизитори и убийци.

За мене „седмицата“ почти съвпадна с християнската и след повторното предателство и арест, продължи на четвъртия етаж на МВР от неделята на Връбница (29 март 1953 г.) до Велики Петък на 3 април 1953 г. Сложих я в кавички понеже беше само първата от седемдесет по седем седмици на изпитания по един безкраен „кръстен път“ и защото ми се струва, че на Божият Син му е било по-лесно. Там всичко се е разиграло със светкавична бързина. По най-съкратената процедура. Юда го е предал само веднъж. В четвъртък. Арестували са го в полунощ. В петък, в един ден, са минали следствието и процеса, а вечерта са го разпънали, без право на обжалване. Смъртта е настъпила след няколко часа (от 3 до 6 според различните евангелисти) и всичко е свършило някъде към 21 часа в същия ден. Останалото е безсмъртие. Не с подобен хепи енд завършва изкачването на нашата Голгота.

Както ще се увери читателят на тази втора част от моя „фантастично-документален роман“ действието в него се влачи безкрайно бавно, по-дълго и по-мъчително. Накрая той ще може сам да си направи заключение кое е за предпочитане – ужасният край или безкрайния ужас?

И така, в ранния следобед на Цветница в неделя на 29 март 1953 г., Юдите си бяха свършили работата, блягоевградските „римляни“ ме бяха арестували и предали в ръцете на висшестоящите копои на ДС, в Централата на МВР -София (на улица „6-и септември“ и „Гурко“). С тях, по едно от черните стълбища на министерството, бях изкачил една от многото мои „малки Голготи“, които ме очакваха от тук нататък.

На площадката на четвъртия етаж ме посрещна цяла глутница от биячи. След традиционните „приветствия“, те ме отведоха в някакъв кабинет с размери 3,5–4 метра на 5–5,5 метра. В дъното, където е прозореца, от ляво беше разположено бюро, а от дясно – шкафове. Изправиха ме зад вратата, до стената. Стаята почти се напълни с посрещачите ми. Когато всички влязоха, известно време, може би мигове, се изучавахме взаимно. Аз ги преброих – 19 човека, ако можеше да бъдат наречени така. Физиономии най-различни, но нито една човешка. Нещо мрачно и садистично бе изписано по лицата им, но най-впечатляващи бяха очите им – в тях отсъстваше животът. Това бяха очи на препарирани животни, вторачили се в мен. Докато се „опозна-

вахме“, някакъв заповеднически глас или по-скоро крясък ме стресна и прекъсна наблюденията ми:

– Говори за твоята вражеска, шпионска, терористическа, диверсионна, контрареволуционна дейност!

Крещеше един, който се бе разположил на стола зад бюрото. Може би, началникът им? Всички бяха в габардинени костюми, без отличителни знаци.

– Нямам такава. Навярно имате някаква грешка...

– Тогава защо бягаш и се криеш от нас?

– Никога не съм бягал и не съм се крил?

– Ти нас на луди ли ще ни правиш бе. Къде са другите? Изпокрихте се като плъхове.

„Тук трябва да се съобразява бързо и да се реагира съответно“ – мислех си и отговорих:

– Вече ме питаха за това в Благоевград снощи. Отговорил съм писмено...

– Казаха ни, че си ги баламосвал. Тия тука не минават.

– Нямам какво да добавя...

– Слушай гад, няма да ти позволим да ни губиш времето...

– Нямате право да ме обиждате...

– Охо, пък и важен. Ти тепърва ще има да видиш какви права имаме. Ще проклинаш и майчиното си мляко. Отговаряй ясно и точно на въпросите ни!

– Не мога да отговарям точно на неточни въпроси.

– А бе твоята мама, ти ще почнеш ли да говориш или ние да те почнем?

– Слушай, не се докосвай до майка ми с мръсната си уста, защото...

– Какво-о-о, ти заплашваш ли ни бе гад злодейска – един от мнозината ме приближи и ме удари силно с юмрука си в слънчевия сплит. Свляках се на пода и не можех да си поема въздух. В това време с обувките си ме риташа, но май не усещах болки от ритниците. Болката в стомаха и долната част на дробовете задущаваше всичко друго. Като в просъница чух някой да казва:

– Не ни е нужен труп. Трябва да го накараме да говори, преди да го ликвидираме. Когато престанах да се гърча и болката отшумя, поех дълбоко въздух.

– Ставай! Не се прави на умряла лисица.

– Не мога, вързан съм.

– Я го изправете – изкомандва началството.

Двама здравеняци с вид на борци ме хванаха под мишниците и ме вдигнаха от пода.

– Ще говориш ли или да започваме отново.

– Голямо геройство, да биете вързан човек – отклоних прекия отговор.

– Верно бе, я го развържете. От тука няма да може да избяга.

Развързаха дебелото въже с което ме бяха омотали в Благоевград, след което началството ми посочи стол, който до сега не бях забелязал. Седнах.

– Така, сега щом искаш конкретни въпроси, ще ги получиш. Но няма да бавиш топката. Отговаряш бързо, ясно и точно. Къде е Петър?

– Кой Петър?

– А, видя ли. Значи има много Петровци. Говори най-напред за Петър Николов от Панагюрище.

– Петровците са едни от най-често срещаните имена...

– Не философствай, ами отговаряй конкретно на въпроса.

– Предполагам, че е в Панагюрище. Той беше тук преди няколко дни и ми остави пари, за да му купя шперплат – щели да ремонтират и облицоват бръснаро-фризьорския салон...

– Ти май си майстор на арабските приказки. Казах, ти че тук тия няма да минат, чакаме ясни и точни отговори.

– Точно това правя, парите изпратих на чичо ми в Благоевград, за да купи от тамошната фабрика шперплат и понеже се забави, отидох да видя какво става. Чичо беше болен. Каза ми че е дал в заем парите на негов приятел, който ще му ги върне в неделя. В събота ме арестуваха.

– Как мислиш, заради шперплата ли те арестувахме?

– Това не мога да знам...

– Къде е Васил Зафиров? – намеси се в разговора друг копей.

– Днес е неделя и би трябвало да е в квартирата си на пасаж „Свети Никола“ №4. Иначе в делничните дни работи на постройките в Центъра.

– Разкажи ни какво си правил на 3 март вечерта?

– Доколкото си спомням имаше митинг и аз отидох на него.

– С кого беше на митинга?

Такива подробности няма от къде да знаят, освен от Тошо Хаджи-Пуцьовия. Само че не знаех дали е арестуван или се е престарал, затова им казах истината или част от нея:

– С Васил.

– Какво те свързва с него, той е легионер.

– Това не знаех, мен политиката не ме интересува.

– Нещо да ни разкажеш за срещите ви с английския шпионин?

– Ничии шпиони не познавам.

– А ако ти го доведем?

Заваляха въпроси от всички страни. Явно искаха да ме объркат. А аз трябваше да давам точни и най-важното – еднакви отговори. И същевременно да разгадавам каква информация съдържа въпросът. Една не лека „задача“ за чието решение няха готови формули, нито опит... А навън се беше стъмнило. По едно време, в разгара на кръстосания разпит, в кабинета където копоите го водеха, влезе панагюрския им колега Ненчо Славеев:

– Какво става бе Константинов, защо си тука?

– Аз мисля, че това е грешка...

– Не се прави на ударен, твоите приятели вече си признаха всичко.

– Не знам за какви приятели става дума и още по-малко за признанията им.

– Щом се инатиш, ние ще чакаме да ти уври главата – пое инициативата отново главния чекист зад бюрото – ще имаш достатъчно време да си помислиш и да направиш пълни самопризнания. Както виждаш ние сме много и ще работим на смени. Денонощно. Тебе няма кой да те смени. Как мислиш, колко дълго ще можеш да издържиш на конвеира?

Не му отговорих нищо. Тия приказки ми звучаха познато. Чух ги от благоевградския им колега – „графът“. Не бяха оригинални. Очевидно бяха от една и съща школа. Тукашното началство стана и се насочи към мене. Гледаше ме втренчено, а аз не свеждах поглед. Удари ме с юмрука си в челото, аз се олюлях и се подпрях на стената.

– С такива гадове като тебе си тровим нервите, но ще пропееш. Много по-големи врагове от теб не са издържали. След това се обърна към останалите:

– С него ще останат само трима. Смяна на всеки 3 часа. И никакво сядане, нито вода и храна. Докато не проговори.

Началството излезе и с него и останалите. В кабинета останахме четирима – един мургав, набит със среден ръст, вторият по-възрастен с побеляваща коса и мустаци и колегата му русоляв, висок и кокалест. Те седнали зад бюрото и аз изправен до стената.

– Защо не си признаеш бе Константинов, ами ни мъчиш. Нас и себе си.

– Какво искате да призная?

– А, това ти ще ни разкажеш. Пълните и искрени признания ще ти бъдат зачетени от съда като смекчающи вината обстоятелства.

– Аз не се считам за виновен.

– Слушай – вмеси се по-високият – не ни карай да обърнем другата страница. Отново мълчах и ги гледах по всяка вероятност не особено любезно.

– Какво ни гледаш като бизон.

Чувствах, че погледът ми става изпепеляващ и това ги дразнеше, но беше по-силно от мене. Високият стана нервен и с един скок се озовава пред мене, удари ме с коляното си в слабите и докато се превивах от болка хвана с две ръце кичури от дългата ми коса и започна да блъска главата ми в стената. Като че ли стаята бе започнала да се върти. Затворих очи. Говедото беше по-силно от мене. Отпуснах се и се свлякох пак на дъските, но не изгубих съзнание. Намеси се и другия, откъсвайки колегата си от мене.

– Хайде ставай. Виж как ни предизвикваш. И виж кое време е – полунощ минава, а и ние имаме семейства.

Пред очите ми изникна гледка на семейна идилия. Представих си двамата любящи съпрузи и бащи и ми стана смешно:

– Че аз не ви задържам, вървете си, пък утре нов ден, нов късмет! Дойде смяната. Двама нови. Единият беше Ненчо Славеев. С тях остана високият русоляв побойник, докато другите двама негови колеги станаха, за да си вървят. По този начин се образуваше нещо като конвейер. От предишната смяна докладваха на новодошлите:

– Нищо не е признал досега. Нямаме нито ред показания, оставяме ви го във вчерашното положение. Опитайте се да го убедите, че голословното отричане е само в негова вреда.

Двамата среднощни разпитвачи се облякоха и като пожелаха успех на заместниците си, тръгнаха. Панагюрският чекист свали сивия си балтон и шала, постави ги на окачалката и зае шефското място. Другите куки последваха примера му и се настаниха удобно в креслата.

– Ех, Константинов, вместо да си в компанията или в леглото с хубавата си приятелка, ти стърчиш тука и ще стърчиш докато не си признаеш.

– Не разбирам за каква хубава приятелка става дума.

– Хайде стига де, това поне не е тайна, нито е престъпление. Млад мъж си, нормално е да си имаш приятелка.

– Сигурно, но аз нямам.

– А Маргарита каква ти е?

– Съученици бяхме в гимназията и нищо повече.

– А любовните писма? Слушай, ние знаем много повече за тебе, отколкото можеш да си представиш, но искаме ти да ни го разкажеш. Трябва да оформим протоколите за разпит. В нашата работа има ред и ти трябва да ни сътрудничиш.

– Тая дума като я чуя ми се драйфа.

– Толкова ли ни мразиш?

– Нали не е задължително да се обичаме.

– А бе вие няма ли да престанете с тия земляшки моабети? – се намеси другият новодошъл, който младееше – Ти знаеш ли къде се намираш бе?

– В Държавна сигурност. И какво от това?

– Внимавай! Тука само ние задаваме въпроси. Твоята работа е да отговаряш. Ясно ли ти е?

– Ами от завчера нали все това правя.

– Константинов, разкажи ни нещо за Кольо Григоров – намеси се отново Ненчо Славеев – за ролята му във вашата конспирация?

– Аз не зная нищо за такава конспирация, а Кольо е болен и сакат човек, който е прикован на леглото и намесването му в някакви конспиративни дела може да предизвика само смях или съжаление.

– А за братята Боеви какво ще кажеш? И те ли са сакати.

– Познавам ги, с малкия бяхме съученици. Големият познавам покрай него.

– Ти май познаваш всички врагове на народа в Панагюрище?

– Познавам всякакви хора и бих дружал с много от тях, ако не им забранявахте и не ги заплашвахте. Дори Маргарита се страхуваше да не я видите с мене. Така, че вашата власт стесни кръга на познанствата ми.

– И затова ли търсеше все бивши затворници и лагеристи или засегнати и вражески настроени към мероприятията на нашата народна власт?

– Нямам какво да добавя към отговора си.

– Ти нямаш, ама те добавят и ще се отърват по-леко, за твоя сметка. Ти ще опереш пешкира вместо тях. И на процеса с техните камъни – по твоята глава, а пък ти се прави на рицар. И трябва да го знаеш, казвам ти го като на съгражданин – не отричай очевидните неща, продължаваш ли в тоя дух, ще намажеш куршума.

Само вдигнах рамене. Това е напълно възможно. И може би заслужено, си помислих след като се оставих да бъда арестуван. Мълчах и не отговарях, докато призори дойде следващият екип биячи.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 22 юни 1998 г. в МВР (министерство на вътрешните работи), където пре ди 45 години започна моето ходене по мъките, получих достъп до една тлъста папка, съдържаща някои документи от **„реализация на агентурната разработка“ „ЗЛОДЕИ“** и от едноименното следствено дело.

„Обекти“ на „разработката“ и „делото“ бяхме деветимата от подготвяния съдебен процес по НДОХ (Наказателно Дело от Общ Характер) №117/1953 г. В тази папка документите бяха с гриф „Строго секретно“ и до този момент, очи на простосмъртни, адвокати, прокурори или съдии, не ги бяха виждали. Не им се „полагало“. (Днес биха казали „не им е било необходимо да знаят.“) Тоест, никой не е имал право да надзърта „в кухнята на канибалите“ – техните рецепти и най-вече имената или псевдонимите на техните доносници са били тайна върху която се е крепяла държавността (или „националната сигурност, териториалната цялост и законоустановеният конституционен ред“, според днешната версия на оруеловския език на властниците).

В „приготовлението“ на тези свръхсекретни рецепти, са взели участие буквално цяла армия от готвачи (копои и доносници). Участвали са лейтенанти, капитани, майори, полковници, генерали и други човешки отрепки, както и благовъпитани господа, които са били вербувани от тях, защото е имало какво да... губят.

*

За да избегна множеството връщания назад и разкъсването на единството на място и време на действието, ми се налага да повторя някои факти от Първата част на „романа“ и заедно с това да изложа някои събития, които настъпиха в София през тези напрегнати дни. Те засягат приятели и познати, имащи отношение към случилото се. Понеже не съм бил техен пряк свидетел, аз си служа с по-късни разкази на някои от участвалите (волно или по неволя) и с документи от Групова Агентурна Разработка (ГАР) „ЗЛОДЕЙ“, регистрирана под №7906 и следствено дело №278232 със същото име. Много от документите липсват, а и наличните не винаги могат да се приемат за чиста монета, поради което се нуждаят от критичен прочит и съпоставяне с безспорно установени факти и събития през и около „Страстната седмица“.

От последните глави в първата част на „романа“ знаем, че след последната ми среща с техния агент Кирил Катранджиев в малкото вегитарианско ресторантче на ул. „Граф Игнатиев“ №32, копоите изтърваха нашата тройка (Петър Николов Петров, Васил Зафиров Дичев и авторът на романа). Възможността цялата им ГАР „ЗЛОДЕИ“ и нейните „Обектови“ компоненти (разработки за всеки от „обектите“) да претърпи пълно фиаско с далече отиващи не само за кариерата им последици, изглежда е предизвикала меко казано паника сред тях. Тогава те са започнали поголовни арести и следения на всички второстепенни артисти и статисти в драмата с надежда да се доберат до потъналите в земята атентатори. Арестите и агентите едва ли щяха да им помогнат, ако не бяхме допуснали серия от грешки. Първата от тях беше колебанието и нерешителността, които проявиха някои от нас в съблжимия момент. Само, че с „ако“ далече не се отива в борбата с машината на ДС и нейните пипала.

Имайки като репери квартирите на Васил Зафиров и Петър Пеев, копоите са започнали проследявания и установяване на връзките между част от нашите познати и приятели и обработката на други с оглед вербуването им, за да се доберат до нас. За връзка бяхме оставили Стефан Бангиев, Иван Гуляшки и Любен Гройс. Това беше, може би, втората ни основна грешка, след първата, когато се разделихме. Третата беше, че установихме контакти между толкова хетерогенни елементи, които се превърнаха в приятелства и излизаци извън нашия контрол общувания.

Към „опасните връзки“ трябва да прибавим Петър Пеев и Тодор х. Димитров. Случаят с първия беше изяснен подробно в първата част на „романа“. Тук напомням само най-същественото: Пеев е следен и „разработван“ дълго преди всички ни. Още от началото на 1952 г. той е обект на полицейско дело „Ученик“. Чрез залепения за него доносник „Детелин“, копоите изт-

ръгват важна информация, имаща отношение към разследването на бомбените атентати. Толкова важна, че в същия ден 9 март 1953 г., в който Куртев набутва Петър Николов в ръцете на Катранджиев (от тази дата е първият негов донос), майор Терзиев, н-к на III отдел на ДС към Столичното у-ние на МВР, където се води „Ученикът“, изпраща „Строго поверително“ писмо №1111 до Централата на ДС с което моли да му бъде дадена „Справка“ „за лицето ГКГ от гр. Панагюрище, което се засича при нас по важен сигнал“. С изготвянето ѝ е натоварен О.Р. Ст. Вучков, комуто на 20 август 1952 г. тогавашният шеф на ДС ген. Апостол Колчев беше поверил изпълнението на изработения от негов екип „План“ за разкриване атентаторите от „Оборище“ №95.

Същият Вучков прави обстойна справка и за „Ученика“ Пеев на 25 март 1953 година – денят в който копоите започват да висят пред кооперацията на ул. „Борис I“ №111, в която живее Петър Пеев, за да ме „прихванат“! На 26 март кучешката група на моите преследвачи получава заповед да прекрати наблюдението, защото в Централата са получили донос от който са научили, че аз не съм в София, а в Благоевград. Така, част от обръча е построена. „Важният сигнал“ свързва нас двамата с Пеев и „разузнавача“ Ст. Вучков, чиято задача е да се добере до атентаторите от „Оборище“ №95. Понеже с Пеев престанех да се виждам от 4 март, когато му оставих мрежата с „пижамата“ си, той дори да искаше не би могъл да разкаже на „Детелин“ къде се намирам. Но, чрез аташирания към него доносник той е станал волен или неволен източник на „важния сигнал“. Към това може да се прибавят познанството и връзките му с Петър Николов, Васил Зафиров, Бангиев, Тодор х. Димитров и Гуляшки.

Тодор х. Димитров, макар да не беше посветен в нашите дела, също е могъл да бъде опасен, поради връзките си със Зафиров (с когото бяха съквартиранти), с Бангиев, Гуляшки и Пеев. За отбелязване е, че още преди 21 март 1953 г. копоите го познават като съквартирант на Васил, до степен да могат да го разпознаят в тъмното. По това време те още не са познавали Бангиев. От Тодор х. Димитров (Пуцъов) е останал „Протокол за разпит“ в който няма следовател и въпроси. От него могат да се научат детайли, които, както ще се види в Глава II, са послужили за съставяне на част от въпросите, които ми задаваха. Той е информирал ДС за посетителите, разговорите и връзките си с другите. Дал е кратки характеристики за много от нас. Легитимирал се е с това, че съм го наричал „филистер“, което е използвал като алиби, че не е революционер и следователно, няма защо да го превръщат в „обект“ или обвиняем. Дал им е сведения за последните дни преди ареста: за последно ме е виждал у Стефанови в понеделник на 23 март след обед, когато сме гледали филма „Ревизор“ по Гоголь. В събота (това е на 28 март 1953 г. в нощта на която дата ме арестуваха), в 4 часа следобед, е бил посетен от Пеев в квартирата им на пасаж „Св. Никола“ №4. С него те са отишли на кино, да гледат филм за Индия, **като са оставили Зафиров в къщи... да пише някакъв лозунг.** (Тоест до този час и ден Васил не е минал в нелегалност, въпреки предупреждението, че сме предадени от „Лауренс“ и писмото на Мардохай, получено на 24 март в което ни съобщаваше, че панагюрските заптиета са го чакали, за да

го арестуват !!!) След като излизат, Пеев и Тошо търсят Бангиев, но не го намират, а срещат Гуляшки, който отивал при една приятелка. Като връх на всичко решават да ме потърсят на „Неофит Рилски“ 55 А, но братовчед ми им казал, че от 5-6 дни не съм се връщал у дома. След киното, те се разхождат по бул. „Руски“, откъдето се разделят. **„На път за стола – пише Тошо – бях задържан на часа около 7.15 вечерта.“** „Протоколът“ е без подпис и носи **дата 2 април 1953 г.** От този документ могат да се направят следните заключения:

1. Щом двамата са ме търсили в къщи, те не са подозирали нищо, иначе предвид характеристиките им, не биха се набутвали сами в лапите на Сигуранцата (Държавна Сигурност в Кралство Румъния, която бе наследена от „социалистическата“ Секуритате).

2. Всички са били следени от нейните кучкари, иначе не биха го арестували на пътя. (Кои други са били арестувани заедно с Тошо е неизвестно, но в други документи има известни индикации. Не е ясно защо са арестували точно Тошо. Навярно заради Васил?)

3) Арестът е извършен в събота, т.е. на 28 март. (Следващата събота е на 4 април 1953 г.)

4) „Протоколът“ е антидатиран, защото е немислимо да арестуват експресно „важен свидетел“ на 28 март, а да го разпитват **след 5 дни** на 2.IV.1953 г.!

5) Копиите са били заведени в квартирата на Стефан Бангиев, ако тя не им е станала известна от проследяванията на Тошо преди 28 март, но след 25 март 1953 г., когато заминах за Благоевград. Иначе, биха ме арестували или най-малкото проследили в този граничен район.

6) Тодор явно не ги е насочил към Благоевград за където бях заминал – по простата причина, че не е знаел. Иначе това сведение щеше да фигурира в „Протокола“ му.

Евентуалните подозрения срещу Иван Гуляшки също трябва да отпаднат. Защото, независимо от това кога е попаднал в полезрението на ДС (за пръв път името му фигурира в „Предложение“ на Б. Велинов за включването му в разработка ГАР „Злодеи“ от 18 март 1953 г. След това в предложение на същия „За арест и следствие“ от 30 март 1953 г. и в заповед за арест от 1 април 1953 г.). На 28 март, копиите са го следели и са „установили“ срещите му с Пеев и Тошо, а след това с арменката от нашия лаборантски курс Хасмиг. С нея той отишъл на забава от която излязъл на 29 март, след полунощ в 1,30 часа, пеейки. Прибрал се „с една девойка“, а куките висели около квартирата `и до 13 часа на следващия ден. По всяка вероятност, в очакване да се срещне с изчезналия Мардохай. До тогава Гуляшки не е арестуван, следователно също не е посочил местонахождението ми. Доказателство за това са и собствените му показания от 4 април 1953 г. В тях, той „признава“, че се е познавал с Любен Гройс, Пеев, Бангиев, Зафиров, Петър Николов и други от София. Връзката между него и Зафиров се е осъществявала чрез Гройс. На 1 април Зафиров назначава среща на Иван Гуляшки в дома на Гройс. Там той иска от Иван да замине за Благоевград и разбере какво става с мене, което Гуляшки прави на 2 април. Пристига към обед и разбира, че съм задържан. Връща се веднага и научава, че и Васил

е арестуван от копоите. Те арестуват Иван на следващия ден и го освобождават на 4 април, разчитайки чрез него да заловят Мардохай. Десетина дни по-късно Петър Николов наистина го посещава, но Гуляшки го предупреждава за арестите. Този факт той навярно е съобщил доверчиво на Гройс или Бангиев. Един от двамата е направил донос. Това му е струвало повторното арестуване на 16 април 1953 г., мъчително следствие и петгодишна присъда като „член на нелегална терористическа и диверсионна група“. Ако с оглед последвалото развитие на Мардохай може да се спори дали не е трябвало да го остави да влезе в капана на ДС, от гледна точка на собственото му нравствено оцеляване Иван Гуляшки е спечелил, макар да е заплатил висока цена. Алтернативата би била превръщането му в доносник на убийците на баща му. Нещо което сигурно би тежало смазващо върху съвестта му за цял живот.

И така, за издаване на местонахождението ми, след елиминирането на тримата от „петорката“, остават Бангиев и Гройс. Техните случаи бяха разгледан в последното „Интермецо“ от Първата част на „романа“. В тази първа глава от Втората му част бяха доразплетени връзките помежду им и с останалите участници: По всяка вероятност Тошо е завел копоите при Бангиев или последният е отишъл сам в наблюдаваната от ДС квартира на пасаж „Св. Никола“ №4. След което, притиснат до стената, е изплюл камъчето и ме е предал втори път. Има документи за използването му като шаран или агент на ДС при ареста на Зафиров. (В участието си в устроения лов на Мардохай е доказано документално, че Бангиев е агент „Витоша“, но за това ще стане дума по-нататък.) В другите две от тези три операции, неговото сътрудничество с копоите на ДС им донася успехи – аз и Васил бяхме арестувани. Моят случай е описан в Първата част, а с Васил нещата са се развили по следния начин:

След като аз не се завърнах от Благоевград на 30 март 1953 г. както е уговорката, Зафиров разбрал сериозността на положението, напуска квартирата си (иначе ДС би го арестувала там) и изпраща Гуляшки на разузнаване в Благоевград. Връзката между двамата трябва да се осъществява чрез Гройс, което сваля съмненията и в последния. Иначе той би го предал. Същата работа би могъл да свърши и Бангиев с когото Васил също е във връзка. Вместо да ги използва или проследи, за да го арестува, ДС измисля комбинация, която цели с ареста му да постигне евентуалното озлобление на Васил срещу мен и моето компрометиране, нещо към което копоите с малките си мозъчета ще се стремят неведнъж през десетилетното ни противостояние. Една мостра на тоя им стремеж представлява следният „РАПОРТ“:

На 31 март 1953 г. в 22 часа старши разузнавач П. Йорданов „по указание на другарите Ст. Митев (заместник на Думков) и Иван Димитров (н-к II отдел към думковото III управление) посещава квартирата на Ст. Бангиев на ул. „Аспарух“ №6.“ Там разузнавачът му „*предава писмо от ГОШО*“. „След прочитането му Стефан се облича, казва му че е разбрал всичко, което трябва да направи“ и тръгват в нощта... Пътном, Стефан му бил казал: „*На вас Ви е известно какво сме направили в София, в Парка на свободата с паметника на др. Сталин.*“ (NB Вярвах, че Стефан не е бил посещаван от никого за акцията на 3 март), на което копоят казва: „*Да,*

всичко това ни го е казал Гошо“. Стефан продължава: „Васил Зафиров с когото ще Ви свърже ще Ви каже доста работи. В София са арестувани само двама души, другите са се скрили по различни квартири.“ Копоят пита: „Къде, в кои квартири?“ Бангиев отговаря,

че „засега не са му известни още.“ „На 1 април в 21 часа имал среща със Зафиров, който ще се движи по ул. „Будапеща“, а в 13 часа щял да се срещне с Гуляшки, но това не бил важен.“ След това Бангиев повежда копия към квартирата на Гуляшки, за да пренощувал там. Не го намират и Бангиев отвежда копия на ул. „Денкоглу“ при двама студенти македонци. На 1 април в 8.30 часа Бангиев отива на уговорената среща с разузнавача и му казва, че всичко е наред – срещата със Зафиров ще се състои в 21 часа на ул. „Будапеща“ като те двамата ще се срещнат предварително пак на старото място от където ще отидат заедно на насрочената среща със Зафиров“.

(NB Всичко е съшито с дебели като въжета конци, че смърди на километър. Какво им е пречило на копоите да проследят посветения във всичко Бангиев, който ще ги отведе при търсения „под дърво и камък“ Васил, до вчера рисувал мирно и тихо лозунги на №4, пасаж „Св. Никола“? Освен това те са познавали всички останали – Пеев, Тодор, Гуляшки, Любен Гройс и квартирите им.)

В продължението на рапорта си до Думков ст.-разузнавачът Йорданов описва срещата си със Зафиров, която вместо в 21 часа на ул. „Будапеща“ става „в 13 часа в Парка на свободата срещу паметника на др. Сталин, посредством Стефан Бангиев“. Васил проявява недоверие, дори прави обиск на ченгето за оръжие и документи, но Стефан го уверява, че писмото е мое, употребени са четири характерни за мене думи и няма какво да се съмнява в авторството. Ченгето казва на Васил, че ще го води при мен в Благоевград и го пита какво ще правят с Петър Николов, няма ли да го вземат с тях? Зафиров му съобщава, че той е в Панагюрище и няма време за него. И добавя, че някой си лаборант от групата е заминал за Благоевград, за да се свърже с чичото на ГОШО, за да разбере дали е задържан или не? Доверил му още, че извикал с писмо човек от Елхово, който да го преведе в Гърция. И накрая казал на Бангиев още тази вечер да отиде при Иван Гуляшки и му каже, че е заминал благополучно за Благоевград. При раздялата Бангиев му казал: „Хайде върнете се по-скоро, за да направим революцията в България! Да се ликвидира с тази папач – комунистите.“ Не усещайки дебелашката ирония Васил му отговорил, според „старши разузнавача“ „Това ще стане, бъди спокоен! Само ще коляме...“

След раздялата, двамата с маскираното като човек (от съпротивата) ченге, вземат трамвай №5 и слизат в Княжево, минават покрай управлението (на МВР) и тогава то му показва пистолета и казва: „Зафиров, ти си задържан от органите на ДС“ и го бута в управлението... “ Тази част от рапорта е датирана на 2 април 1953 г. Целият този качамак едва ли се нуждае от коментар, освен това, че с Бангиев никога не съм разменял писма и той няма как да разпознае почерка на „моето писмо“ до него...

*

В папките на „Злодейските“ дела фигурира още един „документ“, целящ компрометирането ми като „източни на самопризнания“ още преди 30 март 1953 г., тоест преди или веднага след ареста ми. Касае се за следното

„Строго поверително!

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

За реализация на групов предварителна р-ка „ЗЛОДЕИ“ протичаща по линия „Терор“.

„Тя е възникнала на 19.ІІІ.1953 г. по повод донесения на агент „ГЕРО“ от които е видно, че група реакционно настроени младежи – Георги Костадинов Георгиев, Васил Зафиров Дичев и Петър Николов Петров са се обособили в нелегална терористическа група, имаща за цел да извършва диверсионни и терористически актове“...

... „по донесения на агент „ГЕРО“ от 16.ІІІ.1953 г. е видно, че в разговор тримата му доверили, че на 3–4 март т.г. направили опит да вдигнат във въздуха статуята на др. Сталин, намираща се в парка на Свободата...“

„В това направление са замисляли да хвърлят във въздуха жп линията в Средногорието където се движели често влакове извозващи военни снаряжения.“

И всичко това, за да привлекат вниманието на капиталистическите легации от които да получат усъвършенствани взриватели...

„За проверка на горните данни на 29.ІІІ.1953 г. се извърши зашифровано задържане на главния обект Георги Костадинов Георгиев, който в процеса на активния разпит отпочна да прави признания... Придобитите данни, особено по отношение опита за вдигане във въздуха на статуята на др. Сталин, се напълно покриха с начина на извършване и намеренията на място вещественни доказателства.“

„За разкриване числения и поименен състав на нелегалната терористическа група и недопускане извършване на други терористически и диверсионни действия ПРЕДЛАГАМ да се пристъпи към реализация на „ЗЛОДЕИ“ като:

I. ЗА АРЕСТ И СЛЕДСТВИЕ.

*Следват номерираните имена на **седем от деветте** с кратки „биографични“ бележки за всеки, деянията и „Източниците“ на сведенията за тях:*

№1. „Георги Георгиев е организатор на нелегалната терористическа група, участвал е в провеждане на диверсионен акт, направил опит да се свърже с чуждо капиталистическо разузнаване и замислял провеждане на нови по-крупни диверсии.

Източници: Агент „ГЕРО“ и самопризнанията на Георги Георгиев.

№2. Васил Зафиров Дичев – роден на 27.I.1927 г. в с. Княжево, Елховско, жител на Елхово, работник в Софстрой. Произхожда от занаятчийско семейство, адрес пасаж „Св. Никола“ 4, София.

Преди 9.IX.1944 г. като ученик в гимназията активен член на легиона, участвал в побойна на прогресивни ученици. След 9.IX.1944 г. членувал в Съюза на Социалистическата Младеж (ССМ) и водил разложителна дейност против ЕМОС (единен младежки общоученически съюз, реплика на ОФ в училищата и предшественик на СНМ – „съюз на народната младеж“)… През 1946/1947 г. е бил технически секретар в околийското ръководство на ССМ… След завършване на гимназия е приет за студент в медицинския факултет от където е изключен през 1948 г.

Васил Зафиров Дичев е член на нелегалната терористическа група, участвал е в провеждане на диверсионен акт и знае за опита на Георги Георгиев да се свърже с чуждо капиталистическо разузнаване, откъдето да получат указания за провеждане на нови диверсии.

Източници: Агент „ГЕРО“ и показанията на Георги Георгиев.

№3. Петър Николов Петров (Пиклев) – роден и живущ в гр. Панагюрище, средно образование, за сега не работи никъде. Произхожда от занаятчийско семейство. Баща му в миналото е бил активен цанковист, взел участие в преследване на прогресивни елементи в града.

Като ученик в гимназията е бил активен бранник. След 9.IX.1944 г. става член на ССМ, а по късно на ДСНМ от където е изключен през 1949 г. за вражески прояви. По донесение на агентурата от Панагюрище на няколко пъти е бил засичан като член на нелегална организация… Петър Николов Петров е член на нелегалната терористическа група, **знае за проведената диверсия в парка на Свободата** и за опита на Георги Георгиев да се свърже с чуждо капиталистическо разузнаване.

Източници: Агент „ГЕРО“ и показанията на Георги Георгиев.

№4. Петър Петров Пеев – роден на 5.VII.1933 г. и живущ в гр. София, ул. „Борис I“ 111, понастоящем не работи никъде, средно образование. Произхожда от дребнобуржоазно семейство.

Преди и след 9.IX.1944 г. безпартиен, но вражески настроен спрямо Народната власт. През 1949 г. се запознава с един криминалист с когото са вършили редица кражби. В началото на м. март 1951 г. извършва кражба на три пистолета – два от военния музей и един от музея на съпротивата. **Петър Петров Пеев знае за направения опит да се извърши покушение над главния референт при търговското аташе на Г.Д.Р., живущ на ул. „Оборище“ 95.**

Източници: По показанията на Георги Георгиев.

№5. Иван Велков Гуляшки – роден на 18.V.1933 г. в с. Раковина – Кулско, ученик в средно медицинско училище за лаборанти, живущ на ул. „Ген. Вл. Заимов“ 62. Произхожда от буржоазно семейство. Баща му в миналото е бил дългогодишен кмет, който на 9.IX.1944 г. е ликвидиран.

Преди 9.IX.1944 г. поради това, че е бил малък не е членувал в никаква организация. След 9.IX.1944 г. става член на ДСНМ, където се е държал крайно реакционно и е провалял почти всички указания и директиви на съюза за което е изключен.

Иван Гуляшки е знаел за изпратеното писмо на Георги Георгиев до Белгийската легация, посредством която е искал да се свърже и работи в нейна полза. Освен това, Георгиев е разчитал на него **при нужда** да го използва за терористически цели.

Източници: Агент „ГЕРО“ и по показания на Георги Георгиев.

№6. Атанас Христов Куртев – роден на 1.VI.1914 г. в Панагюрище, произхожда от бедно земеделско семейство, бивш търговец, понастоящем управител на колониален магазин, живущ на ул. Иван Вазов 23, София.

Атанас Куртев е знаел, че Петър Николов и други младежи от Панагюрище са се обособили в нелегална група, която имала дейност. Той свързва Петър Николов с агент „ГЕРО“, който от своя страна ще свърже Петър и останалите от групата с капиталистическа легация.

Източници: Агент „ГЕРО“ и по показания на Георги Георгиев.

№7. Евгени Луков Зумпалов – роден на 1.V.1927 г. в гр. Панагюрище, осъждан, произхожда от буржоазно семейство, понастоящем общ работник. Баща му понастоящем се намира в ТВО-Белене. Има трима братя, бивши активни легионери. Той преди 9.IX.1944 г. също е бил активен член на легиона. През 1946 г. участва в нелегална легионерска организация. Съден за участие в провокацията в турското консулство в Пловдив. В дома му са намерени четири пушки, един пистолет и циклостил. Предвижда се **при нужда** да бъде използван за терористически и диверсионни актове.

Източници: Агент „ГЕРО“. София, 30.III.1953 г.

„Предложението“ е направено от инспектор Боян Велинов – инспектор в отделение ЦТ (Централен терор). С него са съгласни началникът на същото отделение кап. Иван Пенчев и н-к II отдел кап. Иван Димитров. Всички са от прословутото III у-ние на ДС („за борба с контрареволуцията“). То е одобрено от началника на управлението полк. Богдан Думков и н-к отдел I на ДС майор Г. Бенев. Утвърдено е от зам.-министъра на вътр. работи и шеф на ДС генерал-майор Г. Кумбилиев на **30.III.1953 г.**“

(NB Внимателният прочит на документа разкрива фалшификациите и антидатирането му:

1) Генерал-майор Г. Кумбилиев е „утвърдил предложението“ на **30.III.1953** г., а неговият подчинен майор Г. Бенев е датирал подписа си на **1.IV.1953** г. като е коригирал вече написаната дата. Тоест, шефът на вълкочервенковото ГЕСТАПО е „утвърдил“ документа ДВА ДНИ ПРЕДИ преди „одобрението“ му от неговия подчинен – майор Г. Бенев (шеф на „следствения отдел“ в повереното му тъмно ведомство). Подобно нарушение на йерархическия принцип е невъзможно.

2) От „характеристиките“ и деянията на първите трима „е видно“, че ГКГ и Васил Зафиров Дичев, съответно организатор и член на нелегалната терористическа група, са **„участници в провеждането на диверсионен акт“**, а Петър Николов Петров **знае за диверсията в парка на Свободата, но и тримата не знаят нищо за бомбата на „Оборище“ 95!**

3) В следващия абзац обаче при включване на Петър Пеев в „разработката“ (от 30 март или 1 април 1953 г.?) се оказва, че само той „**знае за направения опит да се извърши покушение над главния референт при търговското аташе на Г.Д.Р., живущ на ул. „Оборище“ 95.** При това по

Източници: ПОКАЗАНИЯТА на Георги Константинов Георгиев“!

Петър Пеев обаче твърди, че е арестуван на 2.IV.1953 г. **СЛЕДОВАТЕЛНО, ако преди неговият арест, „терористичния акт на „Оборище“ 95 е бил известен на Сигуранцата, ТЯ БИ ГО ВПИСАЛА В АКТИВА на №1 (ГКГ) въз основа на „собствените му показания“, както това е упоменавано многократно в „Предложението за реализация“!!!**

С риск да направя това „Интермецо“ прекалено дълго, включвам в него още един „документ“, **имащ отношение към „източниците на доказателствата“ и сведенията:**

„Лична сметка на ПЕТЪР ПЕТРОВ ПЕЕВ“

	В какво се обвинява	С какво се доказва	Мероприятия
.	Участие в група терор и диверсии	Собствени показания	Да продължи камерната му разработка
.	Знаел от Г.К.Г. за подготовкия и извършен терористичен акт на „Оборище“ 95	Собствени показания	Да се извърши съпоставяне на добитите данни от следствието на Г.К.Г. и Пеев с цел про-

			верка дали се покриват
.	Закупил и предал на Г.К.Г. 4 водопроводни муфи, за които знаел, че ще се използват за терористични цели	Собствени показания	
.	Знаел, че Г.К.Г. търси циклостил, необходим му за отпечатването на вражески позиви	Собствени показания	Да продължи разпитът му за доизясняване на вражеската му дейност с Г.К.Г. и други
.	Знаел, че Г.К.Г. е извършил Кражба на пишуща машина	Собствени показания	
.	Знаел предварително за подготвяния и извършен на 3.III.1953 г. диверсионен акт срещу статуята на др. Сталин	Собствени показания	Да се извърши в дома му обиск за изземване на оставения му от Г.К.Г. взрив
.	Приел и укривал в дома си взрив, даден му от Г.К.Г. и иззетия при обиска взрив	Собствени показания	
.	Знаел за опита на Г.К.Г. да се свърже с чужда легация	Собствени показания	

София, 10.IV.1953 г. Изготвил следовател:

(Илия Бакърджиев)“

В този втори документ като източник за атентата на „Оборище“ 95 и за още много други неща, „следователят“ Илия Бакърджиев е посочил „Собствените показания“ на П. П. ПЕЕВ.

СЛЕДОВАТЕЛНО „Документите“ са антидатиращи или с невярно съдържание – фалшифицирани са „данните“ или „източниците“ им, или и двете. **СЛЕДОВАТЕЛНО** „документите“ на ДС трябва да се разлистват с... дилаф!

Отговорът на въпроса – защо са били необходими подобни фалшификации, с които имащият достъп до тях се сблъсква, е прост:

Копиите се опитваха да всеят взаимно недоверие, да настроят под следствените един срещу друг, за да ги подтикнат към взаимни обвинения, което за съжаление им се удаваше често, поради неопитността ни.

Другата цел, която чекистите преследваха постоянно, отново е КОМПРОМЕТИРАНЕТО. „Органите“ целяха не само физическото умъртвяване на враговете на диктатурата, но и заличаването на всяка следа и всеки спомен за всички, които са им противостояли мъжествено и безкомпромисно. За това беше позволено всичко: провокации, фалшификации, комбинации и т.н. За тях става дума в съответните интермедии към главите от „романа“ за следствието, процеса, затворите или емиграцията. Разбира се, като се вземат под внимание „философията“, интегритета и целта в живота на всеки един от обвиняемите, не би било трудно да се стигне до истината за поведението на всеки от нас в лапите на палачите, както и с помощта на съпоставяне на противоречията в документите от ГАР и Следствено дело „Злодеи“, по-голямата част от които продължават и днес да са „държавна тайна“.

Допълнително доказателство за тези ми твърдения е и

„Личната сметка на АТАНАС ХРИСТОВ КУРТЕВ“

	В какво се обвинява	С какво се доказва	Мероприятия
.	Знаел за съществуването на терористична и диверсионна група	Агентурни данни на агент „Геро“ и Собствени показания	След провеждане следствие на П.Н. Петров да се съпоставят следствените данни с цел проверка покриват ли се същите
.	Знаел от П.Н. Петров за извършения терористичен акт на „Оборище“ 95	Собствени показания	

	<p>Знаел, че групата търси връзка с капиталистическа легация с цел бягство. Не обещал да ги свърже, но прави опит, насочвайки ги за целта към Катранджиев</p>	<p>Собствени показания</p>	<p>Да продължи разпитът му</p>
	<p>Притежавал незаконно пистолет</p>	<p>Собствени показания</p>	

Глава II

„АКТИВНИЯТ РАЗПИТ“ В МВР ПРОДЪЛЖАВА

– Какво става, докъде стигнахме?

– Продължава да отрича и да увърта.

– Слушай, гадино, ние план гоним! Ти ни саботираш. Говори или ще приложим по-радикални средства.

– Добре, но не сте ме водили на клозет и не съм се мил от оня ден.

– Ще говориш ли след това?

– Да.

Двамата новодошли, зарадвани от готовността ми да ги улесня в изпълнението на плана, ме отведоха до тоалетната, където пих дълго вода. Смяната на Ненчо Славеев не си беше още тръгнала. С порасъл интерес да ме чуе, „землякът“ и колегите му чакаха завръщането ми. Когато ме въведоха отново в кабинета, видях, че на началническия стол се беше разположил малък, черен, грозен като Квазимодо мъж с искрящи от злоба очи на средна възраст. Ненчо Славеев ми каза:

– Другарят Велинов ще ти задава точни въпроси, както искаш. Но внимавай с отговорите си, те трябва също да бъдат верни и точни. Иначе ще се сърдиш на себе си. Именуваният Велинов разлистваше обемиста папка. Сочейки я той започна:

– Тука имаме всичко, което ни е нужно, за да ти теглим куршума. Единственото, което може да те спаси е твоята искреност пред следствието. После ще говорим за Петровците, Васил и още за много други. Сега искам да те питам за някои панагюрци. Искам да говориш за неле-

галните групи, които сте създали с тях. Едно време турците бяха подпалили Средногорието, сега вие сте сторили това. Искам да чуя какво ще ни кажеш за Никола Григоров? Съобразявах светкавично. Сигурно някой ме е видял да влизам в Кольовата къща, но с него само сме разговаряли.

– С него ме е запознал Петър Николов. Понеже е сакат и не излиза навън съм го посещавал няколко пъти.

– Защо те запозна? Какво ви свързва с него? Отговаряй без шикалкавения.

– Аз познавам стотици хора в тоя град, където живеем от четири години. При Никола Григоров съм ходил от състрадание...

– Ти да не си милосърдна сестра бе? Я не ни прави на идиоти. Говори за нелегалните групи, които сте създали...

– Та той е скован на леглото си от детство. Каква нелегална работа може да се върши с човек като него.

– Това чакаме да ни разкажеш.

– Нямам какво да добавя. И нищо не разбирам от приказките Ви за нелегални групи.

– А какво ще кажеш за тройката ви с Петър Николов и Коста Длъгнеков и за оръжието и помощта, която сте търсили от западните легации?

– Никакъв Коста Длъгнеков не познавам, а това за легациите са басни...

– Слушай, време за губене нямаме, а с това си държание сам затягаш примката около врата си. Не се прави на Левски пред турския съд. Такива на нас не ни минават...

– След като знаете всичко, защо ме питате?

– Защото искаме да си признаеш сам, като другите. Те си признаха всичко. Възможно ли беше да са задържали сакатия Кольо? Коста Длъгнеков беше войник и освен това не участваше в никаква моя тройка. Ако Петър го е включил, него да питат. Не ми оставаше друго, освен да отричам. Велинов ме обсипа с нови въпроси за братя Боеви, за брат ми Огнян, за Делчо поп Николов, Никола Хаинов и ред други имена, някои от които чувах за пръв път. Някои попадения, като въпросите за Рад и Боно Боеви бяха по-близо до целта, но те бяха прекалено общи, а и аз бях преустановил разговорите си с тях още миналата година. Делчо поп Николов беше доносник, а включването на брат ми Огнян подсказваше, че „търсят под вола теле“. Това затвърди впечатлението ми, че разпитващите ме не разполагаха с никакви доказателства. Велинов продължаваше, вперил злия си поглед в мене:

– Костадинов, говори за организационните ти връзки с Пенелов, за обединението, което сте направили между групите си! И разкажи пред „органиите“ за намеренията ви да станете бандити в случай, че избухне Третата световна война. Във въпросите му се преплитаха истини с небивалици. Затова отговорих:

– Пенела е ваш провокатор, дори да съм имал намерения да ставам „бандит“, както се изразихте, той е последния с когото бих тръгнал.

Тук нервите на шестимата не издържах и като по команда се нахвърлиха върху ми. Събориха ме на пода по корем и започнаха да ме бият с един кабел – от главата до петите и да ме ритат. Първоначално болките бяха връзващи се и ужасни. Спомних си за боя с който баща ми искаше да ми забрани да се къпя в Марица. Но този като че ли беше безкраен. Дали от напрежението или от многото удари, но по едно време като че ли претръпнах и не чувствах така болезнено вливането на кабела по гърба, задните части и краката. Колко продължи тая примитивна инквизиция изгубих представа, но по едно време, чух като в просъница гласът на моя „земляк“ Ненчо:

– Твоята мама, ти нямаш съвест бе, но ще видиш като си починем...

Нямах сили да се вдигна и ме оставиха да лежа. След време се опитах да седна, но не можех от болки. Велинов и Ненчо с още един от биячите си излязоха и ме оставиха на „грижите“ на поредната тройка.

Гладът се понасяше по-лесно, дори неусетно, но жаждата беше отвратителна. Измъчваше ме и безсънието и въпреки болките от побоя, когато падна нощта, подпирайки се с гръб на стената, съм задрямал. Понеже не бях свикнал да спя прав като конете, поради отпускането на мускулатурата, се сгромолясах на пода. Когато се изправих напълно разсънен беше полунощ. От насочената в лицето ми лампа, не можех да видя лицата на копоите, които подхванаха отново кръстосания си разпит. Въпросите им се трупаха, а аз бях със забавени реакции и отговорите ми следваха след дълги паузи, сякаш не разбирах за какво ме питаха. Пикаеше ми се, но когато поисках да ме отведат до клозета, ми казаха, че ще сторят това, след като започна „да пея“. Устата ми беше пресъхнала до степен, че я отварях с мъка, сякаш беше залепнала. Искаха ми да призная, че съм организатора на нелегални групи в Панагюрище, София и други населени места. Чух, че ме питат за някаква група, в която участвали освен братя Богоеви, Цуки (приятелката на Стефан Пъков) и още две други момичета – Пена Лещарова и Лушка за които не си спомнях да съм чувал.

Мехурът ми се беше препълнил и ме болеше, но типовете отново отказаха да ме отведат до тоалетната. Тогава се отпуснах и по единия крачол на панталона се стече урина, която образува около обущата ми локва. Първоначално ми беше топло, но призори, когато копоите я забеле-

лязаха, бях започнал да чувствам студ от неизсъхналата урина. За да ме унизи, единия от тримата подхвърли:

– Виж се какъв пикльо си бе.

Отвърнах му че скоро ще оставя на пода и изпражненията си, ако продължават да ми отказват възможността да се облекча в клозета. Когато на сутринта дойдоха поредните им заместници, те докладваха за нощното произшествие, което предизвика нови гаври и обиди, но един от новодошлите излезна в коридора с отиващите си и се забави навън. Щом се върна, каза да ми свалят белезниците и ме отведат до тоалетната. Явно беше получил разрешението на „йерархията“. Първата ми работа беше да се спусна към чешмата и да се налоча, докато един от придружителите ми не ме изблъска и затвори крана.

– Имаш разрешение да отидеш само на клозет, а не да пиеш вода.

Едва сега можах да разгледам двата нужника, които бяха останали зад гърба ми в дясно, в съседство един до друг. Десният беше с широко отворена врата, която не се затваряше. Нямахе чиния със седалка, а клекало с дупка. Доста се напъвах под зоркия поглед на моите „телохранители“. На мен ми беше притеснено да ме наблюдават, а те как се чувстваха не знаех. Може би, бяха свикнали. В професията им влизаше и това задължение...

*

Мъчех се по въпросите им да отгатна какво знаят и от кого, до кои парчета от картината са се добрави и какво искат да изтръгнат, за да попълнят „пъзела“? И всичко това не ставаше в комфортната обстановка на собствения ми кабинет, нито в Парижката национална или Лондонската кралска библиотека, а на IV етаж в МВР с една глутница зверове в клетката ...

*

До обяд на 31 март ме мотаха с разни въпроси, които като че ли скалпваха от папката, която беше донесъл Велинов и оставил разтворена на бюрото. От време на време „органиите“ заменяха „разпита“ с някой ритник или юмрук, но до сериозен бой след кабелите не се стигна. Продължаваха да не ми дават да спя, държаха ме прав от което чувствах, че краката ми отичат и стъпалата стават безчувствени. Не ми даваха вода и храна и явно разчитаха на пълното ми изтощение, защото най-често задавания въпрос беше:

– Как мислиш, още колко време ще я караш така? Сам срещу всички ни. Така изминаха още две дълги денонощия през които продължаваха да ми задават въпроси, някои от които бяха доста точни и подсказващи, че копоите са се добрави до някои факти. Други ми се струваха, че представляват опити да налучкат станалото и нарисуват картини с които разпитвания да бъде убеден, че „органиите“ са всезнаещи. Питаха ме например, защо Пеев е ходил с фотоапарат в

„Парка на свободата“? Когато се е въртял край „Ариана“, какво е снимал? Казах им че нямам никаква идея и че най-добре ще е да питат него. Пак ме разпитваха къде съм бил на 3 март вечерта и аз пак им отговарях, че съм бил на митинга по случай 75-годишнината от освобождението на България от турско робство. Отново питаха с кого съм бил и отново отговорих – с Васил. Попитаха ме къде е чантата която Зафиров е носил със себе си. Отрекох да съм виждал такава, но вече бях сигурен, че или са го задържали и е проговорил, или ако са го изгървали, това е сторил съквартиранта му – „анархо-юриста“ Тошо, който ни видя, когато слизахме по стълбището. При тези почти непрекъснати разпити, многократно ми поставяха едни и същи въпроси за бомби, за взривове, за приятели и познати – от София и Панагюрище с което целяха да ме уловят в противоречия. Внимавах в това, да отговарям по един и същи начин, но въпросите бяха много, а аз чувствах преумората от безсънието и напрежението. Някои отговори те записваха, но след това недоволни от отговорите ми, копоите ги късаха, хвърляха парчетата в лицето ми и на няколко пъти ме биха, а аз се строполявах на пода и не ставах, дори когато ме ритяха. Като че ли нямах сили да изохкам, даже ако ритникът попадеше в ребрата, стомаха или по-надолу в гениталиите.

На 2 срещу 3 април след полунощ в кабинета нахлу цяла шпицкоманда от копои. Може би по-многобройна от тази с която бяха устроили „тържественото“ ми посрещане от Благоевград на 29 март 1953 г. Повечето муцуни познавах от непрекъснатите разпити, които до този момент, продължаваха вече пето денонощие. Водеше ги някакъв, когото не бях виждал до сега. Другите се обръщаха към него с „другарю генерал“. Генералът беше със „сталинка“, брич от габардин в ботуши и сако на пипит, без пагони и отличителни знаци. Лицето му беше топчесто и червендалесто с мустаци ала Джугашвили. По него можеха да се прочетат много неща, но би било пресилено, ако сред тях назовах интелигентността. На ръст беше не по-висок от покойния тиран, който сега лежеше балсамиран до своя учител – вожда на болшевиките и чекистите. Запорилича ми на задник, само че със студени, безизразни рибешки очи от които струеше ненавист. Вперил ги в мене, той изстреля въпроса си:

– Говори за атентатите, които си извършил с приятелчетата ти. Те вече ни разказаха за тях. Само ти се опъваш и ни губиш времето, за което ще съжеляваш.

Гледах оберщурмбанфюрера с известно любопитство и си мислех, че неговия подход не се различава съществено от тоя на подчинените му. Отговорих, че не разбирам за какво става дума.

– Ти май си търсиш боя. Но за да разбереш, че дори и с враговете си можем да бъдем коректни, ще продължим културно разпита. Виждаш ли тая папка, тука имаме всичко за твоите престъпления и съучастниците ти. Надявам се, сам ще се убедиш, че е безсмислено да упорстваш и отричаш. Ето отварям папката и вземам първия попаднал ми лист.

„Едва ли всичко е така случайно, както ми го представяш – си помислих – но да те чуя.“

– Така-а-а. Тук е описана една ваша среща, на теб, Васил Зафиров и Петър Николов с един английски агент и доставчик на оръжие. Искали сте помощ за борбата ви с народната власт. Нещо да кажеш по въпроса?

– Нищо не мога да кажа, защото това което ми разказвате е фантазия или клевета.

– Е как ще е фантазия като имаме няколко свидетели на срещата ви и те ще говорят. Самият агент ще потвърди тяхното свидетелстване...

Млъкнах. Вече нямаше никакво съмнение, че Мардохай ни беше завел като бръмбар на лайно при предателя. Но започнал веднъж да мълча, продължавах, дори и да засилех инквизициите. Трябваше да дам достатъчно време на всички, които бяха предупредени, да се укрият и потърсят брод към свободата, както и да науча максимума от това което знаеха и от кого са го научили.

– Ето тука пише черно на бяло, че сте се хвалили, че сте поставили бомба на статуята на другаря Сталин в Парка на свободата. И това ли е фантазия? И сте готвили крупна диверсия по подбалканската ЖП-линия. Да чета ли още? Както виждаш, не сме те арестували заради покупката на шперплат от Благоевградската фабрика – ме иронизираше генералът, а другите, който ме бяха ритали и били с кабела ме гледаха свирепо.

Разбрах, че разполагат с доноси на „Лауренс“. Но все още не ми беше ясно, дали двамата ми приятели се бяха измъкнали от ръцете на копоите. Мардохай замина за Панагюрище, предупреден, че сме предадени. От там се беше обадил с писмо, че панагюрските заптиета са го чакали, за да го арестуват, но е успял да избяга и ни насрочваше среща на гарата в Карлово за 1 април. Тази лъжовна дата беше вече отминала и след като никой от нас двамата с Васил не се бе озовал на срещата, сигурно бе разбрал, че ще трябва да разчита на собствените си сили и евентуално на някои от овчарите, макар да бяха отхвърлили категорично тази ми идея, преди да се разделим в градинката на „Св. Седмочисленици“. Надявах се, че поне е предупредил Рад, Бонно и всички, които ни бяха приятели и близки, за да се освободят от всякакви улики. Нали затова замина за Панагюрище? А Богой беше стар затворник и сигурно беше научил елементарните правила към които следваше да се придържат в подобна ситуация. Беше изтекъл и крайният срок, уговорен с Васил за моето завръщане от Благоевград. Той също трябваше да е наясно с положението и да излезне най-напред от полезрението на всички, които трябваше да ни служат за връзка, а след това да потърси пътя за Одрин. Нали беше живял край турската граница...

От тия ми успокоителни разсъждения ме извади гласът на генерала. При ровенето в папката той ме изненада неприятно. Беше извадил една снимка, правена от Пеев в квартирата на Васил, на пасаж „Св. Никола“ №4 (там, където някога беше площад на който продаваха цветя, а по-късно издигнаха сградата на ЦУМ и министерския съвет в стил „сталински вампир“ /NB Игра на думи от епохата – вместо стил „вампир“/). На нея се мъдрехме шестима между които бяха

Петър Пеев, Стефан Бангиев и Тодор х. Димитров. Започна да мирише на изгоряло. Първите двама можеха да кажат доста неща. Дори не помислих, че и Тошо може да им разкрие детайли от пъзела.

– Говори за тези с които си на снимката – ме стресна гласът на главния копой – или и с тях не се познаваш?

– На нея сме с мои съученици и техни приятели, чиито имена не помня. Снимахме се около Новата година за спомен.

– Разкажи ни за тези, чийто имена помниш – ме иронизираше генералът.

– На първият ред сме с моя съученик от любимецката гимназия Стефан, а на втория са нашия съселанин Тошо и моя съученик от София – Петър. Другите двама са техни приятели, чиито имена не помня.

– Добре, разкажи ни нещо за Тодор х. Димитров. Какво общо има между вас.

– Абсолютно нищо.

– А анархизмът? Помисли добре преди да ми отговориш, а през това време ще ти прочета някои негови показания. И той, и останалите са в ареста и когато поискаш можем да ти ги доведем.

Бях разцентрован, но с усилия подтиснах смущението си, докато она започна да ми чете на посоки, превъртайки в ръцете си няколко листа:

– Ето, тук Тодор казва, че в случай на война си щял да хващаш Балкана. На нова година сте говорили против народната власт и ти си държал исото на анархията. И още, че сте били интимно близки с неговия съквартирант Васил Зафиров. Пише, че на 3 март сте се заключили и не сте му отворили, когато е искал да влезе, а после ви е срещнал на стълбището. По-нататък казва, че късно към полунощ сте се върнали двамата и ти си останал да спиш у тях. Ти май не обичаш да спиш в квартирата си. Ето тук пък казва, че на 23 си спал у Стефан Бангиев, след което си изчезнал и никой не те е виждал после. Но ние те намерихме в Благоевград, а какво ще кажеш? Копоят явно издевателстваше с въпросите си, а аз правех усилия да се съсредоточа върху отговорите си.

– Възможно е всичко това да е вярно, аз не си спомням такива подробности. Случвало ми се е да спя на други места, когато съм закъснявал, за да не безпокоя хазаите си по нощите.

– И как така се случи, че на 3 март, когато вечерта взривяват паметника на другаря Сталин, ти си със Зафиров? Интересни съвпадения.

– На 3 март бяхме на митинг.

– А в балкана кога и с кого щяхте да ходите?

– Не си спомням такова нещо, но ако някой го е казал, това са били пиански приказки, като Ботевите „В механата“.

– Тогава защо избяга след 23 март от Стефанови, та те намерихме чак в Благоевград?

– Казах ви че съм бил там за шперплат за Петър Николов от Панагюрище – за ремонт на къщата им.

Отговарях и мислех. Изглежда Стефан, у когото спях, след като се измъкнах от ръцете на преследвачите си и комуто оставихме да бъде връзка помежду ни, е проговорил. Но как са стигнали до него? По най-баналния начин – чрез снимката. Също и до Пеев. Затова не обичах да се снимаме. Щели да обезсмъртяват момента... Генералът не ме остави дълго с мислите ми:

– Какво ще кажеш за „пижамата“, която си оставил у Пеев? Той си призна, че това е част от взрива, който сте употребили за атентатите. Значи и тоя си беше развързал езика. Добре, че в моята „пижама“ бях увил царевично брашно, а той дал показания, че съм му оставил мрежа с взрив. Реагирах бурно и не съвсем обмислено:

– Това е царевично брашно, с което щях да си правя качамак.

Коего си беше самата истина. Искях да го проверя, защото ми правеше впечатление, че Петър одобряваше всякакви акции срещу властта, но никога не прояви желание да участва в някоя от тях. Казаното от мен накара генералът и неговите подчинени да се спогледат – явно не бяха очаквали подобен завой в разпита. А аз много скоро съжалявах, че възразих на джандарите и не оставих този си коз за пред съда. Бях се измъкнал от един капан, за да попадна в нов. Сега те бяха предупредени и можеха да сложат в мрежата, каквото си поискат – дори атомна бомба... За да пресекат възможността ми да опровергая Пеевите показания...

Развиделяваше се и започваше петия ден от Христовата Страстна седмица и шестия от моята. Измъчваше ме жаждата и имах чувство, че съм ял барут... Бях изтощен и преуморен от глад, безсъние и побоища при непрекъснатите денонощни „разпити“. Сгромолясах се на пода, но генералът рече:

– На нас тия номера не минават и ние няма да спрем да те разпитваме, докато не направиш пълни признания.

И той даде знак на своята шпицкоманда, която като че ли чакаше само това. Неговите подчинени се спуснаха като „желва на говно“, изправиха ме и в надпревара ме засипаха със стотици объркващи и кръстосани въпроси, построени върху доноси на информатори или разпити на хора пред които бяхме разговаряли по въпроси, интересуващи „органите“. Те бяха доуточнени чрез доброволните, принудени или изтръгнати с насилие показания на такива като Сте-

фан, Пеев или Тошо. По едно време спрях да отговарям. Бях отпаднал до такава степен, че само с един удар с опакото на ръката си, един двуметров копой ме свали на пода и започна да ме ритат, крещейки:

– Докога ще ни разиграваш бе гадино контрареволуционна...

Нямах сили, дори да изохкам. Мислих си като в просъница, че това, което преживявам ми е малко. Щом се оставих в ръцете на тия садисти. Срещу тях е силна само СМЪРТТА – тяхната или моята. Трета възможност няма. По някое време ритниците спряха. Над мен се беше надвесил генералът и когато се увери, че дишам макар и трудно, нареди да ме изправят и свалят белезниците. Ръцете ми се бяха изкълчили от дългото стоене зад гърба ми и бяха като отсечени – не можех да ги вдигна нагоре. Всеки опит се придружаваше от болка като че ли в ставите ми бяха налели разтопено олово.

– Добре, отричаш голословно всичко, което другите си признават. И може би имаш основание – за престъпленията, заради които си задържан, ти си говорил насаме и сега твоята дума е равностойна с тази на който и да е от тях. Дума срещу дума. Само, че си нарушил принципите на добрата конспирация. Сега ще ти доведем един пред когото сте разговаряли неколцина едновременно. Другите също ще потвърдят думите му: Куртев, Пиклев, Зафиров. Когато ги чуеш, прави каквото искаш. За нас са ни напълно достатъчни свидетелствата и показанията на другите.

Той се обърна към двама от командата и им каза:

– Я го залепете тоя с лице в ъгъла зад вратата и ще ми водите един по един останалите, нека те го разобличат – и допълни – Въведете Кирчо! После пак към мене:

– Стой в ъгъла и не извърщай глава, докато не ти разреша. Застанах в един от ъглите на кабинета, с лице към него и зачаках с нетърпение да чуя тоя фамозен Кирчо.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Многозначителен е откритият брой заповеди за арестуването ми сред архивните документи на ДС:

На **29.ІІІ.1953 г.** заместник-началникът на отдел ДС в Благоевград Попов, е писал до началника на ІІІ У-ние на ДС в София полковник Богдан Думков:

„Изпращаме Ви, др. началник, лицето Георги Константинов Георгиев от гр. Панагюрище, задържан по Ваше нареждане на 28.ІІІ.1953 г. ведно с личните му вещи.“ Заповедта на Думков от **28.ІІІ.1950 г.** за задържането ми и доносите, които са го насочили към подчинените

му от Благоевград, не фигурираха в предоставените ми папки от архива на ДС. Те продължават да са „класифицирани“ като „строго секретни“ и в година 2006 (!) със съгласието на... „реформиралите се“ министри, прокурори и съдии в „нова и демократична България“. Но от анализа на документите и фактите в предишното „Интермецо“, е почти безспорно, че съм посочен от моят съученик и земляк от с. Любимец Стефан Иванов Бангиев.

На **30.III.1953 г.** полк. Думков е издал втора заповед:

„Заповядвам лейт. Боян Велинов Захариев да задържи за срок от 48 часа лицето Георги Константинов Георгиев, живущ на ул. „Неофит Рилски“ №55 А, роден 1933 г. в Благоевград, ученик в Лаборантското училище – София.“ На **1.IV.1953 г.** е била издадена трета

„Заповед за арест и обиск №320 (№170 е зачеркнат) на гражданина Георги Константинов Георгиев, живущ на ул. „Неофит Рилски“ №55 А.“

Тя е била предназначена за капитан Иван Пенчев – началник на Боян Велинов (и на отделение Ц.Т. = Централен Терор).

От същата дата (1.IV.1953 г.) е и **четвъртото по ред**

„Постановление от подписаният Боян Велинов, за арест и обиск на Георги Константинов Георгиев, живущ на ул. „Неофит Рилски“ №55 А като член на нелегална група, която е извършвала и подготвяла извършването на диверсионни и терористически актове“.

Това постановление е било парафирано на **3.IV.1953 г. с:** „РАЗРЕШАВАМ ДА СЕ АРЕСТУВА“ от прокурор, чието име не фигурира.

На същия **3 април** 1953 г. е било издадено **пето**

„ПОСТАНОВЛЕНИЕ За вземане мярка за неотклонение

От старши лейтенант Любен Иванов Чалъков – следовател Д.С.

По отношение на ГКГ (следват лични данни), привлечен в качеството на обвиняем по чл. 71 и чл. 86 от НК за задържане под стража до разглеждане на делото.

Следовател: подпис и печат

РАЗРЕШАВАМ – Прокурор: подпис – не се чете, **4 април 1953 г.** /Печат/

Очевидно „страстната седмица“ се е оказала недостатъчна за изтръгването на необходимите самопризнания, „доказващи“ вината на задържания. Затова **копоите са удължавали на три пъти „законния“ 48-часов срок**, продължавайки да се потят денонощно над „обработва-

ния обект“. За да се спазят „нормите на социалистическата законност“, по време на „активните разпити“ са били необходими тези 4 (четири) заповеди и постановления от 28 март, 30 март, 1 април и 3 април 1953 г. А прокурорите са парафирали последните две на „велики петък“ (3 април 1953 г.) и „велика събота“ (4 април 1953 г.). Макар че „органиите“ са ме арестували още на 28 март.

.....

Копиите са приготвили в кухнята си тези документи с които при нужда ще „докажат, че без прокурорско решение, моят арест е бил за не повече от „законния срок“. Прокурорското разрешение за задържане гласи:

„Утвърждавам въз основа на утвърденото от др. министър предложение от 30 март 1953 г. Разрешавам да се арестува ГКГ.

Прокурор: /подпис/“

Датата е **3.IV.1953** г., т.е. разрешението е издадено шест дни след ареста ми в Благоевград. Шест дни, през които на свой гръб и от собствен опит, узнах що значи да се проведе, заплануваното по предложение на Б. Велинов от **20 март 1953** г. „*секретно задържане на Петър Николов Петров и отвеждането му с кола на Управлението в Министерството, където **На** място да се отпочне активен и настъпателен разпит с оглед довеждането му до положение да направи пълни самопризнания за извършената от него вражеска дейност. За разобличаването му при разпита ще бъдат използвани материалите от ДС – Панагюрище...*“ (NB Както е известно, след като предупредихме ПНП за предателството на Кирил Катранджиев, той се изплъзна от копиите. Вместо него, след второ предателство, на 28.III.1953 г. бях задържан аз. Доколко успяха да ме „дovedат до положение да направя пълни самопризнания за извършената вражеска дейност“, ще стане ясно в края на „отпочналото активно следствие“...

На горната дата (3.IV.1953 г.) ОР Велинов

„установява, че ГКГ е ЧЛЕН на нелегална група, която е извършила и подготвяла извършването на диверсионни и терористични актове“,

вследствие на което е постановил арест и обиск в квартирата на улица „Неофит Рилски“ №55 А.

Това не му е попречило ни най-малко в ПРЕДЛОЖЕНИЕТО си от 30.III.1953 г. да ме обяви за

„ОРГАНИЗАТОР на нелегална терористическа организация... по мои самопризнания.“

От „М-вото на Любовта“ ще ме прехвърлят в следствения отдел на ДС при СЦЗ на същия 3 април 1953 г., за да бъде всичко... законно.

Глава III

ОЧНАТА СТАВКА С „ЛАУРЕНС“

След малко чух стъпките на влизащите в кабинета. Те заставаха зад гърба ми и генералът рече:

– Кирчо, познаваш ли го този в ъгъла?

– В гръб не мога да бъда положителен другарю генерал.

Гласът ми се стори познат, но нали съм музикален инвалид, в първия момент не можах да го идентифицирам. Генералът каза:

– Обърнете обвиняемия с лице към нас.

Преди да ми помогнат, аз направих един кръгом и видях, че на метър и половина – два пред мен стоеше самият „Лауренс“-Катранджиев. В началото, като в лош театър, доносникът се опитваше да разиграва комедията на задържан като нас, но когато режисьорът му подсказа, че това не се налага, той се отприщи и без запъвания изрече в скоропоговорка:

– Тъй вярно, другарю генерал, този е шефът на терористическата банда -Георги Константинов. С него и другарите му имах няколко срещи, по тяхно искане. За доставка на оръжие от англичаните.

Гледах го право в очите, но гняв изпитвах повече към себе си и приятелите ми: „Как можахме по този идиотски начин да се наврем сами в ръцете на ДС? И защо не ликвидирахме предателя, след като имахме сигурни доказателства и достатъчно време?“

– Разкажи подробно за твоите срещи с бандитите.

– Вуйчото на единия от тримата – Атанас Куртев, който е мой познат, ми каза един ден, мисля беше 9 март, че племенникът и другарите му – „все добри момчета“ – търсели помощ от Запада за борба срещу Народната власт. Аз му обещах да проуча възможностите и да сторя това, което е по силите ми. На следващия ден Куртев ми каза, че племенникът му се казва Пенко Петров от Панагюрище. В момента бил в София и щял да го изпрати непременно при мен, за да се запознаем. Пенко лично му казал, че са били четирима приятели. С единия служили като

трудоваци някъде към Кърджали, където изглежда другаря му бил убит. Другите двама били от Видин и Лом, където живеели и сега.

Първата ми среща с лицето Пенко Николов Петров се състоя на 14 март, преди полунощ у дома, където го доведе вуйчо му. Куртев го извикал в София и му казал, че аз съм човека, който може да ги снабди с оръжие и взривове за **терористичните групи, които шели да организират в страната**, за извършване на различни диверсии като разрушаване на жп линии, мостове и др. Самият Пенко Николов каза пред мен, че са около 15 души – все млади хора от различни краища на страната. Двама били студенти в София.

– Не ти ли направи впечатление разликата между четирима и петнадесет човека?

– Да другарю генерал, но моята задача беше да слушам и запомням. Та един от петнадесеторката предал обширно писмо в английската легация с молба да им се помогне за набавянето на взривове и оръжие, но до сега нямали отговор. Пенко ми каза, че са извършили опити с взрив, взет от казармата, но с него имало опасност да бъдат открити. Каза още, че имал добре подготвени хора не само в Панагюрище. Обещах да му бъда в услуга според силите ми. За тази цел се уговорихме на 16 март в 10 часа сутринта да дойде в къщи, за да излезем заедно и му съобща резултата от положените грижи за набавяне на исканите оръжия и взривове. Поисках му да ме запознае с неговите хора в София, за да взема и тяхното мнение.

– Каза ли ти нечии имена? – запита генералът, а аз си мислех „Колко лесно може да се сложи край на двегодишните ни усилия да създадем нелегални групи. Достатъчна беше една погрешна стъпка и политахме в бездната. А ние бяхме допуснали доста повече...“

– Да, на уречената среща Пенко Николов ми съобщи, че заедно със сина на доктор Георгиев – Георги Константинов, чието семейство било интернирано в Панагюрище и Евгени Зумпалов от същия град, с Васил Зафиров от Елхово, който работи на строежите в центъра и Иван Гуляшки от Лом с когото двамата с Константинов учат за лаборанти, са образували терористична група. За да постигнат целите си, тия хора са готови на всичко. Затова търсят оръжие, взривни материали и парична подкрепа...

„Мамма мия – си рекох на ума – как ни е навързал този идиот Мардохай, който се именува още „Веселият Мъртвец“. Заедно с вуйчо му, във фокуса на ДС вече сме шест души. Къде ли е сега? Ако добавим Пеев и Бангиев, ставаме осем, а кой знае колко ще бъдем, ако успеят да разплетат панагюрския чорап...“

– Продължавай, Катранджиев, кажи какво знаеш за атентатите? Например за тоя в Парка на свободата?

– За него ми загатна още първия път Атанас Куртев, но подробностите научих при срещата ми с тримата – Константинов, Пенко и Зафиров на 16 март в 5 часа след обед, пред сладкар-

нища „Алтай“. Те ми се хвалиха в надпревара, че са авторите на експлозията в Парка с която са искали да разрушат статуята на др. Сталин. Това потвърдиха в разговора ни Константинов и Зафиров като разказаха, че за целта са използвали водопроводна тръба, пълна с взрив и прикачена към нея манерка, която е служила за закъснител...

– Е, какво ще кажеш, Константинов? – го прекъсна генералът – Достатъчно ли ти е това или да продължаваме?

– Впечатляващо, ако е вярно...

– Ти какво, да не би да отричаш, че се познавате? За да не изпаднеш в конфузно положение, ще ти дам да видиш и писмото, което си му писал, преди да избягаш в Благоевград. Но ние пак те намерихме. От нас никой не може да се укрие.

При тия думи, той ми подаде снимка от писмото ми до „Лауренс“ от 22 март 1953 г. Същото, което бях писал, след скока ми в трамвая при последната ни среща във вегетарианското ресторантче на ул. „Граф Игнатиев“, когато вече няха никакво съмнение, че той ни е предал. В него му обещавах при пръв удобен случай „да го потърся след като мама оздравее...“. (Обещание, което не можах да изпълня, защото когато отидох на ул. „Черковна“ №33 след излизането ми от затвора научих, че е умрял. Четиридесет години по-късно узнах, че това станало при изпълнение на... служебния му дълг.)

– Вашият оръжейник каза още, че ти си се хвалил, че си бил ръководителят на бандата. Искаш ли да извикаме другите, за да потвърдят думите му и дадат допълнителни детайли?

*

Докато мълчах, генералът нареди да изведат Катранджиев и ми каза:

– Както виждаш отричането на фактите може само да утежни положението ти. Ако искаш, можем да опресним паметта ти с още някоя и друга очна ставка – с когото си избереши. Например със Зафиров или Пеев, а? Или ще започнеш най-после да говориш членоразделно и разбираемо? Като че ли по-нататъшното ми мълчание нямаше особен смисъл. Който се е спасил досега, се е спасил. Отговорих:

– Записвайте! И заспах, подпрян в ъгъла до стените. Разтърсиха ме преди да се свлека на пода, махнаха белезниците и ми предоставиха един стол. Генералът стана и каза на другите:

– Нека останат още двама с другаря Димитров, а ние ще излезем, за да ги оставим да си свършат работата.

С тия „работници“ остана и Ненчо Славеев. На генералското място седна, както ми се стори едър, широкоплещест мъж към четиридесетте, с голямо затлъстяващо лице, с къдрава ко-

са и сини, любопитно иронични очи в които ми се стори, че на моменти прозира известно възхищение. А може би се лъжех. Нали бях късоглед и ми бяха взели очилата... От двете му страни го бяха обградили моя стар познат от Панагюрище Ненчо Славеев и един униформен висок и слаб, силно изрусен мъж с остър и изгърбен като клон нос, с очила, който, не зная по какви асоциации, ми приличаше на голяма оса. Той стоеше отдясно на централната фигура от тройката, за която предполагах, че е въпросният „другар Димитров“. Вместо него следствието започна униформения с острия си режещ глас:

– Константинов, най-напред трябва да снемем личните ти данни за протокола, такъв е реда.

– Най-напред, трябва да се напия с вода, иначе трудно ще разберете отговорите ми.

Предполагаемият Димитров нареди на моя „земляк“, той стана, излезе и след малко внесе емайлирана кана с вода и чаша, които постави върху стол в съседство с мене. После рече:

– Нищо добро не ти се пише, ако започнеш пак да ни разиграваш.

Изгледах го без да му отговоря и надигнах направо каната. Пих продължително на няколко пъти, докато я преполових. Сигурно изпих повече от литър.

– Така, сега готов ли си?

Кимнах и шефът продължи:

– Обясни ни сега, защо в началото на месец март вдигнахте във въздуха статуята на другаря Сталин, намираща се в Парка на свободата? „Човек не вдига ръка срещу другаря си, нито дори срещу сянката му помислих – камо ли да го взривява.“

– Направихме го, защото той олицетворяваше една кървава тирания, която компрометираща напълно идеята на социалната революция за интегрална свобода и равенство...

– С тоя език май само ще си изкараш боя за всички...

– Добре де, нали искахте да чуете моя отговор. Иначе, пишете каквото си знаете, пък аз ще го подпиша след като го прочета...

– Не протоколирай тия му отговори – се обърна Димитров към седящия от дясната му страна старши-лейтенант – ще записваме само фактите. Защо избрахте с Васил Зафиров датата 3 март?

– Това не беше моя идея. Аз предлагам това да стане на 7 ноември миналата година – по случай вземането на властта от болшевиките – в един ден заедно с акцията срещу някой от символите на световния капитализъм. За да бъде ясно на всеки, че сме против днешната система

във всичките и разновидности, но това не можа да се осъществи. Тогава Васил Зафиров предложи деня на годишнината от Освобождението и аз приех.

– Не записвай и това в протокола. Оставям ти го за изложение на сухите факти, без всякакви идейни и философски мотивировки. Те нямат значение за Съда – Като каза това началството предостави думата на своя подчинен, който беше протоколирал вече кратките биографични данни „за лицето ГКГ”.

– Кажете всичко което знаете за опита за вдигане във въздуха на статуята на др. Сталин?

– След 15 февруари отидох в квартирата на Васил Зафиров, който живее на пасаж „Св. Никола“ №4, София – започнах телеграфически моето изложение. В разговора ни му доверих, че имам около един килограм взрив, с капсули и бикфордов фитил. Казах му че ще вдигам статуята на Сталин във въздуха. Попитах го съгласен ли е да дойде с мен и той отговори утвърдително. Определихме датата 3 март и аз поех ангажимента да приготвя тръбата с нарезите за муфите и тапите, които имах в къщи. Това стана в една работилница на ул. „Раковски“. На 3 март взех всичко необходимо и към 18 часа бях в квартирата на Васил. Там сглобихме водопроводната бомба, сложихме я в моята чанта и тръгнахме към Парка, където пристигнахме между 19 и 20 часа. Седнахме на една пейка зад гърба на статуята, запалихме фитила, който беше дълъг около 3,50 метра и Васил я взе, за да я постави. Аз останах на пейката, за да гледам, ако някой ни забележи да му обадя да среже фитила. Той стигна безпрепятствено до статуята и постави чантата там, след което бързо се отдалечихме. Той се качи на трамвай №4, а аз се упътих пеша към бул. „Патриарх Евтимий“. Чух взривния трясък, когато вече бях пресякъл ул. „Гурко“.

– От къде имахте взрива за който говорихте горе?

– Взривът с всички други материали беше взет миналата година от казармата, от Петър Николов, който беше трудовак.

– Кажете с каква цел искахте да вдигнете във въздуха статуята на др. Сталин?

– Вече отговорих на този въпрос, но моя отговор не се хареса...

– Константинов, Петър Пиклев е казал пред Катранджиев, че с писмо до белгийската легация сте искали съдействие – материална подкрепа и инструкции, за да провеждате шпионаж и понеже не сте получили отговор, сте поставили бомбата на статуята, за да им обърнете вниманието и да ви повярват. Какво ще кажеш по въпроса?

– Вече казах, че моите убеждения са диктували едновременна акция срещу символите на двата лагера. За останалото трябва да питате Петър Николов.

– Но нали заедно с него и със Зафиров сте искали след това помощ от английските империалисти, чрез Катранджиев. Как да си обясним тези противоречия?

– Както чухте от Катранджиев, тази идея беше на Петър Николов.

– Да, но Вие не сте имали възражения...

– Че защо да ги имам? Когато Ленин е преминавал през Германия с пломбирания вагон и парите на кайзеровия генерален щаб, това направило ли го е германски шпионин?

Тук нервите на председателстващия копой с почти благородната физиономия не издържаха. С два скока той застана пред мене, стовари пестника си по ченето и ме... нокаутира. Идвайки на себе си, го чух да крещи:

– Това е клевета, а и ти с Ленин ли ще се сравняваш бе, мръсно анархистическо копеле – после се обърна към писара и му рече да довърши протокола в подходящи и приемливи фрази. На „земляка”, който до този момент беше ням свидетел на така наречения разпит, той каза:

– Мисля, че закъсняхме за обед. Ненчо, прати някой да му донесе един сандвич, а аз ще изпратя охрана, да те смени докато обядваме. Ще се намерим долу в стола.

Още не излезли и аз задряхах на стола. Когато ме събудиха, тройката отново се беше настанила зад бюрото от ляво, а на стола от дясната ми страна до каната с водата беше поставен сандвич в салфетка. Колкото и невероятно да изглежда, макар, че скоро щяха да се навършат шест деноношия от как не бях слагал зальк в устата, не изпитвах глад. Само надигнах каната отново и я пресуших на големи глътки, след което поисках да ме отведат до клозета. Когато се върнах и седнах, към мене се обърна Димитров като че ли нищо не се беше случило. То наистина си беше едно нищо – някакъв си нокаут:

– Георгиев, покажете на следствието, замисляли ли сте и извършвали ли сте и други актове от рода на този със статуята на др. Сталин?

– Нямам спомен...

Вместо него се обади Ненчо Славев:

– Константинов, искаш ли да ти доведем Пенко, за да ти опресни паметта?

Въпросът му не ми прозвуча много убедително и с известна наглост казах:

– Хайде, доведете го де. Искам да чуя какво ще каже, макар, че с такива методи, аз бих могъл да накарам всеки от вас да признае каквото си поискам.

– Ти какво искаш да кажеш бе – пое щафетата отново Димитров – че ние сме като инквизицията ли? Слушай добре това, което ще ти прочета. Това са показания на твоите хора. След

това искам да отговаряш ясно и точно на въпросите ми, преди да сме започнали отново с очните ставки.

– Ето, например какво е признал твоят приятел и съконспиратор Петър Пеев: „През лятото на 1952 г. една вечер ГКГ ме посети в дома ми. Тъй като не си бях легнал, ме накара да излезем навън и ми довери, че през деня бил поставил взрив пред входа на френското търговско представителство. Успял да избяга с трамвая и след малко се върнал да види резултата от взрива. Видял образуваната пред входа голяма дупка. При извършването на този акт, той действал сам... Няколко дни след това ГКГ си замина за Панагюрище. Там той престоя доста дълго време и отново дойде в София към средата на м. август 1952 г.“ Какво имаш да добавиш към казаното Константинов?

– Няколко неща. Първо вие сигурно лесно можете да проверите поставян ли е взрив пред френското търговско представителство доста дълго време преди средата на август и по този начин да установите достоверността на показанията на Пеев...

– Това сме проверили и ти си прав – няма такъв случай. Но не си ли искал пак да го проверяваш, като с торбичката „царевично брашно“? И от нашите проверки се установи, че на ул. „Оборище“ №95, на 20 август е поставена бомба от абсолютно същия вид, като тази на статуята на др. Сталин на 3 март. Почеркът на терористите е един и същи в двата акта. Как ще ни обясниш тези съвпадения? Ако искаш можем да ти направим очни ставки със Стефан Бангиев и Иван Касъров, който живее на №93, „Оборище“ и който те е водил да гледаш пораженията...

Понеже където е една бомба, там са и сто и една, а за статуята на Джугашвили очаквах смъртна присъда, както и да я кумулират с другите, по-тежка присъда беше невъзможно да ми се издаде. А от началните „разпити“ ми се струваше, че Петър Николов не е сред арестуваните. Затова на въпроса на Димитров:

– Георгиев кой организира и кои бяха съучастниците в този диверсионен акт? Отговорих:

– Предложението за извършване на тази акция се даде от Петър Николов Петров, а организирането и провеждането стана от двама ни. Когато завърших с лаконичните си отговори, Димитров и неговия старши лейтенант ми казаха, че мога да си изям сандвича, докато те оформят протоколите, които трябвало да подпиша. Когато ми ги поднесоха за подпис, казах, че искам да ги прочета внимателно.

В тях за имената на разследващите беше оставено празно място, тъй като те искаха да не ги зная. Направи ми впечатление, че и двата бяха без дати. Обясних ми, че датите се поставят, когато протоколите бъдат написани начисто с пишуща машина.

При прочита установих, че първият (старши лейтенантът) искаше да ми окачи шпионаж или желание да се поставя на разположение на белгийските служби. Това беше компрометиращо.

що за един анархист. Задрасках този текст и подписах страниците върху които копоят, макар и със свои думи и стил беше записал казаното му.

Протоколът на шефа му съдържаше едно авторско вмъкване, отнасящо се до Пеев: „*Малко по-късно, след извършване на диверсията (в британската военна мисия) аз...* В края на втория протокол Димитров беше добавил, че съм „*се похвалил за извършеното на „Оборище“ №95 пред Петър Пеев от София, ул. „Борис I“ №111. На друг не съм казвал за станалото. Моето съобщение за тази диверсия Пеев посрещна с недоверие*“ и че идеята ни била аналогична с тази на атентаторите в Пловдив срещу турското консулство и че по този начин сме искали да усложним българо-английските отношения.

Възразих му, като казах, че не съм съгласен с подобни интерпретации на действията ни и подмяна на фактите. Преди да подпиша, също задрасках част от съответния абзац.

В интерес на истината, това ми спъване при даването на показания, не беше лишено от известна доза егоизъм. Аз знаех, че колкото по-пестеливи бяхме в показанията си, толкова по-трудно щяха да ни изправят до стената. Още повече, че от месец насам главният кръволог беше покойник.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

След частичното повдигане на завесата над тайните в архива на ДС през 1997 г. се добрах и до други документи от следствено дело „Злодеи“ (№278232). Техният прочит показва, че почти всички подсъдими по Наказателното Дело от Общ Характер (НОХД) 117/53 г., сме били обекти на различни индивидуални или групови разработки, предшестващи арестуването ни. Някои от тях с неколкогодишна давност:

Материалите за „лицето“ Васил Зафиров Дичев бяха за годините от 1946 до 1952 г. От тях се разбираше, че тогавашният ДС-началник в Бургас и по-сетнешен н-к на следствения отдел в централата на ДС, прочулия се със зверствата си Никола Дворянов е предложил през 1949 г. изселването му за 6 месеца.

Богой Ст. Богоев и Евгени Зумпалов бяха съдени и по-рано (през 1949 г.) Боно като участник в земеделска конспирация, а Евгени – в легионерска, за бомбите в турското консулство в Пловдив.

За Петър Николов Петров имаше доноси от агент „Никита“ и др., че е участвал през 1948/1949 г. в саморазпуснала се нелегална организация с Коста Длъгнеков и др. Някои от участниците в нея бяха привлечени като прокурорски свидетели по време на нашия процес.

Петър Петров Пеев беше влязъл в обектива на „органите“ след кражбите на музейните пистолети през 1951 г. за които е бил осъден условно на 3 години. От същата година беше и разработката „Ученик“. Той беше дал своите показания веднага след арестуването му.

Заниманията на копоите с мен датираха от 1948/1949 г., след процеса срещу баща ми. Личната Агентурна Разработка (ЛАР) „Бизон“ беше от месец май 1 952 г., а през м. март е начената Груповата Агентурна Разработка (ГАР) „Злодеи“ в която бяхме включени всички.

Срещу Рад Ст. Богоев е било открито полицейско дело ЛАР „Таралеж“ през есента на 1952 г. Не намерих документи на ДС само срещу Иван Велков Гуляшки и Атанас Христов Куртев, което не означаваше със сигурност, че са били въвн от наблюдението на копоите. Концентрирани и филтрирани тези доноси бяха послужили за „Строго поверителните Справки“ на ОР Ст. Вучков за обектите „Бизон“ (ГКГ) от 17 Март 1953 г. и „Ученика“ (ППП) от 25 март с.г. Следенето и доносите срещу нас са продължили до появата на аг. „Геро“ и ареста ни през ранната пролет на 1953 г. Около всеки са се навъртали доносници на ДС. В съвкупност техните „донесения“ са послужили на инквизиторите при „разпитите“ ни. Моят „принос“ в това отношение беше минимален. Никъде и пред никого не бях говорил за организация, освен пред двама с които „ме свърза“ Мардохай, поставяйки ме пред свършен факт. Това бяха парализираният Кольо Григоров, който ме предаде веднъж „заочно“ на вербуван от ДС предател, пред когото се е изживявал като ръководител на съпротивата, дърпащ конците и от полутъмната си ода и агент „Геро“ Катранджиев, пред когото говорих след като Мардохай го бе запознал с нашите дела, намерения и „членски състав“. Сигуранцата навярно е получила дъртия доносник в наследство с картотеката на царската ДС.

Освен при разпитите ми през „СТРАСТНАТА СЕДМИЦА“ от 29 март до 3 април 1953 г. в МВР, някои от данните в тези стари „разработки“ бяха използвани от копоите по време на следствието ми в следствения отдел при СЦЗ. Моите първи показания бяха дадени през последната нощ, която прекарах на IV етаж в МВР – на втори срещу трети април 1953 г. В тях фигурирахме само аз, Петър и Васил – тримата, които бяхме предадени от „Геро“ Катранджиев след срещите и разговорите ни с него. В „донесенията“ му, цитирани в „интермедиите“, бяха посочени още „приятелят“ му Куртев, Гуляшки и Зумпалов. Доносникът ги беше навързал в ГАР „ЗЛОДЕИ“, поради злощастните „целеви“ самохвалства на Петър Николов (Мардохай) наречен още „Пиклев“ от копоите. От всички упоменати не познавах Куртев (видях го за пръв път в първия ден на процеса). За Гуляшки, Зумпалов и Пеев ме разпитваха при обстоятелства, които са изложени тук и в следващите глави на „фантастично-документалния роман“.

Такъв беше началният ход на моето следствие в края на месец март и началото на април 1953 г., което започна с частично заличаване на някои следи в прочистените, „обработени“ и леко... фалшифицирани данни, факти и „документи“ от следствено дело „ЗЛОДЕИ“. Друг е

въпросът, че по време на инквизициите на които бях подлаган от сталиновите палачи, така си остана неизяснено: Кой всъщност беше **злодеят** – аз или... техният покоен господар?

Глава IV

СЛЕДСТВИЕТО ПРОДЪЛЖАВА В СЦЗ (1)

След съставянето на протоколите за двете „водопроводни бомби“, следобед на 3 април копоите от МВР ме предадоха в ръцете на „Следствения отдел“ на ДС при СЦЗ. Долу в двора на МВР ме чакаше джип с едно ченге и двама синьокапци. Като се качихме, те ми казаха да легна на задната седалка, но този път не ме покриха с одеалото. Макар че съм зле с ориентацията в пространството, видях, че излизаме през изхода, който гледаше към църквата „Свети Седмочисленици“ с нейната градинка, където само преди две седмици другарите ми се колебаеха и отказваха да тръгнем към Средногорския балкан или към границата. Вместо това, ме изпратиха на среща с предателя, с когото преди часове ми беше устроена очна ставка. Джипът сви на дясно, после на ляво и пак на дясно, и по „Граф Игнатиев“ и „Калоян“ излезе на бул. „Стамболийски“ и от там, след още няколко завоя стигнахме до Софийския Централен Затвор (СЦЗ). Познах го по високите стени и купола, който преди месец съзерцавах от двора на поликлиниката в която карах стажа си по клинична лаборатория. Имах чувство, че това е било много отдавна.

Минахме през главния вход на затвора, където ме предадоха на двама копои, които ме въведоха в една стая и ме накараха да се съблека, както ме е майка родила. След като пребъркаха празните ми джобове и опипаха всички шевове на балтон и костюм да няма в тях защита отрова, поискаха да се наведе и разтворят бузите на гъза си, за да проверят дали не съм укрил там я оръжие, я дявол знае що. Това бяха само част от най-невинните изобретения на извратени мозъци, за унижение и омачкване на човешкото достойнство, за да покажат, че ти си едно нищо, което във всяко отношение зависи от техните прищевки и гаври. След това единия застана пред мен и ме поведе по коридорите. Последвани от другия, излязохме през вътрешен изход на двора на затвора. Пясъчната пътека по която вървахме беше покрита от дървен, шперплатов тунел. Минавайки по него те думкаха с юмруци по дъсчените му стени, спираха ме на завоите, (тунелът беше начупен като дюлгерски метър), викаха високо някакви пароли и отново потегляхме. Може би, с тия „ритуали“ искаха да ме сплашат. След като изминахме няколко десетки метри, изкачихме някакви каменни стъпала и се озовахме пак в коридор с мозаечен под. После залязахме към някакъв приземен или подземен етаж, осветяван от електрическа крушка. Долу бяха разположени в каре врати на арестантски килии. Въведоха ме в една от тях, мисля №151. И я заключиха зад гърба ми. Огледах новото си „жилище“. Беше стая с размери около 3 на 3, с дъсчен под и без прозорци. В дясно, зад вратата имаше сламеник и едно одеало. Легнах и заспах

моментално. Не зная колко съм спал, но някакво сритване по табаните на краката ме изтръгна от съня и чух надвесилия се над мене милиционер да ме пита тихо за името ми. След като го казах, извика високо да ставам и да тръгвам след него без да разговарям. Пак тръгнахме – аз в средата на сандвич от двама джандари. Минахме през шперплатовия коридор и през друг вход ме поведоха нагоре по дървена стълба, виеща се като серпантина, с площадки между етажите. Мисля, че изкачихме три етажа след което се озовах в дълъг коридор, боядисан в сиво до средата на стените и изцапан с мръсно бяло в горната му част. Там бяха залепени разни цитати от Сталин, Дзержински, Максим Горки и други такива хуманисти. Не се виждаха никакви прозорци и коридора се осветляваше от мъждукащи електрически крушки. От двете страни, по дължината му бяха разположени боядисани в зелено бронирани врати, отстоящи една от друга на около метър и половина. Спряхме пред една от тях като ми казаха да се обърна към стената. Единият от конвоиращите ме влезе вътре и го чух да рапортува, че арестанта е доведен. Казаха му да ме въведат и когато влязох в помещението, видях стая или килия с размери два на четири с височина около 4 метра. Тя беше превърната в следователски кабинет, в който ме очакваха неколцина „посрещачи“. Между тях бяха и двама с които най-често щях да си имам „работа“ през 70-те дни на проведеното ми по бързата процедура следствие. По-младият от тях, който беше назначен за мой следовател ми посочи малко столче зад вратата и без да се бави, започна да сменя моята самоличност. Отговарях на въпросите му, а той записваше с перодръжка. По-късно разбрах, че се казва Любен Чалъков и обичаше да се хвали, че при тях и Трайчо Костов си признал всичко. Преминавайки към разпита по същество, той ми каза, че ще бъде в мой интерес да последвам веднага примера му. Зад гърба му се виждаше прозорец с решетки. Навън беше тъмно и няха никаква идея кой час е. Не знаех колко време съм спал долу, но бях до такава степен изморен и изтощен от напрегнатата „страстна седмица“ в МВР, че очите ми се затваряха и още при първия му въпрос, заспах върху столчето. От това състояние ме извадиха с юмрук по главата. Паднах на пода. Когато се изправих, по-възрастният, мустакат бияч, който по всичко личеше, беше началството, ревна познатия рефрен за моята вражеска, антинародна, контрареволуционна и т.н. дейност.

– Вражеска спрямо кого? – запитях, вече разсънен и раздразнен от епитетите.

– Как спрямо кого? Спрямо народната власт, разбира се.

– Нали знаете вица „Такова животно нема“.

– Слушай, на нас не ни е до вицове. Или искаш да обърнем другата страница.

– Това съм разбрал, че го можете, но ми се струва, че ще е по-добре да обърщате страниците поне на основните произведения на класиците. Спогледаха се и по-младият, когото бях кръстил „трайчокостовиста“, каза:

– Аз следвам задочно право. В университета изучаваме най-подробно маркс-ленинизма. Така че нямаме нужда от съветите ти.

– Добре няма да ви съветвам, но ще ви питам – Чели ли сте „Държавата и революцията“ на Ленин?

– Разбира се, в „Теория на държавата и правото“ това е първия труд с който се запознаваме най-подробно. Даже имаме семинар по него.

– Тогава трябва да знаете какво е писал Ленин по въпроса.

– По кой въпрос бе?

– За народната власт. Там той казва, че народната държава и още повече народната демокрация е пълна безсмислица. Демокрацията е само една от формите на държавността – забелязах, че бяха наострили уши и ме слушаха с внимание, примесено с любопитство – по-нататък Ленин твърди, че когато въоръженият народ ще управлява, тогава няма да има никаква демокрация и следователно – никаква държава...

– А какво ще има? – ме запита „трайчочкостовиста“ – Любен Чалъков.

– Това, което се нарича самоуправление или пряка демокрация. Някои я наричат още анархия...

– Ти ще изкараш и Ленин анархист бе.

– Ама Вие не знаете ли, че Кауцки и вождовете на Втория интернационал заедно с Плеханов са го обвинявали, че е анархист – ученик на Бакунин...

– Слушай – намеси се мустакатият – тука въпроси задаваме само ние. И време за твоите философствания нямаме. Отговаряй на конкретния въпрос.

– Че аз точно това правех, исках да конкретизирате и уточните въпроса си... Мустакатият тип с кръвясалите очи, отново понечи да стовари юмука си върху главата ми, но аз се изместих в страни и получих удар в рамото. Другият го хвана изотзад, отстрани го и ми каза:

– Ако не отговаряш на въпросите ми точно, голям бой те чака – ще играе „дървеният господ“. И аз ще помагам на другаря началник.

Казах му, че не съм в състояние да отговарям смислено на въпросите им и поисках да се наспя, тъй като цяла седмица съм бил буден.

Двамата размениха погледи и изглежда началството кимна с глава, докато останалите „посрещачи“ през цялото време мълчаха. По-късно щях да разбера, че подобно стълпотворение от копои взема участие в кръстосаните разпити и придружаващите ги побоища. Чалъков отго-

вори, че е съгласен, но каза да внимавам, защото ако ги разигравам, няма да ми дадат да спя цял месец, два, изобщо толкова, колкото е необходимо, за да им „разкажа и за майчиното си мляко“. После извика двойката джандари и им нареди да ме отведат отново в килията. Минахме по същия път, през дъсчения тунел от шперплат, по чиито стени блъскаха с юмруци, за да предупредят идващите на среща ни, че водят арестант. В случай, че им се отговореше със същите удари, за да не се разпознаем случайно с някой от колегите по съдба, ни викаха „Лепи се!“ и ни караха да застанем в някой от ъглите на зигзагообразно начупения шперплатов коридор. Долу, в подземие, спях дълбоко и непробудно чак до сутринта. От съня ме изтръгнаха с ритници, този път по вратата. След клозета, ми казаха да си взема балтона и ме изведоха от килия №151. По същия „тунел“ влязохме в затвора и се заизкачвах по същата дървена стълба, придружен от виковете им „Дай го!“ и „Лепи се!“ . Само, че вместо на етаж със следователския кабинет, продължихме нагоре още един етаж и тръгнахме по дясната страна на подобен коридор. Той беше „изрязан“ в средата и отворът му заграден с железен парапет. Така стигнахме до килия №44 в бъдещото седмо (смъртно-наказателното) отделение на третия етаж, стените на чиито килии са напоени с толкова мъка, колкото малцина могат да си представят. Тук отново ме „залепиха до стената“, отвориха вратата и ме бутнаха да вляза в новата ми „квартира“. Насреща килията имаше прозорец. На два метра от пода, освен с решетка, той беше снабден и с „намордник“, за да не могат арестантите да поглеждат навън, а стените бяха боядисани до половината в кафяво. Трудно можеше да се измисли по-потискащ цвят. Вътре заварих трима души, който при превъртането на ключа се заизправяха. Това бяха бъдещите ми съкилийници с които се здрависах и се представихме взаимно.

Най-младия и най-дребничък, с рядка брада на няколко месеца, приличаше на уплашен заек. Беше пожълтял от глад и страх и повече мълчеше. Каза само, че навън е бил електротехник. Няколко дни след моето пристигане, той ни напусна почти без да сме разменили дума. Преди да си излезе, копоите му бяха казали, че го освобождават. Такова предупреждение изглеждаше подозрително. На изпроводяк, най-възрастният и най-едър, с побеляла коса и синьозелени, почти безцветни очи, му каза, че ще го потърси когато си излезе... Щом Банката, така се казваше електротехникът, напусна килията, средният на възраст, който нямаше вид на измъчен арестант (бил скоро задържан от „органиите“) го изпсува, казвайки, че куките навярно са очаквали да му дадем заръки занавън. С това ми стана симпатичен, въпреки острия си, на моменти зъл поглед на граблива птица. Казваше се Златко Атанасов Янев от Кърджали. Беше сух, мускулест, със зачервено лице, леко гърбав нос и черна като катран коса. Едрият възрастен мъж изглеждаше най-спокоен и вдъхващ доверие. Беше малко по-млад от тате. Казваше се Крум Любенов Стоянов – счетоводител от София. Бил арестуван по някакъв голям процес – за шпионаж в полза на кралство Холандия. Бай Крум твърдеше, че цялата афера е един скроен монтаж. Задържаните, повечето заможни в миналото софийнци, бяха станали жертва на просторните апартаменти и хубавите си жени, които бяха събудили апетитите на „рицарите със щит и меч“ (такава е емблемата на всички „братски служби“, които я бяха заимствали от учениците на Феликс Ед-

мундович Дзержински, чиито портрети висяха във всеки следователски кабинет). Златко казваше, че е тука, заради неуспешен опит да прехвърли група бегълци за Гърция. Дватама с бай Крум се знаели от преди 9 септември, когато работили в счетоводството на експлоатирани-те от германците мини за руди на цветни метали и уран – в Родопския басейн. След представя-нето, те попитаха аз за какво съм арестуван. Когато на свой ред им отговорих, че съм тук за взривяване статуята на Сталин, ме погледнаха недоверчиво. Златко ме запита сам ли съм я свършил тая и добави, че за такова нещо едва ли ще ни простят – нито Сталин, нито „органите“, които бяха до един прононсирани сталинисти. Казах, че Йосиф Висарионович е хвърлил топа и по изразенията им разбрах, че не са знаели.

С тези хора щях да съжителствам. Когато сутринта на другия ден Златко бе извикан на следствие, бай Крум даде за него най-добри референции и ми каза, че и „преди девети“ се дър-жал много добре – бил земеделец по убеждения и Николапетковист в последствие. Доколкото разбрал – Златко бил от каналджиите – помогнал на мнозина да напуснат „подземния рай на со-циализма“.

*

Следобеда ме свалиха с техните „Лепи се!“ и „Дай го!“ на етажа на следователите, който беше под нашия. В кабинета тоя път бяха само двамата вчерашни познати – „Мустакатият“ и Чалъков. Последният ми каза, че ще трябва да завършим наченатия вчерашен протокол и поис-ка да изложи всичко за своята вражеска дейност и тази на съучастниците ми. Когато казах, че в общи линии съм дал обяснения затова и съм подписал изложеното още в МВР, старшият следо-вател се изсмя и каза, че това е нищо. Искат да си кажа всичко и ще ме накарат да го кажа – доброволно и искрено или с бой и всички други „екстри“, с които разполагат, ако се държа като някои дебелоглавци, които са се опитвали да шикалкавят...

– И така, Константинов, разкажи на следствието за вашата вражеска дейност, но без снощните философствания – рече Чалъков – ще говориш най-подробно: за шпионската ви, те-рористическа и всяка друга антинародна дейност. Кога, къде, с кого, защо? И те предупрежда-вам, не се опитвай да заблуждаваш следствието. Ние знаем всичко, но искаме да го чуем от те-бе.

Видях, че арсеналът им е доста беден, дори фразеологията и заканите бяха като извадени от калъп и му отговорих максимално лаконично, стара-ейки се да повторя това, което вече бях казал в МВР. Понеже имаха доно-сите на Катранджиев, който беше свидетелствал при очната ставка за тър-сенето на помощ от чужди сили, сметнах за ненужно да отричам за писмо-то до белгийската легация. От това те не можеха да измъкнат нищо повече отколкото от „Кирчо“. След това започнах изложението за двете бомби, ка-то за тръбата от която ги направихме казах, че съм я взел от сиропиталище-

то, където съм работил през лятото на 1952 г. А за муфите и тапите – че сме ги купили с ПНП от Пловдив. На въпроса с кого съм работил по проектите, избягнах да спомена името на Евгени, което изглежда беше грешка, защото по този начин заострях вниманието им върху отношенията ми с него.

По същия начин бях избягнал и името на Пеев, без да зная, че той беше влязъл в полезрението на копоите година преди мене и че те бяха информирани за приятелството и връзките ни, чийто характер са надценявали, подведени от неговата бърливост пред „обслужващия“ го доносник. Не знаех също, че без задръжка е „изпял“ пред копоите всичко, което бях споделял с него в течение на години. За последното трябваше да виня най-вече себе си, защото в преценките си по отношение на него сгреших генерално. Ценях високо ума и широтата на културата му и исках да го спечеля за борбата, но в това отношение съм се заблуждавал дълбоко. Навярно ме е заслепявала неговата интелигентност. Но за един революционер тя беше абсолютно недостатъчна. Даже в много случаи водеше до обратен резултат на този който исках да получа. Защото интелигентът може доста по-лесно да реши прилично битовите си проблеми за сметка на „ближните“ като намери пазар за интелекта си, и стане лакей на господарите. Пеев не направи това веднага, но му липсваше нравствен и физически кураж, за да се противопостави на днешното общество на социално, политическо, икономическо и духовно робство. А в замяна, имаше в излишък цинизъм и беше привързан патологично към вещите. От такава комбинация се получава интелигентният егоист, филистер със самочувствие и в не малко случаи... подлец. Но както казах, толкова исках да го спечеля за каузата на революцията, че изобщо не забелязвах истинската му същност, която й беше дълбоко враждебна...

Чалъков приключи с писането на протокола, след което поиска да го подпиша на всяка страница, обаче още на първата видях, че е вмъкнал също неща, които никога не съм му казвал. Изглежда при тях, това беше „стилът на работа“. Например той пишеше, че „*съм искал да се поставя на тяхно (на легационните чиновници) разположение, за да бъда използван от тях*“ и на въпроса му в каква дейност по-точно да бъда използван, аз съм отговорил ни повече, ни помалко: „*да бъда използван за шпионаж...*“ (**NB** Очевидно, в полза на белгийския империализъм и на крал Бодуен!) Подобни фалшификации ме възмутиха и аз казах на следователя:

– Търсили сме контакти, за да получим оръжие за нашата борба.

– За каква борба бе, Константинов? – запита „Мустакатият“.

– За борбата с диктатурата и империализма, за което говорят и обектите на нашите две бомби. Вие можете да разпитате Кирил Катранджиев, който най-добре ще ви разкаже какво търсихме от него. Категорично отказвам да подпиша документ с невярно съдържание...

Всичко, което казах, и особено последните ми думи разгневиха и двамата. Чалъков разкъса на парчета изписаните с бележките си листа, които искаше да разпиша, а Началникът му ме приближи заканително и викна:

– Ти няма ли да говориш за твоята шпионска дейност...

– Нямам такава...

– А срещу какво щяхте да получите оръжието? Да не сте мислили, че западните бакали ще ви направят подаръци...

Имах какво да му отговоря и за германския пломбиран вагон с който Ленин е доставен франко Санкт Петербург, и за американския Заем-наем за Сталин през Втората световна война, но вместо това само казах:

– Аз мразя всякакви шпиони.

Най-неочаквано и светкавично, приближилият ме копой стовари юмрука си право в носа ми, аз политнах назад, но се опрях в стената зад гърба ми и от двете ноздри рухна кръв. Наведох се и тя потече на пода. Не виждах нищо около себе си. Чалъков се беше приближил и с едната си ръка ме хвана за дългата коса и изправи назад главата ми, а с другата ми тикна в ръцете голям къс лигнин. После извикаха охраната и им наредиха да ме отведат до кенефа, за да се измия. Плискането със студена вода и натъпкването на ноздрите с лигнин намали кръвотечението, но още дълго гълтах съсиреци. Когато ме върнаха отново в „кабинета“, Мустакатият бияч беше изчезнал. Чалъков ми каза да седна отново, което и сторих. Вдигнах глава назад с поглед вперен в тавана. Чух гласа на следователя:

– За тая нощ ти стига, като извадиш лигнина, ако кръвоизлива е спрял, върви горе и мисли. Иначе нищо добро не те очаква. Не ми отговаряй сега. Утре ще продължим...

Докато седях с отметната назад глава и в следователската килия тегнеше тишината, си мислих за методите, които копоите прилагаха при разпитите. В тях нямаше и следа от това, което видях по-късно във филмите, когато задържаният им казва, че ще говори само в присъствието на „своя адвокат“ или ченгетата му съобщават, че може да мълчи, тъй като оттук нататък всяка негова дума може да бъде използвана срещу разследвания. Напротив, „нашите“ най-напред задаваха най-общи въпроси (ако следствения, макар и с цената на един бой не им поиска да бъдат по-конкретни), след това се опитваха да навлязат в детайлите и от там, особено при кръсотосан разпит, да предизвикат смут и объркване на противника, да използват това му състояние и ако не успеят да изтръгнат нови факти, които да им послужат за следващата стъпка, биячите прибегваха до психологическа, а ако е нужно и физическа атака. Целта им беше да изплашат жертвата си и после да я мачкат като пластелин. Накрая със свой стил, език и маниер, с оглед поставените им от висшестоящия копой задачи, групираха и записваха чутото, подвеждайки го

под общ знаменател с параграфите на НК като вмъкваха свои интерпретации и фалшификации в показанията. След това минаваха на нова тема, повтаряха цикъла и в края на протоколирането искаха подпис. Когато подследственият отказваше да подпише полицейското съчинение, най-често разиграваха сцена на гняв, придружена с късане на написаното и започваха отново цялата тази уморителна и отегчителна процедура или го изпращаха в килията, за да „размисли“. Обикновено това биваше придружено със заплахи, целящи изваждане на шантажираната жертва от равновесие и ако това се окажеше безрезултатно, преминаваха към изпълнение на заканите, посредством богатия арсенал от инквизиции, наследени от средновековието и обогатен от техникофармакологическите постижения на новата ера. Тези „изпълнения“ копоите обикновено оставаха за следващата нощ, когато пристигаха на „работа“ порядъчно пияни и така този адски кръг се въртеше до пълно изтощение, безразличие и готовност на следствения „да сътрудничи на органите“, т.е. да... клепа другарите си.

Двамината чекисти на които бях поверен, недоволни от начина по който отговарях, още след първия разпит, смениха плочата и започнаха по познатия ми от МВР маниер на водене на следствието – те ме вдигаха нощем, след лягане и започваха. Разпитите продължаваха до зори, след което не ми даваха да спя през деня. Часовите ритаха по вратата, а понякога влизаха и в килията, за да ме събудят с ритниците си. Долу към това прибавяха и побоища, но това не беше „класическия“ полицейски бой. Вместо с гуми и кабели, „Мустакатият“ ме хващаше за кичури-те на дългите ми коси и блъскаше главата ми в стената от което ми прилошаваше и понякога повръщах.

В тяхната тактика на водене на „следствието“, наред с безсъние, изтощение и млатене, влизаше повтаряне на въпросите до баялдисване и сравняване на отговорите с предишните протоколи – мои или на другите. В такова напрегнато състояние, се опитвах да разбера чии са показанията, които ми четяха и да налучкам кои са арестувани и има ли останали на свобода, не-засегнати от предателството или измъкнали се от потерите и клопките?

*

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Както посочих вече, „документите“ на ДС изобилстваха с несъответствия, безцеремонни манипулации на текстове и дори на дати. (За разлика от популярния виц за съветските вестници, според който, поне датите им били верни...) Подбудите, причините и целите, които копоите преследваха с фалшификациите бяха различни. Могат да се разберат най-лесно с помощта на примери. В едни случаи изкривяването на фактите е било продиктувано от чисто кариеристични подбуди: Благоевградските копои – зам.-началника на отдел ДС – Ал. Попов и окръжният н-к на „Нар. милиция“ – майор Живев са се надпреварвали да покажат кой ме е арестувал пръв. За целта, всеки е написал своето „строго секретно“ писмо до н-ка на III у-ние на ДС полк. Думков. В други случаи са преследвали „професионални“ цели: Според протокола на Иван Димитров от

30 март 1953 г. аз съм направил признания за поставянето на първата бомба на „Оборище“ 95 и съм се похвалил пред Пеев за това. А в друг протокол – на Чалъков от 31 март 1953 г., тоест ден по-късно от първия – изобщо не е ставало дума за Петър Пеев. (Оригиналът на втория протокол, както често се случва липсваше, а машинописните екземпляри бяха безименни и без подписи, или само с подписа на Чалъков.) С подобни манипулации на протоколите, освен компрометирането ни, копоите искаха „да ударят втори заек“ – да „разобличат подследствия в лъжа“, за да го накарат да „пее“.

В папките на следствено дело „Злодеи“, както споменах, имаше два протокола за разпити на „Ученика“ Петър Петров Пеев от една и съща дата 2.IV.1953 г. В първият от тях, след като е разказал за нашето запознанство в VI мъжка гимназия и последвалото приятелство, той ми е издал следната „характеристика“:

„Правеше ми впечатление на много честен момък (NB честен до глупост!) и му доверих, че съм бил задържан за носене на оръжие, а другото скрих. В разговорите ни на литературни и исторически теми той винаги говореше противно на това, което се преподаваше в училище. Имаше мания за високата стойност на своята личност... (NB Само пред претенциозните софийски лекета.) През 1951 г. кандидатстваше за Духовната Академия и възхваляваше религията, но след като не беше приет, стана атеист. (NB Дребнобуржоазният филистер е мислил, че всички са като вуйка му, който когато умираше, забравил всички други думи и повтарял само: „Паричките, паричките!“ Винаги рискуваш да сгреша, когато мериш другите само със собствения си аршин.)...“

На въпроса на следователя Бакърджиев: „Какви разговори от политически характер сте водили при неговите идвания в София?“ Петър Пеев отговаря:

„През 1952 г. сме разговаряли често на тема Анархистическата теория за държавата. При тези ни разговори той казваше, че по убеждение не е анархист(?), а по душа бил такъв (!). Имаше манията постоянно да доминира над тия с които говори, дори без да се обосновава. По характер беше крайно непостоянен и често пъти като казваше нещо, на другия ден го отричаше...“

(NB Това няма нищо общо с характера, а е един от начините за проверка на реакциите и мисленето на „ученика“ или „стажанта“, както го беше квалифицирал прокурора. Иначе, когато се завърнах от емиграция през 1991 г., самият Пеев ми вменияваше като недостатък, че през изтеклите 40 години, в общи линии, моите идеи и оценки за обществото в което живеем, не са се променили. Което беше вярно – марксистката практика във всички свои разновидности, особено сталинската, не даваха и най-малките основания да променя възгледите си и на йота. Обратно, тя и особено нейният финал, само затвърдиха моите анархистически концепции!) *По това време – продължава Пеев – той говореше, че е глупаво да се бяга зад граница, че това било предателство и че цял да остане в страната, за да се бори против държавата. Той беше*

изобицо против държавата, независимо от това дали тя е пролетарска (!?) или буржоазна. Питал съм го, какво поведение би имал в случай на една евентуална война? На което той ми отговаряше, че ако нашата страна премине в лагера на империализма, той щял да се бори и срещу онази държава. Казваше още: „Ние сме безвластници и властниците, независимо от какъв сорт са, са плащали винаги скъпо и прескъпо на своите наемници за главите на анархистите.“ (NB Въпреки потвърденото от Пеев мое еднакво враждебно отношение към „народната“ и буржоазната демокрации, както и към болшевизма и империализма, това ни най-малко не е смутило копоите, които искаха на всяка цена да ме направят шпионин на белгийското, английското или кое и да е друго кралство или империя. Иначе сътворения от Пеев мирогледен миш-маш съдържа доста верни, но те са размесени с изсмукани от пръстите на човек, който в сферата на идеите беше по-зле и от „сър“ Джозеф Дейвис, посланикът на САЩ в Москва по време на руската революция, който се славел с това, че „не можел да различи есера от картофа“. И това при условие, че съм бил пределно ясен в изложението на анархистическите ми убеждения, отхвърлящи всяко доминиране над другите, включително и над страдащите от вроден идеологически кретенизъм; че съм му разяснявал невъзможността на „пролетарската“ държава и съм му давал не малко книжки по темата сред които полемичната брошура на Иван Рачев срещу лениновата „Държавата и революцията“ на която той противопоставя класическата теза на анархизма: ИЛИ ДЪРЖАВАТА, ИЛИ РЕВОЛЮЦИЯТА, развита още от Бакунин.

За отбелязване, но не и за учудване е, че и разпитваният го копой е бил на същия „диуретически“ уровень, поради което взема насериозно бръщолевенията на обработвания свой „обект“ и счита за необходимо да ги регистрира за съда и... историята.)

По-нататък, Пеев признал пред разпитвания го копой, че е знаел и не толкова отвлечени неща за мене: Искал да хвърли във въздуха статуята на др. Сталин пред Военния клуб, после подобно „Лудият“ на Шандор Петьофи „да вдигне във въздуха и глобуса, намиращ се в двора на същия клуб, за да демонстрира своето отношение против целия днешен свят, така както е устроен понастоящем“. Или му разказал за поставянето на взрив пред входа на френското търговско представителство през лятото на 1952 г., за да даде израз на своята ненавист против империалистическите държави. По-нататък, моят „приятел“ информира куката „за вдигането във въздуха на статуята на др. Сталин в Парка на свободата с поставяне на тръба, пълна с взрив между краката на Сталин“. От всички тези разговори аз останах с впечатлението, че ГКГ е в услуга на милицията и идва да ме провокира, тъй като не виждах никакъв резултат.“ (NB Разбира се, такъв борец и ключова фигура на съпротивата срещу сталинската диктатура, може да бъде отстранен само с дяволски замислени провокации. А иначе, посеркото му неден, пише, че аз съм имал чувство за превъзходство на собствената си личност.) Следват признания за връзките ми сред които изрежда Васил Зафиров, Стефан Бангиев, Годор х. Димитров, Ангел, Франц и т.н.

От същата дата 2 април 1953 г. е и втория протокол за разпит на Пеев. В него той разказва допълнително за поръчаните му от мене муфи за водопроводните бомби, за откраднатата пишуща машина от поликлиниката в Панагюрище, за кореспонденцията му с мен, за която вече неговият доносител „Детелин“ е съобщил на Сигуранцата, че я подписва с конспиративния псевдоним „Марийка“ (За регулярните доноси на този „Детелин“ писах доста подробно в първа част на „романа“!), за адреса на Рад Богоев на който освен писмата си е изпратил и муфтите и накрая за мрежата с „пижамата“, в която открил „някакво вещество на прах с бял цвят“ (което ще послужи като веществено доказателство пред съда).

Разбира се, достоверността на всеки подобен протокол – писан от машинописката и не носещ ничий подпис – може да бъде поставена под съмнение. Но ако показанията са автентични, това значи че копоите са успели да подведат или озлобят „Ученика“, защото веднага след ареста му е изпял пред копоите всичко за двете бомби, за машината и „пижамата“ и е насочил вниманието им към Лако Богоев и други общи приятели и познати.

Но, виновен ли е Петър Пеев за „пеенето“, преди да са пропели петлите на първи срещу втори април? (Той беше „предразположен по природа“ към това и даваше съвети на попадналиите в лапите на чекистите „да си признават всичко“ и веднага, особено, когато се отнасяше за други...) Моите отношения с него свидетелстват само за тогавашната ми неспособност да преценявам годността на даден индивид за участието му в революционното дело. Въпреки проверките, които правех и взетите предпазни мерки, чрез полуистините, които споделях, много по-голяма роля за установяване на „връзките“ ни от страна на ДС и за провалите са играли дръндоренията, фразите и позите. Човек се учи да познава себе си и другите цял живот, но понякога „таксата за тоя университет“ се оказва много висока...

Глава V

„АКТИВНОТО СЛЕДСТВИЕ“ ПРОДЪЛЖАВА В СЦЗ (2)

Само след ден, ден и половина „предишка“, бе възстановено и утежнено „активното следствие“. Или може би ми се струваше така, поради натрупалата се преумора от непрекъснатото „бдение“ в МВР през първата от „страстните седмици“. Тя не можеше да се преодолее само с една и половина къси нощи сън. Това което правеше впечатление при всеобщните разпити, беше разширяващият се кръг от въпроси за все по-голям брой лица – повечето панагюрски приятели и познати. Но не бяха малко и имена, които чувах за пръв път. Това увеличаваше поводите на копоите за брутални и безмилостни побоища. Изглежда и те се извършваха по план, защото обикновено бяха предшествани от довеждането на по-голям брой куки в кабинета на Чалъков. Присъстващите на тези сеанси бяха следователи от отделението на „Мустакатия“ от

чиито въпроси разбирах, че са ангажирани в подготовката на нашия процес. Но понякога идваха и външни лица, които виждах за пръв и обикновено за последен път. Това бяха навярно „стажанти“, които присъстваха на „упражнения“ или „практически занятия“, подобно на нашите в лабораториите на болници и поликлиники.

До края на живота няма да излезе от ума ми едно упражнение по патоанатомия в Александровската болница, където върху дисекционните маси бяха стоварили разчленени части от човешкото тяло. Около тях се разпределяхме на групи. В тавите, които ни донасяха, облечени в бели престилки прислужници, имаше разни части от телата, дори цели глави, някои с отворени черепи, от които бяха отделили мозъка. Сред учебния материал имаше и отпрепарирани женски и мъжки полови органи, извадени от ваните с формалин, където щяха да ги върнат след края на упражнението. Във формалиновия басейн плуваха цели трупове – на покойници, които са си нямали близки или на такива, които са предпочели да оставят труповете на „ближните“ си за нуждите на „науката“, вместо да се бръкнат за едно, макар и скромно погребение. От тия „упражнения“ ми се повръщаше и аз предпочитах да излизам с пушачите в клозета...

Не зная какви чувства вълнуваха стажант-копоите, когато ги посвещавах в тайните на ДС-лабораторията, където учебния материал все още не бе готов за формалина... Но между копелетата от групите от двата пола, които явно се стремяха да се отличат пред бъдещите си началници и получат похвалите им, имаше не малко, които проявяваха самоинициатива в упражненията по разследване и „дезинтегриране“ на враговете на „народната власт“. Една нощ по време на следствието в кабинета нахлу една седморка, водена от груповия началник на Чалъков. Състоеше се от една жена и шестима мъже. Видът им беше на хора, отдавна напуснали учебните скамейки, но си рекох кой знае – нали сега имаше задочници, рабфаци и тем подобни студенти от разширената соц. образователна програма, чиято цел беше тоталното ограмотяване на населението. Може би същата практика съществуваше и в чекистката школа? Чалъков начена своя разпит за панагюрците и понеже отричах да ги познавам (основание за това ми даваха многото действително непознати имена), следователят навдигна глас и ми се струваше, че проиграва в ролята си на асистент на бъдещите си колеги. Двата с „Мустакатият“ започнаха „нагледното обучение“. Те се нахвърлиха с юмруци и ритници, повтаряйки имената на различни панагюрски „обекти“, като ми крещяха, че някои от тях вече били дали показания. Сочеха ми имената на генерал Бекяров, Тодор Юрданов, Стефан Немигенчев, Стефан Пъков, Каназирски, Баров, Динко Хърков, Делчо Дудеков и още много други. За щастие, имах „конспиративна памет“, която изхвърляше имената, които трябваше да забравя, задържайки само физиономите. Това заместваше въвеждането на псевдоними с каквито си служеха болшевиките. Така, покрай забравените, с „чиста съвест“ отричах да познавам и неколцината с които бях близък приятел. Признах само, че сме били съученици със Стефан Пъков, който сега беше в затвора. Чалъков се залови за това име и взе да ме разпитва защо е в затвора и познавам ли другите с които е съден? Както и бил ли съм в течение на тяхната контрареволуционна дейност? Отгово-

рих, че ако бях посветен в нея, сигурно и аз щях да съм с тях в затвора. След това ме питаха какво ще кажа за генерал Бекяров и д-р Мухлев. Казах, че последният е колега на баща ми, но не ми си е налагало да ползвам медицинските му услуги, а що се отнася до генерал Бекяров само съм чувал за съществуването му и всякакви връзки от какъвто и да е характер с него са невъзможни, тъй като отношението ми към генералите – о.з. или не – е като в известния куплет от „Интернационала“:

„Ако ли пък обезумели,
войска изпратят срещу нас,
най-първо стари генерали
да чакат смъртния си час...“

Този текст, който копоите едва ли познавах, предизвика нови закани и в помощ на „следствието“ се намеси и „дамата“ или както казват днес хулиганите „кучката“, придружавана от шестимата копои. Тя ме приближи и застана права на по-малко от метър. Можех да я разгледам от близо. Беше на около тридесет и пет, с жестоко и тъповато лице, което ми се стори познато. „Кучката“ ме запита:

– Я ни разкажи къде се укри на 21 март вечерта, когато скочи в трамвая? „Една жена и шест мъже – проблесна в изморения ми мозък – толкова бяха моите преследвачи, които ме изтърваха след последната среща с Катранджиев. Значи от там беше това познато лице с което едва не се сблъсках пред вратата на Василовата квартира.“ От тази „седморка“ се бях измъкнал със скока в трамвай №1, за да потъна в тъмните улички около банята.

Изгледах я и `и казах:

– Никога не съм Ви виждал, навярно ме бъркате с някой друг.

От тук нещата се развиха светкавично. С неочакван ритник тя заби шпиц обувката си в коляното на боледувалия ми от остеомиелит крак. Прилоша ми, но вместо да падна от столчето, някак си автоматично и непредумишлено дясната ми ръка изхвърча нагоре към надвесилото се и разкривено от злоба лице. Ударих я с опакото на ръката си в муцуната. От силата на удара тя се олюля и седна на задника си, а от носа `и шурна кръв. И тогава настана нещо неописуемо. Върху ми се нахвърлиха осмина разярени мъже в надпревара, в две редици (килията беше тясна и те не можеха да се разгънат в боен ред). Виждайки приближаващата се човешка лавина понечих да се изправя в ъгъла, но не успях. С няколко юмука по главата и където сварят ме свалиха на пода и докато бях зашеметен, ме извлякоха в средата на килията. Тогава се засипаха ритници от всички посоки. Ритаха ме на смени. Спомням си, че това което правех, беше да предпазя главата си с две ръце. Но по този начин оголвах гърдите, стомаха и слабините си, към които

нишани побеснелите убийци насочиха ударите си. Успях само да се обърна по корем като отново прикривах главата си. Ритането или „Карманьолата“, както хайдуците наричаха такъв колективен бой, продължи в гръдния кош и по всички места до които имаха достъп. Постепенно замирах от ударите и губех съзнание...

Когато дойдох на себе си, „стажант-копоите“ ги нямаше и в кабинета бяха останали само двамата. Виждайки че идвам на себе си, Мустакатият изрече бавно и отчетливо:

– Ти знаеш ли какво значи да вдигнеш ръка срещу органите бе, гад? В десетгодишната ми практика това никой не си го е позволявал. Зъбите ти ще извадим един по един бе мръсно копеле. На мръвки ще те накъсаме. Ти от тука жив няма да излезеш...

Не отговорих нищо, а и едва ли можех. Нямах сили да си отворя устата, дишах трудно и цялото тяло ме болеше отвратително, но най-непоносими бяха болките в гръдния кош. Може би имаше счупени ребра. Чалъков ми викна да ставам, но аз не помръднах. Ритна ме леко с крак в задните части и след като не реагирах изобщо, извика двама синьокапи архангели и им заповяда да ме отнесат до килия №44. Не вървах, а те просто ме влачиха по коридорите и стълбата, о която краката ми биеха като по цимбал. После отвориха вратата и казаха на Златко и бай Крум да ме поемат. Свлякох се върху сламеника и все още не можех да говоря. С една намокрена носна кърпа бай Крум разтърка лицето ми, след това разкопча ризата и разтърка гръдния ми кош като каза, че целият е посинял. Докато идвах трудно на себе си, той ми каза, че е чувал, че в такива случаи било добре да увият бития в овчи кожи. Но понеже тукашната салхана не беше оборудвана с такива, той свали кожухчето си и ми предложи да го облека на голо, поне за няколко дни. С тяхна помощ и с голяма мъка ме разсъблякоха до кръста. Тялото ми в тази му част беше синьочервено от пресните хематоми. Завих се в кожухчето като го набутах в панталона – за две седмици бях отслабнал достатъчно. Сега тъкмо нямаше да ми се свличат панталоните, които трябваше да придържам с ръце. Навлякоха ризата и дрехата ми след което легнах, но ужасните болки не минаваха. Виждайки ме, че не ставам, сутринта когато ритаха по вратите, джандарите влязоха по килията и ме сритаха от което почувствах още по-силни болки, които изкривиха физиономията ми, но не помръднах. Попитаха другите какво ми става и Златко им каза:

– Нощеска го върнаха на ръце. Целият е син, може би трябва да го види лекар.

– Ще му мине като на куче – отговори „ръкавичарят“ (**NB** Така моите съкилийци наричаха един от часовоите – синокапци. Беше слаб, жълт, около 30-годишен тъпак, върху чието лице се четеше само ехидна подигравка. На пост идваше с... бели ръкавици) и излязоха, но повече не ме караха да ставам.

Така лежах три или четири дни, но болките не минаваха. Тях ги имах дълги години след това, особено, когато се променяше и най-вече застудяваше времето. Години по-късно, когато

бях в болницата при СЦЗ, д-р Кирил Костов – рентгенолог с когото бяхме станали много близки приятели, ми направи най-обстойни прегледи и каза, че нямам нищо счупено или зарасло накриво, но болките могат да останат до края на живота, особено, ако има увредени нерви от ритниците... Понякога се появяваха след излизането ми от затвора. Те продължават даже и днес...

В следственото не ми се полагаше никакъв медицински преглед, да не говорим за освидетелстване. Оставиха ме само да лежа, докато се съвзема. Бай Крум, чието следствие продължаваше вече пети месец, каза че такова нещо не бил виждал. Попита ме какви са причините за това зверство. Отговорих му, че на копоите от ДС моята биография им се виждаше много къса. Навярно са очаквали да разкрият едно житие-битие по-дълго от това на Софроний Врачански. Обаче се е оказало много трудно, ако ли не невъзможно да го надмина на 19 години. Впоследствие, моите съкилийници често ме закачаха с това „житие грешнаго Софрония“. Все пак младият организъм, ако не беше поразен смъртоносно, се съвземаше сравнително по-бързо. Сигурен белег затова бяха задействането на условните рефлексии от звуците на навиващия се около родана синджир с който изкачваха баките с чорбата. Нея я приготвяха долу в кухнята на първия етаж на затвора. Дрънкането на синджира обикновено предизвикваше напълване на устата със слюнки, както при кучето на Павлов. У нуждаещи се от повече храна, за да съществуват, то довеждаше до потичане на лиги по брадата на изпадналия в състояние на невменяемост гладен човек. Неговият поглед блуждаеше безумно и изострения му слух долавяше едно-единствено нещо – стъпките на приближаващия с баката и черпака синьокапец или „кофти“...

Разбира се, по време на следствието не всичко протичаше в такива сгъстени черни краски. Имаше и по-добри, да не кажа весели дни, особено в неделята, когато обикновено и инквизиторите почиваха. Явно и те имаха нужда да се възстановят от изнурителния си и високоблагороден труд през трисменната работна седмица. В такива дни си разказвахме преживелици от времето когато бяхме вън от стените или забавни семейни и роднински истории. По моя инициатива преразказвахме и книги, които бяхме чели. Например „Стършела“ на Етел Лилян Войнич или „Мъртвите сибирски полета“ на Виктор Фалк. С това мисля, помагах на колегите си да се откъснат, макар и за малко от кошмарната обстановка в „Следствения отдел“ на СЦЗ.

Но и през „почивните“, както и в останалите дни и нощи, изобретателният полицейски ум беше изнамерил средства с които да вгорчи живота ни. Например в началото на 50-те години на мода беше шлагера „Капитана болен лежи“. Тая песен беше нещо ужасно, средно между народна песен и чалга, с... патриотична насоченост. Пускаха я по някаква местна, затворническа радиоуредба почти без прекъсване. Монтираните до прозорците на килиите ни високоговорители, набиваха нейната мелодия в ушите като китайска капка. Това ставаше понякога и нощем. Тая инквизиция беше в състояние да вбеси или подлуди всеки изкачил се поне на няколко стъпала върху естетическата стълба. Навярно и това мъчение влизаше в „планове“ на следствения отдел и трябва да кажа, че инквизиторите успяваха. Вън от себе си, без да се съобразявам със за-

поведите да не се говори високо, за да остане присъствието ни „инкогнито“, на моменти изпусках нервите си и крещях с пълно гърло през прозореца:

– Мамка ви гадна, няма ли да умре най-после тоя ваш болен капитан, бе.

От тогава ми остана навика да попържам на майка, от което и до днес не съм се отървал. В добавка към грамофонната плоча за капитана, нощем, когато затвора утихнеше, нечовешки викове на измъчвани и пребити хора цепеха въздуха така, че кръвта замръзваше в жилите на слабонервните и жалостиви хора. Не можех да разбера дали тези адски звуци бяха на живо или се изпълняваха на „плей бек“, но те разбиваха съня, нервите или психиката безвъзвратно. Понякога за цял живот. И още едно изобретение от друг порядък -когато ни водеха до клозета, дежурните, охраняващи ни копои, заставаха срещу нас пред отделените един от друг със стени, но без врати, кенефи и наблюдаваха напъните ни от запека, какъвто получаваше всеки в тоя режим и следяха за излизашото от аналното отворстие лайно...

*

След като Ванката ни напусна в килията за известно време останахме трима с бай Крум и Златко. Този „комфорт“ продължи докато един ден джандарите отвориха вратата и вместо да поведат някой от нас към „следствената салхана“ ни доведоха нов съкилийник. Новодошлият беше облечен в „костюм“ от дебел шаяк с вълнен пуловер под дрехата и крачоли на панталона, напъхани в големи, груби гумени ботуши. Помислих, че е работник, „сгазил лука на народната власт“. Освен канчето за храна, мъкнеше със себе си сламеник и одеало. Каза, че го преместват от друга килия, където бил сам до сега. Очевидно им е трябвала за някой друг, когото са искали да „уединят“. Оставихме го да легне по реда на пристигането, тоест до мене. След като си разстла сламеника, той свали шаячния си каскет – тип „сталинка“ и с леко запъване се представи, ръкувайки се с всеки от нас:

– Георги Стефанов Стефанов...

Вгледах се в лицето му. Беше от тия на които трудно можеш да определиш възрастта – дребен на ръст, русоляв с коса – щръкнал алаброс, рядка брада и пожълтяла, поувиснала кожа на лицето, нарязана на едри бръчки. Но най-впечатляващи бяха очите му – дребни, миши, леко зачервени, почти винаги притворени с клепачи като че ли опасани от молци. Не те гледаше никога в очите, а по-скоро те наблюдаваше скришом отстрани. Преди да го попитаме защо е тука, той започна да ни разпитва от къде сме, защо сме. След като удовлетворихме любопитството му, той облегна гръб на стената и замря в тая поза с опънати крака и ръце на тила, затвори очи, сякаш изключи и се пресели в някакъв друг свят. Златко направи някакво незабележимо движение, чукайки с пръст слепоочието си, а бай Крум само сви рамене. Оставихме го да си почиства, в крайна сметка всеки имаше своите основания за държанието си, и продължихме прекъсна-

тия разговор. Мълча целия ден до лягане. На другата утрин, когато ни пускаха на клозет, каза на джандарина с възможно най-раболепния глас:

– Гражданино лейтенант, в иззетия ми при пристигането багаж имам портмоне, моля разрешете да ми бъде купена тоалетна хартия.

– Аз не съм лейтенант – се сопна дебелакът, който беше застъпил сутрешната смяна.

– Ще станеш, бе, гражданино, ще станеш.

Избухнахме в смях, не беше ясно дали не се подиграва с повишеният в чин синьокапец, който отговори важно, че щял да докладва на йерархията. След като се измихме и ни прибраха пак в килията, Георги Стефанов ми каза:

– Доколкото разбрах, ние сме адаши с вас? А смея ли да попитам защо сте задържан?

Отговорих му, а той ме изгледа недоверчиво, но сега аз го попитах и той се отпуши като човек, бил дълго време сам и разказа следната своя история: Арестували го като класов враг – баща му бил едрият сливенски капиталист Стефан Стефанов и дългогодишен финансов министър от демократическата партия. Обвинили го за участие в конспирация, което си било чист монтаж.

– Всъщност – добави той – ето я виновницата за това ми премеждие.

При последните, многозначително произнесени думи Георги Стефанов извади от джоба на ризата си една снимка, правена с апарат „Лайка“. На снимката се виждаше ясно 25–30-годишна апетитна хубавица с породисто куче до нея за която, ако не ни беше казал кой е, можехме да се чудим какво търси тая нейна снимка в джоба на барабата с шаячните дрехи и каскет. Георги Стефанов поясни, че това е снимка от преди десетина години на младата му съпруга, която оставил навън. След това, вече без задръжки и почти без заекване продължи. След като национализирали всички фабрики и имоти, които имали с баща си, ги интернирали в едно от софийските села, където, както се изрази, се настанили в останалата незасегната от „мероприятията на народната власт“ колиба, а той станал нощен пазач на завод. Жена му си останала в къщи да гледа домакинството. Като всеки човек и той имал нужда от общуване и се сприятелил с двама работници от завода с които си ходили на гости през празничните дни. Хапвали и пийвали каквото бог дал и между другото злословили (той така се изрази) срещу народната власт. По-възрастният от приятелите му – Марин Сиренарски – бил в миналото легионер. Одумванията на властта станали достояние на „органите“, поради което ги арестували и в хода на следствието от цялата тази работа била на път да се получи една хубава конспирация по параграф 70 от НК в която ролята на организатор се паднала на Марин, а Георги и третият член на „кръжока“ – Динко Господинов – щели да бъдат подведени по алинея II, сиреч като членове. Георги Стефанов сега се питаше защо е в килията на ДС? Дали жена му го е предала, за да се отърве от него

или някой от властниците е харесал неувяхналата още хубавица и е решил да го отстрани от пътя си към нея? Защото обвиненията били смешни. Двамината му съконспиратори по-скоро се усуквали около хубавата му жена, а приказките на чашка не ставали дори за „вражеска пропаганда“. Най-много можели да ги обвинят, че са членове на кръжока около Стефановица. Но той бил непричом в тая работа в която по-скоро тя била кръжок на членовете им. Правеше впечатление че не говори за жена си с особено уважение, но не го попитах за причините. Той сам ги изясни в по-нататъшните ни разговори.

Макар и изтърсака в едробуржоазната фамилия на баща си (той имал сестра за която както разбрахме в последствие била съпруга на генерал Владимир Стойчев, известен в годините между двете войни като „конникът без глава“), та макар и изтърсака, „пап`а“ виждал в него наследника и бъдещ „капитан на индустрията“, поради което правил всичко възможно да го подготви за това нелеко поприще и си затварял очите пред „лудориите“ на своята надежда, (както с известна скромност ги нарече нашия съкилийник). Например правил оргии с леконравни софийки на които плащал пребогато, правил си цигари от качак, който обвивал в банкноти от по 500 лева и после недогорели ги загасвал по телата на „жриците на любовта“, както ги наричат сега, с които се въргали във вилата в Чамкория. Пиян върхлитал с колата във витрините на „Петекс“ и други магазини в центъра. Подобни подвизи имал и в чужбина, където баща му го изпратил да събира ум и разум. Например в Берн, една ранна утрин, когато току-що излязъл порядъчно натряскан от един бар, решил да се поразведри на чист въздух и попаднал в парка, където в изкуствена пещера и в опасващия е ров с вода се разхождали от столетия три мечки – символа и герба на Швейцарската федерация. Олюлявайки се, нашият герой се опрял на железната ограда с която била опасана мечата пещера и... извадил от задния си джоб пистолет с който започнал да стреля по нищо не подозиращите мечки. Изпразнил пачката и не разбрал ранил ли или убил символа, но швейцарските полицаи, които не си поплювали, го спипали на кошунственото местопрестъпление, заключили му белезниците и го хвърлили в някаква маза на един от участъците в столичния град. Още същия ден вестниците разказали за злодеянието. Избухнал страхотен международен скандал, който се превърнал в дипломатически проблем. Трябвало да моли снизходителност самият цар Борис III, а таткото-министър заминал светкавично за Берн и с помощта на авоарите си в тамошните банки, успял да откупи неосъществения индустриален капитан, който с помощта на светилата на европейската психиатрия бил обявен за невменяем и изпратен на лечение в родината му. (Между другото Георги С-с-стефанов С-с-стефанов бил и наркоман.) В очакващата го родина той продължил подвизите си, докато си намерил майстора. Един ден злата съдба го срещнала с една хубавица, която си развявала байрака по луксозните заведения. Както обикновено, той я отвел във вилата на баща си, където прекарвали една незабравима нощ. Но не щеш ли таткото на девойката бил полковник от армията на НЦВ. Той поискал среща с милионерския наследник, извадил пистолета си и му казал, че пред него имало само две възможности: от тука да отиде под венчило с озлочестената щерка или в... гроба. Без много да се двоуми Георги Стефанов с разтреперан и заекващ глас, казал че избира пър-

вата възможност. В първия неделен ден младата двойка – тя в бяла булчинска рокля, а той в черен официален костюм били бракосъчетани от тогавашния Софийски митрополит и бъдещ екзарх – Г. Г. Стефан, след което свещенодействие три дни яли, пили и се веселили. Така полковничката щерка станала познатата ни вече от снимката госпожа Стефанова. Всичко това станало през 1943 година. На щастливата двойка й оставало съвсем малко време и когато новоназначените от Сталин нови властници започнали да се устройват с експроприираните благини на буржоата и да се настройват към апетитните им жени и дъщери, идилията свършила. Другарката Стефанова се развела още преди съпруга ѝ да бъде осъден официално – документите за нейния край също са „класифицирана информация“.

С Георги Стефанов имахме и други трагикомични истории като поискания от него разговор с Любен Чалъков, който той превърнал в пазарлък. Казал на копия, че сестра му била доста тъчно хитра и в никакъв случай не искала да се лиши от покровителството на генерала-мъж. От друга страна и последният, макар и „без глава“, също ще трябва да е направил застраховка живот в случай, че социализма катастрофира. Застрахователната полица на генерала според него навярно лежала в сейфа на ЦРУ. Георги Стефанов бил готов да даде такива показания при условие, че бъде освободен...

Гладът го мореше ужасно, навярно е бил чревоугодник, ако се съдеше по панталоните му в които сега можеха да се съберат двама като него. Един ден под предлог, че имал болен стомах, който понасял трудно тестените храни, той ми предложи да си делим хляба като той взема корите, а аз средите. Поверих му той да извършва делбата в резултат на което по корите оставаше дебел слой среда, а аз получавах по-малко от една трета от 600-грамовия хляб, полагащ се на двама души...

Отделих толкова място за него, защото Георги Стефанов беше събирателен образ на третото поколение на българската буржоазия, от чийто приживе разложен труп се разнася задушна воня до наши дни. Първото и евентуално второ поколение бяха разбойници и мошеници, но третото вече беше по-миришещо и от захвърлен в екарисажа мъртъв кон. Това може би обясняваше защо представителите на френската буржоазия имаха своите „звездни мигове“ в епохата на Великата революция, докато българските превиваха гръб пред всеки завоевател и бяха негодни да се съпротивляват.

Когато при едно от нощните „следствия“ Чалъков се опита да ме уязви, сочейки ми компанията в която съм се озовал, а говоря за пролетарска революция, само му отговорих, че не съм си я аз избирал и ако те и системата, която защитават със зъби и нокти просъществуват още две поколения, той сам ще може да се убеди, че в сравнение с нейните дечица и внученца, Георги Стефанов е бил един полусветец... По лицето му мина тъмен облак, понечи да възрази гневно, но отвори уста само да ми каже, че разпита приключи и мога да си вървя.

Много други подобни моменти от живота и битовите подробности в 44-та килия са избледнели от безсънието, побоищата и напрежението. Същото важи и за много детайли от нощните разпити, сякаш са били само някакъв кошмар. За разведряване на тягостната атмосфера, създавана от копои и доносници, вмъкнах някои документи и факти останали от близките ми. Дано с тях да съм успял да разсея поне отчасти ужасите в моя разказ, да избегна еднообразието и неизбежната верига от повтарящи се мъчения или нравствени падения, които съпътстваха всяко „следствие“.

Разбира се, за пресъздаване на изстраданото и ставащото в главите и душите на близките ни през това време, е нужно много повече от тия фрагменти. Дано, макар и малцина от тях, имат волята и куража да оставят своите спомени за преживяното „на свобода“.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Докато „течеше“ поредната от „Страстните седмици“ на следствието ми в СЦЗ, копоите с помощта на армията от доносници преминават в настъпление по всички фронтове. В Панагюрище се е завърнал отново нашият познайник от Първата част с чийто донос започна затягането на примката около нас – доносникът „Павел“ (Недялко Захариев). Към него Кольо Григоров е нямал каквито и да са подозрения, въпреки нахалното му любопитство. Той му е разказал всичко до което е можал да се добере в сумрака на своята ода. След „изповедта“ на сакатия дърдорко, агентът е изтичал да направи своя пореден донос. Недялко е бил приет в „Явочна Квартира“ (Я/К) от изместилия Агоп, нов шеф на ДС в гр. Панагюрище – Наков.

Долу са предадени по-важните моменти от неговото „донесение“, които дават допълнителни козове в ръцете на копоите, водещи следствието ни:

– Кольо разказва, че сме задържани, заради акции срещу властта и в уверение му дава да чете едно писмо от края на месец февруари, което е спастрил като „ценна реликва“. Агентът го е предал със свои думи: *„Бай Кольо, моля те веднага да пратиш Петър да дойде при мен. До 1 март 1953 г. трябва да бъде в София... Необходим ми е много... или чака да получи тухли и керемиди за постройката? Моля те прати го веднага, намерил съм работа... Сезонът започва вече, а постройките не чакат... Всяка минута е ценна... На всяка цена до 1 март, Петър трябва да пристигне. В колет ли ще го пратиш, в чувал ли, но да пристигне веднага...“*

Това са откъслечи от писмото, подписано с „Веселия мъртвец“

След прочита му, Кольо допълнил – Разбра ли какъв човек е Гошо – дипломат. Как майсторски е съчинил писмото. Източникът го пита какви са тези материали, тухли и керемиди? А Григоров отвърща – Сети се сам! Като му намига многозначително. Добре, добре – каза източникът – сецам се, ами Петър къде е сега, замина ли за София? А Григоров отвърна – Оти-

де веднага, щом му казах, че Гошо го вика на работа там. А сега къде е? – любопитства източникът. – Избягал е щом милицията ги е погнала – каза Григоров – Петър трябва да е станал нелегален. – А да не е дошъл в Панагюрище? – попита отново източникът.

– Не – отговори Григоров – той няма да смее да си дойде тук. Вероятно е отишъл към Карлово или Карловските села. Слушах от Петър и Гошо, че там се събирали анархистите и даже дочух, че за 1 април т.г. имали насрочена среща в Карлово на гарата, откъдето щели да ходят в някое село.

– Кой ти каза това? – попита източникът, а Григоров отговори – По-рано, когато Петър беше тук, ми го каза в един разговор... Накрая Григоров каза на източника, че в Петър Николов имало една пишуща машина, която трябвало на всяка цена да се скрие, докато милицията не е предприела обиск в тях.

Гр. Панагюрище, 3.IV.1953 г. „ПАВЕЛ“

ЗАДАЧИ:

Да научи от къде Григоров знае всичко това, след като не може да излиза на улицата и дали съществува някаква организация, която е предприела тези актове. Ако съществува – кои са останалите хора? Да се интересува за местонахождението на Петър Николов и да му каже, че не може да не знае къде е Петър?... Да се срещне с майката на Петър и да ѝ каже, че се интересува за Петър – къде се намира и не знаят ли нещо за него?

МЕРОПРИЯТИЯ:

Да се изпрати един екз. от донесението на III у-ние на ДС – София. (NB Доносите продължават да се изпращат на полк. Думков /управлението за борба с „контрареволуцията“, а не в следствения отдел на ДС.)

*

Междувременно, както се разбира от „прихванатото“ от копоите писъмце (което прочетох 45 години след написването му) навън е настъпила пролетта:

„Пловдив, 3.IV.1953 г.

Мили Гошо,

Не зная защо, но днес изпитвам непреодолимо желание да ти пиша. Тая нощ те сънувах... Беше толкова хубаво!... Някога, преди един месец (на 3 март) (NB Странно съвпадение на... дати!) ти бях писала, но ти не отговори. Не ти се сърдя, защото зная каква власт има над тебе този навик – да не пишеш. Предполагам, че това е причината за мълчанието ти? Аз съм добре. Навън е вече истинска пролет! Има цветя, зеленина, слънце. Тук е толкова топло,

че напомня на лято. Разбира се, на свежо, прохладно лято, а не на това, което обикновено има в Пловдив. Сега друго. Към 26 т. м. една групичка от нашия институт, в която и аз, ще идваме в София на физкултурни състезания (по художествена гимнастика). Искам много да се видим, тиши ми дали ще ти бъде удобно. Надявам се, че не ще имаш нищо против, но... всичко се случва! (NB В тази епоха, наистина всичко се случваше и като че ли много място за любовта не оставаше.) Не се сърди, че тиша така. Нали знаеш, че не само в мене, но и в теб и във всички въобще, винаги има по малко съмнение. (NB *Dubito ergo sum!*) Ти толкова ми липсваш, така бях навикнала с тебе, че сега ми е много, много трудно! (NB И на мене, сестро...) Не зная защо, но слънцето, цветята (сред които съм толкова често!), зелените, ми напомнят винаги за тебе. Колко приятни спомени, но за съжаление само спомени! Искях да не ти пиша сантименталности, но както виждаш не устоях. Тук не мога на никой да кажа това, което чувствам в действителност... Колко чудна е любовта, колко близък те чувствам, въпреки че ни делят толкова километри.

Най-нежни привети: Маргарита

(NB Нямам думи.)

На същата дата **3.IV.1953 г.** в канцеларията на „Почитаемия Главен Прокурор на НРБ“ е заведена под №6437 молба от мама в която тя пише:

„... На 28.III.1953 г. вечерта към 11 часа в гр. Благоевград от дома на чичо си от органи на милицията е бил задържан син ми ГКГ и на следващия ден е бил качен на влака за София. От тогава нямам никакви сведения за него. Днес направих проверка в Соф. Окръжна Прокуратура дали има заповед за задържането му, обаче се оказа, че такава към днешна дата няма.

Излагайки Ви горното, моля да наредите да бъде издирен син ми като за резултата бъда уведомена. С почитание: /подпис/“

*

Не само М. пише. **На 4 април 1953 г.**, се казва в писмо на панагюрската ДС, големият син на един от панагюрските попове – Делчо поп Николов – се явява доброволно и прави своя донос („рапорт“). В него той изброява мнозина от тези с които съм другарувал в Панагюрище: **Петър Николов, Фифи Шопов**, който имаше далечна прилика с Жерар Филип, **Рад Богоев, Радко Черното, Коста Длъгнеков, Делчо Дудеков, Кръстю Джигов.**

По-нататък той пише, че ГКГ е бил във връзка и с бившия **генерал Бекяров**, и с **д-р Пенчо Мухлев** като уточнява, че се касае за **антиправителствена организация**. Данните за тази втора организация, доносникът получил от войника **Георги Баров** (нашият стар познат и член на саморазтурилата се през 1948/1949 г. организация на Мардохай). Попският син видял под

кревата на Петър Николов Петров **радиоприемник** в сандъче и материали дадени от генерал Бекяров, а в направата му участвал Радко Богоев (Черното).

Петров му поискал взрив. А Рад Богоев се свързал с неизвестни нему лица, за да образуват саботьорска група. В казармата **Стою Джуджев** получил писмо от **Богоя Богоев**, което веднага след прочитането му изгорил. А второто скъсал на парчета и Делчо поп Николов веднага ги събрал и ги предал на ДС при идването си в Панагюрище. „Писмата ги донасяше жената на Стою Джуджев заедно с цяло ягне, опечено и изпратено от Богоев.“

„Георгиев посещаваше в София **обущаря** на ул. „Хараламби Стоянов“, който беше македонец. Казваше се Тодор (?)"

По повод доносите на „доброволния заявител“ Делчо Попето, според които **„Радко Черното“, Петър Николов и ГКГ са образували нелегална анархистическа организация, за да води борба срещу народната власт“** и „творбите“ на многобройни други доносници, част от които видяхме в Първата част на „романа“, от централата на ДС в София искат **„да бъдат разпитани и Рад и Богоя Ст. Богоеви дали заедно с Тодор Хасанов, Стефан Немигенчев, Петър Мулешков, Петър Каназирски, Тодор Юрданов и Стефан Пъков са участвали в организацията БОД (Българско Освободително Движение)“** Присъствието на Стефан Пъков в тази листа ни препраща чак към 1951 г. След това той беше изпратен в „народните“ затвори, където изтърпяваше 12-годишна присъда.

(NB Че синът на поп Никола беше стар доносител на Сигуранцата, беше публична тайна в Панагюрище. Той пиеше като дупка и в пияно състояние не го криеше. Навърташе се около нас и за съжаление Богоя и други поддържаха връзки с него. Когато около нас обръча се затвори, Ненчо Славеев с когото бяха приятели, е посетил с кола поделението на своя агент и там с общи усилия са „изпипали“ доноса. Макар, че почти всичко в него е плод на бедна полицейска фантазия и „страхотните разкрития“ звучат в днешно време смешно, те позволяваха арестуването на някои от изброените от които „професионалистите“ на ДС изтъргваха с помощта на познатите чекистки методи верни и неверни показания, които усложняваха положението на вече прибраните в каушите и на евентуалните нови жертви. Затова, когато по време на следствието, „притискайки ме до стената“ с тези „доброволни показания“, разбрах „източника“ им, искрено съжалявах, че когато една вечер го бях срещнал пиян на мостчето над Луда Яна срещу гимназията и го бутнах във водата, не слязох долу, за да го „напоя“. Щеше да мине като пиянски инцидент. Опитвах се да поправа грешката си по време на следствието като провъзгласих попското чадо за член на конспиративната организация (до 10 години тюрма, а при особено тежки случаи и доста повече). Но не успях да го вмъкна в процеса. Имал е синковецът над себе си „чадър“ и достатъчно солидно „алиби“ на... доносител.

*

Пак в същия ден копоите успяват да принудят арестувания след завръщането му от Благоевград, „смутен“ и уплашен мой приятел Иван Гуляшки да подпише „Декларация за сътрудничество с органите“, избирайки си псевдонима „МИМИ“. В последствие копоите са променили решението си относно съдбата му като го включват в процеса на „Тайната Организация на Терористите“ (ТОТ), заради проявената от него „неискреност“ към „органите на сигурността“ – **честният човек се съвзема от първоначалния стрес** и не „сътрудничи“, тоест не доносници. Той предупреждава другите за надвисналата опасност сред които и посетилия го в квартирата му нелегален Мардохай. Неговата декларация завършва със:

„Ако, въпреки това, наруша настоящата декларация, да бъде наказан най-строго, както за допуснатите от мен грешки, така и по закона за държавните тайни. За връзките си с органите на ДС ще запазя в абсолютна тайна.“

Заради „неискреността“ и безотговорните бръщолевения на Мардохай пред „Лауренс“-Катранджиев, копоите му друснаха една петгодишна присъда. Нелека цена, но заплащайки я, Иван спести проблемите със съвестта си.

*

На 3.IV.1953 г. ДС-следовател Л.Чалъков издава Постановление за вземане мярка за неотклонение на ГКГ, живущ в гр. Панагюрище -задържане под стража до разглеждане на делото, в качеството му на обвиняем по чл. 71, 86 от НК и много други членове от НПК. Освен „личните данни“, е записано „произхожда от заможна семейство вражески настроено против народната власт“. Прокурорското разрешение е от 4.IV.1953 г. Подпечатано е с печатите на ДС и Софийска областна прокуратура.

*

На 6.IV.1953 г. старши-лейтенант Райчо Иванов („Мустакатият“) – инспектор при следствено отделение на III у-ние на ДС приема с **Постановление „Злодейското“** следствено дело №1 23/53 г. по описа на ДС.

След което колегата му Л. Чалъков го преглежда и на същата дата, издава **Постановление** за привличане в качеството на обвиняем на ГКГ, понеже **„събраните по делото данни го изобличават в извършването на терористични и диверсионни актове“.**

На същата дата 6.IV.1953 г. са „привлечени“ като обвиняеми Васил Зафиров и Петър Пеев... (**NB** Нито едно от тези постановления не е обявено на „Обвиняемите“ и подписите липсват. „Социалистическото“ полицейско правосъдие се е освободило от тази досадна формалистика.)

От същото време е и **„Картата за обвиняемо лице“** (за ГКГ), където в графата „партийна принадлежност“ е попълнено с едри букви и е двойно подчертано **ВРАГ!**

*

В документите по следствено Дело №1 23/53 фигурира протокол за Обиск на Петър Петров Пеев при който изземат „остатъка от взрива“ и водения от него „**ЛИЧЕН ДНЕВНИК**“ с изписани 5 (пет) листа, където може да се прочете следния диалог между него и ГКГ:

ППП: „– *Кажми, как мислиш, какво е нужно, за да се оправят нещата в нас?*“

ГКГ: „– *Гилотината трябва да трака 24 часа като шевна машина.*“

*

Най-последно, в **УДОСТОВЕРЕНИЕ** на Панагюрския градски народен съвет, в точка 2 е посочено **Материално състояние на ГКГ:**

„Материално: Върху името на поменатия и останалите членове от семейството по книгата на съвета няма записани никакви имоти.“

(**NB** Но това не пречи на чекистите да ни причислят към буржоазията, ако ли не към феодалната реакция, докато копелетата на номенклатурата (които още в пубертетната си възраст получаваха тройката ключове от апартамента, вилата и колата и които изядоха Революцията в аванс) са от „пролетарския авангард на човечеството и от силите на мира, демокрацията и социализЪма!“ – Ваш’та мама свинска!)

*

Списък на „следователите“ (**NB** кавичките са мои) по делото:

лейт. Любен Иванов Чалъков за ГКГ, ПНП, ВЗД

мл.-лейтенант Илия Георгиев Бакърджиев за ВЗД, Ив. Гуляшки, Петър Пеев, Евгени Зумпалов

Иван Ц. Вачев за Рад Богоев

мл.-лейтенант Борис Т. Пейчев за Богоя Ст. Богоев

групенфюрер ст. лейтенант Райчо Иванов

Същите следователи водят и разпитите на свидетелите.

*

С тези данни и арести, инспектор Чалъков изработва и съгласува с н-к „следствено“ (NB кавичките не са мои) отделение Р. Иванов следния

ПЛАН

По групово следствено дело „ЗЛОДЕИ“ по линия на „ЦЕНТРАЛЕН ТЕРОР“ Възникнало е въз основа на ГАР „ЗЛОДЕИ“ на 2.IV.1953 г. От данните по разработката е видно, че ГКГ, Петър Николов Петров-Пиклев и Васил Зафиров Дичев са извършили терористически актове в София.

ЦЕЛ НА СЛЕДСТВИЕТО

1. Да изясни цялата престъпна дейност на групата и какви други престъпления от подобен характер е замисляла същата.

2. Да се изясни числения и поименен състав на групата.

3. По чия инициатива е създадена нелегалната терористическа група и кой я ръководи.

4. Какви връзки са установили с чуждо разузнаване и други нелегални организации в страната.

5. По какъв начин са извършени терористическите диверсионни актове, с какви средства и от къде са взети последните.

За цялостното постигане на горепосочените цели, следствието трябва да извърши следното:

СЛЕДСТВЕНИ МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Активен разпит на намиращите се на следствие подследствени: ГКГ, Петър Петров Пеев, Васил Зафиров Дичев и Атанас Христов Куртев.

ВСИЧКИ горепосочени да изяснят следните основни въпроси:

А/ От кога и по чия инициатива са започнали терористически действия, Какви такива са извършили, замисляли и до къде са стигнали в подготовката си.

Б/ С какви средства, по какъв начин са се снабдявали със същите, по какъв начин са приготвяли материалите за терористическите действия, по какъв начин са били извършени и замислени.

В/ Какви материали за терористически действия имат в наличност и къде ги укриват.

Г/ Какви връзки са установени с чуждо разузнаване.

Д/ Какъв е точния поименен и числен състав на групата.

Е/ Какви връзки поддържат с нелегалната организация в гр. Панагюрище и от кого се ръководи последната.

2. Разпит на подследствения Атанас Христов Куртев за връзките му с Петър Николов и какво знае около укриването на същия.

Срок 12.IV.1953 г., отг. Бакърджиев

3. Разпит на подследствения ГКГ за участието му в нелегалната организация в гр. Панагюрище.

Срок 14.IV.1953 г., отг. Чалъков

4. Разпит на подследствения Петър Пеев – какви материали са му предадени от Георги Константинов Георгиев, къде ги укрива и какво му е известно за друга нелегална дейност.

Срок 12.IV.1953 г., отг. Бакърджиев

5. Разпит на подследствения Васил Зафиров – на кои други е доверил за извършените от него терористически актове и в каква връзка е говорил за това пред тях.

Срок 14.IV.1953 г., отг. Чалъков

6. Да се прегледат основно всички материали от експертизата, направена във връзка с избухналите бомби и се провери нейното значение като доказателство по делото.

Срок 17.IV.1953 г., отг. Чалъков

АГЕНТУРНО ОПЕРАТИВНИ МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Да се поставят К. А. (Камерни Агенти) при всички подследствени и се започне активна разработка като за целта се подберат най-добрите К.А. с които разполага отделението.

2. Да се направи обиск в дома на Петър Пеев

3. Да се насочи агентура към връзките на Петър Николов Петров за бързото му издирване и привличане на следствие.

4. Да се проучат всички лица засечени от Петър Николов и се вземат на отчет.

Планът е утвърден от н-к III у-ние на ДС – полк. Богдан Думков и не е датиран.

Глава VI

„АКТИВНОТО СЛЕДСТВИЕ“ ПРОДЪЛЖАВА В СЦЗ (3) С АКОМПАНИМЕНТ НА ОРКЕСТЪР ОТ КАМЕРНИ АГЕНТИ (КА)

В поредния ми разпит (беше започнала третата от „страстните седмици“) за кой ли път вече Чалъков правеше измъчени конструкции на организацията и се стараеше да изтръгне признания за факти, които биха доказали недвусмислено съществуването ѝ. Но, затова липсваха двата елемента – устав и програма – без които според болшевишката концепция беше трудно да се говори за нещо повече от спонтанност и стихийност, а законодателят не се беше сетил да вмъкне подходящи текстове в Н.К., обхващащи и тях. Затова, сега старши-лейтенантът се „трудеше“ да ни наблъска в очертаната от параграфите схема. Същевременно той търсеше идеологическата „подложка“ и понеже не се задоволяваше с дявол знае от къде подхвърлената му дезинформация, че до 1952 г. съм имал „социалдемократически разбирания“, продължаваше „да търси под вола теле“. Аз му обяснявах, че след многобройни спорове с Петър Николов (с когото подменях Радко „Черното“) и дългите нощи на размисъл и търсене на идеал и изход, анархизмът е станал мое верую и аз се бях обявил за анархист, какъвто навярно щях да остана до края на тоя живот, пък по-нататък, след прераждането ще видим накъде? (Ако при обиските бяха намерили окачения в квартирата над главата ми портрет на Прудона с четирите анархистически максими за държавата, собствеността, законите и бога /„Дори да съществуваше, бог трябва да бъде унищожен!“/, нямаше да бъде нужно да говорим за идейните мотиви на нашите действия. Но, вуйчо Тошо навярно го беше унищожил предвидливо.) За отбелязване е че Чалъка в частност и копоите изобщо, избягваха идеологическите спорове в които сталинската слама с която бяха натъпкани главите им ги правеше безпомощни като патета в кълчища. Затова при разпитите, Чалъков на чиито „грижи“ ме бяха поверили се придържаше повече към фактичестата страна. Той се стараеше, чрез показанията на другите да ме притисне до стената и принуди да говоря. Аз твърдях, че съм казал всичко относно моите действия (което беше близо до истината). Една вечер, когато за не знам вече кой път му повтарях, че нямам какво повече да признавам, той ми каза без особено настървение:

– Лъжеш ме, Константинов, гледаш ме в очите и лъжеш. И ми губиш времето, а и аз имам семейство. Виж кое време е...

– Добре, дайте ми само един факт, една акция, която съм скрил.

– По-добре е сам да си разкажеш всичко, но щом искаш... какво ще кажеш за кражбата на пишущата машина?

Бях я забравил напълно. И бях по-скоро слиян, но по лицето ми навярно не е имало следа от смущение и неговият „детектор на лъжата“ не е уловил нищо, когато му казах това.

– Ама, как може да си забравил такова нещо бе, толкова много ли са престъпленията, които си извършил, че трябва аз да ти ги припомням?

– Казвам самата истина. Разсъдете сам, аз съм направил признания за две бомби за които ще искате смъртната ми присъда. Какво значение има една машина за която мога да получа няколко години отгоре – пет горе, пет долу означават ли нещо в моя случай? Забравих. Може би, е от преумората...

– Не си честен пред следствието, Константинов, но и аз съм преуморен. Да не мислиш, че е удоволствие да се занимаваме с типове като вас през нощите. Хайде върви си, и си помисли – след което Чалъков извика охраната да ме върне в килията.

Изкачвайки стълбите за горния етаж си мислех: Наистина експроприацията ми беше извържана от ума. Но що се касае до другото, имаш много здраве, всяка изгървана... „честна дума“ пред вас, е безчестие...

Повечето мои „показания“ не бяха протоколирани или останаха недовършени. След като в „следствения кабинет“ по време на побоищата и нощните разпити ми изсипаха върху главата цялата маса сведения, получена „по агентурен път“ от панагюрските и софийски доносници на ДС, от „прихванатата ни кореспонденция“ или от показанията на „разоръжилите се“ моментално след задържането им познати и приятели, част от които станаха обвиняеми, други прокурорски свидетели и трети доносници и след последвалото съвещание между Чалъков и неговият групов началник, който явно недоволен от хода на следствието, поиска сам да дам в писмена форма отговор на поставяните ми въпроси, аз се съгласих. Това бяха единствените ми показания за които нося отговорност. Не защото бяха доброволни и верни, но защото все пак аз се съгласих да им бъда автор. Липсата на опит от моя страна в противопоставянето на ДС-следователите изигра определена роля в „разплитането на част от чорапа“.

Когато ме върнаха в килията с молив и куп листа, преди да започна моето изложение, аз дълго обмислях „стратегията“ на поведение и „самопризнания“ към която да се придържа по време на следствието при създаденото положение. Тъй като не малко факти бяха станали известни на „органите“, голословното им отричане ставаше безпредметно. Копоите бяха овластени да си служат с всички средства, за да принудят жертвата, макар и след по-продължителен срок да подпише оформените от „следователите“ протоколи. Стремях се да не признавам нищо до което те не се бяха добрали и по този начин да ограничавам максимално кръга на обвиняемите. Смесвайки истината с измислицата в тези си „признания“, аз се стараех да огранича ударите върху другите и да предотвратя нови арести. По-късно, на два пъти в хода на следствието моите признания претърпяха изменения. Първият път беше след ареста и отприщването на двамата

брата Богоеви (особено на по-малкия – Рад) и втори път след като Мардохай се предаде сам в ръцете на „органиите“ и се изплаши от моите показания до този момент, които можеха да му отредят първото място в процеса към което нито той, нито кой да е от останалите проявяваха аспирации да го заемат. За което не мога да им се сърдя: **Никой не се натиска сам да седне на електрическия стол...**

Моите показания бяха съобразени с предварителната уговорка, която имахме с Мардохай:

1) „Вината“ за това, което ставаше безсмислено да се отрича, да се стоварва върху този или тези, които бяха успели да се измъкнат от обръча или са убити.

2) Да се укриват от следствието имената и делата на всеки действителен член или „многогълник“ на организационната мрежа.

Така бях признал, че атентата на „Оборище“ е дело на ПНП. За вторият Васил беше признал, че той е техническият извършител. Разбира се, всички тези хитрини не ми спестиха водещото място в процеса по време на който, аз се върнах със съответни изменения към версията, изложена по-долу в собственоръчно написаните показания. От тях също нямам оригинала. Дадох ми един редактиран от копоите машинописен препис. Така, че следващите страници са копие от преписа на „моят ръкопис“, който е оформен като

„Строго поверителен

ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ

на подследствения ГКГК

През 1948 г., към края като ученик в IV клас на Любимецката гимназия „Добри Терпешев“ се запознах с Иван Илиев КАРАБОИКОВ – мой съученик от класа, а той ме запозна със сестра си Тина. (Те са от с. Г. Добрево, Свиленградско.) След известно време, през зимната ваканция, при един разговор тя ми заяви, че имала намерение да избяга заедно с баща си от България и ме попита съгласен ли съм да тръгна с тях, на което доколкото си спомням, отговорих че съм болен (ходих с патерици вследствие на две операции на крака ми от остеомиелит). Майка ми също е болна и сама, тъй като баща ми беше в ТВО. Тя каза, че щяла пак да ми се обади. Няколко дни по-късно научих, че баща ѝ и други хора от с. Г. Добрево са били задържани.

По-късно, поради влошаване на болестното ми състояние, заминах за София, където се приложи пеницилиново лечение и пети клас изкарах в VI Соф. гимназия „Людмил Стоянов“. През лятната ваканция, баща ми беше освободен от БЕЛЕНЕ и назначен като лекар – управи-

тел на Поликлиниката в гр. Панагюрище за където замина цялото ни семейство. Там завърших VI клас в панагюрската смесена гимназия „Нешо Бончев“. Тук, вследствие лоши сведения, изпратени от с. Любимец, където бях изключен от СНМ, по отношение на мен бе установена система на бойкот. Съучениците ми не приказваха с мене, а аз бях поставен сам на чин. Тъй като не можех да понасям този режим, заминах за София, където отново записах VII клас в VI мъжка гимназия. Отношенията ми тук с всички „отговорни другари“ от ДСНМ при гимназията, включая с председателя на Учкома – Методи Андонов бяха приятелски. Те ми предложиха да подам заявление за членство в ДСНМ. Аз подадох, но няколко месеца по-късно, вследствие получените от Панагюрище сведения не бях приет. Гимназия завърших, а имах силното желание да уча в университета или курсовете за фина механика и оптика, но ми бе отказана заверка на формуляра. През есента на 1951 г. се опитах да стана студент в Дух. академия, за което може да се попита управителят – арх. Горазд, който ми даваше надежди чак до началото на 1952 г. Тогава, обаче, вследствие министерско постановление престанаха да приемат реалисти за студенти по богословие.

По това време, докато посещавах Духовната академия, подадох заявление, чрез Георги Сапунджиев, работещ сега във Външно м-во, до ЦК на ДСНМ за ревизия на моя случай, но от тук то е било изпратено в Панагюрище, където остана без последствие. След това се върнах в Панагюрище и през февруари се хванах на работа в Стройобединението (обект Сиропиталище – над парка). Тогава се сблизих твърде много с бившия си съученик Рад Богоев и Петър Николов Петров. В началото на м. Март работата свърши. По същото време, пък и по-рано, срещу мен възникнаха всевъзможен обвинения, които ме стреснаха със заплашителния си характер. Аз мислех вече, че при един конфликт между двата лагера, спрямо мен и други като мен ще бъдат приложени репресии от страна на властта и мислех да намеря някакво оръжие с което да се защитавам при нужда. Тези си мисли споделих с Рад Богоев, който се съгласи. Решихме да говорим по този въпрос с Петър Николов Петров (ПНП) и се упътихме към дома му. При разговора у тях той заяви, че не счита конфликта толкова близък и че по-уместно е времето да се използва за установяване връзка с някоя чужда легация от която да се поискат средства и оръжие. През следващите няколко дни, за тази цел той приготви писмо, което решихме заедно да предадем в някоя от легациите в София, чиито адреси имахме в листовете, откъснати от телефонната книга в пощата на гр. Панагюрище. Заминаването ни щеше да стане в началото на м. април (1952 г.)

На същата тема ПНП каза, че ще говори с приятелите си от училище Радко Богоев и Коста Длъгнеков. Но на следния ден и тримата получиха повиквателни заповеди. От ПНП разбрах, че ще бъдат трудоваци в Родопския басейн. Дали е имало разговори между тях не ми е известно. По-късно, когато ПНП бе уволнен по болест, аз го запитах за двамата, но той не искаше и дума да става и имаше отрицателно мнение за тях. (NB Дотук моите „самопризнания“ бяха една „б-каратова“ смес от истина и лъжи.)

След заминаването за казармата, с писмото се заех аз. В началото на м. април заминах за София, където към средата на месеца предадох писмото в белгийската легация. Начинът на предаването и отрицателният резултат описах подробно при предишните разпити. След това се опитах да предам второ подобно писмо в британската мисия на ул. „Оборище“ 95, което не бе прието и от където бях изгонен от прислужницата.

След десетина дни се завърнах в Панагюрище. През това време (не си спомням точно кога) уведомих за горните опити Петър Пеев, мой бивш съученик от VI мъжка гимназия. Когато се завърнах в Панагюрище разказах за двата случая на Рад Ст. Богоев, който не даде доверие, че съм сторил гореописаното. Следващия месец работих последователно по водопровода в града, изкопи и изравняване на терени и в горското стопанство на колониите. Там бяхме двамата с Рад Богоев. Един ден научих, че ПНП е уволнен и се е завърнал. Слязох в града и му разказах за всичко ставало в София. Той каза, че ще продължим опитите в тая насока. Още преди това Рад ме беше запознал с току що излезлия си от затвора негов по-голям брат Богоя Богоев. Първите ни два-три разговора бяха от общ характер, за да се опознаем. Когато ПНП си дойде, след разговора с него аз доверих на Б. Богоев за опитите ни да установим контакт с чужда легация, които той одобри. С ПНП решихме да подновим опитите. Аз се хванах на работа в стройобединението (склада на РКС при гарата), за да изкараме някой лев за път и спане в София. В последния ден, преди ПНП да замине за казармата, той ме заведе при своя познат Никола Григоров, който според него бил интересен човек. Още при първия разговор, който имахме, разбрах до някъде с що за човек си имам работа. Той заяви, че бил член на някакъв съпротивителен комитет с който загубил връзката, но скоро щял да я възстанови и от него щял да поиска един камион оръжие. Аз все още бях в недоумение. Когато се завърнах от София, след като бях предал писмото, отидох в тях и му говорих за стореното. По това време дойде и брат му Григор Григоров. Никола му разказа за моя неуспешен опит и той заяви, че ако потрѣбва оръжие, може да се намери от надарите за два часа. Той си отиде и Никола започна да развива плана на брат си. После каза, че с бричката си можел да обиколи селата на Панагюрска околия и да завземе общините им. Разбрах вече, че си имам работа с един маниак, който може да говори безотговорно, поради болестното си състояние (твърде тежка атрофия на трупа и долните крайници, закован от 15 години на леглото) и който на всичко отгоре си беше пуснал брада и заявяваше, че ако напънем усилията си, щели сме да влезем в историята... ПНП беше стигнал до същото заключение за Кольо Григоров и когато се завърна от казармата, съжеляваше, че му е доверил за работата в София.

След завръщането си Петров ми каза, че е задигнал взрив, фитил и капсули от мината, където беше работил и когато му казах за резултата в София, той се усмихна и ми предложи да им сложим една бомба за назидание. Аз се съгласих с това и в последствие, за да не остане някой с впечатление, че работим срещу едната страна в полза на другата, решихме да поставим две бомби едновременно – едната в някоя от легациите, а другата на статуята на Ста-

лин. Това си решение също споделихме с Рад. ПНП даде идеята да направим бомбата като каза, че са необходими тръба, муфи и тапи. Тръбата купихме от Иван Финджеков – дълга 90 см., която ПНП сръза на две (диаметъра и беше цол и половина). В Панагюрище нямаше муфи и тапи по магазините и аз писах на П. Пеев в София да изпрати от двата артикула по цол и половина. Той изпрати обаче само 4 тапи, две от които ПНП проби, за да мине фитила през тях. Пеев пишеше, че не е намерил муфи. Понеже предстоеше една опасна акция, ние с ПНП решихме да се изпробваме и набелязахме експроприрането на една пишуща машина, която евентуално би ни послужила за нашата по-нататъшна работа. Първоначално мислехме да вземем машината от църквата, тъй като тя им е най-малко потребна. За целта ПНП изработи един шперц. Една вечер (към средата на август) влязохме в двора на църквата, но понеже ни забелязаха, го напуснахме и решихме да вземем пишещата машина на поликлиниката. Към 20.30 часа аз отключих вратата на поликлиниката и изнесох машината, а ПНП я взе, за да я отнесе у тях. Разделихме се и се прибрах в къщи.

След два дни, двамата заминахме за София. Петров се отби в Пловдив, за да купи нужните ни 4 муфи. Аз пристигнах в София по обед, а след обедата отидох при Пеев комуто разказах защо са ми били муфите и тапите. Вечерта пристигна и Петров с влака като носеше още 4 муфи. Купените от Пеев му ги оставихме. С ПНП отседнахме в хотел „Росица“ при Александровската болница. На другия ден занесохме взривните материали на тавана на „Скобелев“ 36, където бе приготвена една бомба, а остатъка от взрива и фитила скрихме на таванчето. На 20 август след обед около 3 часа бе поставена бомбата в кооперацията на ул. „Оборище“ 95 на третия етаж пред вратата на апартамента. Случаят описах подробно в предишните си показания. Решихме да отложим поставянето на втората бомба за по-късна дата. ПНП си замина за Панагюрище, където е уведомил Богой и Рад Ботев за стореното. Следващите няколко дни прекарах в Благоевград от където след седмица заминахме заедно с братовчедка ми и съпруга ѝ за Панагюрище. При неколкодневния ми престой в София аз уведомих Пеев за акцията, след което заминахме. В Панагюрище отново имах среща с Богой Богоев. Той ми заяви, че ако успеем с Петров да установим контакти с някоя легация, то той щял да използва приятелите си и създаде организация, която да бъде подкрепена от Запада.

Към средата на септември, аз се върнах в София и постъпих в училището за лаборанти. ПНП беше казал, че ще дойде скоро в София, но идването му се осуети, понеже, както ми каза, бил ангажиран в направата на къща. След като си взех изпитите за първия срок, аз заминах за Панагюрище където прекарах зимната ваканция. Казах на Б. Богоев, че не съм направил нищо, тъй като ПНП не дойде, а Богой заяви, че той сам щял да дойде в София през м. март 1953 г. ПНП също обеща да дойде. (NB При моето последно посещение в П-ще тате се радваше много на отличния ми успех в лаборантския курс за който им бяха съобщили от дирекцията с писмо. А на изпроводяк на гарата той плачеше, сякаш предчувстваше, че над главите ни е над-

виснал топора на палачите и само повтаряше умолително: Пази се тате! – и ме гледаше изпитателно, с оня поглед на бито куче, който късаше сърцето ми...)

След завръщането ми в София, аз се сблизих тясно с Васил Зафиров, когото познавах бегло като трудовак още от миналата 1952 г. В разговорите му казах за стореното с Петров в София и за втория план със статуята на Сталин. Той го възприе и се съгласи заедно да поставим бомбата. Трябва да е било към 23–24 февруари т.г. Васил предложи да извършим диверсионния акт на 3.III.1953 г. вечерта. Извършването му в подробности дадох в показанията си отпреди. Сега допълвам, че взрива взехме от таванчето на „Скобелев“ 36, където бе оставен още през м. август 1952 г., когато бяхме дошли с Петров в София.

Два-три дни по-късно в София дойде ПНП, комуто разказах за стореното. Същото доверих и на Пеев у когото занесох остатък от взрива и фитила. През тези дни запознах ПНП с Иван Велков Гуляшки – мой колега от лаборантския курс. Заедно се събрахме в моята квартира, за да отпразнуваме смъртта на Сталин (за случая ПНП беше донесъл едно трилитрово шише двойно препечена панагюрска сливова). В разгара на веселбата вуйна ми Кира влезе и се разкрещя, че ще 'и запалим къщата и ни изгони. Продължихме пиришеството в квартирата на Гуляшки. Езикът на ПНП се развърза и той започна да му разказва за книгата „Терористи“ – за руските есери, а след това сподели и за нашите акции на ул. „Оборище“ 95 и за статуята на Сталин в Парка.

ПНП беше дошъл да закупи иперплат от София за вратите на новостроящата се къща, заедно с майка си. Тъй като такъв не се намери в София, той ми даде 350 лева да ги изпратя на чичо си Кольо в Благоевград, та да купи от там иперплата. След това си замина. Само няколко дни по-късно ПНП дойде отново в София като ми повери тайнствено, че е успял да намери връзка с човек от чуждото разузнаване, чрез свой роднина. Човекът се казвал Кирил Катранджиев, живущ на ул. „Паун Грозданов“ №33 („ЧЕРКОВНА“).

При първата си среща с човека на чуждото разузнаване, ПНП ни каза на мен и Зафиров, че е говорил пред него за организация от 10–15 човека. Излъгал го, за да създаде авторитет и доверие. Петър ни предупреди по този начин, за да ни подготви да бъдем единни в лъжата си пред Кирил Катранджиев, който поиска среща и с нас двамата. ПНП спомена имената ни пред него като добавил, че аз съм се „ползвал с „добро реноме сред известни кръгове на Запад“. Общата среща се състоя пред сладкарница „Алтай“. На нея Катранджиев говори за себе си и за миналото си. Зафиров му подхвърли за статуята на Сталин в Парка на свободата. На следващия ден ПНП се срещна отново с Катранджиев като повторил молбата ни за съдействие и подкрепа, но не се стигнало до нищо конкретно и поради липса на средства решил да замине за Панагюрище като дал на К. К. моя адрес при вуйчо ми. Между мене и него се състояха две срещи на които аз поддържах лъжата, че разполагаме с организация и чаках той да се произнесе по въпроса за оказване на материална подкрепа, но той не каза нищо определено.

но и ми насрочи трета среща на която аз не отидох, а му съобщих, че си заминавам за провинцията и да не ме търси. Преди това аз говорих с Петров по фактическото положение в Панаярице. Това стана в присъствието на Зафиров. ПНП каза, че хора има, но липсва оръжие. Затова трябвало най-напред да се разреши въпроса с оръжието. Аз го запитах какво може да ми каже за хвалбите на Богоя Богоев за когото ПНП се изказа презрително и заяви, че ако постигнем нещо с К. К. няма никога да го направи достояние на Рад и Богоя за които каза, че били празнодумци. Повече не добави нищо.

В мене възникна и се засили съмнението по отношение на Катранджиев. То покълваше вече и в ПНП и ВЗД. От милицията също ме бяха търсили в квартирата ми на „Неофит Рилски“ 55 А. Поради това реших да замина за Благоевград, където да закупя шепрлата за ПНП и да се завърна в София след няколко дни, за да проверя какво се е случило, но там бях задържан на 28.III.1953 г. и доведен в София.

Преди да замина за Благоевград, спях три вечери в Стефан Бангиев на ул. „Хан Аспарух“ №6. Същият е мой стар приятел от с. Любимец. Аз го излъгах, че от милицията ме търсят за спекула с лекарство ремифон (за туберкулозно болни). Това му беше казал и Зафиров.

Тази е цялата истина по нашата враждебна дейност срещу властта. Пред някои от изброените лица е възможно аз или друг някой да е преувеличил или излъгал за някои неща с цел да се създаде авторитет и доверие, какъвто е случая с Катранджиев, със Стефан и може би с някой друг. Следствените власти ще установят, че в показанията си съм казал цялата истина без икономии и без преувеличения.“

Когато след 45 години получих достъп до тези си показания, които бяха написани на пишеша машина, без следовател и без дата, с неграмотна ръка беше записано по полетата:

„Защо не се явил на срещата с Катранджиев – съмнява ли се, или защо?“

1) Какво съмнение е възникнало?

2) Защо е търсен от милицията?

3) Знаят ли, че Катранджиев е свободен сега?“

*

Когато предадох изписаните листа на моите инквизитори, „Мустакатият“ след като ги прочете ме изгледа и запита ехидно: „Ти писател ли си, бе?“ и отново започна да блъска главата ми в стената. След побоя, шефът и помощника му ми четяха различни документи с които искаха да ме опровергаят или, както казваха – „да ме изобличат в лъжа“ и ми поставяха допълнителни въпроси за част от които Златко Янев е съобщил в своето „Заявление“, публикувано в следващото „Интермецо“.

В началото на продължението на писмените ми „самопризнания, са записани въпросите, които интересуваха копоите и моите отговори:

„РАЗГОВОРИ, ИНСТРУКЦИИ, СЪЗДАВАНЕ НА ОРГАНИЗАЦИЯ, ПРАКТИЧЕСКА ДЕЙНОСТ, ПОЛОЖЕНИЯ, КОИТО СА МИ БИЛИ ИЗВЕСТНИ ВЪВ ВРЪЗКА С ДЕЙНОСТТА НА ОРГАНИЗАЦИЯТА, СЪБИРАНЕ НА ПАРИЧНИ СРЕДСТВА и т.н. ПРЕЗ ПЕРИОДА СЕПТЕМВРИ 1952 – АПРИЛ 1953 Г.“ Следваха моите показания:

„За разговорите си с Рад Богоев и ПНП дадох подробности в досегашните си показания. Също и за разговора си при срещата с Григор Григоров. Остава да допълня за Никола Григоров. С ПНП му бяхме доверили за опитите ни да установим връзка с чужда сила, след което, през зимната ваканция Петров ми каза, че Кольо искал да ме види. Двамата отидохме в тях и на въпроса му за постигнатото, аз заявих, че не съм предприел нищо, поради това, че ПНП не е дошъл в София. (По това време Петър казваше, че му оставали още някои задължения към родителите му във връзка със строежа на къщата им. Тук ПНП заяви, че ще бъде в София към средата на м. февруари. Когато това време измина, а присъствието му беше необходимо с оглед втората бомба, аз писах на Кольо, който беше заявил, че ще го изпрати в колет още по-рано. За диверсионния акт на „Оборище“ 95 Н. Григоров не знаеше нищо и е мислил, че викам ПНП в София за установяване на връзките с чужбина.

Във връзка с Богоя Богоев, след влизането ми в по-тесен контакт с него, при разговорите ни той заявяваше, че конфликтът е неизбежен и близък, с оглед на което трябва да се подготвим като той щял да използва връзките си с хората от Панагюрище, за да създаде организация. Тогава аз му доверих за опитите за установяване на контакти, които той одобри. В последствие, ние с ПНП поехме задължението да потърсим подкрепа от някоя легация. По-късно, с ПНП доверихме на Богоя и брат му Рад за терористическите ни намерения в София, които не предизвикаха у тях особен ентузиазъм предвид голямата наказуемост. Те двамата, въобще не вярваха, че с Петров ще извършим замисленото. Подробности по този въпрос ще дам по-долу.

Относно получаването и даването на инструкции, мога да кажа следното: Аз никога не съм се чувствал подвластен някому, за да получавам заповеди. Извършените от мен и ПНП актове за които говорих в предишните си показания, са извършени по наша лична инициатива и за тях ние сме известили някои от гореупоменатите лица – преди или след извършването им. Инструкции също не съм давал, тъй като никой не ме е обличал във власт.

Като момент на създаване на организация може да се счете събирането ни в дома на ПНП, където се реши написването и предаването на писмото. В последствие са се състояли срещи между нас четиримата Рад Богоев, аз, ПНП и Богоя Ст. Богоев. Двамата братя бяха осведомени за нашите намерения с Петров. След това, с последния работихме върху изработването на бомбата. Нейната конструкция бе дадена от ПНП. Оставаше да се разреши въпро-

са с пушека от фитила. С него се заех аз. Опитите правихме в дома на Рад. Най-напред поставяхме фитила в отвора на плондер, след това със шише с пробита тапа и най-после в манерка. За целта Рад Богоев даде своята манерка. След това с ПНП правихме опити с триметров фитил, за да проверим времетраенето на изгарянето му. За резултатите бяха уведомени Рад и брат му. След вземане на машината се сбогувахме с двамата братя и с ПНП заминахме за София. Когато 15 дни след първата бомба се завърнах в Панагюрище, ПНП беше уведомил Ботеви за извършеното.

През краткия си престой в Панагюрище – до 15 септември 1952 г. аз имах две лични срещи с Богоя Богоев, комуто повторих разказаното вече от ПНП за бомбата и за по-нататъшните ни усилия, които ще предприемем с ПНП за установяване на връзка. Тогава той заяви, че също мислил да дойде в София и си потърси работа, а също и да бъдем заедно. Аз заминах за София и към ноември тук дойде и Рад Богоев, за да си търси работа като каза, че ПНП щял да дойде веднага след като ние намерим квартира. Такава не се намери. Рад се разсърди като дете и замина за П-ще, без да ми се обади като си остави при мен дрехите за преобличане, които по-късно аз предадох на чичо му в София, за да му ги изпрати с оглед предстоящото му заминаване за казармата. Във връзка с този случай между мене и Рад, брат му и Петров настана едно охлаждане в отношенията ни. Аз получих едно оскърбително писмо от Петров и Рад. През целия този период – от ноември до февруари 1953 г. – никой от П-ще не ми е писал нито ред.

През това време е възможно Богоя да е сформирал организация с лицата, чиито имена ми бяха споменати при следствието, но аз заявявам, че половината от тях са ми непознати, а с другите нямам абсолютно никакви отношения като съм имал предвид моралния им лик и тяхната несериозност. Разговори съм имал само със споменатите от мен лица, но в П-ще с тях не съм имал никакви деяния. Категорично отричам да съм знаел за наличието на каквото и да било оръжие в Панагюрище.

В заключение заявявам, че не знам нищо затова, дали групата в Панагюрище (нашата четворка) се е разраснала в периода на моето отсъствие от там, под чие ръководство е ставало това и затова, дали тримата имат престъпни актове от каквото и да било естество.

Относно намеренията ни с ПНП мога да кажа следното: Тъй като с Петров считахме, че е възможна реставрация на капитализма в България, ние имахме намерение за в бъдеще, в унисон с анархистическите ни възгледи, да създадем организация от 13 души единомишленици, чиито членове да се наричат „веселите мъртъвци“ – идеалът за който ратуваме ни дава основание да умираме с усмивка. Организацията щеше да се нарича ТОТ – съкратено от Тайната Организация на Терористите. (NB Пеев с гордост, макар и без основание, се подписваше по стените на софийското етапно с „ТОТ-7“. Той беше седмият по ред обвиняем.)

Нейна цел (на ТОГ) щеше да бъде чрез терор спрямо членовете на евентуалното капиталистическо правителство и парламент да ги заставим да провеждат социални реформи и осигуряване абсолютна свобода за всеки член на обществото – без изключение. При сегашната ситуация ние считаме, че подобни усилия биха били неподходящи и вземащи само излишни жертви. Освен това, мислехме, че решението на социалните, политически и интернационални проблеми ще се катализира от световния конфликт между двата колоса и от нашето поведение и включване в обществения живот.

Остава да обясня защо тогава прибягнахме до диверсионни актове?

„Терор“-актовете извършихме за каляване на бойците и чрез тях – за рекрутирането на нови – до 13. Първите двама бяхме ние с Петров. Евентуален трети можеше да бъде Зафиров, но той не беше посветен в плановете ни.

От тези 13 души, трима щяха да имат функции на езекутори: да наказват предателствата в редовете на организацията със смърт. Други 5 човека щяха да се занимават с пропагандиране на идеите ни сред трудова България, а останалите (също 5) щяха да изпълняват терористически задачи, като всички 13 ще бъдат абсолютно равни помежду си.

Дребните актове, които извършихме с ПНП (NB тези думи са дебело и двойно подчертани от възмутените чекисти, които навярно са си казали, ако това са дребни, какви ли биха били едрите актове на които са способни?), считаме, че ще ангажират безотказно членовете на ТОГ в перманентната война с властта (каквато и да е тя) и от друга страна ще внушат респект и авторитет сред членовете на едно бъдещо (буржоазно) управление на техните партийни котерии с какъвто се е ползвал Мишел Герджиков например, заради участието си в освободителните борби в Македония и Тракия срещу Отоманската Империя, което да ни улесни в борбата срещу тях в бъдеще...

Относно събирането на парични средства мога да кажа следното: Богоя Богоев ми каза, че имал беден, умирающ приятел в затвора, комуто искал да изпрати известна сума, за да си купи нещо за ядене там и ме попита мога ли да дам нещо? Аз дадох известна сума – около 100 лева, но колко точно, не си спомням.

Отново заявявам категорично, че за периода септември-април (1952/1953 г.) не мога да кажа нищо, тъй като никой не ме е държал в течение за състоянието на нещата в П-ще. От мен и Петров Богоев очакваше установяването на контакт с чужда сила и искане на материална подкрепа. През зимната ваканция – края на януари, началото на февруари т.г. имах среща с Б. Богоев на която присъстваше ПНП. На нея, ние двамата с Петров заявихме, че ще заминем за София. Тогава Богоев каза, че към март щял да дойде сам в София. Между другото, той се закани на ПНП заради анархистическите му възгледи. Вече говорих за двукратното ид-

ване на Петров в София и за разговорите ми с него, но на тях той не ми каза нищо определено за П-це и нито дума за наличието на организация.“

Написаното носи моя подпис и е без дата. Навярно съм го съчинявал след 15 април 1953 г., ако се съди по поместения по-долу донос на Златко Янев.

*

Интермецо: в кухнята на канибалите

Когато на 4 април 1953 г. ме извадиха от подземната килия №151 (без прозорци) и ме преместиха в килия №44 (в VII отделение), съобразно точка 1 от раздел АГЕНТУРНО ОПЕРАТИВНИ МЕРОПРИЯТИЯ на „Планът“, поместен в „Интермецо“ към глава V, там вече ме е очаквал първият от „най-добрите К.А., с които разполага отделението“ и копоите „започнаха своята активна разработка“. Както се разбра в последствие Златко Атанасов Янев е бил н-к на ДС в Кърджали преди да го вкарат в затвора. Ежедневно, а понякога и два пъти в един и същи ден, превърнатият от щатен в нещатен доносител, беше викан под формата на следствен, за да докладва това което е можал да изкопчи от съкилийниците си. В моето „досие“ намерих един единствен от тия доноси, случайно изваден от планираната „активна разработка“ и попаднал в следствено дело „Злодеи“:

“Строго поверително!

До другаря началник

Следствен отдел

Тук

ЗАЯВЛЕНИЕ

от Златко Атанасов Янев, килия №44

Др. Началник,

На 15 април т.г. подир обед съкилийника ми ГКГ писа до 16 часа. След като завърши предложи някой от съкилийниците да разправи нещо. Желанието му не бе удовлетворено. Аз му предложих той да разправи. Той обеща, но до повикването му на следствие не разправи нищо, а и изказвания със значение за следствието не направи.

След завръщането му от следствие каза, че му искали да тише още за своята терористическа дейност, водени разговори, инструктаж за нелегалната организация в Панагюрище и др. В горната връзка каза, че бил дал 150 лева (нови пари) за организацията. От данните с ко-

ито е разобличен, ГКГ останал с убеждение, че Петър Николов Петров е задържан. Това убеждение е още колебливо. ГКГ каза, че ПНП възнамерявал да бяга в Турция където имал познати. Каза също така, че останал с убеждение, че и Зумпалов е задържан като участник в поставянето на бомби в турското консулство в гр. Пловдив и че всичко било общо дело, тоест като че ли и ГКГ и др. са били замесени в този акт. (NB Въпреки рекомендациите на бай Крум, за проверка на камерния състав на 44 килия аз поставях въдици, но копоите, които ме разследваха, не клъвнаха...)

ГКГ е на мнение, че в процеса ще бъдат заангажирани 40 души от които 30 от гр. Панагюрище и десетина от гр. София... и че това щяло да бъде основанието за издаване на 4-6 смъртни присъди. Каза, че предполага, че на смърт ще бъдат осъдени ПНП, той, ГКГ, Богой Ст. Богоев, който бил организатор в Панагюрище, Рад Богоев и др. (NB Това бяха внушенията на ДС за които съм говорил, а доносникът ги представя като свой „принос“ към разследването!)

Изказа се, че между ПНП и Б. Ст. Богоев съществували идейни противоречия и те двамата се ненавиждали и че даже Богой Богоев се заканвал на Петър Николов, че като дойдат на власт, Богоев щял да ликвидира ПНП. На моето възмутително мнение, че е лесно да се обвинява, че Петров е капитулирал, ГКГ с грандомания се изказа, че той нищо не е признал сам, а е потвърждавал показанията на останалите. (NB Това изявление беше грешка, която ми струваше много бой с юмруци и гумена палка!)

Сряда, 15.IV.1953 г.   ЗАЯВИТЕЛ: /без подпис/“

Междувременно доносите продължаваха да пристигат в Централата на ДС. С тяхна помощ „правниците“ от школата Дзержински-Вишински „работеха“ върху нас и изтръгваха „самопризнания“. Ето още един:

„Претис

Строго поверително!

Донася агент „НИКИТА“, приел Б. Велинов,

Отделение Ц.Т. на 17.IV.1953 г. в 14 часа

Отнася се за нелегална организация в П-ще

ДОНЕСЕНИЕ

През 1949 г. в гр. П-ще ме срещна ПНП – син на фризьор в същия град, който ме покани да стана член на тяхната нелегална организация, която той сформираше по него време. На втората среща аз се съгласих с неговото предложение. След два дни се събрахме в работилницата на Стоян Керемидчиев в следния състав: Коста Длъгнеков, Георги Баров, Матей Кере-

мидчиев, Петър Гандуров и други на които не си спомням имената. На това събрание говори Петров като даде напътствия как трябва да работим като нелегални и какво е необходимо да придобие самата организация (печати, пишеща машина и др.) Второто събрание се състоя след 7 дни в дюкяна на Иван Длъгнеков на което присъстваха същите. На него отново говори ПНП със специален доклад, изработен. В доклада си, той беше засегнал най-много „Гласът на Америка“ (за новините) и вътрешното и външно положение. Каза как трябва да се подготвим и да се борим против политиката на ОФ и БКП. Той предложи да се вземе специална квартира в която да нанесем всичко, което ще е необходимо за организацията като машината, печата и знамето, които ще направим след като той помисли малко и даде предложения...

По предложение на ПНП се гласува членовете на организацията да плащат членски внос в размер на 60 лева и да се избере касиер. Доколкото си спомням, в ръководството на организацията избрахме ПНП – председател, Коста Ив. Длъгнеков – касиер, Г. Баров – отговорник по намиране на квартирата, където ще се провеждат събранията. Гласувахме и горното се одобри. Парите, които щяха да се наберат от членски внос, бяха необходими за закупуване на оръжие. В тази връзка, ПНП каза, че имал пистолет 6,35 мм.

Третото събрание се проведе в домът на Петров след 10 дни от второто събрание. Присъстваха пак гореспоменатите. На него говори пак ПНП. Той каза как трябва да работим за привличане на още членове в организацията и повтори някои от казаните на предишните събрания неща като предаде съобщение от Лондон. На второто и трето събрание изказване направи Длъгнеков, който подкрепи напълно изнесеното от Петров и направените предложения. На третото събрание изказване направи и Баров. Той подкрепи казаното от горните и обеща да работи за укрепване и разширяване на организацията. След около 10 дни ме срещна Петров и ми каза:

„Тука има човек, който ни издава, затова трябва да прекратим работата.“

След като ПНП предложи да прекратим временно работата, защото има опасност да бъдем провалени, аз съм се виждал често с него, но не сме говорили нищо по този въпрос. Предвид на това, че Петров се е изказвал пред членове на организацията, че Баров е човек на милицията, той предупреди членовете да се пазят от него. По-късно съм се срещал с Баров, Гандуров и Керемидчиев с които съм говорил и те потвърдиха пред мен, че ПНП казал, че Баров издавал всичко на милицията.

През 1950 г. в гр. Панагюрище на няколко места избухна взрив и капсули: в къщата на един член на Партията, чието име не си спомням, в ГНС и в една глуха улица, намираща се в центъра на града. Авторите им не са известни, но предполагам, че може да са извършени под ръководството на ПНП и Георги Джуров Еров (Циганчето), който беше под влиянието на Петров.

Когато Петров се уволни по болест от казармата и дойде в Панагюрище, той се движеше само с Рад Богоев, Радко Богоев (техника) и други – всички от Панагюрище.

*В града имаше и друга вражеска група: **Димитър (Динко) ХЪРКОВ, Георги ЗУМПАЛОВ, Пенчо МИХАЙЛОВ, Любен ШОПОВ (Фифи), Георги ШОПОВ и др.**, за която група не зная имала ли е организация, но е способна да направи всякакви мръсотии.*

За Циганчето (Еров) зная, че е разпространявал позиви против властта, за което съм донесъл на ДС – гр. Панагюрище.

С Делчо поп Николов – сега войник в поделение 200, с. Каменец, Плевенско -не съм водил никакви политически разговори и не зная от къде може да знае подробности за нелегалната организация в Панагюрище. Зная много добре, че същият беше в много близки отношения с Ненчо Славеев – зам.-началник на ДС (NB Виж доноса на попския син от 4.IV.1953 г.!)

„НИКИТА“

Оригиналите на няколко десетки подобни „заявления“, провокации и доноси през десетината седмици на съжителство с „най-добрия К.А. с който отдела разполага“, с положителност се намират в „Работните дела“ на Златко Янев и останалите „агенти“, но и те са... „класифицирана информация“.

В същия ден (17.IV.1953 г.) на секретаря на МВР – полк. Йордан Стефанов – е наредено „поверително“ да провери дали лицето ГКГ, задържано в Благоевград е в ДС? Подобно искане е адресирано и до н-к III у-ние на ДС – полк. Думков, както и до подведомствения му отдел „Централен терор“.

Документите по дело 117/53 (следствената му част в това число) ми бяха предавани на партиди от 1 до 10 папки. Във втората, състояща се също от десет папки намерих един от тези протоколи-компиляции, навярно работа на Чалъков или „Мустака“. В него са събрани откъслаци от предишни протоколи, комбинирани с отделни части от моите „килийни записки“, които съм представил интегрално в настоящата глава. Той е без подпис и дата, защото навярно са го преценили като „неоперативен“.

Глава VII

АРЕСТИ В ПАНАГЮРИЩЕ

От средата на април копоите активираха разпитите за Панагюрище и панагюрци. Те искаха да изтръгнат на всяка цена признания за панагюрския клон на нелегалната организация и

евентуално да го превърнат в неин център. Разпитваха ме за десетки имена, а те бяха стотици. На въпросите им, отговорях, че не познавам повечето от хората, а с познатите – не съм разговарял за нелегална борба. Бях изправен пред една от най-трудните задачи в живота ми. Трябваше да прикривам назованите, посочените и предадените. Не само, за да избегнат репресалиите, но и с надежда, че ще съумеят да възстановят организацията и продължат подготовката (толкова близка ни изглеждаше развързката). Докато беше възможно, твърдях че само Петър Николов може да каже развивана ли е нелегална организационна дейност и с кого в Панагюрище. Само че софийските копои бяха получили от панагюрските си колеги списъци на моите „връзки“, „отчетни материали“ и „разработки“ за някои от тях, „прихваната“ кореспонденция и многобройни доноси, в повечето от които присъстваше моето име.

Това усложняваше извънредно положението ни на следствени и беше използвано за засилване на изтезанията. Най-голям беше натискът върху мене. Стараех се да съчинявам правдоподобни отговори на въпросите им, да заобикалям подводните камъни и да икономисвам максимално уличаващите ни факти, но това далеч не винаги бе възможно....

При наличието на толкова неизвестни на мен материали в ръцете на жестоки и безскрупулни врагове, копоите успяваха на моменти да ме объркат, да ме доведат до колебания и гадания кои са арестувани, кой какви показания е дал и до къде е стигнал в „искреността си спрямо органите“, и да изтръгнат признания или потвърждения на част от съдържащите се в доносите улики. Те безспорно улесниха „работата“ на ДС в принуждаването на повечето от арестуваните да направят „самопризнания“ и да ме поставят на първо място в процеса.

След мъчителна борба за всеки човек и „многогълник“, кръгът на тези за които ме разпитваха се сви до няколко души. Първоначално ме разпитваха за няколко десетки панагюрци сред които Георги Зумпалов, Фифи Шопов, Коста Длъгнеков, Неделчо Ланджев, Динко Хърков, Стою Джуджев, Васил Шекерджиев, мнозина панагюрски овчари, работници или безработни. Бяха толкова, че бях склонен да мисля за един много по-голям процес. Постепенно в хода на следствието, повечето имена отпаднаха и разпитите се съсредоточиха върху Евгени Зумпалов, братя Богоеви и още неколцина, които не седнаха с нас на подсъдимата скамейка. Някои от въпросите, отнасящи се до тях, бяха сравнително точни попадения, но за повечето си личеше, че са полицейско серкме, в което искаха да уловят колкото може повече „шарани“ и най-вече... мене.

Успях да укрива много групи, но за съжаление не всички. Освен за Евгени Зумпалов и братя Богоеви, дълго ме разпитваха за двамата овчари – Кръстю Джигов и Рад Тороманов и за земсистите от село Бъта..

Най-големи усилия копоите употребиха за изтръгване на признания за участието на Евгени Зумпалов в организацията. За тях тя беше някаква небулоза без ръководител/и и изпълнители, нито каквито и да е външни белези на организираност. Чувствайки това, те се насочиха към

получаване на потвърждение, че „X“ или „Y“ се е съгласил да участва (в нещо, което не можеха да идентифицират). Впиянченият групов на „Следственото“ отделение на ДС – Р. Иванов, не криеше омразата си към Евгени и когато ме биеше и измъчваше, за да „призна“ участието му в „ТОТ“ или каквато и ще да е група дори от двама души, той казваше с някакво садистично сладострастие, какво удоволствие би изпитал, когато видел „дебелото му дупе да виси на въжето“. Копоят искаше да илюстрира сталиновата „теория за изострящата се класова борба“ с присъединяване към процеса ни, поне на един „фабрикантски“ син и „рецидивист на буржоазната контрареволуция“. Нещастieto на Евгени дойде и от безотговорното включване на името му в „голямата нелегална организация“, за която Мардохай бе говорил с „Геро“ – Кирил Катранджиев, с цел да го увери в сериозността на „клиентите“, които търсеха оръжие... Зумпалов обаче, се оказа по-устойчив и провали некрофилските желаниа на „Мустакатия“, а по време на процеса, с общото отхвърляне на дадените пред следствието показания, „членството“ му отпадна и беше заменено с едно „знаел-неказал“ за което получи едногодишна присъда.

Заповедта за ареста на Евгени е била готова на 1 април 1953 г.! Но арестите в Панагюрище бяха отложени за известно време. Те са били забавени само, за да се даде възможност на местните копои да наблюдават реакциите след моето задържане и след измъкването на Мардохай от капана им. И да следят, и установят връзките им с други за които са нямали доноси или са били недостатъчни за прилагане на „мярката за неотклонение“. Така джандарите, без да ги изпускат за секунда от погледа си са оставили на панагюрци още двадесетина дни „свобода“, въпреки предварително изготвените заповеди за арест и обиск, за да ги използват като мюрета в „лова на хора“ (Мардохай и други).

Притискан от сведенията или твърденията с които копоите, разполагаха за двамата братя Боегови, аз ги отричах или омаловажавах. Твърдях, че съм скъсал връзките си с тях още през лятото на 1952 г. Сочех като причина отказът на Лако да участва в експроприацията на пишещата машина или в каквато и да е друга акция, поради което нашите отношения бяха прекратени и аз повече не се виждах, не разговарях и не съм разменял писма с него. Казвах също, че постепенно съм разбрал, че и Богой не става за нищо. Беше „влязъл теле и излязъл вол“ от затвора. Непрекъснатите му пози и празнотумства са ме отблъсквали от него. Всякакви по-нататъшни споделяния и общувания с двамата са ми се стрували безсмислени и вредни. И понеже никога не е имало формално членство в организацията, трябва да се приеме, че и отпадането от нея е ставало по същия неформален начин – без „партийни“ наказания или изключвания. Чекистите ми казваха, че имат сведения за мои срещи с тях и след август 1952 г., когато е била открадната пишещата машина от поликлиниката. Отговарях им, че ако някакви контакти с тях са продължили, на мен те са неизвестни. За тях трябва да се пита ПНП.

Въпреки опитите ми да ги оневиня обаче, с помощта на отваряни писма и доноси, копоите изтръгнаха показания, че сме разговаряли за въоръжена самоотбрана в случай на война за която цел съм писал писма до легацията, но че по-далече от разговорите не сме отишли и съм ги

посветил в бомбардировката на „Оборище“, без да ги ангажирам в никое от тези действия, а и те никога не са изявявали желание да участват в тях...

Двамата братя бяха усложнили положението си с приказки пред приятелки и приятели, чийто „косъм не беше чист“. Те са мислили, че героичните пози и слова са безплатни, но копоите явно са били на друго мнение. Тяхното лекомислие, безгрижие, неразбиране на стоящия напредък им враг пролича и от поведението им след арестите в София за които те бяха известени.

След като предупредихме Мардохай за предателството, извършено от неговия „татко Латуренс“ и неминуемия арест, който го очаква в Панагюрище, той бе минал в нелегалност. Научавайки, че съм арестуван той ги предупреждава (тях, Кольо Григоров, Кръстю Джигов, Коста Длъгнеков) за надвисналата опасност и малко по-късно се обръща към Рад за съдействие с писмо. Насрочва му среща също в Карлово на гарата. Но Богой забранил на по-малкия си брат да се яви там. Вместо да вземат мерки за преминаване в нелегалност или през границата, братя Богоеви negliжират опасността, „снишават се“ по живковски или застават вцепенени пред зиналата уста на питона и отказват всяко съдействие или единодействие с чакащия ги в Карлово Мардохай. Те са разчитали, бурята да ги отмине и арестите да им се разминат...

Така без да вземат под внимание предупрежденията на ПНП, те чакали като пред скотобойна и дочакали копоите да ги отведат като невинни агнета на заколение в София. Макар че панагюрските копои бяха събрали за тях далеч повече „улики“ отколкото за Евгени, те също можеха да се отърват с параграфа за „недоносителство“. (Под заплахата със затвор, законът задължаваше българските граждани да доносничат!). За съжаление, „задръжаните под стража“ братя Богоеви си бяха развързали езиците по време на следствието. Това почувствах при разпитите, когато копоите започнаха отново да ме питат за стари и нови имена и акции. След ареста им, следователските въпроси през третата декада на април затвърдиха напълно убеждението в мен, че са се „отпушили“ и са им паднали задръжките, особена у Рад. Това пролича и от показанията в съдебната зала, които имах „привилегията“ да чуя като пръв обвиняем в процеса. Те се бяха подвели по следователските инсинуации, че са станали моя жертва и се поддадоха на „игрите“, „комбинациите“ и обещанията на инквизиторите, че ако бъдат „искрени с органите и съдействат за пълното разобличение на най-злостния от всички злодеи“ (тоест на моя милост), ще облекчат положението си. Изиграни по тоя евтин и банален начин, Рад и Боно бяха разказвали пред „следствието“ бивалици и небивалици, не разбирайки, че така и те затъват още по-вече в подвижните пясъци на „социалистическото правосъдие“. Защото в един многократно замазван „стенопис“ в следствената килия, нечия ръка беше записала: **„самопризнанието е най-късия път към ешафода“**. (Или към окървавената килия в която убийци-,„фотографи“ „щракваха“ жертвите си в тила – по московски.)

По време на следствието и процеса, копоите бяха успели да настроят и други от съпроцесниците ни срещу ми и да изтръгнат показания, всяко от които, докато Джугашвили-Сталин

не беше „гушна китката“, би било достатъчно за една смъртна присъда. Тоест, с техните показания, палачите можеха да ме разстрелят десетократно. Но до най-тежката душевна криза, която съм преживявал, ме доведе капитулантското поведение на Петър Николов – Мардохай. За нея ще стане дума в следващите глави, където `и е мястото.

За щастие, повечето от поддалите се на полицейските манипулации, уловки и шмекерии знаеха по-малко за групите и отделните индивиди от това, което следователите се надяваха да научат от тях след задържането им и бяха принудени да се задоволяват с насила изтръгнати и изфабрикувани измислици, които на моменти придобиваха Мюнхаузеновски привкус. Те можеха да бъдат оспорвани при разпитите ни или в съда, поради което повечето бяха оттеглени от обвиненията на прокурора. Макар и помощник на ДС той разбираше, че дори „социалистическото“ правосъдие, което беше синоним на абсолютен произвол, не можеше да си позволи ползването на подобни „доказателства за престъпленията ни“. Ако с помощта на най-безчовечни мъчения копоите можах да накарат жертвите да подпишат фалшифицирани показания, те се оказаха безсилни в разкриването на законспирираните съучастници и добре пазената тайна, а това беше достатъчно, за да осигури самовъзпроизвеждането на „мрежата“ и нейните акции.

Срещу инквизиторските методи на „разследване“, аз се придържах към тактиката на омазоваване на извършеното и отричане на планираното като се стараех да оневинявам другите. Защото, броят на евентуалните екзекуции щеше да бъде право пропорционален на сбора от тези, които щяха да седнат на подсъдимата скамейка. Избрах този начин на отбрана, защото бяхме едва в началото на пътя, не успели да извършим почти никакво сериозно дело, ние се намирахме само в подготвителната фаза на една истинска партизанска война (гериля).

Имаха ли основание копоите да се страхуват от нашия „прощъпулник“? Мисля – ДА. Експроприацията на селяните и реконструкцията на индустриалните предприятия след одържавяването им, бяха създали масова безработица и недоволство. И всичко това – на фона на международни събития, които вещаеха превръщането на студената война в Трета световна. Диктатурата беше в криза и условията за организиране на съпротивата срещу нея – повече от благоприятни. В такава обстановка ние бяхме започнали най-продължителната и едромасабна нелегална подготовка в някогашния IV революционен окръг. Знаехме, че острието на държавния терор можеше да бъде стросено и страхът прехвърлен в домовете на властниците, ако отпорът, съпротивата и контраатаката бяха масови.

Мислех, че можем да създадем такава предпоставка, защото навсякъде от където минавах, чувах грохота на недоволството и изразената готовност за борба с диктатурата. Доколко бях прав, се вижда от един възпоменателен разговор с Петър – Мардохай в присъствието на Пеев. Бяха минали двадесет години. Нещата се бяха променили до такава степен, че след още 25 години, намерих въпросният разговор в... досието си. Когато сме го водили, бил записван с... магнетофон. Така че всичко е автентично. Мардохай подхвърля, че по време на следствието е

трябвало да постъпим като Димитър Общи и тогава, вместо девет човека, на подсъдимата скамейка щели да седнат няколко стотин. Той дори назовава и число – около 600 души – и това не беше далече от истината. Но ентузиазмът с който искахме да продължим делото на апостолите, надхвърляше многократно ограничения ни опит с който наченахме плетенето на „мрежата“. Липсваха ни най-вече необходимия организационен опит и системната психологическа и техническа подготовка на революционери. Трябваше да ги придобиваме сами, навлизайки постепенно в битката с диктатурата, но бяхме млади, очаквахме скорошната и всеобща развързка и се хвърлихме изпреварващо и стремглаво в борбата.

Вместо очаквания военен конфликт обаче на смяна на студената война дойде „мирното съвместно съществуване“. То позволи на копоите да се окопятят. Помогна им и полученото в наследство „историческо овчедушие на мълчаливото (или бръщолевещо на чашка) мнозинство“, което традиционно все чакаше някой да го „оправи“. Възползвайки се от затишието на външния фронт, с помощта на репресалиите, шпицкомандите на диктатурата събудиха робския рефлекс на народа. Те успяха да го сплашат, да прекършат волята му за борба срещу насилието и грабежа и го превърнаха в социален пластелин от който започна серийното фабрикуване на „новите човеци“. Тиранията успя да атомизира, деморализира и обезкуражи селяни и работници, и да корумпира и разложи така наречената народна интелигенция.

На този общ фон се наслоиха и нашите грешки и слабости. В едно малко провинциално градче, едно брожение, сред такава маса хора, не можеше да остане незабелязано от копоите на държавна сигурност. Тя беше мобилизирала доносниците си, които и доставяха многобройни доноси. В по-голямата си част те бяха „неоперативни“, но това беше нож с две острия. От една страна „донесенията“ бяха неточни и бедни откъм конкретна информация, от друга обаче, се създаваше впечатление за пожар, обхванал Средногорието. Последното, както казах, беше вярно до известна степен, но „шумата излезе мокра“. А ние допуснахме доста грешки и по време на следствието, които можеха да бъдат избегнати. Копоите искаха и употребиха всичко, за да разплетат нашата „мрежа“. В отделени случаи, „органиите“ съумяваха да ни уловят на въдицата си и да ни заблудят, представяйки доносите за разговори с още неарестувани „обекти“ като техни показания, и по този начин да изтръгнат по-лесно самопризнанията ни.

И въпреки всичко, фактите до които чекистите бяха успели да се доберат по агентурен път или чрез разпитите, не им позволиха да разгадаят принципа върху които бе изградена организацията, нито им даваше сигурност, че тя съществува. И още по-малко – възможност да открият хората, които останаха в сянка. Това доказваше тяхната и на информаторите им безпомощност да се справят с противници, които използват нестандартни начини на връзки помежду си и „многогълниците“. Ние противостояхме на диктатурата със слово и с преки акции, и доказахме че съпротивата и саботажа срещу нейния терор са възможни.

*

Докато копоите подлагаха арестуваните и отведени в София панагюрци на незабавни „активни следствия“, моите денонощни разпити също продължаваха и на моменти приемаха най-неочаквани обрати. Веднъж призори, през втората половина на април, към края на разпита внезапно Чалъков ме запита дали познавам Костадин Славов и Иван Стоянов или Стайков? При моя отрицателен отговор, той започна да ми чете написаното върху някакво измачкано розово листче. Някакъв доносител съобщаваше приблизително следното: „На 17 или 18 април се срещнал на ул. „Шейново“ с Никола Антонов, който му разказал, че на 3 март 1953 г. вечерта били в някакво заведение с Костадин Славов, Иван Стойнев (или Стайков?) и някой си Гошо. Същият Гошо носел със себе си постоянно пистолет и бил против всякакви закони. В малко пияно състояние той им казал, че трябвало да си върви по-рано, защото били имали акция, станал и си отишъл... След като чули за бомбата **и за нашето задържане**, те го (я?) свързали с тоя Гошо. И се двоумели дали да съобщят на органите на ДС, но след 3 дни разбрали, че Гошо бил задържан...“

След като приключи четенето Чалъков ме изгледа изпитателно и повтори въпроса си, допълвайки:

– Да не би случайно ти да си тоя Гошо? Разсъждавах бързо и първото, което ми мина през ума беше, че става дума за колегите ми от лаборантския курс – Константин Савов Куцаров и Иван Стайнов, чиито имена доносителът беше сбъркал. Но кой можеше да бъде тоя Никола Антонов, задържан за бомбата? – нямах и понятие.

– За пръв път чувам тези имена, но ми се струва, че те могат да бъдат най-доброто ми алиби за вечерта на 3 март 1953 г., когато е била поставена бомбата между краката на Сталин.

Чалъков се сепна и смени отново насоката на разпита. Навярно с нищо не бях се издал, че ставаше дума за познати, или инспекторът беше преуморен и бързаше да приключи своята нощна смяна. Не го блазнаше и перспективата да започва отново следствието, още повече, че „отгоре“ ги натискаха да приключват със „случая в Парка“... Той ме погледна още веднъж уморено, прибра листчето в лежащата върху бюрото му папка и извика дежурните от охраната да ме отведат в килията.

Нагоре по стълбите преценявах какво би станало, ако откриеха истинските им имена? Нищо повече, освен добавянето на още няколко шрихи към портрета от двамата ми съученици, които не ме долюбваха, заради многото ни спорове, които бях водил с тях за анархизма, марксизма и буржоазията. Само не разбирах какво общо има с тях задържания Никола Антонов с когото съм „пиянствал през вечерта на паметната дата, преди да се отправя в акция“? И за когото наистина чувах за пръв път. Както и да било, в килията не промълвих нито дума по тая нова загадка и я бях почти забравил, докато след процеса случайността не хвърли известна светлина върху нея. След двумесечния ми престой в „Смъртното“ или „Режимно“ III отделение, бях свален във Второ отделение на СЦЗ („Шанхай“). Там Васил Зафиров ми разказа това, което научил

от някакъв новоосъден, минал през стъргата преди нас. Въпросният, като следствен, бил в една килия със студент-медик, когото задържали с негови другари и разследвали „активно“ за взривяването на... статуята на Сталин. Оказало се, че с приятелите си, още през 1951 година, те разговаряли (може би на чашка) „да гръмнат тирана в Парка“. Приказките така си и останали на масата, докато на въпросния 3 март тази година някои други свършили работата. Когато историята се разчула, един от компанията побързал да осребри някогашния разговор и направил доклад. Реакцията на „органиите“ била мигновена, компанията арестувана, смазана от бой и „самопризнанията им оформени“ за пред съда... Но момчетата извадили късмет, вместо да ги осъдят по бързата процедура, разстрелят и класират папките, след нашия арест копоите ги освободили (навярно срещу декларация за С.С. – секретно сътрудничество, както се полага в подобни случаи). Много исках да го видя този съкилийник на жертвите аврамови, които щяха да операт вместо нас пешкира, но него го бяха вдигнали за някой от 22-та затвори на НРБ. Когато си излязох от тюрмата, видях отново Коко – синът на самоубиения се по девети полицейски полковник Куцаров и приятеля му Иван Стайнов, но те мълчаха за случилото се и особено последния не скриваше неприятното си чувство от срещата му с призраците на миналото. Той – изтърсакът на братя Стайнови, една от фамилиите на едрата българска буржоазия – беше станал адвокат... по бракоразводни дела. Коко Куцаров беше започнал строеж на втори и трети етаж над имота на дядо си – известния у нас и в Европа офталмолог – професор д-р Пашев. Историята се изясни напълно, когато „съдбата“ ни срещна отново, след нови десет години във Франция, където бяха избягали и станали граждани на V-ата Република. Коко беше улеснен в нелегалното напускане на България от едно френско кюре – йезуит, което му услужило с паспорта и одеждите си с които той се дегизирал. (Веднага след като самолетът се отлепил от пистите в София, йезуитът алармирал „органиите“, че му откраднали куфара с дрехите и документите.) Иван Стайнов беше излязъл легално от страната като... турист. При тази ни нова среща, той се държа приятелски и ми предложи да припечеля някой лев срещу работа в едноличното му предприятие за монтиране на щори, сгъваеми врати между хола и съседни помещения в апартаментите или автоматично отварящи се врати на подземните паркинги. И дори се беше заел сериозно да ме ангажира да пиша „материалчета“ за „Свободна Европа“ срещу прилично заплащане, която оферта аз отклоних категорично. Иван беше кръстил „фирмата“ си БРАСТАЙ (от БРАтя СТАЙнови) в чест на бащата и чичовците си, искайки да докаже, на всички, че дори и в чужда страна, „талантливите и предприемчивите“ могат да се издигнат, да разширят „бизнеса си“ и да влязат в „Доброто общество“. Французите произнасяха името на фирмата по френски... „Брасте“. В един неделен ден, Иван Стайнов ме покани в къщата, която бяха наели в едно от парижките предградия и там в присъствието на по-големия си брат ми разказа, че на 8 март 1953 г. арестували негов добър приятел – студент по медицина – с обвинение за „атентат срещу паметника на Сталин“. След кратко съвещание с Коко и други, спомняйки си държанието ми в дните на агонията и смъртта на Джугашвили (когато наистина си бях „развързал пояса“), те дошли до заключение, че тоя акт може да бъде само мое дело. И тогава Иван Стайнов, по собствените му думи, изпад-

нал в тежка размисъл – дали да ме предаде? Измъчвало го и го спирало само обстоятелството, че и аз съм му бил приятел. „За щастие“, от мъчителния избор го избавило съобщението за моя арест. Но после го пуснали в... юридическия факултет. Цялата история смърдеше лошо и г-н Брасте ми изглеждаше гузен и изплашен от пристигането ми в Париж, но скоро се успокои след като от моя страна не последваха каквито и да са искания за доизясняване на многото, увисващи без отговор въпроси и срещите ни секнаха. Но историята на „мосю Брасте“ е за друга част на „романа“ – „В ЕМИГРАЦИЯ“.

След като се върнах от Франция, поисках достъп до делото на въпросните бъдещи лекари, където се надявах да намеря не толкова нечии доноси сред които и евентуалният „важен сигнал от 9 март 1953 г. по който копоите ме засекали“, колкото – изчезналия албум със снимките от разрушената статуя на Джугашвили-Сталин...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

След започналата „реализация“ на „Злодеи“, всички доноси и справки от Панагюрската ДС-група, а те не бяха никак малко, продължаваха да се изпращат до Третото управление на ДС и неговия началник полк. Думков. Такива бяха:

- Личната агентурна разработка „Бизон“ за Георги Константинов.
- Предварителната агентурна разработка „Таралеж“ за Рад Богоев.
- Папки със „отчетни материали“ за всички бъдещи подсъдими от Панагюрище и за много от свидетелите.

Злокачествените „донесения“ на:

- Агент „Павлов“ за разговора му с Никола Григоров, който разкрива намеренията ни да създадем нелегална организация и да я въоръжим по всички възможни начини, включително и от чужбина.
- Агентите „Сокол“, „Панчо“ и секретната сътрудничка „Боянка“ за помощната организация на Рад Богоев, събираща средства за подпомагане на затворници и близките им.
- Агент „Искра“ и провокатора Пенелов, които твърдят, че аз – ГКГ – съм образувал нелегална организация в която влизали Рад Богоев, Делчо поп Николов, Огнян Георгиев и други и която щяла да се обединява с организацията на Тодор Пенелов, Никола Хаинов, Атанас Господинов, Ангел железаря и др.

– Братовчедките Мария и Пена Лещарови, които „рапортуват“ за разговорите си с Богоя Богоев за „излизане в балкана“ и организиране на съпротива срещу режима. Пред двете аз съм представен... „като най-големия техен човек“.

– Агент „Геро“, който получава от Мардохай „сведения за голямата организация“, в която фигурираме той, аз и... Евгени Зумпалов.

– ДЗ (доброволния заявител) Делчо поп Николов, който съобщава:

1/ за съществуването на „*нелегална антиправителствена организация на*

ГКГ, Петър Николов, Фифи Шопов, Стою Джуджев, Богоя и Рад Богоеви, Радко Черното, Коста Длъгнеков, Делчо Дудеков, Кръстю Джигов, която чрез мен е във връзка с бившия генерал Бекяров и д-р Пенчо Мухлев.

2/ *Рад Богоев се свързал с неизвестни нему лица, за да образуват саботьорска група.*

3/ *„Радко Черното“, Петър Николов и ГКГ са образували нелегална анархистическа организация, за да води борба срещу народната власт“.*

4/ В резултат от централата на ДС в София е изпратено искане за

– „*да бъдат разпитани Рад и Богоя Стоянови Ботеви, дали заедно с Тодор Хасанов, Стефан Немигенчев, Петър Мулешков, Петър Каназирски, Тодор Юрданов и Стефан Пъков са участвали в организацията БОД (Българско Освободително Движение)?“*

– серия „Справки“ за Евгени Зумпалов, братя Богоеви, Радко „Черното“, и др., изработени от Ненчо Славеев на 7 април 1953 г.

А на 16 април 1953 г. инспектор Л. Чалъков прави следното

„Строго поверително

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

За арест и обиск на Богоя Стоянов Богоев

и Рад Стоянов Богоев от град Панагюрище

В процеса на следствието по следствено дело „Злодеи“ се установи, че за извършените терористически актове в София на ул. „Оборище“ 95 в домът на референта при търговското представителство на ГДР и поставената бомба на статуята на др. Сталин в „Парка на свободата“ са знаели и лицата Рад Стоянов Богоев и Богоя Ст. Богоев. Закупените от подследствия Петър Петров Пеев материали за направа на бомбите са били изпратени на Рад Ст. Богоев, който от своя страна ги предал на ПНП и ГКГ.

През периода от април 1952 до април 1953 година, когато са били извършени горепосочените деяния, Рад и Богой Богоеви са били в течение на тази престъпна дейност и са я одобрявали.

Освен това Д.З. Делчо поп Николов в показанията си от 4.IV.1953 г. говори, че в Панагюрище има създадена нелегална младежка терористическа организация в която участват като най-активни членове Богой и Рад Богоеви. (Първият е осъждан на 4 г. и 8 месеца затвор за контрареволуционна дейност.)

След излизането си от затвора през 1952 г. Богой Ст. Богоев е водил разговор с подследствения ГКГ в който последният му доверил, че е посетил Белгийската и Английска легация в София от които е искал съдействие – даване парична помощ и оръжие за борба срещу народната власт. Богоев одобрил постъпките на ГКГ и изказал мнение за необходимостта от създаване на такива контакти. В по-нататъшните си разговори и срещи Богоев е бил уведомяван от ГКГ и намиращия се в нелегалност ПНП за замислените и извършени от тях терористически актове в София. Пред камерния агент, ГКГ е говорил, че **Богой Ст. Богоев е организатор на нелегалната организация в Панагюрище.**

Рад Ст. Богоев е бил уведомен от подследствения ГКГ за опита му да установи връзка с капиталистически легации в София, след като предварително са имали разговор за създаване на бандитско движение в страната при евентуална война. По време на извършването на терористическите актове от ГКГ и ПНП, Рад Богоев е бил държан в течение на същите. През м. август 1952 г. са били изпратени на негово име от подследствения Петър П. Пеев материали – муфи за направата на бомби, които Богоев предава на Георги Константинов.

Освен тази дейност, Д. З. Делчо поп Николов в показанията си от 4.IV.1953 г. говори, че **Рад Стоянов Богоев е активен член на нелегална младежка терористическа организация, създадена в гр. Панагюрище.**

С цел цялостното разкриване на престъпната дейност на намиращите се на следствие подследствени по следствено дело „Злодеи“, изясняване дейността и състава на нелегалната младежка терористическа организация в гр. Панагюрище и откриване укриващия се нелегален Петър Николов Петров

ПРЕДЛАГАМ

Да бъдат арестувани Богой и Рад Богоеви, да бъде направен щателен обиск в дома им, след което да се привлекат на следствие в отделение „Следствено“ при управление III ДС.

София, 16.IV.1953 г. Предлага: и-р Л.Чалъков“

„Предложението“ е „съгласувано“ с н-к отделение „Следствено“ – Р.Иванов, „одобрено“ от н-к Отдел I-ви ДС м-р Г. Бенев и н-к III у-ние на ДС – полк. Б. Думков и „утвърдено“ от зам.-министър на МВР Г. Кумбилиев, който е поставил и следната резолюция:

„Да се вземат енергични мерки за издирването и залавянето на Петров!“

Предложението на Чалъков има смехотворна мотивировка, но е с печални последици. Данните за участие на братя Богоеви в някаква „нелегална младежка терористическа организация в Панагюрище“ почиват върху злонамерения донос на попския син и двойното позоваване на него в „предложението“ не го прави по-убедително. Доносът на Мария Лещарова за лакардите на Богой Богоев пред братовчедка й Пена Лещарова за „излизането им в гората под ръководството на младия войвода ГКГ“ също е бил недостатъчен като доказателство, поради което копоят се е видял принуден да използва и своя килиен доносник Златко Атанасов Янев пред когото съм казал само, че „следователите“ ме бият, за да призная, че Богой е организаторът в Панагюрище. От където ще следва, че аз съм нещо като „ОРГАНИЗАТОР НА ОРГАНИЗАТОРИТЕ“!

За всичко останало, двамата братя, в най-лошия случай можеха да бъдат осъдени за „недоносителство“. При ареста им в Панагюрище са били иззети мно го мои писма до Рад с достатъчно компрометиращи текстове, с имена на хора от различни враждебни на властта групи, включително в казармите или околните села, с призовавания „да се готвят за предстоящото пролетно измитане на натрупалата се мръсотия“, пълни с непрекъснати ръчкания „да дойдат в София, защото сезона е започнал и губим златно време...“

Лако не ги е унищожил, очевидно, искайки да ги съхрани „за историята“. Но попадането им в ръцете на ДС, е могло да се окаже фатално за някои от приятелите, останали вън от ползването на „разследващите“ ни инквизитори. Защото не всички са така невинни като това писмо от далечната 1950 г.:

„Драги Лако,

В настоящия исторически момент е крайно време да се осъзнаеш и да си направиш самокритика, за да не се наложи да идвам до там и да разследвам твоя случай!

София, 14 октомври 1950 г. Гошо“

*

Обвинението срещу Рад (по чл. 70 ал. I) отпадна в съда, а срещу Богоя – още преди съда, но го осъдиха на 10 години затвор за „членство“. Подобна свирепост на ДС срещу него едва ли може да се обясни само с „рецидивизъма“ му. При същите обстоятелства Евгени Зумпалов по-

лучи „само спортната“ едногодишна присъда! Може би обяснението се съдържа в разказаната от Недялко Гешев история в книгата му „БЕЛЕНЕ – ОСТРОВЪТ НА ЗАБРАВЕНИТЕ“, Белгия 1983 г. (Сам земеделец по убеждения, Недялко беше един от малцината успели да избягат от островния ад.) На стр. 275-276 от книгата му, в Глава 37 – МАСКАТА НА ПРОВОКАТОРА – той пише:

„По едно време, другарската атмосфера в групата се наруши. За наша изненада, винаги едно и също лице бе във всички спорове. Този младеж, на 27-28 г. по онова време, се казваше Богоя Стоянов от Панагюрище. В началото мислехме, че всичко се дължи на характера му – труден и остър. Но ни учудваха някои неща, които се знаеха в администрацията. Кой ги съобщаваше? Между нас се появиха подозрения. Докараха още затворници от затворите, а някой от Белене върнаха на местата на новодошлите... Един ден двама от нашата група вървели из двора с Богоя и после се разделили. Един от новодошлите запитал нашия приятел – Атанас Райков, дали познава добре човекът, който току-що ги напуснал? Атанас му отговорил, че той /Богоя/ е от няколко месеца с нас, храним се заедно, спим, работим и общуваме. Новодошлият казал, че в Пазарджишкия затвор Богоя се ползвал с много лошо име между затворниците и с уважение от страна на администрацията. Там дори бил назначен за „кофти“ на отделение, което ще рече, че служел на властта. Нашият приятел се стъписал от изненада.

Райков доверил на един-двама от групата това което чул от въпросния затворник. След това се направи анкета на поведението на Богоя. Стигна се до неизбежното заключение, че действително е агент на администрацията, която осведомявал през цялото време за нашето поведение и разговори, чрез Иван Найденов от вътрешната охрана, а по-късно четен отговорник.

Негов съгражданин даде следните пояснения: по произход Богоя е от добро антикомунистическо семейство. Още през 1949 г. е бил осъден на три години затвор за „противонародна“ дейност. Млад, той бил подложен на тежки морални и физически мъки и се пречупил. През 1952 г. го освободили, но през 1953 г. отново го арестували и осъдили на 10 години затвор заедно с брат му, зетя му и други. За разкриване на групата (умишлено предателство) станал причина той, но премълчал за близките си, за което бил осъден „за лошо осведомяване“...

Един ден се събрахме всички от групата, включително и Богоя. Разкрихме какво сме научили за него. Той се опита да се защитава, но нямаше аргументи. От този ден го изолирахме напълно от нашите среди. Един-два дена след това той замина в новосформираната рибарска бригада и вече рядко го виждахме.“

Както се казва: *За умрелите или добро, или нищо.* В тези страници, писани приживе на Богоя има и неверни неща, а няма нищо по-тежко от това да обвиниш честен човек в мошеничество и доносничество. Само пълното разкриване на всички досиета може да даде отговор и на въпроса защо Боно беше осъден на десет години?

Глава VIII

В ПРЕСЛЕДВАНЕ НА НЕЛЕГАЛНИЯ МАРДОХАЙ

Само до преди месец и тримата бяхме свободни. И което е по-важно, знаехме че сме предадени и че ако не реагираме светкавично и адекватно, беше почти стопроцентово сигурно, че ще стане това, което стана. След последната среща в събота на 21 март вечерта, във вегетарианското ресторантче на ул. „Граф Игнатиев“ №32, с Кирил Катранджиев или още „Лауренс“, както го наричахме помежду си, се разсяха и последните съмнения, че той е предателя. Но, вместо да не се делим и да действаме заедно, се реши „с вишегласие“ Петър да замине за Панагюрище и да предупреди приятелите там за опасността, като вземе необходимите предохранителни мерки срещу тамошните заптиета. А ние с Васил Зафиров напуснахме квартирите си, преминахме в нелегалност, за да се измъкнем от свиващия се около ни обръч и зачакахме резултата. Той не закъсня, във вторник на 24 март се получи писмо в което Петър Николов-Мардохай ни известяваше, че е успял да избегне влизането в капана в какъвто се беше превърнал родния му дом и ни насрочваше среща за 1 април на гарата в Карлово. Втората грешка беше раздялата ни с Васил. Той остана да се крие в София, а аз трябваше да отида до Благоевград, за да прибера от чичо си парите, които му бяхме изпратили, да проуча възможностите за минаване на границата с Югославия и да се върна най-късно до 30 март, за да бъдем на срещата в Карлово. (След като бяхме заедно, сега трябваше да се търсим по гарите!) И третата ми грешка беше, че не поех сам пътя през границата. Тогава, вместо деветнадесет години, моята емиграция щеше да трае тридесет и осем и един дявол сал знае какво щеше да стане с духа ми! Всичко това обаче остана във виртуалното време-пространство. Глупостта, „съдбата“ или шанса ми отредиха друго поприще, към което всъщност съзнателно или не, се бях устремил. В родния ми град ме застигна второто предателство и там, в родния ми дом ме арестуваха. Предадоха ме „връзките ни“ – Стефан Бангиев или Любен Гройс, а може би и двамата – всеки за своя сметка. След това, чрез Стефан задържаха и Васил. По възможно най-глупашкия начин. На свобода беше останал само Мардохай – този, който стана причина за провала ни. Когато бяхме тримата в градинката на „Седмочисленици“ срещу чекисткото котило и им предлагам да не се разделяме и да вървим заедно, едно от възраженията им беше, че нямаме оръжие и пари. Казвах им, че и едното и другото са около нас, само трябва да посегнем и да си ги вземем. На въпросителните им погледи, отговорих, че с по един каучуков или железен чук само за вечер-две можем да се снабдим с оръжието на патрулиращите милиционери. После с набавянето на парите щеше да е по-лесно. На възраженията им казвах, че моралното и историческо право на насилие е на страната на угнетяваните и преследваните. И им напомних, че самият идеологически шеф на копоите – Владимир Улянов, наречен

Ленин беше писал, че „революциите не се правят с бели ръкавици...“ Копоите също скандираха „С кръв сме я взели, с кръв ще я дадем!“ Или, както казваха французите: „**A la guerre comme a la guerre!**“ Но всичко това остана... в миналото. Сега бяхме по-зле и от военнопленници, очакващи решението на военния трибунал. Вън от клетката беше само подгонения като див звяр Мардохай, предприел своите дълги и безнадеждни митарства из страната.

Ето и собствения му разказ за случилото се, след като се разделихме на гарата в София (по показанията и недоизказаното след процеса):

„По искане на Катранджиев го запознах с ГКГ и Васил Зафиров. С тях имахме среща в сладкарницата срещу Народното събрание, но там само се видяхме и тръгнахме по „Царя“. В разговора ГКГ и ВЗД му казаха, че имат близки в чужбина, които биха гарантирали за тяхното реноме. Катранджиев каза, че те ще уредят работата по-нататък с ГКГ и аз мога да си замина. Когато бях вече намислил да си тръгна за Панагюрище, ГКГ ми каза, че хора на ДС са ходили при вуйчо му (той беше там на квартира) и са се интересували от него. Аз отложих заминаването си, за да разбера, дали наистина сме разкрити. ГКГ отиде при вуйчо си, за да разбере дали това ходене на ДС и проявения интерес към него са обикновени полицейски процедури или се касае за нещо по-„чрезвычайно“? Вуйчо му казал, че е в реда на нещата ДС да се интересува за студенти и квартиранти. По същото време, ГКГ имал нова среща с Катранджиев във фойето на хотел-ресторант „България“, където му доверил, че е шеф на голяма нелегална организация на която трябва да се окаже подкрепа в борбата и с диктатурата. (NB Това аз казах, но не му доверих нито бройка, нито едно име! За разлика от Мардохай, който бе съобщил на доносника имената ни.) Катранджиев му обещал, че ще го свърже с някоя западна легация. Аз си заминах за П-ще. При пристигането, там разбрах, че органите на ДС са търсили някакво чуждо лице, което „случайно“ влязло у нас. Понеже веднага помислих, че е разкрита нашата работа, казах на домашните, че съм си намерил работа в София и че трябва да замина веднага. Събрах си багажа, взех от нашите 500 лева и заминах през Златица за Карловските бани, за да се укривя, докато разбера дали наистина сме разкрити. Писах на ГКГ писмо, че ме търси милицията и съм взел мерки, и той да вземе такива. В писмото му пишех да ме потърси, чрез Рад Богоев. То беше адресирано до Васил Зафиров. От Карловските бани изпратих писмо до Рад Богоев, в което му пишех, че ако ГКГ е в Панагюрище, да дойде в Карлово на 1 април на гарата да се срещнем. Писах му още, ако ГКГ го няма, тогава той – Рад да дойде в Карлово.

Панагюрище напуснах към 20 март, за да се укривам... (NB ...от грижите на народната власт... Редът на събитията е първоаприлски, някои от тях са измислени, други премълчани, но всеки има право на свои „съображения“, когато прави „самопризнания“ пред копоите. Писмото за срещата в Карлово получихме на 24 април и на следващия ден аз заминах за Благоевград.) Както вече казах – продължава Мардохай – отидох пеша от П-ще в Златица, тъй като не исках да се качвам на нашата гара, за да не породя съмнения в някого, че съм тръгнал да се ук-

ривам... От Златица отидох с влака в Карловските бани. Останах там десетина дни, тъй като мислех, че няма да бъде лесно открит. Отседнах в къщата на Тодорка МАНОВА. Казах ѝ че имам болен стомах, страдам от ревматизъм и затова трябва да правя бани. Тя ми взе 65 лева за наем. Хранех се от време-навреме на ресторант, но повече си вземах хляб и мармалад и така прекарвах. Понеже на 1 април никой не дойде на уречената среща, аз разбрах, че ГКГ може да е арестуван и от там тръгнах с влака към Стара-Загора. Бани в Карловските бани не съм правил. Повече съм прекарвал в градинката на банята. Заминах след 1 април, доколкото си спомням – на 2, с влака за Казанлък. Преспях на гарата една вечер. После продължих за Стара Загора. Там преспях една вечер в хотел „ГЕО Милев“ и две вечери на гарата – в Стара Загора. После заминах за Ямбол. Там спях три-четири вечери в хотел „България“ и две-три вечери на гарата. След това заминах за Бургас. Там стоях 4-5 дни. Спях в хотел – не си спомням точно кой – две-три вечери. В Бургас по цял ден съм скитал и съм се разкарвал из града. От Бургас заминах с автобус за гр. Сталин. Престоях три дни. Спях на гарата и в един стол на пристанищните работници. От гр. Сталин с двама случайно срещнати хора, които ми казаха, че отиват в гр. Балчик да правят тухли, заминах с тях за същия град. Те се съгласиха да вървя с тях и да правим тухли. Пред тях казаха, че търся работа. Отидох в Балчик, но се отказах от правенето на тухли. Преспях в хотел. Върнах се отново с кораб в Сталин. Прекарах още 3-4 дни като спях на гарата. От гр. Сталин заминах отново за гр. Стара Загора и същия ден се намерихме с един човек на име Иван от Болярци – Асеновградско (**NB** Става дума за анархиста Иван Давчев, с когото по-късно също се срещнахме „в кюркчийската каца“ на... Белене), който беше тръгнал да търси работа. С него тръгнахме пеша от Стара Загора за Димитровград да търсим работа. Тръгнахме пеша, понеже парите ми бяха на свършване, а той нямаше пари. Преспяхме в една изоставена барака на пътя близо до Димитровград. В Димитровград не намерихме работа. Казаха ни, че има работа в гр. Марица. Там спяхме една нощ на гарата. После отидох в града. Намерихме работа в ТКЗС-то, но той не се съгласи, понеже била ниско платена. От там се върнахме обратно в Димитровград, където намерихме работа в мина „Марица“. Преспяхме една вечер в стола на мината. Иван нямаше бележка от селсъвета, че не е заангажиран в селскостопанска работа, а аз няхах трудова книжка и затова се отказахме от работа. Оставих Иван в Димитровград, а аз заминах пеша за гр. Първомай. Там преспях една нощ на гарата. От Първомай, с един трактор пристигнах в Пловдив. Стоях три-четири дни. Преспях в една изоставена колиба в околностите на града – край шосето за Карлово. После отидох в с. Красново, Пловдивско, където пак намерих колиба за преспиване. Заминах за Хисаря и спях една нощ на гарата. По пътя за Карлово преспях в една барака, а в града една нощ в хотел и заминах с влак за Горна Оряховица. Бях намислил като пристигна в града да се предам на органите, но ме беше страх. Преспях на гарата две вечери. С последните пари си извадих билет за София. Пристигнах с влака, преспях една нощ на гарата, защото още не се решавах да се предам. Изпратих във вид на колет дрехите си на домашните, отделно им писах писмо в което им съобщавах, че за извършените престъпления отивам да се явя пред съдебни-

те власти... От там отидох в Столичното у-ние на МВР и се предадох на дежурния офицер. Беше 9-и май. Пропуснах да кажа, че писмото, което писах на Рад от Карловските бани, адресирах в затворен плик до братовчедка си Варвара Узунова като и писах да го предаде на Рад Богоев.

На никоой не съм доверявал, че се укривам от органите на властта. Парите, които имах (500 лева) пазих за път и с тях съм се хранил. Пътувах до толкова много места в страната, защото знаех, че съм гонен, чувствах голямо напрежение и затова не можех да се сдържа на едно място и пътувах, докато осъзнах, че трябва да се предам на органите на властта.“

(NB „Предай се Караджа, за да ти е по-лека смъртта!“ – Ив. Вазов.)

Дългият цитат в курсив е из протокола на ПНП от 18 май 1953 г. В допълнение към него, на 22 май 1953 г. той е продиктувал:

„Скрих от следствието, че по време на моето укриване два пъти си идвах в къщи и съм преспивал по една нощ. Единия път беше в нас, а другия в Христо Куртев, който ми е вуйчо. В нас спях точно по Великден на 4 април т.г., а в Куртев на 1 май. Преди да преспа у нас, на 3 април бях в София и се обадох на Иван Гуляшки. Той ми каза, че всички са арестувани и да бягам. Каза ми, че го следят и да не го търся. Когато спях на 4 април вкъщи, аз взех 500-600 лева. Парите ми даде майка ми. Родителите ми знаеха, че аз се укривам от органите на властта. Втория път, когато спях у вуйчо ми Хр. Куртев, майка ми даде още 300 лева. На 1 май, когато спях във вуйчо ми, чрез майка ми уредих да се видя с Никола Григоров, който трябваше да дойде на тяхната сая, но той не се яви. През време на моето укриване на два пъти съм писал на нашите. Уведомявах ги, че съм жив и здрав. Едното писмо писах от Ямбол, а другото от Стара Загора. Третият път, преди заминаването ми за Карловските бани, когато властта още не беше започнала официално да ме търси, аз спях една вечер в Кръстьо Джигов и две три вечери у вуйчо ми Иван Узунов, където замолих братовчедка ми Варвара Узунова да ѝ се обадя до нея с писмо в което ще има запечатано писмо за Рад Ботев, комуто тя да го предаде. За това писмо съм говорил вече. Когато спях у Кръстьо Джигов и Иван Узунов, аз им казах, че са идвали от милицията и се опасявам да не би мен да са търсили. Казах им, че известно време не искам да бъда в нас.

До сега не съм казвал пред следствието, че при минаването ми през Гърново, съм се спирал там и се срещнах с Коста Длъгнеков, където той беше трудовак. На него поверих цялото си положение и цялата ни вражеска дейност. Когато минах втори път през Гърново пак се обадох на Коста и му казах, че заминавам за София да се предам на властта. Из Гърново съм се виждал и с Димитър Брашнарков от П-ще, който работи там. С него само се видях и му казах, че съм тръгнал да си търся работа.

По време на укриването си, обмислях начин как бих могъл да премина в чужда държава. Най-много разчитах на минаването по море като се надявах да се хвана на работа в пристанището и да избягам с някой кораб. Затова ходих в Бургас, Сталин и Балчик...

Имах идеята, ако влезем във връзка с чужда сила да организираме вдигането на мостове на много места в страната, за да парализираме транспорта. Това съм споделил с ГКГ и Никола Григоров.“

Това истинско „брауново движение“, в което ПНП е посетил 23 града, села и колиби, наподобяващо „разходките“ на Швейк около Чехске Будейовице, свидетелства за пълната обърканост, деморализация и капитулация на ТОТ-2 или на бъдещият „Александров“. И е придружено с предателството на всички с които се е срещал, включая родителите си... Може би, затова копоите бяха поели закрилата му? Навярно, заради доноса на Златко Янев, че съм се канил да го бия, за дадените от него показания пред следствието, ми казаха, че ще ме накажат жестоко, ако посегна?

А колко струваше „общодържавната“ мобилизация на копоите, можеше да се разбере от факта, че цели 50 дни мрежата им не можа да улови Мардохай и едва ли щяха да го сторят, ако да не беше братът на майка му – полковник от ДС – който го убедил да се предаде, срещу което обещал да му спаси главата. Наистина, „главата му бе спасена“, но канибалите изядоха... душата му. За какво ли му беше на Петър такава глава? Може би, затова се впианчи напълно и една чернодробна цироза го отнесе в гроба след като „свободата беше изгряла над родината“... на 10.XI.1989 г.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

В „Планът“ си от 20.III.1953 г. ДС-инспекторът Велинов от направление „ЦТ“ (централен терор) „предлага Петър Николов – Мардохай да бъде задържан секретно“, след като се раздели с мене и отведен в министерството (на любовта). На място ще се отпочне активен и настъпателен разпит с оглед довеждането му до положение да направи пълни самопризнания за извършената от него вражеска дейност.“ (NB Тоест, инквизиторите на ДС да подложат вързаната си жертва на безсъние, глад и жажда, на въздействие с химикофармацевтични отрови, ако е нужно, и изобщо на цялата гама от мъчения в която „пата-кюта“ е най-безболезненото.) „За разобличаването му – продължава инспекторът -при разпита ще бъдат използвани материалите от ДС-Панагюрище. След като направи пълни самопризнания за вражеската дейност на групата, ще се излезе с предложение за реализация.“ (NB Не са нужни специални познания, нито особени интелектуални усилия от страна на читателя, за да разбере, че и „самият“ Велинов, ако бъде подложен на „активен и настъпателен разпит“, лесно може „да се доведе до положение да направи пълни самопризнания“ за качеството на майчиното си мляко, затова,

че е предал дякон Левски на заптиетата или че е запалил... Райхстага. Прилагането на метода не води началото си от Светата инквизиция или от Че-Ка-га. Той е стар, колкото ВЛАСТТА. Веднъж изтръгнати „самопризнанията от жертвата“, „реализацията“ със или без съд не е проблем...)

След като провалихме „плана“ на Велинов (като предупредихме Мардохай), на 20/21 април 1953 г. по-висше стоящите копой – кап. Иван Пенчев, кап. Иван Димитров и полковник Думков (съответно отделен н-к на „Централен терор“, неговият н-к на II отдел и техният шеф на III у-ние на ДС) – „предлагат комбинация за установяването на точното местонахождение, залавянето или ЛИКВИДИРАНЕТО на Петър Николов Петров“. За целта „кап. Пенчев, заедно с нововербувания агент „Витоша“ (по разработка „Злодеи“) ще заминат за Панагюрище, където посредством връзките на агента с родителите и брата на ГКГ да установят връзка със семейството на ПНП и неговите идейни приятели, подпомогнати от следната легенда:

1. Родителите на ГКГ са живели доста време в родното село на аг. „Витоша“, откъдето се познават много добре с ГКГ, брат му и родителите му.

2. Аг. „Витоша“ до известна степен (?) знае за вражеската дейност на ГКГ, ПНП и Васил Зафиров.

3. Непосредствено след задържането на ГКГ, майка му е идвала да го търси при агента и той я уведомил за начина по който е „изпратен Зафиров в Благоевград“ и при този случай в тях се поражда съмнение, че това е дело на ДС.

4. Аг. „Витоша“ се познава лично с ПНП, чрез ГКГ.

В П-це аг. „Витоша“ ще ме представи (ДС-кап. Пенчев) на Огнян, че съм изключен студент от Видин и понастоящем работя обща работа в „Софстрой“, поддържал съм лична връзка с ГКГ и след задържането им с ВЗД, не се прибираме в квартирата, тъй като съществува голяма опасност да бъдем задържани. Двамата сме решили да отидем и престоим известно време в с. Любимец за изчакване, като минаваме през П-це да проверим положението при тях и по възможност ни свържат с ПНП, което е крайно необходимо за недопускане на нови провали. При получаване на връзка с ПНП и установяване на личен контакт, на подходящо място ще бъде секретно задържан. В процеса на провеждане на комбинацията, ако на място се получат нови данни, че ПНП се намира на друго място в страната, на място ще се прецени как да се постъпи, съобразно обстановката. Преди заминаване аг. „Витоша“ ще бъде инструктиран подробно от кап. Ив. Димитров.

София, 20 април 1953 г. Подписи: .....

В 2 екз.“

(NB Агент „Витоша“ е моят съученик от любимецката гимназия „Д. Терпешев“ – Стефан Иванов Бангиев. Той е бил „новозавербуван“ (вероятно след като копоите са разбрали, че ни е бил „връзка“ и „ятак“). След ареста ми го използват и за задържането на В. Зафиров, когото Стефан Бангиев „свързва“ със старши разузнавача П. Йорданов, представяйки го за „мой приятел, приносящ мое писмо с гаранции“. За втори или трети(?) път, по подобен начин и с подобна „легенда“ го изпращат в Панагюрище, за да заловят ПНП. Придружаващият го убиец – капитан Пенчев, н-к отделение „Ц.Т.“, както ще видим след малко е и глупак, плачещ за един куршум „калибър 11,45“ в лицето, но ние се оказахме по-големи ахмаци, пропуснали да се снабдим с оръжия преди да започнем война с диктатурата. Две години след излизането ми от затвора, аг. „Витоша“ беше изпратен при мен в София, а много по-късно и в Париж след емигрирането ми, с различни „задачи“, но за всичко това ще стане дума в III и IV части на „романа“.)

В своя „рапорт“ от 27.IV.1953 г. въпросният копой, придружен от аг. „Витоша“, докладва за премеждията им в Панагюрище:

„Пристигнахме в 9 часа сутринта и в 10.30 посетихме родителите на ГКГ. В тях заварихме майка му да лежи болна, а брат му Огнян четеше. С представянето ми от агент „Витоша“ майка му прояви жив интерес за повода по който идваме, аз кой съм и от къде съм? Агент „Витоша“ даде кратък и въздържан отговор... че сме търсени от органите на властта и уплашени се укриваме. Тръгнахме за село Бисер с цел да проверим дали ни търсят и решим по-нататък какво да правим. За целта сме се отбили, за да проверим какво е положението. (NB Гениално замислена „комбинация“)...

В процеса на разговора те казаха, че откакто Петров е посетил София не знаят къде се намира... Тя ни помоли да внимаваме много да не навлечем беля и на тях с посещението си. Прояви любопитство да узнае какво по-конкретно знаем за ГКГ, но от наша страна този въпрос бе избегнат умело.

*От разговора останах с впечатление, че е много хитра жена, не обича да говори конкретно нищо за никого, а се мъчи да научи някои подробности от нас и се стреми да покаже, че до известна степен тяхното семейство е лоялно към властта... **Освен това, започна да ни упреква, че сме тръгнали по лош път, ще си напакостим и би било по-удачно да се предадем и кажем всичко, което сме извършили и знаем.** При завършване на разговора, направих опит да ни изпрати Огнян, за да побеседваме, но тя каза, че е абсолютно невъзможно... За да запази Огнян, тя не го пусна с нас, тъй като градът е малък и всеки ще ни забележи и той може да пострада... От водения разговор останах с впечатление, че те не знаят къде се намира настоящем ПНП. Горното донасям за сведение.*

Н-к отдел „Ц.Т.“: кап. Ив. Пенчев“

(NB Мама не беше „много хитра жена“, а само умна, честна и проникателна, затова не можеше да има нищо общо с такива като капитана и спътника му. Според по-късния `и разказ, от държанието на агент „Витоша“ тя разбрала, че двойката е изпратена от ДС, поради което ги посъветвала да се предадат... на тези, които са ги изпратили.)

След „успешната мисия“, квартета Велинов-Пенчев-Димитров-Думков издава следното:

„Строго поверително!

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

За обявяване в бюлетина за общодържавно

Издирване на ПНП, жител на гр. Пангюрище

След баналните полицейски ала-бала за нелегалния ПНП от 18 март 1953 г. (с когото на следващия ден ядохме милинки в градинката до МВР, под носа им), копоите съобщават отличителните му белези:

„Телосложение – правилно, ръст – среден към висок, слаб, коса – светлокестенява, прическа – назад, нос правилен, мустаци – бръснати, лице – обло, очи -пъстри, уши – големи. Особени белези няма...

ПОСТАНОВЯВАМЕ

Да се отпочне общодържавно издирване на ПНП от Панагюрище. При залавяне на обекта, да се изпрати на н-к У-ние III ДС – София.

28 април 1953 г. Подписи:

на карето

копои

В 3 екз.“

Глава IX

КОИ ВЛИЗАХА В ОРГАНИЗАЦИЯТА?

ИЛИ СЛЕДСТВИЕТО СЛЕД АРЕСТА НА ПАНАГЮРЦИ

През втория месец безсънието, инквизициите и гладът започнаха да си казват думата. Чувствах, че ставам безразличен към живота. Преумората водеше до незаинтересованост към това, което следователите записваха в протоколите за разпит. Стараех се доколкото това беше възможно да защитавам идеите си, които бяха и продължават да бъдат моята същност, вън от която не виждам смисъл да се живее и да оневинявам другите до които копоите се бяха добрили вследствие провокатори и доносници или поради неволно, зорноволно или волно изгървани думи при денонощните разпити.

Касаеше се за десетки разпити на всеки обвиняем с различно времетраене – от половин час, когато трябваше да се извърши някоя хрумнала на следователя или груповия справка и съпоставка до цели нощи, а понякога и дни, през които обвиняемите разказваха за *n*-ти път своето житие-битие, понякога надхвърлящо неколкото това на „грешния Софроний“. Инквизиторите използваша тези състояния на подследствените, за да вмъкват думи, фрази, а понякога и цели параграфи, които биха улеснили написването на „заключителния протокол“ с който трябваше да бъде снабден всеки арестуван, преди да бъде предаден в ръцете на „правосъдието“, което трябваше да оформи присъдите, „всекиму според заслугите“. При подобен претоварен трафик, волята на разпитвания отслабваше. Още по-лошо ставаше, ако подследственият се подаде на страха и паниката.

Въпросите бяха на нивото на Карел-Чапеквите саламандри, редуващи се с „пата-кюта“, а „показанията“ изобилстваха със смехотворни твърдения, които се протоколираха от уморените биячи с цялата им сериозност, придружаваща следователското свещенодействие, без това да им е правило каквото и да е впечатление на тях или на „йерархията“. Трудно може да се разбере дали такива „показания“ бяха плод на полицейското „остроумие“ или на жертвата получила страхова психоза, граничеща с невменяемостта. Противоречията са убягвали от погледа на копоите, а много от тях бяха достатъчни да ни гарантират алиби и направят нищожни и показанията, и обвиненията. Но никакви проверки или опровержения в съда не бяха възможни. Що годе независими адвокати и съд нямаше – те всички бяха сътрудници на чекистите, а последните „работеха“ като на конвейер – денонощно. Едни като сомнамбули, други впиянчени от един занаят, който унищожаваше и самите тях. Нашето дело беше едно от многото от първата половина на 1953 г., а те трябваше да изпълняват и преизпълняват „спуснатите им отгоре планове“ за унищожение на размножаващите се, вследствие „засилилата се класова борба“, врагове на народната власт. Срещу ни стояха ограничени питекантропи на ДС от „сталинската школа“, чието главно преимущество бяха инквизициите, побоищата и... умъртвяването на болните или понеиздръжливи жертви. Поварени, изверги или садисти (машината изхвърляше и се освобождаваше от нормалния човек като от чуждо тяло) – те, може би бяха повярвали, че са края на историята и че са дошли веднъж и завинаги на власт. Мислеха, че никой никога няма да има възможност да надзърне в кухнята им или да поиска ревизия. (Поради това, оборването на обвине-

нията и пледирането за невинност при последвалите 1989 г. ревизии във върховния съд, се оказаха детска игра за същите адвокати или техните стажанти.)

*

Арестът на панагюрци се почувства веднага. Докато с Куртев, Пеев, Зафиров и Гуляшки следствието се ограничаваше до двете конкретни „бомбардировки“, проблематичния шпионаж и срещите с „Лауренс“ (от които, съобразно предварителната ни уговорка се разтоварвах за сметка на ПНП), сега се засилиха разследванията за съществуването, целите, и акциите на организацията. От една страна, властта се страхуваше от всякакви организационни кълнове които, ако не бъдат задушени в зародиш, можеха да се превърнат в опасност за „отечеството“ на новата господстваща класа. От друга, нейните репресивни „органи“ се сблъскаха с нещо, което се изплъзваше от дефинициите на Наказателния Кодекс в чиито параграфи и алинеи те искаха да ни напъхат на всяка цена. Следователите се стремяха да го постигнат, посредством собствените ни показания. Аз говорих пред тях за проект и за намерение да се създаде организация, която не е конституирана до момента на арестуването ни. Двата бомбени акта, окачествявах като прелюд на евентуални бъдещи организирани действия при предполагаеми условия – избухване на Третата световна война и реставрация на капитализма – които изрично упоменах в писанията си, които „мустакатия Групен-фюрер“ нарече „роман“.

Сега, след като в следствените килии доведоха Евгени Зумпалов и най-вече братя Богоеви, въпросите станаха по-определени, засягаха конкретни лица и свързани с тях думи и дела. Тази нова серия от „активни разпити“ се отличаваше от предишните с по-свирепи побоища, към които като че ли се прибави и употребата на наркотици, поемани с храната, която разливаха в канчетата ни, които стояха винаги пред вратите на килиите (под предлог да не нападнем... охраната).

Как се провеждаха тези разпити, какви бяха следователските въпроси и моите отговори, мога да разкажа само за себе си, коментирайки мои събирателни протоколи, какъвто беше например този от Гергьовден 1953 г. За останалите съпроцесници с които няха никакви контакти до процеса, се обръщам към протоколите им с всичката резервираност върху обективността и достоверността на „документите“ на ДС. Макар, че моето следствие беше по-тежко от това на другите (защото в следователските килии бях избран за „шеф на конспирацията“, дори за „капо ди тути бандити“ в IV революционен окръг и други центрове на страната), общо взето „следствените процедури“ с другарите ми едва ли са се различавали съществено. Чекистите бяха обучавани от „съветски специалисти“ – у нас или у тях. Изключения може би са правени само за тези, които още в началото са се „разоръжили“ и са започнали да разказват не само това за което са знаели или чували, но и за всичко, което копоите са им поискали да подпишат, за да оформят документите по делото и раздаването „всекиму според заслугите“.

Вечерта след като си бяхме легнали, вратата на килията се отвори и както обикновено, джандаринът с белите ръкавици произнесе името ми шепнешком. След като се изправих (лежах облечен с целия си „гардероб“) той изрева:

– Излизай бърже и не говори!

По стълбите надолу, с „лепене“ в ъглите и по стените при разминавания с други следствени, ме отведоха в следователския кабинет. Вътре бяха Чалъков и „Мустакатият“ му шеф. Наближаваше полунощ. Казаха ми да седна на столчето зад малката масичка на която никога не бях писал (тя служеше за разписване на съставения от копоите протокол за разпит) и Чалъков рече:

– Необичайно посрещане на имен ден. Знаеш ли че днес е Гергьовден? Бях забравил, а и никой от съкилийниците не се сети. В отговор рекох:

– Помня само Ботевото стихотворение, то започваше с:

„Ликуй народе, днес е Гергьовден...“

– Остави Ботев настрана. Извикали сме те, защото си укрил доста работи от нас. В твой интерес е да казваш истината, за да обобщим всичко до което се е добрало следствието, да го систематизираме и изложим хронологично. Като свършим тая работа ще можеш да поспиш. От тебе зависи, колко ще трае съня ти. Колкото повече се опъваш, толкова по-малко часове и минути ще ти останат до разбудването от охраната в 5 сутринта. И така, обясни на следствието от кога и с кого започнахте да провеждате нелегална контрареволуционна дейност?

Започнах своя отговор като се придържах към предишните си показания с една фраза, която бях повтарял вече:

– Своята революционна дейност...

– Пак ли започваш бе гад? – каза „Мустакатият“. – Или искаш и за именния ти ден да играят ритниците?

– Остави го да продължи! Говори по възможност кратко, ясно и отговаряй точно на поставените ти въпроси.

– Такава дейност започнах през пролетта на 1952 г. заедно с Петър Николов Петров и Рад Стоянов Богоев в град Панагюрище.

– В какво се изразяваше тази ви дейност?

– Понеже бяхме нарочени от властта и тя ни беше класирала като врагове, считаме, че можем да станем обекти на нейните репресии, особено в случай на военен конфликт между двата лагера. За да се защитим, се бяхме разбрали, че ще ни е необходимо оръжие. ПНП каза, че не

счита конфликта така близък и заяви, че ще трябва да се приготвим по-добре като потърсим оръжие. Срещу репресивните органи на властта, ние бяхме с голи ръце.

– И от къде смятахте да си набавите това оръжие?

– Бяха изказани различни идеи – от всеки самостоятелно да търси и се въоръжи до организирано въоръжаване.

– Какво разбирате под организирано въоръжаване?

– Например като го откраднем от места където то се съхранява в по-големи количества. В хода на разискванията ПНП каза, че можем да потърсим връзка с някоя от западните легации и да преговаряме.

– Как щяхте да влезете в контакт с капиталистическите легации?

– С писмено искане за предварителна среща, но преди това разисквахме като анархисти, защото и тримата бяхме такива, обсъждахме имаме ли морално право да се обръщаме за помощ към сили, жертви на които са ставали и ще стават наши другари.

– И до какво решение стигнахте?

– Ами изказа се мнение, че щом Сталин е бил съгласен да получава оръжие от империалистите, защо и ние да не поискаме...

– Вие със Сталин ли ще се сравнявате бе, гад? – вмеси се „Мустакаът“

– Щом сме му взривили статуята, значи не се сравняваме.

– Константинов, обясни с коя чужда легация решихте да се свържете и за какво ви беше оръжието?

На устата ми беше да му отговоря – „За лов на бекаси“ – но реших да не ги провокирам с моя черен хумор, затова отговорих:

– Казах, че оръжието ни беше необходимо, за да се защитим от властта в случай, че тя предприеме репресивни мерки срещу нас. Щяхме да търсим контакт с легация до която достъпът е най-лесен.

– Защо мислехте, че ще бъдете преследвани от властта при евентуален конфликт?

– Историята на нашите отношения с нея съм описал подробно в предишни протоколи. Но ако трябва да отговоря с две думи, защото ние сме анархисти, а вашата власт не разрешава да разпространяваме идеите си.

– Че то ще настане пълна анархия бе.

– Анархията или безвластието е идеал към който, поне на думи, се стремят и част от марксистите сред които болшевиките. Преследването ни, беше едно от основанията да се съмняваме в тяхната искреност...

– Ти чуваш ли се какви глупости говориш бе. Кой болшевик е казал, че ние се стремим към анархията?

– Ленин, в „Държавата и...

– Остави настрана тия теории и отговори какво беше съдържанието на писмото?

– То беше написано от името на група младежи, които търсят оръжие, за да се съпротивляват срещу репресиите и отнемането на елементарните им свободи. След написването му решихме да отидем в София и проверим на място къде можем да го предадем с най-малко рискове...

– Какво ви даваше основание да мислите, че ще ви бъде оказана такава помощ от капиталистическите държави?

– Точно това искахме да проверим, нали непрекъснато се пишеше, че империализма подготвял и се стремил към разпалване на военни конфликти...

– Как предадохте писмото?

– Петър отиде в казармата и тая идея беше изоставена...

– Какво-о-о? – вдигнаха тон и двамата ми „събеседници“ – ти искаш да кажеш, че никакви писма не си предавал? А всички други твърдят обратното...

– Аз съм казал пред братя Богоеви, ПНП, Пеев и Зафиров, че съм предал писмото в югославската легация на Раиф Диздарович, чието име взех от телефонната книга, но в действителност това не съм сторил.

Макар че това беше самата истина, тук търпението на моите „следователи“ се изчерпа, те скочиха и като крещяха, че няма да ми позволят да ги разигравам, започнаха да ме бият и двамата. Целеха с юмруците си главата ми или ме ритяха. Където сварят. Първоначално се опитвах да се пазя от ударите, но те с сипеха върху ми и един нокаут ме свали на пода, където ритниците продължиха. Виках от болки, докато с един ритник в стомаха ме накараха да млъкна. Болката ми беше толкова силна, че дишането почти спря и аз заглъхнах, замирайки неподвижно. Ритнаха ме още няколко пъти и спряха. После ми лиснаха една кана вода и когато взех да идвам на себе си, ме сграбиха, вдигнаха от земята и поставиха на столчето като наместиха пред мен и съборената при побоя масичка.

– Слушай, гад, ти си признал, че си ходил от легация в легация с вашите махзари. Няма да ти позволим да ни разиграваш и да задържаш следствието. Говори, за твоята шпионска дейност!

– Тая нощ пак ви казах истината, която многократно съм повтарял и за която много пъти сте ме били. Пишете каквото искате, но в съда аз ще кажа същото.

– Казвай каквото си искаш – нали си се подписал под предишните ти показания – за съда това е важното.

– Константинов, какво ще ни кажеш за вашата престъпна дейност с братя Богоеви, с Никола Григоров, с Евгени Зумпалов и още толкова други, че и три денонощия няма да ни стигнат за всички. Говори за организацията, която сте създали в Панагюрище? Или и такава няма?

– Да, само че ако искате да чуете истината, трябва да ми дадете възможност да говоря. Имало е проект да се създаде организация, не само в Панагюрище и между другото, затова бяха извършени двата бомбени актове. Водени са и много разговори срещу властта, говорено е и за необходимостта от това да се води борба с нея до събарянето ѝ...

– Е, това не е ли организационна дейност? Нали с тия разговори си целял вербуването на съмишленици. Нали същото са правили и другите? Искаш ли да ти прочетем какво казват Рад и Богой за групите, които са създали и затова, че всичко е правено по твое или на Петров нареждане.

– Ще ви обясня защо не съм вербувал никого – тая дума трудно понасям, мирише ми на полицейщина, както и рекрутирам – аз нямам и не съм искал да създавам казарми...

– Не ни губи времето – каза „Мустакатият“ с едва съдържана злоба – и не се отклонявай! Направо на въпроса – как, кога и с кого сте се организирали за борба с народната власт? Говори, защото пак ще те почнем и няма да спираме докато дишаш и шаваш...

– Аз винаги съм считал, че борбата за един идеал може да бъде само доброволна, затова не съм канил никой да влиза в организацията. Даже във вашата партия, доколкото съм информиран, се влиза доброволно – нали никого не сте вкарвали насила в партийните организации? Запознавайки други с нашите разбирания, цели, действия и очаквани резултати, аз съм считал, че всеки сам трябва да реши за себе си дали ще вземе участие в една организирана борба срещу властта със всичко, което произтича от такъв избор и решение...

– Добре, да приемем, че е така. Говори ни за тези, които са се съгласили да участват във вашата „борба“. Кои си дадоха съгласието да участват в конкретните акции, които сте замисляли и не поеха ли организационни задължения?

– Тези въпроси се обсъждаха само с Петров и аз писах за нашите намерения. Със Зафиров нямаше време да разговаряме за организацията, защото бяхме арестувани, а и той не проявяваше интерес към такава. Беше си дал съгласието и взе участие само в поставянето на бомбата на статуята в Парка.

– Много хитри и невинни обяснения се опитваш да ни даваш, но няма да минат. Какво ще кажеш за другите панагюрци? И с тях ли само сте си приказвали?

– Аз считам, че желанието да се участва в организираната борба се изразява с извършването на конкретни дела. Както ви казах и Рад, и брат му Богой не стигнаха по-далече от „революционните“ моабети. Затова прекратих всякакви отношения с тях още през август 1952 г.

– Лъжеш Константинов – повиши тона си заплашително и Чалъков – ти си имал среща с Богой и тази година. И сте се уговарили да дойде в София и от там да отидете в Балкана като бандити. Искаш ли да ти прочетем какво е писал?

– Хартията понася всичко и с вашите „методи на разследване“, почти всеки може да бъде принуден да направи каквито си искате „самопризнания“. За укриване от властта се е говорило само в случай на Война. Аз ви питам, идвал ли е Богой в София? И не доказва ли това, че е празнодумец, който си придава важности.

– Слушай, тука въпроси задаваме само ние. Отговаряй когато те питат!

– Аз това и правя. Какво е бръщолевил или признал Богой няма значение. Важно е какво е направил.

– А сведенията, които си му искал за затворите за какво са ти били необходими? Не ли за шпионските централи на империализма?

– По-скоро, за журналистите. Аз смятам, че света трябва да знае какво става в затворите в България и навсякъде. За съжаление не можах да се свържа с такива журналисти.

– А Рад, нали и с него сте обсъждали още от самото начало, почти всички ваши действия. И той ли е въвн от организацията?

– Това ми е грешката. Той е единственият на когото предложихме да участва в една конкретна акция – вземането на машината от поликлиниката и той отказа. Стана жълт като лимон и оттогава аз със него не съм разговарял.

– А не му ли каза за бомбата на „Оборище“ след завръщането ви в Панагюрище?

– Аз бях в Благоевград и се завърнах доста по-късно. Това му го е казал Петър – те бяха близки с Рад. Както ви казах, моите отношения с него бяха прекратени след историята с пишещата машина.

– Че ти си като света вода ненапита бе. Я говори за оня гад Зумпалов. И на него ли не си предлагал да участва в организацията?

– С него съм имал само един разговор в София на който му доверих какво сме извършили в София...

– С каква цел? Така просто, за да си чешете езиците ли?

– Евгени ми се е струвал по-сериозен и понеже е бил съден, сигурно е бил наясно, че при един конфликт ще бъде изпратен в концлагер или ликвидиран. Това съм споделял с ПНП и сме обсъждали дали е годен да участва в една бъдеща борба, но никога не сме го обсъждали като евентуален извършител на терористически актове...

– Слушай бе Константинов – пак взе думата „мустакатият“ – ти нали си против буржоазията – защо не го накиснеш, та да му видим сметката. Един буржоа по-малко...

– Аз съм враг на буржоата, но не съм мошеник. Освен това, Евгени е по-голям пролетарий, от мнозина, които се бият в гърдите...

– Значи и той не си е давал съгласието да участва във вашата организация – и без да дочака отговора ми, „мустакатият“ ритна масичката, хвана с две ръце дългите ми коси и започна да блъска с все сила главата ми в стената, която беше за мене. Повърнах някакви лиги, той спря като ми удари два силни шамара, а на мен килията ми се въртеше, изгубих равновесие и отново се свлякох от столчето. Оставиха ме, не знам колко дълго да лежа на пода и като в просъница чувах нещо да си говорят шепнешком зад бюрото. Чувствах отвратителна болка в главата и ми се искаше вече да съм умрял. Чалъков изскочи навън и след минути си върна с някакъв тип бяла престилка под която се виждаха ботушите му. Взе да ми опипва пулса, след което правеше някакви движения с ръка пред очите ми и ми постави някаква венозна инжекция. След тази, изглежда станала рутинна за него обработка, рече към двоицата:

– Главата му е доста дебела, но трябва да се внимава, защото и най-яките могат да се счупят непоправимо.

Разговаряха няколко минути тихо в другия край на следователския „кабинет“, ако може така да се нарече тоя бокс от скотобойната на ДС, след което „Мустакатият“ си навлече балтона, прекрачи ме и си излезе. Последва го и лекарят.

По едно време Чалъков ми каза да стана, но аз продължавах да лежа. Бях забелязал, че по време на разпита си водеше бележки и сега ги препрочиташе. Обикновено от такива бележки при еженощните разпити, той съставяше протоколите си, които искаше да подпиша. Първо седнах на пода, после на столчето, определено за следствия. Сякаш нищо не е било, инспекторът, който се правеше на „добрия“, зададе механично следващия си въпрос:

– Константинов, обясни с каква цел искахте да взривите чуждата легация?

– Аз обясних вече, че първоначалния замисъл беше аз да поставя бомбата в легацията, а ПНП – на статуята на Сталин. С това целяхме да демонстрираме отрицателното си отношение към двата лагера. Второто обаче не бе осъществено на 20 август 1952 г. Това стана на 3 март т.г.

– Разкажи от къде взехте необходимите материали за направата на бомбите, как и с кого ги приготвихте?

– Отговарял съм вече много пъти на тези въпроси. Но сега не съм в състояние. Не зная каква беше инжекцията, която ми удари вашият „доктор“, но чувствам, че заспивам.

– Добре, върви да се напиш, а след това ще продължим.

Охраната ме върна в килията, легнах и съм заспал моментално. Събудих се, когато раздаваха храната за вечеря. Бях спал над 12 часа. Не ми се ядеше и продължаваше да ми се повръща.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На другия ден след ареста им, ако протоколите са автентични (защото нито един от тях не е оригинален), двамата братя Боно и Лако Боегови ме избират единодушно за свой шеф. В протокол от 24.IV.1953 г. Боно заявява пред „следователя“ Пейчев:

„ГКГ ми беше наредил да събирам шпионски сведения за затворите и други държавни тайни. Чаках да ме извика в София, за да минем заедно в Балкана, в нелегалност. Беше ми заръчал да кажа на Евгени Зумпалов и Стою Джуджев да дойдат също в София, за да минем заедно. През м. май 1952 г. ми каза, че е събрал сведенията и ще ги носи да ги предаде на някой от чиновниците в английската легация. Не ми е известно конкретно какви сведения от военен и стопански характер е събрал ГКГ, но съм му казвал в присъствието на ПНП и брат ми Рад, че ако получи оръжие и пари от англичаните, идваме в София и от там започваме борба против властта.“ (NB За читателя, както вече казах не веднъж, би трябвало да е безвъпросно ясно, че бръщолевенията „за шпионаж, държавни тайни, сведения от военен и стопански характер“ са зле скроени полицейски инсинуации, иначе не биха отпаднали от обвинителния акт копоите не биха са лишили от възможността да ни лепнат етикета „шпиони“. Фалшифицирани са и думите „за минаването ни в Балкана, в нелегалност“, при това ни повече, ни по-малко с Евгени, който чакаше малка рожба и със Стою Джуджев, за когото ако се върнем към Първата част на Фантастично-документалния роман, в интермецото към глава XXXII /за срещите с фалшивата вдовица – Ангелина Пискова/, може да се види, че същата /или С.С. „Янка“/ е донесла на

груповия Након: „ГКГ каза за Стойо Джуджев, че е човек с нечиста съвест. Още когато бил вдигнат от затвора и откаран в лагер, той доносничел. Издавал другарите си, за да облекчи собственото си положение.“

Истината, е че съм искал от Богоя и от всеки, който е минал през затворническата или концентрационна преизподня да ми разказва за живота и режимите в нея. За да можем да предадем фактите на западни журналисти, които да станат известни на възможно повече хора. За да не може в утрешния ден някой да каже, че не е знаел или че е изненадан... За разлика от Ленин, никой от нас, никога не е искал пари от западните банкери или генерални щабове. Търсили сме оръжие и бихме го взели от всякъде и от всеки който го има. Ако имахме оръжието „тегленето на суми от банките или хазната“ не би трябвало да е проблем. Иначе и Гавраил Хълтев /Георги Бенковски/ още 77 години преди описваните събития е бил принуден да разтяга подобни локуми за връзки и помощи от вън, за да вкара Панагюрския „революционен окръг“ във въстанието. Толкова повече, че такива като Боно твърдяха, че Гемето и Мацанкиев им нареждали отвън „да пазят силите и кадрите си“. На нас ни се налагаше, да преодоляваме тези „директиви“, чрез „контрадезинформации“ ала Бенковски, ако използваме днешната терминология. Трябва само да добавя, че гледахме по-реалистично от апостолите на задачите си. За нас въстанието на масите в гърба на диктатурата беше свързано с Третата световна война. Тя щеше да ангажира силите и по фронтовете. Или с една тежка революционна криза от рода на тия, които не закъсняха да се разразят на 17 юни 1953 г. в ГДР или в края на октомври 1956 г. в Унгария.)

Боно е „признал“ пред следствието, че „освен гореупоменатите двама, имало и други лица от София и страната, които ще се присъединят към нас във въоръжената борба против властта, но ГКГ не ми каза имената им...“

В следващия протокол за разпит от 27.IV.1953 г. Богой Ст. Богоев казва:

„*Стефан Немигенчев и Тодор Хасанов са изказали мнение, че ще избягат в Балкана. Понеже бяха изключени от ДСНМ и по повод на това тяхно изказване, аз им доверих всичко, което знаех от ГКГ за нашето минаване в Балкана, в нелегалност. Поканих ги дали ще се съгласят с мен и ГКГ и да тръгнат с нас. (NB Това вече заприличва на Поп Груювите „покани към раята за кървава сватба, да оженят 500-годишната баба“.) Те приеха това с голямо задоволство и ме помолиха щом получа съобщение от ГКГ, веднага да им кажа, за да заминат и те с нас, за което съм показал в предишния протокол за разпит.*

Следовател при ДС Борис Тодоров“

От същия ден има протокол и за разпита на Рад Богоев. Но понеже, много от въпросите, както и отговорите (в които копоите търсеха разлики, за да „изобличат в лъжа“ разпитвания) се повтарят, тук и в следващите „интермедии“ съм елиминирал повторенията и подредил показа-

нията в хронологичен ред. По-долу следват групирани протоколи на Рад от 27.IV.1953 г., 29.IV.1953 г., 4.V.1953 г. и 6.V.1953 г.:

„В началото на 1951 г. при мене дойде ГКГ с когото сме съученици и се знаем от 1950 г. Той ме попита имам ли пистолет и дали зная от кой може да се закупи. Отговорих, че нямам и не зная кой може да има... Освен това, докато Георги беше ученик в София ми е писал писма, в едно от които искаше да му намеря селски дрехи и да му ги изпратя. За каква цел му бяха дрехите не помня, но мисля, че в писмото пишеше и може да се провери...

Веднъж по движението (нак през 1951 г.) Гошо ми каза, че може да се създаде голяма нелегална организация из цяла България, каквато навремето организирал Васил Левски през турското робство.“

На въпроса на следователя: *„Против кого ще се бори тази организация?“*

Рад отговаря: *„Това нещо Гошо не ми е казал, обаче аз подразбрах, че борбата ще се води против народната власт.“ (NB Не ли против властта на султаните?)*

Въпрос: *Какво отговорихте на Георги по тая негова теория за нелегална организация?*

– Отговорих му, че може би е възможно да се организира нелегална организация като през цялото време, когато той говореше, аз мълчах и го слушах. По тая начин, с мълчанието си, не му дадох да разбере какво точно мисля по този въпрос...

В Панагюрище, през лятото на 1951 г. или есента Георги дойде при мен у дома и донесе писмо, написано с молив, което смяташе да даде, доколкото си спомням в английската легация...

Въпрос: *Какво съдържаше писмото?*

– ГКГ беше написал, че група свободолюбиви младежи от гр. Панагюрище се нуждаят от оръжие. По този начин, той ми каза, че ще може да предизвика чиновниците от чуждата легация да отпуснат оръжие с което да се въоръжи организацията, която смяташе да създаде...

Въпрос: *Предаде ли Георги писмото и по какъв начин?*

– Доколкото си спомням, през пролетта на 1952 г. той беше ходил в София и след като се завърна каза че правил опити да предаде писмото в легацията, обаче му отказали да го приемат... Каза, че ще прави опити с английската и югославска легации, но по-късно разбрах, че не е успял да се свърже с нито една легация...

Въпрос: *Кога ГКГ е правил друг опит да влезе във връзка с чужда легация и с коя?*

Отговор: ГКГ е направил опит да влезе във връзка с югославската легация по телефона. (NB ГКГ е правил опит да се свърже и... по водопровода.) Това стана така: През м. май (4 или 5) аз отидох в София, за да посрещна брат си Бончо, които по това време излизаше от Плевенския затвор. Понеже не познавах София уведомих предварително Гошо, за да ме посрещне на гарата. На другия ден ходихме пеша и с трамвай и Гошо ми показа почти всички легации. Когато стигнахме до една телефонна будка, Гошо извади от джоба си няколко листа от телефонния указател (после разбрах, че са ги откраднали с ПНП от една поща), извъртя номера и на телефона се обади някакъв чиновник и каза, че го няма лицето, което Гошо търси. Аз чух Гошо да казва: „Няма ли го? – и окачи слушалката. Тогава той не ми каза с каква цел е търсил среща с човека от югославската легация...“

„В средата на 1952 г. панагюрците Радко Богоев и Коста Длъгнеков, вече трудоващи в мините около Мадан, си бяха дошли в отпуск. Имало е случаи когато сме се срещали с тях и ГКГ. Направи ми впечатление, че Георги и Радко водят разговори за работата в мините. Чувал съм Радко да му казва, че там се копаят различни руди като е обяснявал подробно какви са те. Гошо от своя страна го разпитваше какво е положението там и му задаваше най-различни въпроси за рудите. Радко казваше, че някои трудоващи са правили опити да минат границата и са били залавяни. По същите въпроси ГКГ се интересуваше и при разговорите си с Коста Длъгнеков. Няколко месеца по-късно, Гошо ми е казал като отида войник, ако ме изпратят в някоя мина да наблюдавам и се интересувам какви руди се копаят и въобще за всичко интересно да му пиша. Аз предполагам, че от тия сведения Гошо се е интересувал, за да ги даде на легациите когато се свърже с тях. (NB Бая бой ще да е изял Лако, лека му пръст, за да го накарат да съчинява подобни мерзости и глупости. Ако, разбира се, написаното не е полицейски „реализъм“.)

Въпрос: Как погледнахте на тия шпионски намерения на Георги, дадохте ли съгласието си да му съобщавате данни от поверителен характер?

Отговор: Аз погледнах на тия нареждания на Гошо с изненада и му казах, че тая работа не е за мен и не се съгласих да му стана помощник в събиране на сведения, които са държавна тайна. Пропуснах да кажа, че Гошо ме учеше да съм гледал, когато отида войник, да наблюдавам и научавам повече неща... (NB Копоят се стареа да набута на Лако и член 83 за шпионаж, но той се дърпа и гледа да се откачи като кучка от...)

Въпрос: Какви други вражески деяния сте извършили в Панагюрище?

Аз вражеско деяние в Панагюрище не съм извършил. ГКГ ми говореше, че смята да направи бомба, която да хвърли в София в някоя легация, без да уточни коя. Един ден дойде у нас с едно шише и фитил и каза, че ще прави опити за колко време ще изгори фитила и как да скрие пушека. След като завърши опитите ми поиска нашата матарка като ми каза, че ще я употреби при опитите и направата на бомбата. Аз му я дадох... След известно време по пощата

пристигна колет, изпратен от някой си Михайлов от София, който съдържаше няколко чугунени муфи. Гошо ги взе като каза, че от тях ще може да се направи бомба. Той не ми каза от къде ще вземе взрив, нито кой ще направи бомбата... Тъй като с Георги се срещахме всеки ден било в къщи, било по чаршията, веднъж той ми каза, че пред един железарски магазин видял широка и дълга тръба, подходяща за направа на бомбата и ми каза да впрегна някоя вечер колата с воловете и да я откраднем. Отговорих му, че не мога да направя това. (NB А можехме да направим бомба за цял квартал.)

ГКГ ми каза, че се е срещал с Никола Григоров (болен и физически недъгав), който имал една бомба от брат си, който сега е в затвора за нелегална дейност и ми предложи да отидем някоя вечер и да я вземем, обаче така се случи, че не можахме да отидем. Няколко дни покъсно я взели с Пенко и ми я показаха. Беше малка яйцевидна, чугунена, отбранителна бомба. Повече подробности за тая бомба не зная. Освен това, доколкото си спомням, беше взел решението като отиде в София (вече като студент) да разруши някаква статуя на Сталин. (NB Лако започва да дава злокачествени показания за всичко и всички за които си спомня или е чул. Не е ясно дали го прави от страх пред инквизициите или от злоба към мен загдето бях като таран, не искащ да разбере, че с взлом в Свободата не се влиза!)

Един ден, през лятото на 1952 г. Гошо ми каза, че са решили с ПНП да откраднат една пишеща машина от поликлиниката.

„По нареждане на Петров, закупих листа и индиго за пишещата машина, която ГКГ винаги разглеждаше наравно с оръжието като едно от най-важните средства за борбата. Същевременно Казах на братовчед си Митко, по нареждане на ПНП, когато купи листата и индигото да ги тупа с ръкавици, за да не остави отпечатъци... Казах му така, защото според думите на ПНП на тези листове ще се печатат може би позиви. С МИТКО стана дума и за пистолета, който ГКГ искаше да купи и той ме свърза с Тодор Шопов от тяхната махала, който имал такъв. Но не го купихме, защото беше малокалибрен – 6,35 мм... На Гошо не съм споменавал за тоя пистолет.“ (NB По този начин, Лако е навързал три синджира роби без да разбере, че той ще ги води – „по член 70 ал. 1 от НК“)

„Знам, че през лятото на 1952 г. – продължава Рад Богоев – ГКГ и ПНП заминаха за София, където се бавиха 10-15 дни. След като се върна от София, Гошо ми каза, че двамата с Пенко са поставили бомба пред някоя легация в София, която избухнала. По същото време, мисля бяха взели пишещата машина със себе си...“

(NB Нарочно или не, Лако обръква хода на събитията. След експроприацията на пишещата машина от поликлиниката в която Рад беше отказал да участва, аз преустанових всякакви връзки с него, защото той явно ставаше само за приказки. За първата бомба на „Оборище“ той е научил от Петър, който си замина веднага за Панагюрище. Аз отпътувах за родния си град, където престоях десетина дни, след което се върнах в Панагюрище, за да си приготвя нещата за

лаборантския курс. Там седях ден-два през които най-малко съм имал желание да се срещам с Лако. Следващата ни среща беше в съдебната зала. Самият той също свидетелства в показанията си, че за никаква друга „вражеска дейност не му е казване, никакви задачи не са му възлагани, по своя инициатива нищо не е предприемал и никакви престъпни деяния повече не е извършил“ – в протокола от 29.IV.1953 г.)

„В предишния разпит пропуснах да кажа, че един ден през пролетта на 1952 г. бях на горната чаршия, когато ме извика Петър Каназирски от П-ще и ми каза, че понеже ме е виждал със Стефан Пъков (сега в затвора за нелегална дейност), смятал че сме приятели и че имал около себе си хора, които искали да образуват нелегална конспирацията, а ако съм можел да ги присъединя към нашата организация.“

(NB Изглежда, проектираната организация е станала публична тайна и към нея вече се насочват като към бюро за рекрутиране на доброволци от всички страни. Как е станало това, така си остана неизвестно, както и кои от тях макар и на думи са искали да вземат участие в борбата с полицейската диктатура на БКП и кои са били изпратени от ДС? След това Лако обяснява, че брат му наредил да събира пари за подпомагане на затворници, по който повод намесва и някои от панагюрските овчари, сред които Кръстю Джигов, Тодор Шопов и т.н. Изобщо, четейки тези протоколи, оставам с впечатление, че на Рад всички му **нареждат**. По този начин, той се е надявал да бъде нареден сред последните в обвинителния акт.)

След моя арест, Рад описва случилото се така:

„Получих писмо от ПНП, чрез братовчедка му Варвара. Тя ми го предаде на движението. Прочетох го на другия ден. В него пишеше: „Драги Руди, подгонен съм от милицията в София и от 30 март ставам изгнаник в горите.“ Той ме молеше да потърся ГКГ, ако се е завръщал в П-ще и да му предам да бъде на 1 април в гр. Карлово като тръгне от Пирдоп с обедния влак. Петър щял да го чака на гарата и на място да вземат решение какво да предприемат. Ако не намеря Гошо, аз да замина за Карлово. Друго в писмото не пишеше. Аз съобщих за това на брат ми Богой и той ми каза, че не трябва да ходя никъде! Същия ден намерих Огнян – брат на ГКГ в къщи му и го запитах дали Гошо се е връщал от София. Той ми отговори, че брат му Георги е арестуван в Горна Джумая. Научил го от писмо на техен роднина. Тогава му казах, че Георги е трябвало да замине на среща с Петров. След 3-4 дни (на 4 или 5 април) написах писмо до Петров, че Георги го няма, а аз не мога да отида на срещата и го занесох на Варвара. Тя не взе писмото и ми каза, че не знае адреса на братовчед си. Аз го изгорих, заедно с писмото на Петров, тъй като той ми нареждаше да го изгоря...“

(NB Подобни показания разкриват Андрешковата шмекерия на част от „конспираторите“ през периода 1947-1953 г. Напрасно се опитвах по хиляди начини да ги въвека постепенно в една системна дейност, върху която база да се създаде организацията. Тяхната готовност и обещания не отиваха по-далече от тия на другарите на Дякона от преди 80 години. Не помогнаха и

„сухите тренировки“ на бой в парка в Панагюрище. Изобщо, ако не бяха младежките илюзии, „рицарските романи“ за нашето възраждане и панагюрската атмосфера, поддържана от легендите за априлското въстание, аз трябваше много по-рано да се освободя от приятелските сантименталности и да разбера, че с подобен човешки материал не може да се приготви нищо по-различно от това, което ще стане 35-40 години по-късно, когато „падаха стените“.)

*

По случай именния ми ден (6 май), джандарите са искали да ме сюрпризират като са разпитали и Иван Гуляшки – през деня или през нощта? – никой протокол няма час, други нямат дати, трети са неверни, но това са подробности, които в онази епоха бяха без значение. Разпитът му започва с традиционния тъп

„Въпрос: *Покажете на следствието каква вражеска дейност сте провеждали срещу народната власт – кога, къде и с кого?*

Отговор: *Практическа вражеска дейност нямам, но ми е известна извършената такава от лицата ГКГ и ПНП. Освен за двете бомби, той съобщава, че при разговор между трима ни в квартирата му ГКГ казал, че някой път може да убие прокурора Петрински. По тези въпроси друго не сме говорили.*

Следователят: *Гуляшки, за последен път ви предупреждавам, че трябва да говорите самата истина. Покажете, какво направихте като член на ДСНМ за предотвратяване на вражеската им дейност, за която са ви разказали ГКГ и ПНП?*

(**NB** Първо Иван беше като нас изключен от ДСНМ и второ – не можеше да направи нищо, за да я предотврати, тъй като тя беше вече „консумирана“.)

Гуляшки: *Аз попаднах напълно под влиянието на моя съученик и приятел ГКГ, който като вражески елемент винаги злословеше по адрес на властта. Самият аз също бях настроен срещу властта, поради това, че баща ми бе ликвидиран през октомври 1944 г. като бивш кмет на с. Раковица – Кулско...*

Въпрос: *Покажи ясно и конкретно каква друга вражеска дейност са провеждали ГКГ и ПНП, която Ви е известна, тъй като следствието разполага с достатъчно доказателства с които може да Ви изобличи в лъжа. (**NB** На Вас ти говорим!)*

Отговор: *Доколкото си спомням, през есента на 1952 г., движейки се през деня с моя приятел ГКГ по бул. „Руски“, той ми каза „Иване, имам намерение да прекъсна лаборантския курс, за да се посветя изцяло на нелегалната революционна дейност. Търсим връзки с някоя от легациите, за да се снабдим с оръжие и средства за една ефикасна борба с властта. Ще образуваме и нелегални групи, които в случай на разкриването им или на война трябва да отидат в*

Балкана. “ После ме запита съгласен ли съм да участвам в тази борба и минем в нелегалност. Аз, разбира се, си дадох съгласието да участвам в борбата против властта. (NB С това „Аз разбира се, се съгласих“, според чекисткото правосъдие, Иван Гуляшки вече е консумирал състава на чл. 70, алинея II от НК – 1951 г.)

Глава X

КАПИТУЛАЦИЯТА НА МАРДОХАЙ

На следствие ме свалиха може би седмица след оня паметен Гергьовден. Чалъков беше сам в кабинета си. Когато седнах, той повдигна глава и каза:

– Можем да продължим разпита. Да видим, до къде бяхме стигнали? Да-а-а! Константинов, какво ще ни кажеш за Никола Григоров?

– Писал съм и за него. С него ме запозна Петър Николов...

– Знаем това. По всички въпроси отнасящи се до двама ви с Пиклев можем да сравняваме показанията ви и ако е необходимо ще ви направим и очна ставка. Ето тука, той казва – и Чалъков започна да чете от разпръснати по бюрото му листа – че сте взели една бомба от него и още, че Григоров те е изпращал в Пловдив, за да установяваш контакти с нелегални. Обясни как стана това.

„Явно знаеха подробности. Източникът им би могъл да бъде или Петър, или Кольо, макар че не допусках да са го арестували в състоянието в което се намираше. Тогава? Тогава изглежда са арестували Петър. Как ли щеше да се държи, след като през цялото ми следствие се стремях да прехвърлям колкото се може повече неща върху него.“

– Ще говориш ли? – ме сепна гласът на Чалъков.

– Петър Николов разчиташе много на връзките на Григоров и смяташе, че той ще помогне за снабдяването ни с оръжие. В резултат получихме една обезвредена бомба с обещания за някаква радиостанция, която била у негов човек. За името му не го питах, но и радиостанция не видяхме.

– А за други връзки не е ли ставало дума между вас?

– С едно писмо, Кольо ме изпрати при непознато мен лице – домакин в пловдивската болница, което по думите му можело да ни свърже с нелегална католическа организация. Заминах

за Пловдив, намерих го и му предадох писмото като казах, че съм изпратен, за да установя контакти с католици. Лицето прочете писмото, погледна ме и рече, че не знае нищо по този въпрос. Добави, че навярно Кольо нещо е объркал и понеже бях започнал да се нервирам, ми каза, че ще е добре да се успокоя, да се прибера в къщи и да си гледам работата или училището...

– А какво ще кажеш за прокурора Петрински?

„Това вече миришеше на развалено и тук Кольо не можеше да има пръст. За тая свиня – софийския прокурор – бяхме говорили само с Гуляшки и с Петър Николов Петров... Да става каквото ще.“

– С Петър Николов сме допускали възможността да стигнем до съда. За да избегнем да ни бъде прокурор Петрински, чиято слава на секира се носеше, искахме да му попречим да се яви в съда.

– Как, като го убиете ли?

– Не, но като го превърнем в страна, лично заинтересована от изхода на делото. Затова пуснахме тая муха и пред Гуляшки.

– Да, но те и двамата твърдят, че си щял да го убиваш с кама.

– Щом сме двама на един, пишете каквото искате, аз съм съгласен да приема върху си приказките за убийство на прокурора.

– Константинов, трябва да знаеш, че и това обвинение ще фигурира в твоя актив.

– Гражданино Чалъков – за пръв път се обръщах към него така – вие ще ми искате смъртна присъда за бронзовата статуя на вашия покоен вожд. Така, че един Петрински в повече, едва ли ще натежи много на везните на Темида.

– Мръсен език имаш и затова миналия път търсихме лекарска помощ. Защо не говориш честно и открито, пък и на мен лично да помогнеш да си свърша коректно и в срок работата.

– Аз съм съгласен, но когато ви казвам моята истина, вие не я записвате или късате протоколите, а вашия пиян шеф...

– Шефът ми няма да обсъждам с подследствени. Отговаряй на въпросите ми и ще видиш как всичко ще завърши приятелски. „Майко мила, пази ме от такива приятели.“

– Задавайте по-точно въпросите си. Аз съм готов да им отговарям.

– Учил ли си Рад, като отиде в казармата, да си отваря очите и ушите, да наблюдава и да запомня всичко по-интересно?

– Не само в казармата, но и в училището, когато му преподавах уроци по математика, го учех да върши същото.

– Да но тука си му искал да събира сведения за рудите, които се копаят в Родопския басейн...

– Пак ли със шпионажа ще започваме, та помислете, цялата тази история е смешна. Мините в Родопите бяха в германски ръце през войната и те сигурно знаят много по-добре от всички ни какво има там.

– А не си ли говорил пред Рад с югославската легация? С кого си искал да се свържеш? Както виждаш, даже и това знаем.

– Това беше през ония месеци на 1952 г. когато мислех, че от Рад може да излезе борец. За да го окуража му инсценирах един несъстоял се разговор със споменатия вече Райф Диздарович и пунтирах, че са ми казали, че отсъства. Тази е истината за телефонния разговор. А после, както вече признах, разбрах, че от Рад нищо не става и съжалявах, че съм си хабил времето и думите.

– Говори какво знаеш за Стефан Немигенчев, Тодор Хасанов, Каназирски и т. н.

– За пръв път чувам тия имена.

– Константинов, за последен път ти казвам, че трябва да говориш истината пред следствието. Ние имаме факти с които можем да те изобличим.

– Искахте честни отговори, а вие не задавате честни въпроси. Аз също заявявам, че не познавам такива лица и чакам вашите разобличения.

– Добре, после ще се върнем към тоя въпрос, щом искаш. Кажеш сега казвал ли си пред различни хора, че може да се направи голяма организация из цяла България за борба срещу народната власт?

– Да, аз и сега мисля, че е възможно това да се направи. И какво от това?

– Но сте търсили и оръжие...

– Да за война, която не е започнала, с организация, която само е проектирана и с бойци, които не искат да се бият и дори – да се защитават. Вече говорихме неведнъж по „организационния въпрос“...

– Когато сте разговаряли с Катранджиев, вие сте знаяли, че очаквате оръжие от империалистите, нали?

– Това беше една злощастна идея на Петров, аз бях за самовъоръжаване. Но и така да е, Сталин не получаваше ли оръжие и помощи по заем-наем от същите тези империалисти? А ние само сме говорили.

– Тоя език ще ти изяде главата. Едва си навършил 20 години и нишката на живота ти ще бъде прекъсната. Няма да видиш зората. Преди изгрев ги разстрелваме.

– Астрономическата зора не ме интересува, а другата – историческата никой не е успял да я спре...

Макар и рядко, в такива случаи показвах зъби и нокти през нощните „бдения“ в следователския кабинет. Може би не трябваше да го правя, но понякога то беше по-силно от разума ми.

*

В ранната вечер на 15 май, когато току-що бях излапал фидената си чорба, Чалъков ме извика на разпит. Пунтиреше добро настроение. И ми честити рождения ден. Рекох си, щом ще правим театро, макар че времето и мястото не бяха най-подходящите за честитки и учтивости, и аз ще ти благодаря, без да пожелавам „Да ти се връща!“ . След честитката, която по-скоро беше гавра, без да губи време, той подхвана:

– Константинов, въпреки отричането ти, изглежда въпроса за организацията те е занимавал доста сериозно. А, какво ще кажеш?

– Мене много въпроси ме занимават, включително и организационния, но да се каже сериозно, ще бъде пресилено.

– Ами ето какво казва Пеев по въпроса: „Схемата беше следната: широка мрежа от нелегални групи на базата на тройките/петорките. Членовете им не трябва да се познават помежду си. В центъра на организацията да стои един човек (имайки предвид себе си), който да ръководи цялата дейност на организацията. Задачата е да обедини и подготви вражески настроени срещу властта елементи, тъй като при една война властта сигурно би предприела мерки срещу тях. Те ще се защитават и същевременно ще водят борба против властта. Това бяха принципните начала според ГКГ за изграждане на една нелегална организация...“ Да продължавам ли по-нататък?

– Възможно е да съм водил с Пеев подобен разговор, не си спомням, но това с нищо не доказва, че има организация или че съм започнал да я създавам... Тогава Чалъков замълча, а ако трябваше днес да говоря „честно“ с него, бих му казал:

В младите си години Петър Пеев притежаваше пъргав, оригинален и когато не оригиналничеше – не лишен от дълбочина ум. В разговори и спорове с него можеше да се проверят устойчивостта и реализуемостта на определени логически конструкции, както и да се използват

критичните му бележки за заостряне на вниманието върху слабите им пунктове, да се внесат корекции или да се изоставят схемите и всичко да започне отново...

Иначе, както може лесно да се забележи от всеки, имащ елементарни познания за принципите на „партийно строителство“, изложената в показанията му схема е в пълно противоречие с моите анархистически разбирания, „принципни начала“ и най-важното – с организационната практика, която копоите на ДС така и не можах да разберат, ако се съди по „Схемата“ от „Албума“ им. Те я бяха построили по изложените в показанията на Пеев „принципни начала“ на една организация в която „демократическия централизъм“ и йерархическото ръководно начало бяха доведени до екстремум, какъвто нито Сталин, нито Хитлер бяха успели да достигнат. По тая „схема“ ни и осъдиха за което в известен смисъл може „да се благодари“ на Пеев.

Това, към което се стремяхме, или по-точно, към което се придържах, в ежедневната ни работа, беше „построяването“ на мрежова организация в която „тройките“, „четворките“ или „петорките“ също имат своето място, но чиито връзки, принципи на функциониране и взаимодействие са съвършено различни от описаната свръхцентрализирана машина, която е подходяща най-вече за една абсолютна и по-злокачествена диктатура от тая на Джугашвили-Сталин и неговите ученици-чираци, която ние анархистите искахме на всяка цена и с всички сили и средства да „подровим, разклатим и съборим“ и в крайна сметка – унищожим без остатък.

Пак в порядъка на „дискусии“ от рода на тая с Пеев, търсехме принципи и структури, отговарящи на нуждите на конспирацията като цял срещу ширещото се предателство и мерките срещу него. Разисквала се е необходимостта от дубльори в сянка на „възловите членове“, с чиято помощ да се възобнови организацията и функционирането ѝ и в случай на провал. (При условие, че арестуваната част от мрежата удържи на инквизициите и предотврати пълното ѝ разplitане).

Абсолютното средство срещу провала и разplitането, както вече казах, бяха смъртта в боя или самоубийството. (Пример за такъв самоотвержен акт в първата ни – дано да не и последна – възрожденска епоха, бе дал Ангел Кънчев. За съжаление тази порода революционери са рядкост. Размножаването им е може би въпрос и на възпитание.) С оглед нуждите на борбата се разглеждаше и възможността за проникване в управляващата партия и в нейната квинтесенция – тайната полиция. Не за да се води тя „отвътре“, а за да се маскират революционните акции чрез партийния билет или полицейския пагон. Но и това „решение“ приличаше по-скоро на ненаучна фантастика за самотните бойци от „тихия фронт“, отколкото да отговаря на нуждите на една продължителна и изтощителна война не на живот, а на смърт с враг, който по безпринципност, аморалност и жестокост, по безскрупулност, коварство и цинизъм надминаваше всичко с което революционерите се бяха сблъскали в българската, а може би и в световната история. (В светлината на търсенията на оптимално, локално решение на организационния проблем в епо-

хата на „сталинизма“, трябва да се разглежда и идеята за 13-членната ТОТ, за която споменавах и в писмените си „самопризнания“.)

Друг въпрос, който занимаваше най-трескаво съзнанието ми беше този, свързан с текущите задачи на една мрежова организация, която да бъде отворена, за да може да се разширява и в подходящ момент да обхване масата от народа, без чието съзнателно участие и инициативи никаква революция не бе възможна. И същевременно да съдейства за формирането на бойците, без да ги отклонява от прокламираната цел – СОЦИАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ. Тези задачи, за да отговарят на принципите върху които може да функционира мрежовата организация, трябваше да бъдат максимално децентрализирани и дисперсирани. От тези изисквания (а може би и поради темперамента ми) аз бях стигнал до заключението, че най-подходящи за целта действия – индивидуални и/или масови – си оставаха експроприациите, саботажите и диверсиите (терористическите акции считам, че имат смисъл и могат да бъдат ефикасни само в революционна криза, когато станат масови и превърнат участниците в тях, в ядра на революционните колони на въставащия народ). Разбира се, изброените преки действия, съвсем не изчерпваха методите на борбата с диктатурата и вида на организация на членовете ѝ и техните групи. Тя оставаше отворена за всякакви идеи, инициативи и експерименти.

Отказът от „самопризнания“ по някои от тези и други опасни теоретико-практически теми, но най-вече „искреността“ пред копоите, засягаща факти и хора, които имаха някакво отношение към тях, само увеличиха дозите безсъние, побоища и инквизиции на които бях подложен по време на „следствието“. Всичко това вкупом и някои други съображения ме доведоха до едно крайно решение за което разказвам във следващата глава. Разбира се, с това не искам да обвиня други и оневиня себе си. Попрището на революционер, което си бях избрал свободно и доброволно, за да не кажа със страст, ме задължаваше да тропам на всяка подходяща врата и да търся за каузата на свободата всеки мислещ и можещ човек. (До известно време считам, че такива са Рад или Пеев, поради което продължавах да търся дружбата им и след гимназията с цел подпомагане на влизането им в борбата.) Наложително беше прекъсването на всякакви приятелски връзки, всеки път, когато се убеждавах, че съм се излъгал в оценката си за даден индивид...

Но през оная вечер не му казах нищо от това, което мислех, понеже винаги съм мислил и мисля, че всякакви „честни“ разговори с копои са безчестие, а и Чалъков бързаше за някъде, поради което продължението на разпита не се състоя.

*

На следващата нощ пак ме свалиха в следствения кабинет и Чалъков, който беше сам, казаше със заплаха в гласа си:

– Константинов, ти отново заблуждаваш следствието. Говори от кога и с кого започна твоята вражеска дейност?

– Вече говорих за сбирката на трима ни с Рад и Петър, на която обсъждахме въпроса за търсене на оръжие за самоотбрана...

– Остави тая приказка от хиляда и една нощ и ни разкажи за твоята вражеска дейност през 1949, 1950 и 1951 г.

– През тези години, по-скоро властта предприе враждебни действия срещу мен и други като мене...

– Това е лъжа, ето какво казва твоя приятел Рад Богоев: „Вражеската ми дейност започна като ученик в VI клас през учебната 1949/1950 г. със Стефан Пъков и ГКГ, изселен от с. Любимец. Гошо беше научил, че имам брат в затвора за извършени престъпления към народната власт и към края на 1950 г. започна да ме търси и искаше да се сприятелим. При тия общувания той ми казваше, че местото ми не е в ДСНМ, защото брат ми страда, а аз да бъда в услуга на комунистите. По такъв начин, оказвайки ми вражеско въздействие, Гошо успя да ме откъсне от ДСНМ, а по-късно заради дружбата ми с него и Пъков аз бях изключен от младежкия съюз. Така минах на вражески позиции и започнах да слушам и възприемам това, което ми говориха те...“ – да продължавам ли?

– Да, това е интересно като психология на подлеца...

– Слушай, престани да се подиграваш с органите, защото приятелят ти казва, че сте се готвили с намиращия се в затвора Стефан Пъков да отидете в Балкана бандити и за целта сте търсили оръжия. Ти даже си дал, бинтове, йод и аспириин...

– Това са бълнувания. Той е объркал всичко – баща ми беше съден по обвинения за бинтове и йод през 1948 г., но Върховния съд го оправда. Не съм го аз търсил, а той имаше нужда от помощ в математиката и освен това, в края на 1950 до лятото на 1951 г. аз бях ученик в София...

– И това ли не е верно, че си му казал – без да се смути, Чалъков продължи да чете – „Гошо ми довери следните негови намерения за снабдяване с оръжия: по време на изселването на турците, щял да иска да бъде осиновен от някой турчин, да замине с него, да се свърже с турските власти, да поиска оръжие и със самолет да се върне заедно с оръжието, да бъде спуснат с парашут в Панагюрския балкан, да скрие там оръжието и тогава да ни потърси... Пак по това време Гошо поиска от мен и Пъков да му намерим пистолет. Щял да прави опит да влезе във връзка с турската легация в София (пак вероятно за оръжие) и ако евентуално милицията се опита да го задържи – да стреля. Щял да влезе в легацията преоблечен като турчин...“

– Ако Рад наистина е казал това, то вие сте го повредили сиромаха...

– Защо?

– Ами тая история задмина барон Мюнхаузените. И вие седите през нощите да записвате глупости...

– Ти не ни учи как да водим следствие, ами отговаряй! Ето от написаното се вижда, че тая ти идея за снабдяване с оръжие на организацията от някоя капиталистическа легация е стара. В писмо писано от тебе и от името на група свободолюбиви младежи и т.н., си посочил и координатите, където да бъде спуснато с парашут оръжието. *„Доколкото знам – продължава Рад Богоев -това беше около връх Буная в Средна Гора, чиито очертания се виждат от Панагюрище – Сочеше и датите за парашутирането, но не си ги спомням...“* На това какво ще отговориш пред следствието?

– Ако всичко това е верно, заедно с осиновяванията, преобличанията с турски дрехи и стрелбата около турската легация, ще трябва незабавно да ме освободите, поради невменяемост...

– А какво ще кажеш за организирането на нелегални тройки, събирането на членски внос и подготовката ви за въоръжена борба, когато в България нахлуят американските войски. Ето Рад пише и за всички групи, които си създал:

„През лятото на 1952 г. Гошо ми говореше за овчарите Кръстю Джигов и Лако Тороманов, за Стою Джуджев, Евгени и Георги Зумпалови с които говорил и можели да се използват за вражеска цел. С тях Гошо продължи да общува и мисля, че ги беше въвлякъл в тройки и петорки заедно с още много други хора. Кръстю Джигов бил готов да излезе в Балкана и стане бандит... За Лако Тороманов знам, че имал бойна пушка със сто патрона. При чичо му всеки три-четири месеца идвал човек, за който останах с впечатление, че е нелегален. Гошо ми даваше нареждане да проверявам дали нелегалните са идвали при Лако и да му съобщя...“ Има и за оръжието на ДОСО-то в Пловдив и за още толкова групи в града и по селата... Всичко това и то ли е мюнхаузенуска измислица?

– Ами Рад казва: мислел, че съм ги въвлякъл в тройки и петорки, останал с впечатление, че някой си бил нелегален, доколкото си спомнял и т.н. Ами питайте него защо мисли така и има подобни впечатления...

Полунощ беше преваляла, когато отговарях на Чалъков и разпитът секна на недовършената ми фраза, защото в килията-кабинет нахлу „мустакатият“ началник на следственото отделение, обикновено, идващ пиан на среднощните „следствия“ и миришец на бъчва. Той беше придружен от стария ми познат – Велинов. Сега можах да го разгледам по-внимателно. Той беше по-нисък от него, мургав, с къдрава коса, приличащ на Квазимодо, с глава на жесток убиец.

Споменът от първата ни среща възкръсна. Предстоеше тежка нощ. Новодошлият се обърна към „моя“ следовател:

– Какво става лейтенант Чалъков, тоя още ли продължава да ни мота?

– Отрича др. началник, дори очевидните и доказани неща.

Обичайният тон на „разговора“, даде груповия н-к на Чалъков:

– Слушай, гад, до кога ще ни разиграваш? Почвай да пееш, защото ако продължаваш да укриваш истината от следствието, ще бъдеш бит още по-жестоко от миналия път.

– Аз съм казал и написал цялата истина, но ако тя не ви стига, пишете каквото искате...

– Така ли? – рече той с онази усмивка на луд, която само разкривяване лицето му и правеше погледа му още по-облещен и очите изпъкнали като на болен от базедова болест – ами, тогава да пишем, че си искал да убиеш другаря Вълко Червенков, а?

– Казах, че можете да пишете каквото искате, нали два пъти не можете да ме разстреляте?

Последните ми думи го разяриха и той се нахвърли с юмруци и ритници върху ми, като крещеше:

– Виждаш ли го бе, другарю Велинов? Виждаш ли с какви бандити трябва да си късаме нервите.

Аз се опитвах да се предпазвам от ударите, докато Велинов го спря и рече:

– Остави го, той ще си признае – и като седна зад бюрото на Чалъков, който му отстъпи мястото си, започна да премята същите листа от които следователя избираше откъси, за да формулира въпросите си. Спря на една от началните страници и обръщайки се към мене добави – слушай внимателно, това което ще ти прочета, за да ти опресня паметта. То е от вчерашните показания на Рад Стоянов Богоев:

„...Вражеската ми дейност започна още като ученик в VI клас през учебната 1 949/1 950 г. със Стефан Пъков (сега в затвора за нелегална дейност) и Георги Константинов Георгиев, изселен от с. Любимец... – и малко по-надолу – Пак по-това време (през Коледната ваканция на 1950/1951 г.) Гошо ми обясни защо в писмото си от 14 октомври 1950 г. ми беше писал да кажа на Пъков веднага да замине за София. Те двамата имали уговорка, когато Гошо го извика с писмо да знае, че се касае за замисления от тях терористически акт срещу Вълко Червенков. По идея на Гошо, трябвало на някакво празненство в София да хвърлят бомба увита в цветя върху бай Вълко.“ – Велинов приключи четенето, погледна ме изпитателно и постави своя „оригинален“ въпрос:

– Константинов, покажете на следствието как подготвихте с упоменатият Стефан Пъков терористичния акт срещу другаря Вълко Червенков?

Беше ми ясно, че разприказвалият се Лако беше объркал от побоищата дати, лица, места и средства за един може би добре замислен, но не състоял се атентат срещу „шопара Червенков”, както наричахме помежду си генералния секретар на БКП и м-р председател на НРБ. Или беше дочул нещо (не от мене) и не го бе разбрал. Отговорих, без да се колебая:

– Това са бълнувания. Не виждате ли, че това са фантасмагории на човек, изгубил напълно разума си. Защо не попитате Пъков имало ли е такава уговорка между нас? Питайте го, с каква бомба сме щели да извършим атентата и защо не е дошъл да ми помага?

– Ще го питаме, но сега искаме ти да дадеш обяснения по тия въпроси. Реших, че само един брутален и нагъл отговор, можеше да отклони в друга посока следствието и отговорих дръзко:

– За нас Вълко Червенков беше дребна риба. Пишете в протокола, че въпросния атентат с букета трябваше да се извърши на „Червения площад“ по случай 33-тата годишнина на Октомврийската революция... И понеже не успяхме тогава, решихме да го убием три години по-късно символично в Парка на свободата. И той взе че умря наистина...

Подигравката ми беше за тях светотатство. Видях как тримата копои като ударени от електрически ток, подскочиха и изпаднаха в бяс, започнаха да ме удрят с каквото намерят и където сварят. От ритниците и ударите им изгубих съзнание. Дойдох на себе си от плисната върху ми студена вода. Изправени над мене Велинов, „Мустакатият“ и Чалъков, чакаха свестяването им. Главата ме болеше отвратително, особено лявата част на горната челюст и в устата ми соленаеше. Изплюх кръв. Бръкнах и напипах счупен зъб, който висеше. Откъснах го, огледах го, после Велинов и като се надигах с мъка, изговорих със затруднение:

– За такъв зъб ще бъде чене, за окото – глава!

– Твойта мама, в ръцете ни си и се каниш.

И Велинов налетя отново и успя да ме удари отново с юмрук в носа от където рукна кръв, а груповият заедно с помощника си едва успяха да го удържат:

– Трябва ни жив до съда – рече „Мустакатият“ – иначе ще се провалим. Той е първият в процеса.

Кръвта продължаваше да тече и аз стиснах ноздрите си с ръка и вдигнах главата нагоре. Синьокапците, които ни охраняваха бяха извикани и понеже се удържах прав като се подпирах на стената, те ме хванаха под мишниците и ме повлякоха по стълбите. Когато стигнахме килия №44, отвориха вратата и ме хвърлиха вътре. Паднах по очи. Идвайки постепенно на себе си, се

обърнах на страни и видях изписания ужас върху надвесените над мене лица на съкилийниците ми. Георги Стефанов и Златко ми помогнаха да се изправа, след което ми поляха да се измия над кофата, защото върху цялото ми лице и палто имаше незасъхнала кръв...

И днес, разказвайки този случай, някои ми напомнят, че наричам болшевиките убийци, сандисти, средновековни инквизитори и мракобесници, след като съм бил готов да прибягна до кървави насилия срещу тях. И задават въпроса: тези които наричам непрекъснато копои, не са ли били в легитимна защита и в пра вото си да употребят всички жестокости спрямо такива като мен?

Ще отговоря още веднъж на въпроса за моралното и историческо право за употреба на насилие: Зависи кой какви цели преследва и най-вече какви резултати постига? – Техните ги видяхме: те се върнаха през блата от кръв, пот и страдания там откъдето тръгнаха, осявайки целия този безсмислен кръговрат с милиони трупове и най-тежки престъпления против човешкия род, и което е най-страшното – против неговото бъдеще. И в името на какво? – На превръщането им в „честни бизнесмени“ и патриотични капиталисти; на защитници на „социалния капитализъм“ и „социалната глобализация“, която някога техния учител Ленин наричаше социалимпериализъм; в проповедници на „правовата държава“, която е маска на диктатурата на кесията; във войници на... НАТО и жреци на Мамона.

Унищожавайки надеждите и вярата на хората и народите, че ще могат да живеят братски в свобода и равенство, те замразиха историята за векове и позволиха реабилитацията на всяко историческо мракобесие и черносотничество, на робството и мизерията, в борбата с които дадоха живота си толкова предтечи. Резултатите нямаше да бъдат по-различни ако, поради прищевките на историята, бяха победили в световен мащаб. Само биха изпреварили с половин век днешната глобализация на пазара на стоки и хора и повсеместната диктатура на капитала в най-отвратителните им, оруеловски форми...

Що се касае до нас, ние сме единствените, които не измениха на идеалите и на стремежите на „низшите класи“ в техните борби за еманципация. Колкото и да е тъмен хоризонта, колкото и безнадежден да изглежда днешния ден за презрените пари и пауперизираните милиарди, за подтиснатите и унизените върху петте континента, ние ще бъдем сред тях като фермент на бунта и Социалната революция, защото ако човешкият род има бъдеще, то не може да бъде търсено въвн от планетарната победа на нашия анархокомунистически идеал...

На 18 срещу 19 май, още подутините по лицето ми не бяха спаднали, бях отново на следствие. Чалъков огледа състоянието в което се намирах, сви рамене и каза:

– Сам си си виновен, ако беше говорил честно и открито, никой нямаше да те докосне с пръст – мълчах и го гледах втренчено из под сцепената ми лява вежда, а той продължи – колко пъти ще се връщаме към въпросите свързани с вашата нелегална организация. Кои членуваха в

нея, кой и беше ръководител, какви цели и задачи си бяхте поставили и каква дейност развиваше тя?

– За конкретните действия извършени от мен и ПНП и от мен и Зафиров говорих многократно. Всичко останало бяха проекти и приказки, но вие търсите това, което не съществува.

– Не е така Константинов и ти го знаеш най-добре. Аз ще те опровергая с показанията на най-добрия ти приятел и идеен съмишленик. Ето какво казва:

„Формално организация не съществуваше, обаче беше явно, че ГКГ създаваше нелегална организация, която провеждаше вражеска дейност, изразяваща се в хвърляне на бомби, кражби (на взрив, пишеща машина и др.) Проектиране на позиви и прокламации. Търсили сме също съдействието на чужди сили, самият аз се укривах от органите на властта повече от месец. Въобщо мислехме да се борим против властта с всякакви средства. Щяхме да преминем в нелегалност и продължим борбата, ако бъдем разкрити или в случай на война. С тази цел търсихме и съдействието на чуждите легации – за да се снабдим с оръжие и средства. Главният двигател на цялата дейност беше ГКГ, който под една или друга форма беше привлякъл за нелегална дейност, както показах по-горе Рад Богоев, Богой Богоев, Никола Григоров, Евгени Зумпалов, Стойо Джуджев, Кръстьо Джигов, Рад Тороманов, Васил Зафиров, Петър Пеев, Иван Гуляшки. ГКГ увлече и мене в тая дейност...“

– Ти какво ще кажеш по тия въпроси, без да заблуждаваш следствието?

– Ще ви дам абсолютно точен отговор, ако Вие или Пиклев (за пръв път употребих този отвратителен прякор) ми разясните какво означава това, че „под една или друга форма съм привлякъл за нелегална дейност изброената Исусова дружина от която Христос отсъства, но в замяна на това има Юди в излишък? Не схващате ли, че далият тези показания се стреми да избяга от първото място като ме насади мене...

– Добре бе Константинов, кому се пада това място според тебе? Само, че не ме отклонявай от основния въпрос – кои членуваха в организацията ви?

– Аз не съм жури на конни състезания. Вие имате фактите на ръка, ваша работа е да ни подредите в „класацията“. Що се отнася до „основния въпрос“, както го нарекохте, дайте ми очна ставка с ПНП, за да го питам по какво съди, с какво може да докаже, че съм привлякъл кой да е от гореизброените лица и най-вече него самия?

– Мисля, че не е нужна очна ставка, тъй като ще я направите в съда. И не сте само тези 12 човека. Има още много други групи, за които говорят и Пиклев, и Рад, и Богоя. Ще трябва да отговориш на всички тези въпроси и не си мисли, че ще те оставим да се измъкнеш. В заключителния ти протокол трябва да има точни и ясни отговори за всички групи, отделни лица, действия и задачи. Стана късно, върви си сега горе да мислиш и ако трябва, се сърди само на себе си.

Ти какво мислиш, че на нас ни е приятно да водим среднощни следствия с извънредни средства? Хайде охраната дойде! Върви и мисли! Вече нямаме никакво време за губене.

Трябва да е било към 3 часа след полунощ, когато отключиха с трясък вратата и Златко и Георги Стефанов наскачаха сънени. След като заключиха по същия начин, те си легнаха и скоро заспаха отново. Аз само затворих очи, лежах по гръб и премислях дълго, дълго не само следствието, но и целия си живот. Балансът не беше блестящ. В тия мисли, думканията по тенеките врати на килиите и гасенето на лампите подсказваха, че трябва да се става. Макар, че почти не бях мигвал много нощи, а и тази мина в безсъние, не ми се спеше, бях напрегнат и чувствах, че дори и да ме оставят да лежа през деня, едва ли щях да се отпусна и заспя. Даже напротив...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

В протокола на Рад Богоев от 16 май 1953 г., от който копоите са ми задавали част от въпросите си при разпитите, намерих много групи и индивиди за които той е „предполагал“, че съм ги организиран в тройки и петорки. Сред тях на първо място е ПНП. За двама ни той допълва сведенията на ДС за взривове, опити и бомбени актове, но това са бели кахъри в сравнение с изброените хора за които той е говорил поименно. Въпреки избутването ми на първо място и шмекериите с които иска да се измъкне от по-тежките обвинения, иска или не, той дава достатъчно показания, които ще позволят на копоите да му отредят „почетно“ място в листата на обвиняемите по нашия процес. Ето илюстрации от „самопризнанията“ му:

„...Гошо ме извика в София като ми каза, че докато е топло ще работим по постройките, а като стане студено – ще печатим позиви и ще ги разпръскваме из града... Със спечелените пари, казваше той, ще си купим цървули, навуца и пистолети, за да се въоръжим. Ако ни разкрият за позивите, ще хванем гората и ще станем бандити. С това беше съгласен и ПНП. ГКГ казваше, че след като станем бандити през зимата ще се укриваме в негови приятели в Любимец, а през лятото ще действаме из гората и ще се храним из овчарските колиби. (NB Ако това беше вярно, то морето ще да ни е било до колене, само че аз знаех какво е положение в Любимец след многобройните бягства и изселвания, а и опита на Ботев с овчарите и гражданите на Враца, след слизането му на Козлодуйския бряг по пътя до Вола беше пред очите ми.)

Аз останах около седмица в София и след като не намерих подходяща работа, се завърнах в Панагюрище. Гошо ме караше аз да работя, а той да учи и със спечелените пари да купим цървулите и оръжието. Тая работа ми се видя тежка и аз напуснах столицата. (NB Не зная дали такива „показания“ се нуждаят от коментар. Мизерни са обясненията на Лако или съчиненията на копоите, че съм го карал да работи, а аз да уча. Последното изобщо не ме интере-

суваше, защото, може би, скоро щяхме да се представим „пред Всевишния“ и задгробния кадровик едва ли щеше да ни иска дипломите. А що се отнася до първото, Лако бе добил вече самочувствието на „интелигент“ и не му се работеше каква да е работа. Още по-малко тази, която го карах да свършим: да оберем някой касиер на голямо предприятие, касата на голям магазин или някой новобогаташки дом на „по-равните партийци“, които все още нямаха доверие на банките и кътах парите и бижутата си под дюшеците или в гардероба. Именно от подобна „работа“ той избяга от София, след което разказвал на брат си, че съм го карал да спи под кревата, за да не... изцапал апартамента на „луксозната ми вуйна Кира“.)

Въпрос: Какви връзки имахте с други вражески групировки? (NB Предполагам, че голяма част от имената, освен от панагюрските копои, са извадени от писмата ми до Лако, които той беше... спастрил.)

Отговор: Имахме връзка с едно русо момче от с. Бъта. Наричаха го Царски. През пролетта на 1952 г. Гошо ми каза, че в с. Бъта имало вражески настроени младежи на които той казал, че ще им раздаде оръжие за борбата срещу народната власт. За тази група от с. Бъта Гошо е осведомен от Царски – русото момче на възраст около 21–22 години.

Една събота – пазарен ден – бяхме с Гошо по чаршията и срещнахме братовчеда на русото момче – Царски, който за разлика от другия, беше черноок и с черна коса, мисля името му беше Иван с когото Гошо води разговор на самото място. ГКГ ми казваше, че когато ще пише писма до групата в с. Бъта, ще ги адресира до Дона Германова от същото село, която аз не познавам, за да не буди подозрение, а тя от своя страна щяла да предава писмата на един от двамата братовчеди Царски – русия или черния. Аз от своя страна като получа нареждане от Гошо да пиша на същия адрес. Зная, че в едно писмо той ми нареждаше да се обадя на Дона Германова и му съобща след това кои от групата в Бъта са войници. Начело на групата от Бъта беше Царски. На пазара се видяхме и с братовчед му Питин Къси.

През лятото на 1952 г. Гошо ми каза, че освен младежката група, в с. Бъта има и нелегална Николапетковистка организация, съставена от възрастни.

На 27 април 1953 г. срещнах Царски – Черния из чаршията в Панагюрище, който ме запита какво става с обещаното от Гошо оръжие. Отговорих му че не съм го виждал и му съобщих, че Петър Николов е подгонен от милицията. След това му поисках пари, за да отида на срещата с ПНП на гарата в Карлово, защото предния ден бях получил писмото от Петър, чрез братовчедка му Варвара. Царски – черния нямаше пари и не ми даде... (NB Тъпакът му с тъпак нямаше памет за уроците и повтаряше класовете, а тук е запомнил дори и това, което трябваше на всяка цена да забрави. Заради тази му логорея ми „отпраха кожата“ неведнъж, търсейки допълнителни и прецизни отговори, които да послужат за навързването на още „три пъти по три синджира роби“ към нашия процес, който копоите искаха да направят „назидателен“. Да се измъквам, понякога ми позволяваха грешките в протоколите на дати, лица и факти. Напри-

мер, никакви двама Царски не е имало и е било невъзможно Рад да се срещне с Царски – „Черния“ на 27.IV.1953 г., защото първо такъв Царски не съществуваше и второ, защото Рад и брат му бяха арестувани една седмица преди посочената в протокола дата.)

...Аз оказах вражеско влияние на братовчед ми Димитър Георгиев Митов, който се съгласяваше с нас... После, чрез него взехме пистолет от Тодор Шопов, но понеже беше калибър 6 и 35, ние с ПНП не го одобрихме. По-късно разбрах, че Шопов го продал на циганина Еров от Панагюрище. Както ми обясни Митко, Шопов взел пистолета от овчаря, който пасял овцете им. Той работил преди това в някаква оръжейна фабрика откъдето откраднал частите за пистолета и ги сглобил. От Митко взех през май 1952 г. 3000 лева, за да купим с Гошо пистолет от София, обаче не си спомням дали съм казвал на Митко за това ни намерение... (NB Мамма мия, каква върволица! Колко ли синджира роби можеха да се навървят от такива показания, ако Джугашвили не беше опнал търнаците, вследствие на което „курса на изостряне на класовата борба“ бе продължил низходящо... От гореупоменатите зная, че само Кольо Еров беше осъден на 20 години и се държеше достойно в затворите. За съжаление, беше сантиментална натура и изгуби разсъдъка си в тюрмата.)

През пролетта на 1951 г. Митко ми беше донесъл един револвер – барабанлия с 5–6 патрона, който също бе взел от Шопов. Той стоя у мене 3–4 дни, гръмнах с него 2-3 патрона и му го върнах.

През пролетта на 1952 г. или есента на 1951 г., когато се разхождахме на чаршията с Гошо, ме извика 18-годишният Петър Каназирски – работник в ДИП и ми каза без да чуе Гошо, че имал около себе си вражески настроени момчета и ме замоли да отида да ги организирам в нелегална група и ги ръководя или да ги приемам към нашата организация. Не ми каза кои са момчетата (NB И слава богу!) Аз обаче не му казах нищо за нашата вражеска дейност и му отговорих, че не мисля да им ставам ръководител... С други лица за нашата вражеска дейност не съм говорил.

Въпрос: Лъжеш! (NB Пата-кюта – мръсна гад, ти тука ще умреш! И др. хватки, които не се протоколират от „гражданите“ следователи.) Говори за Тодор Хасанов, Стефан Немигенчев и Георги Мулешков! (NB Това са част от тези, чиито имена фигурират в доноса на Делчо поп Николов.)

*Отговор: Мулешков ми каза, че през есента на 1952 г. бил викан в милицията в Панагюрище, където го разпитвали защо дружи с мен и какво сме говорили, обаче той не им казал нищо. Каза ми още, че и Каназирски е бил викан в милицията и изказа предположение, че може би им е казал, че събирам пари за затворниците и ми каза да се пазя от приятеля му Тодор, който може би е разказал каквото знае за парите.“ (NB И т.н, и т.н. От фрагментите на такива показания, копоите съставяха и редактираха така наречените **заклучителни протоколи** с които трябваше да бъде снабден всеки обвиняем при довеждането му в съда. Тези протоколи пред-*

ставяваха обобщения „труд“ на бияча от ДС, ако беше сам. В тях той групираше всички изтръгнати от жертвата му в течение на всички разпити през цялото времетраене на следствието, късчета истини и лъжи. Следователят ги оформяше в едно цяло, съобразно правилата на милиционерската юриспруденция в НРБ и изискванията на правната школа на Вишински, за да послужат на „народния съд“ за разчистване на сметките с враговете на „народа“, Партията и Държавата...

Много от нещата за които говори Лако са изстискани от него с побоища, глад и безсъние или са „свободен преразказ“ на чутото от брат му Боно или от ПНП с когото се бяха сблизили тясно след заминаването ми в края на лятото на 1952 г. за София. Целите на „Руди“, както галено го наричаха, по време на следствието са повече от ясни: Да оневини на първо място себе си, а после и брат си, доколкото това няма да му навреди, и да стовари цялата отговорност върху мене. Една „тактика“, към която са се придържали болшинството от подсъдимите във всеки процес в който бравата е висяла неумолимо над главите им, особено на по-първите. Не можеш да не изпиташ тъга, когато сравняваш поведението на „еманципираните нови хора на социализма“ с това на шестте хиляди роби, разпънати по пътя за Рим, всеки от които е искал да поеме върху си „вината“ на Спартак. Не съм се сърдил на Лако за избрания начин на самосъхранение. Както казвах неведнъж, по-скоро би трябвало да се сърдя на себе си, че не съм могъл да разбера бързо и точно, кой за каква работа е, и кой не става за нищо... Но не може да му се прости логореята с която се замесваха толкова много хора...)

*

Ако разгледаме внимателно съвкупността от показания, изтръгнати с „къртичи труд“ от следственото отделение на копоите, можем да констатираме, че вън от поставянето на двете бомби до което ДС се добра, благодарение на предателството, стотиците протоколи не добавиха нищо конкретно, освен приказки. Затова, по време на съда, беше сравнително лесно да се отхвърлят някои от полицейските конструкции и се поставят под сериозно съмнение други. Може би за това спомогна и неспазването от наша страна на съзаклятническата формалистика и изискванията на „партийното строителство“.

В мой протокол от 14 май 1953 г., след като ПНП се беше „разоръжил“ до голо, „разплетането на чорапа“ продължи с несъществени подробности. Но безсънието, объркването с кръстосани разпити, четенето на извадки от чужди показания на обвиняеми, свидетели и доносници, цитати от писма, „дневници“ и откъслечни разговори и най-вече липсата на опит от наша страна, позволяваха на ДС да печели „мачовете“ по точки или „с нокаут“, от който поваленият понякога не можеше да се изправи на крака до края на дните си.

Положението се усложни, когато предалият се на милосърдието на палачите Мардохай започва също да изтръсква от торбата си много от това което знаеше. Четейки протоколите му, можем да добием впечатлението, че той прави това почти доброволно. Във всеки случай без

особени насилия. Сякаш е искал да се покае и изповяда като католишки грешник. За това му капитулантско поведение, голямо влияние са оказали и моите показания, отреждащи му водещо място в процеса. Той е поискал да ги опровергае като докаже, че „ръководната роля“ се полага на мене. И тогава са паднали всякакви идейни и морални задръжки, с което сам е предопределил бъдещата си „кариера“ на доносник на разположение, като... проститутките на повикване. Тук прилагам Извадки от заключителен протокол от 18 май 1953 г. (седмица след предаването му) засягащи наши планове и инициативи за борба с диктатурата, както и неговите показания, относно ИЗБРОЕНИТЕ във въпросите на инспектор Чалъков 12 „обекта“ на следствено дело „Злодеи“:

„Въпрос: Петров, покажете пред следствието каква политическа принадлежност (ориентировка) сте имали, какви са подбудите, които ви накараха да отпочнете противонародна, контрареволуционна дейност? (NB „Куките“ от Сигуранцата в качеството си на „авангард на цялото прогресивно човечество“, определят кое е противонародно и кое – революционно!)

Отговор: През 1948 г., когато бях ученик в VI клас в Панагюрската гимназия, ме изключиха от ДСНМ. Бях изолиран от членската му маса и попаднах във вражески настроена среда. С група изключени като мен ученици Пирин Узунов, Павел Тодев, Петър Гандуреков, Динко Хърков, Коста Длъгнеков, Георги Баров, Матей Керемидчиев и аз замислихме отпечатването на позиви с противонароден характер. (Изброените „противонародни елементи“ фигурират в доноса на агент „Никита“ от Интермецото към Глава VI.) За целта трябваше да задигнем от някъде пишеща машина. Но се разколебахме, нищо не се предприе и всеки се оттегли.

През 1951 г. започнах да дружа с Радко Богоев, изключен от Казанлъшката техническа гимназия за участие в анархистически кръжок. Той ме увлече в анархистическите идеи. Говореше ми за образуване на федерации на комуните, за премахване на границите, ненужността на законите, правителствата и др. В последствие, когато се запознах с ГКГ, от него получих книгите „Анархистическа нравственост“ и „Хляб и Свобода“ от Кропоткин, „Свободата“ от Себастиан Фор, „Христо Ботев не е марксист“ и „Държавата или Революцията“ от Иван Рачев, „Поприцето на нихилиста“ от Степняк-Кавчински и др. Вече получих анархистическо мировъзрение, бях настроен вражески срещу всяка власт.

Въпрос: С кого сте споделяли анархистическите си възгледи? Отговор: С никой, освен с ГКГ, който по това време беше за представителната демокрация и доста често сме спорили. (NB Тук ПНП бърка представителната с ПРЯКАТА демокрация, която е другото име на АНАРХИЯТА. Моят „демократизъм“ и тогава се изразяваше в една програма, чието ядро бе образувано от споменатите вече пет точки: 1/ Въръжаване на народа, 2/ Разрушаване на полицията (на първо място тайната – ДС) и на постоянната армия, 3/ Равни заплати за всички работници и служители, 4/ Състезание на всички видове собственост, но съдействие за изграждане на „кооперативна демокрация“ във всички сектори на икономиката и 5/ Право на учредените от въроръ-

жения народ Комитети да контролират всички видове дейности в страната и обществото, с ликвидиране на всякакъв вид „тайни“, търговски, банкерски, чиновнически, дипломатически, т.е. „прозрачност като в стъклена къща“. Тази програма аз разглеждах като основа за обединението на възможно най-широки слоеве от „низшите класи“ в борбата им срещу държавния капитализъм и неговата военно-полицейска бюрократична диктатура. Днес, половин век по-късно – в новия „преходен период“ в обратна посока от държавен към частен капитализъм – моята обединителна програма си остава същата...)

Въпрос: Петров, разкажете кога започна вашата вражеска дейност против властта, с кого и в какво се изразяваше тя?

*Отговор: През 1951 г. станах близък приятел с ГКГ, тогава ученик в гимназията – Панагюрище. Говорехме за световните събития, на политически и философски теми и др. В тия разговори разкрихме един на друг враждебното си отношение към властта. В нас се породи идеята по някакъв начин да започнем борба срещу нея... **ГКГ беше волунтарист. Той твърдеше, че винаги и при всички обстоятелства бихме могли да действваме против „народната власт“** и непрекъснато предлагаше разни идеи като да се намери оръжие, да се отпечатаат позиви, да се търси съдействие от чужда сила, да се събират средства и т.н. Понякога в тези разговори участваше и Рад Богоев, изключен от ДСНМ и вражески настроен. ГКГ се интересуваше постоянно от всички враждебно настроени и търсеше начин да се сближава с тях. По същото време аз се бях сприятелил с Никола Григоров, чийто брат беше в затвора. В един от разговорите ни, той ме запита дали съм чувал за някакъв вътрешен съпротивителен комитет. Аз бях чувал за комитета на Гемето в чужбина. Проявих интерес към комитета за който говореше Григоров, но давайки ми да разбера, че може би знае нещо за този комитет, той не ми каза нищо повече. По искане на Григоров аз го запознах с ГКГ... Това стана през лятото на 1951 г. в къщата на Григоров, който е трудно подвижен. След това ГКГ започна да ходи и сам в тях. Преди да отида в казармата, при едно посещение в Григоров разбрах, че ГКГ е посветил предварително Никола за намерението ни да изпратим писмо до някоя легация, която да ни окаже съдействие с оръжие и средства за водене на нелегална дейност... Освен писмото **по предложение на ГКГ беше изготвен заедно с Рад списък на главните престъпници в нашия град** сред които фигурираха имената на първите хора в Панагюрище: секретарят на околийския комитет на БКП -Цанко Баров, председателят на околийския народен съвет – Калпаков, на градския нар. съвет – Богоев, началника на ДС – Агоп Агопян и др. **Григоров знаеше за всички наши намерения и ги поощряваше...** Когато заминах трудовак ГКГ ме държеше шифровано в течение за извършеното от него. Когато се уволних по болест, разбрах, че е ходил лично в английската, югославската и белгийска легации, за да предаде писмата, но няма отговор. Изказа възмущението си от отношението на легациите.*

Когато се завърнах от казармата на 14 юни 1952 г., донесох със себе си килограм и половина взрив, 30 метра фитил и 20 капсули. Откраднах ги от склада в Мадан до който имах

свободен достъп (аз правех бомбите за експлозиите в шахтите с рудите). За това разказах на ГКГ и Рад Ст. Богоев. Те поискаха да ги видят, заведох ги у нас и им ги показах. ГКГ даде идеята да направим бомби с тия материали и да ги поставим в легащите. (ПНП описва подробно всички опити за създаването на бомбите.) Идеите и реализацията на скриване на пушека бяха негово дело...

През лятото на 1952 г. ГКГ се беше сблизил със Стою Джуджев и го разпитваше как е направен механизма за бомбите в турското консулство в Пловдив... В последствие разбрах от Рад, че е посветен от ГКГ в подготовката на атентата... С оглед една репетиция, за да си изпробваме психиката по идея на ГКГ се реши да задигнем една пишеща машина... Най-напред отидохме една вечер към 22 часа в архиерейското наместничество. ГКГ влезе в преддверието, но ние с Рад останахме вън и не искахме да влезем. Беше ни страх да извършим кражбата. (NB От Бога или от поп Ненчо Гемиджиев? – дъртия С.С.) На следващата вечер ГКГ предложи да отидем и задигнем машината от поликлиниката. Рад не пожела да участва в кражбата. Отидохме с ГКГ към 21 и 30 часа. Аз стоях вън, а той влезе вътре като отключи с направените от мене шперцове, взе машината и я занесохме в нас. На сутринта заминахме за София... Вечерта към 19 часа на гарата ме посрещна Петър Пеев. **От разговора разбрах, че ГКГ е посветил напълно Пеев в намеренията и приготовленията ни за поставяне на бомби в легащите...** (ПНП разказва подробно за поставянето на бомбата на 20 август 1952 г.) При едно негово идване в Панагюрище той ми каза, че чрез негов приятел е научил за пораженията от избухналата бомба. **Макар че ГКГ не ми съобщи името на този свой приятел, живеещ в съседство с Британската военна мисия на „Оборище“, аз разбрах, че той се казва Петър Ковачев...**

Попитах Рад дали брат му Богой, когото още не познавах, ще вземе пишещата машина за което е говорил с ГКГ... Той не каза нищо и машината остана в мене... През времето, когато ГКГ беше в Панагюрище, той се сприятелил с Евгени Зумпалов и Стою Джуджев. Ходеше при тях често, говореха дълго, обаче не ме е посвещавал във водените разговори... **ГКГ се беше сприятелил още и с Кръстю Джигов и Рад Тороманов – и двамата от Панагюрище. В последствие разбрах от него, че им е искал съдействие при евентуална нелегална дейност.** Те са овчари и се съгласили, ако се наложи да го укриват. Когато бях в София през февруари 1953 г. за последен път, **ГКГ ми каза, че е имал разговор с Евгени Зумпалов, в който последният се съгласил да участва в нелегалната дейност, ако се предприеме нещо сериозно и че можем да разчитаме на него в нелегалната си дейност.** Понеже не се познавах със Зумпалов, ГКГ ми предлагаше да ми даде писмо с което да отида при него и се запозная, за да държим връзка. Аз обаче не се съгласих, понеже нямам желание да работя с много хора. (NB Но да го накиснеш като участник в нелегалната ни дейност в угода на копоите, изгаряш от мерак, сукин сине! Друг въпрос е, че следователят на Генко /галено от Евгени/ беше направил предложение да му се дава да плюска „в интерес на следствието“, а след процеса, в шивалнята той разтягаше

акордеона си за наш срам, като държеше будни 700-те човека от трите смени, които бяха работили непрекъснато 36 часа, за да преизпълнят годишния план за производство на милиционерски гащи и фуражки и да спечелят съревнованието с останалите работилници в С.Ц. Затвор! **O mon Dieu, quelle époque!**)

ГКГ ми говореше за някакъв канал за Турция и казваше, че можем да го използваме, ако се наложи да бягаме от страната. Подробности не ми казваше, освен че за него знаел от някакъв човек. **В следствие подбрах, че за канала е научил от Богой Ст. Богоев.** (NB Хайде и него – бам в кацата!) **През януари 1953 г.,** когато си беше дошъл в Панагюрище за ваканцията, ГКГ говореше за необходимостта да се отпочне по-широка и по-активна нелегална дейност. Тогава Богой заяви, че имало директива да не се прави нищо сега. ГКГ настояваше, че трябва да се организират повече хора, да се съберат парични средства и **да се изгради организация...** В течение на няколко месеца – от края на 1952 г. до началото на 1953 г. – ГКГ постоянно ме викаше с писма да дойда в София да работя. **Предполагах, че ме вика да слагаме бомби** някъде и затова, под разни предлози отказвах да дойда... В началото на февруари 1953 г. аз пристигнах в София и го намерих в Александровата болница, където учеше... Той ми каза, че вече са поставили бомба на статуята на Сталин в Парка на свободата с неговия приятел Васил Зафиров. Когато ме запозна с него, разбрах, че ГКГ му е говорил за мен и го е посветил в поставената от нас първа бомба на ул. „Оборище“. За Зафиров знаех, че е изключен студент и че има близки, избягали зад граница. **Той фактически се числеше към нашата група. ГКГ го беше вербувал за нелегална дейност.**

През времето на пребиваването ми в София ГКГ ме запозна и с Иван Гуляшки – негов съкурсант. За него знаех, че е от Видин. ГКГ ми каза, че Гуляшки знаел за поставената бомба на статуята на др. Сталин и също го завербувал за нелегална дейност... При виждането ни с ГКГ и Гуляшки, беше явно, че последният има желание да участва в нелегална дейност. По-конкретно пред него ГКГ изрази една по-раншна своя идея – да се ликвидира окръжния прокурор на София – Петрински, с което щяло да се постигне политически ефект. ГКГ предлагаше Петрински да бъде убит с кама. С това не се съгласи никой от останалите – аз, Зафиров и Гуляшки – пред които той говореше за убийството на прокурора.... (NB LIKWIDIEREN!)

По същото време – февруари 1953 г. – аз ходих в моя братовчед Ата-нас Христов Куртев от София, живущ на ул. „Иван Вазов“ 23. При разговор с него му казах, че съм член на нелегална група, която е хвърлила бомби в една легация и в „Парка на свободата“. (NB Тези три реда и половина от показанията на ПНП са достатъчни, за да бъдат обърнати с краката нагоре всички обвинения. Защото не е възможно през февруари месец 1953 г. Мардохай да каже на „братовчедата Куртев“, че неговата нелегална група е хвърлила бомбата на 3 март 1955 г. /на статуята на Сталин/. Освен това в своя отговор на следователския въпрос в същия протокол, цитиран по-горе в глава X, той казва: „Формално организация не съществуваше, обаче беше явно, че ГКГ създаваше нелегална организация, която про-

веждаше вражеска дейност, изразяваща се в хвърляне на бомби, кражби /на взрив, на пишеща машина и др./“ и още „през януари 1953 г. ГКГ настояваше да се изгради организация.“ **ЯВНО не е възможно да бъдеш член на организация, която не съществува формално и която не е „изградена“!** Казах му още – продължава ПНП – че търсим връзки с чужда легация и го замолих чрез някой негов познат човек да ни свърже с някоя чужда капиталистическа легация. Куртев ми каза, че имал познат, без да каже името му, когото ще пита. За нелегалната група му казах, че в нея влизат младежи от Панагюрище, София и други места. **След няколко дни – през февруари -братовчедът Куртев се обади по телефона да дойда в София, понеже „наредил с оня човек работата“.** аз веднага разбрах, че се отнася за човека, който щеше да ни свърже с чужда легация. След ден-два дойдох отново в София. **Братовчедът ме заведе при Кирил Катранджиев. Това беше човекът, който щеше да ни свързва с чужда легация.** Запознахме се с него и аз му изложих, че съм член на нелегална група, която търси съдействието на чужда легация. **Казах му също, че сме провели няколко акции – разказан за поставените бомби като отбелязах, че работим с примитивни средства и го замолих да ни свърже с някоя легация на кап.-държава, която да ни помогне с оръжие и парични средства. Той ми каза, че имал връзка с такава легация и че ще направи необходимото, за да ни свърже с нея. По искане на Катранджиев, го запознах с ГКГ и Васил Зафиров...“**

В свършено отделна папка от друга партия в архива на копоите (с които водя вече десета година „пунически войни“ за пъпен „достъп до документите на бившата ДС“) намерих през 1998 г. едно „допълнение“ на обхваналата ПНП словесна диария в протокола му от 18.V.1953 г. Него съм поместил в „Интермецото“ към следващата **XI глава**. С негова помощ бяха формулирани последните въпроси на копоите. Имах чувството, че съм изгубил това сражение с ДС. В отговор взех своето „финално решение“. Признак на сила или на слабост беше това решение, оставям на читателите да преценят... Иначе за всички е ясно, че Катранджиев не би могъл да иска да бъде запознат с ГКГ и Васил Зафиров, ако Мардохай не му е говорил вече за нас.

Глава XI

ОПИТЪТ ЗА САМОУБИЙСТВО И КРАЯТ НА МОЕТО СЛЕДСТВИЕ

Настъпваше часът на равносметката не само на следствието, но и на живота ми. В течение на изтеклите петдесет дни от началото, аз бях направил признания, освен за себе си и за приятели с които щяха да ни изправят пред съда. Бях се стремил да не бъда многословен, но бях проговорил. Някои изпаднали в малодушие приятели признаваха неща, които не ги засягаха

и за които копоите едва ли биха ги разпитвали, ако ги премълчаваха. Изпитвах силно разочарование от себе си и от тях. Очевидно подвизаването ми на революционното поприще не беше блестящо и беше на път да приключи, едва навършил 20 години. Търсех своя реванш и той дойде от там, откъдето най-малко можеше да се очаква.

С помощта на протоколите на Рад и Мардохай копоите форсираха отново своето „следствие“. Те формулираха десетки нови въпроси за ИДЕИТЕ, ГРУПИТЕ и ДЕЙСТВИЯТА срещу „народната власт“ в чийто център вече бях поставен твърдо – аз. Това не ме смущаваше. В крайна сметка, жандармите се бяха добрали до свидетелства и факти, които ме уличаваха в извършването на два бомбени акта, за които НК предвиждаше смъртно наказание. Приех съдбата си и мисля, че бях събрал необходимия кураж, за да умра като мъж.

Но „следователите“ искаха да говоря още за десетки, ако ли не стотици други хора. Едни имаха реално участие в подготовката на борбата с тиранията. За други единственото им провинение беше нещастieto да ни познават. За да изтръгнат самопризнанията ми „следователите“ започнаха отначало. Заканвах се, че докато не изплюя всичко за което говорят останалите, та ако ще и с кръв, месомелачката и чупенето на кости няма да спрат. Те продължиха „активните“ нощни разпити с безсънието, глада и побоищата. Поставил съм ги в този ред, защото най-безчовечното средство не беше гладът или побоищата, а безсънието. Моят сън беше разбит завинаги. Аз и днес се събуждам моментално нощем, щом запалят лампата. На дълго, безсънието се оказва по-непоносимо от другите мъчения и със значително по-трайни и увреждащи последици за лишаваните от сън. С негова помощ палачите целяха да нарушат, ако ли не и да разрушат мисловните способности на следствията, да отслабят съпротивата му, силата на концентрация на вниманието и паметта, да пречупят волята му и го превърнат в послушна марионетка, чието единствено желание е да затвори очи и да се наспи. Срещу което от него искаха да разпише всичко каквото му поднесат. Различните изтезания са описвани нееднократно от оцелели при „обработките“ арестанти, включая бивши „работници в следствието“. Надявам се, един ден ще се намерят добросъвестни изследователи, които да ги съберат в един компендиум на „най-прогресивната наука“ за мъченията, като прегледат и „свръхсекретните инструкции“ и документи, отразяващи „сътрудничеството и обмяната на опит“ между „братските служби“, оглавявани от професионалните убийци на КГБ, които присъстваха неизменно във всички управления на ДС през целия 46-годишен период от 1944 до 1990 г. „Белите страници“ на българската история са кървави. След прочита им „следствията“ заживява в един нереален свят и постепенно става безразличен към собствената си съдба, защото няма никакви причини пак „да обича живота с грубите лапи чилични“, както е писал поета.

Мисля, че бях доведен до тая граница, но инквизиторите искаха да я прекрача и да дам показания за другите. На карта бяха поставени съдбите на много хора. Бях решил преди платения убиец, „обслужващ“ осъдените на смърт да си свърши мръсната работа, повече да не кажа нито дума за когото и да е от тези, чиито имена се появяваха в разпитите и „отпушилата се иск-

реност“ на Рад и Мардохай, или фигурираха в изпращаните от панагюрската група на ДС дълги списъци на „врзките“ ми.

Имах впечатлението, че софийските копои бяха пришпорвани от „йерархията“ да свършат колкото може по-бързо с нашия процес. Не зная какви бяха причините за това, но недостига от време за „обработката“ ни те компенсираха с ускоряващи „самопризнанията“ средства, например поставяне на наркотици или други химикофармацевтични продукти в храната. До това „откритие“ не стигнах веднага, но сравнявайки състоянието си с по-сетнешно, което беше освидетелствано от специалисти невролози и психиатри в пазарджишкия затвор, днес без колебания твърдя, че в ДС използваша химията, фармакологията и медицината за своите цели. Това трябва да е отразено в следствената и затворническите „разработки“ на ДС, особено в „медицинската“ им част.

Не зная какво са слагали в храната ми, но вместо безсънието, се появи напрежение, страховотно главоболие (най-вече в тилната част), болезнена възбуденост, халюцинации и други симптоми, които в много отношения наподобяваха получените през месец февруари 1959 г., в края на едно тригодишно уединение в затвора в гр. Пазарджик. С тази разлика, че дозите по време на „следствието“ като че ли бяха по-слаби от затворническите. За да науча какви отрови бяха поставяли в храната ми, поисках включително и по съдебен ред (когато за това се създаде формална възможност), да ми бъдат предоставени документите от „СЛЕДСТВЕНАТА РАЗРАБОТКА ЗЛОДЕИ“, от „РАЗРАБОТКАТА“ по време на престоя ми в изолационна килия №71 (в южното крило на трети етаж на Пазарджишкия затвор), начената през 1956 г. от „Отдел Затвори“ по инициатива на **същото трио** Б. Думков, Ив. Димитров и Б. Велинов и придружаващите ги „заповеди“, „справки“, „планове“, „рапорти“ в „медицинското“ ми досие, чието продължение трябва да се намира в архивите на Психиатрията към Александровската болница и на Моргата при СЦЗ, наричана „Болница на затворите“. До днес обаче, тези документи на „бившата ДС“ не са разсекретени. Но, поради недоглеждане при прочистването им, попаднах на две мои снимки от „Албума на ДС“ за нашия процес. Едната е от преди ареста, а другата по време на „следствието“. Публикувам ги без коментар, защото сами по себе си, те са достатъчно красноречиви...

Когато състоянията, в които изпадах, започнаха да ме смущават (което споделих с двамата ми съкилийници – Златко Янев и Георги Стефанов), в знак на протест срещу „новите методи на следствие“ и изтръгване на показания, засягащи трети лица, аз реших да прибегна до единственото оръжие с което разполагах – подготовката за самоубийство. (Тя също трябва да е документирана в „рапортите“ на следствения отдел на ДС, както и в доносите на „камерните агенти“, но достъпът до тях също ми е отказан.)

Освен протеста и опасенията, че моралните задръжки, които служат като бариера срещу безразличието към съдбата на другарите ми, могат да рухнат в такива ненормални състояния, аз имах и други причини, за да взема това крайно решение. Едната от тях беше частичното фиаско

(по време на следствието) което претърпяха организационната ни идея и опит. Оказа се, че ангажирането в смъртно опасни акции, само по себе си, не е достатъчна гаранция срещу издайничеството, когато попаднем в ръцете на инквизицията. То трябваше да бъде допълнено с решимостта да не оставяме да ни арестуват и да не се предаваме. Успешната борба с преториянците на диктатурата, можеше да бъде само „гладиаторска“ – на смърт. Такава борба обаче, предполагаше сериозно, продължително, постепенно и градуирано възпитание и обучение на всеки, който би поискал да се включи в нея. Защото революционната борба срещу кървавата сталинска тирания във време, в което кризата не беше достигнала кулминационната си точка, а революцията беше все още мираж, се подчинява на други „уставни правила“. (По-горе казах частично фиаско, понеже въпреки всичко, „мрежата“ не бе разнищена. Разкъсването ѝ засегна само онези участъци в които бяха нарушени конспиративните правила на изолиране на „многогълниците“ един от друг. Или проектирането и строителството им бяха извършени с неподходящ „материал“.) Крахът на идеята би бил окончателен, ако се прекрачи границата между честта и подлостта, отвъд която започва предателството. Тогава сражението с ДС би било изгубено окончателно. И накрая, разсъждавах, ако извършех самоубийството си в следствената килия, едва ли някой щеше да повярва, че съм посегнал сам на живота си. Смъртта ми щеше да бъде възприета като убийство. И с него щях да нанеса последния удар срещу копоите като демонстрирам моралното и духовно превъзходство на анархиста... Дали взетото „финално решение“ беше признак на сила или на слабост, оставям на читателите да преценяват...

Избрах срязване на вените. Но изпълнението на това решение се оказа невъзможно, поради предателството и най-вероятно – състоянието в което бях изпаднал. Извършването на подобна операция в килия, която е под непрекъснатото наблюдение на разхождащия се навън по коридора часовей, който всеки пет минути откриваше шпионката, и на неподозирания шпиони вътре в нея, беше невъзможно. Самоубийството предполагаше мълчаливото съгласие на съкилийниците. Бях решил да предам чрез тях прощалните си слова до родителите ми. Споделяйки намерението си, неочаквано към решението ми се присъедини и Георги Стефанов. Макар, че разказите му за живота навън и поведението вътре в килията и по време на следствието му говореха за пълното морално разложение на обезпаричения и обезвластен буржоа, което го правеше най-неподходящия спътник в такова далечно пътешествие, се съгласих да го взема със себе си, защото в противен случай той заплашваше да алармира жандармите. Веднъж взето решението, пристъпихме към подготовката на замисленото двойно самоубийство. Когато часовейт повдигна шпионката и ни огледа след което се упъти към следващата килия, Златко застана пред вратата, а аз се хванах за решетките на прозореца и отчупих парче стъкло, което скрих под сламеника си. След това го начупих на парчета и избрах двете най-остри. Даже изпробвах моето върху крака си под крачолата – режеше не като бръснач, но добре. Щеше да свърши работа. По предложение на Георги Стефанов, в едно от канчетата за вода нахиснахме две кутии цигари – „Ударник“. Този „елексир“ щяхме да изпием за по-сигурно преди срязване на вените. То трябваше да стане след проверка. Понеже не разрешавах да спим със завити под одеалото ръце,

сяхме да се облегнем на стената на килията и да изпием никотиновия екстракт, след което да срежем вените на левите си ръце, които не можеха да бъдат видени през шпионката. Кръвта щеше да тече върху одеалата и сламениците, а ние трябваше да стоим така, докато главите ни клюмнат и стане късно за лекарска намеса.

Преди проверка ни пуснаха на клозет и след като ни заключиха аз отпих от канчето в което водата беше станала кафява и гъста от никотина. Горчеше отвратително, но нали щеше да е еднократно. В такова състояние, когато се прощаваш мислено със света, с близки и приятели, изглежда всички сетива, вниманието и наблюдателността са силно притъпени. Иначе сигурно съм щял да забележа неща, които са ми убягнали. Не повече от половин час, след като проверката беше минала, ключалката изщрака в необичаен час. За дневно следствие беше късно, а за нощното – рано. Когато се изправихме и „ръкавичаря“, който беше на пост със снишен глас ме запита как се казвам, след което ревна бъдещото вече само смеха ни: „Излизай бърже!“ – нещо ме жегна. Казах си – дано този идиот Георги Стефанов ме изчака, защото ще провали замисъла, ако избърза.

В кабинета бяха трима: Мустакатият, Чалъков и Иван Димитров, който явно беше техен началник, защото те се държаха чинно и мълчаха, когато той говореше. Започнаха с въпроси от рода на тези да говоря за групите в селата от Панагюрска околия. После ме питаха за извършването на други атентати в София за които не съм говорил до този момент. Правеше ми впечатление, че следствието не беше до такава степен „активно“, че да ми блъскат главата в стената, да ми разбият носа или изкъртят някой зъб. Всичко вървеше някак си вяло, за да не кажа, приличащо на симулация на разпит. Не зная колко време продължи комедията, която разигравах, както се разбра след малко, когато тя беше прекъсната с влизането на „ръкавичаря“, който постави шепа стъкла върху бюрото – нашите стъкла.

– Сега, Константинов – запита Димитров, – ще говориш за тия стъкла. От къде си ги взел и с каква цел?

Очевидно пак бях предаден и отричането нямаше особен смисъл, а и въпросът ме засягаше само лично. Отговорих лаконично:

– Отчупих ги от стъклото на прозореца в килията с цел... самоубийство. Чалъков не можа да измисли нищо по-умно от това да ми каже:

– Ти знаеш ли, че за разрушаване на обществено имущество, присъдата е до 20 години?

Стана ми смешно.

– К’во се смееш, не разбираш ли положението в което си изпаднал?

– Само се бях приготвил, но вие ми попречихте да изпадна в него.

– Това е другари. Вижте го! – вмеси се Димитров. – Пред вас стои завършеният привърженик на терора. Включително и спрямо себе си. Терорист до края.

Не зная защо, но в момента, когато изричаше тия думи, той се усмихваше. Усмивката му не беше злобна, по-скоро някаква смесица от възхищение и може би – ирония. Само ме запита:

– Не ти ли е трудно да се разделиш с живота на 20 години, когато той още не е започнал? Защо посягаш на него? Само в смъртта ли виждаш изхода?

Не бях настроен за философски разговори и само му отвърнах:

– Аз бях свободен човек. Не позволявах никому да определя неговия смисъл и посока. Искам да остана такъв и в края му.

– А бе, гад, ти не помисли ли за нас? Нали носим отговорност за живота ти, докато си при нас. Освен това, ще ти докажем, че смъртта ти ще настъпи, когато ние решим това. Сега се сърди на себе си – при тия думи „Мустакатият“ извади от чекмеджето едни белезници, каза ми да се обърна с гръб към него и ги закопча отзад – така ще стоиш до процеса, а ако трябва и след него, за да ти дойде ума в главата.

Не му отговорих с думите на Ботев, че никой не може да реши края на онази глава, която е готова да се отдели от плещите си. Нямах правото, след като ги бях оставил да ме вържат, да се гаврят и да ме унижават. Следващият път – си помислих, – ако има такъв, колкото и невероятно да изглежда това, едва ли ще ви се удаде да ме арестувате.

„Мустакатият“ прекъсна мисълта ми като извика конвоиращите ме синьокапци и нареди да ми свалят белезниците само за храна и ходене на клозет. И добави:

– Килия 44 да се наблюдава най-строго!

Когато отвориха вратата `и, видях, че сламениците и одеалата са струпани на куп. Бяха правили обиск. В килията беше само Златко. Каза ми, че Георги Стефанов е изведен преди малко с канчето и одеалото си. Преместили го в друга килия, за да не го бия. Обяснението ми се стори правдоподобно. Докато стоях изправен, Златко се зае да забърше с парцала покритият с фама под (**NB** Фама – италианска подова замазка от цимент, дървени стърготини и червена боя) и след като поизсъхна, подреди сламениците и одеалата.

– Стана като първокласен хотел. Сядай и почивай! После ще ми разкажеш какво стана долу.

– По-скоро чакам да чуя от тебе какво стана тук.

– Ами, след тебе извикаха Стефанов и не след много се върнаха и го накараха да си събере багажа. После започнаха да тършуват, като преобърнаха всичко. Намериха стъклата и ги прибраха. Питаха ме не съм ли те видял, когато си ги отчупвал...

В този момент джандарите минаваха край килиите, удряха с юмрук по вратите и командваха монотонно: „Лягай!“ Часът беше 22.

Легнах и заспах. Но след известно време се събудих. Белезниците бяха от зъбчатите, които се затягаха при всяко движение и се впираха в китките, пръстите и дланите се подуваха и болката в раменните стави се усилваше от изкълчването. Смених позата си и се опитах да заспа отново, но това не ми се удаде. До мене Златко хъркаше, а на мене ми се струваше, че не всичко се връзва. Долу, в следователския кабинет разбрах, че тройката знаеше всичко отнапред и симулираше разпит. Следователно някой ни беше издал. През деня бяха викали на следствие само Златко. Него го разпитваха нощем много рядко. Можеше ли той да е доносникът? Или и двамата. Защо не, като преди известно време бяха докарали „бай Атанас“, когото разконспирирах веднага и предупредих Златко. На другия ден доносникът беше изваден от килията. Значи копоите бяха предупредени, че „секретния им сътрудник“ е разсекретен. В килията тогава бяхме четирима с Георги Стефанов. Кой от двамата? И можеше ли и тримата ми съкилийници в 44-та килия да са били доносници? Само Златко беше с мен от началото до края. Дали не беше той? За него препоръки и гаранции беше дал бай Крум. Но кой можеше да гарантира за самия него? Обърнах се на другата страна и видях, че Златко спи със съня на праведник. Взех да прехвърлям през главата си всичко, което се беше случило, откакто прекрачих за пръв път прага на килията на 4 април. Мислите ми се объркваха, умората надделя и отново съм заспал. Този път ме разбуди ритникът във вратата. Раменните стави ме боляха и ръцете от китките надолу бяха кабардисали и с мъка си свивах пръстите. Станах и взех да се разхождам напред-назад в освободената част от килията след като в нея бяха останали само два сламеника. Мълчах и Златко не подхвана разговор. Така в мълчание дочакахме да ни отворят килията, накараха ме да се обърна с гръб и ми свалиха белезниците. С мъка можех да си вдигам изкълчените ръце и разтривах раменната си като свивах и разпусках пръстите, за да засилия кръвообращението. Но удоволствието продължи по-малко от пет минути, защото отново ме „закопчаха“. Белезниците се свалиха по три пъти на ден, като на обяд и за вечеря това траеше по-дълго, защото се хранехме. Стараех да дъвча по-дълго, за да забавям поставянето на белезниците и спирането на притока на кръв. Така измина една седмица през която болките особено в раменните стави се увеличаваха до непоносимост. Имах чувството че им е насипана жар. Спането стана почти невъзможно. Нощем или се разхождах, или лягах направо върху фамата, опирайки раменете си в нея, за да разхладя „жаравата“, която измъчваше като слаб огън осакатеното ми тяло. Моите охкания не позволяваха и на Златко да спи. Установих, че вързаните на гърба ръце с белезници могат да се смъкват надолу и да прекарам през тях отслабналия си кокалест задник. Тогава си лягах, но необичайната тишина в килията ни, привличаше бързо джандарите, те нахлуваха в нея, отключваха бе-

лезниците и отново поставяха с тях ръцете ми на гърба. Това занимание продължаваше понякога няколко пъти на нощ и биваше придружавано с псувни и ритници. Когато ги сваляха за клозет или за храна, все по-трудно можех да си движа ръцете и още по-мъчно ги вдигах над главата си. На следствие ме извикаха една нощ, може би десетина дни след като ми бяха поставени белезниците. Седнах на столчето и „Мустакатият“ рече:

– Кой каквото сам си направи, никой друг не може да му го направи. Сега ще говориш ли?

Мълчах, но трябва да съм ги гледал доста свирепо, защото „добрият“ Чалъков каза иронично:

– А, бе, ние забравихме да му свалим белезниците. Тук в наше присъствие няма да може да се самоубива.

Отключиха ги и докато си разтривах раменете и китките, за да възобновя спрения приток на кръв, той започна разпита:

– Константинов, какво ще кажеш пред следствието за групата в село Баня?

Не знаех съборка ли, или се бяха добрали до някакви сведения за моите гостувания там у Петър Ахмаджов. Само отговорих:

– Нищо.

– Как така нищо бе?

– Така, и не само за Баня. Вие изглежда не разбрахте, че за мене следствието приключи и от мене повече няма да чуете нито дума.

– Така ли си мислиш? – този път разярен скочи „добрият“, който се хвалеше, че накарал Трайчо Костов да проговори. Сега той взе да блъска главата ми в стената. Хванах ръцете му и това омекоти ударите. Бяха си разменили ролите. „Мустакатият“ му каза да ме остави, след което се обърна към мене:

– Като не искаш, не говори. Това ще си остане за твоя сметка. Ние имаме достатъчно материали, за да те осъдим на смърт. Стигат ни показанията които си дал до сега и тия на твоите приятелчета. Стани! – И след като щракна белезниците на гърба ми, извика на охраната да ме отведе и им каза – При същия режим, тоя гад не заслужава нищо друго.

Горе всичко продължи по старому. Аз не можех да спя от болки, но не давах и на Златко да спи, който се осмели да протестира пред часовете и се оплака, че не му позволявам да се наспи. Когато ми помагаше да прехвърлям ръцете си отпред, джандарите бързо ги заключваха отново отзад като затягаха белезниците до последния зъбец. Болката ставаше непоносима. Ос-

таваше ми само времето за клозет и храна. По време на храненето удължавах максимално дъвченето, докато хляба ставаше на рядка кашлица. Един ден колегата на „ръкавичаря“, един висок дебелак, който като че ли страдаше от слонова болест, нахлу в килията и изтръгна канчето от ръцете ми като се разкрещя, че нямало да ми позволи да „хитрувам“, после извика колегата си, който „обслужваше“ отсрещната редица килии и отново ми поставиха белезниците като взеха канчето и изхвърлиха остатъка от бобената чорба в кофата.

Този „жест“ ми даде идеята и от вечерта престанах да приемам храна. Обявих първата си гладна стачка. Това продължи още близо седмица. Канчето ми се препълни, но аз не посягах към него, а и те не го изливах след като отказвах да приемам храната. Болката притъпяваше глада и мирисът на чорба, който се разнасяше от баките, не ме дразнеше до степен да преглъщам лигите си. Отвързваха ръцете ми само за клозет и да се напия с вода. През ден, през два те изпразваха и заплакваха канчето след което започваха отново да го пълнят с черпака. Така продължи още седмица, докато един обед изпаднал може би в умопомрачение с един шут сплеска канчето във вратата, а чорбата опръска цялата предна част на килията. Необичайният шум накара часовете да погледнат през шпионката и понеже не можеха да видят нищо, отключиха килията:

– Твоята мама – рече единият от тях, като видя „пораженията“, но не ме удари. Или не смееха да го правят без изричната заповед на „Йерархията“, или кръвясалият ми от безсъние поглед на бик ги беше спрял. Само „ръкавичарят“ си свали белите ръкавици и взе да почиства с един парцал полепналото фиде и боб като продължаваше да псува вече безлично. Следобед, някъде към четири часа ме свалиха в следователския кабинет, където не бях стъпвал вече седмица. „Мустакатият“ групен-фюрер и Чалъков бяха вдигнали ръце от мене и само повториха, че мога да не отговарям на въпросите им. Това обстоятелство щяло да отегчи вината ми, а кадиите щели да ме осъдят по показанията на другите обвиняеми...

След като „Мустакатият“ свали белезниците, ми каза:

– Делото ти е насрочено за след около седмица. Ето ти нашия проекто-обвинителен акт – да се запознаеш с него и се разпиши тук, че ти е връчен.

Теглих един подпис в някакъв тефтер, след което взех листата и се вдълбочих в четене или по-скоро симулирах, че чета и разтърквах изкълчените си предни крайници. Май съм прекалил, а изглежда и копоите бързаха за някъде, след като си бяха свършили работата, защото „Мустакатият“ издърпа акта от ръцете ми и рече:

– Ще имаш време да се запознаеш най-подробно с материалите по делото в съдебната зала. Сега виж само по кои членове си подведен да отговаряш – и ми тикна последния лист.

Прошарих с поглед редовете. Бях поставен на първо място и видях, че в заключение искаха да бъде съден по членове 70 и 83, алинея първа и по още някакви други параграфи – 71, 86 и

не си спомням кои още, които чувах за първи път. Най-отдолу бяха подписите на Чалъков и неговия групов шеф. Едва сега научих името и чина му – Райчо Иванов, старши лейтенант.

Извикаха конвоя, но не ми поставиха бележниците. Чалъков само рече:

– Наредено е да ти се дава двойна дажба, за да наваксаш изгладуваното. Трябва да придобиеш що годе човешки вид за пред адвоката и съда.

После ми казаха, че мога да се качвам горе, но да не започвам отново със старите истории, защото този път щели да поставят бележници и на ръцете, и на краката ми. Така завърши моето следствие – без заключителен протокол. Повече не ме разпитваха по делото, което, както разбрах след два дни беше насрочено за 12 юни 1953 г.

Някои от членовете по които ме подвеждаха ми бяха познати от многобройните процеси от онова време... Щяха да ме съдят като ръководител на нелегална и шпионска организация, т.е. за „събаряне, подравяне, отслабване и т.н. на народнодемократичния строй“ (чл. 70) и „измяна на родината“ (чл. 83). Първите алинеи и на двата параграфа предвиждаха смъртно наказание или „лишаване от свобода“ до 20 години.

Съобщих ги на съкилийника си, а той рече:

– Все пак са ти оставили шанс, параграфите са от най-тежките, но съдържат алтернатива.

– Ти смяташ ли, че 20 години в тъмницата са по-леки от една екзекуция, която е мигновена?

– От затвор и изгнание човек може и да се върне, от гроб – никога.

След това той запали цигара, предложи ми и на мене, но разговорът не вървеше. Всеки потъна в мислите си. Когато за вечеря се чу навиването на синджира с който изкачваха баката с чорбата, за пръв път мириса ѝ напълни устата ми със слюнка. Вместо половинка, ми дадох цял кръгъл, 600-грамов типов хляб и напълниха канчето ми догоре. Бяха сипали 3–4 черпака. Затвори вратата, но не чух отдалечаващите им се стъпки. Сигурно надничаха през малката дупчица в средата на металното кръгче, което закриваше остъклената шпионка. Чакаха да видят сеира как ще се нахвърля върху храната. Вместо това, аз разчупих хляба на две и подадох половинката на Златко като му казах, че има нареждане да ме пригответ за цирковото представление в съда до което оставаше по-малко от седмица, но той отказа под предлог, че не бил гладен. Започнах да дъвча бавно и дълго залците си, макар че обикновено ги прехвърлях два-три пъти в устата и ги поглъщах като куче. Сега правих демонстративно обратното. Докато дъвчех се замислих върху думите на съкилийника ми, че не бил гладен. Спомних си, че и друг път беше предлагал чорбата си на други – най-вече на Ванката или на Георги Стефанов – под същия предлог и отново ме бодна съмнението. От какво ли беше толкова сит? По време на следствието бях прека-

лено зает с въпросите, анализите и отговорите ми и много подробности бяха убягнали от вниманието ми. Очевидно съм допуснал грешка, но вече беше късно. Така мълчахме до часът на лягане и от дългото безсъние, напрежение и преумора, заспах мигновено щом сложих главата си върху напълнената със степани парцали възглавница...

На 8 юни ме свалиха в кабинета на Райчо Иванов. Той беше сам. Килията беше по-люксово обзаведена от Чалъковата. Бюрото от дъб или бряст, а килима кървавочервен. Столът за следствия беше нормален – с облегалка и масичката пред него по-голяма.

– Извиках те за връчване на Обвинителния Акт на прокурора. Подпиши и го вземи горе в килията със себе си. Ще видиш как те е подредил. Променил е членовете по които те подвежда. Утре ще дойде адвоката да му разпишеш пълномощното. Казва се Дюгмеджиев. И внимавай какво ще говориш пред него, ние ще присъстваме. Това е за днес.

Помислих си, че придават особена важност на процеса, щом са ми назначили Трайчостовия адвокат. Дори и без предупреждението на мустакатия Райчо, едва ли имаше какво да говоря с такъв като Дюгмеджиев – помнех „защитата“ му на Трайчо Костов – в нея той поиска смъртна присъда за своя „довереник“. Нали според теорията на „социалистическото право“ защитниците били „помощници на правосъдието“. Взех си моя екземпляр от Обвинителния акт и ме прибраха в килията. Актът против нас беше копие върху пелюр (тънка хартия, позволяваща с помощта на индигото да се извадят повече, но все пак четливи екземпляри). За разлика от джандарския, където параграфите от НК бяха на края, в прокурорското творение те фигурираха и на първата му страница. И тука бях „първенец“ – сменения параграф с който прокурора ме бил подредил, както се изрази Райчо Иванов, беше „чл. 71, т. 4, приложение последно“. Всъщност, той присъстваше и в следователския документ. Сега само му бяха прибавили това „**приложение последно**“. Намерих го и на предпоследната страница. Параграфът за шпионаж и останалите отсъстваха. Хвърлих един бегъл поглед върху „правното“ положение на останалите осем души с които щяха „да ни предадат на Соф. Окръжен състав, за да бъдем съдени и осъдени“. Петър Николов и Зафира бяха подведени по същия член и точка 4, само че първия като мен – с приложение последно, а Васил по приложение I от Н.К. Всички останали с изключение на Рад Богоев – Богой, Гуляшки, Пеев, Евгени и Куртев бяха обвинени по чл. 70 ал. II. За Рад бяха оставили алинея първа. За нея знаех, че предвижда продължителни години затвор или смърт „в особено тежки случаи“. Очевидно Васил, който беше преди него щеше да получи по-голямо наказание, а за нас с Мардохай – на първо и второ място щяха да ни „наградят“ с още по-тежки присъди. Не разбирах само защо Петър, който се беше предал доброволно го третираха наравно с мене. Предположих, че и това „приложение второ“ допуска някаква алтернатива, иначе „разоръжаването на врага“, за което беше писал Горки, нямаше никакъв смисъл. Освен ако изпълнението на смъртните присъди се извършваше по два различни начина – „нормален“ и „особено жесток“...

Иначе, ако се съдеше по преамбюла на обвинителния акт, прокурорът беше не по-малко тъп от груповия копей: „Разнообразни са проявленията на класовия враг в преходния период. Колкото повече се увеличава мощта на Народната Република и великите строежи на социализма променят облика на страната, толкова повече класовият враг е по-зъл и безскрупулен. За него единственият изход е вярата, че ще има война, че тя ще е скоро и затова трябва да посрещне желаните интервенции с актив от престъпни деяния. Бившите легионери, бранници, засегнати от мероприятията на народната ни власт, въпреки че им е дадена – в една или друга насока възможност да се включат в общия процес на работа за построяване на социализма в нашата страна и същевременно да променят отношението си към народа и народната ни власт, си остават същите „вълци в овчи кожи“.

Обвиняемите в настоящето следствено производство имат произхождение повечето от буржоазни реакционни семейства, членовете на които са изселвани, и изпращани в ТВО, засегнати от национализацията, а те самите са бивши легионери, бранници, или с анархични реакционни разбирания. Всичките са закоравели врагове на народната власт, а измежду тях има и такива, които са осъждани за контрареволуционни престъпления и въпреки това продължават да се борят срещу народната ни власт.“

Следваха кратки „характеристики“ на всеки и изброяване на „уличаващите“ го деяния, приказки или изтръгнати насила показания. И такива цитирани мостри: „Въпреки дръзкото, очертаващо ги като най-злостни врагове, желание да свалят статуята на др. Сталин, същата си останала на местото и то в дните, когато същият беше заболял...“

Преамбюлът и изложението не се нуждаеха от коментарии. Когато човек слушаше тези бисери на сталинската правна мисъл, изпитваше едно-единствено желание – да закачи езика на зам.-окръжния прокурор Любен Ангелов с една въдица за големи риби и да го тегли, тегли, докато му го завре... отзад. Някои от тези си „мисли“ споделих със Златко Янев и навярно са съхранени за потомството.

На другия ден – 9 юни 1953 г. ме свалиха отново този път в гола килия с маса и пейки от двете `и срещуположни страни. Насреща ми седеше „Мустакатият“, а до него едър мъж на средна възраст, с черна начупена коса и не съвсем отблъскващо лице. Райчо Иванов ми каза:

– Това е твоят адвокат Чавдар Дюгмеджиев. Нает е от родителите ти и ако си съгласен да те защитава, ще трябва да разпишеш пълномощното му.

Моят „доверител“ не си подаде ръката, само ме изгледа и троснато взе да ме пита извършил ли съм и защо, всичко изброено в обвинителния акт. На свой ред го запитах има ли някаква връзка с Любен Дюгмеджиев? Каза, че му е син и че мама и вуйчо са го замолили да поеме защитата ми заедно с още трима други адвокати. Казах му, че съм чел пледоарията на баща му „по делото срещу Трайчо Костов и неговата банда“. Не му стана приятно, разговорът ни увис-

на, той извади един изписан на машина лист и ми го подаде да го прочета. Беше пълномощно, което подписах. След като го сложи в чантата си, младият Дюгмеджиев се изправи, този път подаде ръка и каза:

– Страхувам се, че няма да мога да направя много за Вас. Отговорих му, че се отнасям с разбиране към трудната му задача и се разделихме.

През малкото дни до процеса, не бях безпокоен. Със Златко като че ли си бяхме казали всичко. Не го замолих да предаде „последната ми дума“ на тате и мама и следващите три дни прекарахме почти в мълчание. Вечерта на 11 юни в четвъртък, дебелият синьокапец от охраната отвори вратата и ми подаде окачалка с един от костюмите на баща ми като каза, че утре рано ще ми донесе бельо, риза и... вратовръзка.

Закачих закачалката с сивозеления костюм на шкафчето и казах на Златко:

– Завесата може да бъде вдигната и представлението да започне.

Съквартирантът ми не каза нищо, нито ми даде някакъв съвет. И през тази последна нощ в следственото отделение на държавна сигурност спях непробудно до сутринта, без да сънувам каквото и да е. Потънах в съня като хвърлен в кладенеца камък...

Интермецо: в кухнята на канибалите

В това последно „следствено интермецо“ са цитирани извадки от „допълнението“ към заключителния протокол на Мардохай от 18 май 1953 г. и други документи от финалната фаза на пребиваването ми в следствения отдел на ДС при СЦЗ.

„Въпрос: Петров, разкажете за престъпната си дейност, която сте скрили досега, в какво се изразява и с кои съучастници? Отговор: Досега пред следствието не казах и скрих някои неща от моята престъпна дейност, с цел да не навреда на някои хора, замесени в престъпленията. Мислех, че като скрия от дейността си и тая на съучастниците си, правя услуга на последните...“

След това ПНП разказва за ученическата група от 1948 г. ННОО „СБ“ (Нелегална Национално-Освободителна Организация „Свободна България“) с нейните устав, състав, секретари и събрания на които само се говори, планира и протоколира казаното, без да се върши каквото и да е. Така експроприацията на средства за пропаганда и въоръжената борба срещу властта остават в сферата на намеренията, докато на панагюрската сцена не се появява главният злодей – ГКГ, който дава идеята да се открадне пишеща машина от Панагюрище и циклостил от Митро-

полията в Благоевград... Пак тогава започва създаването на групи за терор, за бягство през границата, връзки с диверсанти, установяване на контакти с емиграцията, особено със служителите в американската армия с чиито близки, които са интернирани във вътрешността на страната, ГКГ поддържа редовна шифрована кореспонденция като, чрез тях прави опити да се свърже и с офицери от Западна Германия. После ПНП навързва с мене всевъзможни врагове на „народната власт“, овчария-ятаци, бойни ядра, момци от с. Бъта, Баня и Попинци, Кольо Григоров и др. за повечето от които вече е говорил пред следствието Рад Богоев.

Петър дава показания и за различните идеи, които не са приведени в действие, но всяка от тях струва поне по една смъртна присъда: Поставяне на бомба на партийна конференция в театъра в Панагюрище, ликвидиране на съветски генерал със съдействието на шофьора му, който бил познат на Зафиров (ген. Щитов според „Схемата“ от албума на ДС), ликвидиране на прокурора Петрински и т.н. Сиромашът Гуляшки бил казал, че и в тяхната кооперация имало някакъв генерал от ДС за ликвидиране.

„ГКГ – казва Мардохай – беше задигнал от поликлиниката едно шишенце със заразителни бацили или бактерии, които смяташе да развъжда и предлагаше да ги сложим във водопровода на София... (NB Колкото и да му вярвах на ПНП, след като ми беше писал онова хулиганско и псувателно писмо с което като че ли искаше да скъсаме отношенията си в разгара на планираните акции, реших да го проверя с това шишенце с развалено прясно мляко. След ареста му той го беше предал на копоите. Когато при един от полунощните разпити, Чалъков ми постави въпроса за заразяването на софийските водохранилища, аз се изсмях. Копоят също взе да се смее – очевидно бяха изследвали „бацилите“ и знаеха резултата. Но, ако не бяхме натоварени с нашите свръх тежки обвинения, сигурно нищо не би им попречило до използват и това обвинение, подкрепено със „самопризнанията“ на Мардохай. В страхът си от смъртта, той издаваше всичко, което си спомняше и дори измисляше...)

Аз имах идеята в случай че получим мини с часовникови механизми – продължава своята „искреност“ „ТОТ-2“ да ги заредим по ъглите на разни учреждения в София, за да предизвикаме смут, както и да вдигнем във въздуха влак с муниципии, когато излиза от Арсенала в Казанлък... Имах и идеята, ако влезем във връзка с чужда сила да организираме вдигането във въздуха на мостове на много места в страната, за да парализираме транспорта“ и т.н., и т.н.

*

В същото време копоите са продължили своята дейност по следственото дело (СД) „Злодей“. Ето извадки от един, може би, последен техен план:

В т. 4 се иска да бъде разпитан Петър Кирев Ковачев, който беше трудовак от пролетта на миналата година. (NB Името му и това на другия любимчанин – Касъров, бяха замесени от Тошо х. Пуцьовия при ареста му във връзка с нашето следствие.) Преди да го изпатят в ка-

зармата, Ковачев и Касъров живееха заедно на №93 на същата улица. Признах, че ме е завел да видя пораженията от бомбата в съседната кооперация и тогава съм му казал, че ние сме авторите на атентата, на което той отвърнал, че сме извършили едно безсмислено и опасно дело. Всъщност, дупката в бетона и другите щети ми бяха посочени от съквартиранта му Иван Касъров, но след като Рад и Петър Николов го бяха нарочили, прецених че на него ще му бъде много по-лесно да се отърве със своето желязно алиби, отколкото на Касъра, който чакаше бебе. Петър беше в мините по време на атентата и не се бяхме виждали близо година. В досието си бях намерил предложение от юни 1953 г., направено от Велинов, Петър Кирев Петров Ковачев да бъде „разработван“ в казармата. Не зная как е завършила разработката му, но узнах, че докато бях в затвора са възстановили студентските му права и той се е дипломирал в юридическия факултет. По-късно му разрешили да следва външна търговия -една специалност за привилегированите, но от друга страна работеше като юрисконсулт в Стара Загора във „Вторични суровини“. След излизането ми от затвора, по време на моето студентстване, при всяко идване в София ме посещаваше редовно и си разказвахме спомени. Не ми каза нищо за отношенията си с ДС. Бях изненадан, когато получих покана за сватбата му в Залцбург (Австрия) и мислех, че е успял да избяга като брат си Милчо. Доста по-късно, вече като емигрант, се срещнах с него и той ми обясни, че е излязъл легално от страната, за да се бракува. Помогнал му академик Петър Динев. Може и така да е било...).

т. 5/ Търсят се двама подходящи, тоест кошаревски свидетели от лаборантското училище, за „охарактеризиране“ на ГКГ и Ив. Гуляшки, но не ги намират, поради което от следващата 1954 г. започват да изискват „формуляри“ и за средните медицински училища в страната.

.....

т. 8/ Чрез м-во на Външните работи да се провери кога е бил в България югославския дипломат Джурович и да се вземе документ. (NB По-добре би сторили, ако да поискаха една проверка за „Д-р Миодраг Цвиувич“ на Бранислав Нушич и после да го обявят за резидент на югославското разузнаване у нас, който е ръководил шпионската ни дейност...)

.....

т. 10/ Да се провери има ли хвърлена бомба до У-ние на МВР – кога, къде и какво – точно да се знае! (NB Навярно някакъв донос е дал основание на тримата при последния ми разпит да ме питат за нови атентати.)

т. 11/ Да се провери във второ у-ние (контраразузнаването) засечен ли е ГКГ при отиването му в Английската легация през април 1952 г. (Срок за изпълнение до 19 май 1953 г.)

т. 12/ Да бъдат предупредени домашните на подследствените да донесат чисто бельо и горни дрехи преди гледане на делото. (NB След като два месеца не ни бяха водили на баня, сега

искаха да ни приготвят за екзекуцията като кръщелници, макар че тя можеше да се изпълни и с мръсни и скапани на гърбовете ни ризи. И без илюминации.)

.....

т. 16/ Да се завърши започнатия АЛБУМ като се направи схема и бъдат снимани и другите веществени и писмени доказателства. (NB Сред тези аксесоари липсваха снимките от пораженията на статуята на „др.“ Сталин, но има една моя от която може да ви обземе страх...)

.....

Във ВТОРИЯТ РАЗДЕЛ на „Плана“, който се отнася до Панагюрище се иска да бъдат разпитани и приготвени като прокурорски свидетели Иван Финджеков, Никола Григоров, Кръстю Джигов, Рад Тороманов, Недялко Захариев (агент „Павлов“), Стобо Джуджев и др.

Междувременно се изготвят периодични „справки“, предназначени за „йерархията“ от Иван Димитров, Боян Велинов или „Мустакът“ за хода на следствието по „Злодейското дело, протичащо по линия на отдел Централен Терор (ЦТ)“ Те съдържат обикновено „историята“ на делото, участниците в нея и фазата до която е достигнало „разследването“.

*

В Доклад – отговор от **25 май 1953 г.** за изпълнението на възложените „планови задачи“ инспектор Цоло Георгиев Петров рапортува пред началника на III у-ние на ДС – София – полк. Думков:

„.....

т. 8/ Вербовани бяха двама агенти на силен компрометиращ материал (компромат).“

(NB Всъщност, в това се състоеше главната „дейност“ и **крайната цел на „органиите“ – вербуване на цялото население на дадена „народна демокрация“ с оглед създаването на масова полицейско-доносническа опора на „народната власт“!** Това стана крайно наложително след като масовата социална опора на режима се оказа имагинерна, а „теорията за пролетарската диктатура“ беше напълно компрометирана от практиката /**лакомията**/ на родената от държавно-капиталистическия преврат „нова класа“ – Номенклатурата.

Насилственото вербуване на враговете, противниците или просто несъгласните с „мероприятията на народната власт“, посредством заплахи, шантажи, „компромат“, обричане на безработица и глад или корумпиране, които методи копоите на тайната полиция отричат упорито и днес, прилича на ритуалния канибализъм у някои племена, чиито войни изяджали сърцето, черния дроб или мозъка на своите пленници. Че жертвите, продали душите си и подписали договора с болшевишкия Мефистофел, са по-мъртви от захвърлените в екарисажа добичета, се вижда-

ше при всеки опит да ги извадим от царството на сенките и върнем към живота... /Виж V част на „романа“!/
на „романа“!/
на „романа“!

Проблемите на насилствено превърнатия в подлец човек, се нуждаят от изследване на специалисти – психолози и психиатри, а за литературното му пре създаване няма да стигнат и една дузина Шекспировци и Достоевски!)

*

На **29 май 1953 г.** „добрият“ инспектор Л. Чалъков прави

СТРОГО ПОВЕРИТЕЛНО!

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

Относно: предаване на съд

следствено ДЕЛО „ЗЛОДЕИ“

(№123 по описа на ДС)

... с което иска да бъдат предадени на Софийския Окръжен съд и подведени под УГЛАВНА ОТГОВОРНОСТ за извършените от тях тежки престъпления, както следва:

1. Георги Константинов Георгиев – §§ 70, ал. I, чл. 71, т. 4, чл. 83, ал. I, чл. 86, чл. 314 и чл. 90 от НК.

2. Петър Николов Петров – §§ 70, ал. I, чл. 71, т. 4, чл. 83, ал. I, чл. 86, чл. 314 и чл. 90 от НК.

3. Васил Зафиров Дичев – §§ 70, ал. II, чл. 71, т. 4, чл. 86, чл. 314 и чл. 90 от НК.

4. Рад Стоянов Богоев – §§ 70, ал. I, чл. 71, т. 4, чл. 83, ал. I, чл. 86 във връзка с чл. 18 и чл. 314 от НК.

5. Богой Стоянов Богоев – §§ 70, ал. II и чл. 83 от НК.

6. Иван Велков Гуляшки – §§ 70, ал. II и чл. 86 във връзка с чл. 18 от НК.

7. Петър Петров Пеев – §§ 70, ал. II, чл. 86 във връзка с чл. 18, чл. 314 и чл. 90 във връзка с чл. 18 от НК.

8. Евгени Луков Зумпалов – §§ 70, ал. II от НК.

9. Атанас Христов Куртев – §§ 70, ал. II, чл. 275 и чл. 314 от НК.

.....

С предложението на копия Чалъков са съгласни и одобряват „правистите“ от ДС: ст. лейт. Р. Иванов, майор Г. Бенев и полк. Б. Думков. На 1 юни 1953 г. то е утвърдено от шефа на ДС и зам. М-р на МВР – генерал майор Георги Кумбилев.“

С така оформения документ, копоите са се стремели да осигурят поне четири смъртни присъди за първите четири подсъдими и не по-малко от десетина години „лишаване от свобода“ за останалите петима. За по-голяма сигурност предложението е подкрепено с по няколко от най-тежките параграфи на Глава първа от НК, но са допуснати и „теоретични“ алтернативи за слизане под предвидения от наказателния закон максимум – СМЪРТ или 20 години.

*

В „Справка“ от **1 юни 1953** г. в архивна единица на II-ро следствено дело №1789 (според регистрацията в архива на ДС) „следователите“ Р. Иванов и Л. Чалъков уведомяват висшестоящото си началство, че **„Главният обвиняем по делото – Георги Константинов Георгиев, въпреки стремежа му за ограничаване на престъпната си дейност, по-специално на престъпните си връзки, се поддаде на камерната разработка (NB Тоест съм започнал да „откровенича“ пред подставените ми килийни доносници). С получените данни по разработката на ГКГ биваха разобличавани останалите подследствени, а с получените материали от другите обвиняеми и данните от камерните им разработки беше разобличаван ГКГ. По време на следствието ГКГ се опита да отрече показанията си... Съзнавайки отговорността за извършените от него тежки престъпления ГКГ изпадна в апатия, което психологическо състояние спираше по-нататъшното развитие на делото и цялостното изясняване дейността на групата. За да излезне от това положение, следствието промени тактиката си спрямо него като от твърд разпит премина към даване на надежди при положение, че той ще направи пълни самопризнания. Същевременно, следствието убедително разобличаваше ГКГ в неискреност като използваше показанията на останалите обвиняеми и данните от камерните им разработки...”** (лист 398)

(NB Внимателният анализ на тази „справка“ показва няколко неща, които са в абсолютно противоречие едно с друго и с многократно срещаните полицейски твърдения за пълни самопризнания:

- 1/ ГКГ се стреми да „ограничава признанията“ за престъпната си дейност и „по-специално за престъпните си връзки“.
- 2/ ГКГ се опитва по време на следствието да „отрича показанията си“.
- 3/ ГКГ „изпада в апатия“, което състояние спира разследването и

цялостното изясняване на дейността на групата.

4/ Следствието преминава от „твърд разпит“ към даване на надежди на ГКГ (че ще бъде оставен жив), при условие, че направи пълни самопризнания.

5/ Същевременно следствието разобличава убедително ГКГ в „неискреност“.

И така, към 1 юни 1953 г. по признания на „следствието“ ГКГ ограничава, т.е. укрива връзките си, отрича показанията си, изпада в „апатия“ и спира „работата“ на копоите, пречи на цялостното изясняване на дейността на групата, което принуждава „следствието“ да промени тактиката си, защото „твърдия разпит“ е претърпял провал. Затова двамата инквизитори подават на ГКГ „шекерче“ във вид на обещания за милост, но очевидно това не дава желанния ефект, щом ГКГ продължава да бъде „неискрен“ и копоите трябва да го „разобличават убедително като използват показанията на останалите обвиняеми и данните от камерните им разработки...“

ГКГ счита за ненужно да опровергава оплетените в кълчищата си „работници“ от следствения отдел на ДС и препраща интересувачите се от истината към спомените си в настоящата XI глава. Единственото, което го интересува е достъпът до камерните разработки – на съпроцесниците си и своята, с оглед изясняването дали така наречената „апатия“ не е резултат от предозиране на прилаганите наркотици?)

*

На 3 юни 1953 г. „правистите“ от ДС изготвят ПРОЕКТО-ОБВИНИТЕЛЕН АКТ и
„ОБВИНИТЕЛНО ЗАКЛЮЧЕНИЕ по следствено ДЕЛО №123 по описа на ДС

Кое то също е СТРОГО ПОВЕРИТЕЛНО!

След установяването на народната власт на 9.IX.1944 г., разбитият капитализъм и фашизъм в лицето на остатъците от бившите фашистки организации, опозиционни партии, анархистически и реакционно настроени елементи не подбираха средства в борбата срещу народната власт, за реставрация на капитализма в нашата страна. (NB В интерес на историческата истина, реставрацията беше извършена от номенклатурчиците и копоите от ДС!) Народната власт се укрепи в борба с контрареволуционните елементи, организации, подстрекавани от капиталистическите разузнавания, както в града, така и в селото. В периода на полагане на основите на социализма в нашата страна и изостряне на класовата борба, врагът започна да провежда най-остри и отвратителни форми на вражеска дейност – терор и диверсии...“ и т.н., продължава в същия дух „отвратителното“ милиционерско-сталинско словоблудство на чекистите от което ще приведа още няколко мостри:

„... *Още по-гнусно* (NB ГНУСНО е написано с молив и дебело подчертано от по-висшестоящия копой, който е направил заключителната „редакция“, напомняща бай Ганю, Данко Хайрсъзина, Гуньо адвокатина, Дочоолу и Гочоолу, когато редактират в кръчмата антрефилетата за в-к „Народно Величие“) *и предателско деяние се явява опита да се разруши статуята на др. Сталин от Константинов и Зафиров, най-вече, че е извършено по време когато др. Сталин беше тежко болен.* (NB Безсмислено е да се иска точност от ДС-„следователи“. На 3 март 1953 г. никой простосмъртен, в това число и ние, не знаехме, че ЗЛОДЕЯТ Й. В. Джугашвили е получил апоплектичен удар и че му остават още два дни. Първият бюлетин с който Политбюро на ЦК на КПСС ни зарадва беше от обед на 4 март 1953 г. и вече миришеше на... погребение. Обстоятелството, че „непрежалимият другар, геният на народите, корифеят на всички науки, вождът на цялото прогресивно човечество“ и т.н., и т.н., опъна търнаците два дни по-късно и гушна китката, ни се падна като печалба от ТОТО-то – иначе всичките девет и още много други щяхме да заминем предсрочно за Аида...)

Следват обвинения и квалификации за всеки един от подследствените с които Сигуранцата ни е приготвила по един куршум, което щеше да стане свършен факт, ако от Москва не бяха започнали да пристигат неидентифицируеми, но смушаващи сигнали.

1) Така аз – ГКГ, *се очертавам като един от ръководителите на ТОГ, който я е разширил по състав като е завербувал за членове Иван Гуляшки, Васил Зафиров, Евгени Зумпалов и овчарите Кръстьо Джигов и Рад Тороманов.*

2) П. Н. Петров е учредител на ТОГ и дава терористическата и диверсионна насока на дейността ѝ, и сам взема активно участие в терор-актовете. А после минава в нелегалност и прави опит да избяга в чужда капиталистическа държава. (NB Вместо да сложи смирено главата си на дръвника!)

3) В. З. Дичев е активен член на ТОГ, защото взема участие в диверсионния акт, извършен над статуята на др. Сталин и дава съгласието си за минаване в нелегалност и водене на въоръжена борба против народната власт.

4) Рад Богоев („Руди“) е пропуснат. Навярно полицаят е затруднен с правното квалифициране на деянията му или по-скоро на бръцолевенията му.

5) Богой Ст. Богоев е един от най-активните членове на организацията, дава сведения на ГКГ и е трябвало да държи връзката между ГКГ и членовете на ТОГ в Панагюрище. (NB От липсващия Рад надолу, всичко е полицейско построение върху пясъчна основа. Достатъчно е да се преразгледат критично показанията и самопризнанията на всеки един, за да се срути монтажа.)

6) Сред активните членове е и Ив. Гуляшки, който участва във всички планирания на покушения над видни обществени дейци (NB Mamma mia!) и заминава по нареждане на Зафиров

за Благоевград да се свърже с ГКГ и да го извести, че ТОТ е разкрита и са търсени от властта.

7) Петър П. Пеев **фактически** се явява като член на ТОТ (ТОТ-7) с това, че е знаел, изпраща муфи за бомбите и укрива взривни материали.

8) Евгени Зумпалов **става член с даване съгласието си пред ГКГ**. Същият участва за втори път в нелегална дейност против народната власт, което ги очертава с Боно Богоев като опасни рецидивисти.

9) Атанас Куртев се съгласява да вземе участие в дейността на нелегалната контрареволуционна организация, обещава да я свърже с чуждо разузнаване (NB с агент „Геро“) и с това става член на същата.

Организацията е в крайна степен общественоопасна за съществуването на народно-демократичния строй в страната. (NB Ега ти и строя, щом нашата девятка е могла да го застраши!)

Въз основа на чл. 153 от НПК, се предлага ГКГ да бъде съден по чл. 70, ал. I, чл. 86, ал. I и чл. 90 от Наказателния кодекс.

Следват членовете на останалите подсъдими... Томовете и материалите по следствено дело „Злодеи“ са изпратени до „другаря софийски окръжен прокурор“ (който си знае урока) за предаване на 9-те обвиняеми на съд. „Пратката“ е подписана на 5 юни 1953 г. от н-ка на III уние на ДС

Полковник Б. Думков

На същата дата следователят на Евгени Зумпалов – мл. Лейтенант Илия Бакърджиев прави предложение до шефа на следственото отделение на ДС Райчо Иванов („Мустакатият“):

„В интерес на следствието да му разрешат да си закупува и да му внасят храна. Прилагам 40 лева...“

Пак от 5 юни 1953 г. са „протоколите за предявяване на обвинение“. Никой от следствените не бил направил възражения по обвиненията, е отбелязано в друг „документ“. Всъщност, само ни съобщиха по какви параграфи от НК ще ни цакаат и никакви материали по делото не са ни представяни за запознаване и евентуално оспорване, тъй като, „*както учеше В.И.Ленин: Диктатурата е власт, неограничавана от никакви закони*“. Тя не признава такива изгъзици на „формалната демокрация“ и единственият към когото в онази епоха можехме да адресираме нашите възражения и оплаквания, беше... арменския поп.)

„Заключението“ и проектообвинителния акт са получени от заместника на Петрински – зам.-окръжен прокурор Любен Ангелов на 6 юни 1953 г. Той внася своите поправки в обвинението и чак тогава ни връчиха по един екземпляр от тази последна версия на обвинителния акт...

*

ПЛАН ЗА ОРГАНИЗИРАНЕ И ПРОВЕЖДАНЕ НА ПРОЦЕСА

Процесът срещу нелегалната терористическа организация, създадена в гр. Панагюрище и София ще се гледа на 12.VI.1953 г. от Соф. Окръжен съд в зала №15 на Съдебната палата при обикновена публичност.

За правилната подготовка и провеждането му са планирани следните мероприятия:

I. Подготовка на процеса

1. След връчване на обвинителните актове на обвиняемите, поотделно ще им бъдат уредени срещи с адвокатите на които ще присъстват н-к отделението Р. Иванов и инспектор Л. Чалъков.

Срок 12.VI.1953 г. 13 ч.

Отг. Р. Иванов

(NB Съгласно милиционерското право, срещите с адвокатите се разрешаваха **post factum – след като процесът бе започнал.)**

2. Призовките на прокурорските свидетели от София ще бъдат връчени от следователите Бакърджиев и Панайотов, а за Панагюрище ще замине следователят Ив. Вачев с първия влак, за да бъдат връчени на време и осигурено присъствието на всички свидетели за 12.VI.1953 г. в 8 ч.

Срок 11.VI.1953 г. 11 ч.

Отг. Л. Чалъков и следователите

II. Охрана по време на процеса

*1. Обвиняемите ще бъдат превозени от ареста на ДС в този на Съдебната палата на три групи от по трима човека с една кола – гаската на 12.VI.1953 г. сутринта с оглед **осигуряване присъствието им в залата за 7 ч.***

Отг. кап. Захариев

2. Килиите в Съдебната палата да бъдат прегледани, почистени, осветени и снабдени с одеала. **Да се обърне особено внимание на килията в която ще бъде поставен обвиняемият Георги Константинов Георгиев!**

Отг. кап. Захариев и Л. Чалъков

3. Да се подсигурят редовно с храна обвиняемите в Съдебната палата от обед на 12.VI.1953 г. до завършване на процеса.

Отг. кап. Захариев

4. Да се определят двама надзиратели от отдел I ДС, които да извеждат, хранят и наблюдават обвиняемите през цялото време на процеса.

Отг. кап. Захариев и л. Чалъков

Б. Охрана на залата.

1. Обвиняемите ще сядат по трима на една скамейка като между тях ще сядат по един милиционер с оглед да не се допускат разговори помежду им и евентуални провокации.

За охрана на обвиняемите са необходими 13 милиционера, един сержант и един офицер, които ще бъдат отпуснати от охранителната рота при Столично управление на МВР.

В залата ще бъдат и н-к отделение Р. Иванов, Л. Чалъков и следовател Й. Йотов.

2. Отговорник по реда в залата ще бъде н-к отделение Р. Иванов. В. Охрана вън от залата.

1. Пред входа на залата ще бъдат следователите Стоян Врагов и Илия

Бакърджиев.

Г. Охрана на ареста в Съдебната палата

1. По време на процеса, когато няма заседания, обвиняемите ще бъдат поставени в ареста на Съдебната палата, който ще се охранява от един пост. Същевременно ще дежурят по един сержант от отд. „Охрана и арести”, който ще отговаря за раздаването на храната и извеждането на обвиняемите.

2. От ареста до чакалнята обвиняемите ще бъдат конвоирани от по двама милиционери.

3. Отговорник по цялата охрана на залата, вън от нея и ареста ще бъде н-к отделение Р. Иванов.

Охраната на Константинов в ареста на Съдебната палата да се подсигури със следователи (Последната инструкция е дописана на ръка от авторите на плана.)

ПРЕДЛАГА: и-р Л. Чалъков

СЪГЛАСЕН: н-к отделение „СЛЕДСТВЕНО“

Ст. лейтенант Р. Иванов

София, 10.VI.1953 г. “

(NB В „планът“ аз и килията ми се ползваме от особеното внимание на копоите.)

Глава XII

НАЧАЛОТО НА ПРОЦЕСА (ПЕТЪК – СУТРИНТА НА 12 ЮНИ 1953 г.)

В ранната утрин на 12 юни 1953 г. вратата на следствената килия се отвори и някакъв непознат гавазин ми донесе бельо, бяла риза, вратовръзката, колана и връзките за обувката, казвайки ми да побързам, защото закъсняваме. Оставих на пода, скапалата се на гърба ми някога бяла риза и превърналия се в мръсни дрипи костюм с който ме бяха арестували в Благоевград и се премених. Процесът щеше да е публичен и за предстоящото представление трябваше да изглеждаме добре. Когато затегнах колана, Златко ме прегърна като за последно сбогом и ми каза:

– Кураж, пък ако съда те остави жив, един ден сигурно ще съжаляват дълбоко, че са ти попречили да се самоубиеш...

Вратата се отвори повторно и за сетен път часовоя ме запита с тих шепот как се казвам, след което изрева своето „Излизай бърже!“, с което отдавна бяхме обръгнали и се озовах в коридора. Там чакаше Чалъков. Попита ме готов ли съм за делото? Искаше ми се да му отговоря хапливо, но преглътнах и на свой ред го попитах може ли да ми разясни смисъла на параграфа по който бях подведен и неговото „приложение последно“. Той знаеше наизуст текста на члена. От казаното за приложение I-во (Василовото), което подобно член 70 алинея I-ва предвижда „затвор или смърт“, се досетих, че за нас с Мардохай нямаше алтернатива. Тоест, не бях сгрешил в тълкуването на обвинителния акт горе в килията. Бяха ни осигурили изпращането в „другия, по-добър свят“. Не бях изненадан. Мислите ми бяха прекъснати от един порядъчно отслабнал и прежълтял мъж в зряла възраст с кафяво сако и бежов панталон, когото изкараха от една съседна килия. Пред нея го очакваше придружаващият го следовател. Бях го виждал през без-

сънните нощи на разпитите. Досетих се, че мъжът ще е Куртев, когото срещях за пръв път – този, който ни „свърза с полковник Лауренс“. Той искаше от следователя си пургативи, защото го измъчвал запек. Оня се подиграваше дебелашки с човечеца, който продължаваше да го моли. Драматичния миг придоби фарсов привкус. Потеглихме надолу по стълбите. Пак минахме през тунелите на шпертплатовия лабиринт. Придружаващата ни охрана нанасяше удари по стените, за да предотврати възможната среща между следствени. Идващите срещу ни трябваше да се залепят с очи в някои от ъглите по завоите на тунела, за да не се видим. Бдителността продължаваше да е задължителна, въпреки цялото ъ и безсмислие. Не срещнахме никого чак до излизането ни на двора, където пред големия портал за камиони ни очакваше джип без прозорци. Качихме се и седнахме един зад друг на двете седалки. Аз бях на първата, а от двете ми страни седнаха Чалъков и офицер от охраната. Кабината на шофьора беше отделена с преграда с прозорче като амбразура през която се виждаше късче от света. Отвориха портала и потеглихме. Погледът ми, който не беше виждал дълго цветове и хора, се впи жадно в лицата на минувачите по тротоарите на софийските улици или на пресичащите ги пешеходци. Вече приближаваше лятото и момичетата и жените се бяха разсъблekli по ефирни, ярко оцветени рокли. Ние отивахме на смърт (поне моята психологическа нагласа от следствието беше такава), а навън живота си продължаваше, сякаш всичко беше повече от нормално. Забелязах, че седящият от ляво Чалъков наблюдава изражението на лицето ми:

– Ех, Константинов, сега и ти можеше да се разхождаш с някоя от тия хубавици...

– Има си хора за всичко. Без такива като мене, щяхте да станете излишни и да ви съкратят, преди да сте „отмрели“...

Чалъков млъкна, а аз продължих да гледам през амбразурата – може би нямаше да имам повече тая възможност. Лъкатушейки към центъра, джипа пое по „Ботев“ и на площад „Македония“ сви по „Алабин“. По-нататък спря пред един от входовете на Съдебната палата. Слязох ме, охраната ме хвана под ръка, все едно бяхме стари приятели и тръгнахме по коридорите. Стигнахме до някакво тясно стълбище. Чалъков мина пред мен, заобиколи го и се насочи надолу към някаква врата. Отвори я и се озовахме в приземния етаж, където бяха килиите за подсъдимите. Въведоха ме в една от тях – №20. Вътре имаше легло, насреща прозорец с решетки вместо стъкла. Железните им пръти бяха дебели като тези на слона в зоологическата градина. Стъпих на леглото и погледнах навън. Прозорците на килиите от моята страна гледаха към едно от каретата на вътрешния двор на палатата. По стените с различни почерци бяха изписани имена, дати и присъди. Повечето бяха смъртни...

Ключалката изщрака отново, вратата се отвори и охраната направи знак да излизам. Навън отваряха другите килии в които бяха заключили останалите от процеса. Казаха ни, че всякакви разговори между нас са забранени, преди да сме дали показанията си. Посочиха ми да застава начело на колоната зад някакъв милиционер. Зад мене застава следващият и така се ре-

дувахме: човек – милиционер, човек – милиционер в индийска нишка, която завършваше с последния обвиняем – Куртев и „неговия милиционер“. До нас от дясно застаха следователите ни, а най-отпред – груповия Райчо Иванов и милиционерския капитан, командир на охраната. Той даде команда и колоната потегли към вратата от където преди малко ни бяха въвели. Изкачихме няколко етажа по тясно черно стълбище, което оставаше скрито от погледа на посетителите и през страничен вход ни въведоха в „тържествената зала“. Тя беше пълна с близки, агенти, стажант-копои, студенти-юристи и зяпачи. Явно, чекистите бяха разпространили по свои канали новината за предстоящия процес. Настаниха ни на наредените в три редици „подсъдимите скамейки“, пак в същия строй с разделящи ни милиционери. В ляво от себе си през „моя“ се спогледахме с Мардохай. Попитах го язвително готови ли сме да умрем за свободата, но милиционера ме блъсна с лакът в ребрата и не чух отговора. Обърнах се назад и обшарих залата с поглед. Недалече съзрях нашите, вуйчовците и жените им. Огнян го нямаше, може би, повече нямаше да се видим...

В 8 часа се чу: „Съдът влиза, станете!“ Изправихме се и ни казаха да останем така, докато ни идентифицират. Съобщиха присъствието и на адвокатите за всеки от нас. Моите бяха четири. Изброиха и свидетелите – на прокурора и посочените от нас. Прокурорските бяха на лице. От моите, вместо Добри Терпешев, беше пристигнала писмена декларация на син му Стефан, а Георги Сапунджиев беше изпратил баща си – Доко „Лисицата“. Липсваше и бившият ми директор от Любимецката гимназия – Кирил Стоянов. Той беше сърбал попарата на партийните си „другари“ и копои, които го бяха прекарвали с кървавите агнешки кожи на рамо из селото, както са правили по турско с крадците, а след това го бяха били душмански в милицията на околийския център -Свиленград, където както казваха селяните „направили гърба му на корем“. Сега се беше снишил и гледаше бързо, с неразбиращи очи, света на своите „младежки мечти и идеали“.

Следователите се спогледаха доволно. Останалите „дисциплинирани партийци“ или по-скоро страхливи подлещи, бяха счели за благоразумно да си гледат работата и семействата вместо да се навират в шамарите на „народната власт“. Прокурорът поиска да се даде ход на делото, но един от моите адвокати – познатия ми Дюгмеджиев – заяви, че четиримата искат психиатрична експертиза за своя довереник – главния обвиняем Георги Константинов. За провеждането ѝ бил нужен по-продължителен срок и на това основание настояваше заедно с другите ми адвокати моето дело да се раздели от това на останалите...

Бяха решили да ме спасяват по член 13. „Само на луд няма да се правя – си помислих – та ако ще и сто пъти да ме разстрелят...“ След кратко съвещание на тричленката, съдът обяви, че прекъсва съдебното заседание, поради постъпилото искане за психиатричното ми освидетелстване. Постановиха експертизата да се проведе на място.

Груперфюрер Иванов и неговият помощник старши следовател Чалъков ме придружиха с милиционерите до някакъв кабинет, чийто прозорец беше зарешетен. Охраната остана отвън, а ние влезнахме вътре. Посрещна ме прав, някакъв прежълтял, гледащ ме с отворени от ужас очи, по-скоро висок, сух мъж. Каза, че е лекар психиатър и е натоварен от съда да проведе експертиза, за да ме освидетелства. Казах му да отиде той да се освидетелства, което предизвика смеха на моите инквизитори. Отказах всякакви разговори с доктора (по-късно разбрах, че се казва Гълъбов и че бил асистент при катедрата по психиатрия в Александровската болница към Медицинска академия „Вълко Червенков“ – бившия медицински факултет). Имах чувството, че асистентът посрещна с задоволство тази ми реакция. Той вдигна рамене и погледна въпросително към следователите. За пръв път между всички имаше съгласие. Те му казаха, че не могат да ме... насилват. Върнахме се отново в съдебната зала където „вещото лице“ доктор Гълъбов заяви, че не е намерил данни, говорещи за душевно заболяване, но не можел да твърди с положителност и противното. Сам не можел да извърши експертизата и затова поиска да бъдат назначени още двама лекари психиатри. Прокурорът Ангелов прие назначаването им, а съдиите се съгласиха с него като отхвърлиха отново искането за клинично изследване. Комисията от тримата експерти – докторите Гълъбов, Темков и Христов – щяла да ме изследва на място. След това, председателят на съдебния състав Илия Байчев даде ход на делото, което започна с прочитане на обвинителния акт. Четеше го въпросният Байчев. Не го слушах, защото завчера следователите ми бяха връчили обвинението и аз го знаех наизуст. Актът представляваше прокурорско перифразиране на полицейския език на тяхното обвинително заключение, с тази разлика, че Любен Ангелов беше опростил процедурите и работата на съда. Многобройните параграфи от Наказателния Кодекс, предложени от групенфюрера и неговият помощник Чалъков бяха елиминирани, включая и членове 70, 83, 86, 314 и 90. Навярно прокурорът беше преценил, че събраните „доказателства“ нямаше да издържат пред „независимия“ съд, а и защо да се усложнява задачата му. Изхвърляйки множеството параграфи, той ги беше заменил с член 71, точка 4 приложение последно, с което се определяше еднозначния изход от делото. Параграфът означаваше, че съм „ръкоположен“ за ръководител на организация, която не само си е поставила за цел да събори, подрови, отслаби и т.н. законно установената, народнодемократична и т.н. власт, чрез бунт, въстание, метеж, терор, диверсии и тем подобни действия, както си е и по § 70 алинея първа, но отгоре на всичко е пристъпила към осъществяване на поставената цел. Тоест член 71 беше член 70 в действие. Последното приложение на този най-тежък член от целия наказателен кодекс, предвиждаше безалтернативно само смърт. Мардохай беше втори в процеса и имаше същите обвинения. Третият подсъдим Васил Зафиров Дичев, беше подведен по същия параграф, но само като неорганизиран извършител на отделен диверсионен и терористически акт. За него законодателят беше предвидил като алтернатива на смъртта, дългогодишен затвор („не по-малко от 10 години, независимо от това дали е членувал или не в подобна организация“). За „проявената искреност“ Лако беше получил алинея I-ва на чл. 70, а останалите петима от обви-

няемите бяха подведени по алинея II на същия член (което им гарантираше най-малко 5 години „лишаване от свобода“).

При прочита, описващ кратко деянията и намеренията ни, в препълнената съдебна зала беше настъпила такава тишина, че жуженето на муха би се чуло. От време на време се обръщах назад към публиката и я оглеждах. Най-често спирах погледа си върху мама и тате. Нейното лице изразяваше тревога, а по страните на тате се стичаха сълзи. Беше ми мъчно за тях и за болката, която им причинявах. Едва ли щяха да ме разберат. За себе си не изпитвах жалост, нито страх, че животът свършва. Би било много по-добре, ако процеса се провеждаше при закрити врата. Погледнах през рамото на милиционера и видях, че Мардохай седи като препариран с празен поглед, втренчен в статуята на Темида. Като да беше вече умрял. Другите бяха прекалено отслабнали и имаха страдалчески вид. Само с Васил разменихме лека усмивка. Чувствах, че психологически съм готов да посрещна смъртната си присъда. Още не знаех какъв език ще държа в съда. Иначе бях обмислял линията на поведението си: след като бяхме останали само 9 (от много повече възможни обвиняеми) и от тези девет, обвиненията поне на половината можеха да бъдат оспорени, намирах че съм улеснен максимално в задачата си. Показанията ми трябваше да бъдат построени така, че да позволят на защитата да свие броя на участниците в организацията и да постави под съмнение самото `и съществуване.

При редуцирания състав на подведените под отговорност, това ми изглеждаше напълно възможно. Освен това, омаловажавайки или отричайки участието на повечето от тях, щях да намаля тежестта на отправените ми обвинения. Разбира се, много щеше да зависи и от държанието на останалите с които, за съжаление няхаме никаква предварителна уговорка. Тя беше невъзможна при пълната изолация в която ни държаха от първия до последния ден на „следствието“.

Щях да се опитам да вмъкна в показанията си пред съда максимум противоречивост, както във фактите за извършените действия, така и по отношение ролята на „стажант-конспираторите“ или предполагаемите „бойци“ в планираните следващи актове на съпротива. Това, което ми подейства обезкуражаващо беше нерадостната равностметка. Само трима от деветте бяха по-сигнали към бомбите. Останалите, ако се съди по извадките от показанията им, които бяха цитирани в обвинителния акт или във формулираните въпроси по време на разпитите, като че ли съжаляваха загдето са имали нещастieto да ни бъдат приятели. А и от трима ни, колцина ли щяхме да изкачим кръстовете си до върха и да издържим до края? Докато размишлявах отново и отново върху това, което мислех да кажа пред съда, председателят приключи без особен патос четенето си.

(NB 2006 Четиридесет години след описваните събития, когато се бях върнал от емиграция, отидох на едно от събранията на нашите анархисти от София. Редиците ни бяха съвсем оредели и главите побелели. За организиране на някаква сериозна акция не можеше да става и

дума. Изказванията на присъстващите се въртяха около просветителската дейност, която се състоеше от описването на вестник и списание, и издаване на книги или провеждане събрания от рода на това на което бях отишъл. Прочетоха доклад, посветен на политическото и икономическо положение в страната, след което започнаха разисквания. По едно време стана доста възрастен човек, който беше седнал на няколко редици преди мене. Виждах го за пръв път на нашите събрания. Той се представи и предложи да се потърси единодействие с другите „леви сили в страната, за да излезем от изолацията в която се намираме“. Предложението предизвика разногласия. Казах, че не съм против общи действия, но не виждам „леви сили“, при което интервенцията се обърна с лице към нас и възрази, че „имал връзки с другари от БСП, които били склонни на такова сътрудничество“, физиономията му не ми говореше нищо, но при името с което се представи, нещо се разшава в мозъка ми. „Може ли да е същия?“ – се питах, обхванат от възбуда. От едната ми страна седеше Стоян Цолов, съден по големия анархистически процес през 1948 г. Попитах го какъв е тоя закъснял „единофронтовец“. Той се усмихна виновно и каза:

– Аз го поканих. Той беше стар наш другар, който след 9-ти септември малко изкриви линията. Беше влязъл в партията, но сега се връща отново при нас.

Понеже нещо ме чегърташе, замолих другия ми съсед Александър Наков да го попита какво е работил. Когато Сашо се върна и каза че бил юрист, вече нямах съмнения – това беше той – паметта ми не ме беше подвела. Станах, отидох при него и го запитах:

– Извинявай, не си ли ти съдията Илия Байчев?

– Да – потвърди той, – откъде се познаваме?

– От тържествената зала на Съдебната палата. Срегнахме се в нея, ти беше председател на съдебния състав, а аз – на подсъдимата скамейка. Бях първия обвиняем. Това беше преди цяла вечност – през 1953-та.

– Така ли? Че по какъв процес?

– За взривяване на статуята на Сталин...

– Спомням си, че имаше такова нещо. И на колко те осъдих?

– Само на 20 години...

– Е, нямаш причини да бъдеш недоволен, щом не е било на смърт. Нали знаеш какви години бяха тогава.

При наглостта на „стария другар“, бях готов да експлодирам, но ме спря възрастта му. Навярно гонеше 90-те. Беше хилав с насълзени очи като на склеротик и се смееше неприятно.

Ако замахнех да го цапардосам с опакото на ръката, можеше и да не стане... Казах му само да побърза да се изниже от салона, докато все още се владее. Погледна ме и се изплаши. Надигна се от стола си и без да се обръща, се насочи към изхода. Когато се върнах на местото, Стоян Цолов ме попита защо си е излязъл Байчев. Да не би да му е станало лошо. Отвърнах му, че ако друг път покани такива мръсници, на самия него може да му стане лошо. След това обясних случая на Сашо...)

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите (извадки от обвинителния акт)

Обвинителният акт в нашия процес се базираше върху „следственото производство“ на ДС, заведено под №123/53. Този пореден номер свидетелстваше за „производствените мощности“ на касапите от инквизиционно-екзекутивното ведомство на диктатурата. Само в Софийския окръжен съд (като се изключат неделните и празнични дни) се е разглеждал по един политически процес на ден. Темповете на конвейера започнаха да намаляват след смъртта на Джугашвили, но през първата половина на 1953 г. все още е действала инерцията и кланицата е работила на пълни обороти. Елементарният сбор е равен средно на 250 процеса годишно. Ако се вземе под внимание, че по това време в Софийски окръг живееше около 1/8 от населението на страната, общият брой ежегодни процеси за „народната република“ е около 2000. Ако във всеки процес имаше средно по 4-5 обвиняеми, броят на осъжданите за всяка от годините на сталинския терор у нас е бил между осем и десет хиляди души. Колко от тях са осъдените на смърт, продължава да е „държавна тайна“, но в никакъв случай цифрата им не би могла да бъде посочената, в отговор на депутатско запитване през 1992 г., от министъра на вътрешните работи в кабинета на Филип Димитров. (Тогавя Соколов съобщи, че броят на екзекутираните по политически причини за целия период на диктатурата от 1947/1948 г. /когато бе ликвидирана опозицията/ до края `и през 1989 г. възлиза на 900 души!)

В нашия обвинителен акт фигурирахме 9 човека. Критериите на подбор за повечето от тях не бяха ясни. Видно беше само едно, че срещу „народната власт“ бяха въстанали хора от народа. А Евгени Зумпалов бе станал жертва на „класовия подход“ на копои и кадии. С национализираната фабрика на баща му, те искаха да докажат, че имаха проблеми само с „буржоазната реакция“. Ако сред приятелите и познатите ни имаше и други синове и дъщери на „бивши хора“, сигурно и те щяха да бъдат в списъка на обвиняемите.

След като се изброяваха членовете от Наказателния Кодекс по които беше подведен всеки от нас, в обвинителния акт следваха характеристиките ни, подчинени на горните идеологически „рамки“.

„Така:

1. Георги Константинов – Изключен от ДСНМ за вражески прояви и държание.

Произхожда от буржоазно-**реакционно** семейство. Баща му лекар и изселван от народната власт. Още от малък възпитаван в реакционен дух. През време на ученическите си години се е движил в среда, а и след това, в която е получил и реакционно-анархистическа ориентировка.“

(NB За по-голяма убедителност, „прогресивните“ марксистически жандарми са употребили прилагателното „реакционен“ три пъти в трите изречения на своето творение. Що се касае до възпитанието ми, с него много по-дълго се беше занимавал вуйчо ми – стар партиен член, но „педагогическата поема“ приключи с неговото собствено „превъзпитание“. В края на живота си той не искаше да чуе за маркс-ленинските гангстери и шмекери и склопи очи без да може да види последната им метаморфоза.)

2. Петър Николов произхожда от занаятчийско **реакционно** семейство. Възпитан от баща си в дух на омраза към народната ни власт и всичко прогресивно. През ученичестването си изпада под влияние на анархиста Радко Богоев и е изключен от ДСНМ за вражески анархистически прояви. (NB Ни дума за това, че майка му беше партийка, а вуйчото – чекист.)

3. Васил Зафиров произхожда от занаятчийско семейство. Преди 9.09.44 г. е бил легионерски водач от околийски мащаб. След тази дата социалдемократ -враг на народната ни власт.

4 и 5. Братя Ботеви произхождат от средно селско семейство. Рад е изключен от ДСНМ за вражески прояви. Под влияние на Богой, който е съден за контрреволюционна дейност като член на фашистката организация „Бранник“ и подобната ней ЗМС-Сърбински, се ориентира и дружи с реакционно настроени младежи. (NB Смесването на „Бранник“ със ЗЕМС има много по-малко основания от сравнението на NSDAP /Nacional Socialistische Deutsche Arbeits Partei, или Хитлеровата Националсоциалистическа германска работническа партия/ с компартията.)

6. Иван Гуляшки произхожда от буржоазно семейство, чийто глава е ликвидиран на 9.IX.1944 г. като фашистки кмет. Изключен от ДСНМ за **реакционни** прояви.

7. Петър Пеев произхожда от дребнобуржоазно, **реакционно** настроено семейство. Авантюристичен и престъпен тип, осъждан за кражба на оръжия.

8. Евгени Зумпалов произхожда от **реакционно** буржоазно семейство. Имат килимарска фабрика. (NB След етатизацията `и са кръгли пролетарии.) Изключен студент, осъждан за участие в бомбената провокация над турското консулство в Пловдив през 1949 г.

9. Атанас Куртев произхожда от бедно селско семейство. Вражески ориентиран. Имал връзки с изменници на родината.

Общо и отделно Георги Константинов, Петър Николов и Рад Богоев поставят началото на нелегална организация през м. Март 1952 г. за борба с оръжие против народната ни власт...

I. Пристъпват към привличане на членове. През пролетта Богой Богоев си излиза от затвора и се свързва с Георги и Рад от които научава, че са образували нелегална организация към която е привлечен. На л. 199 той казва:

„... аз казах на Константинов, че щом се е наел с такава задача, да извикат и мен в София, за да изляза в Балкана заедно с тях...“ Същевременно поема ангажимента да съобици и на други вражески елементи **и по-специално да завербува Евгени Зумпалов.**

II. На 14 юни Петър Николов е освободен от военна служба. Той донася откраднати от казармата взривни материали. С Константинов решават да изработят бомби и **дадат терористическа насока на дейността на организацията.**

Споделят с Рад Богоев решението си да поставят бомба в някоя капиталистическа легация с цел да влошат отношенията като препишат този акт на властта. Заедно правят опити с цел подобряване механизма на взривяване на бомбата. За нея пишат писмо на Пеев и му изпращат пари за да закупи необходимите за конструкцията `и муфи и тапи. Открадват и пишеща машина за писане на позиви с **противонародно** съдържание с което щял да се заеме Богой Богоев.

III. На 20 август те взривяват първата бомба в сграда на „Оборище“ за която знаели, че е английска военна мисия, докато в нея фактически се е помещавало жилището на главния референт на търговското представителство на ГДР. Пораженията са описани в протокола на листове 329 до 335.

IV. До края на 1952 г. Константинов успял да увеличи образуватата от тримата организация в Панагюрище. През м. Октомври той привлича към нея Зумпалов. През есента на същата година проагитирва и Иван Гуляшки. Последният казва на л. 212: Константинов ме попита съгласен ли съм да участвам в борбата срещу властта като мина в нелегалност“ Аз разбира се, дадох съгласието си...”

V. В началото на 1953 г. Константинов посещава Панагюрище където се среща с останалите участници в нелегалната организация братята Рад и Богой, Петър Николов, както и завербуваните от него още през лятото на 1952 г. и непривлечени по този процес овчари Кръстю Джигов и Рад Тороманов. Главната им грижа е снабдяването с оръжие за която цел **об-**

мислят да ограбят клуба на ДОСО в Пловдив. Тази задача остава неосъществена, поради скорошното им залавяне от органите на ДС.

VI. Пак по същото време, в София Константинов запознава Петър Николов със завербувания обвиняем Гуляшки. Тримата разискват предложението на Константинов да убият с кама тогавашния окръжен прокурор в София Петрински. Целта е била постигане на политически ефект.

VII. Тези задачи са недостатъчни за Константинов и Николов и те замислят да вдигнат във въздуха статуята на другаря Сталин в парка на Свободата в София. За целта, Константинов успява да привлече към организацията през средата на февруари 1953 г. и обвиняемия Васил Зафиров, който се съгласява да участва в извършването на замисленото престъпление. Двамата приготвяват бомбата и на 3 март 1953 г. към 19 и 30 часа запалват фитила ѝ, поставят я под статуята в една чанта след което избягват и се укриват.

Пораженията от експлозията са описани в протокола на л. 334, но въпреки дръзкото престъпление, очертаващо ги като най-злостни врагове, статуята на др. Сталин остава на местото си и то в дните, когато същият беше заболял.

Остатъкът от взривните материали Константинов оставя на съхранение в дома на члена на организацията Пеев.

VIII. Постигнатите успехи не удовлетворяват групата. За нея е важно да се установи връзка с вражеска легация и от там да се вземат средства и оръжие за нелегалната борба. С установяването на такава връзка се ангажира вербуваният от Петър Николов негов братовчед Атанас Куртев. След няколко дни Куртев уведомява братовчед си, че е намерил лице, което ще ги свърже с чуждата легация. Петров пристига в София и в момента, когато е трябвало да осъществят намеренията си, били разкрити от органите на ДС.

IX. Петър Николов разбрал, че членовете на нелегалната организация са заловени и преминал в нелегалност. След неуспешни опити да избяга в чужбина на 9.V.1953 г. той се предава на органите на ДС. От своя страна, Гуляшки по поръка на Зафиров заминал за Благоевград, за да предупреди Константинов за възможното му задържане от ДС.

Тази фактическа обстановка се доказва освен от самопризнанията на обвиняемите, още от свидетелските показания и приложените към делото огледни протоколи, писма и иззети при обиските веществени доказателства. Въз основа на чл. 159 „в“ от Наказателно-процесуалния кодекс Софийска окръжна прокуратура ОБВИНЯВА деветимата по:

Изброени са членовете, алинеите и приложенията (според „заслугите“ и приноса на всеки един от нас към каузата на освободителната борба на българския народ). Наред с нас са призвани и 14 прокурорски свидетели Изброени са приложените „веществени“ и писмени доказа-

телства. Актът е подписан на 8.VI.1953 г. от зам.-прокурора Ангелов и е подпечатан с печата на Софийската окръжна прокуратура.

Глава XIII

ПРОЦЕСЪТ ПРОДЪЛЖАВА (ПЕТЪК 12 ЮНИ 1953 г.)

РАЗПИТЪТ НА ПОДСЪДИМИТЕ

Веднага след края на монотонния прочит на обвинителния акт председателят нареди да изведат другите обвиняеми с изключение на първия. Докато милиционерите ги извеждаха през страничния изход на залата, мен ме извикаха, за да дам показанията си. В нея бях останал само аз от деветимата. Заставах пред „катедрата на обвиняемия“ и съдията Байчев ми зададе традиционните въпроси:

– *Признавате ли се за виновен? Съобразно избраната линия на поведение и преследваните цели отговорих:*

– *Безсъмнено, аз съм действал противозаконно и в този смисъл съм виновен в нарушение на законите от Главата на НК за престъпления срещу републиката. За тези мои действия ще говоря пред съда.*

– *Говорете за Вашата вражеска и противонародна дейност, съдът Ви слуша.*

– *Бих искал да се спра накратко върху обстоятелствата, които доведоха до тая ми дейност. Произхождам от лекарско семейство. Баща ми беше осъден през 1948 година, затова че е знаел за нелегалното преминаване през границата на група, образувана в село Любимец, Свиленградско, където живеехме тогава. В последствие Върховният съд го оправда и отмени шестмесечната му присъда, но след това той беше изпратен на лагер в ТВО. По-нататъшното ни живеене в Любимец стана невъзможно и семейството ни замина за Панагюрище, където баща ми бе назначен като главен лекар в поликлиниката.*

Поради пристигналите сведения от Любимец, бях изключен от ДСНМ. Срещу мен от страна на активистите и някои учители в панагюрската гимназия беше организиран бойкот. Бях изолиран сам на чин и в течение на цяла година на съучениците ми беше забранено да разговарят с мене. Поисках ревизия на моя случай от ЦК на ДСНМ, но без резултат. С това се затвориха възможностите да уча и да работя. Уволняваха ме и от най-тежките, черни работи за които нямаше кандидати. Това ме озлоби срещу властта. Потърсих приятели, които имаха моята съдба и тогава срещу мен започнаха да се отправят различни обвинения от страна на представителите на местните власти. Дори живеещият на един етаж с нашето семейство началник на ДС в Панагюрище беше казал на майка ми да ме „отпишат“, защото ще завърши зле и да внимавали с малкия ми брат, за да избегне моята участ. Чувствайки се заплашен, реших да си потърся оръжие за самозащита. Тези и други въпроси бяха разисквани с някои от съучениците ми, също изключени от ДСНМ. Така постепенно се оформих като анар-

хист. Мои приятели от училището бяха Стефан Пъков, който попадна пръв в затвора. Сред другите бяха Рад Богоев и Петър Николов. Поради изтегнатата атмосфера в Панагюрище, заминах за София където завърших гимназия през 1951 г. След като ми беше отказан достъп до университета, в Панагюрище започнахме да работим по строежите, изкопчийска работа или в горското стопанство. Бяхме трън в очите на властта и срещу нейните закани решихме да дадем отпор. Мислихме да потърсим оръжие, включително и от външни, враждебни на властта сили. Така в началото на месец април 1952 г. стигнахме до идеята да отправим писма до някои от западните легации в България с искане за помощ и оръжие. Писмо с подобно съдържание предадох лично в белгийската легация. Направих опит да го предам и на английски дипломат, живуц на ул. "Оборище". Това писмо не беше прието, защото се оказа, че такъв не живеел там. От белгийската легация не се получи отговор.

Въпреки липсата на оръжие, продължих да разширявам кръга от приятелства и познанства с враждебно настроени и преследвани от властта хора. Говорихме, че в случай на военен конфликт, не трябва да бъдем отведени като овце в салхана, а да потърсим убежище в балкана. С подобни мисли бяха съгласни освен Петър Николов и Рад Богоев, още Кръстьо Джигов, Рад Тороманов и други, чиито имена не си спомням.

Междувременно, Петър Николов заедно с 31-ви набор, беше мобилизиран и изпратен в трудовите части. След няколко месеца той беше уволнен по болест. При завръщането си от казармата, донесе със себе си известно количество взрив, капсули и бикфордов фитил. Това даде друга насока на нашата дейност срещу властта. Решихме да поставим саморъчно приготвени бомби в някоя от западните легации и на статуята на Сталин в „Парка на свободата“ – едновременно, за да дадем израз на своята враждебност към двата лагера. Идеята за направата на бомбите даде Петър Николов, а аз се заех с укриване на пушека от горящия фитил, за да можем да се изтеглим.

Аз имах в къщи 80 сантиметрова водопроводна тръба, която бях взел от сиропиталището, където работих през м. март 1952 г... Срязяхме я на две и купихме капачки за затваряне. В София я дадохме в една работилница на ул. „Граф Игнатиев“, за да `и направят нарезки. Сложихме взрива и фитила и с така приготвената бомба на 20.VIII.1952 г. се отправихме към ул. Оборище № 95, III етаж. Сложихме бомбата, макар да знаех, че там няма британска военна мисия. Запалихме фитила и си отидохме. Едновременността на двата акта обаче беше осуетена. Същата вечер аз си заминах за Благоевград и не се интересувах от резултата...

– Защо се насочихте с Петров към апартамента на референта на ГДР Фридрих Ернст Лойхт? – ме запита съдията.

– Не съм знаел, че обитателят е германец. Предполагах, че е българско семейство, защото когато отидох да предам писмото, от апартамента излезе жена, която ми отговори на чист български език, че там не живеел никакъв Томсън. За да се уверя, проверих по телефона, дали настреща е британската мисия. Отговориха ми се, че е частен дом. Въпреки това, поставихме взрива, защото с Петров бяхме взели решение и щях да се изложим пред другарите си, ако не го изпълнихме. По-късно срещнах Бангиев - мой съученик от с. Любимец, който между другото ми каза, че в дома на един германец на ул. Оборище била избухнала бомба...

Втората бомба на статуята на Сталин поставихме с Васил Зафиров, с когото се бяхме сблизили към средата на месец февруари т.г. Знаех, че е изключен студент и враждебно настроен към властта. По същия начин приготвих всички материали, поставих ги в чантата и в квартирата на Зафиров сглобихме бомбата. Вечерта на 3 март 1953 г. към 20 часа отидохме

в Парка на свободата, седнахме на една пейка зад статуята на Сталин и запалихме фитила, Васил постави чантата върху пиедестала, след което си отидохме. Не зная какви са пораженията от нея, защото на следващия ден, когато минах край местото на експлозията, статуята беше заградена с висока дъсчена ограда.

Не съм си правил илюзии, че с подобни диверсионни актове може да бъде съборена властта. С тях по-скоро се целеше да се извърши подбор на хора за създаване проектираната нелегална организация...

– Обвиняеми, от това което разказвате, излиза че по-скоро народната власт е провокирала вашите акции срещу нея. Говорете за подобрите и завербовани от Вас членове – каза съдията Байчев.

Настъпи деликатен момент в който трябваше, наред с омаловажаването на дейността ни да отхвърля членството на възможно най-големия брой от обвиняемите:

– Скоро след обсъждането на въпроса за търсене на външна помощ и оръжие от затвора си излезе братът на Рад Богоев - Бойко, който бе изтърпял присъда за участието си в нелегална организация. Когато с Рад му разказахме за замисленото и стореното в тази насока, той каза, че „директивите отвън били да се пазят кадрите“ и да се избягват всякакви действия, които могат да вземат излишни жертви. Но по принцип, не беше против това да търся подкрепа отвън. Двамата братя бяха категорично против всякакви терористични актове, а Рад отказа да участва и в кражбата на пишещата машина от поликлиниката.

– Кои други лица сте привлекли в тази нелегална дейност? – вметна прокурорът Ангелов. – Защото, както сте започнал, ще излезе, че само участниците в диверсионните актове са имали някакво отношение към нея...

– От Никола Григоров с когото ме запозна Петър Николов, взехме една обезвредена отбранителна бомба, без детонатор. Аз я занесох в София, но вуйчо ми у когото бях на квартира, я намерил и я изхвърлил в Перловската река.

След заминаването ми за София, където постъпих в училището за лаборанти, фактически не съм поддържал връзка с никой от панагюрци с изключение на Петър Николов и не ми е известно за някаква нелегална дейност там.

– А каква такава сте извършвали с хора извън Панагюрище и по-специално в София? – попита отново председателя на съда.

– За акцията с Васил Зафиров разказах. За него този акт беше чисто индивидуален и изолиран, макар че му бях разказал за бомбата на „Оборище“...

– Кои други лица са знаели и участвали във вашата терористическа и диверсионна дейност?

– С Гуляшки бяхме приятели и съученици от лаборантския курс. Бяхме се сблизили и съм споделял за някои от нашите действия и намерения, но не съм искал да го ангажирам в тях...

– Но Гуляшки признава, че сте подготвяли убийството на прокурора Петрински с кама...

– Не, той ми е казал, че баща му е убит след 9-и и че, за да си отмъсти, той е дразнил Петрински по телефона. Приемам да съм казал, че прокурорът може да бъде убит с камък. Също и някакъв генерал, за който той казваше, че живеел в съседство. От Гуляшки взех чантата му в която със Зафиров поставихме бомбата за Сталин, но Иван научи за това след свършения факт...

Със Зумпалов съм имал само една случайна среща в София. Похвалих се какво сме свършили, но той не беше съгласен с нашите действия. Не съм го канил да участва – това е въпрос на лично и доброволно съгласие, каквото той не е давал. Защо Петър Николов, Богой и други са твърдели, че Евгени е готов да ни съдейства в нелегалната дейност - не зная. Трябва те да бъдат питани. С Куртев не се познавам. Той е братовчед на Петър. Когато той дойде в София през март 1953 г., ми каза, че идва да ме вземе, за да минем границата. А после говорил с братовчедата, който му обещал да намери човек, който да ни достави оръжие. Този човек се казва Катранджиев. Той имал връзка с чужда легация и щял да ни помогне в установяването на контакт с нея. Петър е имал с него две-три срещи. Той ме запозна с него. Аз също се виждах и разговарях с него. В резултата от нас започна да се интересува АС. Когато Петров си замина за Панагюрище, получих писмо, че му е правен обиск и ни предупреди да се пазим. Аз заминах за Благоевград, но там бях арестуван... Лаконичността и сивотата на моя „стил“ и маниер на изложение, никак не се харесаха на голямата група студенти юристи, дошли на зрелището да събират полицейски опит и юридически разум. Чух зад гърба си (те бяха на първите редове за публиката, на няколко метра зад банката на подсъдимия) една от тях да се възмущава:

„– Какво чудовище, с какво равнодушие и безчувственост говори за такива тежки престъпления!“

– Кои смяташ за съучастници и членове на вашата организация? - мина на ти прокурорът Любен Ангелов.

– Ние бяхме почти неразделни с Петър и Рад – тях мога да считам за свои съучастници. Впоследствие се сближих и с брат му Богой, който току-що си беше излязъл от затвора. Но за нашите работи с него е споделял брат му Рад. Не зная какво точно. Аз съм го разпитвал за условията в затворите. Говорили сме и за образуване на нелегална организация и за бягство в балкана в случай на военен конфликт, но не сме имали устав и програма, нито някакъв организационен живот. За всички за които става дума в показанията пред следствието съм говорил като недоволни от властта, знаейки разбиранията им. Казвал съм също на Петров, че има маса недоволни от властта хора, на които може да се разчита в случай на война. Но всичко това бяха проекти за **„образуване на нелегална организация, която си е поставила за цел събарянето на народно-демократичната власт, чрез бунт, метеж и терористически актове“** – е записала секретарката в ПРОТОКОЛА ЗА ПЪРВОТО ПРЕДОБЕДНО СЪДЕБНО ЗАСЕДАНИЕ, „за да консумирам изцяло престъпния състав на §§ 70 и 71“, цитирайки дословно Наказателния Кодекс – *Всъщност, нямах намерение да образуваме нелегална организация, а търсехме оръжие за самозащита. С оглед на това беше подхвърлена и идеята да оберем ДОСО (Доброволната Организация за Съдействие на Отбраната) в Пловдив, но това остана без последици...*

– Означава ли това, че не е имало организация и организирани действия срещу народната власт от ваша страна? – запита строго Байчев, явно започващ да губи търпение.

– Имали сме намерение да я образуваме, но не сме си правили илюзии, че по този начин можем да съборим властта. Бомбите са изолирани актове с хора, които не са организирани, дори при извършването им те не са се познавали и са научили за действията на другия, впоследствие... Както казах, при тези акции трябваше да се извърши подбор на хора за една организация, но така до създаването ѝ не се е стигна, поради ареста ни...

Тук съдът констатира противоречия между показанията ми, дадени на предварителното следствие и тези пред съда на 12 юни 1953 г., поради което и на основание на чл. 198 от НПК, постанови да се прочетат саморъчните писмени показания пред следствието на лист 100, които бяха прочетени с което моят номер в цирковата програма приключи...

(NB За кадиите беше повече от ясно, че никой от нас нямаше, нито една страница със собственоръчно написани показания. Те познаваха отлично практиката на червената инквизиция и сталинската юриспруденция, протоколите да се пишат от „следователи“. След което те ни биеха, лишаваха от сън, храна и вода или слагаха в чорбата различни дроги, докато „признаем“ написаното от тях и го подпишем. Но и съдии, и прокурори възприемаха най-сериозно този театър и пречеха всячески на всеки опит да бъдат нарушени сценария и режисурата на копоите от следствения отдел на ДС. Нали в крайна сметка те бяха само техни помощници и юридическа фасада на произвола и насилията.)

След като ми отнеха думата и прочетоха извадки от моите „показания“ пред следствието, аз продължих да изслушвам водените един по един подсъдими, които след разказа им пред съда, нареждаха на скамейките, предназначени за нас, ограждайки всеки с милиционери от охраната. Въвеждаха ги в залата в реда от обвинителния акт.

Пръв след мен влезе Петър Николов – Мардохай. След като се беше предал доброволно, от уговорката ни – заловеният да натоварва със своите деяния загиналите или миналите в нелегалност – не бе останало и помен. Още в следствието той беше престъпил всякакви конспиративни и морални норми, за да се спаси от заплашващия ни разстрел. Освен някои разтоварващи го истини и вкарването на маса хора в показанията си като спечелени от мен за каузата, той каза пред съда, че след като сме поставили бомбата на „Оборище“ аз съм искал да натисна звънеца, за да излезе някой в момента на експлозията, но той ми хванал ръката и така предотвратил кръвопролитие... Мардохай потвърди и „членството“ на всички с които го бях запознал в София като казваше, че съм ги вербувал за нелегална дейност, макар че това никога не бе разисквано между нас и тях (дори само поради принципа на доброволност, който спазвах стриктно). И наред с това той омаловажаваше собственото си участие, за сметка на останалите...

Слушайки го си мислех, че „бойното кръщение“, т.е. участието в смъртоносна акция, е абсолютно недостатъчно за фактическото, а не формално включване в една организация. Нужен бе по-комплексен критерий за подбор на хората, но колцина щяха да го издържат? Като че ли за проверката беше нужен целия живот?

Една седмица само, преди да бъда задържан от „рицарите на Дзержински“ вследствие повторно предателство и да ме завъртят на чекръка, той и Васил отказаха да вървим заедно към Средногорския балкан или през границата. После, започнаха да съзряват бързо, но беше късно и безполезно: Зафиров търсеше убежище при мен в Благоевград, а Мардохай ми определяше срещи по гарите. Бях направил толкова, за да не попадне в лапите на джандарите, а сега идио-

тът изтъкваше като предимство доброволното си предаване и се каеше задето... „*отишъл против собствения си народ*“. Не му се сърдех, че не изгаря от желание да ме придружи за оня подобър свят (в крайна сметка, аз имах най-големи „заслуги“). Но, ако ни поведяха заедно на екзекуция, щях да му напомня колебанията... След като приключи с покаянието си, той се упъти към скамейката като избягваше да ме гледа.

Веднага след него в залата влезе Васил Зафиров. Той беше лаконичен в разказа си и изрази съжаление, че се е подал на озлоблението си, чиито мотиви обяснил на следствието. Помогнах му като потвърдих пред съдиите, че Васил е бил против връзките ни с чужди разузнавания и че не съм му доверявал нищо за съществуването на нелегална организация.

– *Кога, как и къде срещнахте обвиняемия Константинов?* – го попита председателят Илия Байчев.

– *Не аз го срещнах, той ме срещна* – изрече Виската, което предизвика смях в залата.

Братята Богоеви, като всички ни, бяха много отслабнали от глада, имаха измъчен вид от безсънието и инквизициите, с големи сини кръгове под очите. Показанията им бяха еднообразни до безобразие, много фрази бяха еднакви. И от тях бяха изтръгнали насила признание, че съм бил вербувал за каузата Евгени и Стою Джуджев. Това беше необходимо на копоите на всяка цена, за да оцветят „класово“ процеса. Иначе щеше да се види, че враговете са само сред „низшите класи“, от чието име БКП упражняваше диктатурата си. У Рад озлоблението към мене беше много по-силно отколкото у брат му. Той споделяше пред „другарите съдии“ как съм го убеждавал непрекъснато още от 1 949 година, че няма никакъв друг изход от създаденото положение, освен въоръженото смъкване на народната власт и че колкото повече се бавим, толкова повече ще се влошава положението на работническата класа. Наред с това, ме рисуваше като някакъв Мефистофел, който е използвал неговата наивност и семейни страдания, за да купи душата му и я повлече по пътищата на нелегалната борба срещу диктатурата, която в следствените протоколи окачествяваше с езика на копоите като... бандитизъм. С факти и измислици Лако ме обременяваше с неща, които би могъл да спести, но явно такава беше цената, която ДС му е поискала и той я плати. Направи ми впечатление, че тъпака му неден, които не можеше да запомни формулите по алгебра и геометрия, тук възкресяваше детайли от разговори, отдавна потънали в забрава. Намерението да създадем нелегална организация той датира от преди „писмото до легацията“, дори когато още бяхме на ученическата скамейка. Това обстоятелство беше в противоречие с нашите показания и можеше да се използва за сваляне на обвинението поне срещу него (защото не можеш да членуваш в несъществуваща организация). Набута в шамарите овчарите от Панагюрище и околните села. Говори за настойчивостта ми с която съм ги тласкал или влачил по пътя на преките акции срещу „народната власт“ и т.н., и т.н. При такава позиция и изтръскване от торбата на верни и фалшиви самопризнания и покаяния беше невъзможно да му се помогне и при най-доброто ми желание.

Иван Гуляшки започна своята тирада по следния начин:

– *Другари съдии, в един фатален за мене ден, тази злокобна личност – той се обърна, сочейки ме с пръст – се изпречи на моя път и разруши целия ми живот...*

Не знаех да се смея ли или да плача. Нямах време да реагирам, защото малко по-нататък той добави:

– *Константинов ме покани да участвам в бойна група и аз, разбира се, се съгласих...*

Петър Пеев поне имаше инстинкт за самосъхранение. Отрече да е бил член на нелегална организация, което си беше самата истина. Само призна, че е съхранявал оставената му от мен „пижама“, която се оказала... взрив. Всъщност, беше царевично брашно, оставено за проверка. Но при един от разпитите в началото на следствието, за да се защитя, имах глупостта да кажа това на копоите. В съда не възразих на Пеевите „признания“, защото беше късно. На масата пред прокурора можеше да лежи взрив, вместо суровината за качамака. Нали това беше единственото им „веществено доказателство“.

Зумпалов също отрече да си е давал съгласието за участие в нелегална борба, което му икономиса минимум една петилетка затвор като рецидивист.

Показанията на Куртев пред съда предизвикаха смях в залата, а на мен ми се плачеше. Колко лесно един кретен можеше да сложи край на неколкогодишни усилия. Само, че голямото ни желание да се доберем до тонове оръжия не ни ли беше заслепило и видиотило повече от Куртев? Между другото той каза:

*– Признавам се за виновен, но не съм член на нелегална терористическа организация...
Имах пистолет, но той беше залог от човек от когото щях да спечеля 500 лева срещу заем.
Името на човека не знам. Ако го видя ще го позная... Катранджиев идва в къщи и ми каза да почакам, щял да ми намери хубава работа... После дойде братовчедата Пенко. Каза ми, че е изпратил писмо до някоя легация, но не получил отговор. Съобщи ми също, че са поставили бомба пред входа на някоя легация и че търсят взрив и оръжия. Аз му обещах да го свържа с Катранджиев. Когато последния дойде, аз му разказах за тая работа. Във вторник Катранджиев каза, че това дело било писано в писмото, било известно на неговото аташе. Двамата подадохме покана за телефонен разговор с братовчедата и така ги свързах. Пенко каза, че са направили една пакост с взрива и пожела да го свържат с чужбина. Исках да му услужа и затова го свързах. Не съм чел вестник досега...“*

*

(NB Бих искал да отбележа, че повечето моменти от процеса, свързани с показанията на останалите подсъдими и свидетели, речите на прокурора и адвокатите, или моите реагирания за които спомените не са избледнели, присъстват в главите, посветени на двата дни от процеса на 12 и 13 юни 1953 г. За пълнота на изложението, в „интермедиите“ съм включил извадки от „Протокола за съдебните заседания“, като обръщам отново и изрично вниманието на читателя, че всичко е минало през ръцете и „мозъците“ на дресирани стенографи, машинописки, прокурора и съдиите Петко Марев, Люба Коларова и Методи Наумов от VII състав на Софийския окръжен съд, които в последния ден дойдоха на смяна на екипа на Илия Байчев – Любен Ангелов. В резултат, текстовете са „канонизирани“ и във висша степен... видиотизирани. Там където това не се трае, съм ги допълнил със свои коментари и пояснения или съм ги освободил от повторения, неразбираеми фрази и свършено неуместна терминология от която всички тези „нови хора“ не можах да се отърват. Моето изложение пред съда беше максимално сбито и повече от сухо. Към стенограмата са добавени прилагателни и съществителни, които най-малко са... неуместни. Не върви да казваме „народна“ на тиранията срещу която въстанахме, нито да титулуваме кръволака с „другаря Сталин“, след като взривихме статуята му. Това „стилизиране“ няма нищо общо с казаното от нас и е дело на стенографиращата по инерция секретарка или на „коректорската“ ръка на някой цензор. Но, „такова беше времето“, би казал видният „въшкар“ Добри Джуров, дълголетен член на политбюро на БКП и военен министър от „народното правителство“.

В показанията ни има безброй противоречия. Един сериозен анализ може да ги направи невалидни. Например, за първата бомба твърденията на различните подсъдими са, че е била поставена в „една“ (неидентифицирана) легация, в британската мисия, във френското посолство, немската легация и т.н. Това обаче, ни най-малко не е смутило съдии и прокурори. Дори адвокатите не са пожелали да поставят своите „уточняващи въпроси“: Кое е вярното? (Между нас казано, аз винаги съм съжалявал, че не можехме да ги взривим всички... наведнъж.)

Иначе от „признанието“, че съм нарушил законите до шаблонното „признавам се за виновен“, което секретарката на съда е вмъквала в изказванията на всеки от подсъдимите, зее цяла пропаст. Последното съдържа нравствена самооценка за виновност, докато първото е потвърждение на акт или акции срещу власт и закони, които никога не съм признавал и борбата против които съм считал и считам за дълг на всеки, който е враг на диктатурата и комуто свободата е скъпа. Това не казах експлицитно в съда, но през цялото времетраене на пребиваването ми в затвора, от ТРИНАДЕСЕТТЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ в досието ми личи, че никога не съм се признавал за виновен в този втори смисъл и винаги съм отстоявал правото си на борба срещу господството на държавно-капиталистическата класа...)

С показанията на последния обвиняем приключи предиобедното заседание на VII състав на Софийския окръжен съд по НОХД № 117/53 г. и нас ни свалиха в приземните килии, където ни раздадоха хляба и чорбата.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите (извадки от протокола за съдебните заседания на 12 юни 1953 г.)

ПЕТЪР НИКОЛОВ ПЕТРОВ:... „С Георги Константинов се сблизих през 1951 г. От разговорите ни се роди идеята да започнем дейност против властта... От него съм получил книгите „Анархистическа нравственост“ и „Хляб и Свобода“ от Кропоткин, „Свободата“ от Себастиан Фор, „Христо Ботев не е марксист“ и др. Константинов постоянно се интересуваше от вражески настроените младежи и търсеше начин да се сблизява с тях. Той предлагаше непрекъснато разни идеи за борба с властта. Дойдохме до заключение, че за да ни се окаже съдействие със средства и оръжие за водене на нелегална борба, трябва да установим контакт с някоя враждебна държава. Когато ме мобилизираха, Константинов се нагърби с тази задача... Не ме приеха за войник и аз се върнах в къщи, донасяйки със себе си от казармата взрив, фитил и капсули. Взех ги, за да ги използвам за вадене на камъни за строежа на новата ни къща в Панагюрище. Разказах за взрива на Георги Константинов и Рад Богоев, за което съжалявам. Той ме попита как се правят бомби и аз му казах. Съгласих се да направим бомби и предложих да сложим една на някоя партийна конференция, а той реши да я поставим в някоя чужда легация с цел влошаване на отношенията. Той плащаше разноските за опитите и пътните. Аз протаках, а той бързаше. Осъществи скриването на пушека, вследствие изгарянето на фитила. Предложи да задигнем една пишеща машина за писане на позиви. Рад не пожела и ние двамата я свършихме. После заминахме за София. На тавана на вуйчо му

приготвихме бомбата. Отидохме на „Оборище“, където Константинов знаел някаква английска мисия, която не се охранявала. Отидохме там и на стълбището на третия етаж той постави бомбата пред вратите, а аз пазех да не дойде някой. Той запали с кибрит фитила и побягнахме към трамвайната спирка... Машината трябваше да дам на Богой Богоев, за да пише позиви с противонародно съдържание, но той не ми каза дали ще я вземе и тя остана в нас. Константинов постоянно ме викаше с писма в София и понеже предполагах, че е за поставяне на бомби, под разни предлози отказвах да отида.

През м. февруари дойдох в София във връзка с покупка на шперплат за къщата. Потърсих го в квартирата му и той ми каза, че с негов приятел Васил Зафиров са поставили бомба на статуята на Сталин. (NB И в самопризнанията си пред следователя Петър непрекъснато повтаря, че описаните от него събития са се случили през месец февруари. Нещо, което е напълно достатъчно, за да се матира „царицата на доказателството“.) След това ме запозна с него. Васил фактически се числеше към нашата група. Константинов го беше вербувал за нелегална дейност... Запозна ме и с Гуляшки, когото също привлякъл за нелегална дейност. При запознанството ни беше явно, че последния има желание да участва в нелегалната борба. Константинов даде идеята да се ликвидира окръжния прокурор Петрински – с кама като се причака някъде. С това никой не се съгласи.

В разговор с моя братовчед Куртев от София му казах, че съм член на нелегална група, която е хвърлила бомби в една легация и в Парка на Свободата. Казах му още, че търсим връзка с чужда легация. Той ми каза, че имал такъв човек и обеща да ни свърже. Аз се прибрах в Панагюрище и след няколко дни Куртев ми съобщи по телефона, че работата е уредена. Дойдох отново в София и Куртев ме заведе при Кирил Катранджиев, който ще ме свърже с чужда легация. Пред него аз повторих, че съм член на нелегална група, която търси помощ – оръжие и парични средства. Разказах му и за поставените бомби. Той обеща да ни помогне и аз го запознах с Константинов и Зафиров. На следващия ден Константинов ми каза, че в тях са ходили хора от ДС и са се интересували от него. Страхувах се че сме разкрити, затова взех предпазни мерки при завръщането си в Панагюрище, но разбрах, че органите на ДС са търсили някое чуждо лице, което уж случайно влязло в нас. Веднага помислих, че нашата работа е разкрита и казах на нашите, че съм си намерил работа в София. Взех 500 лева и тръгнах от град на град... Накрая разбрах, че съм извършил голяма грешка и сам се предадох на органите.

През 1949/1951 г. няхахме разговори за нелегална група. Бяхме приятели с Георги Баров, Петър Гандуров, аз, Коста Длъгнеков, Матей Керемидчиев и Павел Тодев. Правехме сбирки, изнасяхме политически информации, имахме устав и длъжности, бяхме кръстили организацията „Свободна България“, мислехме да задигнем от някъде пишеща машина и да пишем позиви срещу властта, но нищо от това не се осъществи, преди в града ни да дойде Георги Константинов... Разкайвам се, задето станах член на нелегална организация, която имаше за цел терористически актове.“

***

ВАСИЛ ЗАФИРОВ ДИЧЕВ: „На 3 март 1953 г. Георги Константинов дойде в нас с една чанта и каза, че носи бомба, която трябва да се постави пред статуята на др. Сталин (**NB** Той и като мъртъв ни е „другар“) в парка на Свободата, като ми обясни, че той ще я постави, а аз да наблюдавам, да не го забележи някой. Бомбата беше готова. Аз я поставих, а той запали фитила. Поставихме бомбата напреко на статуята и се разделихме.

С Константинов се запознах около 15 февруари. Беше приятел на моя съквартирант. Водили сме разговори на различни теми. От тях той разбра, че съм бивш легионер и че съм озлобен от обществото, което ме е лишило от образование... Попита ме дали е време да започнем въоръжена борба срещу властта, а аз отговорих, че трябва да се изчака. Казах му, че не съм съгласен да водя такава борба. Тогава той ме попита съгласен ли съм да дам израз на недоволството си чрез бомби, които са изпитани и нямат голямо разрушително действие, но всявали смут сред населението. **Аз се съгласих да участвам в малки акции, но не в голям мащаб.** Не знаех, че вече е поставил бомба на някаква мисия. Той разбра, че съм съгласен да участвам в такива акции. Аз предложих да поставим бомбата на 3 март като смятах, че на този ден, макар да е освобождението на България, все още има недоволни и потиснати. Бомбата поставихме към 20 часа, когато Парка се обезлюди... По този начин изразих недоволството си от властта, но не съм искал да водя организирана борба. Константинов не ми е доверявал, че имат нелегална организация.“

На въпроса на председателя вярно ли е това твърдение на подсъдимия Зафиров, отговаря Георги Константинов Георгиев: „Вярно е, че не съм му доверявал, че имаме нелегална организация.“

Васил Зафиров Дичев завърши показанията си пред съда така: „Георги Константинов ми предложи да се скрия при уликите, обаче аз не се съгласих. За мене това беше първи терористически акт. Акт на отмъщение. Не съм искал да имаме връзки с чужда легация. (**NB** Аз отново потвърдих от подсъдимата скамейка, че Васил е бил против това да влизаме във връзка с чуждо разузнаване.) В мен се бореха две чувства – на отмъщение и на отговорност. Наделя първото и озлоблението ми. Причините за това съм изложил пред следователя. Трябва да съжалявам, че съм се поддад на временните си чувства на озлобление.“

***

РАД СТОЯНОВ БОГОЕВ: „Признавам, че съм станал член на нелегална организация, която имаше за цел да води въоръжена борба против властта, **но нямах ясна представа защо ще се борим против народната власт.** Пред мен Константинов се е изказвал против нея и казваше, че работническата класа в Америка, Франция е била много по-добре отколкото в нас... През 1949 г. брат ми беше арестуван, майка ми болна на легло, сестра ми без работа, от

всякъде гонена. **В този момент аз попаднах под влиянието на Георги Константинов, който ми казваше, че причината за всички тези наши нещастия е народната власт и че колкото по-напред отиваме, толкова повече ще се влошава положението на трудовите хора.** Така той ми въздейства и аз се увлякох по него. Още от 1949 г. той ми говореше за международното положение. Интересуваше се за съдбата на брат ми. Започна да търси оръжие. Имаше планове и за минаване на границата. Това той каза пред мен, Стефан Пъков и Делчо Сапунджиев. Търсеше турски дрехи с които да влезе в турската легация. Аз не му изпратих дрехи, след като разбрах с каква цел ги иска. Аз повторих седми (единадесети клас), **за да се отърва от него**, но той идваше в нас, за да ми показва в ученето. След това започна да ми говори, че трябва да водим въоръжена борба и че победата ще бъде на страната на американците. (NB Това, макар и неточно, свидетелства за невероятната ми далновидност.) Аз му отговорих, че не знам какво да правя. Тогава отидохме в Петров, където се реши да се търси помощ за въоръжената борба от някоя чужда легация. Константинов прочете едно писмо с което се съгласих. Поиска да изготвим и един списък с имената на видни комунисти. Аз дадох само едно име. **Осъдихме ги на смърт и списъкът трябваше да бъде изпратен за разгласяване до радио Лондон.** Писмото беше от името на трима ни. За да го предаде в легацията Константинов замина за София.

Когато се върна, каза че няма отговор и ми съобщи, че има намерение да образува голяма организация, разделена на тройки, които няма да знаят, че работят в нелегална организация. Казах му, че това е невъзможно, а той ми отвърна, че с такива страхливци като мен това наистина е невъзможно. Предстоеше излизането на брат ми от затвора и Константинов пожела да го запозная с него. Той поиска да му купя един пистолет за 3500 лева. Това беше през 1952 г. Ходих и в София, където той ме развеждаше и ми сочеше коя легация къде се намира. Влезнахме в една телефонна будка и той завъртя един номер за който каза, че е на югославската легация, но го нямало човека, който търси... С брат ми не съм говорил за организацията. На братовчеда казах да не приказва за нея с брат ми и да купи индиго и листа за печатане на позиви, които да предаде на Петров. С него (NB С Петров ли или с братовчеда?) съм говорил за групата през 1952 г., но после отидох войник. Бомбите се правеха през месец юни. Те двамата с Константинов се уговориха да ги приготвят и хвърлят. На два пъти правихме опити да скрием пушека от фитила в шише. За опита с плондира не зная. Бяха взели нашия будилник, който Георги върна след това на парчета и каза, че е развален. При опитите не си спомням брат ми да е присъствал, но при фабрикуването на бомбите със сигурност го нямаше. Аз криех от него. Константинов искаше да му намеря една тръба, което аз отказах. Не зная от къде я е намерил. Търсеше и муфи за бомбите. Получих един колет от София, който му предадох. Къде са правили бомбите не зная. Казаха, че заминават за София, за да ги поставят в някоя легация.

Константинов предложи да се открадне една пишеща машина с което аз не се съгласих. По-късно те я откраднаха с Петров от поликлиниката. Тя ни беше необходима за писане на позиви. След завръщането му от София, Константинов каза, че имал намерение да постави бомба на статуята на Сталин в парка на Свободата. Също, че имал приятели, които ще привлече в организацията, но дали го е сторил, не зная. Събирал съм пари за подпомагане на затворници, които предадох на брат ми. Константинов ми каза, **когато отида като трудовак в някоя мина да събирам сведения за условията на труда, но аз отказах, защото това не ми е работа.** Казах на мой братовчед Димитър, че имаме намерение да образуваме нелегална организация и той се съгласи да дойде в нея, но аз не съм го канил. Знам че Константинов е поканил Зумпалов с когото са били работници и той се е съгласил да влезе в организацията. За това Константинов е говорил с редица хора, но не зная привлякъл ли ги е. Петров не знаеше, че събирам пари...”

***

БОГОЙ СТОЯНОВ БОГОЕВ: „През месец април 1952 г. **Георги Константинов ме покани да се включа в нелегална организация.** (NB Като че ли им изпращам покани за сватба.) **Той се интересуваше от условията в затвора, за да се предадат тези сведения на някоя чужда легация.** Това му било нужно, за да спечелим доверието им и по този начин да се снабдим с оръжие и пари. В началото отказвах, защото мислех, че това е невъзможно, но в следствие дадох съгласието си. Пред мен каза, че е говорил с Евгени Зумпалов. Каза също, че имало много хора, които би могло да ги привлече към нашата организация, но аз не ги познавам. Веднъж се върнах от дърводобив в гората и ги заварих да правят опити с бомба, за които казаха, че са сполучливи. Щели да я поставят пред английската легация. Когато се върнаха от София казаха, че са я поставили пред входа на британската мисия и са разрушили входа ѝ. **Константинов ми е казвал, че в групата влизаме той, аз, Петър, Рад, Евгени и Стою Джуджев.** За това не сме говорили с Петър и брат ми. Георги Константинов казваше, че при една чужда намеса, ще излезем в балкана и ще водим въоръжена съпротива против народната власт. Казвал съм, че границата не може да се мине, а не че ще преминем границата. Парите съм предал на Стоян Пъков за синовете му, които са в затворите...”

***

ИВАН ВЕЛКОВ ГУЛЯШКИ: На 9.IX.1944 г. баща ми беше ликвидиран и това повлече ред нещастия за семейството ни. Исках да следвам, но не ми разрешиха и това създаде в мен недоволство против властта и се надявах, че в нас може да се създаде един нов режим. В разговор с моя съученик Георги Константинов, **научих че той желае да създадем нелегална организация, която да мине в балкана и ме покани да участвам в нея.** Аз дадох съгласието си. **Не сме имали разговор в който да се споменават членовете на организацията.** В края на февруари той ми каза, че с неговия приятел Петър Петров са замислили една работа и ако ги

заловят, повече няма да се видим. Попитах го дали ще участвам в нея. **Той отговори отрицателно** и ме помоли да му услужа с чантата ми. Когато си я потърсих, той ми каза че са сложили в нея бомба пред статуята на Сталин в парка на Свободата и чантата ми станала на прах. (NB Когато му казах това, Иван пребледня като Лако преди експроприацията на пишещата машина в поликлиниката.) Каза още, че са откраднали една пишеща машина, за да пишат позиви срещу народната власт. Попита ме също какъв ефект би предизвикало убийството на прокурора Петрински и бихме ли могли ние да го извършим? Повече не сме говорили за това.

През месец март Константинов и Петров донесоха ракия, но водихме обикновен разговор. Константинов спомена, че статуята на Сталин е излязла много солидна и тогава Петров каза, че на „Оборище“ акцията с бомбата е излязла по-сполучлива. **Аз дадох съгласие да вляза в организация, която ще мине в балкана, за да води въоръжена борба против народната власт при чужда намеса, а не да извършваме терористически актове. С Пеев не съм говорил на тези теми и Константинов не ми е казал, че е член на нашата нелегална организация. Само за Петров знаех, че е член. На 1 април ме потърси Зафиров и каза, че организите на ДС са арестували неговия съквартирант и сигурно ще потърсят и него. Замоли ме да отида в Благоевград и да кажа на Константинов да се обади, дали е възможно и той да заминне при него. Аз се съгласих. От близките на Константинов разбрах, че организите на ДС са го арестували преди една седмица. Имах вражеско отношение към народната власт, но не си давах сметка, че съм действал срещу нея. Порицавам това, което съм извършил и се разкайвам. Баща ми е ликвидиран на 9.IX.1944 г. като кмет. Аз съм бил тогава хлапак.**

***

ПЕТЪР ПЕТРОВ ПЕЕВ: Признавам се за виновен. Имал съм връзки с Георги Константинов, с него сме съученици. От подсъдимите познавам само ПетърПетров, Васил Зафиров и Иван Гуляшки. Писал съм писмата си до Рад Богоев, но не го познавам. **При следствието ми стана известно, че съм член на нелегална организация.** (NB И на мен по същото време ми стана ясно, че с единомушние, при нито един въздържал се, сте ме избрали за „Шеф“ на Тайната Организация на Терористите /т.е. за ТОТ-1/, но никога не съм възразявал и мисля че с достойнство приех „избора“ ви в следователските кабинети!) Правеше ми впечатление, че Георги е особен човек. Критиковаше всичко – в гимназията и вън от нея. Смяташе, че трябва да изучава и разбере всичко, което е създадено от природата или от хората. Търсеше ме. **Беше с отрицателните и онеправданите.** Пуснахме си бради и пеехме възрожденски песни. Той беше непостоянен човек. След свършване на гимназията искаше да става свещеник. Но не го приеха в Духовната академия и се обяви за атеист.

До пролетта на 1952 г. не можех да си дам сметка какъв човек е. Знаех само, че е вражески настроен против народната власт. Аз се люшках. Имах вражески настроения и се ориентирах към него. През 1952 г. ми писа да му купя муфи за водопровод и ми изпрати пощенски

запис от 20 лева. После поиска още четири муфи. Аз ги купих. Не знаех за какво са му и ги изпратих с фиктивно име на подателя. Направих го, защото не исках да фигурира моето име **и защото знаех какво представлява Рад Богоев.** (NB Откъде?) Той каза пред мене, че ще хвърли бомба пред някоя капиталистическа легация. Питам го защо, а той ми отговори, че **така ще изрази недоволството си срещу капиталистическата система** и ще предизвика конфликт. Беше се оформил като анархист. Към атентата се отнесох неодобрително, а той ми отговори, че това не било моя работа. (NB Представяш ли си читателю, какво се е случило с бедния Рад след подобен словоред, объркване на подлозите и „стенографиране“? То са били: Казвай мръсна гад! Говори за твоята терористическа, шпионска, анархистическа и т.н. дейност!“ Пата кюта, пата кюта. „Говори! Ние такъв голям враг като Трайчо Костов накарахме да проговори, че ти ли ще ни се опънеш, твоята мама!“ и т.н. до посиняване на „подследствения“ като патладжан. Или докато са разбрали, че сиромаша „не е... камила“. Но през онова време, когато чекистите се радваха на вицове, в които съумявали да накарат дори мумията на Рамзес II да проговори, „следственият“ може вече да си е признал, че е папа на терористите, Осам Бен Ладен или Карлос „Чакала“, това да е оформено в следствен протокол, надлежно подпечатано, прошнуровано и предадено на VII състав на Софийския окръжен съд, а той едва ли би си губил времето в разплитане на подобни лапсуси. Особено във време, в което съдилищата работеха като... конвейери?)

Константинов ме покани да отидем на гарата, за да посрещнем Петров, което и сторихме. По пътя те си говорех за странични неща. Аз не се интересувах от разговора им и си отидох в къщи. След няколко дни той ми каза, че е **поставил взрив във френското посолство.** Така изразявал недоволството си срещу капиталистическата система. По-късно добави, че бомбата щяла да се препише като дело на комунистите... Аз не съм си давал съгласието да участвам в нелегална организация, която има терористически цели.

Георги ми беше съобщил, че са откраднали една пишеща машина за позиви срещу властта и ме помоли да я остави в нас, но аз отказах. Когато записа лаборантските курсове идваше по-рядко в нас. Каза ми, че на 3 март щял да постави взрив пред статуята на Сталин в Парка на Свободата, с което **щял да изрази символично омразата на народа срещу Сталин и сталинистите.** На Константинов никой не можеше да му повлияе. След няколко дни минах от там и видях, че й нямаше нищо. **Помислих го за самохвалец или че ме провокира.** Той ми каза, че навярно същата вечер след експлозията, са поправили статуята **и ми даде един пакет.** Каза, че е багаж от банята. Щял да си го вземе след два-три дни. Аз прибрах пакета. **Проверих го, беше взрив. От тогава не сме се виждали.“**

***

ЕВГЕНИ ЛУКОВ: Не съм си давал съгласието пред Георги Константинов да се боря против народната власт с оръжие. Познавам го като странен човек. Не зная политическите

му убеждения, но знам че е враг на властта и това ни сближи, докато работехме на един обект. След това прекъснах връзката си с него. Интимно приятелство не сме имали. За него имам преценката, че е сериозен и начетен младеж. Една вечер се срещнахме случайно и той пожела да се видим. На 2 октомври 1952 г. го посетих. Водихме обикновен разговор и по време на него той каза, че е започнал борбата срещу народната власт. Каза, че е сложил **бомба пред немската легация** и че някой ден ще поставят бомба и пред статуята на Сталин. **Казах му че не одобрявам такава дейност** за която са вкарали не един в затвора. Не бях категоричен в отговора си и затова е сметнал, че може да разчита на мен. Знаеше, че съм съден за конспиративна дейност и затова се е ориентирал към мене. **Разделих се с него без всякакви ангажменти.** Виновен съм, че не съм доложил на органите. Разкайвам се за извършеното от мен и порицавам постъпката си. Повечето от подсъдимите не познавам. Други разговори с Георги Константинов не съм имал. **Забелязал съм, че е избухлив и нервен...**“

***

АТАНАС ХРИСТОВ КУРТЕВ: „Един ден при мене дойде Кирил Катранджиев. Плаках му се, че работата ми е далече. Той ми каза да почакам, щял да ми даде по-добра работа – той продаваше бюстове. Няколко дни по-късно у дома дойде братовчедата Петър Петров. Каза ми че е изпратил едно писмо до една легация, но не е получил отговор. Съобщи ми, че са поставили взрив пред тая легация. Разказах му за Кирил Катранджиев, че има връзки с чужбина и **Петър изяви желание да го запозная с него.** на изпращане му казах, че имам един пистолет. На другия ден отново дойде Катранджиев и аз му разказах за братовчедата и че той е изявил желание да се запознае с него. Във вторника, **Катранджиев ми каза, че това дете са го писали в писмото било известно на неговото аташе.** Двамата подадохме покана за телефонен разговор с братовчедата и така стана връзката. Петров не ми е казвал с каква легация иска да се свърже. Каза ми че са били двама души и че са вършили терористически действия в някоя мисия. **Исках да услужа на Пенко и затова го свързах (с Катранджиев).** Той имал връзки с лица, които са искали да бягат през границата. Не се интересувам от политика и **не съм чел вестници до сега.** Поддържам показанията си пред следствието.“

***

(NB От деветте, четири не признават да са членували в нелегална организация: Васил Зафиров, Петър Пеев, Евгени Зумпалов и Атанас Куртев.)

Глава XIV

СЛЕДОБЕДНОТО ЗАСЕДАНИЕ В ПЕТЪК НА 12 ЮНИ 1953 г.

(РАЗПИТЪТ НА СВИДЕТЕЛИТЕ И ЕКСПЕРТИТЕ ОТ ПСИХИАТРИЯТА)

След показанията на Куртев, сутрешното съдебно заседание беше прекъснато за 15 часа. Свалиха ни долу в килиите за обед. Когато след почивката ни въведоха отново в залата, ми направи впечатление, че беше препълнена. Имаше правостоящи, дори пред вратата и по страничния коридор от където влязохме с охраната, се бяха насъбрали сеирджии. Съдейки по израженията им, те бяха неутрални. Върху лицата им нямаше изписано съчувствие, нито омраза. Те просто бяха дошли на едно безплатно зрелище. Бяхме заели местата си върху скамейките за подсъдимите заедно с джандарите, когато по широката централна пътека, между редиците столове за зрителите, мина Райчо Иванов – „Мустакът“. Зад него вървеше синьокапец с нещо като тава в която бяха събрали веществените доказателства сред които се виждаха фитила и купчината жълти „трици“. Нарездайки ги като музейни експонати върху стоящата отдясно на прокурора маса, над която се издигаше бая голям гипсов бюст на – Сталин, погледът на „Мустака“ падна върху мене, после се спря на бюста и с израз, който трябваше да изобрази усмивка той посочи към взрива, облещи очи и направи подкянящ жест към мене за вдигане на гипсовия идол във въздуха. Не можах да скрия усмивката си от тази пантомима, която другите не забелязаха. В тоя момент от страничната врата влезнаха съда и прокурора.

В следобедното заседание трябваше да бъдат изслушани свидетелите и тримата психиатри. За да могат да представят заключенията си за моята вменяемост, съдът трябваше да изслуша в присъствие на експертите най-напред посочените от „Роднинския Съвет“ свидетели, които трябваше да докажат невменяемостта ми. Напомниха им последствията от лъжесвидетелстването. Те обещаха да говорят само истината. Обърнах очи към залата и погледът ми се кръстоса с този на нашите. Мама ме гледаше с тревога, но се държеше достойно. Тате и вуйчо бяха просълзени и умоляващи – дано приема този начин на спасяване на главата ми и не изгоня допуснатата троица, както сутринта бях постъпил с Гълъбов...

На банката се изредиха леля Анка Табакова, Доко „лисицата“, вуйна ми Кира. Всеки от тях се надпреварваше да разказва верни случки и измислици, които да позволят на вещите лица да дадат своето спасително заключение.

Леля Анка лъжеше, че съм израснал почти при тях и ме познавала още от дете. След това изреди всички луди в рода ни по майчина линия като се почне с вуйчо ми Петър, който свършил в лудницата... Винаги съм и правил особено впечатление, но й било неудобно да го каже на баба ми, за да не я обиди. Хазаинът Доко, който бе дошъл вместо големия си син Георги Сапунджиев, разказа за моето безумие и жестокост, как съм щял да извадя окото на брат ми и съм изразил съжаление, че не съм можал да сторя това и с другото. Ходил съм небрежно облечен с различни чорапи, но все пак имало и светли сенки в портрета ми: Когато сменили парите, аз съм го успокоявал, че няма да загуби нищо. Паричната реформа целяла само стабилизация на

лева. Директорът на гимназията му казал, че съм много добър ученик и комсомолците правили грешка дето ме изолирали. Резултатът бил, че съм си пуснал брада. На жена му съм правил впечатление, че не съм с всичкия си. Работил съм по почистване на клозетите, но от срам съм казал, че работя по изкопите. **(NB В известен смисъл Доко „Лисицата“ беше прав – работихме за почистване на идеала, който неговата партия и на синовете му – партизани и политически затворници – бе олайнявила до неузнаваемост. Но тая задача се оказа непосилна – болшевиките го бяха затрупали с Хималаи от екскременти. Нещо, което казах 40 години по-късно на „малкия Фуше“ – професор Чавдар Кюранов в кабинета на моя приятел от затворите д-р Дертлиев. Когато докторът ме представи като анархист, Фуше ме провокира, че идеалът бил прекрасен, но за съжаление – неосъществим. Отговорих, че наистина имаме затруднения с реализацията му, но и едва ли е възможно да се очаква нещо друго, след като те изсраха върху идеала такива Хималаи, които човечеството трудно ще прескочи и с овчарски прът през следващите 100 години.)**

Вуйна Кира сподели със съдиите впечатленията от тригодишното ни съжителстване до момента на моя арест. Каза, че в отношенията ми с тях съм редувал учтивост с необяснима грубост, не съм ходил по два месеца на баня, затварял съм се в стаята си да чета по цял ден, гледал съм с часове в една точка и съм мълчал като пор, без да отговарям и мърдам. Окачвал съм по стените портрети на велики хора – Байрон, Прудон, Левски – това било като мания у мене. Четял съм биографиите им. Обичал съм да рецитирам „Лудият“. „Много силен ученик и крайно ексцентричен, аз никога не съм го третирала за съвсем нормален.“ Вземал съм стария каскет и бастуна на мъжа `и, и с запуснатата брада съм приличал на старец, което правило впечатление и на съседите. „Не бих казала, че е луд, но имаше такива моменти в които ме побиваха тръпки, когато го погледнех.“

След като изслушаха тези свидетели, отново ме изведоха от залата, придружен от охраната и следователите заедно с присъствалата на съдебното заседание тройка психиатри. Те трябваше да продължат прекъснатата тази сутрин експертиза. Чувствах се изморен от напрегнатия ден и най-вече от „откритието“, че най-важно за нелегалната борба беше подборът на хората. Явно методът ми на работа, насочен изключително към техниката на конспирацията и построяването на организацията куцаше...

С психиатрите и копоите влязохме в същата стая. Лекарите поискаха да бъдем оставени без полицейско присъствие. Оглавяващият тройката д-р Темков им показа някакъв документ, доказващ, че е бил партизанин, каза че прозореца е с решетка, те са трима, а отвън ще стоят още четири души, така че арестанта няма къде да мърда. Следователите се съгласиха и излязоха пред вратата да слухтят. Темков ме запитва защо съм изгонил сутринта колегата Гълъбов? Не съм ли искал по такъв начин да докажа, че съм луд, отричайки това. Отговорих му, че диалектиката позволява да въртим всяка фраза и смисъла `и като потури и че ако следобед съм приел да се подложа на освидетелстването, то е само, за да свърши по-бързо цялата тази комедия. Д-р

Гълъбов ме запита дали си давам сметка, че това което нарекох комедия може да завърши с разстрела ми. Отговорих:

– Напълно, дори такъв завършек считам неизбежен в едно общество на идолопоклонници, които могат да отнемат човешкия живот само за тон-два бронз.

– А защо взривихте статуята на другаря Сталин? – пое ролята си на водещ в провеждане на експертизата доцент Темков.

Поколебах се за минута и му казах:

– Защото, това е най-масовия убиец в най-новата човешка история...

– А не те ли е страх ли от смъртта? – доцентът смесваше постоянно учтивата форма с фамилиарничето – за такива дела, както ти е известно, тя се полага на законно основание.

– Колкото от ваденето на зъб.

– Какво ще кажеш за показанията на твоите свидетели?

– Първо те не са мои – не съм ги канил аз и второ – за техните впечатления и приказки трябва да питате тях.

– Да, но те всички казваха, че сте луд – намеси се третият експерт към когото се обръщаха с „колега Ацев“ и който до сега беше мълчал – имат ли основания техните твърдения?

– Нямам навика да се самонаблюдавам, нито вглъбявам в себе си. Моят поглед е обърнат към света и към хората. Но феноменът не е нов – още Ботев забелязал, че „свестните у нас считат за луди“...

– Казал го е, но при други обстоятелства. Не считате ли, че има съществена разлика между днешното и неговото време?

– Разбира се, но в чия полза е разликата?

– Ти какво искаш да кажеш? – пое пак „експертизата“ Темков.

– Искам да кажа, че имам сериозни съмнения в преимуществата на така наречената диктатура на пролетариата пред тиранията на султаните.

– Ти кощунстваш с петвековните страдания на българския и толкова още други поробени народи. Какво ще кажеш за поругаванията на жените и майките ни, за кланетата, кладите и набиванията на кол...

– А вие знаете ли какво става не преди век или два, а днес под носа ви в следствените килии? Дори инквизицията не би издържала сравнението с Чеката и филиалите ѝ, ако вземем под внимание някои съществени моменти от които агитпропа избягва.

– Например?

– Колко вещици, еретици и Джордано-Бруновци и за колко века са унищожени от Католическата църква и колко са жертвите на тайната полиция от 1917 година до днес?

– Като слушам съскането ти, не зная кое е по-разрушително – бомбите или думите ти? Това което казваш е по-лошо от светотатство. Жалко, че за такива думи не е предвидено смъртното наказание...

– Ами направете предложението да го въведат и го кажете и на съда – ясно и високо – вместо да мъкнате разни медицински термини на побългарен латински...

– А ти като си такъв герой, защо не кажеш пред претъпканата зала това, което казваш на нас? Тогава съда сигурно ще си свърши работата и без нашите предложения – ме провокираше доцентът, който явно трудно понасяше нерегламентирания разговор.

– Защото се колебаю... Знаете ли, понякога и на мен човешкото не ми е чуждо. (Не става реч за слагинята на Енгелс, която Маркс онождал, когато изрекъл прословутата си фраза „Нищо човешко не ми е чуждо!“) Имам предвид насълзените очи на родителите ми, които са в залата. Гледам ги и си мисля не трябва ли да ги пожаля, тоест да не позволя да им кажат утре, че с държанието си пред съда, сам съм си сложил главата на дръвника... Бих предпочел да ги нямаше...

В качеството си на експерт, Гълъбов изглежда искаше да притъпи ъглите и рече:

– Разговорът придоби изцяло политически и идеологически характер. Няма ли други теми... Мен чак ме е страх да го слушам. И не зная в днешната обстановка, когато за много по-малка дързост падат глави, дали този който говори така е нормален. В случая съм склонен да подпиша заключението в експертизата с особено мнение...

– Не вярвам да съберете такъв кураж. Ето, виждате ли, че не аз, а вие всички сте болни. Болни сте от страхова психоза. Кажете ми какво става с един болен, който не може през целия си живот да се освободи от нея? Или с един народ, който е обхванат от епидемията на страха...

– Я остави това, ами ни кажи как виждаш бъдещето? – пак взе думата главния експерт от Психиатричната клиника към Медицинска Академия „Вълко Червенков“.

– Чие? Моето, вашето или на света?

– Ние всички сме обикновени, малки хора, та едва ли заслужава да си хабим приказките за собственото ни бъдеще. По-скоро ни интересува за какъв свят се борите? Искаме да знаем за какво сте готови да умрете, преди още да сте изживели младостта си?

– Аз съм анархокомунист и нашата цел е свободния комунизъм...

– Че то и ние се стремим към същото, само че не вдигаме ръка срещу народната власт и не поставяме бомби... Комунизмът и свободата ще настъпят постепенно със създаването на материалните основи и отмирането на държавата. Но това изисква време, еволюцията трябва да извърши своето...

– А защо не почакайте буржоата и тия дето ги избихте след девети да си отидат постепенно?

– Защото те никога нямаше да поискат това да стане. Тяхната идеология и цели са други...

– Че нали битието определя съзнанието. Я вижте как живеят вашите властници отгоре до долу – от вождовете до последния селски партиен секретар, кмет или джандарин. Настаниха се в палатите на Кобургите и домовете на буржоата или на богатите селяни като ги интернираха. Заграбиха властта им над народа и я увеличиха десетократно. И не само над труда и имота, но и над живота. Взеха парите, жените и дъщерите на буржоазията, обзаведоха се с метреси, защото „другарките“ им се виждат грапави и вече не били подходящи, оядоха се и се самозабравиха. Я вижте вожда си! Когато дойде от Москва, беше тънък като камшик, а сега е заприличал на угоен шопар... – Човекът е болен от слонска болест...

– Тая болест май е заразна. Не виждате ли, че цялото политбюро е отвързало задници като на парясници. Коремите им вървят напред като че ли са ги забременили и пуснаха гуши като на пеликани. На вас още ли не ви е ясно, че властта и парите разлагат? По-силно от сярната киселина. И това е само началото. Изминаха само 9 години. Тука и само тука предишния „учител и вожд на българския народ“ се оказа прав – за няма и десет години в областта на угояването и разврата успяхте да направите това за което на другите са им трябвали столетия... А какво ще стане, ако историята отпусне на вашия социализъм едно стотина години, оставам на въображението ви...

– Не съм чувал по-хулигански език – възмутено каза Ацев.

– Истината вие наричате хулиганство. Кажете ми с ръка на сърцето, отстъпва ли агалъка им по нещо от тоя на агите, бейовете и дерибейте? И нали така им е много по-добре и по-удобно. Тогава защо ще поискат да си ходят? И да „отмират“. Няма такива филми в световната история. Нали знаете какво е казал Стоян Михайловски, чрез устата на Великия везир Абдулрахман Паша на племенника си: „Запомни, Галибе, от власт се не слиза! От власт се пада!“

– Би трябвало да изучаваш диалектиката – тогава ще разбереш единството и противоречието между революцията и еволюцията, които са двете страни на един и същи процес. У нас революцията се извърши на 9-и, сега трябва да оставим еволюцията да свърши своето...

– Сега, когато сте на власт, искате народа да ви чака да „отмрете“. Не сте ли забелязали, че всички сити стават привърженици на еволюцията...

– Ами Маркс? И той ли е бил сит?

– Че какво му е било на вашия Маркс? Фабрикантът Енгелс е карал английските работнички да бачкат от тъмно до тъмно, а Карл си е живеел като рентиер, четял и писал книжки в Лондонската библиотека и двамата са разтягали локуми за светлото бъдеще и скока – как беше там – от царството на необходимостта в това на свободата... след една геологическа ера... И забележете, при всяка революция в Европа са се измъквали ката мокра връв. А му се е случвало на „Мавъра“ да каже на въстаналия пролетариат на Париж, че щурмувал небето, тоест, че се бори с вятърни мелници...

– Добре, де – каза Ацев – вие не се ли борите с вятърните мелници? Не сте ли в най-добрия случай едни Донкихотовци, ако не и агенти на империализма?

– Докторе, за империализма няма да ти отговарям – преминах и аз на ти – защото майка ти ще забременее. Но за Дон Кихот искам да ти кажа нещо за което виждам, че дори не си помислял. Не вземай тая, може би най-велика книга в световната литература, буквално. Дон Кихот е символ, както и вятърните му мелници. И Санчо също. Испанският хидалго е човекът устремен към идеала, който изглежда нереален и непостижим за простодушния пейзаж -Санчо. Такъв стремеж се струва на цялото стреснато от деспотизма, инквизицията и дружеството на „Светата Хермандада“ испанско филистерство, истинска лудост... Нали чухте свидетелствата в съдебната зала? Ако спазим пропорциите, и в нашата литература има подобни, макар и много по-бледи и епизодични образи-символи...

– Кои са те?

– Ами, ако щете Мунчо и Рачко Пръдлето от „Под игото“. Замисляли ли сте се колко е трагично и безнадежно това, че само един луд се осмелява да протестира срещу турските кланета – май пак стигнахме до Ботева. И още по-страшно е, че вместо Санчо, който на края, все пак е почувствал красотата на стремежите към идеала, дори когато те претърпяват за стотни път крушение. А от утробата на нашия народ, вместо Санчо излиза... Рачко Пръдлето. Няма да прибавям и Алековия Бай Ганю... Върху разликата в тази символика си струва да се замисли всеки българин.

– Нещо друго имате ли да го питате колеги?

– Някои от другарите ти казаха, че често си им давал Левски за пример. Ти не си ли искал да му подражаваш. Да не би да се сравняваш с него? Не си ли имал самочувствието на велик човек“ – постави въпросите си и д-р Гълъбов, преориентирайки посоката на експертизата, може би, с желание да ми помогне с демонстрацията на една мания за величие.

– Себе си винаги съм смятал за обикновен човек, като вас например. Иначе съм изучавал с най-голямо внимание живота на Дякона и това винаги е плашило майка ми, колчем ме е виждала с някоя книга за него...

– Защо?

– Защото и тя е мислила като вас, че съм един Дон Кихот, който може да се е побъркал от четенето на такива книги. Всъщност мене ме е интересувал метода му на революционна работа и типа организация която е искал да създаде...

– Е, и до какви заключения си стигнал?

– Неговият идеал е била една свръхцентрализирана организация. С това аз не мога и не искам да имам нищо общо. Освен това, в историята има много по-големи майстори на конспирацията – тримата се спогледаха и в очите им се четеше накърнено патриотично чувство, но аз продължих – Общото между нас двамата е че не успяхме и то поради една и съща причина...

– И коя е тя, ако не е тайна? – запитаха вече един през друг с нескрито възмущение тримата експерти.

– ПРЕДАТЕЛСТВОТО.

– А не си ли му завиждал? – се направи Гълъбов, че не е чул последната ми дума.

– На обесването ли?

– Не, на славата му, на това, че е станал икона на цял народ?

– Не знаете ли, че ние сме иконоборци? Аз мисля, че иконите са вредни за народа. Той им се кланя, целува стъклото по което са си оставили лигите други и очаква от тях да сторят чудеса вместо него. Колкото до славата, ние се борим за време в което няма да има славени и славещи...

– Няма ли да е сиво и скучно това ваше време?

– Да, ако мислите, че човек няма с какво друго за замести челобитието и идиотското колективно скандиране до прегракване...

Темков даде знак, че експертизата е приключила, отвори вратата и каза на стоящите отвън копои, че те са си свършили работата. Върнаха ме в залата и лекарите казаха на съда, че ще им трябва малко време, за да връчат писмено резултата от освидетелстването на подсъдимия.

Докато те напускаха съдебната зала, извикаха прокурорските свидетели, които в преобладащата си част бяха панагюрци.

Най-напред застана на банката на свидетелите Кръстю Джигов. Той отложи каскета си, закле се да говори само истината и разказа, че сме се запознали на панагюрските Колонии, покрай баща ми, който го е лекувал.

– Един ден – продължи Кръстю – той предложи да продължим делото на хайдутите в Средногорския балкан и ме запита дали мога да го крия и да им давам храна, ако един ден властта ги подгони, а аз му отговорих: „Ти си луд чивяк бе! Това не може да стане.“

На подканващия въпрос на съдията за повече подробности Кръстю му каза, че няма какво да добави, освен че не съобщил на властите за това, защото нямало на кого да остави овцете. После си нахлузи каскета и отправяйки се към изхода ми намигна с една байганювска усмивка.

Рад Тороманов заяви, че пушката, която са му взели при обиска била, за да брани овцете от вълци, които през зимния сезон се въртели около кошарата. Що се касае за останалото, бил ми казал, че ако съм гладен, ще ми даде хляб. Обичаят им бил да споделят хляба си с изпадналите в беда.

След двамата овчари Пеев в желанието си „да ми помогне“, ми направи мечешка услуга (за кой ли път вече?) Той поиска думата, за да даде допълнителни показания. Съдът се съгласи, неподозирайки, че ще свидетелства за лудостта ми. Портретът, който ми направи изглеждаше така:

„– Георги е нихилист, той отрича всичко. Счита се за авторитет по всички въпроси, лута се между крайностите, искаше да става свещеник, а вменява във вина и на бога световното устройство, което считаше, че трябва да бъде разрушено до основи. Правеше изказвания от рода на това, че хората са хлебарки, чийто живот е без значение.“

Слушайки го, реших, че казаното дори не си заслужава да му се отговори. Въпреки вродената ми толерантност и респект към личността на ближния, трудно понасям полуидиотски, невежествени и малограмотни бръщолевения по философски, идейни, социал-икономически и политически въпроси.

Експертите психиатри бяха заети с написването на документа, който щяха да връчат на съда и не можах да чуя тази „пледоария“, а съда продължи с останалите свидетели на обвине-

нието. Техните показания бяха изпълнени със зловни полицейски щампи и приличаха на изречено от папагали.

Цветан Николов Чамов беше роднина по сватовска линия с Доко „Лисицата“. Подреди всички нас и фамилиите ни сред фашизираните и реакционни елементи. Да съм бил подлаган в училище на особен режим не знаел. „Самият ГКГ имайки се за анархист, си беше пуснал брада и дълга коса. Приятели са му Никола Григоров – анархист, заклет враг на народната власт и Петър Фурнаджиев („Исус“) – бивш водач на легиона в Панагюрище. А майката на ПНП (Цана Пиклева) е неактивна и прикрита в Партията. Нито ми е оказвала помощ преди девети, когато ме изключиха от гимназията като комунист.“

Пею Шекерджиев каза, че Зумпалов произхождал от богато в миналото семейство, дружел с легионери и имал лошо отношение към народната власт. Богой също бил в легиона, а след девети – земсист. На ПНП баща му обичал да попийва. Не е сигурен, но предполага, че не е бил изолиран от другарите си, а той ги изолирал от себе си и дружел с вражески елементи. „За мен – продължава в същия дух Пею – Рад не е добър. Дружи с вражески елементи, даже нещо повече е от брат си.“

Последен е разпитан по повод взетата от него водопроводна тръба „старият и безчестен земеделец“ – Иван Радев Финджеков: *„Георги ми се оплака, че е без работа и аз му намерих такава по изкопаването на една яма. Веднъж бяхме в ресторанта, те нямаха пари и домакина им даде 40 лева аванс. Георги напсува милиционера и ние с домакина напсувахме заведението. След това ми поиска една водопроводна тръба, която и досега не ми я платил. Ямата изкопах. Не зная защо напусна работа – дали по желание или го уволниха, нито защо не е могъл да си намери работа. Не съм чул, че е бил бойкотиран в училище. Когато ме търсеше вкъщи, карах жена ми да му казва, че ме няма.“* След като приключи и тоя номер от програмата, психиатрите експерти предадоха на съда и защитата изготвеният от тях протокол за резултатите от медицинското ми освидетелстване. След като се запознах набързо с него, моите адвокати им поставиха някои допълнителни въпроси досежно моя психически статус. На въпрос за наследствената ми обремененост, комисията отговори, че не страдам от шизофрения и изобщо нямам никакво душевно заболяване „в тесния смисъл на думата“. *„Хвърлянето на бомби или търсене то на чужда помощ за борба срещу собствената си държава може да е всичко друго, но не и симптом на шизофрения.“*

Проявите, посочени от свидетелите говорят по-скоро за психопатия, тоест за склонност към странни реакции, но те не са в разрез със съзнателния самоконтрол и критичните възможности на индивида. В конкретния случай той, както сме записали е с високи интелектуални възможности. Неправилното му поведение в социалната сфера по-скоро трябва да се отдаде на неправилното възпитателно отношение към него в ученическите му години. Вмес-

то да коригира, то по-скоро е заострило някои черти в характера му – озлобеност и др. При правилен педагогически подход тези прояви са коригиреми...

Съдът определя по 120 лева разноски за всеки от свидетелите и по 40 лева на калпак за всеки един от тримата доктори, **които да бъдат включени в разноските по делото.** Общо взето, можеше да се каже, че българската народна демокрация изостава от китайската – там изпращат фактурата в дома на екзекутирания до семейството му, за да заплати дължимите юани за куршума в тила...

Свидетелстването на експертите беше последният номер от представлението за деня. След него, поради напредналия час, съдебното заседание бе преустановено за утрешния ден от 8 часа преди обед. Съдии и прокурор свиха папките по делото, а нас ни отведоха в приземията на съдебната палата. Така мина първият ден от процеса.

Долу в 20-а килия се свих на леглото, обзет от горчиви и объркани мисли. Бяха нанесли силни удари върху моя волунтаризъм и оптимизъм. Първият ни опит да създадем една организация, която:

- 1/ Да бъде ефикасна,
- 2/ Неуязвима за ударите на предателството и полицията,
- 3/ Да се възпроизвежда,

пропадна. Навън останаха много незасегнати от арестите хора, но от тях едва ли можеше да се очаква да закърпят „мрежата“, за да продължи да функционира. В главата ми се блъскаха неумолими и като че ли нерешими въпроси: Защо не успяхме? Къде сгрешихме? Не подценихме ли копоите или надценявахме народа? Един от руските революционери беше казал, че народа си обича този, който е готов да го води под картечния огън. Само, че всеки народ и винаги ли е готов да тръгне по този път? Спомних си анекдот от Първата световна война: В окопите, една срещу друга са разположени италианска и австрийска роти. От щаба на италианската страна идва заповед за атака. Ротният командир изважда сабята си, изскача от окопа и извиква: „Аванти солдати!“ Но солдатите не помръдват и само един казва – „Адио капитано...“ Не избързахме ли? Мисля, че който обича народа, трябва да му казва винаги и без икономии цялата истина! Трябва да се търсят и намерят отговорите на много въпроси: Защо и при най-благоприятните вътрешни и „международни обстоятелства“, всички организационни и революционни опити са пропаднали? Кои са историческите, етно-социо-психологически и т.н. фактори, които са довеждали организационното строителство до фиаско или на „зидарите“ се е удавало само издигането на картонени къщички или кули? Защо всички стремили се да създадат нужната организация на народа за интегралната му еманципация са преживявали само разочарования? За това ли Левски е записал в тефтерчето си своите четири въпросителни???? Дали иманентната организационна негодност на ВГ-народ не е попречила на Дякона да покрие страната с действащи ре-

волюционни комитети? И защо никой, досега не се е опитал да надникне в трагизма, който Апостолът е преживял, когато удря часът на арестите, следствието и процеса, и като апотеоз на крушението – обгръщащата го самота пред бесилото? Въпроси, въпроси, въпроси на които и сега на икиндия, когато съм на път да стигна до финала на житейския си път, се затруднявам да дам своя окончателен отговор...

Беше настъпила полунощ, а проклетите въпроси продължаваха да ме измъчват и отговорите, които намирах не ме удовлетворяваха.

Кога нашият народ ще тръгне в атака срещу робството и мизерията? Какво му липсва? Защо не може да проумее, че никаква банда, която го тероризира не е по-силна от него, а се оставя да го мачкат, да се гаврят с него и е застанал в наведена поза, в очакване чужди или „свои“ да го оправят?

В преобладаващата част на нашия народ е загаснал бунтовния анархистически дух. Той трепери пред властта и се надява да получи избавлението и свободата си от митологични Крали Марковци или от „силната ръка“, която е готов да целува, вместо да я счупи. Няма ли сили да преодолее атомизацията, която представят за негов индивидуализъм. И да изолира предателите, които властта награждава като патриоти? Не може ли да проумее, че ако не намери нравствения и физически кураж, за да надвие парализиращото го страхопочитание към власт и богатство, или още по-лошо – доволството си от доброволното робство, тогава виталността му ще се изчерпи и той ще загине като толкова други индивиди, видове и народи? Вместо да му помогне да познае себе си, интелигенцията го предаде и застана с двата крака в копанята, която ѝ предложи властта... Пред „експертите“ казах, че причината за неуспеха е ширещото се предателство, но то не е „вродено“. А може би и солидарността и взаимопомощта да не са инстинкти, както е вярвал Кропоткин? Тогава те трябва да се възпитат в хората със слово и дела.

Изморен и възбуден от тревожните въпроси и изплъзващите ми се отговори, се въртях още дълго леглото си преди да заспя.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

(Извадки от протокола за съдебните заседания на 12 юни 1953 г.)

Известен интерес представлява писмото на единия от моите четирима защитници, Чавдар Дюгмеджиев, адресирано до Софийския окръжен съд, ден преди началото на процеса на 11.VI.1953 г. От същата дата е и резолюцията на съда: „Да се разгледа в закрито заседание!“

В него адвокатът посочва свидетели от които очаква помощ за своя довереник, тоест – аз и най-вече, „добиване от съда на пълна представа за моята личност, произход, минало, трудови прояви, психическо състояние“.

Свидетелите бяха 6 на брой, до един „партийни другари“ (**Partei Genossen**, както им казваха в **National Sozialistische Deutsche Arbeits Partei** на Адолф Шикългрубер – Хитлер):

1/ Стефан Добрев Терпешев – синът на разжалвания „народен генерал“ и главнокомандващ „Народо Освободителната Въстаническа Армия“. Бай Добри Терпешев имаше някакъв стар дълг към тате и сега той се е надявал, че син му Стефан ще „обрисува“ семейството на подсъдимия – преди и след 9-и, отношенията към работниците и антифашистите, по какви причини е изключен от СМ (поради несправедливото отношение към баща му).

2/ Кирил Стоянов – бивш директор на любимецката гимназия, носеща името на гореупоменатия народен генерал, немски възпитаник – завършил философия, разпален оратор на „новото време“, брат на убита партизанка и самия станал жертва на комсомолските доносници, които заедно с копоите му бяха скроили кюляфа, като го обвиниха, че крал агнешки кожи от ученическия стол и го разкарваха по селото с един прът на рамо, на който се вееха подхвърлените на тавана му окървавени кожи. Той трябваше да свидетелства за проявите на подсъдимия и отражението на изключването върху му.

3/ Петко Шопов – бивш артилерийски офицер и преподавател по математика която наука го измъчваше безжалостно. Петко трябваше да разкаже какъв ученик съм бил, за изолацията и остракизма на съученици и учители на които беше строго забранено да дружат и разговарят с мене.

4/ Слави Георгиев – директор на Шеста мъжка гимназия в София и математик, който да разкаже за причините на преместването и проявите ми в повереното му школо.

5/ Георги Сапунджиев – най-големия син на Доко Лисицата, политически затворник преди 9-и и национален секретар по идеологическите въпроси на „комсомолците“ – да свидетелства за постъпките чрез него до ЦК на ДСМ за преразглеждане положението на довереника и резултатите от тези постъпки, както и отражението върху психиката му на безуспешните опити...

6/ Кръстю Белев – резидент на съветския шпионаж под прикритие на писател, който да охарактеризира целия род (и най-вече вуйчо ми Тошо), както и конкретните общественно-политически прояви на близките на подсъдимия преди и след 9-и.

От шестте броя партийни „геносета“, пред съда не се появи нито един, поради страховата психоза от която боледуваха и това предизвика злорадите усмивки на копоите от следствия отдел на ДС.

Наред с този безуспешен опит, адвокатът Дюгмеджиев пише:

„Като защитник на първия подсъдим, срещу когото е възведено много сериозно и тежко обвинение, се считам длъжен да заяви на съда, че родителите и близките му, с които можях накратко да говоря за съдбата му, ми съобщиха, че от 1948 година са наблюдавали у него прояви, които им дават основание да се съмняват в неговата душевна уравновесеност и душевно здраве. Бил станал крайно мълчалив, можел е много продължителни часове да стои неподвижен без да върши нищо, правил е налудничави изказвания за величие, за героизъм, че хората били по рождение от два типа: герои, които били много малко и „мижигурки“, които били болинството. Дълго се е разхождал съвсем сам из полето, закъснявал е, без да дава обяснения къде отива и какво върши. Познати на родителите му са го виждали да блуждае из околностите на град Панагюрище безцелно. Като се съпоставят тези наблюдения с описанието на извършеното от него в обвинителния акт по делото, не е далеч мисълта, че този подсъдим не е напълно нормален психически човек.

Ето защо, на основание чл. 69, алинея II от НПК, за да се отстрани всякакво съмнение, че подсъдимия е луд, МОЛЯ да се назначи психиатрическа експертиза, която да го освидетелства и даде заключение след наблюдение, нормален или ненормален психически индивид е подсъдимият.“

След разговора, който имах с вещите лица, те с чиста съвест, дадоха своето заключение, за което се подписаха...“, във вид на следния

„ПРОТОКОЛ

*ЗА СЪДЕБНО-ПСИХИАТРИЧНО ОСВИДЕТЕЛСТВАНЕ НА ПОДСЪДИМИЯ ГЕОРГИ
КОНСТАНТИНОВ ГЕОРГИЕВ, 20-годишен, по НОХД №117/1953 г.*

СОФИЙСКИ ОКРЪЖЕН СЪД (НАКАЗАТЕЛНА КОЛЕГИЯ)

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

*ОТ ВЕЩИТЕ ЛИЦА – АСИСТЕНТИ ПРИ ПСИХИАТРИЧНАТА ПОЛИКЛИНИКА ПРИ
МЕДИЦИНСКА КЛИНИКА „ВЪЛКО ЧЕРВЕНКОВ“*

Комисията изследва подсъдимия, проучи данните по делото и събра сведения от родителите, за да прецени душевното състояние на освидетелствания по време на извършване на престъплението и сега.

Можда да установи по безспорен начин, че освидетелстваният няма душевно заболяване. Анализирайки структурата на цялостната му душевност, в неговия характер се откриват

черти на психопатия, склонност към гневни избухвания, прояви на жестокост, високо мнение за собствената му личност и пр.

Тези особености на характера обаче, не ограничават критичните му възможности за правилна оценка на собствената му дейност, още повече, че се очертава като нормално и дори високо интелектуално надарен...

Освидетелстваният е осъзнавал противоправността на деянието (NB Но заедно с това и неговата нравствена и историческа необходимост), могъл е да ръководи постъпките си и да се въздържа от извършването му, и е действал по нормално-психологически мотиви, поради което следва да му се признае вменяемост.

ТРИ ВЕЩИ ЛИЦА, ЧИЙТО ПОДПИСИ НЕ СЕ ЧЕТАТ

София, 12.VI.1953 г.

*

(NB В ръцете на чекистите и съда този документ беше въртян като гърнето от грънчаря, който му слага дръжката от която си иска страна: През 1953 г., търсейки дефинитивно решение на моя безнадежден случай, те твърдяха, че моята психопатия не е душевно заболяване, следователно аз съм вменяем и мога да бъда екзекутиран.)

Двадесет години по-късно, с помощта на един нов прочит на същия протокол, те мотивираха необходимостта от моето оземляване със... същата психопатия поради опасността, която тя представлява за „обществения ред“ и възможността да се възползвам от нея и близкото съседство с МВР, за да застрелям някой високопоставен копой или партиен вожд, но затова ще стане дума в третата част на романа.)

*

Общо взето, нашият процес приличаше на една лоша пиеса, със зле заучени роли, слаби артисти и не се различаваше съществено от „съветските първообразци“. По времето на обичая да слуша Бетовеновата „Апасионата“ Ленин, „съдът“ на Чеката раздавал като нафора присъдите и ги привеждал в изпълнение с разстрел, при шума на бучащите мотори, за да не се нарушава спокойствието на мирните „съветски“ еснафи. При Сталин-Джугашвили машината за екзекуции била вече добре смазана, процедурата отработена и „тройките“ работили като на конвейер, „при закрити врата“, отделяйки по няколко минути на глава от арестуваните.

По наше време „Вратите бяха открити“, но процедурите и актьорите си оставаха неизменни. В трите случая разликите бяха само „количествени“, а количеството на екзекутираните зависеше от редица фактори сред които първо място се падаше на опасността, която надвисваше върху абсолютната власт. При това реалната или потенциална заплаха за властниците произти-

чаше не толкова от подсъдимите, колкото от броя и степента на борбеност на тези, които трябваше да бъдат парализирани със съответното количество осмъртени...

В нашето театрално или цирково представление, с малки изключения, публиката в съдебната зала беше по това време достатъчно смазана и изкоркана, или видиотена и с една естетическа култура и критерии на зрителите, позволяващи им възприемането най-много на „Многострадална Геновева“ или на някакви соц. реалистически „Чичовци“. Поради което, вмъкнатите шекспирови реплики в театро̀то, щяха да преминат над сеирджиите в тържествената зала и опечалените ни роднини като глас в пустиня или да останат абсолютно неразбрани и забравени минути след произнасянето им. Затова, може би, най-подходящ беше сухия и лаконичен разказ или... мълчанието, като вълка на Алфред дьо Виньи...

Глава XV

ВТОРИЯТ ДЕН ОТ ПРОЦЕСА (СЪБОТА 13 ЮНИ 1953 г.)

Всъщност процесът беше претупан за два дни. Време за „лигавене“ нямаше и всичко се движеше по свръхускорената процедура. За обжалване след произнасяне на присъдите ни бяха оставили 24 часа. За едно денонощие трябваше да се произнесе и Върховния съд – най-висшата инстанция в системата на „социалистическото правосъдие“, след което на осъдените на смърт великодушно се даваше възможност да молят милост от Президиума на т.нар. народно събрание, от муцуните на чиито членове лъхаше мрак, мраз и злоба, каквито трудно можеха да се съзрат, дори в тези на ексекуторите. Впрочем ръцете на всички бяха окървавени до лакти още от деня на обсебване на властта и човек трудно можеше да определи кой е палач и кой министър или член на президиума на НС, ако не бяха различните кройки и материя на костюмите в които се бяха издокарали след „победата на народното антифашистко въстание...“

В 8 часа на 13 юни 1953 г. ние бяхме отново в зала №14, където трябваше да чуем обвинителната реч на прокурора Любен Ангелов – мъж около четиридесетте с правилни черти, кръгли като на бухал очи и къдрава коса, висок и едър, със склонно към затлъстяване лице и телосложение. В речта му звънтеше металически, нескритата ненавист и устата му изригваха закани и жажда за кръв. Още в началото той декларира:

„Другари народни съдиш, всички подсъдими в този процес са заклети врагове на народната власт, и това се доказва, както от произхода им и собствената линия на поведение в живота им, така и от рецидивистите каквито са Богоев, Зумпалов, Пеев и Зафиров. Били вед-

нъж в затворите или ТВО, те не са се вразумили. Още не излезли от там и вече са били готови да се включат отново в най-тежки престъпления против народа и неговата власт. **Трябвал им е само един лек първоначален тласък.** Движили са ги не идеи, а бясна, патологична омраза срещу нашия строй, срещу всичко прогресивно. Вие чухте и свидетелите. Някои от тях са се прикривали като главният подсъдим например. Вие чухте обясненията на свидетеля Сапунджиев. Това е стар наш другар, баща на партизани и политзатворници, и какво? Видяхме го, че се е оставил да бъде подведен от първия обвиняем, който му бил разяснявал смисъла на паричната реформа и на това основание хазаинът защитава добронамереността на своя наемател за когото ние имаме неоспорими доказателства, че **през целия си живот се е опитвал да забие нож в гърба на нашата народна власт.** На властта за която са се борили и давали живота си и собствените му синове. **Ето до какви парадокси може да доведе притъпената бдителност,** другари народни съдии. Но нека минем по същество към квалифициране на общите и индивидуални престъпления, към участието на всеки един в очертаната от обвинителния акт престъпна дейност като си отговорим на основните юридически въпроси, които поставя пред нас съдебното дирене.

Главният въпрос в този процес е **образувана ли е организация и от кого?** Характерното в случая е че за това няма формално решение, няма писани устав, нито програма. Но те са в главите (NB Това вече е юридически солипсизъм /солипсизъм – краен субективен идеализъм, според който само „Аз“-ът със своите представи, усещания и чувства съществува реално и сигурно. Светът е само отражение на това, което е в главите ни/) и в действията на подсъдимите и са, така да се каже, **част от конспирацията.** Те не са искали да оставят следи и доказателства за престъпната си антинародна дейност. Затова трябва да проследим техните намерения и реализации и от там да извлечем отговора на поставения въпрос. Както и доказателствата от техните показания, чрез които всеки един от тях става свидетел за другия.

Видяхме, че те се събират, разискват, анализират събитията и стигат до заключението, че военния конфликт приближава. С оглед на това те решават, че трябва да се въоръжат. **Срещу кого ще употребят оръжието, на чия страна ще застанат, те не обсъждат. Те са се наредили в лагера на нашите смъртни врагове – в лагера на империалистите.** От там те решават да търсят и помощ. Обсъждат и пишат заедно писмо, което Георги Константинов редактира и поема ангажимента да го предаде на чужда легация, което и прави. С това тримата – той, Петров и Рад Богоев – консумират състава на чл. 70, ал. 1 от наказателния Закон. **Образувана е организация, която при един конфликт ще се бори срещу народната власт.** Влезли са във връзка с легация на врага. След това, те си поставят за цел извършването на терористически актове и ги реализират преди предполагаемия конфликт да е настъпил. Петров донася от казармата взрив. От него правят бомби и поставят първата на „Оборище“ 95. Тя експлодира и дава поражения. С това те целят да предизвикат конфликта.

В противоречие с показанията, дадени пред следствието, Константинов се опита да омаловажи този акт, казвайки, че съзнателно е насочил поставянето на бомбата пред дома на чистото българско семейство. Няма значение дали обекта е български или чуждестранен -разрушена е сграда и това е общоопасно престъпление – по чл. 71, точка 4 от НК. Освен това е важна и поставената цел – предизвикване на конфликт. **Поставена е и втора бомба от първия подсъдим и Васил Зафиров – на статуята на другаря Сталин, който акт ги характеризира като най-злостни врагове на нашата власт.** Зафиров е бивш легионер, който е намерил прикритие в младежката организация на социалпредателите. Някои легионери потърсиха убежище и в нашата партия, оставайки си най-ярошни врагове. Спрямо такива трябва да бъдем още по-безпощадни. Няма значение дали Зафиров си е дал съгласието да участва в нелегална организация – той е дал идеята да се постави бомбата в Парка на Свободата в деня на Освобождението на България – 3 март, с което е целял **подравянето на народнодемократичната власт**, т.е. осъществен е състава на т. 4 от чл. 71 – по първо приложение.

Константинов не спира своята дейност до тук. Той действа най-активно за вербуването на нови членове на групата, както наричат нелегалната си организация. Богой Богоев знае за нея и става неин най-активен член. Събира и предава на Константинов **сведения, които са държавна тайна.** От своя страна, Богой също търси нови членове с които готвят бягство в балкана. Тук е спорно само по коя алинея I или II на чл. 70 е извършеното престъпление.

Георги Константинов е влязъл във връзка с Петър Пеев, искал му е муфи за които последният е знаел, че ще послужат за направата на бомба и извършване на общоопасно престъпление за което не е съобщил. Но което е още по-тежко – **съхранявал е взрив** от който е знаел, че ще се правят и поставят бомби, т.е. подпомагал ги е, което е престъпление по чл. 70, алинея II.

Научавайки, че бащата на Гуляшки е ликвидиран от народната власт, **Константинов е намерил добра почва за своята дейност на вербовчик на нови членове.** Гуляшки, както призна, се е съгласил и е участвал в планирането на нови терористически актове с което е консумирал чл. 70, алинея II.

Зумпалов произхожда от типично вражеско семейство. Той не е казал категорично, че се е съгласил да участва в нелегалната организация, но заключението трябва да извлечем от неговите действия. Константинов казва, че е останал с впечатление от разговора, който са имали за дадено съгласие, **но то не е впечатление, а си е един положителен факт.** Ето защо Зумпалов е извършил престъпление по чл. 70, ал. II за участие в група, образувана от Константинов и него.

Случаят с Куртев е по-особен. Той е вербуван от Петров, който с негова помощ е бил на път да осъществи контакти с империалистическите разузнавания. Освен това **Куртев е бил въоръжен.** Той следва да отговаря по чл. 70, ал. II от НК, а Петров по чл. 71, т. 4, приложение

последно – като организатор. Всички тези факти сочат, че **нелегалната организация е извършвала една последователна и безскрупулна борба срещу народната власт. При това положение, почитаемият Съд няма основания да разсъждава върху съдбата на първите двама обвиняеми. За тях законът е категоричен и предвижда една единствена безалтернативна възможност – разстрел. Това е абсолютно валидно за първия от подсъдимите, който, както се изясни, е бил моторът на цялата им дейност. Той не е луд, както се опитваха да го изкарат. Няма значение, че в рода му е имало някой болен от шизофрения. Той не е с помрачено съзнание, а е един сериозен човек. Той е правил и невъзможното, за да преодолее колебанията на останалите и разнородните препятствия. Вие видяхте другари съдии, че той се е превърнал в откривател, когато е трябвало да се скрие издайническия дим от бомбите. Запознахте се и с тази му нечовешка настойчивост, с която подобно остен е действал на съзнанието на останалите. При това, търсейки индивидуален подход, е анализирал слабите и силни страни на всеки от тях и ги е окуражавал и подтиквал, всеки път, когато проявяват умора или уплаха. Без него, те може би нямаше да стигнат до подсъдимата скамейка. Разбира се, това не са смекчаващи вината обстоятелства за другите. С оглед на така изяснените обстоятелства по делото аз предлагам следните наказания: **За Константинов и Петров – разстрел.** За Петров, освен като учредител на организацията, наравно с първия обвиняем, следва да му бъде предявено обвинение и по чл. 72 а – за опит за бягство през границата.**

За Рад Богоев да се приложи чл. 70 ал. I със смекчаващи вината обстоятелства. Намирам, че не трябва да му се налага най-тежкото наказание. На Богой Богоев по чл. 70 ал. II да се наложи наказание при отекчаващи вината обстоятелства. Същото за Петър Пеев и Атанас Куртев. По отношение на Гуляшки и Зумпалов намирам, че трябва да им се наложат наказания при средни обстоятелства на вината...“

Изслушвайки прокурора Ангелов си мислех, че само с един Петрински... нещата няма да се оправят. Както е казал Шандор Петьофи:

„Две глави са малко, разберете!

За туй сечете ли, из корени сечете!“

След неговата реч, съдът постанови кратка почивка, преди да предостави думата на защитата.

Всеки от нас си имаше адвокат, някой по два, а за мене нашите бяха платили на четирима. По-долу представям мостри от защитните им речи, така както ги е осакатила стенографиралата ги секретарка. **Нейният протокол създава впечатлението за някакво състезание по идиотизъм.** На места, в името на елементарната логика и смисленост, си позволих да я коригирам, но в случая не са важни стилът и словореда ѝ. Цитирал съм речите, за да се види „духът на

времето”, който ще продължава да гнети и бъдните поколения, докато те не проумеят миналото на своите бащи и не намерят в себе си сили да въстанат срещу суеверния страх, който им внушават тайните и явни власти. Речите на многобройните ни адвокати нямаха особено, за да не кажа никакво значение за хода на процеса. По онова време присъдите се определяха обикновено от „наказващия меч на пролетарската диктатура”, т.е. от ДС. (NB Разполагам с хвърчащо листче от делото на баща ми през 1948 г. В него копоите са определили до дни присъдите на всеки един. Тук публикувам факсимиле от него, за илюстрация на „соц.-правосъдието“.) Адвокатите бяха само параван на произвола и на терора или както още ги наричаха „помощници на правосъдието“. Тези две роли те играеха по съвместителство.

За отбелязване е, че в нашия конкретен случай, считайки гърба ми достатъчно широк, за да се скрият зад него, защитниците оневиняваха своите подзащитни, стоварвайки всичко върху мен. Другарите ми не възразяваха срещу избраната тактика. Не им се сърдех, защото ако присъдата ми беше предрешена, няколко обвинения в повече нямаше да променят нищо. Зле ми действаша само някои измислици като тази на Мардохай, че бил осуетил намерението ми да натисна звънеца при бягството ни след експлозията, за да окървавим акцията. Това беше използвано и от адвокатата му Грамчев – един малък, партиен или безпартиен шмекер, по чието лице бе изписана готовност за всякаква подлост. Нито сме имали време да се спираме пред таблото със звънци на входа на Оборище 95 и да търсим името на „обекта“, нито бях толкова кръвожаден, дори когато съм имал всички основания за това. Понесох тежко удара, който „ТОТ №2“ нанесе върху идеята да се направи невъзможно даването на заден ход от страна на всеки съгласил се доброволно да участва в преките акции. Очевидно, в екстремни условия, когато смъртта надвисне над нас и заработят инстинктите, между думи и дела, между декларации и реализации често се отваря пропаст, която може да погълне всяко „организационно строителство“. Ако остана жив, ще ми се наложи да преосмисля и ревизирам из основи архитектурната и инженерната му части...

След адвокатските речи ни дадох последна дума. В залата, освен близките ни беше пълно с „подбрана публика“. Чувствах, че мога да натикам в кучи гъз цялата тая паплач, но не го сторих. Общо взето държанието ни беше лишено от героични пози. Повечето подсъдими повтаряха като грамофонни плочи, че се разкайват. Някои хленчеха, а моя идеен другар Петър Николов с когото се бяхме обrekli да изпълним дълга си към народа, се държеше като подлец. Навярно защото над главите ни витаеше смъртта, а неговият девиз беше: *„По-добре два дни в живота, отколкото два века в историята.“* Страхувах ли се от края на живота? Сигурно у всеки съществува такова чувство. Важното е да се овладее. Мисля, че го бях сторил. Струва ми се, че не поради страх от разстрела сложих сурдинка на „последната си дума“ и не отхвърлих ясно и високо правото на диктатурата да ни съди. Не прокламирах и правото на всеки народ и дори на отделния гражданин да въстане, когато са запушили устата му. От това ме спираше общото настроение в залата и възприетото капитулантско поведение на другарите ми. Всяка дума

в защита на революцията, щеше да бъде схваната като „донкихотщина“ и да прозвучи в абсолютна дисхармония с тона на останалите, които навярно щяха да се дистанцират незабавно от „човека, фаталната среща с когото ги бе отклонила от правия път“. Липсваше ми и чувството, че делата ни са „исторически“, макар да бяха героични. Колебаех се, но от приобщаване към общия хор на съпроцесниците ми, ме възпря чувството за благоприличие и лично достойнство. И накрая, изпитвах жалост към близките си. Те едва ли щяха да проумеят смисъла на саможертвата. Затова, моята последна дума беше претеглена и както докладваха биячите от следствения отдел на ДС в отчета за процеса, „добре обмислена и интересна“. Това обаче не личи много от съхранения „Протокол за съдебното заседание“. Написан по каноните на полицейския „соц. реализъм“, той е целия заличаването на всяка следа от мисъл, гордост и недай бог дързост у враговете. Затова, секретарката ги е изтрила и заменила с многоточия или е префасонирила мислите ни до неузнаваемост. За да потънат в небитието заедно с труповете ни. Но това, което избрах да кажа в този момент ще помня до края на живота:

„– Граждани съдии, в резултат на моите враждебни настроения към властта и неовладяна импулсивност, извърших деяния, които ме откъснаха от истинската борба на народа за Хляб и Свобода. Тези, които са с мене на подсъдимата скамейка, са невинни. Аз съм главният и навярно единствен виновник за всичко сторено и несторено. (NB Перифразирах думите на Бачо Киро от едноименната поема на Пенчо Славейков.) Прокурорът поиска три смъртни присъди. Аз считам, граждани съдии, че ако заради няколко стотин килограма бронз трябва да се вземат глави, моята е достатъчна. Вземете я.

– Апелирам към моя брат, който не е в залата, да извлече поуки от нашия процес, да не се поддава на чувства и настроения. Животът трябва да се изживее по-смислено и по-ефикасно, и не така евтино. Няма какво да кажа повече...“

От финала на казаното се виждаше, че не съм молил за милост и снизхождение. След като не поисках нищо от съда, нямаше защо да се кая. Още повече, че, както казах не признавах законите им, нито моралното им право да ме съдят. Затова и реших да не обжалвам присъдата, каквато и да е. Както ще се види от по-нататъшното развитие на сюжета във втората част на „романа“, аз не се признах никога за виновен.

След последната дума на Куртев, съдът прекрати заседанието и председателят му ни уведоми, че присъдите ще бъдат произнесени в понеделник към 12 часа на 15 юни 1953 година.

Разрешиха ни свиждане с близките в залата. Прегръщайки се с нашите, тате прошепна, че няма да има смъртни присъди, но аз си мислех, че ми го казва, за да ме окуражи. Не ме питаха защо постъпих така, не ме укоряваха, а мама ми каза, че щом съм избрал тоя кръст, ще трябва да го нося достойно. Казах `и, че съм се приготвил да го изкача до върха, без да падам и без да хленча. Вуйчо ми Тодор, който си беше сложил черни очила, за да не виждат партийните му „другари“ зачервените от сълзи по враговете очи, се опита да ме иронизира:

– Да, и като изкачиш Голготата си, един ден ще отрежат главата от паметника на цар Освободител и ще поставят твоята...

– Тодоре, мисля, че ако не друго, си разбрал, че съм враг на паметниците... Тате ме запита тихо дали са ме мъчили, а Чалъков, който се правеше на разсеян до този момент, наостри уши. Отговорих – не повече от тебе в Свиленград.

Свиждането ни трая десетина минути и преди да ни свалят в килиите, следователите казаха, че можем да вземем със себе си донесената ни храна. По-късно щях да разбера причините за проявената от сталинистките палачи... хуманност. По време на свиждането не знаехме, че на Лубянка вече бяха започнали поредната чистка и се страхуваха, че мечката ще заиграе и у нас...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

(Извадки от протокола за съдебните заседания на 13 юни 1953 г.)

Днев – адвокат на ГКГ: ... Кой е моят доверител? Какво го е подтикнало към извършената престъпна дейност, която не може да се оспорва? **Той критикува и отрича всичко, свързано с живота и целите на нашето общество, които не споделя.** Като се има предвид, от една страна, че е психопат, а от друга, че няма установен мироглед, намирам че не би могло да му се наложи най-тежкото наказание... Когато е 16 годишен, със семейството си е изпратен в Панагюрище. Бил е първенец в гимназията, помагал е на съучениците си и изведнъж става прокажен, изолиран от всички. Това го тормози и угнетява. Тези обстоятелства създават една болна психика. **Към това се добавя и манията за величие, която го подтиква към дейност с която иска да докаже, че макар и преследван, остракиран и отритнат, може да създаде нещо...**

Да видим сега, каква е неговата обществена опасност? Знаем, че има група и в нейните действия изпъква атентата срещу статуята на Сталин. Но, за да бъде това деяние общоопасно, трябва по чл. 310 от НК да имаме кораб, рудник, машини със значителна стойност. Атентатът е извършен и в отсъствие на хора... Направило ли е нещо обществото, за да го превъзпита? Нищо не е направено. Като се има предвид неговата младост и всичко изложено до тук, намирам че може да се приложи чл. 36 от НК и смъртното наказание да се замени с по-леко...

Армянов – адвокат на ГКГ: ... Др. Съдии, **характерна е дързостта на извършеното деяние, но още по-характерно е че е извършено от млади хора, които не са свързани с миналото...** Поправими ли са подсъдимите? Смятам, че не би могло да се поддържа тяхната не-

поправимост. **Конкретно за Георги Константинов трябва да разгледаме диалектически неговата личност.** Никой не поддържа, че е невменяем, но той е бил идеологично в безпътница, в постоянни лутания и търсения. Считайки, че се е упътил към спасителния бряг, той се подхлъзва и тръгва по пътя на престъплението. Нормално е да последва и наказанието. Пита се обаче, трябва ли да му се наложи крайната мярка или не? Едно щастливо обстоятелство е, че няма човешки жертви. Те не са били тяхна цел, а по-скоро е преследван ефекта... При определяне на наказанието за извършеното от него аз считам че не трябва да отивате до крайната мярка, а да бъдете крайно снизходителни...

*

Грамчев – адвокат на ГКГ: **Извършеното от подсъдимите не е дребна работа, но както Константинов, така и Петров не казаха, че са образували нелегална Организация.** Макар фактите да говорят за наличието на такава, моят довереник не е инициатора, не е двигателя на тия деяния. Други дават идеята. Петров не е привлякъл нито един подсъдим към организацията. Ако сметнем, че Куртев е неин член, може да се говори, че той е привлечен от моя довереник. Но, **членството на Куртев не се доказва с нищо.** Следователно Петров е бил само член. Той е попаднал **под влиянието на анархистическите идеи и на опасни врагове на държавността,** но въпреки това, моят подзащитен е отклонявал участието си, не е искал и чак след многобройни писма е бил увлечен. Нещо повече, когато другият обвиняем -Константинов – посяга към звънеца, за да излезе някой в момента на експлозията, той се вкопчава в ръката му, за да предотврати злодейския замисъл... Той по свой начин се отказва и от намерението си да бяга от страната. И накрая, осъзнал и разкалял се за извършените най-тежки престъпления срещу властта, народа и близките си, **в него настъпва прелом и той сам се предава в ръцете на правосъдието.** Ето защо, аз пледирам за крайно смекчаващи вината обстоятелства. Нашата задача не е да го тикнем в затвора за дълги години, нито да го унищожим, а да го превъзпитаем, **да го направим истински социалист и нов човек...** (NB В това, както ще видим, копоите успяха напълно!) Намирам, че не следва да му се налага най-тежкото наказание.

*

Чавдар ДЮКМЕДЖИЕВ – АДВОКАТ НА ГКГ и ППП: ... **Цялото поведение на Георги Константинов говори за неговата маниакалност.** И психическата експертиза доказва, че е психопат. Но и заобикалящата го обстановка е изиграла своята крайно отрицателна роля за извършеното от него. На 9.09.1944 г. е бил 11 годишно момче. Малко след тая дата изпращат баща му в затвора и въпреки оправдателната присъда и в ТВО. И спрямо него се прилагат наказателни санкции. За да преодолее наложената му изолация, той си намира среда от себеподобни и понеже не е лишен от качества и ако щете от известно дарование, той започва да **си въобразява, че може да бъде Левски в нашата епоха.** Така започват редица грешни стъпки и

престъпления, които го довеждат до съдебната зала. При един друг подход от наша страна, този младеж нямаше да бъде днес на подсъдимата скамейка.

С оглед младостта му и конкретната опасност за обществото на неговите деяния, аз поставям въпроса трябва ли да се отнеме живота му? **Нужно ли е да го изолираме за винаги от обществото?** Намирам, че съда не трябва да приложи последната мярка и да го признае за виновен по чл. 70 ал. I при крайно смекчаващи вината обстоятелства във връзка с чл. 35 от НК.

По отношение на Пеев, не се установи да е дал съгласието си да участва в нелегална организация и чл. 70, ал. II следва да отпадне. Сам прокурорът преквалифицира обвинението по чл. 96 за недоносителство. Но щом Пеев не е знаел за съществуването на групата, остава само, че е знаел за извършването на общоопасно престъпление, което не попада под ударите на члена за недоносителство. По обвинението за намерения в него взрив, не може да се иска отекчаващи вината обстоятелства, защото **той не е знаел, какво му е оставил Константинов**. Нито, че взривът е послужил за атентат. Като се вземе под внимание и социалния му произход – баща му има само една малка пенсия, а майка му е ОФ-активистка – самият той е завършил вечерна гимназия, всичко това дава основание **да виждаме в негово лице човек, който не е проявил достатъчна бдителност** пред тези взривове. Затова на **дееца** следва да му бъде наложено наказание при намаляващи вината обстоятелства и му се позволи много скоро отново да поеме пътя си в живота...

*

Аструк Калев – адвокат на ВЗД: Др. Съдии, моят доверител Васил Зафиров е изолиран в този процес. Той беше най-малко разпитван и най-малко говори. Той е виновен за това, че заедно с Георги са поставили взрив пред статуята на Сталин, но считам че ще бъде неправилно, ако се приеме че е бил привлечен в нелегална организация. **Константинов подчерта, че Васил не е давал съгласието си за това и че е участвал само в един индивидуален акт**, чрез който той е искал да направи една демонстрация по смисъла на чл. 86 от НК във връзка с чл. 2 ал. II. Кои са неговите подбуди? Син на селски хлебар, който се е поминал докато е бил дете, Васил е отгледан с много труд от майка му. Бил е ударник, предан член на социалдемократическата партия, участвал активно в събиране на нарядите, като студент е показал много добър успех, но го изключват, защото като ученик е бил в легиона.

При определяне на наказанието му нека съдът има предвид неговата личност, служебната му характеристика, удостоверението от предприятието от което се вижда, че се е включвал активно във всички мероприятия и е **искал да даде доказателства, че се е приобщил напълно към народа**. Аз считам, че една правилна присъда ще го превъзпита и **той ще си излезе, но вече друг човек, човек на новото, човек социалист, здравомислещ...**

Другарят прокурор му иска смъртно наказание... Вярно е, че Зафиров е действал неправилно, но той има качества, които показват, че **не е необходимо напълно да бъде премахнат от нашето общество. След един дълъг престой в затвора, той може да бъде полезен...** С оглед на това, аз моля да му наложите едно наказание по чл. 86 или чл. 71, т. 4 приложение I от НК, в които текстове се предвижда лишаване от свобода не по-малко от 10 години при крайно смекчаващи вината обстоятелства... *

Нинов – адвокат на Евг. З. и Ив. В. Г.: Няма спор по това, че по една или друга причина подсъдимите са станали врагове на нашата народна власт. **Но към тях трябва да погледнем диалектически, марксистически.** Не може вината на бащите им да тегне непрекъснато над техните глави. За главният обвиняем Георги Константинов се изнесе по делото, че **е нитчанец.** (NB Особено, когато се ядосам.) Той е смятал, че всички хора са хлебарки (NB Решително протестирам срещу адвокатското обобщение Не всички! Но повечето колеги на Нинов – ДА!), че едни се раждат гении, а други не и пр. Той е психопат и счита себе си над всички, не търпи чуждо мнение. С изострена нервна система. Не става дума за невменяемост, а за правилно отношение. Зумпалов даде правилно обяснение за нещата. С Георги Константинов той е имал само един разговор. Няма доказателства, че е станал член на нелегалната организация. Едно мълчаливо съгласие не може да бъде престъпление по чл. 70, ако не са последвали други срещи или действия от негова страна. Няма основание да не му вярвате. Миналото на баща му не трябва да тегне на него и аз считам, че при определяне на наказанието му трябва да бъдете снизходителни към него. **Та утре като излезе от затвора, да бъде човек на новото време и окончателно да се включи в нашето общество.** Той може да се поправи.

Въпросът с обвиняемия Гуляшки седи почти по същия начин. Макар че никой не каза, че е дал съгласие да участва в нелегална организация, той направи пълни признания, които не будят ни най-малко съмнение и се разкайва за извършеното. Баща му си е получил наказанието, когато той е бил 11-годишно момче. Има само една майка, която чака неговата подкрепа. Дайте му възможност да се поправи. Ние трябва да действаме по болшевишкия метод, да му подадем ръка, ако не е класов враг. Дайте му възможност с една минимална присъда, при крайно смекчаващи вината обстоятелства, да се превъзпита. Подайте му ръка, за да тръгне в духа на новото време. (NB Призът за идиотизъм трябва да бъде присъден на адвокат Нинов!)

*

Тодоровски – адвокат на Ив. В. Г. и Ат. Хр. К.: Другари съдии и съдебни заседатели, присъединявам се към казаното от колегата Нинов за Гуляшки и добавям, че **само една фатална среща го докарва до подсъдимата скамейка.** Като имате предвид неговото искрено и чисто-сърдечно признание и разкаяние, което показва че се е осъзнал и променил, моля да му определите едно наказание при крайно смекчаващи вината обстоятелства. Куртев също призна своята вина, разкайва се за извършеното и порицава своята дейност. Той е един лекомислен човек, ня-

ма никакво съзнание да е станал член на нелегална организация. През целия си живот не е прочел нито един вестник. Смятам, че трябва да бъде признат за виновен по чл. 96, за дето не е донесъл за разговора с братовчед си. Относно пистолета видяхте, че го е взел като залог за заем от който е очаквал да спечели 500 лева, а не да го употреби срещу народната власт. Такава цел той не е имал. Той не е класов враг, действал е поради лекомислие. Моля да бъдете снизходителни към него.

*

Анто Бояджиев – адвокат на Рад и Богой Богоеви: Каква е вината и какво наказание да наложим на братята Богоеви? Няма данни, че те са в ядката на това деяние. **Те са типични дребни селски стопани** в малкото Панагюрище в което липсва капиталистическото. **Те не са направили нищо друго, защото не са могли да го направят.** Ние съдим деянията, а не дейците. **Какви политици, какви класови врагове са моите двама доверители?** Тяхното проявление не съответства на тяхното обективно битие. При измерване на степента на наказанието ние ще изхождаме от обективното обществено проявление. Те нямат съзнание какво вършат, не са обществено опасни дейци. **Те са работници, които работят денонощно, за да изкарат коравия си залък хляб.** Те не са класови врагове на нашата народна власт. Юридическата мярка е и политическа и тя трябва да бъде снизходителна към тях. За Рад Богоев не може и дума да става да е организатор. Те тримата с Константинов и Петров са учредители, но не може да има група без организатор. Моят доверител не е такъв. Като се има предвид, че **не са класови врагове на нашето битие**, аз моля да им наложите едно минимално наказание при смекчавачи вината обстоятелства... (NB Старият Анто Бояджиев, с папионката и дългата побеляла коса, който повече приличаше на художник, би могъл да се състезава успешно с Нинов.)

Глава XVI

ПРИСЪДИТЕ (ПОНЕДЕЛНИК, 12 часа, 15 юни 1 953 г.)

Когато ме заключваше в килията, часовоят попита за какво ме съдят? Казах му, че е за дребни работи и че се надявам да бъда оправдан. След това, гладът си каза думата и аз се нахвърлих върху пакета с храна, донесена от нашите на свиждането. Изядох целия бял хляб и повече от половин килограм пражка шунка и не усещах засищане. Продължих с баклавата на която мама беше един гросмайстор. Само, че след около два часа непоносими болки започнаха да свиват корема ми. Взех да блъскам вратата и когато часовоят откри шпионката, му казах че трябва да отида до клозета. Но синковецът явно се страхуваше да ми отвори вратата. Или се бе-

ше информирал, или бе получил специални инструкции за подсъдимия от килия №20. Само ми каза, че това можело да стане не по-рано от понеделник, когато дойдели другарите следователи. Той нямал разрешение да отключва килията ми. Всякакви увещания останаха напразни. Усетих го че се е оттеглил в другия край на коридора около който бяха разположени килиите ни и разбрах, че всякакви по-нататъшни настоявания са безсмислени. Навън вече беше притъмняло, а болките и напъните станали нетърпими. Колебаех се дали да свърша „голямата работа“ като отместя леглото и после да го върна на местото му, но щеше много да вони. А и кой знае какво щеше да разправя после... класовият враг и неговите опричници. Изведнъж ме осени светла мисъл. Храната, която нашите ми донесоха, беше в един голям трикилограмов плик от дебела амбалажна хартия. Тогава още не бяха измислили найлоновите торбички. Светкавично извадих остатъка от храната и... почти напълних плика. Светна ми, и болките престанаха. След като се облекчих по тоя начин, се качих на леглото и промуших пълния плик през решетките на прозореца. В тоя момент, часовоят ми извика да сляза от прозореца, защото външната охрана имала нареждане да стреля без предупреждение. Щом спусна шпионката, веднага се покачих отново на леглото, хванах плика за „ушите“ му с две ръце, протегнах ги през решетките, за да имам замах, залюлях го един-два пъти и го пуснах в нощта. Само чух глухия звук от падането му. Свърших всичко на време, защото от диарията плика беше започнал да прогизва и скоро щеше да протече... Нахранен и облекчен, заспах като бебе.

В неделния ден се събудих рано, изненадан от една нова проява на хуманизма. Часовоят беше съобщил на дошлите на инспекция с групенфюрера следователи и един по един ни пускаха на клозет. Измих се и когато всичко се успокои започнахме разговор през прозорците. Откъм моята страна беше настанена първата петорка от процеса: аз, Петър, Васил и братя Богоеви – първо Рад, а после Богоя. Дадох тон на разговора като наругах Мардохай, който се спотайваше. Копоите бяха успели да създадат враждебни настроения в братя Богоеви. Рад даже ме жегна, когато ми каза, че съм ги „натопил“. Отговорих му, че той, както и брат му не са правили нищо, за да бъдат винени, освен с бръщолевенията и позите си тук и там, но най-важното беше, че аз съм най-заинтересования да има колкото се може по-малко или изобщо да няма членове, защото тогава щеше да е трудно дори и за факири да ме направят организатор на нелегална организация в която никой не членува... Рад попита кой е говорил за него пред ДС? – Казах му, че „бог“ е наспорил панагюрски доносници, които са говорили срещу всеки от нас, но специално за него, Пеев е признал, че е изпратил на адреса му тапи и муфи, които сме употребили за направата на бомби. На Боно казах, че обяснение за бедите си трябва да търси в разговорите, които е имал с попските синове и внуци с които се беше сприятелил по неизвестни мен съображения. (Имах предвид големия син на поп Никола и Георги поп Цветков.)

Васил ми каза, че искал да ме пита нещо за себе си, но щял да го стори по-късно, като ни откарат в затвора. Отвърнах, че по-късно може и да няма, защото и една да е смъртната присъ-

да, тя се пада на мене. Така че да не отлага питането си. Вместо отговор, Васил даде тон и след малко Съдебната палата се тресе от Вазовата песен „Тих бял Дунав се вълнува:

„Аз съм български войвода,

Момци ми са тез,

Ний тръгнахме за свобода

Кръв да леем днес...“

И когато стигнахме до „И от тежка тирания да я отървем“, започнаха да се отварят килиите. Чуваше се крясък на Чалъков, който искаше да спрем „с тия безобразия“. Васил му обясняваше, че пеели, за да ме окуражат с песента, предвид това, което ме очаквало. Чалъка отговаряше, че аз не съм се нуждаел от никакъв кураж, защото съм го имал в излишък...

След като в подземията утихна отново, с ноктите си, които бяха станали дълги като на картал, издълбах върху стената:

„Георги Константинов – на смърт, 15 юни 1953 г.“

Така и моето съобщение се нареди до тези на миналите преди мен през килия №20. Почти всички излизаха от нея със смъртни присъди. После си пожелахме „лека нощ“ и отново, за трети и последен път заспах в килия с легло. В понеделник сутринта ме събудиха коментарите на идващите на работа чиновници и чиновнички на „Темида“, които бяха наобиколили разлялото се съдържимо на моя плик и се чудеха кой и как е свършил тази „голяма работа“ в „храма на богинята на правосъдието“? ...

Този път ни оставиха пак по отделно, но по-дълго да си направим тоалета и ни казаха да се приготвим за съда. В 12 без четвърт ни строиха в коридора по обичайния ред: милиционер – човек и отстрани съответния следовател, и отделният групенфюрер ни поведе нагоре по стълбите. Почти едновременно с нас, влезе и съдебния състав. Направо ни строиха в една редица пред състава на съда. Публиката зад нас и всички в залата също станаха, за да изслушат решението на съдийската тричленка. Вместо Любен Ангелов, прокурорското място беше заето от друг. Може би малко по-възрастен от него, доста по-миниаюрен и безизразен. По лицето му бе изписана по-скоро досада, отколкото омраза... Нов беше и съставът на съда. Неговият нов Председател – Петко Марев, който беше сменил Илия Байчев – започна четенето на присъдите ни точно в 12 часа:

„В името на народа!“ Най-напред прочете моята и на Мардохай. По чл. 71, т. 4, приложение последно ме осъждаха на 20 години „лишаване от свобода“, а него – на 16 и изброяваха конфискации на имущества каквито няха и глоби. Следваха останалите: на Васил – 14 г., на Богой – 10 и т.н. до Петър Пеев, който бе минал от седма на последна позиция с 3 години. Кога-

то кадията приключи с отделните параграфи и с оневиняването на Рад като организатор и на Пеев като член на нелегална организация, респективно по алинеи I и II на чл. 70, той започна да чете окончателните присъди по „правилата на съвкупността“.

В този момент нервно-психическото напрежение, с което бях зареден, си каза думата. Бях се приготвил да посрещна произнасянето на смъртната присъда като мъж, а изведнъж чух, че ме оставят на 20 години. Налегна ме някакъв неударжим, нервен, почти неприличен смях, като онзи в панагюрската гимназия, когато класната наставница – Райна Кацарова – ни четеше скръбната вест за кончината на Васил Коларов. За да го прекратя започнах да се щипя отзад и постепенно се овладях. Само милиционерът до мен забеляза неадекватната ми реакция и ме сръга с лакътя си. В края на присъдата се съобщаваше, че ни оставят 24 часа, начина от 13 часа на 15.VI.1953 г., за обжалването ѝ пред Върховния съд. След като приключи и тази последна част от представлението, съдебния състав и прокурора си излязоха през страничния изход, а нас ни строиха пак в колона по един и ни поведоха към килиите. По коридора се бяха стълпили близките ни и дошлите за зрелището. Най-гласовита в рева си беше майката на Петър Пеев, като че ли щяха да го бесят. Плачеха и близките на братя Богоеви. А вуйна ми Кира засмяно ми честитеше „Новия живот“. Очевидно, всичко беше относително, включително и размерът на присъдите.

Долу в 20-а килия дойде новият прокурор с някакъв непознат копой, за да ме предупредят да не съм посмял да набия Мардохай и да не си мисля, че всичко е свършило... Бях в такова състояние, че дори не си зададох въпроса от къде са могли да узнаят за това ми намерение...

Докато чакахме да ни отведат в затвора, взех, че задрасках онова „на смърт“, което бях изписал след името си и над него написах „на 20 години“.

След малко отново отвориха килиите, казаха ни да си съберем багажите и пак в същия ред се заизкачвахме по стълбите. Преведоха ни през някакъв коридор и след два-три завоя се озовахме на двора. Там вече ни очакваше по-голям автобус на който натовариха всички – осъдени, охрана и следователи. Автобусът потегли по софийските улици по посока на СЦЗ.

Може би тук е мястото да отговоря на един въпрос, който ми е задаван от мнозина. От приятели и познати, както и от щатни и нещатни копои и С.С., от наши и чужди като инспектора от италианските служби в лагера за емигранти в село Падричано край Триест или от италианските карабинери. Поставиха ми го отново 20 години по-късно, през лятото на 1973 г. И те, подобно нашенските „гаранти на националната сигурност“, като че ли бяха недоволни, задето съм жив и ни най-малко не бяха обрадвани от перспективата на пребиваването ми като политически емигрант върху територията на охранявания от тях Апенински ботуш. Последният недоволник от „спортната ми 20-годишна присъда“, както той я нарече, е „кандидат“-доносникът Петър Петров Пеев Къльов, чрез когото ДС направи поредния си опит да ме компрометира по-

средством неговото смрадливо на километри книжле: „Сноп лъчи/лъжи в тъмнините на заговора“, София 2001.

Самият аз също съм си задавал този въпрос: Защо останах жив? **Защо не бях убит с помощта на съда?** Нали очаквах процесът да завърши със смъртни присъди и с екзекуции „по късата процедура“? Едва ли бяха съхранили живота ми, за да съжаляват по-късно, както бе предрекъл „камерният агент“ Златко Янев?

Отговорът е: Останахме живи, защото Йосиф Джугашвили умря! Другото са подробности, които могат да бъдат отминати, но една, която научих след много години, ще спомена. Вуйчо ми Тодор, веднага след арестите ни активирал своя приятел и резидент на Москва за Балканите – писателя Кръстьо Белев. Той посетил лично посланика Михаил Бодров, обяснил случая ни и поискал да бъде информирано „съветското ръководство“. От там се получили инструкции и мнението на Кремъл: По процеса да няма смъртни присъди!

Очевидно, „десталинизацията“ в Москва беше започнала веднага след кончината на Сталин на 5 март 1953 г. В тази посока свидетелстват и разтворените едва в наше време архиви за които споменава Едуард Радзински в книгата си „Сталин“. В нея, на стр. 573, в параграфа „Гибелта на Михоелс“, се съдържат интересни данни за организираното от Абакумов убийство на знаменития евреин по нареждане на Сталин. Берия започнал преразглеждането и разследването на случая веднага, преди още да са настанили мумията на диктатора в мавзолея. Разбира се, и „антисталинизъмът“ на Лаврентий Павлович е бил „кожен“, като този на останалите съратници на най-масовия убиец на нашата епоха. Той е побързал да вземе аванс пред другите съратници в борбата за наследството и да спаси кожата си като се разтовари от обвиненията в съучастие и пряко извършване на по-голямата част от убийствата на милиони.

Независимо от подбудите му, Берия, а не Хрущов, беше първият антисталинист сред „най-близкото обкръжение на Сталин“. И може би, в качеството си на шеф на МВД и КГБ, неволно бе станал виновникът за това, че ние, деветимата осъдени по НОХД 117/53 и мнозина други, надживяхме него, кървавите „герои“ на това време и дори самият „социализъм“. Фактът, че отечествените чекисти (копои, „следователи“, надзиратели и т.п.) не са почувствали през ранната софийска пролет смяната на ветровете, които са задухали от към Кремъл, не трябва да ни удивлява. Силата на инерцията, породена от техния занаят е била все още толкова голяма, че те дълго време оставаха слепи и глухи за „финесите“ на постсталинската политика. Пък и не се отличаваха с блестящ мозъчен коефициент. С това се обясняваше и негодуванието им, с което посрещаха всяка засечка в касапската си политика. Би било прекалено да се изисква повече от тъпи жандарми, преминали само краткия курс на „Историята на ВКП(б)“. Тяхната сила беше в чупенето на кокали и глави на... вързани жертви. Защо след Абакумов застреляха Берия, а не Хрущов? – е друг въпрос, чийто отговор е на друго място...

Тук само ще повторя, че ако „всевишният“ бе отпуснал само още няколко месеца живот на малкия риж кръвник от Кремъл, всички ние отдавна щяхме да сме в неизвестни гробове, независимо от това, че повечето се бяха разкаляли за неизвършени деяния и бяха спазили 24-часовия срок за обжалване на присъдите си пред Върховния съд. Аз не сторих това. Един от тези, които след време щяха да се присъединят към юдинския легион, обясняваше този ми акт със „задоволството от справедливата присъда“. Всеки е склонен да преценява действията на другите, съобразно собствената си скала на ценностите, манталитет и отношение към институциите. Подлецът – също...

Но, точният отговор на поставения въпрос трябва да се търси в „разработките“, „плановите“, „реализациите“, заповедите и различните други решения, операции и комбинации на ДС в „Досието“ ми. За съжаление, те продължават да са „държавна тайна“, както се вижда от отговорите на демократичните министри и висши копои като Петканов, Гяуров, Киров и др. или кадийките и прокурорките от Висшият Административен Съд и други „правораздаващи“ инстанции в РБ. Всички те, вкупом укриват престъпления и престъпници на които са съучастници или помагачи. При това, тук се касае за престъпления и престъпници за които няма ДАВНОСТ!!! (Виж Глава 14 от НПК!).

Що се отнася до мене, след проявената „милост“ от кадиите, аз знаех, че ме очаква тежък затвор и въпреки всичко преживяно, никога не съм съжалявал за годините, които последваха процеса.

„Затворът е школа, бяха записали криминалните по стените на фурната в СЦЗ, през която трябва да мине целият български народ.“ Само, че там – или ти ще разрушиш затвора, или той тебе!

Интермецо I: през това време в кухнята на канибалите

Изработването на МОТИВИТЕ към ПРИСЪДА №104/15.VI.1953 г., както се вижда от прочита им, е създадо доста затруднения на кадиите, за да не кажа, че се е оказало непосилна задача за тяхното юридическо „мислене“.

„Основният въпрос по това дело – казва тричленката на съда – е има ли образувана организация, която е осъществила състава на чл. 70 от НК?“ Какъв е нейният отговор и доколко убедителен е той?

Главната трудност е произлязла от приложения начин на организиране на съпротивата, чрез изолирани един от друг съседни „многогълници“ на нелегалната мрежа, поради което провалите бяха значително по-ограничени и броят на подсъдимите сведен до минимум. Въпреки допуснатите грешки в критериите при подбора на участниците, както и нарушенията на

стриктните правила на конспирацията (напр. абсолютно забраненото установяване на контакти между хората от различните „многогълници), за съдиите е оставало неуловимо самото дефиниране на нерегламентирания статут на ръководителите, членството и „стажант-членовете“, както и работата с тях или своевременното им елиминиране, поради непригодност. Освен това на съда, както и на „следствието“, са липсвали време и капацитет за задълбочен анализ на организационната структура.

При това положение, кадиите са прибегнали до наложената у нас „съветска“ практика, съобразно която доказателствата за съществуване на нелегална организация се свеждат до „обяснения“, „споделяния“ или „потвърждаване на признанията“ на обвиняемите, изтръгнати с помощта на мъчения, каквито е използвала някога средновековната инквизиция срещу „еретиките“.

Така, възползвайки се от „самопризнанията пред следствието“ съдът е приел, че *„в различните срещи, изказвания и разговори между тримата подсъдими -Константинов, Николов и Богоев – се намира началото на образуваната от тях организация“*.

Но, ако това беше така, остава неизяснено защо срещу последния (Рад) той е свалил обвинението по чл. 70, ал. 1 като организатор и ръководител? (Може би, защото в показанията си съм се опитвал да покажа, че ние с Петър сме го отстранили от по-нататъшни ангажменти към планираните действия и с него са били прекратени всякакви контакти, поради отказа му да участва в каквито и да е действия срещу властта и нейните закони?) По подобен начин е останало недоказано и членството на повечето от останалите подсъдими в „организация осъществила състава на чл. 70 от НК?“. Но съдът е отказал да приеме за меродавно стократното отричане по време на следствието от всеки подсъдим, че е давал съгласие да членува в една неосезаема организация. (За което свидетелстваха многобройните протоколи с повтарящи се въпроси. Както казваше падре Дамян Гюлов от големия католически процес: За съда едно „Да“ в „следствието“ тежи повече от хиляда „Не“.)

След многобройни безсънни нощи, глад, побоища и психически, физически и химически терор, изтръгнатото „самопризнание“ се е превръщало в „царица на доказателството“ (Вишински), което съдът е възприемал без да разсъждава и дори да изслуша възраженията на жертвите на мъчителите. И е прибегвал до обичайната практика на отнемане думата на обвиняемия и постановяване да се четат „показанията“ му пред следствието.

Така е и записала тричленката в мотивите си: *„Подсъдимият Георги Константинов призна, че е бил вражески настроен към народната власт“* (Какъв ужас!) *„В разговорите си подсъдимите обсъждали начините за провеждане на борбата против народната власт. Те смятали да излязат в балкана и при един конфликт да окажат въоръжена съпротива в полза на интервентите“*... *„При тези разговори Константинов е заявявал, че има недоволна маса на която можело да се разчита... Членството се „доказва“ със самопризнанията на вербува-*

ния или на вербовчика, който в повечето случаи според единодушното мнение на всички обвиняеми е... Константинов.“ В потвърждение на своите „мотиви“, авторите са преразказали обясненията на подсъдимите пред следствието или пред съда. Но „събраните доказателства“ явно са се оказали недостатъчни, щом дори такъв съд се е видял принуден да признае Зумпалов, Пеев и Куртев за невиновни по алинея II на § 70 от НК, отхвърляйки по този начин членството им. За останалите, е приел тезата на Петър Николов, че **„макар и формално да не сме основавали организация, фактическите ни действия доказват нейното съществуване“**... „Съдът приема като доказателство и техните самопризнания, че са научили от ГКГ за трети лица (като Зафиров, Гуляшки или Зумпалов), че са си били дали съгласието да участват в организацията.“

Разбира се, и такава „мотивировка“ би била невъзможна, ако набедените „членове“ поддържаха пред съда, че никога между нас не е ставало въпрос за създаване или членуване в нелегалната организация. При това положение, той трябваше да приеме и то условно, за членове само онези, които имаха конкретни акции срещу диктатурата или да върне делото за доразследване...

Вместо това кадиите са приели и мотивирали половинчатото си решение за присъждане на „Членство“, вменявайки го във вина на всеки, който е признал по време на инквизициите и е поддържал самопризнанията си пред съда. Макар да са знаели, че екзекуцията е била за предпочитане пред връщането на обвиняемите в следствените душегубки за „доразследване“ или подлагането им на адски мъчения след процеса, заради „крайно лошото им държание пред народния съд“.

Начинът по който съдиите са „доказвали“ обвиненията на ДС и на прокурора и са мотивирали издадените присъди, не оставя никакво съмнение за ролята им на съучастници в репресивната политика на диктатурата. Затова те трябва да споделят отговорността за провежданата терористическа политика на БКП, наравно с ДС и прокуратурата на така наречената Народна Република БГ.

Интермецо II: през това време в кухнята на канибалите

Тази част от моето многотомно досие и раздел от фантастично-документалния роман завършва с последната „Строго поверителна“ отчетна следователска „СПРАВКА за провеждането на процеса срещу нелегалната терористическа организация, създадена в Панагюрище и София и издадените присъди на участниците“ по НОХД №117 (от 12 до 15 юни 1953 г.)

Тя се съдържа на стр. 477, 478 и 479 в последния от десетте тома с материалите за „работките“ и „следствието“ на деветимата осъдени. Предназначена е за висшестоящите началства на ДС и за архива.

В началото се изброяват членовете на VII състав на Соф. Окръжен съд, прокурора по делото и защитниците с които са били „подсигурени всички подсъдими – повечето известни софийски адвокати и членове на БКП“.

„...Още преди започването на процеса, бяхме изненадани от защитника на главния обвиняем Георги Константинов. В отговор на обвинителния акт, адвокатът Чавдар Дюгмеджиев поиска да бъде назначена експертиза за подзащитния му, тъй като имало сериозни признаци, че страда от шизофрения. Съдът назначи за вещо лице д-р Гълъбов от психиатрията при Медицинска академия, който се видя с „болния“. При запитване от наша страна, той отговори, че не намира нищо ненормално в душевния мир на подсъдимия. Пред съда вещото лице каза, че в толкова късо време не може да се произнесе по въпроса за вменяемостта на Константинов и поиска тройна експертиза. Съдът постанови назначаването ѝ и прекрати заседанието си. Този скроен трик от адвокатите, беше последван от свидетелски показания на близки на Константинов, които поддържаха пред съда еднообразни показания за невменяемостта му. След като ги изслуша и разпита самия обвиняем, експертната комисия се произнесе, че Константинов е психопат, но е напълно вменяем и извършените от него престъпни деяния не могат да бъдат оневинени.

Трябва да отбележим, че подсъдимият Константинов добре разбираше скроения трик и при разговорите, които водехме с него псуваше както защитата, така и свидетелите си. Той изказа опасение да не усложнят положението му.“ (NB Това вече звучи смехотворно. Като се вземат под внимание прокурорските слова за безалтернативния разстрел, не виждам как мога да „усложня положението си“, освен като във вица за осъдените на смърт, които по пътя към бесилката били застигнати от султанския пратеник, носещ височайши указ за замяна на обесването с... набиване на кол.)

„По време на процеса всички подсъдими направиха пълни самопризнания... Престъпната им дейност бе доизяснена и от привлечените по делото прокурорски свидетели... В последната си дума подсъдимите, всички без изключение, молиха за милост народния съд и даване възможност за излизане отново в живота. **Направи особено впечатление казаното от Константинов, което беше много добре обмислено.**“ (NB За „просената милост от кадиите и получаване възможност за излизане отново в живота“, както и за казаното от мене в последната ми дума, отправям читателя към протокола за съдебните заседания, значителни откъси от които фигурират в „интермедиите“ към предишните глави.)

„Специално за защитата трябва да се каже: Те бяха много на брой. Само обвиняемият Константинов имаше 4 защитника: Ч. Дюгмеджиев, Ат. Армянов, Б. Шулев и д-р Денев. Всички, без изключение, в развитите от тях пледоарии, се стремяха да омаловажат извършените от техните подзащитни престъпни деяния, **хвърляйки вината върху главния обвиняем – Константинов, за когото защитата се беше погрижила да го изкара невменяем...** Защита-

та поиска от вециите лица да отговорят на писмено поставени въпроси относно душевното състояние на Константинов, които бяха изработени от хора, имащи познания от медицина. По този начин, тези адвокати – членове на БКП, далеч не помогнаха на съда да се добере до материалната истина и дадоха възможност на главния подсъдим да се ориентира и ако би пожелал да се направи на луд, щеше да провали процеса... Те не за пръв път залагат своята съвест и Партийна чест, за да вземат повече пари, без да държат сметка, че по този начин се прави услуга на врага и се бие по авторитета на ДС, а оттук и на Партията. (NB: Естествено, с главно „П“!)

Ако такива адвокатски трикове бъдат прилагани и за в бъдеще, при други политически процеси, би се стигнало до сериозен провал.“

След изброяване на размера на присъдите за всеки от нас, авторите на справката продължават:

„Всички присъди са минималните, предвидени по закона и не отговарят на социалното положение на извършителите, нито на степента на обществената опасност на извършените престъпни деяния. Много от изпратените на съд от отделението ни врагове, макар че са били по социално положение по-близки НАМ, са получавали по-тежки присъди за далеч по-малко общоопасни престъпления.

София, 16 юни 1953 г.

Изготвил следовател (Л.Чалъков)

Съгласен групенфюрер (Р.Иванов)“

И този документ не се нуждае от коментар. Това са само шрихи, характеризиращи психологията на ВЛАСТНИКЪТ ВАМПИР, който иска КРЪВ. И епохата, в която се бихме за СВОБОДАТА.

Глава XVII

В „БАНЯТА“ НА ТРЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

(следобед на 15 юни и през нощта срещу 16)

Затворническият автобус спря пред главния вход на Софийския централен. Свършили своята „работа“, следователите ни оставиха в сигурни ръце. Жандармите от охраната ни преведоха през построените от шперплат коридори по които излязохме на двора. Пресякохме го и се оказахме пред вътрешния главен вход. Там се заизкачвахме по стълбите и стигнахме до кръгла площадка, приличаща на пръстен на Сатурн. От вътре той беше ограден с парапет. Образованата от тази кръгова ограда бездна, беше затворена с мрежа, изплетена от дебели въжета. През нея можеше да се гледа надолу или нагоре към етажите на затвора. Както щях да науча по-късно, това беше прословутото „колело“, което отделя един от друг етажите във всеки затвор. Мрежата бе поставена, за да не може да се самоубие някой нещастник, които би пожелал да сложи край на живота си с един скок с главата надолу през железния парапет. Външната окръжност на „сатурновия пръстен“ граничеше със стените на затворническите отделения. Във всеки етаж те биваха две, три или четири, според конструкцията му. Обикновено са ги строяли на кръст (както се полага на такива богоугодни заведения), но Централният е с недостроено крило и има форма на буквата „Г“.

Нашата индийска нишка спря пред голям железен портал. С такива бяха затворени всяко от крилата. Дебела черна ламарина закриваше от погледите ни „града печални“ в който щяхме да влезем след минути. Офицерът, началник на конвоя, натисна бутона на звънец и със стържещо скриптене, в желязната сводеста преграда се отвори врата, изпълнена от туловището на надзирател-великан.

– Водя ти девет прясно осъдени хубавци. Да ги разквартируваш удобно.

– Влизай един по един и се нареждай там пред масата за опис – изкомандва великана като удряше с пестник по гърба или по главата всеки прекрачил прага на царството му. Пръв във процеса, и тук влязох пръв. В отделението беше полутъмно и за това електрическите крушки светеха денонощно. Подът на дългия коридор бе покрит с мозайка. От двете му страни имаше дълги върволици от врати. Врати на килии със шпионки, като тези които сме виждали във филми за затворите. Изправих се до маса на която се беше разположил като свети Петър друг надзирател. Тия архангели бяха униформени – като милиционерите – в отровно зелено и с ботуши. Бързо влязоха и останалите осъдени по дело №117/53 г. Великанът, когото затворниците бяха кръстили „Боянския бик“, подписа някаква разписка за получената партида, подаде я на конвойния и затръшна вратата.

– Така, сега всеки ще си казва четирите имена, рождената дата, месторождението и присъдата. Да започва първия в процеса!

– Георги Константинов Георгиев Константинов, роден на 15 май 1933 г. в Благоевград, осъден на 20 години.

– Ти за какво си съден, бе? – попита описващият ни надзирател, който имаше вид на червендалест касапин и се именуваше Васил Здравков.

– За взривяване статуята на Сталин...

– Какво? Къде е била тая статуя?

– В парка на Свободата...

– И на колко те осъдиха?

– На 20 години...

– Пфу, няма правосъдие в тая страна. За такива като тебе само куршума! Ами ти, бе – обърна се касапинът към застаналия до мене Петър Пеев, – и ти ли си за това осъден?

– Съвсем не, гражданино надзирател. Аз съм осъден за „знаел и не казал“ на три години лишаване от свобода.

– И кой ти каза?

– Преждеговорившият, гражданино надзирател...

– Ще видим ние тая работа. Как се казваш?

– Петър Петров Пеев Кълъов, роден на 5 юли 1933 г. в София, осъден на 3 години – Петър отговаряше чинно по правилник, нали имаше тримесечен стаж. След него, в инвентаризационната ведомост се записаха и всички останали:

Петър Николов Петров, Богоя и Рад Стоянови Богоеви, Атанас Христов Куртев и Евгени Луков Зумпалов от Панагюрище, Васил Зафиров Дичев от Елхово и Иван Велков Гуляшки от Видин. Следвайки примера на Пеев, почти всички казваха, че са съдени „за знаел, не казал“.

– Че ти май си се похвалил на цяла България бе?

Не счетох за нужно да влизам в обяснения и замълчах. Докато старши надзирател Васил Здравков записваше данните на останалите, Боян отвори вратата на килията, която беше зад гърба му. През нея се виждаха натъпкани като в сардела полуголи тела с по един пицимал на срамните части.

– Я се посместете, че ви водим нови другарчета!

– Няма място, не може да се диша гражданино старши – чуха се възражения от вътре.

Може би, защото не се бях къпал вече трети месец, гледката с разсъблечените мъже събуди хигиенни асоциации в мен и аз попитах Пеев:

– Това банята ли е?

– Това е наказателна килия в режимното отделение – ми пошепна той, – добре ще ни изкъпят.

Въпреки протестите, ни напъхаха в „банята“ с ритници и зад гърба ни изщрака кентрата и ключа. Пробих си път между телата към ъгъла в който имаше две чугунени кофи за физиологични нужди. Не можеше да се твърди, че заварените ни посрещнаха радушно, но все пак ни упътиха къде да си оставим кесиите и торбите с храна от съботното свиждане. Последвахме примера на останалите и се разсъблякохме – в килията беше горещо и задушно. От представяния нямаше нужда. Бай Крум Любенов, който беше минал преди нас през „банята“, ги бе осведомил за бомбените акции и сега колегите (така се именуваха помежду си обитателите на тези „общезития“) се интересуваха само от присъдите ни. Останаха изненадани, че аз и двамата подсъдими от челната тройка не сме „настанени“ в съседните килии, където бяха осъдените на смърт...

– Новите, внимавайте! – извика мустакат 30–35 годишен мъж, висок, слаб и кокалест, настанил се под единствения прозорец. Това беше отговорникът на килия №21 Борис Даркин. Навън е бил шофьор. Осъден на 20 години за несполучливо бягство през границата. Той ни запозна с „условията на живот“ и „реда“ в килията:

– 21-ва килия е двойна. Такива има само по две в отделение. Другата е отсреща и е за надзирателите. Единичните са с размери 2x4 метра и в това отделение са заети от осъдените на смърт. С изключение на една – №37, която е наказателна – за нарушаващите правилника за вътрешния ред в затвора. В нея условията са горе-долу като нашите. Казват ѝ „сушилнята“. С вас ставаме 64 човека, но не разполагаме с 16 квадратни метра, колкото е площта на две единички. Единият от ъглите на всяка от двойните килии е „изяден“ от колелото, което сте видели на влизане. В другия ъгъл, както виждате са кофите за уриниране, които се изпразват два пъти на ден и баката за вода, която се раздава с черпак. Там са и багажите ни с храната. Остават ни 12-13 квадратни метра или за сега, докато не са построили социализма, ни се пада по 1 квадратен метър „жилищна площ“ за всеки 5 човека. Не трябва да се говори високо, защото ще пречим на тези, които спят. Тук се спи на три смени по 8 часа. По 21 човека в смяна. На мен като на килиен шеф се полага постоянно право на сън в най-хубавото място в килията – под прозореца, на въздух. Разбира се, който закъса в задухата ще има право да го ползва временно.

В смените можете да се разпределите както искате. Днес е понеделник и има лавка. Обикновено аз правя покупки с един помощник. Ще ви бъде от полза, ако ми дадете по два лева, за да ви купя още сега по едно войнишко канче и лъжица. Те стоят отвън, пред вратата, където разливат чорбата. Ако имате някакви въпроси, питайте! Останалото за живота в затвора ще научите сами – време има предостатъчно.

Да кажем, че се разположихме уютно в новото ни жилище, би било малко пресилено. Огледах килията. Таванът отстоеше на около 4 метра от пода. Стените в горната им част бяха боядисани с охра, а долната половина – в тъмно кафява блажна боя. Трудно можеше да се измисли по подтискаща „атмосфера“. Поставям я в кавички, защото кислорода в нея беше дефицитен. Над вратата имаше отдушник с размери 20 на 30 сантиметра, но той беше затулен със шперплат. За да не ставало течение и да не изстинем (грижите за човека не преставаха и тук, в наказателната килия). Макар и двойна, тя беше само с един прозорец, обкован с дървено-ламаринен намордник през който денем се виждаше само къс небе. При тези изобретения и застаналите плътно един до друг 64 „народни врагове“, кислородът беше съвършено недостатъчен. Запалената клечка кибрит изгасваше моментално. Още бяхме в началото на лятото, а в килията беше непоносимо горещо. Подът, покрит с „фама“ – италианска настилка от цимент и дървени стърготини, оцветена в мръсночервено – завършваше „обзавеждането“. Но за сядане не можеше и да си помислим – на квадратен метър бяхме по 5–6 човека...

Напъхали се сред заварените, скоро започнахме тихи разговори на групи. Аз и Зафира попаднахме в „компанията“ на бай Христо Дремсизов – 70-годишен старец, съден с големия процес (от 22 души) за шпионаж в полза на Холандия. На смърт беше осъден само първия обвиняем – Иван Пърлев. Останалите получили присъди от 20 до 5 години. (Присъдите до 8 години по това време наричахме „спортни“. Някои се смееха, че такива можело да се излежат на един крак.) Бай Христо беше осъден на 12 години и както се изразяваше, цялата им афера била афиф – в смисъл съшита с бели конци. Навярно е било така. На такива средна ръка хора, новите властници бяха хвърлили око я на къщите, я на жените им или на двете заедно и „органиите на народната власт“ бяха скроили, както казваше един инженер от серията „трайчोकостовски процеси“ тежки обвинения за „малко конспирация, малко саботаж, малко шпионаж, малко... нищо“. Само че присъдите съвсем не бяха шегаджийски и оцелелите от правосъдието мъченици си ги излежаваха на общо основание заедно с всички ни.

В нашия „квадрат“ имаше и две непълнолетни момчета Стоянчо и Дамянчо, съдени също за бягство. Заловили ги близо до югославската граница. По-височкото – Стоянчо имаше по-сериозен вид. Другото се лигавеше и стоеше някак си не на място сред декора от полуголи мъжки тела. Недалеч от нас се беше „настанил“ и Иван Гуляшки. Малко по-късно забелязах в близост до прозореца моят стар познат Георги Стефанов Стефанов от следствена килия №44, когото бяха измъкнали в нощта, когато щях да се самоубивам. Правеше се, че ме вижда за пръв път в живота си. До него беше Пеев, с когото водеха оживен разговор. Трябваше да го предупредя. Да знае с кого си има работа. Оказа се, че с нас са и двамата му съпроцесници Марин Сиренарски и Стефан Динков. Осъдени „за конспирация“ (така наричаха всяка нелегална заговорническа организация). Всъщност, както разказваше Динков, те били образували своего рода „кръжок“ с хубавата полковнишка щерка, чийто баща я бе венчал с пистолет в ръка за министерския синчага. Само че флиртът с госпожа Стефанова им излязъл солен – Марин като шеф на „конспираци-

ята“ получил 15-годишна присъда, а Стефан и съпругът рогоносец като „членове“ – по 10. Съдиите раздаваха присъдите като нафора и старшията Васил Здравков явно си имаше своите основания да се възмущава от несправедливостта на Темида спрямо мен.

„Братовчедът“ Куртев поиска вода, за да си вземе пургатива, страдал от запек. Подадоха му черпака и го посъветваха да се напие като отидем на клозет, защото водата била кът – баки-те се пълнели само два пъти дневно.

Деветимата решихме да останем в една смяна за спане – от 22 часа до 6 часа сутринта. Тези, които спяха сега, бяха насядали или легнали, притиснати между другите направо на фамата. От останалите две смени, стояхме прави и им веехме с пешкирите, за да охлаждаме спарените и сгорещени тела. Затворническата изобретателност нямаше лимити. Понеже днес не бяхме обядвали, колегите подадоха торбите с остатъците от храната и изгладнели от дългия пост, другарите ми започнаха да поглъщат като невидели, полагащата ни се веднъж на тримесечие храна от 4 килограма. (По-късно разбрах, че сме имали право и по на 4 килограма плодове.) Вчерашното ми прекеждие ме беше направило по-въздържан. Много скоро изтънелите лигавици на стомашно-чревния тракт реагираха бурно на погълнатата калорична храна, вследствие на което повечето почувстваха остри колики и пред двете кофи се образуваха опашки. Спаси ме вчерашното ми разстройство, когато на свой ред напълних 3-килограмовата кесия. Сегашната гледка на напъващите се над кофите мои съпроцесници навярно щеше да е смешна, ако не беше тежката миризма в лятната задуха на килията, заприличала на развалена човешка консерва. Боре Даркин напомни, че е желателно да се ползват кофите само за малка нужда. Той се изразяваше с неподходяща за обстановката деликатност:

– На клозет ни пускат сутрин и вечер по за 5 минути. В екстрени случаи като днешния може да се направи изключение и за голяма нужда, но сами виждате колко неприятно е смесването на дефицитния кислород с вонята на изпражненията...

Неусетно беше станало 6 часа следобед. Надзирателите отключиха вратата на килията и изкомандваха: „На клозет!“ Настъпи блъсканица и надпревара към срещуположния край на отделението, където бяха тоалетните. Обутите в налъми бягащи крака предизвикваха тропот като от стадо коне. Когато влязохме в помещението разбрах защо било надбягването – дупките бяха четири, а ние 64 – по 16 задника на нужник. Гледката беше апокалиптична. За останалите 60 човека нямаше свободни клекала и всеки клечеше където свари и намери местенце – на пода, в умивалнята и в самите корита. Приличахме на фреска от Дантевия Ад, рисувана от Микел-Анджело. Време за философско-естетически разсъждения обаче нямаше. Само след 5 минути джандари и кофтите крещяха като ненормални и ни подгониха обратно. Тичайки видях, че пред вратите на килиите край които се носехме като табун бяха разположени по няколко канчета: 4, 5, 6 или 7. Натикаха ни отново в 21-ва. Последни пристигнаха с напълнените с вода за пиене баки Боре Даркин и помощника му. Вратата се затвори зад тях. Отвориха я след четвърт час, за да

поемем и подадем всекому канчето с току що разлятата с черпака храна за вечеря. Същевременно ни раздаваха и дажбата черен хляб – 300 грама дневно. Затворническата разкладка беше 26 стотинки на ден. С тях, освен хляба трябваше да се приготви обед и вечеря в затворническата кухня в отсрещното I отделение – на първия етаж. Обядът обикновено се състоеше от няколко зърна боб с малко брашно, доматиено пюре и плуващи по повърхността петънца от олио. Вечерята беше също постна чорба с фиде. Сутрин „менюто“ бе чай без захар или 25 грама ябълков мармалад, от този в сандъчетата. Калориите навярно не надхвърляха 1200, т.е. половината от необходимите за един млад и здрав организъм. Всеки си изсърба чорбата и по-старите съкилийници изтриха канчетата си с залък хляб и го погълнаха. Така нямаше нужда да ги мием и ако случайно по стените им бе залепнала някоя калория, нямаше да стане зян... Разбудените за клозет и вечеря отново „легнаха да спят“, а ние, за да не им пречим – си шепнехме. Точно в 22 часа Даркин ги събуди, за да „легне“ нашата смяна. Дълго не можах да заспя, пречеа ми лампите, които и тук в наказателното светеха денонощно. Всъщност, отделението, както ни казаха е „смъртно“. Канчетата пред всяка килия, които видяхме на връщане от кенефа съответстваше на броя на осъдените на смърт във всяка от тях. Единичните килии в отделението бяха общо взето 40 – по 20 от всяка страна в коридора на „смъртните“. Следователно обитателите им, които очакваха отмяна на присъдата си или екзекуция бяха около 200 човека... С такива мисли и сметки заспах непробудно.

Интермецо: в кухнята на канибалите

В свое писмо до колегите си, старши лейт. Велинов съобщаваше, че срокът на ГАР „Злодеи“ изтича на 18 юни 1953 г., поради което беше внесъл проектопостановление за продължаването ѝ, за преминаването ѝ в друга форма или за прекратяването ѝ.

Изглежда след нанесения ми побой при разпита във връзка с показанията на Лако за замисления „атентат срещу Вълко Червенков“ през есента на 1951 г., заведущият направление „Централен Терор“ при III у-ние на ДС Боян Велинов е отстранен от по-нататъшно участие в „разследването“. Само така можеше да се обясни липсата на синхрон в действията на копоите от различните звена на тайната полиция. В отговора, върху хвърчащ лист, адресиран до началника на VIII Отдел на ДС от 16.VI.1953 г. беше записано на ръка (**Лист 218, том I, 21423**):

„Уведомяваме Ви, че Груповата Агентурна Разработка „ЗЛОДЕИ“, регистрирана под №7906, е реализирана в началото на м. април т.г. и обектите по нея са осъдени. Поради което моля същата да бъде закрыта, след което ще свалим наличния материал в архива.

Н-к II отдел, III у-ние ДС майор Д. Балабанов

Н-к отделение „Ц.Т.“ капитан Иван Пенчев“

Глава XVIII

ЖИВОТЪТ ПРОДЪЛЖАВА... „БЕЗ АЛИДА ВАЛИ“

Сутринта ни събудиха ритниците на надзирателите във вратата и отново се повтори снощната адска сценка в „тоалетната“. Вчерашните поздравления на вуйна ми Кира с „Честит нов живот!“ звучаха като подигравка. Изглежда, след като ми бяха попречили да се самоубия, единствената надежда се съдържаше в думите, изречени на изпроводяк от прегърналия ме за сбогом Златко Янев. Самият аз се бях зарекъл, ако не ме осъдят на смърт, да откажа цигарите. Но това начало на затворническия ни живот в килия №21 като че ли с нищо не благоприятстваше оставянето им. Не беше много лесно да се прецени кое е за предпочитане – битието ми на „лишен от свобода“ или порцията олово, която Чалъка и груповият му началник обещаваха непрекъснато по време на следствието. Защото, сега като че ли беше по-тежко, отколкото тогава. Горещо (в рая) или долу (в ада) казват, че нямало мечки. Притеснителното е само, дето забивали куршума подло, по чекистки в тила. Някога е било къде, къде по-тържествено – с бяла риза пред взвода, с барабанчик и офицер, командващ „О-о-огън!“

Денят мина „без произшествия“. Това, че щяхме да стоим неизвестно колко още дни и нощи почти по на един крак, не беше произшествие. Така било по правилник. А и никой май не беше склонен да протестира. Вторникът преваля и вечерта, преди да си легне нашата смяна, пред вратата на килията се чуха стъпки на повече хора. Малко след това се разнесоха няколко последователни удари на чук. После пак настъпи напрегната тишина. Евгени Зумпалов попита какво беше това? Даркин му правеше нервно знак да мълчи. Отвън не се чу нищо повече.

– Разковаха веригата на някой нещастник от съседните килии, но не можахме да разберем на къде го отведоха – към смъртта, или към живота. Когато оковават новоосъден, се чува звън от веригата с която го връщат в килията.

Гуляшки ме гледаше уплашено и мърдаше устни, сякаш искаше да ми каже, че снощи можеше да ме оковат и мен. Най-тягостно беше мълчанието – отвън пред килията и вътре в нея. Стояхме затаили дъх и чакахме като добитък пред кланица. Явно, щеше да ни трябва доста време, докато се съвземем от натрупалото се нервно напрежение и уплах през последните месеци... Отново се отпуснахме и заспахме. Сутринта ритниците пак събудиха успалите се и така продължи монотонното редуване на дните и нощите в килия №21.

В наказателното дните си приличаха – новите впечатления бяха малко. Изключение правеха първите, когато ни въведоха в „банята“ на 21-ва. Докато пристъпвахме от крак на крак, високоговорителят в коридора съобщи, че „вчера в Берлин и други градове на ГДР, провокаторите от западните радиостанции са успели да подведат големи групи строителни работници на антиправителствени манифестации. Формално исканията им били да се спре повишаването на нормите и да се увеличат заплатите. Но това било само камуфлаж. Зад всяка стачка се криел зловещият лик на контрареволуцията. Органите на народната власт в ГДР разкрили участието на добре подготвени банди от западните сектори. Те насочвали тълпата от хулигани и организирали опожаряванията на обществени сгради. Положението обаче било овладяно. Силите на реда, подпомогнати от части на червената армия потушили метежите и възстановили законността... Хулиганите били разгромени и трудещите се от Германската Демократична република можели спокойно да продължат трудовите си делници...“

Дали най-после пролетариатът надигаше глава? Започнал ли е да разбира измамата на марксизма? Нямахме го вуйчо ми да разменим мисли. Васил считаше, че тези събития са изблик на национализма на германския народ, който не искал да се примири с чуждата окупация. Но с това едва ли можеше да се обясни защо главният враг на окупаторите и техните източногермански лакеи бяха работниците? Нито защо патриотите от Западна Германия наблюдаваха почти безстрастно кланицата? (Ако бяха действали, щяхме да чуем воя на Москва срещу „намесата“ във вътрешните работи на „независимата ГДР“.) И после езикът на официалната пропаганда не напомняше ли прекалено тоя на Бисмарк? Нали „железният канцлер“ казвал, че зад всяка стачка се крие хидрата на революцията. Като че ли разликата беше само в терминологията -разните Гротеволли и Улбрихти бръщолевеха за контрареволуция, а врагът им беше същия срещу който е стрелял обединителя на Германия „с кръв и желязо“... На германските, пък и на кои да е работници нямаше да им бъде никак лесно да се измъкнат от кълчищата в които ги оплиташе ежедневно пропагандата на двата блока. Независимо от терминологичните различия тя целеше едно и също: да продължи летаргията на класата, която единствена можеше да заплаши властта, привилегиите и охолството на господарите си от Изтока и Запада. И все пак, в случая, само пропагандата се оказа недостатъчна. Това, което ставаше в Източна Германия като че ли беше първото масово въстание на пролетариата след Кроншад. Работниците се изправяха срещу диктатурата на държавния капитал. Най-после, след 30 години имяхме неоспорими доказателства за „преодоляването“ на марксизма от пролетариата в условията на... „пролетарска диктатура“. Основният въпрос на нашето време като че ли си оставаше: Кога отново ще удари часът на Третата революция в Русия и Китай? Това щеше да е оня „последен и решителен бой“, за който се пее в „Интернационала“. Унесен в тия мисли се усетих, че си свирукам химна на въставащите „парии презрени“. По едно време съзрях, че не само Васил ме гледеше с широко отворени очи, сякаш нещо ми беше станало от горещината и липсата на кислород. Засърбя ме езика, но като че ли обстановката не беше най-подходящата за диспути. От тук нататък, се надявах, че развоят на класовата борба в нашите страни ще прави все по-разбираема неочакваната ми реакция...

Другата голяма новина от края на юли, паднала за някои като гръм от ясно небе, беше ареста на Лаврентий Берия, който се оказал стар „шпионин на империализма“ и искал да завземе властта, за да реставрира... капитализма.

*

Иначе, в ежедневието ни, не липсваха и битови истории. Една сутрин малкият Стоянчо извика:

– Няма ми го конфитюра.

Серги Рангелов, един симпатичен 30-годишен селянин от Дебели Лак – Радомирско се пресегна и хвана за вратлето Георги Стефанов:

– Ти ли беше бе? Колеги, нощеска го видях да бърка с лъжицата си в кофичка с конфитюр. Мислех, че си е негова.

Чуха се възмутени гласове:

– Казвай бе мръсник, ти ли изяде конфитюра на децата?

– Другари, аз м-много о-обичам сладко и не можах да се въ-въ-здържа -пелтечеше обвиняемият.

Килията гласува единодушно да се обискира торбата му и каквото имаше в нея, да се даде на Стоянчо и Дамянчо, но в торбата на сливенския буржоа нямаше нищо. А той представляваше толкова жалка картинка, че дори желаещи да го набият не се намериха.

*

Вечерите със заковаванията и разковаванията на веригите се повтаряха най-редовно. Една нощ свалиха 13 вериги наведнъж. За двумесечния ми престой само веднъж проехтя викът на една от жертвите: „Прощавайте, братя...“ и гласът ѝ заглъхна или от удар в главата, или от парцал в устата. Палачите не разрешаваха последна дума, а ние не запяхме прощалния химн за загиналите. Изглежда куражът ни се бе изчерпил с песента за „Радецки“ в приземните килии на Съдебната палата.

През един от дните припадна от горещината и задуха старият бай Христо Дремсизов. Той просто се свлече в краката ни, но поради липсата на място не можеше да простре тялото си. Започнахме да блъскаме с налъмите по вратата. Отвън изръмжа Боян Мечката и Даркин му обясни положението. Отвориха и изнесоха стареца в коридора. По нареждане на надзирателите, отговорникът и помощника му го заляха с няколко кофи студена вода и когато дойде на себе си му помогнаха да се изправи и отново го вкараха в „склада“ за хора. Това не беше толкова лесно. Понеже вратата се отваряше навътре, за да я затворят, дежурният надзирател натискаше с бутон

ша си телата ни навътре и дърпаше вратата навън. Бай Христо още не изживял шока, току повтаряше: „Отрежете ми нозете и ще има повече място за всички ви.“

*

Смените за спане се въртяха и отново беше дошъл реда на нашата. От 6 сутринта до 14 часа следобед. След полунощ, Иван Гуляшки вдигна заспал човек от нощната смяна и се намести да спи. Не зная дали беше умопомрачение или обикновена шмекерия за сметка на колегата си, но аз побеснях и се нахвърлих върху му. Вдигнах го на крака и само слисаната му и изплашена физиономия ме възпря да го ударя. Срамувах се, че в „моя“ процес може да има такива хора. Явно, продължавах да имам доста наивни представи за човека, но нали бяхме още толкова млади, а аз имах склонност да идеализирам младостта. Въпреки разочарованията, ищахът ми за живот и нови подвизи започна да се пробужда след въстанието на германските работници от 17 юни. Прощалните думи на съкилийника ми от килия 44 в Следственото отделение на ДС ми звучаха вече така: След като те оставиха жив, трябва да ги накараш да съжаляват!

*

Понякога вратата на килията се отваряше в необичайно време, за да изведат хората от някой процес с багажа. Както казваха – „по делегация“. Изведените от режимното отделение на които се беше разминала екзекуцията, заминаваха за някой от двадесет и двата затвора на „Третата българска държава“. Но репресивната машина не бездействаше. Съдилищата „правораздаваха“ всеки божи ден и овакантените места се заемаха от новоосъдени. В началото на август надзирателите ни изведоха и ни казаха да се строим в редица в коридора. Обитателите на една единствена килия го запълниха. Бяха дошли на оглед прокурори. С белите си летни костюми те ни гледаха с някаква смесица от почуда и погнуса. Учудваше ги броя ни. А си запушваха носовете, защото смърдахме. Обринатите ни, потни и мръсни тела миришеха на прокиснало. Започнаха да ни питат имаме ли оплаквания. Въпросите звучаха издевателски, но някои се решиха да им разкажат за нечовешките условия в килия №21. Най-главният от тях – нисък и закръглен запита: „Ама вие човечи ли сте?“, а придружаващият ги шеф по режима – майор Тодор Михайлов посрещна оплакванията със заплахи: „Такива като вас само куршумите ще ги оправят!“ Разглеждах го с любопитство. Беше висок, леко затлъстял, със силно прошарена коса, застаряващ мъж на около петдесетте. Лицето му беше бледо и бузесто, очите воднисто безцветни и в тях нямаше нищо друго освен някаква зверска омраза. Те ни прострелваха и майорът не криеше чувството си на превъзходство. Сякаш ни казваше: „Нищожества, вие се осмелихте да вдигнете ръка срещу народната власт и за вас няма да има пощада! Аз лично ще забия куршума в тила на всеки от вас.“ С цялото си същество тоя „бранител на социалистическата законност“ въплъщаваше „новият човек“, когото писатели и поети възпяваха в романи и поеми. Докато го разглеждах си мислех, че абсолютната власт над вързани хора го беше увредила непоправимо. Пред мен стоеше завършен полицай, убиец и садист. Би било смешно в такива да се търси рицарско

отношение към пленниците на диктатурата. Как ли трябваше да се постъпва с тези палачи утре, ако оцелеят в деня на гнева? Може би, с трудова терапия и психиатрични грижи можеха да се върнат към нормален живот? Засега обаче злобната му и опитваща се да всее страх и чувство за безпомощност муцуна предизвикваше само желание да `и биеш шамари, докато... кабардиса и стане неразличима от майорския му задник.

Един ден отново ни изкараха в коридора и започнаха да извикват имена по списък. От нашия процес само аз не бях в него. Разбра се, че имало амнистия и много работни места в предприятията и работните обекти към затвора се овакантили. Извиканите щели да работят в шивалнята. Разбирало се от присъствието на цивилния, който бил неин директор. Имало още хлебарна, дърводелна и обущарна. А вън от затвора – тухларна и строителни обекти, но там не пускали политически затворници. Тия сведения получихме от Борис Даркин. От къде ли ги имаше?

Васил ме караше да помоля да ме вземат и мене на работа. Отговорих му, че не съм се молил никога на тираните и че сега няма да променя поведението си. Сбогувахме се и се върнах обратно в килията. Останали бяхме „само“ 19 човека и се чувствахме като в гранд Хотел. Сега можеше да се лежи на воля върху фамата. Застлахме я с дрехите си и с наслаждение протягахме подутите ни от висенето долни крайници. Отговорникът също беше оставен с нас. Нещо щракна в мозъка ми. Дали това му „постоянно присъствие“ в режимното не беше свързано с функцията му на слушалка? И може би го брояха като „работец“? Нали „народната власт“ считаше доносничеството за „общественополезен труд“. Два работни дни се зачитаха за три, както било по правилник.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Би било непростима наивност да се мисли, че върху престъпленията на ДС срещу политическите затворници се упражняваше някакъв контрол. И че „работата“ на инквизиторите от нейния следствен отдел е свършена с предаването на обвиняемите в ръцете на съда. Прокуратура, съд и адвокатура бяха съучастници, които трябва да отговарят наравно с копоите от тайната полиция.

Ако някои от близките ни са си въобразявали, че след като сме минали през следствената месомелачка на ДС и „Народният съд“ ни е завъртял по „една строга, но справедлива присъда“, ще можем да си отдъхнем от лятната жегата в хладните затворнически килии, ако узнаеха истината, навярно биха били по-изненадани отколкото ние, когато надзирателите ни натъпкаха с ботушите си в килия №21 на III отделение при СИЗ.

Дълбоко разочарование очаква и хранещите илюзии затворници, че след процеса са се изтръгнали от лапите на тайната полиция и ще бъдат оставени да си „излежават“ присъдите в ня-

кой затвор под надзора на м-во на правосъдието или на... просвещението. Така е било в мрачната епоха на руското самодържавие или в някоя прогнила и пършива буржоазна република.

Диктатурата на номенклатурата беше поверила политическите затвори от епохата на социализма и „превъзпитанието“ на техните питомци изцяло в ръцете на канибалите, образувачи нейния „щит и меч“. Тук те продължаваха изпичането на жертвите си на бавен огън.

В условията на „научния социализъм“ властта и произволът на преторианците на диктатурата срещу нейните пленници ставаха още по-абсолютни и безотговорни. Всяка тяхна стъпка или простъпка се санкционираше от началствата на различните управления и отдели на политическата полиция. Дори „задържането в затвора“ на осъдените не се извършваше без нейната „благословия“.

Че това не е голословно твърдение, може да се установи документално. Не бяха изминали и два дни откакто бе приключил нашият съдебен процес и със „строго поверително писмо до др. н-к на III у-ние на ДС“ в отговор на негово под №4456 от 17.VI.1953 г., се съобщаваше на небезизвестния полковник Думков, че *„Лицата Георги Константинов Георгиев, Петър Николов Петров, Васил Зафиров Дичев, Рад Стоянов Богоев, Богоя Стоянов Богоев, Иван Велков Гуляшки, Евгени Луков Зумпалов, Петър Петров Пеев и Атанас Христов Куртев са прибрани в СЦЗ, съобразно предписанието Ви под горния номер.“*

Всъщност, едва сега ДС започваше своята дълга, изтощителна и безмилостна война срещу обезоръжени хора, чиито единствени оръжия бяха силата на духа и готовността за саможертва в името на един идеал.

Както се вижда, ние бяхме задържани в затвора, не по силата на „законно влязлата в сила присъда“ №104 на Софийския окръжен съд от 15.VI.1953 г., а „съгласно предписанието“ на току що произведения в чин генерал-майор шеф на Третото управление на ДС.

Глава XIX

НОВИ ЗАПОЗНАНСТВА И НОВИ „ОТКРИТИЯ“

Спомних си онзи анекдот за султана и колибата на циганина край Одрин. Обикаляйки царството си, Мехмед V решил да надзърне и в покрайнините на Одрин, за да опипа пулса на раята. Там, в една колиба живеел Манго с многобройната си челяд. Падишахът спрял пред нея и го запитал от какво се оплаква, а поданикът посочил теснотията в която живеел със семейст-

вото си. Тогава наместникът на Аллаха му наредил да вкара в нея кравата и го попитал как се чувства сега. „Тясно е, Султан-ефенди, много ни е тясно“. „Така ли? – рекъл Мехмед V. – Я вкарай вътре и овцете!“ После гъските, кошките и всеки път му задавал все същия въпрос, а Манго се оплаквал още по-отчаяно от теснотията. Когато на двора не останали неприбрани животинки и едва се дишало, султанът заповядал да започне да ги вади една по една от колибата в обратен ред. На края циганинът извел и кравата и когато господарят на света отново го питал как е? Манго отвърнал: „Сега се живее, Падишах ефенди!“

Не бяхме ли изпаднали всички в положението на одринския циганин? След изпращането на повече от две трети от обитателите на килия №21 на работа се чувствахме почти като него след извеждането на домашните животни... Но „разпускането“ ни не трая много дълго. На местото на свалените за работа пристигаха новоосъдени, комай от цялата страна.

Така се запознахме с конспирацията на четиримата от Бобошево: зъболекарят Георги Любенов, осъден на 20 години като „организатор и вдъхновител“, според член 70, алинея I от Наказателния Кодекс и тримата му съконспиратори Кирил Джиков, с присъда от 18 години, Панчо Даскалов с 15 и Димитър Китин с 10-годишни присъди. И четиримата нямаха нищо общо с представите ми за заговорници, готвещи се да съборят с всички средства „законно установената народнодемократична власт“. Средната им възраст беше над 50-те. Вражеската им дейност“ се изчерпваше с това, че първите трима бяха гласували някога за демократите на Малинов, а Китин бил селски стражар по време на управлението на блока. Процесът им, както се казва, бил „назидателен“, т.е. към „греховете“ от миналото им не може да се прибави нищо друго, освен приказки и неопределени закани срещу някои от местните бобошевски големци. Постепенно сякаш да узнавам, че преобладаващият процент от осъдените за „престъпления против Републиката“ (глава I от НК) са жертви аврамови (справка в „Светото писание“ за Саваот, Авраам и син му Исаак). Нещата за които те бяха натикани в затворите, можеха да бъдат вменени във вина, ако не на милиони, поне на стотици хиляди „граждани“. За какво ли нямаше осъдени. От разказване на вицове срещу „отговорните другари“ до „шпионаж в полза на неизвестна държава“ и създаване на фиктивна нелегална организация, „поставила си за цел и т.н., и т.н.“ Имаше и съвсем куриозни случаи като онова войниче от Банишора, което срещнах отново на Белене. То било изпратено на екскурзия в „братския СССР“ като награда за отлична идеологическа, строева и боева подготовка. Когато се завърнало в Отечеството, имало нетактичността да сподели впечатленията си от „Страната на строящия се комунизъм“ пред събралите се на двора комшии и, което е направо недопустимо, извадило от войнишката си торба, черния с форма на двойна тухла руски хляб, откършило залък от него и го подхвърлило на кучето. А то като за беля го подушило, налупало и после го изплюло. Настъпил всеобщ и крайно неподходящ смях. Даже без коментари, видяното било достатъчно. Някакъв нещатен доброжелател побързал и занесъл за слушането се на щатните си колеги-копои. Реакцията им била незабавна. Още същата нощ арестуваха Митето (така се казваше късичкото закръглено войниче с добродушния и лишен от вся-

каква хитрина поглед). В резултат, изправено пред военен съд за „антисъветска пропаганда“ то било осъдено на 11 години и сега се търкаляше с нас върху фамата на 21-ва килия. Войничето, което някой кръсти Швейк, беше благодарно на военната Темида, че не му шибнала най-високото наказание, което щеше да го направи обитател на някоя от „смъртните“ килии. Този и болшинството случаи на жертвите на „социалистическата законност“ не бяха съдебни грешки, нито следствие от кръвожадността на репресивните институции на диктатурата. Те трябваше да висят като дамоклев меч над главите на „възторжените строители на социализма“ и да им напомнят, че това което е позволено на Юпитера, не касае всяко говедо, въобразило си че е равно на боговете. В нашата „епоха на преход към социализма“, зъболекарят Любенов и другарите му се оказали подходящи в ролята на плашила за съселаните си. Партията и Органите `и вече бяха започнали да ги обработват и подготвят за „доброволното“ им вкарване в ТКЗС, заедно със семействата и добитъка. Трябваше само да ги изкоркат (изплашат) още малко повече, за да бъде вкарването в колективния обор посрещнато с ентузиазъм. Нечий донос бе създал необходимите за това условия. Достатъчните бяха общо дело на следователи, прокурори и съдии. Така, последните трима бобошевци бяха прикачени към селския зъболекар, за да няма проблеми, когато им пришиват члена за нелегална организация или група. Те, и най-вече Китин, обвиняваха Панчо, че ги бил „накиснал“. На опитите ми да разбера за какво? – смислен отговор не получих. От разговорите с тях узнах, че докторът е завършил в Германия. Той познавал оттам тате. Те бяха горе-долу връстници. И като че ли с еднаква съдба. Това ме сближи с него, но „политическите ни разговори“ не отиваха по-далече от „Мамицата им!“ Вторият подсъдим – бай Киро Джиков – имаше по-буден и жив поглед и лице на светия. Навън беше работил като електротехник. След няколко разменени думи, си намигнахме съучастнически. И той като повечето от нас мислеше, че сме се изхитрили да влезем на края... нали войната е близка. Другите двама бяха „неконтактни“. Присъдите им, като паднал върху им от небето гръм, ги бяха направили негодни за членоразделен разговор.

Един ден при нас пристигна и Кольо Казанджиев от Пловдив. Той е лежал заедно с Рад Богоев в следствената килия и попита дали е минал вече оттук. Отговорих му, че сме от един процес и че преди седмица са го свалили на работа с останалите. Само аз съм оставен до второ разпореждане. След като разбра кой съм, Кольо ме запита може ли да се настани до мене. Той беше запознат с процеса ни в детайли. Ден по ден Лако му е разказал всичко за което се е изповядвал пред следователя си. Той му е казвал, че аз съм виновен за всичко – от неговата вражеска дейност до арестуването му. Отвърнах, че аз не зная нищо за такава дейност на Лако. Бедата му е, че бяхме приятели, но това приключи в момента в който той отказа да участва в „приватизацията“ на пишещата машина от поликлиниката. Защо панагюрските куки го бяха арестували, не ми беше ясно. Отговорът на въпроса трябваше да се търси в доносите, които ДС е колекционирала за всеки от нас. От разговорите ни с Кольо научих подробности, които не ми бяха известни. Разплитането на нашия процес създавало самочувствие у следователите и било причина за гордостта им. Груповият началник биел по масата при разпитите и му крещял: „Ние накарахме

такива опасни терористи да пропеят, че ти ли ще ни се опъваш бе.“ И в доказателство му въвирал пред очите някаква схема на „Тайната Организация на Терористите от Панагюрище и София“. Така узнах, че наказателното ни Дело е обезсмъртено и украсено със схеми и фотографии на „главният терорист“ и водещите от него връзки към останалите „съучастници в терора“. С тях никой от нас не е бил запознаван. Кольо твърдеше, че всички сме били излезли много добре на кадرو и като ни гледал, никак не можел да ни свърже с онези злодеи за каквито ни представяли чекистите... С него водихме дълги разговори и имахме интересни спорове.

Научих и неговата история. Беше осъден „само“ на 5 години, защото родителите му били стари членове на БКП. „Класовият подход“ задължаваше. Кольо бил предаден и задържан като редактор на нелегалния вестник „ДЪРЗОСТ“. Като мото в „главата“ му стояла следната мисъл: „Да хвърлиш една истина в лицето на диктатурата, това е дързост!“ В отделните броеве се редували различни сентенции и лозунги като: „Диктатурата е враг на културата.“ В една от своите уводните статии, пародирайки фразата с която ни бяха проглушили ушите (СТАЛИН НА ВСИЧКИ ЕЗИЦИ ЗНАЧИ МИР!) Кольо Казанджиев написал:

“Кой уби Каменев и Зиновиев? – СТАЛИН! Кой уби Бухарин и Риков? – СТАЛИН! Кой уби Троцки и Раковски? – СТАЛИН! Кой уби Ласло Райк? – СТАЛИН! Кой уби Трайчо Костов? – СТАЛИН! Кой уби Рудолф Слански? – СТАЛИН! СТАЛИН НА ВСИЧКИ ЕЗИЦИ ЗНАЧИ СМЪРТ!“ Това най вбесило следователите и груповият му се заканвал: „Само за това заслужаваш смъртна присъда, мръсна гад и ние ще направим всичко, за да си я получиш.“

– Да, но изглежда котка им мина пътя – заключи редакторът на „Дързост“. – След смъртта на Сталин, нещо стана в машинарията.

– Ти разбра ли, че Берия е арестуван?

– Кога? Защо? – попита с изненада и несдържана радост Кольо.

Предадох оскъдните новини, които достигаха до нас от високоговорителя в „коридора на смъртта“. Новият ми познайник, който декларира, че е троцкист, считаше, че ако изхвърлят и Сталин от мавзолея, ще удари часът на истинския социализъм и ние всички скоро ще си бъдем по домовете.

– Не мислиш ли, че проблемът е много по-сложен от разквартируването и преместването на мумиите на вождовете? – го попитах.

– А ти как си обясняваш ареста на Берия? – ми върна въпроса Кольо.

– Мисля, че борбата за властта в Кремъл не е стихвала никога. Тя продължава и сега, след смъртта на Сталин, по сталински – кърваво. Новият труп не може да се впише в сметката на

Сталин – той е покойник. А чекистката диктатура води началото си от преди Сталин и го на-
дживя.

– Но, с ликвидацията на Берия, хората които са начело на КПСС не искат ли да сложат
край на чекистката диктатура, както ти я наричаш?

– Кольо, Че-Ка-та беше създадена за „борба с контрареволуцията“ и трябва да ти е извес-
тно, че първите `и жертви бяха разстреляните в Москва анархисти, в началото на 1918 г. Не ис-
кам да се впускаме в спорове за това кое е революция и кое – контрареволуция, но Ленин и ос-
таналите „комисари“, включая Сталин, създадоха този орден на убийци, за да съхранят и утвър-
дят властта си. И докато има власт, ще има и тайна полиция. Институцията не е новост, нови са
само имената `и. Днес в Русия тя се нарича „госбезопасност“, а у нас – ДС. Смяната на шефа `и,
не може и на йота да промени нейната същност, нито да я отмени. Така, както смяната на един
генерален секретар с друг не променя ролята и мястото на компартията в диктатурата.

– Тогава как си обясняваш амнистията? На свиждането майка ми ми каза, че всеки мо-
мент можем да си излезем и ние от затворите.

– Трябват ми подробности, за да ти кажа какво мисля.

– Но ти нямаш каквито и да е подробности за Берия, а за неговия случай се изказваш дос-
та категорично...

– Да, защото тоя филм вече сме го гледали. Преди Берия, същата тази банда видя сметка-
та на „другарете“ си Ягода и Ежов. Най-лесно е да обясняваме терора с шизофренните или са-
дистични наклонности на един или друг полицейски шеф и да стоварим върху него цялата вина
за „нарушенията на социалистическата законност“. Но, това ще ни приближи ли до разбирането
на трагедията, която изживяват нашите народи, пък ако щеш и цялото човечество.

От разговорите с моя нов познайник разбрах, че е оставил навън млада жена с малко дете.
На свиждането, преди присъдата, тя му каза, че ако го осъдят под 3 години щяла да го чака. В
противен случай ще иска развод. Това обясняваше донякъде неговата напористост и надежди,
че след едно оземляване на Лаврентий Берия, в Кремъл щели да тръгнат в правия път и ние да
си излезем от затвора, преди да са изтекли въпросните 3 години. Кольо беше чувствена и пое-
тична душа. В него прозираше някаква крехкост и не ми се щеше да го подиграя като му разка-
жа вица за французина, който чакал революцията да избухне най-късно до сряда вечер, защото
в четвъртък данъчните щели да описват... мебелите му. Вместо това споделих, че на негово
място бих изпреварил неговата бакалка като поискам пръв развода...

Виждах, че такава „дързост“ не му харесва и затова смених темата. Говорихме си за след-
ствието и поведението ни в него. Кольо ми разказа, че Рад рухнал много бързо и всякакви зад-
ръжки при разпитите паднали. В това отношение той бил „подпомаган“ и от съкилийника им

бай Атанас, който го съветвал да побърза да си признае всичко. Така хем щял да си спести боя, хем да мине за искрено разкалял се пред „органите“. От дума на дума установихме, че въпросният „бай Атанас“ е същия, когото доведоха в моята килия и изведоха светкавично след като направи погрешна стъпка от която разбрах, че е слушалка. Върнали го при тях след тридневна отсъствие. Разказал им, че го държали в карцера. След като вдигнали Лако за процеса, още същия ден докарали в килията им нов задържан, на име Златко Янев, който им разказал, че бил арестуван, защото разпространявал позиви „за един истински социализъм“ в мина Перник. Нещо трепна в мене. Искях подробности. От описанието на Кольо разбрах, че няма никакво съмнение: това беше моят съкилийник от 44-а. Само, че версията за ареста му там беше съвсем различна...

В един неделен ден, към средата на август, ни извадиха с малкото багажец от „сушилнята“. В нея не остана никой. Пращаха ни на закъсалия „трудова фронт“. Поведоха ни надолу по стълбата, която бяхме изкачили преди два месеца след прочитането на присъдите. В подножието ѝ свихме почти на 180 градуса и забелязах, че ни преведоха по коридор, който беше точно под режимното III отделение.

Долу в предверието имаше същата сводеста решетка с врата, но тя беше прозрачна. Зад нея се виждаше продължението на коридора. Той завършваше с масивна преградна стена. В нея имаше втора врата върху която неграмотна ръка бе изписала с блажна боя: „II отделение“.

След като ни въведоха в него, ни спряха пред маса до която седеше надзирател и двама затворници – единият в райе, другият облечен в избледняла, лятна, зелена войнишка униформа в която като че ли с усилие бяха напъхали голямото му тлъсто тяло. Надзирателят, около 50-годишен мъж с прошарена коса имаше Т-образна нашивка на фелдфебел или по руски – старшина. Това беше Сандо „кмета“, който се ползваше с името на убиец като двамата други негови колеги – „Боянския бик“ и „Чичето“. Дватама затворници бяха нещо като главни „кофтите“ (помощници на надзирателите) във II отделение: по-дребният, с нос на сифилистик, беше Мирчо „Табеладжията“, а по-едрият дебелак – Крум „болшевика“. Те ни записаха отново в тефтерите с четирите ни имена и всеки получи своя номер. Моят беше 701. После дебелият, във войнишкия брич и куртка на която пагоните бяха скъсани, ни отведе до втората врата.

Глава XX

ВЪВ ВТОРО ОТДЕЛЕНИЕ НА СЦЗ

Вратата се затвори зад нас и разбрах, че и тук няма да се откажа от цигарите, както се бях зарекъл в случай, че ме отмине смъртната присъда. Гледката, която се откри пред погледа ми беше, както се казва потресающа. Второ отделение, което затворниците бяха кръстили „Шанхай“ (навярно, поради шарения състав на обитателите му, който се обновяваше непрекъснато. Какви ли не тъмни субекти се разхождаха денем из него или пълзяха през нощта под нарите, които само солидарността и реномето ни на бомбаджии респектираха), заемаше площ колкото разположеното над него режимно с неговите 42 килии и беше наполовина под земята. Само че тук нямаше килии, нито коридор. Вместо разделящите ги стени, имаше подпорни квадратни колони, а под поддържания от тях таван, от двете страни на широка 1,5–2 метра пътека бяха разположени нари. На два „етажа“, всяка нара по за 12–14 затворника. Първият „етаж“ беше на около метър и 20 сантиметра от циментовия под. Над него, на същото разстояние беше разположен втория „етаж“ на нарите и от там до тавана оставаха още метър и шейсет сантиметра „жизнено пространство“ за привилегированите или изпреварилите да се настанят на горния етаж. По дължината на това огромно помещение с размери 30 на около 12 метра, от двете страни на нарите в ляво и дясно от централната пътека имаше толкова на брой прозорци, колкото бяха килиите в отделенията на горните етажи на затвора. Най-потискаща беше гледката на пода. Поради пренаселеност (обитателите на Шанхай надхвърляха 1000 души) освен нарите, затворниците бяха заели и площта под тях, централната и междинните пътеки. Денем, човешки подобия в дрипи се промъкваха като червеи в подземията на Шанхай. Нощно време, ако се наложеше да се отиде до разположените в дъното на отделението четири клозетни дупки, трябваше да се газии по телата им – след 22 часа оставяха да светят 2–3 крушки, абсолютно недостатъчни за огромното пространство.

В същото време „шопарът“ Червенков – генерален секретар на БКП, министър-председател на Народна република Баратария и вожд на българското племе, в една от речите си по случай „амнистията“ за осъдените до три години, беше казал „ние току-речи не изпразнихме затворите“. В резултат на тази шопарска милост, бяха закрити старите, останали от турско време зандани, а новите бяха претъпкани и свръхнаселени „до козирката“. Шанхай беше едно от малкото места в наказателната затворническа система, където осъдените по политически и криминални причини съжителстваха под един покрив и в общо помещение. Това беше вероятно и най-гъсто населената територия на квадратен метър върху „майката Земя“.

Когато влязох в това царство на подземния свят заедно с „колегите“ от 21-ва килия, около нас се струпаха част от обитателите му. Сред „посрещачите“ бяха и съпроцесниците ми. Васил Зафиров и Богоя ме поведоха към предпоследната нара №11, където на горния „етаж“ се бяха настанили повечето от тях. Привилегията да имат малко повече пространство и светлина, им се полага в качеството им на „работещи“. Вследствие „амнистията“ в затворническите предприятия се бяха създали доста вакантни места и попълването им ставаше с новоосъдените от политическите процеси. Иначе щеше да се провали годишния им план. Работеха на две смени от по

12 часа, при един почивен ден – неделния. Със сутрешната смяна щяха да ме отведат и мен в шивалнята, където работели другарите ми, а сега ме запознаваха с обстановката и порядките в отделението. Докато се настанях на нарата им, където ни се „падаха“ по 40–45 сантиметра, което налагаше нощем да се обръщаме по команда на едната или другата страна, чух от към входа някой да се провиква:

– Внимание, Внимание! В отделението влиза мошеника Иван Арnaudов – политически с чувала. Пазете си джобовете!

Почти непрекъснато „кофтитата“, табеладжиите и „кмета“ на Шанхай извикваха различни затворници – с по четирите им имена. Оказа се, че някои ги викат на свиждане, други при началствата и трети, за да изтърпят наказанието си било в кариерите, било в „сушилнята“ – килия №37 на режимното III отделение от където току що бях пристигнал.

Срещу нас, на горния етаж на 12-а нара се беше разположил „елита“ на криминалните, сред които имаше и някои интересни типове за които ще стане дума по-нататък. Моите ми казаха, че общо взето съжителстват с тях без проблеми. Настаниха ме между Васил и Боно и първия битов проблем с който ме запознаха бяха многото въшки и дървеници. Срещу първите, администрацията водела своята „странна“ и безсмислена война, чрез периодични прегледи за въшки, стригане нула номер, събличане до голо и бутане на дрехите ни в парния котел (без всякакъв ефект, защото в СЦЗ пристигаха ежедневно затворници от цялата страна, било „по делегация“ – като свидетели по различни дела от другите затвори, било от каушите и етапните, които бяха истински развъдници и гъмжаха от въшки). Срещу дървениците ни бяха оставили да водим самостоятелно битката и моите другари ме посъветваха да се снабдя с тензух от който да си направя „спален чувал“, който ще спира нощем нашествието на дървениците, а като го затворя отвътре ще мога и да дишам. За по-сигурно ми препоръчаха да купя ДДТ, който прах се продавал на лавката и преди лягане да се наръсвам обилно с него. Това помагало и срещу въшките...

Изморен от впечатления и обогатен с полезни информации, запалих една цигара преди да се приготвя за сън. Само, че ухапванията на гадинките и влудяващия сърбеж превърнаха тази първа нощ под тавана на Шанхай в кошмар от който се събуждах многократно и слизах до клозета, където пушеха десетки обитатели на Второ отделение при СЦЗ. Около тях и около мен се навъртаха мнозина други, които гледаха умоляващо или нетърпеливо бавно изпепеляващите се цигари и се чуваше:

– Бащице, ангажирам ти фасата...

Към 5 часа сутринта събудиха смяната на работещите с удари на камбана. Който иска можеше да изчака реда си в клозета и да се наплиска със студена вода. После отвориха вратите на Шанхай. От двете страни на коридора в преддверието „кофтитата“ бяха започнали да раздават „закуската“. За работещите се полагаше по един черпак ментов чай със захар и 25 грама ябъл-

ков мармалад, за останалите – гореща вода без захар и без мармалад. Днес, близо година след първата водопроводна бомба на „Оборище“ щеше да е първия ми работен ден. В шест без пет, строиха смяната и ни поведоха през двора към шивалнята, която отстоеше на около 30 метра от централната сграда на затвора. Влязохме в едноетажно обширно помещение с височина 5-6 метра, където бяха наредени в четири редици групирани една срещу друга по осем шевни машини. Това бяха така наречените „банкове“, където осем затворника извършваха верижно шивашки операции в резултат на които от „конвоира“ излизаха шинели, бричове, куртки, фуражки или бельо за войници и милиционери. Всеки банк си имаше отговорник-затворник, който беше придобил вече опит в този вид шивашки труд, задаваше темпото на верижното производство, съобразявайки го с нормите и контролираше работещите на банка. В помещението имаше обособени и други групи от кроячи, за шев и дооформяне на продукцията, за шиене на копчета или козирки на фуражки. Зачислиха ме към един от банкете, който изработваше бричове. Отговорникът, около 30-годишен едър и позатлъстял за възрастта си чернокос и бледомургав мъж ме настани между други двама и ми обясни, че ще ме обучават за най-простата от операциите – външни тигели, съединяващи парчетата за левите крачоли на бричовете. Другият отдясно правеше същото за десните крачоли, след което този от лявата ми страна трябваше да извърти вътрешния тигел, съединяващ тези две части на брича. Работниците с по-голям стаж и афинитет към шивачлъка извършваха по-сложни операции като оформяне на джобовете, цепките, кантовете и т.н. Нормата, както ми се обясни беше по един брич на всеки работен „човекочас“. На банка бяхме 8 затворника, работещи на 12-часова смяна. Или от нашия банк се искаха по 96 брича за работен ден, на които аз трябваше да направя 96 леви тигела или по един на всеки 6–7 минути, като се приспаднат две 15 минутни почивки в 10 сутринта и в 4 следобед, и половин час за обед.

Първите ми опити на това ново поприще не бяха особено сполучливи. Трудно регулирах силата на натискане на педала на електрическата машина вследствие на което тя набираше или изкривяваше парчетата плат и трябваше да се разпарят или бракуват. Майсторът взе от ръцете ми две разкроени части, за да ми покаже как се прави. Съешаването им не му отне повече от две-три минути. След доста напрегнати опити стигнах до 10–12 минути на операция, продължавайки да давам по един брак на всеки 3–4 крачола. Когато дадох 15-минутната почивка отговорникът дойде при мен и ми каза:

– Тая работа, мой човек, не е като оная, май шивач от тебе няма да стане?

– Мненията ни не се различават особено.

Като че ли се канеше да ми кресне, когато някой ме потупа по гърба и обръщайки се видях лицето на Павел. Прегърнахме се. Каза ми че е разбрал от Васил всичко за нашия процес и че е щастлив задето съм отървал куршума. После се обърна към майстора и му каза:

– Митко, запознайте се! Това е Гошо за който съм ти разказвал – първия от процеса за статуята на Сталин. А това е наш земеделец – Димитър Стоянов от Русе, осъден за конспирация на 15 години.

Стиснахме си ръцете и начумереното му лице се поотпусна. Павел ми съобщи, че са го осъдили на 18 години и ме попита как намирам живота в затвора. Отговорих му че нямам намерение да си излизам с добро поведение и с намаляване на присъдата с два работни дни за три излежани.

– А как ще я караш? – позаинтересува се русчуклията.

– Ами ако бях убеден, че трябва да участвам в строителството на социализма, щях да го правя навън, а не тук.

– В такъв случай, защо не им го кажеш, ще бъде по-почтено спрямо тях, а и към мен на когото са те поверили.

– Димитре, аз не разбирам какво значи да бъдеш почтен с мошеници и убийци, а що се отнася до тебе, постъпи така както ти диктува интереса и съвестта, ако тия двете могат да съжителстват.

– Почивката свърши, ела да отидем на банка, пък после ще продължим тоя разговор и ще видим какво може да се направи, но не те съветвам да я караш с рогата напред, защото тука ще ги строшат.

Следващите два часа не внесоха промени в темпото на участието ми в трудовата верига. За обед ни върнаха в отделението, където сутрешните бакари ни раздадоха по 500 грама хляб и по половин канче боб. Обичах фасула и го нагъвах с удоволствие. После Васил ме заведе на лафката, която беше на третия етаж, до IV отделение, настанено в бившата затворническа църква. Там условията били значително по-добри, отколкото в Шанхай. От нея излязоха и се приближиха Павел и Димитър. Последния подхвърли на приятеля си:

– На твоя човек май не му е увряла главата. Ще има да пати.

– Защо? Затова ли сме дошли в затворите, „за да ни уврат главите“? Ние май имаме различни идеи за ролята на политическия затворник... – отговорих аз.

– Ех, момче, и аз приказвах като тебе когато влязох в затвора...

– Откога си тюрмаджия?

– От 1951 година.

– Доста бързо ти е „увряла главата“, но слушай Димитре, да оставим тоя моабет и да не си връзваме кусур. Нали сме свободни хора и всеки има право на избор, дори в тюрмата.

– Така е, но кажи какво да правим, като са те изпратили при мене?

– Още сутринта ти казах – това е твой проблем.

– Затрудняваш ме, аз не съм мошеник и няма да те предам, но няма да мога да те укривам дълго, нито другите ще се съгласят да пречиш на общата работа.

– Прав си, аз ще трябва да направя избора и да го оповестя, за да не ви поставям на изпитание.

– Трябва да се върнем на работа, обедната почивка изтече. Ела с нас, пък след работа ще имаме повече време да поговорим и потърсим решение, което да е добро за всички ни.

В обратния път към шивалнята, към нас се беше присъединил и Зафира. Павел ми каза, че Димитър е честен човек и ще гледа да не ми навреди, но и той като преобладаващата част от затворниците считал, че стена не се разбива с глава, поради което не е склонен да върши авантюри за които отнапред се знаело как завършват. Явно и тук хората бяха избрали пътя на най-малкото съпротивление. Така още в началните месеци на моето затворничество отново се сблъсках със „сплотеното мнозинство“. През цялото време Васил не се намеси в разговора и не взе страна. Само ме посъветва да бъда внимателен и да не избързвам с решението си.

Вечерта, след като се прибрахме от шивалнята, Димитър Стоянов ме намери и ми предложи да остана с него още седмица-две и ако не потръгне, ще си даде мнението, че съм негоден за труд в екип, за да ми дадат някаква индивидуална работа с която няма да преча на верижния производствен процес, а пък там вече сам ще решавам какво да правя по-нататък и как ще продължа битието си на затворник. На това се съгласихме и всеки си отиде в отделението...

За вечеря, на входа разливаха чорба с фиде и домати. Прибрахме се с канчетата в отделението и „колегите“ от отсрещната нара (това беше общоприетото обръщение между затворниците, за да се избегнат „другарю“ и „господине“) предложиха да направим обща софра в моя чест. Всеки извади от торбата или куфара си каквото беше купил от лафката или имаше от свиждането. Направи ми впечатление, че асовете на криминалните не ядяха затворническата чорба, а я раздаваха на гладни момчета, които им вършеха различни услуги. Те бяха общо взето с интелигентност, надвишаваща средната и не криеха враждебното си отношение към „народната власт“. С най-голям авторитет сред тях се ползваше Дончо Москов. На средна възраст със среден ръст, с мургаво, почти красиво лице и черни очи и коса, той приличаше на мексиканец от филмовите ленти за „Зоро“. Към него „кофтитата“ се отнасяха с респект, особено след като при едно спречкване с началника на затвора, който имаше същото фамилно име, му се закарнал, че няма да търпи в СЦЗ да командват двама Московци. Бай Дончо казваше, че е сменил много

професии в живота си. Бил филмов продуцент, по време на Испанската гражданска война пре-насял контрабандно оръжия за републиканците. След девети го осъдили за незаконен износ на тютюни в съдружие с някой от новите властници. Всичко това трудно можеше да се провери дали отговаря на истината. На отсрещната нара беше и прочутия джебчия и еврейин Пантуди за когото се носеха легенди. Дясната му ръка беше „оперирана“ – бяха му изрязали кутлето и безименния пръст, за да може с останалите по-лесно и ловко да бърка в джобовете с портфейлите на заплануваните клиенти. Казваха, че бил истински виртуоз – Паганини в джебчийството. Веднъж в банята на затвора видях, че около тялото му се извиваше татуирана змия, която гонеше плъх, тичащ към задното му отворствие, за да се спаси от зиналата смърт. Още докато бях там, го освободиха „по еврейска линия“. Каза ни, че заминава за Париж. Заедно с него, на 12-а нара се търкаляха още двама евреи – Леон Пардо и бай Нисим. Последният беше голям сладко-думец. Разказваше различни случки от живота си, много от които ни звучаха като красиви лъ-жи. Със замечтан поглед обясняваше колко великолепно се чувствал, когато самолетът се при-земявал на летище „Орли“, където вече го чакали парижките му партньори, за да го отведат в хотел „Джордж V“. За сделките си не говореше и ни занимаваше повече с нощните си похождения в „Столицата на разврата“. Той също се надяваше на скорошно освобождаване от затвора, въпреки 12-годишната си присъда от която бе изтърпял едва четвъртината. Леон Пардо пък си-мулираше тежко заболяване за което го изпращаха на изследвания за рак в Александровата бол-ница. Адвокатите му казали, че ако резултатът е положителен, президиумът на Народното съб-рание щял да го помилва.

Години по-късно, когато и аз на свой ред се озовах в Париж разбрах, че Пардо и Пантуди наистина са минали през френската столица от където се отправили за Израел. В началните дни на моята емиграция ме запознаха със сина и дъщерята на джебчията – Алма. Те също бяха дош-ли на панахидата за Никола Петков в руската църква на рю Дарю. Една приятелка на дъщерята и моя колежка от Изчислителния център на министерство на търговията – Катя Гюлеметова, ле-ка й пръст – искаше да ме жени за нея. Сигурно от добро сърце. Току що пристигнал, незнаещ езика и абсолютно неподготвен за живота и работата в тоя световен град, навярно съм предиз-виквал жалост в сърцата на „избралите свободата“ наши буржоа. Та Катя в желанието си да ми спести трудните години на адаптация, ме сватосваше:

– Не си губи времето с нашите емигранти, Алма е добро момиче (тя беше наборка, около четиридесетте) и те харесва. Не ти остава нищо друго освен да отидеш при нея, да си свалиш панталона и да го закачиш на пирона. След това, шапка на тояга – ще имаш всички условия да се интегрираш във френското общество и в еврейската диаспора. Тия не са като нас да се пре-пъват и да си вадят очите, а се държат един за друг като свински черва и ще ти помогнат да зае-меш позицията, която заслужава един интелигентен мъж като тебе. Не бях загубил чувството си за хумор и я попитах:

– Кате, виждаш ли ме като Жорж Пантуди?

– Това не мога да видя, но виждам, че с тоя акъл има много още да теглиш... (Само че пак се отплеснах.) Засега, разположени на 11 и 12 нари в „Шанхай“, вечеряхме с таткото на Алма, и се опознавахме с него и другарите му. Разбрах, че някои от новите ми познати имали вътрешни присъди, защото образували в затвора своего рода втори „Президиум на Народното събрание“ с чиято помощ раздавали... „помиловки“. Т.е. фалшифицирали укази на Президиума за помилване с остатъка. Довереният на администрацията затворник, навярно „сгрешил наш другар“, който разпределяше пощата за администрацията, вмъквал в нея снабдения с всички печати указ върху бланка на Народното събрание и привечер Мирчо „табеладжията“ извиквал името му за освобождаване. Помилваният поемал ангажимента да се грижи за семействата им и за тяхната собствена издръжка в затвора. Разкриването станало и скандалът избухнал, когато един от „помилваните“ нарушил дадения обет. Изглежда, бандата имаше нечие височайше покровителство, защото поелите прерогативите на законодателната власт се държаха доста дръзко със затворническата администрация без да бъдат наказвани. Вечерта завърши с един анекдот, който се разказваше по-късно в затворите като виц. На нарата ни поиска разрешение да се качи инвалид на около петдесетте, който говореше с руски акцент. Зафира го покани и го представи на компанията:

– Граф Игнатиев.

Пардо, който помисли, че това е някакъв зевзеклък, се изправи почтително и обяви с поклон:

– Приятно ми е, булевард „Дондуков“.

След като се уталожихме, докато новодошлият се настаняваше между нас, Васил ми каза, че инвалидът наистина е руски граф, внук на известния ни от нашата история министър на царя Освободител. По-късно узнах и печалната му история. Бащата на господина, дипломат от кариерата, бил заварен от руската революция на поста посланик на Николай II в Лондон. След революцията останал със семейството си в Париж. Малкият десетгодишен граф отрасъл във френската столица. Във Втората световна война участвал на страната на втората си родина срещу Хитлеристка Германия и си изгубил едната нога. След войната работил като кореспондент на в-к „Фигаро“ за страните от съветския блок. По време на мирните преговори бил аташиран към българската делегация в която бил включен и старият земеделец и пладнар Обов, който бе преминал на страната на комунистите, предавайки своите. Александър Обов имал дъщеря в която граф Игнатиев младши се влюбил до уши, набързо сключили брак и на връщане той я придружил в качеството си на кореспондент на френската преса в София. Освен заплатата, графът имал и солидна пенсия като инвалид от войната. Младата му и похотлива съпруга била използвана от ДС и с нейна помощ и тази на бабалъка, графът бил обвинен в шпионаж в полза на чужда държава, осъден на 16 години и наскоро доведен в Шанхай. За щерката на Обов се разказваха истории, но двамата не се бяха развели, явно всеки си беше направил сметката. Тя му носеше

веднъж на три месеца по четири килограма храна и му изпращаше по двадесет лева на месец, а той пък я беше упълномощил да тегли от сметката му редовно изпращаната френска пенсия, която възлизаше на десетина средни български заплати.

Към 10 часа вечерята приключи и всеки се завря в своя чувал от тензух...

*

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Макар и „свалени в архива“, досиетата ни, както ще видим и по-нататък, заживяват свой, самостоятелен живот. Няколкото достатъчно красноречиви документи, цитирани тук, свидетелстват за естеството на този техен живот в архива и за взаимодействието между затворническата администрация, копоите от Третото управление на ДС от епохата на Вълко Червенков и колегиите им от провинцията. Това взаимодействие правеше терорът на тайната полиция тотален и всеобхватен. Той не отминаваше и близките на осъдения:

В писмо от 20.VIII.1953 г. до зам.-началника на III управление на ДС и н-ка на отделение „Централен терор“ към същото в София (с копие до шефа на пловдивската ДС), панагюрските копои Джурков и познатия ни Наков молят:

„...нареждането Ви, др. Началник (NB обезателно с главна буква), да ни бъде изпратен препис от справка за проучване на лицето Георги Константинов Георгиев от града ни, който бе задържан и осъден по р/ка „ЗЛОДЕИ“ и понастоящем се намира в СЦЗ.

Справката ни е необходима по спешност, тъй като в нея са залегнали данни и за баща му д-р Константин Георгиев на който ще бъде открита разработка.

Окол. Н-к МВР: Ст. лейт. Г. Джурков

Зам.-окол. н-к МВР: Лейт. С. Наков

Поводът за това активиране на копоите срещу тате и желанието им да го „реализират“, ще се види в следващото „Интермецо“. Но още от тук става ясно, че тяхната свирепа отмъстителност срещу измъчения, работещ им като вол и немълчащ като риба, изстрадал баща, не би могла да бъде спряна с нищо друго, освен с... отделяне на главите от трупове, откъм дебелиите им вратове.

Върху писмото беше поставена резолюцията на капитан Пенчев от 21 август 1953 г.: „**Др. Велинов (9697) За изпълнение!**“

И така, задачата бе възложена за изпълнение от бъдещия генерал на злодеите от VI управление на ДС. Тогава „другарят“ Велинов беше само ст. лейтенант, изпълняващ длъжността н-к отделение „Ц.Т.“ Той бе стар познат и почти постоянен мой спътник през следващите 30-40 години, през които щеше да „израстне“ като мнозина усърдни палачи до генералски чин.

Н-кът на II отдел от III у-ние на ДС – майор Балабанов, заедно с неговия подчинен Велинов са отговорили на панагюрските копои Джурков и Наков (МВР, ДС-П-ще) с писмо №9697-В-8114 от 25 август 1953 г.:

„Приложено изпращаме Ви, исканият от Вас препис от сведения за Георги Константинов Георгиев.

Приложение: 2 (два) листа“

Придружаващите писмото „Сведения в 2 (два) листа“, липсват в моето и бащиното ми „досие“. Очевидно, документите до които ни даваха достъп бяха добре „опоскани“... „Листята“, може би, все още могат да бъдат намерени в панагюрския или пловдивски архив на ДС?

Глава XXI

ОТ ШАНХАЙ ДО ШИВАЛНЯТА И ОБРАТНО

След десетина дни „работа“ на шивашкия банк, без особен прогрес в тегленето на тигели, се разделихме както се казва „по взаимно съгласие“. Затова помогна шефът на екипа с когото се поопознахме и останахме с нелоши впечатления. Разказа ми, че е съден като земеделец в един процес с Васил Йоцов -емигрант, завърнал се от Англия, за да организира, по думите му, нелегалната съпротива на забранения БЗНС (Никола Петков). За нещастие, още десетия привлечен в тази дейност се оказал предател. В резултат, едноименникът на видния опозиционен депутат Димитър Стоянов, сега шиеше милиционерска конфекция. Той явно не очакваше скорошна развръзка и излизане от затвора, затова се трудеше прилежно по системата „два работни дни се зачитат за три“. От неговия банк ме прехвърлиха в една група където шиеха копчета и почистваха готовата продукция от висящите по нея конци, но и това ми занятие също се оказа непродължително. Вследствие бавното ми темпо, ме пренасочиха към нова дейност – шиене козирки на фуражки. На това ми поприще демонстрирах същата производителност, която ми спечели прозвището „бягай работа, че ида“. Сигурно щяха да ме експедират много по-рано за някой от другите затвори, при „истинските политически затворници“ с които жадувах да се срещна час по-скоро, ако не приближаваше последният месец от годината, а той беше решителния за „преизпълнение-

то на плана“ и тюрмаджийската управа се нуждаеше, дори и от такива работни ръце като моите, обути като в САБО – холандските дървени обуца от които произлизаше и думата саботаж. Така в последното тримесечие на 1953 година, макар за кратко, нашите интереси „съвпаднаха“ и аз можех да използвам времето на пребиваването си в шивалнята и Шанхай, за да разширя кръга на познанствата по месторабота и местожителство, и впечатленията си от обитателите на тези последни бастиони на свободата и съпротивата срещу диктатурата – затворите... Постепенно, къде случайно, къде с чужда помощ, се натъквах на открояващи се образи, лица, личности в това „островно село“ от българския филиал на единната „социалистическа“ наказателна система, получила 20 години по-късно нарицателното си име „Архипелага ГУЛАГ“...

В шивалнята открих Боян Марков и другарите му на чийто процес бях попаднал случайно в дните, преди въжето да се затегне около собствените ни шиш. Представяйки се, му го казах и разменихме мисли. Оплака ми се, че по време на следствието се възобновила старата му туберкулоза и се прибавил нов евматизъм, поради което ходеше с бастун. Разговорите потвърдиха беглото ми впечатление от съдебната зала – Боян имаше открито и честно лице на човек, който ще страда, но няма да предаде.

Пак с помощта на Павел се запознах с католическите отци Петър Сарийски и Купен Михайлов. Първият беше един от шестимата осъдени на смърт, впоследствие помилван. Интелигентни и образовани типове с които можеше да се разговаря на широк кръг от теми, но други ме посъветваха да внимавам, защото много от помилваните били подписали декларации за сътрудничество с копоите.

Във второ отделение ме спираха и заговаряха мнозина. Сред тях двама съвсем различаващи се по между си затворници – Петко Чолаков и Иван Чапрашъков. Първият беше студент по философия и легионер от Луковит, осъден на 15 години „за конспирация“. другия, доколкото си спомнях от разказите на тате за фамилното ни дърво, бяхме далечни братовчеди по бащина линия.

Чолаков, чул за нашия случай от съквартиранта си – стажант-съдия. Оказа се, че са съжителствали като студенти с Панко – предпоследния син на панагюрските ни хазаи – Сапунджиеви. Той му разказвал, че мама го молила да свидетелства в моя полза на процеса. Но Панко отказал и рекъл, че и господ не може да ми помогне, след като съм посегнал на другаря Сталин. След като се бяхме запознали и вече бе изслушал Васил и Евгени с които бяха съидейници, Петко искаше да чуе и моята преценка и самооценка за нашите акции и провал, защото арестуването ни не можеше да бъде оценено по друг начин. Неговата прямота ме задължаваше и аз му казах какво мисля в резюме. Ако нещо можеше да ни извини, това беше нашата неопитност. Навярно моята вина беше най-голяма, доколкото бях допуснал и дори насърчил установяването на контакти между толкова различаващи се помежду си хора, които се намираха на съвсем различни фази на съпричастност в тези акции. И след като, макар и без формални решения, бях

проявил най-голяма активност, която по един естествен начин ме постави на първо място в процеса, сигурно аз носех най-голям дял и от отговорността за не винаги удачния подбор на хората. Това на което можех да се надявам е, че щом не ни „оземлиха“, се откриват възможности да се коригират грешките в следващия опит. Тази ми откровеност спечели Петко и той споделил изненадата си от моята скромност и самокритичност, които били в пълен разрез с представата му за мене, създадена от разказите и внушенията на Васил и Евгени. Те му казали, че тия ми качества са за заблуждение на противника. Разбрах, че са ме обвинявали в шефски авторитаризъм и неустойчивост по време на следствието, която утежила положението им. Подобни интерпретации, аз не можех да премълча и още същата вечер, когато се събрахме всички, обявих на всеослушание, че съм на разположение на всеки поотделно или на всички заедно, които биха поискали да говорим за арестите и „самопризнанията“ по време на следствието. А ако няма желаещи, аз сам съм готов да предизвикам разисквания и обяснения за хода на разпитите в следствените кабинети и по време на процеса и за „приносът“ на всеки от нас. На първо място исках да се обясня с двамата съидейници на Петко Чолаков от които той бе почерпил сведенията си. От останалите единствен Богоя прие откровен разговор по тия болезнени въпроси във всеки хетерогенен процес. Но и хомогенността, както стана ясно от случая с Мардохай не беше гаранция срещу слабостите, които можеше да прояви всеки, попаднал в лапите на садисти за които бяха позволени всякакви средства, произволи и жестокости в борбата и изстреблението на противниците на диктатурата. На същественото във всички тези разговори съм отделил място и в „интермедииите“ към главите от „романа“ за следствието и съдебния процес. От този разговор и от продължителния ни съвместен престой в наказателните килии, от споровете в които той проявяваше солидна ерудиция се роди едно приятелство, което продължи чак до края на Петко Чолаков, независимо от противоположните ни идеи за бъдещето на България и света. Наричахме го Петко „Змея“ и той беше истински... змей. Беше другар в беда, готов на саможертва в името на затворническата солидарност и честен до невъзможност в отношенията с другите и в съжденията си. Последните той беше освободил от всякаква партийност и догми и не се спираше да ги огласи, дори ако това можеше да му коства раздялата с идейните му приятели. Към това се прибавяше изключителната му твърдост спрямо затворническата администрация и чекистите, която можеше само да ми импонира.

Братовчедът Иван, както разбрах, бил член на патриотарската организация „Отец Паисий“. Независимо от идейната им близост, те се различаваха един от друг коренно почти във всяко отношение. Петко идваше от социалните низини, докато Иван Чапрашъков принадлежеше към свръхтежката буржоазия. Баща му Крум беше най-богатия тютюнев търговец в страната, а чичо му Стефан беше царски дипломат, председател на Българския олимпийски комитет и личен приятел на Хитлер, който сложил край на живота си, когато Сталин назначи своите министри на ключови позиции в ОФ-правителство. Иван беше черпил с пълни шепи от възможностите, които му бе създадо бащиното богатство. Знаеше перфектно няколко чужди езици, беше умен, завършил право във Виена и работлив, но не се беше приспособил към новия режим,

което му откриваше пътя към затвора или емиграцията. Не му се разминаха и двете. Беше осъден на три години затвор за бягство в процес с българския banker и политик – народняка Атанас Буров. На 80-годишния Буров бяха прикачили шпионаж и „конспирация“, което бе улеснило съда в издаването на 20-годишна присъда от която той излежа само 1/20 преди да склопи очи в пазарджишкия затвор. Слуховете, които се носеха бяха по-скоро смешни отколкото фантастични, което не ми позволи да попитам братовчедата за истината. Говореше се за това, че били изпратили в луканка писмо до приятел от италианската фирма „ФИАТ“ от когото поискали да изпрати хеликоптер, за да ги измъкне. ДС била срязала луканката и разкрила „заговорниците“. Тази версия ми се струваше малко вероятна, защото в противния случай ДС сигурно щеше да улесни „кореспонденцията“, за да прибави към уликите и такова вещественно доказателство като хеликоптера. По-скоро Буров и Иван Чапрашъков бяха осъдени, за да се докаже тезата, че враговете на властта са наистина... класови. В действителност, представителите на буржоазията в затворите бяха около 0,5% и в никакъв случай не надхвърляха 1%. Но за „народната власт“ беше съвършено неизгодно да се разбере, че срещу нея беше народа. В смисъл, че обитателите на затворите и лагерите отразяваха доста точно социалното разслоение на българското общество. Сред тях най-многобройни бяха селяните и дребните съществуваания от градовете. Тези, които можеха да бъдат класирани като буржоа, ако към тях прибавим и представителите от погорните етажи на бившата власт – политици, военни, бюрократи, то техният процент не надхвърляше 3–4%. Трябва да отбележим, че последната категория, на бившите властници, не беше по затворите за някаква съпротива – реална или мнима – срещу „народната власт“. Те ни правеха компания в качеството си на осъдени от така наречения Народен съд или по процеси за „стари деяния“, за които през 1953 година беше премахната давността, която до тогава не позволяваше осъждането им. По-нататък ще стане дума и за политическото разслоение на затворниците, както и за поведението в затворите на различните партии и групи. С Иван ще се срещнем и в емиграция, а тук само ще добавя, че към 1959 г. неговата сестра, която се беше измъкнала от „родината“ скоро след 9.IX.1944 г., му помогна за легалното излизане от страната. В качеството си на редактор на „Пари мач“ – френския луксозен седмичник на едрата буржоазия – тя договаря отпускането на 1 2 страници за рекламиране на Живковия режим. Това беше цената срещу която диктаторът подари свободата на брат й. Разбира се, сделката едва ли е станала само поради настойчивостта на сестрата. В начеващото „мирно съвместно съществуване между системите с различен обществен строй“, роботърговците от Изтока осребряваха човешката стока за която можеха да намерят купувачи. Тази търговия обаче засягаше само богатите и евреите.

Разбира се, не всички богати имаха шанса на Иван Чапрашъков. Нашият стар познайник Георги Стефанов, например, изпи много горчиви чаши и завърши живота си в затвора като доносник. Петър Пеев, който имаше способността да налита на доносници, се беше сприятелил с него, докато аз бях още в режимното. Двамата започнали кроежи за бягство. Когато слязох, проектът беше „напреднал“ до такава степен, че моето предупреждение закъсня и не можа да му помогне. В резултат на доносите, Петър беше наказан и изпратен в 37-а килия на режимно-

то. Когато го свалиха оттам, той не работеше и се беше заврял под нарите, близо до пътеката, където човек можеше да го види по стар навик, нощем да чете на светлината на незагасващите електрически лампи на „Шанхай“. Пеев като че ли искаше да се откъсне от съпроцесниците си. В часовете, когато можеше да се разговаря с него, той обикновено спеше. След моето заминаване от СЦЗ за Белене, научих, че са го вдигнали за Плевенския затвор заедно с Петко Чолаков и Зафира, а по късно го събрали на Белене с Иван Гуляшки, където се сприятеляват с поета фелдшер и бъдещ д-р Георги Генов. Но това става след като аз бях вече изпратен в режимното отделение на Пазарджишкия затвор. Прочее, не само с тях двамата повече не се видях в затворите. Нашите пътища с всичките ми съпроцесници се разделиха след Централния затвор, всеки поемайки по своя.

Глава XXII

ВМЕСТО АНАЛИЗ НА ПРИЧИНИТЕ ЗА ПОРАЖЕНИЕТО НИ

МЪЧИТЕЛНИ, НО НЕОБХОДИМИ ОБЯСНЕНИЯ

Още в началните седмици, след свалянето ми в Шанхай, по моя инициатива – вечер късно или в почивните дни – започнаха поединични или групови разговори, обяснения и опити за анализиране на методите на „следствието“. Сякаш предчувствайки предстоящата раздяла със съпроцесниците ми, аз пожелах да си изясним и всички обстоятелства около арестите, разпитите и самопризнанията ни, защото при едно съдърпване в 21 килия, Боре Даркин беше подхвърлил, че аз съм „натопил“ останалите, а долу, както споменах вече, Зафира и Евгени се бяха оплакали пред Петко „Змея“. Не бях склонен да забравя побоищата на които ме подложиха следователите за всеки един от тях (както и за мнозина, които останаха вън от списъка на подсъдимите по нашия процес), нито това, че правейки се на невинни пред надзирателите от режимното, почти всички казваха, че са съдени за „знаел и не казал“. Това бяха допълнителни мотиви да искам изясняване.

Разговорите с двамата Петровци – Мардохай и Пеев не вървяха. Когато запитах първия защо се предаде, той ми отговори, че се е отчаял, понеже не намерил никъде и у никого съчувствие. Тогава само братът на майка му – негов вуйчо и... полковник от ДС „се притекъл на помощ“, като посъветвал родителите му да се предаде и „разоръжи напълно“, а той щял да направи всичко възможно да го отърве от куршума. Напомних му, че той стана причина, за арестуването ни и го запитах как е можал да възлага каквито и да са задачи на такъв кретен като братовчед му Куртев (последния беше изчезнал и аз като че ли имах основания да го подозирам

в съучастие с предателя). Не му спестих и това, че когато разбрах за предателството на Лауренс, той най-много отхвърляше твърденията ми и не се съгласяваше да вървим заедно – в планината край Панагюрище или през границата, а после, когато беше вече късно, ми предлагаше среща в Карлово? Попитах го още защо започна да разкрива имена на хора, които не бяха включени в мрежата, като Зумпалов или Гуляшки, заради които (особено за Евгени) излядох толкова бой, колкото не би понесло и магаре. Призна, че това е сторил още пред Катранджиев, за да увеличи броя на членовете и авторитета на организацията ни. Тогава го заведох пред двамата, извиках и Васил, и поисках да повтори казаното. Иван Гуляшки допълни, че положението му се е усложнило, защото Зафиров го изпратил да ме търси в Благоевград, а по-късно, когато вече бил под наблюдение, предупредил Мардохай да се спасява, защото всички сме били задържани.

Поисках обяснение от Петър Николов, защо реши да отегчи и без това тежкото ми положение в процеса с лъжата, че съм направил опит да натисна звънеца, за да излезели обитателите от апартамента на „Оборище“ и бомбата да вземела кървава дан, а той спрял „злодейската ми ръка“, както се изрази по време на процеса неговият адвокат? С някаква отвратителна усмивка, Мардохай каза, че това било... самата истина. Чашата преля, когато на въпроса ми защо наруши споразумението ни за пред следствието (бяхме се разбрали предварително, ако един от двамата ни падне прострелян или се измъкне от ръцете на копоите, заловеният да хвърля вината за всичко разкрито върху липсващия), той отговори нагло, че вероятността да останел жив нараствала с излизането ми на първо място в процеса. Разбрах, че още когато ме бе обидил безпричинно със свинското си писмо, е искал да се оттегли. И той е бил като Рад, но аз направих всичко възможно, преглътнах и обидата, за да го върна по пътя от който искаше да избяга. Наистина ли беше толкова голяма рядкост в наши дни да срещнеш истински революционер? А така мечтаех за това. Казах му само, че ДС е поела покровителството му и ме предупредила след прочитане на присъдите, че ще си изпатя лошо, ако посегна да го ударя. В заключение му хвърлих в лицето, че очевидно ченгетата са имали основание да се обръщат към него с „Пикльов“... Май не се обиди и като че ли си отдъхна, когато разбра, че този ни разговор е последен. Докато бяхме в СЦЗ, той ме избягваше, а и аз повече не го търсех. Беше ми мъчно, че загубвам приятел. Очевидно, общите идеи не бяха достатъчни, за да останем приятели. Той разруши доверието между нас, а за революционерите то бе най-важното. Идеите не винаги могат да сближат хората. Особено, ако се разминават с избрания **modus vivendi**. Бъдещето щеше да покаже дали не греша в преоценката си.

Другият Петър (Пеев), който получи най-малката присъда ми разказа за „случайния“ му арест в квартирата над ресторант „Реклама“. (Много по-късно, когато разсекретиха макар и частично досиетата щях да разбера, че това не е вярно и че той си беше постлал пред пасящия го доносник „Детелин“. Не само на себе си.) Когато го запитах защо е говорил пред следователя си за пратката до Рад Богоев и за „пижамата“, която му предадох, той каза, че предпочитал да

каже още в началото всичко, което знаел, вместо това да станело след като изял и солта, и боя. Изразих съжаление, че наистина не го „натопах“, за да получи една поне десетина годишна присъда. Щеше да е справедлива отплата за тая му откровеност за чужда сметка. Каза ми, че и да съм искал, това не би било възможно, защото той отрекъл членството си в каквато и да е организация. Не знаех, колко дълго щеше да го отрича, ако бях твърдял настойчиво противното. Едва ли много, след като изповядваше необходимостта от „честност“ пред биячите. Припомних му колко лесно изтръгнаха „самопризнанията“ на Гуляшки, с побоища, безсъние и глад, само защото Мардохай го беше посочил пред Катранджиев като член, а те се нуждаеха от неговото включване в процеса заради оцветяването му. (Бащата на Иван беше осъден на смърт от „народния съд“ от където „класовият съд“ заключаваше, че „враговете на народната власт са синовете на фашистки кметове, получили заслужено възмездие“). Друг въпрос е, че и Иван не ставаше за работата с която се бяхме заели. Това разбрах още щом пребледня като гонен от смок, когато му съобщих, че чантата му е използвана като амбалаж за бомбата с която бе взривена статуята на тирана.

Но и за него в крайна сметка, попадането в затвора се оказа полезно. Снабди го с романтичен ореол, което го направи желан съпруг за дъщерята на отговорен другар. Този брак го ошастливи с две добри деца и което е далеч по-добро, го спаси от проклятието да стане доносник, какъвто жребий му готвеха копоите на бъдещия шеф на Сигуранцата, генерал-полк. Григор Шопов. Но за това и за още много други развития на „героите“ в следващите части на „фантастично-документалния роман“.

Евгени Зумпалов, който в резултат на обжалването пред Върховния съд беше получил едногодишна присъда и се готвеше да си излезе преди края на присъдата ми каза примирително, че ме разбирал защо съм признал. Инквизициите срещу първите в такива тежки процеси били непоносими и той бил щастлив, че съм останал сред живите за разлика от Стоян Ильов. Отговорих му, че не съм от тези, които искат на всяка цена да оцелеят. Аз винаги съм смятал, че има неща, чиято загуба обезсмисля живота. Казах му че следователите наистина правеха и невъзможното, за да ме накарат да призная участието му в нашата организация. Настойчивостта им почиваше не само върху чутите от него приказки на Петър Николов пред предателя. По погрешка или нарочно, някои от сведенията, получени от панагюрските доносници за братовчед му Гошо Зумпалов бяха отнесени към неговата сметка, но аз не можех да ги осветлявам върху грешката им, защото това можеше да повлече ареста и на братовчед му. А и груповият, чието име все още не знаехме и между нас наричахме „Мустакатия“, заради сталинските му мустаци, казваше, че с удоволствие би вкарал един фабрикантски син, рецидивист и „фашист“ в затвора. Но, моето полупризнание, което вписах в един от протоколите за разпит не се дължеше на горните обстоятелства. То беше изтръгнато след като ми показах протоколи от разпити на останалите, в които той фигурираше като член на терористическа организация с позоваване на мои изявления пред тях. Понеже знаех, че това не отговаря на истината, приех да подпиша с наме-

рение да отхвърля своите показания пред следствието, в съда, което и направих. В това ме улесни собственото му държане пред съдии и прокурор. След обясненията, ми се струва че сметката ни с Евгени беше уредена.

По-интересно и остро на моменти протекоха обясненията ми със Зафира. Той ме запита защо съм му писал писмо чрез Стефан Бангиев. Отговорих, че съм искал да го информирам за възможното ми забавяне, тъй като чичо беше болен и не разполагаше с парите за шперплата. Каза ми, че ще се вдигне от леглото до неделя и ще потърси на заем 300-те лева от Мардохай, които му бях изпратил със запис. Васил ме обвини и за писмо с което съм бил представил пред Стефан за наш приятел, този, който го е и арестувал. Погледнах го неразбиращо, а той ми разказа с подробности за уредената среща и че той лично прочел моето писмо до Стефан в което съм гарантирал за приносящия. Бангиев потвърдил, че и почерка е мой, както и изразите, и думите. Казах на Зафиров, че никога не съм писал писма на Стефан и той не може да знае почерка и стила ми. Разказаното обаче ме разтърси. Обърнах му внимание, че Бангиев не беше с нас на подсъдимата скамейка, където поставиха Евгени, Гуляшки и Пеев, които имаха по-малка „вина“ от него. И Бангиев ли беше завербуван? Ако ДА, кога е станало това – преди или след задържането ми. Ако е било преди, тогава е ясно как са ме арестували в Благоевград. Оставили са ме под наблюдение няколко дни, за да видят с кого ще се срещам и какво ще предприема. Ако ли е станал доносник по-късно, то кой ги е насочил към него? Може би, Тошо? Отговорите можехме да научим само ако ги разпитаме. Васил ми разказа, че се е скарал на Стефан загдето е водил ченгето и при други общи познати като им е искал да го приютят, защото бил нелегален, дошъл да го вземе и води при мене в Благоевград. Задържането му станало от същия копой, който когато минавали покрай милиционерския участък в Княжево, извадил пистолета си и му извикал високо: „Горе ръцете, бандит!“ След което го отвели в следствения отдел на ДС при СЦЗ... Като изчерпахме и този въпрос, Васил имаше тупето да ме пита защо съм говорил за него пред следователите. Казах му, че той говори за себе си пред Катранджиев на срещата с когото настояваше да присъства на всяка цена. Самопризнанията за взривяването на статуята направих след неговия арест, когато ми устройоха очна ставка с „Лауренс“ и ми четеха показанията на Пеев и на Мардохай. Васил ми възрази, че Петър Николов се е предал много по-късно – на 9 май и не биха могли да ми прочетат неговите показания в началото на април. Това и сам бях разбрал по-късно, но тогава не знаех, че Петър е все още на свобода. Прочетените ми показания съвпаднаха с това, което той е споделял с Куртев и „резидента Лауренс“. По всяка вероятност, чекистите бяха скроили фалшивите показания на Мардохай, използвайки доносите на двамата или показанията на Куртев. Но за съжаление, не можехме да го разпитаме Той изчезна от полезрението ни още от килия №21 в режимното. Зафира ме запита не познавах ли почерка на Мардохай, та съм позволил да ме уловят като шаран с чуждите показания. Това вече ме ядоса силно, защото нему също беше известно, че показанията се пишеха от следователите, а за фалшификаторската им школа едва ли ще е било толкова трудно да имитират подписа на Петър Николов, когото между другото аз не познавах. Това също беше пропуск в конспиративната ни

подготовка. Трябваше да се запознаем предварително с похватите и методите на следователите в ДС. Пропуските ни бяха многобройни, дори и това, че никой от нас не познаваше подписите на другите и не си бяхме изработили по два-три подписа, всеки от които по предварителна договореност можеше да има различно значение. Включително и предупреждаващо останалите... В заключение му казах, че сега ще имаме достатъчно време да обмислим и разработим своя техника на конспирацията, която да ни послужи за във следващия бой. На нас и на всички, които няма да вдигнат бялото знаме, поради някакъв процес в който даже не ни удостоиха с „най-високата награда“, а я замениха само с високата ограда на СЦЗ. Васил ми каза: „Без мене... в следващия бой.“ С това спряхме по-нататъшните обяснения, анализи и изводи. Очевидно сред съпроцесниците ми нямаше хора, с които да изпълним задълженията към самите себе си и тези, които се бореха – днес и в бъдеще.

След като през прозорците на арестантските килии в съдебната палата през неделния ден бях казал на Рад, че Пеев е признал в следствието за пратката с муфите, братя Богоеви мълчаха, но се чувстваше неприязън и напрежение в отношенията ни, макар че когато слязох от режимното те ми направиха място на нарата до тях. Може би им влияеше тежкото семейно положение – родителите и сестрите им бяха лишени наведнъж от мъжка челяд и закрила. Аз им съчувствах искрено, но един ден Богоя изплю камъка и ме обвини за ареста им. Принуди ме да му отговоря публично, пред всички от процеса. Отсъстваше само Пеев, който навярно чувстваше своята вина, но проблема не беше само в него. Нощите на разпитите ми за него, бяха едни от най-мъчителните през цялото следствие. Считах, че нямаше какво да признавам за двамата, особено след уплахата на Лако и отказа да участва в експроприацията на пишещата машина. Богой също беше отпаднал от плановете ни. За мене, конспиративните ми отношения с тях бяха обърната страница. Особено с по-големия брат, който беше във възрастта на Христо Ботев – 28 години. Възраст, която по онова време ми изглеждаше непостижима и... презряла. Беше и със стаж в затвора, което още преди да си излезе от там, го беше поставило на пиедестал в съзнанието ми. Очевидно, пребиваването в тюрмите не ваксинираше против позьорство и излишни приказки, които се оказаха фатални най-вече за самия него. От въпросите на следователите разбирах, че с хвалбите си пред жени, които не познавах, се е превърнал в източник на фантастични обвинения срещу всички ни. Беше говорил за съществуването на нелегална организация, която се готвела да излезе в гората, щом се раззеленяла. И на свой ред поканил любимата да излезе с него, отреждайки ѝ навярно ролята на Райна Княгиня. После сменял регистъра и я увещавал да напусне съпруга си и да отпътуват за далечни страни. За зла участ, любимата му си имала освен мъж и братовчедка-душеприказчица, която пък била доносница на заместник-шефа на панагюрските копои с когото Боно твърдял, че са... приятели. Макар, че подобна логорея и глупост в ботевата възраст са неизлечими и непостими, бих затворил очи и уста, ако по време на следствието, разцентриран от физическия и психологичен терор, не беше избрал най-неподходящата линия на защита: приемаше всички отправени му обвинения, опитвайки се да ги стовари върху моя гръб, запазвайки за себе си изпълнителската роля. Към същата „тактика“ се бе придържал и

Рад в чиито показания най-често се срещаха изразите „Гошо ми нареди“ или „Константинов ми заповяда“, което вече говореше за известна казармена дисциплина и единоначалие, наложени от мене. Когато ми четяха откъси от протоколите на разпитите му не можех да се ориентирам дали са резултат на обзелия го панически страх или на някаква отмъстителност спрямо мен. Лако нямаше никакви задръжки и беше изсипал торбата със спомените, фантазиите и откровенията лъжи, през които прозираше само желанието на ДС да ми оформи смъртната присъда с помощта на Рад и Мардохай. Двата бяха говорили за всеки, за когото се бяха сетили че се познаваме, като за вербуван за борбата. Разказите им на места приличаха на баронмюнхаузенови истории по своята невероятност, което до известна степен улесняваше отхвърлянето им. В интерес на истината, без да зная, двамата брата още преди арестите ни ме представяли пред своите слушатели като „най-главния шеф“ и „най-важен техен човек“. Този „избор“ или преизбиране на организатор, инициатор, вдъхновител и ръководител на съпротивата в Панагюрско и други краища на страната беше само потвърдено и дооформено от следователите. Всичко това и още много други неща изригнах в присъствието на обитателите на нашата нара и понеже тонът често се вдигаше, свидетели на отговорите ми на обвиненията на Боно станаха и „членовете на Президиума“ от срещнатата 12-а нара. Преминавайки в защита, братя Богоеви ме попитаха защо са ги арестували чак на 22 април, ако ДС е знаела за тях преди моя арест?

– По същите причини, поради които не арестувах веднага и Евгени, макар че заповедите за арестуването ни са били готови едновременно. Копиите са чакали да видят с кого ще се срещате, навярно са усилили провокациите и следенето и най-вече са искали да заловят неуловимия... Пиклев, който бе станал вече обект за национално издирване и за когото е била издадена заповед да бъде унищожен, ако не могат да го заловят. Затова – както той сам разказваше – копиите от централата на МВР били безкрайно изненадани, когато на връх „Деня на победата над фашизма“, той сам е потропал на портите им и се предал, „за да му е по-лека смъртта...“

*

В Шанхай нямаше само тягостни моменти. В един октомврийски ден, докато бях в ши-валнята, Мирчо Табеладжията извикал „бомбаджиите“. Явили се Рад и Боно, които работеха нощна смяна, придружени от Пеев. Мирчо им предал един вързоп с иззети от копиите вещи при обиските, които те не считали за веществени доказателства. Сред тях били и писмата на Маргарита, които се съхраняваха в квартирата ми на Неофит Рилски.

Моите съпроцесници ги оставили върху одеалото на нарата ни. От там ги взел някакъв хайдучага и след като прочел някои от тях, ги пуснал в обръщение в Шанхай. Когато се върнах от работа, Евгени побърза да ме уведоми за станалото и ми посочи това което ставаше в момента в подземие – индивидуално или колективно, върху нарите или под тях – се четяха и коментираха любовните писма. Едни се смееха, други бяха нажалени. Може би и едните, и другите бяха прави – в Шанхай нямаше място за сантименталности, нито за размякващи спомени. Не

тръгнах да ги събирам, но изругах тежко получателите на вещите ни. Евгени беше спасил едно от 1951 г., писано след поредното ни спречкване. Мими ми пишеше, умилително, че не вярвала голямото ми сърце да забрави онази прекрасна вечер на 17 юни 1950 г. Той ме запита какво паметно е станало през тази вечер, че не може да се забрави?

– Ами въстанието на работниците в Берлин и цялото ГДР... – отговорих.

За момент моя съпроцесник ме гледаше недоумяващо – нали тия събития бяха станали през настоящата година, после се сети, че си правя шега и взе да се смее.

Не прибрах и това последно писмо. Тая, която го беше писала, очевидно вече беше забравила паметната ни дата, а и мене ме чакаше дългогодишен затвор, та нямаше защо да й обърквам повече живота. Ако на нашата любов беше съдено да угасне тука в Шанхай сред герои, подлещи или изверги, никакви сантиментални спомени повече не бяха нужни. Колкото по-скоро се заличаха, толкова по-добре. Нека всичко потъне в забрава и в миналото, ако няма бъдеще...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Нивото на разбойниците, пардон, на „работниците“ от Сигуранцата личи от следното писмо:

МВР

ВИСША ШКОЛА

„Г. ДИМИТРОВ“

№691 5.X.1953

СОФИЯ

Строго секретно!

Екз. №..... I.....

До Началника на Отдел VIII

М.В.Р.

Като случай на терористическа и диверсионна организация, следствено дело „ЗЛОДЕИ“ представлява интерес за учебната работа на специалната катедра при В. Ш. „Г. ДИМИТРОВ“ – МВР. Ето защо, моля да ни бъде предадено за временно ползване, а също така и агентурната разработка, ако е при Вас.

Отпеч. в 2 екз.

№1 – адресанту

№2 – към дело

ИЗПЪЛНИЛ:

/кап. Костов/

НАЧАЛНИК НА ШКОЛАТА

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР:

/Капитанов/

Кръгъл печат

Както казваше един приятел **Mamma mia!** щом „питомците, посещаващи учебните занятия на специалната катедра“ при школата в Симеоново, ще се учат на борба с тероризма от нашия дилетантски, да не кажа детински случай!

Какво ли би станало с „мъжете на Сталин“, ако се срещнеха с добре подготвени, тренирани и опитни бойци?

И така, дилетантската ни Тайна Организация на Терористите („ТОТ“) беше станала учебен пример за начинаещи и специализиращи копои-висшисти на ДС, подготвяни във Висшата школа на МВР „Г. Димитров“. Тя и сега си съществува в Симеоново. И до ден-днешен в тоя квартал за професионални полицаи продължава да преподава част от старите кадри на „бившата ДС“. Друга част от тях се подвизава в новите, „демократични“ спецслужби, в „третата“ и всички останали власти на Р.Б., в „бизнеса“ и журналистиката, или като автори на авторитетни книги върху разузнаването, тероризма и изпълнители на „мокри поръчки“... Можем да си представим, какво е било и си остава нивото им, след като са се обучавали от конспиративния опит на неопитни и незрели юноши (или както е прието сега да се казва „тийнейджъри“). Това не пречеше и не пречи ни най-малко на западните им колеги да ги сочат като пример на висок професионализъм и „ювелирни операции“. Ако последното не е обикновена западняшка куртоазия, а искрено убеждение, става обяснимо защо вече пета година Осама бен Ладен си е развързал пояса и те не са в състояние да го настъпят.

*

На 17.X.1957 г. горното писмо се препраща от н-к отдел VIII до Думков:

МВР

ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

№13181

СОФИЯ

Строго поверително!

До другаря Началник

На у-ние III – МВР – ДС

ТУК

„Приложено изпращаме Ви писмо №691 на школата „Г. Димитров“ с което искат следствено дело „Злодей“ (арх. №278232) за изпълнение резолюцията на др. Зам.-министър Кумбилиев, която гласи:

„Др. Думков,

Да се възложи на работник от управлението (I-ви отдел) да разработи материали (по разработката и следствието) и след като се прегледа от теб и Т. БЕНЕВ да се предаде на школата за ползване.“

Приложение писмото   ЗАМ. НАЧАЛНИК ОТДЕЛ VIII – ДС

Отпеч. в 2 екз. МАЙОР Т. БЕНЕВ

№1 – адресанту   НАЧАЛНИК ОТДЕЛ IV:

№2 – към дело   ПОДПОЛК. М. КОЦЕВ

Исканата справка (шест листа) е съставена от „работника“ ст. лейт. Боян Велинов. Прегледана е от полк. Думков и е получена от Пенчо Д. Богданов – старши преподавател в училището за копои. Само, че и тя не е в архива на МВР и трябва да се търси в този на Школата в Симеоново... Цялата тази документация, както се полага, е „СТРОГО СЕКРЕТНА“

Казват, че Хитлер изгубил войната, когато документацията за производство на една авиобомба започнала да тежи повече от самата бомба. У нас, подобни „строго секретни и поверителни глупости“ натежаха повече от „обектите“, т.е. от нас. А въпросното следствено дело „Злодей“, арх. №278232 не ми е предадено до ден днешен, защото представлявало... „Държавна ТАЙНА“!

Глава XXIII

ДУШИ И ОБРАЗИ В ШАНХАЙ (I)

Разборът на грешките ни и изводите от следствието, не бяха на необходимата висота. Сякаш получените удари бяха преобразили другарите ми и те бягаха от тия болезнени занимания. Освен, ако не са си били винаги такива, а аз съм ги идеализирал?

Както и да е, разборите на миналото не ме удовлетворяваха и затова, попаднал сред човешкия мравуняк на Второ отделение, продължих умножаването на запознанствата, контактите и сприятеляванията с все по-нови и различни субекти по метода на „мрежата“. Не за да продължа веднага след понесения удар прекъснатата от ареста работа на кърта (*кърт* – мъжка къртица). (За това беше необходимо време. Трябваше да ревизирам подхода си, да опозная хората и да се ориентирам в новата обстановка и възможностите, които тя предоставя.) Но не исках да загубвам темпо, навици и най-вече способността за „претегляне“ на човешките личности от гледна точка на тяхната годност за борбата, която трябваше да продължи и след смъртта ни. Случилото се преценявах само като поражение в едно от поредицата сражения във войната с държавата, която можеше да приключи само с нейното унищожение. Златко Янев се оказа добър психолог, когато на прощаване, преди делото, беше казал, че ще съжаляват, загдето ми поперчиха да се самоубия. Само трябваше да опипвам много по-внимателно почвата и хората и да не подценявам възможностите на репресивната машина, особено срещу пленниците ѝ.

Моето разширяване на „връзките“, което се улесняваше от огромната концентрация на врагове на режима, изглежда не убягваше от очите и ушите на администрацията, която и в затвора създаваше, може би много по-ускорено отколкото навън, своята мрежа от доносници с която възнамеряваше да ни улови, парализира и в крайна сметка – унищожи. „Такова беше... времето“ (както щеше да каже онзи „въшкар“ Добри Джуров).

Директор на СЦЗ по това време беше Георги Москов, бивш политически затворник. Такава беше практиката на „народната власт“: в репресивните си институции тя назначаваше жертвите на репресиите на предишната, царска власт. Тази нейна логика можех да разбера. Потруден за проумяване беше стремежът и лекотата с която тия жертви се превръщаха в палачи. Очевидно свободолюбие то като движещ мотив им е било свършено чуждо и е било изцяло изметено от властолюбие то и стремежа да си сменят местата с надзирателите и пазвантите на монархистическата диктатура. Като директорът бяха и повечето му заместници, например споменатия майор Михайлов и неговия помощник „по режима“ – Иван Горинов, за когото ще стане дума и по-нататък. Те всички бяха изгубили човешкото в себе си, ако са го имали, ако предишният им живот и няколкото еднозначно прости идеи с които бяха обзавели умовете си, не

бяха изконсумирали човечността у тях още преди „великата дата“ да ги отведе до креслата и столчетата на властта с „безкористната помощ на Червената армия“.

Майор Чиличев завеждаше политическото „превъзпитание“ на действителните или набедени врагове на ком.-режима. То се свеждаше до вербуването и зачисляването им в армията на доносниците с помощта на колегите му, завеждащи другите ресори в това принудително обществено житие.

Позатлъстелият и трътлест майор Ракев управляваше стопанските обекти към софийския затвор, които наброяваха една дузина.

Майор Илиев за когото се говореше, че е завършил ветеринарна медицина, беше управител на затворническата болница. Те всички, без изключение, бяха офицери от ДС. Зад благовидните имена на длъжностите им се криеше многоликият терор на свирепата диктатура срещу нейните противници. Техни помощници от по-низш разряд, в относително добре платените им професии на палачи и инквизитори, бяха надзирателите сред които печална слава си бяха спечелили лумпени, лентяи и садистични типове като „Чичето“, „Боянския бик“, Сандо „Кмета“, Васил Здравков, Петко Лилов, Вакарелеца и други за които човешкият живот (разбира се, чуждият) нямаше никаква стойност, а ако някой се опиташе да им обясни що е човешко достойнство, права и свободи, само би предизвикал гръмогласния им и просташки смях или плосък цинизъм. Резултат или краен „продукт“ от съвместната им дейност бяха многобройните трупове, психично болни и инвалиди. И най-вече доносниците, вербувани сред затворниците срещу облекчаване на репресивния режим, дребни привилегии, помилвания, обещания за интегрирането им като „нови хора“ в „социалистическото общество“ след излизане от затворите и т.н. По-редки бяха тези, които се присъединяваха към душевадците вследствие натиск и шантажи, вариращи от отказ на медицинска помощ, изгладняване и изолация в наказателните килии до изнудване с отмяна на смъртните присъди или издаване на вътрешни със съдействието на разстанените (настанени, разпределени – бел. авт.) в килиите налични „слушалки“. Част от всичко това вече бях узнал от разговори и разкази на познати бивши обитатели на затвори и лагери, а останалото щеше да се разкрива постепенно през десетгодишния ми контакт с колегите в килиите и с нашите пазачи. Засега все още бях в началото на пътя, току що нагазил в своеобразното минно поле и с широко отворени сетива възприемах, анализирах или участвах в живота и събитията в затворническото мини-общество, в което като в капка вода се отразяваха отношенията между хората в условията на „строящия се социализъм“.

Започнах с доносниците в затворите, защото с тях се сблъсках още в следственото. Много по-късно си дадох сметка, че те са били постоянен спътник в живота ни, значим и съществен за разбиране на забавения като на филмова лента ход на историята, който в годините на сполетялата ни пазарна демокрация приема на моменти облика на статична сцена от Гоголевия „Ревизор“... По това време обаче, затвора все още си имаше свой морал, норми на поведение и поня-

тие за чест. Дори най-пропадналите се обиждаха на доносници. (В смисъл, когато им кажеш, че са такива – бел. авт.) Бегайчо, например ги наричаше гьотферени. Беше съден за хулиганство, прякорът си носеше от многобройните опити за бягство, които завършваха все неуспешно, поради издайничество. Той „загина“ след едно напиване с денатуриран спирт, който някакъв „приятел“ му доставил от дърводелната.

Обикновено на лафка и на каре в СЦЗ ходехме през неделния ден, който беше почивен за шивалнята. Както е „на свобода“. Още при едно от първите ми посещения на лафката, видях една група затворници сред които беше и моят съкилийник от следствената килия №44 – Златко Янев. Той си беше напазарувал и се прибираше в VII, където бяха следствените. Значи и той е от килийните шпиони – вече нямаше място за никакво съмнение... Затова често отстъпваше канчето с храната си, казвайки ни, че си е изгубил апетита. Пропсувах бай Крум задето ми го препоръча, но най-вече себе си за проявената доверчивост – като че ли някой можеше да ми гарантира „благонадеждността“ на поръчителя... И нима се гласува доверие някому в гнездото на инквизиторите с техните „очи и уши“ само защото имал „благородна физиономия“?

Следобеда излязохме да се поразгъпчем (пораздвжим вкочанените кокали – бел. авт.) „на карето“. Тук те бяха няколко и наистина оправдаваха името си. Имаха правоъгълна форма. Пред централния корпус на затвора бяха две в съседство – едното за „Шанхай“ и шивалнята и другото за обушарната и дърводелната. Но контролът на надзирателите не беше толкова строг и можеше лесно да се преминава от едното каре в другото. От далече видях по съседното познатата фигура на бай Крум. Нищо не можеше да ме спре и отидох при него. Видях, че не му беше приятно, каза ми, че не искал да го накажат за непозволен контакт между затворници от различни отделения. Разбрах, че е на работа в обушарната. Когато му съобщих „откритието“ си за Златко, той ми отвърна, че научил от други „колеги“, осъдени преди нас, за използването му като килиен доносник по време на следствието им и още нещо – Златко Янев бил професионалист в тази си работа. В Кърджали, откъдето се знаеха с бай Крум от преди девети, той бил назначен веднага след тая дата в ДС и до 1951 г. израснал до групов началник. В затвора попаднал миналата година за „притъпена бдителност“ – доносниците му съобщили за подготвяно бягство през границата. От самонадеяност и желание да обере сам лаврите от операция, подобна на любимецката край „Кандамуневия кладенец“ през април 1948 г., лейтенантът от ДС Янев запазил за себе си тайната и направил засада само с наличните сили на кърджалийската милиция. За негова беда, бегълците били добре въоръжени бивши фронтовици. Те открили стрелба със шмайзерите си, убили неколцина от милиционерите, пробили засадата и се озовали в Гърция, а Златко – на подсъдимата скамейка. Вече втора година търкал фамата на следствените килии на ДС при СЦЗ като „камерен агент“ или слушалка на следователите сред арестантите за която „работа“ му признавали един ден за... два. Разказвайки ми всичко това по лицето на бай Крум нямаше ни капка чувство за вина загдето го беше препоръчал като „здрав наш човек“. Даже ми се стори, че ме гледаше насмешливо и нагло. Не го напсувах, защото псувнята трябваше да отпраща към се-

бе си. Кой можеше да ми гарантира за самия бай Крум, комуто бяха дали четиригодишна присъда по процеса „за шпионаж в полза на Холандия“? (Процес -монтаж с една смъртна присъда и още 22 души сред които и бай Христо Дремсизов.) А дори гарантът да беше абсолютно сигурен, в килиите на ДС трябва да се говори същото и само това което си казал вече в следствения кабинет, без каквито и да е разкрасявания и добавки. Нито с премълчавания, които биха могли да заострят вниманието и настойчивостта на водещите „активно следствие“ побойници и мъчители. Обърнах му гръб и го оставих сам на карето, за да не го потърся никога повече в затворите и вън от тях. Беше почти връстник на баща ми и ако беше честен човек, трябваше да бъде по-предпазлив и да даде съвети на по-младите си другари по следствие и затвор. Но в тая работа, както щеше да ми става все по-ясно, възрастта не играеше никаква роля. Още повече, че болшевишката тюрма беше пълна със случайно попаднали в мрежите на сигуранцата шарани, сомове и други по-дребни риби.

Същата нощ дълго се мъчих да си припомня детайли от водените разговори с моя килиен доносник и провокатор – Златко. По изработен навик аз не говорех за работи, които могат да струват скъпо на други хора. А и тайни не споделях, освен ако не засягаха пряко събеседника, дори да заслужаваше абсолютно доверие. Спазвайки тези си принципи и пред Златко, аз разговарях с него само за онова, което вече бе станало известно на следствието. Само веднъж споделих спонтанно увереността си, че въведеният в килията ни „бай“ Атанас е доносник. Считах за свой дълг да го предупредя. А той, мръсникът, му бил колега. Въпреки „препоръките“ на бай Крум не преставах да го проверявам. Но колкото и да залагах различни капани, не можех да го пипна. Навярно е бил достатъчно опитен, а и следователите не изтърваха нищо от което да подразбера. А ако съм споделил нещо през дните и нощите на дългото ни съжителстване, вината си е изцяло моя. Проявил съм непроситимо лекомислие и неоправдана с нищо доверчивост. Сега си спомних как, макар и за миг, забелязах промяната в лицето му и въпроса, който се изписа в очите му към нововъведения в килията ни „бай Атанас“. Синковците, обслужващи инквизиционния отдел на ДС очевидно са се познавали и са били наясно с ролите си. Златко е схванал пристигането на другия доносник, като недоверие към него и е считал неоправдано подлагането му на допълнителна проверка. Сигурно е допускар и други грешки, които съм отминал с лека ръка. Само че за това започвах да си давам сметка *post factum*. А и следователите го пазеха кучия му син като зеницата на окото си. Нали върху такива се крепеше властта им. Когато щях да се самоубивам, от килията извадиха Георги Стефанов, оставяйки в мен впечатлението, че той е разкрил намерението ми пред тях. И отново създадох алиби на своя доносник. Но това не ме извиняваше. Вместо да се придържам към изпитаното правило: в подобна обстановка всеки, дори и родния ти брат трябва да третираш като потенциален сътрудник на „органите“ и да създадеш в него илюзията, че си му гласувал пълно доверие, след което да го използваш като микрофон пред когото се говори само онова, което преценяваш, че може и трябва да им се съобщи. Вместо това, аз се бях поддавал на сантименталното желание, да отправя своя предсмъртен разказ, ако

не за пред историята, то към родителите ми. Имаше още много да се учим, преди да станем истински конспиратори...

През извънработно време продължавах да изучавам фауната на Шанхай. Има ше какви ли не екземпляри. Като колегата на Златко – оперативен „работник“, когото натоварили с още една „работничка“ да следят влизашите и излизаци нашенски „шпиони“ от френската легация. Схванали цялата безсмисленост на занятието си, а и понеже било студено, двамата започнали да се топят взаимно по пейките на близката „Докторска градинка“. Но еднообразието на репортите им усъмнило ръководството. То изпратило други техни колеги по следите им и както се казва, те ги „установили“... на калъпа. След съгласуване с „йерархията“, ръководният копой събрал куките от повереното му отделение, за да арестува двамата любители на забранената любов в работно време. Районът с пейката бил „отцепен“ и когато им извикали да се предадат, двамата „морално разложени прелюбодейци“ се смъкнали на земята и залегнали. Докато колегите им се приближавали с лазене и прибежки, влюбените решили да излязат от безизходното положение „с чест“, като се... самоубият. Решено – сторено. Мъжкия екземпляр, този който сега търкаше нарите с нас, извадил пистолета си и гръмнал любимата право в челото. После себе си в сърцето, но не можал да го улучи – куршумът се забил два сантиметра по-нагоре. Заловили го, спасили го и вътрешният съд или Особеното Съвещание на МВР го наградил с 15-годишна присъда. Аз го подигравах и му казвах, че не е можал да улучи сърцето си, защото е много малко...

Или онзи нещастник, който беше откраднал една кокошка и го търкаляха вече девети месеца, защото делото му прашасваше по рафтовете на някое от провинциалните съдилища, а той не можеше да си внесе определената му гаранция от 30 лева – горе долу цената на дузина кокошки. Решихме да му съберем сумата и му я предадохме, да чака отвън справедливост от Темида, която отминаваше такива като „детето чудо“ Лъчезар (Лъчко) Аврамов и подобните му, а те, след всеки „удар“ за милиони, се изкачваха все по-високо и по-нагоре по „стълбата на Смирненски“.

По карето, по това време можеше все още да се срещне и прословутият Цар на вилите за когото казваха, че с малки прекъсвания, преди и след девети, му са се събрали вече 32 години пандиз. Неговата специалност беше настаняването в чорбаджийските вили, опустошаване на хранителните им запаси и задигането на някоя и друга ценна вещ. Като подпис, след всяка подобна операция, „царят“ се изклефунвал върху килима в гостната. Преди девети лежал и с отговорни другари от БКП, които положили усилия да му разяснят смисъла на организираната класова борба и да го спечелят за каузата си. На връх девети септември си излязъл с тях и те го отведи право в новосъздадената „народна милиция“, където му дали униформа, чин и власт. Само, че царят на вилите много скоро констатирал, че главната промяна след „Великото народно антифашистко въстание“ се свела до смяна на обитателите на вилите, в смисъл, че тези, с които делиял нарите и килиите преди, сега конфискували вилите на бившите богаташи и си ги разпре-

делили според „заслугите“ към новата власт и мястото в нейната йерархия. Тогава временно спечеленият за каузата захвърлил униформата и се върнал към предишния си занаят, защото му изглеждал по-почтен. Не било трудно да го „установят“ по почерка върху килимите. В резултат Царят на вилите отново изгърпяваше поредната си присъда, както това ставало в епохата на Третото българско царство. Само сега беше поостарял и може би помъдрял. Често казваше на тези, които искаха да го чуят: „Човек, това звучи горко!“

При излизането и влизането в корпуса на затвора или при разходките по карето вниманието ни биваше привличано от патетични речи на оратор със странен вид. Той ги произнасяше, застанал на върха на купища строителни материали в двора на затвора, предназначени за разширението му, след закриването на по-малките провинциални хапуз-хани, останали в наследство от турското присъствие по тези земи. Ораторът сочеше към помилвания наскоро поп на село Алдомировци. За него научихме от съпроцесниците му докато бяхме още в режимното. Наскоро след свалянето на веригата му, го бяха изпратили направо в „Шанхай“. Беше висок човек, около 70-те, с дълга бяла патриаршеска брада, облечен в свещеническите си одежди. Попът, земеделец по убеждение, беше стар поборник, принуден да емигрира след септемврийското въстание от 1923 г. в Югославия. А сега беше в затвора, защото анатемосвал от амвона властта на някогашните си съюзници от „Единния Фронт“. ДС му скроила процес за „конспирация“ заедно с неколцина от енорияшите и му лепнали смъртната присъда по чл. 70, алинея I-ва. Та ораторът – Йозо Босилков, също земеделец, съден за непродадени наряди на държавата и леко мръднал, по черни гашета, облечен в горещините със зимно палто на което беше разпрал ръкавите и на главата с някаква шапка с широка периферия и вид на цилиндър, се дереше всеки път щом зърнеше попа:

– Да живее Алдомировския поп, който получи в отплата от Народната власт смъртна присъда за единоефронтовската си верност към идеала за рабонтическо-селска власт.

Всички, дори и надзирателите се заливаха от смях над Йозовите „Филипики“, но на някои по-фамилиаризирани с тази част от историята като майор Чиличев смехът беше кисел. Той обикновено нареждаше и джандарите прибираха Йозо в „Шанхай“, където го заключваха в една стая отдясно срещу тоалетните. Тя имаше врата от шперплат. Блъскайки по нея нашият оратор често издънваше шперплата и от там произнасяше речи в същия дух или се измъкваше незабелязано заедно с излизащите на каре. Там започваше същата атракция, последвана от гоненица с надзирателите, които искаха да го върнат в „резиденцията“ му щом го чуеха да се провиква от върха на купата със строителни материали.

С криминалните имаме и един неприятен инцидент. Веднъж, след като се бяхме прибрали от шивалнята и насядали на нарата за вечеря, някакъв тип около тридесетте подхвърли нещо провокационно по наш адрес. Отговорих му грубо и невъздържано и той започна да се катери с намерението да предизвика сбиване. Но Боно го изпревари и му стовари няколко налъма по

главата... Схватката ни продължи след 20 години в една парижка кръчма – „Симеон II“, държана от българско семейство (жената била племенница на шефа на ДС – Григор Шопов). Пак нередизвикано, ме обиди непознат и когато се вгледах, разпознах същото лице, макар позастаряло. Казаха ми, че това бил известният побойник и доносник на легацията – Йордан. Същото име носеше и провокатора от СЦЗ. След кръчмарската разправа, Йордан си намери майстора – двама от по-старите емигранти го посетили и простреляли в крака с пушка. Раненият умрял от... кръвозагуба. Осъдиха застрелялия го Влашев (Пинтията от Асеновград) символично. Покойникът за когото казваха, че е и явка на изпращаните от София ДС-агенти, очевидно беше дотегнал и на французите с подвизите си.

В СЦЗ имаше и някои партийци, осъдени с така наречените процеси по Трайчо-Костова линия. В дърводелната бяха изпратили и прикачените към Трайчо двама югославски сталинисти – секретарят на македонската компартия Кочо Поповски и скопския министър Хаджипанзов. След разрива между Тито и Информбюро, те потърсили убежище при „другарите“ си от БКП. А те, в унисон с разпоредбите на Сталин, им поискали да услужат на каузата на „комунизма“ като свидетелстват, че са изпратени от Тито, за да шпионират, заговорничат и да организират заедно с Трайчо Костов убийството на Георги Димитров, откъсването на България от „лагера на мира, социализма и демокрацията“ и присъединяването ѝ към Югославското „тито-фашистко бласто“. Сега те си излежаваха присъдите, за да не се разбере монтажа в който бяха взели участие. Имаше и други подобни случаи – едни плод на наивност, други наистина изпратени от югославската ДС – УДБА, за да шпионират потърсилите убежище в Българско техни сънародници. Сред работещите в шивалнята имаше и двама избягали в България сръбски „гурбетчи“, които бяха разквартирувани също в Шанхай: Бранко Попович – авиатор и Георги Добрев. Първият – пиротчанин – беше „осиновен“ от хората на нашия процес. Гладен и беден като църковна мишка, той си нямаше никого и нищо. Титовата легация не проявяваше никакво съчувствие към такива като него, нито се интересуваше от съдбата му. Осъден като шпионин, защото е пожелал да се завърне у дома, той проклинаше наивността и избора си.

Негова противоположност беше осъденият на смърт негов адаш Бранко Звиерац – полковник от белградските служби. Той се държеше дръзко и надменно, защото знаеше, че е обект на преговори. Колегите му бяха заловили, изпратени от София шпиони в Югославия и предлагата размяна. Първата стъпка беше отмяната на смъртните присъди. След смъртта на Сталин, преговорите бяха разширени и включиха всички емигранти, които биха поискали да се завърнат в своите страни. Към края на ноември вече знаехме, че в шивалнята се шиеха новите костюми за югославянските „възвращенци“. Само Кочо и Хаджипанзов отказаха да се възползват от тази сделка и предпочетоха да си излежат присъдите в СЦЗ, пред „свободата“, която щяха да им предложат удбашите на Тито. Преди заминаването на подлежащите на размяна югославяни, администрацията на затвора устрои общо събрание на което повече за пред нас обясняваше „великодушното“ на българското правителство. Това предизвика репликата на Звиерац, че

великодушието е резултат на сделка и е благословено от Москва, която сменя сталинския курс по отношение на Тито. Капитан Горинов, който също присъстваше на събранието, му каза, че сега той е спасил кожата си, но кракът му повече никога няма да стъпи на българска земя, а ако има неблагоприятното да го стори, то лично той Горинов щял да изпълни новата му смъртна присъда. Бранко Звиерац отговори, че не само ще се завърне, но ще се настани официално на булевард „Руски“ и на сградата щяло да пише „Югославянска комендатура“. Събранието завърши със... смесени чувства.

*

Докато „шиех“ козирки и копчета, се запознах и с две от кюретата в католическия процес – Петър Сарийски и Купен Михайлов. Сарийски беше от шестимата осъдени на смърт. Беше се разминал с екзекуцията си и злите езици казваха, че затова е заплатил най-високата цена, т.е. че духом е мъртъв – вербовчиците са изяли безсмъртната му душа в замяна на което са оставили телесната ѝ обвивка да гние на открито. Дали беше така? – можеше да се разбере само когато архивите на канибалите станат достъпни за изследователите. Сарийски беше интелигентен тип, сладкодумен събеседник и което правеше впечатление – в разговорите никога не предизвикваше, избягваше политическите и опасните теми и по-често се уединяваше, което говореше в негова полза, ако наистина се бе поддад на страха от смъртта и сключил сделка с някой Мефистофел със сини кантове. Купен беше по-семпъл, също смирен и бачкатор. (Изкара цялата си присъда на шивашкия банк по системата „два за три“.) Когато си излязъл от затвора, той бил ръкоположен за владика в София и е служил в католическата църква на „Княз Борис I“ към „Женския пазар“.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 30.IX.1953 г. зам.-началник СЦЗ капитан Ас. Дерменджиев е изготвил първата от затворническите ми

„ДИПЛОМИ“

ЗА УСПЕШНО ЗАВЪРШВАНЕ

НА ЗАТВОРНИЧЕСКАТА АКАДЕМИЯ, или моята

I „Характеристика“

за затворника *Георги Константинов Георгиев Константинов*

Роден на 15.V.1933 г. в Благоевград, а живее в гр. Панагюрище. Има средно образование. Неженен. Баща му притежава къща в с. Любимец, Харманлийско (NB Какъв ужас!). Баща му е

подвеждан под съдебна отговорност за бягство през границата и през 1949 г. е бил въдворен за 8 месеца. Осъден е на 20 години лишаване от свобода, заедно е организиран група, която си е поставила за цел да вдигне във въздуха паметника на „Сталин“ и Съветската легация (NB ?) и чрез въоръжена борба да събори народната власт. Организацията е била снабдена и с пишеща машина. (NB Какъв ужас!) Към присъдата има отрицателно становище. Не се счита за виновен. Не желае да работи и отказва да се включи в културно-просветна дейност.

На основание горното, комисията го категоризира в I / I.

30.IX.1953 г., СЦЗ   Зам. н-к Подпис:

/Ас. Дерменджиев/

Както се казва, „Без коментар“! Само едно пояснение за читателя, относно категоризацията (първа категория, първи разряд, в които ме бяха „издигнали“). В I Категория бяха поставени всички политически затворници, а в I разряд – тези с най-тежките присъди, смятани от копоите за „непоправими“. Когато няха наложени наказания, имах право на всеки 3 (три) месеца по на едно свиждане от 10 минути, 1 (едно) писмо от една страница и храна: по 4 (четири) килограма провизии и толкова плодове.

Към втората категория принадлежаха всички криминални затворници. Във всяка категория имаше по три разряда. Оторизираните от Правилника за затворите права за криминалните бяха по-големи от тези за политическите затворници. И режимът им – съответно по-лек.

Нерегламентирани от правилника оставаха наказателните режими с които читателя ще се запознае в следващите глави на „романа“.

Глава XXIV

СТАЧКА В ШИВАЛНЯТА

Иначе дните ми в шивалнята се търкаляха и редуваха с нощи под тензуха и в „борба“ с въшките и дървениците без особени произшествия. От страна на репресивните „органи“ се чувстваше някакво разхлабване. Казвах, че прииждането на новоосъдени в режимното е намаляло видимо, също и осъдените на смърт и екзекуциите. След вълкочервенковата „амнистия“ се разнасяха „партенки“ за много по-осезателни намаления на присъдите и освобождавания на лежащите по-дълго. Впрочем, в интерес на истината слуховете за амнистии ни съпътстваха през цялото времетраене на затвора. Пускаха ги редовно, за да не позволят отчаянието да срази слу-

чайно попадналите и по-малко издръжливите. След време и аз щях да се специализирам в измислянето и разпространението им. Забелязвах, че даже и на тия, които не вярваха, им беше приятно да ги слушат...

Един ден, когато се връщах от пушалнята, която се помещаваше в клозетите, се разминах на входа със среден на ръст, дебел с руса къдрава коса, червендалест мъж на около 60-те. Беше директорът на шивалнята – „бай Колю“, както го титулуваха затворниците. Бивш професионален шивач, „наш другар“, когото „Партията“ беше превърнала в робовладелски надзирател. Бай Колю, чието време за пенсия приближаваше, беше по-скоро добряк, но поста му го задължаваше да се прави на строг и да навиква поверените му 700 чифта работни ръце. След като го отминах, чух зад себе си гласа му. Обърнах се и той каза:

– Ти, ти, точно на тебе говоря. Абе, ти защо ни в едно време се разкарваш. За тебе няма ли норма?

– Одеве, когато другите си взеха 15-минутната почивка, аз работех, та затова сега си почивам и изпуших една цигара.

– Ама нали те гледам бе, ти по цял ден почиваш...

Отминах го, не бях настроен за оспорване на мнението му, но той ме спря повторно:

– Да е... мамка му, аз още не мога да разбера ти каква роля играеш в тая шивалня?

Напуши ме смях и му отвърнах:

– Има време, скоро всичко ще се разбере...

Директорът кимна учудено с глава, но не продължи, а аз го отминах.

Наближаваше края на годината и понеже както става обикновено в плановото стопанство, планът беше далече от това да бъде преизпълнен, заместник-началника по стопанската част, майор Ракев държа едно заканително слово срещу саботьорите и ленивците и обеща най-строги мерки срещу тях. Затягането на дисциплината се придружаваше от удължаване на работното време, първоначално до 12 часа на две смени, а след това преминаха на една единствена като ни събраха всички заедно и ни задължиха да работим непрекъснато без почивка и сън. Аз разбира се не внесох изменения в стила си на „работа“ и нощем, когато контрола отслабваше с други като мен се завирахме в купищата готова продукция или зад дюшеците (имаше и „дюшекчийски цех“) и си поспивахме, оставяйки постове да не бъдем изненадани. Но другите, които бяха се примирили с робската си съдба, блъскаха като волове и мълчаха като риби. Само че администрацията в желанието си да спечели съревнованието, допусна една съществена грешка. До-

ри и волските или конски сили имаха нужда от възстановителен период, та камо ли робските. С ненормирания работен ден, който робовладелските надзиратели от епохата на строящия се социализъм, като че ли се готвеха да превърнат в непрекъсната работна седмица, растеше умората и недоволството. Хората дремеха на работните си места, едни мърмореха, други започнаха да ръмжат. За да не заспиват, накараха Евгени и още неколцина музиканти да образуват самодееен камерен оркестър, който да свири непрекъснато и да не позволява на съня да вземе връх над умората. В него Евгени вдигаше най-много шум с акордеона. Неколцината легионери с които ме беше запознал Васил, започнаха да ми говорят назидателно и укорно, че човек от моя процес обслужвал тюрмаджийската администрация. Казах им, че на Генко му остават два-три дни до освобождаването му от затвора и че навън го чака „на легло“ младата му невеста. Не го оправдавах, но го разбирах и освен това, той беше от „техните“, така че ако имаха някакви възражения, можеха да му ги изложат директно и персонално. Евгени продължи да разпъва акордеона, за да ни ентузиазира през цялата продължила вече 36 часа трудова смяна. На сутринта, когато нощната смяна обикновено се прибираще за сън, напрежението достигна кулминационната си точка, хората преустановиха работата, а ние само това и чакахме. Уговорихме се с тия с които си имахме доверие и подканихме останалите да напуснем шивалнята, да се строим на двора и потеглим към II и IV отделения. Последвах ни всички. Излезлите последни казваха, че в помещението не е останал никой. Изглежда беше вярно, защото появилите се от дежурната надзиратели не можаха да кажат нищо пред такова невиджано единодушие, преглътнаха стачката и ни съпроводиха мълчаливо до „спалните“ помещения. Натъркаляхме се и спяхме непробудно чак до късния следобед. Събуди ме Крум „болшевика“ с леки удари по табаните. И ми каза: Евгени, събирай си багажа и заминавай към главния портал. Доколкото разбрах е за освобождаване... Погледнах към Евгени, с когото „кофтитата“, кой знае защо, ни бъркаха по физиономия и мислех, че най-малко сме братя, ако не близнаци. Той спеше още. Ако знаех какви са процедурата и проверките при напускане на затвора, може би щях да го оставя да се наспи, но се отказах и пратих при него шефа на „викачите“. Събудиха се и останалите, помогнахме на нашия съпроцесник да си събере багажа и го съпроводихме до решетките на Шанхай, където го чакаше старшията Боян. Прегърнахме се на раздяла и той изчезна от погледите ни, завивайки по стълбите към горния етаж от където се минаваше за изхода от СЦЗ. Не ми беше нито тъжно, нито радостно и не му поръчах нищо за нашите. Оставях на неговата инициатива да им разкаже за случилото се до този момент. До късно през нощта разговаряхме с мнозина с които си имахме доверие и обсъждахме поведението си през следващите дни. Решихме, че след последния трудов „ден“ ще почиваме поне няколко дни, а после ще видим. Но администрацията не ни остави подобна възможност. Още на другата сутрин, когато на работа отива първа смяна, викачите се развикаха и съобщиха, че има нареждане всички, които работят в шивалнята да се строят за работа. Тези с които бяхме разговаряли вече, останахме по нарите си. След около час Крум „болшевика“ извика: Администрацията иска всички от шивалнята да излязат, не за работа, а за да разговаря с тях. Спогледахме се и се отправихме към двора. Бяхме около 120–130 човека между

които като че ли нямаше хора от „Църквата“ на третия етаж. Явно епитропите още на ранина бяха набутали шиите си в ярема и не искаха да си развалят спокойствието. Те имаха свръхквалифицирано болшинство, бяха над 80% от работещите на три смени в шивалнята. Под строй джандарите ни откараха пред дирекцията на шивашкото предприятие от където започнаха да ни привикват един по един. Първият излязъл съобщил, че една тройка от Ракев, Горинов и „бай Кольо“ го убеждавали да се върне на работа. Предоставяли на всеки избор – незабавно връщане на работното място или в режимното и от там по етапен ред за Белене и другите затвори на републиката. Не чаках много дълго и влезнах в директорския кабинет между първите. Разговорът започна с обикновеното снемане на самоличност, размера на присъдата и параграфа, по който си осъден. Когато казах: Член 71, т. 4, приложение последно, докато някаква секретарка записваше данните ми, Горинов ме попита от къде съм и какъв е тоя член. Знаеше, че съм от Панагюрище и не скрих, че от 1949 година живеем там. Когато му казах, че съм съден за взривяване статуята на Сталин, по физиономията му се изписа нескривана омраза и той подхвърли към шефа на шивачите:

– Мисля, че няма какво да го питаш, тоя е от дебелоглавите, чието място беше в смъртните килии.

Но бай Кольо каза примирително:

– Кажи бе, Георге, ще стане ли от тебе един добър шивач, та утре като се срещнем на трудовия фронт да се гледаме с гордо вдигнати глави?

Отговорих му че ми стига толкова трудов стаж в повереното му предприятие и че е време да бъда изпратен по други фронтове.

– Аз нали ти казах бе, бай Кольо, да не си хабиш думите с такива бандити – се намеси отново Горинов след което се обърна към мен – Марш в отделението и си приготвяй багажа! Още преди обяд всички като тебе ще си получат заслуженото...

Отговорих му само с поглед и обърнах гръб на комисията по робски труд към СИЗ. Навън казах на Васил как е протекъл разговора и зачах да се изнижат всички. Беше студено, изтичаше втората седмица на месец декември. Приближаваше зимата на 1953 година. В края на срещите ни с тройката се оказа, че тези които са напуснали окончателно шивашкия фронт, сме не повече от половината поддали се на началния си порив да упорстваме в стачката, т.е. преко сили – 10% от персонала на шивалнята, който се състоеше само от... политически затворници както предпочитаха да наричат себе си съдените по „Глава I от НК (За престъпления против Народната Република)“ или „контрареволуционери“ според казионната терминология на... научния чекизъм.

Веднага след чорбата, която получихме заедно с останалите обитатели на Шанхай, Мирчо „табеладжията“ каза всички, които си чуват имената, да си приготвят багажа и да се явят с не-

го при решетката. Когато чух моето име и започнах да си дипля одеалото с чаршафа и тензуха, Дончо Москов ме попита за къде заминавам. Отговорих му на смях, че и за нас идва „лабавото“. Някой му обясни, че ни наказват заради отказ да работим, а Дончо извади от багажа си една хубава черна мека шапка, подаде ми я и каза за спомен, ако не се видим повече. Взех си сбогом с колегите хайдучаги от „Президиума“ на 12-а нара, нахлупих шапката и помъкнах лекия си като офицерски багаж по „главния булевард“ на Шанхай. От нашия процес във второ отделение беше само Пеев, който се правеше на болен. Останалите бачкаха. Сбогувахме се с него и си пожелахме до нови срещи.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

„Преписът от исканите сведения за лицето Георги Константинов Георгиев“, ни е необходим по спешност, тъй като в него са залегнали данни и за баща му д-р Константин Георгиев на който ще бъде открита разработка“, пишеше панагюрският копой Наков в цитираното в интермецото към Глава XIX писмо. След получаване на „сведенията“ копоите от панагюрската група на ДС: ГЮвечанов, Наков и Джурков се насочват срещу баща ми. Резултатът не закъснява и в кухнята на панагюрските канибали е сготвено следното:

„ПРЕДЛОЖЕНИЕ

За откриване на лична агентурна разработка – ЛАР „ШПИОНИН“ – по Югославска линия на лицето Константин Георгиев Константинов, жител на гр. Панагюрище. “ (NB Вашта мама свинска, баща ми шпионин, а вие – патриоти!)

В уводната част бяхме обрисувани двамата с тате, когото обвинявах, че не е направил нищо за „осуetyване на вражеските ми намерения и актове“. Следваше полицейски портрет на Доктора. Той беше нарисуван от художниците чекисти (или чекиджии) с помощта на доносниците. На него тате изглеждаше по-черен от дявола: хитлерист (понеже е завършил в Германия през 1928 г.), кариерист, който за да запази клиентелата си се е прикривал, даже правил безплатни прегледи на бедни хора с което си спечелил добро име и авторитет сред населението. В същото време, спечелил и много пари, и си построил... къща в с. Любимец и закупил лекарски инструмент /реНгенов апарат/.

„Преди 9.IX.1944 г. пък и след тази дата е прикрит враг на прогресивното движение и на ОФ-власт.“ И т.н., и т.н...

През 1948 г. замислил със Станой Алексиев организирането на група (следва описание на групата от избитите момчета при опит за бягство за Гърция в която доктора признал пред следствието, че членувал) за нелегално преминаване в Гърция, където въоръжени от фашистките власти да се върнат обратно и отпочнат въоръжена борба с цел повдигане на бунт против ОФ-

власт, за да улеснят навлизането на англоамериканците и окупирането на страната ни и по такъв начин да дойдат на власт...“ (NB И всичко това, независимо от оправдателната присъда от собствения им Върховен съд!)

След това ритуално олайнвяне на „обекта“, както са ги учили в школата „Г. Димитров“ те преминават по същество:

„Известно време след задържането на участниците в терористическата група, в турския вестник „Джумхуриет“ е била поместена телеграма на Анадолската агенция от Белград в която е възпроизведено следното съобщение на Юго-прес:

„Според получени тук сведения преди известно време група студенти са хвърлили бомба срещу статуята на Сталин в Софийската градска градина. От нищо не се вижда, че арестуваните студенти са били съдени, както и не се знае какво е станало с тях. Наскоро милицията е предприела в голям мащаб арести между недоволните, които след смъртта на Сталин пожелаят да служат на русите.“

„С цел да установя дали изнесеното в Югославската и Турска преса относно арестуваните студенти и други лица не е съобщено от Константин Георгиев Константинов и дали същия не е в услуга на Югославското разузнаване, моля др. Началник Вашето разрешение да му открия предварителна агентурна разработка...“ и да му скроим кюляфа.

„За правилното и цялостно разработване на обекта“, известният вече ст. разузнавач Сава ГЮвечанов предлага серия агентурно-оперативни МЕРОПРИЯТИЯ, сред които: Подбиране на кандидат-агент за вербовка сред идейните и приятелски връзки на обекта в Панагюрище за пълната му разработка; Проверка има ли лица от групата, избягали в Югославия с които обекта би могъл да кореспондира или поддържа връзка по друг начин (и да им предава шпионски сведения за УДБА); **Контрол на кореспонденцията му и провеждане на секретен обиск в работата и у дома му** с цел издирване на материали, уличаващи обекта (ни повече, ни по-малко) в шпионска дейност; *Да се разпита сина му в затвора, за да се изясни дали бащата е бил известен предварително за тяхната терористическа дейност?“*

С този шедьовър на полицейската мисъл се е съгласил Сотир Наков. Утвърдил го е панагюрският околийски онбашия от МВР Джурков.

В изпълнение на последното „мероприятие“ двамата копои измолват нареждането на „йерархията“ да бъде разпитан синът на обекта Георги Константинов, намиращ се в СЦЗ. (С писмо №3312 от 18.XII.1953 г.)

По такъв начин, с лека ръка и смехотворни умопостроения, са се решавали съдбите (живота или смъртта) на десетки хиляди затворници и концлагеристи. Но колкото и скудоумна, глупава и съшита с бели канани да е „разработката“ на „чекистите“ срещу бащата, тя цели уп-

ражняване на допълнителен натиск върху сина – до пречупването и на двамата. Същите тези о.з. „разведчици“, които президентът Седевчов награждава с най-високи отличия за изключителните им заслуги в „опазване на независимостта на тяхната татковина“, днес от страниците на всички вестници, радио и телеемисии искат тези „славни страници от тяхната история да бъдат затворени...“

Глава XXV

СЛЕД СТАЧКАТА В ШИВАЛНЯТА – ПРЕЗ РЕЖИМНОТО – НА ПЪТ ЗА БЕЛЕНЕ.

На решетката се намерихме с част от другите, които тази сутрин бяха отказали да се върнат на трудовия си пост. Там ни чакаха Чичето и Сандо Кмета – двамата старши надзиратели, които както се говореше, изпълняваха екзекуциите на осъдените на смърт.

– Това ли са всички стачкуващи – попита Чичето и изкомандва: Посока режимното, ходо-о-ом марш!

Горе ни очакваха старите познати Васил Здравков и Петко Лилов. Наредиха да си оставим багажа в отсрещната 21 килия, тъй като нямало да ни трябват завивки и чаршафи, и ни поведоха към наказателната 37-а. Тя беше килия като всички останали единички в строения по италиански модел СЦЗ, с размери 2 на 4 метра, предназначени по за един или трима затворници според нормите на буржоазното право от края на XIX век. С малко усилия на ботушите си, джандарите ни натъпкаха 57 човека в нея и създадоха изведнъж свръхзадушерна атмосфера.

– Ха сега стачкувайте, вашта мама, гадове – успя да изсъска Петко Лилин, преди да завърти ключа на килията.

Въпреки всичко, беше по-леко отколкото в 21-ва килия през летните горешини.

– Няма да ни държат повече от 14 дни – рече окуражително някой с по-голям опит в карцерното дело.

Така потече отново познатото ни наказателно ежедневие в очакване на края на обещания срок. Освен двукратните пускания на клозет и разливането на чорбата в оставените пред вратата 57 канчета за храна и словесните схватки с надзирателите, единственото развлечение беше свързано с извеждането ни в коридора при посещението в края на първата седмица на кожения майор Тодор Михайлов и колегата му Ракев. Последният каза, че ни се дава последна възможност да се върнем на работа и да се заличи от досиетата ни това „позорящо ни наказание“. Той

подкани желаещите да се отзоват на призива му, да излязат две крачки напред. Редицата ни се олюля и от нея се отделиха определен брой поумнели контрареволуционери. Режимният им изкомандва: „Към багажната, на десно!“ След като се изтеглиха, той се закани отново с разстрел на останалите по местата си и нареди да ни върнат в килията. Вътре се преброихме. Вече бяхме само 26 човека и като че ли бяхме склонни да простим на вдигналите бялото знаме. Вътре можеше да се диша по-свободно и дори да се спи на смени по известната ни от лятото система. Понеже отвън нахлуваше студения зимен въздух, сега нямаше нужда да веем с пешкирите над спящите.

Така се изниза и втората седмица и точно след 14 дни отвориха килията и ни казаха да си вземем багажа и да слезем долу пред Първо отделение, където беше и кухнята, за да ни раздадат суха храна за път. По-старите казаха, че ще ни вдигат за друг затвор.

Когато ни раздадоха мармалада и бучка сирене с хляб и половина, т.е. храна за три дни, ни поведоха към изхода където ни очакваха още десетина други затворници, както разбрахме от обушарната и дърводелската работилница при затвора. Заедно с тях ни изведоха на двора и ни наредиха да се качим в двата покрити с брезент камиони. Въоръжената охрана щеше да ни придружава с джипове. Когато и последния от нас се качи наредиха да седнем, спуснаха и обвързаха брезентите със синджири и Чичето не пропусна да ни съобщи, че срещу всеки, който би се опитал да си покаже главата ще се стреля на месо, без предупреждение.

Потеглихме в неизвестността, но пътуването ни се оказа краткотрайно. След по-малко от половин час камионите спряха и милиционерите започнаха да развързват брезентите. Наредиха ни да слезем с багажа. Бяхме се озовали пред ниска жълта двуетажна постройка, недалеч от софийската гара. През заграден с дъсчена ограда двор ни въведоха в приземния й етаж. Бяхме в столичното етапно. Заведение с каквито бяха обзаведени всички по-важни жп-гари. В неговите помещения разквартируваха по за няколко часа до няколко дни затворниците и лагеристите, които преместваха от затвор в затвор или пътуваха „по делегация“ – за следствени, съдебни и други дела. Етапните бяха по това време истински развъдници на въшки и всякакви други паразити. Помещенията в които ни въведоха приличаха на карцери. Имаше и едно с по-големи размери в което заварихме хора от други затвори. Настанихме се кой където свари върху дъсчения под. Беше мръсно, а дъските бяха скоро мазани с подово масло. Разбра се, че тук ще се ношува, а дали ще потеглим утре за новото ни местожителство, никой не знаеше. Понеже бяхме много, не беше толкова студено. Аз разгънах одеалото си и полегнах. Завих се с черния си балтон и нахлупих черната широкопола шапка, която ми беше дал за изпроводяк Дончо Москов от отсрещната 12-а нара. Привечер започнаха да ни извеждат на групи до клозетите, които бяха на двора. Привлечен, може би, от вида ми -с брада, очила, черни балтон и шапка – навън ме заговори шефа на охраната, армейски капитан. Попита ме за какво съм съден и на колко. После се заинтересува на каква възраст съм. Остана изненадан когато му отговорих, че съм на толкова години, колкото е и присъдата ми – на 20 години. Попита какви са убежденията ми. Отговорих

високо и ясно: „Анархист.“ По лицето му се плъзна лека усмивка, която не можех да определя дали беше насърчителна или иронична. Ако е било последното и ако е все още жив, след повече от 50 години, усмивката му би трябвало да се изкриви: За разлика от тях, ние останахме верни на младостта и идеалите си. Капитанът ме изгледа и рече:

– И докога смяташ да я караш така?

– До края на живота.

Може и да си въобразявах, но ми се стори, че по лицето му се появи изражение, близко до възхищението.

Когато се прибрахме отново в помещенията на етапното и заех мястото си, към мен се приближи един от новоприсъединилите се към нашата група на портала на СЦЗ. Беше човек на средна възраст, среден ръст, кестеняв с пожълтяло лице и умни кафяви очи. Представи се подавайки ръката си:

– Христо Ташев. Чух разговора ти с капитана. И аз съм анархист.

Направих му място на одеялото и се разговорихме. Бил осъден на шест години и половина в процес по член 70 (нелегална организация), но каза че обвиненията били пресилени. Все пак бил доволен, че благодарение на брат си, политзатворник от преди девети и настоящ прокурор, спасил кожата си. А то иначе можели и да я надупчат. Съдили ги през 1951 г., една от най-свирепите с най-много смъртни присъди. Оставали му още четири години и сега се надявал да ги съкрати с работа. Братът му казал, че щели да го изпратят на Белене и Христо смятал, че ще отпътуваме в посока към острова. Отговорих му, че ще се радвам да го посетя – баща ми е бил от основателите му през 1949 г. Дълго след като навън беше паднал мрак, продължихме да разговаряме, докато започнаха да ни шъткат, че е време за спане. Преди да млъкнем, моят нов познат ми каза:

– Ако наистина отиваме за Белене, бих те посъветвал да си промениш вида. Не е хубаво да се набиваш в очите им, още повече, че там стрелят по всеки, който не им се нрави.

Попитах го какво има предвид и той започна с черната ми шапка и нейната голяма периферия и черния ми балтон. Заедно с брадата и очилата това си било живо предизвикателство. Казах му че нямам намерение да я хвърля, още повече, че ще ми топли главата. Той възрази, че не е необходимо чак да я хвърлям, но щяло да бъде добре ако я префасонираме. Докато го гледах учудено, той ми я поиска и преди да разбере какво става, извади от джоба си една чекия и със замах изрязва периферията. Поех я и огледах скептично. Сега шапката ми приличаше на нещо средно между фес и попска калимявка. Нахлузих я над ушите си, а Христо одобри промяната във вида ми. После се завихме с неговите две одеяла и моя балтон и заспахме.

Сутринта се събудих по-рано от другите и с лъжичката си издълбах върху стената ТОТ-1 – исках да оставя следа за съпроцесниците си, че съм минал оттук. Към 6 часа отново ни пуснаха до тоалетната и когато се прибрахме капитанът ме спря и заговори. Когато влезна и последния затворник в помещенията, той ми подаде бързо един брой на „Работническо дело“ и прошепна:

– Ако те питат, казвай че си го намерил в тоалетните.

След това се прибрах и докато другите закусваха измъкнах вестника от джоба си и обшарих с очи страниците му. Погледът ми се спря върху кратко съобщение на ТАСС:

„Вчера, 23.XII.1953 г., беше приведена в изпълнение присъдата срещу заклетия агент на английския империализъм от 1919 г., смъртен враг на социализма, виновник за разрухата на съветското земеделие, за масовите убийства на стотици хиляди невинни и честни съветски граждани и реставратор на капитализма – Лаврентий Павлович Берия...“ Заедно с него, посредством закрит процес, Върховният съд на СССР беше изпратил в царството на сенките и съучастниците му Меркулов, Кабулов, Деканозов и други „побеснели псета на капитализма“, които до вчера решаваха като последна инстанция съдбата, живота и смъртта на кой и да е от поданиците на червената империя – от мужика до члена на политбюро и бяха величани като „щит и меч на революцията“, „доблестни чекисти“, „мъже на Сталин“ и пр., и пр.

Показах антрефилето на Христо Ташев и му казах, че май избързахме с обрязването на периферията на шапката ми. Сега колената на нашите „войни от ордена на железния Феликс Дзержински“ сигурно щяха да омекнат. Христо го прочете и отвърна, че колкото и да се самоизяждат в борбите си за властта, ние винаги ще си останем техния главен враг.

– Наверно си прав, но понеже когато в Москва пръднат у нас се насират, предполагам, че нашите копои сега са заети много повече с мисли за собствената си кожа, отколкото за нашата. Може би затова капитанът ми даде вестника...

– Това ще проверим веднага след като стъпим на острова...

Докато водехме този разговор, вратата се отвори и ни изкомандваха да излизаме с багажите си. На двора ни чакаха камионите с охраната и след като се повториха вчерашните операции, потеглихме. Пътувахме без да спираме около пет часа. Усетихме че навлизаме в по-голям населен пункт и след известно време камионите спряха. Когато освободиха брезентите от синджирите, се изтърсихме пред сграда в която старите затворници припознаха Плевенското етапно. Христо беше вече почти сигурен, че сме за Белене, иначе щели да ни стоварят направо в Плевенския затвор. Помещенията на тукашното етапно в които ни разквартируваха, бяха под земята. За да стигнем до тях, заслizaхме с багажите си по циментова стълба. Долу ни предадоха в ръцете на плевенските милиционери. Софийският капитан ни каза, че е до тука, сбoguва се и ни пожела по-скорошно завръщане по домовете. Тия му думи предизвикаха оптимистични раз-

говори и приповдигнато настроение. Аз се устремих към един от ъглите на помещението при което блъснах един от милиционерите. Той само рече:

– Дядо попе, стар човек си, срамота е така да се блъскаш, вместо да даваш пример на по-младите... – което предизвика смеха на тези, които знаеха за нашия процес.

– С твоята помощ ме ръкоположиха и за свещеник – подхвърлих на моя съидейник, со-чейки му префасонираната ми шапка.

Отговорът му, че е по-добре да те смятат за поп, отколкото за анархист, ме озадачи и аз поставих под въпрос неговата „ортодоксалност“, но си замълчах. На другата сутрин ни натовариха в един конски вагон и ни заключиха отвън. През пролуките се виждаха къщите от покрайнините на Плевен, разположени от двете страни на жп-линията. За пръв път пътувах в северна България. С нас имаше и плевенчани, които казаха, че трена се отправя към Варна. Ако спре на гара Левски и ни прехвърлят в друг влак, това ще бъде сигурен знак, че сме за Белене...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

С писмо №3312 от 18.XII.1953 г. до СЦЗ панагюрските копои поясняват:

„Преписът от исканите сведения за лицето Георги Константинов Георгиев“, „ни е необходимо по спешност, тъй като в него са залегнали данни и за баща му д-р Константин Георгиев на който ще бъде открита разработка...“

„Да се разпита сина му в затвора, за да се изясни, дали бащата е бил известен предварително за тяхната терористическа дейност, така, че да не разбере, че се интересуваме специално за баща му...“

С този шедьовър на полицейската мисъл са съгласни груповият на ДС – Сотир Наков и панагюрския околийски онбашия от МВР Джурков, които искат утвърждаване от окръжния пловдивски обер-копой. Пловдивската „йерархия“ утвърждава молбата на двамата да бъде разпитан синът на обекта – Георги Константинов, намиращ се в СЦЗ. (С писмо №3312 от 18.XII.1953 г.)

Глава XXVI

В БЕЛЕНЕ ЗА ПЪРВИ ПЪТ

През пролуките на вагона проникваше прорязващ лицата и ръцете ни леден въздух. Тая зима обещавахме да бъде от тежките, а аз не бях пригответен за нея. Черният ми балтон беше по-скоро за фасон. Не можеха да ме стоплят и костюмът с летните обувки. Разтърквах откритите части на тялото си и правех загряваща гимнастика. Христо ми каза, че ако отидем на Втори обект, където били концентрирани повечето от нашите приятели, те щели да се погрижат за екипировката ми.

На гара Левски не ни свалиха, но откачиха вагона и с маневри го прехвърлиха на друга линия и го прикачиха към нова композиция. Вече нямаше съмнение, че сме за Белене. Започна беседа с която пребивавалите вече в тоя концлагер, превърнат от настоящата година в затвор след освобождаването на лагеристите, искаха да ни въведат в географията и полицейската му архитектура. Всъщност, Белене се казваше селото на брега на Дунава, а лагерът-затвор, носещ неговото име, беше разположен върху архипелаг от острови, отделени от българския бряг с ръкав на реката, широк 300–400 метра. Северната страна на архипелага се миеше от големия Дунав, по който през плавателния сезон минаваха шлепове и по-рядко танкери и по някой товарен или туристически кораб. Най-големият от островите се наричаше Персин, за чието име се разказваха различни легенди – мелодраматични или трагични, според вкуса на разказвача. Имаше дължина по течението на реката около 15 километра и 4-5 километра в най-широката си част. На него бяха двата най-населени обекти Първи и Втори, всеки от които можеше да поеме по 3-4 хиляди човека. Пак на тоя остров беше и Трети обект – краварници, свинарници и други скотовъдни сектори на местното Държавно Земеделско Стопанство (ДЗС) „Сталин“ с обслужващия го персонал, състоящ се главно от затворници с по-леки присъди, сред които имаше и криминални. На брега, не далече от постройките на затворническата администрация, се намираще и Пети обект със затворници, които очевидно са се „поправили“ и дали доказателства, че няма да се възползват от привилегированото си положение, няма да избягат. Нито да направят опити да установят непозволен контакт с „цивилните“, до които имаха служебен достъп, поради работата си на брега – в стопанството или като обслужващ затвора и администрацията му персонал.

Освен големия имаше и няколко по-малки острови като Голяма и Малка бързина, Щурец, Предела и Магареца. Последният беше превърнат в гробище за убитите или умрели от болести затворници и концлагеристи, чийто брой беше неизвестен. Телата на покойниците не се предаваха на близките им, за да се избегнат прояви на солидарност, демонстрации или излишни приказки срещу палачите на „народната власт“. Те оставаха тук за вечни времена или „до втората тръба“. Магареца с безкръстните и безименни гробове бяха нарекли с черен хумор „Шести обект“.

До Персин се стигаше по импровизиран „мост“ над ръкава от свързани помежду си и закотвени понтони. Върху тях бяха наредени талпи по които минаваха хора, джипове и леки камиони. По-голямата му част беше обрасла във върби и каваци, които се изсичаха за строителен

материал и отопление. Така се разширяваше обработваемата площ на ДЗС „Сталин“. Освен с дърводобив, през зимата и селскостопанска работа през лятото като окопаване на царевица, трета, може бе най-главната трудова дейност на „питомците“ от обектите на острова-затвор (или концлагер в зависимост от нуждите на репресивната политика на диктатурата) беше строежа на диги. Високи на места по 10–12 метра и широки в основата до 20–25 метра, те опасваха целия Персин, за да го спасят от прииждащите всяка пролет вследствие топенето на снеговете и ледохода, помитащи всичко по пътя си води на Дунава.

Втори обект, където изпращаха непоправимите и с по-тежки присъди затворници, отстоеше от брега на около 1 2 километра. „Спалните помещения“ бяха построени от лагеристите, бараки от кирпич (неизпечени „тухли“ от кал и слама), покрити със снопове папур, растящ из блатата през летния сезон и нари на два етажа от плетени леси от върбови пръчки, каквито на острова имаше в изобилие. Придобивка била превърнатия в болница краварник, единствената тухлена постройка на обекта. В горния му край, направо в земята е било прокопано наказателното отделение с карцерите, покрити с дебели върби и еднометров слой пръст. С убийствената си задуха през лятото и сковаващ лед през зимата, това изобретение на чекистите е истински гроб, погълнал живота на не един мъченик. Но, броят на жертвите си остана тайна запечатана със седем печата, защото нито едно „демократично“ правителство не пожела да се узнае скритата в досиетата на ДС истина...

В разговори, въпроси и отговори за това, което ни очакваше, влакът пристигна неусетно в ранния следобед на 25 декември, на връх Коледа на 1953 година на гара Белене. Отключиха ни, строиха ни в редици по пет и потеглихме през селото. Въпреки студа, по улиците и пред вратите на дворовете имаше хора, главно жени, които като ни видяха, побързаха да се приберат по домовете си. Навярно подобни гледки бяха станали тяхно ежедневие и вече дори не предизвиквахме любопитството им. „С какво ли не свиква човекът-подлец...“ – беше казал Достоевски.

След маршировка от около 15-ина минути пред нас се откри величествена гледка: ръкавът с острова отвъд него, обхванат от голямата река зад която се виждаше румънския бряг. Без да спираме, ни насочиха към понтоните. Около тях се въртяха конни милиционери или надзиратели (те бяха в еднакви зелени униформи и се числяха към едно и също ведомство – МВР). Когато съвсем се приближихме, ни спряха и започнаха да ни извикват по списък. Всеки чул име то си трябваше да премине с багажа напред и отново да застане в редица по пет. Така щяло да е по-лесно на милиционерите да ни преброяват за проверка, да не би някой да се е изпарил междуременно. Докато траеше тая процедура Христо ми пошушна:

– Сега ще проверим твоята хипотеза за последиците от разстрела на Берия.

Когато инвентаризирах и последния затворник, старшията на конвоя мина с коня си, подобно Наполеон пред строя, изгледа ни „строго, но справедливо“ и запита:

– Вие какви сте, бе?

– Революционери – отговорих вместо всички.

– Какво? Кой каза това?

Христо ме стисна над лакътя, да не се обаждам. Старши-джандаринът не разбра кой от нас проговори, а и явно не бе очаквал подобен отговор, но не му липсваше съобразителност и язвителност, та рече:

– Революционери, ама не смееете да излезете напред с открито лице.

Този път Христо ме настъпи и пошушна:

– Не се подавай на изкушението, защото това може да ти струва много скъпо.

След като не получи отговор, старшията изкомандва:

– В редица по пет, посока острова ходом марш!

Заклатихме се по понтоните с багажите, обградени от конната стража. От време навреме някой от тях ни подканяше да ускорим крачката, че ни чакал дълъг път – вече знаехме около 12 километра, което без почивки означаваше два часа ускорен ход. На острова стъпихме на селски път с втвърдена от студа кал. Един от съседите сподели, че е минавал по тоя път, газейки кал до колене, гонен от конни надзиратели, които удряли с тоягите си където сварят всеки изоставащ, а често и озовалите се пред муцуните на пришпорваните и връхлитащи върху карето от маршируващи роби от средата на XX век коне. Сега беше удивен, че още не бяха ударили никого. Вървахме бързо и без инциденти. Пътя извиваше и водеше навътре във върбовата гора. Някъде след около час видяхме пред себе си и в дясно продълговати колиби като описваните от очевидци бараки, заградени с бодлива тел. Тъкмо да попитам и същия колега, който е бил преди две години като лагерист, ни каза, че това е Първи обект, а нас очевидно са ни определили за Втория до който имало поне още толкова път. По-възрастните се измориха и ни гледаха умоляващо. Ходом се разбрахме да поискаме почивка и същевременно да спрем. Имаше и несъгласни, сред които беше и моя съидейник, но болшинството се прегрупира и се реши да спрем, за да си починат изморените, пък който иска да продължи сам нататък. С още неколцина викнахме:

– Гражданино старши, има болни и възрастни хора, които трябва да си починат, за да могат да продължат.

– Това не ви е почивен дом. Не съм ви канил тука.

Но групата се закова и не мръдна, когато задните милиционери се опитаха да врежат конете си в нас. Настъпи моментно колебание и старшията изрече:

– Добре, 15 минути почивка и нито секунда повече, иначе ще замръкнем.

Докато насядахме, към нас се приближи стария лагерист и ни каза, че старшията, който предвожда конвоя се казвал Йонко – прочут побойник и садист на чиято съвест тежали много невинни жертви и бил учуден от проявената отстъпчивост. Погледнах към Христо и му казах, че и тук, в царството на абсолютните произвол и жестокост, е задействал „ефекта Берия“...

След почивката се строихме пак в редици по пет и отново ни преброиха. Колкото и безмислено да беше това, подобни проверки по пътя, в обекта или на работа щяха да се извършват ежедневно по няколко пъти. Такъв бил реда и изискванията на правилника за вътрешния ред и сигурност на острова-затвор. Умората си казваше думата и всички се бяхме умълчали. В късния зимен след обед хапливото зимно слънце ни шибаше с ледения си бич и принуждаваше да ускоряваме крачките си. Пътном се пренаредихме така, че по-младите да хванат под ръка възрастните, за да им помагаме в „кръстния им път“. Конвоиращите забелязаха тези ни маневри, но като разбраха причината приеха без възражение проявата на затворническа солидарност. Мъж на около петдесетте, по-скоро нисък, набит със силно побеляла коса, който до сега бе мълчал, се обади окуражаващо, че не сме далече от обекта. Когато старшията Йонко ни подкани заканително да ускорим хода, защото скоро щяло да мръкне и не можел да гарантира оцеляването ни (конвоите били нервни и можело да помислят, че някои от групата ще се опитат да се възползват от тъмнината, за да се скрият във върбите край пътя към обекта) същият белоглав колега с някакво особено произношение му каза:

– Къде ще бягаме бе гражданино старши? Та нали сме дошли тук да си изтърпим заслуженото наказание и изпълним дълга си към нашата прекрасна татковина...

Последното прозвуча толкова нелепо на това място, че предизвика смеха на някои от нас, а Йонко го гледаше недоверчиво и може би схващаше иронията. Шегаджията се казваше Завен, арменец и както се разбра по-късно съден за вицове. Изпратен в София „по делегация“ (свидетел по някакво дело), сега той се връщаше с нашия конвой. По-късно Завен ни разказваше патилата си. Преди бил на Белене като лагерист пак за вицове. Предала го жена му, заради това, че ѝ изневерявал, искайки народната власт да го вразуми. Разминало му се само със шест месеца концлагер. Но го сложили на пресата в тухларната, защото бил шкембелия и възтежък. За определения му срок на тоя трудов пост, Завен смъкнал излишните килограми – от стоте му останали само половината. Когато го освободили и се прибрал вкъщи, жена му не можала да го познае – приличал на момченце. Като го огледала, заплакала, а той ѝ рекъл:

– Плачи, твойта мама, плачи. Ако ме бяха изпратили за по-дълго, щях да стана минус 50 кила.

Сега арменецът излежаваше 4 годишна присъда за същите прегрешения. Той просто създаваше вицовете, както си говореше, но народната власт не пожелала да оцени остроумието му

и му лепнала присъда като на рецидивист. По-късно, други, които го познаваха, разказваха как в началото на март, когато видял да изнасят от сградата на администрацията гипсовия бюст на Джугашвили, препасан с ешарп от траурен креп, се приближил до надзирателите и запитал плахо какво се е случило на вожда на цялото прогресивно човечество, а когато един от надзирателите с почти ридещ глас му отговорил, че е престанало да бие сърцето на другаря Сталин, Завен се хванал за главата и ревнол:

– Вай, вай, вай, ами сега какво ще стане с нас, гражданино старши?

Със Завен се срещнахме още веднъж след десетина години в София, вече вън от затвора. Беше бодър и весел: получил изселническа виза за Сирия и от там щял да заминава за Съединените щати, където имал роднини. Беше си същия и за изпроводяк ми разказа „последния виц“:

Стар, богат българин от САЩ ослепял и се обадил на свой ВГ-племенник, да отиде да го гледа. Щял да му се отплати по царски. Племенникът отишъл да подаде молбата си за паспорт и от там му казали да мине след две седмици. Когато изтекли, се явил в паспортна служба и долу на пропуска му казали да се яви в кабинета на заместник началника (заместниците в тия служби, както във всяко поделение на МВР обикновено бяха копои от ДС). Влезнал нашия и седящият зад бюрото полковник му казал да съобщи на дядо си, той да дойде тук, вместо племенникът да ходи в САЩ, на което последния отговорил:

– Извинявайте др. началник, ама дядо ми е сляп, а не луд...

Глава XXVII

НА II ОБЕКТ В „ОСТРОВА НА БЛАЖЕНИТЕ“

Преди да се скрие слънцето пристигнахме пред голям портал от греди и дъски през който се влизаше в заградения с бодлива тел обект. В дясно върху насип се издигаше административна постройка пред която бяха наизлезли да ни посрещнат други надзиратели. Отвориха портала и Йонко викна:

– Моньо, водя ти тия хубавци. Идват от София. Всички са съдени за контрареволуционни деяния. Ела да ги опишеш.

Този когото нарекоха Моньо имаше на пагоните си тройна подофицерска нашивка. Огледа ни като на пазар за добитък и нареди:

– Ще влизате през портала по пет и няма да напускате строя, докато не ви кажа какво да правите.

Влезнах с първата петорка и заставахме в заградения двор. Отдясно имаше насип с две будки за часовете в двата края на телената мрежа, а в ляво се виждаха една тухлена едноетажна постройка и строени зад нея бараки. Пред нас се извисяваше нещо подобно на обелиск от шперплат, върху лицевата страна на който беше изписано с големи букви „МИР, ТРУД, СОЦИАЛИЗЪМ“. Извън оградата, пред плаца на лагера се издигаше скована от греди и дъски „вишка“ – дървена кула към чийто навес на върха водеше виеща се дървена стълба. Горе под навеса се виждаше милиционер със шмайзер. Когато влезе и последната петорка от нашата група, Моньо каза, че ще ни извиква пак поименно, да преминаваме напред без да разтуряме строя, за да ни преброят и проверят налице ли са всички „контри“. Когато свърши и това, ни поведоха към бараките на „втора чета“, които заемаха последната редица и бяха най-неугледни. Измазани отвън с кал, която на много места беше олющена и откриваше греди и леси, изплетени от върбови пръти. Спряха ни пред една от тях и отново започнаха да ни броят като овце при влизането. В тая барака, която била №3 вкараха половината от нас, а останалите отведоха в друга. Дневалният, затворник, ни посочи свободните места по нарите, разположени от ляво и дясно на пътеката по средата на бараката, предвидени за новодошлите и каза да се настаняваме. С Христото отидохме в дъното на бараката при долните нари от дясно, в съседство с пикалника. Стоварихме багажа на лесите и отидохме да си стоплим кокалите край голямата тухлена печка, която бумтеше от вкараните в нея еднометрови върбови цепеници, струпани около печката и под нарите.

Часът минаваше пет и скоро в бараката започнаха да нахлуват връщащите се от работа затворници с обрুলени от вятъра и загорели от слънцето лица. Това беше смесица от облечени в свои, затворнически, милиционерски и униформи или само бричове или куртки на германски войници от последната война. Тая дегизирана като военнопленници тълпа беше в пълна хармония с целия лагерен пейзаж и бараките на които животните от оборите нямаше за какво да завиждат. Христо ми каза да го чакам при печката и излезе да потърси някои от приятелите. Докато старите обитатели на бараката се качваха с ловкостта на маймуни по горните нари, някои ни наобиколиха и заразпитваха. Те търсеха земляци. Когато казах, че съм съден с панагюрска конспирация ми съобщиха, че на обекта има панагюрци с които ще мога да се видя през следващите дни. Докато обяснявах какъв е характера на нашата конспирация, край мен изникна Христо и ми каза:

– Ела да те запозная с един приятел, който чака отвън. Но побързай, защото скоро ще ни извикат за вечерна проверка, след което заключват бараките до сутрешната тръба в 5 часа.

Пред вратата на барака №3 ни чакаше човек на около 45 години, среден на ръст със слабо мургаво лице и раирана затворническа шинела. На главата си носеше плетена вълнена шапка,

която покриваше ушите му. Краката му бяха обути в гумени ботуши в които беше натъпкал крачолите на дебел шаячен панталон. Изглежда ме и се здрависа, представяйки се:

– Илия Петканов, пощенец, осъден на 5 години за разпространение на забранена литература. Намериха при обиск и иззеха стотина екземпляра от проектопрограмата на ФАКБ (Федерацията на Анархо-Комунистите в България).

– Чел съм я.

– Как е попаднала в теб?

– Аз нямах познанства с организирани анархисти, просто не срещнах такива. За тия с които се познавах ще говорим. Останалото дойде от книги, спорове и в търсене на решения с които исках съвестта ми да бъде в хармония. Съден съм за употреба на бомби срещу символите на днешния свят...

– А по-конкретно?

– Ами например срещу статуята на Сталин в Борисовата градина...

– Интересно, а не ви ли е манипулирал някой?

– Защо, нужна ли ни е манипулация, за да срутим идолите?

– Нямах това предвид, но ще имаме време да говорим за идолите и за още много други неща. А сега се настанявай и вземи на първо време това одеало, дебели вълнени чорапи и един чифт гумени цървули – подавайки ми нещата бай Илия се ръкува с мен и ми пожела лека първа нощ на Белене.

Докато свивах черния си балтон, за да го подложя и него вместо постеля и подреждах от към главата малкото багаж, който носех от СЦЗ за възглавница, някой ме почука по гърба и за добре дошъл ми подаде тенжер с горещ чай. Погледнах го изненадано. Беше възрастен човек, надхвърлил 60-те, с почерняло като на циганин лице, с прошарени мустаци и хитроумни очи. Замоли ме като изпия чая да му върна тенджерката. Благодарих и му казах, че не си спомням от къде се познаваме. Отговори ми:

– Видях, че сте близки с Илия Петканов. Щом сте приятел на анархистите, значи сте и мой приятел. Аз съм Стойчо Мошанов – и си подаде ръката за запознанство – един от последните седем лагеристи, останали на обекта до края. Другите ги освободиха или изпратиха в следствието. Май и ние ще ги последваме. Хайде да ви оставям да почивате, че за утре ще ви трябвават сили.

Името ми говореше за нещо, останало в паметта от учебниците по история, но не можех да се спомня друго, освен, че Мошанов беше от демократическата партия и на политическата

сцена се беше подвизавал през двете десетилетия преди девети. Припомних си и това, че той беше пратеникът на последното преддеветосептемврийско правителство, изпратен в Кайро, за да измоли окупирането на страната да се извърши от западните съюзници. Мисията му завърши с неуспех и с окупацията на България от червената армия, в съответствие със споразуменията за следвоенната подялба на Европа. Интересен при ятел на анархистите. Утре ще поразпитам някой от нашите за него.

В бараката нямаше осветление, тя не беше електрифицирана. Имаше само „съветска“ власт, представлявана от старшията Йонко и други подобни нему с който тепърва предстоеше да се запознавам. Но на доста места над нарите бяха окачени примитивно приготвени „лампи“ от консервени кутии с фитили, потопени в газ или мас. От тях се извиваха черни пушеци и червени пламъци, които все пак позволяваха на желаещите да четат. Гледката беше незабравима: в условия, близки до пещерната ера, комбинирана с робовладелските порядки, любознателността на будния човешки дух не беше угаснала. Използваше се всеки миг, за да се прочетат книги от затворническата библиотека или вестници, абонирането за които беше разрешено за работещите. Хапнахме с Христо хляб и сирене с чая и си легнахме. Изморен от дългото пътуване и 12-километровия преход до обекта, заспах.

Рано сутринта ни събудиха с удари по железното клепало. При вида на огромната опашка, извила се пред единствената чешма-помпа отказах да се мия и се поразтърпках на плаца. Преди утринната проверка ни извикаха всички новопристигнали да се явим пред портала. Поименно ни съобщиха кой в коя бригада е зачислен. С Христо се оказахме разпределени в 53-та бригада. Когато прочетоха и последния от списъка, наредиха бързо да отидем до инструменталния склад където ни зачислиха по една брадва. След това потърсихме бригадите си. Затворниците вече се строяха на плаца. Бригадите бяха около 60, всяка от по около 50 човека. Строени, те образуваха голяма буква „П“, разположена по дължината на обекта и отворена на запад към портала. Пред всяка стоеше съответния бригаден с номера на бригадата, изписан върху табелка, която той държеше високо над главата си. 53-та бригада беше на края на долното рамо на буквата П, с гръб към насипа зад който на около два километра беше ръкава на Дунав. Строят започваше срещу нас с първа бригада, разположена на север с останалите до №25. Тяхната редица стоеше с гръб към бараките и истинския Дунав – на нови два километра от голямата река. От към изток буквата П се затваряше от десетина бригади, строени напреко на плаца.

С Христо, Завен и още двама от софийската група се представихме на бригадира Семерджиев – о.з. полковник от армията на Н.В. – съден от така нар. народен съд за престараванията си по време на стария режим. (По военному, администрацията беше назначила отговорник за всяка бригада, обикновено бивш офицер.) Застанахме в петорка един зад друг и с нас бригадата нарасна до 55 човека. На проверката бригадните рапортуваха колко са налице, в разход, болни и наказани. Надзирателите ни брояха по пет и описваха наличните затворници във всяка брига-

да. Когато и тая церемония завърши, изкомандваха „наляво ходом марш“ и ние започнахме да се изтегляме през портала.

На около четири километра по вчерашния път, стигнахме до сечището. Нормата беше по два кубика дърва на човек. За целта изсичахме върби, които трябваше да окастрим като пренесем трупите им недалеч от обекта. Според големината им се групирахме по двама, четирима или шест човека. Носехме ги на рамо като ковчези, а там където терена позволяваше, ги влачехме по снега. Други насичаха окастрените клони на цепеници от по един метър, които се нареждаха на кубици. Истинска радост бяха кривите клони, които позволяваха по-бързото изкарване на нормите. Трети извършваха същите операции със стволите на пренесените дървета. Като новодошли и несвикнали с тежката работа на дървари, ни помагаша старите колеги. Температурите бяха под нулата. Надзирателите и охраната, навлечени в дебелите си шуби, се грееха край лумналите огньовете, които се поддържаха от затворниците.

По време на работата и през малките почивки, които ни се даваха, за да ни проверят дали сме на лице, се завързваха запознанства. Христо ми каза, че в бригадата ни има още трима анархисти, всички от Пиринска Македония. Сред тях беше Стойчо Янков от Благоевград, съден за участие в терористическа организация от която шестима бяха осъдени на смърт и екзекутирани. Сред тях и един непълнолетен, седемнадесетгодишен юноша. На Стойчо бесилото се бе разминало само защото по време на атентатите, извършени от групата е бил трудовак в казармата. Не съм виждал през живота си по-силен човек от него. Висок около метър и осемдесет, с неимоверно широк гръден кош и ръце, чиято обиколка в бицепсите беше по-голяма от тая на много крака, Стойчо беше възплъщение на исполинската мощ. Когато разбра, че сме съграждани, се прехвърли в нашата работна група, за да ни помага и работеше за трима. Останалите двама наши приятели бяха Илия Кехайов от село Дебрене, Светиврачко, осъден на 12 години като член на нелегална конспирация и Иван Пандиев, осъден на 15 години като организатор на мощна организация – събирал помощи за приятелите от концлагерите. Двамата бяха по на около 30 години, Кехаята висок и сух, а Пандията трътлест и набит. Двойката напомняше на сервантесовите герои не само по външния си вид. Илия беше поет, а Иван – изключен студент, трети курс медицина.

Съставът на бригадата беше доста пъстър. Нашите ме запознаха със секретаря на младежкия социалистически съюз – ССМ – д-р Петър Дертлиев, с когото скоро станахме добри приятели, независимо от острите ни идейни спорове. Администрацията му беше отнела възможността да работи като лекар в затворническата болница и изпратила да сече върби и прави диги на общо основание с останалите каторжници. Казваха, че са го наказали, защото не искал да става инструмент в репресивната „здравна“ политика на ДС спрямо затворниците. Докторът беше бивш депутат от опозиционната социалдемократическа партия на Коста Лулчев, кауцкианец, мъж с характер и остроумен разказвач на вицове. По всяка вероятност, джандарите са искали да го пречупят в замяна на по-леката и смятана за привилегирована позиция на затворнически ле-

кар и да го „приобщят“ към БКП след помилването му, но той се бе оказал костелив орех. И си носеше достойно кръста. Другият социалдемократ в нашата бригада беше младият Ангел Дяков, осъден на смърт като войник с заменена 20-годишна присъда. Ангел беше 23-годишен крававец с побеляла като на старец коса. Носеха се слухове за сексуалните му отклонения. Те станаха причина по-късно за трагичната му смърт в плевенския затвор.

Открояваше се и легионерът Борис Струнджев от Кула, съден с процеса на така наречения Втори легионерски център, на който ще се спра специално. Борис беше вече на около 37–38 години, също със заменена смъртна присъда. Висок, с продълговато лице, с орлов нос и осанка на римлянин. Следваше го като куче неговият съидейник и съименник Борис Китанов. Къс, кръглолик с мустаци, които според него трябваше да имитират прабългарите, Борката приличаше повече на китаец. На подбив му казвахме Кюстендилското дуче – той беше от този югозападен български град.

В бригадата ни беше и Тома Малечков от ВМРО. Секретар на Ванче Михайлов по време на студентстването си в Загреб. След 9.IX.1944 г. беше успял да избяга от СЦЗ в Гърция, но тамошните власти го върнали и предали в ръцете на българските граничари като член на „фашистка организация“, всъщност заради принадлежността му към ВМРО с която гърците открай време имаха различни проекти за бъдещето на Македония. Най-многобройни, разбира се бяха земеделците. Те представляваха селската маса и се държаха със самочувствието на утрешни властници, което в разгара на студената война не изглеждаше толкова нереалистично. Може би, поради това бяха и по-малко толерантни, но спрямо нас анархистите имаха респект и търсеха приятелството ни.

Прочее, с всички тези хора, доколкото не нарушаваха нормите на затворническата етика, аз имах коректни, а с някои от тях и приятелски отношения, които поне за мене не се влияеха от идейните ни различия и остри схватки. Аз бях за свободата – тяхната и нашата – считах за най-нормално всеки да изразява свободно убежденията си, както и да подлагаме на взаимна критика това по което не можеше да съществува консенсус, както е модно да се казва днес. Не ми харесваха случаите в които словесните аргументи се заменяха с юмручни, не защото не приемах употребата на сила като ултима рация в обществените борби, но считах, че сме далече от „решителния бой“ помежду ни и понасях трудно окървавяването на една буря в затворническата чаша вода с кръвта на нечий разбит нос или глава. Още повече, че това би доставило злорадство и задоволство на нашите тъмничари, които си оставаха главния ни враг за момента. За съжаление, утрешните претенденти за властта често не спазваха тези принципи на съжителството на нашия „шарен свят“, отнасяха се помежду си с нескрита враждебност, която понякога се превръщаше в истински побой между конкурентите. Най-агресивни бяха нашите дружбаши, които не искаха да делят мегдан с никого, особено с „фашагите“, с които имаха стари сметки за оправяне и с приютилите ги под крилото си легионери, които виждаха в лицето на „бившите хора“ от бившия режим свои естествени съюзници.

Глава XXVIII

ТРУД И РАДОСТ

Освен дърводобива, през зимния сезон ни изпращаха най-често на дигата, която опасваше острова. Правихме или кърпихме насипа от пръст, която се изкопаваше в съседство и пренасяше на ръце от затворниците, при норма шест кубика на човек. За целта се разделяхме на групи от четен брой хора като едните копаеха, а другите я изкачваха по дигата, за да я укрепят срещу прииждащите всяка пролет с ледохода води на Дунав. Едно напълно безсмислено занятие, защото огромните ледени блокове и покачилите се с няколко метра влачещи ги води всеки път успяваха да я разкъсат, да направят пробив и да залееят целия остров като оставят само малко суша в най-високата част на Втори обект, където бяха бараките. Това, както разказваха тези, които са преживявали вече наводненията, се посрещало с неудържима радост от каторжниците, защото седмици по-късно всякакъв род труд ставал невъзможен, докато не се оттекат водите и не спадне нивото на реката. Безсмислието на тежкия труд го правеше още по-мъчителен, но изглежда това беше и целта на затворническата администрация. Освен безсмислен, той беше робски, каторжен и навярно по-примитивен от труда на тези, които са строили пирамидите или китайската стена преди хиляди години. Изнасянето на пръста до върха на дигата ставаше с тарги. Ръчните колички бяха малко и масата затворници си служеха с това изобретение на някой полицейски мозък. Скованите дъски с площ около един квадратен метър се прикрепваха с пирони върху два пръта, чиито краища стърчаха по половин метър пред и зад дъсчената платформа. Върху нея се насипваше около 100–150 килограма влажна пръст, която трябваше да бъде пренесена от двойка затворници. Понеже тези килограми откъсваха с тежестта си ръцете ни и ги изморяваха с ежедневните десетки тонове пръст, на помощ идваха човешките хамути. Това бяха дълги по около метър и половина дебели въжета, по средата обвити с дебел плат, най-често от стари одеала, завършващи в краищата си с клупове в които се вкарваха дръжките на таргата. След това облечената в плат част на въжето се нахлузваше на врата, като на кон или на вол и така тежестта на пръста се разпределяше между ръцете и вратовете. Казваха, че някои затворници били поискали от близките си да им доставят изработени от майстор хамути... по поръчка.

Целта беше да ни смажат физически и духом и понеже разстрелваха или налагаха смъртоносни наказания на съпротивляващите се, ние търсехме спасение в кръшкането, когато това беше възможно. В нашата група се бяхме събрали петима анархисти и трима легионери. Общата ни норма беше 48 кубика насип. Най-лесно се изпълняваха нормите, когато трябваше да запъл-

ваме разкъсаните части на лигата. Там често поставяхме клони и цели дървета от дърводобива и ги затрупвахме с пръстта. Така се отхвърляха по лесно „полагащите“ ни се кубичи, но този начин на работа, криеше известни рискове за практикуващите го, ако надзирателите и охраната откриеха че насипа пружинира под краката им. По този повод се скарахме с Христо, който казваше, че трябвало да имаме съзнателно отношение към труда, какъвто и да е той. Не се разбрахме и той се отдели от нас, а на негово място дойде Ангел Дяков. Те двамата със Стойчо Янков помагаша на физически по-слабите и по-възрастни затворници от групата.

Един ден, докато работехме пак на дигата и арменецът Завен при вида на подгъващите се от тежестта на таргите крака, кръстил с черен хумор тоя наш танц вместо буги-буги, диги-диги, пристигна на инспекция някакъв ДС-генерал от София, придружен от началствата на затвора и обекта. Високопоставеният копой ни огледа и подхвърли, че чрез труда ще изкупим вината си в съкратени срокове и ще си възвърнем отново свободата.

Струнджев, който работеше в съседна група го попита не може ли това да стане по революционен път, на което синьокапеца отвърна язвително:

– Ако сте ербап, направете революцията, ама май не ви стиска.

– Революциите, както знаете гражданино генерал не стават по поръчка – намеси се Кехаята – нужно е да се създаде революционна ситуация или както ни учи Владимир Илич „Отгоре да не могат, а отдолу да не искат“...

Генералът го изгледа изпитателно и отвърна, че това щяло да стане, когато цъфнели на баба му нальмите. С това „дискусията“ приключи и негово сиятелство натовари свитата си и замина с джипа за брега, а ние продължихме да се изкачваме с таргите по насипа.

По това време вече не се чувствах добре. Още в СЦЗ бях почувствал някаква тежест и болки в гърдите, но не им отдавах особено значение. На Белене забелязах, че ме обхваща нарастваща умора и загуба на настроение да водя спорове, което не беше обичайно, обикновено ги търсех и предизвиквах още в компаниите на вуйчо ми и останалите. Първоначално отдавах това си състояние на тежката каторжническата работа с която не бях свикнал, но когато започнах да покашлювам, да се изпотявам по сред зима в най-големите студове и да правя температури, здравословното ми състояние започна да ме смущава. Колегите ме посъветваха да отида на лекар и една сутрин ги послушах. Отидох в болницата, която беше бивш обор за кравите. Прегледа ме главният лекар на затвора д-р Георги Табаков и ми каза, че ми няма нищо и че не се нуждаем от лечение, нито от почивка, защото съм бил „клинично здрав“... Както разбрах, той бил съден за шпионаж в полза на Югославия. Всъщност е бил лекуващ лекар на детето на югославския посланик и „органиите“ на контраразузнавателното управление на ДС му поискали да изпълни патриотичния си дълг като се сближи с югославския дипломат и го „преслушва“ и донася за разговорите с него. Вместо това, Табаков намерил някакъв претекст и посъветвал бащата да на-

мери друг лекар за сина си. Тогава го арестували и останалото не представлявало особена трудност за биячите от следствения отдел. Докторът направил „пълни самопризнания за своята шпионска дейност в полза на титофашисткото разузнаване“ и бил осъден на смърт. След три месеца отменили смъртната му присъда, но преди това го изнудили да подпише декларация за сътрудничество с ДС. Ангажимента си той изпълняваше на острова в качеството на служител на Ескулап, а от съдебното премеждие очите му бяха изцъклени като у мнозина обитатели на килиите на осъдените на смърт, които не са съумели да надвият ужаса от еженощното очакване на екзекуцията.

Така бях върнат отново в строя и на работа, въпреки очевидно влошаващото ми се здраве. Понасях с мъка вечерните проверки, когато леденият вятър ни брулеше на плаца и температурите стигаха до минус 30 градуса, а навлечените в тежките си шуби надзиратели като че ли нарочно бъркаха при преброяването на петорките и започваха да ни отмятат отново, повдигайки се на пръсти с фенери, за да огледат дали всяка от строените в бригадите колони е попълнена с пет човека. Понякога това продължаваше до 22 часа. После, премръзнали ни отвеждаха до бараките, където се струпвахме около печките като умирающи мухи през зимата. Още по-мъчително минаваха дните ми на работния обект, поради явно напускащите ме сили, а не можех да остана в бараката без медицинско разрешение. Табаков дори започна да ми казва да не го безпокоя повече, защото съм симулирал и упорито отказваше да ми даде почивка по болест. Опитът да се скрия би бил равносилен на самоубийство. Щяха да ме изпратят в наказателното, което кой знае защо бяха кръстили „Тел-Авив“. Там здрави и прави затворници замръзваха в пръстта и леда на тая яма. На оцелелите ампутираха крайниците, а пръстите на ръцете щяха да ми трябват. Нали се бях заклел да ги накарам да съжаляват, ако остана жив след процеса. Напрягах волята си, но само тя едва ли щеше да стигне, ако не беше помощта и солидарността на приятели и колеги.

При едно от поредните ми и напразни опити да получа медицинска помощ се запознах с възрастен колега, който също беше дошъл за преглед. Човекът беше с опадала коса и това разкриваше изключително правилен череп на старогръцки философ. Казваше се Иван Костов и беше на ръст по-висок от среден, с атлетическо телосложение, интелигентно лице и будни, живи очи. За годините си беше красавец. Попита ме какво ме води при доктора и от дума на дума му разказах от къде съм, за какво съм съден и част от преめждията си. Откритото му лице събуди доверието ми и този път като че ли не сбърках. Той каза, че сме почти земляци – бил от кюстендилското село Злогош, но преди да попадне в затвора, живеел в София. Бил депутат от опозицията, земеделец по убеждение, с дълга история, която обеща да ми разкаже, но сега трябвало да се прегледа, защото също имал проблеми със здравето. Като ме видя, Табаков дори не пожела да ме изслуша и ми каза, че само си губя времето с това висене пред кабинета му. Тръгвайки си казах на бай Иван, че ако ще трябва да си замина млад и зелен от тоя свят, преди това ще пратя главния лекар в Ада, където му е местото. Моят нов познайник се вгледа в очите ми и из-

глежда почувства решимостта ми. Стисна ми ръка и ми каза да се мобилизирам до краен предел, защото все щяло да се намери решение. Той многократно бивал докарван и до по-тежки състояния, пък както виждам все още е жив и на крака...

В такова състояние, през един от почивните дни ни изкараха от бараките и ни оставиха през целия ден навън. Била дошла някаква комисия от София, за да определи кои от затворниците могат да бъдат включени в списъците за ежегодните помиловки. Със Стойчо Янков бяхме застанали край зида на болницата под хапещото януарско слънце през вторника, в очакване на реда си когато извикваха затворниците един по един. По едно време към нас се приближи Лев Главинчев – затворник, назначен от администрацията като шеф на вътрешната охрана, състояща се от въоръжени със сопи „поправили“ се вече обитатели на обекта. Освен нея, имаше още няколко кордона архангели, чиято задача беше да не допуснат някой от нас да се измъкне от ада. Втората, пак „вътрешна охрана“, беше тази на надзирателите. Следваше въоръжената охрана от вътрешни войски, която беше разставена по постове извън оградата с бодлива тел и по вишките. Четвъртият „санитарен кордон“ образуваха засадите на гранични войски (със зелени кантове и фуражки) и последни, пети по ред, вече на българския бряг и в близките околности, дебнеха патрули от така наречените доброволни отряди на милицията, състоящи се обикновено от партийци и „безпартийни комунисти“. Лев Главинчев беше известен македонски терорист от крилото на генерал Протогеров. Беше около 55–60 годишен, набит, нисък с глава на убиец и едноок. Лявото му око беше простреляно от ванчемихайловистката конкуренция в началото на 30-те години, когато двете фракции на ВМРО си оспорваха местото на патентовани освободители на „майка Македония“ и благоволенията на двореца. В началото на 40-те Лев Главинчев и повечето от другарите му, преминали на страната на така наречения ОФ, бяха приети в партията, която явно се нуждаеше от професионални главорези. След „победата на народното въстание“ през есента на 1944 г. Главинчев бива назначен за началник на гранични войски. В затвора беше попаднал, защото в качеството на шеф на граничните кучкари обещавал на български турци да им помогне в преминаването на границата. За услугата искал да се плаща с пендари, но след като ги получил, вместо да преведе наивниците в Турция ги разстрелвал при „опит за бягство през границата“. Разбира се, не затова го осъдили на 5 години затвор, а защото прибирал пендарите за себе си и не ги внасял в партийната каса. През 1956 г. „народната власт“ го освободи предсрочно (и той беше минал за жертва на „култа към личността“). След това го кооптираха в ръководните органи на БКП. Ако не ме лъже паметта беше „издигнат“ за председател на Централната ревизионна комисия на БКП. Заедно с още неколцина такива хубавци, изфабрикуваният набързо по време на прословутия априлски пленум на ЦК „антикултовец“ от Правец, се обзаведе с една банда „честни комунисти“, в сравнение с които алековите Гочоолу, Дочоолу и Данко Хаирсъзина приличаха на серафимчета. Та въпросният застаряващ главорез се приближи към нас и ни заповяда да се отдръпнем от стената на болницата-обор. Когато му казах да си гледа работата, Лев Главинчев ме дръпна за ревера на черното пардесю с което бях дошъл от СЦЗ и аз се олюлях от слабост. В този момент, Стойчо го хвана за рамото, обърна

го към себе си, с едната си лапа сграбчи двата ревера на милиционерския му шинел, вдигна го на своята височина и го разтръска като дрипа, поднасяйки юмрука на дясната си ръка към муцуната на въпросния „Лев“, след което го погледна невинно с небесносините си очи и му каза:

– Днес имаш късмет, но се изпарявай моментално, защото не отговарям за това, което ще ти се случи. И умната, защото ако се оплачеш, нямаш свидетели. А и да ме накажат заради теб, пак ще си изляза от Тел-Авив и това ще е последният ти час. Марш от тука мръсна гнида.

По лицето на Главинчев се беше изписал животински страх. Без да продума нищо, той побърза да се отдалечи като куче с подвита между задните крака опашка и дори не се обърна да ни види по-добре. А Стойчо продължи да ругае майката на... опасния терорист...

Когато по обед отидох да си наляя вода, размесена с пясък от чешмата, отново се срещнахме с Иван Костов и си стиснахме ръце. Позаинтересува се как съм, отговорих, че изпълнявам съвета му и стискам зъби. Докато си разменяхме баналности, край нас изникна Илия Петканов. Те се поздравиха с бай Иван, който виждайки ме с него му каза:

– Така си и помислих, че е от вашите, когато онзи ден ми разказа за взривяването на статуята на Сталин.

– Млад е още и неопитен, затова е посегнал към бомбите. Кръвта му е като непрекипяло вино. За да се прекрати процеса на ферментация се иска време.

– Като прекипи виното, после се кисва – продължих в иносказателния тон на Илия Петканов – или изветрява.

Бай Иван само се усмихна тънко и добави:

– Доколкото разбирам от хора, тоя ваш момък май няма да прекипи лесно, нито ще се кисне, но няма да му е леко.

Когато останахме двамата бай Илия ме попита от къде се знаем с този идол на младите земеделци. Разказах му за разговора ни пред кабинета на д-р Табаков и му напомних, че не обичам идолите. Петканов се засмя и ми разказа вкратце историята на земеделския водач. Иван Костов емигрирал за първи път още през 1923 г. след деветоюнския преврат. Най-напред в Югославия, а оттам заминава за Париж, където завършил философия. В България се завърнал след амнистията, дадена от правителството на Народния блок през 1932 г. Отново се включил в политическия живот на страната като се присъединява към БЗНС-Пладне на д-р Г.М. Димитров (Гемето) един от чийто стожери е. През 1941 г., когато полицията започва арести сред земеделците от това крило, заради антивоенната им и антинацистка позиция той, както и Гемето емигрират и прекарват годините на войната в Кайро. В България се завръща след 9.IX.1944 г. и се включва в опозиционната борба като член на постоянното присъствие (П.П.) на БЗНС (Никола

Петков) и негов народен представител. След ликвидирането на опозицията, е арестуван от ДС и осъден на 20 години затвор по процеса на П.П. на БЗНС през 1952 г.

– Доста бурна биография.

– Да и казват, че е по-интелигентен от Гемето, но не затова е идол на земсистите – при тях интелигентността никога не се е котирали много високо. Бил е следствен цели пет години и чекистите не са могли да изтръгнат никакви самопризнания, въпреки жестоките инквизиции на които са го подлагали. Осъдили са го на основа на показанията на съпроцесниците му.

Сменихме темата, защото „комисията по помиловките“ продължаваше да привиква затворниците по някакъв свой списък. Попитах каква е тая комисия и бай Илия ми разказа за срещата, която е имал с копоите преди обед – извикали го един от първите. Понеже му предстоеше да си излиза (Илия Петканов беше осъден на 5 години с един от процесите срещу анархистите през 1948 г.) го попитали държи ли на убежденията си и с какво възнамерява да се занимава на свобода. Когато им отговорил, че няма причини да променя миогледа си, опитали да го сплашат с изпращането му в концлагер направо от затвора. Явно пробвали да го надиграт в този своего рода покер в който се правели, че разполагат с „кент флош роял“. Всъщност, за сега те не можеха да го изпратят в никакъв лагер тъй като след смъртта на Сталин, наследниците му в Кремъл бяха поели курс на закриване на тези „общезития“ и на ком.-служите от Източна Европа не оставаше нищо друго, освен да последват „съветските друзья“ в зигзагите на репресивната им политика. През изтеклата 1953 г. Белене стана илюстрация на тая промяна – на Втори обект бяха останали последните седем лагеристи, сред които беше и посрещналия ме с тенджера чай Стойчо Мошанов, задето съм бил приятел с Петканов. Бай Илия ми разшифрова думите на стария буржоазен политик. Нашите му помагали в изкарването на нормата и той считал, че е оцелял благодарение на тях. Само, че не беше късметлия – заедно със съпартиеца си Методи Янчулев не ги освободили при поредицата пускания на „питомците“ от концлагерите. Сега те чакали реда си да бъдат изпратени на следствие в ДС, където вече имало около 400 човека от българския „Гулаг“. Щели да ги съдят за „стари деяния“. (Предполагаше се, за мисията му в Кайро, целяща да се изпревари руската окупация от тази на англоамериканските войски. От тази мисия, както е известно не излезе нищо, защото в срещите на „Тримата големи“ българският въпрос беше уреден заедно с този на останалите Източноевропейски страни.) За подобни деяния и за всички политически престъпления (по преценка на взелата властта БКП) така нареченото Народно Събрание беше гласувало закон за отмяна на давността, независимо от годините, които са изтекли от извършването им по време на стария режим. Законът беше гласуван по искане на жените и майките с „черни забрадки“ на избитите или загинали в сражение, затвори или след тях от болести след септемврийското въстание през 1923 г. и на тези след атентата от 16 април 1925 г., сред които беше и най-големият български поет на XX век – Гео Милев.

Връщайки се отново на темата за държането ми пред днешната комисия при евентуално мое извикване, казах на Петканов, че ще декларирам анархистическите си убеждения. Той ме посъветва да ги премълча, защото съм щял да си утежня живота в затвора, още повече, че съм по-уязвим предвид болестното ми състояние. Отговорих му, че нямам никакво намерение да си играя на криеница с копоите, а и без това по време на следствието бях обявил привързаността си към нашия идеал. Всяко шикалкавене в затвора можеше да бъде схванато като слабост. Бай Илия се съгласи със съображенията ми, но ме помоли да бъда по-сдържан и да не ги предизвикам.

Срещата ми с „комисионерите“ на ДС, в която от затворническата администрация участваше началника на обекта, небезизвестния капитан Гогов, беше доста кратка. Може би ченгетата бяха изморени, та когато им отговорих за какво съм съден, последва само още един въпрос: държа ли на анархистическите си убеждения? След утвърдителния ми отговор, Гогов се засмя ехидно и ми каза, че пред себе си ще имам цяла вечност да размисля, да се променя и да стана „нов човек“. Сега пък се усмигнах аз и копоите ми казаха, че съм свободен. Придружиха ме до вратата и извикаха следващия. Бай Илия, който ме чакаше да изляза, дори не ме попита как е протекла срещата – скоростта с която ме изстреляха от затоплената стая, му подсказваше какво се е случило вътре. Само му казах „Чиста работа“, а той добави, че са възнамерявали да ме поканят на общ обед, за да се запозная с останалите наши приятели на обекта, но джандарското мероприятие е осуетило това намерение. Беше станало късно и трябваше да побързаме да си вземем чорбата, преди да е започнала вечерната проверка.

През нощта температурата спадна до минус 34 градуса. Когато сутринта ни строиха за проверка, някои се позоваха на студа и помолиха настоятелно да ни оставят на обекта. Старшията Йонко каза, че този въпрос можел да го реши само началника на Втори обект и отиде да му докладва. След малко от административната постройка излязоха двамата. Гогов беше наметнал тежкия си кожух. Зачервен от бумтящата печка, от него изскачаше пара.

– Искате почивка? Вие чели ли сте „Далек`о от Москва“? Там ще видите, как хората работят с ентузиазъм при минус 50 градуса. Марш по трудовите си постове, за да не обърнем другата страница...

На връщане се разминахме с бригади от първи обект. Отдалече някой махаше към нас. Когато се приближихме, разпознах моя съученик и приятел от Панагюрище Стефан Пъков. След като се прегърнахме му се оплаках от продължаващото да се влошава здравословно състояние. В скороговорка той ми каза да потърся на нашия обект брат му Стоян, чието освобождаване било предстоящо. След това побърза да се скрие в бригадата си от нечий издайнически поглед. Контактите между затворниците от двата обекта бяха строго забранени и влечаха след себе си различни дисциплинарни наказания.

Глава XXIX

НОВИ ЗАПОЗНАНСТВА С ОБИТАТЕЛИТЕ НА ВТОРИ ОБЕКТ

Въпреки състоянието ми, вечер след работа и през почивните дни продължавах да опознавам съзатворниците и да разширявам кръга на познанствата си. На новата 1954 година нашите устроиха общ обед и ме поканиха. (В последствие разбрах, че го правят всеки почивен ден. Събираха се на горните нари в една от бараките, които тогава оставаха отворени целодневно.) Бяха насядали в кръг и всеки извадил от храната, която имаше било от лавката, било от получените колети. Анархистите бяха въвели равенството, което настрана от шегата, позволи оценяването и на най-бедните, което иначе беше немислимо. Стойчо ме представи на тези с които не се познавах и аз се настаних между него и още един джумайлия Атанас Смиленов Бекяров. Беше слаб рус със щръкнал алаброс и нещо насмешливо в погледа, който само на моменти заприличваше на острие на кинжал. Той имаше дар на разказвач и занимаваше всички със случки от живата си или от прочетени книги. Беше влюбен в Балзак, чиито книги преразказваше доста сполучливо, макар че бе изкарал само основното училище. Тасе или Бекяра, както се обръщаха към него, беше лежал и преди девети в затворите за волнодумство. Не търпеше несправедливостите и насието над по-слабите, и това го сблъскало с офицерите в казармата по време на военната му служба. Рапортите или по-точно доносите им го превърнали в подстрекател на войниците към бунт. И понеже всичко това ставало през 1942 г., военните съдилища можели много лесно да оформят екзекуцията му. Спасили го само ходатайствата на баща му пред царя. (Бай Смилен бил някога активен член на ВМРО.) Вместо смъртна присъда му дали доживотна. На 9.IX.1944 г. Бекяра си излязъл от СЦЗ като герой. Но понеже не си променил нрава, нито реакциите срещу неправдата и тиранията и най-вече, защото отхвърлил предложенията на новите власти да навлече униформата на политкомисар, го изпратили вместо на фронта, в един от първите концлагери открити за враговете на „народа“ в Светиврачко. След това нещата си тръгнаха по инерция. Сега излежаваше 10-годишна присъда за бягство в Югославия. Той твърдеше, че този процес е чист монтаж – ако е искал да бяга е щял да мине границата без никакви проблеми, още повече, че по това време – в началото на 1948 г. – преди скъсване на отношенията с Тито границата не била „оперативна“, т.е. омотана с бодлива тел, с минни полета, засади и фалшиви гранични ивици. После пак го съдиха май за същото и така му се събраха общо едно 20 години затвор, но с това не успяха да го смачкат, нито да променят язвителния му език. Сега Бекяра стоеше до мен и когато приключи наченатия разказ, ме запита от кой род в Горна Джумая съм. Казах му, че там почти не съм живял, но корена ми е тамошен – внук съм на дядо Георги Константинов Чорбаджигошев. Бекяра познаваше фамилията и нейните поборници за сво-

бодата на Македония, лежали в Солунския затвор Беаз Куле (бялата кула) по време на турското робство. Той се позасмя и каза:

– Това да търкате нарите, май се е превърнало в традиция за рода ви. Чувам, че са те съдили за бомби...

– Не съм ги употребил срещу хора, по-скоро за „громко“ поведение...

– Че това хора ли са, бе? – подхвърли слабичък момък със святкащи черни очи, който седеше насреща ми със скръстени по-турски крака – За тях само бомби, потресающи атентати, кръв и терор. Те от друг език не разбират.

– Донеv, по-кратко – каза Петканов и добави, обръщайки се към мене: Поетична и артистична душа, досега не е хвърлил нито една бомба, но тегли от бомбастичните си приказки.

– Гошо, това не е правилно – намеси се Пандията и сякаш се готвеше да ни чете цяла лекция против терора, но Бежяра го прекъсна:

– Джиго, стига с тоя менторски тон и не се прави на държител на единствената истина. Ставаш досаден, а и да ти кажа право с твоите епитети и определения кое е правилно и кое неправилно, само отблъскваш младите хора.

Попитах го шепнешком защо му вика Джиго и репликата му към мен ли беше отправена? Бежяра ми каза, че и Донеv се казва Георги и ми препоръча да се вгледам във физиономията на Иван Пандиеv:

– Не го ли виждаш и на ръст, и в главата и в злите очи, а и по манталитет и нрав е цял Джугашвили, да не му падаш вързан в ръцете. Малко трудно понасям такива...

Прекарахме един хубав следобед в непринудени разговори. Георги Донеv беше от село Чуковец, Радомирско. Едничък на майка, искал да стане артист, но поради неблагонадеждност му закрили пътя към театъра и открили тоя за затвора. Той беше сред нас, с 12-годишна присъда за писане на стихове и разпространение на позиви. С непримиримото си отношение към диктатурата и нейните слуги, Гошо беше от редовните посетители на Тел-Авив. Сред младите анархисти на Втори обект бяха съдените за конспирация Балтов от Пернишко, набит, със широко селско лице, миньор по професия и Димитър Недокланов от Мурсалево, джумайско – учител и поет. Тук беше и старият учител бай Тоне „Даскала“, осъден за проповед на анархизма сред учениците. И на него бяха дали 10-годишна присъда, а Бежяра го поднасяше, че това било от благодарност за услугите, който оказал на джелатите. Преди девети септември, бай Тоне бил ятак на съселянина му и шивач Станко Годоров, комуто било съдено да стане член на политбюро, министър-председател и шеф на Президиума на така нар. народно събрание от „епохата на Тодор Живков“. (**Quelle époque!**)

От останалите двадесетина анархисти на Втори обект – хора с различни професии и социален статус – имам съвсем бегли впечатления, поради скъсения ми пръв престой на острова на блажените. Всички, с изключение на Христо Ташев, се държаха достойно в затворите и вън от тях и с това бяха създали респекта с който се отнасяха останалите политически затворници към нас анархистите. Нека ми бъде простено, че не отделям редове за тях и дано други оставят добри спомени.

Не ограничавах контактите и разговорите си само с нашите и това не дразнеше никого от тях с изключение може би на „Джиго“, който веднъж при разходка по плаца се беше опитал да ми чете нотации. Пратих го на майната му, поради което не ме долюбваше особено. Само бай Илия Петканов ми каза да бъда по-внимателен в приказките и подбора на темите, защото не се знаело къде свършвала почтеността и къде започвало мошеничеството сред хората от политическите партии. Понякога, съвсем съзнателно прикривали като срамна болест своите доносници и вместо да ги изолират и разобличат, ги ползвали за „неофициални контакти“ с администрацията, а може би и за елиминиране на противниците си с помощта на... ДС. Това било в мантилетата на политическите „мъже“ и въпрос на морал, заключи нашият по-възрастен и патил другар.

Това, че не спорех, а повече задавах въпроси и изслушвах събеседниците си изглежда е създавало погрешна представа и е накарало някои да си мислят, че мога да стана лесна плячка на опитите им да ме завербуват за своята кауза. Само Иван Костов прояви прозорливост и от малкото думи които му казах разбра, че съм както се изразяваше по-късно, един от най-костеливите орехи и нито той, нито съидейниците му земеделци не се опитваха да ме зачислят в БЗНС, но с него и с мнозина от тях станахме добри приятели. Макар и много по-млад от него той не криеше уважението си, което беше взаимно. Нашето приятелство беше истинско и остана такова до края на живота му, въпреки всичко което говореха по негов адрес фракционните му врагове. Няколкото разходки с него по плаца преди проверките насочи някои от обожаващите го земеделци към мен. За съжаление, краткия обмен на мисли с тях не е оставил никакъв траен спомен. Потърсиха ме някои земляци от Любимец и Панагюрище. Сред първите беше бай Илия Карабоиков от Кирилово с когото щяхме да бягаме в началото на 1949 г. Разбрах, че дъщеря му е интернирана в село Кривина, където се е оженила за „партиен другар“, който я изтеглил в Белене. Попитах го как е станало предателството и той ми каза, че го е извършил техен съселянин. Фактът, че Тинка се е омъжила за човек на властта не го смущаваше. Направи ми впечатление, че Карабоика, който беше изтъкнат деятел на опозицията, сега се беше затворил в себе си и сякаш смалил, работеше като вол и разчиташе единствено на помилване. Може би, затова другият земеделец от село бай Димитър Андонов, чичото на Кольо с когото се канехме през онзи февруарски ден на 1949 г. да преминем на другия бряг на Марица с каик, за да се присъединим към групата от Кирилово, ме посъветва да бъда внимателен с Илия Карабоиков. Самият бай Дими-

тър беше съден за организиране на канал през границата и се ползваше с добро име сред земеделците.

От панагюрците най-напред се свързах с по-големия брат на Стефан Пъков – Стоян. Предстоеше му съвсем скорошно освобождаване и беше запазил изцяло бодростта и увереността си за близката развързка в една война на „Великите демокрации” срещу „Комунизма“. Той считаше, че тя е неминуема, а с нея щяха да се решат всичките проблеми на България. От Стоян разбрах, че на острова са двама легионери от процеса на осъдения на смърт негов съименник Стоян Ильов – Иван Захариев, втори подсъдим по процеса за бомбите в турското консулство в Пловдив, сега завеждащ склада за работни инструменти на Втори обект и осъдения на пет години Павел Юруков, наречен Чан Кай Шек, заради оплешивялата му коса и провиснали мустаци. Стоян ме предупреди да бъда по-внимателен с първия.

Чрез д-р Петър Дертлиев се запознах и с някои от неговите съпартийци. Сред тях, той възлагаше най-големи надежди на младия си приятел Михаил Петков от Горна Оряховица. Мишо или Мишел бил колежанин и като такъв любознателността му и желанието да научи нещо повече за европейската социалдемократия го насочила към библиотеката на френския културен център в София. Само, че това разбираемо само по себе си намерение било превърнато в шпионски процес по който на Мишо бяха присъдили 12 години. Такова беше времето, както ще каже много години по-късно тодорживковия другар, въшкар и министър на войната Добри Джуров, и присъдите от 10, 12 или 15 години „в името на народа“ ги раздаваха като нафора. Мишо беше остроумен, добър разказвач и събеседник, прочел доста книжки, следеше органа на френската компартия „Юманите“, минаваше за добре информиран и тези му качества го бяха превърнали в професионален вербовчик на привърженици за тяхната партия. Това не беше останало незабелязано от очите и ушите на ДС сред затворниците, поради което през един февруарски ден го вдигнаха от обекта и изпратиха в неизвестна посока. Това доведе Ангел Дяков от нашата бригада с когото бяха почти неразделни, до неудържим плач като по загубата на любим човек, което пък предизвика много подмятания и забележки относно нездравия характер на тая мъжка дружба. Нашите също се подсмиваха, но аз допусках, че това се дължи на яда им, че Мишел бе успял да преориентира Ангел, който преди това минавал за анархиствующ. Имаше и неколцина други социалдемократи сред които най-колоритната фигура беше бай Любен Генков. Кандидат за депутат от БРСДП (о) в листата на опозицията, възрастния човек бивал пребиван многократно по време на предизборните борби с БКП и минаваше за умствено повреден от побоищата. За последното допринасяше и практикуваното от него „викане на духовете на бележити личности“ с помощта на пръчка и азбука. Струва ми се, че бай Любен си беше напълно нормален, а занаята упражняваше с благородна цел. Например като събереше младите от опозиционната коалиция на социалдемократи и земеделци, той „викаше духа” на Никола Петков и го питаше ще има ли скоро амнистия? След като „изпаднаше в транс“ и почувствал присъствието на великия дух, бай Любен питаше на висок глас, за да чуят всички: „Кольо, тука ли си? Кажи ни ще има ли ам-

нистия?“ И духът отвеждаше ръката с пръчката към буквите „Д“ и „А“, което предизвикваше бурна радост. Друг път бай Любен викаше духът на Кръстю Пастухов и го питаше дали Левчо (ляв социалдемократ, който присъстваше на спиритическите сеанси) е доносник и духът отговаряше също утвърдително. Въпросният Левчо му казваше дай на мене пръчката и като я вземеш, продължаваше сеанса: „Бай Кръстьо, кажи ни, Любен Генков социалдемократ ли е?“ И когато пръчката посочваше буквите „Н“ и „Е“, то също предизвикваше всеобщата веселба и многоетажните псувни на бай Любена. Той беше известен и с идеята си за необходимостта от един преходен период с една петгодишна диктатура след „падането на комунизма“, макар че беше привърженик на безусловната демокрация.

Струнджев ме запозна с един друг вербовчик от средата на легионерите – Васил Златарев, вероятно подведен от разказа ми, че в процеса ни имаше двама легионери. Васко беше ямболлия, завършил юридическия факултет, изключително начетен млад човек по онова време (33-годишен), симпатичен, ако не хубавец, приятен събеседник, за съжаление оплетен от свои продажни съидейници в мрежата на Р.О. (Разузнавателния отдел на ДС към армията, който до 1949 г. се оглавяваше от генерал Вранчев). Казваше, че не е знаел за агентурната връзка на своите по-високостоящи другари Илия Станев и Илия Попниколов с ДС и е мислил, че сведенията за буржоазната опозиция (по-точно за Демократическата партия, към която го бяха насочили „другарите“ агенти на ДС), които е събирал и предавал отиват в банка от данни за организационните нужди на Легиона. Точната истина би могла да се разбере при едно пълно разкриване на архивите на военното разузнаване, но независимо от това, Васил явно се измъчваше от подозренията към себе си и през многогодишния си престой в затворите се държеше абсолютно достойно и ако е допускал грешни стъпки, беше ги изкупил с излишък. Той престоя в килиите на осъдените на смърт по процеса срещу Втория легионерски център цели три години, а от 19-те години затвор, 7–8 бяха протекли при най-тежки режими в наказателните отделения. След като разбра още от първия ни разговор, че от мене националист няма да стане, запазихме коректните си отношения и взаимно уважение, чак до края на живота му в „Демократична България“, в чийто парламент той беше народен представител от името на Българския Демократичен Форум в който се беше трансформирала преобладаващата част от Легиона. В интерес на истината трябва да се каже, че още в затворите Васил Златарев и приятелите му, които го бяха признали за безспорен лидер, бяха се дистанцирали от крилото, което се придържаше към „водаческия принцип“ и съюзът с хитлеристите и съзнателно или принудени от еволюцията на следвоенния свят, бяха прокламирали възприемането на парламентарната демокрация като форма на българската „посткомунистическа държавност“. Известни съмнения в тяхната демократичност будеха връзките и влиянието им в средите на „бившите хора“ от Третото българско царство, на безпартийните фашисти и „доблестното офицерство“ на Н.В., които виждаха в лицето на демократизиралите се легионери свои естествени приемници и продължители на делото им...

Същевременно, докато продължаваше това опознаване с колегите (така се обръщаха един към друг разноцветните политически затворници в болшевишките тюрми) от Втори обект, зимата ставаше все по-сурова. Дунав беше скован от лед до един метър, а навалелият сняг достигаше два метра. Казаха, че това са незапомнени студове, а моето здравословно положение се влошаваше ускорено. Едва дишах и се влачех, чувствах страхотна отпадналост и болки в гърдите. Може би само духът ми ме крепеше. Температурата ми достигна 41 градуса при минус 34 навън, т.е. разлика от 75 градуса между тялото ми и външната среда. Табаков продължаваше да ме третира като симулант, а на работните обекти приятелите ми изкопаваха в снега трап като гроб, чието дъно застилаха с част от шинелите си върху които лягах и ме завиваха с останалите. Така лежах скрит от погледа на надзирателите, докато те изкарваха и моята норма...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Протоколът за разпит на ГКГ е съставен на 11.ІІ.1954 г. (в Белене където съм по това време) от лейтенант Блажо Николов. В него той смесва учтивата форма с „ти“ и със „заобикалки“, както е инструктиран, за да не се издаде, че въпросите му са прицелени в баща ми, ме пита известна ли е била дейността ни на близки и роднини:

„Въпрос: За каква дейност сте съдени и на колко години?“

Отговор: Съден съм за нелегална анархистическа организация на 20 години.

Въпрос: Известна ли е била твоята дейност на други лица, които не са привлечени под следствие и съд?

Отговор: Тази наша дейност беше известна на (лицата) Кръстьо Джигов и Радко Тороманов от Панагюрище.

Въпрос: Освен тия лица, не е ли била известна тази Ви дейност на твои близки и роднини?

Отговор: Тази моя дейност и на съучастниците ми не е била известна на никои от близките и роднините ми, преди задържането ни.

Въпрос: Какви цели и задачи имаше Вашата организация?

Отговор: Имахме намерение при положение че стане война между „демократичния лагер“ и капиталистическия, да се определим към последния...

Горното продиктувах, прочете ми се и е вярно за което се подписвам. “

Следва подпис, който прилича на моя с известно приближение.

С писмо от Пловдив, на 24.II.1954 г. протоколът е изпратен в Панагюрище с придружително писмо. То е получено от панагюрските копои на 25.II.1954 г. и разпитът е приложен към ЛАР „Шпионин“:

Бих го оставил без коментар, но Блажо е прекалил: че написаното не е „продиктувано“ от мен, може да се види с просто око, както от употребената терминология („демократичния лагер“), така и от същността на написаното от него: *„В случай на война, да се определим към капиталистическия лагер.“*

Ние, анархистите, както се знае още от времето на Бакунин, сме били винаги за превръщане на войната в социална революция! Останалото са евтини инсинуации или предателство спрямо анархистическия идеал и отлагането му до гръцките Календи!

По всяка вероятност, Блажо е преписвал от Обвинителния акт или присъдата, които придружаваха документите в административните ни досиета.

Глава XXX

В „БОЛНИЦАТА“

В началните дни от втората декада на м. Февруари вече няха сили да извървя няколкото километра, които деляха Втори обект от работното място и приятелите от бригадата започнаха да ме разнасят на тарга, както четиримата капитани на Фортинбрас носели трупа на Хамлет в едноименния английски филм с Лауренс Оливие. Всичко това се наблюдаваше невъзмутимо от надзирателите и сигурно се докладваше на началствата, но рапортите им не можах да поставя в поредното „Интермецо“, защото до ден днешен тази част от „досието“ ми с „разработките“ на ДС в затворите продължава да е „класифицирана информация“, т.е... държавна тайна.

Междувременно се разчу, че са хванали двама затворници при опит за бягство от острова. Доколкото разбрах, единият от тях – мой съименник земсист от Харманлийско – бил старшина в казармата, осъден на 20 години за бягство за Турция. След залавянето им ги карцирали в „Тел-Авив“.

Някъде към 15 февруари (бях започнал вече да губя представа за датите) в края на работната седмица, д-р Петър Дертлиев, който беше свидетел на заболяването ми, заприличало на агония, поиска да ме прегледа в бараката до печката, след като се бяхме прибрали от вечерната

проверка, където все още се държах на крака благодарение на подкрепящите ме от две страни колеги. Докторът ме оскултира, преслуша и без колебания ми каза:

– Мой човек, ти си пълен до гушата с вода, имаш воден плеврит. Нужно е лечение и то в болнична обстановка.

– Само че Табаков казва всеки път, когато отида при него, че съм симулант...

– Утре сутринта отиваме заедно на амбулаторен преглед.

В почивния ден нямаше много болни и почти без да чакаме, влязохме в кабинета на главния лекар на обора. Преди още да си е отворил устата, Дертлиев му поиска една голяма спринцовка и заби иглата между ребрата ми. Тя започна да се пълни бързо с зеленикава течност, която излизаше от гръдния ми кош под налягане. След минута спринцовката беше пълна. Доктора я извади, подаде я на Табаков и му рече:

– Ако продължиш да не го приемаш, няма да може още дълго да симулира. На което последния отговори:

– Колега, аз зная много добре какво му е положението, но администрацията не разрешава да го приема.

– Табаков, мисля не е нужно да ти обяснявам какво значи това. Те искат да извършат убийство с твоя помощ.

– Но какво мога да сторя аз?

– Напиши един протокол с обективното състояние на болния и прогнозата в случай, че не се приложи болнично лечение. Предай им го за резолюция, така ще се знае кои са убийците.

Д-р Георги Табаков се подвоуми няколко мига и после седна пред нас да пише протокола. Когато беше готов д-р Дертлиев му хвърли един поглед, намигна ми и стисна ръката на колежата си, отказал може би за пръв път да улесни затворническата администрация в оформянето на поредния смъртен акт.

На другата сутрин, когато отидох рано в амбулаторията, за да искам почивка по болест, Табаков ми каза да си взема канчето, лъжицата и ако имам пижама, за да бъде приет на лечение. Можех само да съобщя на Стойчо и Илия Кехайов, че влизам в болницата и ги замолих да кажат на Стоян Пъков, че искам да го видя. След това отидох в обора където фелдшера ми посочи свободно легло в една от стаите. **За пръв път от година лягах в легло с дюшек и чаршафи.** Печката бумтеше. Затворниците цепеха върби и поддържаха непрекъснато огъня през тежката, почти сибирска зима.

Изглежда, съм бил до такава степен изтощен от болестта, че щом легнах в леглото на топло като че тялото ми се разложи. Настъпи такова отпускане и безсилие, че няхах сили да шавам дори пръстите на ръцете си. Заспал съм и ме събудиха чак на другия ден, за да ми бият калциева инжекция. Чувствах се все така отпаднал и слаб. Над мене се беше надвесил д-р Грозев, хирурга за когото се говореше, че вършил чудеса в тези примитивни условия и за когото мнозина затворници си спомняха с благодарност като за спасител. Поиска да смене анамнезата ми, след това ми каза, че съм имал късмет, още няколко дни и щяло да бъде късно. Отговорих му, че колкото и зле да съм бил, нито за момент не съм мислил да заминавам за другия по-добър свят, без да съм си уредил сметките тука на земята. Кольо Грозев се усмихна и поиска да ме преслуша като ми казва да дишам дълбоко и ми прошепушна, че на леглото от редицата срещу мен, от към прозорците на болничната стая лежи „слушалка“. После ми назначи лечение с паск и ремифон, но ми каза, че болницата не разполага с тия медикаменти, ще трябва сам да се снабдявам с тях.

Така започна лечението, което ми позволи да почувствам силата на затворническата солидарност. Най-напред Петър Дертлиев, а след него и нашите анархисти ми донесоха от предписаните лекарства за десетина дни. Намериха витамини и още калциеви инжекции. Скоро ми се отвори апетита и започнаха да носят и силна храна от неприкосновените запаси. Васил Златарев ми донесе един буркан с мед и масло. Започнах да се чувствам неудобно, но приятелите ми казаха, че сигурно ще имам възможност да върна жеста на други нуждаещи се затворници. Почувствах, че започвам да се свестявам и да мога да ставам до тоалета или голямото „антре“, което беше същевременно чакалня и където имаше брадва и дръвник на който по-здравите болници превръщаха кютуците в цепеници за печките. На втория ден от постъпването ми дойде да се сбогува Стоян Пъков. Поръчах му да носи много поздравии на бай Стоян – баща му и цялата фамилия с която бях близък. Да съобщи на баща ми, че имам воден плеврит и че се нуждая спешно от паск, ремифон и каквото счете за подходящо, но да не представя нещата в тревожна форма. Прегърнахме се и каза, че след два дни тате ще бъде информиран.

Дните в болницата се търкаляха, продължаваше лечението ми с подръчните лекарства и угояването с храната, която приятелите ми носеха всеки ден. Младият организъм се съвзема бързо. След седмица съвсем се ококорих и започнах да се вглеждам в лежащите около мене колеги. Срещу мене беше ветеринарния лекар д-р Найденов, племенник на Яворов, по партийна принадлежност цанковист и доносник в затвора. Сега лежеше в болницата с ампутирани до глезените ходила, вследствие премръзване в карцера. Наказали го защото оставил десетина прасенца в свинарника да замръзнат. Очевидно моите заключения за „либерализацията“ след екзекуцията на оберпалача Лаврентий Берия бяха верни само наполовина – продължаваха да наказват садистично, но после разрешаваха да се лекуват последиците от наказанията. Ампутацията на гангренисалите стъпала на Найденов беше извършена от д-р Грозев, който идваше по два пъ-

ти на ден, за да провери овладяна ли е гангрената. Не обичах доносниците и не изпитвах жал към пострадалия, дори бях способен на черен хумор – при една от превръзките казах на Грозев:

– Докторе, защо не го оставиш да гангрения до шията, че тогава го ампутирай.

Кольо взе злата шега на сериозно и започна да ми обяснява, че лекарската и колегиална етика го задължавала да се отнася еднакво към всички пациенти, независимо от социалния им и нравствен статус, политическа или религиозна принадлежност.

Скоро в нашата стая доведоха и двамата бегълци. На Гошето фатмака – селянче с будни очи и агресивно щръкнали уши – и другаря му отрязаха пръстите на двете ръце. След като ги заловили, когато лазели обвити с бели чаршафи по покрития със сняг дебел лед на ръкава, вързали ръцете им зад гърба с тел. Налети с кръв и неподвижни, те измръзнали още същата нощ и д-р Грозев каза, че не може да направи нищо, освен ампутирание. Така и тия двама млади хора останаха сакати за цял живот. Безпръстият остатък от дланите им беше превързан с марли и бинтове и с тия токмаци те не можеха дори да се хранят. Това вършехме ние с лъжици, както се хранят бебета. Въпреки трагичното им състояние Гошето си беше запазил веселия нрав, псуваше на майка джелатите и най-вече този който ги беше издал. А беше сигурен, че са предадени, защото чак когато стигнали ръкава и запълзели към брега, вече съвсем близо до него, изведнъж ги осветили прожектори и със стрелба ги принудили да лежат дълго върху заледената река, преди да ги завържат и подкарат обратно към обекта.

За тези, които не бяха прекрачвали прага на този ад, може би беше простимо да продължават да смятат рогатите надзиратели и тарторите им за човешки същества. Лошото беше, че и хора минали, макар само през началните му кръгове, живееха с подобни илюзии. Да вземем за пример тате. След като си беше излязъл от затвора, ни разказваше за милиционера в свиленградския арест на ДС, които се оказал негов пациент. Докторът му бил спасил живота и сега, когато по силата на мръсния си занаят трябвало да надзирава правилното провеждане на измъчването на жертвата си, решил да му се отблагодари. Случаят бил следния: в ареста подложеният на тая инквизиция трябвало да стои денонощно изправени с лице към стената и вдигнати нагоре ръце. Зад него стоял часовей, който трябвало да не позволява измъчвания да сваля ръце. Това продължавало, докато арестанта склони „да си признае“. При тате „упражнението“ продължило цяла седмица. Разказваше ни как отмалелите му ръце се свличали надолу и той се опитвал да ги опре на темето си, за да отпочинат. Тогава стоящият зад гърба му дявол с човекоподобен образ го удрял в лактите с тоягата си, за да възстанови позата на инквизицията. Веднъж ударът бил толкова силен, че доктора изгубил съзнание. Събудили го с ритници и го изправили отново до стената и така продължило денонощия наред. Но през нощите, когато на пост застъпвал някогашния му пациент, след като всички се прибирали и те оставали само двамата в ареста, „неговият милиционер“ му казвал да сваля ръцете си и да полегне, а той пазел да не ги

изненада някое престараващо се началство. Веднъж тате му казал: – Благодаря ти Мильо, добър човек си ти. А Мильо му отговорил: – Докторе, най-добрия от нас, бодлив тел да сере...

Та въпреки тоя поучителен пример, когато Стоян Пъков, завръщайки се от Белене му разказал на какъв хал съм, баща ми освен лекарствата, решил да пише писма. Едно до колегата си Грозев като най-човечния и грижовен от лекарите затворници. Той ми разказа за бащиното писмо, което било приложено към досието му, за да не отнемат правото му да пише веднъж на два месеца (Грозев беше първа категория/втори разряд). Другото писмо тате отправил до началството на Беленския ад, с молба да бъде прегледан от специалист и ми бъде оказана нужната квалифицирана помощ. Наскоро след това, при една необичайна вечерна визитация, мисля че беше на 1 март 1954 г. в понеделник, в болничната стая заедно с д-р Табаков влезна дребен, мургав човечец с бяла престилка. Вместо главния лекар, той ме запита как съм. Отговорих:

– Сравнително добре...

Тогава новият „лекар“ се преобрази изцяло, лицето му се изкриви от злоба и той изсъска на Табаков:

– Защо го държиш тоя гад тука? Веднага да го изпишеш!

Главният лекар само проплака:

– Както наредите, другарю началник.

След като си излязоха, по-старите обитатели на острова ми казаха под сурдинка, че това е началника по режима, старши лейтенант от ДС „д-р“ Борис Митев, известен с изобретяване на най-садистични наказания между които и миналогодишните карцирания в понтоните сред залеждения Дунав. Оцелелите като по чудо „понтонери“, които този мръсник искал да пречупи, бяха станали легенда. Та писмото на тате му било предадено и сега той бе дошъл в болницата, за да ми окаже необходимата квалифицирана медицинска помощ.

След като визитацията приключи и Борис Митев напусна болницата, д-р Табаков ми каза, че не може да не изпълни заповедта на старши лейтенанта. Най-много, което можел да направи е да ме остави тук и утре, през почивния ден, а после щял да се опита да ми даде няколко дни почивка по болест, ако администрацията му разрешала...

Бях все още прекалено слаб, а сибирския студ навън можеше да реактивира болестта ми. При тези условия леталния край ставаше твърде вероятен. Не мога да кажа, че сънят ми тази нощ беше много спокоен. Обмислях трескаво различни варианти. Утрото, казват било по-мъдро от нощта. След сутрешната проверка на свиждане в болницата дойдоха Стойчо Янков и Илия Кехайов. Обясних им ситуацията. Лицата им потъмняха и Стойчо каза, че ще обмислят какво да предприемат в случай, че Табаков е решил да изпълни заповедта на чекиста. През деня от ме-

дицинския персонал намина само д-р Грозев. Вече знаеше за „визитацията“ на Борис Митев и заповедта му да бъде изхвърлен незабавно от болницата. Кольо се повъртя около леглата ни, попита ме как съм с температурата и си излезе.

След това бях посетен от д-р Дертлиев, който ми каза, че ще говори отново с Табаков. Дойдоха на свиждане Васил Златарев и Борис Струнджев. Те говориха със съпартиеца си Кольо Грозев. Надвечер мина и бай Иван Костов, за да ме увери, че земеделците няма да ме изоставят каквото и да решат в „щаба“. (Така се наричаше административната сграда на брега, където бяха кабинетите на началника на затвора и заместниците му, сред които пръв беше режимния старши лейтенант от ДС – Митев).

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Преди да бъде вдигнат за „санаториума“ на началника на затвора в Пазарджик – ДС-капитан Георги Попов, в предишния ден на 2.ІІІ.1954 г. е било съставено следното Медицинско свидетелство:

МЕДИЦИНСКО СВИДЕТЕЛСТВО

Подписаните лекари при болницата на З.О. в с. Белене, Свищовско – Георги ТАБАКОВ – гл. лекар, Никола Хубенов ГРОЗЕВ и Илия Попилиев МАРИНОВ, удостоверяваме, че при освидетелстването на затворника Георги Константинов Георгиев Константинов, 21 год. От гр. Панагюрище, намерихме следното:

1. В края на януари 1954 г. заболял от десен воден плеврит с температура до 37,5 градуса и 45 мин. Утайка на кръвта.

2. От 15.І. е без температура и напоследък със следи от водата (ексудат) в плеврата.

3. Общото състояние е МНОГО ДОБРО и се очаква пълно скорошно оздравяване.

4. Останалите вътрешни органи са здрави.

Не се нуждае от изследвания или лечение другаде.

Дава се това да му послужи пред адм. Власти.

1 Д-р Табаков

2 март 1954

лекари 2 Д-р Маринов

с. Белене, Б-цата

3 Д-р Грозев

Подчертаванията са на „адм. власти“ или на горната тройка „хубавци“. В тяхното „свидетелство“ всяка дума е лъжа! С него тримата „служители на Ескулап“ (д-р Грозев **compris**) **легаллизират убийството ми и улесняват „административните“ копои да си измият ръцете като Пилат Понтийски. Това е документ с фалшиво съдържание, защото:**

1. Аз пристигнах на Белене на 25.XII.1953 г. вече болен и повече от 50 дни Табаков казваше, че съм симулант, а после призна прел д-р Дертлиев, че администрацията не му разрешавала да ме приеме в болницата, нито да ми даде почивка по болест. Тогава Дертлиевия го накара да състави протокол за болестното ми състояние и да го представи на „административните власти“, за да не им позволи да се скриват зад гърба му. (По това време Лаврентий Берия беше изпратен при милионите свои жертви и учениците му държаха усмъртяванията да са законни. „Ленинските норми на соц. законност“ задължаваха.) Не може да съм се разболял „в края на януари“, а „от 15 януари да съм без температура“! А, ако е „правописна грешка“ и са искали да пишат „от 15 февруари“, това би било още по-голяма лъжа, защото бях приет в „болницата“ именно на тази дата с 41 градуса! И бях напълнен до гушата с вода, демонстрация за което беше направена от Петър (Дертлиев) в кабинета на „Главния лекар“ Табаков със спринцовката, която се пълнеше сама под напора на „ексудата“. Водният плеврит беше двустранен, което може да се види от срастванията, утайката на кръвта от 45 минути (ако е вярна) свидетелстваше за силно възпалителен процес в организма. (Нормалната утайка по **Linzenmayer** е над 3 часа!)

2. На **2 март 1954** г. до скоро живелият в Плевен убиец и шеф на ДС за втори обект – Борис Митев, направи „визитация“ и поиска от Табаков да бъде изхвърлен от „болницата“. Нещо, което „главният лекар“ несъмнено щеше да изпълни, ако не бях направил нощното си посещение „на добра воля“ в кабинета му, където той спеше. Доказателство за това е горното „Медицинско свидетелство“, с което са подготвили „законното“ оформяне на смъртния ми акт, тъй като *„Общото състояние е много добро и се очаква пълно скорошно оздравяване, Останалите вътрешни органи са здрави и Не се нуждае от изследвания или лечение другаде.“* А навън, в състоянието в което се намирах към тази дата и при най-тежката зима през изтеклия половин век, вероятността да ме преместят на „Шести обект“ (в магарешкия рай) беше почти 100%. В „свидетелството“, носещо подписите на тройката, беше предвидено да ми се отреже достъпа до всякакви изследвания и лечения във от острова, които можеха да бъдат поискани от близките ми, понеже мнението на медиците беше че „не се нуждае от тях и общото ми състояние е много добро (очаква се пълно скорошно оздравяване“! Не е ясно също как подписалата „Медицинското свидетелство“ тройка „лекари“ от обора е установила без рентген или друга медицинска апаратура „здравината на останалите ми вътрешни органи“?

3. Лъжа е и това, че на Втори обект имаше болница, това беше тухлена постройка – бивш обор. На говедата и на „административните власти“ се полагаха тухли, а за „питомците“ – „плет, облепленным говном“. В епохата на „размразяването на сталинския ледник“ вече беше

нужно оформяне на смъртните актове на последните и скрепяването им с подписите на ескулапи, положили... клетвата на своя античен предтеча.

На 3 март 1954 г. само страхът на Табаков от възмездието, което му обещах, го накара в суматохата преди предстоящото наводнение, да ме включи във втория списък – на тежко болните – за изтегляне от острова (първият списък беше за добитъка). „Административните власти“ разчитаха, че началникът на пазарджишкия затвор и бивш каменоделец на надгробни паметници – Георги Попов ще довърши тяхното начинание.

„Медицинското“ можеше да ми послужи само пред свети Петър, тъй като то не ми е давано никога и е било предназначено да послужи на „административните власти“ **post mortem**.

„Такова беше времето“ и всичко това си беше напълно в реда на нещата и нормално за „Лагера на мира и демокрацията“. Нормално беше и това че изкорканият от смъртната си присъда Табаков или мазния хитрец Маринов се бяха превърнали в пачаври на „административните власти“, с които те забърсваха своите кални и кървави дела. Това, което ме учуди до известна степен, беше че в тяхната компания намерих д-р Колю Грозев, „Лека му пръст!“ В спомениите на мнозина, той беше едва ли не герой мъченик и спасител на телата и душите им в зеления островен ад. Затова, когато настъпи часът на пазарната демокрация, репресираните легионери дори бяха издигнали кандидатурата му за председател на един от трите съюза на бившите лагери и затворници. Когато, обаче, за малко се открехна завесата, спусната над „класифицираните“ тайни на „бившата ДС“, стана явно, че мнозина с ореоли се оказваха също мерзки подлеци, които са „сътрудничели“ на палачите. Затова тези, които дърпат конците на „царят“ марионетка, му поискаха да забрани и нищожната възможност да бъдат документирани престъпленията на „органите“ и техните слуги...

Този фалшификат никога не ми е бил предаван на ръка. Той е изискан и е предназначен за администрацията, за да ѝ послужи за отказ на медицинска помощ, позовавайки се на „експертното мнение“ на тройката лекари и за оневиняване на ексекторите в случай на евентуално разследване причините за смъртта на един анархист.

Глава XXXI

НА ПЪТ ЗА ПАЗАРДЖИШКИЯ ЗАТВОР

След вечерната проверка във вторник щом ни заключиха отвън, вече бях взел решението си. Когато разговорите в болничните стаи поутихнаха, наметнах затворническия шинел, „ха-

лат“ на широки кафяви и бежови райета и излязох като за клозет. Огледах коридора и почуках на вратата на амбулаторията където ношуваше главният лекар. Печката му се бе зачервила и в кабинета беше като в баня. По пижама, д-р Табаков беше полегнал и четеше някаква кни га. Когато ме видя да се вмъквам в кабинета, той се надигна от леглото малко изненадан от нощната визита и попита:

– Проблем ли има, Константинов?

– Да, д-р Табаков, има. Проблемът е в моето изписване. Вие знаете по-добре от всеки друг какво е състоянието ми. Не може да не си давате сметка какво означава изпращането ми в бараката, където снега пада направо върху завивките през дупките в папурения покрив и където, когато отида нощем до пикалника, одеалото ми е замръзнало от изпаренията и се е превърнало в коруба. Вие знаете, че най-вероятно това ще завърши със смъртта ми...

Табаков поиска да ме пресече, но с жест го спрях и преминах на ти:

– Не ме прекъсвай, не съм свършил! Всичко това ти е ясно, но едно нещо си пропуснал...

– Какво е то?

– Че по всяка вероятност, ти ще умреш преди мен.

Не зная какво е било изражението ми, когато произнесох последната фраза, но по лицето на Табаков се четеше ужас и очите му бяха още по-изцъклени от обикновено. После се съвзе и каза:

– Това днес чух от неколцина, но нали разбирате, че тук не ние решаваме.

– До преди 15 дни ти казваше, че съм симулант...

– Този път сторих всичко, което зависеше от мен и сега може би ще ме накажат заради Вас.

И той ми разказа, че предвид предстоящото наводнение имало заповед за евакуация от острова на добитъка и тежко болните затворници. От брега му били поискали да изготви списъка им. В него той ме вписал с първия конвой, който заминавал утре сутрин за затворите във вътрешността. Ако списъка не попаднел в ръцете на Борис Митев, възможността да се измъкна била много голяма.

– Тогава лека нощ... до утре.

Този път Табаков не лъжеше, а и на мен ми „провървя“. В сряда следобед, на 3 март 1954 г., Йонко обиколил бараките със списък в ръка и извиквал поименно фигуриращите в него. Така беше стигнал и до болницата като разпорежи всеки който си чуе името, веднага да събере ба-

гажа си, да издаде казионните вещи и да се яви на портала. От преустройства обор в списъка бяхме с Гошето-фатмака и другаря му. Бригадите бяха изкарани още сутринта на работа. Нямаше да мога да се видя с никой от нашите. Облякохме дрехите си, сбобувах се с колегите, които поради тежкото си състояние оставаха в стаите – за тях щели да организират специален конвой. Сбогом си взех и с Грозев и се отправих към бараката. Дневалният ми помогна да направя вързоп от одеалата и възглавницата и да го нарамя с торбата в която държах канчето за храна и лъжицата. Простих се и с него и помъкнах „чеиза“, олюлявайки се – все още бях прекалено слаб и изтощен от болестта. Нямах нищо казионно за издаване и се насочих към портала, където се бе събрала пъстра тълпа от затворници с багажите си. Сред тях познавах само младия земсисист Любен Гошев от нашата бригада и едного, когото джандаринът от вишката беше прострелял през един от почивните дни, когато пълнел манерката си с вода от чешмата. Стрелял мръсникът в тълпата на плаца, ей така за удоволствие и го ранил горе в хълбока. Куршумът прекъснал важен нерв и нещастника окуцал. Сега беше с патерици и навярно щеше да си остане с тях за цял живот. Униформеното говедо беше получило като награда едноседмичен отпуск за изваждане от строя на един враг...

Натовариха багажите заедно с осакатения ни колега на конска каруца, която потегли пред нас. След нея – ние, последвани от двама въоръжени конни милиционери. Десет километровият път беше отгъпан и заледен, което забавяше марша ни към брега. И слава богу, защото ми беше невъзможно да бързам, пречеха ми неизлекуваната болест и поледицата. Не бях единствен в това състояние – силите на останалите спътници в обратния път също бяха изстискани и кой знае как можеше да завърши този ни престой на острова, ако не беше приближаващото наводнение. С големи усилия, напълно изтощени, привечер стигнахме до ръкава, леда в който военните продължаваха да разбиват с тротил. Бяха започнали от там където големият остров разделяше Дунава, не толкова, за да го направят плавателен, колкото да разчистят ледовете от към брега и по този начин да опитат да спасят дигата. Надявах се водата да отвлече със себе си част от ледохода, иначе ставало натрупване на цели айсберги, които задръствали коритото и нивото на реката се качвало с метри. Водната маса, заедно с огромните късове лед разбивала баражите и заливала всичко. С помощта на експлозиите, ръкава беше освободен от сковалите го ледове и нас ни натовариха на два парома, с които ни прехвърлиха на брега. Там ни очакваха синьокапци от вътрешни войски или както се наричаха „байкалци“. Поради късния час, не се виждаха никакви началства, техния „работен ден“ беше приключил. Бяха останали само дежурните надзиратели от Пети обект (на брега). Те ни приеха по списък и почти без почивка, заедно с байкалците ни подкараха към гарата. От перона ни натикаха в свинския вагон, прикачен към пътническия влак и потеглихме в падналия мрак.

На гара Левски отново с маневри закачиха вагона ни за заминаващия за Плевен влак. Разтривах ръце и се опитвах да се стопля. На плевенската гара ни стовариха някъде към 22 часа. Минахме между два коловоза на които бяха спрели товарни влакове. Веригата от затворници се

проточи – носехме багажи, по възрастните и по-болните изоставаха и виковете на охраната не можеха да променят нищо. Гарата беше неосветена, на десетки метри около ми нямаше никакъв синьокапец и у мен растеше изкушението да се скрия под някой от вагоните на заграждащите ни влакове, да изпълзя от другата страна и да изчезна в тъмнината. Спираше ме само болестта и абсолютно неукрепналия ми организъм. Когато излязохме от жп линиите, ни строиха на перона и ни преброиха. На лице бяха всички 42-ма от списъка за евакуация. След тая кратка почивка ни поведоха отново към близкото етапно. Беленската охрана беше до тук, където щяхме да пренощуваме. Вкараха ни в познатото дворче и приемащите ни плевенски джандари започнаха да ни броят отново един по един при слизането по стъпалата към подземния етаж. Наситихме се на измазаните с подово масло дъски в една от осветените мази. Имаше само една пейка и тя беше заета от двама възрастни бивши концлагеристи от Белене. Представиха се – Недялко Атанасов и Христо Стоянов – земеделски деятели. Вместо да ги освободят с другите, ги изпратили в следствения отдел на плевенската ДС. След петмесечен престой там, сега щяха да пътуват с нас за София. Знаех за задържаните няколко стотин лагеристи, които след премахване на давността за извършените престъпления от Цанковите властници през бурните 1923–1925 години, сега съдеха за „стари деяния“. Запитах ги какво общо имат те с всичко това след като самият Земеделски съюз беше станал жертва на деветоюнския преврат? По-старият от двамата – Недялко Атанасов каза:

– За беля, колегата беше министър на вътрешните работи през последните три месеца от управлението на Стамболийски и по него време също имало убити антифашисти. Нали през 1922 г. бяхме издали „Закона за борба срещу разбойниците“...

– Доколкото ми е известно по този закон не е подвеждан никой от членовете на БКП, а анархистите по време на митинга в Ямбол са избити без всякакви съдебни церемонии? Прочее, забравих да ви се представя, аз също съм от разбойниците-анархисти. Съден съм от „народната“ власт за взривяване статуята на Сталин в Борисовата градина в София.

У събеседниците ми настъпи известно смущение и бившият министър от правителството на Александър Стамболийски – Христо Стоянов каза:

– Не съм издавал заповед за стрелба, нито съм изпращал телеграмата до градоначалника с текста: „България може да мине и без един Ямбол“. Това беше дело на военните...

– И да не е така, едва ли болшевиките ще ви съдят за избиването на някакви си анархисти. Ако сте вие, свършили сте работата вместо тях за което биха могли само да ви бъдат благодарни...

– Ама и вашите са си виновни, казахме им, че митинга не е разрешен и когато полицаите поискали да ги разгонят, те оказали въоръжена съпротива. Чак тогава дошла заповедта от София с тях да се справят военните гарнизони...

– Господин Стоянов, вие знаете, че ние сме против затворите, съда и законите – със или без давност – а убийствата считаме позволени само в хода на въоръжената борба. Така, че ако имаме вина, тя е, че не сме ви взели мярката на място и в момента. Сега сме заедно в кауша на болшевиките и те едва ли ще ви съдят заради нас.

– Абе, така е – обади се мълчалия до сега бай Недялко Атанасов – и аз му казвам същото, макар че не е толкова невинен колкото се прави. Цялата работа е в това, че властта е решила „да ни приобщава“ на всяка цена и използва всички средства и шантажи, за да ни принуди да капитулираме. Операцията на „приобщаване“ сигурно няма да отмени и затворите, особено ако им се наложи да освобождават и политическите затворници, както стана с нас. Някои от обитателите на подземното изшъткаха и ние трябваше да прекратим разговорите. Заспивайки си мислех – минавало ли му е през ума на господин министъра, че един ден може да рендосва дъските в компанията на един разбойник.

Сутринта, с нова охрана и нови свински вагони потеглихме с влака за София. И отново, вкарвайки ни в софийското етапно, ни преброиха. С двамата бивши министри бяхме станали 44 човека. Не след дълго, тях ги извикаха и отведоха нанякъде. Навярно в софийската ДС, за да продължат обработването и „приобщаването“ им, а ние се настанихме по пода за нощувка. На една от стените в коридора под моя белег от миналата година, бяха издълбали с пирон ТОТ-3 и ТОТ-7 – Васил Зафиров и Петър Пеев. По време на процеса, те и двамата бяха отрekli членуването си в каквато и да е организация. Много години по-късно Пеев се подиграваше и твърдеше, че никога не е съществувала организация, което не му пречеше сега да засвидетелства принадлежността си към нея с тоя „конспиративен“ подпис в софийското етапно, макар това да бе само поредния му номер в процеса. Какво да се прави, и той подобно мнозина искаше да мине за „активен борец“, но ако може да го отмени „горчивата чаша“ и да остане само *gloria mundi* и облагите... „когато му дойде времето“.

В късните следобедни часове на 5 март 1954 г., вместо с влак, ни натовариха на един покрит с брезент камион, който ни чакаше пред етапното и потеглихме. Два часа по-късно шофьорът направи някакви маневри, спря и конвоиращите ни заповядаха да слизаме с багажите си. Камионът беше влязъл на за ден ход в двора на затвор, обграден с високи, боядисани в жълто-охров цвят зидове и вишки. Посрещнаха ни надзиратели в зелените милиционерски униформи. Преброиха ни и казаха да влизаме. Изкачихме няколкото стъпала и прекрачвайки прага на затвора, се озовахме в коридор в дъното на който имаше зарешетен портал. През него се излизаше на „колелото“, което тук имаше квадратна форма. От двете му страни бяха крилата с отделенията на затвора. Насреща ни имаше стълбище, водещо за горните етажи. То извиваше и надолу към приземен етаж. Слязохме по стълбите и ни въведоха в някакво обширно помещение, приличащо на склад или маза и заключиха зад нас вратата на която имаше шпионка. Когато стъпките на чизмите се отдалечиха, отвън се чува гласове. Бяха на криминални и политически затворници, които работели в кухнята, обушарната или банята, намиращи се в съседство с нас.

Те се интересуваха дали имат между нас земляци. От разговорите с тях разбрахме, че сме в Пазарджишкия затвор.

Уморени от тридневното пътуване с престои по етапните, се настанихме на мозайката. Не смеех да се отпусна, за да не се активира недолекувания воден плеврит. Затова седнах върху багажа си, облечен с балтона, без да свалям гумените ботуши, които нашите ми бяха изпратили заедно с лекарствата и заспах свит с глава върху коленете.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Една от причините, ако ли не и основната, копоите да „разработват“ тате, беше това, че той с мама не ме изоставиха никога и с непрекъснатите си писма до всевъзможните инстанции в „строящото се соц. общество“, пречеа на постсъдебната разправа на „органите“ със син им. Още едно свидетелство за това е писмото на (ДС)-капитан Николов – зам.-н-к на ТВО Белене, от 5.ІІІ.1954 г. до тате, с което му съобщава, *„че синът му ГКГ се намира в добро здравословно състояние и не се нуждае от лечение или изследване другаде“* (дословен цитат от „Медицинското“ в Глава XXXI). Както си му е редът, писмото беше подпечатано с кръглия печат на богоугодното заведение с петолъчка в средата. Така и законността беше спазена, и ако е необходимо, смъртният акт щеше бъде оформен по надлежния начин от същата тройка, която го беше подписала, а дяволите пак щяха да са невинни, защото те не могат да отговарят за лекарските... „ГРЕШКИ“.

Писмото беше писано в същия ден, в който ме „приеха“ в пазарджишкия затвор, за да ме „разквартируват“ в наказателното му отделение „Зад завесата“, **като преди това ми прибраха всички лекарства.**

Без да е медик (в случай на летален завършек) капитанът би могъл да се позове на „Медицинското свидетелство“ на тримата лекари от прежното интермецо. Това „Свидетелство“ е медицинското основание или оправдание за наказанията, които ми наложи „скулптора“ на надгробни паметници и н-к на поредната моя тюрма – „д-р“ Г. Попов, още с пристигането ни в Пазарджик. То е доказателство и за клетвата, която бяха положили ескулапите да служат „честно и беззаветно“ на... „органите“.

Глава XXXII

„ЗАД ЗАВЕСАТА“

ИЛИ В НАКАЗАТЕЛНОТО ОТДЕЛЕНИЕ НА ПАЗАРДЖИШКИЯ ЗАТВОР

На другата утрин ни изведоха на клозет и да се измием, след което отново ни прибраха в мазата, където едно от „кофтитата“ донесе бака, от която разляха в канчетата поизстинал „чай“ от мента, без захар и ни раздадоха полагаемата ни се дневна дажба хляб „за неработещи“ от 300 грама.

Някъде към 10 часа започнаха да ни извикват поименно по двама-трима с багажа. Когато ми дойде реда, с мен извикаха и Любен Гошев. Навън ни чакаше надзирател, който каза да го последваме. Преведе ни през същия зарешетен портал на централното, перпендикулярно крило на затвора, но вместо да излезем на двора в който вчера ни бяха стоварили от камиона, ни спря пред кабинет на чиято врата имаше табелка „Началник“. Надзирателят почука и влезна вътре. След малко се появи отново и каза:

– Да влиза Георги Константинов.

Вътре, зад голямо бюро в ляво се беше разположил началникът на пазарджишкия затвор в „бойна униформа“, със синя фуражка на главата – капитан Георги Попов. Човекът, ако е позволено да се изразя така, беше над петдесетте, с безизразно лице на дървар и леко присвити като у късогледите, зловни очи. Беше разгърнал някаква папка, която явно до преди малко беше чел. Когато затворих зад себе си вратата, вдигна глава и преди да си отворя устата, той ме изпревари:

– Значи ти си тоя, дето е взривил паметника на другаря Сталин.

Казах дървар и не съм сгрешил много. Попов е бил в прежното си битие каменар, майстор на надгробни паметници. После бил осъден „по политически причини“ и попаднал, както казва поета „на хора“, но не станал човек, а само директор на същия затвор в който „преди девети“ лежал. Сега седеше в голямото си кожено кресло, стил „Ленин в Кремъл“ и ми говореше със заканителен глас и несдържана омраза. Вгледах се в стрелкащите ме с ненавист очи и понеже не понасям заканите, отговорих:

– Да, аз съм тоя.

Не можех да видя какво има в моите очи, но в гласа ми имаше дързост и началникът кресна:

– Какво-о-о? Марш навън! И твоята сметка ще видим.

Излязох и след мен при Попов влезе Любен Гошев, а надзирателят ми каза да застана до багажа си. Любен се забави по-дълго и си излезе силно изчервен, а началникът извика отново

надзирателя. Гошев ми каза, че ще ни изпратят в режимното отделение. Че къде на друго място – му отвърнах – другаде би било под моето достойнство. Гошев се усмихна и не каза нищо повече.

След пет минути вратата на началническия кабинет се отвори и нашият цербер ни поведе по обратния път, само че вместо към мазата, свихме в дясно към северното крило на затвора. Над портала на първия етаж беше спуснато раирано затворническо одеало, което закриваше от погледите вътрешността на отделението. Ключарят отмести одеалото и отключи врата в голямата двукрила желязна решетка зад която се виждаха вратите на килии от двете страни на коридор, който в дъното беше остъклен. Влязохме един по един с багажите си. Вътре ни очакваха други двама тъмничари, които ни казаха да поставим вързопите си на земята, да свалим балтоните и да изпразим джобовете. След като ни пребъркаха и опипаха, наредиха да разстелем на мозайката одеалата и се заеха с прегледа на мизерния ни багаж. Отделиха на страна всичките ни лекарства и след като се увериха, че не сме въоръжени, ни казаха да направим от одеалата с нахвърляния върху тях багаж вързопи и да ги последваме. Гошев ме изпревари и неговият архангел му отключи първата килия в ляво на чиято врата видях изписан върху елипсовидна емайлова табелка №22. Въведоха го в нея и заключиха зад гърба му. Когато и аз бях готов, ми казаха да нарамя моя вързоп и да ги последвам. Поисках да ми дадат лекарствата, но единият от тях, висок, рус с пичовски мустаци, бих го определил като селски хубавец, ми каза усмихнато:

– Тука, „Зад завесата“, лекарства няма да ти трябват. Очевидно, майсторът на надгробни паметници беше дал своите разпореждания на подведомствените си гробари. Така да бъде, ще видим чия сметка ще бъде уредена и коя ще остане открита. Тогава, все още считах, че развързката не може да закъснее много дълго...

Спряхме пред последната килия №11, вдясно до самия остъклен край на коридора зад който се виждаха дебели решетки като в клетката на лъвовете и през тях зърнах двор и висока стена, която опасваше затвора.

Ключалката изщрака и от вратата на килията видях трима изправили се затворници. Докато заключваха зад гърба ми, стоварих багажа си на дъсчения под на килията до кофата за пикане и се представих, ръкувайки се с всеки от обитателите на килията. Първото, което ме попитаха беше от кой затвор идвам. Отговорих – от Белене, поради болест.

– Че тука ли ще те лекуват? – попита един от тримата, слаб, почти висок мургав мъж „на попрището жизнено в средата“, както е казано в „Ад“, с пламтящи черни очи и оплешивяващи, дълбоко врязани в остриганата му черна коса ивици, които правеха челото му да изглежда по-голямо.

– Взеха всичките ми лекарства и ми казаха, че тук те няма да ми трябват. Но затова и за много други неща ще говорим по-късно. Чувствам се безкрайно изтощен от пътуването. Завече-

ра ме извадиха от болницата на Втори обект на Белене и се нуждая от сън. И да се постопя, защото измръзнахме в свинските вагони и по етапните.

След тия думи застлах ямболлията, която нашите ми бяха изпратили заедно с лекарствата, напреко на килията, както бяха налягали другите трима. С ботушите и другия багаж си приготвих „възглавница“, която покрих със сгънатото ми сако и си легнах с дрехите като се завих с двете одеала и балтона. Заспах почти моментално... Така година след смъртта на Сталин започна моя „стаж“ в пазарджишкия затвор, продължил до 18 юни 1959 г. или общо 5 г., 3 м. и 13 дни.

Когато се събудих беше още светло, през прозореца на килията се виждаше високо в небето мартенското слънце и над главата ми се беше надвесил мургавия мъж, който спеше до мен. Каза ми, че вече е трети ден откакто съм заспал. По време на проверките се опитали да ме вдигнат, но аз само съм обелил очи и съм продължил дълбокия си сън. Не съм се пробудил и когато един от надзирателите влезнал в килията и ме побутвал с ботуша си. Моите съкилийници даже си помислили дали не агонизирам. Отговорих, че така лесно няма да позволя да бъде сяден багажа ми на нашите, протегнах се и се надигнах. Едва сега можах да разгледам новите ми познати с които по волята на джандарите щяхме да съжителстваме през следващите месеци, а може би и години. В дъното на килията, под самия прозорец се беше разположил доста възрастен човек с изцяло побелели коси, слабоват с изфинени черти и поглед на граблива птица. До него с измачкан каскет на главата и набола рядка брада беше седнал върху багажа си мъж към четиридесетте с болнав вид и открит, но измъчен поглед. Третият беше черноокия и чернокос съсед с който си спомних, че разменихме няколко думи преди да потъна в дълбокия тридневен сън. Чувствах се значително по-добре от дългата и необезпокоявана почивка. В килията нямаше отопление, но моят съсед през деня хвърлял върху ми и своите одеала. След като огледах съквартирантите си от килията, чиито размери бяха по малки от тези в СЦЗ – 3,60 на 1,80 метра с височина към 3 метра, започнах да им разказвам накъсо моята история. Представих се отново и споделих бомбените ни деяния заради които ни бяха осъдили. Съобщих им, че в конспирацията ни има представители на всички опозиционни идейни течения. Казах, че първите двама подсъдими – аз и още един панагюрец – сме анархисти, но има и земеделци, легионери, безпартийни и дори един социалдемократ. Заинтересува ги взривяването на статуята на Сталин, за което не бяха чували нищо. Моят разказ в тази си част беше по-подробен и доколкото почувствах беше посрещнат със симпатии. След това започнах на свой ред да разпитвам новите си другари. Старецът се казваше Аспарух Митрушинов, на 78 години. Бил земеделец и съден с няколко свои връстници по чл. 70, за „конспирация, поставила си за цел да подрови, събори или отслаби народнодемократичната власт“. Нему кадиите отсъдили 18-годишна присъда, което означаваше, че ако е живот и здраве, дядо Аспарух щеше да си излезе от затвора на 96 години. Той, заедно с известният още от времето на Стамболийски народен представител от БЗНС – Сандо Механджийски решили с оглед „близкия край на комунизма“ да съставят кабинет, който

да поеме веднага след това управлението на страната, за да се избегне вакуума, анархията и произволите, докато се нормализира обстановката и се проведат свободни избори. В този свое-го рода кабинет в сянка министър-председателският пост по старшинство се падал на бай Сандо Механджийски. Друг старец от процеса – Петко Карагьотлиев (на турски ще рече Черногъзов), който се е занимавал в миналото с търговия – поел министерството на народното стопанство, а нашият бай Аспарух, който в младостта си бил капитан и знаел френски език щял да оглави временно, докато се намери подходящ човек, две министерства – на войната и на външните работи. Тези двама „министри“ лежах в съседните килии „Зад завесата“, а останалите членове на кабинета – техни набори, заемащи по-второстепенни министерства, бяха пръснати в другите отделения и затвори с по-лек режим. Докато старият Митрушинов ми излагаше най-сериозно структурата и задачите на тяхното Временно правителство, седящият върху багажа си колега, ми намигаше и правеше въртеливи движения с дясната си ръка, имитирайки чесане зад ухото, за да не бъде забелязан от бъдещия военен и по съвместителство външен министър. Моят съсед пък, го питаше на подбив не може ли да го включат в кабинета като министър на вътрешните работи, тъй като след девети септември 1944 г. имал неколкмесечен стаж в „народната милиция“. Съкилийниците си правеха майтапи с дядо Аспарух и другарите му, но „народната власт“ не се шегуваше и беше набутала на ръководната тройка, чиято средна възраст беше 80 години, присъди от по 20, 18 и 16 години. Дали болшевиките правеха това, за да парализират от страх пенсионерите в столицата, които се събираха по кафенетата да бистрят политика както „в доброто старо време“ или се страхуваха от заразителния пример, или ги тресеше някаква идиотска озлобеност от това, че старците прокобваха скорошния им край, не зная, но процеси като този будеха не само в мен най-дълбоко омерзение и презрение към „диктатурата на пролетариата“. Беше чудно, че сред ръководството на БКП и нейните „органи“ не се намери поне елин трезвомислещ, който да им каже, че такива съдебни дела биха били смешни, ако не бяха отвратителни и можеха само да покрийт с неизличим позор „храбрите борци против фашизма и капитализма“.

Съседът, който изразяваше съмнения по отношение психическия статус на о.з. капитан Аспарух Митрушинов беше също земеделец и се казваше Евтим Арсов от с. Трекляно, Кюстендилско. Само, че той беше човек от съвършено различен калибър. Докато бай Аспарух беше гротескна и комична фигура, Евтим беше трагично-героична личност, която завърши и живота си по един героичен и трагичен начин в началото на 1959 година, но затова ще стане дума по-нататък. Евтим Арсов беше един от кумирите на младите земеделци, дълбоко обичан и уважаван от тях и макар, че не признавах никакви кумири, трябва да кажа, заслужаваше уважението с което се ползваше. Роден през 1914 година в това голямо и будно село в чиято гимназия по едно време според собствените му думи земсисти и анархисти делели мегдан, Евтим беше постъпил в Софийския университет, където беше оглавил Академичния съюз на БЗНС. След 9.IX.1944 г. го кооптирали в Постоянното Присъствие (ПП) на съюза. На лицето му беше изписана доброта и някаква моминска свенливост. Той беше високонравствена личност за която мо-

ралното поведение беше по-ценно от живота. В този смисъл Евтим беше рядко изключение сред политическата фауна. Влачен по лагерите след забраната на БЗНС на обесения в ранната есен на 1947 г. Никола Петков, заради отказа си да се нареди сред Обовите подлоги на болшевиките, Арсов беше арестуван отново през 1949 година и след едно садистично „следствие“ – осъден на 20 години затвор за възстановяване на нелегално ПП на Земеделския съюз. От неговият процес вече познавах от Белене Иван Костов, а в последствие се запознах и с някои от другарите им, като двамата министри от първото и последно ОФ-правителство Борис Бумбаров и Ангел Държански, депутатите от VI Велико Народно Събрание Мишел Михайлов и Кочо Бонев, които също бяха с нас „Зад завесата“. Доколкото можех да схвана, процеси като техния бяха чист полицейски монтаж или „бидон“ (т.е. празна тенекия, както казват французите). Монтаж, поръчан от Политбюро на БКП, за да бъдат смазани противниците им и принудени да капитулират. Изпълнението на тази задача, която на партийния език се наричаше „превъзпитание и приобщаване“ към ОФ на съгрешилите буржоазни и дребнобуржоазни политици и техните последователи, за да се постигне „морално-политическото единство на народа“, беше възложена на джелатите от тъмното ведомство на „6 септември“ и „Гурко“. От превъзпитателния режим, Евтим беше получил една тежка, кървяща язва и туберкулоза на червата от които се измъчваше зверски...

Третият съкилийник и мой непосредствен съсед Атанас Димитров, се оказа анархист. Роден през 1920 г. в село Чадър Могила, което впоследствие беше станало квартал от Стара Загора, Атанас беше пролетарий – тютюноработник, дошъл при нас от средите на БКП малко след установяването на нейната ОФ-власт. Взел участие в обезоръжаването на старозагорския гарнизон и полиция на 9.IX.1944 г., той постъпва в милицията, мислейки че тя ще бъде образувана от въоръжения народ, без да се откъсва от производството и без да бъде заплащана, както чувал, че е било в Испания по време на революцията от 1936-39 година. Съвсем скоро Атанас, разбрал измамата, установил че старата полиция и новата „народна милиция“ се различават само по цвета на униформите и фуражките и отвратен от алчността и кървавия произвол на новите властници, той напуснал тяхната партия, захвърлил мундира с пагоните и се превърнал от Павел в Савел, т.е. в яростен враг на новата религия и нейните архиереи и попове, участвал в организирането на протести и стачки с колегите си от тютюневия бранш и отправял гневни филипки срещу лумпените, дошли на власт в името на Свободата, Равенството и Братството, а всъщност експроприирали властта и богатствата на буржоазията за лична и семейна употреба. Но, оялите се лумпени не търпят подобни „изменници“, особено когато поставят под въпрос привилегиите и господарлъка им. Атанас Димитров бил един от първите, които „народната власт“ изпраща в току що откритите наново и умножени на куб концентрационни лагери за „антипартийните, антидържавните и антинародни вражески елементи“. След пет годишен престой в тях Атанас бил освободен, но навън партийните секретари и копоите не му давали работа, надявайки се, че гладът ще го усмири и направи склонен на компромиси. Вместо да моли, нашият анархист решил да избяга нелегално през турската граница и за целта използвал канал, който се

оказал провален. Заловен при опит за бягство, той бил осъден на 10 години затвор през 1951 г. и от тогава до моето пристигане в Пазарджишкия затвор Атанас беше от постоянните обитатели на режимните отделения.

Такава беше компанията в която попаднах и от която разбрах, че администрацията изолирала „Зад завесата“ тези, които по нейна преценка били закоравели врагове на „социализма“ и „Пролетарската диктатура“, за да ги накаже и лиши от възможност да упражняват злотворното си влияние върху останалите затворници. Ще си призная, че се чувствах поласкан от високото мнение, което копоите имаха за мене... Не можех да се оплача и от хората с които джандарите ме поставиха в принудително съжителство.

Глава XXXIII

ЖИВОТЪТ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ ...

В 13 часа следобед на следващия ден ни изведоха „на каре“, което в Пазарджишкия затвор беше окръжност с диаметър около 20 метра. „Правилникът за вътрешния ред“ ни разрешаваше ежедневно да обикаляме по нея в течение на час и половина като конете около големите кладенци с които селяните в Любимец напояваха зеленчуковите си градини и бостаните. Но всякакви разговори със затворниците от другите килии бяха абсолютно забранени и се наказваха строго. За да ги предотвратят един надзирател заставаше в центъра на кръга и друг на стълбището. В залавянето на нарушителите им помагаше „байкалеца“ от вишката, която се издигаше в ъгъла на затворническия двор в който беше и нашето „каре“. Всеки заловен да размени дума със съседите си от другите килии се изпращаше моментално в карцера, обикновено за 14 денонощия. Разхождащите се по двойки затворници бяха от една и съща килия. Двадесет и двете наказателни килии се отваряха „шахматно“ – от ляво и от дясно – след №22 излизаше №1, после №21 и зад обитателите `и се нареждаха затворниците от килия №2 и т.н., докато се стигнеше до №1 2 и нашата 11 -та килия. В този първи ден бяхме с Атанас, който ми представяше тези от наказаните, за които бе успял да научи по нещо. Точно пред нас, на няколко метра вървяха двама млади мъже в Ботевата възраст. Атанас ми каза, че са легионери, левият от които бил панагюрец. Попитах го за името му и когато го назова – Иван Раленков, се сетих, че е един от осъдените до живот по процеса на Стоян Ильов, когото бяха екзекутирали преди три години в пловдивския затвор. Другарят му – Стефан Вълков – бил от голямата асеновградска конспирация. Пред тях вървеше двойката на другите им съкилийници. По-възрастният, с бяла глава и барета като тези на специалните части, бил Йосиф Робев – от Цанковия сговор и председател на Съюза на запасните подофицери от царската армия, а другарят му – селянин от Добруджа с нес-

покойно шарещи очи. Причините за неговото уединение в наказателното отделение не били ясни. Съкилийниците му считали, че е доносник. Атанас ми поясни, че обикновено, администрацията комплектовала килиите така, че във всяка да има по един, който да я осведомява за разговорите. Но разконспирирането им не било толкова трудна задача и общо взето „слушалките“ се знаели. Попитах го като ги разкрият не ги ли бият. Отговори ми, че това трябвало да става тайно и при подходяща обстановка, защото ДС налагала зверски наказания за побой над секретните и сътрудници. Нали техните предателства са една от главните опори на марксистическия „социализъм“. Сам, най-отпред, се разхождаше петият от килията – Мишел Михайлов, член на Постоянното присъствие на БЗНС (Никола Петков) и бивш народен представител от опозицията. Среден на ръст с плетена шапка, която скриваше чело на интелигентно, слабо лице с фини черти, той бил богат, френски възпитаник. Един от финансовите стълбове на Земеделския Съюз и от малцината български интелектуалци присъединил се без всякаква корист към каузата на българските селяни. Този си благороден жест сега изплащаше с 20-годишна присъда по същия процес в който беше и Евтим. Пред тази петорка, вървеше сам нашият съсед от килия №10, а зад нас – хората от челната килия №22. Съседът беше висок, строен, с побелели дебели вежди и мустаци мъж на около 60 години. Впечатляваше красивия му профил с леко гърбав нос и лице с цвят на индианец. Скалпът му беше от набръчкана кожа, покриваща остригания правилен череп. Това беше известният от учебниците по нова и най-нова история на България Димитър Гичев. Водачът на дясното крило на Земеделския съюз – „Врабча 1“, който беше една от главните фигури в правителството на Народния блок, а по-късно и министър в последния преддеветосептемврийски кабинет на Муравиев за което „Народният съд“ го бе осъдил на една година затвор. Сега излежаваше новата, заменена с 20 години, доживотна присъда „за конспирация“. Присъдена му чрез монтиран процес, защото беше Димитър Гичев – един от водачите на ОФ-опозицията след обединението му с Никола Петков. В последната 22-а, станала както в библията първа килия на карето, бяха събрани четирима социалдемократи – Иван Копринков и Петър Братков, и двамата депутати от опозицията във VI ВНС. Те бяха осъдени с процеса на Коста Лулчев от който познавах вече д-р Петър Дертлиев. Другите двама бяха последният редактор на в-к „Свободен народ“ – адвокатът Тимчо Тимнев и единствения работник от осъдените членове на Българската Работническа Социалдемократическа Партия (БРСДП) Стефан Скерлев.

Направи ми впечатление, че по едно време, тези от затворниците, които бяха със шапки, поради студа, започваха да ги свалят всеки път, когато минаваха под прозореца на административното крило на затвора. Приближавайки го, вдигнах глава и видях през стъклата застанал в наполеонска поза с чекистката си униформа и синя фуражка, бившият майстор на надгробни паметници и настоящ началник на пазарджишката тюрма – капитан Георги Попов. Тоя сукин син беше издал, подобно Геслер от Шилеровия „Вилхелм Тел“, заповед да му се сваля шапка и неизпълняващите я, се наказваха с карцер. Тези от затворниците, които искаха да си спестят това унижение, обикаляха карето гологлави в пронизващия студ. Какво ли не е в състояние да из-

мисли облеченият в неограничена власт простак, за да избие комплексите си за малоценност и задоволи патологичната воля за господство.

Когато на другия ден излязохме отново на карето, в първия момент се изненадах, че виждам сред обикалящите в кръг затворници бай Иван Костов и д-р Дертлиев. Те бяха дошли със следващата партида от Белене и моето изпращане в този затвор може би не се дължеше само на наводнението и на болестта ми. Махнахме си за поздрав. Бай Иван беше поставен в килия №3 с неколцина офицери, които бяха получили прозвището „Хунтата“, а Доктора – в килия №6 с две кюрета от католическия процес. Карето или „Хорото“ на затворниците от пазарджишкото режимно отделение наистина представляваше интересна илюстрация на нашата политическа история и както ще стане ясно по-късно – побългарена версия на световния идеен живот през последния век. Картината наподобяваше човешката върволица, изрисувана върху обложката на популярната „История на човечеството“ от Хендрик Ван Лун.

На новопристигналите поставяха номера и им разрешавах да изпратят уведомителна картичка за новото „местожителство“, адрес и полагащите им се, според разряда, право на писмо, колет и ден на свиждане. В Пазарджишкия затвор аз бях Г-63, а в софийския №701. „Зад завесата“ нямаше право да четем вестници и списания, но ни разрешавах да ползваме книги от библиотеката на затвора, която, въпреки системните прочиствания, предлагаше все още по някоя ценна книга, завещана и от предшествениците ни. За връщане на прочетените и получаване на нови книги ни водеха покилийно всеки вторник. Когато се качих за пръв път с другите на първия етаж, се зарадвах истински, виждайки, че библиотекар е изгубилият се от погледа ми стар познат от софийското режимно – редакторът на в-к „Дързост“ – Кольо Казанджиев. Представих го на съкилийниците си и от този ден Кольо ни заделяше за прочит всяка по-интересна книга, която му връщаха колегите от всичките шест отделения на пазарджишкия затвор, едното от които – на първия етаж срещу нашето – беше за криминални.

Все пак интересните книги не бяха толкова много, а и бяха от най-различно естество, което не позволяваше никаква системна работа с тях. Затова след като ги изчетох – бях запазил жаждата си и поглъщах по една книга за ден-два – се заех с единствената литература, която администрацията беше набавила в изобилие – марксистическата. Снабдих се с тетрадки и моливи от лафката и реших по някогашния съвет на Радко „Черното“ да си разчистя сметките с „класиците“, за които имах освен определени знания и предостатъчно време. Започнах с Ленин. (Прочитът на Сталин не си струваше денгубите – неговата теоретична мисъл беше на фелдфебелско или на файтонджийско ниво.) Четях със записки и бележки, докато в течение на следващите шест месеца не конспектирах всичките му томове от неговите събрани съчинения в Четвъртото им издание. Другарите ми ме поднасяха и ме питаха да не съм намислил да се самопревъзпитам. Напълних две дузини тетрадки и мисля, че разчлених, анализирах и преодолях без остатък главния теоретик на болшевиизма или както още казваха – „революционния“ марксизъм. Споровете с неговите полицейски адепти в затвора станаха за мене играчка, а както ще се види по-на-

татък, и тези с университетските преподаватели по „Истмат“ (исторически материализъм) завършваха за тях „с капо“, което ми струваше доста тежки и нечовешки наказания и в края на краищата завършиха със забрана да се докосвам до „класиците“, които съм четял „като дявола, евангелието“. Може би, ако имаше повече четци на класиците като дявола, щяха и тях („класиците“, а навярно и четците), да ги заключат в мазата, претопят или изгорят, както постъпваха с другите непрочистени книги от индекса на забранена литература, заради еретическите им слова. Набелязването на подлежащите на изземване книги, разбира се, не можеше да бъде дело на каменаря Попов, нито на подведомствените му тъпанари-гъмничари. Вместо тях, това извършваха престараваци се мръсници сред затворниците, които правеха своите доноси и срещу книгите. Няма да забравя деня, когато „ръководството“ беше натоварило старшията Спасов с изземването на случайно спасилото се от крематориума чак до 1954 г. томче „Макиавели“ от библиотека „Безсмъртни мисли“. Спасов дереше тревожно гърлото си, произнасяйки артикулирано по своему с ударения върху началните срички на разчленения на две флорентинец: „У когото е книгата М`акя В`ели, да я предаде веднага!“ Старшията очевидно мислеше, че става дума за някой от Ванчемихайловистките комити, когото м`акя му го в`ели...

Освен с четене, в килиите си разказвахме различни истории и премеждия, в повечето случаи политически или идейно оцветени или, макар и рядко, пламваха спорове, които понякога бяха доста съдържателни.

У Ефтим имаше толерантност и мъдрост, която съответстваше по-скоро на старец, но веднъж успях и него да извадя от равновесие. Може би на подбив, един ден той подхвърли хаплива бележка по повод старателното ми и из основи щудиране на Ленин. Отговорих му, че познаването на врага смятам за абсолютно необходимо. А класическата марксистка теория, включително и ленинската `и ревизия, не е за подценяване и който иска да се бори ефикасно с поинтелигентните `и привърженици, задължително трябва да я познава по-добре от тях. И допълних:

– Виж, същото не е необходимо за смехотворните съчинения на вашия диуретик Стамболийски.

Евтим се изчерви, както никога и с повишен тон ми отвърна:

– Не може така да се говори за един мъченик, а и какво си чел ти от него?

– Мисля, че „Политически партии и съсловни организации“ ми стигат напълно. Ти си достатъчно интелигентен, за да разбереш, че писания от рода: „Човек се бори за три неща в живота си: за власт, за имот и за жена“, са на нивото на гимназист, при това с успех – „среден 3“.

– Той пише за народа, иска да бъде разбран и от последния селянин от най-забутаното добруджанско село...

– Затова ли е илюстрирал мисълта си с цитати и герои от „Парижките потайности“ на Евгени Сю? Защото нашите селяни си лягат и стават ката ден с булевардните му романи. Хайде остави тая, ако искаш да говорим сериозно за социалните теории.

– А не искаш ли да говорим сериозно за социалните движения, за каквото и вашата секта иска да мине.

– Нямам нищо против. Ще ти кажа обаче, че вашето съсловно движение или организация, която няма свои дубликати никъде по света, дължи устойчивостта и ореола си, според мене, само на престъпните грешки на българската буржоазия и на болшевиките.

– Какво искаш да кажеш?

– Само това, че ако не бяха заклали Стамболийски и обесили Никола Петков, едва ли щяхте да сте това, което сте днес. Но не забравяй, че дори кокалите на светците се износват... Музата на историята се нуждае от костите и кръвта на нови и нови мъченици.

Моят безцеремонен език обиди Евтим и той дълго не ми говореше. Трябваше да му се извиня, защото, както казах вече, той беше изключение сред политиците. Което и сторих, иначе сигурно щях да съжалявам само след няколко години, когато това щеше да бъде невъзможно, защото щеше да ни напусне и да отиде в безсмъртието.

С бъдещия външен и по съвместителство военен министър, не спорех, оставях го да развива безпрепятствено своите планове и концепции за бъдещето, които предизвикваха острите реакции на Арсов, той считаше, че Митрушинов уронва престижа на БЗНС. Но повечето пъти превръщахме този род разговори в смешки и аз му казвах: В политиката ти си по-скоро Аспарух Лешников. На което о.з. капитан Аспарух Митрушинов реагираше с възмутен поглед и ме укоряваше за хулиганската ми невъзпитаност. Ако не друго, пред белите му коси да съм се засрамил. Имал внучка на моите години. С тази внучка го вземаха за мезе младите земсисти, които казваха, че искат да му стават зетьове. Но общо взето, дядката носеше майтапи, а и от него, въпреки налягащата го склероза, можеха да се чуят интересни истории, които бе преживял през дългия си живот. Една от тях беше за времето през Първата световна война. Тогава той бил началник на охраната на превърнатата в затвор „Черна Джамия“ (сега храм „Свети Седмочисленици“, в градинката срещу МВР). Та през службата му се паднало да бъде дежурен в нощта на екзекуцията на осъдения на смърт, чрез обесване, Викенти поп Анастасов. Викенти бил анархист, а присъдата си получил заради атентата в столичното казино, в знак на протест срещу войната. (Между жертвите имало и генерали, а атентаторът се целел в цар Фердинанд.) Та когато дошъл часът на обесването, младият тогава капитан Митрушинов на който съвсем наскоро се бил родил първородния му син, както ни разказваше, се чувствал безкрайно неудобно и поискал да се извини по някакъв начин пред смъртника. Някъде към полунощ той влязъл при него в килията и започнал да му обяснява, че би дал мило и драго, да не е тук тази нощ:

– За пръв път в живота ми се случва и не съм на себе си...

– Кураж капитане – му казал Викенти – и на мене ми е за пръв път.

Поотпуснал се от черния хумор, дядо Митрушинов извадил табакерата си и предложил на осъдения да изпушат по цигара, но Викенти я отклонил и му рекъл: „Благодаря, капитане, вредят ми на здравето...“

Така, разказваше нашият съкилийник, Викенти поп Анастасов тръгнал с шеги към бесилото, когато палачът, прокурора, директорът на затвора, лекаря, който трябвало да констатира смъртта и свещеникът, дошли да го изведат от килията. Когато осъденият се качил на скованата за целта табуретка и палачът нахлузил примката на шията му, към тях се приближил светиня му, за да го изповяда. С поглед Викенти го спрял и казал:

– Отче попе, аз грехове пред народа нямам. По-добре комкай господата на които пожелавам, когато дойде техния ред, да се държат като м...

Прокурорът, комуто не се слушали речи, дал знак и палачът ритнал табуретката и стегналото гърлото въже, прекъснало последната фраза. Така и не се разбра дали Викенти искаше да ни каже, дръжете се като мене или като мъже – завърши своя разказ о.з. капитан Аспарух Митрушинов и само по лицето му премина гърч при спомена от онази нощ в Черната Джамия с близо 40-годишна давност.

Не всички истории обаче бяха толкова стародавни. Евтим ни разказа за протестния митинг на 6 септември 1944 г. на който и той взел участие от името на Академичния съюз на БЗНС. Събралото се на площад „Славейков“ и съседните улици множество от около две хиляди души, слушало жадно ораторите, които вещаели близкия край на царската тирания и приветствали изгряващата свобода над изстрадалото отечество. В отговор, тълпата скандирала „Смърт на фашизма, Свобода на народа!“ Но внезапно това предпразнично тържество завършило по най-неочакван начин. Чул се сърцераздирателен крясък:

– Другари, ще ни връхлети конна полиция с обнажени шашки.

Това било достатъчно, за да започне паническо бягство, при което имало съборени на земята и стъпкани хора. Антифашистите се изнасяли с главоломна скорост по всички улици и улички които водели към площада. Когато тълпата се стопила, откъм „Раковска“ можело да се видят двама, идващи на коне стражари в тъмносините си униформи. Така завършил първият предреволюционен митинг или както казваше Евтим Арсов:

– Зададох се двама страшни джандари, а ние бяхме само... 2000 самички революционери. Какво друго ни оставаше, освен да си плюем на петите и изпразним моментално площада.

Атанас добави, че страхът в този исторически момент не е бил присъщ само на антифашистите. В Стара Загора, където на връх 9.IX.1944 г. той участвал в разоръжаването на полицейските участъци и овладяването на казармата, видял как непълнолетни, почти деца, арестували доблестното офицерство на НЦВ от старозагорския гарнизон и то се предавало на заколение като безсловесен добитък...

По веднъж на две седмици в отделението идваше бръснар. Нас не ни водеха в бръснарницата на втория етаж, да не би случайно да срещнем някой познат от другите отделения. По изключение ни бръснаха извънредно, когато домашните на някой от нас са дошли на свиждане. Администрацията държеше на фасадата пред непосветените в това което ставаше зад стените на затвора. А ставашото не беше от най-веселото. Обикновено в такива наказателни отделения като „Зад завесата“, тя налагаше системно и регулярно наказания като отнемане правото на колети, пари, писма и свиждания с домашните и в добавка карцери. Резултатът, който скоро щях да почувствам и аз, беше глад, изтощение, болести и накрая – както ни се заканваха – изнасяне нощем с краката напред на по-малко издръжливите колеги с каручка в която е впрегнато станалото нарицателно Бяло конче. То отвеждаше поредния нещастник към незнайно гробище. Най-чести жертви ставаха възрастните и стари хора, но оная с косата не прощаваше и на младите. „Зад завесата“ се славеше с високата си смъртност, но колко бяха завършилите земния си път в този кръг на „социалистическия“ ад или „Подземен рай“, както го наричаше един приятел, не е известно и днес – в епохата на Пазарната демокрация. Нейните лидери се бяха споразумели още на „Кръглата маса“ и после в „Шареното Политбюро“ да затворят страницата. Броят на мъртвците, както и техните безименни гробове са все още „Класифицирана информация“, над чиято тайна бди не само ехидно усмихващата се г-жа Цвета Маркова.

Та при едно от регулярните, поголовни двуседмични бръснения, които започваха в обратния ред, по низходящите номера на килиите, след като бръснаря, който беше разположил стола си до остъклената решетка срещу нашата 11-а килия ни беше обръснал, докато се миехме на чешмите в тоалетната, надзирателят Пенчо, който беше дежурен този ден, отвори съседната килия №10 и изкомандва:

– Хайде бе, Ляпчев, излизай!

– Аз не съм Ляпчев, а Гичев – го поправи съседът, но Пенчо си знаеше неговата:

– Гичев, Ляпчев, все едно, излизай бърже!

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 17.V.1954 г. тате отправя молба до Г. Попов в затвора Пазарджик. В нея той му обяснява, че съм преведен в поверения му затвор неизлекуван (Доктора не вярва ни най-малко

на писмото на копия Николов от Белене. Той е наясно, че насреща си имаме убийци, които нямат кураж да поемат отговорността за извършените убийства. (Затова при тях всичко е „строго поверително“ и до... Днес.) В името на бащината си любов, той се унижава да моли пазарджишкия „каменар“ за смекчаване на режима ми и получаване на храна и лекарства, или да бъда преведен в лазарета. И му отправя... „другарските си почитания“. Едва ли щеше да го направи, ако да знаеше що за говедо е тукашния онбашия. Що се отнася до мене, аз съм искал от близките си да отправят своите протести само срещу извънсъдебната екзекуция, пред която съм бил изправян многократно...

На 19.V.1954 г. бившият майстор на надгробни паметници Попов поставя резолюция върху молбата на Доктора: К.Д. („Към Дело“), тоест да се остави без отговор и се препрати на панагюрските „гробари“ от местната група на ДС.

*

В отговор на неговата настойчивост, за да го откажат от син му, панагюрските заптиета засилват „мероприятията“ си срещу лицето д-р Константин Георгиев „по линия на югославското разузнаване“. На 4.X.1954 г. панагюрската тройка Джурков-Наков-Гевечанов пише „Справка“ за ЛАР „ШПИОНИН“, т.е. за баща ми. (NB Мръсни свине, които и служебно, и партийно бяха агенти и доносници на СССР! Те обвиняват Доктора в упражняване на техния занаят с което се гордееха.) По-долу следват техните „основания“:

В „Справката“ копоите твърдят съвсем категорично, че „дейността на терористическата група“ и нашите бомбени актове са „били известни на тате и той не е направил нищо за осуетяване на вражеските ни намерения и актове“. Доказателствата? – Ето ги: „известно време след арестуването ни, в-к „Джумхуриет“ помества телеграма на Танюг за бомбата срещу статуята на Сталин. В изпълнение на резолюцията на др. министър (Георги Цанков): **„Да се провери как е възможно да стават работите у нас достояние зад граница и се проверят всички сигнали“**, беше открита ЛАР срещу д-р Константин Георгиев, **„в който имаме голямо съмнение да е автор на горното съобщение и май е в услуга на югославското разузнаване.“**

*

Следват „Справка“ на лейт. М. Ватов – ст. ОР при група ДС-Панагюрище и „Постановление“ от една и съща дата 4.X.1954 г. В първата се прави отчет за резултатите от проведените „Мероприятия“ срещу Доктора като обект на ЛАР „Шпионин“, а във второто се постановява „прерастването му в Дело за Оперативно Наблюдение – ДОН „Шпионин“, изготвено от лейт. Петър Райчев, ОР (оперативен „работник“) при група ДС – Панагюрище, което е съгласувано с двамата по-старши от трите хубавци в предишната „справка“. Както се изисква от „регламента за работа в канибалската кухня“, то е утвърдено от висшестоящия бимбашия и шеф на Пловдивската ДС, подполк. Д. Стоилов.

Тъй като в този род „документи на бившата ДС“ обикновено се повтарят „биографични данни“ от предходните (виж „Справката“ в „Интермецо“ към глава XXIII!), при цитирането им ще отбелязваме само новите моменти, които най-често са изсмукани от пръстите на „трудещите се“ копои и в повечето от случаите, противоречат на предишните „данни“.

В „Справката“ се установи, че:

1/ Приятелските и интимни връзки на обекта от града ни и вън от него са все вражески настроени.

2/ В проучването на ДС – Благоевград се съобщаваши, че д-р Георгиев има близки да живеят в капиталистическите страни, а след това при второто проучване с цел установяване местожителството и имената им, се оказа, че нямал такива...

3/ От провежданото от 25.I.1954 г. „мероприятие 9“ (отваряне кореспонденцията на „обекта“) до сега няма данни за провеждане вражеска дейност.

*4/ От проучването от ДС – Свиленград, Георгиев е членувал в нелегална група и е имал намерение да мине границата – потвърдено със свидетелски показания (макар че в биографичните данни в „Справката“ на стр. 2 пише, че: „**В морално и криминално отношение не е уличен... и че не е осъждан и не е въдворяван.**“ – редове 6–10).*

5/ В разпита на сина ГКГ в затвора твърди, че баща му не е бил извест`ен за вражеските му намерения преди да бъде съден.

б/ От показанията на д-р Маринов – главен лекар на държ. Болница в П-ще е видно, че обекта говори с възхищение, че получавал много хубави списания преди 9.IX.1944 г. от фашистка Германия, Франция и Америка (макар, че Доктора не знаеше френски и английски). Отричал напредничавата медицина на

СССР и възхвалявал тази на западните демокрации и не и спускал момента да критикува реда установен от Партията и народното Правителство. (NB Партия и Правителство са с главни букви, а народ – с малка. „Всекиму своето!“)

От изказванията на д-р Маринов е видно, че след осъждането на сина му обекта в никой случай не го е упреждал, че е извършил вражеско деяние, а осъжда властта, която го била разсипала и унищожила. До преди 2 месеца няхаме агентура, която да е близка на обекта и не се разработваши добре, но в настоящия момент се създават връзки на информатор „Альоша“, който е в близки отношения с обекта като ще му се даде линия на поведение с цел да може да узнава намеренията на Георгиев и най-вече да разбере той ли е дал съобщението, което е направено от Анадолската Телеграфна Агенция (АТА) в Белград. Тъй като от досегашното разработване на обекта не се установи всецялостната му вражеска

дейност, не е изяснено дали той е дал съобщението в Белград и че представлява обект за наблюдение беше изготвено постановление за ДОН – по същата линия и под същия псевдоним.“

Следват подписи и печати.

По данни от „Постановлението“ доктор Константин Георгиев „*произхожда от средно чиновническо градско семейство*“ (NB което вече само по себе си е подозрително!) и „*първоначалното му добро отношение към прогресивното движение*“ се променя след „*оженването му за чорбаджийска дъщеря от София и под нейно давление се откъсва от трудещите се маси...*“ В Панагюрище „*винаги дружи с вражески настроени елементи и цялото му семейство е вражески настроено против народната власт*“.

„Тъй като и синът на обекта е задържан и понастоящем е в затвора, **имаме повод да мислим, че тези данни (антрефилето във в-к „Джумхуриет“)** **чуждото разузнаване е получило чрез Доктора и че същия не е изключено да се явява като агент на чуждото разузнаване, а освен това следването му медицина в Германия ни дава повод да мислим, че той е в услуга на капиталистическите разведки.**“ След тези силогизми на полицейските „мислители“, на които и самият майстор на диалектичката логика – Хегел би могъл да завиди, следва „Постановлението“ за въпросното „*прерастване на ЛАР в ДОН на 4.X.1954 г. по същата линия на отделение II (Югославско разузнаване)*“, **макар „че от досегашното разработване на обекта не се установява вражеската му дейност, но несъмнено си остава заклед враг на народната власт.**“ Като четете човек цялата тази злокобна злонамереност на мръсниците, образувачи „щита и меча на диктатурата“, които се надпреварват да „удовлетворят“ оня кентавър между глиган и палач – тогавашния министър на вътрешните „работи“ – Георги Цанков – с единствената цел да си окачат още някой медал (с полагаемата се рента) и да си лепнат някоя и друга звездичка „за честта на пагона“, **не може да не стигне до заключението, че единственото средство за общуване с тях може да бъде само... бреникето за диви свине...**

*

Глава XXXIV

СПОРОВЕ И ПЛАНОВЕ ЗА БЪДЕЩЕТО

Дневният порцион на неработещия затворник през 1953–1954 г. беше 26 стотинки. Затворническата храна, която можеше да се приготви с тях позволяваше да си набавим не пове-

че от 1000 калории, а на младия организъм му трябваша поне 2500. При това положение ние бяхме постоянно гладни. Отслабването ни беше видимо. Някои с черен хумор казваха, че сме заприличали на „манекени на Освиенцим“. Телесното ни тегло се стопяваше, стремейки се към някакъв „оптимум“, при който организъмът може да съществува с тези хиляда калории. Затворниците, които не можеха да свикнат с това хронично изгладняване и да постигнат въпросния тегловен „оптимум“ бяха осъдени. За тези, които бяхме „Зад завесата“ беше ограничен и достъпа до лафката. Парите, които получавахме от близките си често оставаха неизползвани. Веднъж месечно, надзирателите приемаха сумите и записаните на лист поръчки за всяка килия и изпращаха кофтите „на пазар“. На връщане от лафката той най-често казваше, че повечето от поръчаните неща ги няма. Имало цигари, вакса за обуца, клечки за зъби и от време навреме ябълков мармалад като този от който през ден ни даваха по 20–30 грама за закуска. Към това се прибавяха студа през зимата и болестите, а както казах вече, още с пристигането всички лекарства с които дойдох от Белене ми бяха иззети. С това тъмничарите се надяваха болестта да довърши тяхната работа и да ме изведат от тъмницата с краката напред, както го бяха сторили с мнозина от обитателите на наказателните отделения. Затова, още на първото свиждане с нашите им казах да отправят едно протестно писмо до главния прокурор срещу режима на който съм подложен. Тогава, надзирателят, който се разхождаше между двойната решетка на „маймунарника“, където ставаха свижданията, прекъсна нашето.

Месец по-късно, наказателното отделение бе посетено от заместник-окръжния прокурор Парпулов – панагюрец, когото не познавах. Придружаваше го заместник-началника „по режима“ на затвора – лейтенант Караславов (казваха че били роднина с писателя). Когато минаха край нашата килия, прокурорът попита има ли от какво да се оплачем. Казах му, че съм болен и са ме лишили от изпратените от баща ми лекарства и добавих, че дори осъдените на смърт имат право на лечение до екзекуцията. Той записа нещо в бележника си, но от това нямаше никакви последици. Визитата на прокурора беше чиста формалност и имитираше юридически надзор. Иначе той, както и съдиите, беше съучастник, помагач и укривател на безкръвните убийства на екзекуторите от ДС-администрацията на затворите. Че се касаеше именно за убийства, установих пак през тези дни от края на март 1954 г., когато в кабинета на началника бях извикан от инспектора по режимите към отдел „Затвори“ – майор Рангелов. Този тип, както и всички като него, беше офицер от ДС. Той направи кариера върху трупове и стигна до чин полковник и зам.-началник на отдела. Когато влязох в началническия кабинет Рангелов беше сам и разположил се в началническото кресло. Той ме покани да седна на стола срещу бюрото му, но аз отказах всякакви „любезности“ и останах прав. Тогава ми каза, че с това си държание подписвам смъртната си присъда и че тук „зад завесата“ ще бъде края ми. В последствие, при различни обстоятелства, щяхме да се срещаме многократно, но за сблъсъците с него – по-късно. Тези, които го познаваха добре, казваха, че зад приличната фасада на висок, леко поохранен и симпатичен мъж, се крие истински садист. „Преди 9-и“ Рангелов бил помощник-фармацевт, който попаднал в затвора за някаква ремсистка конспирация и лежал около година. След „славното народно

антифашистко въстание” го ангажирали в „органите“, откъдето го насочили към богоугодните заведения за унищожение на пленените врагове на „народната власт“. Нещо, което той и останалите чекисти от отдел „Затвори“ извършваха системно и педантично с „чисти ръце, хладен ум и горещи сърца“...

Въпреки стечението на всички тези обстоятелства, аз се съвземах и към началото на лятото, макар и 60-килограмов, бях „клинично здрав“. Младият организъм удържа победа над болестта и когато следващия път се срещнахме с Рангелов в изострения от него разговор, му казах:

– Както виждате, въпреки всичко аз съм жив.

– Докога? – ме попита той – Имаш още 18 години.

– Не се знае, аз ли ще ги излежа всичките, а и Вие мислили ли сте, че въпреки обещанията Ви, мога да оживея...

– Ти какво, заканваш ли се? Не са такива обстоятелствата Константинов.

– Заканите са ваш патент, аз само напомням, че „ОБСТОЯТЕЛСТВАТА“ в човешката история са едно от най-непостоянните неща.

Инспекторът ме изгони от кабинета с нови закани. За известно време убих желанието му да се среща с мене.

В килята и по карето продължаваха разговорите ни с Евтим за демокрацията и революцията. Той явно искаше да провери силата на аргументите и убедителността на тезите ни. Питаше ме защо след като ще имаме свобода на словото и на организиране, не овладеем болшинството и тогава по мирен път да въведем „анархията“ и решим социалния въпрос? Отговорях му, че свободата, гарантирана от тяхната конституция (при условие, че се спазва) е парична. Най-вече за тези, които имат властта и богатствата, които също са една от формите на власт на човек над човека. Само тези господа-другари притежават реалната възможност да определят така нареченото обществено мнение и поведение, както и силата да принудят с помощта на държавните институции зависимите, подчинените, лишените от власт и пари да спазват реда и законите, които са създали за защита на привилегированото си положение. На примера със Стамбулски, който овладял народа с идеите си, без да е разполагал с власт и пари, възразявах:

– Точно този пример с печалния си завършек, доказва, че държавата и капиталът не търпят даже само реформаторски експерименти, нито най-малкото накърняване на интересите им. Какво ли пък биха правили при едно хипотетично „анархизиране“ на болшинството? Не, Евтиме, ние илюзии спрямо демократичността на властници и буржоа нямаме. Те могат да изфабрикуват каквито си искат закони, като този срещу разбойниците и да ни преследват, гонят и избиват

като побеснели кучета... на законно основание. Всичко това се е повтаряло неведнъж в историята и не само срещу нас революционерите, но дори и срещу реформатори, какъвто беше Стамболийски.

Освен това борбата на Стамболийски беше борба за властта, собствеността и като приурка за... жените. Ние считаме, че нещата към които се стремите развърщават и ако успеете да ги овладеете, рано или късно по нищо няма да се различавате от тези срещу които се борите. Болшевиките, които надминаха всички свои предшественици, са най-добрият пример в това отношение. Затова, вместо избори на поредните властници, ние предлагаме на масите преките акции и пряката демокрация.

– В това, което казваш, има доста истина, но все пак, как бидейки малцинство и то незначително, ще наложите на останалите без диктатура, идеала към който се стремите?

– Във времена на криза, особено когато тя е достатъчно дълбока и властта е парализирана, масите „олевяват“ – под това понятие ние разбираме нарастване и концентриране на тяхното недоволство срещу държавата и капитала. Те осъзнават интересите си и дори стихийно създават форми на обществена и производствена организация, позволяващи им да решат проблемите на съществуването си. С една дума, те се революционизират. Точно това използваша болшевиките (ако щеш и вие земеделците след края на Първата световна война), за да овладеят властта и продължат живота на старата обществена система със съответни изменения. За да не се повтаря до безкрайност подобна гавра с надеждите и очакванията на „низшите“ класи, ние ще разрушим държавата, т.е. нейния апарат и институции, и ще призовем работниците да се вържат и овладеят фабриките, мините, заводите и земята, да ги пуснат в експлоатация за своя сметка и за тая на останалите белни слоеве, да решат жилищния въпрос, образованието, здравеопазването и всичко останало, което влиза в понятието Социален въпрос, посредством отнемане средствата и излишъците, лукса и охолството на богатите и най-вече на възможността им да експлоатират работниците, като същевременно бъдат заставени да работят – както всички останали – срещу еднакво възнаграждение за труда си и ползване на правата и свободите. И чак когато се създадат равни условия за съществуване и развитие за всички, не само за разполагащите с политическа, икономическа и духовна власт, чак тогава можем да говорим за свобода и права, за болшинства и малцинства.

– Нали разбираш, че тия, които вие наричате привилегировани, експлоататорски и потиснически класи или групи от населението ще се съпротивляват и ще си послужат с всички средства, не само, за да не позволят нарушаването на конституционния ред, но и вашата пропаганда срещу него. Още повече, ако волята на болшинството е за система на управление и решаване на социалните проблеми с консенсус между труда, капитала и властта.

– Мисля, че вече ти казах, но ако трябва ще бъда съвсем ясен... Ние не признаваме никакъв конституционен ред, институции, закони и болшинства, формирани с помощта на парите и

властта, на измамата и насилието – латентни или открити, в зависимост от остротата на социалните конфликти. Затова считаме, че имаме моралното и историческо право да работим срещу вчерашната и днешна система на капитала и държавността и да ги премахнем във всеки момент в който необходимите и достатъчни условия за социалната революция са на лице.

– А не мислите ли, че ние няма да се оставим току така да ни изпратите в гробищата. Още повече, че стратегия и тактика, градени върху вашата идеологическа концепция, ни развързват ръцете за да въведем извънредно положение и да ви поставим във от закона.

– Ние не искаме да ви погребваме. Освен ако схващате като погребение желанието ни да създадем равни условия за развитие и волеизявление на всички, особено за „низшите класи“, които и в най-демократичната държава са изключени практически от управлението на собствените им дела и проблеми. Що се касае до извънредните закони и военното положение, подобни мерки на властта не могат да ни изненадат. Ние нямаме никакво доверие към властниците, даже когато те са адепти на представителната демокрация. Затова, лично аз съм за нелегалност или за използване и на легалните възможности, докато те не са предприели мерките за които говоря, но винаги и при всички обстоятелства да съхраняваме нелегалната си организация, която единствена ще ни позволи да говорим и действваме „на равна нога“ и тогава, когато това не е по волята на притежателите на властта.

– Няма да ви е лесно, ако повечето от вас разсъждават по този начин.

– Нищо друго не очаквам и нищо друго не приемам, защото според мен, само революцията може да реши социалните и интернационални проблеми на човешкия род и защото я считам възможна при всяка революционна ситуация. Другото – просветителството, ако не е опортюнистична шмекерия, е равносилно на отлагането `и до гръцките Календи.

След този разговор по карето повече не разговаряхме с Евтим на тема революция и демокрация. Тацитно се споразумяхме да оставим това на бъдещето и да се съсредоточим на настоящето, което ни душеше „по равно“.

С дядо Митрушинов беше излишно да се разговаря и спори на каквато и да е тема, надхвърляща рамките на неговите разбирания, които бяха силно оцветени от казармата в която бе протекла младостта му, и които изглеждат смешни, когато нямаш властта да ги наложиш на другите.

Оставах ми системните разговори по въпроси за които можех да говоря единствено с Атанас. Тях водихме в продължение на много карета през близо две годишното ни съвместно пребиваване „Зад завесата“. Той, както вече споменах, беше съден за един несполучлив опит за бягство през турската граница, предшествано от неколкогодишното му пребиваване в концлагерите, което го беше превърнало в жива история на анархистическото движение „след 9-и“, която Атанас познаваше в детайли и която, общо взето, беше преминала зад телените мрежи или

зад решетките. От него за пръв път чух за събития и анархисти с част от които се запознах по-късно, след излизането ми вън от затвора или вън от страната, когато замених повторното си озоваване в тюрмата с това в емиграция. Нему разказвах и подлагахме на анализ всички наши действия и бездействия, които ни бяха довели зад решетките. Но най-много часове бяха посветени на бъдещето, което си представяхме по начин доста по-различен от това, което... се случи в действителност. Разговаряхме за набавянето на оръжие и пари по време на войната и в първите следвоенни дни. Мислехме, че ще имаме нужните сили, за да сложим ръка поне на печатната база на в-к „Труд“, както и на част от партийните сгради. „Посещението“ на казармените складове се подразбираше от само себе си. Обсъждахме характера и насочеността на нашата пропаганда и на организационната ни дейност. По мое предложение, освен федерализма като принцип и метод на организиране и решаване на проблемите, се опитвахме да намерим оптималните организационни структури с оглед нуждите на нелегалната борба в условия на диктатура. Сред които и налучкваната от мене мрежова конструкция на връзки между групите. Не пропуснахме и проблемите свързани с конспирацията и предателството. Разисквахме въпроса за съюзниците и принципите върху които можеха да се планират общи действия. Разбира се, най-често говорехме за това, какво можем и трябва да правим в случай, че започне войната, а ние сме все още в затворите, както и на другия ден след нея... Споделяхме впечатленията си от разговорите и споровете ни на различни теми с „колеги“ от другите партии и съюзи с които болшевиките ни бяха поставили в един колкото принудителен, толкова и полезен контакт зад стените на затвора, защото това съжителство позволяваше „щракането на идеи“ и обмен на мисли, аргументи и контрааргументи, каквито навън бяха немислими. Така можах да констатирам, че колкото сме по-отдалечени идейно едни от други с дадена група или организация, толкова по-малко имаше място за разговори и спорове. Нали Дурути казвал: „С диктатурата няма за какво да спорим, с нея ще се борим!“, подразбирайки въоръжената борба. И въпреки това, аз си позволявах, а понякога и предизвиквах спорове с тъмничарите – от генерала до сержанта надзирател, което ми струваше доста скъпо, както ще се види.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

„Характеристиките“, които се намират в „административните“ ни или затворнически досиета (за разлика от чекистките „разработки“ на ДС, които продължават и в тюрмите за... „заслужилите“ или „народни“ затворници, ако употребим „званията“, с които „народната власт удостоява артистите“), също са „работени“ от копои на тайната полиция, назначени на началнически длъжности в системата от соц. тюрми и концлагери, но не носят гриф „строго секретно или поверително“. Въпреки това, „демократизиралите се“ генерали, които оглавиха бившият отдел „Затвори“, който сега е към м-во на „Правосъдието и Европейската интеграция“, решиха да ги „засекретят“ и тях като „класифицирана информация“, чието разгласяване може „да застраши националната сигурност, териториалната цялост и най-вече... Конституционния ред!“.

Обикновено, тези писания на тайните милиционери бяха ежегодни или се сътворяваха при прехвърляне от един в друг затвор. Ето я, издадената в година II на моето затворничество, поредна, втора

II.

„Характеристика“

За Георги Константинов Георгиев, роден в Благоевград, живущ в Панагюрище

*Произхожда от **богато** семейство. Баща му е лекар, **закоравял фашист**, няколко пъти е въдворяван. Самият Георги е завършил средно образование в София. **Закоравял фанатизиран анархист**. В нищо не е съгласен с политиката на НВ хули и рОгае навсякъде. Стречи се да въздейства на **по-неукрепналите** и ги привлича към себе си. Осъден е по чл. 71 от НЗ на 20 години л. свобода. За това, че е членувал в нелегална организация и **искал да вдигне в въздуха паметника на др. Сталин**, в гр. София. Дружи с **най-закоравели врагове**.*

Гр. Пазарджик 29.X.1954 година

Началник: Зам.-началник:

Капитан Георги Попов Ст. лейт. Караславов

БЕЛЕЖКИ: Авторите на „Дипломата“, както личи от написаното в нея са полуграмотни... **ЗАКОРАВЕЛИ ИДИОТИ:** Тате е **забогатял** (навярно от голямата заплата в поликлиниката и четвъртинката от Хавлиената фабрика в П-ще). Той е и „**закоравял фашист**“, въдворяван **няколко пъти**, а аз също съм **сколасал да закоравея** на 21 години и съм „**искал да вдигна в въздуха...**“. Изобщо, всички са **ЗАКОРАВЕЛИ**. Много я обичат тая дума двамата копои -като я изпишат, все едно, че 3-3-3-застрелват някои 3-3-закоравели „3-3-злодеи“...

*

ЛИПСВА ХАРАКТЕРИСТИКА за 1955 година!, когато стана „смяна на караула“!
Поради обърканост на копоите!

Глава XXXV

СМЯНА НА СЪСТАВА В КИЛИЯ №11

Ежемесечно или през месец, джандарите ни извеждаха посред нощ от килиите, за да правят обиск. Навярно това нареждане „от горе“ беше първоначално продиктувано от страха да не би по някакъв начин да е внесено оръжие, но в следствие го бяха превърнали в рутинен тормоз. След като ни пребъркваха в коридора, те влизаха в килиите и обръщаха всичко с краката нагоре, оставяйки завивките, постелите и вещите ни на един общ куп в средата на килията и след като ни връщаха обратно в нея, загасваха осветлението, за да не можем да намерим в тъмнината своите неща и да будуваме до развиделяване. При едно от поредните ни изкарвания в коридора, през късната есен на 1954 г., ни казаха да излезем с багажите си, след което вместо обиск, започнаха да четат от един списък групи от по пет-шест човека и да ни настаняват по килиите. От нашата извадиха Митрушинов и Евтим, когото изкараха от отделението, а двама ни с Атанас върнаха обратно заедно с новия състав, сред който имаше както се разбра хора от другите отделения и новодошли от други затвори. С приятно чувство видях, че ще бъдем заедно с д-р Петър Дертлиев. Останалите бяха Николай Попов, бивш директор на пазарджишкия затвор от преди 9-и, Васил Зяпков – първият от процеса на протестантските пастори и болния от епилепсия Иван Кръстев. След като се запознахме и огледахме един друг, Атанас изтърси безцеремонно:

– Да видим ще се разбере ли кой е доносникът в килията.

И на въпросителния ми поглед, добави:

– Тия размествания обикновено ги правят, за да разстанят доносиците си сред новите състави на всяка килия. Те не оставят нищо на случайността. При тях всичко става „по план“.

От новата компания, с Доктора бяхме стари познати. Като депутат и член на ЦК на социалдемократическата партия, той беше известно име. Еднофамилникът на сегашния началник на затвора, беше от македонски род, юрист и като такъв назначен за директор след преврата на деветнадесетомайците. При него бяха излежавали присъдите си доста от забележителностите на комдиктатурата, между които по съвпадение и сегашния началник на затвора Георги Попов. Беше ми неудобно да питам Николай как се е чувствал, когато бившите му „питомци“ са го изпратили на тяхно място при смяната на властта. Факта, че са го оставили жив, говореше за едно от двете – или е бил либерален директор, което не е изключено (по партийна принадлежност той беше националлиберал – едно от многобройните крила, които се нароиха от партията на Стефан Стамболов след убийството му), или го бяха оставили, за да върши нечистоплътни услуги на копоите на дошлата на власт БКП. Наблюдавайки го близо година, последното ми се струваше малко вероятно – той се държеше съдържано, но достойно, беше достатъчно умен и може би по своему морален, иначе досега да го бяха пуснали, както бяха постъпили с далеч преобладаващата част от останалите живи след „народния съд“.

Ако беше вярно казаното от Атанас, доносникът трябваше да бъде един от останалите двама – протестантския пастор или бившия шпионин Кръстев – Банката. По време на войната

той шпионирал разположението на българските войскове части в полза на офицери от румънското разузнаване, които работили за сметка на англичаните. Това май беше единственият автентичен шпионин, който срещнах сред затворниците. Като професионалист, Иван беше работил срещу заплащане. И понеже продължил „работата“ си и „след 9-и“, разравянето на архивите на румънското военно разузнаване го бе довело до подсъдимата скамейка и неговата доживотна присъда. Зяпков заедно с останалите протестантски пастори също беше осъден за шпионаж, но неговото си беше чист монтаж на копоите. Килийен шпионин или „камерник“, както се разбра в последствие, пасторът бе станал след попадането му в затвора.

Килийния живот продължи в тоя нов състав. Николай Попов се отпускате понякога да ни разказва историйки с бивши политически затворници от времето на неговото директорстване. Като случаят с Добри Терпешев, комуто в началото на войната той бил казал:

– Бай Добри, вие ще дойдете на власт, когато аз си видя ушите.

Бъдещият „народен министър без портфейл“ запомнил реченото и когато ролите се сменили, при една визита в затвора извикал бившия директор в някогашния му кабинет и самодоволно казал:

– Е, Николайчо, видя ли си ушите, защото ние не само дойдохме на власт, ами аз станах и коскоджа ми ти генерал лейтенант.

Попов обаче не напускате терена на безобидните случки. Навярно се страхуваше да повдигне завесата над поведението на преддеветосептемврийските „герои“, пазейки се от тяхната отмъстителност. Някои от тях се бяха опитали да го ликвидират веднага без съд и следствие, но по-високостоящи в партийната йерархия го бяха съхранили с надеждата да разберат имената на капитулантите и предателите сред своите. Националлибералният директор разбираше, че това е много хлъзгав терен върху който всяка непредпазлива стъпка може да завърши фатално, затова при многобройните разпити беше поддържал неизменно, че не познава нито един доносител. Може и наистина да е било така, доколкото през това време функциите на политическата полиция (ДС) и на затворническата администрация не са се сливали. Николай предпочиташе да ни забавлява с весели случки от своето кметуване в днешния Велинград по време на управлението на „Народния блок“ през 1931–1934 година. Като случката в общинския съвет в който блокарите и опозицията имали равни гласове и въпросите се решавали с гласа на тринадесетия общински съветник, който бил „независим“. Всеки път, когато имало да се решава някакъв финансов или имотен въпрос, той изнудвал Попов за свои и роднински нужди като му казал:

– Кмете, я ке климнем! – което би превърнало опозицията в мнозинство.

Не всичко обаче беше така безоблачно и весело в килийния живот. Иван беше освен епилептик и душевно болен. Скочил от колелото на третия етаж на врачанския затвор, той си беше счупил ръката и главата, но оцелял. От време на време имаше нервно-психически кризи и буйс-

тваше. Най-често си блъскаше главата в ребрата на радиатора от което кожата `и ставаше на кървящи ромбове. Понеже не се миеше, вонята около него, особено през летните месеци, беше непоносима. При разходките, изпускаше през крачолите на раирания си затворнически панталон изпражнения по карето. Понякога, в пристъпи на лудост, грабваше кофата с урината и я разливаше върху постелите и завивките ни. Ако това се случеше нощем, той можеше да убие някой от нас. Всякакви искания и оплаквания до администрация, инспектори и прокурор останаха безрезултатни. Дори получавахме упреци, че не сме били съгласни да помогнем на болния си другар, който оставен сам имало опасност да се самоубие... Явно се гавреха с нас. Всичко това, беше част от тероризирането и поставяне на живота ни в опасност от съжителството с човек, когото би трябвало да лекуват в психиатрична болница или да освободят. За този вид инквизиция, бяха избрали нашата килия, затова се видяхме принудени да дежурим нощем. Веднъж, когато беше вдигнал тежкия, трикилограмов чугунен капак на кофата и започна да ни обшарва с безумен поглед, го бихме жестоко, за да му вземем страха. По този повод Доктора прояви съвършено неуместно своя хуманизъм. И предизвика озъбването на Атанас, който лежеше до лудия и по този случай предложи на Дертлията да си сменят местата. Хуманизма на нашия социалдемократ се изпари моментално. Друг проблем, разбира се не толкова тежък, бяха доносите на протестантския първосвещеник. Зяпков беше смазан и бе приел да служи и на бога, и на „атеистичната“ власт. (Слагам я в кавички, защото болшевиките, особено сталинистите, не са безбожници. Те само искаха да заменят старите богове със свои. След миналогодишната смърт на тирана, божият трон беше овакантен, но това едва ли щеше да е трайно състояние – техните набожни души не търпяха вакуум и сигурно скоро щяха да го запълнят с някой друг заместник на Джугашвили в иконостаса си.) Прочее, поведението на Зяпков не беше изключение сред осъдените петнадесетина пастори по протестантския процес. От тях, само Ламбри Мишков се държеше достойно. Един ден издадоха заповед, когато надзирателите идват на проверка, ние да бъдем на колене и да ставаме щом си чуем името. Джандарите търсеха повод да ни унижат или накажат. Ние с Атанас заявихме на останалите, че и самия Саваот да посети килията ни, на колене не падаме. Попов, който беше в дъното зад Зяпков, ни намигна. Навън по карето, каза да съобщим на „отеца“, че вследствие протестите ни, тази идиотска заповед е отменена. Така и сторихме и вечерта, когато отвориха вратата за проверка, завариха целия килиен състав изправен. Когато старшията Спасов изрева: „На колене!“, само Зяпков се строполи като покосен. По този случай на другия ден го извикаха в кабинета на „комунистическия“ Попов, комуто той разказал, че аз съм го излъгал и подвел, поради което ме наказаха с карцер. Когато си изтърпях наказанието, разбрах че заповедта е отменена, тъй като и останалите килии не са се подчинили. А „националлибералният“ Попов, който също беше от протестантско вероизповедание, се навърлил върху своя „духовен водач“ с думите:

– Твоята мама, защо натопи момчето.

На което Зяпков отговорил, че той не можел да лъже... Попов му обещал един ден като си излезем да обяви на всеослушание в протестантската общност за неговото доносничество и че за разлика от Христа, вместо към Голгота, подлецът мъкнел своя кръст към кабинета на началника на тюрмата...

Сред другите преживелици, си струва да се отбележат разговорите и споровете ни с Доктора. Той беше марксист-кауцкианец от „хубавата епоха“ преди 1914 г. Антиреволюционното поведение на европейската социалдемократия по време на Първата световна война и до ден днешен обясняваше с това, че капитализмът не е изчерпил възможностите си. Така ги учеше Маркс в предговора на своя труд „Към критика на политическата икономия“, който предшества капиталното му тритомно съчинение, с която си теза старият „класик“ отваряше пред последователите си вратите за всякакви опортюнистични и авантюристични салтоморталета. Кауцкианците, твърдяха, че когато капитализмът узрее и това се види и от последния работник в чиято глава те ще са внесли съзнанието за този финал, тогава старият строй и да не слезе сам в гроба, ще падне като узряла круша само с помощта на парламентарното им болшинство. Иначе, всяко преждевременно завземане на властта щяло да завърши с фиаско. Възразах му, че и „навременното“ настаняване в креслата на властта, няма да има по-щастлив завършек, с което той остро не се съгласяваше. Чувстваше се, че Дертлията беше обременен от поведението на социалдемократията от времето на Втория Интернационал в Първата световна война и реагираше болезнено при всяко напомняне на тая и други срамни страници от нейната история. Но най се засягаше, когато му казвах, че предателството, ако е подходящ подобен термин за означаване на цялостната им политика по време на Втората световна война, беше далеч по-страшно от това през Първата, защото сега те бяха колаборирали със сталинистите, които по нищо не се отличаваха от националсоциалистите на Хитлер и другите фашизоидни режими срещу които бяха водили своята обща антифашистка борба. Даже напротив! Това Докторът изобщо не искаше да дискутира. В своята младост той беше участвал в тази борба и тя го беше белязала за цял живот. Правеше ми впечатление, че го угнетяват комплекси, породени от героизма на състудентите му от БКП по време на общите им акции в университета и саможертвата на загиналите ремсисти в борбата със стария режим. От подобни угризения аз бях изцяло освободен и му напомнях, че поведението на сталинистите в началото на Втората световна война – от септември 1939 до юни 1941 г. – беше още по-мизерно от тяхното: социалдемократите не стигнаха до благосклонен неутралитет и открита колаборация с хитлеристите. Освен това, не смятах, че смъртта е индулгенция за греховете и че диктатурата, която „комунистите“ установиха „с безкористната помощ на сталиновите витязи“ на 9-и е по-малко ретроградна, кървава и реакционна от нацистката.

В заключение допълвах, че всички наши спорове за стратегията, тактиката, програмата и т.н., датират много отдавна, още от времето на борбите между Маркс и Бакунин в Първия Интернационал. Днешната позиция на социалдемократията, на безусловна защита на „свещения

порядък“ на капитала и държавата е само естествена еволюция и завършек на тези борби. Тя ги е довела до окончателното скъсване със социализма от който им е останало само името. Иначе, те са се вградили напълно в днешната социална система в която изпълняват своята незавидна роля на „огнеборци“ при всяка нейна по-сериозна криза, заплашваща да се разрасне в пожар.

В отговор, главният секретар на ССМ, член на ЦК на БРСДП и народен представител от Обединената ОФ-опозиция, се опитваше да ме ухапе като твърдеше, че аз заимствам аргументите си от Ленин, чиито томове усилено четях и конспектирах и че ако това съм сторил навън, сега съм можел да бъда във върховете на ДСНМ, вместо да протривам дъските на килията. Отговарях му с думите на Спиноза, който твърдял, че невежеството не е аргумент и му препоръчвах, когато си излезе, да се запознае с въпросните спорове между марксисти и бакунисти, които достигат кулминационната си точка по време на Френско-Пруската война и Парижката Комуна и имат своя мизерен завършек на Хагския конгрес на Интернационала през 1872 година. Що се касае до Ленин, като кауцкианец Докторът би трябвало да знае, че неговият учител е обвинявал болшевиките в... анархизъм, най-малко в тактиката и стратегията спрямо войната. А историческото им крушение се дължи на осъществяването на... марксистическата програма.

Не щадях нашия социалист и когато подлагаме на разискване ролята на социалдемократията в перспективата на общочовешкото развитие. На това той ми противопоставяше тезата си, че със стремежа ни да останем на висотата на принципите, сме се превърнали в секта за която се чува по нещо само при акции, които е трудно да се определят дали са политически или криминални. Отвърщах му че независимо от квалификациите, които могат да ни бъдат лепнати, с тези принципи ние никога не ще се превърнем в лакеи и социална опора на буржоазията и че вън от тях за човечеството няма спасение. Защото не е имало и не може да има социализъм, заслужаващ името си, освен нашия антидържавен и антикапиталистически анархокомунизъм. Другите слушаха нашите идеологически дуели без да се вмесват и не се наемаха с ролята на секунданти. Само Николай Попов се усмихваше иронично, а пастор Зяпков, в качеството си на „камерник“, правеше редовните си доноси, но аз никога не надникнах в това, което пишеше, влачейки носата си по листа. (Той беше силно късоглед – носеше очила с дебели стъкла от 17 диоптъра, които деформираха напълно изражението му.)

С тази компания прекарахме заедно в килия №11 до края на пролетта на 1955 г. Но още в началото на годината настъпиха видими промени. На наказателния режим в отделението „Зад завесата“ (на I етаж в северното крило), което до тогава беше едновременно „режимно“ и „смъртно“, бе сложен край. Формален повод за това бяха обвиненията срещу досегашната администрация на затвора в кражби, нарушения нормите на „комунистическия морал“, произволи и др. подобни. Партийните ревизори бяха издребнели до степен да вменят във вина на началника Георги Попов дори банкетите му с прокурори, съдии и копои от пазарджишката ДС. Като че ли всички началства по света не правеха същото, и сякаш целта на властниците беше друга, но за такива дела никой не ги закачаше. По този повод, една нощ старата администрация бе смене-

на с „преврат“ и в нейните кабинети се настаниха новият началник ДС-майор Ташо Карамитев и неговият заместник по режима капитан Никола Аврамов от същите „органи“. Вратите на килиите се отвориха и освен на каре, ни позволяваха три пъти на ден по два часа да ползваме клозетите и да се срещаме по коридорите и разговаряме с колегите от другите килии с които до този момент само обменяхме по някоя дума с риска да бъдем карцирани. Имаше и други външни белези на смяната на курса. В кабинета на бившия тенекиджия и ятак Ташо се появиха даже и цветя.

Питахме се каква е истинската причина, за да се „либерализира“ отделението и да въведат „нормален режим“? И търсехме отговора между редовете на вестниците, абонирането за които вече беше разрешено. Получихме достъп до цялата българска и съветска ежедневна преса и периодични издания, а тези които ползваха чужди езици се бяха абонирали и за вестниците на различните западни компартии. Бяхме станали виртуози в разгадаването на новите тенденции в съветската политика по незабележими с просто око сигнали. Дори на моменти правехме сполучливи прогнози за процесите и развитието в отделните страни от Източния блок, разбира се до голяма степен оцветени от разбиранията и... желанията ни. За обяснение на промените в порядките на затвора се изказваха различни предположения. Едни виждаха тази причина в поетапната амнистия, дадена в СССР след екзекуцията на Берия. Тя беше последвана от Вълко Червенковата имитация през лятото на 1953 г. Знаеше се, че политиката у нас във всички сфери, включително и репресивната, беше папагалско повторение на съветската. Даже имаше анекдот според който, когато членовете на Московското Политбюро изпускали газове, софийските им колеги се... насирали. По-далновидните обясняваха „либералната“ политика с вътрешнокотерийни борби между различните групировки във върховете на КПСС след смъртта на Сталин. Тяхна първа жертва беше станал Берия. Легионерите намираха основанията за промяната в редица международни събития между които приемането на Германия в НАТО и превъоръжаването на нейната армия. Социалдемократите съзираха в дългите преговори, които завършиха с обединението на Австрия и в последвалите ги оферти за неутрализиране на обединена Германия, желанието на Москва да подаде ръка на Социнтерна за да излезе от изолацията в която я беше поставил Сталин. Към това се прибавяше и поклонението на Хрушчов и Булганин при Тито в Белград и извиненията за миналото в техните отношения, цялата вина за които беше стоварена върху... Берия. Земеделците мислеха, че Русия отстъпва под натиска на САЩ, симптом за което според тях беше подготовката за така наречената „среща във върха“ в Женева между „четиримата големи“ – американския президент Айзенхауер, британския премиер Антъни Идън, френския м-р председател Пине и съветската четворка – Хрушчов, Молотов, Жуков и Булганин. Тя се състоя през лятото на 1955 г. и пропагандата тръбеше, че от нея излетял т.нар. „Женевски дух“, който стана един от балоните на политиката на „мирно съвместно съществуване“, идваща на смяна на „Студената война“.

Вследствие този полифоничен оркестър в тълкуванията на международните отношения, сред затворниците се разпространяваха най-невероятни „партенки“ (слухове) за скорошното ни освобождаване и духовете бяха приповдигнати. Въпреки признаците на промяна, ние анархистите си оставахме скептици. Сякаш в подкрепа на скептицизма ни, срещата в Женева завърши безрезултатно, името на отделението „Зад завесата“ си остана и в него продължаваха да концентрират затворници с по-тежки присъди. Така, към началото на месец юни при нас доведоха неколцина от осъдените „за стари деяния“: генерал Иван Вълков – организаторът на Деветоюнския преврат и военен министър в кабинета на проф. Александър Цанков с неговата езекуторска група от 1923 до 1925 година, известна като „петорката“ на полковник Порков.

Заедно с тях доведоха и троцкиста Димитър Гачев, може би единствения автентичен български троцкист за когото ще разкажа по-подробно, не само защото беше интересно цвете в букета ни, но и защото е част от историята на българския „революционен“ или както те го наричаха... „непроституиран марксизъм“. Към него ме насочи бившият министър от първото ОФ-правителство, член на П. П. на БЗНС (Никола Петков) и виден столичен адвокат Ангел Държански с когото вече ме бяха запознали младите земеделци. При едно от нарежданията на опашка за четирите отходни дупки в клозета, бай Ангел ми посочи с глава сух, почти висок мъж на около 60-те, с къси панталони, който се беше наредил с канчето си и чакаше стоически реда си, и ми прошепна:

– Георги, този е ваш човек, идва от софийския затвор.

Приближих новопристигналия, представих му се и го запитах дали е анархист. Той потрепна с глава и отговори рязко, че е троцкист. Казах му, че са ме въвели в заблуждение, но независимо от това, когато няма други ангажименти, ако желае можем да излезем заедно на каре. След това съобщих на бай Ангел, че Гачев не е анархист, а троцкист, на което получих отговор, който ми подежда като удар по главата с мокър пицимал:

– Е, да де, трайчокостовист, нали все пак сте близки по идеи.

Бай Ангел Държански не различаваше троцкиста от трайчокостовиста, а ние се смеехме на Пенчо надзирателя, който бъркаше Гичев с Ляпчев. След няколкото карета, които направихме, той си поправи мнението за нас и при един разговор спор в коридора с неговите млади съмишленици, на въпроса на един от тях:

– Колко човека сте във ФАКБ? 3000 или 75 000? Той им отговори вместо мене:

– Ако бяха 75 000 души отдавна да бяха видели сметката на диктатурата. Малко по-рано или малко по-късно от Белене и Плевенския затвор започнаха да пристигат допълнителни партии от всички групировки. Сред тях вече знаех Петко Чолаков, Васил Златарев, Христо Бъчев и Борис Струнджев. Чрез тях се запознах с останалите легионери и „безпартийни фашисти“ от 22-те килии в отделението. Новият режим разшири кръга на моите познанства и ми позволи да

общувам по избор със 130-те човека, колкото бяха разквартируваните „зад завесата“ – от всички възможни цветове на политическата палитра.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Всяко наказателно (изолационно) отделение в един политически затвор беше „на ръководство“ на съответния зам.-началник по режима – офицер от ДС. (В такъв затвор, почти цялата команда на администрацията е съставена от „работници“ на тайната полиция.) Въпросните „режимни“ офицери бяха подчинени на зам.-началника на Отдел „Затвори“ по линия на ДС, чиято задача, заедно с ДС-инспекторите беше „обработката“, пречупването, вербуването и зачисляването на „поправилите“ се пленници на диктатурата в нейната милионна армия от доносници. От своя страна Отделът беше съставка от прословутото III у-ние на ДС – „за борба със силите на контрареволуцията“.

Докато продължаваха митарствата ми из „режимните отделения“ на В.О. (Възпитателните Общежития – обърнете внимание на езика и терминологията им!) родителите ми, манипулирани от надяналите овчи кожи убийци, отправяха за всеки „празник“, унизителни молби до Президиума на така нар. Народно Събрание (НС). Тяхното „художествено оформление“ се извършваше от платени адвокати, профилирани в политическите процеси. Те всички, без изключение, бяха „нешатни сътрудници“ на ДС.

Ето една мостра от тези молби, може би първата, изпратени от мама:

„До Президиума на Н.С.

МОЛБА

От Радка Константинова Георгиева

Ул. „Ралчо Сапунджиев №1, П-це

Преди 2 години синът ми ГКГ от гр. Панагюрище, тогава 19-годишен, бе осъден от Софийския окръжен съд по НДОХ 117/53 г. на 20 години лишаване от свобода, която присъда по настоящем изтърпява в пазарджишкия затвор. Като се имат предвид младостта му, липсата на житейска опитност, лошото влияние на приятелите му (NB а не на копоите?), може да се обяснят фаталните за съдбата му, неразумни и осъдителни постъпки, които го доведоха до затвора. Считайки, че Народната Власт (NB с главни букви, като името божие!) се ръководи в преценките си за хората и събитията от големия обществен интерес, аз си позволявам да апелирам за снизходителност и помилване по отношение на наказанието на сина ми,

*тъй като смятам, че времето прекарано от него в затвора е оказало своето **благотворно, превъзпитавашо влияние** и той вече е отчел грешките и престъплението, които е допуснал в ранната си младост от безразсъдство и глупост.*

*Този акт на снизхождение, който си позволявам да моля, освен че ще върне сина ми към творчески живот за изграждането на социализма в нашата страна, но и ще служи за назида-ние на нашата подрастваща младеж, която в известни случаи плаща данък на младежките си увлечения и заблуди. Уверена, че молбата ми на една болна и многоизстрадала майка ще бъде чута, оставам с почитание **(NB Madre, Madre!)**:*

София, 23.III.1955 г. Радка Константин Георгиева

Всички такива регулярни и стандартни молби, обикновено получаваха по един също толкова регулярен и стандартен отговор:

„Съобщаваме Ви, че молбата Ви до Президиума на НС бе разгледана и оставена без последствие.“

С кръгъл печат

На следващата година или „празник“ (обикновено 9-и септември) кореспонденцията се повтаряше. Мама изпращаше своите „писма до Аллах“, а неговите чиновници `и отговаряха със своите стереотипни бланки...

*

През това време, посъветван от съкилийника си д-р Петър Дертлиев и за да опипаме пулса на заменилите стария екип, нови копои, от свое име изпращам до последните следната:

Молба

От затворника ГКГ – Г-63, I/I

Гражданино началник,

Боледувал съм от воден плеврит. Понастоящем правя температура, имам бодежи и кашлица, нощно време се изпотявам и въобще се чувствам отпаднал и изморен.

По мнението на лекаря при затвора е възможно да имам усложнения, опасни за околните и за мене.

За да бъде установено здравословното ми състояние и да взема мерки за лечението си, моля нареждането Ви да бъда изпратен на рентгенов преглед.

11 април 1955 г. С почитания:

гр. Пазарджик – затвора   Г. Конст. Георгиев

Резолюцията на затворническия лекар гласи:

Има нужда да се изпрати за преглед в Диспансера – 11.IV.55 – подпис

Резолюцията на ДС-капитан Аврамов е нечетлива, но нямам спомен да съм изпращан за преглед в града. Иначе тя би била придружена от:

Внимавайте, опасен за бягство!

*

Глава XXXVI

В КИЛИЯ №6 „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (1)

В началото на юни 1955 г. новата администрация отново ни размести и прегрупира в килиите. Когато приключи обичайната в такива случаи суматоха, се озовах в килия №6 „Зад завесата“. Тя беше от същата страна на коридора като старата №11, с прозорец, отворен към изгрева на слънцето. Обикновено ни „разквартируваха“ по шест затворници в килия, на персон по 40-45 сантиметра „жизнено пространство“. От новите съкилийници до този момент се познавах само със социалдемократата Тинчо Тимнев. Той беше последният редактор на партийния орган „Свободен народ“ – също адвокат, завършил във Франция, следовник на Жан-Жорес и осъден на 20 години „лишаване от свобода“ (като че ли навън я е имал!), заедно с ебачите на сръбската сталинистка и емигрантка Даринка Кръстич от които „народната власт“ беше скалъпила цял шпионски процес.

Останалите с които щяхме да съжителстваме през следващите шест месеца бяха две кюрета от католическите процеси: дядо Дамян Гюлов – владика от Пловдив и отец Самуил Рончев от пловдивските католишки села. Другите двама от шесторката бяха Кольо Попето – легионер от Брезник, 3-4 години по-възрастен от мен и отново един луд, чието име не си спомням, защото скоро го подмениха с един „турскоезичен“ доносник. Той беше кротък и през цялото време си говореше тихо, сам на себе си, най-често изправен в килията като за проповед. Нещастникът беше арестуван като войник – при опит за бягство. Не издържал на безконечните нощни „разпити“ и побоища, той беше изгубил разсъдък си. Не знаех каква е диагнозата му, но беше цвете в сравнение с буйстващия епилептик Иван Кръстев от 11-а. Създаваше ни много по-малко проблеми и утихваше бързо само щом някой от нас му направеше забележка с повишен тон.

От компанията, най-колоритен беше дядо Дамян. Завършил богословие в Рим и каноническо право в Париж, той владееше и двата латински езика. Надхвърлил 70-те, нисък и широк, с къс врат и голяма глава, с лице на апоплектик, падре Гюлов беше истински чревоугодник. Дали от преяждане и препиване, или поради наследственост, но го беше нагазила склерозата и когато ни разказваше весели случки от живота си, обикновено се смееше със сълзи. Почти не си спомням моменти в които да го е обземала тъга. Личеше си, че е бил бохем и едва ли е имало млада католичка от епархията, дошла на изповед или поканила го у дома си за водосвет, заради която на оня свят да трябва да гони бели зайци. Когато разказите за любовните му похождения придобиваха съвсем не цензурен характер, засрамен от чутото, отец Самуил Рончев, който прекарваше времето си в повтаряне на латински молитви на ум, чийто брой отмерваше със зърната на кехлибарената си броеница, започваше да ги произнася на висок глас, за да заглуши греховните слова на владиката си, или да не позволи да го обземе изкушение от картинните описания на сладострастни сцени... С дядо Дамяна си имахме приказката и си търпяхме шегите. Само веднъж се счепкахме за Испанската гражданска война в която нашите съмишленици бяха застанали с оръжие в ръка от двете страни на барикадите. Явно преувеличавайки цифрите, падрето твърдеше, че в тая война испанската католическа църква е дала 300 000 жертви само сред служителите си. Вярна или не, тази цифра изглежда не го натъжаваше много, защото вече в кръга на шегите, владиката ми казваше, че слушайки споровете и преживелиците ми, считал че можем да направим един временен „Народен фронт“, в който на нас се падала ръководната роля – да вървим напред с брадвите, а те щели да ни следват с кръст в ръката. Все в същия стил на майтапите, Дядо Дамян казваше, че по вещата му преценка, от мене можело да стане достоен генерал на Ордена на йезуитите и вече не на шегата, един ден ми поиска шапката с голяма козирка, разпра я и на картоната и написа препоръката си до патриарха на Венеция, кардинал Анджело Ронкалий (бъдещия папа Йоан XXIII) с когото били много близки приятели през десетилетието в което той бил папски нунций в София. Негово Високопреосвященство щял веднага да уреди стипендия за който си поискам университет. Слушайки ни, Тинчо подхвърляше, че католическата църква е корумпирала цялата средновековна интелигенция, а малцината, които са устояли на съблазните и привилегиите, изгорили на кладата.

Споменах за чревоугодничеството на дядо Дамян. Той се оказа и завършен егоист. Когато на Великден 1955 г. администрацията на затвора, очевидно подготвяйки ни за освобождаване, разреши да получим неограничено количество храна и плодове, енорияшите от Пловдив и областта бяха събрали невероятни купища лакомства за своите духовни отци. На свиждането си владиката Гюлов получи над 70 килограма, които джандарите му позволиха да постави в сандък с размери на ковчег-саркофаг. Единственото условие, което му поставиха, беше че му разрешават да получи толкова килограма от продуктите, колкото може да отнесе наведнъж до килията. Без да се двоуми дълго владиката разпаса огромния си як, кожен каиш с който беше стегнал панталоните върху туловището си, свали връхната си дреха и калотата (бяха кафяви – от Ордена на капуцините), прекара го през процеп на дъските и завърза ковчегата. След това, оста-

нал само по юнашка фланелка и долни гащи (горните, за да не паднат и го спънат също беше свалил), се напъна като „бурлаките по Волга“ и помъкна огромния сандък с лакомствата по коридорите към килията си. Операцията щеше да е невъзможна, ако бяхме на горен етаж. На почивки, зачервен и запотен, той довлече скъпоценния си товар до вратата, където му сториха място да разтовари великденските подаръци на вярващите католици и католички.

Цели два месеца дядо Дамян нагъваше на провала и не даде никому нищо от 70-килограмовите си запаси. Яде, докато не ги довърши. Финалът на това голямо плюскане, можах да видя със собствените си очи след като ни бяха събрали в една килия. Дълго време, след като в шкафчето и куфара му не беше останала и троха, той се сети, че в един буркан бе затворил едно голямо парче хамбургски салам, което забравил на прозореца. Когато му помогнахме да го свали и отвори, в килията се разнесе воня на разложен труп. След известно колебание, владиката го погълна без хляб и за общо учудване не се отрови. Даже не получи разстройство. Тогава Тинчо Тимнев му рече:

– Дядо Дамяне, ти си живото доказателство за победата на духа над материята.

В килия №6 почти не се водеха спорове. В замяна на това, четяхме усилено. Тук аз приключих започналото в 11-а килия конспектиране по теми на цялото IV издание на лениновите съчинения. Резултатът беше цитати и мои коментари групирани по теми в две дузини тетрадки: за революцията и държавата, за империализма и войната, за програмите на ВКП (б) и Коминтерна, за пролетариата и селяните, за опортюнизма и авантюризма, и дори за философските писания на Ленин, които бяха най-скупни, писани по време на неколкогодишната „почивка“ през периода на реакция и тишина, последвал разгрома на първата руска революция от 1905 г., от който само военните поражения извадиха Русия и нейните „низши“ класи. Отделих време и за малкото книги, които намерих в затворническата библиотека, посветени на Ватикана, католицизма и инквизицията – съжителството с отците беше задължаващо.

Кольо Попето беше добро, но крайно ограничено момче. С него споровете бяха невъзможни и... ненужни. Поставянето под въпрос на „националните идеали“ и мизерната догматика на легиона, предизвикваше настръхването и дерайлирането му от нормалния диалог. Затова, по негласно споразумение, избягвахме споровете. От време на време с Тинчо Тимнев, най-често по карето, за да не смущаваме съкилийниците си, разисквахме въпросите на текущата политика (теорията бяхме оставили на теоретичните). Моят събеседник, като френски адвокат, освободил се от сковаващите ума партийни догми, беше оригинален, жив с искряща ирония в съжденията и възраженията си. Той превръщаше всеки диспут в истинско удоволствие или в гаргара. Понякога възприемах неговия стил. При един спор с Атанас върху главите от „Капиталът“, посветени на създаването и разпределението на „принадената стойност“, Тинчо, затруднен от въпросите на нашия приятел, му каза, че за усвояване на Марксовата политическа икономия е необходима солидна предварителна подготовка. За да „помогна“, аз се намесих в спора им и започнах

да обяснявам на Атанас какво е искал да каже Маркс. Когато свърших, Тинчо му каза поучително:

– Ето, виждаш ли, Гошо е разбрал проблема. Маркс е малко тежичък и не е за всеки. Но има популярни изложения на икономическото му учение, които можеш да ползваш. Или се обръщай за помощ към тях, които вече са вникнали в него и са го асимилирали.

– Така е Атанасе, аз го разбрах и го смлях... без да съм го чел.

Нашата дискусия потъна във всеобщ смях... Иначе животът в затвора си течеше в посока на разхлабване на режима. Навярно такива са били инструкциите на Москва в областта на репресивната политика. Наказанията бяха сведени до минимум и свободата в затвора – разширена максимално. Белезите, че предстои масово пускане на свобода се умножаваха. Явно ни готвеха за това което джандарите наричаха „мирно съвместно съществуване на трудовия фронт“ и искаха да останем с добри впечатления от тях – нали някои казваха, че последните били най-трайни.

Промяната се почувства и в киносалона, където ДС провеждаше своите „културно-просветни мероприятия“ сред затворниците. Администрацията преглъщаше, макар и със спазми в гърлото, доста острите изказвания и критики с които посрещяхме изпращаните от Централата лектори. Несвикнали с подобно волнодумство, те се виждаха в чудо. Веднъж, при схватки, последвали сравненията между миналото и настоящето в затворническия режим, „големият пролетарски писател“ и член на ЦК на БКП – Георги Караславов си взе шапката и напусна демонстративно „мероприятието“, осиркан от „реакционерите“. Дори натоварените с атеистична пропаганда лектори, се чувстваха безпомощни пред такава аудитория. По време на една от беседите, посветена на жертвите на инквизицията, дядо Дамян Гюлов взе думата и каза:

– Аз мога да говоря за личния си опит от общуването ми с вашите инквизит..., пардон следователи. Цели две години аз отхвърлях стотици пъти отправяните ми обвинения в шпионаж и в създаване на нелегална организация и те не ми повярваха нито веднъж. Накрая, смазан от глад, безсъние и побоища, се съгласих да пишат в следствения протокол каквото си искат за моята контрареволуционна дейност, само и само да ме оставят да се наспя като хората. Възбудени от готовността ми „да сътруднича на следствието“, те извадиха готови, предварително написани показания и въздъхнаха с облекчение, когато поставих подписа си под всяка тяхна страница. Но, да оставим настрана личните ми впечатления. Искам да цитирам някои цифри, нали казвате, че пред тях и боговете трябвало да занемаят. За три века, преди 300 години, жертвите на Светата инквизиция възлизат на около три милиона души...

– Малко ли са? – прекъсна го ораторът от Националната лектория – Та това са три милиона човешки същества (и вече съвсем прочувствено) измъчени, горени, разпъвани на чекръка...

– Никак не са малко – отговори падре Гюлов – но какво са те, в сравнение с тридесетте милиона избити от Чеката 300 години по-късно, за малко повече от три десетилетия?

Залата аплодираше, но карцерът не се размина на „самозабравилия се католически обскурант и защитник на средновековните църковни душегубци“.

Може би най-голямото престъпление на болшевиките е това, че с масовата си терористическа политика, те реабилитираха всички предшествали ги безобразия и зверства в човешката история. След тях, в света за дълго ще се възцари смердяковщината. Идващите на смяна властници ще мислят, че всичко им е позволено. А, ако народът продължава да се свива безропотно и страховито, и след всяко кръвопролитие и гавра да се успокоява с **Ориенталската мъдрост: „И от това е имало по-тежко и по-подло, че и то ще мине“**, това ще им създаде и абсолютната увереност за безнаказаност.

На 9 юни 1955 г. администрацията проведе събрание в киносалона, посветено на превратата, в което съдоклад изнесе... неговият организатор – генерал Иван Вълков. Тая гавра предизвика основателните протести на земеделците, които освиркаха и администрацията, и генерала. От тяхно име говори Ангел Държански. Той изрази възмущението си. Неговите думи бяха съпроводени от едно мощно „У-у-у-у“, при което надзирателите се разтичаха из залата, за да усмират разбунената маса. Но избраха най-неподходящата мярка когато започнаха да дърпат и измъкнаха от редицата столове съпротивляващия се Желю Динев, за да го изпратят в карцера. Залата настръхна. Почувствах атмосферата, станах, отпратих се към изхода и извиках да я напуснем. 600-те затворници се надигнаха като мощен поток, последван от слисаните криминални и доносници, и я изпразниха. На сцената бяха останали само секретарят на култсъвета Петър Семерджиев, генерал Вълков и заместник-началника по политическата част Ангел Посталков, който беше натоварен с надзора на просветителската мисия в затвора. (През живота си съм се сблъсквал с доста чекисти, познавам ги добре и никога не съм имал високи изисквания към тяхното политическо и интелектуално ниво, но Посталков като че ли надминаваше с тъпотата и простащината си всичко срещано във фауната на „органите“.) Дори Колю Казанджиев, изпитващ неудобство да остане в тази компания, я изостави и се измъкна в настъпилния хаос. Разотидохме се по отделенията и се прибрахме в килиите. На Посталков и надзирателите им трябваша 15 минути да се съвземат и да дойдат, за да ни заключат. Последствия нямаше за никого – „режимът“ в затвора беше започнал да се разпада. Проверяхме това с различни спонтанни и организирани акции, като тази с вмиряната шкембе чорба и сержант Гръклянов за които ще стане дума по нататък, или с организирания бойкот на ставането на крака при изпълнение химните на НРБ и СССР при откриване на събранията в киносалона.

Последната акция я организахме с Атанас. Като по-близък с Бай Иван Костов, аз поех инициативата и го излъгах, че съм говорил с хората на Държански и че те са съгласни. Знаех, че в този случай той и неговите съмишленици няма да искат да останат по-назад и потвърдиха

участието си. Получил вече наистина тяхното одобрение, останалото беше лесно. С него отидох при „левите земеделци“ и след като им съобщих какво се готви и кои ще участват в бойкота, те дадоха моментално положителния си отговор. По същия начин процедирахме с легионерите и социалдемократите, а след това всеки влезе във връзка със своите от другите етажи. И когато на следващото събрание хористите при култсъвета запяха тези „музикални пиеси“, както ги наричаше Илия Минев, залата се олюля, но остана седнала по пейките. Останаха да стърчат в предните редици само купчината култсъветници. Надзирателите отново се разкрещяха и този път извикаха на помощ и охраната. Когато милиционерите нахлуха в киносалона, Тинчо Тимнев скочи пръв и извика:

– Другари, ще ни избият!

И тогава започна бавното отлепяне на задниците и изправянето по партии. Най-напред скочиха „безпартийните фашисти“ и социалдемократите. След тях се размърдаха земеделците, като там вождовете от двете фракции внимаваха да не бъдат обвинени в провал на акцията и затова, наблюдавайки се едни други, се надигаха сантиметър по сантиметър и се изправиха почти едновременно. Ако е имало някаква разлика, то тя би могло да бъде уловена само с хронометър. Последни станаха легионерите, а ние с Атанас и троцкиста Димитър Гачев си останахме седнали в средата на залата, но закрити от гората на изправилите се човешки тела.

Карцирани бяха Иван Костов и генерал Станчев и по този повод имаше малка дискусия между нас.

– Нали ви бях казал – рече Гачев – да седнем на първата редица. Революционният ни морал ни задължаваше да сторим това и да си понесем наказанието. Сега, след като други отидоха в карцерите вместо нас, ще рекат че сме постъпили като провокатори.

– Бай Митьо, и аз исках да бъдем „по ленински“ на един метър пред масите.

– Пред такива „маси“ не на метър, трябва да се стои на цял километър зад тях, защото окото им не трепна, когато ни изоставиха – каза Атанас. – Аз си знаех, че ще се огънат.

– Няма какво да спорим – заключих аз. – Гачев има право, но положението е поправимо. Следващия път сядаме най-отпред и демонстративно не ставаме.

Те и без това не разбраха, че днес сме си останали по местата.

Тримата постъпихме така и получихме полагащите ни се 14 денонощия карцер. Това обаче не попречи на Тинчо да ми каже, че съм безотговорен провокатор и авантюрист, който в най-лошия случай жертва само себе си. Каза още, че съжалява загдето е позволил да бъде увлечен в действия, които могли да погубят цялата им партия. Ядосан повече на това, че в уплаха си той беше главния виновник за фиаското на бойкота на химните, му отговорих не съвсем „скромно“:

– Цялата ви бакалска партийка да я стопят, не биха могли от сплавта да отлеят дори кут-лето на левия ми крак.

Тези акции не бяха самоцелни. Аз мислих, че трябва да изнесем „предмостията“ на съпротивата напред, за да можем да отстъпим в по-задните „окопи“ в случай на офанзива на врага. Считах, че заемането на най-примирителните позиции, към което беше склонно мнозинството, унищожаваше възможността да се отстъпва. Нямахме на къде, освен към капитулацията, както и стана по-късно. Стана, защото както ще видим, никой не възприе тая линия с изключение на неколцина анархисти и легионери върху които ДС-администрацията стовари цялата си репресивна мощ и произвол, плашейки останалите с нашия „затвор във затвора“...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 17.VIII.1955 г. ДС комисия в състав: капитан Нано ВУТОВ (навярно син на нане Вуте), ст. лейт. Славчо РУСИНОВ и Б. ЗДРАВКОВ е съставила следния

АКТ

за унищожение на излишни материали

*Комисията прегледа и унищожиха като ненужен материал от **дело №283329** на лицата по Л. Предварителна р/ка както следва:*

- 1. Справка за Васил Зафиров №3.*
- 2. Постановление _____ №№83, 84*
- 3. Предложение за провеждане на комбинация на Петър Николов Петров №№78, 79, 80.*
- 4. Справка за Васил Зафиров №62.*
- 5. Препис от писмо №62.*
- 6. Писмо от Ернст Лойхт №№60, 61, 62, 63.*
- 7. Преписки за разпит №№96, 97.*

На 20.VIII.1955 г. същата ДС комисия е съставила втори подобен

АКТ

за унищожение на излишни материали

*Които са от друго **дело №278232** на лицата Г.Константинов, П.Николов, В. Зафиров, както следва:*

1. Справка №318, 319, 320.
2. Протокол за разпит №338, 339, 340, 341.
3. Протокол за разпит №332.
4. Протокол за разпит №260, 261.
5. Протокол за разпит №185, 186.
6. Протокол за разпит №54, 55.
7. Протокол за разпит №34, 35, 36.
8. Протокол за разпит №23, 24, 20, 21, 18.

Какви са тези документи, кои са критериите за унищожението им 2 1/2 години след създаването им, остава неизвестно. Още по-интересно е какви и кои са тези дела: **№283329 и №278232?** Прочее на друго място, в документ от съвсем различен вид, намерих, че второто от тях е **Следствено дело „Злодеи“**, но всички опити да получа достъп до него останаха неуспешни. Навярно, всичко щеше да протече по съвсем друг начин, ако парламентарното мнозинство на „съюза на демократичните сили“ не беше гласувало своя куц закон, ако правителството му не беше оставило архива на ДС в ръцете на стари копои или на техните деца и внученца и най-вече, ако народа не беше толкова овчедушен, че да остави решението на собствените му проблеми в ръцете на СДС и ДС – „**юнаците**“.

Всичко това, едва ли беше случайно. По-скоро законът и персоналът в комисиите бяха такива, за да позволят само взаимното изнудване на „демократите“ и „социалистите“ с „досиетата“. И още по-съществено е, казаното от някои членове и председатели на тези комисии, които трябваше да прилагат закона с неговите допълнения. Един от тях каза, че в оповестените списъци за обществена консумация не били съобщени всички доносници от 38-ото НС, защото правителството на СДС щяло да изгуби болшинството си и да падне от „власт“, а друг събщи под сурдинка, че в правителството на НДСВ от 16 министри 8 (осем) били доносници на „Сигуранцата“, без да броим... премиера. Навярно, последното обстоятелство обяснява защо 39-о НС побърза да превърне архива на ДС в държавна тайна или както е прието да се казва – „класифицирана информация“, а **дупетатите** от 40-ото НС мълчат като дупета по въпроса за досиетата, защото в правителството на тройната коалиция навярно 100% от министрите са „куки“ на ДС. Но за всичко това става по-подробно дума в последната, Пета част на „Фантастично-документалния ми роман“...

*

По повод гореописаните инциденти в пазарджишкия затвор последваха наказателни заповеди по най-различни поводи. Например, със заповед №58 от 21.VI.1955 г. „на основание на чл. 54, буква „Д“ от Общия правилник за затворите и рапорта на сержант Атанас Миланов Гръклянов, началникът на тюрмата Ташо Карамитев наказва ГКГ с лишаване от 3 (три) колета, за това, че на 18 юни се опитал да наруши реда на събранието...”

—————„—————

С друга подобна заповед №156 от 14.XI.1955 г. същият Ташо Карамитев, „на същото основание и рапорта на серж. Стоян Николов Митков наказва затворника ГКГ с лишаване от 3 (три) свиждания, затова че на същата дата вдигал шум през време на събранието и е нарушил правилника.“

И т.н., и т.н.

В тези заповеди, като по правило, почти никога не се съобщаваха действителните причини за наказанията, а някои изобщо липсваха в „административните“ ни досиета като тази за карцирането ни с Гачев.

Глава XXXVII

ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТРЕТИ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (1)

(Легионерите)

Освобождаването на концлагеристите от Сибир бе последвано от псевдоамнистия у нас. Лагерите бяха закрити, политическите процеси станаха рядкост и изпълнението на смъртните присъди бе преустановено. Но „либерализацията“ и „хуманизирането“ на диктатурата не бяха безплатни. Физическата ликвидация на опозиционерите бе заменена с духовния им геноцид. Нарастващият брой на капитуланти и доносници изместваше умъртвените герои и мъченици. Тази „операция“ на ДС, която можем „несимволично“ да назовем морално-политическо обезглавяване на разномислещата или на късо – на мислещата част от българския народ, се проведе поетапно. Най-напред, „Зад завесата“ бяха концентрирани лидери на партии и затворници за които администрацията считаше, че могат да повлияят задържащо на провеждането на „новия курс“. Това стълпотворение на представители на всички партии и движения – от крайната десница до крайната левица – превърна наказателното отделение на ЗАТВОРА В ЖИВА ЛАБОРАТОРИЯ ПО СОЦИОЛОГИЯ НА ПОЛИТИЧЕСКИТЕ „ЕЛИТИ“.

В тази и следващите глави аз не пиша история на партиите, организациите и движенията, представени в затворите. Както подобава за спомени, аз се опитвам в бележки и „скици“ да представя моите впечатления, наблюдения и заключения, и доколкото ми стигат силите с максималната обективност на която е способен човек, който никога не е бил неутрален, да „щракна“ груповите снимки, да обрисувам индивидуалните портрети на някои от техните водачи и да дам личностните характеристики на някои от героите в тая драма, започвайки от дясно на ляво. Останалото е работа на историците.

Следвайки общоприетите критерии (с всичката им условност) започвам с легионерите. С тях се срещнах още в детството си. В село Любимец те бяха 20–30 момчета и десетина момичета, чиито родители ги бяха изпратили да събират ум и разум в Смесената гимназия на околийския център Свиленград. С повечето от тях бяхме съседи и приятели в общите игри, независимо от възрастовата ни разлика. Компактно те се проявяваха по празниците, особено на Гергьовден, когато, строени в каре, преминаваха край аналоя, за да приемат поздравленията на гарнизонния полковник и местните големци. Бяха облечени в кафяви ризи и поздравяваха с изпъната напред ръка за хитлеристки поздрав. Имаха си главен водач и висш водачески съвет в столичния град. Такава беше модата тогава и опиянението от нацисткия „блицкриг“ сред българската буржоазия и еснафство. Те бяха деца на средна ръка хора, главно занаятчии, търговци, чиновници и някои местни интелегенти, но макар и по-рядко, сред тях се срещаха и синове и дъщери на някой работник или селянин. В навечерието на войната и особено в разгара ѝ, те започнаха да увеличават броя на симпатизантите си сред част от офицерството и полицията. Дали това беше маневра на властта, целяща инфилтрацията и използването им като информатори, е нещо което може да се разбере само при най-внимателен преглед на царските архиви, които също са превърнати в „класифицирана информация“. Поради това, положението им бе белязано с известна двойственост. От една страна, някои амбициозни, съкратени от двореца генерали като Луков и Жеков виждаха в тяхно лице гвардията или инструмента, чрез който можеха да се доберат до властта и установят по български оцветена фашизоидна диктатура като тази на „Желязната гвардия“ в Румъния, което сигурно никак не се е нравило на Борис III Кобургготски, който не желаше да дели властта си с никого и още по-малко да бъде поставен под попечителство, подобно бабалъка си – италианския крал Виктор Емануил, баща на съпругата му. От друга страна, поради забраната на партиите и политическите организации в България, някои легионери бяха също преследвани и осъдени. Разбира се, техните присъди бяха условни или от по няколко месеца, защото „Борис, България и Бог“ им бяха на устата и подобно германските националсоциалисти, те вплетоха в пропагандата и програмите си патриотарските и социални проблеми, разбираани по тяхному.

Веднъж на площада, през 1943 г., когато местният старши стражар отлепяше един от позивите им с лъвската емблема, го чух да казва, че не разбирал защо му заповядват да ги сваля, след като съдържанието им било по-патриотично от позивите на Богдан-Филовите „бранници“.

Повечето от любимецките легионери „след 9-и“ избягаха от родината си и се пръснаха по света, а местният им водач – Франко стана... земеделец в Лос Анджелис.

В Панагюрище също се запознах с някои легионери и един от тях – Евгени Зумпалов беше пришит към процеса ни, поради прекалената словоохотливост на Мардохай пред доносника, който ни предаде в ръцете на червената инквизиция. Иначе Евгени беше станал невинна жертва на „класовата омраза“ на тайната полиция (баща му беше бивш собственик на национализираната килимарска фабрика) и на желанието `и да засили буржоазния характер и „анархо-фашистката“ амалгама сред изправените пред съда врагове на „народната власт“.

В затворите, където болшевишката диктатура ни събра отново, можех да наблюдавам поотблизо продължението на старите им преддеветосептемврийски разцепления между последователите на двамата конкуриращи се водачи – убития генерал Луков и емигрирания в САЩ Иван Дочев, след като беше „министерствал“ в кукленото правителство на Александър Цанков, образувано с подкрепата и покровителството на умиращия Трети Райх. Разбира се, с времето различията им се бяха задълбочили и еволюирали за част от тях. Най-изявеният представител на Дочевото крило на СБНЛ (Съюза на Българските Национални Легиони) беше Илия Минев, когото не бях срещал до този момент. За него ще стане дума по-късно (ДС ни беше наказала и двамата с уединение в течение на близо три години), тук само ще отбележа, че през 1955/1956 г. той обвиняваше бившите си другари в измяна на легионерството и се гордееше със срещата си с Райнхард Хайдрих – фюрерът на „братската организация“ **Hitlerische Jugend**. Другото крило, чието водачество след убийството на Луков бе поето от Илия Станев, претърпя много метаморфози след установяването на властта от БКП. Неговите привърженици твърдяха, че са приели правилата на демократичната игра и на свой ред се дистанцираха от миналото си и от Минев за когото считаха, че ги компрометира с упорстването и фанатичното си придържане към българския вариант на фашизма. (Тук понятието е употребено като сборно за всички диктаторски националистически режими, които бяха разцъфтели почти върху всички континенти между двете световни войни, без да вземам под внимание нюансите.)

„Демократичното“ крило на СБНЛ безспорно имаше на своя страна болшинството от легионерите, защото беше станало по-реалистично или по-прагматично в новата следвоенна обстановка. Както казваше неговият бъдещ лидер Васил Златарев: „Аз предпочитам да имам врабче в ръката, отколкото орел в небесата.“

Васил беше поел още в затворите неформалното водачество на еволюирания легион, поради излизаните от строя на Илия Станев. Последният беше интересна фигура – офицер и поет, с ораторски дар, той беше или се правеше на луд след тригодишно пребиваване в килията за осъдените на смърт. Тези, които са били с него по това време разказваха, че когато през една нощ в която токът в СЦЗ спрял, килията била посетена от прокурора и палачите с фенер. Като ги видял да нахлуват, Илия се провикнал театрално и двусмислено:

– Загаси фенера, Диогене, тук няма да намериш Човеци!

За него се разказваха и други анекдоти от времето през което той поддържаше реномето си на луд, което навярно беше свързано с една тъмна и срамна страница от историята на Легиона през началния период на болшевишкото господство. Той и още двама от изтъкнатите легионери – Илия поп Николов и Петър Петров (?) бяха завербувани от шефа на Р.О. (Разузнавателният Отдел) на Българската „Народна“ Армия – генерал Вранчев. Легендата гласеше, че те направили тази стъпка, за да могат да възстановят нелегално легирнерската организация под прикритието на един от филиалите на „комунистическата“ тайна полиция. За този план знаела само тройката, а останалите легионери, привлечени към групата, мислели, че задачите, които изпълняват били в интерес на възстановения СБНЛ. Тези задачи били външни и вътрешни: водачите били изпращани от Вранчев с мисия да събират шпионски сведения за американските войски и емигрантите в Австрия, а останалите – да установяват контакти и разузнават плановете на двете опозиционни партии в страната – БЗНС (Никола Петков) и БРСДП (Коста Лулчев). Васил Златарев трябвало да проучи останалата извън парламента Демократическа партия на Мушанов и Гиргинов. Проблемът е, че сведенията, чрез Вранчев, отивали в ръцете на БКП, тоест на ДС и в добавка, при последвалите политически процеси против лидерите на опозицията, редица легионери свидетелствали срещу подсъдимите, в унисон с плановете на сталинското „правосъдие“, целящо да компрометира Никола Петков, Коста Лулчев и други с „връзките и съзаклятничеството им с отявлени фашисти“. Дали Васил и някои негови другари са знаели за тази двойна игра и своего рода доносничество или са били до такава степен наивни, че са приели за чиста монета арабските приказки на ръководната тройка, е трудно да се прецени. Но факт е, че свидетелстванията пред съда улеснили съдебната разправа с опозиционните лидери, както е истина и това, че по-късно Васко се държа достойно през всичките дълги години, които прекара в затворите и техните режимни отделения. Нещо, което не може да се каже за Илия Попов и мнозина други, които бяха прононсирани доносици в и/или вън от затвора. Много е вероятно лудостта на Илия Станев да е била мотивирана от желанието да избегне незавидната роля, която ДС беше отредила на някои от съидейниците му.

Въпреки съзнателните или несъзнателни, но мръсни услуги, които бяха оказали на „народната власт“, легионерите от „Групата на Вранчев“ бяха съдени по-късно по процеса на т.нар. Втори Легионерски център. Легионери имаше и в известната Асеновградска конспирация „Християнски Кръст“. Те даже фигурираха на първите места в обвинителния акт и получиха пет смъртни присъди от общо 13. Последните осем бяха на земеделци и подозрителното в цялата тази история беше, както казваха николапетковистите, че легионерите, макар и след тригодишен престой при „смъртните“, бяха помилвани, а земеделците – екзекутирани. Подобна беше съдбата и на „смъртниците“ от Втория легионерски център. Оцелелите бяха сега с нас „Зад завесата“.

В затвора легионерите си бяха разпределили ролите и задачите и се готвеха усилено, както въпреки и всички останали, за активно участие в бъдещия политически живот на страната. Константин Конов например, беше поел икономическите проблеми и къде на шега, къде на сериозно, минаваше за легионерския Ялмар Шахт и по собствените му думи – за фабрикант на... теоретичен шоколад за българския народ. Както сам казваше: След „марципаните“ на болшевиките, само с дружбашкия „мармалад“ няма да може да се мине в бъдеще. Но тъй като краят на болшевишката тирания, особено след Унгарската революция, не се виждаше на хоризонта, Конов капитулира, стана доносник и когато го пуснаха от затвора, замени фабрикуването на обещаения теоретичен шоколад със службата на директор на някаква ТПК (Трудово Производителна Кооперация). Години по-късно, когато и аз излязох от затвора, го срещнах случайно пред Народното Събрание – солиден, важен и дебел, сякаш пригответил се за апоплектичен удар. Но, въпреки промяната в статута си от изтъкнат теоретик на политическата икономия в дребен стопански бизнесмен на социализма, той не бе загубил самочувствието си. Изглежда е било вярно и обратното на това, което казвал Хитлер пред Херман Раушнинг, че от марксистите ставали най-добрите националсоциалисти...

Друга фигура, беше Иван Долев – осъден по така нар. Първи център на легиона – процес, създаден или по-скоро тропосан на Илия Минев. Преминал в демократичната фракция, Долев беше получил като ресор историята и нейната философия. Той обикаляше такива като генерал Вълков и Атанас Буров, за да запише разказите и свидетелстването им за събития в българската история в които са били участници. Въпреки „демократическата еволюция“ на хората от „Втория център“ и присъединилите се към тях, повечето бяха привърженици на „мускулестата демокрация“ и Стефан Стамболов им беше любима фигура от родната история. По повод на нея имахме спор с Иван Долев, който наред с другото беше „стратег, есеист и критик“ на грешките на... Наполеон в неговите войни срещу коалициите и най-вече в руската му кампания. На апологията на държавническата мисъл и дела на диктатора Стамболов за съхраняване на „българщината“, аз възразявах:

– Ако със своята политика, свидетелства за която са ни оставили мнозина негови съвременници сред които двамата големи писатели Алеко и Стоян Михайловски или Ботевия другар д-р Русел-Судзиловски, Стамболов е довел току що получилия независимостта си народ до животински страх, до продължаващо развитие на наследените от робството национални черти като предателството, лакейството и шмекерията, ако тя е превърнала този народ само в обект на чуждата воля, па била тя и на „свои“ властници, ако той не съумя и му се попречи да бъде субект на собствената си история и съдба, то неговото „съхранение“ не ще бъде нищо друго, освен още едно бреме за развитието на човечеството. (Едва ли е случайност това, че 40 години по-късно кумирът на легионерите и мнозина други патриотари беше прославен от Митко Иванов – „Гестапото“ от VI у-ние на ДС и в качеството му на „вицепрезидент“ на МУЛТИГРУП, заедно

с покойния гангстер и „бизнесмен“ Илия Павлов, издигнаха огромен и скъпоструващ паметник на разцепената му глава в градинката срещу Военния клуб...)

Христо Бъчев от Славяново, Плевенско, подобно Васил беше завършил право и се занимаваше с философските и социологически проблеми в групата. Той беше може би най-начетен в нея, с най-широк кръгзор, но беше слаб човек и не можа да се наложи като лидер. След подмяната на диктатурата с фасадната демокрация на 10.XI.1989 г., научих със съжаление, че е болен от рак. Скоро след това той почина, без да можем да се видим и обменим мисли върху конкретната ситуация, нито да видя в каква посока беше еволюирала мисълта на този наистина интелигентен човек...

В заключение мога да кажа, че тия момчета, които възмъжаха и дори остаряха в большевишките затвори, имаха своего рода шанс: Краят на Хитлер и случайността не им позволиха да се настанят в креслата на властта и да се изцапат в кръв от главата до петите. Така те се спасиха от моралното и политическо фиаско, което претърпяха българските сталинисти. Днешната им агония **се дължи на независещи от тях световноисторически процеси, които минираха тяхната опора – „нацията“.**

За някой от останалите фигури на легиона и за падналите на полето на „честта“, т.е. за вербуваните от ДС като Илия Станев, Илия Попов, Димитър Пенчев или Иван Раленков ще говоря на местата, където са се кръстосвали пътищата ни в килиите на пазарджишкия и другите затвори или вън от тях. Единственият упрек, който мога да отправя към тия от другарите им (които се държаха достойно в затворите) е, че знаейки за моралното им падение, не предупреждаваха колегите си за него, сякаш криеха срамна болест. А може и да са го правили нарочно и макиавелистично – нали в крайна сметка обекти на доносите, полицейските „разработки“ и репресиите щяха да бъдат чужди тям врагове, които можеха да бъдат елиминирани и с помощта на ДС...

Глава XXXVIII

ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТРЕТИ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (2)

(„безпартийните фашисти“)

Започнал темата за класацията на обитателите на затворите, трябва да отделя редове и за тези, които на подбив наричаме **безпартийни фашисти** (нещо като „безпартийните комунисти“). Това бяха на първо място осъдените от „Народния съд“ като сливенския прокурор – стар

ерген с чене и зъби, наподобяващи тези на Фернандел, който ни разказваше как на митинга свикан на площада по време на съда, циганките скандирали: „И смърт на Ищилян Пенчовски – прокурора с голямуту кур!“ Към тях можем да причислим и двама от юристите в отделението – споменатият подофицер-„общественик“ Йосиф Робев и Димчо Соколов за когото дума ще стане по-нататък. Към безпартийните фашисти от „Народния съд“ следва да се прибавят и осъдените за „стари деяния“ като генерал Иван Вълков с неговата „Петорка“: Порков, Кефсизов, Стилиян Тошев, Тома Томов и Цвятко Николов (Каракапитан = Черният капитан). Повечето от тях бяха бивши властници и убийци, во главе с върховния им вожд – Борис III. (Само убийството на най-големият български революционен поет на XX век – Гео Милев, може би единственият творец, убит само заради поезията си, им стига, за да ги покрие с вечен позор, а жертвите им сред лявата интелигенция бяха много повече.)

Тези хора (ако е позволено да ги наречем така), които днешните доморасли демократи величаят като „елит на българската нация“, виждаха в легионерите естествени продължители на своето „дело“ и увеличаваха относителното им тегло до 20–25% от общия състав в затворническите „общезития“. Само че, почти всички те се бяха поставили в услуга на болшевишката диктатура – едни като тайни, други като нейни явни доносници. Всички бригадни на Белене и повечето култсъветници по затворите бяха от техните среди, най-вече из... „доблестните на Н.Ц.В. офицери“. Каракапитан например, който след деветоюнския преврат от 1923 година бил назначен като военен аташе в Букурещ, щом научил за избухналото въстание, веднага се завърнал в страната и се поставил на разположение на властта и оглавил една от наказателните шпицкоманди, с която разплакал стотици майки в северозападна България. След като „Народната власт“ беше отменила смъртните им присъди, Цвятко Николов се беше включил в театралната трупа към култсъвета, където коронния му номер беше декламация на поемата „Септември“ на „загърления“ (т.е. как се нахвърляли от към гърба с въже и дърпайки го, удушвали жертвите си) от „Петорката“ Гео Милев (по свидетелство на Кефсизов), а по време на устройваните от администрацията публични покаяния, декларираше патетично, че се е превъзпитал и вече бил станал... ленинист. Той споделяше още, че бил на път да приключи обемиста биография на своя нов кумир и учител. Подобни бяха резултатите от „превъзпитателната политика“, с които ДС-администрацията се гордеше. У нас те предизвикваха задоволство, възмущение или бурен смях в киносалона на пазарджишкия затвор, където администрацията устройваше своите „културно-политически мероприятия“. Бях доволен, че копоите се бяха озовали в една компания с „Черния капитан“. Тях като че ли това не ги смущаваше. Най-последно сродните им души се бяха слели. Когато се разминавахме по коридора с мъка се въздържах да не стоваря юмука си в изцъклените воднисти очи на садиста Кефсизов, спомняйки си обясненията му пред съда как „загърляли“. Единственият от „Петорката“, който се държеше със своего рода достойнство, беше капитан Стилиян Тошев. С това, той беше заслужил разстрел от взвод с барабани, а не подлото забиване на куршум в тила. Но българските сталинисти не бяха дорасли до проявата на подобен вид „благородство“ спрямо враговете си.

Също за деяния през 1923–1925 г. като млад поручик, в концлагер беше изпратен и нашият стар познат полк. Еню Каролев. (Били заедно с тате в Куциян и Белене.) Впоследствие го осъждат на 20 години „за стари деяния“. Имах добри детски спомени за него от Любимец, където той беше командир на гарнизона по време на войната. Каролев дружеше с местната интелгенция и беше използвал властта си, за да спаси Стефан Терпешев от интерниране след като синът на бай Добри се бе отказал от баща си... „по нареждане на Партията“. С подобни постъпки, Еню беше станал симпатичен в очите на любимчани, затова бях истински разочарован и уважението ми към него се превърна в дълбоко презрение, когато легионерите хванаха в багажа му приготвения за изпращане донос.

Друг виден доносник и артист беше полк. Марин Диков. Консумира аналогични деяния през 1923 г., вече като полковник и командир на танковата бригада, обгражда военното министерство в навечерието на 9.IX.1944 г. и свършва главната част от „Народното антифашистко въстание“. Въпреки тези му заслуги за установяването на „пролетарската диктатура“, последната го изпраща на Белене, където известно време пере посраните гащи на милиционерите, а после „израства“ до четен отговорник на Втори обект, където участва в тероризирането на концлагеристите. При закриването на лагера, след смъртта на Сталин, Марин Диков е взет от „органиите“ на следствие и осъден през 1954 г. „за стари деяния“ на 20 години затвор. Така се озовава „Зад завесата“ като един от доносниците, с каквито ДС обзавеждаше почти всяка килия. Бяха го настанили при „хунтата“, за да доносничи на началника по режима за колегите си офицери – републиканци, осъдени по-скоро за мнима конспиративна дейност срещу ОФ-правителство, за които ще стане дума в следващата глава. Тях о.з. полковник Диков – командир на танковата бригада „превзела“ военното министерство през нощта „срещу 9-и“, тероризираше и с разпяване на солфежите си, готвейки се, в очакване да го осени милостта на тези пред които сега „пееше“ доноси, за новата си кариера на... оперен певец.

В килия №2, където се ширеше „Хунтата“, на оставените за всеки затворник по 40–50 сантиметра, освен доносниците Марин Диков и Еню Каролев бяха и генералите Мустаков и Кирил Станчев с полковниците Марко Иванов и Борис Чилингиров. Компанията беше пъстра и „добре“ подбрана.

Понеже започнахме портретирането и щриховането отдясно наляво ще продължим с последния в „Хунтата“ – полковник Чилингиров, макар че на някой може да се стори несъстоятелно да говорим за „левица“ в нея. (В такива случаи, д-р Дертлиев казваше: „Той е малко по ляв от... Богдан Филев“.)

С доносниците няма да се занимаваме. Те не подлежат на класиране! Ще спомена само един от по-висока класа – Богдан Бошнаков. За него се разказваше, че не е имало политик от управлението на „народния блок“, когото не е корумпирал. Било с пари, било чрез някоя от „изпратените за преговори“ дългокраки красавици-„секретарка“. В затвора „чика Богдан“, както

галено го наричаха знаещите го от онези времена, беше осъден за „шпионаж или стари деяния“, но се ползваше с привилегиите на важен доносник от който се страхуваха даже надзирателите. И старите политически мъже не смееха да откажат компанията на тоя сводник, макар да знаеха, че е изпратен, за да ги „преслуша“. Когато погледите ни се срещаха, моят навярно не се е изпълвал с благост, поради което веднъж Бошнаков ме попита:

– Защо ме гледаш така страшно?

Знаейки, че като агент на Обществената безопасност е бил стрелян от наш анархист през 1925 г., му отвърнах:

– Имал си и имаш двоен късмет. Ако бях стрелял аз, щеше да е с калибър 11 и 45. А сега, макар и мошеник, си в затвора. Не че не си заслужил да ти пръсна черепа, но не мога да сторя това – на умряло куче нож не валя. Все пак, не забравяй, че търпението ми има граници. Затова не се мотай около мене -аз не съм като Гичев и мога да се ядосам.

Борис Чилингиоров, беше бивш военен аташе в Москва, за разлика от абсолютното мнозинство царски офицери, се държеше прилично, възпитано и интелигентно. Но се страхуваше от последиците и отказваше да говори за видяното и чуто в сталиновото „отечество на социализма“ по време на големите Московски процеси, на които е бил пряк свидетел. На тези теми той беше тих като буболечка.

Както казахме, „Хунтата“ имаше и своя Левица. Към нея можем да причислим дядо Димитър Мустаков. Завършил военна академия в някогашния Санкт Петербург, той беше връстник на... Ленин и доайен в българските затвори.

Стигнал до генералски чин, през 1922 г. вече е командир на създадената по инициатива на Стамболийски Оранжева гвардия, поради което е арестуван от превратаджиите на 9 юни 1923 г. Отминат от горчивата чаша и по време на „народния съд“ след 9.IX.1944 г., дядо генерал беше осъден през 1952 г. на 20 години затвор като „ръководител на нелегална организация, поставила си за цел и т.н. – с още неколцина дядовци – да събори, отслаби или подрови законно установената народодемократична власт“. Въпреки преклонната си възраст, той се държеше и физически, и морално и си излезе с достойнство на 92 години, достигайки стоте. В същия момент, истинолюбивият орган на ЦК на БКП „Раб. Дело“ пишеше, че в затворите на иранския Шах Реза Пахлави, гниели... 70 годишни старци (на които нашият генерал можеше да е баща). В неговата конспирация нямаше по-млади от... 80 години. С някои от тях се срещнахме по-късно.

Генерал – Кирил Станчев имаше не по-малко бурна биография. Участник в 19-ото майския преврат през 1934 г., на следващата година предприема нов опит заедно с Дамян Велчев да детронират монарха и установят републикански режим. Неуспехът на прорепубликанския преврат завършва за него със смъртна присъда, заменена в последствие с доживотна. След излизане-

то си от СЦЗ, участва в О.Ф. като звенар. Когато след 9.IX.1944 г. се стигна до разрив в коалицията с БРП (к), той преминал на страната на опозицията – нещо, което компартията не му простила. През 1947 г. след нов процес за участие в „Неутрален Офицер“, той получава нова доживотна присъда. Част от нея прекарахме заедно в наказателните отделения на пазарджишкия затвор. Беше един от малцината бивши офицери, запазили човешката си чест. Освободен след 12 години, той не се огъна, въпреки напредналата си възраст. Нашето приятелство продължи и вън от затвора, където Кирил Станчев ми разказваше как от архива на БАН му върнали мемоарите, за да ги преправи, съобразно нуждите на последната версия на историята на буржоазна България. За разлика от повечето живи участници, той отказал да лъжесвидетелства за фалшифицирането и в угода на управляващата клика.

Полковник Марко Иванов също беше участвал в преврата на 9.IX.1944 г. Нему земеделците вменяваха във вина изтръгнатите с инквизиции „показания“ и съгласието му да свидетелства срещу Никола Петков с което беше улеснил изпращането му на бесилката. За да излезе от изолацията в затвора, той се беше ориентирал към социалдемократите, които не бяха много придирчиви при набирането на съмишленици.

Би трябвало да отбележим, че в установяването на „народната власт“, като експерти в техниката на държавните преврати, участие бяха взели не само 19-томайци. Мнозина от деветоюнските превратаджии също станаха деветосептемврийци. Сред тях бяха не само споменатият танкист Марин Диков, но и първият министър-председател на ОФ-България Кимон Георгиев, неговият министър на пропагандата – Димо Казасов и др. И ако за качествата на един политик съдим не по моралните критерии, принципи и идеали в политиката за които Алековия бай Ганю казваше, че са „бош лаф“, а по овладяването и задържането на властта, последните двама господ бяха дали безспорни доказателства, че са овладели занаята.

В реалното си битие, изброените до тук представители на типа „зоон политикон“ в по-голямата си част се бяха проявили като противници на парламентарната демокрация, на плурализма и останалите свободи, прокламирани от Френската революция. Наред с тях, в затворите имаше, макар и отделни екземпляри от старите буржоазни партии, чиито деяния изпълваха страниците на историята на България до 19 май 1934 г., когато всички те бяха обявени вън от закона и забранени. Една от интересните фигури сред тях беше големият столичен адвокат и радомирски цанковист Димчо Соколов. След като министър-председателят на деветоюнски Александър Цанков, бе станал неудобен дори и за двореца, Борис III „му подал оставката“ и го заменил във втория сговористки кабинет с бившия демократ Андрея Ляпчев („Со кротце, со благо и со малце кьотек“). Това обстоятелство не отчаяло окървавилният се професор по политическа икономия и когато фашизмът настъпвал в Европа, той създал своето „Социално движение“, чиято програма във висша степен беше инспирирана от германския националсоциализъм. Към новата формация се бяха присъединили повечето от участниците в „Демократическия сго-

вор“ като бившия демократ и областен управител на Пловдив Димитър Димчев, когото подозираха в доносничество.

След преврата от 19 май 1934 г., който сложи край на политическата кариера на мнозина от тези пронацистки ориентирани политици, Димчо Соколов се отдава на адвокатската си кариера, но за беда, приема и поста на предпоследен директор на полицията в последните месеци на III и последно българско царство, което завърши фатално и... летално. В навечерието на 9.IX.1944 г. един от „отговорните другари“ в ЦК на БРП (к) го информира за предстояща сбирка на членовете на Политбюро и ръководителите на „легендарното партизанско движение“, които след преврата разделиха страната на 12 „въстанически зони“ и преименуваха партизанските отряди, набъбнали от карьеристи и надушили мършата на властта лешояди, в НОВА (Народо-Освободителна Въстаническа Армия, начело с бай Добри Търпеша). В изпълнение на своя служебен дълг директорът на полицията Димчо Соколов наредил да бъде блокирана кооперацията, където ще се проведе събранието, но час преди да изщрака смъртоносния капан, старата цанковистка лисица за която било повече от ясно, че никаква „Крайна победа“ с помощта на ФАУ-3 и другите чувовни оръжия на Хитлеровия райх няма да има, се явил лично в апартамента на конспираторите и ги предупредил, че са предадени и ако не се разпръснат моментално, час по-късно ще бъдат... покойници. В отплата, „народната власт“ проявява „милосърдие“, като му подарява живота, но „народният съд“ го осъжда на доживот и десет години по-късно, Димчо Соколов почина от сърце в затвора. Той завърши земния си път в килия №3 „Зад завесата“ през месец май 1955 г. Беше изключително интелигентен тип, който знаеше много от тайните на съвременната задкулисна история, но за жалост никой от легионерите не отиде да го разпита за тях, защото бяха в конфликт. При един спор в коридора на пазарджишкото „Режимно“, Васил Златарев квалифицира постъпката на бившия директор на полицията като национално предателство за което един ден ще трябва да понесе своята отговорност. Към спора разговор се присъедини наследникът на Гешев в „комунистическата“ ДС – шефът на отдел „А“ след 9.IX.1944 г. Георги Ганев. Той каза на Васил, че е правилно всяко предателство да се наказва и го запитва известно ли му е, защо е в затвора? И без да дочака отговора каза, че в обвинителния му акт фигурира пункт, съобразно който той – Ганев, с ареста на легионерите – агенти на РО на Вранчев е предизвикал разбиването на тази структура на спец-службите и е парализирал нейната дейност.

– Та въпросите свързани с предателствата и наказанията на предателите са доста сложни и изискват всестранно оглеждане – заключи бившият високопоставен копой, който беше съден с „Предателската банда на Трайчо Костов“. Димчо Соколов разказваше, че броят на активните, картотекирани от полицията членове на Компартията и Комсомола са наброявали в навечерието на пристигането на „красни богатири“ в България по-малко от 8000 души и че след 1923 година не е съществувал нито един ЦК в който полицията да не е имала своите доносници.

При друг спор в коридорите с участието на Дертлията, Димчо Соколов избухна (нещо което му се случваше много рядко) и каза за неколцината социалдемократи „Зад завесата“:

– Стратегията на вашата партийка се свежда до това, да яхнете оранжевата камила (**NB** БЗНС), за да ви преведе през българската политическа пустиня към оазиса на властта...

В тази част на политическия спектър можем да разположим, с известни уговорки и остатъците от нявгашната ВМРО (сред които се открояваше Тома Малечков – секретаря на Ванче Михайлов), някои политици, духовници и евреи, които „красяха“ с присъствието си букета на политическите затворници или на „контрареволуционерите“ под какъвто етикет ни инвентаризираха във ведомостите си „революционерите“ от тайната полиция на диктатурата.

След забраната на партиите на 19 май 1934 г., ВМРО изчезна като сапунен мехур и нейния вожд, Ванче Михайлов с някои от съмишлениците си се измъкнаха по терлици от все още необединеното отечество, пръскайки се по близки и далечни земи. Ванче разделяше времето си между Италия на Мусолини и новоосновената Хърватска държава с усташкия Поглавник Анте Павелич. Този избор на политическо убежище говори сам по себе си за еволюциите, които беше претърпяла някогашната революционна организация на Гоце Делчев и Даме Груев. Нейният последен водач се беше превърнал в ръководител на наемни убийци на двореца, които се ползваха от покровителството на царската полиция и армия. ВМРО се бе свързала и със силите на хитлеровия „Нов ред“, чийто служби ги ползваха за някои специални „мокри поръчки“ като разстрела на югославския крал Александър в Марсилия и придружаващия го френски министър на външните работи Барту. Томата, който бил записал право в Загреб среща там Ванче Михайлов. След 9.IX.1944 г. поради родолюбие или зле направени сметки се завръща в България, където е осъден на доживот „за конспирация“. Година по-късно той успява да избяга от СЦЗ в Гърция, но тамошните власти го връщат и предават на българските си колеги като „фашист“. Малечков изглежда също е бил принуден да сътрудничи на ДС и след затвора учителстваше в родната ми Горна Джумая, станала Благоевград, и се правеше „на луд за пенсия“. Някъде към 80-те години ДС го беше изпратила в Италия, за да преговаря с Иван Михайлов за архива на ВМРО. Условието, което неговият някогашен шеф поставил било след смъртта му да бъде погребан в България. Сделката не станала. С Томата се срещнахме след краха на болшевиизма и неговото завръщане от емиграция. Каза ми, че възстановената ВМРО била креация на ДС, която прибавила към своите агенти няколко склеротици за създаване на кредит. Прочее, този похват беше използван при възстановяване на старите партии на буржоазна България, както и при дружествата, синдикатите, съюзите и клубовете на така наречените неформали. Но за всичко това ще стане подробно дума в четвъртата и пета части на моите спомени.

По аналогия с Конвента от епохата на Френската революция, друга част от останалите обитатели на режимното отделение в Пазарджишкия затвор, бихме могли да обозначим като „блатото“.

В килия №3 завърши политическата си кариера и банкера политик Атанас Буров когото, както споменах вече, бяха вмъкнали чрез някаква чекистка луканкова комбинация в процес с братовчеда Иван Чапръшиков, в който престарелият Буров беше осъден на 20 години от които излежа в наказателното отделение само две, преди да склопи очи на 81 години, въпреки своето русофилство. Ако се е запазило предсмъртното му завещание, то трябва да се търси в личния архив на Иван Долев, който вече също не е между живите...

Той и инженер Губиделников бяха единствените живи капиталисти, които срещнах по затворите. Имаше разбира се и някои техни наследници като Георги Стефанов Стефанов или племенника Димитър Буров, съден с монтираните про цеси за „вредители и саботьори“ от „трайчокостовата банда“, но те по-скоро изяждаха натрупаните от бащи и деди богатства, отколкото да продължат делото им, увеличавайки ги.

Друга скица беше „младият, покойния“ доктор на икономическите науки Борис Янчулев. Демократ, преминал на страната на Сговора, осъден за няколко критични статии, той беше леко мръднал и служеше за подбив. Казвах му така, защото много често, разказвайки за баща си, употребяваше „стария, покойния д-р Янчулев“. Младият беше „израснал“ до секретар на Ляпчев. Сам ни разказваше, че когато министър-председателят го изпращал с мисии в Англия или Франция, той отсядал в таванските стаи на най-скъпите хотели и осребрявал фактурите от командировките си, пълнел джобовете като бай Ганю със сандвичи или ордъоври и изобщо „представял“ добре отечеството ни. За малцината православни свещеници не мога да кажа нищо по-добро отколкото за протестантските. Последните, без един – пастор Ламбри Мишков – служеха на „народната власт, както своя „владика“ Зяпков. С Мишков, често имахме спорове за американския капитализъм и той не можеше да проумее нашата анархистическа неблагодарност към тези от които „очаквахме свободата си“. От църковниците най-достойно, с малки изключения, се държаха католиците от големия процес срещу „шпионите на Ватикана“...

Еврейството имаше двама свои представители „Зад завесата“ – Блуменфелд и Алмузино – осъдени за шпионаж на смърт и помилвани. Алмузино се шегуваше със себе си като казваше, че един ден Израел ще го провъзгласи за национален герой тъй като бил единствения евреин престоял три години в смъртна килия и не умрял от... страх. Историята на Георги Николов – Блуменфелд, осъден за шпионаж в полза на Австрия, чийто гражданин беше баща му, е по-различна, но за нея ще стане реч по-нататък. Имаше и трима турци Сабит, Фуад бей и Осман Калъч, също осъдени на смърт за шпионаж в полза на Турция. Сабит беше най-интелигентния между тях, но за жалост бе станал доносник. Фуад беше истински фанатик на кемалистката кауза, когото след освобождаването му от затвора осъдиха за втори път на смърт и бе разменен със заловени български шпиони в Турция. Осман е бил навън учител по история и разказваше турската версия на запомачването (приемането на исляма от българските гяури). Когато султанът завладял българските царства, както била традицията, призовал неверниците да приемат правата вяра, срещу което щял да ги освободи от данъци и други тегоби. Нашенците, разказваше де-

белия аргюнлия Калъч, се юрнали в надпревара да се помохамеданчват и изплашен от това, че ще остане без данъкоплатци, Падишахът спрял акцията. Нещо, което може би не е било невероятно, ако сравним поведението на героичния ни и трудолюбив народ по време на болшевишкото „присъствие“, когато кърово и сакато искаше да се запише в редовете на партията ръководителка, която набъбна до милион и двеста хиляди членове...

Навярно съм забравил или пропуснал някои от тая пъстра плеяда или кавалкада затворници от режимното отделение с които обикаляхме по кръглото „каре“ на пазарджишкия затвор и които вече не са между живите. Нека им бъде лека пръстта!

Глава XXXIX

ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТРЕТИ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (3)

(ЗЕМЕДЕЛЦИТЕ)

Отделям ги в самостоятелна глава, не само защото бяха най-многобройни в затворите, нито поради това, че имах най-много приятели сред тях, доколкото е възможно приятелството между един анархист и потенциалните властници. По онова време, а и половин век преди, те бяха истинска народна организация по своя състав, доколкото българският народ беше селски народ. У нас като се поразчопли родословното дърво на който и да е, през три-четири генерации назад неизбежно се разкриват селските му корени. И нашата интелигенция в по-голямата си част има селски произход. Затова са ми били винаги смешни самочувствието и претенциозността на така наречените граждани, особено на столичани, които бяха склонни да забравят, че в грамадното си болшинство и техните бащи, ако не самите те, са дошли от селата и че само до преди 70–80 години, за времето, за което пиша, София не беше нищо повече от едно голямо село. С „архитектурата“ и калните си улици, с ориенталските пазари и панаири, и крайните квартали, които бяха села, присъединявани административно, за да увеличат населението и, съобразно гигантоманията на изредилите я управници. Нейното коренно население беше селско не само по поминък, но и по манталитет. При това, манталитет шопски – на едни от най-консервативните, инатлии и ограничени, да не кажа тъповати, български селяни, каквито и Балзак не е можел да си представи. Ако се направи изследване на произхода на отличилите се в различните области на културния, научен, обществен, стопански и политически живот на страната, с положителност ще се констатира, че жителите на „Шопландия“ бяха най-малочислените сред това, което сега наричат български елити. (Дори ако вземем софиянци в процентно отношение спрямо броя на населението в провинцията.) Селяните са били и си остават, доколкото все още ги

има като социален вид, сред най-онеправданата част от народа, която от векове, да не кажа хилядилетия е работила най-черната и неблагодарна работа, за да храни останалите. В течение на векове те бяха главната тъкан на обществото и върху тях и труда им се крепеше прехвалената българска държавност. Ако не се ровим назад в началните векове на двете български царства и времената на турското робство, можем да констатираме, че и в новата и най-нова история пак сред тях бяха най-големите жертви на ограбването от страна на държавата, на чорбаджиите и търговците, на чиновническия паразитизъм и полицейския произвол. И затова, когато макар и много рядко в своята история, чашата на страданията им е преливала и те са се хващали за брадвите, косите или цепениците, аз им симпатизирах, оправдавах ги и бях изцяло на тяхна страна. Със същата сила, с която буржоата и политиците от десницата изпитваха ненавист и страх от тая стихия. Няма да забравя, как в последната предновогодишна вечер на своя живот, когато бяхме изпълнили коридора и се поздравявахме с пожелания „До година на свобода!“, цанковистът Димчо Соколов, наблюдавайки с присвити и святкащи от злоба очи, безспорно преобладаващото присъствие на нашите дружбаши, просъска с глас пълен с презрение и омраза – „Жакерия!“ Макар основанията за подобно отношение на земеделците към него и съпартийците му цанковисти и превратаджии, да бяха безкрайно по-големи и мотивирани.

Трагедията и янусовото лице, ако мога така да определя политическата физиономия на земеделските деятели, се криеха в двойствеността на положението им, създадена в онзи момент, когато по-будните или по-шмекерите сред тях решават в началото на ХХ век да трансформират зародилото се като селска синдикална организация движение в политически инструмент, да направят от него своя партия и чрез нея – своя „селска“ власт, с чиято помощ се самооблащаваха или мамеха следващата ги селска маса, че ще решат социалните ѝ проблеми. Двойност в душите и поведението им, продиктувана от амалгамата между остатъците на Жакерията и нарастващото, корумпиращо ги влияние на политиката и стремежа към властта с нейните блага. От утопичните идеи за селска република и битието им на хора, които търсеха своето място сред „висшето общество“ и буржоазния порядък, навличайки фракове върху антерията и потурите и допълвайки тоалета си с лачени обувки, меки шапки и дори с... цилиндри за дипломатическите представления и приеми. Тази им двойственост избледняваше в затворите, чиито стени и статута ни на парии ги държаха далече от властта на която и те бяха станали жертви, и създаде предпоставки за приятелството ни. Роля в това отношение играеше и миналото им, когато двореца, офицерството и буржоазните партии ги събориха от министерските кресла, прокудиха в чужбина и обезглавиха не само министър-председателя Стамболийски с което ни „изравниха“. Не може да им се отречат и не особено успешните, но радикални опити, вървящи в унисон с вековните търсения на справедливост от „низшите класи и съсловия“. Колкото и убога да беше идеологията им, създадена и поддържана от деятели, чието културно и образователно ниво в общия случай не надхвърляше това на гимназиста-тройкаджия, не може, ако сме почтени, да не открием под нея реформаторския устрем, чийто размах беше прекършен от един кървав преврат. Устрем, който за съжаление беше половинчат и стеснен от ограничеността на „съсловната“

им доктрина и шмекерската практика на политици държавници. Тази им половинчатост и завладяващият ги опортюнизъм и корумпираност, позволиха на фашизоидната десница около двореца да им изтегли черджето на властта изпод нозете и да ги потопи в кръв.

Друга беда, която в перспективата на стесняване на нееднородната им социална база вследствие урбанизацията, индустриализацията (и на самото земеделие в това число) и съпътстващата ги „пазарна демокрация“, беда, която заплашваше да ги разложи и ликвидира, бяха водаческите амбиции на изтъкнати техни деятели, които искаха да поемат изтървания от Стамболийски жезъл. Те доведоха до още едно от поредните и многобройни разцепления, които изпълват политическата история на БЗНС – това в затворите, чието зараждане, развитие и грозен край можах да наблюдавам като в лаборатория „Зад завесата“ и в другите отделения на пазарджишкия затвор. Преди да го опиша, мисля, че трябва да се посочи и ролята на ДС с нейната агентура сред затворниците и лагеристите, за която нямаме документи тъй като те все още са „класифицирана информация“, но за която коварна роля има предостатъчно очевиден и косвени доказателства. Сред тях, бяха и първите капитулации на някои от лидерите им, резултат от упражнени върху тях натиск от страна на разполагащата с правото на живот и смърт ДС или на обзелото ги отчаяние, особено през годините след Унгарската революция, което застрашаваше да се превърне в капитулантска „епидемия“, но за нея ще стане дума по-късно. След декларациите на Асен Павлов, Петър Сърбински и др. видни деятели на БЗНС пред очите ми в пазарджишкия затвор капитулираха бай Боре Бумбаров, Кочо Бонев и някои второразрядни фигури на Съюза.

Бай Борис, започнал живота си на общественик като анархист, но нетърпеливостта и „съзряването“ му го отведоха при хората на Стамболийски, където се изгражда като виден социален демагог и бързо стига до съюзната „светая светих“ – Постоянното Присъствие. Изглежда само първото ренегатство е по-трудно, после всичко си върви като по масло. Когато болшевиките го натиснаха (той беше и диабетик), обичаният от наивните селски момчета трибун даде заден ход и провъзгласи своята привързаност към „работническо-селското единство“. Бумбаров се отрече като Петър от Христа и излезе с още една от стереотипните декларации, каквито ДС изискваше от всички земеделци срещу обесения Никола Петков и емигрирания Гемето. Тя беше публикувана в органа на казионния БЗНС на Георги Трайков, за да разколебава младите му последователи и да ги поощри и те да повлекат крак. Няма да забравя разговора му с троцкиста Димитър Гачев пред когото споделяше страховете си от заканите на палачите от тайната полиция, които не бяха само блъф. Гачев му казал, че не може да се стремим към оцеляване на всяка цена. Зле разбрал го, бай Бумбаров му отвърнал радостно:

– Нали трябва да оцелеем на всяка цена, бай Димитре – от който отговор се разбрало, че и той е „втасал“.

Излязъл си от затвора през 1955 година, Борис Бумбаров почина в 1959 г. Разказваха, че на погребението му, един друг капитулант – Къньо Кожухаров -в надгробното си слово допуснал следната „Лапус лингве“:

– Той стана жертва на тази черна дата 9-и септември! (Вместо да каже 9-и юни, както по-късно обяснявал пред партийния Синедрион грешката си.)

Пак по същото време зрееше и излезе на повърхността разделението на земеделците (Никола Петковисти или Геметовци) на „леви“ с Ангел Държански и „петорката“ около него и на „десни“ с бай Иван Костов. Причините бяха зле формулирани от хората на Държански и най-вече от Желю Динев, който беше сред най-активните фракционни врагове на Иван Костов. Когато го запитах за същността и причините за яростните му атаки, той даде не много убедителни обяснения, че Иван Костов бил завил надясно към Гичев, подравял авторитета на Гемето и се стремил да се наложи като водач вместо него, а в миналото, бягайки от страната през 1940 г., го изоставил на произвола на „Съдбата“. В добавка се пробутваше и обвинението, че бил станал полковник от Интелиджън Сървис през годините на емиграцията си. Последната „информация“ ясно сочеше източника си от... „кухнята на канибалите“.

Не би трябвало аз да поемам защитата му, но съм принуден да го сторя, защото четири десетилетия по-късно, когато подсетих неговите другари-врагове, че трябва да отбележат поне с една статия 100-годишнината от раждането му, те отговориха с мълчание. Навярно, изпитваха угризения за участието си в една, най-меко казано, нечистоплътна кампания. Не е нужно да привеждам доказателства, за да опровергавам нелепостта на отправените му обвинения. От тях се разнасяше полицейска воня, която можеше да осмърди само авторите и разпространителите им. Бай Иван Костов беше твърд като кремък и в тая негова твърдост се бе пречупил чекисткия „наказващ меч на революцията“.

Завърнал се от последната си емиграция в Кайро, за да вземе участие в политическите борби в окупираната от Червената армия страна, той е кооптиран в ПП на БЗНС и става депутат от парламентарната група на Никола Петков. След съдебното убийство на последния, още през 1947 г., той е един от първите арестувани. Неговото „следствие“ (както ми е разказвал сам по многобройните карета, които сме правили в пазарджишкия затвор) продължава цели пет години. И завършва с фиаско за неговите инквизитори. През 1952 година, той е осъден на 20 години затвор в процес за „нелегалното възстановяване на БЗНС и неговите ръководни органи“ с обичайните обвинения в шпионаж за гарнитура. Осъден е по „показанията“ на другарите му, без да могат да изтръгнат нито ред „самопризнания“ от него. Разказвал ми е, как през тези пет години е довеждан многократно до смъртта и всичко се е извършвало под строг лекарски надзор. Всеки път, когато „лекуващите“ го палачи в бели престилки на Сигуранцата са идвали до заключение, че смъртта може да го измъкне от лапите им, „следствието“ било спирано, а той възстановяван с храна и лекарства, за да го подложат отново на всичко, което садистичните мозъци на

копите са можели да измислят. (Мърляви признания с недомлъвки за тези методи прави Стефан Богданов – един от началниците на инквизиционно-екзекутивното ведомство – пред комисията за разследване „дейността на ДС през епохата на култа“, след официалното разобличаване на част от престъпленията на мъртвия Сталин от оцелелите му „съратници“ през 1956 г.)

В добавка към побоищата, непрекъснатото безсъние, гладът и дрогирането, изродите арестували жена му със шестмесечното ѝ и бебе и ги поставили в съседна килия, за да чува детския плач и приеме да се самообвинява. И всичко това се повтаряло, докато един ден Бай Иван отказал да участва в тая адска игра. Той просто млъкнал, не отронил ни дума и отказвал да върви с джандарите към „следователския“ кабинет. Те го измъквали насила от килията му, влачели го за краката по коридорите и стълбите, главата му биела по стъпалата, но от него повече не могли да изтръгнат членоразделна реч. Най-после вдигнали ръце и понеже им трябвал жив за процеса в който той бил пръв, решили да го съдят по показанията на останалите обвиняеми сред които бил и адвокатът и министър в първия ОФ-кабинет – Ангел Държански.

Бай Иван (не споменавам цялото му име – Иван Костов, за да не го сбъркат младите поколения с министър-председателя от СДС, което би било истинска обида за паметта на моя колега и приятел от затвора), освен непреклонен боец и конспиратор, беше и бих казал... интелектуалец, ако посерковците от днешния „духовен елит на нацията“ не бяха осмърдели и тая дума. Завършил философия, той беше натрупал огромен запас от знания и което е по-важно, можеше да мисли самостоятелно и задълбочено не само по въпросите на философията, но и върху тези на текущата политика, социологията или историята. От него за пръв път чух смислено възражение срещу марксистко-ленинския постулат за „първичността на материята и вторичността на духа“. Той казваше, че ако живота на вселената е безначален и безкраен, както твърдят „класиците на марксизма“, постулатът им за първичност и вторичност е една безсмислица, доколкото в безкрайността на времето и пространството не може да става дума за първичност, която предполага начало. И вече, къде сериозно, къде на шега, споделяше че главната задача, единствената заради която си заслужава да живеем, е да работим за отменяне на „историческата необходимост“, та ако ще това да стане с помощта и на американските армии. Изобщо съм останал с отлични спомени за разговорите, споровете и сприятеляването ни. Може би не съм обективен, обрисувайки в щрихи неговия портрет, защото беше човекът сред земеделците, когото уважавах и обичах най-много. Освен за борбите и предателствата (бях му разказвал случая с „фалшивата вдовица“ на обесения с нейна помощ Стоян Ильов – Ангелина Пискова), по карето споделяхме случки от живота си, а той имаше какво да ни разкаже. Няма да забравя думите му затова, че само въздуха на Париж (където също бе учил и прекарал част от годините на първата си емиграция след деветоюнския преврат) и разходките по улиците му, обогатявали ума и разширявали кръгозора. Мисля, че ме беше разбрал и ме приемаше такъв, какъвто съм. Затова се надсмиваше по повод поставената задача на Раленков да ме вербува за каузата на легиона. Веднъж при омокотения режим, който имахме за около година и нещо, в суматохата, която създаде Хрущов

сред „твърдокаменните сталинисти“, в един спор за бъдещето, аз нарисовах една апокалиптична картина на загиващия в пламъците на революцията парламентаризъм, която се допълваше от видението на обкичения с обесени депутати отсрещен паметник на царя „Освободител“. Костов, който ме слушаше, каза на присъстващия на разговора ни Неврокопски: „Виждаш ли го Иване, това са бесовете на Достоевски. Ако се навъдят повече, всичко е свършено.“

Възразявах му, че парламентът далеч не е всичко и че народа може само да спечели от премахването на това сборище от дърдорковци адвокати и прочее паразити, мошеници и крадци, които делейки награбеното с „деловите хора“, са се самопровъзгласили за негови представители, единствената връзка с който са измамните предизборни кампании, плащани от печелившите от тази прекалено дълго проточила се игра и обслужвани от корумпирани журналисти и агитатори. Остротата, която приемаха понякога разговорите ни, не пречеше на приятелството ни – нали бяхме за свободата на словото и убежденията. Спомням си също как посрещна моята оценка за срока, който мислех, че ни дели от промяната: десет години според моите тогавашни изчисления, т.е. към 1969 г. (Тя закъсна с двадесет години и дойде по начин, чиято възможност тогава, а и доста по-късно никой не допускаше, защото надценявахме болшевиките, мислейки, че ще загинат „с броня на гърдите“ като нацистите, а те капитулираха със скимтене.) Бай Иван Костов ми отвърна:

– Сакън, да не си се изгървал пред нашите, които едва крепим с клечките на очакваната във всеки момент развръзка или с лъжите за амнистия.

Затова, и за още много други спомени за тоя голям човек, посрещнах с мъка съобщението за капитулацията му пет години по-късно, смазан от злокачествената бледа хипертония, той беше предпочел да живее, с надеждата, че ще може да дочака и да участва в разплатата. Още пет години по-късно, вече „на свобода“, видях че принудителната капитулация го беше озлобила до степен да се радва истински на устроеното през 1965 година от генералите превратаджии в Индонезия масово клане на партийците на Айдит (членове на индонезийската компартия), които в по-голямата си част бяха бедни селяни. До такива изкривявания на психиката довеждаше садизма на чекистите и болшевишкото незачитане на човешката личност и чуждите убеждения. Навън бай Иван не прие пътя на предателството, който мнозина негови приятели поеха и си остана само обикновен служител в „Билкокооп“, където ДС складираше капитулиралите земеделци, за да може да ги наблюдава, прослушва и да продължава обработката им. Той почина при неизяснени обстоятелства „от пневмония“ посред лятото на 1970 г. Изпратих го до гроба му и още не мога да забравя леденото му чело, което погалих за последно сбогом.

Едва ли само за да го компрометират, при всички свои наказателни кампании копоите от ДС отминаваха бай Ангел Държански. Нещо в него, интуитивно не ми харесваше. Може би отблъскващо ми действаше и външния му вид. Той накуцваше и имаше огромен търбух, който не можеше да се обясни по друг начин в условията на затвора, освен със заделянето на част от все-

ки получен от последователите му колет. Те отдаваха дан на своя вожд, спазвайки йерархическия принцип с надежда, че няма да бъдат забравени, „когато БЗНС вземе властта“. Възмутителното беше, че това се практикуваше, когато мнозина от тях, като Яким Соколов от Перник или дядо Таче Малинков от село Лешко, бяха само на затворническата дажба. Оставен само на нея, „лишеният от свобода“ рискуваше да заболее тежко и да бъде лишен и от живота му.

Заедно с другия техен млад лидер Желю Динев Желев от село Землен, Старозагорско, предизвикваха насмешките на останалите групи, когато двамата се заклатеха с коремите си напред по карето като бременни. Но това не смущаваше ни най-малко младите им съпартийци, които им вярваха и ги следваха сяпа. Другите от ръководната петорка на БЗНС-Держански „Зад завесата“ бяха Алипи, Вангел Горов, Нейчо Тончев и Димчо от Стралджа, с присъединеният се към тях, кой знае защо, Иван Неврокопски – Иванич от село Крупник в Пиринска Македония. Те заедно обмисляха „стратегията“, която доведе до izolацията на бай Иван Костов на първо време, а по късно и до епидемията от капитулации.

В страни от двете фракции стоеше почти самотната фигура на Димитър Гичев, който беше започнал политическия си път като „единофронтовец“, за да стане по-късно враг на всякакъв съюз с БКП, предпочитайки сътрудничеството с буржоазните партии. За последното, „пладнарите“ около Гемето го обвиняваха в измяна към принципите и идеите на Стамболийски.

В паметта ми са се запечатели много отделни случки, част от които, макар и нарушаващи хронологията на събитията, споменавам тук, за да стане по-ярък груповия портрет. Силно ме беше впечатлило глаголенето на Желю с което той индоктринираше такива още невръстни „конспиратори“ като Стефан Милушев – кръщелника на... бай Иван. Чух го, когато те двамата вървяха зад нас с Атанас по карето. Общо взето, словото му, произнасяно с тон и апломб на площадна реч пред хилядно множество, беше лишено от смисъл бръцолевене. Младото овне кимаше в знак на съгласие с глава и се изпълваше с патологична омраза към кръстника си. Тая процедура, придружена понякога и със заплахи за отлъчване от стадото, Желю и другарите му прилагаха не само спрямо всеки новопостъпил младок, но и към По-възрастните им съпартийци от другите отделения и затвори в страната. За целта използваша като куриери изпращаните „ло делегация“ или чисто и просто преместваните от затвор в затвор земеделци и земсисти. В пазарджишкия затвор тази задача – пренасянето на писма и други „идеологически послания“ – се възлагаше на кофтите Борис Дамянов, най-младият от процеса срещу д-р Ге-Ме Димитров от преди 9.IX.1944 г. Точно неговият избор от хората на Държански ме караше да гледам с подозрение на действията им. Не можеше да не си дават сметка, че кофтите беше сключило своя договор с пазарджишкия „Мефисто“ – капитанът от ДС Никола Аврамов и най-вероятно нему предаваше пръв материалите от фракционната борба „за сведение и изпълнение“. С това не искам да кажа, че между тях нямаше честни хора. Напротив, и с някои от тях като Иванич, останахме приятели до край, без да имам каквото и да е съмнение в тяхната политическа чест. Ако те се бяха приобщили към фракцията на Държански, това навярно бяха сторили от опортюнис-

тически съображения. Както казваше бай Димитър Гичев за нея, тя „биела много на червено“, което според него целяло хвърляне на мостове към старите съюзници от ОФ – болшевиките и казионните земеделци. Аз не отивах толкова далече и смятах, че те искаха да скъсят Иван Костов с една глава, защото ги надвишаваше и се плашеха от него, а опортюнизмът им се състоеше по-скоро в избраната тактика на „съхраняване на кадрите“ с цената на дребни компромиси и приемане на измисления от копоите „Правилник за вътрешния ред“, част от чиито параграфи бяха открито провокационни и унижителни за политически затворници, за каквито се смятаха всички, без нас анархистите. (Ние бяхме и си оставаме социалреволюционери.)

Техният „антифашизъм“ приемаше понякога гротескни форми като в случая с Драгията, който беше натиснал в тоалетната престарелия и грохнал о.з. генерал Вълков и го биеше по главата с консервната кутия, използвана вместо ибрик, задето наредил обезглавяването на Стамболийски и много от съратниците му. Бившият военен министър от първия кабинет на Цанков и фактически организатор на Деветоюнския преврат от 1923 г. врещеше като яре и едвам бе спасен от своя ординарец и „телохранител“ – един огромен фелдфебел от „кавалерията на Н.Ц.В.“ с още по-голям корем. Не че генерал Иван Вълков не бе заслужил това брутално отношение и дори ликвидирането му, което бих разбрал и адмирал, ако беше извършено когато... той бе на власт и на свобода. Тук, в клозета на „режимното отделение“, подобно линчуване беше мизерно и отблъскващо.

Вангел Горов се държеше доста по-зряло и достойно и с него също можеха да се водят смислени разговори. Беше доведен в затвора, дявол знае за кой пореден път, с обвинение, че заедно с трайчостовистите заговорничел срещу „априлското ръководство“ на БКП и искали да завземат властта и възстановят „истинското ОФ“. (И този му процес миришеше на монтаж с който явно искаха да сплашат разпусналата се „дребнобуржоазна стихия“, както се бе изразил правешкия идеолог на БКП, за да попари събудените от Хрушчов надежди за „демократизация“ на сталинизма.) При разговор със старши надзирателя Москов по време на сутрешна проверка, когато тоя, свирейки на „антифашистката“ струна му казал: „Защо бе Вангеле, нали сме от една черга?“, Горов му отвърнал: „Да, ама вие дърпахте моята черга, дърпахте, докато я скъсахте. Сега съм без черга!“

Друга „придобивка“ от тази демократизация бяха радиоточките, които затворническата администрация инсталира над портала във всяко отделение. Озвучаването и цензурата се извършваше от дежурният старши надзирател. Веднъж, когато под точката зад завесата бяха застанали Драгията и Вангел Горов, от нея се разнесоха валсовете на Йохан Щраус. С образователна цел, Вангел каза на другаря си:

– Това са валсове от Щраус, Драгия.

На което последният отговори:

– Да, г-н Горов, от бонския военен министър, нали. (По това време християндемократът Йозеф Щраус още не ходеше с българския си колега Теодор фон Правец на лов за благородни елени, беше „ястреб“ и министър на „отбраната“ в правителството на Конрад Аденауер.)

Глава XL

ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТРЕТИ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (4)

(ЕПИГОНИТЕ НА „ШИРОКИТЕ“ И „ТЕСНИ“ „СОЦИАЛИСТИ“)

Първият социалдемократ, който срещнах в живота си, беше вуйчо ми Любен. Той беше роден в Оряхово на Дунава от който край беше и баба ми Евдокия. От неговите разкази знаех, че когато Стамболийски бил свален от превратаджиите на 9 юни, още същия ден неговият съгражданин, книжар и виден социалдемократически деятел от тоя край – Коста Лулчев се качил на балкона с другите сговористки оратори и от там се провикнал гръмогласно към събралото се множество: „Падна тиранът!“ Самият ми вуйчо Любен след 9.IX.1944 г., по съветите на брат си Тодор Пенков, се беше записал заедно с жена си в БКП. Потърсил и свидетели, за да бъде признат като „активен борец против капитализма и фашизма – пета категория“ (от „правоимащите“ на безплатно, многократно и с предимство посещение на обществените тоалетни и бани). Когато се разпалеше в защита на „строящия се социализъм“, мама му напомняше хавливо, че през септемврийското клане в 1923 г. яхнал кон и участвал в преследването на разбитите въстаници заедно със сговористките шпицкоманди. А иначе, беше мекосърдечен и добър човек, от тия, които руснаците наричаха „хороший семянин“.

Тридесет години след тези събития, болшевишките копои ме бяха събрали в едно отделение с някогашния оряховски книжар, трибун и депутат, който бе израснал до водач на обединената ОФ-опозиция заедно с Никола Петков.

След разтурянето на БЗНС и съдебното убийство на земеделския водач през 1947 г. социалдемократите не напуснаха парламента в знак на протест срещу забраната на съюзническата партия и обесването на нейния лидер, но това не им помогна. Година по-късно и те станаха жертва на монтиран процес с тази разлика, че вместо да го обесят, Лулчев бе осъден на бавна смърт в килиите на режимните отделения в затворите на НРБ, заедно с целия ЦК на неговата БРСДП (о).

Макар и поставени в спомените ми по-наляво от земеделците, поради концесиите, които правя на официалната класификация, нашите социалдемократи и марксистите изобщо, бяха не-

надминати в хамелеонщината и политическите си салтоморталета. Никаква случайност не беше, че сред тях се подвизаваха въжеиграчи от рода на Димо Казасов, нейковци и бодуровци, нито днешното пребоядисване на „твърдокаменните сталинисти“ в пембяно. Заченати в опортюнизъм, те завършиха, потънали до гушата в него. Разбира се, при обяснението на техния крах, не трябва да подминем с пренебрежение ролята на парите на мутиралите в червени буржоа номенклатурни мутри, нито „досиетата“ на копоите от ДС, с които оцелелите социалдемократически капитуланти и присъединилите се към тях доносници бяха държани като с халки за носовете и напътствани в „демократичната игра“ след 10.XI.1989 г.

В идейно отношение българските социалдемократи бяха изостанали в развитието от европейските си колеги, които след крушението на марксистическия опит в Русия, един по един захвърляха „класиците“ и приемаха „идеалите“ на пазарната демокрация със смесена икономика – частна, кооперативна и държавна с преобладаващ сектор в зависимост от „националните особености“ на страната върху чиято политическа сцена се подвизаваха и според... случая.

В политическата си практика, социалдемократите бяха един апендикс, който търсеше своя брод към властта, посредством невинаги чистооплътни комбинации със силните или перспективни партии в момента. Тая тяхна „стратегия“ и политика в периода на ОФ-опозиция и по-сетнешното им поведение спрямо земеделските „съюзници“ в „местата за задържане на лишените от свобода“ (речникът на демокрацията не отстъпва по демагогия на този на диктатурата!) бяха доста сполучливо охарактеризирани, чрез цитираната по-горе сентенция на покойния Димчо Соколов. Но това не означава, че взети поотделно и вън от контекста на политиката им, сред тях нямаше мъже, които носеха със стоицизъм и мъжество кръста си в тюрмите и концлагерите.

След „глобалната подмяна“ на 10.XI.1989 г. и конвулсиите на остатъците от българската социалдемократия, днес тя се представлява от изгърсаците на убийците – синове и внучки на болшевишките шмекери от висшата номенклатура на БКП – станишевци, овчаровци, живковата „дизайнерка“ и тям подобни „социалистически“ недоносчета, които се намърдаха в НАТО и в социинтерна, и прокламираха своята програма амалгама от „социална държава“, „социален капитализъм“, назовавай с евфемизма пазарно стопанство, „социален глобализъм“, „социален“ президент и т.н. „Борбите“ на техните бащи и деди завършиха с неоспоримата и окончателна победа на капитализма над маркс-ленинския опортюнизъм, но това е тема за последната, пета част от тези мемоари. В края на своя живот Д-р Дертлиев направи тъжна равностетка на тези „исторически процеси“ и на своята политическа кариера и може би, затова ме търсеше често като отдушник и... изповедник. Той ме беше обявил за последния си истински приятел и бе заръчал на близките си да ме замолят да произнеса надгробното слово, което и сторих.

Освен д-р Дертлиев с когото, както казах, изкарахме цяла година в 11-а килия, „Зад завесата“ бяха и други бивши депутати като Иван Копринков – експерт на парламентарната им гру-

па по стопанските въпроси и Петър Братков, адвокат от Видин, осъден на 10 години затвор. С тях беше и Тинчо Тимнев с когото също ни беше запознал Докторът, мислейки навярно, че неговото остроумие и адвокатската му опитност ще бъдат достатъчни, за да ме срази в споровете от които той се бе отказал.

Бай Петър Братков беше австро-марксист. В затвора пишеше беседи по националния въпрос, твърдейки че като изключение в световната история, ние сме имали нация, отговаряща на изискванията на марксистичката дефиниция, още в ранното средновековие като църковно-болярска общност. Пишеше и даваше за прочит на доверени хора студии за финансовия капитал в които обвиняваше Ленин в плагиатство и вулгаризация на Хилфердинг („Финансовият капитал“, 1903 г.) и за национализацията в икономиката, която той отъждествяваше с икономическата база на социализма. Разговорите ни на последната тема станаха повод за един „класически“ идеен спор, който очертаваше пропастта, която ни отделяше от всички разновидности на марксизма. Той започна след разказа му за позицията, която са заели с партията си при гласуване на „Закона за национализацията“ в „народното събрание“ на 23 декември 1947 г. Тогава бай Петър проверил честността си: един едър буржоа му предложил 5 000 000 лева, за да гласува против и той отказал. Но – заключи своя разказ нашият австромарксист – и честността е относителна. Аз не зная как бих реагирал, ако сумата беше 50 милиона...

Тогава го попитах, ако оставим шегите на страна, какви са били мотивите за техния положителен вот и той ми отговори:

– Идејни. Като марксисти и социалдемократи, в икономическата част на програмата си ние не се различаваме от БКП. Разликите са в политическата сфера – те са за диктатурата на пролетариата, а ние се отказахме от нея още в началото на века...

Признавам си, че постъпих йезуитски, когато на следващото каре го подведох, насочвайки разговора ни към дефиниция на ДЪРЖАВНИЯ КАПИТАЛИЗЪМ. Предложих да вземем за основа създаденото след Руската революция общество, което с конституцията от 1936 г. Сталин бе обявил за социалистическо. В последвалата дискуссия, Братков се съгласи, че основните характеристики на капитала и капитализма и според „Капиталът“ на Маркс бяха на лице в това общество. В него съществуват и са негова основа наемният труд, надниците и принадлежната стойност, което не се отрича и от „ранния Сталин“. Последният е мислил, че ще се измъкне от капана на теорията, като ги кръсти „социалистически“. В последствие, изглежда някой от по образованите марксисти като Бухарин, му е посочил несъстоятелността на такива конструкции и тогава от дневния ред на политикономическите дискусии са били свалени неудобните въпроси, а малко по-късно – разстреляни и оземлени начетените марксисти. Нещо повече, самото обстоятелство, че болшевиките наричат своята държава „диктатура на пролетариата“, означава че признават съществуването на пролетарии в тяхното „царство на свободата“. Иначе ще излезе, че те упражняват диктатурата си от името на една... изчезнала класа, но това е друга забранена

тема, за друг разговор. Принадената стойност и нейното неравно разпределяне между тези, които я създават и техните диктатори, началства и надзиратели, означава експлоатация, при това капиталистическа. Това признава и „самият Ленин“, който казва, че всичко друго би било теоретическо мошеничество. Съхранени са и останалите основни категории на капитализма като пазар и покупко-продажби на стоки, сред които и работната сила. Бай Петър направи две възражения: собствеността е държавна или общонародна и ролята и обхватът на пазара са силно стеснени, поради изваждането от него на средствата за производство. И най-същественото – цялата държавна собственост е непродаваема.

Отговорих му с цитати от „класиците“, допълнени с мои интерпретации. Отстъпвайки пред натиска на бакунистите, в своята „Критика на готската програма“, Маркс се съгласява с несъстоятелността на лозунга на германската СД-партия за „Народната държава“: Държавата или е инструмент за потискане на една част от народа (на класата на експлоатираните) от друга (класата на експлоататорите) или ако народът е свободен, не е впряган и ограбван от господарите собственици и се самоуправлява – тя не съществува (ние анархистите казваме, че пролетариатът се е еманципирал като е унищожил държавата). От своя страна, Енгелс в „Превръщането на социализма от утопия в наука“ пише, че одържавяването на собствеността не означава социализъм. Иначе, би трябвало да причислим към кохортата на социалистите Бисмарк и Наполеон III, етатизирали широки сектори от икономиката за нуждите на войната, на първо място оръжейната индустрия. „Социалист“ би бил и един от германските кайзери, който одържавил... публичните домове. Но да оставим Енгелс, у нас до 9-и по-голямата част от индустрията, мините, транспорта и ред други услуги, включително пощите, телефоните и радиото бяха, както сега, държавни. Освен това, в историята на всички „строеве“ или цивилизации намираме редом, една до друга или една след друга и частната, и държавната собственост. Например в антична Гърция имаме частнособственическа Атина и Спарта в която робите и произведенията на техния труд са държавни. В тях социалните отношения на експлоатация между робовладелци и робби, и гарантиращият съхранението им камшик на надзирателите, не са се променяли от формата на собственост и нито на Аристотел, нито на Платон е идвало на ум да нарекат робството социалистическо и държавата общонародна. (Древните юристи били далеч по-почтени и не смятали робите за хора, нито за част от народа, който се състоял само от свободните атиняни или римляни. Фараоните май, подобно на сталинци, не се нуждаели от подобни тънкости на юриспруденцията и превърнали темата в табу.) Така е било и при феодализма, така е и днес при капитализма. Следователно, видът собственост (частна или държавна) не може да бъде определящ при преминаването от един тип общество към друг. Специално за наличието на социализъм, в най-широкия смисъл на думата, свидетелства премахването на всякаква експлоатация и паразити. Но, това не може да се осъществи без ликвидирането на пазара, наемния труд и принадлежната стойност, макар, че в последните си откровения Сталин твърдеше, че към комунизма ще се отиде, чрез превръщането на всичко в стока и посредством всемерното укрепване на държавата и на първо място – „органиите“, преди да... отмрат.

Що се отнася до стеснения пазар, това е нормално при тоталния монопол на държавата, превърнала се в единствен собственик. Тя не може да продава сама на себе си стоки, които ѝ принадлежат. Макар че въвежда стопански сметки с които се опитва да регулира отношенията между принадлежащите ѝ сектори и клонове на одържавената икономика. Даже вътре в рамките на едно стопанско обединение, се въвежда финансов контрол, бюджети и парични взаимоотношения между неговите предприятия, филиали, цехове и т.н. А с разширяването на „социалистическото съревнование“ между тях искат да възродят унищожената от монопола конкуренция.

Бай Петър каза, че не се чувства обвързан от цялото това оплитане на теоретическите конци по въпроса за отмирането на държавата и пазара, на което Маркс поставил начало в споровете си с Бакунин.

Отговорих му, че не зная каква е тезата на австромарксистите по въпроса за държавата, за нейната роля в историята на всички досегашни общества и за съдбата ѝ при социализма, но мисля, че нашата позиция, която е принудила Маркс и Енгелс да правят „тактически отстъпления“, няма алтернатива. Или тя, или по-бавния, или по-бърз, но сигурен отказ от социалистическия идеал и превръщането му в измама, чрез която прикриват приемането (и ползването) на принудата и експлоатацията, независимо от опаковката и идеологическите им етикети.

Видял, че сме отишли твърде далече, Брадков се опитваше да привлече вниманието ми към социалната политика и придобивки като безплатната медицина и образование, както и пенсионното и осигурително дело – все резултати от реформаторската политика на техните партии, изпреварили болшевиките и във времето, и в нивото им.

– Бай Петре – възразих, – на теб ли трябва да обяснявам, че т.нар. социална политика на държавата е следствие от упражнявания натиск на работниците, т.е. на класовата им борба. Освен това, в пазарното общество, както знаеш, нищо не е гратис. Медицината, например. Ако собственикът, независимо дали това е държавата, частно лице или група, иска да има работника не само за еднократна употреба, ако иска ежедневно да получава създаваната от него принадлезна стойност, ще трябва да се „грижи“ за здравето му. Болен, той е неработоспособен (мъртъв още по-малко), затова ще трябва или да му даде заплата, позволяваща му да ползва лекарска помощ, или да превърне частно практикуващите лекари в наемни „здравни работници“, които ще оказват същите услуги. Че последните са етажирани в едно класово общество, ти сам го знаеш – медицината за работника или за лениновата „готвачка“ и тая за милионерите или за „отговорните другари“, създаващи за себе си най-модерно обзаведени клиники и „правителствени“ лечебни заведения не е една и съща. Нещо повече, държавната медицина е значително по-евтина за бюрокрацията – колективен собственик, за сметка на експлоатирания медицински персонал и заплащането на надници на работниците си, намалени с разходите за здравето им. Не говоря за властващите свине от най-горните етажи на йерархията за които „отпуснатата валута по второ направление“ им гарантира достъп до светилата на световната медицина, който струва доста

по-скъпо от годишния здравен бюджет за всички плебеи, взети вкупом. Няма да споря и за медицинското и медикаментозно ниво на услугите, които им осигуряват с тоя бюджет, защото ще ме обвиниш, че защитавам бащините си интереси.

Същото важи и за образованието. Днешните икономики и общества се нуждаят от квалифицирани и образовани „бачкатори“, за които или трябва да им дадеш средства, за да си платят обучението и подготовката, за да можеш да ги доиш и получаваш по-голям „млеконадой“ от тях, или ще ги учиш „безплатно“ срещу мизерните заплати на преподавателите и родителите им. Ще съкратя изложението за класовите разлики и в тая сфера между равните и „по-равни“ пред законите... Това е тайната на безплатната измама, която ни предлага „социализма“.

– Не са ли крайни разсъжденията ти, макар и логични?

– Не, и ако позволиш, още не съм свършил с проблемите на държавния капитализъм. И така, за да могат „бачкаторите“ да се завличат ежедневно до безкръвния ешафод на наемния труд, те се нуждаят, освен от 2500 калории, още от добро здраве и професионална, в перспектива – университетска подготовка. Тези „придобивки“ или ще им бъдат „дадени безплатно“ със заплати – за които казват, че държавата се правела, че им плаща (на което те отговарят с имитиране на труд или с работа, наподобяваща седяща стачка), или наистина следва да им се плати толкова, че да могат да се нахранят, подслонят, лекуват, образуват и т.н.

– С това мога да се съглася...

– Ако си съгласен, тогава, казвайки „А“, трябва да кажем „Б“ и така до края на азбуката. Това, което болшевиките и техните противници наричат социализъм е най-вулгарен и банален държавен капитализъм. Но, ако последното е вярно, не можем да не се съгласим, че „10-те божии заповеди“ от „Ком-манифеста“ на вашите класици, са най-пълната програма за реализацията му. Следователно, Маркс и Енгелс не са никакви социалисти или комунисти, както би отговорил и бай Любен Генков, въртейки пръчката...

– Такова нещо, никой до сега не си е позволявал да каже за Маркс. Логическия ти фанатизъм не е аргумент.

– Възможно, но в противен случай не би ни останало нищо друго, освен да кажем толкова по-зле за логиката. Това, което ти казах е само малка част от нашата критика на марксизма. Силата ѝ е в това, че тя намира пълно потвърждение в „заобикалящата ни реалност“. Но за днес, можем да приключим до тук. Остават открити въпросите за държавата изобщо и диктатурата в частност от която вие се отказвате така лекомислено, след като приемате етатизацията на икономиката като панацея срещу недъзите и пороците на частния капитализъм. Тя неизбежно ще ви заведе при диктатурата или ще трябва да отстъпите в посока на „либералния“ капитализъм, което струва ми се вашите европейски събратя вече са сторили...

– Ще ми бъде интересно да те чуя. Трябва да ти призная, че до сега не познавам някой да е отивал толкова далече в критиката си на марксизма във всичките му разновидности. Но искам да се уговорим, в случай че някой от администрацията или от ДС ни попита, да му кажем, че сме разговаряли за национализацията, която е идентична със социализацията на собствеността.

– Бай Петре, както чу аз съм враг на тази теза. А тия, които биха ми задали подобен въпрос ще ги пратя да си таковат мамата, тъй като не съм сключвал никакъв договор да им докладвам за разговорите си с трети лица.

На това бай Петър се усмихваше виновно, казвайки че не можел да си позволи подобен лукс защото очаквал... освобождаването си.

С останалите социалдемократи подобни спорове бяха невъзможни. Докторът се палеше до степен да не може да чуе и още по-малко да вникне в аргументите на другия. И другите страдаха от теоретично-полемична недостатъчност. Бай Коста Лулчев се държеше на висотата на положението си като преживял лидер на обединената ОФ-опозиция и разговаряше само с водачите на БЗНС, а и аз не се отнасях с него толкова почтително, колкото може би заслужаваше, защото беше достоен старец. Иван Копринков беше също член на ЦК на БРСДП и депутат от VI ВНС. Той се гордеше със своя произход от рода на македонския войвода Миле поп Юрданов (премълчвайки историята на брат му – Орце и атентатите в „Банк Отоман“ и Солун в навечерието на Илинденското въстание). Говореше се, че е най-грамотния практик, дефинирал икономическата политика на БРСДП с която социалистите (така бяха известни нашите социалдемократи) искаха някакво сближение на позициите си с **коко** (както наричаха „комунистите“ във Франция) по национализацията и отлагане на разправата. С всички тях, спорове като тия с Петър Брадков бяха невъзможни. Теоретичната им подготовка куцаше и в случаи, когато невежеството се използваше като аргумент, аз ставах безочлив. Затова, избягвах сблъсък с тях, за да не предизвикам с „хулиганския си стил“, я някой апоплектичен удар, я инфаркт, та да ми тежи после на съвестта.

С Тинчо споровете било в коридорите, било по карето, се превръщаха в майтапи, в хаплива ирония или публично осмиване на опонента при неудачно построена от негова страна теза или в сполучлива игрословица в което той беше ненадминат, но и то подпомагаше развитието ни в школата за дискусии, в каквато бяхме превърнали затвора през периода на разхлабване на режима.

*

Макар и за няколко месеца, в споровете ни взеха „нетрадиционно“ участие и друг род марксисти – сталинистите-трайчокостовисти. Те бяха станали жертва на своя бог, нуждаещ се от жертвоприношения, за да удържи оцелелите в абсолютно послушание и подчинение. Нещо подобно се е наблюдавало и с мексиканските божества в чиято „чест“ жреците убивали набеля-

заните жертви по най-жесток начин, за да утолят тяхната кръвожадност и ужасят „енорияшите“. С оглед казаното, може би изглежда странно поставянето на болшевиките от един анархист в левия спектър. (Нещо, което между другото устройва и тях, и противниците им от десницата.) Но левица и десница е имало даже в монолитните държавотворящи динозаври като болшевишката и нацистка партии.

Разбира се, в подобен „континуум“, е необходимо съвсем прецизно да дефинираме параметрите им. От тази гледна точка, ако ползваме нашите критерии за „ляво“ и „дясно“, които не се определят от поставянето на задниците на подлежащите на класиране обекти в съответната половина на парламента, а от доказаната им привързаност към БРАТСТВОТО, РАВЕНСТВОТО И СВОБОДАТА за другите хора и народи, трайчокостовистите би трябвало да се извадят от левницата, защото, дори трагичният им опит с диктатурата не ги застави да извлекат нужните поуки. Ако в моите спомени съм ги оставил в ляво, то е само защото събратята им ги превърнаха от властници в затворници, от потисници в потиснати и от палачи в... трупове.

Първият от тях, с когото се запознах или по-скоро ме запозна някогашният редактор на в-к „Дързост“ – Николай Казанджиев, беше Петър Семерджиев. Те и двамата се бяха настанили в „култсъвета“, където секретарският пост по старшинство се беше „паднал“ на завършения подлец, бившия партийен секретар на Сливен, „привлечен в апарата на ЦК“ като завеждащ отдел пропаганда и агитация. Петър Семерджиев се беше озовал сред нас „via“ един от така нар. трайчокостовистки процеси. Заради един публичен спор на нашия Атанас с него, при едно от „културно-просветните мероприятия“ на затворническата администрация (на тема „пролетарската диктатура“), в който се намесих и аз, ме карцираха. Просто не можах да се стърпя пред опита на партийния „интелектуал“ да осмее и покаже превъзходството – собственото си и на марксизма – над нашия тютюноработник.

През 1956 година той и подобните нему „врагове с партийен билет“ бяха реабилитирани съдебно во главе с... обесения Трайчо Костов. На излизане от затвора, почувствал се господар на положението, Семерджиев нареди на надзирателите да отворят килиите, за да се сбогува с оставащите да си доизлежават присъдите. Той ни уверяваше, че сега започва „истинското строителство на социализма“, в което скоро всички ние ще имаме щастието и честта да се включим и подаваше ръка всекиму за довиждане. Мнозина не поехме протегнатата ни ръка.

Реабилитирането на „трайчокостовистите“ беше станало на пленум на БКП по предложение на новата изгряваща звезда на партийния небосклон – Годор Живков. Сиромашът беше тъп като терзийски гъз – бях го чул по радиоточката да срича. В сравнение с него, нискочелият сталиноид Вълко Червенков приличаше на един Аристотел. След реабилитацията от същите, които на един друг пленум бяха решили да обесят Трайчо, новият им „първи“ поканил току що освободените от затвора „трайчокостовисти“ на „другарска среща“. В очакване да бъдат приети,

което се проточило доста дълго, самоувереният бивш секретар на култсъвета в пазарджишката тюрма, който се надявал сега да му предложат поста първи секретар на БКП, изрекъл гневно:

– Другари, до кога ще чакаме тия мръсници? – малко след което в приемната се появил някакъв синьокап полковник и оповестил:

– Другарят Тодор Живков очаква другарите в кабинета си, с изключение на Семерджиев и Задгорски...

В публикуваното в „Раб. дело“ комюнике за последвалата партийна реабилитация пишеше, че въпросните двама не фигурират в листата, защото били... „агенти на полицията“.

Десетина години по-късно, след като и аз си бях излязъл от затвора и чрез вуйчо ми се бях сприятелил с друг бивш заведущ отдел в ЦК – Веселин Дашин, който беше изключително честен човек и за когото ще пиша в третата част на „романа“, ги намерих със Семерджията в кафенето към Гастронома на площад „Славейков“. Бай Весо ни попита дали се знаем от богоугодните заведения? Секретарят на култсъвета, който беше станал директор на „Фотоиздат“ каза, че не си спомня. Наложих да му припомням карцирането ми в пазарджишкия затвор, заради спора ни в киносалона и лакардиите му на излизане, че най-после щяла да започне „епохата на истинския социализъм“. Семерджията се изчерви като маймунски задник и замълча...

След още 10 години се срещнахме в Париж, вече като емигранти, в „канцеларията“ на Ценко Барев. Този път Семерджиев не рискува да се направи на страдащ от амнезия и най-доброжелателно ми каза да предупредя вуйчовата компания, че Никола Куфарджиев (от групата или „груповият“ на Дашин) бил доносник, та да внимавали пред него. Беше емигрирал с жена си Ема Герон за която злите езици говореха, че е агент поне на три разузнавания. Официално тя беше социолог и извела мъжа си на зад желязната завеса на някакъв конгрес или симпозиум след който, вместо в родината, заминали за Израел (Герон беше еврейка). Там той се препитаваше като кореспондент на българските емисии на „гласовете“, на Би-Би-Си, Свободна Европа и др. и като автор на скучни „научни“ книги за Тр. Костов Георги Димитров и Тодор Живков. В последната книга – „Нищожество в доспехи на величие“ – той си отмъсти като обясни, че агент на Гешев бил не той, а неговият обвинител – Живков. (Едното не изключва другото, но това е невъзможно да се провери – все още архивът на царската ДС продължава да е в МВР, където е и този на „бившата комунистическа“ и двете заедно минават за хранилище на държавните тайни.) След нови 15 години, когато „социализма“ слеза от световната сцена със скимтене“, както беше предрекъл още в 1981 г. тогавашният военен министър на САЩ – Уайнбъргър и стана възможно завръщането ни, от бившата ми съпруга – проф. Климентина Иванова, която се беше „издигнала“, като виден дисидент, до съветничка на вицепрезидентката по социалните въпроси – научих, че Семерджията ги предупредил с Блага Димитрова да се пазят от мен, защото съм бил агент на... КГБ. За пореден път трябваше да се убеждавам, че бивши мръсници и доносници няма – мръсник веднъж, мръсник за цял живот. Друг образ от „коhortата на мъчениците с пар-

тиен билет“, към които по-късно прибавиха някои сталинисти и маоисти, беше Тутев от трайчостостовия про цес. Казвахме му „гъз с уши“, защото оригиналът приличаше поразително на прякора и имаше навика да подслушва. Когато се събирахме на групички в коридора „Зад завесата“ и спорехме, той се приближаваше и наостряше уши. За услугите към „органиите“ и партията, след излизането му от затвора, го направиха пълномощен м-р в Сирия.

За да завърша моралния портрет на това котило, произлязло също от дядовите (Благоевите) „тесняци“, ще припомня последната дума на втория подсъдим от процеса – финансовия министър и по-сетнешен академик Иван Стефанов, в която той се присъедини към прокурора Петрински и поиска смъртна присъда за „подвелят ги главатар на бандата, предател, шпионин и прочее – Трайчо Костов“...

След главния процес, по московски образец бяха осъдени на групи много и различни инженери като саботьори, вредители, шпиони и т.н., работили в мините, жп транспорт, строителството и др., които си излежаха като попове по 5-6 години до „повеите на априлския вятър“ през 1956 г. За един от тях, който беше завършил минно инженерство в Белгия, в обвинителния акт пишеше, че знаел... белгийски език. Друга скица беше чешкият инженер Франтишек Купка. На въпроса защо е осъден, той отговаряше с чешко-еврейския си акцент:

– Малько с`аботаж, малько шп`ионаж, малько к`онспирация, малько нищо – и добавяше – Дамско дружество в Княжево искало на мене смарт... По тия процеси бяха осъдили и двамата инженери с имена на екзотични, цитрусови плодове – Лимончев и Портокалски, както и Борис Нанов, който се беше приобщил към социалдемократите. Той беше завършил във Франция и след амнистирането им, се занимаваше с превод на книги от художествената литература, сред които биографиите на бележити импресионисти и експресионисти...

Глава ХLI

ГРУПОВИ И ИНДИВИДУАЛНИ ПОРТРЕТИ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (5)

(ТРОЦКИСТИТЕ или СЛУЧАЯТ ГАЧЕВ)

Разказах вече как Държански ме „запозна“ с Димитър Михайлов Гачев, представяйки го като „наш човек“. Неговата история е поучителна в много отношения. Отделям му доста място, защото присъствието му и разговорите с него бяха импулси за много от моите размишления. Той беше от малцината с които можех да водя дискусии на революционни теми на високо ниво. Преди срещата ми с него, моите познания за троцкизма бяха почерпени от вуйчовата компания

и бяха доста оскъдни. Троцкистка литература преди това не ми беше попадала. След сближаването ми с Гачев, поради липса на нещо по-добро, прегледах резолюциите от пленумите и конгресите на ВКП (б) срещу троцкизма и томовете на Джугашвили в които той водеше своята борба срещу „левия уклон“ в болшевишката партия, или по-точно против Лев Давидович Бронщайн – Троцки (**NB** На руски е Лев. Вън от Русия е Леон).

От вуйчовите приятели, единственият троцкист когото познавах, беше Тодор Акрабов, но щом споменах името му, Гачев отсече – капитулант. Същото мне ние имаше и за хората от процеса на Стефан Манов, проведен през 1949 г. Това дело сигурно бе по искане на Сталин, който изглежда не можеше да прости не само пренебрежителното отношение на Троцки към неговата персона, но след експулсирането му от СССР, беше прехвърлил своята отмъстителност и върху бившите троцкисти, които някога са се осмелявали да критикуват неговата „генерална линия“ или „съратниците“ му от чуждите компартии. Само така можем да си обясним гледаният в София процес срещу някогашния троцкист и виден софийски адвокат – Стефан Манов, чието скъсване с неговия умъртвен учител имаше поне 10-годишната давност. Манов се бе присъединил към БКП и след 9.IX.1944 г. беше назначен като един от главните обвинители в състава на така нар. Народен съд, който осъди на смърт регентите и много от бившите министри от кабинетите и депутати от парламентите след 1941 г. Разказвах, че когато Сталин умрял, Манов се провикнал: Сега и 100 вълкочервенковци да има, никой не ще може да ни държи повече в затворите. Той и неговите съпроцесници – Раковски, Задгорски и др. наистина не бяха направили нищо срещу БКП към която се бяха върнали отново и чиято кауза, подобно „трайчокостовистите“ обслужваха и в затворите, ако не като доносници, поне като култсъветници. Като за умрелите, за тях няма да кажа нищо повече.

Гачев беше от съвършено друга порода. Неговите разкази, както и споровете ни с него ми помагаша в утвърждаването и обогатяването на моя антимарксизъм, насочен срещу всички разновидности, включая и срещу троцкизма, който като че ли беше най-интелигентната от конструкциите на учениците на Маркс.

Животът му знаех по собствения му разказ, който по-късно, вън от затвора, прочетох в ръкопис и по негова молба, изнесох при бягството ми от България през 1973 г. и предадох на един от неговите съидейници – французина Пиер Франк – един от секретарите на Троцки. Ръкописът беше озаглавен „Моят живот и моите идеи“. В първата глава – Pro domo Sua, намерих в сбита форма това, което Димитър Гачев ми бе разказвал за себе си при многобройните ни карета. Тук ще го предам, защото ръкописа никога не видя бял свят. Може би все още се намира в архивите на един от Четвъртите интернационали – този в който бе членувал Франк.

Пряко всякакви очаквания, през 1917 г. болшевиките се наведоха и по думите на Ленин, взеха търкалящата се в калта власт над разпадналата се империя на Романовци. Резултат на който най-малко се е надявал самият вожд на болшевиките, който само 9 месеца преди това

споделя „историческия си оптимизъм“ с младите швейцарски социалисти, като им казва, че „старците от неговото поколение няма да дочакат революцията“, но те не трябва да губят надежда и вяра в нейната неизбежност. Месец по-късно, революцията се стоварва като гръм от ясно небе и помита Николай II и самодържавието. След 9 месеца – колкото е нужно за една бременност – властта „ражда из мъртва утроба“ една от най-чудовищните и уродливи диктатури в човешката история. По ирония на съдбата, с този акт се свързват, както надеждите на малцината късогледни революционери, разпилени по целия свят, така и мераците на мнозина лумпени да влязат във „висшето общество“ през вратите на властта, в името на вековните стремежи на партията към свобода, равенство и братство. На другия ден (26 октомври 1917 г.) от трибуната на Втория конгрес на Съветите на работническите и войнишки депутати, Ленин, подобно шут, дрънва звънеца и обявява, че е започнала епохата на световната социалистическа революция. Първи, които в България му повярват не са „тесняците на 50-годишния „дядо“, а една малка групичка около Никола Харлаков, която той нарича в една своя статия „Комунисти с анархистически глави“. В нея влиза и младият тогава брациговец Димитър Гачев. Година по-късно въпросните „анархистически глави“ са посъветвани от Москва да влязат в „дядовата“ партия, която сменя името си за първи път. От 1919 г. тя се нарича БКП. Малко след прокламирането на Коминтерна, подобно мнозина „леви марксисти“, за „родината на социализма“ заминава и нашият герой. За разлика от Георги Шейтанов с когото са почти връстници, Гачев не вижда измамата. (Мисля че е така, защото ако я виждаше и въпреки това упорстваше в пропагандните си твърдения, щеше да бъде мошеник. Като не малко други, той беше само фанатик, станал жертва на политическата си заслепеност.) И вместо да се завърне и разкаже истината за видяното (която той наричаше клевета), Гачев се записва и изкарва шестмесечен курс за ръководители в гражданската война, след което Коминтерна или по-скоро партийното ръководство на руските болшевики го изпраща с една група, под ръководството на Карл Радек, в Германия. Там той се камуфлира като студент по някакво инженерство. След четири неуспешни години да оглавят недоволството на германския пролетариат и с негова помощ да завземат властта, курсът към соц. революция в Германия е изоставен, групата е отзована от Москва, а Гачев получава нареждане да се завърне в родната си България и там да приложи получените знания и опит. (Като няма германска риба, „вождовете на световния пролетариат“ са готови да се задоволят и с българските раци или цаци.) Но в България само преди няколко месеца е разбито абсолютно неподготвеното септемврийско въстание от 1923 г. (с център Кутловица или днешната Монтана, която тогава наброява едва 3000 души). В началото на идната 1924 г. БКП е поставена въвн от законите и „Дядото“, който агонизира, проплаква „Ще разсипят хубавата ми партия“ (по адрес на новата генерация тесняшки вождове).

В такава „вътрешна и международна обстановка“ в България се завръща нелегално, станалият вече „професионален революционер“ Гачев, с псевдоним „Хамъра“. Той минава през Истанбул, където го посреща човек от съветското посолство и му връчва паролата и шифъра за кореспонденция. (Кое е още един белег за това кой дърпа конците на марионетния „комунист“)

тически“ театър в България, но това обстоятелство не прави никакво впечатление на нашия „Хамър“, който след като е възприел „принципа на демократичния централизъм“, смята за съвършено нормално политиката на БКП, включително и по такива въпроси като въстанието, да се определя йерархически от „Центъра на световната революция“.) Тъй като ръководство на партията е избягало (като Георги Димитров и Васил Коларов) или се спотайва (като болшинството около Тодор Луканов), а „Дядото“ скоро хвърля топа, на сцената остава само групата около Коста Янков и Минков, назована военна организация – В.О. на БКП, на която Москва продължава да възлага надежда (и да й нарежда) да не сваля от дневния ред лозунга за ново въстание, с цел – ни повече, ни по-малко продължение на „социалистическата революция“! Пристигналият с инструкции и конспиративни такъми от Истанбул Гачев, е кооптиран в ръководството на тая фантомна организация и бива назначен за „военен ръководител“ на „зона“ Южна България с център Пловдив. Както го уверява „командването“ в София, там В.О. разполагала с близо три хиляди бойци с които трябвало незабавно да се започнат маневри в планината. На призива на „Хамъра“ обаче, в Родопите се отзовали само... трима революционери. Останалите си глътнали езиците или заровили главите в пясъка. (Покойният последен кмет на село Любимец отпреди „славното антифашистко въстание на 9.IX.1944 г.“ и бивш радикал Васил Крайчев разказваше, че при едно полицейско претърсване след въстанието от 1923 г., намерил бъдещия „главнокомандващ на НОВА“ /Народо Освободителната Въстаническа Армия/ – Добри Терпешев – буквално забил главата си в клозетната дупка в двора им.)

Гачев се ориентирал бързо в обстановката, напилал пулса на предателството и дори предугадал новия курс на Москва, където неговите кумири Ленин (покойник) и Троцки (залязващ) били заменени от Йосиф Джугашвили в съюз със Зиновиев и Каменев. Скоро „тройката“ установила, че капитализма се е стабилизирал и постановила смяна на курса и сваляне от дневен ред на „соц.-революцията“. Но, понеже – както ми обясняваше Гачев – ръководството на българската В.О. било набрало инерция, за да бъде осъществена новата еволюционна политика („НЕП“), на Москва се налагало да елиминира най-напористите привърженици на стария курс към въстания и революции. Сталин и апапите му, който не страдали от морални скрупули, нито от „дребнобуржоазни сантименталности“, не се посвенили да използват йезуитската максима за целта и средствата, включая и предаването в ръцете на полицията (своя или на „класовия враг“) на станалите вече неудобни „другари леви опозиционери“, където и да били по света. У нас тази задача била възложена на укрепващата в лоното на БКП сталинска фракция, която трябвало да разчисти сцената и заеме местата на троцкистващите уклонисти и привърженици на „перманентната революция“. В Пловдив, както личи от спомените на местния шеф на О.Б. (Обществена Безопасност = по-сетнешна ДС) Щерю Люкоманов, задачата била възложена на новата генерация „революционери“ от рода на Боян Българанов и Цола Драгойчева. Усетил опасността или предупреден от Люкоманов, който му бил роднина, Гачев напуснал Пловдив и заминал за София, където го кооптирвали в ръководната тройка с Янков и Минков. За ръководител на юж-

но-българската „зона“ той оставил своя заместник – младият Гюлеметов, който само след месец бил посочен и разстрелян от полицията в нелегалната му квартира...

В София бай Митьо, както му казвах, узнал за подготвяния атентат в църквата „Света Неделя“ и се противопоставил (не поради морални съображения, а защото разбирал, че никаква революция няма да последва атентата, а още по-кървави и обезкървяващи репресии срещу и без това анемичната партия. Но въпреки това, въпросът бил решен с болшинство (или „по заповед отгоре“). Както предвиждал нашият професионален „Хамър“, атентатът постигнал обратни на желаните и търсени цели. По заповед на Цанковото правителство, санкционирана от двореца, където се криел вторият Кобург, току що спасил кожата си от Васил Икономов и другарите му в Арабаконак, започнали арести и убийства без съд и присъда в цялата страна. (Не казвам „без съд и присъда“, с укор – *à la guerre, comme à la guerre!*, но не съм чул досега никой от дърдорешите за „правова държава“ хитреци да се е възмутил, например от убийството на един Гео Милев, който сам струвал повече от всичките им „елити“.) Гачев, който междуременно се маскирал като български студент, бил арестуван случайно, по думите му, при една хайка на полицията, която установила, че личната му карта е фалшива. Той бил отведен в казармите на 6-и конен полк (в днешната градинка на НДК), където вилнеела и „загърляла“ враговете на царщината споменатата вече Поркова петорка. Докато го изтезавали, за да установят самоличността му, минало време и репресиите започнали да добиват „законен облик“ – чрез съдилищата. На Гачев му „провървявало“, но не съвсем. Едва фатална „случайност“ го издала. При един от разпитите, когато арестуваните били водени през двора на казармата – от каушите до „кабинета“ на инквизиторите – той се разминал със сталинисткия „герой“ Владо Тричков. Още щом го разпознал, той побързал да съобщи на петорката каква голяма революционна риба е попаднала в мрежите им. Година по-късно, когато се срещнали вече в затвора, на въпроса на Гачев – защо го е предал, Тричков отговорил цинично:

– Защото в процеса аз ще бъда след тебе и вероятността да спася главата си нараства. (Почти до края на живота си Гачев не можеше и не искаше да проумее, че е станал жертва на „новия курс“, в чийто арсенал влизаше и предателството, там където и когато убийците на ЧеКа-та не можеха да достигнат противниците на сталинската „генерална линия“.)

На състоялия се процес Тричков „познал“: Гачев бил осъден на смърт, а той до живот. Но баща му Михаил Гачев или „Беят“ – поборник за Съединението през 1885 г., се разтичал, стигнал до двореца и успял да спаси главата на сина си.

В затвора, следвайки събитията в Москва, между затворените членове на БКП и комсомолците се повторили в миниатюр фракционните борби във ВКП (б) и както следва да се очаква между овни, връх удържали сталинистите. А Гачев и подобните нему били „заклеймени като предатели“ и отлъчени от ортодоксалната марксистическа църква (през 1926 г.). В Софийския Централен Затвор той набил бъдещия председател на БАН и член на Политбюро – Тодор Павлов –

заради провала или по-скоро за издайничеството на прокопания канал за бягство. След дългите и мъчителни премеждия на „фракционната война“ в затворите, която българските сталинисти му обявили и водили в байганювски стил, Гачев си излязъл вследствие амнистията, гласувана от правителството на „Народния Блок“ през 1932 г. Излязъл, както пишат копоите от ДС в досието му, като „закоравял троцкист“ с всички епитети, които бяха задължителни в подобни случаи.

На свобода той се оженил за „другарката“ си Стояна, с която се запознали в санаториум за гръдоболни, завършил право и станал виден пловдивски адвокат и секретар на българската Лига за Защита на Човешките Права.

Същевременно Гачев се включил в малката троцкистка група около Стефан Манов, която издавала бюлетин „Освобождение“. Скоро между двамата започнала „принципна борба“. (И двамата поддържали писмена връзка с Троцки, старайки се да го привлекат на своя страна. Писмата им – смес от интриги и „теоретически постановки“ са продължение на фракционната борба вътре в малката троцкистка групичка, която все още претендирала да е лява фракция на българската секция на Коминтерна. По това време, изгоненият от Сталин създател на Червената армия, бил заточен на един от Принцовите острови от турското правителство на предоставилия му политическо убежище Кемал Ататюрк. Учителят гледал на учениците си със съжаление и нотки на досада, презрение и отчаяние, съзирайки в тези междуособни войни преждевременната смърт на неродения още IV Интернационал.) В идеологическата схватка Гачев удържал връх и станал „политически секретар на българската фракция на истинските ленинци“ или троцкисти от които той беше останал единствен по времето, когато се запознахме...

В резултат на тази си дейност след 19-о майския преврат от 1934 г., когато биват забранени всички партии, Гачев е интерниран за 6 месеца в едно родопско село. След завръщането му в Пловдив настъпва период на затишие, нарушаван от време на време с някои позиви от името на българските троцкисти, които Гачев дава за прочит на роднини и близки. През това време продължил наченатия още в затворите остракизъм от страна на българските сталинисти, които го обявили за предател, агент на полицията, на фашизма и империализма едновременно. Така продължили нещата и през Втората световна война, в която Гачев се придържал към класическата теза на убития от сталинов агент в Мексико Леон Давидович Бронщайн – за „безусловна защита на СССР“.

Когато сталиновите „витязи“ окупираха България, Гачев се активирал, мислейки че се е създала революционна обстановка за реализиране и у нас „идеите на Октомври“, т.е. на „непроституирания марксизъм“ или на „неизродения болшеvizъм“. Той разпространил позив в който приканвал българския пролетариат да пристъпи към създаване на „Съвети“, по подобие на създадените в Русия по време на руските революции (от 1905 г. и февруарската от 1917 г.) Заедно с пловдивските анархисти участвал в организирането на стачка на тютюнорботниците. Ней-

ното провеждане докарало в Пловдив първият полицаи на ОФ-България – „самият“ министър на вътрешните работи и член на Политбюро на ЦК на БРП (к) Антон Югов, който приканил работниците да не се подават на „провокациите“ и наредил да бъдат арестувани всички организатори на стачката срещу Томасян, Тютюнджан и другите „патриотични“ едри собственици на тютюневите фабрики и складове в Пловдив. Сред задържаните бил и Гачев. Тези събития се разиграли в ранната 1945 г. от която започнала втората част на неговата затворническа Одисея която трая цели 16 години, т.е. два пъти повече от тази в царските тюрми...

Първият период от тази втора част протича в концентрационните лагери на „социализма“. Той е „питомец“ на „общезитията“ в Заград, Ножарево и накрая в Белене. Тези ТВО-та не отсъхват на сталинските концлагери по чийто образец са създадени. В тях Гачев е подложен на едни от най-тежките режими с побоища, глад, убийствен труд и в добавка – пълна изолация. На същия режим е и неговия другар д-р Минчо Телбизов – „организационен секретар на фракцията“, който поради корпулентността си не можал да издържи на глада, заболял от туберкулоза и умира на Белене. (Наявно на 9.IX.1944 г., когато д-р Телбизов е приветствал края на фашизидната монархия в речта си пред дивизията на която е главен лекар, едва ли си е представял какво идва на нейно място. Иначе, въпреки решението на IV интернационал за „безусловна защита на СССР“, сигурно би опитал да възпламени дивизията да не слага оръжие пред нахлуващите повторни „освободители“ от Трети украински фронт под командването на маршал Толбухин.) В знак на протест срещу това убийство, Гачев си срязва вените (белезите на китките му бяха останали като спомен от сталинската епоха на строителство на основите на „социализма“). И ако все пак той оживява, то е защото ДС има нареждане да го пречупи и накара „да се разкае за вредителската си и контрареволуционна дейност“. Това не се удава на копоите – Гачев е сред най-твърдите и „непоправими врагове“ и достойното му държание е пример за подражание на младите, независимо от идейните им различия.

Когато закриват концлагерите след смъртта на Джугашвили, вместо да го освободят, той бива изпратен на следствие в ДС – София, където след осеммесечни инквизиции му скалпват процес за „стари деяния“ и го осъждат на 20 години затвор за „предателската му и разложителна дейност срещу партията“. С тая присъда го бяха докарали направо от режимното отделение на СЦЗ в Пазарджик, където се запознахме. В соц.-тюрмите той съхрани моралния си и политически интегритет като изтърпя още 8 години от тази присъда до 1961 г., когато го освободиха от плевенския затвор.

Въпреки всички перипетии, мъчения и мръсотии, които изляха върху него, въпреки концентрационните лагери и затворите на които го бяха осъдили бившите му „другари“ от БКП след „славния“ 9.IX.1944 г., чак до края на своя живот през 1991 г. Гачев продължаваше да припознава мъртвородената българска „червена армия“ като своя рожба. И отказваше да разбере, че всичко което беше станало с него лично и с народите на СССР и „народните демокрации“, беше резултат от естествената еволюция на създадената през 1917-1921 година терористическа

диктатура на зараждащата се държавно-капиталистическа класа към сенките на чийто отци той отправяше с надежда слепите си очи. Но тъй като тук не се занимаваме с политическата психопатология и своего рода мазохизъм, няма да търсим нито етиологията, нито диагнозата на това идеологическо заболяване.

Глава XLII

ПОРТРЕТИ **pêle-mêle** „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (6)

В КИЛИЯ №6 – ДРУГИТЕ И МИХО (2)

Освен разцеплението, внесено от хората на Ангел Държански, сред земеделците съществуваше и малката група около Димитър Гичев. Старият водач на десницата в БЗНС (известна като „Врабча“ 1 по името на улицата на която беше Централата им) не вземаше (поне видимо) страна, нито участие във фракционните борби в затворите, които той осъждаше и считаше за вредни и помагачи на ДС да се справи по-лесно със съпротивата на затворниците. Освен пледирането му за обединение на земеделците, макар и много внимателно и само пред хора в чиято твърдост и почтеност имаше доверие, Гичев настояваше за необходимостта от общ фронт срещу болшевиките. За него той говореше, като се започне с легионерите и се свърши с нас. Предвид историческата обремененост, чието преодоляване и затваряне на очите за събитията и пролятата кръв в миналото, аз считах тази му идея за утопична. Но не отричах възможността да се организират и провеждат конкретни общи акции срещу репресивната и „превъзпитателна“ политика на администрацията, чиято цел беше увеличаване броя на капитулантите и доносниците на ДС сред затворниците и „неутрализиране“ на всички, които можеха да оказват съпротива срещу „мероприятията“ на диктатурата, която в крайна сметка искаше да постигне разложението и духовното и политическо ликвидиране – индивидуално, партийно (групово) и общо – на политическите затворници.

Сред верните му хора, макар и малобройни имаше неколцина богати селяни, чиито разбирания бяха по-ретроградни и консервативни от всички останали. С някои от тях имах сблъсквания в коридорите при общите спорове, с други като с едноръкия Димитър Муратов от Кулските села това стана в килията, в която администрацията ни беше събрала. (Самовзривила се граната беше отнесла дясната му ръка до лакътя.) Те бяха при Гичев само с единия крак, а с другия – при народняци, сговористи и тем подобни. В испанската гражданска война такива бяха на страната фалангата и клерикалната реакция.

Разбира се Гичев имаше и своите достойни привърженици като осъденият на смърт Иван Радански, едноръкият католик Тома Мартинов, осъден на 12 години или Коце Шопа, съден многократно за бягство, преди да успее най-после да пресече нелегално границата и да емигрира. В тяхната почтеност никой не се съмняваше. И в името на общите действия, почти никога не влизахме в спорове. Считах това за излишно, достатъчен беше взаимния ни респект.

Би било невярно, ако обяснявахме фракционното разделение сред земеделците и изобщо между селяните само с имотното им състояние. Причините за идейното самоопределение са доста по-сложни от изтъкваните от чекисткия икономически материализъм. Би било невярно, ако ги обяснявахме със социалния произход, който копоите набутваха във всеки обвинителен акт или затворническа характеристика. Например, дядо Таче Малинков, бивш кмет на село Лешко – Горноджумайско, осъден като участник във властта от „народния съд“ „за обявяването на символичната война на Англия и Америка“. Обявен за „фашист“, той беше беден като църковна мишка. Селските му дрехи – единствените които имаше от 11 години насам – бяха заприличали на баница от многобройни кръпки, зашивани една върху друга. Той получаваше от бабата си и то много рядко „колети“, в които имаше само по няколко глави... захарно цвекло, и сигурно би умрял отдавна от глад, ако не го подпомагаха някои от затворниците в отделението.

От същата социална категория беше и крайно левия, обявен за анархо-земеделец Яким Соколов. И той беше беден като Йов и когато ни пуснаха на нормален режим, беше подпухнал от глад и насъбрана в тялото му вода. При силно стискане на ръцете или краката му оставаха дупки-отпечатащи от пръстите ни, които дълго не можеха да се възстановят. Неговите дрехи също бяха окъсани, всъщност той имаше само една риза, покрита на места с пластове от кръпки. Неговото приятелство с нас и адмирации към анархистите не се гледаха с добро око от съидейниците му. Когато униатския (православно католически) свещеник Стефан Гочев от сифилистичното село Студена – Свиленградско, получи нов кожух и някой му напомни, че Яким мръзне и би постъпил по християнски, ако му даде стария си. Нали Исус казал: „Когато имаш две ризи, дай едната на ближния си“ – поп Гочев ни погледна хитро и каза:

– Да, ама той го е казал за ризите, а не за кожусите.

В битността си на „свободен човек“ Яким Соколов е работил като миньор. Политически затворник е бил и преди девети, в същия пазарджишки затвор, където са лежали заедно със сегашния началник Георги Попов, а директор им е бил бившия – Николай Попов. Веднъж, при една обиколка по килиите на някогашния майстор на надгробни паметници, Яким му напомнил приказките за равенството, което обещаваха за всички, на което сегашния Попов му показал позатлъстялата си ръка и му рекъл, сочейки пръстите `и:

– Виждаш ли ги, Якиме, само пет са и не са равни, а ти искаш всички да бъдем равни. Е как ще стане това?

Междувременно, концентрацията на „нови лидери“ и „елитни затворници“ зад завесата продължаваше и с това се обогатяваше политическата фауна. Най-много бяха прииждащите легионери. След пристигането от Белене на Васил Златарев, Христо Бъчев и Борис Струнджев (всички от „Втория Център“), от плевенския затвор доведоха Петко Чолаков с още един от техните, за когото казваха, че е от „Първия Център“. Новопристигналият беше значително по-нисък и слаб от Петко, бих казал невзрачен, ако не беше острия му като стъкло поглед на сините очи, с торбички под тях и далечна прилика с... фюрера. Приликата щеше да бъде значително по-голяма, ако си пуснеш мустачки и имаше прическата му. Това беше Илия Минев от Саранбей, сега Септември, осъден на доживотен затвор по процес от 1946 г., заедно с още неколцина легионери от които „Зад завесата“ бяха пловдивчаните Иван Долев и Петър Радев. Тяхната „конспирация“ беше до голяма степен монтаж, построен върху нецензурираните, остри изказвания на Илия, по-голямата част от които датираха от преди „славното антифашистко народно въстание“. Вторият подсъдим от процеса – Петър Вутов беше вербуван – провокатор и предател, който скоро след като си свърши работата беше освободен. Навън беше забил втори нож в гърба на Минев. Отнесъл много здраве на съпругата му от която Илия имаше син, усукал се около нея и докарал работата до бракоразводен процес. Минев преживяваше тежко тая нова измяна на хубавата си жена на която посвещаваха нескопосани, сантиментални „поеми“.

Въпреки многобройните удари, който понасяше стоически, Илия Минев беше останал верен на нацисткото си верую, поради което „демократизиралите се“ легионери му бяха наложили остракизъм, а той ги беше обявил за изменници на каузата. Останал почти сам, Илия искаше да бъде пример за силата на духа и съпротивата срещу болшевизма. В името на това, той прекара голяма част от затворническите си години в карцерите и наказателните отделения. Трябва да му се признае готовността на всякакви жертви и непоколебимостта с която отстояваше разбиранята и позициите си.

За да не затъмни с тях хората на Втория Център и да се превърне в герой за попадналите в затворите още неоформени, националистически настроени момчета, „демократите“ се стараеха да го неутрализират като го обявяваха за неуравновесен и го дублираха в акциите му с някой от своите. В Плевен и Пазарджик с тази роля се беше натоварил Петко Чолаков. За моите впечатления от Илия по време на специалния режим на който бяхме подложени от ДС в течение на три години, от октомври 1956 г., отделям място по-нататък.

Междувременно, прищпорвана от събитията в света, „либерализацията“ следваше своя ход и настроението и надеждите ни се покачваха „кресчендо“, подхранвани от пристигащите отвън новини и слухове, и от видимите промени в затворническия бит.

Освен Женевската среща на „големите“ през 1955 г., новото съветско ръководство склони да бъде решен въпроса за обединението на Австрия, върна заграбените през Втората световна война финландски земи (Поркалауд и пр.) и отиде в „малката Каноса“ в Белград на среща или

както казахме на „поклонение“ на Тито. Беше смешно да се четат обясненията на първия секретар на КПСС – Хрушчов и министър председателя Булганин за разрива в отношенията с Югославия през 1948 г., цялата вина за който беше стоварена върху ликвидирания преди две години Лаврентий Берия, а ролята на техния учител и господар Сталин се премълчаваше, когато и за децата беше ясно, че приживе на тирана те не можеха да свалят и косъм от нечия „високопоставена“ глава без благословията му.

По това време в „Огоньок“ и др. съветски списания, които се получаваха в затвора, започнаха да публикуват разкрасения официален портрет на югославския диктатор, когото до тогава представяха само като карикатура, облепена с ордени и брадва с капеща кръв. В акцията по оцапването му най-ревностни в престараването си бяха българските сталинисти, а на българската войска беше отредена ролята на револвер в тила на Белград. За да проверя реакциите на по-ниско, на надзирателско ниво, аз залепих на стената в килията един от тези портрети. Джандарите го гледаха и мълчаха, сякаш не забелязваха провокацията. Само „младият, покойния д-р Борис Янчулев“ подхвърли язвително, че това било своего рода деклариране на моето „приобщаване към каузата на международния комунизъм“, посредством „легендарния маршал на югославските народи“. Само че подобни подмятания срещу мен не впечатляваха никого – до такава степен си бях спечелил името на яростен враг на марксизма във всичките му форми, че такива като ляпчевия секретар нямаха никаква възможност да ме компрометират. За да ме ударят с чужди ръце, не им оставаше нищо друго, освен да седнат и пишат доноси до ДС. С тази задача, от името на сговористите, беше натоварен бившият областен управител на Пловдив от ляпчево време – Димитър Димчев, който беше съден за „стари деяния“ и като почти всички такива „дейци“ беше прононсиран доносник.

*

Малко преди края на есента, през декември 1955 г. администрацията извърши ново разместване по килиите. От нашата извадиха Тинчо Тимнев и католическите отци и на тяхно място доведоха о.з. полк. Петър Зафиров от култсъвета и Георги Николов Blumenfeld, осъден номинално като австрийски шпионин, а реално превърнат в доносник на ДС при отмяна на смъртната му присъда. Той беше австрийски евреин, който малко преди аншлуса беше потърсил спасение в България, където се беше покръстил и оженил за нашенка. От брака с нея се родил още един бъдещ доносник и военен министър от „демократичното правителство“ на проф. Беров.

Ако се съди по новия състав на килия №6, изглежда ДС извършваше концентрация освен на „лидери“, и на доносниците си. Въпреки неприятното съжителство със секретните сътрудници на канибалите, за момент помислих, че ще имаме като компенсация привилегията да бъдем „само“ пет човека с кроткия луд и Кольо Попето в „единочката“, но това беше самоизмама. Няколко дни след разместването вратата ѝ се отвори и надзирателите изведоха полуделия войник и на негово място въведоха двамина – турчинът Сабит от шпионския процес с Осман Калъч,

Фуад, Мехмед Дагдъгов и др. и разкованият от веригата си, чийто звън ни събуждаше всяка сутрин, осъден на смърт от първа килия. Бях го виждал неведнъж през дупчицата на шпионката, когато го пускаха на клозет преди всички ни. Познах го по напомнящата фес, плетена шапка и острия му изцъклен поглед на очакващите езекуцията си.

Казваше се Михал Иванов Статев и беше от с. Дорково – Велинградско, осъден за убийство на отговорника на ДС за тяхното и за още няколко от околните села. По собствения му разказ, нещата се развили така: рано сутринта в понеделник на 9 март 1953 г., няколко дни след смъртта на Сталин, копоят – младши лейтенант от „органиите“ – бил изпратен да инспектира поверените му села, да опипа пулса и провери настроенятия на раята. Яхнал мотоциклета си, той се забързал още в тъмно към село Дорково, без да подозира, че отива към смъртта си.

Когато мотоциклетът му изревал по пътя, край който Михал пасял стадото си, кучето се спуснало като стрела и започнало да лае настървено. Лейтенантът спрял мотоциклета, извадил пистолета от кобура и... застрелял песа. Втрещен, Михал не се съдържал и викнал:

– Защо уби кучето, бе, идиот?

На което копоят заредил втори път пистолета си и заповядал на Михал да върви пред него, без да се отклонява на сантиметър в ляво или в дясно. Когато пристигнали в Дорково, било още много рано и по понеделнишки на работа не били дошли ни кмет, ни чиновник. Пред общината стоял на пост само постовият милиционер и навярно наоколо им се навъртал и дявола. При гледката на вървящия пред мотоциклета Михо, той се изпънал по военному пред яздещия го чекист и докладвал, че на пост е младши сержант „еди-кой си от народната милиция“. Началството му заповядало да отключи кметската стая, където въвел Михо. Копоят се разположил на кметското бюро, извадил някаква папка от кожената си чанта, а милиционерът се върнал на пост. След като изгледал кръвнишки правосостояния срещу него Михал, той му казал със затаена закана в гласа:

– Ние оправихме брат ти, сега идва твоя ред...

Михал, заедно с майка си – ягачка на партизаните – били членове на БКП, но както пишеше в обвинителния му акт, „попаднали в анархистическо обкръжение“. Баща му, по-големият брат Боян и двете му сестри били анархисти. Преди четири години Боян завършил земния си път в концлагера Куциян – умрял от туберкулоза без да му окажат каквато и да е медицинска помощ. Спомняйки си за това, за разказите на другарите на брат му и за още много други неща от 46-годишния си живот, Михал си помислил: „А не мога ли, вместо ти мене, я да `оправа тебе?`“ – и погледът му се спрял върху затиснатия зад гардероба в който се съхранявал кметския архив... балтак (брадва). Той се придвижил бавно в тая посока, докато копоя начевал да пише протокола започващ със: „Именувам се“ и пр. лични данни, след което започнал да съчинява изложение за престъплението, което обвиняемият трябвало да подпише. Със светкавична бър-

зина Михо грабнал балтака и го стоварил с тъпото върху главата на писателя чекист, който изтървал перодръжката и отпуснал глава върху незавършения полицейски протокол, с който се канил да отправи и Михал при брат му Боян. Осъзналият безвъзвратността на случилото се член на БКП, без да губи време – да не вземе да стане, както ми казваше – обърнал брадвата от към остроето и дялнал копя така, че му отнесъл половината череп. Кръвта бликнала и оцапала напълно листовете на творчеството му. В тоя момент, подочул необичайни шумове от към кметския кабинет, постовият сержант влезнал и ужасен от гледката извикал:

– Леле, Михале, какво си направил?

Без да губи самообладание, Михал измъкнал от пояса си овчарския ханджар и казал със страшен глас на разтрепералия се „мильо“:

– Лепи се на стената с ръцете на горе – което постовият изпълнил безпрекословно. След това Михал откачил висящата на стената карабина, казал на джандарина да не мърда и излязъл на площада пред общината, с намерение да хване балкана. Но, часът бил напреднал и насреща му се задал кметът, чийто работен ден започвал.

– Тука ми беше основната грешка, бай Георги – макар, че Михал беше два пъти по-голям от мене, той ме „тителуваше“ така от уважение, а може би и почувстввал сродна душа – трябваше да видя сметката и на милиционера, ама си рекох, деца има.

Виждайки го с карабина в ръка, кметът го попитал каква е тая история? Без да му обяснява, Михал изшракал затвора и се прицелил в кмета, викайки му:

– Назад, иначе си труп!

Но докато се водил тоя диалог, милиционерът се съвзел, погледнал през вратата и видял разигралата се на няколко метра от общината сценка. Той пристъпил на пръсти зад Михал и го сграбил изотзад. Кметът му се притекъл на помощ и двамата разоръжили нашия хайдутин отмъстител. Взели карабината и ножа му, след което го отвели в мазата, където го заключили. Минути след това, Михо чул църковната камбана да бие на умряло: Д-а-а-н, д-а-а-н, д-а-а-н, и разбрал, че протоколчикът повече няма да се надигне от изцапаното кметско бюро.

– Обаче, бай Георги, след около два часа от Велинград пристигнаха с една джипка четири кучкари – няма да ти разправам какво ме правиха, много работи и не помня. Седмици след зверския бой бях синьо-черен като лъснат ботуш. Здравно място по мене не бяха оставили. После ме съдиха и осъдиха на смърт. Спаси ме само тичането на майка ми. Като ятачка, се знаеше с много от големците. Ходила и молила и председателя на Президиума на Народното Събрание – Тачо Даскалов. Така след две години ми отмениха смъртната при съда. Ама ако знаеш колко пъти са нахлували нощем в килията ми и викат:

– Излизай бърже! И ме поведат в тъмното с един фенер, и ми казват да си прочета молитвата. И сега сънувам често такива сънища и се събуждам целия вир-вода...

Освен тия страшни истории, Михо разказваше и такива с които ни развеселяваше. Като например тая с една пенсионирана придворна дама на дядо Кобург – Фердинанд, на име Мария Луиза. Когато хубавата австрийска курва поувяхнала, негово величество я заточил в село Дорково, в „мезонет“ с една прилична пенсия. Не я пуснал да си ходи във Виена и да пише сензационни мемоари за любовните си нощи с царя на българите за които винаги се намират читатели, жадни да бъдат съпричастни с живота на великите люде. Та там, в Дорково, вече баба, бившата придворна, макар и надхвърлила 70-те, хвърлила око на младия овчар. Михал Статев казваше, че била „уфатна“, с мазна и загладена кожа и още не била за изхвърляне. И понеже го викала често да й оправи нещо я из двора, я в мазата, един ден на Михо му паднало пердето и взел, че оправил бабата. Така станала заварката и макар с разлика от няколко десетилетия във времето, цар и овчар имали обща любовница.

Голям смях падна, а полковникът от армията на Негово Величество втория Кобург – Петър Зафиров беше кръстил придворната в оставка баба „Нахлузия“, може би, за да се хареса на „републиканската“ администрация. Той обърна вниманието ни и върху създадената по този начин роднинска връзка между Михо и Фердинанд. Често го закачахме като баджанака на царя отец, а Михал казваше:

– Защо се смеете, бе, беше къде по-хубаво и по-лесно, отколкото съвкуплението с магарича на къра.

.....

Един ден Михал ми каза:

– Бай Георги, направи се на болен и не излизай днеска на каре, искам да ти кажа някои неща.

Когато другите излязоха и останахме само двамата, Михал ми каза със снижен глас:

– Бай Георги, ти знаеш ли защо ме изпратиха в твоята килия?

– Понятие нямам Михо. Да не са ти дали балтак?

– Не, а и аз съм се зарекъл поне три години след помилването ми да не посягам на човек – отвърна Михал, несхващайки черния ми хумор.

– Тогава каква е работата?

– Аврамов ме изпрати тука, за да слушам какво приказваш и всеки месец да му пиша по един подробен донос.

– Чудесно, Михо, пиши и не се бой.

– Без майтап, бай Георги. Написах първия и искам да го прочетеш, да ми кажеш, ако има нящо...

Досега такова не ми се беше случвало. Взех доноса и го зачетох внимателно, докато Михо се беше изправил пред вратата и слухтеше за движението на надзирателите по коридора, за да ме предупреди да му го върна в случай, че порачат да влезнат в килията. Четях бавно. Четивото, макар и неграмотно, беше забавно. Михал описваше разговорите ми в килията като всеки път, когато те са приемали по-рязък и напсувателен характер към народната власт и нейните слуги, той икономисваше най-опасните, според него, места или ги замазваше. Прочетох двата листа и му казах:

– Одобрявам, Михо, нямам възражения.

Така продължи още два месеца, докато ми омръзна ролята на цензор на отнасящите се до мене доноси, макар че Михо ми казваше всеки път от какви въпроси се е интересувал Аврамачо (майор Никола Аврамов – шеф на ДС в затвора). Най-вече искал да знае дали одобрявам убийството на техния колега и дали поощрявам такива актове? Един ден, мисля че беше на третия донос, без да го „редактирам“, му казах:

– Михале, що не им таковаш мамата, за да се отървеш от тая долна роля. Утре ще те изпратят в друга килия, можеш да попаднеш на друг техен доносник-провокактор, от който ще искат да разберат твоята „искреност към органите“. Така ще загазиш – ще те „изобличат“ и или ще трябва да им носиш всичко, или ще те наказват, докато кандисаш.

– Какво да правя, бай Георги? Как да се измъкна от тоя капан, който ми заложиха, когато ми отменяха смъртната присъда?

– Трябва да проявиш твърдост при отказа си. Да им кажеш, че тая работа не е за тебе. Че предпочиташ да пасеш овцете, вместо съкилийниците си. А, ако трябва, може да покажеш и среден пръст на Аврамачо.

– А после, няма ли пак да ми заковат прангата?

Обещах му да продължим по-късно наченатия разговор, защото отвън се чуваше тропотът на налъми на завръщащите се от каре съкилийници...

Та тоя овчар, партиен член и убиец на копой, се оказа далеч по-почтен от много „лидери“, интелектуалци и офицери с които, рендосвахме дюшеметата на килиите и които бяха продали душите си на канибалите. С Михал съжителствахме около три месеца, през което време, освен редактирането на доносите му, го спрях от едно действие, което наистина можеше да завърши с повторното и окончателно окачване на веригата. В смисъл, че щяха да я свалят от

крака му само, за да забият куршум в тила му, защото щеше да получи вътрешна смъртна присъда като рецидивист срещу щатните и нещатни сътрудници на „органиите“. Михал сподели с мене, че въпреки заричането си, май няма да го спази. Причина за тая мрачна настървеност, която можеше да завърши със смазване на главата и на агент „Аристотел“ с тежкия дъбов налъм, беше мюзевирлъка на третия килиен доносник – о.з. полковник Петър Зафиров. Неподозиращите нищо Георги Николов Блуменфелд, може би с добро чувство, закачал сутрин на опашката пред клозета Михо, наричайки го Мики Маус. На въпроса – какво означава това, полковникът „обяснил“, че това е „говнарски плъх“. Това Михо не можел да претърпи и ми довери, че ще му види сметката още на следващия ден. И когато сутринта отвориха килиите за клозет, докато да се разсъня, видях че нашият „изтребител“ е излетял навън. Сkochих и пристигнах до вратата на кенефите минута преди да е станало късно. Михал се беше наредил сред първите, а зад него Блуменфелд подръпваше върха на плетената му шапка и невинно усмихващ се, му казваше:

– Ей, Мики Маус...

Горната устна на Михал започна да потрепва, а погледа му се наля с кръв и тъкмо когато се навеждаше да грабне налъма, аз изкрещях като луд името му, блъснах Блуменфелд встрани и заставах между двамата. Не зная дали покръстеният евреин разбра какво „премеждие“ го отмина, както и аз не проумявам дали не направих тогава погрешен жест. (За него имаше подозрение, че е „антена“, което се потвърди след 40 години: В едно от „донесенията“ си агент „Аристотел“ пишеше, че съм си поставил за задача да разбия агентурната мрежа на ДС в отделението.) Искреността на овчаря от село Дорково ме накара тогава да го възпра от убийството на високоинтелигентния и образован доносник, когото Гачев се опитваше да спечели за каузата на троцкизма. Но дали нямаше да оставя Михо да му спуска черепа, ако знаех какво пее пред Аврамачо „на закрито“?

Няколко месеца по-късно угасна и виновника за тоя инцидент. О.з. полковник на Н.В. Петър Зафиров заболя от рак и напразно беше молил вербовчиците си да го освободят, за да умре при близките си. Те проявиха една безсмислена жестокост, която предизвика изповедта на умирания доносник и избухването на изпепеляващата му омраза към тези на които беше служил като куче и комуто те отредиха кучешка смърт...

*

В навечерието на новата 1956 г. при нас, „Зад завесата“ доведоха за малко стария анархист Васил Тодоров – Народа. Оставаха му само няколко месеца от 8-годишната присъда, която бе получил по първия по-голям процес срещу анархистите след 9.IX.1944 г. При пристигането му, Николай Попов – с когото се знаеха от същия затвор по времето, когато единия беше негов директор, а другия, както обикновено затворник – подхвърли хапливо:

– Увеличихте се с 50%.

На това му отговори един железничар от Перник, осъден на 20 години, който ни симпатизираше:

– Трима са, но струват колкото триста като тебе.

„Народът“, както го знаеха всички, беше получил тоя прякор, поради навика си да се обръща към събеседниците с думата „народ“, дори когато разговаряше с един-единствен човек. Казах „стар анархист“ и той наистина изглеждаше така, макар че бе на 53 години. Бай Васил беше роден през 1903 г. в село, сега град Полски Тръмбеш. По професия печатар, той беше станал анархист още през юношеството си, което предопределило от рано житейския му път през затворите и революциите. Беше изгубил едното си око в Испанската гражданска война, в която участвал като доброволец. След победата на франкистите той се завърнал нелегално в България. Не искал да остане в емиграция във Франция за втори път. Защото съхранил много горчиви спомени от първата си емиграция след кървавите събития у нас през 1923–1925 година. За това време разказваше с по-черни краски, отколкото за затворите, чиито многократен „обитател“ биваше. Той съветваше всички ни да не поемаме пътя на изгнаничеството, освен ако живота ни е заплашен. Втората световна война го заварва в „родината“, където е принуден да живее нелегално.

Заловен и осъден на доживот, той бил изпратен в Скопския затвор на „Обединеното отечество“, откъдето си излиза само след двугодишен престой на 9-и септември, но месец по-късно е арестуван отново от новата ОФ-власт и отведен в „Дома на слепите“.

В затворите той беше от тия, които не признаваха компромисите под никакъв предлог. Държанието му, разбиранията и фанатичната му преданост към идеала, чиято реализация той не считаше близка, му бяха спечелили уважението на затворниците от всички среди. Копоите избягваха да го провокират, защото имаше самочувствието на борец и им казваше в лицето безпощадни истини. (Разказваха, че когато в „Дома на слепите“, където го затворили през октомври 1944 г., само месец след „Деня на свободата“, на подмятането на коменданта – негов съкилийник от Скопския затвор, че не се учудва че го намира отново зад решетките, Народът му отвърнал:

– И аз никога не съм очаквал от тебе да стане нещо друго, освен тъмничар.)

Бай Васил не прощаваше на копоите и техните доносници и навън, когато си позволяваха да му дават съвети. Иначе беше роден конспиратор и един от малцината, които правеха своята ежегодна обиколка из страната, за да се срещне с тези на които вярваше и да си свери часовника, да приеме и предаде малкото ръкописни или печатни материали за нашата пропаганда (най-вече анализи на текущите събития) или да даде кураж на падналите духом.

Понеже считаше, че болшевишката диктатура в името на комунизма ще отдалечи победата на революцията поне с едно столетие (както Бакунин след разгрома на Парижката комуна

мислел, че развързката се отлага най-малко с 50 години), Атанас и аз го обвинявахме в „исторически песимизъм“, граничещ с капитулантство. Даже нашият старозагорски приятел казваше, че от него вече не можем да очакваме нищо друго, освен да го затворим на някой таван или мазе с един циклостил...

Сред колегите в пазарджишкия затвор имаше и други, които казваха, че са анархисти. Като психически заболелият анархосиндикалист бай Васил Бояджиев, който живееше с натрапливата мисъл, че продължават да му сипват праховете с които бяха разбили нервите, съня и съзнанието му. Осъден на 20 години, той беше свил знамето на анархията и се бе заловил за метлата – администрацията го използваше за поддръжка на чистотата по коридорите, а ние за да предаде някоя бележка до приятелите от горните етажи. Син на генерал, той беше прегърнал в младостта си каузата на работниците и емигрирал във Франция, от където го изгонват след една демонстрация на стачници при сблъсък им с полицията, при който били разменени изстрели от двете страни.

Имаше и други, навярно изпратени от ДС между нас, като Календер или капитулираният Георги Александров. На Иван Филипов, който съвсем добронамерено се декларираше анархист и се държеше достойно, казваха, че му „хлопала едната дъска“. Поради нашият стремеж към съвършенство (като при богомилите) и желанието ни да бъдем на висотата на идеала, ние не ги признавахме за свои. Докато другите не бяха толкова придирчиви и сред тях намираха подслон и доносниците им като Илия Попов, Димитър Пенчев и други бивши legioneri или „кофтите“ Борис Дамянов – най-младият от съдените с Гемето преди и след 9-и, който между двата затвора бил станал за известно време полкови политически комисар.

В името на болшинството, другарите им ги търпяха, прикриваха и дори използваха като „безжичен телефон“ за неофициална връзка с ДС, както се изразяваше Тинчо Тимнев. Единственото условие, което им поставяха, беше да не донасят за своите (срещу чуждите доносничеството се толерираше). Но допускането, че е възможно „парциално“ доносничество, беше илюзорно. Защото получисти доносници няма. Дори в един начален момент копоите да са се съобразявали със скрупулите им, това е било до време – докато затънат до гушата в подлостта, след което са били употребявани до край. Докато сами са започвали да проявяват инициативи, за да не остане нито един чист сред „своите“, който да им потърси сметка. Доносник веднъж, той е оставал доносник завинаги и срещу всички. Защото доносникът няма своя душа и воля. Канибалите са ги изяли, след което са ги превърнали в работи на които се поставят „задачи“ и се дават заповеди за участието им в „разработките“, прова каците, комбинациите, предателствата и унищожението на все още живите. В такъв конгломерат от политически затворници – герои и подлещи, и калейдоскоп от събития, посрещаме новата 1956 г. в коридора на режимното отделение, което вече не се отличаваше от останалите. Вратите на килиите останаха отворени по-дълго срещу новогодишната нощ. Само токът беше спрял и в тъмното минавахме от човек на човек и от група на група, за да поднесем поздравленията и пожеланията си за една по-щаст-

лива и свободна нова година. Ръкостисканията и прегръдките бяха прекъснати от надзирателите, които с тих глас ни канеха да се приберем в килиите си, а доносниците стърчаха самотни тук и там и гледаха с уплаха настъпващите промени и нашите очаквания, които се простираха от амнистия и „демократизация“ до революцията...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

В нея липсват „документите“ на ДС. Това са въпросните „ДОНОСИ“ на МИХАЛ, който той ми даваше да „цензурирам“, оставяйки капитан Аврамачо „да гони МИХАЛЯ“...

Глава XLIII

ИДЕЙНИЯТ И ПОЛИТИЧЕСКИ ЖИВОТ (1)

Идейният и политически живот в затвора протичаше в трите времена – минало, сегашно и бъдеще. При това, първите две присъстваха в нашите разговори, спорове и размишления само доколкото имаха отношение и можеха да играят някаква роля в бъдеще, представите за което бяха различни, разминаващи се и често противоположни.

Участието в дебатите предполагаше някакъв минимум от знания в областта на историята, философията и по специално философия на историята, в социологията и футурологията, в политиката, теорията на държавността и правото и политическата икономия. В това отношение библиотеката на затвора не предлагаше големи възможности. Непрекъснатите прочиствания ги правеха още по-ограничени. Сред наличната книжнина можеше да се намери пълен набор от книги само за официалния ленинско-сталински вариант на марксизма, който беше на път да се превърне в... хрущовско-живковски. Останалите му версии от първата половина на века също фигурираха в списъците за забранена литература и бяха толкова недостъпни, колкото и всички останали учения и теории, обявени от цензурата за вредни. В това отношение, ортодоксалният сталинизъм се придържаше към проверената през средновековието... „просветна политика“ на църквата.

Земеделците разполагаха с някой и друг екземпляр от „Принципите“ на Стамболийски и неговите „Политически партии и съсловни организации“, а легионерите предлагаха на идейната си сергия Съселовата „История на Българите“, един университетски буквар по социология от

времето на „безпартийния фашизъм“ и том от Иполит Тен за френската революция и последвалите я събития през първата половина на XIX век. Всичко това беше крайно недостатъчно за сериозна подготовка и теоретическа работа, срещу които занимания ДС и нейните доносници проявяваха изострена подозрителност. Непрекъснатите обиски и изземвания на тетрадите ни с бележки, унищожаваха всякаква възможност за системни занимания в коя и да е от споменатите сфери на идейния и обществен живот. При все това, в тази епоха затворите бяха последните крепости на свободата на мисълта и словото. Никъде другаде не можеше да се намери такова стълпотворение от знаещи, мислещи и търсещи хора, каквито се срещаха в килиите „Зад завесата“. Тук липсата на нормални условия за политически живот и идейно-теоретическа работа се компенсираше от разговорите и споровете в килиите, по коридора или на карето, когато режима позволяваше общуването.

Понеже „щракането на идеи“ пречеше за осъществяването на задачите, които диктатурата беше поставила пред „органиите си“, те прибегваха към наказания, целящи убийството на мисълта, разума и морала. Сред тях бяха карцерите, изолацията, забраната на книгите и разговорите. Своите жертви палачите набелязваха при периодичното опипване на пулса на всеки затворник, който имаше своя идейна и политическа физиономия и особено, можещ да мисли самостоятелно. В това отношение им помагаша килийните доносници, чието вербуване беше главна и постоянна грижа на ДС-инспекторите от отдел „Затвори“ и техните помощници „по режима“ към всяка тюрма.

Историята на идейния и политически живот в затворите също трябва да се съдържа в архивите на тайната полиция, наред с тази на предателствата и разложението сред враговете на режима, ако документите не са унищожени. Само от мен копоите бяха иззели десетки тетрадки и една собственоръчно подвързана „книга“ от 1000 страници с бележки, цитати, хрумвания по теми, чието развиване можеше да се превърне в системно изложение на разбиранията ми за обществения живот и борби, за методите и организирането им, за програмата на социалната революция, както и анализа на текущите събития **Urbi et Orbi**.

Тези глави от спомените ми нямат претенцията да бъдат история на духовния живот и идейния кипез в затворите, който беше важна част без която нашето съществуване в килиите би било безсмислено. Изложеното в тях не претендира за обективност, тъй като е оцветено от анархистическия ми мироглед. Ние всички от наказателните килии бяхме и си останахме бойци на различни и често взаимно изключващи се каузи. Затова, ако и другите свършат своята част от работата, картината ще бъде по-цялостна и по-богато оцветена.

В следващите страници се спирам на спорни проблеми от близката ни история, на оценките ни за текущите събития, на анализа на създаденото от болшевишката диктатура общество, защото част от резултатите от работата в тая интелектуална лаборатория не са изгубили своята

актуалност или най-малко продължават да са част от арсенала на подвизаващите се на днешната политическа сцена или циркова арена артисти и клоуни.

Тези въпроси, които предизвикваха спорове в килиите, понякога с аргументи на юмруците, намират до днес отзвук в обществените дебати. Разбира се, част от тях се премълчават и избягват съзнателно, за да се отвлече вниманието на младите поколения от всяка мисъл и стремеж за промяна на социалното и интернационално статукво. Това се прави от властниците в политиката, в икономиката и медиите с надеждата да избягат от „проклетите въпроси“ като от кошмар, да ги затрупат като в гроб, „да затворят страницата“.

Обект на спорове ставаха превратите, бунтовете, борбите и промените в новата българска история, които най-често бяха извършвани под давление на чуждото присъствие. Сред тях – от Руско-турската война, през събитията след Първата и Втората световни войни до дните, които изживявахме в килиите. Тук аз излагам своите позиции по тях, такива каквито бяха по онова време и които общо взето не са претърпели съществени промени.

Най-многобройни спорове се водеха около превратната дата в новата българска история – 9.IX.1944 г. За причините, същността и последиците от този прелом, както и за отношението на отделните групи и партии към жертвите и палачите сред участниците в историческата драма. Мисля, че преди да се изказват каквито и да са мнения за тези събития, следва да се подчертае, че те не паднаха от небето. Те имат своята предистория в която, до известна степен, се съдържат мотивите и обяснението им. Като не се забравя, че в много случаи жертвите бяха вчерашни палачи, чието оплакване е подозрително...

Преди въртопът на Втората световна война да погълне Третото българско царство, в него се редуваха събития без които не могат да бъдат разбрани позициите, заети от различните участници в драмата и техните наследници, нито техните роли.

Катастрофата на България в Първата световна война (1915–1918 г.) завърши със стотици хиляди убити, пленени и осакатени, станали жертви на една безсмислена битка, водена от мощници, начело с един маниакален до престъпност монарх и неговата дворцова камарила от безгръбначни политици, следвани от видиотените патриотарски тълпи, които се въодушевяваха от обещаната им лека победа, излаз на три морета и... келепир. В 1918 г. илюзиите потънаха в кръв и пепел, в спекула, мизерия и страдания от които забогатяха няколко стотин фамилии. На дневен ред не можеше да не излязат недоволството и бунта на измамените войници, вдовици и сираци. След Владайския метеж, краят на войната бе ознаменуван с абдикирането на първия Кобург и на политическия небосклон изгря звездата на Александър Стамболийски и неговите дружбаши. Ние анархистите имаме най-малко причини да ги защитаваме, защото колкото и малобройни да сме били, дадохме процентно и в абсолютни цифри най-много жертви през тяхното управление. Срещу нас беше насочен гласуваният през 1922 г. „Закон за борба с разбойниците“. Въпреки това, ние преминахме в атака и борба на живот и смърт с превратаджиите, защото

считахме, че управлението на Земеделския съюз беше единственият опит в българската политическа история да се извършат реформи със собствени сили в полза на 80% от населението (толкова бяха селяните по това време) и да се промени радикално външнополитическата ориентация на българската държава, която до тогава влечеше след себе си само низ от катастрофи. Заедно с това, дружбашите раздадоха срамежливо и крайно недостатъчно (поради което и фатално за самите тях) възмездие на виновниците за катастрофите. Виновници, които под маската на национални идеали и интереси, не преследваха и не постигнаха нищо, освен смърт, разруха и задоволяване на печалбарските си апетити за сметка на гладните тълпи и незнайните войнишки гробове.

Самонадеяността и опиянението от властта, заедно с рязането на бради, вместо на глави и откриването на няколко фронта едновременно, позволи на престъпната клика около втория Кобург да се окопоти, организира и премине в контраатака, която завърши с обезглавяването на министър-председателя и част от сътрудниците му. Неговото „царуване“ се оказа по-краткотрайно от това на далечния му предшественик – селският цар Ивайло...

Актът на превратаджиите от 9 юни 1923 г. стана **casus belli** за голяма част от българските селяни. Тяхното недоволство и стремеж към реванш бяха използвани по престъпен и безотговорен начин от Петата колона на Москва – БКП. Селското септемврийско въстание беше абсолютно неподготвено, проведено далеч от виталните центрове на царството и предадено от псевдо-революционните му водачи, когато на сцената се появиха армията и шпицкомандите. То завърши с пълен разгром и с убийствата на хиляди бунтовници, селяни и симпатизанти. Събитията през следващите две години стигнаха кулминационната си точка в атентата през април 1925 г. в църквата „Света Неделя“ и в последвалите го кланета, разстрели и бесения с които окопитилите се властници увеличиха още броя на жертвите сред ляво настроените граждани и селяни от обявените въвн от „Закона за защита на държавата“ партии и организации. Макар че отново процентно на броя си най-много жертви даде Федерацията на анархокомунистите аз считам, че този атентат е единственото дело в историята на партията столетница от което народа можеше да има някаква полза, но и то се превърна в провал и провокация, защото беше замислено и изпълнено от партийните шмекери на „Дядото“, които искаха „душата им да отиде в рая и т.н.“. За да оберат плодовете му, те се стремяха да оцелеят на всяка цена, поради което атентата не постигна целта си – обезглавяването на държавния глава, неговите министри и генералитет.

За падналите в борбата наши другари ние скърбим, но не съжаляваме – *à la guerre, comme à la guerre!* – Те остават за нас пример как се служи на идеала и как се умира за свободата на народа.

Финалът на тези събития и заедно с него краят на Третото българско царство настъпи след един последен десетгодишен период на лична диктатура на монарха през който бяха заб-

ранени всички партии и заедно с тях унищожена сво бодата на словото, на организирането и на легалните действия срещу властта на узурпаторите. Като капак, всичко завърши с още една национална катастрофа, подобна, ако не и по-страшна от тази след Първата световна война.

Тези събития са фона и фундамента на настроенята сред българския народ в края на стария режим, който дойде с края на войната. Какъв щеше да бъде изходът от нея и развоя на събитията в България, ако страната не беше окупирана от сталиновата армия и ако Москва не бе назначила БКП на власт, може само да се гадае. Но пред вид случилото се в Европа, както в държавите от „Оста“, така и в окупираните от тях страни, станали победителки, едва ли е много трудно да се отгатне „грядущето“. По всяка вероятност, ако се стигнеше до ОФ-правителство, в него щяха да вземат връх земеделците, както след Първата световна, на монархията този път щеше да бъде сложен край, прохитлеристките организации щяха да бъдат забранени и на виновниците за новата катастрофа едва ли щеше да им се размине само с рязане на бради. Особено ако вземем под внимание случилото се във Франция с маршал Петен или в Гърция с краля и министрите му след като изгубиха войната срещу Турция на Кемал Ататюрк. И отново българският народ щеше да бъде изтръскан като „брашмян чувал“, за да се изплатят репарациите за нанесените от нашата „героична армия“ щети в окупираните територии на съседните държави, които победителите от Запада изобщо не признаваха за български.

Такава е нерадостната история на България през двете междувоенни десетилетия или през 25-те години от царуването на Борис III Сакскобургготски, чиято преждевременна смърт на 28.VIII.1943 г. го спаси от участието на брат му и останалите военнопръстълници. Така, фактическият край на царството вместо хепиенд се превърна в окупация, която промени съотношението на силите в ОФ-коалиция, предопредели последвалата 45-годишна история на страната и превърна краткотрайната „народна демокрация“ в дългогодишна свирепа диктатура, която няма аналог в следосвобожденската ни епоха.

(В добавка, същите прръстълници, които упражняваха тази диктатура или техните мутанти, наложиха на народа и днешното пазарно „народовластие“, без да платят километрическата сметка за четвъртата национална катастрофа в която се превърна тяхната политика и управление, нито за петата в която живеем от 16 години насам след „нежната революция“ от 1989 г. Но тези събития и техните герои са предмет на Петата част от спомените ми, доколкото съм имал съприкосновение с тях.)

Открит остана в нашите диспути въпросът за вината на земеделци и социалдемократи при ликвидирането на така наречения елит на Третото българско царство. Вина, която в затворите им вменяваха легионерите, които носеха най-малката отговорност за царската диктатура на която бяха аутсайдери, и „безпартийните фашисти“, за които не може да се каже същото. С този въпрос и днес спекулират части от „новите десници“, поради което считам, че трябва да изкажа

мнението си. Както и върху по-общия правно-философски въпрос за престъплението и наказанието.

Тогава, а и днес, продължава да ми се струва смешно и не особено почтено, да се обвиняват политици от рода на Никола Петков, Гемето или Кирил Станчев за това, че са поискали възмездие за убийствата на близки и другари, за прекараните години в царските затвори или в изгнание. И то от хора, които на тяхно място и при сходни обстоятелства биха постъпили по същия начин със своите палачи и инквизитори след 9.IX.1944 г.

Измамени, зле преценили последиците от своята политика, която тогава във висша степен се предопределяше от съюза между Чърчил, Рузвелт и Сталин, или избрали съзнателно саможертвата в един съдбоносен за страната момент, трябва да се признае, че напускането на ОФ-власт от земеделците и въставането – със слово или с олово – срещу диктатурата (на болшевиките или на монарха) им прави чест.

На 9.IX.1944 г. бившите царедворци на фашизоидната монархия имаха цялата въоръжена сила на държавата, но не отправиха нито един куршум срещу нахлуващата окупационна армия. Те се оставиха на „милосърдието“ на тези, за чиито глави даваха награди или побързаха да се пребоядисат и поставят в услуга на победителите (легионерите се скриха в ССМ или в... Р.О.). И накрая обърнаха оръжията си срещу довчерашия си съюзник с когото се канеха да „литнат срещу Англия“ и да управляват 1000 години...

Затова те нямат нито моралното, нито историческо право да съдят земеделците за политическите им лъкатушения, за кратковременното им участие в ОФ-правителство, за преследването на повалените им противници или за гласуваните закони за откриване отново на концлагерите и за така наречения народен съд. Нали тяхното „право“ почива върху Мойсеевия закон: „Зъб за зъб, око за око!“

Ако някой има такова право, то принадлежи на нас анархистите:

Защото само ние, макар и жертви на репресиите на всички власти, искаме да сложим край на кървавия кръговрат на перманентните възмездия.

Защото считаме, че и властниците, и палачите (когато не се касае за садизъм и извратеност, които следва да се третираат като тежки заболявания) са жертви на собствената си антисоциална система, макар тя да е резултат от техните съзнателни, организирани и системно провеждани репресивни действия срещу масите. (Наричам ги нарочно маси, защото докато хората не въстанат срещу своето робство и мизерия, те не могат да се превърнат в личности.)

Защото само ние се борим срещу престъпната система на държавно насилие и експлоатация, която ражда престъпници и престъпления като връща и превръща човека в животно, което разкъсва себеподобните си, заради порция власт или късчета боядисана хартия, наречени пари.

Защото сме убедени, че с премахването `и ще изчезнат и мотивите за престъпленията, и престъпниците. (Като помним, че престъпността с която мотивират необходимостта от правото и неговия страж – държавата, е капка в морето от престъпления, извършвани от същата тази държава и нейните институции.)

Защото само ние се стремим към един свят без престъпления и наказания.

Аз приемам неизбежността на кръвопролитията само в борбата срещу потисниците (политически гангстери), които отнемат елементарните права и свободи и срещу експлоаторите-паразити, които изтръгват залъка от гърлото на гладните; Само във въстанието на онеправданите, грабените и потисканите;

Само в гражданска война и съпътстващата я революция, която трябва да сложи край на построената върху престъпни принципи система, чието единствено средство за защита е наказанието срещу поражданите от самата нея престъпления. Дори индивидуалния бунт на роба и вдигането на ръка срещу господаря му е неизмеримо по-нравствен акт от процесите и процедурите на охраняваните от полицията, охранени съдии, прокурори и адвокати с тяхното „право“. Защото залогът не е равностоен: срещу своя акт отмъстителят е воден от **собствени** идеи и съвест и залага собствения си живот, а тези които го съдят по нареждане и получават заплати и... подкупи, все „в името на народа“!

Толкова по споровете за преломната дата 9.IX.1944 г. между легионери и земеделци и свързаните с нея престъпления и наказания.

Остава да кажа няколко думи за нашата оценка и отношение към тази дата и участниците в „антифашистката борба“, чиято кулминационна точка стана завземането на властта „с решаващата помощ на червената армия“.

(Последвалата я 45-годишна диктатура и станалата вече на 16 години пазарна демокрация със създаденото под контрола на Сталин, неговите епигони и изтърсаци, така наречено соц. общество и заменилия го мафиотски капитализъм, са обект на петтомните ми спомени.)

9.IX.1944 г. не е въстание, нито революция. Той дори не е и преврат в същинския смисъл на думата, въпреки участието на танковата бригада на осъдения „за стари деяния“ полк. Марин Диков. Тази дата, подобно на 3 март 1878 г. е резултат от повторната окупация на страната от традиционните ни „освободители“ с назначаване на нова власт под диктовката на Сталин. Всичко останало е фалшификация на историята, легенди и производство на митове от партийния агитпроп и обслужващите го „учени“ и „творци“.

Ще ни възразят, че взелите или по-скоро получилите властта на 9.IX.1944 г. сталинисти са се борили и са дали жертви. При смяната на властта, настанилите се в креслата `и лумпени, не дадоха нито една жертва, ако не броим... синът на бай Кирило книжаря от село Любимец, кой-

то, обзет от еуфорията, паднал на Девети от покрива на... влака, където се качил, за „да развее знамето на победителите“. Освен това жертвите не правят революции, нито въстания. Окончателният политически и социал-икономически резултат би бил абсолютно същия, ако не бяха дали ни една жертва и нямаше нито един акт на съпротива срещу монархията и царедворските правителства. Окупацията на страната постави началото на завършилата с фиаско 45-годишна диктатура на Петата колона на Сталин – БКП. Първоначално камуфлирана с отечественофронтския плурализъм, а след това – открита и еднопартийна.

В икономиката недоразвеният български капитализъм, с дребни собственици и кооперации в част от търговията и производството, беше заменен по „съветски“ образец от държавния монопол. Буржоазията отстъпи мястото си на номенклатурата или на държавно-капиталистическата класа, образувана от партийната, военнопололицейска и административна бюрокрация, превърнала се в колективен собственик с акта на етатизацията на всички останали видове собственост. Дребната буржоазия в Третото царство беше заменена от соц.-еснафството, развило се под сянката на диктатурата, а подавяващото мнозинство от българските труженици станаха наемни работници, които попълниха редовете на малобройния пролетариат, който беше и за съжаление си остана чужд на всякаква революционност.

Тези политически, икономически и социални промени определиха облика на създаденото след 9.IX.1944 г. общество и държащата го в обръчите си диктатура. Неразвеният частен капитализъм беше заменен с недоразвит държавен. Нашето отношение към въпросната дата, в революционните традиции на Ботев и Левски, е отрицателно, защото всяка промяна, която не е резултат от социалните борби на народа се превръща в противоположност на издиганите лозунги и прокламираните цели: Робство вместо Свобода, растяща пропаст и отчуждение между хората вместо равенство и братство.

Поради това, нашите цели и усилия си останаха насочени към подпомагането на „низшите“ слоеве на народа да се ориентират, организират и подготвят за социалната революция, която единствена може да им донесе интегрална свобода и социална еманципация за всички.

Пак поради това ни отрицателно отношение към налаганите отвън и отгоре промени, ние не взехме участие в ОФ, нито в събитията на страната на победителите (на 9.IX.1944 г., или след 10.XI.1989 г.), въпреки неуредените сметки, които имаме със сменящите се властници.

В първия случай, защото те не бяха уредени в една гражданска война и защото довчерашните палачи се държаха като зайче пред зиналата уста на сталинския питон, ставайки жертва на собствената си глупост и подлост.

Във втория (след 10.XI.1989 г.) лично на мен могат да ми се отправят упреци, че водя съдебни процеси срещу мутантите на държавно-капиталистическата диктатура, след краха на създаденото от нея общество. Действам така, защото те не са победени като социална класа, нито

са жертви на промяната, която сами си организираха. Даже напротив, под други знамена и с вънкашност чужда – в нови костюми и маски, те отново играят своето юдинско хоро върху повалената снага на българския народ. С новите си господари, те продължават да ограбват и потискат „низшите“ му слоеве и класи и за съжаление, при днешната вътрешна и международна обстановка, само съдът в Страсбург открива някаква нищожна възможност да се изобличат несекващите им престъпления и техните сделки с победителите в „Студената война“ и със създадената от техните служби и медии, с техните агенти и пари, „опозиция“, получаваща своите сребърници за юдинската `и целувка по бузата на народа.

Но понеже съм решил да бъда откровен, ще кажа, че истинската причина за чуждата за един анархист и революционер, безпомощна юридическа „борба“, е тази, че нашият народ не набра кураж или не можа да извади от утробата си, поне ХИЛЯДА ИСТИНСКИ МЪЖЕ. Не ми се иска да мисля, че тая утроба е вече... ялова и неплодна като библейската смоковница...

Глава XLIV

ИДЕЙНИЯТ И ПОЛИТИЧЕСКИ ЖИВОТ „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (2)

В полицейските ни и административни досиета от архивите на репресивните ведомства (МВР и м-во на Правосъдието) не съм срещал отчети на ДС-копоите от отдел „Затвори“, за споровете, които имахме с тях и опипванията на пулса на затворниците, което те извършваха регулярно с всеки от враговете на режима при своите инспекционни визити. Няма ги и доносите на техните С.С. (секретни сътрудници) или „камерници“, както наричаха килийните си доносници. Няма ги и обобщенията, и систематизациите на индивидуалните и групови идеологически концепции на „вътрешния противник“. Може би, им е било забранено да се докосват до тези въпроси или ако са го правили, доколкото е позволявал оскъдният им умствен и идеен багаж, резултатите от тази им дейност са били изпращани на идеолозите от ЦК или са унищожени, ако не са все още „засекретени“. В затворническите досиета и немногочислените документи от отделни вътрешни „разработки“ или процеси, могат да се намерят само до скука еднообразни и неграмотни „характеристики“, които свидетелстват най-вече за скудоумието на „оперативните“ бюрократи от политическата полиция и мизерния им речник, съставен предимно от епитети.

За съжаление и в публикуваните до сега спомени на затворници и концлагеристи, рядко са отделяни страници за идейните и политически спорове, макар, те да са част от духовната история на народа през десетилетията на диктатурата, която не трябва да изчезне с последния от нас. Без анализите на текущите събития и споровете, без прогнозите и представите за бъдещето,

с които живеехме, съществуването ни зад стените на затвора изглежда безсмислено, а ежедневието ни безцветно и бедно, сведено до низ от страдания и наказания, от капитулации и предателства или непонятен за днешното безидейно и обезкостено поколение стоицизъм и налудни опити да се разбие бетона с глава. Поради тези причини, сметох за необходимо да се повдигне завесата зад която протичаше тази, може би най-съществена част от живота на затворниците в „режимните“ отделения.

Като изключая палачите „от преди и след 9-и септември, към които винаги съм имал отвращение и омерзение, каквито човек изпитва към отровна змия, аз общувах с всички останали колеги. И доколкото в един политически затвор, общуването, с малки изключения, преминава в разговори на идейни и политически теми, те най-често се превръщаха в дискусии и диспути за миналото, настоящето и най-вече за бъдещето. За другите, особено за легионери и социалдемократи, разговорите целяха привличането на привърженици сред неопределените се или неустойчиви в разбиранията си, новопостъпващи затворници, чийто брой намаляваше стремително след 1953 г. За мене споровете бяха „точило“ за аргументите ми в дебатите или за статиите и брошурите, които подготвяхме за разпространение на идеите ни.

Нивото на диспутите се повишаваше с придвижване от дясно на ляво в света на идеите. Изключение правеха попадналите между нас по различни причини членове на БКП, които вместо с аргументи, си служеха с доноси, навярно считайки че по този начин продължават своята „беззаветна служба на социалистическия идеал“. Но аз винаги съм твърдял, не от желание да ги тропосам на противниците ни, че сталинистите със своето отношение към свободата и диктатурата, към „уравниловката“ и привилегиите и особено към тюрмаджийската администрация, с която си „сътрудничеха“, никога не са принадлежали към левията. С „теорията“ и с практиката си, те се бяха самоизключили от нея. Разбирането на една елементарна истина – че диктатурата и разпределението на средствата за съществуване според мястото в йерархията, поражда още по-влошен вариант на старото общество срещу което се бяха борили, си остана непостижимо за тях. Затова, идейните ми схватки със сталинисти бяха редки и публични. Те бяха предназначени за слушателите ни и обикновено завършваха с административни наказания.

В първите месеци на облекчен режим „Зад завесата“, най-често разменяхме „удари с шпаките“ с Иван Раленков от легионерите. Панагюрец, трети подсъдим от процеса на Стоян Ильов, с доживотна присъда, той беше арестуван като студент по медицина – 3-ти курс. (Вторият, също „доживотен“, беше Иван Захариев, чийто брат с псевдонима „Павел“ беше извършил първото предателство срещу нас, поради непредпазливостта на Кольо Григоров, който също имаше брат – подлец по тоя процес – Кръстьо.) Иван пишеше не лоши стихове, имаше подвижен ум и добра обща култура, но аргументите му в подкрепа на „националните идеали“ звучаха кухо, а „социалната програма“ – цинично. Той ми казваше: „Ще тикнем по комат хляб със сирене в устата на гладните, за да ги запустим“. Нашите спорове не рядко се разгорещяваха и при един от тях, през пролетта на 1956 г., той изгуби самообладание и вместо аргумент, ме напсува на май-

ка. Не му отвърнах, нито го ударих, защото не исках да слизам до подобно хамалско равнище и да доставям радост на копоите и „камерниците“. Само предупредих другарите му, че подобен „стил на дискусии“ може да завърши печално, ако не и летално... След този случай, с него не разговаряхме над 15 години, докато не ме срещна „случайно“ на улицата, по пътя ми за работа, в изпълнение на поставена от ръководещия го копой Варадинов задача, вече като... агент „Емил“.

По различен начин се развиха отношенията ми с неговия съкилийник и съидейник Стефан Иванов Вълков. Той също имаше доживотна присъда по голямата „Асеновградска конспирация“ през 1948 г. Беше момък от „низините“, сам работник, не можал да завърши средното си образование, но любознателен и обичаш книгите. Стефан беше с ограничени познания и ум, но народен агитатор, изключително твърд и честен, недопускащ никакви компромиси с „чекистите“, които в сравнение с него си бяха едни обикновени... чекиджии. Разговорите ни протичаха сравнително спокойно и колкото да се възпламеняваха понякога, си останахме приятели при всички перипетии през които мина живота ни. Мисля си, че ако в ранната му младост обстоятелствата и Хитлер бяха довели легиона на власт и тя не успееше да го поквари, той най-вероятно щеше да завърши живота си като шефът на нацистките шурмови отряди – Рьом. За политическия му опортюнизъм от по-късна дата (след 10.XI.1989 г.), който струва ми се не беше користен, ще отворя дума в последната част на мемоарите си.

Докато схватките с представители на другите партии са разсети в отделните глави, тук се спирам по-подробно на диспутите ни със стария троцкист Гачев, чийто живот описах в предишната глава. Автопортретът му се различава от собствените ми впечатления. Той се възприемаше като „твърдокамен болшевик“ и като „съвестта на концлагерите и затворите“. Ако в първото, без заключителната фаза на живота му, има голяма доза истина, второто е спорно. Аз дори се съмнявам в това, че марксистите имат съвест...

С бай Димитър бяхме приятели, доколкото е възможно приятелството с един фанатик, не търпящ каквато и да е критика срещу маркс-ленинизма, чиито „класици“ той продължаваше да препрочита на глас ката ден, изправен до кофата за пикане в 20-а килия, за да ги запомни и цитира по-добре, както повеляваше тяхната догматика.

25-те години, прекарани от него в царските и сталинските тюрми предизвикваха у мен уважение и състрадание. Те бяха поставили своя печат – сутрин му беше необходим половин час за масажи с кърпата за лице, за да придаде човешки вид на лицето си, което предизвикваше уплах у околните със своята подпухналост и дълбоко врязани бръчки през които едва прозираше стоманеноострия му и зъл поглед.

Гачев живееше с митове – собствено производство, с които желаше да впечатли другите и евентуално спечели за каузата на „перманентната“ революция. Няма да забравя разказа му за маршируващите в каре по Шанз Елизе 8000 троцкисти, облечени във виненочервени ризи и

черни панталони, въоръжени със шмайзери и ръчни гранати от които парижката буржоазия... изтръпнала. (Когато 30 години по-късно той разбра, че в същия този Париж съществуват поне три... IV Интернационала, които враждуваха непримиримо помежду си, бай Митьо се отчая съвсем и може би това го подтикна да поиска от живковата клика да възстанови прекъснатия със 60 години негов партиен стаж в БКП – от 1925 до 1985 година.)

Аз изслушах търпеливо бълнуванията и тезите му, повечето от които познавах от прочитата с тетрадка и молив в ръката на IV издание на „Събраните съчинения на Ленин“. Подобно на падре Дамян Гюлов, но без неговото чувство за хумор, Гачев искаше да ме спечели за троцкизма, а аз се удивлявах на заслепението му. Той беше свидетел на „шпионско-терористическите процеси“, с които Сталин се гавреше с другарите му, преди да заповяда разстрела им. Самият той беше прекарал 16 години в концлагерите и тюрмите на „пролетарската диктатура“, чиито жандарми му бяха залепили етикета „агент-провокактор на царската полиция“. Често, с мъка, съдържам възраженията си срещу граничещата с глупост маркс-ленинска догматика, поради което разходките по карето и споровете ни се прекъсваха от по-къси или по-дълги паузи. През тези интервали той се опитваше да привлече някой „поливалентен атом“ като Блуменфелд или по-социално настроен легионер към „българската троцкистка фракция на IV Интернационал“, която в момента се състоеше само от него. И рискуваше да остане архивен факт и спомен след смъртта му.

Отделих повече място за споровете ни с него, макар той и другарите му никога да не са играли някаква съществена роля в революционните събития и нелегалната история на България като троцкисти, защото пиша спомени, а и с него сме разговаряли и спорили най-дълго. Споровете ни бяха на теми, които ме интересуваха и по които няха други опоненти. (Гачев беше в истинския смисъл на думата, това което наричаха „начетен марксист“). Те засягаха най-вече породените от следоктомврийската фаза на Руската революция, теоретически и практически проблеми, нейният характер, резултати и бъдеще. Както казах, Гачев признаваше за свои учители и духовни настойници само Ленин и Троцки и когато веднъж му казах, че те са истинските гробари на тази революция, той изпадна в ярост и истерия, които правеха невъзможен какъвто и да е нормален обмен на мисли.

В съгласие със своята концепция за социалистическата същност на октомврийския преврат и на макар и „изродената работническа държава“, бай Митьо твърдеше, че Сталин бил „център в работническото движение“, Бухарин – десница, и Троцки – левица. За други не оставаше място, а и той не виждаше нужда от тях. От тази оценка за „фракциите“, за революцията и за нейните „соц. завоевания“, следваше, че СССР, макар и ръководен от дегенерирали бюрократи, продължава да е „Пиомонт на световната пролетарска революция“. Бедата била само в сталинските дегенерати и всичко щяло да дойде на мястото си, ако те бъдат заменени от „здравите троцкистки сили на перманентната революция“. Това негово заключение беше своеобразен ва-

риант или несъстоятелна метаморфоза на парламентарния кретенизъм, но нищо не беше в състояние да го накара да подложи на съмнение своята схема.

За Гачев въстанието на матросите и работниците в Кронщад против болшевишката диктатура през март 1921 г. било провокирано от белогвардейската контрареволуция и империалистическата интервенция. Той не се смущаваше от това, че 15 години по-късно троцкистите станаха жертва на подобни обвинения: че са агенти на Хитлер, Чембърлейн и Микадо, взети заедно. И са „банда от побеснели псета на световния империализъм, които трябва да бъдат изтребвани безпощадно“ (Вишински). Което и сториха сталинските палачи в подземията на Лубянка. Бай Димитър одобряваше забраната на всички партии от ВКП (б), както и на фракциите в нея, чрез гласуваната след кронщадското въстание през 1921 г. ленинска резолюция на X конгрес. Шест години по-късно Сталин се позова на нея, за да затвори „уставно“ устата на троцкистите, след което ги изключи от партията, която те продължаваха да изписват с главна буква и ги предаде в ръцете на чекистите, за да бъдат интернирани, вождът им експулсиран, а те разстреляни, или осъдени на бавна смърт в „мъртвите сибирски полета“...

С него спорихме и за така нар. демократически централизъм. Той твърдеше, че с нашия принцип за свобода на малцинството да не изпълнява решенията на мнозинството, когато не е съгласно с тях, ние дезорганизираме пролетариата и подкопаваме революционната му боеспособност.

Аз му отговарях, че ние не признаваме никакви „болшинства“, формирани от господстващата класа, която манипулира трудовите маси и ги принуждава, чрез капитала и държавата, да изпълняват волята ѝ. След победата на социалната революция – иронизирах стария троцкист – прокурорския тон ще бъде още по-неподходящ. Защото, ако държавата е умряла или... „отмряла“, тогава „малцинството“ по никакъв начин не може да бъде заставено със сила да се подчинява в едно общество, в което подчинението и командването са отменени. Това би било още по-трудно, ако „малцинството“ е въоръжено и е 49% от народа, който решава общите си проблеми пряко, без посредници и без наставници. В такова общество, решенията очевидно ще трябва да се вземат с консенсус (с преговори, дебати и взаимни отстъпки).

Много остри спорове предизвикваше въпросът дали държавната и партийна бюрокрация (получила впоследствие прозвището номенклатура) е една нова класа от господари и експлоататори, или е само един „паразитен и изроден израстък на проституирания марксизъм“, който троцкистите вярваха, че могат да отстранят само с политически средства, без да се посяга на непрекъснатото възпроизвеждащата го политическа и обществено-икономическа система, т.е. без извършване на социалната революция в страните на „победения социализъм“. Бай Митьо разбираше много добре, че ако тяхната „революция“ е довела чрез диктатурата до трансформирането на партийната и държавна бюрокрация в една нова господстваща класа, тогава заедно с нея, ще трябва да бъде опериран и троцкисткият ѝ апендикс...

Спорове предизвикваше и противопоставянето на федерализма и демократическия централизъм. В подкрепа на последния и произтичащия от него „принцип на единоначалието“, бай Димитър ми цитираше своя Ленин, който пишел някъде в многотомните си съчинения, че пролетарската диктатура и ролята на пролетарския диктатор можели да се оприличат с тази на диригента на един оркестър, при условие, че било налице известно по-високо ниво в културното развитие на обществото, в което революцията е удържала победа. Отговарях му, че това „дирижиране“ може да върне интелектуално развитите индивиди до състоянието на примитивни... маймуни. И за илюстрация му показвах една карикатура от в-к „Стършел“. На нея беше изрисуван хор от питекантропи. Диригентът също питекантроп, само че по-едър и навярно най-силния в стадото държеше в ръката, место диригентска пръчка... цепеница. Хористите се оглеждаха страхливо и се свиваха, а някои имаха вече по главите си... цицини. Казах на Гачев, че тази карикатура би могла да бъде твърде експресивна илюстрация на лениновата мисъл. Бай Димитър не оцени чувството ми за хумор и няколко дни ми беше сърдит. Много ми се искаше да зная какво ставаше под черепа му в този момент. И дали не съжаляваше, че не разполага с Чеката, за да даде на такива хулигани като мен да разберат що значи пролетарска диктатура и демократически централизъм...

Всички тези въпроси са свързани с фундаменталния – ЗА РОЛЯТА НА ДЪРЖАВАТА в създаването, съхранението и възпроизвеждането на класовото общество, на експлоатацията и паразитизма и по-конкретно – с ролята на така наречената пролетарска диктатура, която вместо до собственото си отмиране, води по-скоро до „отмирането“ или задушаването на революцията, поради заинтересоваността на „бюрократията“ от увековечаване на своето господство.

За да ме убеди в обратното, бай Димитър Гачев се опитваше с помощта на една графика (която може би беше негово собствено откритие, защото не съм я срещал у Троцки) „да докаже нагледно и математически“ как ще става отмирането на диктатурата. По ординатната ос той налясаше „отмирането“ на държавността, а по абсцисата – разпространението на световната пролетарска революция. Колкото по-всеобхватна става последната – ми казваше той – толкова повече ще отслабва репресивната мощ на диктатурата. Когато революцията обхване целия свят, диктатурата щяла да стане ненужна и да „отмре“. Възразявах му, че колкото повече се разширява „така създалия се лагер на социализма“, толкова повече ще нарастват противоречията между „братските страни“, които не искат да бъдат командвани (и експлоатирани) от един център. Още в днешната „фаза на разпространение на революцията“, югославския случай показа, че малките братя и сестри, се стараят да се отскубнат от прегръдките на „Големия брат“, защото той ги ограбва и им налага политика, съобразена единствено с неговите имперски интереси. Можем да си представим – казвах аз – какво ще стане, ако се сбъднат предсказанията и пожеланията на сталиниста Уилям Фостър (генерален секретар на американската компартия) – неговият внук да живее в... „комунистически САЩ“. Поради съхранението на „неотмрелите“ държави и на господарски класи и клики от „вождове“, реалната, а не въображаема „социалистическа

общност” ще се разпадне на империи, всяка със своята метрополия и колонии. И ако в „лагера“ влязат и други, още по-големи „братя“ като Китайския например, всеки от тях ще иска „да ръководи международното работническо и ком.-движение“ (евфемизъм с който в новия дървен език обозначаваха стария имперски стремеж към световно господство). Тогава конфликтите между тях съвсем ще замиришат на класическите империалистически войни, вследствие на което можем да станем свидетели на размяната на „атомни шамари“ между „социалистическите или комунистически братя“ за това, „кой по-правилно тълкува класиците“. Така, че – заключавах аз – ако искаме графиката ни да бъде вярна, по абсцисната ос трябва да нанесем обхващането на планетата от държавния капитализъм, а по ординатната – империалистическите войни между великите „соц.“-сили. Колкото повече стават последните, толкова по-унищожителни войни се очертават в бъдеще, ако пролетариатът не извърши своята социална революция срещу държавата и капитала във всичките им форми. Едва ли е нужно да казвам, че при тези ми изходни позиции и произлизащите от тях прогнози, алтернативи и заключения, бай Митьо „пикаеше газ“ и нищо не можеше да спре сипещите се върху ми обвинения, които по нищо не отстъпваха на сталинските.

Не по-малко сърдити сблъсъци пораждаха дискусиите ни за характера на руската революция и разликите ѝ с класическите буржоазни революции; За разликата между нацистката, фашистката и болшевишката диктатури; За маркс-ленинската програма, която аз окачествявах като „Манифест на държавния капитализъм“ или за нейната реализация – създаденото с помощта на диктатурата и одържавяването на собствеността „ново общество“, което определях като държавно-капиталистическо, дори според критериите на Маркс в „Капиталът“ или отделни, разпилени в съчиненията на Енгелс и Ленин твърдения.

Гачев се дразнеше и от изискването ми преди да спорим, да дефинираме понятията експлоататорски и експлоатирани класи и да ги съпоставим с „бюрокрацията“ и пролетариата в СССР или да установим разликите и приликите между ленинско-троцкистката версия на марксизма и сталинската ѝ еволюция в процеса на „изграждането на соц.-обществото“ през петилетката след смъртта на Ленин и последвалото я десетилетие от изгонването на Троцки от СССР до убийството му в Мексико.

От разликите в изходните ни позиции произтичаха диаметрално противоположни стратегии спрямо така нар. СССР, сталинизма или Третата световна война. За бай Димитър, както споменах, СССР беше база на перманентната революция, която следва да се защитава безусловно в мир и във война. За мен, защитата на държавния капитал и неговата военнополойиска и бюрократична диктатура беше предателство срещу интересите на пролетариата и неговата социална революция. За Гачев „сталинизмът“ беше извращение на „автентичния марксизъм“, за мен – само негова естествена еволюция, след „началния тласък“, даден от „Великата Октомврийска Социалистическа Революция“ (ВОСР). „Зрелият, реален, развит и т.н. социализъм“ беше логичния завършек на тази еволюция, бременна с бъдещата революция...

Никаква смяна на властниците в Москва не можеше да изведе обществото в Русия и сателитните страни от фазата на държавния капитализъм, а евентуалната победа на „Запада“ можеше само да го върне в изходната точка на частния капитализъм, *mutatis mutandis*, внесени от мутантите на номенклатурата и метаморфозата на „органиите“ и институциите на тяхната диктатура, ако пролетариатът отново се окаже безсилен да извърши Социалната революция.

Тези принципни различия не влияеха върху моето коректно отношение към стария троцкист и на готовността ми да му подам ръка във всеки тежък за него момент, за което дадох не едно доказателство чак до края на живота му.

В заключение искам да посоча, че рационалната идея за разгръщащата се в дълбочина и ширина „перманентна революция“, която приписват на Троцки, всъщност е на дейци на Великата Френска Революция от 1793/1794 година, като Анахарзис Клоотц. Към нея, поощрени от Европейската революция от 1848 г., са се придържали и всички привърженици на „социалната ликвидация“ на стария свят, в това число и Бакунин, който участваше най-активно в създаването, чрез революцията на Съединени Европейски Щати (тогава старият континент беше най-развитата част от планетата и определяше социалният ѝ облик). Т.е., по това време нашият Мишел Бакунин беше живото въплъщение на тази идея и практика. Така че в това отношение, ние нямаме съществени различия с троцкистите, „освен това“, че революционната „перманентност“ според нас, може да завърши само с разрушаването на държавата, на всички държави, чието „отмиране“ е илюзия, ако не е измама. Нашите различия бяха получили своята класическа формулировка още по време на борбите между Бакунин и Маркс в Първия Интернационал. В тях, първият подчертаваше неведнъж, че победата на марксистката концепция за пролетарската революция, неизбежно ще я превърне в контрареволюция, а „революционните“ властници – в бюрократи, паразити и експлоататори с които на пролетариатът ще се наложи да води десетилетни кървави борби.

*

Много от тези спорове „Зад завесата“, може би изглеждат днес схоластични, защото намериха своето решение през XX век и особено през неговото последно десетилетие. Но преди 50 години, когато ги водихме, марксизмът беше задължителна религия за 1/3 от населението на Земята и отношението към неговите класари, попове, владци и „класици“ определяше социалния статус и дори живота или смъртта на отделния индивид. Затова в спомените си отделям толкова място на критиката им. Аз считах, а и сега не съм далече от мисълта, че **само революционното преодоляване на марксизма като теория и практика, във всичките му разновидности, можеше да открие брод към бъдещето на човечеството.** Но понеже това не стана, човешкият дух не можа да се измъкне от „черната дупка“, в която се сгромоляса през последния век от всемирната история. Неговото крушение превърна в отдалечаваща се „утопия“ мечтата и

мисълта, че хората могат да решават личните си и общи проблеми без и против посредничеството на държавата и пазара.

Днес, ние не можем да заобиколим факта, че анархистите са по-малко от еретиците през средновековието и че срещу тях се изправя концентрация на власт и богатства, която няма аналог в миналото. Глобалната империя на транснационалния капитал има на своя страна небивала финансова, техническа и военна мощ и невъобразими възможности и средства за репресалии и манипулации. Но въпреки всичко, досега никога, никоя тирания, олигархия или църква не са успявали да унищожат човешкия дух и неговия стремеж към свобода, равенство и братство, или което е същото – неговата съпротива срещу робството, социалното неравенство и обскурантизма.

Затова, забягвайки напред в спомените си, аз оставам оптимист, дълбоко убе ден в несломимостта на човешкия дух, в неговата способност да намери адекватни на днешното време идеи, воля, сили, методи и средства, за да излезе от „черната дупка“, както го е правил толкова пъти в хилядолетната си история. Защото този изход няма алтернатива. Ако човешкият род не преодолее господството на капитала и неговата репресивна, милитаристична и терористична машина, той е осъден на деградация и дегенерация, на морална и интелектуална, а по-късно на клинична и биологична смърт като тази на... динозаврите и толкова още изчезнали видове...

Глава XLV

В КИЛИЯ №6 „ЗАД ЗАВЕСАТА“ (3)

Когато Михо ми предаде своя трети донос за „рецензиране“, в който, както обикновено, съобщаваше на вербувалия го майор Аврамачо за разговорите ни в килията, му казах, че сега аз на свой ред искам да си поговорим насаме, преди да го остави в „тайника“ на карето, т.е. в кошчето за боклук. (Михал си беше избрал за агентурен псевдоним името на убития в Куциян свой брат „Боян“ и с него подписваше доносите си.) По време на обедното отваряне на килиите, докато останалите се суетяха около клозетите, го запитах не смята ли да сложи край на мръсната игра в която го принуждаваха да участва.

– Тя е недостойна за паметта на Боян, а и за самия тебе. Освен това, ролята ти на техен „камерник“ не може да продължи вечно по досегашния начин. Копоите навярно и сега проверяват доносите ти чрез друг килиен доносник – Зафиров, Сабит или Блуменфелд. И ако не днес, утре ще попаднеш на някой доказал предаността си мръсник-провокактор. Щом решиш да го

предупредиш, както постъпи с мен, той „ще те изобличи в нечестност към органите“ и тогава няма да ти е лесно. Ще те третираат като „предател, минал на страната на врага“.

Михал ме погледна с малките си миши очички в които страхът и надеждата се сменяха, в очакване да продължа подхванатия разговор.

– Не го изпращай! Когато Аврамов те извика за обяснение, покажи му средния си пръст...

– Ами после?

– После? После ще започнат да те наказват. Колкото по-ясно отхвърляш съветите им „да си помислиш“ и не проявяваш колебливост, толкова по-скоро ще разберат, че са те изгубили за тяхната „кауза“. Когато се убедят в това, ще те изпратят в някой от затворите за тежки криминални престъпления, например в сливения, където ще ти пращат други „проверени“ доносници...

Така и стана. След третия карцер Михо си събра багажа и замина „по делегация“. Четиридесет години по-късно, след като се завърнах от емиграция, на едно събрание на оцелелите от лагери и затвори софийски анархисти, се запознах със сестра му, която бе част от семейното „анархистическо обкръжение“ за което бяха писали в обвинителния му акт. От нея разбрах, че Михал, надхвърлил вече 80-те години, беше жив и здрав и ми изпращаше своите поздравии.

*

Настъпилата 1956 година се оказа една от най-бурните и динамични в моя живот, която го беляза за изтеклия от тогава цял половин век. През нея, нашите надежди, че всички мечти могат да се сбъднат, се редуваха с разочарования и с репресии от страна на излезлите от вцепенението си копои и страховете от надвисналото над главите им възмездие. Събитията се сменяха със скоростта на филмова лента. Годината започна с увереността, че дори и „най-налудните“ ни новогодишни пожелания са осъществими и завърши с крушението им, което вѝщаеше началото на края на съпротивата на народа срещу диктатурата. Изобщо 1956 г. се оказа преломна в много отношения и наруши ритъма на изработилия се дотогава стереотип на затворнически живот. Повече нямаше място, ни време за „исторически спорове“ и сякаш в предчувствие на това, което идва, моят близък приятел от младите земеделци – Иван Неврокопски, често рецитираше един куплет от отдавна забравено стихотворение на нашия и техен Коста Годоров:

„Настъпва страховито зла година.

Тежк`о му, които свири Моцарт

И помни Ламартина...“

Първото от веригата събития, дало основания за оптимистичните ни очаквания, беше състояният се в Москва, в края на февруари 1956 г. XX Конгрес на КПСС. Времето, което го последва, влезе в историческия речник като „размразяването“. Имахме усещане, че „вечните ледове“ на сталинския „полюс“ започват да се разтапят от повишената температура на тежката криза и историческите събития, и огромни айсберги бяха готови да се откъснат всеки момент, потегляйки към слънчевия юг, където заплашваха да предизвикат всемирен, всепоглъщащ потоп. Навярно, поради известната склонност на мнозина млади революционери да вземат „втория месец на бременността за девети“, на мен ми се струваше, че за стария континент настъпва нова пролет на народите, подобна на преживяната от тях в средата на XIX век (1848 г.) Може би инстинктът ми, с който много пъти предугаждах събитията, не ме лъжеше – ако масите бяха проявили революционния си нюх, курсът на историята можеше да претърпи най-острия си завои или „ъглов момент“, както казваше старият Гачев... Само че всичко това остана и остава и сега, след половин век, неразбираемо от преживялите го и забравено от новите поколения.

Прочее, нека не избързваме и да се върнем на Конгреса, който разтърси света на сталинизма. С официалната му част, новите наематели на Кремъл даваха знак, че са готови да сменят не само досегашните си идеологически догми, но и да се откажат от канибализма си. Те осъждаха четвъртвековната безразделна диктатура на покойния си вожд и учител Сталин и масовите екзекуции, получили кодовите наименования „култ към личността“ и „извращения и нарушения на социалистическата законност“, като обещаваха да станат... вегетарианци и да възстановят някакви си митични „ленински норми на партиен живот“.

Наред с преоценката на сталинските „ценности“, неговите наследници заговориха за „мирно съвместно съществуване на социализма и капитализма, които обитавали една и съща планета“, за възможността за мирен преход, по парламентарен начин към „светлото бъдеще на човечеството“ и други подобни теоретически локуми на „творческия марксизъм“, които трябваше да станат основа на една нова външна и вътрешна политика на хрущовото ръководство на „международното раб. и ком. движение“. Тези гърчове на маркс-ленинизма се възприемаха и тълкуваха по доста различен начин от затворниците „Зад завесата“.

Легионерите виждаха в атаките на Хрущов срещу мъртвия Сталин (преувеличените слухове за които достигаха чрез пресата на западните компартии) и срещу живите сталинисти или по-неповратливите сред партийните мамути, борба за власт между клановете в КПСС, от която няма какво да очакваме. Тази партия е зачената в такива борби още от началото си през 1903 г., когато РСДП се разделя на „болшевики и меншевики“.

Възразявах им, че в зависимост от дълбочината на кризата, фракционните борби могат да нарушат равновесието между клановете.

– И какво от това, най-много да се повторят кървавите чистки от преди войната.

– Дори само това да е, оземляването на половината от апаратчиците при вътрешно партийните разправи, отслабват диктатурата и могат да съдействат за превръщането им в класови борби с което ще бъде свършена половината от нашата работа. Защото при известно стечение на обстоятелства, което се нарича революционна ситуация, тези борби имат свои „закопи на развитие“ – започнали в палатите, те завършват често на барикадите по улиците и площадите. Така че нека започнат, пък след това ще видим кой и как ще ги завърши. Повечето от тези с които спорехме наричаха разсъжденията ми бълнувания, други смятаха, че желанията ми изкривяват анализите и прогнозите ми и само Стефан Вълков приемаше сериозно подобна възможност, имайки противоположни на моите надежди. Той очакваше, че именно националистите ще вземат връх в очертаващите се на хоризонта събития...

Земеделците и социалдемократите разглеждаха решенията на XX Конгрес като отстъпление на „комунизма“, под натиска на „свободния свят“ и очакваха възстановяване с известни изменения на някогашния ОФ, в изпълнение на поетите от СССР ангажименти в Ялта и Потсдам. (За това съдействаха и достигащите отвън слухове за активиране на „трайчокостовистите“ – всъщност на Петър Семерджиев и срещите му с намиращите се вече навън техни другари като Вангел Горов, когото скоро след това осъдиха отново на 3 години.)

Към това тълкувание, социалдемократите добавяха, че Хрушчов правел завои към възстановяване на единството между наследниците на Третия и Втори интернационали – този път върху тяхната, СД-платформа и политика на „парламентарен път към социализма“. (По този повод, един от френските радикал-социалисти беше отбелязал остроумно, че „няма никакво предпочитание да бъде изяден с парламентарен сос“.)

Осъдените по „трайчокостовите процеси“ твърдяха, че най-после ще започне „истинското строителство на социализма“, под което разбираха те да оглавят БКП с помощта на новите господари от Кремъл, които се нуждаели от „предани съюзници в народните демокрации“, за да преодолеят консерватизма на сталинските клики там. (Не че не съществуваша подобни прецеденти или по-скоро „инциденти“, но навсякъде, започвайки от СССР, жертвите никога не са оглавявали като екип партийното и държавно ръководство. Възстановяваха ги поединично и ги обграждаха с доносниците на победителите във фракционните борби, като ги ползваха като параван и кредитори за своя сметка, когато не ги „реабилитираха посмъртно“. И понеже се страхуваха от евентуални изблици на реваншизъм, ги назначаваха на „престижни“ постове, които нямаха никаква тежест в реалната власт, готови да изпратят всеки от „другарите, на които е възстановен партийния стаж“ отново в политическото небитие, ако случайно си въобрази, че е... ударил неговия час.)

Гачев, от своя страна, казваше, че ако пролетариатът на Западна Европа не е готов да тръгне по тоя път, световният капитализъм никога няма да позволи революционен изход от кризата. Възразвах, че „Западът“ едва ли ще бъде в състояние да удържи под свой контрол ис-

торията на нашите страни, особено ако в ръцете на революционерите на Изток се окажат... атомни бомби. Това вече бай Димитър окачествяваше като човеконенавистнически идеи, чието огласяване може само да допринесе неизчислими беди на революционното движение, тласкайки масите в обятията на неосталинистките бюрократи и империалистите, виждащи в тях „по-малкото зло“ от авантюристи, които са готови да ги изгорят в атомния пожар. И като се позоваваше също на Испанския опит, ми напомняше да не забравям, че против много по-малката тогавашна опасност (поради изолираността на революцията) се бяха обединили всички сили на официалния свят.

Докато умувахме и спорехме за перспективите, създадени от кризата на „сталинизма“, в началото на април в София се проведе пленум на Централен комитет на БКП. Както обикновено, участниците в него имитираха московските си господари и подобно вица за колегите си от племето на човекоядците, вкараха в казана неуспелият или нежелаещ да направи завой вожд – Вълко Червенков, обявен за жив „култ на личността“. Партийното ръководство бе поверено на Тодор Живков – негово протеже, което той бе назначил за свой заместник. Последният беше одиозна и същевременно комична фигура за която „бай Добри“ Терпешев, който не беше се съвсем простил с мерациите си да стане новият вожд на българския народ и на БКП, бил казал, че тя имала поне 30 хиляди тодорживковци. Изказване, което дребното и злопамятно човече от Правец нямаше намерение да забрави, нито да му го прости. Грешки в калкулациите си допусна и минаващият за интелектуалец Червенков. Той искаше да се скрие временно зад гърба на едно по-голямо нищожество, докато „здравите сили“ в Москва, подпомогнати от китайските другари вземат отново връх, след което тъпака щеше да бъде разстрелян като „ревизионист“. Но историята си направи „шега“ и правешкият хитрец стана най-дълголетният владетел в новата българска история, а на „бай Вълко“ дадоха персонална пенсия, съобразно новите „ленински норми“, вместо да го сварят и изядат.

Макар и да беше буря в чаша вода (в която загасиха надеждите на такива като Титко Черноголево, че „ще горят с нажежено желязо култовщината“), априлският пленум се превърна в отправна точка на нови форми на репресивната политика за които ще стане дума по-късно. За сега, като начало, освен че беше „реабилитирана трайчокостовата банда“, от затворите си излезе около една трета от състава им. Сред освободените бяха и нашите приятели Атанас и „Народа“, и аз останах сам „Зад завесата“ или, както би казал Николай Попов, численият ни състав намалая със 66%.

Това не ни смути ни най-малко, защото се смяташе, че и останалите ще си излезем скоро, а с Атанас бяхме обмислили и конкретни планове какво трябва да предприемем в приближаващата революционна буря... На мястото на освободените затворници започнаха да пристигат големи групи от Белене, което в унисон с „предвижданията“ ни за излизане на всички до края на годината, тълкувахме като предстоящо закриване на най-големия политически затвор в страната.

По безжичния „вътрешен телефон“ между етажите и отделенията, разбрах че сред новопристигналите имаше доста приятели и познати. От нашите на третия етаж се намираха Мардохай, Илия Кехайов и Иван Пандиев. Побързах да установя контакти с тях и най-вече исках да се видя с Петър, с когото бяхме разделени вече трета година. Интересувах се от развитието което е претърпял за това време и имах нужда да обменим мисли по новосъздаденото положение през текущата 1956 година. Насрочих му среща в... карцера. Увереността в близкото ни освобождаване и приповдигнатото настроение, прибавени към общата ни борба и идеи ми изглеждаха напълно достатъчни, за да не изчакам формалното му съгласие. Карцерът беше единственото място, където в течение на цели две седмици щяхме да можем да се наприказваме на воля за всичко, което ни е вълнувало през време на раздялата ни, да се информираме взаимно по вълнуващите ни въпроси и най-важното да споделим вижданията си за близкото бъдеще и за линията ни на поведение и действие през очертаващата се нова фаза на „баба Криза“. Поканата отправих писмено по канала на земеделците и без да чакам отговор, инсценирах едно спречкване с надзирателя – сержант Гръклянов в стола, където вече ни водеха за обед и вечеря и „полетях към карцера“. Поводът беше миришещата на лайна шкембе чорба, която разсипвах в канчетата ни през горещите летни дни. Аз я излях демонстративно във варела за отпадъци, с които едно от „кофтитата“ гледаше прасето на Ташо Карамитев. Протестирах високо и тръгнах към стълбата, която водеше към първия етаж и решетката на бившето наказателно отделение, от която бяха свалили „Завесата“. Гръклянов се опита да ме спре, но с рязък замах отклоних ръката му и се заизкачвах по стъпалата. Останалите като че ли бяха чакали само подобен жест, един по един изхвърлиха смрадливата чорба и поеха също към отделението. Когато се прибра и последния от нас, заключиха килиите. След десетина минути, дежурният старши надзирател Москов отвори вратата и ми съобщи, че началника ме вика в кабинета си. Ташо беше „любезен“, попита защо съм изхвърлил чорбата и съм блъснал сержанта. Казах му че той се е блъснал в мен, а не аз в него. Новите априлски инструкции, очевидно задължаваха майорът да бъде внимателен и той ми каза, че не искал да ме наказва, но му е невъзможно, защото постъпки като моята, ако останат ненаказани, водят до анархия и разпадане на реда. Затова ще ми наложи 10 денонощия карцер. Не търсейки нищо друго, аз се обърнах радостно кръгом и затраках с налъмите надолу по стълбите, където бяха карцерите. По-късно ми донесоха от килията канчето и лъжицата, и ме оставиха да изпразня кофата със застояла урина в тоалетната и да си наля вода за пиене от чешмата.

Мардохай не дойде до вечерта, нито през следващите дни. Планът ми се беше провалил. Спомних си за държанието му по време на следствието и процеса и взех да си давам сметка за дълбоките изменения в личността му. Той явно не беше същия като навън, не се е съвзел от травмите, получени от първоначалния си сблъсък с убийците на Сталин. Сетих се за грозното, което съзрях в думите му пред съда и си помислих, че е било може би само началото на края на неговото „поумняване“. Това обаче не промени ни най-малко настроението ми. Мама казваше, че съм... Дон Кихот. Изпълних целия репертоар от песни, които кънтяха от подземното и иро-

низирах надзирателите. Бях изоставил всяка предпазливост. Нощната тишина в затвора предразполага към размисъл, макар че самокритичността намалява и някои съждения могат да приемат фантасмагоричен характер. Натрапчиво обмислях организирането на настъпление срещу режима в затвора, определян от произвола на чекистите и техния правилник за вътрешния ред. Последният съдържаше не малко предизвикателства срещу човешкото ни достойнство. Трябваше да намеря привърженици за едно колективно искане за възстановяване поне на режимите за политически затворници от времето на Ляпчевия сговор и управлението на „Народния блок“, за които Гачев казваше, че били като курорт в сравнение с днешните категории, разряди и издевателства. С такива искания щяхме да проверим до къде стигаха границите на „демократизацията“ на диктатурата и същевременно „да завоюваме предмостия“, от които да има мегдан за отстъпление при една контраатака на тюрмаджийската администрация. Иначе нямаше накъде да се отстъпва и не се знаеше колцина ще удържат старите си позиции... Когато си излязох от карцера и споделих премислено със земеделци и легионери, установих, че не бях сам. Решихме като начало да бойкотираме „политикопросветните мероприятия“, които според правилника бяха задължителни. Освен събранията в кинозалона на първия етаж, администрацията беше организирала различни „кръжоци“ за изучаване „Историята на БКП“, „Биографията на Георги Димитров“ и дори курсове по пчеларство или електротехника, за да ни подготвили за „свободния живот“. В края на „учебната година“ се провеждаха изпити пред комисия от съответния лектор-култсъветник, надзирател и заместник началника „по политическата част“ – ДС-офицер, натоварен с нашето „превъзпитание“ и „политическо оgramотяване“. Целта беше да се провери податливостта на отделния затворник и в случай, че „лакмуса почервене“, да го предадат за понататъшна „обработка“ от режимния и инспекторите от отдел „затвори“. Посоченият „ученик“ трябваше да отговори на поставения му въпрос, което ние отказвахме категорично да сторим. Това влияеше и върху „колегите“, на които липсваше смелост да откажат участие в тази унижителна комедия с далече отиващи понякога последици. Тия, които искаха да избегнат острия сблъсък със „силите на реда“, изпитваха неудобство от твърдото ни държание и всеки по своему търсеше начин да се измъкне от срамната процедура. Например, генерал Станчев, при подканването на „политкомисаря“ да отговори на поставения му въпрос, заяви че „не се чувства разположен“. Не се сърдехме на такива затворници, особено когато бяха по-възрастни от нас. В края на краищата всеки имаше право да избере свой начин да съхрани достойнството си. Проблемът беше в това, че с липсата на категоричност, те се излагаха на неотслабващ натиск от страна на копоите-„просветители“. В нашия пчеларски кръжок единствените, които отговориха „прилежно“, бяха Тинчо Тимнев и Иван Раленков, а „политическият“ – Ангел Посталков – отмяташе в тефтера си кой как е „отговарял“, докато с някои обмисляхме какви обструкции можем да проведем.

За създаването на тази атмосфера, освен вестникарските новини, влияние оказваха и долиташите отвън слухове или съчиняваните вътре „партенки“. В „производството“ на последните, аз вземах най-дейно участие и след всяко свиждане, жадните „да пият вода от извора“ ме об-

кръжаваха, а аз им разказвах небивалици за предстоящата поголовна амнистия, която „по сведения на вуйчо ми от ЦК“ щяла да се проведе по параграфи и на определени дати до края на годината... Това радваше, дори онези, които схващаха, че им разтягам локуми. Те казваха, че и да не е вярно, им е приятно да го чуят.

Не всичко обаче беше построено върху „благородни лъжи“. В „лагера на мира, социализма и демокрацията“ през лятото на 1956-а се усещаше тътена на подземни и надземни трусове, които приличаха като начало на пропуквания и разпад на „монолитния блок“. В края на юни (на 29-о число) в Познан – Полша, пролетариатът отново напомни за себе си след полузабравения взрив в ГДР през юни 1953 г. Избухнаха стачки и демонстрации, които бяха придружени от палежи на партийни клубове и полицейски участъци. Те бяха окървавени от „зомовците“ (репресивните вътрешни войски на полската „народна“ република), но показаха, че народът е наясно какво иска да бъде изгорено. Палезите стреснаха управляващите и затова можеше да се съди по присъдите, които получиха четирима синембузи „хулигани“, арестувани като подстрекатели на „безредиците и провокациите“. Окръжният прокурор превърна обвинителната си реч в истинска пледоария на акциите им. Той заяви, че един ден техните имена ще бъдат записани в Пантеона на борците за свободата на Полша и човечеството. Вместо смъртни присъди, съдът издаде „спортни“ от по няколко години. (Само за сравнение от което може да се съди за промените в градуса на обществените настроения между тогавашните събития и аналогичните през лятото на 1990 г. в София, когато нашите „революционери и опозиционери побързаха да се разграничат от подпалвачите на Партийния дом“ и поискаха „най-сурово наказание за провокаторите, които желаели да окървавят мирния и цивилизован преход“ и които за съжаление – по български – само опушиха прозорците на партийната Бастилия...)

На зреещите социални експлозии, които застрашително започваха да наподобяват верижна реакция, пресата на Москва и сателитите отвърна само с „благородно възмущение“. „Анализаторите от щабове за реагиране при извънредни кризисни ситуации“ навярно са схващали опасността и това което ги е въздържало, е била неизвестността, свързана с проявите на повсеместна солидарност от страна на работниците в останалите „соц“-страни и поведението на въоръжените сили на НАТО, страхувайки се от едновременното откриване на война на два фронта с непредвидим край.

За колебанията им съдехме по поведението на „отечествените“ живковци и по зиг-загите на „априлската линия“. Наред с „помиловачната“ амнистия, обаче, в официоза „Раб. дело“ излезе уводна статия от която личеше, че диктатурата се приготвя за превантивни мерки срещу „дренбуржоазната стихия“, която застрашаваше да се превърне във всепоглъщащ потоп, ако набере инерция. Сега всичко зависеше от това как ще реагират масите в страните от Източния блок през следващите месеци. Дали щяха да схванат, че настъпват решаващи дни в които само тяхната обща революционна акция може да парализира репресивните „органи“ на диктатурата? И дали сред тях щеше да се намери необходимият минимум от мислещи и смели мъже и жени,

които да помогнат на другарите си да се възползват от уникалните възможности, които кризата откриваше пред тях? Макар че в тази „игра“, както и в шахмата, масите имаха срещу себе си безскрупулен и коварен противник, те можеха да я превърнат в печеливша партия, ако проработеше инстинкта и дързостта им.

Тези процеси намираха своя отзвук и в затворите. Получила инструкции „отгоре“ или дошла самостоятелно до разбирането, че концентрацията на повече „твърдоглави“ в един затвор става взривоопасно, тюрмаджийската администрация реши да намали „критичната им маса“. За плевенския затвор бяха вдигнати Гичев, Гачев, Златарев, Стефан Вълков и някои други, които можеха да повлияят върху поведението на останалите. В еуфорията си обаче ние не забелязвахме признаците на готвещите се репресии, които щяха да бъдат проведени, вместо очакваното „лабаво“...

Подобно животните, предусещах инстинктивно приближаващата революционна буря и доказателство затова, че инстинкта ми не ме лъжеше и че анализите ми бяха добро приближение на реалните процеси, беше политиката на „ненамеса“, към която се ориентира „Западът“ през тази съдбоносна година. Страхувайки се, че избухващите тук и там стачки и бунтове могат да се слоят във всеобщ революционен пожар и да създадат трудно контролируема и опасна и за самия него ситуация, той остана „с пушки при нозе“ и безучастен, ако ли не и тайно поощряващ, смазването на революцията в зародиш.

След освобождението на едни и преместването на други, бай Иван Костов остана като че ли единственият „Зад завесата“, с когото можеха да се разискват сериозно тези събития и перспективи. Дилемата, която стоеше пред нас ми се струваше, е: дали излизането от затворите щеше да дойде в резултат на всеобща амнистия или на всеобща... революция? Както е известно, не стана нито едното, нито другото, но събитията в Полша и това което се дочуваше от към Унгария, наклоняваше (поне за мен) везните в полза на революционния излаз от създадената ситуация. Когато споделих с него тези си размишления и му казах, че трябва да се приготвим за отпор в случай че бъде взето решение да ни ликвидират, той отговори, че с подобни мисли може да се полудее, затова отказа да ги разискваме.

Помислих, че или счита, че с подобен човешки състав (който той очевидно е познавал много по-добре) не може да се предприеме нищо или се страхува да не го провокирам, защото тези теми криеха смъртна опасност. Нямах основания да го подозирам в последното, защото никога не беше показвал недоверие към мене, но в затворите всеки можеше да развие, ако не параноя, мнителност. Във всеки случай, той ме посъветва да не споделям с никого тези си разсъждения, защото от това не може да се получи друго, освен вътрешна присъда, ако революционната ситуация ни отmine „тихо като през пустиня“, или разстрел, ако революцията остави достатъчно време на „органиите“ да ни „очистят“. С горчивина добавих, че точно този случай съм имал предвид, когато подхванах разговора ни за организиране на отпор и обмисляне на

възможността да „кастрираме органите“. Последният му отговор, преди да приключим темата, беше, че с такива разговори мога само да изплаша останалите до смърт и да поощря някои към предателство, мислейки, че така ще спасят себе си, или да предизвикам концентрация на вниманието на доносниците на ДС, до които можеха да достигнат отделни думи или части от разговорите.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Колко прав е бил бай Иван, щях да разбера 40 години по-късно, когато намерих в „досието“ си случайно недогледани и непречистени „документи на бившата ДС“ като доносите на С.С. „Демостен“ и агент „Аристотел“, както и последвалата ги кореспонденция между „ръководещия“ ги копой – началникът по режима в пазарджишкия затвор – майорът от ДС Никола Аврамов и предложението на н-к Отдел II на III управление на ДС до полковник Рангелов от отдел „Затвори“ за „разработването“ ми, резултатите от което нямаше да закъснеят.

Какво е било „Предложението“ на копоите за „реализацията“ на тази вътрешна разработка (до която, въпреки многократните ми искания и процеси – включително и срещу „царския министър“ на вътрешните работи Георги Петканов, прокурор в Девин от първия „възродителен процес“ срещу помаците през 1970–1971 г., партийен секретар на юридическия факултет към софийския университет и „заплануван“ за вербуване доносител срещу един от последните политически затворници преди 10.XI.1989 г. – Янко Янков – не съм получил достъп до ден днешен) може да се разбере косвено от последвалите 5 (пет) години на наказания, изолации, лудници и „болници“, в които – по признанието на главния лекар Илиев – не лекуват, а оформят само... смъртни актове. Пет години – от октомври 1956 г. до октомври 1961 г. – когато XXII конгрес на КПСС промени ситуацията и торпилира смъртоносните „планове“ на ДС по един доста радикален начин...

По всяка вероятност, пълната забрана на достъп до архива на ДС, осъществена от контролния от „службите“ кабинет на Кобургготов и наследилия го – на Станишев – се дължи на необходимостта да бъде прочистен от всякакви остатъчни улики срещу щатните и нещатни сътрудници на тайната полиция, като бъдат унищожени документите, доказващи техните престъпления. Последното бе декларирано публично още от и.д. шеф на шпионите от бившето Първо Главно У-ние на ДС – Димо Гяуров – назначен на тоя пост от „силния демократ“ Иван Костов. Той заяви, че не разрешава достъп и фотокопиране на документите от поверената му част от архива, **„защото чрез тях щели да осъдят българската държава..** Една втора причина за тези пречиствателни операции е заличаването на историческата памет за престъпленията на диктатурата по глава 14 от НПК. Очевидно господа чекистите и техните доносници, перифразирайки Оруел и Сталин, мислят, че като **„НЯМА ДОКУМЕНТИ – НЯМА и ИСТОРИЯ!“**

Че това е така, установих от личен опит, въпреки нежеланието на ДС-архиварите да ми дадат достъп до отделни документи, папки и цели „дела“ от тяхното „архивно стопанство“. Благодарение на бързината и небрежността им при провеждане на последователните чистки на документи с и без „Актове за унищожение“, аз разполагам с някои красноречиви части от „разработките“ на ДС срещу мен вътре в затвора, които публикувам в настоящето „Интермецо“ в техния хронологичен ред:

„На 21.V.1956 г. кап. Н. Аврамов приема донос от информатора „Демостен“. Срещата се е състояла в затвора. „Източникът“ донася следното за ГКГ:

С него съм водил разговори от 9.IV.1956 г. до сега. Между другото ми е казал, че вуйчо му е знаел, че има пистолет и се среща с лица за нелегална работа. Когато Георги бил арестуван, вуйчото направил изложение за всичко това. Той ходил в СССР през 1946 г. и се върнал от там напълно разочарован от видяната от една страна мизерия и от друга – разкош.

При първото намаление на цените били с вуйчо му пред един магазин и той казал, че цените пак са се повишили, за което бил задържан. Георги отишъл при Кръстю БЕЛЕВ и заедно отишли при Добри ТЕРПЕШЕВ, който се намесил и вуйчото бил освободен.

Преди два-три дни, когато беше наказан Желю ДИНЕВ ЖЕЛЕВ и двама други земеделци, ГКГ подтикна земеделците да направят гладна стачка. Те питали легионерите дали са съгласни да ги последват, но им било отказано.

Информатор „ДЕМОСТЕН“

(Тези данни се потвърдиха и от разговора, който проведох на 23 т. м. с Иван РАЛЕНКОВ – бивши легионер. Б.М. – Аврамачо...)

Поставени ЗАДАЧИ:

В разговор с ГКГ да му каже, че щом има такива връзки, би трябвало, използвайки последните събития, да пише на вуйчо си едно писмо с оглед да бъде освободен, с цел да изучи повече подробности за отношенията на вуйчо му и Кръстю БЕЛЕВ.

Отпеч. в 5 екз. Зам.-началник Отделение:

1 екз. III У-ние капитан Аврамов

1 екз. Н-к отдел I

1 екз. Към р.д. („работно дело“ на доносника)

2 екз. Към п.о. (навярно „Помощен отчет“).“

Доносът е снабден със следната резолюция:

„Др. Ив. Димитров,

Др. Б. Велинов

ГКГ да се разработва в затвора и наблюдава.

Да се контролира от нас!

ПОДПИС: / 7.VI.1956 г. “

РАЗБОР НА ДОНОСА:

Доносникът е направил пълна каша от разговорите в килия №6 „Зад завесата“. Че е „камерник“ личи от твърдението му, че сме имали разговори в течение на месец и половина. По това време – пролетта на 1956 г. – в килията ни копоите бяха концентрирали доносниците си. Освен Колю Попето от Брезник, тук бяха осъденият за стари деяния Петър Зафиров, Блуменфелд и турчина Сабит. Последните двама бяха съдени за шпионаж в полза на Австрия и Турция. Четвъртият беше... Михал Статев. Кой е бил „Демостен“, не искам да посочвам, защото данните, макар и достатъчни за идентифицирането му, не представляват пряко доказателство! По принципа на изключването Михо не е, защото той ми даваше доносите си за рецензиране. Псевдонимът на Блуменфелд беше „Аристотел“, Колю Попето се държеше твърдо. Остават турския шпионин Сабит и „доблестният на НЦВ“ о.з. полк. Зафиров. „Приживе“ последният беше и култсъветник, и е възможно да е оприличавал словата си, за които го псувахме всички, с тези на древногръцкия оратор. Но псевдонимът „Демостен“ е странен избор за един „фелдфелбел“. Той склопи очи наскоро след това от рак в лазарета на затвора. Когато разбра, че няма да го пуснат да си умре у дома, той проклинаше Аврамачо и ключарите, и правеше изповеди с надежда да бъде опростена грешната му душа, но не каза да е бил „Демостен“. Сабит повече мълчеше, усмихваше се гузно и се изчервяваше лесно, което значеше, че ако е той, то се е „покръстил“ или „възродил“ съвсем наскоро. (Защото печените доносици си нямат срама...)

Както и да бъде, както казах, всичко е забъркано като румънска мамалига. Вуйчо имаше пистолет, който аз бях взел за известно време, но нищо не е „знаел за срещите ми с лица за нелегална работа“. Може да е допускарал нещо, защото познаваше убежденията и настроеността ми. Но, той не е бил арестуван за разговора ни пред витрината на магазина през 1952 г. Там той каза: „По случай намалението на цените, пак са ги увеличили.“ Четири години преди моя арест, по време на Трайчо-Костовия процес, вуйна Кира ходи при Кръстю Белев, за да го предупреди, че Тодор Пенков е извикан на „шарения мост“ (Лъвов мост – бел. авт.) „за справка“, но той си дойде още същата нощ. А при Добри Терпешев вуйчо ходеше, за да иска освобождението на татата от Лагерите през 1948/1949 г... Карцирането на бай Иван Костов, Желю Динев и генерал Станчев беше през пролетта на 1956 г., когато уговорих двете групи земеделци, легионерите и социалдемократите да не ставаме на крака при изпълнението на българския и съветски химни.

Тогава всички дадоха съгласието си и никой не стана прав, докато Тинчо Тимнев не се поддаде на паниката, и извика, че ще ни избият...

А прежното карциране на Желю беше още през 1955 г. по случай протеста на земеделците срещу изнасянето на съдоклад от ген. Иван Вълков за... 9-тоюнския преврат от 1923 г. срещу правителството на Стамболийски. Когато извличаха Желю от киносалона, аз извихах да напуснем събранието, което и стана. Така, че „Демостен“ навярно страда от старческа склероза.

Последната „бележка моя“ на Аврамачо, в този препис от доноса на „Демостен“ обаче е сигурно доказателство, че и панагюрското „Дуче“ Иван Раленков е преминал в армията на „бойците от тихия фронт!“ При това рано-рано!

*

Както казах, в килия №6, ДС беше извършила концентрация на доносниците си. От шестима ни, трима бяха действащи, а четвъртият – Михал Статов „премина на страната на врага“... Сред непречистените от досието ми документи, намерих следния донос от агента „Аристотел“, „приет от Аврамачо“ три дни по-късно,

„на 24.V.1956 г. Срещата се е състояла в Околийското управление на МВР в гр. Пазарджик“:

ДОНЕСЕНИЕ

Справка по донесението:

Отнася се за затворниците ГКГ, Тинчо ТИМНЕВ и Кирил СТАНЧЕВ от I-ви етаж при Пазарджишкия затвор.

ГКГ („Анархията“) се ползва с доверието на всички среди (земеделци, легионери и др.) Коментира всяко политическо събитие, както и случки станали в отделението. Минава за здрав и борчески характер. Разглежда нещата аналитично. По принцип се съмнява във всекиго, който дава и най-невинен повод да е завербуван от ДС.

Същият умее да подхожда конспиративно като обръща внимание, че водените с него разговори не трябва да стават достояние на трети. (NB В отделението знаехме, че Георги Николов Александров БЛУМЕНФЕЛД е доносител. Неизвестен беше само псевдонима му. В случая „Аристотел“ не схваща, че се подигравам с него като му казвам: „Това, що си говорихме, да си остане между нас!“ Аврамов – също не разбира, че агентът му е разконспириран!)

Силно впечатление – продължава доносителът – му направи наказанието на Кирил Станчев и Иван Костов. Стрели се да открие кое лице е било завербувано из тесния кръг в който са се движили казаните.

ГКГ е извънредно близък с Тинчо ТИМНЕВ с когото често приказват на марксистки идеологични теми.

Според изказванията му, неговия вуйчо Тодор Пенков (когото познавам лично) имал по-либерални разбирания като комунист и не бил съгласен с редица мероприятия.

Според мнението на други затворници (напр. Димитър ДИМЧЕВ, бивш областен управител в Пловдив по времето на Андрея Ляпчев) ГКГ подбужда, особено земеделците, към по-твърдо държане спрямо управата.

Тинчо ТИМНЕВ – от една страна ограничава кръга на връзките – от друга обаче е доста словоохотлив. Коментира с охота политическите събития. Счита, че комунистите ще трябва да направят съществени отстъпки и че в края на краищата изобщо ще напуснат сцената на единствена управляваща партия. (NB Е, не стана ли, както Тинчо е „считал“ още през далечната 1956 г.?) Счита, че социалистите ще имат голямо бъдеще в управлението на страната, а себе си за не малък фактор. С оглед на последното, разглежда с мен възможностите за стокообмен с чужбина предимно на стоки за широко потребление, т.е. такива с голяма наднична стойност, които да преминават през кооперативния сектор.

Последните наказания счита за мерка да не се допусне затворниците да почувстват приближаващата развързка за тяхното освобождение и евентуално да не се разбунтуват. Според Тимнев, английските и френски социалисти си били показали вече юмрука на болшевиките.

Кирил СТАНЧЕВ обича да разглежда събитията в тесен кръг и аналитично. Дру жи с всички среди (земеделци и легионери). Ползва се с доверие. Счита, че тази власт не може да остане и че ще се получи една нова форма на управление под ръководството на земеделците. От поведението и разговорите му, се заключава, че възнамерява да участва активно в този бъдещ политически живот, още повече, че всички други звенари били вече компрометирани.

24.V.1956 г.

„Аристотел“

ПОСТАВЕНИ ЗАДАЧИ:

При удобен случай, подхождайки внимателно, да говори с ГКГ с цел да разбере базата на връзките на вуйчо му с Кръстю Белев. (Искане на III у-ние)

В разговор с Тинчо ТИМНЕВ да му каже за връзките си с Австрия и социалдемократите в тяхната страна (такива сътрудникът има) с цел да научи от къде социалистите в нашата страна са получавали субсидии и заангажиран ли е със задачи от някое разузнаване.

След излизането на СТАНЧЕВ от карцера да го срещне и след като изкаже съболезнованията си по отношение наложеното му наказание, да му предаде мнението на ТИМНЕВ в тази връзка. При друг разговор да разбере каква е базата на връзките на СТАНЧЕВ с бившия австрийски посланик Веберт – техен общ познат.

След като Тодор ГУБИДЕЛНИКОВ (с когото сътрудника се познава) бъде преместен в първия етаж, да създаде по-близки отношения с него, с оглед понататъшната работа.

МЕРОПРИЯТИЯ: След една седмица ГКГ да бъде преместен на II-ри етаж, южно крило, при затворниците от I/2 (I-ва категория, II-ри разряд) с цел компрометиране, а Тодор ГУБИДЕЛНИКОВ снет на I-ви етаж с цел по-нататъшна работа по него.

Отпечатано в 5 екз.   Зам. НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ Капитан Аврамов

МОИ КОМЕНТАРИ: С малки изключения, доносът на „Аристотел“-Блуменфелд е коректен, което не го прави по-малко мръсен, особено в частта му, отнасяща се до По-възрастните „обекти“. Цитираният в него Ляпчев областен управител – Димитър Димчев – също е доносител, а Аврамачо е глупак, което е „видно“ между другото и от жалките му опити да ме компрометира като ме нареди до второразрядните затворници...

NB: На това място трябва да направя някои биографични и служебни бележки за петимата, ангажирани в операцията копои, оставили подписите си върху тези два документа и писмото, цитирано в „Интермецо“ към следващата глава XLV, адресирано до зам.-началника на Отдел „Затвори“ – **Рангелов**.

Тези пояснителни бележки са предназначени за читателя. Всеки от „петорката“ ще направи „блестяща и дълголетна кариера“ в репресивните „органи на диктатурата на пролетариата“, за която Порковата команда може само да мечтае! При това, за разлика от нея, абсолютно... безнаказано...

„Приемащият“ доносител, капитан **Никола Аврамов** – зам.-началник на отделение в ДС-отдел „Затвори“ и шеф на наказателното отделение „Зад завесата“ в Пазарджишкия затвор ще „израсне“ до генералски чин в централата на ДС, след като е бил „издигнат“ до н-к на ДС в V-то районно у-ние на МВР – София. „Адресантите“, до които той изпраща копия от доносителите, оставили подписите си под резолюцията върху първия документ и „адресанта“ на въпросното писмо – също ще получат своите генералски пагони:

Началникът на III у-ние на ДС (за борба с „контрареволуцията“) полк. **Богдан Думков** ще стигне до чин генерал лейтенант, доживявайки дълбока старост. Когато бъде потърсен да отговаря за хилядите престъпления, военният прокурор, натоварен с разследването им, ще го обяви за... „неадекватен“. Началникът на отдел I към Думковото у-ние – майор **Иван Димитров** – също ще стане генерал лейтенант и началник на „народната милиция“. В епохата на па-

зарната демокрация, неговата дъщеря, ще продължи работата си в архива на ДС, за да... „осигурява достъпа до документите“, доказващи престъпленията на баща `и и колегите му. (**Quelle époque!**)

Старият познат от отделение „Централен Терор“ към отдел 1 на III у-ние на ДС – старши лейтенант **Боян Велинов**, комуто Ив. Димитров нарежда да съгласува „разработката срещу ГКГ в затвора“ съвместно с инспекторите от отдел „Затвори“ (но „*Да се контролира от нас!*“), ще стигне до чин генерал майор и зам.-началник на прословутото VI у-ние на ДС – политическата полиция на живковия режим. В ковчега, той ще бъде съпроводен, необезпокояван до сетното си жилище и изпратен с почести от колегите убийци, станали... демократи, бизнесмени, честни частници и асове на „националния капитал“ като **Митьо „Гестапото“**...

Отговарящият за „разработката“ от страна на отдел „Затвори“ – **ДС-полк. Рангелов** – зам. н-к по режима в затворите на НРБ, също ще се пенсионира като генерал, симулирайки в началото на „прехода“... невменяемост.

*

В същото време мама, която е разперила криле на орлица над първородното си отроче от мъжки пол, изпраща на ?? .VI.1956 г. „Молба“ до Ташо (Карамитев, н-к на затвора в Пазарджик), с която иска да бъде „уведомена дали синът ми Г-63 понастоящем е в поверения Ви затвор и здрав ли е? Тъй като не съм получила осведомителни картички от него за изпратени две суми, писмо и колет с дрехи...“

Върху нея Ташо е поставил „резолуция“, адресирана до заведущ контрола и цензурата над кореспонденцията на затворниците – сержант Димитров:

„Да се отговори: След извършена проверка, син Ви е здрав, но е наказан, защото не уважава никого – ни нас, ни родители, поради анархистическите си идеи, наследени от баща му, който го е възпитавал.

22.VI.1956 г. Ташо Карамитев“

Иначе „д-р“ Карамитев беше поставил саксии с... цветя в кабинета си за пред хленчешите и надяващи се на добрината му родители, жени и деца. Така беше в КАСАПНИЦАТА „МИЛОСЪРДИЕ“ Имени Ташо Карамитева (или съкратено на руски: К’М’ИТК).

Глава XLVI

ДО КИЛИЯ №32 НА ВТОРИЯ ЕТАЖ И ОБРАТНО

В последният ден на юни, в края на тримесечието, отново ме отведоха при началника на затвора. В кабинета беше и заместникът му по режима – Аврамов. Разговора подхвана Ташо Карамитев.

– Дошъл е вуйчо ти, иска да те види и да поговори с тебе. И родителите ти са с него. Може ли така бе Константинов, той е наш стар другар – в Партията е от 1930 г., а ти? Тръгнал си срещу своите...

– Гражданино началник, както знаете, човек не може да избира роднините си. Такива вуйчовци са ми се паднали. За какво съм им притрябвал?

– Влез в съседната стая и ще чуеш сам.

Ташо стана да ми посочи вратата. Беше в съседство с „маймунарника“. Вътре, от едната страна на дълга маса бяха насядали нашите и вуйчо Тодор, а на пейката срещу тях – надзирателите Москов и Караджов. Ръкувах се и още не седнал срещу им, Пенков започна:

– Говорих с твоите началници. Не са доволни от теб, нито от държанието ти с персонала.

– Тодоре, и аз не съм доволен от тях, но струва ли си да говорим затова? Не сме се виждали цяла вечност и ти започваш с чувствата на джандарите, когато са ни отпуснали само десетина минути. Нищо по-съществено ли нямаш да кажеш?

– На разположение имаме неограничено време. Директорът разреши свиждането да продължи докато изчерпим всички въпроси, и аз на твое място бих му благодарил...

– Както ти е известно, аз съм враг на всякакви привилегии и не съм му просил тая „милост“, така, че няма за какво да съм му благодарен, а и нали знаеш какво е казано за даровете на данайците?

Двамата надзиратели се опулиха и не знаеха дали да прекратят разговора ни. Караджов каза: – Само без иширети и кодове...

Стана ми смешно и казах на вуйчо:

– Дай да сложим веднага картите на масата, че тия тук се страхуват да не им изстине мястото за притъпена бдителност – нали ще трябва да докладват как е минало свиждането. И така, това „свободно свиждане“ цели компрометирането пред другарите ми. Не се спуснах да се прегръщаме, защото после ще разкажат, че Константинов се е размекнал и „разлигавил“ – тук е фронтова линия. Това е положението, а сега казвай какво ти се е насъбрало на душата през годините откак не сме се виждали. Всъщност от процеса...

– Ти знаеш защо не идвах, но сега времената са други. Интересува ме да чуя как гледаш на промените в нашия лагер. Тебе те съдиха за вдигане във въздуха на една статуя на Сталин, а сега нашите сами започнаха да ги демонтират отвсякъде. Нали четете вестници? Виждаш какво стана на XX конгрес. Не зная известно ли ви е всичко, но със сталинизма е приключено окончателно. Една страшна и кървава глава от нашата история е затворена...

– Тодоре, на „вашия лагер“ гледам като на концлагер, но това е разговор за който няма да ни стигнат много дни. За статуята – аз я взривих, защото навремето тирана символизираше най-добре вашия лагер и ние водим борба с него, а не срещу отделни лица. Както знаеш, тя е започнала много преди Сталин и няма да завърши с него.

– Как да те разбирам, че си враг на комунизма ли?

– А бе Тодоре, нали си запознат с моето „Завещание“. Мисля, че бях ясен. Нямам причини да променя и една дума. Мога само да добавя...

– Зная го и мисля, че не във всичко си прав. Ето, както виждаш нашият социализъм еволюира и се усъвършенства. Скоро сталинизмът ще бъде само мрачен спомен и ако не след 20, то след 50 години, тия които идват след нас ще живеят в комунистическо общество...

– Каза, че си запознат с лаконичното ми завещание. Значи няма защо да говорим за това. Макар и кратък, съм достатъчно категоричен: към комунизма не може да се отиде по вашия път. До него ще се стигне само когато „гробокопачът на буржоазията“ се погрижи и за вас, за да си правите компания в гробищата на историята.

– Аз искам отново да ти обърна вниманието върху това, че нашата система не е вкаменелост. Тя се развива и след няколко десетилетия сегашния ни спор ще е безпредметен. Само че тия работи не стават така бързо, както на нас ни се иска. Маршът на историята не се съобразява с ничии желания...

– Чакай, чакай! Едно по едно и без големи думи. Иначе ще се чува само твоя монолог, а ти каза, че искаш да знаеш и аз какво мисля.

– Точно така. Вече не си малко момче, на твоите 23 години Каблешков е написал прочутото си писмо...

– Нали се разбрахме да оставим големите думи и личности на спокойствие. Аз съм обикновен затворник, който не е в тюрмата, защото е враг на Сталин. Той беше само един диктатор, а аз съм враг на диктатурата и на властта изобщо. Мисля, че не е нужно за интелигентни хора като теб да се мотивирам. Още повече, че това което наблюдаваме не е развитие, а криза. Може би най-тежката криза на властта, на диктатурата от 1918 г. насам и същевременно неин резултат.

– Нетърпелив си. И времето на безвластието ще дойде, но всяко нещо по реда си. Сега строим основите на бъдещето и чак след това...

– Ти искаш ли да водим сериозен разговор или да го сведем до уводна статия на официоза? За какви „основи“ ми говориш? Това, което „построихте“ не е нищо друго, освен държавен капитализъм. От него може да се отиде само към социалната революция и никаква диктатура няма да я спре. Не виждаш ли какво става в Познан? И това е само началото. Ако трябва да говоря в твоя стил, сега ръката на историята пише върху стените на затвора, който построихте: **„МЕНЕ, ТЕКЕЛ, ФАРЕС!“**

– Казахме без иширети – се намеси повторно Караджата.

– Няма никакви кодове, нито конспирации. „За протокола“ може да запишете, че съм казал: Вашата песен е изпята! Не виждате ли, че килиите са пълни със селски момчета като вас? А сега в Полша се надигат и работниците. Утре това ще е навсякъде и когато към нас се присъединят руските работници и селяни, това ще е революцията, която няма да остави камък върху камък от вашата диктатура, тюрми и тюрмаджии. Това съм казвал не веднъж на началниците ви, така че нищо ново не можете да им занесете...

Тодор Пенков се намеси, за да смекчи впечатлението от казаното:

– Не си прав. Ние не само затваряме и разстрелваме, но и строим. Като си излезеш, ще видиш колко нови заводи, предприятия и домове е построила нашата власт...

– Тодоре, нали се условихме да не разтягаме локуми. Не друг, а твоя адаш от Правец, временно изпълняващ и длъжността вожд и учител на храбрия и трудолюбив български народ, каза че в ред Те-Ке-Зе-Се-та трудовият е по 20 стотинки. Знаеш ли, че това е по-малко от моя порцион, който е 26 стотинки? Но и два лева да са – стигат ли за живеене? По толкова ли получават висшестоящите паразити или както им казвате – „отговорните другари“? Я попитай тия двамата тук каква им е заплатата и доволни ли са? Москов слушаше мълчаливо нашия диспут, но Караджата ме прекъсна при последните ми думи:

– Защо да сме недоволни бе Константинов, аз например съм си добре и парите ми стигат...

– Колко си си добре, ти си знаеш, но и зле да си, едва ли ще имаш кураж да го кажеш – му подхвърлих и продължих наченатата тирада – Строили сте. За кого е това строителство? Новите заводи и фабрики означават само повече наемни работници и повече „принадена стойност“. И ти знаеш къде отива лъвският дял. За тия дето бачкат не остават и 10% от изработеното! За разлика от султаните, сега има „деветдесетък“. Затова се надигнаха в Познан, защото и те искат да ядат салам, да имат мляко за децата си, да живеят в прилични домове, а не в боксове, по-тес-

ни и от тия за свинете. И ще ми говорите за „социализъм“! Вие, които не отстъпвате по лакомия, разточителност и привилегии на буржоата и на царските мекерета.

– Значи ти мислиш – прекъсна изригването ми наказаният от Червенков и реабилитиран от априлския пленум мой вуйчо, когото от скоро бяха назначили за директор на предприятие с 800 души работници – ти мислиш, че ние сме една банда, която играе своето мародерско хоро върху повалената снага на българския народ. Така ли?

– Ами, със свои думи ти изрази доста сполучливо мисълта ми. Затова, считам, че на дневен ред е „*ФАРЕС!*“ – ще бъде раздадено!

Тодор Пенков се беше зачервил „като биен гъз“ и реши, че ще бъде по-разумно, ако сметнем темата за изчерпана. Само повтори:

– Не си прав и ще се увериш сам. Въпреки голямата ти озлобеност, която е разбираема, аз считам, че ти и твоите приятели ще си излезете скоро, за да видите със собствените си очи какво се прави навън. И тогава ще си промените мнението.

Нашите присъстваха мълчаливо на тоя спор. В очите на мама четях съгласие и задоволство, „че съм натъпкал самара“ на брат `и, а тате ме гледаше скръбно и само повтаряше: – Умната тате, не изгаряй за химери...

Не му възразих и дадох знак, че считам разговора за приключен. Станах от пейката, казвайки им, че за тримесечието, което започва утре, няма да им пиша. Исках да разменим по едно писмо с Маргарита. Ръкувахме се и затраках с налъмите към килия №6.

Години по-късно, когато си бях излязъл от затвора, вуйчо Тодор ми разказа продължението на нашето свиждане. След като благодарил на Ташо за благоволенieto му и се опитал да замаже неприятното впечатление от разговора ни, се сбoguвал с него и излязъл с нашите навън. Пред затвора чакали файтони, за да транспортират тези от посетителите, които можели да си платят, до гарата. Отереща, от другата страна на шосето, което водило за Панагюрище, имало голям блок на местното Де-Зе-Се (държавно земеделско стопанство), на който работела бригада пазарджишки цигани. Точно когато тримата се качвали на един от файтоните, те се замервали с краставици и домати. Гледайки ги, тате запитал вуйчо ми:

– Кажй бе, Тодоре, тоя нашият „Каблешков“ нормален ли е? Искда да умре за свободата на тия тук – и посочил към циганите.

Скоро след привилегията да направя „свободно свиждане“ и преразказа на диспута с вуйчо, ме вдигнаха с багажа. Противно на очакваната нова изолация или изпращане в нов затвор, дежурният надзирател ме поведе към южното крило на втория етаж и ме предаде на колегата си

Стою Нейчев. Този ме пое, отвори вратата на средната килия №32 и ми каза да се настанявам където намеря свободно място.

Тукашните килии бяха големи и по-светли с по няколко прозорци. Те бяха образувани от сливането на 4–5 единички, предназначени за затворници от II и III разряд, или за „поправили се“ първоразрядници. Довеждането ми тук беше чиста провокация, целяща посяването на подозрения у колегите „Зад завесата“. От старите познати в новата килия видях бай Ангел Държански и Петър Братков. Настаних се между последния и лежащия до него, както разбрах, бивш полицейски началник на Свищов. Той се посмести, за да поставя одеалата си. Бай Петър нямаше добра издръжка – жена му беше интернирана в Силистра и работеше като детска учителка. Поради отслабения полицейски контрол, получавах от дома на два пъти четиридесет лева, вместо полагащите ми се 20 лева месечно. Направихме с него кооперация за общо хранене и той заглади косъма преди предстоящото му излизане от затвора – Комисия от „отдела“ му го съобщила официално. Но дяволът си нямаше работа и подтикна Братков с когото често спорехме, да започне да иронизира публично моя „чорбаджийски анархизъм“. Доносниците-камерници, каквито имаше във всяка килия, а в големите – по няколко, наостриха уши и „съобщиha където трябва“. На следващия месец ми спряха изпратения запис и казаха, че вече съм получил полагаемите ми се пари за август. Рекох на моя комшия, че излишното глаголене и снижаване на нивото на идейните ни спорове до някакви си 40 лева, които консумирахме заедно с него и други закъсали колеги, е поставило край на моя чорбаджилък и сега ни остава само... чорбата. Той се усмихна виновно и вместо за чорбаджийството, си говорехме само за XX Конгрес. Бай Петър Братков ми предаде разговора, който е имал с Ташо и инспекторите за новия курс на КПСС и „световното комдвижение“. Тенекеджията му казал, че партийната дисциплина му налагала да се подчини, но сърцето му отказвало да приеме новият „социалдемократически уклон“ на Хрущовското ръководство...

Петър Братков обясняваше предстоящото си освобождение с „адвокати“, каквито намерил в лицето на шефа на британската лейбъристка партия – Гейтскъл и този на френската (SFIO) – Ги Молле, които поели защитата на източноевропейската социалдемократия. Наистина, в началото на август той си излезе, но едва ли поради солидарността на соц.-интерна, чиито ръководители се бяха превърнали вече в истински бюрократи и... държавни мъже. Отвън бай Петър бе написал дълго благодарствено писмо до мама за хубавите кюфтета, баници и кексове, придружавайки го с хвалебствени, адвокатски лакарии за сина...

В килия №32 имаше някой и друг свестен човек като осъденият за антисъветска пропаганда (всъщност за вицове) софиянец Тодор Наумов с когото се сближихме и който остави добър спомен за себе си. Осъден на 4 години, той също си излезе, като остави адреса си – живееше на улица „Пиротска“, недалече от дирекцията на някогашното ми лаборантско училище. (Не ми се ще да си спомням хладината, с която се отнесе, когато го потърсих след освобождаването ми. За шест години страхът го беше сковал и той, подобно мнозина други, искаше да изтрие на-

пълно от паметта си това време през което за пръв и последен път в живота си, бе имал щастие-то да бъде свободен човек.) В същата килия се запознах и с пловдивчанина – земсисст Петко Толев, комуто също предстоеше освобождаване през септември, след 5-годишен престой в затворите. Той бил студент в пловдивския университет, преди да го арестуват. Беше ентузиаст като почти всички ни по онова време и разговорите ни се въртяха само около събитията, които очаквахме да засегнат и България...

Килията се обитаваше и от половин дузина царски генерали и още толкова полковници от армията на Н.Ц.В-во. От тях съм запомнил генералите Баларев и Бекяров, както и интендантския полковник Арабов. Съдени за „стари деяния“ или от втория „народен съд“ през 1948 г., те почти всички бяха развели бялото знаме пред „победителите на 9.IX.1944 г.“ Това добавяше към бащиното ми възпитание и присмех над „гумените глави“, още и презрение към „доблестните войни“. Няма да забравя Баларев, който се беше качил на едно трикрако столче и ровеше в шкафчето си, с каквито бяха обзавели всички килии, когато вратата на килията се отвори и вътре влезе старши надзирателят Стою Нейчев. Някои от нас останаха легнали или седнали върху скатаните си постели, други станаха прави, а Баларев се изпъна „по войнишки“, залепи ръце о кантовете си и... изгуби равновесие, сгромолясвайки се от столчето посред общия смях.

След като огледах обстановката и хората в новата ми „квартира“, от които се носеше мирис на духовен прокиш, седнах и написах кратко писмо до Аврамачо (както наричахме помежду си майора от ДС и зам.-н-к по режима Никола Аврамов). В него исках да бъда поставен на режим, съответстващ на категорията и разряда ми. Но, когато ме извика в кабинета си, той каза с ехидна усмивка, че щели да ме държат на втория етаж и нямало да ме наказват, каквото и да приказвам и правя, докато другите затворници не започнели да си задават въпроса – Тоя не е ли провокатор? Тази тактика на обезвреждане на враговете – ми поясни копят – се нарича компрометиране. Отговорих му, че с подобни евтини и прозрачни номера, ще им бъде повече от трудно да внушат това на тези които ме познават.

Не ми се наложи да чакам много дълго резултатите от аврамачовия план. Към края на август, в големите горещини, по обед, когато вратите на килиите бяха отворени от 12 до 14 часа, откъм входната решетка на отделението се зададоха двамина в бели, блестящи от чистота летни костюми. Те се спираха и разговаряха с насъбралите се на групички затворници. Когато приближиха нашата килия, видях че по-ниският беше майор Аврамов, а по-високия – моят стар познат ДС-полковник Рангелов – зам.-н-к по режима при отдел „Затвори“. Щом ме забеляза, той избухна:

– Тебе пък, кой кретен те е поставил на тоя режим?

– Ами, попитай Аврамов – отговорих със смях – аз даже му писах, че не ми е тук мястото, но той си знаеше неговата.

Аврамачо се изчерви, усмивката му се изкриви, а Рангелов нареди:

– Веднага събирай багажа си и заминавай „Зад завесата“!

Така с помощта на висшестоящия копой завърши двумесечния ми престой в обширните, да не кажа луксозни килии на втория етаж. Но преди да продължа разказа си за обиколката из „кръговете“ на пазарджишката тюрьма, ми се ще да споделя още един характерен за онова време случай.

Някъде в началото на август 1956 г., когато „редът“ видимо се рушеше и властта се разпадаше, „големите началства“ бяха изчезнали, може би в отпуск и затворът бе останал в ръцете на надзирателите. На прага на отворената ни килия се появи старшията Нейчев. Стою беше шмеркер от оранжевите земеделци и очевидно усещаше посоката от която бяха задухали ветровете. Той търсеше разговори и сближаване с нас. Щом го видяха, някои заговориха за режима и поставиха искане да бъде увеличено времето за клозет. Стою каза с въздишка, че решението на този въпрос не зависи от него, но обеща да го постави веднага пред йерархията.

От дума на дума се стигна от клозета до наказанията и отговорността, която всеки от администрацията носи за произволите на които мнозина бяха ставали неведнъж жертва. Старшията каза, че едва ли са много тези, които могат да се оплачат от него, тъй като е действал винаги според правилника. Тогава се обади бившият полицейски началник от Свищов:

– Гражданино старши надзирател, както знаете, аз съм съден от Народния съд, макар че винаги съм действал по правилник. Но вижте какво ме сполетя! И знаете ли защо? Ами в околността имаше група партизани, излезли в нелегалност малко преди Багрянов да състави правителството си. И както често става в такива случаи, един от другарите ви/им ги предал. Когато ми докладваха, не ми оставаше нищо друго, освен да наредя обсада на землянката, както е по правилник. Иначе щеше да ме съди военен съд за отказ да изпълня служебните си задължения. По време на война, подобно провинение се наказва със смърт (ние бяхме подсъдни на военните съдилища). Нямах как, заедно с една жандармерийска рота проведохме операцията по обграждането. Имах късмет, че когато постовете им ни усетиха и вдигнаха тревога, момчетата побягнаха към страната, където бяха заели позиции военните. Те открили стрелба и ги избили до крак. След няколко месеца, командирът на ротата и престаралите се в отстрелването жандармеристи (нали получаваха награди за всеки убит враг на царщината) бяха осъдени и екзекутирани по бързата процедура през 1945 г. Мен ми дадоха доживотна присъда. От тогава минаха 11 години и ми остават още 15 (защото през 1951 г. замениха доживотните с 20-годишни присъди, но излежаното не ни признаха и започнахме с начало). При това положение, трябва да излежа общо 26 години. Представяш ли си гражданино старши, 26 години, загдето съм действал по правилник? Ами, ако народната власт падне? (Това няма да стане, но си говорим така, хипотетично.) Пада и трак – 26 години! Да не видиш бял ден, ни жена и деца. Нито се знае дали ще из-

деяним на тия режими. И за какво? – Защото си изпълнявал съвестно служебните си задължения...

– Ама не така бе, хора. Нали казвате, че ще има ред и законност. А аз, както ви казах, винаги съм я карал по правилника. Има ли един от вас, който може да каже, че съм го наказал неправилно?

– Слушай бе, старши – не се стърпях – тебе не ти ли е ясно, че ние не се борим срещу правилника ви, а против цялата система. Ти какво си въобразяваш? Че като я сринем, ще остане твоя правилник да те пази ли? Наближава моментът, в който всеки ще трябва да поеме своята отговорност – или с нас, или против нас! Среден път няма! Нали чу случая със свищовляята?

– Чакай бе, Георги, утре като дойде тоя момент – Стою трудно сдържаше страха си и напирашите сълзи – аз пръв ще ви отворя вратите...

Само след три месеца, старшията щеше да е забравил тези си обещания, но сега не беше на себе си. Събитията се носеха в галоп и всеки от тях мислеше повече за собствената си кожа, отколкото за... правилника за вътрешния ред.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Доносите на двамата „древни елини“ от месец май, са предизвикали раздвижване в отделите на Думковото III управление на ДС. Видяхме резолюцията от 7.VI.1956 г., поставена от Началникът на отдел I към III у-ние – майор Ив. Димитров върху „Демостен“-овия донос и адресирана до Б. Велинов. Последният я изпълнява и на 14.VI.1956 г. Ив. Димитров пише писмо №6951 до зам. Началника на отдел „Затвори“ (Рангелов):

„Строго секретно

ЗАМ.Н-К ОТДЕЛ „ЗАТВОРИ“

ТУК

В донесение от 21.V.1956 г. инф. „Демостен“ и донесение от 24.V.1956 г. аг. „Аристотел“, на връзка при кап. Аврамов – Пазарджиски затвор, ни уведомяват, че затворника ГКГ, роден през 1933 г. в Благоевград, а жител на гр. Панагюрище, осъден на 20 години затвор за терористическа дейност, подтиква затворници към недисциплинираност, гладна стачка, като за целта е правил сондажи с легионери, земеделци и др.

Поставил си е за цел да разкрие агентурата на ДС и при разговори със сътрудника го е съветвал разговора да не става достояние на трето лице.

Предвид горното, моля наредете да се вземе на отчет затворника ГКГ, като за резултатите ни уведомявате.

Н-К ОТДЕЛ I, У-НИЕ III – ДС

Майор: Ив. ДИМИТРОВ

2 екз./ИМ /подпис/

1-адресанту

2-изп. Панев“

Скоро ще се разберат близките и далечни последици от „донесенията“ на „Демостен“ и „Аристотел“ и последвалата я „разработка“ в соц.-тюрмите, и в соц.-здравните заведения, която ще заприлича по-скоро на „НЕУТРАЛИЗАЦИЯ“...

Глава XLVII

ОТНОВО „ЗАД ЗАВЕСАТА“ В КИЛИЯ №18

След връщането ми отново „Зад завесата“, ме поставиха в килия №18, в компанията на двама земсисти – Климент, който страдаше от някаква адска мигрена и Димчо от Стралджа, двама македонстващи – Кръстю Маташев и Борис Дъгаредин и един легионер – Димитър Александров Серафимов Развигоров, чието име ми звучеше познато. Всички бяха съдени за „конспирация“, т.е. за принадлежност към мними или реални нелегални организации, „поставили си за цел и т.н., да таковат народната власт“, съобразно известната формулировка на член 70 в Н.К. (Наказателния кодекс) от м. март 1951 г. (Маташев, който като че ли единствен беше участвал в действителна организация, макар и строена по демодирания начин на нашето Възраждане, беше съден по аналогичен параграф от стария Н.К. и лежеше вече десета година от 1946 г. насам.) На легионера бяха пришили и чл. 83 – за „шпионаж“ и „дали 20 години“, затова че подслонил изпратеният от Турция като „диверсант“, осъден на смърт и екзекутиран негов приятел Тодор Христов (за когото, както си припомним, бяха писали вестниците в началото на 1953 г.) „Малката“ присъда на Митко Серафимов означаваше, че шпионажът му е „афиф“. Общото ми впечатление от колегите беше добро и независимо от идейните ни различия, скоро се сприятелихме. Може би, сред тях нямаше доносници с каквито ДС обикновено „обзавеждаше“ килиите ни.

Както казах, режимът продължаваше да се скапва в резултат на диктуваната от Москва „либерализация“, а познанските събития и „неадекватно“ меките реакции на тамошния съд засилваха увереността ни, че до края на годината ще си излезем всички. Приповдигнатото настроение се отразяваше и на поведението ни. От прозорците на килиите, които гледаха на запад, се чуваше глъчка и можеше да се видят минувачи, чието внимание решихме да привлечем с Димо, при общото одобрение на останалите. Аз не съм никакъв артист, но рецитацията на Гео Милевата поезия ми лежеше на сърцето и в това отношение, мисля бях несравним. В един късен, летен следобед на месец септември, застанал в средата на килията, с лице към прозореца и кънтящ надалече глас, започнах рецитацията на поемата „Ад“, писана от Гео през 1922 г.

Нейните строфи:

„Данте беше ANDANTE

– и различаваше мъдра пророческа прежда

през цялата древна и нова история,

Данте беше ANDANTE:

Страх и терор без надежда.

Ний сме presto.

Галоп!

Първия скок

изпреварен от втория,

(злочесто салтомортале

на вси грехове

раздрали

жестоко

с отрова

плътта и душата).

Ний се раждаме в ада

– готово –

там.

Ний не идем отвън

Като Данте през сън –

Живота ни цял е

там:

жупел и плам. Девет спирали

– кръг подир кръг –

девет кръга

от мъка,

от плен

и угнетение

– всеки ден –

безспир се въртят

в деветорно въртение:

и ний

носим се шеметно

– изстрел от божия лък –

там, дето ний сме родени:

в ада. “

Тия строфи излитаха като куршуми през прозореца и огласяха околността, поради което учудени минувачи се спираха и заслушаха в словата на поета. Въодушевен, Димчо беше стъпил на кофата и жестикулираше в „плей бек“ с моята рецитация, създавайки впечатление, че произнася реч. При друга обстановка, той рискуваше да получи някой куршум, изстрелян от разхождащия се под стените на затвора часовой (на такава сляпа стрелба в миналото беше станал жертва не един затворник). Но, сега „времената бяха други“ и часовоят се задоволи само с това да предупреди надзирателите, че в една от килиите става нещо необичайно, приличащо на демонстрация или провокация, която привлича вниманието на минаващите край затвора.

Скоро вратата на килията ни се отвори и на прага застана Караджата, зачервен може би от лятното слънце, с облещени очи и налуден поглед попита какво означава всичко това? Обяс-

них му, че се касае за една от най-експресивните поеми от революционния период на поета, но той не искаше да слуша и каза, че това е забранено, както са забранени и песните в затвора. Възразих му, че никакъв параграф в техния правилник не може да забрани килийната самодейност, още по-малко, когато се касае за творчеството на удушения от Порковата петорка най-велик поет на следосвобожденска България. В отговор надзирателят просъска нещо нечленоразделно, което като че ли се отнасяше до майките ни и затръшна с все сила вратата. Докато превърташе ключа, аз извиках гръмогласно:

– Не блъскай! Не блъскай!

Вратата се отвори отново и с очи готови да изскочат от орбитите си, Караджов попита какво съм извикал. Повторих му да не блъска вратата и на въпроса му

– Защо? – отговорих:

– Защото ще трябва и за тебе...

Последва нов, още по-мощен трясък от който изпадаха парчета от мазилката, а ние го изпратихме с всеобщ смях. Смееше се дори и вечно стенещия от мигрената си Климент...

*

Общата разпуснатост, засилвана от очакванията за скорошно излизане на сво бода, ни караше да си спомняме на моменти и за отдавна забравени човешки чувства, макар и променени до неузнаваемост от тукашния ни начин на живот и мислене. В такова състояние реших да отговоря на първото (и последно), получено за мен в затвора писмо от Маргарита. При това, понеже исках да ѝ кажа неща, които цензурата никога не би допуснала, а и не желаех да се рови с мръсните си пръсти и поглед в душите ни, реших да изпратя писмото нелегално. Сетих се, че предстои излизането на Петко Толев от втория етаж, където Аврамов ме беше изпратил на „заточение“. Споделих желанието си с Желю, който беше станал безспорния лидер на младите земеделци в пазарджишкия затвор. Той се отзова с готовност на молбата ми и каза да му предам писмото като оставя на него грижата за останалото. Няколко дни писах ситно и сбито, така че върху три кариранни листа сместих почти цяла брошура. Писмото ми, беше в отговор на нейно, в което тя споделяше впечатленията и възхищението си от посещение в Унгария, където е била с наша студентска група, „по линия на културния и научен обмен“. Моето писмо беше заковано в тока на обувката на Петко Толев от обувчаря Пешо Томов и изнесено навън. Петко съобщи, чрез вътрешната ни междуетажна кореспонденция възторзите си от моето революционно-„любовно“ послание от преизподнята и каза, че първата му работа след като се озове навън, ще бъде да го отнесе на предадения му адрес като го връчи лично. Което е и сторил, макар и с известно закъснение. Това ми писмо се бе съхранило случайно в семейния ни архив. То свидетелстваше за настроенията ми в края на лятото на 1956 г. и случайно се оказа „пророческо“ – след месец Унгария и света бяха разтърсени от избухналата там Социална революция. Ако не друго, то

свидетелстваше за силата на инстинкта с който, подобно някои животни усещаш и предугаждаш ритмите и тътена на приближаващите социални трусове и събития. Затова, в „Интермецото“ давам извадки от него. А тук, изпреварвайки ги, ще кажа, че отговор на него не дочаках. Поради редица наказания за години напред, кореспонденцията ни беше прекъсната (нейният отговор заедно със снимката `и, е бил задържан от затворническата контрола на писмата и препратен на копоите от панагюрската ДС-група за по-нататъшна „обработка“ на авторката му). Преди да се омъжи, след съвети на нашите да си урежда живота, тъй като моята е „мътна и кървава“, Маргарита го е предала на тате, когото посетила уж за медицински преглед в навечерието на сватбата си. Така то се бе съхранило, а нейното писмо отговор намерих след четиредесет и повече години в досието на доктора или на обект... „Шпионин“, както го бяха кръстили панагюрските шпиони на собствения си народ. Те са искали да я вербуват, шантажирайки я с връзката `и с един „отявлен враг на Партията и Народа“, за да я използват след това за шпионирането на изселения в село Смилец мой баща – „О времена и нрави!“

Вместо с Маргарита, която още не била получила моята покана за свиждане, за тримесечието юли-август-септември се видях с нашите и Огнян. Брат ми идваше за пръв път на свиждане след ареста ми. То се състоя през двойната решетка в „маймунарника“ в присъствието на вездесъщия „Караджа“, който беше и при последното ми свиждане през месец юни с вуйчо Тощо. Изглежда, впечатлен от неговите „мъдри съвети и напътствия“ да бъда по-примирителен с началствата, младши-сержант Караджов бе решил да прояви подобна самоинициатива и си позволи също да ме посъветва. Без секунда двоумение го изпратих „по дяволите“. Огнян, не свикнал с подобно отношение към „органиите на народната власт“, а и навярно, за да се разграничи от богохулните ми думи, се опита да ме иронизира с възможно най-подмазваческия и просташки тон. Веднага му казах да напусне свиждането като заявих на родителите си, че ако това не стане, аз ще го прекратя, тъй като „маймунарникът“ очевидно беше тесен за двама ни.

*

Освен личните, в затвора се случваха и събития от по-общ характер. Скоро след свалянето ми от втория етаж „Зад завесата“, започна така нар. учебна година с нейните „политпросветни и общообразователни мероприятия“, за чиито характер и цели вече споменах. Вредата от тях беше не толкова в унизителната процедура през която администрацията се опитваше да прекара задължително всеки затворник, колкото в ежегодната проверка на духовната ни резистентност, в зависимост от която „органиите“ ориентираха „обработката“ си на проявилите слабост и колебания. Целта беше „приобщаване“ към „Култсъвета“ или към „камерната агентура“, т.е. към откритите или прикрити доносници и набелязване на „непримиримите врагове“, които даваха лош пример с държанието си и трябваше да бъдат изолирани и „неутрализирани“, за да не пречат на реализацията на чекистката програма. Върху тях ДС насочваше острието на терора си, с оглед сломяването или... умъртвяването им.

„Учебната година“ не беше единственото средство за постигане на целите на оперативните културтрегери и просветители от тайната полиция, но беше сред най-масовите и резултатни. Затова, макар че моите приятели анархисти вече не бяха „Зад завесата“, смятах, че акцията срещу „член 3-ти“ от правилника (съобразно който опипването на душите ни, дресурата и в крайна сметка – капитулацията бяха задължителни) трябва да се проведе с наличните сили. Обърнах се най-напред към земеделците, защото те бяха най-многочислени и затова – най-важни за успешното противопоставяне на репресивната и разлагаща политика на ДС в затворите. Разговорите ми, обаче, с Желю Динев и някои от младите им „лидери“ удариха в камък. Те смятаха, че не трябва да изразходват силите си в такива „второстепенни битки“, а да ги съхранят за предстоящия решителен бой. От гледна точка на успеха на подобна акция, бай Иван Костов вече нямаше предишната тежест. Противниците му от „лагера на Държански“ бяха успели да го изолират и зад себе си той имаше само неколцина дружбаши с малко сиво вещество, а някои от тях бяха направо съмнителни. От социалдемократите, като изключим старците Лулчев и Копринков, бяха останали само Тинчо Тимнев и Мишо Петков. Първият беше с корозирана устойчивост, а с Мишока няхаме връзка – той беше на третия етаж, поради което разговорите с тях бяха излишни. Оставаха само легионерите („безпартийните фашисти“ бяха безнадеждни) и гравитацията около тях ратник – Милко Дюлгеров. От хората им „Зад завесата“ се знаехме по-добре с Петко Чолаков, с когото обсъдихме организирането на бойкота. Той пое ангажимента да говори със своите от „демократическото крило“, но не намери кандидати за „живи торпили“. Съгласие и готовност срещнал само у Илия Минев от „противния лагер“ и габровеца Стефан Лудев, който заемаше някаква междинна позиция, т.е. беше някакъв кентавър с Миневска глава и Чолаково тяло или обратно, но важното беше, че е готов да вземе участие в неравната борба. Т.е. бяхме четирима от около... 400 или 500.

Въпреки това решихме да предприемем акцията с надеждата, че можем да извършим пробив в овчето поведение на „мълчаливото мнозинство“ и да разширим фронта на участващите в атаката. Всеки пое ангажимент да агитира и да сондира мнението на останалите и от другите етажи. Отново потърсих връзки с Илия Кехайов и Иван Пандиев (Мардохай беше изключен от сметките след пропадналата ни среща в карцера). Получих категоричен отказ от Пандията, а Кехаята каза, че ще размисли. Нищо по-обнадеждаващо нямаше и от страна на Легиона. Но това не ни отказа от намеренията ни. Най-напред, след няколко сонди, отказахме да посещаваме общите събрания в киносалона, а после и да участваме в „кръжоците“. В отговор, „просветителите“ ни събраха в старата ми килия №6, която бяха изпразнили за случая и ни изпратиха като лектор един от „видните“ мръсници в Култсъвета – Борис Недков, за да започне килийното ни „превъзпитание“. Още при първия му опит да си прочете доклада, той срещна протестите ни, но въпреки това продължи настойчиво. Тогава Илия Минев извади един стар вестник и започна да го чете на глас. Получи се надвикване и всеобщ смях, които завършиха с поражението на Недков. Той си събра папката и отпътува да докладва за провала на просветителската си мисия.

На всичко това ДС реагираше с полумерки, но се чувстваше, че подобно „Гарванът“ на Едгар Алан По – „мълчеше и не гракаше“, но „в хищен сън чакаше“ – да се даде сигнал „отгоре“, за да стовари върху ни репресивната си мощ. За това щеше да `и помогне и заплашително увеличаващият се брой на „работещи“ затворници, които демонстрираха по този начин „добро поведение“. Те подписваха „Обещания за участие в социалистическото съревнование“, както го правеха навън „свободните“ работници. Това не беше добър знак – все повече политически затворници показваха на тюрмаджиите ни, че са готови да се присъединят към „фронта на мирното строителство на социализма“ с цената на всякакви унижения и компромиси, които се виждаше как могат да завършат. Това бяха началните стъпки на капитулацията и колаборационизма...

Администрацията все още се колебаеше да ни удари, следвайки колебанията на господарите си от Москва при поредните събития в Полша. Там разгъващите се масови акции доведоха до смяната на генералния секретар на ПОРП (Полска обединена работническа партия) Биерут с наскоро излезлия от затвора Владислав Гомулка, който за разлика от Трайчо Костов, не беше екзекутиран. Кремъл не беше съгласен с тая смяна, но преглътна хапа, поради зреещите събития в Унгария. „Посетилият“ Варшава екип от членове на Политбюро и маршали, начело с Никита Хрущов, прие свършения факт и дори си прибра своя гаулайтер – маршал Рокосовски, чрез когото Сталин държеше под чугунената си пета и тази „народна демокрация“.

И така, ДС мълчеше и не гракаше, а ние (с метода на пробите, грешките и корекциите) изпробвахме нервите `и, и най-вече директивите, които получаваше от „априлското“ ръководство на БКП. Може би резултатите от тези ни ходове щяха да бъдат много по-различни, ако в бойката участваха поне половината от политическите затворници, но излизането на предни позиции само на отделни единици беше постоянна драма в българската история. Затова си рекох, както е казал поетът:

„Тръгвай сама, о, душа,

с торба на гърба,

без целомъдри терцини...

.....

Кръг подир кръг

– Девет –

извиват се

– **presto** в спирала:

Адът е само за нас.

И нахалост

Зовеш ти: пусни ме спирала!

Адът е само за нас –

Сбери си сърцето

И ето:

Падай

– с трясък

– прасък

право в провала!

р

р

р

р

р

р

р...

р

р

р

– жт –

пляс! –

КРЪГ ПЪРВИ...

(„Ад“)

През октомври, преди още в Полша работниците да бъдат измамени от Гомулка и революцията – обуздана, а в Унгария – смазана под благосклонния поглед и „моралните протести“ на „Свободния свят“, някой ни каза, че на черното табло на първия етаж е разлепена наказател-

на заповед за уединение по за 6 (шест) месеца. В нея, освен ние четиримата, фигурирали още 8 души от бившето наказателно отделение на пазарджишкия затвор. Явно бяхме подбрани по различни критерии... Преди това, ни бяха викали поотделно в началническия кабинет, където опитвах да уговорят някой от нас да се откаже от декларираната си решимост. След неуспеха Ташо Карамитев, който освен че беше тенекеджия, беше завършил и някакъв съкратен сталински курс по „Диамат“ и „Истмат“ ми каза, че като диалектик, намирал в нашия случай още едно приложение на „законите на диалектическата логика“. Единодействието ми с легионерите той си обяснявал с това, че „крайностите се привличат“...

Погледах, погледах този философ на българската ЧеКа и не можах да се сдържа. Казах му да захвърли хегелианската лъжица, която не е за неговите уста. Той се закани, че тепърва съм щял да видя коя лъжица за чии уста е, и ме изгони от кабинета си, възмутен от арогантността ми. Докато излизах, си мислех, колко по-полезен би бил „нашият“ капитан с мрачен вид на средновековен инквизитор и лъсналата по черепа му пожълтяла кожа, ако не му бяха лепнали по дрехите тия кантове с екселбантите и пагоните, нито нахлузили опънатата с пружина синя фуражка, а си беше останал в тенекеджийницата, но какво ли не могат да направят от човека „историческите закономерности...“ Докато се развиваше лентата на събитията в затвора, от вън ни донесоха новината, че Трайчокостовистите (както се разбра, впоследствие, това е бил Петър Семерджиев, който се е прицелил в стола на Тодор Живков) са се срещали със земеделци, за да възстановят единоефронтовското единство и да строят заедно социализма в СВОБОДА. Резултатът не закъсня – Семерджията заедно със Задгорски бяха обявени за полицейски агенти и единствени не бяха реабилитирани партийно...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Тук публикувам откъси от необузданото, хаотично, сиромасомилско писмо до Маргарита, което Петко Толев изнесе, заковано в тока на обувката си.

„Килия №18   Септември 1956 г.

Мила Маргарита,

Нека погледнем истината в очите, колкото и смразяваща да е. Ти също трябва да можеш! Особено сега, след толкова разбити илюзии... И така, слушай. В началото, макар и колебливо, мислех, че двамата можем да бъдем щастливи на нашето островче сред морето от страдания. Бяхме склонни да забравим плачещите от глад дечица, заровените в мизерията работнически семейства, преждевременно състарените млади момичета, мъжете превърнати в роби на власт и капитал (частен или държавен), смазаните, грабени, оскотели и тънещи в безпросветен мрак селяци. Постепенно розовите ми очила се стопиха от кипящата омраза към потисниците, плуващи щастливо в кръвта на безброй мъченици и герои, паднали в битка-

та за хляб и свобода... Тогава реших, че не мога да остана безучастен зрител и заех мястото си от другата страна на барикадата. Моят дух се беше разбунтувал и аз търсих навсякъде откъдето минавах другари за една безмилостна борба срещу диктатурата и полицейския терор, срещу разстрелите и тюрмите, за един свят без власт и насилие, без грабежи и социално неравенство. В името на тая борба пожертвах всичко що имах и на нея (това вече знаех) ще принадлежа до сетния си дъх...

Макар че на гърба на една снимка беше писала, че „нашите омрази и любов ще бъдат общи“, макар че съм мечтал да те видя като Свободата на Дьолакроа, не споделих тогава с теб, това ми съкровено желание. Може би от малодушие и страх да не те отблъсна и загубя. Защото, ако не друго, бях разбрал, че от думите и клетвите до делата най-често лежи непреодолима пропаст...

Толкова исках да споделя с теб мислите, стремежите и идеалите, които бяха определили по един необратим начин моя избор. Чувствах нужда от това, още повече, че топора на тирана беше надвиснал заплашително над главите ни... Затова през март в далечната 1953-а реших да дойда и да се видим в Пловдив, да говоря, пък да става каквото ще. Само, че беше късно. Предателите свършиха своето и ни посочиха на палачите. Част от останалото, съд, присъди и затвор, сигурно си научила от нашите. Не очаквах да те видя на процеса. И мислех, че това никога повече няма да стане, но поради една случайност все още съм върху „в кърви обления земен шар“. През изтеклите години и двамата мълчахме. Всеки си е имал своите съображения...

Едва тази година ти наруши мълчанието. Може би, нямаше да ти отговоря с това дълго писмо, ако сега нямах възможността да ти пиша без цензорите да могат да опипат с мръсните си погледи редовете ми, предназначени само за теб...

Била си в Будапеща. Радвам се на възможността да се насладиш на красотите ѝ... Наминалото великолепие. Без да съм сляп за него, аз мисля много повече за бъдещето – така е настроен мозъкът ми... (Следват апокалиптични картини на възмездието и разплатата)... В тая епична гражданска война срещу „законно установения народнодемократичен ред“, срещу моралното лицемерие на лумпени властници, които заграбиха властта в името на социалната справедливост и чийто единствен стремеж, както се оказа е било настаняването в ложето и върху софрите на буржоата, в тая величава борба на едно недалечно бъдеще, виждам свободни хора въстанали, за да изметат останките от последните Бастилии, идоли и тронове. В нея мнозина от нас няма да видят изгрева. Но, както съм отговарял много пъти на заплахите със смърт, които толкова често ни отправят нашите тъмничари: „Все пак мислете, че и ние можем да оживеем...“

Може да ме мами интуицията, но имам предчувствието, че по независещи от тях причини, не е далеч деня в който ще се видим вън от затворническите стени. Ако разбира се вече не си взела друго решение.

Искреност за искреност – бих искал да ми пишеш или кажеш – ще ме чакаш ли? Ще имаш ли сили след като знаеш истината? Какъвто и да е твой отговор, трябва да го получа от тебе след 1 ноември, когато ще имам право на писмо. Или, ако решиш че е необходимо да се видим след близо четири години, ще те чакам на свиждане било сама, било с нашите. Както желаеш, само влез във връзка с тате, поздравя го и му кажи, че такова е желанието ми в края на тази, както ми се струва решителна година...

Това, което ти пиша е трезво обмислено и сериозно, но съзнавам с какъв тежък товар обременявам плещите ти (мама казваше, когато научи за нашата любов, че навярно са те повивали в черен повой). Ти също прецени добре и знай, че няма да ти се смея, нито ще те упреквам, ако не постъпиш като жените на декабристите. Сега времената са други и с тях се промениха и хората, и нравствените императиви...

Унищожи писмото!!! Крепко те прегръщам.“

Писано на пресекулки, поради възможността да бъде заловено от дебнещите ни през шпионката надзиратели, на коляно, защото в натъпканата с телата ни килия нямаше място за маса, а и не ни се полагаше подобен лукс, и без корекции защото нямаше и повече листа, писмото нямаше никаква художествена стойност, нито беше израз на любовни чувства. Обстановката в която беше написано и тогавашните ни умонастроения не ми позволяваха да се впускам в сърдечни излияния, които биха могли да бъдат схванати като слабост. Писмото по-скоро кипи от любов към „моите братя сиромаси“ и неистова омраза към тираните. Навярно, като го е получила, а това както разбрах е станало едва през втората половина на октомври 1956 г., получателката му, която е завършвала университета и си е мечтаела за семейно щастие, за деца и за обикновени житейски радости и успехи, се е почувствала като ударена с чук. То сигурно е повлияло върху окончателното ѝ решение. Второто ѝ писмо беше и последно, след което тя се омъжи, предполагам за нормален човек. Казвам това, защото само дни след като Петко ѝ е предал моето „послание“ от тюрмата, на фона на избухналата мигове по-късно Велика революция (може би докато го е чела) – революция, тряснала като гръм в ясните дни на нейното безметежно съзерцание на красивия град, навярно съм ѝ изглеждал като някакъв луд пророк. Всъщност моето „пророчество“ е било по-скоро израз на желанията ми. Не че съм изключвал социалната революция като най-вероятния край на болшевиизма, но действителността надмина всякакви мечти и очаквания – от 23 октомври, в течение на две седмици Буда-Пеща беше арена на една от най-величавите изяви на човешкия дух през XX век.

Вместо да го унищожи, Маргарита съхранила писмото и преди сватбата си отишла у дома, за да го предаде на родителите ми и да ги пита неморална ли ще бъде постъпката ѝ и дали

няма да ме нарани? Не научих какъв е бил точния отговор на майка ми, но навярно ще я е посъветвала да бяга от мене като от огън. Така угасна моята първа любов, а и събитията които бяха настъпили в затвора по това време, оцветяваха в призрачни тонове, дори мисълта за личен живот. Предстоеше ни война, по-тежка, по-продължителна и изтощителна, по-разрушителна и смъртоносна (за душите) от тия, които припламваха и угасваха в различните точки на планетата. Война, в която единственото оръжие с което разполагахме беше силата на духа.

*

След като Рангелов отмени „идиотското“ намерение на кап. Аврамов да ме компрометира и нареди да бъда върнат „Зад завесата“, поради рапорт на оскърбения от държанието ми при последното ни свиждане с нашите и брат ми, младши сержант Караджов, получих от Ташо Карамитев смешното „наказание“ на 2.X.1956 г. „Строго мъмрене“ за това, че на 26.IX.1956 г. съм влязъл в друга килия без разрешение. Администрацията „се лигавеше“, навярно, за да отвлече вниманието ни от готвения удар. Което е било съвършено излишно: ДО ТАКАВА СТЕПЕН БЯХМЕ УВЕРЕНИ, ЧЕ СИ ИЗЛИЗАМЕ..., че изобщо започнахме да игнорираме действията на тайната полиция и на нейните слушалки.

*

След „преврата“ в пазарджишкия затвор и смяната на администрацията през пролетта на 1955 г., и особено след февруарските дни на 1956 г., когато в Москва се проведе XX Конгрес на КПСС и през една нощ, на „закрито заседание“ Хрущов направи своите закъснели **„разкрития за престъпленията на Сталин“**, за които всички се правиха, че чуват за пръв път, в редовете на копоите настъпи всеобщо объркване. Навярно поради това пазарджишките бяха пропуснали да ми издадат „Дипломата“ за успешно завършилата 1955 г. Но към есента на следващата година, те се бяха поокопитили, получили увереност, че няма да ги постигне съдбата на Лаврентий Павлович и колегите му убийци от „великата страна на строящия се комунизъм“ и на 10.X.1956 г. те ме изрисуваха в своята поредна „диплома“.

Ш.

„Характеристика“ на затворника ГКГ

*Г. К. Г. е роден на 15 май 1933 г. в гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, българин, български гражданин, неженен, осъждан за първи път, грамотен със средно образование с **неопределена професия.***

Произхожда от средно служащо семейство. В затвора е от 15 юни 1953 г. Съден е от Софийския окръжен съд с присъда №104–VII състав/15.VI.1953 г. по НОХД №117/1953 г., признат за виновен в това, че през 1952–1953 г. в гр. Панагюрище и София, в съучастие с други лица е образувал и ръководил организация, която си е поставила за цел събарянето на властта

в страната, за която му дейност е осъден на 20 години лишаване от свобода по чл. 71 от Н.К. и лишаване от права по чл. 28 от същия Н.К. за срок от 23 години. Наложена му е конфискация в размер на 1/2 част (**NB** от нулата!)

В Пазарджишкия затвор е от 6.III.1954 г. Очертава се като недисциплиниран затворник. Има крайно лошо държание. Не взема участие в политико-просветната работа. На общи събрания прави провокационни изказвания, тропя с крака с цел да разлага дисциплината на събранията. Също така е напускарал същите най-демонстративно като подканя и други затворници да ги напускат.

Води разложителна работа сред своите колеги да не участват в политико-просветната работа. Казва също, че на него не му е необходима большевишка пропаганда. За тези му неговии изказвания и нарушения, същият е наказван няколко пъти с карцер, а също така без колети и без свиждане.

По убеждения същият е анархист. Родителите му изпращат достатъчно храна и пари с които поддържа доста затворници, с което допринася уважение от тяхна страна към него. Същият няма помиловка. Има крайно лошо отношение към надзорно-строевия персонал и управата на затвора. Не подлежи на никакво превъзпитание – видно от посещенията на неговите родители, които винаги при свиждане му дават съвети да изпълнява правилника и взема участие в кръжоците, но той и с тях се държи много лошо като им казва, че ако продължават още веднъж да му дават съвети в тази насока, той не иска да прави свиждане с тях. За тази му дейност, същият е **уединен в специална килия** с други затворници.

Баща му на Константинов по професия е лекар. Същият е въдворяван в ТВО, с. Белене.

10.X.1956 г. , Пазарджик

Началник (Ташо Карамитев) Зам.-началник (Никола Аврамов)

Кратки БЕЛЕЖКИ: Критиката на марксистко-ленинската теория и на практиката `и в нейния неосталинистки вариант, която аз и други правихме по време на общите събрания на затворниците от всички етажи и отделения (заедно с криминалните), се схващаше от копоите като **ПРОВОКАЦИЯ** (навярно към техния неизлечим сталинизъм и отношение към жертвите им, което у повечето от тях си остана непроменено до последния им рейс с катафалката).

Демонстративните напускания на тези „общии събрания“ ставаха, когато администрацията на затворите ни провокираше с подобрите теми и лектори, след което използваше възраженията и полемичните изказвания, за да ни наказва. Тоест, тя нуждаше от една „политикопросветна работа“, при която „питомците“ се съгласяват с нея или... мълчат като риби.

Що за идиотизъм е да искаш от човек, който има разбирания и идеали различни от твоите, и дори противоположни... „да се превъзпита“?

Само негодяи, които казваха „У нас е и ножа, и хляба!“, можеха да мислят, че когато разделиш храната си с тия, които гладуват или получават много по-малко, го правиш, за да купиш уважението им!

Отношението към „надзорно-строевия персонал“ и „управата на затвора“ беше „адекватно“ на тяхното. Защото, как можеш да се държиш с джандарин, комуто казвайки, че са ни набутали по 6–7 души в килия, по-малка от свински бокс, той ти отговаря: „*Да, ама свинята е свободна!*“

Предполагам, че след тези бележки, за всеки ще е станало ясно, защо ни наказваха жестоко, безмилостно и смазващо. И защо ние нямахме друг избор, освен съпротивата. Само не зная, дали днешното бизнес- и чалга-поколение ще разбере ЗАЩО УСТОЯХМЕ на всичко и въпреки всичко?

Глава XLVIII

В КИЛИЯ №65 (1)

НА НОВОТО НАКАЗАТЕЛНО НА III ЕТАЖ, ЮЖНО КРИЛО

УНГАРСКАТА РЕВОЛЮЦИЯ

Когато приключи „аудиенцията“ при Ташо, ни наредиха да си съберем чергите, да излезем на „колелото“ на първия етаж, което всъщност беше квадратно, и да чакаме. Докато разсъждавахме дали няма да ни изпратят в друг затвор, започнаха да извикват поименно и останалите от заповедта, които не бяха от нашата четворка. Един по един към нас се присъединиха бай Иван Костов, Желю Динев, Иван Неврокопски, Васил Йоцов, Киро Плашенков, Димитър Серафимов, Христо Бъчев и Борис Струнджев. Когато из „Зад завесата“ излезе и последният, главния надзирател Спасов прочете заповедта с която ни наказваха. Ташо нареждаше: „*на основание на **точка 3** от вътрешния правилник, да уединят и лишат от кино, събрания, театър, вестници, литература, и общо каре дванадесетте, заради крайно непристойното им държане и категоричен отказ да участват в културнопросветните форми...* (NB последното беше вярно само за четирима ни – Илия, Стефан, Петко и аз) *въпреки неколнократните предупреждения и лични събеседвания*“.

След това, Спасов ни поведе нагоре по стълбите към третия етаж. С тукашния надзирател ни въведоха в отделението за болни, в южното крило, където „в наша чест“, бяха опразнили първите три килии от дясната страна. Настаниха ни по шест човека. В първата килия №64 бяха бай Иван Костов, Васил Иванов Йоцов, Илия Минев, Петко Чолаков, Христо Бъчев и Стефан Лудев. В съседната 65-а, по реда на извикването ни от Спасов бяхме Желю Динев, Иван Неврокопски, Киро Плашенков, аз, Димитър Серафимов и Борис Струнджев. В този ред застлахме чергите и завивките си в килията.

В следващата килия №66 бяха наказаните с отделна заповед от други отделения. Искрено се надявах да видя някой от нашите приятели, но уви – от „съседите“ познавах само Михаил Петков от Белене, когото бяха вдигнали за плевенския затвор още през януари 1954 г. Тримата земеделци Христо Неврокопски, Иван Колев и Иван Драголов, както разбрах бяха от хората на бай Иван Костов. С тях имаше и още двама, чиито имена не си спомням.

Болните отвън имаха същия режим, като този „Зад завесата“ след „либерализацията“ – сутрин и вечер по два часа за клозет и преди обяд – час и половина на каре. На тях им беше забранено да общуват с нас като с прокажени и когато излизаха за разходка, минаваха в индийска нишка край насрещната редица килии. Това ни позволяваше да ги огледаме през дупчиците на шпионките. Повечето бяха на преклонна възраст, сред които разпознах само стария анархосиндикалист бай Васил Бояджиев и Митрушинов. Между по-младите земеделци беше и болният от туберкулоза Боян Марков. От заслепените заповеди те вече знаеха кои са уединените и скоро научиха кой в коя килия е. Това стана при нашето пускане на тоалет, което първоначално беше покилийно, и от тези, които миеха коридорите вечер. За мое учудване, най-голяма готовност за разговори с нас прояви душевноболният бай Васил. С него и с другите се разбрахме да оставят прочетени вестници и парчета от тях в коша за боклуци и „тоалетна хартия“ в клозета. Така си гарантирахме получаването на новини, макар и с ден закъснение.

Благодарение на Митко Серафимов, който беше участвал във Втората световна война като свързочник, научихме и морзовата азбука с чиято помощ можахме да „кореспондираме“ между съседни килии, а впоследствие и по-далеч – с другите затворници от отделението, особено нощем, чукайки по външните стени на килиите. Условно точката съобщавахме с един удар, а тирето – с два бързи, последователни. Макар че за подобни сношения се налагаха строги наказания, включително и карцирания, скоро повечето от нас станаха истински виртуози на морза. По обратната връзка, пак чрез клозета, разпространихме листчета, върху които беше изписана азбуката:

А = . . / Б = - . . . / В = . - - / Г = - - . / Д = - . . / Е = . / Ж = . . . - /

З = - - . . / И = . . / Й = . - - - / К = - . - / Л = . - . . / М = - - / Н = - . /

О = - - - - / П = . - - . / Р = . - . / С = . . . / Т = - - / У = . . - / Ф = ... /

X = ... / Ц = - . . . / Ч = - - - . / Ш = - - - - / Щ = - - . - /

Ъ = - . . . - / Ъ = - . . - - / Ю = . . - - / Я = . . . - /

С помощта на тази подготовка, ние бяхме в състояние да общуваме помежду си и с неизоланите затворници извън новото наказателно „отделение“, състоящо се засега само от нашите три килии. Установихме връзка, дори с приятелите от другите етажи, посредством чуване по тръбите на парната инсталация, което се чуваше най-отчетливо в нощната тишина.

От новите ми съкилийници се бях сприятелил вече със Серафимов още когато бяхме заедно в килия №18, както и с Иван Спасов Неврокопски и Желю Динев. С Борис Струнджев се знаехме от Белене, но не бяхме близки. Неясно беше, защо с нас е уединен и радомирският шоп Киро от с. Дебели Лак, осъден с земеделска конспирация от трима души на 15 години затвор и самоопределил се на страната на фракцията на Държански. Поради издаденото от другарите му „свидетелство за честност и благонадеждност“, това щяхме да разберем 40 години по-късно... чак след отварянето на някои досиета.

В лагерите и затворите, бидейки последователни на идеите си за солидарност и взаимопомощ, анархистите бяха въвели кооперацията в храненето върху почти комунистически принципи, коригирани от затворническите условия. В смисъл – всеки предоставяше получените отвън храни, плодове и средства за общо ползване като разпределянето се извършваше по равно или... „според нуждите“. Не че действителните нужди можеха да бъдат удовлетворени в условията на затворническата мизерия, но болните, по-слабите и по-трудно понасящите глада, получаваха малко повече от другите. Това се оказа от изключително значение за спасяването на мнозина, които сигурно не биха оцелели без стриктното, за да не кажа, поради изтърканата от употреба дума, желязно прилагане на този принцип. С кооперацията, която макар и за малко бях видял на Белене, нашите приятели влияеха и на останалите затворници.

Към идеите и принципите, при мен се прибавяше и обстоятелството, че имах една от най-добрите издръжки в затвора, благодарение на родителските грижи. Беше немислимо, и то в режимно отделение, да консумирам сам полученото. Затова, почти от само себе си, още в началото след настаняването ни в 65-а килия, започнахме да се храним заедно със земеделците. Дватамата легионери, които също имаха прилична поддръжка, не проявиха особено желание да се присъединят към спонтанно възникналата инициатива и се хранеха отделно от нас. Предполагам, че това не беше резултат на саможивост или егоизъм, а по-скоро, поради идейните различия и вражди, които земеделци и легионери не скриваха в отношенията си. Те се разглеждаха едни други като конкуренти за властта „в утрешния ден“. Към това се прибавяше различното им отношение към царския режим на който първите бяха жертви, а вторите – апологети. На моменти взаимната им омраза вземаше връх и се е стигало до грозни картини като големите побоища през пролетта на 1954 г. в Белене след моето заминаване от там. Този род „класова борба“ ми изглеждаше подозрителна и мнозина допускаха, че за такова екстремно изостряне на отно-

шенията, съществена роля играеха агент-провокаторите във всеки лагер, които ДС поддържаше, подстрекаваше и ръководеше „планово“.

Скоро обаче в нашата кооперация настъпиха смущения, които сигурно щяха да доведат до разпадането ѝ. Сутрин ние закусвахме още в тъмното, защото глада или лакомията стържеха стомаха на Желю. Въпреки младостта си – по това време той беше в Ботевата възраст, на 28 години – талията му нямаше нормални размери и в това направление те си съперничеха с бай Ангел. Спазвайки йерархическия принцип, като всепризнат земсистки вожд, той получаваше част от храната на другарите си, които бдяха над скъпоценното му здраве. Разглезен от тия им „грижи“, той си мислеше, че има право на тях и в наказателното отделение. Една ранна утрин, когато току що беше нарязана една от 300-грамовите дажби хляб за всеки от четиримата „съкооператори“ и си мажехме филийките с мас и халва от бурканчето, след като изядох една малка филийка на мен ми се поиска още една. В тъмното, установих, че хляба беше свършил, което ме учуди. От половин затворнически хляб, нарязан напреко се получаваха по 8 филийки и един крайшник. Не разбирах как е възможно те да изчезнат за по-малко от 5 минути. Търсейки ги в тъмното, ръката ми напипа откъм страната на Желю една, но тя беше намазана. После намех... втора, трета... Явно нашият човек се беше „запасил“. Това вече ми дойде много и когато излязохме на каре му направих остра бележка. Той ми обясни, че страдал от разширен стомах и изпитвал неудържима нужда да напълни големия си търбух.

Разпада на кооперацията ни стана по един естествен начин, когато джандарите започнаха системни, в повечето случаи безпричинни наказания. Така те ни лишиха от правото да получаваме колети отвън и да ползваме затворническата лафка с полагаемите ни се суми, които близките ни изпращаха според възможностите си. Засилвайки максимално „революционната си бдителност“, тъмничарите прекъснаха и всяка помощ с храни от страна на колегите ни които бяха на свободен режим. По тоя начин, ние се оказахме напълно „изравнени“ в глада и от кооперацията ни остана като символ само общото сядане на обед и вечеря по турски, върху застлания с черги под на килията, а иначе всеки си изяждаше самостоятелно постната чорба, калкулирана върху бюджета от 26 стотинки „на глава от населението“ в неработещите затвори. С нея „народната власт“ и администрацията на отдел „Затвори“ угояваха ежедневно „народните врагове“.

Докато уреждахме битовите детайли на съвместния ни живот, от оставяните в клозета парчета вестници и от разговорите с миячите през вратите научихме, че в Унгария е избухнало въстание. Най-после се случи това, което бях пропагандирал постоянно, което очаквах толкова дълго и предсказвах неведнъж, и не само в „тайното“ писмо, което Петко Толев изнесе, заковано в тока на обувката си. Най-после, РЕВОЛЮЦИЯТА бе излязла от сферата на теоретизирането и килийните диспути и стана факт. Всеки ден от парчетата нарязани вестници, които изравяхме от коша в тоалетната, научавахме достатъчно, за да сглобим общата картина на това, което нарекоха с неутралното име „унгарски събития“.

За БКП и нейната диктатура, най-съществена част от която бяха „органиите“ и администрацията на затворите, те бяха „контрареволуция, извършена от реакционните сили около Католическата църква, начело с кардинал Миндсенти и остатъците от бившия режим на адмирал Хорти, подпомогнати от империалистите и реваншистите...“ Поне така пишеше в уводните статии на „Работническо дело“ и другите вестници. Иначе и властниците си даваха ясна сметка за характера на „събитията“. В увеличаващата се хартиена лавина от статии, коментари, реакции и съобщения на телеграфните агенции за „събитията“, през следващите десетина дни, които разтърсиха света на болшевиизма, се промъкнаха все повече факти, фрази и дори отделни думи, които позволяваха да се проумее безвъпросно ясно ставащото в Будапеща и другите унгарски градове в края на октомври и началото на ноември 1956 г.

Джандарите бяха обхванати от истинска паника, поради колебанията на Хрущовото ръководство, което изчакваше да узнае каква ще бъде позицията на въпросните империалисти и реваншисти, в случай, че се реши да окаже „братска помощ“ на изпадналите в беда свои унгарски слуги. Колебливостта му се засилваше и от угнетяващия го въпрос, дали новото ръководство, дошло на смяна на стария сталинист Матияш Ракоши, ще съумее да се справи с революционната ситуация, както това бе сторил Гомулка в Полша. В тая мъгла и надвисващи буреносни облаци, които не вещаеха нищо добро за държавно-капиталистическата класа и нейната диктатура, висшестоящите копои изчезнаха и предоставиха властта на надзирателите, които бяха не по-малко объркани. Възможността революционният пожар да обхване и другите „братски страни“ ги ужасяваше и те си затваряха очите пред всякакви нарушения на всички точки от „Правилника за вътрешния ред“. Ние се възползвахме от това и в следващите дни разполагахме вече с цялата достъпна в затворите преса, включително и тази на някои от западноевропейските компартии. Всеки четеше жадно, след което започваха тълкувания, разисквания и спорове, без всякаква сурдинка и предпазливост, които като че ли бяха станали свършено излишни. Струнджев и Серафимов се придържаха най-близо до официалната гледна точка, тълкувайки я в полза на легиона. Изваждането на преден план на хортистите и кардинала означаваше за тях, че „събитията“ не са нищо друго освен „национално въстание на унгарския народ“ против руския империализъм и местната колониална администрация, формирана от кадрите на унгарската компартия и реставрация на предвоенния режим. За моите съкооператори от БЗНС, особено след образуването на коалиционното правителство на Имре Наги в което като министри влязоха представители на забранените социалдемократическа партия и тази на дребните собственици, аналог на нашия БЗНС, „събитията“ бяха предвестник на възстановяване на демокрацията и парламентаризма.

Още преди да приключи всичко по печално известния начин със смазването на въстаналия народ от окупационните танкови армии, намиращи се на унгарска територия по силата на Варшавския пакт; Още докато посланикът на СССР по време на революцията и бъдещ шеф на КГБ и КПСС – Юрий Андропов баламосваше Имре Наги и министерския му съвет денем с пре-

говори, а нощем композираше новото „революционно работническо селско правителство“, съставено от унгарски „куизлинги“ (за председател на което беше назначен Янош Кадар, бивш министър на вътрешните работи до 1949 г., бивш обвиняем по процеса, чрез който обесиха „унгарския Трайчо Костов“ – Ласло Райк, бивш затворник на сталинските си „другари“ и настоящ министър в кабинета на предадения от него Наги), аз започнах да пиша „трактат“ по горещите следи на „събитията“. Корицата на тетрадката носеше маскировъчното и подвеждащо, но иначе оправдано от датата ѝ заглавие – „Великата Октомврийска Революция“. Брошурата ми се състоеше от пет части: ПРИЧИНИ, РАЗВИТИЕ, СЪЩНОСТ, РЕЗУЛТАТИ И ПОУКИ от Революцията, и надхвърли 150 страници. При по-сетнешните нови наказания и супер изолация тя бе иззета при обиските заедно с другите ми тетрадки. И никога повече не ми беше върната, макар че през 1997 г. „осигуриха достъп до досиетата“... (Прочее и до ден днешен, въпреки осемгодишните ми настоявания и процеси, не са ми разрешили да видя чекистките „разработки“ в затворите, към които навярно са включили и брошурата ми за Унгарската социална революция.) Затова, тук съм скицирал възможно най-кратко моята тогавашна „петоглава“ интерпретация на „унгарските събития“. Тя не се е променила и на йота от по-късните ми парижки проучвания, когато имах достъп абсолютно до всички източници и трудове, посветени на тази най-велика революция от втората половина на ХХ век, която затвърди окончателно моите оценки за характера на „социалистическото“ общество и за пътищата на неговото преодоляване.

„Събитията“ – според мен – представляваха най-успешната до сега работническа революция срещу държавния капитал и неговата диктатура. Основната причина за нея виждах в класовата борба между пролетариата и господстващата партийна, военно-полицейска и административна бюрокрация, или както я наричам – държавно-капиталистическа класа. Друга причина беше вътрешновидовата борба между фракциите или клановете на тази класа (ако използваме дарвиновата терминология). Третата е антиколониалната борба на източноевропейските народи срещу „съветската“ империя.

Революцията започна с една студентска манифестация на 23 октомври 1956 г., след което събитията поеха своя шеметен път. Опитите на унгарската ДС да спре революционната вълна с помощта на репресии, предизвика генерална стачка, която парализира цялата страна. Армията премина на страната на народа и отвори складовете си, за да го въоръжи. На 27 октомври червената армия извърши едно първо нахлуване, опитвайки се да спласи въстаниците. Вместо с цветя, тя беше посрещната с „коктейли молотов“, стрелба и протестни манифестации. Кремъл се видя принуден да даде заповед за изтегляне в покрайнините на красивата унгарска столица, защото бяха започнали побратимявания между въстаниците и руската армия, което заплашваше цялата империя с обгръщането ѝ от пламъците на революцията. Тези маневри вдъхнаха кураж у привържениците на съборената диктатура и те прибързано се върнаха към изпитаните терористически методи. Това само засили гневът на въстаналия народ, който се насочи срещу центровете на властта – партийния дом и участъците. При обсадата на първия, бяха разстреляни ня-

кои от укрилите се в него висши партийни функционери, макар че те напусаха своята крепост с бяло знаме в знак, че се предават. По улиците тълпата търсеше обутите в жълти обувки офицери на ДС и започна да ги беси по телеграфните стълбове. Казваха, че жертвите на това линчване били само 260. Изпълзналите се от него чекисти, избягаха в съседните Румъния, Югославия и Чехословакия, откъдето заговориха като „свидетели на ужасите и погромите, сътворени от побеснелите контрареволуционери“.

В хода на тези действия, въстаниците, предприеха ред инициативи в социалната и „политическата“ сфери, които говореха сами за себе си. Появиха се два вида работнически съвети: в предприятията – производствени съвети и в населените пунктове – териториални. Най-големият от последните беше Будапешенския работнически съвет. Производствените съвети, както сочеше името им, трябваше да организират и пуснат в ход икономическата машина на производството, а вторите – териториалните – да се превърнат в органи на самоуправлението, изземвайки всички функции на държавния апарат и на институциите и фактически изправяйки от съдържание държавата, вместо да чакат „отмирането“ и на... гръцките Календи. В това време, във висшите политически сфери на така озлобенията държава се разиграваше един безкраен кадрил на непрекъснато включване на нови министри от всички стари партии и разширяване на някогашната коалиция на Унгарския Патриотичен Фронт и изключване от правителството на старите просталински кадри. Всичко това едва ли имаше вече някакво значение, защото пълномощията на това правителство се свиваха все повече, никой не изпълняваше неговите наредби и скоро то щеше да представлява с`амо себе си, докато реалната сила все по-ясно преминаваше на страната на въоръжения и самоорганизиращ се унгарски народ.

Само че докато се разгъваха тия противоречиви процеси в унгарската революция, които бележеха мълниеносното редуване на нейните възходящи етапи (което в историята на революциите наричат ОЛЕВЯВАНЕ), господарите на империята и техните западни конкуренти започнаха да схващат все по-отчетливо смъртоносната опасност, която тази революция представляваше за едните и другите. Докато Москва извършваше подмяната на несигурните войскове единици с елитни части и азиатски сибирски дивизии, Англия и Франция извършиха най-голямата диверсия за отклоняване на вниманието на света в посока към Суецкия канал, който току що беше национализиран от Насър. Военните действия там не продължиха дълго, но се оказаха достатъчни, за да прикрият повторното нахлуване на руските танкове в Будапеща. Загълхналите в оръдейната стрелба викове на Имре Наги за помощ и за намеса на ООН, бяха посрещнати само с лицемерни протести и... панихиди. От цялото поведение на „Свободния свят“ в най-голямата досегашна криза на Московската империя, можеше да се заключи, че е сключен нов Свещен съюз между „Великите сили“ или нов таен „Комитет за ненамеса“, който развърза ръцете на удушвачите на унгарската Социална революция.

На 4 ноември Будапеща беше окупирана от Червената армия, под чиито ботуши изпълзяха новите слуги на Кремъл. Янош Кадар прочете своята декларация, докато танкистите и чекис-

тите довършваха последните гнезда на въоръжена съпротива. Новото правителство беше принудено да търпи още известно време стачките и работническите съвети, залъгвайки ги с преотстъпване на част от прерогативите си. Този измамен флирт с работническата класа трая, докато от пепелищата на разстреляния град възкръснаха разпадналите се репресивни „органи“ на диктатурата и компартията под ново име. Тогава започнаха арестите, процесите при закрити врата и разстрелите с куршум в тила. Като неми свидетели на тези „събития“ – разказваше един унгарски емигрант, завърнал се в Будапеща след 1989 г. – бяха останали само ДВЕ ГРОБИЩА в съседство едно до друго. Запустялото и буренясало гробище на безименните революционери и подредените по военному и грижливо поддържани гробове на палачите...

За същността на Унгарската революция, освен по създадените от работниците съвети, можеше да се съди и по два официални документа, които достигнаха до нас. Единият беше „Декларацията“ от 4 ноември 1956 г. на новото „раб.-селско правителство“ на Янош Кадар, когото само преди ден казионната преса клеймеше, наред с Наги, като „контрареволуционер и изменник на каузата на социализма“. В нея се прокарваха подчертани паралели между „събитията“ в Унгария и Кронщадския „анархистически метеж“ от 1921 г. по време на който работниците и матросите бяха издигнали лозунга „За съвети без болшевиките“ през „третия етап на Руската революция“. Не по-малко красноречива беше и оценката на Ги Молле за „събитията“ и интервенцията на „съветската“ армия. Секретарят на Френската социалистическа партия (**S.F.I.O.**) заяви, че Москва не е защитавала в Унгария никакъв имажинерен социализъм, а своите империалистически интереси и че нейната армия е потушила едно въстание на пролетариата, което има за свой прецедент Парижката Комуна от 1871 г.

РЕЗУЛТАТИТЕ И ПОУКИТЕ от тези събития също не получиха еднозначна оценка в нашите килийни дебати. Ненамесата на Запада подежда като шок на моите съкилийници, особено на земеделците, които вярваха безрезервно на „Свободния свят“ и обещаваия „Кръстоносен поход на Свободата“. Те считаха, че изпращането само на една рота американски парашутисти би спряла руската интервенция и не можеха да си обяснят защо президента Айзенхауер не издаде такава заповед. (Това за ротата сигурно беше вярно, но то не отчиташе опасността от превръщането на унгарското огнище във всеобщ революционен пожар.) „Колегите“ преценяваха потушаването на унгарското въстание, пред безучастните погледи на „съюзниците“, като катастрофа и предателство, докато то беше само избор на по-малката злина. Крахът на илюзорната вяра в похода на новите „кръстоносци“ ги доведе до заключението, че „божия гроб на свободата“ е изоставен, нашите народи са осъдени на робство и нищо не може да се стори срещу чугуненото „колело на историята“.

(От този момент отчаянието започна да овладява масата от затворниците, което предшестваще поголовната капитулация, настъпила през следващите години. Тези, които устояха и останаха верни на идеалите на своята младост през трите десетилетия, които ни делеяха от потъването на болшевизма в небитието, се брояха на пръсти. Почувстваха се изоставени окончателно,

мнозинството заключи, че диктатурата „на пролетариата“ ще трае поколения и че не им остава нищо друго, освен да помислят за груповото си или поединично спасение. Капитулантските настроения ускори масовото им „приобщаване“ към „народната власт“, чрез декларации в които оплюваха „подвелите ги водачи“ и обещаваха да се „включат с ентузиазъм в строителството на социализма“ или направо с декларации за... „секретно сътрудничество с органите“, т.е. за доносничество.)

Моите изводи бяха противоположни. Щом една студентска демонстрация, последвана от една генерална стачка и едно работническо въстание можаха за по-малко от 24 часа да ликвидират диктатурата и на нейно място да създадат Съвети за самоуправление и управление на производството, това означаваше че държавният капитализъм е узрял за Социалната революция.

Бях убеден, че щом революцията е възможна в една страна от колониалната периферия на империята, тя е възможна във всяка друга и в метрополията ѝ. За да се предотврати поражението на една локална революция, е необходимо да се работи с пропаганда и чрез акции на солидарност за верижното ѝ разпространение в другите колонии и в центъра на империята. За успешното изпълнение на тия задачи, освен спонтанността, беше необходимо създаването в предреволюционния период на революционна организация. В условията на диктатура, на свръхполицийщина и тотална мрежа от доносници, такава организация е мислима само като нелегална, устояваща срещу предателствата и ударите, които ще ѝ нанасят шпицкомандите на режима. Въпреки тях, тя трябва да може да се самовъзпроизвежда. За да се минимизира опасността от провали, нейната структура трябва да наподобява мрежа от съюзени „многогълници“ или ядра от революционери, връзките между които се осъществяват от най-опитните и устойчиви конспиратори. Както се вижда, аз отново се връщах към моята някогашна организационна идея, която сега сред основните задачи в предреволюционния и революционен период, виждах елиминирането или ако трябва да използвам езоповия език на копоите „неутрализирането“ на щатните или нещатни доносници, провокатори и предатели, възстановяване на разрушените „многогълници“ и разширяването или свиването им, съобразно текущите нужди на революционната борба.

В революционния период, считах, тя трябва да е в състояние да се ориентира бързо в обстановката, да определи най-важните задачи на момента и да увлече или въввлече масите в изпълнението им.

Ако, въпреки всичко, революцията претърпи поражение, организацията трябва да го превърне в пирова победа за диктатурата или за войските, които ще ѝ окажат помощ, съобразно клаузите на Варшавския пакт или двустранните договори и спогодби. КАК? – това подлежеше на обсъждане.

Когато дадох на бай Иван да прочете написаното, срещнах в погледа му одобрение, но ми каза, че най-труден за разрешение въпрос, си остава организационният, който далеч не беше само технически. От най-голямо значение, считаше той, са хората, които биха се нагърбили с него и които трябва да са свършено наясно с какъв противник си имат работа...

На Христо Бъчев не дадох последната част, защото ценях ума му, но се съмнявах в устойчивостта му. Когато прочете моя „трактат“ и ми го върна, той каза заядливо, че това са удари с ленинските камъни по сталинските глави. Не исках да влизам в спор по последното, защото считах, че въпреки огромната му ерудиция, няма необходимата подготовка за подобен диспут. Мишо Петков получи само първите три глави и единствената му забележка беше, че приживе на Йосиф Джугашвили, подобни революции и дори само протестни демонстрации били невъзможни.

Попитах го вярвал ли е в... безсмъртието на тирана?

– Защо ми задаваш такъв въпрос – ме попита младият тогава социалдемократ.

– Защото – отговорих, – ако само Сталин беше проблема, тогава всичко би било безкрайно по-лесно. Нали знаеш, че не друг, а самият той казвал: „Няма човек, няма проблем!“

След като революцията беше смазана, „нашите“ началства отново се върнаха. Изживеният страх се беше превърнал в още по-силна озлобеност и настървеност. Приличаха на оси от ритнатото гнездо. Един ден Ташо посети килиите ни, навярно с желание да провери настроенятия ни. Заговори най-близкостоящия до него Струнджев, който се оплака от режима, на който сме подложени, и от отношенията на надзирателския персонал и „кофтитата“. Ташо му отговори, че при определени обстоятелства диктатурата на пролетариата ставала чужда на всякаква дребно-буржоазна сантименталност и може да прибегне до крайни мерки срещу народните врагове.

– Така че – заключи управителят на „Касапница Ташо Карамитев“, както сполучливо Борис Струнджев беше кръстил пазарджишкия затвор, – бъдете благодарни и за това, че сме ви оставили възможността да замърсявате въздуха в Народната ни република.

Не се съдържах и му казах, че би било добре ако такива „пролетарски диктатори“ като него проявяха тази си смелост не срещу вързани хора, а например срещу въстаниците в Унгария.

Като ужилен Ташо ме запитва откъде знам какво е станало в Унгарската народна република, след като са ни забранени вестниците? Отвърнах му:

– Стъпките на Историята се чуват и без вестници.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Предизвестеното уединение в „Характеристиката“ от 10.X.1956 г. е **оформено на 17.X.1956 г.** с наказателна заповед за УЕДИНЕНИЕ на 12 човека:

ПАЗАРДЖИШКИ ЗАТВОР

ЗАПОВЕД

Гр. Пазарджик 17.X.1956 г.

На основание писмо №IV–11576–5370 от 12.X.1956 г. наказвам с уединяване в отделни килии за шест месеца затворниците:

***Борис Стоянов Струнджев, Васил Иванов Костов Йоцов, Иван Спасов Неврокопски, Желю Динев Желев, Кирил Райчев Плашенкьов, Илия Стоянов Минев, Стефан Иванов Лудев, Петко Иванов Чолаков, Христо Стефанов Бъчев, Димитър Александров Серафимов, Иван Христов Костов Ваклинов, Георги Константинов Георгиев,** които да бъдат лишени от кино, театър, събрания, вестници, литература и общо каре затова, че **същите са много зловни**, имат крайно непристойно държание на събрания и за категоричен отказ да участват в културнопросветните форми. Тези прояви, системно допускани от горните затворници са в разрез с точка 3 от вътрешния правилник и въпреки неколкочратните предупреждения и лични събеседвания продължават да нарушават правилника.*

Началник:

Капитан Карамитев

Със ЗАПОВЕД №142 от 12.XI.1956 г., на основание чл. 54 от правилника за затворите и рапорт на надзирателя Цветан Гушков са наказани от Ташо Карамитев затворниците: ГКГ и Димитър Александров Серафимов с лишаване от 2 (две) свиждания, затова че **на 4.XI.1956 г. са допуснали разпавии с викача (кофтито) и му нанесли оскърбление...**

Глава XLIX

В НОВОТО НАКАЗАТЕЛНО НА III ЕТАЖ, ЮЖНО КРИЛО

РАЗКАЗИ ЗА РОДОВИ И ДРУГИ ИСТОРИИ

В КИЛИЯ №65 (2) от 1 декември 1956 до 15 април 1957 г.

В резултат на схватки като последната с Ташо и с посещаващите ни копои от отдел „Затвори“, които идваха в наказателното отделение като в зоологическа градина, заваляха безброй наказателни заповеди. Наказваха ни безразборно, за всевъзможни реални или имагинерни провинения. За отбелязване е, че началника само ги разписваше, а заповедите се издаваха на основание „рапортите“, както наричаха надзирателските доноси. Нито една от тези заповеди не беше мотивирана със съдържанието на споровете, които водехме с чекистите и заради които най-вече ни наказваха. Когато стана възможно да надзърнем в затворническите си досиета, в тях нямаше нито една заповед в която да са отразени тези ни спорове или „разговори“ с аташираните към затворите ДС-режимни офицери и инспектори.

Например, в моите характеристики и заповеди пишеше, че съм се държал непристойно и дръзко с администрацията или съм нарушавал системно някаква точка от правилника за „вътрешния ред“. Навярно, „йерархията“ е изисквала от низшестоящите копои да заличат всякакви следи от нашите идейни позиции и цели в борбата ни с диктатурата. Ако случайно някои разговори са били резюмирани и записани, те трябва да се потърсят в така нар. вътрешни разработки срещу „отличилите се“ със словата и поведението си затворници, сред които имах честта да бъда.

Чрез режима на изолация жандармите на Сигуранцата се стараеха да създадат АД ВЪВ АДА – с всички средства. Като се започне с глада, карциранията и лишаването ни от мизерните „права“, служещи като примамка за огъващите се и склонни към компромиси затворници и се свърши с подбора при комплектоване на килийните състави. Критериите бяха различни. Обикновено в една единичка събираха по 6–7–8 човека с антагонистична политическа и идейна ориентация. Като се прибавят към това изолацията, монотонността на дните, които си приличаха и свиването на съзнанието, поради лишаването ни от нови впечатления, а също и разликите в интересите, характерите и темпераментите, понякога се стигаше до конфликти, изнервяне и дори до взаимна непоносимост. Такива бяха някои от целите, които затворническата администрация преследваше с принудително наложеното ни съжителстване в свръхзатвореното общество на наказателните отделения в които затворниците живееха при напълно аномални условия. Наказателният режим се утежняваше допълнително от провокаторите и „камерниците“, с които копоите „обзавеждаха“ даже изолационните килии.

За да се противопоставим на разложителните и унищожителни „планове“, бяхме създали неписан етичен кодекс, колегиална солидарност и отбягване на спорове помежду ни на теми по които никакъв „консенсус“ не бе възможен. Аз намирах тия спорове помежду ни, в изолационните килии безсмислени и дори вредни. Те можеха да ни доведат до състояние на скорпиони, затворени в буркан. Освен това, от край време имах отрицателно отношение към „вербуването“ на други за каузата на свободата. Навън никога не предложих никому да ме следва. Само анализирах фактите и събитията, поставях диагнози, правех прогнози и посочвах средствата за третиране на болното общество като оставях всеки да направи свободно своя избор.

В затвора също виждах във „вербуването“, което някои търсеци клиента политици практикуваха, някаква смесица между полицейщината и сутеньорството и намирах тоя „занаят“ оскърбителен за „обектите“. Считам, считам и сега, че всеки, който има средни умствени възможности и обикновена човешка нравственост, който търси решение на социалните въпроси, е в състояние да разбере, да се самообразова, посредством книгите, общуването с другите и най-вече подпомогнат от великия учител – Живота, да се ориентира и избере своето поприще и идеал в него. Тези, които търсеха дивиденди от избора на позиция, не ме интересуваха. Защото, от егоизма и стремежа към облагодетелстване, от решението на личните и семейни проблеми за сметка на ближния, до целувката на Юда – има само една крачка.

А и практически беше нелепо да се мисли, че някой от нас може да бъде „проагитиран“ и спечелен за друга кауза. Защото не трябва да се забравя, че независимо от степента на убедителност и аргументираност с които излагахме възгледите и тезите си, всеки от дванадесетте беше вече напълно оформена и завършена личност. (Изключение правеха събития от рода на Унгарската революция, които не можеха да бъдат отминати с мълчание и без обмен на мисли, без дискусии и дори ожесточени разногласия и диспути. Но великите революции не настъпват всеки ден.) И понеже човек е „обществено животно“ и се нуждае от общуване и споделяне, особено когато са му отнели всичко друго, забранили да чете книги и вестници, да слуша музика, да се запознава с великите произведения на другите изкуства и не са му оставили нищо, ние си разказвахме или слушахме истории и случки от живота ни преди затвора. Може би, поради характеристиките, откритостта или нежелание други да надничат в личния и интимен живот, в килията бяхме разделени на разказвачи и слушатели. В първата група беше Димитър Серафимов. Роден в Княжево през 1921 г., той произлизаше от патриотарски род – чичо му, генерал Развигоров, след девети се укривал под монашеско расо в един манастир, докато го предали и ликвидирали. Самият той като легионер, бил задържан веднага след установяването на ОФ-власт и изпратен в „Дома на слепите“, превърнат в затвор за хората на бившия режим. (И не само за тях, защото както споменах, в тяхната компания бяха попаднали и анархисти като бай Васил Народа, току що освободен от Скопския затвор.) Митко Серафимов не беше изгубил чувството си за хумор и ни разказваше за някои случки от тези страшни дни на произвол на банди от ексекютори в които мнозина бяха намерили смъртта си по бързата процедура – безгласно и на тъмно.

Една вечер, някакъв партизанин (приел да стане „след победата“ джандарин, охраняващ затвора, защото е нямало кой да му обясни, че това е служба за роби, а не за свободни люде) ми надал на инспекция. Бил преоблечен като лекар в бяла престилка, придружен от помощника си „фелдшер“, който носил табличка с прегради за различните лекарства. Попитал арестантите имат ли някакви оплаквания и когато един бивш депутат от преддеветосептемврийския безпартиен „парламент“ му казал, че страда от силно главоболие, „Докторът“ наредил на „фелдшера“ да му даде „прах №6“. Последният подал предписаното лекарство – едно обвито в хартия прахче по някогашния маниер, когато аптекарите сами приготвяваха и опаковаха своите илачи.

Когато депутатът го разгънал, видял, че то било само сгъната хартийка и съобщил на „лекаря“, че вътре няма нищо. Последният му отвърнал:

– Ами няма. Откъде да има, вашта мама, като изядохте всичко...

Серафимов беше участвал във втората фаза на войната, наречена по съветски образец Отечественна. Той се връщаше често към този период от своя живот и ни разказваше за преживелиците си през него. Краят на Втората световна война го бе заварил в Унгария, където сколасал да се ожени за тамошно момиче. То се съгласило да го придружи в обратния му път до България. От тоя брак имаше дъщеричка, която току що беше тръгнала на училище. Само че след двадесетгодишната присъда, жена му побързала да се разведе и си замине с детето обратно за там, откъдето дошла. Революцията в Унгария го безпокоеше за съдбата на детето, но общо взето той понасяше мъжествено раздялата и нито веднъж не показва сантиментална слабост. Даже беше придобил известно цинично отношение към любовта и сексуалния живот, но не се впускаше в разкази за подвизите си на това поле. Мисля, че беше абсолютно честен човек, надраснал себичността и тесногърдието с което се отличаваха мнозина от съмишлениците му. Разказваше ни и за преживяното в предишния си живот като чиновник, прекъснат от ареста на дошлия от Турция емигрант – Тодор Христов, комуто дал убежище, за което го бяха осъдили.

Иван Неврокопски беше в известен смисъл негова противоположност. Беше сантиментален и пристрастен към живота. Той ни разказваше подробности за своята първа любов – Ана, пееше шлагери в които присъстваше някоя нейна съименница или декламираше подходящи стихотворения от нашата и чужда любовна лирика. Понеже и неговата любима се беше омъжила след като го бяха осъдили на 15 години с още петнадесетина земеделци, той често пееше „Бели ружи“, в която песен се разказваше как ги видял като минал под прозореца на своята мила, която се женила и църковните камбани що биели, му се счували като на умряло („звън камбани тъжно бият, днес се жени моя драга“) и повече не щял да мине от тамо, за да ги не гледа (розите или ружите). Иванич, както му казвах, пееше тая и други песни като „Тужная неделя“ на сръбски. Беше ги научил от бай Иван Костов, чиято първа част от първата му емиграция бе преминала в Югославия. От него беше научил и ни рецитираше и поемата на Велемир Раич „В самия ден на венчавката“, която също беше с подобен сюжет. Иван се вживяваше и прочувствено ни декламираше: „Ти си **сада** Жена, Просто да ти буде, моя любов жива...“, т.е. любимата му **вече** е станала жена (на друг), но той ѝ прощава и ще я обича до смъртта си...

От това време и по-сетнешното ни съжителство на Белене, остана приятелството ми със Серафимов и Иван Неврокопски, особено с последния, което продължи и навън. Нали сме земяци от Македония, лека му пръст.

Борис Струнджев беше по-мълчалив с някакво едва забелязващо се скръбно изражение върху едрото му лице с фини черти и леко гърбав нос. Само рядко върху него се изписваше гняв и тия резки смени ме затрудняваха къде да го поставя в опростеното класиране към което

се придържах, делейки хората на мъченици и палачи. По времето в което съжителствахме в наказателната килия, макар и материалист във философско отношение, аз още не си давах сметка до каква степен поведението на човека се определя от преживяното от него. Борис беше тогава 40-годишен, прекарал три години в смъртна килия с другарите си от Втория легионерски център. Никога не влизаше в спорове със съкилийниците си, имаше безупречно държание и тънко чувство за хумор. Изглеждаше непоколебимо твърд и искрено съжалявах, когато съвсем наскоро разбрах, че копоите са сломили и него преди смъртта му.

Аз също принадлежах към групата на разказвачите и не чаках дълго да ме канят. Най-често им разказвах за двата рода – бащиния и майчиния ми от чиято история, ако някой имаше писателски дар можеше да създаде повече романи отколкото е написал Зола за своите Ругон-Макарови. Първият беше чорбаджийския род – на Чорбаджигошевите. Негов родоначалник е прапрадядо ми Гоше, чието име през поколение носеха първородните от третото и петото, т.е. на дядо ми и моето поколение. Аз също бях кръстен с това родово име. Синът на Чорбаджи Гоше беше чорбаджи Коте. Тате носеше неговото име – Константин.

Чорбаджи Коте с двамата си синове – дядо ми Георги и брат му Станислав, били осъдени по на 101 години, каквато била доживотната присъда в Империята на султаните. Турският съд ги осъдил за това, че дигнали ръка срещу Падишаха Абдул Хамид или „Кървавия султан“ – и ги изпратил в солунския затвор Беаз Куле (Бялата Кула, край която се снимах при завръщането ми от изгнание през май 1991 г.). Тате разказваше, как майка им ги водила там на свиждане. По това време то траяло от сутринта до привечер, когато заптиетата трябвало да приберат враговете на царщината по килиите. Свиждането ставало в двора на затвора, където близките на затворниците постилали черги и слагали общи софри. Тате, тогава 6–7-годишно дете, запомнил и ни разказваше за един поп, който седял, опрял гръб на едно от дърветата в затворническия двор и гледал с невидящ взор към небето. Той се приближил плахо до него и го запитал защо се е умислил. Попът се сепнал, после се позасмял и казал на състрадателното момче:

– Чедо, и аз като баща ти и дядо ти, съм осъден на 101 година и си мисля:

стоте години лесно ще минат, ама тая едната не знам как ще я изкарам...

Там, в зандана, може би щели да изгният кокалите им и да се затрие родът ни още тогава, ако не дошъл Младотурския преврат през 1908 г. и заедно с него амнистията. Освободили ги, но по пътя за Горна Джумая сърцето на Чорбаджи Коте, който бил на възраст (към 70-те), не издържало и той се преселил в другия по-добър свят. Та като си спомняше тате за това целодневно свиждане и софрата в двора на Беаз Куле, псуваше султана за дето си дал властта, та оставил нашите отечествени пандури да намалят свижданията по на 10 минути и то когато не са ни лишили и от тях...

Дядо ми Георги, който учил в Солунската гимназия от където си беше довел за жена едно гръцко момиче – баба ми Елена, продължил и след затвора връзките си с ВМРО и превърнал Чорбаджигошевата къща във „Вароша“ – стария град в Горна Джумая, където и аз съм се родил – в нещо като „конак“ за комитите. За известно време Сандански криел там златото, което получил от американското правителство срещу освобождаването на своята заложница -мис Стоун и нейната бременна българска придружителка. Там, в салона на втория етаж под грамадния червен абажур с ресни, ставали заседанията на ръководителите на ВМРО и на прага на къщата бил застрелян и Алеко „Паша“, когото обвинявали за убийството на Годор Александров. Помалкият син на чорбаджи Коте след като си излязъл от солунския затвор вместо с революционна дейност, се заел с търговия на тютюни и в скоро време натрупал огромно богатство. Бил по ориенталски разточителен, проигравал солидни суми в европейските хазартни домове или му правело удоволствие да раздава с двете си шепи бакшиши на строения в шпалир и кланящ му се като на арабски шейх хотелиерски персонал. Тате, който имаше анархистическа закуска от ученическите години не го обичаше особено, макар че чичо му Слав`е ги беше изд`ържал с по-големия му брат – чичо ми Перикъл – по време на студентстването им след Първата световна война в Германия, а жена му – тета Еленка Славева ми беше кръстница. Голямата дъщеря на Станислав Константинов – Генчето, се беше оженила за сина на Александър Малинов – Павлуша и Борис III кумувал на сватбата им. Като собственик на тютюневата фирма „Ориент Табако“, чичо Слав`е бил един от финансовите стълбове на демократическата партия. Големият брат на баща ми – Перикъл, след като завършил търговската академия във Виена, започнал работа при чичо Слав`е като тютюнев експерт в „Ориент Табако“. По-късно работил в същия бранш за своя сметка като имал за съдружник германския тютюнетърговец Георг Бухнер, който след 9-и избягал в Измир като оставил у чичо ми на съхранение злато, акции от Суецкия канал и други скъпоценности за над 600 милиона райхсмарки. Според уговорката, чичо Перикъл трябвало малко по-късно също да замине за Турция, където да продължат търговията си. Само че го издали, конфискували залогът, който като германска собственост, трябвало да бъде предаден на руските „освободители“. Бухнер бил обявен за резидент на германското разузнаване в България (което не е изключено), а чичо ми бил задържан и осъден доживот от Кърджалийския съд (защото там било седалището на фирмата им). От затвора той си излезе през есента на 1951 година, когато кешишите ме мотаеха около Духовната академия, чийто студент по богословие така и не станах. На свобода, той реши да продаде просторния си софийски апартамент, за да заминат със стринка ми Лили в провинцията. Продажбата бе осъществена, но съвсем наскоро след това бе извършена обмяна на парите. От получените за апартамента милиони му останала една сума с която едва успя да купи само една кола и два бивола. С тях той работеше до пенсионна възраст в Кърджали като каруцар. Дядо ми Георги почина на Великден през 1948 г., което му спести да види и втория си син – баща ми – също зад решетките. Аз бях от петата генерация затворници в нашия род по бащина линия...

Родът на мама по баща беше от Сливен, а по майка от Оряхово на Дунава. Дядо ми Александър водил корена си от сестрата на Хаджи Димитър. И той като дядо Георги е роден в същата година, в която загиват Хаджията и Караджата – 1868 г. След завършване на гимназия отишъл да учи медицина в Русия, но стигнал едва трети курс, той се завръща в София и влиза в партията на Стефан Стамболов. Последният го назначил за секретар на вътрешното министерство и когато изпадналият в немилост патрон бил заклан, дядо Александър е принуден да се спасява с бягство. Каналът бил през Оряхово, където отседнал у дома на свой съпартиец, баща на бъдещата ми баба Евдокия, която била тогава 15-годишна. Остригал мустаците и брадата, дегириран, с фалшив паспорт той прехвърлил Дунава и се озовал в Швейцария. След три години, правителството на Константин Стоилов дало амнистия и Александър Пенков се завърнал в България по същия път. Тогава баба ми била вече на 18 години и той се оженил за нея, от който брак се родили в Оряхово двамата ми вуйчовци – Тодор и Любен. Когато на власт дошъл новия стамболовистки кабинет на Димитър Петков – Чолака, дядо заминал за Пловдив, където бил назначен за секретар на общината. Затова майка ми е родена в „столицата на Южна България“. След убийството и на втория му патрон, дядо ми се отказал от политиката, чиито нрави намилрал прекалено канибалски, а той бил бохем. Обичал хапването, компаниите, артистите и особено артистките. Имал около себе си кръг от интересни хора, сред които бил и бъдещият екзарх Стефан, тогава учител, комуто дядо Александър предсказал бляскаво бъдеще. Той не мирясал докато не изгуляли сестрата на баба ми – ханът и имотите на баща `и – дядо Лило, след което се преместили в София, където работил в застрахователната компания „Балкан“. Вместо пенсия, получава инсулт, който го приковава на легло. От това време имам един откъслечен спомен, може би втория или третия. В паметта ми е останала следната картина: дядо ми лежи на одъра в кухнята парализиран. Аз съм се качил на стол и се мокря на чешмата. Същевременно го пръскам с вода и понеже не може да стане и да ме нашляпа, вика на майка ми:

– Радке, ма, ела си го вземи туй македонското говедце...

Умира на 59 години, без да е заработил за пенсия, поради което баба ми Дуца го кълнеше: „Да му се не стопат кокалите, дете ме остави без лев!“ Клетвите `и го стигнаха по време на американските бомбардировки през Втората световна война. Една голяма бомба паднала право в... гроба и от костите му не намерили нищо. Неговият син и мой вуйчо Тошо казваше, че това станало така, защото духът му не искал да се помири с гробовното спокойствие...

За някои фигури от следващата генерация на смесилите се два рода, обещавах на съкилийниците си, да им разкажа друг път.

Така сред наказания, с които джандарите се опитваха да сломят съпротивата ни, в разговори за бъдещето и разкази за миналото, дойде и новогодишната нощ на 1957 г. Когато удари 12 в полунощ, някой от нашите три килии реши да отправи поздравии към всички затворници и заблъска по вратата на килията. Последвахме го всички, даже някои биеха с капака на кофата

от чиито уда ри целият затвор къртеше в нощната тишина. Надзирателите се разтичаха и отвориха първата килия №64. Затворът притихна. Те извикали Васил Йоцов, когото заварили с капак в ръката. Когато след около половин час го върнаха, Васил бил с издута и разцепена от боя уста. След два дни, при традиционният новогодишен оглед на пленниците на диктатурата и опипването на пулса ни от ДС-инспекторите, които минаваха по килиите, Йоцов се оплакал на Рангелов от побоя, чиито следи се виждаха по лицето му. Отговорът на бившия помощник аптекар и настоящ полковник от „органиите“ бил:

– За такива като вас боят е разрешен.

В добавка, нас двамата с Христо Неврокопски от последната 66-а килия, ни изпратиха в карцера, заради нерегламентираните новогодишни поздравления. Понеже беше зима, проявиха своята „социалистическа гуманност“ като ни съблякоха горните дрехи и ни поставиха в един от карцерите. Тези в пазарджишкия затвор са с размери на обикновена килия, без прозорци с амбразура 40 на 5 сантиметра за въздух и светлина. Тя е издълбана в стената над вратата и вътре денем е полумрак, а въздуха е миризлив и недостатъчен денонощно. За разкош, карцерът е преграден от решетка с втора врата. Решетката и вратата са от железни ленти, разположени вертикално и хоризонтално по на десетина сантиметра една от друга. Така в дъното на карцера се получава нещо като клетка с размери метър на метър и осемдесет сантиметра (колкото е ширината на единичките). Там, в това пространство заключваха наказаните. Край решетката имаше миризлива чугунена кофа за естествените ни нужди, а до стената в дъното на килията – дъска, която денем се закопчаваше вертикално с катинар. Освобождавах я само за нощуване – от 21 часа до 5 сутринта, когато ни извеждаха на клозет, за да изхвърлим кофата и да си налеем вода във войнишките канчета... Беше студено зимно време и в ледения карцер нощем спяхме на сме-ни върху дъската по час, с изхлужени над главите фланели. По този начин, дишайки вътре в тях, от изпаренията на дъха ни се образуваше нещо като „локално парно“. За „възглавници“ използвахме канчетата. А денем, когато заключваха дъската, сядахме сгънати върху дебелиите си нальми или подскачахме на място, за да се сгреем и избегнем замръзването. Ако не бяхме наказани само на хляб и вода, на обед и вечер ни разливах в капачките на канчетата по черпак мътна чорба, която някой бе кръстил сполучливо „Тунджа“ (Заради мътните води на река Тунджа). В тъмнината си припомняхме различни случки и се опознавахме. Христо Неврокопски, който не е роднина с Иванич, беше перничанин, женен с две деца. Разказваше ми как веднъж, когато жена му довела дъщеричките му на свиждане, той им казал строго, сочейки с глава надзирателите:

– Забранявам ви да се усмихвате, докато тия са на власт – а децата го гледали втрещено.

С подобни истории и с песни, времето в карцера минаваше по-лесно. А когато ни върнеха в килиите след изтичането на срока на наказанието – обикновено 14 денонощия – приятелите ни разтриваха и ако някой имаше, ни даваше по някоя таблетка аспирин или по лъжица рибено

масло. Жалко е, че хората проявяват солидарност и взаимопомощ само в такива екстремни условия, когато „индивидуализма“ е най-късия път към незнайния гроб...

Някъде към края на февруари надзирателя ме изведе от килията и заслизахме надолу по стълбите. Само че този път, вместо към карцерите, се насочихме към кабинета на началника. Още с влизането, Ташо ме посрещна с думите:

– Ти си наказан и не заслужаваш да ти правим отстъпки, но другарят главен прокурор е разрешил извънредно свиждане на родителите ти – сочейки ги с движение на главата.

Мама и тате бяха седнали на канапето в началническия кабинет, а за мене беше отреден дървен стол срещу тях. Спрях до стола, без да се сядам и им казах:

– Както чухте, аз съм наказан. Право на свиждане ще имам в края на 1957 година, ако не продължат наказанията, защото тук царува абсолютен произвол. Ташо ме прекъсна:

– Константинов, внимавай какво говориш, защото ще прекратя свиждането ти! Без да му обръщам внимание, продължих:

– И както съм ви казвал свижданията стават в маймунарника, а аз милости не приемам...

След което направих един кръгом и се насочих към вратата. Преди да я затворя, чух зад себе си гласа на повишения в чин майор Карамитев да казва на нашите, че съм неоправим и не съм им оставял никаква друга възможност, освен наказанията като усмирителна риза. Минути след като се прибрах, докато обяснявах на съкилийниците си какво се е случило, вратата се отвори отново и видях Караджата да носи в скована от дъски „кошница“, неполагащите ми се 4 килограма храна и толкова плодове на тримесечие:

– Да видиш, че началникът е човек. Разреши да ти донесем тия продукти, само трябва да се разпишеш, че си ги получил.

Приближих го, поех щайгата и преди изгладнелият Желю Динев да може да ме спре, със замах я изсипах по коридора, където се разпиляха ябълки, портокали, кутии и пакети. Кофтите започна да ги събира, а надзирателят ми рече:

– Поне да беше пожалил вашите.

Когато той удари кентрата, Борис Струнджев ме изгледа укоризнено и без да се усмихне само ми каза:

– Браво, ти си **сада** муж... – перифразайки стихотворението, което Иванич често декламираше.

Засмяхме се със Серафимов на сполучливия каламбур със стиха на Велемир Раич, а съко-операторите ми не одобриха постъпката ми. Не само, че наскърбявах дълбоко родителите си, но и в глуда на който ни бяха подложили, подобно „рицарско“ държание те намираха за свършено неуместно...

Имаше и други неприятни инциденти като предизвиканото от Киро Плашенкьов клозетно сблъскване между двете земеделски фракции по някакъв незначителен повод. Както се разбра много по-късно, шофьорът е изпълнявал поръчка. Неприятното беше, че останалите земеделци го наблюдаваха безучастно, когато счупи някакъв буркан, а парчетата окървавиха главата на бай Иван. Той преbledня леко и го прониза с поглед, по-убийствен от куршум. Не се знаеше как щеше да завърши схватката, ако не бях застанал между двама им с лице към Киро. На следващия ден излязох на каре с Иван Костов, за да покажа недвусмислено на чия страна бях във вчерашната история. Темата на разговора ни беше нацията. Споделих, че живеех с дълбоката надежда хората да преодолеят националната ограниченост, отчуждение и пре дразсъдъци, които бяха в основата на толкова кръвопролитни войни между народите. Може би не много сполучливо, по аналогия, бях нарекъл бъдещите регионални и интерконтинентални обединения „Интернация“, която си представях като резултат от премахването на границите, от сливането на езиците и взаимната осмоза на най-доброто от отделните култури в едно или няколко подобни образувания. В такива рамки не само народите, но и отделните общини можеха да съхранят своята автономност, при условие, че държавите – национални или транснационални са премахнати и основните локални и глобални проблеми на съхранението и развитието на човешкия род се решават пряко от хората, отдолу нагоре, от общите събрания в отделните общини или чрез изпратени на регионални, континентални и световни конференции и конгреси делегати (снабдени с императивни мандати, под контрола на въоръжените си съграждани и отзоваеми, щом нарушат поетите ангажименти). Решения, взети след обстойни разисквания, доброволно с договаряне помежду им и т.н., и т.н. Но във всички случаи бъдещото обединено човечество си представях като нещо свършено противоположно на това, което по-късно получи названието „ГЛОБАЛИЗАЦИЯ“ и развъжданите от нея „САЛАМАНДРИ“! Бай Иван ми казваше, че това дори и да стане, ще е след няколкостотин години и затова е по-добре да насочим мислите си към днешните проблеми на българския народ...

Един ден при излизане на каре към мене се приближи контролорът на писмата – сержант с не съвсем глупава физиономия и ми казва, че на мое име се е получило писмо, не от нашите, а от някаква млада жена, която си изпращала и снимката. Попитах го, мога ли да го получа след като изтече наказанието ми с лишаване от правото на писма. Отговорът беше „Не“, но ми каза „под секрет“, че вътре нямало нищо интересно. Пишела за женските си болести и че отложила сватбата си...

Без много да му мисля, поисках писмото направо от началника Карамитев. Отговорът беше нова серия от наказания без писма, свиждане и колети. А сержантът, дори ме обвини, че съм предал доверието, което имал в мене. Това ме жегна и му отвърнах грубо:

– Готов съм да се обзаложа, че никой няма да те накаже, затова че си изпълнил заповедта му...

(Въпросното писмо със снимката, намерих след 40 години в досието на баща ми. Джандарите са си мислили, че ще се размекна като ми съобщят за писмото на Маргарита. По-късно, някой чекистки мозък с много гънки, е посъветвал Ташо да го изпрати на панагюрските копои, за да го използват като „компромат“ срещу някогашната ми любов, за връзките ѝ и със „закоравелия анархист“ Георги Константинов. Оригиналният план на натовареният с аферата копой, утвърден от панагюрската йерархия, е бил да я вербуват със шантаж и използват като агент срещу баща ми, против когото още от 1953 г. бяха завели ЛАР /лична агентурна разработка/ „Шпионин“...)

Разговори по теоретични и идеологически въпроси, водехме поединично най-често по време на карето в пазарджишкия затвор. Събеседници в тях биваха някои от другите килии като бай Иван Костов, Петко Чолаков, Христо Бъчев, Мишо Петков и др. Техните възражения и критики ми бяха от полза, защото ме караха да премислям отново и отново идейната конструкция на бъдещото анархистическо общество и да внасям корекции там където те ми изглеждаха необходими. В разходките си понякога обсъждахме и лични проблеми и драми на колегите, например историята на моите отношения с Маргарита, от която Петко, след като я изслуша, заключи, че чувствата ми не са били истински и дълбоки. Не му възразих, нито потвърдих заключенията му. Касаеше се за моите лични чувства, които нямах навик да обсъждам с трети лица. Още по-малко в режимното, където всяка сантименталност и размекване бяха противопознати...

Разглеждахме и бракоразводното дело на Илия Минев, за което го бяха изпратили „по делегация“ в Пловдив. Градският съд разтрогна брака му. Илия понесе тежко тоя удар, още повече, че се почувства предаден от приятел – вторият подсъдим по неговия процес – Петър Вутов. Освободен предсрочно, мръсникът отишъл при жена му да ѝ „носи много здраве“, завъртял ума ѝ и тя решила да изостави мъжа си, който караше вече десетата си година зад решетките и ако трябваше да си излежи присъдата докрай, му оставаха още 15 години. Тогава все още бяхме склонни да оценяваме тия отношения от висотата на изпратените в Сибир революционери, чиито жени ги следвали и в заточението. А жената на Минев беше хубавица, поне така изглеждаше на снимката, която той носеше винаги със себе си и ѝ посвещаваше несклопосни любовни стихове. Беше я оставил с невръстния им син и към датата на развода, навярно от бащиното му имане не беше останало нищо, освен триетажната къща в Саранбей. Проявата на сантименталност у Илия ми се струваше, че не му прилича. Той беше от затворниците, проявили най-голяма

устойчивост и съпротива. И като че ли, ако се съдеше по някои черти на лицето му беше способен и на най-големи жестокости в името на фанатичната си привързаност към една идея, която не се различаваше съществено от нацистката. Но по-късно установих и други подобни случаи у хора с тази сплав между сантименталност и жестокост. Например, в мемоарите си за затвора, шефът на Че-Ка – Феликс Едмундович Дзержински пишеше с какво умиление слушал песента на заблудил се славеи и въздишал по цветята. В същото време или малко по-късно, същият този, когато си излиза от царската тюрма, престоял едва една трета от Миневите затвори, се превръща в „железният Феликс“ – родоначалникът на инквизиционно-екзекутивното ведомство на болшевиките, където той и другарите му бяха отнели живота на милиони вързани хора, разстрелвани от упор при заглушаващия шум на мотори или с куршум в тила... Затова винаги съм гледал с известна подозрителност такива съзлививи фанатици и съм считал, че с цената на всичко, те не трябва да бъдат оставяни да се доближат до властта. Поради сравнителното еднообразие на живота в изолация, шестмесечният срок на наказанието ми се стори, че изтече сравнително бързо. Към средата на април имахме посещение на режимния майор Аврамачо, който ни съобщи, че от следващия ден сме на свободен режим. Колко дълго щял да продължи той, това зависело единствено от нас...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

След Унгарската революция (23.X.1956 – 4.XI.1956 г.), изпокрилите се до тогава плъхове от ДС засилиха репресиите във и вън от затворите и лагерите. Това засегна и близките на затворниците. Един от многото примери е следното:

СВЕДЕНИЕ

За ОГНЯН КОНСТАНТИНОВ ГЕОРГИЕВ

Род. 1936 г., жител на гр. Панагюрище

*Огнян ГЕОРГИЕВ произхожда от **заможна** лекарско семейство. Баща му е завършил медицина в Германия. По убеждение е германofil и през време на войната е убеждавал, че единствена страна, която може да победи СССР е Германия като е възхвалявал немската техника. След 9.IX.1944 г. остава прикрит враг на народната власт. Той е един от организаторите на група в с. Любимец, която се е готвила да премине границата, а след това да се върне и продължи своята диверсионна дейност. Същият е снабдил вражеската група с превързочни материали и рецепти за лекарства. В момента дружи с вражески настроени елементи и осмива порядките на социалистическия строй.*

Майка му е домакиня – безпартийна. Има брат, открит враг на народната власт, осъден на доживотен затвор за вражеска дейност.

Семейството е засегнато от специалните мероприятия на народната власт.

Има национализирана болница в с. Любимец.

Има брат, осъден на 20 години затвор за вражеска дейност. Поради лошо поведение в затвора, същият е уединен.

Самият Огнян е бил член на организация „Септемврийче“, а по-късно и на ДСНМ откъдето бива изключен за вражеска дейност. Като ученик в 10 клас е организатор на група така наречена „Любимец“, която имала за цел да подрива авторитета на добрите младежи. Групата събирала пари и оръжие за вражески цели. По време на траурните дни след смъртта на Сталин, младежът Огнян Георгиев и групата му организирали жур на който са се гаврили с портрета на Сталин и други партийни и държавни дейци.

При идването си в града, същият е разправял вицове за програмата в университета. Дружи с вражески настроени младежи. Нашето мнение е, че същият трябва да бъде изключен от университета като неблагонадежден.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: подпис

ЗАВ. СЛУЖБА Л.С.: подпис

Подпечатано с кръгъл печат „КАДРИ“ – Околийски „Народен“ Съвет – Панагюрище.

КРАТКИ БЕЛЕЖКИ: Като четеш „сведението“ на председателя и кадровика имаш чувството, че са го писали с писалки завързани за членовете им т.е., че са нещо като... „член-кореспонденти“, които са топели перата в задниците си. Олайнявеният по този начин „вражески елемент“ е готов не само за изключване, но и за изпращане в току що открития повторно концлагер на остров Белене, откъдето, ако не се „ПОПРАВИ“, Т.Е. АКО НЕ СТАНЕ ДОНОСНИК НА КОПОИТЕ, МОЖЕ ДА СЕ ОЗОВЕ И В „СЛЪНЧЕВ БРЯГ“ КРАЙ ЛОВЕЧ ОТ КЪДЕТО ВЕРОЯТНОСТТА ДА СИ ИЗЛЕЗЕ ЖИВ. НЕ Е БИЛА ПО-ГОЛЯМА ОТ ОЖИВЯВАНЕТО СЛЕД НАЙ-ЗЛОВЕЩИТЕ БОЛШЕВИШКИ И НАЦИСТКИ КОНЦЛАГЕРИ...

*

В отговор на запитване на майка ми, пом. Главния прокурор Д. Руменов отговаря на **26.XII.1956 г.:**

„Главна Прокуратура на НРБ

№В.55212.56.VII – СОФИЯ

Съобщаваме Ви, че ГКГ е прегледан от лекар и не е болен. Поставен е под специален режим в затвора, понеже е нарушавал реда. Наложеното наказание е законно и съобразено с ин-

струкцията за режима на затворниците и вътрешния ред в затворите. Необходимо е да го посъветвате да спазва реда в затвора, за да не бъде наказван занапред.

Пом. Главен прокурор: Д. Руменов

Секретар: Ст. Шапарданова“

Подпечатано с кръгъл печат – НРБ

*

На **9.ІІ.1957** г. – Копият от ДС – Пазарджик, „изпраща на колегата си от Панагюрище „Строго секретно“ писмо на студентката Маргарита – до Г- 63, ведно с една снимка. Константин е анархист и за активна вражеска дейност е осъден на 20 години лишаване от свобода. В затвора, поради злостното му поведение, понастоящем е уединен.

За оперативно ползване“

Приложение: 1 писмо, 1 снимка.   Подпис на капитана

Кръгъл печат на ДС

Заведено с вх. №350 в ДС П-ще на 14.ІІ.1957 г.“

Въпросното „Писмо от 3 февруари 1957 г. на студентката Маргарита ведно с една снимка“ до Г-63 (ГКГ) е „прихванато“ от Ташо Карамитев и превърнато в „Строго секретен“ документ на Сигуранцата. За получаването му в пазарджишкия затвор бях информиран от заведущия цензурата на кореспонденцията Димитров, а го прочетох с едно малко закъснение от... 40 и няколко години в досието на... баща ми. (Чудни дела твои, Господи!) Върху плика на писмото, носещо клеймото на панагюрската поща с дата 5.ІІ.957, ръката на висшестоящ копой е поставила резолюция: „**В какви отношения е със съпруга си? Какво е отношението на същата с родителите на затворника?**“ Около това многострадално писмо, копоите на ДС от затвора, Панагюрище, Пазарджик и Пловдив са образували цяла преписка, продължила близо три години! (Виж „Интермецо“-го на стр. 70 от първа част на документално-фантастичния роман „Ставайте, робове!“..., ШРАПНЕЛ 2005)

Ето и извадки от тази затворническа „кореспонденция“:

„Писмото, което се е получило на твой адрес на 12 ноември м.г., беше от мене. Много жалко, но така и предполагах... То беше отговор на твоето от месец септември (NB изнесено в тока на обувката на Петко Толев), което получих с доста закъснение...

Писмото ти от 1 януари 1957 г. получих на 20 януари, не зная защо. (NB Копоите знаят защо...) Срокът 15 януари 1957 г., който ти ми даваше за отговор бе минал... Днес ходих у вас.

Добре са всички и те поздравяват. Съгласиха се да ти пиша аз този път, затова не чакай писмо от тях...“ (NB Следват много захаросани думи с които трябва да преглътна горчивия хап, който. М. ми поднася по-долу. Тя пише в „прихванатото писмо“:

„Никога не съм изпитвала по голяма нужда да говоря с тебе и никога не съм чувствала по-голяма близост между душите ни...

Ще бъда съвсем откровена, ще ти кажа всичко, всичко, защото добре зная -това е последното ми писмо... Колко жалко, че съм осъдена така жестоко от съдбата. Ката в сън си спомням целия живот – ти, винаги само ти си бил централната фигура в него. (NB Какъв ужас!) Но какво си ти? Нещо непостижимо, далечно! (NB Всъщност на не повече от час път с влака.) Нещо за което съм плакала и мечтала и нещо, което ме изпълва понякога със страшно отчаяние, понякога с безумна смелост, а в сънищата с мимолетно щастие... Защо те обичам толкова много, защо не мога и не мога да те забравя? Но не мисли, че съжалявам за това. Напротив, само то ми остана и ако можех да започна да живея от начало, бих желала да изпитам пак същите чувства и да срещна пак тебе... За мене е непонятно как бих могла да бъда щастлива без тебе... Но не забравяй, аз съм преди всичко жена и то обикновена, както почти всички жени в света... Ти си за мене все същия, както през юни 1950 г., нито грам от чувствата ми не се е изпарил, напротив. Никаква буря не би могла да те изтръгне от сърцето ми и това ме изпълва понякога с ужас, а понякога с безумна радост и надежда... уви! Илюзии! Колко е жалко, че живота често ни поднася това, което най-малко сме желали... (NB Но да си дойдем на думата!) В писмото си от ноември ти пишех, наред с другото, че съм се сгодила и след няколко месеца ще се омъжа... (NB Това е написано ан пасан, между другото. Следват колебания, съобщение за прекарано тежко заболяване, което отсрочвало сватбата..., за предстоящ държавен изпит през месец март и съмнения дали ще се справи с него.) Впрочем, аз не се страхувам вече от нищо, дори и от смъртта. Признавам, че се страхувам само от твоя отговор – дали въпреки всичко желаеш да ме видиш?

Говорих с баща ти, ще дойда на свиждане през май заедно с тях. Не разсъждавай върху това дали би ми било удобно. Остави на мене да уредя този въпрос. Мисля, че при всички обстоятелства бих могла да дойда. Никой не може да ме лиши от независимост. Не зная само дали ти вече желаеш да ме видиш – не бих ти се сърдила, може би имаш право. Естествено, ще ми бъде мъчно, защото много искам да се видим! Само моля те, нали няма да бъдеш лош и саркастичен с мен? Това би ме убило!...

Целува те: Маргарита.“

(NB Не се видяхме. Не съм питал защо. Навярно мама, която дойде сама на свиждането през месец май, е счела, че подобна среща е неуместна. Иначе аз за какво да бъда лош и саркастичен? Нали като мото в септемврийското си писмо бях изписал горе в дясно Ботевите стихове (по памет):

„Ти имаш глас чуден – млада си,

но чуйш ли как пее гората?

Чуйш ли как плачат сиромаси?

За тоз глас ми копней душата

и там тегли сърце ранено,

там, де е все с кърви обляно!

Запей и ти песен такава...

Запей, или млъкни – махни се!“

И тя млъкна, и се махна, и добре направи, че се изхлузи от черния повой... Защото такава нещо бива на 23 години, но на 73 вече е прекалено.)

На 1.III.1957 г. затворник Г-63 (т.е. моя милост) иска от Ташо полученото писмо от младата жена. Последният с яростен почерк го е адресирал до серж. Димитров от контролата с дебело подчертано **К9**, т.е. „мероприятие“, с което нарушават правото ми на кореспонденция, поради „държавна необходимост“ от задържането на писмото за „оперативни цели“, т.е. за използването му за шантажиране на младоженката и компрометирането `и пред съпруга, с оглед вербуването и използването `и като агент в ЛАР „Шпионин“ – разработката срещу баща ми, който „може би е съобщил на югославското разузнаване, че сме взривили през 1953 г. статуята на Сталин в София...“

*

На 16.IV.1957 г. е направена „Справка“ за Годор Пенков. Тя също е „строго секретна“ и е „заведена“ на 25.IV.1957 г. под №924. От фотокопието, с което разполагам, не личи кой е поръчителят и кой изпълнителят, но в случаят важно е друго. Полицейщината е тотална и не отминава никого, независимо от това има ли си или няма „култ“. ДС проверява и своите, които могат да се окажат „врагове с партиен билет“, като Трайчо Костов например. И още нещо, „справката“ е конкретен и нагледен пример за това как „Данните“, които колекционират копоите, могат да се въртят като потури – според главата на клиента, както казват потомците на галите. С едни и същи данни „обектът“ може да бъде оневинен или да му надянат конопената вратовръзка. Прочее нека дадем думата на неизвестния копой, снабдявайки творчеството му с „добри бележки“!

СПРАВКА

Тодор Александров Пенков – роден на 23 ноември 1906 г. (стар стил) в гр. Пловдив българин, български гражданин, женен, служащ, живее в София на ул. „Неофит Рилски“ 55 А.

*Произхожда от бедно чиновническо семейство. (NB Докато сестра му, т.е. майка ми Радка Александрова Пенкова, също родена в гр. Пловдив, произхожда от **богато, буржоазно, реакционно** и т.н. семейство!!!) След завършване на средното си образование заминава за Франция да следва, но след една година работа в едно пристанище, се завръща в България и следва правни науки. Същевременно е и работил, за да се издържа. (NB Тези и част от следващите „данни“ са от „автобиографията“, която Пенков е трябвало да пише по различни поводи. При това, те са отминати със „затваряне на очите“, защото пребиваването в чужбина би могло да бъде основание за проверка дали „обектът“ не е бил „завербуван от чуждото разузнаване“, какъвто е случаят със студентстването на тате в Германия – „обект“ на ЛАР „Шпионин“.)*

След завършване на образованието си, е бил контролър в някаква ф-ка, а по-късно става кмет из селата около Костенец. (NB Отново „фактите са претрупани през куп за грош“. Защото зад тях би могъл да се крие не само класовият враг – „контролър“ би могло да означава надзирател, но което е недопустима немарливост на натоварения със „справката“ ОР – Оперативен „Работник“ – „обектът“ би могъл да бъде... „фашистки кмет“, с каквито „народната власт“ се справяше безпощадно „след деветосептемврийската победа“ – без съд и присъда – те просто „изчезваха безследно“ или „народният съд“ ги настаняваше в затворите „на многая лета“ като дядо Таче Малинков от село Лешко например, обвинен за... обявяването на войната срещу Англия и Америка.)

Към 942 година се отказва от кметството и идва в София и постъпва на работа в Държавната печатница – контролър в отдел „Ценни книжа“. После става н-к на този отдел. (NB Охо, такова доверие от страна на фашистката власт – в отдела, където се печатат банкноти, бонове, облигации и пощенски марки – е повече от подозрително!) Към м. ноември 948 г. е напуснал по собствено желание. Веднага след това е назначен по нареждане на другаря Червенков за директор на новото предприятие към КНИК – „Чуждестранна литература“, но това предприятие не се развива и остава като отдел. После е работил като съветник в „Печатни произведения“. (NB Това „проучване“ започва да мирише на укривателство от страна на ОР – чл. 96 от НК: „до три години лишаване от свобода, а ако е свързано с изпълнение на служебните му задачи – до 5 години лишаване от свобода“. Защото „Обектът“ е уволнен „по нареждане на другаря Червенков“ и му е наложено партийно наказание. Цели три години Пенков е безработен и не е бил никакъв „съветник“, а приятели му подхвърляха по някое книжле за превод от руски език, за да се храни и да не умре от глад при „изливане на основите на социализма“!)

Понастоящем (NB след „разкултучването“ на другаря Червенков!) е директор на ДИП „Хаджи Димитър“ – книжно мукавено предприятие...

Като студент е бил с прогресивни разбирания и се е интересувал от работническото движение и борби. (NB Отново непросто кьсогледство – „прогресивните разбирания“ на Тодор Пенков по това време са... анархистически!) Като кмет, също е имал добро държание с населението и е имал разпри-спорове с главореза Кочо Стоянов. (NB Това, че не му е резнал главата, не е ли вече „указание“, че тук не всичко е наред?) В печатницата е работил в нелегалния ОФ-комитет, говорил е на работниците против тогавашната власт, за което му е правено бележка да се пази. (NB От кого? На какво се дължи тази снизходителност спрямо враговете на царщината?)

На 9.IX.1944 г. е бил в Княжево, където е бил в партийния комитет на Печатницата и активно се включва по завземане на властта. По-късно си остава член на БКП, работи активно за укрепване на парт. организацията в печатницата. Проявява слабостта, че не е достатъчно самоинициативен и трябва да му се осигурява по-добро организационно ръководство – да му се възлага работа. (NB Оставям без коментар тия щампи, зад които може би стои прикрит враг, проникнал в редовете на славната БКП!)

В квартала е учредител на ОФ-организация и е вземал участие в живота на същата. Имало е случаи да се оправдава със заетост в службата, заради което не посещава някои събрания...

Ползва се с добро име в квартала. Не е засегнат от властта.

По характер е добър, весел и приятен човек. (NB Точно това буди съмнение!)

Жена му Кира Д. Бижева е на около 40–42 години, учителка по професия. Същата има буржоазен произход. Баща ѝ е бил поддиректор на д-во „Петрол“. Тя е членка на ОФ-организация, обаче не се отзовава. Формален член е. Саможива, необщителна. Има мнение, че влияе на мъжа си. Апартаментът в който живеят е собственост на жената. Добре обзаведен. По народност Кира е гъркиня. (NB Охо-о-о!)

Обектът (NB Achtung! Пенков е превърнат в „обект“!) е привързан към семейството си. Живеят добре. Имат едно дете – син на 16–17 години...

В VIII отдел ДС за Пенков има две досиета: №1178, в което има проучване със същото съдържание на настоящия рапорт (NB Откъдето май си приписвал, Сукин сине!) Проучван е от II у-ние ДС (NB контраразузнаване!) през 1954 г., отдел вербовка за я/ка (NB „Явочна квартира“), но поради че не се е оказал подходящ, свалили материала в архив.

Второто дело – №25067 е от към 1945–1946 година. Проучването е с положителни данни. Има и писмо от Държ. Печатница и командировъчно за изпращането на Пенков по служба в СССР. Други данни няма...

(NB Неудовлетворително ОР! Абсолютно неудовлетворително! За тая ти „работа“, аз бих те не само уволнил, ами и изпратил „там де птичките не пеят и любов не царят“, за да се научиш що значи „разведчик“...)

Глава L

ВЯРВАМ, ВАСИЛЕ, ВЕЧЕ ВЪВ ВСИЧКО ВЯРВАМ...

(Начало на карциранията)

На другия ден по обед оставиха отворени вратите на килиите ни. След 6-месечното уединение ни пускаха на свободен режим. Оставиха ни в същите килии и състав на III етаж, в отделението за болни и старци. Техните „единочки“ бяха също отворени. Към тоалетната се упътихме в разговор с Васил Йоцов. Някъде по средата на отделението в килия 80 или 81, вниманието ни беше привлечено от аления цвят на афиш, закачен под прозореца в дъното на килията и ние се спряхме на прага `и. На афиша беше изобразен Ленин на трибуната с каскет в ръка, сред гора от червени знамена, произнасящ реч пред неизчислимо множество от зяпнали го въоръжени хора. В долната част на афиша, под тази картина беше изписана фразата „ЕСТЬ ТАКАЯ ПАРТИЯ!“ Това беше фраза от прочутата му реч, в която той приканвал въоръженото множество да събори временното правителство. Тя била отговор на реплика на есерът Чернов, че в настоящия момент (през лятото на 1917 г.) Русия се нуждаела от коалиционно правителство на всички социалисти, тъй като не съществувала партия, която може да се справи сама с тежката криза, която преживявала страната. Владимир Илич му отвърнал, че „такава партия има“ – неговата!

Под алениите знамена се разкриваше неописуема картина. На преден план, в близост до вратата, седнал със свалени долни гащи, се беше разположил известният от двадесетте години теософ и бивш православен поп Софрони Ников. Съден с процеса на генерал Мустаков, той беше почти негов връстник – тогава 85-годишен. Старецът-заговорник, „поставил си за цел да събори законно установената народнодемократична власт“ беше напълно склерозирал и в момента се беше... насрал. Свалил гащите си, той гледаше стореното и се усмихваше блажено. В не по-завидно състояние бяха и останалите обитатели на килията с ленинския афиш. В дъното под прозореца се беше настанил болезнено дебелият епилептик и безпартиен доносник, чието име съм забравил или никога не съм знаел. До него седеше върху куфара си слаб, дребен човечец с прякор „Кутийката“. Бяха му залепили тоя прякор, поради ненормалната страст да колекционира всякакви кутии – картонени, тенекиени или дървени с които беше натъпкал огромния си куфар. „Кутийката“ беше съден за опит за атентат срещу „маршалът на югославските народи“ Йо-

сип Броз Тито по време на посещението му в България през 1947 г. – времето на любовния период в отношенията между „двете братски партии“, когато беше сключена спогодбата в Блед за създаването на обща Федерация на южните славяни. Дали наистина е имало подготовка за атентат или набеденият атентатор беше станал жертва на карьеристите от ДС – спасители на съседния „вожд“, които получили повишения и награди за „проявената бдителност и добре свършена работа“, вече беше трудно да се установи. След ареста, терористът беше смлян от инквизициите, живееше в някакъв свой свят и беше „неконтактен“. На всичкото отгоре беше изоставен от близките си и вегетираше с порцията от 26 стотинки. По-късно разбрахме, че някакъв идиот му дал отворена консерва с развалена риба. Нещастникът страдал от страхотна язва на стомаха и „филантропския дар“ предизвикал смъртоносно отравяне и спукване на язвата. Третият беше известният някога македонски войвода и журналист Думбалаков. Лежал в Беаз Куле заедно с дядо ми, той бе написал спомени в три тома „През пламъците на революцията“. Сега „войводата“ също беше надхвърлил осемдесетте и служеше за мезе на някои от по-младите, които се подиграваха с преживяванията в солунския затвор, където според разказите му, денем когато били на двора, той пляскал с ръце на заптието и го пращал в съседното кафене да донесе четиридесет кафета за враговете на Империята...

Между него и Софрони Ников, също седнал на чергите си, изплезил език и с мъка набавящ нужния му кислород, учестено дишаше 76-годишен полковник-астматик. И над всичко това, заграденият от знамена Илич с неговото „Есть такая партия!“ Васил Йоцов, който беше извор на черен хумор запита:

– Дядо Софрони, ти вярваш ли в победата на Отечествения Фронт?

Такъв беше въпросът и признанието, което БКП и нейният „щит и меч“ искаха от всеки ОФ-опозиционер. Отговорът беше:

– Вярвам, Василе, вече във всичко вярвам...

Някъде към тоалета бях застигнат от бай Васил Бояджиев, който миеше с парцал боядисаните в сива блажна боя стени на коридора. И той сиромашът беше свършен. Непрекъснато се оплакваше, че му сипвали някакъв прах в яденето, върху дрехите или посипвали главата му с него от който не можел да спи, нито да намери покой. За тия злодеяния той обвиняваше враговете си, без да ги идентифицира с властта. По-скоро сочеше някой минал покрай него затворник, който го гледал особено. Комай, с малки изключения, цялото отделение беше артистичен състав на някаква пиеса от театъра на абсурда.

Като че ли единствената по-интересна личност с която се запознах по време на близо тримесечното ни пребиваване на „свободен режим“ в третия етаж по време на карцерите, беше левият комунист Димитър Съмналиев. За него ми беше разказвал Гачев. Те лежали заедно в затвора след 25-а година, когато той също имал смъртна присъда. Знаех, че набил Трайчо Костов,

който бил лицето, получавало парите от МОПР (Международна Организация за Подпомагане на Революционерите), изпращани от Москва за затворниците, чиито партии членували в Коминтерна. Но Трайчо раздавал помощите само на „ортодоксалните“ членове на БКП, тоест на сляпо следващите „генералната линия” на ВКП (б). Това предизвикало гнева и шамарите на Съмналията, който принадлежал към „фракцията на левите комунисти“. (Това е онази част от болшевиките, оглавявани от Бухарин през 1918 г., която била против сключването на Брест-Литовския мир с германския генерален щаб. Тяхната теза била, че този мир само ще забави, ако не и отложи с десетилетия германската и световната пролетарска революция. На въпроса на Ленин, какво ще стане с руската революция, ако германският пролетариат се окаже безсилен да извърши своята част от световната, Бухарин, който още не бил станал „десен комунист“ и не апелирал към руските непмани „Да забогатяват!“, отговарял, че е по-добре да загинат в една революционна война, отколкото да капитулират, което ще бъде началото на края, поради вътрешното израждане и превръщането на революционерите в контрареволуционери.)

В по-нататъшното си развитие „левите комунисти“, които имаха свои поддръжници в много от партиите на Коминтерна, признавали само първите два негови конгреса, обвинявайки Ленин в опортюнизъм. Троцкистите признаваха първите четири конгреса на Интернационала, свикани приживе на Ленин и гледаха на „Левите комунисти“ като на „дреднобуржоазни“ революционери, които амалгамираха с анархистите. Поради тая причина и Гачев оспорваше палмата на революционното първенство на Съмналиев и го разглеждаше само като временен съюзник. Понеже бях любопитен да чуя лично от единствения оцелял български „ляв комунист“ позицията им, аз побързах да му се представя. Той ми каза, че се познаваме задочно – за мене му бил говорил Колю Казанджиев с когото били колеги в... Култсъвета. (Съмналиев се занимаваше с абонирането на затворниците за пресата и периодичните издания – наши, „съветски“ и на западните компартии. Капитулантското си поведение той обясняваше с тежката хипертония, която го мъчеше.) Въпреки това имах чувството, че не е подлец. Още на втория ден, когато заговорихме за троцкистите и за Гачев, Съмналиев вметна:

– Аз съм казвал неведнъж на Митьо, че главният виновник за всичко не е Сталин, а малкият риж козел. Той е много по-опасен от грузинеца, защото беше безкрайно по-интелигентен от него и успя, въпреки оръдейните разстрели през Първата световна война, да преведе по-голямата част от събудените за революционно творчество маси, върху релсите на опортюнизма. Но Гачев се нервира, когато му говоря така и става „неконтактен“. И той като неговият кумир Троцки, се държат здраво за пеша на Ленин, смятайки, че ще могат да го използват в котерийните си борби със сталинистите.

Такива разговори Съмналиев нямаше с кого да води, а и навярно се страхуваше. В мое лице той намери отдушник. Съжалявам, че не ни оставиха време за повече разговори и диспути. Благодарен съм му за новото издание на биографията на Маркс от Франц Меринг, която ми подари. Сталинци бяха поставили тази книга под възбрана за няколко десетилетия. Както я бяха

анатемосали и марксистите от Втория Интернационал, защото в нея Меринг си беше позволил да игнорира фалшификатите на двамата „класици“. И да вземе страната на Бакунин по въпросите на Френско-пруската война и Парижката Комуна. На последвалия ги през 1872 г. Хагски конгрес на Първия Интернационал – според Меринг – се разиграли срамни сцени, чиито режисьори „за съжаление“ били Маркс и Енгелс. Всъщност, отправените от трибуната на Конгреса обвинения срещу Бакунин и другарите му бяха далечни предвестници на столетната нечистоплътна борба на марксистите срещу анархистите и предхождаха прословутите Московски процеси от 1936–1938 г. Ако „идейната борба“ в XIX век не завърши с куршум в тила, то е само защото „мавъра и генерала“, тоест двамата „класици“ не разполагаха тогава с... Че-Ка.

По-късно Илия Минев добави още един характерен шрих към образа на Димитър Съмналиев. Двамата били заедно в наказателното отделение на сливенския затвор, когато в килията се повел спор за ролята на интелигенцията. Той я нарекъл предателска и изразил съжалението си, че нямала един общ врат, за да бъде обесена наведнъж. Когато Илия му възразил:

– Ама как може да говорите така, колега Съмналиев, нали вие самият принадлежите към нея...

На което бай Димитър отговорил с надигане от стената на която бил облегат, очите му засвяткали от изпепеляваща злоба и той произнесъл задъхано с тон, който говорел сам за себе си – „Интелигенция-а-а!“ Съкилийникът му имал чувството, че в тоя момент Съмналията бил готов да протегне ръцете си и хване за гушата цялата „прослойка“, чието „Велико време“, три десетилетия по-късно, предвещаваще бъдещият президент Желю Желев.

(Когато си излязох от затвора, той беше съвсем закъсал с болестта си и избягваше всякакви вълнения. Не след дълго, смъртта го отнесе и от Пловдив ми се обади Гачев. Каза ми, че домашните му го поканили да произнесе надгробното слово, но му било невъзможно да дойде в София, затова казал на близките му, че аз ще свърша тая работа. Отидох на погребението в Дома на покойниците. Представих се на близките му и огледах залата. Може би половината от „опечалените“ бяха ченгета – те си личат отдалече. След „речта на дежурната попеса“ взех думата и аз. В няколко минути очертах живота на героя, когото изпрацахме. Не пропуснах да кажа, че за верността си към комунистическия идеал е пребивавал в тюрмите на различните диктатури, където съм имал честта да се запозная с него. Икономисах пребиваването му в култсъвета, но не и ролята на затворите за болестта му, която го изтръгна от редиците ни и призовах присъстващите да почетат паметта му с едноминутно мълчание. Нямаше как, и ченгетата коленичиха. Иначе щяха да се издадат, ако бяха останали да стърчат прави край ковчега...)

*

В четвъртъка имаше кръжочни занятия и следобед отново отвориха вратите, за да могат „учениците“ да отидат до стаите в подземния етаж, където се провеждаха „културно-просвет-

ните мероприятия“ по програмата на отдел „Затвори“. Когато всички излязоха, констатирахме, че в отделението сме останали само петима: Илия Минев, Петко Чолаков, Стефан Лудев, Христо Неврокопски и аз.

Късно следобед, без обяснения надзираващите това отделение – старшията Москов и Караджов ни казаха да си вземем канчетата и лъжиците и да ги последваме. Свалиха ни в подземнието. Миришеше отвратително като на пръч и не можеше да се разбере с какви мръсотии са наръсили пода му. И петимата ни натъпкаха в един карцер, очевидно, за да създадат „по-задушевна атмосфера“. След като ни заключиха, отвън се чуваше смехът на джандарите. В началото едва се дишаше и ни се повръщаше. Постепенно очите свикваха с тъмнината и преди да се е стъмнило огледахме обстановката с помощта на едва проникващата през амбразурата светлинка. Циментовият под беше мръсен и студен. Наклякахме като в консерва „шахматно“ – тримата легионери към стената в дъното на килията и двамата с Христо, облежани на преградната решетка. Редом до нас беше кофата върху която можеше да седне един. Останалите използвахме за седалки налъмите си. Обсъдихме това, което садистичните умове на „органиите“ ни бяха приготвили и решихме след вечеря, когато ни пускат на клозет да откажем да се приберем, докато не почистим цялото помещение и измием миришещата мръсотия. Отказът ни да се върнем в карцера и декларираната ни решимост да не се подчиним на „правилника“ им, изглежда стресна пазвантите и те ни изслушаха внимателно. След кратко съвещание, ни оставиха да се заемем с хигиенизирането на подземното ни „жилище“. Донесоха и две кофи с парцали. С обилно обливане с вода и търкане с парцалите, след около два часа постигнахме известно обезмирисване на карцерите, коридора и клозета. В това отношение успяхме да създадем по-добри условия от тези при които са живели неандерталците в пещерната епоха. Същото обаче не можеше да се каже за ношуването.

Преди да стане съвсем тъмно трябваше да решим как ще спим? На смени беше невъзможно, понеже през деня заключваха дъската. Заграденото пространство в карцера, отредено за петима ни като „жилищна площ“ беше 1,80 на 1 метър. Т.е., ако легнем по дължината на килията един до друг, ни се падаха по 35 сантиметра на човек с крака извадени през квадратите на решетката. Само, че в тази поза лежането по гръб беше невъзможно – 35-те сантиметра бяха недостатъчни. Затова трябваше да „спим“ настрана, с двата крака проврени през две, разположени една над друга дупки на решетката. За „възглавници“ използвахме канчетата и налъмите. При подобни „удобства“ не можеше да се издържи повече от два часа на едната страна. Затова през нощта ставахме на няколко пъти, за да се обърнем заедно на другата. Доспивахме си през деня, седнали върху налъмите с глави опрени върху сгънатите ни колене. Така минаха и следващите денонощия до понеделник. Чувствахме се изморени и измъчени. Решихме да прибегнем към единственото възможно защитно средство в нашето положение – гладната стачка. Когато сутринта отвориха вратата на карцера, за да ни изведат до клозета, Петко Чолаков стресна Москов с обръщението си:

– Сержант, съобщете на висшестоящото ви началство, че в знак на протест срещу нерегламентирания начин на изпълнение на наказанията, от днес отказваме да приемаме храна. Гладната стачка е безсрочна – до поставянето ни всеки в отделен карцер.

Без да промълви нещо, нито да възрази срещу необичайното обръщение, което по „правилник“ в подобни заведения беше „гражданино“, старшията затвори килията и дойде на обед, в обичайния час с „кофтито“, което носеше бака с фасул чорба. На подканянето да си подадем канчетата, за да разлеят храната, никой не го удостои с отговора си. Москов и кофтито поседяха още няколко минути, след което втория постави черпака обратно в баката, а Москов каза:

– Ваше право е да не ядете, но докога ще издържите?

Отговорът ни беше:

– До изпълнение на искането ни или до смъртта.

Без да каже дума в повече, Москов заключи карцера и мълчаливо напусна подземие. Тази история се повтаряше по два пъти на ден, през следващите десет дни. Стомасите ни стържеха и през първите 6 дни освен болките, някои имаха и повръщания, после тези реакции на празните ни стомаси се поутоложиха. Може би, помагаше и сгънатата поза в която коремите ни се притискаха от колената. Наливахме се с вода от канчетата и на чешмата, където ни изчакваха търпеливо да се измием и изпикаем на единствените чешма и кенеф, след което ни прибираха и оставяха баката с черпака от другата страна на решетката, за да ни дразни мириса на чорбата. Като че ли от тогава не отказвам, когато ми сервират фасул. Христо Неврокопски провря крака си през решетката и с един ритник обърна баката, която се търколи към вратата на карцера. Изглежда отвън се прокрадваха на пръсти надзирателите, за да подслушват какво си говорим и няма ли да се появят „стачкоизменници“, склонни да приемат храната. Така им беше наредила „йерархията“. Чули необичайния шум от търколилата се бака и нашия смях, не след дълго дежурните надзиратели отвориха вратата и при вида на разлятата чорба, извикаха „кофтито“ и му наредиха да почисти добре предверието на „спалното ни помещение“.

Вечерта карцерът есна от песните ни. Гласовете бяха дрезгави, но достатъчно силни, за да се чуят навън през амбразурата. В отговор на кряска на постовия да млъкнем, се разнесоха благословии за майка му и вместо нас, той млъкна. Само дойдоха и затвориха външните прозорци, които бяха точно срещу карцерите, за да не чуват минавачите революционния ни репертоар, чието изпълнение продължи до късно през нощта.

Междувременно успяхме да се свържем по морза с хората „Зад завесата“, чиито килии бяха точно над карцерите. Получихме и отговор, че всички са информирани за ставащото под тях. Седем дни след карцирането ни беше пак четвъртък и към десет часа сутринта над главите ни се разнесе тропот на нальми. Бяхме забравили, че това е часът на кръжоците и Илия запита

какъв е тоя шум, в ни едно време. Обикновено го чувахме по обед и за вечеря. Стефан Лудев му каза:

– Започнали са манифестации в знак на солидарност с нас.

И гледайки ме насмешливо добави: „Леви, леви!“

Отговорих му, че завоят от стълбата към стаите за кръжочници е надясно...

На следващата сряда в късния следобед ни извадиха от карцера един ден предсрочно и ние се учудихме на „височайшата милост“. Скоро щяхме да разберем на какво я дължахме. Упътихме се по стълбите към Третия етаж. Изкачвахме се бавно, изтощени от глада и безсънието. Коридорите на другите отделения бяха пусти – никой не трябваше да ни вижда, както е при режима на осъдените на смърт. Горещо разбрахме, че за нас е определена първата 64-а килия, където пренесохме „покъщнината“ си. Учудващо беше, че тук вратите на килиите бяха отворени и общуването ни с болните не беше забранено. Но беше излишно да търсим логика в произволните решения и постъпки на администрацията... Колегите с които бяхме прекарвали шест месеца в уединение ги нямаше. Явно, изпълнили „точка 3“ от правилника за вътрешния ред, те са били разпратени по отделенията от където бяха дошли. Приятна изненада беше дамаджаната с олио и десетината филии хляб, поръсен с червен пипер и сол, с които колегите ни посрещнаха. Те знаеха за стачката ни. Решихме, че когато и докато сме на свободен режим, тя се преустановява. Все пак, за да не видят надзирателите „пиршеството“ ни, когато ни прибраха и заключиха, след като движението по коридора се преустанови, заслушвайки се, застанахме до вратата така, че отвън, през малката дупчица на шпионката да не се вижда какво става в килията. Илия Минев, който имаше най-дълъг стаж в карцерите и гладните стачки, ни посъветва добре да съдвкваме всеки залък хляб с който отпихвахме по глътка олио. И да ги поемаме в началото през поголеми интервали, за да избегнем повръщания, колики и други неприятни спътници на първите поемания на храна след продължително гладуване.

При първото ни „захранване“ изпихме може би по около една чаша олио и ще излъжа, ако кажа, че беше много вкусно, въпреки десетдневната гладна стачка. След което скрихме дамаджаната под чергите на Илия, който беше заел първата позиция до външната стена, под прозореца. След около час донесоха фиде чорба за вечеря и хляб. Изчаквахме реакцията от поетата доза олио и когато всичко мина сполучливо, всеки си сипа в чорбата още по 200–250 грама олио и се нахранихме като „владишки чеда. После телата се отпуснаха, сякаш бяхме в петзвезден хотел и чак на сутринта ни събуди ритника на „кофтите“ във вратата, след който минаваше надзирателя Гръклянов, за да отключи килиите. Облекчихме се в четирите дупки и се измихме след което побързахме да се приберем в килията, когато ни напомниха, че днес е отново „ден на просветата“. Ето защо ни бяха пуснали по-рано, за да могат веднага на следващия ден да ни карцират. Бяха решили да ни наказват „конвейерно“, иначе новата наказателна заповед щеше да е чак след седмица. Сега до нея ни оставаха не повече от три часа. Но и те бяха достатъчни,

за да довършим дамаджаната с останалото олио и хляба. Сторихме това тъкмо на време, защото хората от отделението тръгнаха отново на кръжоци, а ние останахме в килията. След малко Гръклянов нареди на Христо Неврокопски да си изнесе чергите и го отведе в неизвестна посока. Новината бе разпространена по морза до колегите от втория етаж. След като се наобядвахме, ни прочетоха новата наказателна заповед за „14 денонощия карцер за неизпълнение на т. 3 от правилника и грубо държание пред служебни лица“. Беше 30 април 1957 г.

В следващата наказателна заповед, която съм поставил в „Интермецото“ към глава 51, фигурира датата 4 май 1957 г. За разлика от болшевишките вестници, тук и датите на заповедите не бяха верни. Защото, нас, както добре си спомням, ни карцираха точно на 30 април, а „бойният празник на труда“ Първи май посрещнахме долу в карцерите. Както се разбра по-късно, между две последователни наказания трябвало да има минимум 24 часа, прекарани „на свобода“. Затова ни бяха пуснали от карцера ден по-рано. Спазването на „социалистическата законност и ленинските норми“... задължаваха чекистите. Втората изненада ни очакваше долу, където поставиха всеки в отделен карцер – следователно изпълниха искането ни и от вечерта ние прекратихме „безсрочната“ гладна стачка в карцера. Спахме сравнително добре и аз се събудих в добро настроение. Някъде към 10 часа запях „Интернационала“, нали беше нашия празник:

„На крак, о, парии презрени,

на крак, о, роби на труда.

Потиснати и унизени,

ставайте срещу врага!”

Бой последен е този,

дружно вси да вървим,

с Интернационала

света да обновим

Държавата ни угнетява,

законите са срещу нас.

Джандари днеска управляват,

бедняка няма равен глас.

Припев:

Ако ли пък обезумели
войска изпратят срещу нас,
най-първо стари генерали
да чакат смъртния си час!

И пак:

Бой последен е този...“

Изкарах всичките куплети и след кратка почивка започнах отново. Другарите ми – националисти или „патриоти“, както го измислиха марксистическите фокусници на словото, за да се разграничат от тези, чийто девиз беше: „Бог, цар и отечество!“ – започнаха да ми се подиграват. Илия даже каза, че май съм решил да се приобщавам към „народната власт“. Вместо от мен, те получиха неочакван, но недвусмислен отговор от самия Ташо Карамитев. Някъде към 13 часа следобед вратата на карцера се отвори и от другата страна на решетката застана прежълтелият от злоба началник на пазарджишката тюрма, в пълна парадна униформа, със синята си шапка и екселбантите:

– Константинов, това, което правиш, е кощунство. Да пееш нашия химн в карцера!

– Нито съдържанието, нито автора, да не говорим за повода – са ваши. Кога сте чули някой от вашите да е казал, че държавата го угнетява? И че „крадеца плячката не връща, ни властелина своята власт“? Нали цялата ви борба беше за властта и за плячката.

– Нашата държава угнетява само враговете на народа, за него е и всичко, което експроприирахме.

– Като сте толкова големи приятели и доброжелатели на народа, защо му иззехте, дори джобните ножчета? Май не изпитвате голямо доверие към въоръжения народ...

– Престани...

– Що се отнася до плячката, огледайте се как живеят вашите вождове и дечицата им и ще разберете къде е отишла...

– Млъкни, ти клеветиш най-достоините синове на народа...

– Помислете само, както е тръгнало, до къде ще стигнат внученцата им след едно или две поколения и тогава ще узнаете що е цинизъм и кои са враговете на народа.

– Не искам да слушам анархистическа пропаганда.

– Не искате, а ме задължавате да слушам марксистката пропаганда и то в най-тъпия й сталински вид...

– Да, задължаваме ви, защото у нас е силата. Както се казва и хляба, и ножа...

– Ако силата е единствения ви аргумент, няма да отидете по-далече от вашите предшественици...

От жълтомургав Ташо беше станал черен и зелен. Само подхвърли, че с тоя език, жив от тая дупка няма да изляза и изскочи от подземие, оставяйки гавазите си да заключат вратата на карцера ми.

– Сега – обърнах се към „бойците от легиона“ – можете да му изпеете „Бдинци, лъвовете титани“, „Велик е нашия войник“ или „Край Босфора шум се вдига“ и ще видите, че изобщо няма да ви обърне никакво внимание. Даже може да запее в един глас с вас. Вие, въпреки всичко което преживяхте, сте неспособни да разберете, че Отечеството е на този, който има властта и келепира от нея...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

През времето, прекарано в наказателното отделение, в южното крило на Пазарджишкия затвор, по случай „освобождението ни от изолация“ наказателните заповеди „валяха като из ведро“. Но, повечето от тях не открих в затворническото ми досие. Те са изчезнали навярно, заедно с множеството разноцветни лентички, които ДС-инспекторите от отдел „Затвори“ са оставяли след всяко свое посещение и „свиждане с обектите“. Аз ги видях в досието си, в затвора Белене през 1998 г., в тях с по няколко реда копоите съобщавах лаконично за впечатленията си от разговорите и от държанието ни. От досието ми са изчезнали и много от наказателните заповеди. Те или са били прочистени от „демократичните“ генерали, заели длъжности като началници на отдел „Затвори“, поради „незаконосъобразния им характер“, или изобщо не са били издавани по време на изтърпяване на наказанията... по същите причини. Така например, в досието ми липсваха повечето заповеди за близо тримесечното ни пребиваване в карцерите през пролетта и началото на лятото на 1957 г., когато ни бяха събрали и петимата с Христо Неврокопски в един карцер и „за разкош“ първия път бяха наръсили циментовия под с някаква смрад на опосум... При последното карциране на 25 юни 1957 г., когато ни подгрываха с кухненския комин

през лятната жега. Липсваше и издадената в края на 1958 г. от генерал-майор Желязко Троев и прочетена ни от Ташо Карамитев заповед „за безсрочното ни уединяване“: Всеки в отделна изолационна килия... „докато се поправим“!

Освен карциранията бяха издадени серия заповеди с които ни лишаваха с години напред от свиждания, колети, писма, и покупки от лафката, и когато това им изглеждаше недостатъчно, ни забраняваха да излизаме на каре...

Прочее, да се задоволим с това, което ДС-администрацията в затвора или нейните днешни наследници са благоволили да ни оставят:

Първата заповед за карциране е №81 от 16.IV.1957 г. С нея Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор, на основание чл. 28 от общия правилник за затворите и рапорт на гл. Надзирател Петър П. Москов наказва затворниците ГКГ, Христо Томов Неврокопски, Стефан Иванов Лудев и Петко Иванов Чолаков с по 14 денонощия карцер. Затова, че **отказват да присъстват на просветните занимания и че няма да изпълнят нарежданията.**

Подпис, без кръгъл печат.

В заповедта липсва Илия Минев, което е абсурд, макар и несъществен, това далеч не е случаен пропуск. По съображения за които ще стане дума и по-нататък, в оформянето на заповедите царя пълен произвол и хаос, неточности в датите и мотивите и най-вече укриване на престъпни факти, с тях може да се докаже, че даже от гледна точка на милиционерското „право“ са консумирани тежки престъпления от блюстителите на... закона, реда и тишината в страната.

Глава LI

„КАРЦЕРИ, КАРЦЕРИ, КАРЦЕРИ...“

Когато изтърпяхме второто карциране, Съмналиев се опита да ме „вразуми“. Без да съм груб, го замолих да не се меси и го запитах как би постъпил, ако беше на моите години. Вместо отговор, в погледа му прочетох тъга. Той се различаваше от Гачев. В подобна ситуация, последният щеше да ме увещава, че „единодействието с реакционната десница срещу центристите в работническото движение“ (както наричаше „еpigоните“ на Сталин) ще ни компрометира. Сякаш не забелязваше, че някогашните му партийни другари се бяха превърнали в нещо още по-кално от евангелското стадо свине и по-свирепо от фашизоидните предшественици продължа-

ваше да се съобразява с мнението им. Но държанието и поведението, което имаше спрямо администрацията му отреждаха почетно място в „компрометиращата“ ни компания. Въпреки напредналата си възраст, бай Митьо понасяше с твърдост и достойнство наказанията. Когато го питаша защо не следва съветите си и не изпада ли в противоречие, ми отговаряше, че в името на идеите, които изповядваме, „не можем да оставим палмата на първенството в съпротивата“ на други... Т.е. Гачев беше истински диалектик – слагаше дръжката на гърнето от която си поиска страна или стрижеше, както казваха французите, „според главата на клиента“.

Третото поредно карциране протичаше нормално. Дори по-добре – бяхме разполовили вече месец май, времето се затопляше и ние свикнахме с новите „условия на живот“. В карцера посрещнах 24-тия си рожден ден. Когато сутринта на 15 май съобщих това, получих поздравления от колегите, след което Илия Минев, който иначе като мене беше музикален инвалид, ми изпя „Катил Георги, на вино вади ножове, а на ракия пищови...“ Репертоарът бе обогатен с „Аз съм Гошо Хубавеца, вечния ерген...“, „Из Софийско равно поле един змей изскочи, свети Георги го наджапа со велосипедо...“ и други шлагери и „хитове“ на българския и шопски фолклор.

Когато подземното тържество беше в разгара си, ключът се превъртя в ключалката на първия карцер. Илия Минев млъкна, ние също, и се вслушахме в разговора. Бяхме удостоени с визита от заместник-началника на отдел „Затвори“ – полк. Рангелов, който завеждаше режимите в богоугодните заведения на НРБ. Наказанията, които надхвърляха 28 дни карцер, какъвто беше нашия случай, се нуждаеха и от неговата санкция. Сега той идваше да види резултата от тях. Чух Илия Минев да протестира срещу репресивната политика на „безотечествените маркс-ленинисти“, която свидетелствала за идеологическото им безсилие...

Рангелов го прекъсна и му каза:

– Мястото на такива идеолози като вас, които искат да разрушават цели държави, е тука.

След това отвориха вратата на Петко Чолаковия карцер и понеже той не каза нищо, висшестоящият копой го запита няма ли какво да добави? Петко продължаваше да мълчи. Само си представях презрителния му поглед в тъмнината. „Змеят“ (така го наричавме помежду си) носеше очила с дебели лещи, поради силното си късогледство, което затрудняваше събеседниците в долавяне израза на очите му. Рангелов изглежда го бе изтълкувал погрешно, защото се опита да го подиграе:

– Много хрисим си станал бе, Чолаков...

– Полковник ли сте или фелдфебел не ме интересува, но трябва да знаете, че от днес нататък, при подобни обстоятелства, аз отказвам всякакви разговори с такива като вас. То и при нормални условия не съм убеден, трябва ли да ви отговарям, защото намирам това унижително и оскърбително за човешкото ми достойнство...

Вратата се затвори с трясък и придружаващият го старши-надзирател Спасов отвори третия карцер – моя:

– Ти какво ще кажеш? И ти ли мислиш като тях?

– Не. Аз мисля, че не сте справедлив към Минев. Като вас и той е за силна власт, само, че... неговата. За разрушението на държавата истински ратуваме само ние анархистите. И още нещо, смятам, че с такива като тебе (нарочно изоставих плуриела и натъртвах на „ти“-то, в отговор на неговото „фамилиарничене“), с такива като тебе, трябва да се разговаря сериозно и откровено, но след като Социалната революция помете затворът, който построихте. Когато от него няма да остане камък върху камък...

– Ти ли си им идеолога на тия? – викна Рангелов – Ще седиш тук, докато започнеш да се провиращ през дупките на тая решетка. И напусна вбесен, без дори да удостои с вниманието си четвъртия карцер, където беше Стефан Лудев, а Петко каза с ирония:

– Сега ти си превъзгласен от Рангелов за идеолог на идеолозите. Както Царя на царете...

Седмица след рождения ми ден (бях започнал 25-ата си година) вратата на карцера се отвори и някакъв нов надзирател, когото виждах за пръв път, ми каза да излизам, защото майка ми била дошла на свиждане. Преди това поиска да се обръсна, което аз отказах категорично. Така брадясал ме въведоха в маймунарника. Изглежда бях доста поотслабнал, защото щом ме видя, мама ме запита дали не съм болен. Отговорих `и, че съм здрав като коч, а тя рече, че можели да ми счупят рогата, заради абсолютното неподчинение и подигравки с които съм се отнасял към персонала. Каза ми още, че е говорила с началника, който `и рекъл, че съм наказван заради отказ да посещавам културнопросветните мероприятия в затвора.

– Това е формалната страна, а другото е много дълго за обяснение и едва ли си струва да изгубим десетте минути, които ни разрешават за свиждане за тая тема.

– Защо не склониш глава като другите? Директорът каза, че само ти и трима фашисти отказвате да се превъзпитате...

– Мадре, на тебе ли трябва да обяснявам, че целта на това „превъзпитание“ е да ни превърнат в мошеници и доносници. Ако е въпроса до самообразование, аз съм прочел цялата им марксистическа литература, но те ми забраниха достъпа и до нея, защото съм я четял като дявола евангелието...

Надзирателят стоеше между решетките, мълчеше и явно се стараяше да запомни изреченото в скоропоговорка, както обикновено става когато времето е ограничено. Мама ми каза, че от разговора си с началника, разбрала, че бил обиден от високомерното ми отношение, но бил готов да ми прости, ако се подчиня на общия ред, който е задължителен за всички.

– Мале, аз нужда от прошка и индулгенции нямам. Възможно е да има лично засегнати, но това не се дължи на личното ми отношение към затворническата администрация, а на защитата на моите идеи...

– Гошо, сине, ти не разбра ли, че идеалите са бош лаф...

– Единственото, което ни различава от добитъка е идеала. За сега човешкия дух не е стигнал до нещо по-велико от анархокомунизма и за него съм готов да дам и живота си, ако потрябва.

Надзирателят каза, че ще прекрати свиждането, ако продължавам да правя анархистическа пропаганда, а мама ме гледаше с очи в които напиряха сълзи. За да не `и причинявам повече мъка, смених насоката на разговора.

– Каж ми, виждала ли си Маргарита? Миналата година я бях поканил на свиждане, но тя не ми отговори, а после бях наказан без три свиждания...

– Тя идва в къщи, за да ни каже, че ще се жени и може да го е сторила вече – в гласа на мама нямаше никакво съжаление от тоя завършек на нашата неживяна любов. За момент нещо ме жегна, но това дори не бе забелязано и аз продължих като да не се е случило нищо:

– Ако я видиш, `и предай моите пожелания за щастлив семеен живот. Подаръкът за сватбата ще `и предам лично, когато си изляза от затвора. А защо тате не дойде на свиждане?

– Има грипна епидемия и той е зает денонощно. Не можеше да напусне работата си...

– Десетте минути изтекоха – рече слухтящия джандарин – трябва да прекратявате свиждането.

– Мале, прегръщам ви с тате и кураж. Знайте, че ви обичам, защото сте единствените, чиято любов е безкористна и по-силна от смъртта. Каквото и да правят шебеците, ние пак ще се видим, та ако ще да е и след още 16 години.

– Ти дано да си излезеш по-рано, че ние сме вече възрастни и болни хора...

Тръгнах към изхода и преди да напусна маймунарника, се обърнах още веднъж. Мама стоеше като закована на местото си и ме изпращаше с поглед. Вдигнах ръка за довиждане, усмихнах се и се упътих към новото ми постоянно местожителство – в карцера...

Наказанията вървяха „като по часовник“. Освобождаваха ни всеки път през следобед в предпоследния ден от четиринадесетте, за да бъде всичко... „по правилник“. На следващия ден, в четвъртък, имаше кръжочни занятия и нашият отказ да участваме в тях, беше основание за издаване на поредната наказателна заповед.

В карцерите времето тече бавно. Не може да се чете, приказването изисква да се надвижавате, за да се чуем през амбразуриите, а това надълго е изморително. Оставах ни само песните. Пеехме подред като на надпяване. Невероятен брой песни изтръгнахме от паметта си. Друго удоволствие ни доставяха многоетажните погръжни по адрес на режима, неговия „щит и меч“ и джандарите. Особено, когато усещахме тихо пристъпващите отвън надзиратели на които „йерархията“ бе наредила да подслушват разговорите ни. Караджов се издаде веднъж, когато пускайки ме на клозет, каза обидено:

– Константинов, ние не сме джандари.

– А какво сте?

– Ние служим на Народната република...

След тоя му отговор, който беше придобитият в казармата Павловски рефлекс, съвсем ми се отся да разговаряме. Може би „общуването“ с един папагал щеше да е по-смислено. Само му рекох:

– Ех, старши, старши, когато Любен Каравелов писал, че Свободата не ще Екзарх, а иска Караджата, едва ли е допускар, че един ден съименникът на войводата ще навлече милиционерската униформа... Нейсе, запуши я, както казвал Бай Ганю.

Не бях убеден, че дежурният по карцер ме разбра. Бяхме стигнали до четвъртото карциране и имах чувство, че копоите от отдел „Затвори“ започнаха да губят нерви и търпение. Може би, защото приближаваше края на „учебната година“ – 30 юни, и те щяха да се лишат от формалния повод за наказанията. Макар че кой знае? Би било наивно и смешно, да разчитаме на спазването на... „социалистическата законност“.

(Цялата идиотска програма на колективно промиване на мозъците, изпълнявана от цели дивизии партийни „будители, просветители и културтрегери“, в чиято мрежа властта бе обхванала всичко – от забавачницата до пенсионерския клуб – целеше дресурата и видиотяването на народа. От пеленачетата до склеротиците – всички трябваше да бъдат превърнати в папагали, повтарящи измислени героични биографии на вождове, ненужни дати на помпозни конгреси и пленуми на управляващата партия, на които „отговорни“ клоуни отчитаха „крупните успехи“ в „соц.-строителството“ и „преминаването от един към друг по-висш стадий на социализЪма“. Тази „културнопросветна и превъзпитателна дейност“ за „подковаване“ на цялото население в идеологическата налбантница на маркс-ленинизма, се наричаше партийна „учебна година“. Със съответни изменения, тя не бе отминала и затворите. Нашето противопоставяне на тази политика на диктатурата на нравствени, психологически и интелектуални репресалии с които, освен вкретяване, се целеше пречупване воите и достойнството на противниците `и, превръщането им в човешки дрипи и в последна сметка в „приобщили се към народната власт“ слуги и донос-

ници, беше главната причина за жестоките наказания на които копоите ни подлагаха през дългите години на изолация в наказателните отделения.)

Течеше втората седмица на юни, когато карцерът беше отново посетен – този път Рангелов бе придружен от къравия Вълков, зам.-началник по политическата част, комуто бяха поверили нашето... превъзпитание. Той беше грозен циклоп, висок около метър и деветдесет и навярно тежеше над 120 килограма. Разказваха, че е загубил окото си по време на предизборната им борба с Обединената опозиция през 1946 г. При агитационна обиколка, чиято цел по-скоро била да изкоркат „електората“, отколкото да го убедят, някой стрелял от засада и куршумът извадил окото му. Това го беше ожесточило и превърнало в мрачен и зъл убиец... Отгоре на всичко той, изкарал висшата партийна школа край Семинарията, имаше самочувствие на теоретик. Двамата спряха пред карцера на Минев и на мен ми беше забавно да слушам как Вълков го „ограмотява“, сричайки „научния социализъм по краткия курс“, от което дори придружаващият го Рангелов се изчервил. Когато „просветителят“ прекалил с диуретическата си страст, колегата му, може би стоящ по-ниско в йерархията, си позволил да го прекъсне и дал практическа насока на намесата им. Той се опитваше да пречупи упорството ни и го убеждаваше в безсмислието на нашата акция, която беше останала глас в пустиня.

Минев обаче, вземайки повод от тирадите на преждеговорившия Вълков, им казал в негов стил, че са национални предатели и агенти на Москва. Стана или по-скоро се чу, че става някаква патаклама в карцера на Илия. После той ни разказа, че Вълков си проврял лапите през решетката, но понеже квадратите й били тесни, ръцете му влезли само до лактите и не го достигнали. Чухме само хрипящия глас на циклопа, който казваше:

– Ще те удуша мръсник. Ще те разстрелям като куче.

В тоя драматичен момент, когато Рангелов го дърпал за пеша, от карцера в дъното, се чу „Кавалерийския марш“:

„На стре-е-ме, сабли за атака,
че смъртта, че смъртта е за нас.
Не страшна, смъртта,
смъртта плаши врага-а-а.“

Пееше Стефан Лудев. Почти едновременно маршът екна и от останалите три карцера. Пеещият Илия Минев разказваше, че в него момент Вълков бил като луд. Въртял страшно единственото си око и му заприличал на Муса Кеседжия, а Рангелов го успокоявал и придумвал:

– Нали ти казвах, че е безсмислено да идваме тук. Тия са непоправими гадове. Такива само гроба може да поправи. Само, че сега не е момента...

В края на това пето карциране, някъде в последните дни на юни, кръжочниците бяха вече разпуснати за своята лятна ваканция и тропотът на нальмите беше заглъхнал. Когато надзирателите дойдоха да ни „освободят“ отново, за пети пореден път, Минев отказа да излезе:

– Тъкмо навикнахме с пещерния режим, какви са тия иди ми, доди ми!

Петко добави, че Илия е напълно прав – Кампанела и колко още други мъченици на идеята изкарали цели десетилетия в такива дупки, а ние се лигавим. За толкова други предтечи нищо не знаем, защото монасите на инквизицията поставили заедно с тях на кладата и... „досиетата“ им. За да не остане и спомен за еретиците.

Надзирателите слушаха разменяните на глас мисли и къде разбрали, къде – не, се учудваха от къде идват куража, устойчивостта и енергията ни. А ние, виждайки, че Илия прави театър, го издърпахме насила от дупката му. Горе пристигнахме развеселени от разигралите се етюди в карцерите, поради което, шарещите болн`ици по коридора на южното крило, си помислили, че сме щастливи, защото най-после са прекратили цикъла на наказанията... Учуди ни засилената изолация – тях ги прибраха по килиите, а нас ни заключиха без да ни позволят да си поговорим. Вечерта ни пуснаха отделно на клозет. Макар че нямаше курсове, на другия ден извикаха всички затворници на събрание в киносалона. Ние отказахме и отново ни наказаха. Войната на нерви продължаваше. След шестата заповед, долу отново ни събраха заедно в крайния, последен карцер. Навън вече беше горещо и температурата в подземното стана още по-висока, защото дъното на килията ни опираше в стена, която всъщност беше комин на кухнята. Пак трябваше да си лягаме нощем напреки на дъската, с извадени навън от решетката крака. Но този път удобствата бяха по-големи – сега бяхме само четирима в карцера. „Падаха ни се“ по 45 сантиметра и ние можехме да лежим нощем по гръб или да се въртим настрани, без да събуждаме всички, за да сменяме едновременно позите си. Решихме да изчакаме края и на това наказание, и ако го повтореха, щяхме да започнем пак гладна стачка. При тези „але-ретури“ не ни обръснаха нито веднъж и брадите ни бяха станали като у разбойниците на Стенка Разин.

На шестия ден от наказанието, в карцера влезе „самият“ началник на отдел „Затвори“ – Димов. Той се „учуди“ на дългите ни бради и запита от кога сме в карцера? Когато му отговорихме, че караме вече трети месец, Димов само повтори като ехо: „От три месеца? Как е възможно толкова безобразие?“ И нареди веднага да ни освободят. Беше първи юли. Главният инквизитор, без чието знание и одобрение, никой не можеше да ни наложи едно тъй дълго пребиваване в карцерите, сега се правеше, че е непричом и след като е научил за „безобразието“ на подчинените си, проявява благородно негодувание и великодушие. Само, че тия не ни минаваха. Беше ясно, че нещо е станало, от което „ги стягаше чепика“. Като ни извадиха от карцера, вместо на третия етаж, тоя път ни отведоха на първия – „Зад завесата“, в килия №21, където заварихме пренесен и багажа ни. Килията беше поставена под карантина. Тя, заедно със съседните две – изпразнени от обитатели – бяха обградени с червен кордон, доближаването до който

беше наказуемо. Следобед дойде бръснар и един по един ни изведоха, за да ни обръснат. Аз поисках да ми оставят мустаците, които бяха заприличали на Панайотхитовите.

Вечерта разбрахме с морза причината за смяната на климата и за предсрочното ни изваждане от карцера: В Москва Хрущов беше провел чистка (за съжаление, безкръвна) на „сталинските“ членове на Политбюро. В пакет, обявените за „антипартийна група“ Молотов, Булганин, Каганович, Маленков и както казваха „присъединилият се Шепилов“ бивш редактор на „Правда“ и настоящ м-р на външните работи, бяха изхвърлени от Кремъл. Обвиняваха ги, че подготвяли преврат срещу „ревизиониста и авантюриста“ Никита Хрущов, но някой, може би Микоян или Ворошилов, ги издал и първият секретар на КПСС ги изпреварил пак с помощта на военните... Понеже нашите чекисти до един въздишаха по здравата ръка на Джугашвили, отново бяха в паника. Над тях пак надвисваше тая ужасна неизвестност: Ще ги бъде ли, или ще ги пенсионираат?

Преди обяд на следващия ден ни изведоха на двора, за да ни снимат и попълнят досиетата ни с пресни снимки. Старши-надзирателят Спасов, който ни придружи до „оперативния“ фотограф, ме запита защо съм си оставил мустаци? На глупав въпрос е трудно да се даде умен отговор:

– За да мога да си променям физиономията, ако обстоятелствата ми наложат това, когато изляза навън...

Спасов каза, че физиономията ми щяла да смени тази, от която съм чакал писмо... Изглежда, предмет на обсъждане по време на техните „оперативки“, беше станал и личния ни живот. Значи трябваше да се откажем и от него. В моментна слабост, бях забравил, че в соц.-тюрмите няма място за сантименталности, защото копоите използваша и най-малката погрешна стъпка.

За времето на цялото ми пребиваване в затворите ме снимаха още веднъж, преди да си изляза от затвора, но тези снимки с доносите, плановете и „реализациите“ на затворническите „разработки“, не са ми дадени и до сега. Бившият прокурор, партиен секретар, доносник и царски м-р на вътрешните работи – Петканов каза пред така нар. Народно събрание, че това било... „класифицирана информация“.

Така, след многократните, близо тримесечни карцирания, ни изведоха в Чистилището „Зад завесата“, където образно казано, не можехме „да видим отново ясните звезди“ върху късчето небе през килийния прозорец. Бяха му поставили „намордник“, за да не поглеждаме към карето и да се свързваме с другите, които все още мислеха, че са на свободен режим.

Все още не можеха да ни отнемат възможността да размишляваме. Спомних си за Николай Ланков, който бе написал стихотворение в което имаше такива стихове:

„Карцери, карцери, карцери –

Три дълги дни и три дълги нощи...“

(„Карцери“)

Припомних тия редове и си рекох: Тия зверове от фашистката тюремна администрация са разсипали злощастния „пролетарски поет“ с тия три тъй дълги дни и нощи. Спомних си още за Стефан Вълков, който казваше: „Нахален като болшевик!“ Бих добавил – И безсрамен...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Започват серия свободни съчинения:

Със заповед №91 от 4.V.1957 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от „общия правилник за затворите“ наказва затворниците Христо Томов Неврокопски, ГКГ, Петко Иванов Чолаков и Стефан Иванов Лулев с по 14 денонощия карцер. **За това, че на 3.V.1957 г. не изпълнили т. 3 от правилника и имали грубо държание пред служебни лица.**

Подпис, без кръгъл печат.

Със заповед №100 от 21.V.1957 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от общия правилник за затворите и рапорт на Иван Георгиев Михайлов наказва затворниците Иван Янков Драгулов, Стефан Георгиев Милушев, ГКГ и Христо Томов Неврокопски с лишаване от по 2 писма. **За това, че на 17.V.1957 г. нарушили чл. 84 буква „В“ от правилника.**

Подпис, без кръгъл печат.

Със заповед №105 от 25.V.1957 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от общия правилник за затворите и рапорта на надзирателя Ганчо Нейчев наказва затворниците Христо Томов Неврокопски и ГКГ с по 14 денонощия карцер. **За това, че на 21.V.1957 г. не изпълнили т. 3 от правилника като отказали да отидат на кръжочните занимания.**

Подпис, без кръгъл печат.

На 23 май 1957 г. новопостъпилият надзирател – редник Ганчо Нейчев изпраща до Другаря Началник на затвора – Тук /без стилова и езикова редакция, нито корекции в правописа/ следният

РАПОРТ

Др. Началник,

На 21 май 1957 г. при провеждане свиждането на затворника ГКГ с неговата майка, понеже същата почна да му дава положителни напътствия, същия почна с груб тон да я предупреждава, че акъл от нея не желае, и че той достатъчно е имал възможността да направи изводи за неговото поведение. При забележката от страна на майка му, да спре с героизмостта си и да мисли за себе си той почна да изтъква, че тук в този затвор го наказват дори и когато ходил на кръжоците без да имал грешки и, че невинно бил наказван, а сега пък наказван затова, че не посещава кръжоците. Същия заяви, че докато бъде в Пазарджишкия затвор, на кръжок няма да посещава макар това да води до наказания, дори те и да му донесат преждевременна смърт, казва, че имал идеи които ще защитава до последно, наказанията спрямо него щели да спрат, само в случай, че не е в този затвор, а докато е в този затвор ги очаква като безконечни на базата на това, че няма вина, отколкото, че имало лични отношения към него.

Накрая каза да мислят за себе си а той ще върши това, което повеляват неговите идеи. Същия почна да разправя, че въпреки книги от марксистически характер, администрацията го лишила от тях като ги иззела от него и след изтичане на наказанието му като уединен, не са му разрешени – което разбира се не е вярно понеже след потичане на наказанието като уединен всичките му прочетени материали са върнати.

Горното донасям за сведение и разпореждане. (NB И поне за една ефрейторска нашивка – n'est ce pas? редник Нейчев.)

Пазарджик 23.V.1957 г.

ред: подпис

(NB Когато изтече шестмесечният срок на уединяване, другите отидоха на кръжоци и по събрания. /Те изобщо не бяха отказвали да ги посещават./ С риск да си останем непросветени, останахме да бойкотираме „просветните занятия“, които копоите организираха всяка „учебна година“, Илия Минев, Петко Чолаков, Стефан Лудев и аз. Временно към нас се присъедини и Христо Неврокопски, който както казах, след първия карцер също „тръгна да се учи“. Карциранията следваха като на конвейер, начиная 16.IV.1957 г. и продължиха до началото на месец юли, когато бяхме посетени в карцерите от тогавашния н-к на отдел „Затвори“ Димов, който като ни видя с дългите бради се направи на учуден, че навършваме третия си месец в подземия-

та и нареди да ни освободят. При това системата на карциранията беше такава: веднага след освобождаването ни сутринта на 14-ия ден, ни връщаха в карцерите следобед, когато започваха „учебните занятия“. Сред заповедите не е останала нито една от тези само с тримата легионери, които бяха четири или пет на брой, по време на които карцирания станаха схватките с Вълков и Рангелов, когато последният ме обяви за „идеолог на идеолозите“.

Навярно Ташо е бил посъветван да не оставя следи от тия „неправомерни“ наказания и той е набутал в „Заповедите“, де какви дати и „данни“ са попаднали на калема му... През това време, не е било възможно да бъда наказван с Иван Драголов или Стефан Милушев, защото те напуснаха „полесражението“ заедно с другите, веднага след 6-месечното ни уединение...)

Глава ЛП

МИР БЕ, ГЕОРГЕ!

„Зад завесата“ в изолираната с червен кордон килия №21 на I етаж понякога достигаха новини, съобщавани ни от осмелили се колеги, които недалече от нас се правеха, че разговарят или че се карат на висок глас. Бе възстановена и клозетната „телеграфна агенция“, откъдето получавахме късове употребявани вестници. Така научихме, че и БКП, следвайки „примера на съветските си другари“, се беше снабдила със своя „антипартийна група“: Добри Терпешев, Георги Чанков и Йонко Панов. От състава на изключените можеше да се заключи, че „априлското ръководство на партията“ пак шмекеруваше. Изключените от Пленума на ЦК на БКП „антипартийци“ бяха сталинисти, но не по-ортодоксални от колегите им канибали, които се готвеха да ги... сварят в казана. (Според стария виц от катастрофирал самолет се спасили само американец, французин и българин. За нещастие, попаднали в ръцете на племе канибали. Вождът съобщил на пленниците, че единствения шанс да спасят кожата си, бил всеки да каже дума, непозната за племето. Американецът, потейки се, край разпаления огън казал „бизнес“. Мъжката част на канибалите се струпала в кръг, прегърнати през рамената и започнали помежду си едно „шушу-мушу“. След малко го прекратили, погледнали ухилено към нещастника, казали му значението на думата и – бам в казана. На другия ден бил ред на французина. Той произнесъл: „Пантеон“, Отново последвало съдбоносното „шушу-мушу“, след което и него бамнали в казана с врящата вода. На третия ден довели и последния заложник. Огънят прациял и около казана, облизвайки се, вече нетърпеливо се навъртали изгладнелите канибали. Нашенецът рекъл: „Пленум“. Пак се събрали на шушу-мушу, но съвещанието се проточило и в племето настъпил смут. По едно време вождът приближил пленника с ножа си, разсякъл ликото с което бил вързан днешния им обед и му казал: „Предаваме се. Тая дума не сме я чували. Оставаш жив, но ни

кажи какво значи тя?“ „Ами тя е горе-долу като вашата работа. Събират се старейшините на българското племе, вожда посочва един от тях, след което се оттеглят на „шушу-мушу“ и когато свършат, хващат посочения и „Бам в казана!“)

Та изключеният бай Добри, дори беше получил партийно наказание от българския „култ“ Вълко Червенков още през 1950 г. Всеизвестно беше, че и априлският хитрец стана първи секретар на БКП по негово предложение, докато Вълко се снишаваше в очакване да го отмени бурята в Кремъл. В тая поза, той остана незасегнат от чистката и имаше солидно присъствие в Политбюро заедно с целия си антураж. Времената бяха несигурни, пластове във властта се разместваха, но изходът отново зависеше от външния фактор... „Десталинизацията“ в нас можеше да завърши печално за самозабравилото се червенково протеже и за цялата, сменяща кожата си априлска върхушка, ако Хрушчов не беше изпращал у нас многократно своя емисар Капитонов – завеждащ отдел към ЦК на КПСС за „братските компартии в страните с народна демокрация“. С негова помощ „бандата на Вълко“ беше откъртена от постовете си, но промените бяха епидермални. В духа на „новото време“, поетапно изключваните групи и индивиди от бившата върхушка получиха персонални пенсии и си кротуваха, защото новият им статут все пак беше за предпочитане пред бесилото на което те с единогодушие изпратиха своя „боен другар“ Трайчо Костов...

Така че някакви решаващи събития в София не можеха да се очакват. Дори промените в затворническия режим зависеха от заповедите на Москва. Трябваше да се готвим за дълга и изтощителна „позиционна война“, но много кандидати да вземат участие в нея, нямаше...

Един следобед вратата на килията се отвори и през нея, заедно с ветреца нахлу, почти се търколи, четиридесет годишен мъж, нисък и слаб, с каскет и три четвърти „костюм“, който или беше му окъсял от прането, или беше на детето му. Стойки до вратата, той се представи: Коста Стоянов Сотиров от село Бистра – Търговищко, на късо Кочо или Костандаки. Петко го запита:

– Ти кой си и за какво се бориш?

Първоначално смутен от това посрещане, Кочо се окопоти бързо и отвърна:

– За безвластие.

Тримата ми съкилийници се спогледаха помежду си, после погледнаха към мен и Стефан Лудев подхвърли:

– Станахме три на два – после ме посочи и каза на новодошлия – и този пред тебе е анархист. Настанявай се до него...

– А вие какви сте? – попита Кочо.

– Легионери – отговорих вместо тях.

– Значи фашаги – рече Коста – ама че компания са ни събрали.

Легионът се усмихна кисело и докато моето „подкрепление“ си постилаше малкото чердже, аз го попитах за какво е съден. Кочо каза, че са го осъдили на шест години за анархистическа пропаганда и добави, че тази му е трета присъда. Първата била преди девети за това, че бил ятак на Пенчо Кубадински.

– Че как си могъл да помагаш на такова говедо, бе? – попита го Змеят.

– Ами то не пише на челото, ти човек ли си или говедо. И още по-малко какъв ще станеш. Знаем ли те, какво ще излезе от тебе, ако утре вземете властта?

Разбра се, че Кочо не е от тези, които падат на гърба си. Илия Минев го попита за втората му присъда.

– Тя е по-прясна. Дадох ми я, когато арестувах Трайчо Костов...

– Че ти и на него ли си бил ятак?

– Не, тук случая е малко по-сложен. След ареста, ако сте били навън, сигурно знаете, че по партийна, комсомолска и ОФ-линия започнаха да свикват събрания – по предприятия, в кварталите, общоградски и селски. Навсякъде образуваха агитки, които денем и нощем обикаляха по улиците и скандираха: „Смърт на предателя Трайчо Костов и неговата банда!“ Тогава на мене ми текна една идея. Тръгнах аз от село на село, отивах направо в общината при кмета, представях се за член на окръжния комитет на партията и му нареждах да извика партийния секретар и актива. Пред тях аз им обяснявах, че в ръководството на партията има две становища. Едното е за обесването на Трайчо Костов, а другото за възстановяването му на поста първи секретар (това беше след смъртта на Георги Димитров). Казвах им, че аз съм привърженик на тая позиция – Трайчо е герой и борец. Той не може да бъде шпионин. Това е грешка или клеветата. И настоявах и те да решат по съвест на чия страна ще застанат. От тези, които бяха за Трайчо, исках да подпишат телеграма до ЦК. Така събрах телеграми от 12 села – с подписите и печатите...

– И никой ли не поиска да се легитимираш? – го попита Чолака недоверчиво.

– Не смееха, в партията има ред, дисциплина и строга йерархия.

– Тогава как те заловиха?

– Ами това, че съм тръгнал без кола и охрана ги усъмнило и някой се сетил да завърти един телефон до окръжния комитет, и поискал инструкции. Като им разказал за моите „фракционни действия“, ония се хванали за главата и вдигнали цялата милиция и ДС на крак. Разхвърчали се джиповете и един от тях го видях отдалече. Мина ми през акъла, че може да е за мене и

се отбих от пътя. На полето копаеха жени и тук таме някой мъж. Смесих се с тях, наведох се и започнах да се правя, че и аз работя с тях. Първоначално никой не разбра нищо, но когато куки-те навлязоха в царевицата и започнаха да ги разпитват не са ли видели някой ябанджия като ме описваха, един от мъжете ме посочи...

– И после?

– После ми изреваха: „Горе ръцете!“ Пребъркаха ме за оръжие, взеха телеграмите, туриха ми едни белезници и ме натовариха на джипа. В Шумен ме биха много да призная кой е подбудителя и организатора на тази акция...

– Ти какво им отговори? – продължи своя „разпит“ Петко.

– Казах им, че съм сам и че съм го направил от хуманни съображения. Тогава за хуманизъм давах по три години... Излежах си ги и ме пуснаха през лятото на 1952 г.

– А сегашната присъда? – попитах аз.

– Сегашната е заради унгарската революция. Тия си бяха глътнали езиците – с клечка да им бръкнеш отзад си мълчаха. Веднъж се качих в рейса, така както си бях изцапан, с работните дрехи, работех като варджия – бях целия в бяло. Гледам на седалката до вратата се изтегнаха двама паразити-милицаи и им казвам: Когато влиза представител на работническата класа, ставате и ще си сваляте шапките. Иначе лошо ви се пише. Нали знаете какво става в Унгария. И те станаха и побързаха да слязат на първата спирка...

Ние се смяхме, както не сме го правили от години, а Кочо продължи:

– После, на пазара в Търговище направих един митинг и призовах трудовия народ да последва примера на своите унгарски братя. Но народа не откликна, още е напласен от турското робство.

– Те са те помислили за луд.

– Сигурно, нали и Ботев е казал „Свестните у нас считат за луди“... Та по тоя случай ме осъдиха на шест години – за разклащане устоите на законно установения ред.

След тоя разказ, Кочо беше „посветен в рицарско звание“ и приет като напълно равноправен член на групата ни. Даже не го питахме ще се присъедини ли към нашия бойкот. Това се подразбираше от само себе си.

*

Напоследък често чувахме отвън, Васил Йоцов да говори уж на себе си на висок глас. Изреченото, недалеч от килията ни, беше адресирано към нас:

– Василе, Василе, какво правиш тук? Нима твоего место е при овцете?

Васката като че ли щеше да се присъедини към нас...

Дежурният надзирател събщи, че Ташо Карамитев ни очаква в кабинета си. Докато Стою Нейчев му докладваше, а ние се опитвахме да отгатнем какво ще ни сервира „Чеката“, Кочо ни обърна вниманието върху гипсовите макети на двата „братски“ мавзолея с които бяха украсили предверието на началническия кабинет. Аз схванах това като предизвикателство и с Кочо застанахме отляво, където беше „пирамидата“ на Ленин и Сталин. Тримата legioneri като патриоти се изправиха пред „мавзолея“ на Жорж Тарабиен. (Така казвахме „по френски“ на по-предишния вожд на българските сталинисти – Георги Димитров, известен още като Жоро „Тарабата“, защото беше всеизвестно, че покойният, който от няколко години лежеше балсамизиран в мавзолея си, още от ранната си младост бил „малко пристрастен“ към пиячката и злите езици разказваха, че, прибирайки се „след пир полунощен самотен на зиг-заг в нощта“ – както е казал поета – къде с подпирание, къде с блъскане в тарабите стигал до дома си, от което произлязъл и прякора му...)

Когато след малко вратата се отвори, с периферното си зрение забелязах старшията Нейчев. Щом ни видя, да се кръстим пред двете езически „светилища“, лицето му се сгърчи, но преглътна нашето „светотатство“ и ни събщи да влизаме един по един. Налагаше се да прекратим „Молитвите“ си.

Влязох пръв и видях неколцина стари познати. В креслата се бяха разположили Рангелов и Аврамов, а на канапето седяха троицата инспектори от отдел „Затвори“ Райчев, Рошков и Маринов. Ташо, единствен в парадна униформа, беше заел мястото си зад бюрото. Той протегна двете си ръце към мен и театрално извика:

– Мир, бе, Георге! Мир! С другарите решихме да вдигнем наказателния режим. Който иска нека посещава просветните занятия, който – не, си остава за негова сметка.

Без да се замислям, почти машинално, го запитах:

– Какъв мир? Класов ли?

Не очаквайки подобен въпрос, „органиите“ занемяха. Най-бързо реагира майор Аврамов. Усетил сарказма ми, той каза със закана в гласа си:

– Слушай, Константинов, извикахте ви, за да ви предупредим: Не ликувайте и не тълкувайте тази ни мярка като ваша победа. Знайте, че ако привлечете дори само един от другите затворници, ще се стоварим върху ви със всичката си сила. Няма да позволим на никой да саботира превъзпитателната ни политика. А сега си свободен.

– Не с рогата напред Константинов – допълни Райчев – защото ще ги счупим.

Да влиза следващият!

Преди да изляза, спрях пред полуотворената врата и им казах високо:

– Не съм ви молил за милост, а заканите имат обратно въздействие върху мене. Не поемам никакви ангажменти за поведението на останалите. Те са пълнолетни и отговорни за постъпките си. Аз съм привърженик на интегралната свобода – моята и на другите. За разлика от вас, считам че след победата на революцията, всички, включително и вие, трябва да имате пълната свобода да изразявате мненията си, иначе обществото ще загние... и замирише. И да защитавате своите идеи, ако имате такива...

Райчев не можа да понесе последната забележка и ме изруга. Навън другите чува разменените реплики. След мен влезе Илия. Неговата визита беше още по-кратка. Не се забавиха повече и останалите, с изключение на Кочо. Изчакахме го и него и се отправихме към отделението в което нашата килия продължаваше да бъде наказателна. Когато се върнахме, ни направи впечатление, че бяха свалили червения кордон и оставили вратата на 21-а отворена като останалите.

Отидохме да се здрависаме най-напред с тези, с които бяхме прекарвали шестмесечното уединение на третия етаж. Бай Иван ме попита ще посещаваме ли кръжоците наесен. Предадох му току-що състоялия се разговор с копоите. Той ме посъветва да бъдем по-внимателни и да не забравяме коварството им. Докато разговаряхме, към нас се приближи Кочо и запитва събеседника ми дали е от нашите. Аз изпреварих отговора и ги представих един на друг, след което се заинтересувах какво беше това забавяне в кабинета на Ташо?

– Ами, понеже не се познавахме, те ме разпитваха за какво съм съден и защо съм уединен с вас? Обясних им на късо моето житие и добавих, че си бях уединен още с пристигането ми в пазарджишкия затвор. След като чу за какво съм съден, ей тоя гражданин – и посочих с глава към униформения – нареди да ме заключат на третия етаж. Единочката ми гледеше към вътрешния двор на затвора. Викам си, разгеле, ще мога да виждам хора – долу беше карето. На Първи май, се качих на кофата, счупих с налъм стъклото на прозореца и произнесох реч пред разхождащите се по карето затворници в която им разказах историята на бойния празник на труда и неговия смисъл. През това време в килията нахлуха двама джандари, смъкнаха ме от трибуната и ме карцираха „за повреда на социалистическото имущество“. От карцера ме отведоха при тия момчета на първия етаж, за което мога само да им благодаря.

– Значи ти беше този оратор – каза бай Иван.

– След това – продължи Кочо, без да отговори пряко на въпроса – ги запитях кои са те? Могат ли да ми разкажат в кратце биографиите си? Интересувах се бил ли е някой от тях преди 9-и септември по затворите, защото можехме да излезем стари познати. Вместо отговор, те ми казаха: Така като ни гледаш, виждаш ли позната физиономия? – Не рекох, поохранили сте се и

много ви е загладен косъма. За вас пролетарската революция май е завършила. Тогава един ба-банка, може да беше най-главния рече, че няма да търпи подигравките ми, но аз му отговорих, че вода един от най-сериозните разговори, които съм имал напоследък, и им казах още, че за подяждане на революцията във Франция санкюлотите са гилотинирали. А те ме изгониха.

Смяхме се до сълзи на Кочовия разказ, тогава и много пъти след това. За тия му приказки, някои го смятаха за луд. А аз си мислех, че ако има нещо такова у Кочо или както го именуваха – бай Коста, то ще да е от лудостта на Дон Кихот... Само, че нашите Санчовци не го разбраха или не им стискаше.

По времето на тази „предишка“ често излизах на каре и се сближихме с генерал Кирил Станчев. Със своето мъжко поведение в затворите, преди и след 9-ти септември, той ми беше станал симпатичен и нашето приятелство се съхрани до смъртта му. То не ме заслепяваше и аз виждах ясно ниското му политическо, стратегическо и особено идейно ниво. (Защото той беше повече политик, отколкото военен и минаваше за идеолог на неуспешния републикански преврат за което бе получил смъртната си присъда от втория Кобург.) Спомням си поздравленията, които той отправи към нашия Кочо, когато при едно от устройваните от администрацията събрания в киносалона, издигнал лозунга за въоръжаване на народа. Бай Киро, както му казваха земеделците, дойде, стисна ръката на Кочо и му каза, че и той разбирал нещата така: Народ и армия – едно! После се смяхме, че нашият „юродив“ от Бистра можеше да бъде идеолог на такива като генерала политик.

Междувременно от горния етаж пристигна хабер от Илия Кехайов. Съобщаваше ни, че е размислил и ще поеме своя кръст. Пандията отново отказал да се присъедини към бойкота. Той не бил авантюрист... В началото на „учебната година“, през септември, прочетохме наказателна заповед, разлепена на черното табло. Изпращаха Кехаята в карцера „за нарушение на точка 3 от правилника“. Към него малко по-късно от нашето отделение (зад завесата) се при съединиха Васил Йоцов и легионера Георги Узунов от Асеновградската конспирация. Заради бойкота, изпратиха и тях при Илия (Кехаята). След втория карцер Георги Узунов капитулира. А Йоцов ни каза още след първото карциране, че получил „партийно мъмрене“ от Желю за нарушение на „генералната линия“, която беше за „опазване на кадрите до решителния момент“. Васил излушал своя неформален лидер, след което го сиктердосал. Нас петимата като подстрекатели ни изпратиха в едно помещение или по-точно подземие на етаж с карцерите. То се намираше точно под Ташовия кабинет. По-рано го ползвали за склад, а сега „в наша чест“, го бяха почистили и стъкмили да ни приеме. Беше широко колкото две или три килии, с дървен под и два прозореца, които гледаха към карето. Настанихме се нашироко, както никога до сега и Стефан Лудев каза:

– Е, м'чи то тука се живее, бе...

Най-напред при нас доведоха Кехаята с чергите. Той се ръкува с всички и се представи на тия, които не го познаваха. С откритото си и ведро лице им направи добро впечатление.

– Сега сме три на три – каза Стефан без сянка от ирония.

– Да, но трябва да отчетеш, че вие заедно с безпартийните фашисти сте 40-50 пъти по-многобройни от нас – отвърнах. Така, че реалното съотношение е едно към петдесет...

В края на октомври, посинял от премръзване при нас докараха и Йоцов. Събличали го гадовете по юнашка фланелка и гашета, а тазгодишната есен застудя от рано. Така, привържениците на бойкота станахме седмина или „се увеличихме със 75%“. Васил беше роден комик и българският сатиричен театър наистина беше загубил много от попадането му в затвора. Въпреки че ни бяха превърнали в постоянен инвентар на наказателните помещения, животът ни стана по-весел и подземие то често се огласяше от смеха на „великолепната седморка“, както Илия щеше да ни нарече в един по-сетнешен свой спомен за това време.

Освен песните и разказите, сега „културната ни програма“ се обогати с василовите скетчове на които той беше автор, постановчик и изпълнител. Аз имах огромен куфар от шперплат, изпратен ми от нашите. В него побирах цялата си покъщнина. Един ден Васил получи писмо от майка си в което тя го съветваше да бъде послушен и се мотивираше в последните редове: „Да ми те мама, не тормозят затворнически управници...“ След като го прочете, сянката по лицето му премина бързо, той взе куфара ми, изправи го в средата на помещението като трибуна, нагласи очилата на носа си и разигра сценката на „самокритиката“ и обещанието да се поправи.

Подсмърчайки, Васил Йоцов четеше декларация за собственото си покаяние. Порицаваше себе си, приятелите си и обесения Никола Петков и обещавахе да се включи „очистен като къпан“ в новия щастлив живот. Призоваваше всички да последват неговия пример, за да се закрийт веднъж за винаги затворите за контрареволуционери, които давали храна на империалистическата пропаганда и позволявали на нейните глашатаи да клеветят и цапат милата ни Родина, твърдейки, че в нея нямало свобода. Декларацията завършваше със:

„Било, каквото било, гражданино началник, да загърбим миналото и да гледаме само напред...“

Отново бяха забранили достъпа ни до пресата и библиотеката. С първото се справяхме криво-ляво с помощта на другарите ни, които минавайки край прозореца на нашето подземие, ни съобщаваха, че са оставили някое и друго парче вестник в кошчето за боклук на карето.

По този начин разбрахме в началото на ноември, че в СССР са подали оставката на „прославения маршал Жуков“, който имаше заслуги, както в спасяването на Сталин от разгрома във Втората световна война, така и към Хрущов с ареста на Берия и сътрудниците му от КГБ. Обвинението срещу него беше в „бонапартизъм“. То гласеше, че маршалът се е превърнал

в нов „култ“. Той се самозабравил до такава степен, че предоставил на Третяковската галерия собствения си портрет. На него художника го бил нарисувал на бял кон с отрупана с медали гръд, което правело недвусмислени алюзии за прочутия портрет на Наполеон от Давид. Хрущов използвал посещението на маршала в Албания, за да свика пленум, на който Политбюро видяло сметката на Георгий Константинович Жуков.

Взел повод от новината, Йоцов разигра нов скеч в който нищо неподозиращия маршал е посрещнат на летището от правителствена делегация, оглавявана от самия Хрущов, което било израз на най-дълбоко уважение и нямало нищо необичайно. Необичаен бил само съставът на делегацията от посрещачи. В нея фигурантите от правителството били заменени с чекисти и за всеки случай бил доведен и оркестъра на КГБ с неговия „ансамбъл за пляски и танци“. Когато Жуков слязъл на червената пътека и се втурнал да прегърне скъпия Никита Сергеевич, този дал нареждане:

– Заберьот и отведьот на площад. И разстрелят немедлено, для назидании!

Тези перипетии в политиката на Кремъл отново създадоха, макар и за кратко „атмосфера на междуцарствие“, която използвах, за да поръчам на нашите да ми донесат двутомника с избрани съчинения на Ленин и „Капиталът“, както и един буквар по „диамат“, който по-късно Минев беше нашарил с „бележки в ленински стил“. Това беше единствената литература, която цензорите можеха да допуснат, а аз исках да завърша разбора на „библията на работническата класа“ и на лениновите конструкции за държавата и революцията...

От време на време в лагера на легиона прехвърчаха искри. Петко се изразяваше не особено ласкаво за водаческите аспирации на Илия, които той считаше без покритие и казваше, че Минев е „замръзнал“ и останал в развитието си в ледниковата епоха на Третия райх и на фюрера.

В подземие, в края на годината, бяхме удостоени с вниманието на инспектора от отдела Рошков. Той като че ли беше най-тъпия от колегите си. Когато му отвори вратата на помещението в което ни бяха складирали, Йоцов демонстративно навиваше ръкавите на ризата си и гледаше към тавана над прозореца. Засегнат от това невнимание, Рошков му викна:

– Ей, ти, бе!

– Какво аз? – изстреля натъртено нашият съкилийник.

– Много ни мразиш, бе, Василе..

– Че вие за обичане ли сте?

Избухналия смях накара инспекторът да офейка, но след два дни Васил беше извикан при началника. След като се завърна ни разказа, че е имал тежък разговор със зет си. Сестра му не

намерила нищо по-добро от това да се ожени за ченге от „органиите“, което през 1958 година беше стигнало до чин полковник. Седмица преди да излезем от подземията него го вдигнаха за плевенския затвор... Така останахме шестима – 3 : 3...

В края на ноември имахме нова схватка с Ташо по въпроса за „пролетарската диктатура“. Казах му, че моето мнение е различно от това на техните „класици“, а той ме прекъсна нервно и рече да запазя мнението за себе си... Правеше ми впечатление, че в споровете насаме, той се държеше по-спокойно и дори се опитваше да използва бедния си арсенал от аргументи. Не бях настроен войнствено и му влязох в положението, оставяйки го да демонстрира своята идеологическа начетеност.

Не много след това посещение, пак събрахме чергите си, за да бъдем върнати в наказателното отделение на третия етаж. Навярно са умували къде могат да ни изолират по-добре от останалите затворници за пред които на нас ни беше отредена ролята на плашила...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На **15.VII.1957** г. е „прихванато“ писмо от Тодор Пенков до мама:

„Препис:

РАДКЕ,

Възможно е преместването на Гошо от Пазарджик само в Плевен или Стара Загора. Има човек който да помогне за случая. Но трябва да му е ясно – вижте и вие, за да е ясно какво да искам. Посъветвайте се с Коце, пък ако бъдете скоро при Гошо – и с него.

Как е мама със здравето?

Митко завърши гимназия с пълно отличие без всякакви интервенции от когото и да е. Сега кандидатства, та да видим дали ще го приемат и какво ще е. Поздрав`и Гошо.“

Забележка на копоите: *Писмото е писано до Радка д-р Георгиева, живуща на адрес ул. Оборище №17 – Панагюрище. Писмото е без подател, но е с печат София. Вероятно е писмо от брата на получателката.*

15.VII.1957 г. Верно: подпис

гр. П-ще с оригинала

Зам. окол н-к

На **16.VII.1957** г. е изпратено съобщение от окол. н-к МВР-Панагюрище до н-к ДС-Пазарджик за „прихванатото“ писмо от Тодор Пенков до мама:

Строго секретно!

ДО ДРУГАРЯ Околийски

НАЧАЛНИК МВР – ДС

Гр. Пазарджик

Приложено изпращаме Ви препис от писмо отнасящо се за затворника ГКГ.

Писмото е заловено чрез меропр. №9.

ПРИЛОЖЕНИЕ: препис от един лист.

Печатано в 2 екз. Гр. Панагюрище Изх. №1406 от 16.VII.1957 г.

1-ви към адресанта ОКОЛИЙСКИ НАЧАЛНИК МВР:

2-ри към дело. Майор / _____ /

VII.1957 г.

Зам. околийски н-к МВР – ДС

Лейтенант / _____ /

(NB Без коментар за „строго секретните“ деяния на копоите... които са и смешни, и жалки. И едва ли има за тях разрешение от прокурор. Поне, аз никъде из папките не срещнах такава нещo. Макар че едва ли някой от прокуратурата или от „независимия съд“ би се противопоставил на **изнасилването на „Димитровската конституция“**, която иначе „гарантираше всички права и свободи“ на поданиците на НРБ.)

Глава LIII

„ВСЕ ЕДНО, ЧЕ СА УМРЕЛИ...“

Този път ни уединиха по двама в килия, в южното крило на третия етаж като бяха извършили специален, бих казал противоестествен подбор на двойките. Аз бях в първата килия №64,

с Илия Минев. В следващата 65-а килия бяха Илия Кехайов и Стефан Лудев и в последната 66-а Кочо беше поставен в съжителство с Петко Чолаков. В този състав и разпределение премина поредното ни уединение от края на ноември 1957 г. до 23 декември 1958 г. (когато докараха нови попълнения) тоест 1 година и 1 месец.

Войната на нерви продължаваше. Още в първия ден имахме сблъсъци с надзирателите, които в изпълнение на нареждането на „йерархията” се опитваха да ни накарат да тичаме, когато ни пускаха по двойки до тоалета и да ограничат времето ни на престой там до една минута. След обед имахме посещение на Ташо. След като джандарите му докладваха за клозетното произшествие, той им каза:

– Нито дума с тях. Каквото и да ви кажат, дори да ви обиждат – пълно мълчание от ваша страна. Все едно, че са умрели. И най-важното – никакъв лекар, зъболекар или каквито и да са услуги. Няма да влизате в пререкания с тях и да им отвърщате. Само ще ми докладвате и аз ще се разправам с тях...

Прозорецът на килията беше счупен и се очертаваше тежка зима. От кофата прогизваше урина и въпреки усилията ни да поддържахме минимум хигиена, миришеше. От постоянното мокрене, дъсчения под беше прогнил и в него се беше образувала дупка. На каре ни пускаха по двама, на разстояние от по 20 метра между всяка от трите двойки като следяха да не се приближаваме. Разговорите с другите две килии бяха забранени и за тях наказваха. Най-често по един месец без каре. Започнаха да ни обсипват отново с наказания за най-дребни – мними или реални нарушения на „реда“. Сред тях, освен зимните карцирания, отново фигурираше цялата гама лишения – от колети, свиждания и кореспонденция. Нямахме право на покупки от лафката и парите, които ни изпращаха близките ги задържаха... за да не подкупим „кофтите“ или някой от персонала. Натисна ни гладът и заприличахме на манекени от Бухенвалд. С черен хумор, Петко казваше, че със събраните пари ще могат да платят на музикантите и да организират тържественото ни погребение. Но до там не се стигна, защото ни наблюдаваха внимателно и когато започвахме да конкурираме скелетите и с мъка отнасяхме кофите до тоалетната, опирайки се о стените на коридора, разрешаваха на „кофтите“ Стойчо да ни купи нещо за ядене от затворническата лафка. После отново започваха с глада и наказанията. Целта им беше да ни умъртвят не физически, а морално, като разклатят психиката ни и всеят у нас страх за живота, за да ни принудят към безусловна капитулация. Тоест, прилагаха методите от следствието за които ми беше разказвал бай Иван Костов.

За да засилят влиянието на уединението върху душевното ни равновесие, специалистите от отдел „Затвори“ бяха наредили да ни бъдат иззети всякакви книги, тетрадки, моливи. **1100 години след Кирил и Методи, те унищожаваша писмеността.** Но понеже слухът ми се беше свръхизострил, привлечен от масовия тропот на ботуши и милиционерските разговори в коридора, аз залепих ухо до вратата и разбрах намеренията им. Идеята се роди светкавично в глава-

та ми. Грабнах първия том на марксовия „Капитал“ и го накъсах на коли, след което го набутах в дупката под кофата за пикане. „Класикът“ едва ли си е представял, че реализацията на неговата „социалистическа“ програма може да доведе до подобен резултат? Приключих тъкмо навреме с вкарването на капиталния му труд „в нелегалност“, защото джандарите нахлуха в килията ни, започнаха да обръщат всичко наопаки като отделяха на страна всяко парче хартия. През 13-те месеца навярно съм прочел тия коли поне тринадесет пъти. (Както казват сега, с това постижение сигурно бих влязъл в книгата на Гинес.) Илия също четеше, но не можеше да шари върху полетата, защото ни бяха взели и моливите. Само в джоба ми остана скъсено от подостряне 4–5-сантиметрово химическо моливче, което пазих за по-важни съобщения. Четяхме един по един, по няколко часа на ден, изправени до вратата, за да не разберат джандарите, че ни е останало някакво четиво и да го изземат. Когато ключалката изщракваше внезапно, четецът напъхваше к`олата в джоба си и започваше да се разхожда напред-назад в килията, ни лук ял, ни лук мирисал. Когато след време отново ни разместиха, „Капиталът“ остана в дупката на дюшемето на 64-а килия. Ако не е изгнил от затворническата пикня, навярно се намира още там, заровен в сгурията.

Впечатленията ми от „Капиталът“ бяха смесени. Събраните от английските трудови инспектори данни, бяха позволили на Маркс да пресъздаде блестящо картината на британския капитализъм от първата половина на XIX век. Интересна беше и историята на капитала през различните фази, започвайки с първоначалната акумулация. Алчността и безскрупулността оправдаваха саркастичния език спрямо английските капиталисти. Но използването на хегелианската диалектика едва ли обогатяваше теоретизиранията му върху стоката, стойността, принадлежната стойност и т.н. Още по-ненадежден ставаше методът му, приложен към прогнозата за края на капитализма и за узрялостта на социалната революция на острова. Най-последно анализът и теорията на капитала се отнасяха за едно отдалечено минало, а ние живеехме във втората половина на XX век. Разбира се, Маркс не можеше да бъде обвиняван за това. Той беше син на своето време. За марксистите от всички нюанси, обаче извинения нямаше. Нито за идолопоклонството им или за тяхното отношение към творчеството му както на поповете към Свещеното писание. Те не бяха направили след него и стъпка напред, въпреки колосалните промени, които бяха настъпили оттогава. Поради което, със своя догматизъм и схоластика, го бяха отчаяли и принудили в края на живота си да каже: „Във всеки случай, аз не съм марксист“ и още: „Посях дракони, а пожънах бълхи.“ В последното двамата „класици“ се заблуждаваха дълбоко – те пожънаха, това което са посяли. Диалектическият метод и библейската конструкция на „научния социализъм“ – от „генезиса“ до „възкресението на мъртвите и настаняването им в божия град на избранниците“ – позволяваха многозначни тълкувания. Поради което пожънатите успехи на Запад от социалдемократическия опортюнизъм и на азиатският деспотизъм на болшевиките на Изток – бяха реколтата от покълналите семена на Маркс и неговия „спонсор“ Енгелс.

Когато трийсетина години по-късно Пиер Ламбер – папата на съвременния тро цкизъм – ме беше запитал при споровете ни в Париж, дали познавам Маркс, неговият телохранител и шофьор Лионел с когото бях споделял спомените си от това нелегално четене на „класика“ се усмихна иронично. А аз му отговорих, че го познавам по-добре отколкото самия Маркс е познавал себе си и му разказах одисеята на моя прочит на първия том на „Капиталът“ на Маркс 13 пъти... За съжаление обсъждането с Илия на тази проблематика беше невъзможно. Той беше тесногръд фанатик, с ограничени познания и интелект, което правеше безсмислени всякакви дискусии и диспути. Смешни бяха и опитите му да конструира хегелоподобна, по същество, националсоциалистическа идеология, ползвайки като помощна литература университетския буквар по... сталински „Диамат“ (нещо като „философски наръчник“ за колхознички).

13 месеца, прекарани с Илия Минев в една килия беше прекалено дълго време. Имаше повече от година за разговори и когато стигаме до идеологически теми, той ги прекъсваше бързо. Казваше, че изгарял (подобно Адолф Хитлер) и не можел да говори спокойно. Със своята агресивност и голословност, той често заместваше аргументите с обиди. Понеже споровете с него изнервяха обстановката, аз ги избягвах съзнателно. За да разнообразим затворническия режим на който ни бяха подложили, търсех различни занимания. Така научих Илия на шах, като нарисовахме таблото върху носна кърпа с пионки от хартия (от тоалета) и фигурки от хляб. За да не му омръзне го оставях да печели някои партии. Той се радваше като дете на тези победи. В замяна на това Минев ми разказваше за следването си в Тулуза или за службата си в казармата като школьник, където го беше заварил преврата на 9-и септември. Може би, трябваше да приведа отношенията ни в неутралната сфера на изучаване на френския, където предполагам можеше да бъде полезен, но нали тогава и през ум не ми минаваше да ходя във Франция...

Отношенията ни не винаги бяха идилични. Моите разкази често ставаха прекалено оцветени анархистически и Илия проявяваше нетърпимост. В такива случаи той избухваше и отиваше отвъд чертата на допустимото. Отговарях му не по-малко рязко, след което дълго не си говорехме. Веднъж дори се стигна до бой в който той нямаше никакъв шанс. Ние просто бяхме от различни категории. Побоят, който му нанесох привлече вниманието на дежурния надзирател, който влезе в килията, за да констатира „нарушаването на правилника“. В резултат на неговия рапорт ни наказаха и двамата без каре в течение на цял месец. След вечерната проверка трябваше да обясняваме по морза на другите килии случилото се. Тогава Костандаки ми се оплака, че Петко също го е бил и отправи люти закани. Цялата нощ разговаряхме и стигнахме до споразумение да изгладим отношенията си, защото сбиванията ни можеха само да радват копоите, които очакваха точно тези резултати от принудителното ни съжителство. Още повече, че – както отбеляза Змея – бяхме квит. От двете страни имаше по един бит...

Междувременно гладът вършеше своето. Илия, който имаше дълъг опит, се беше запасил с мас и мръвки в една тенджерата, която разнасяше от килия в килия при разместванията. Той я отвори и предложи да я разделим. Аз отклоних жеста му и тогава в знак на солидарност я приб-

ра и докато бяхме заедно не посегна към неприкосновения си запас. В отплата за шаха, Илия ми показва как се прави „вино“ от дажбата мармалад, която ни даваха през ден за закуска. С вода се приготвяваше мармаладен разтвор в еднолитров буркан, поставяше се коричка хляб за ферментация и бурканът се скриваше под парното, за да не го видят. След около седмица „виното“ беше готово. Разделяхме си го по братски и после всеки изпълняваше любими песни от репертоара си. Така, втората половина от 1958 година мина в мир и нашите отношения с Илия Минев, ако не приятелски, останаха коректни и имаха своето продължение и навън... до бягството ми, но за тях е отделено място в третата част...

Освен общуването с морза, което бяхме овладели до съвършенство (чукахме с моливчето между пръстите на крака и с ръце зад тила, за да не бъдем заловени на „местопрестъплението“) аз запознах за всеки случай другите с един от най-простите цифрови начини за кодиране на съобщения, който си припомних. Още като деца, когато решавахме кръстословици, тате в желанието си да обогати познанията ни, беше показал как става това. Избираше се за „ключ“ на кодировката една деветбуквена дума, например „БРОНШТЕЙН“ (руската транскрипция на еврейската фамилия на Леон Троцки). С нея се образуваше квадратна матрица с размери 9 x 9. Думата се разполагаше най-горе хоризонтално и под нейните букви се номерираше всяка вертикална колона от букви с цифрите от 1 до 9. Същите цифри се разполагаха и вертикално (за редовете). След това във вертикалните колони нареждах деветте последователни букви от азбуката, които следваха съответната буква от „ключа“.

(Матрицата можеше да се „транспонира“ като думата-ключ се разположи вертикално, а деветте букви се подредят в хоризонтални редове вместо във вертикални колони.) Получаваше се картина, наподобяваща кръстословица:

	<u>Б</u>	<u>Р</u>	<u>О</u>	<u>Н</u>	<u>Ш</u>	<u>Т</u>	<u>Е</u>	<u>Й</u>	<u>Н</u>
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1	В	С	П	О	Щ	У	Ж	К	О
2	Г	Т	Р	П	Ъ	Ф	З	Л	П
3	Д	У	С	Р	Ь	Х	И	М	Р
4	Е	Ф	Т	С	Ю	Ц	Й	Н	С
5	Ж	Х	У	Т	Я	Ч	К	О	Т
6	З	Ц	Ф	У	А	Ш	Л	П	У
7	И	Ч	Х	Ф	Б	Щ	М	Р	Ф
8	Й	Ш	Ц	Х	В	Ъ	Н	С	Х

9 К Щ Ч Ц Г Ъ О Т Ц

Понеже една и съща буква имаше по няколко координати, за кодираните съобщения използвахме първите от тях, които срещаме във вертикалните колони. Тогава, буквите от В до К, които се намираха в първата колона под буква Б, придобиваха вида на дроби с числител номера на колоната и знаменател – номера на реда: В = 1/1, Г = 1/2, Д = 1/3 и т.н. до К = 1/9. Липсващите две начални букви от азбуката срещаме за пръв път в нашата матрица в петата колона, съответно А = 5/6 и Б = 5/7. Продължавайки от Л нататък да търсим в колоните срещаните за пръв път останали букви от азбуката, получаваме: Л = 8/2, М = 8/3, Н = 8/4; О = 4/1; П = 3/1, Р = 3/2; С = 2/1, Т = 2/2, У = 2/3, Ф = 2/4, Х = 2/5, Ц = 2/6, Ч = 2/7, Ш = 2/8, Щ = 2/9; Ъ = 5/3, Ы = 5/4, Ю = 5/5, Я = 5/6. Вече бяхме готови за кодирането на всякакъв текст. Напр. „ключа“ БРОНЩЕЙН ставаше 5/7 3/2 4/1 8/4 2/8 2/2 1/4 1/8 8/4. Можем да усложняваме и затрудняваме декодирането на нашите „конфиденциални текстове“ с избор на координати по редовете и т.н. Едва ли в детството ни тате е допускал при какви обстоятелства ще се възползвам от урока му по кодиране... Той имаше съвсем други планове за нас. Например, да ни изпрати в цариградския Робърт колеж, който беше по-близо до Любимец, отколкото е София и след това да постъпим в който си изберем реномиран университет. Но историята и моята воля превърнаха тия планове в неосъществени родителски мечти, за което никога не съм съжалявал. Или ако е имало някакви съжаления, те са били свързани със страданията, които им причиних. Все още не бях дорасъл и не можех да задам въпроса, който божият син поставил на плачещата си майка: „КОЯ СИ ТИ, ЖЕНО?“

Лятото на 1958 г. беше изключително горещо – 47 градуса по Целзий на сянка! Някъде през „горещниците“, в кабинета си ме извика Аврамов. Когато влязох, там заварих неколцина мъже и жени. Разглеждайки ги, погледът ми остана прикован от... „Мустака“. Бяха изминали повече от 5 години, но безпогрешно разпознах груповият началник на следователите от нашия процес -Райчо Иванов, който лично ме беше инквизирал неведнъж. Какво е изразявал погледа ми, не знаех, но неговият се беше изцъклил. Попита ме дали го познавам.

– Да – отговорих, – и няма да те забравя. Ти си биячът на вързани хора.

Изглежда това го жегна и той рече:

– Останал си си същия, но внимавай, тогава беше момче, а сега си 25-годишен мъж. Тоя път може и да не ти се размине толкова лесно...

– Нали помниш за какво ми сложихте белезниците в последния месец от следствието – правех намек за подготвяното самоубийство – така че заплахите ти и сега не ми правят впечатление...

– Никак няма да ти е лесно.

– Нещо друго имате ли да ми кажете – обърнах се към Аврамов и се упътих към вратата. Никой не ме спря и аз си излязох, оставяйки „органиите“ да обсъждат поведението ми. Ако съдя по случилото ми се не след дълго, изглежда заканите на някогашният старши лейтенант от следствения отдел на ДС при СЦЗ, не останаха без последствия. Скоро след неговата визита, се разболях от тежка кървава дизентерия. Напъните бяха невероятно болезнени, а резултатът беше само капки кървава слуз. Имах висока температура и поисках лекар. Отказаха ми и скоро след това престанах да се храня като обявих гладна стачка. Илия Минев се страхуваше да не го заразя и аз се оттеглих в другия край на килията. Той обясни на останалите в какво положение съм и скоро чух гърмящия глас на „Змея“, който чрез надзирателите даваше тридневен срок на „йерархията“, за да ме изпратят на болнично лечение. В противен случай ще се присъединят към моята гладна стачка. В отговор, го изпратиха в... карцера. Тогава, останалите също отказаха да приемат храна. На следващия ден, реших да приложа един варварски „метод на лечение“: От хранителните ми запаси беше останало само едно наполовина пълно шише с оцет. Надигнах го и го изпих. След около час, започна реакцията. Страхотни режещи болки и обилни изпотвявания, от които чаршафът, с който се завивах, се измокри, сякаш беше натопен в кофа с вода. Чувствах, че температурата се качва още по-високо и както ми разказваше Илия съм започнал да бълнувам. На ударите с „флага“, с който всеки затворник можеше да извика дежурния надзирател, не отговорил никой. Кризата продължила около три часа. В края ѝ постепенно идвах на себе си, температурата беше спаднала и кръвосерните напъни изчезнаха. На проверка джандарите ме гледаха, като че ли виждат призрак. Младият ми и все още силен организъм се съвземаше бързо, но Петко ни създаде големи тревоги, когато на десетия ден го върнаха от карцера и видяхме че китките на двете му ръце бяха бинтовани. Беше силно отслабнал. Както ни разказа по морза през нощта, той продължил в карцера наченатата гладна стачка, в отговор на което престанали да му дават и вода. След още няколко дни, когато жаждата станала непоносима, той извадил скритата в колана на панталона си изострена тенекийка и си срязал вените. Изглежда е бил в безсъзнание, когато надзирателите отворили карцера, за да му предложат от чорбата (нещо което правили редовно по два пъти на ден) и видели локвите кръв. Разтичали се, довели затворническия лекар, който пристигнал със санитаря и фелдшера и го отвели в лазарета, където го кърпили, превързали и му прелели физиологичен разтвор. Тоя лекар д-р Манов – хирург – беше съден за нанасяне на тежка телесна повреда, но изглежда си разбираше от занаята, щом се справи при нашите примитивни и мизерни условия с Петковия случай. (Докторът беше съден за кастриране на любовника на съпругата си. Нещо го усъмнило в поведението ѝ, и той решил да направи проверка. Един ден, след като приятел му съобщил какво става в домашната му „крепост“, той се завърнал внезапно от работа в ранния следобед и се насочил към спалнята. Чул отвътре високо огласящите дома му любовни охкания, погледнал през ключалката и установил „прелюбодейството“. Вместо да поиска развод, докторът извадил от докторската си чанта голяма двадесет кубикова спринцовка, напълнил я с хлороформ и го впръскал през ключалката. Изчакал няколко минути, след което влязъл в спалнята, където упоени лежали разсъблечените лю-

бовници. Там той напоил с още хлороформ парчета марля и ги поставил върху носовете и устата им и когато се уверил, че може да извърши операцията, кастрирал мъжа, поставил в чаша вода на нощното шкафче тестикулите му, зашил го и го превързал, след което отишъл и се предал на прокурора.)

По същия начин отказваха медицинска помощ и на останалите. Следващия път Илия Кехайов получи страхотен зъбобол за който също му отказаха да го заведат при старият ми познат д-р Георги Любенов, който беше много добър човек, но нула като зъболекар. После „съквартирантът“ му Стефан Лудев ни разказваше, че Илия не можел да мигне от влудяващата болка, нито да си намери място в килията. Този път съобщихме по морза на всички отделения на какъв режим са ни подложили и след като получихме съгласието на приятели от всички групи да се присъединят към протеста ни, забихме всички флагове и когато Ташо пристигна, направихме декларация, че ако не спазват собствения си правилник, ще последва нова безсрочна стачка. Изглежда доносниците бяха донесли на администрацията за готовността и на други да се присъединят към нас, защото още същия следобед Илия беше заведен на зъболекар. „Лечението“ завърши с изваждане на зъба, но поне спряха болките му...

Времето, прекарвано в уединение с Илия Минев, течеше много бързо, за разлика от Айнщайновото, което при скорости, близки до светлинната, като че ли спирало. Затова пропътуваният огромни космически пространства се завръщал у дома, почти на годините, на които тръгнал, докато близките му се преселили в отвъдното, а той заварвал на стария адрес дом, обитаван от някакви старци. Те се оказвали неговите неродени и немислими при изстрелването му пра-пра-правнуци...

В това нямаше нищо противоестествено. В уединение движенията бяха почти преустановени. Копоите правеха всичко, което зависи от тях, за да спрат дори движението на мисълта ни. Като се прибавят към това абсолютното еднообразие на живота, приликата между дните, месеците и годините, част от които минаваха в съжителство с човек като Илия Минев, ставаше разбираемо, защо като се обърнеш назад, липсваха нови впечатления, които да оставят спомени, съзнанието ти се свиваше до една точка и имаш чувството, че са те уединили... вчера. Говорих за целите на този род репресивна политика. И чекистите сигурно, отдавна щяха да са ги постигнали, т.е. щяхме да сме си изживели живота светкавично и отдавна щяхме да сме трупове – живи или мъртви – на капитуланти, подлеци, полудели или покойници, ако не се съпротивлявахме. За начините и възможностите за съпротива ще разкажа в следващата глава, когато по замисля на „филаделфийската наказателна система“ уединението трябваше да бъде абсолютно, т.е. всеки напълно изолиран от останалите в своя каменен ковчег...

Някъде към края на есента ме отведоха отново при Аврамачо. Този път на „свиждане“ беше дошъл главният инспектор от ДС Райчев. Чувствата, които пораждаат такива срещи могат да се сторят перверзни на непознатия с измененията в психиката, които настъпват при дълго уе-

динение, но и аз, а и останалите ми се струва, че им се... радвахме. По няколко пъти в годината ни се удаваше възможност да кажем, каквото искаме на нашите убийци, а понякога и повече. Това зависеше от държанието им. Те преглъщаха горчивите приказки, които чуваха и не можеха да сторят нищо повече, освен да спорят с нас, знаейки предварително, че ще загубят, или да ни изпроводят в карцера. Не че не можеха да ни „неутрализират физически“, но епохата беше различна от сталинската и **инструкциите бяха други**. При хрушчовите „демократизации“ физическите убийства бяха заменени с морални и идейни. „Научният“ канибализъм беше сменил менюто на убийците... Та когато влязох в кабинета, Райчев с когото бяхме имали до този момент само една или две срещи, започна предизвикателно още от вратата. Бях наметнал шаячената си полушуба и клин, които нашите ми бяха изпратили. Инспекторът рече:

– Константинов, какво си се наметнал като овчар? Така ли се влиза при началник?

– Струва ми се, че нещо бъркате. Аз съм свободен човек и нямам началства над себе си.

Тонът беше зададен. Имах информация, че инспекторът е започнал кариерата си при „органите“, идвайки от средите на легионерите. Разбира се, присъствието му там било... „партийно поръчение“. Знаех, че е жесток до садизъм. Отговорът ми промени лицето му и не можейки да се владее, той ми кресна:

– Къде се намиращ, бе? Ти знаеш ли какво може да се случи на гадове като тебе с които си тровим нервите...

– Инспекторе, много рано си изтървате нервите. А какво би станало с тях, ако си сменим местата?

Аврамов, който беше мълчал до тоя момент само рече:

– Известно ни е, разбира се. Тогава ще играе чука по главите ни...

– Гражданино заместник, информацията, която получавате, ви е създала съвършено погрешна представа за мен. Това към което се стремим, не е смазването на глави, нито на идеи и нравствени принципи. Социалната революция ще постави пред всеки само едно изискване срещу свободата и правата, които ще има. Задължението да се препитава с честен и полезен труд.

– Че нашият какъв е? – се намеси отново Райчев.

– Не обичам да се повтарям, още повече, че тази тема е разисквана многократно с вашите началства и подчинени. Ако отговорите ми не фигурират в досието, можете да ги узнаете от гражданина заместник...

Това беше предпоследната ми среща с Райчев. След малко повече от година той беше убит, след една своя визита в плевенския затвор. Носеха се слухове, че е застрелян от колега

след пиянски спор. Може и да е така, но най-добре ще е да се надзърне в кадровото му досие, което сигурно се съхранява в архива с „класифицирана информация“ при МВР... Не много дни след посещението на този бъдещ покойник „паднал на полето на честта в разцвета на творческите си сили“, както се пишеше в некролозите, изпразниха отделението от всички болни, сакати и стари. Нас шестимата ни разместиха като ни поставиха всеки в отделна килия, съобразно предписанията на „филаделфийската система“ за изолация на престъпника, за да останел насаме със съвестта си, да размислел, за да се... покае. Ден или два по-късно, на 23 декември 1958 г., във всяка от останалите килии, настаниха още десетина човека, които също е трябвало да размисляват.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Със заповед №5 от 12.I.1958 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание **чл. 54** от общия правилник за затворите наказва затворниците ГКГ, Стефан Иванов Лудев и Ефтим Анастасов АРСОВ Костадинов с лишаване от 1 писмо.

За неспазване реда на движението.

Подпис, без кръгъл печат.

Със заповед №8 от 12.I.1958 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание **чл. 54** от общия правилник за затворите наказва затворниците Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Иван Христов Костов, Константин Стоянов Константинов, ГКГ и Илия Стоянов Минев с лишаване от 1 свиждане.

За неспазване на инструкцията и неизпълнение на заповед.

Подпис, без кръгъл печат.

(NB Допусната е грешка в годината от машинописката – записана е 58 вместо 59 година, което е невъзможно – **Евтим АРСОВ** и бай Иван **КОСТОВ** бяха доведени в това наказателно отделение на **23.XII.1958 г.**! На **ЕВТИМ** оставаха да живее още 20 дни, но на 12.I.1959 г. никой от нас не знаеше, че на **2.II.1959 г.**, **изправен пред избора ПОЗОР или СЛАВА, той ще си нахлузи примката.**

Константин Стоянов Константинов е нашият **Коста СОТИРОВ (Костандаки)** от с. Бистра Търговищко, **който ще бъде убит след три години** при „изкуствено хранене“, **поради продължила втора година гладна стачка**, с вкарване на сондата в трахеята вместо в хранопровода.

Следователно, годината е 1959, заповедите би следвало да са в „Интермецо“ към Глава LIII, а „Шесторката“: Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Константин Стоянов Константинов, Илия Стоянов Минев и моя милост – ГКГ, е „постоянен инвентар“ на наказателните отделения в пазарджишкия затвор. Днес (2006 г.) аз съм единственият останал жив, за да свидетелствам, дори и пред тия, които заедно с дечицата и внученцата си искат да се забравят престъпленията на диктатурата, на нейните господари и слуги – „органи“, надзиратели и доносници...)

IV.

„Характеристика“ на затворника ГКГ

*Г.К.Г. на 25 години от гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, произхожда от средно чиновническо семейство, българин със средно образование, неженен, неосъждан, с **неопределена професия** (NB Това не е вярно. Аз съм професионален революционер. На самоиздръжка, а не платен наемник или агент на самозакрилия се Коминтерн, чиито функции се иззеха изцяло от НКВД. До там се простираше тяхната „революционност и интернационализъм“!), **анархист.***

Осъден на 20 години по чл. 71 от НК за това, че през 1952–1953 г. в гр. Панагюрище и София, в съучастие с други лица е образувал и ръководил нелегална организация. С остатък от наказанието 15 години 1 месец и 16 дни. Постъпил в затвора на 15 юни 1953 г. При нас е от 6.III.1954 г. Очертал се е като недисциплиниран затворник. Има непристойно държание с надзорния персонал и администрацията. Заковавял, фанатизиран анархист. С нищо не е съгласен. Дружи с заковавели анархисти и легионери. Самият той има подчертано вражеско отношение към народната власт и нейните мероприятия. Решително не се признава за виновен. Държи на вражеските си убеждения. Не взема участие в политико-просветната работа, към същата има отрицателно отношение, води разложителна работа сред своите съзатворници да не участват в същата. Сам казва, че на него не му е необходимо комунистическо възпитание (NB Смешно е джандари и бюрократи да ме възпитават „комунистически“!). При провеждане с него беседи се държи крайно непристойно и предизвикателно. Родителите му изпращат достатъчно храна и пари с които поддържа и други негови съзатворници.

Баща му на Константинов по професия е лекар. Същият е въдворяван в ТВО с. Белене.

24.II.1958 г., гр. Пазарджик

Началник (Ташо Карамитев) Зам.-началник (Никола Аврамов)

Майор капитан

Кратки БЕЛЕЖКИ: Характеристиката, писана в началото на 1958 г. е за миналата 1957 г. За 1958 г. има друга, от 15.XI.1958 г.

*

През това време панагюрските копои, които са открили своя „Втори Фронт“ в Панагюрище, разработват поредния си „План“ срещу баща ми, „обект“ на ЛАР „Шпионин“. С предложението от старшето заптие Куртев „План“ е съгласен групенфюрера от ДС – Накоев. Той е утвърден от околийският онбашия (капитан) на панагюрския конак – Финджеков на 12.III.1958 г., който от своя страна го изпраща на бимбашията (полковник) в Пловдив:

„Строго секретно!“

ПЛАН

По ЛАР „ШПИОНИН“, заведен на

Д-р Константин Георгиев, участъков

лекар в с. Смилец, Панско

С цел активизиране на работата по ЛАР „Шпионин“ срещу участъковия лекар в с. Смилец Д-р Константин Георгиев Константинов ще бъдат проведени следните агентурно-оперативни мероприятия:

1/ Да се разпита зъболекарката ЗИЗИ ИСАК АЛМАЛЕХ, работеща като такава заедно с обекта „Шпионин“ в с. Смилец, в присъствието на която и пред другите служители обекта е правил вражески изказвания и е отправял закани по отношение на отговорни другари и против установения ред, като се изказал, че ще коли и реже безмилостно, ако му падне. (Има предвид, при евентуално забъркване на нещата у нас.)

Срок 30 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Иванов

2/ Да бъде най-щателно проучен годеника на Маргарита Николаева БАБЕВА – завършила семестриално медицина, явяваща се извънредно близка връзка на сина на обекта – Георги, който сега се намира в затвора Пазарджик с цел подхождане оперативно към същата като се използва за тази цел писмото ѝ до Георги, изпратено ни от Пазарджишкия затвор.

Срок 30 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

3/ Да се установи синът на обекта Огнян, намиращ се в София /студент/ като се издири и насочи агентура към него с конкретно подработени задачи. *Срок 30 март 1958 г. Отг. Капитан Павлов*

4/ Да се разпита лицето Стоян КАРАДЖОВ – директор на училището в с. Смилец, който искайки от обекта някакво съветско лекарство, последният му отговорил, че той не вярва в тези „боклуци“ и не му дал исканото лекарство.

Срок 30 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

5/ Да се поставят задачи на агент „Елеонора“, работеща заедно с обекта – да изяснява всички лица, посещаващи същия като приятели и пациенти, пред които обекта прави вражески изказвания с цел провеждане разпит на същите и документиране тази дейност на обекта.

Срок 25 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

6/ Да се постави мероприятие „9“ (отваряне на писмата) на лицето Тодор Александров ПЕНКОВ, ул. „Н. Рилски“ 55 А София, явяващ се близка връзка на обекта и неговия син Огнян.

Срок 30 март 1958 г.

Отг. Капитан Павлов

7/ Да се укрепва доверието на агент „Шекерски“ (NB Навярно Иван Захариев – вторият от процеса на Стоян Ильов за „бомбардирането“ на турското консулство в Пловдив) **пред обекта, който е бил в затвора заедно със сина му сега насочен към обекта като му се поставят конкретни задачи за изпълнение по разкриване вражеската дейност на обекта.**

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

8/ Да се придобие едно Д.В. (NB Вероятно ДЗ – Доброволен Заявител) по обекта в Панатюрище, с цел изясняване **от кои лица се посещава обекта и евентуално ни информира за поведението на семейството му.**

Срок 15 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

9/ Да се проведат мероприятия по укрепване доверието на агент „Величко“ и се ползва по разработване обекта и семейството му.

Отг. ст. лейт. Г.Куртев

10/ Да се пише писмо на ДС Пазарджик като се уведомят че бащата на затворника Георги КОНСТАНТИНОВ Георгиев е обект на активна разработка и всички адресирани писма на затворника и писани от семейството му, да ни се изпращат като наред с това се насочи и агентура по затворника ГКГ.

Срок 20 март 1958 г.

Отг. ст. лейт. Г. Куртев

12.III.1958 г.

Предлага Куртев

Кратки БЕЛЕЖКИ: Представяш ли си „бедни ми свинарю“ каква морална воня и бездуховна смрад се разнася от всички тези планове, мероприятия, агенти и вербовки? И Можеш ли да разбереш защо живеем като в КОЧИНА?

(*) Годината е 1958! Ако си отговориш на въпроса кои панагюрци, излезли си преди нея са били с мен – в София, на Белене или в Пазарджик, с метода на елиминиранията, може да се „установи“, че агент „Шекерски“ е Захариев (от ШЕКЕР = ЗАХАР), макар че кой знае – Авгиевите обори, които диктатурата остави след себе си не могат да бъдат изринати от цяла армия Херкулесовци...

*

Вследствие удар с ключа в ребрата ми от „кофтито“ на 8.VIII.1958 г. пиша писмо до Аврамачо за Стойчо:

До гражд. Н-к по режима

ТУК

Гражд. Н-к,

В случай, че в кръга на служебните Ви задължения не влиза скорошното Ваше посещение на наказателните килии, моля да бъда извикан от Вас във връзка с режима и зачестилите, въпреки нежеланието ни инциденти и сблъсквания с персонала при VI отделение.

8.VIII.1958 г. С почитания:

затвора Пазарджик   ГКГ

Разговорът ни с Аврамов е описан в главата, след който той е поставил следната резолюция върху писмото ми:

„Да се обърне внимание на Стойчо да бъде по-внимателен към уединените по отношение разливане на храната и отиването им в клозета.“

Подпис

9.VIII.1958 г.

Под него адресатът (някой от джандарите) е записал: **Собщено**

След това **Собщение** и „разговорът“, който имахме с Аврамачо, „кофтите“ Стойчо ни остави да стоим в тоалетната, толкова, колкото ни беше необходимо. Мисля, че „гражданинът Аврамов“ разбра, че чашата на търпението прелива и идва моментът в който от нас може да се очаква всичко, дори немислимото...

(**NB** Спомням си отлично, че случаят със Стойчо беше по едно и също време с неговите „репетиции“ с ген. Иван Вълков, когато бяхме поставени по един в килия. Тоест, след 23.XII.1958 г., най-вероятно през януари 1959 г.)

Следователно, ако паметта не ми изневерява, датите на писмото и „резолюцията“ на Аврамачо са сбъркани.)

V.

„Характеристика“ на затворника ГКГ

*На 26 години от гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, българин, неженен, със средно образование, неосъждан, с **неопределена професия, анархист**. Произхожда от средно чиновническо семейство.*

Осъден на 20 години лишаване от свобода по чл. 71 от НК за това, че през 1952–1953 г. в гр. Панагюрище и София, в съучастие с други лица е образувал и ръководил нелегална организация. С остатък от наказанието около 14 години и 5 месеца. Постъпил в затвора на 15 юни 1953 г. При нас е от 6.III.1954 г.

Тук е показал крайно лошо поведение, влиза в прерИкание с надзорно-строевия персонал, не изпълнява правилника на затвора за което е наказван многократно Също и през настоящата 1958 година е показал много лошо поведение, за което е уединен от другите затворници. В затвора дружи предимно с легионери и анархисти, като сам той е такъв. Има крайно вражеско отношение към народната власт и нейните мероприятия. Закоравял, фанатизиран анархист. Решително не се признава за виновен. Държи на вражеските си убеждения. Не взема участие в политико-просветната работа и води разложителна работа сред затворническите

среди да не участват в същата. Открито заявява че на него не му е необходимо комунистическо възпитание. Пред администрацията се държи крайно непристойно. Баща му е въдворен в ТВО. По характер е мълчалив, с голяма у мяза в себе си спрямо народната власт. (NB По-скоро, с дълбоко презрение!). Не подлежи на никакво превъзпитание. Остава си закоравял враг на народната власт.

15.XI.1958 г., гр. Пазарджик

Началник (Ташо Карамитев) Зам.-началник (Никола Аврамов)

Майор капитан

Кратки БЕЛЕЖКИ: Нямам какво повече да добавя за „прерИканията“, за отношението ми към „народната“ власт и нейните „мероприятия“, към поведението и правилника на затвора, към държанието ми с администрацията и „превъзпитанието“ ни и т.н., и т.н. Освен едно – че омраза към копоите нямам, а по-скоро презрение и насмешка, които те не можеха да ми простят.

И още нещо, далеч по-важно. Вярвах (вярвам и сега), че – диктаторите и „органите“ на номенклатурата (пък и всякакви властници) са „ПОПРАВИМИ“ и „ПОДЛЕЖАТ НА ПРЕВЪЗПИТАНИЕ“! Само трябва да им се оскубят перата, екселбантите и „атрибутите“ на властта! Да се експропрират нагробените и „ин вестирани“ в чужбина или в ТЯХНАТА родина – „преди и след 10.XI.1989 г.“ – богатства и имуществва. За да се създадат обществени фондове за разрешаване на огромния брой тежки проблеми, които оставиха в наследство и ще продължават да създават с дечицата, внученцата и слугите си на сублимирация народ. За чието изпарение, към днешна дата (края на 2005 година) се е сетил президентстващия дърдорко и пряк техен наследник – „негово превъзходителство“ Седевчов. След или преди което, трябва да се настанят или по-скоро да стане замяна на катуните на РОМИТЕ с обширните резиденции, оградени с крепостни стени домове палати, жилища и вили като гимназии. И на последно по място, но не и по важност – да се оставят да работят „според способностите им“, разбира се, заедно с и под контрола на въоръжения народ.

На тези от тях, на които подобна перспектива няма да се хареса, да им се даде пълна възможност да напуснат свободно страната, но така както ги е майка родила, и им се предостави възможност да отидат където искат по широкия свят, стига да намерят съгласни да ги приемат. А ако не се окажат желаещи да съжителстват с тях, тогава да им се предоставят безлюдните пространства по планетата (такива все още има достатъчно по петте континента, а не е далече времето, когато ще се създадат и първите колонии в космоса) и да се оставят там, ако желаят отново да си строят социализъм и да си упражняват „пролетарска“ диктатура помежду си и върху си... Нали техния диуретик Сталин и неговите ученици доказаха нагледно, че „социализЪма

може да се построи в една отделно взета страна“, в едно отделно взето богаташко гето, и дори за едно отделно взето семейство (надявам се, че се сещате за кое семейство става дума.)

Глава LIV

Ти човек ли си, бе?

В 64-та килия, където бяхме довчера с Илия Минев, сега настаниха Бай Иван Костов. Сред новодошлите бяха Иванич-Неврокопски и Алипи – от един и същи процес „за възстановяване на БЗНС“. Откъм нашата страна, където имаше 10 килии и пространство за още две, заето от тоалетните и умивалнята, разстаняването беше следното: в 65 до края следваха Петко Чолаков, Стефан Лудев, Илия Кехайов, Неврокопски, Кочо, Алипи, аз и Илия Минев. Аз бях поставен в килия №71, отговаряща на номера на параграфа по който ме бяха съдили. В килия №72 от наказателното отделение на III етаж, съсед ми беше пак... Илия и №73 беше празна. От другата страна на крилото бяха само новодошли. Започвайки от дъното до прозореца подредиха Колю Таркаланов (74), Кирил Станчев (75), генерал Иван Вълков (76), Евтим Арсов (77), Коста Лулчев (78), един непознат каскетлия от село и накрая в килия №85 Иван Копринков. Новият начин на живот в пълна изолация, ми поддържа отпускане на нервите след прекалено дългото съжителство с Илия.

Изолационният режим на който бяхме подложени от 23.XII.1958 г., наподобяваше карцерите от романа на Джек Лондон в които били затворени неговия „Скитник между звездите“ и другарите му. За тези, които не са го чели, ще припомня съвсем в галоп сюжета на романа. „Скитникът“ трябвало да остане там, докато признае къде крият динамита с който щели да взривяват тюрмата, съгласно „донесението“ на някой от подлещите с каквито изобилстват затворите, благодарение „бащинските грижи на администрацията“. Неговата изолация продължила много години и той намерил спасение в „излитанията на духа от тялото му“ и в предприеманите пътешествия във времето (в геологическите ери и в историческите епохи). При тези скитания „между звездите“, той се въплъщавал/прераждал в отдавна изчезнали животински видове на биологическата еволюция, в съвременник на фараоните или на Христа, в рицар от кръстоносните походи, в колониален войник на някоя от изчезналите империи или в наш съвременник, който нощем се разхожда по улиците на Ню Йорк...

Нещо подобно бяхме принудени да правим и ние, защото в условията на пълно откъсване от света и живота, всяко отпускане „по течението“, можеше да се окаже фатално за поставения в изолационните килии затворник.

Който искаше да съхрани своя интелектуален и морален интегритет, наистина трябваше да напряга волята си до краен предел, да мобилизира духа си, да концентрира вниманието и с помощта на фантазията си да организира постоянни рейсове в трите измерения на времето – минало, настояще и бъдеще. Така, ние се „разхождахме“ като героя на Джек Лондон в своя и в живота на другите (с които се бяхме срещали по житейската пътека). Измисляхме и събирателни образи или „разигравахме“ желани събития. За да не потънем в „небитието“, търсихме активно ежечасни занимания, съставяхме дългосрочни програми и прогнози. Решавахме различни математически или логически задачи, обмисляхме и търсехме отговори на въпроси, които са изниквали при по-раншните ни разговори и спорове, литературни занимания или при прочита на книги от областта на хуманитарните науки. И не на последно място, всеки от нас разполагаше със стотици дни и нощи, в които можеше да обсъжда, според наклонностите, интересите и способностите си, всевъзможни стратегически, тактически, организационни или програмни проблеми на борбата с диктатурата и наследниците ѝ. Възможности разкриваше, както вече казах, и ползването на морза. С него ние общувахме помежду си през стените, обменяхме размишления, заключения или новини до които се бяхме добрали и дори играехме шахмат с някой уединен през няколко килии или етаж. По-продължителната самота усилваше невероятно въображението и то придобиваше способност да свързва петната и резките върху стената на килията в най-причудливи образи, а уединението и липсата на реални впечатления изостряха представите ни до такава степен, че когато се съсредоточавахме и вглеждахме в пода, там като на екран се разиграваха най-различни сцени и дори цели цветни пиеси или филми... След всичко случило се в този кръг от „подземния рай“, бях замислил съчиняването на пиеса, в която всяка картина трябваше да отговаря на действителни монолози или разговори между нашего брата и някой от затворническата администрация или регулярно посещаващите ни висшестоящи копои от Отдела. Идеята така си и остана неосъществена. Само в паметта ми останаха избледнели фрагменти за които, спомняйки си ги, и днес въздишам подобно Нерон: „Каква пиеса изгуби човечеството...“ За да не позволим на преживяното, на фантазиите и на спомените ни да отлетят безвъзвратно, ние си ги припомняхме и разказвахме мислено на някой реален слушател от миналото или въображаем от бъдещето. Често духът изскачаше от бутилката в която искаха да го затворят, мисълта потичаше като придошла река и човеку се струваше, че в подобни моменти в главата му се раждат мисли, пиеси и романи, каквито още не са писани никога, никъде и от никого. В тези неповторими мигове на „творческа треска“, съжалявахме, че не разполагаме с магнетофон или поне с хартия и молив.

„Органите“, от своя страна, се опитваха да прекъснат този живителен ток на мисълта с всички възможни средства. Копоите бяха усъвършенствали „филадельфийския режим“, снабдявайки го с различни „екстри“. (Пълната изолация на затворниците е известна в правото като „Филадельфийска система“, не защото не е съществувал и в по-миналите епохи, но защото първи американските „правници“ и протестантски лицемери са мотивирали теоретично „ползата“ от него и са пожънали плодовете от приложението му в затвора в гр. Филадельфия.) Към „екст-

рите“ спадаха тоталното унищожение на социалните и индивидуални връзки, чрез глада, посредством който искаха да ни превърнат в животни, които мислят само как да напълнят стомасите си. Или с най-различни дразнителни, като грамофонната радиоуредба с която стържеха по мозъците ни, пускайки до безконечност „Дилмано, Дилберо, как се сади, сади пи-пе-е-еро...“ Беше ни останала само паметта и копоите искаха да изтрият и нея. Те се стремяха волята да се прекърши, мислите ни да потънат в забрава, образите и чувствата да избледнеят, знаейки, че „чудото“ няма да се повтори, когато индивидът вече не може или не иска да си спомня как се казва, кой е, къде е, защо е и на къде е тръгнал...

Измисляха всевъзможни идиотски разпореждания като това да се изправяме в средата на килията и да „рапортуваме пред надзирателите, съобразно изискванията на правилника“, със залепени по шевовете на панталоните ръце:

– „Гражданино надзирател в килия №n, на вечерна (или утринна) проверка е налице един затворник“ – макар че вътре нямаше никой друг.

Ние шестимата не само отказахме да декламираме подобна идиотщина, но се уговорихме и да не ставаме, когато отварят килиите ни. Това вбесяваше надзирателите, те затръшваха вратите с трясък и „рапортуваха“ на Ташо, който измисляше всички възможни наказания. За съжаление и в тази инициатива за защита на човешкото ни достойнство, не намерихме последователи. Другите изпълняваха чинно и безропотно „правилника“, мислейки, че така ще съхранят себе си „за великите дела, които ги очакват в бъдеще“... Врѳх на всичко бяха гаврите на Стойчо Кофтито с бившия военен министър от кабинета на Александър Цанков – генерал Вълков. В антрактите, Стойчо отваряше килията и му казваше свойски:

– Ванка, ще те пусна за по-дълго на клозета, но трябва да тренираш за проверката. Хайде почвай, все едно, че аз съм надзирателя.

Вълков заставаше мирно, изпѳваше шия и с фалцет викаше пронизително:

– Гражданино старши, в килия №81 един човек на лице.

– Ти човек ли си, бе?

– Пардон, гражданино старши, един затворник на лице.

– Отлично, Ванка!

– Ще с-стараем гражданино старши – рапортуваше повторно генералът, а „кофтито“ се смееше самодоволно...

След серията наказания с които ни лишиха от писма, храна и свиждания, един ден Ташо прочете заповед от началника на отдел „Затвори“, в която се казваше, че сме лишени от всички

права, докато се... поправим. Забрашиха достъпа ни до лафката. Бяха ни оставили само карето, и то не винаги -намираха най-различни поводи, за да ни лишават и от него.

При едно от сутрешните ни пускания на клозет, аз измих добре кофата и налях канчето си с вода, което отне повече от „полагашката ми се минута“. Когато се прибирах, Стойчо ме удари с ключа в ребрата. При проверката станах, което учуди надзирателя, и му казах:

– Сержант Гушков, нужен ми е лист и молив, за да пиша на майор Аврамов.

Гушков не отговори нищо, но очевидно беше докладвал веднага, защото към 9 часа вратата на килията се отвори отново и той ми подаде исканите пособия. Без да влизам в каквито и да е обяснения, поисках писмено от Аврамов да ме извика в кабинета си или да ме посети в килията. Не много след като моето „заявление“ му е било предадено, надзирателят ме поведе към кабинета на зам.-началника по режима. Тази експедитивност ме удиви. Не допусках, че майорът може да си е помислил, че най-послед съм „узрял“ и съм решил да посетя Каноса. Той ме посрещна любезно, канейки ме да седна, за да водим „непринуден“ и „честен“ разговор:

– Заповядай и ми кажи какво те води при мене, Константинов?

Отказах да седна и прав, без да му оставям време да си отвори устата, нито да ме прекъсне, казах:

– Гражданино Аврамов, не зная дали това, което става горе е по ваше нареждане или е самоинициатива на „кофтите“ Стойчо. Това не ме интересува. Дойдох само да ви кажа, че ако още един път ме докосне с ключ или пръст, ще му смажа главата като на змия с 15-килограмовата чугунена кофа.

След като изрекох това, за което бях поискал да се видя с майора от ДС, аз се обърнах кръгом и отправих към вратата. Чух зад гърба си:

– Почакай Константинов, разкажи какво се е случило...

– Това, което имаше да Ви казвам, аз го казах. За останалото питайте „кофтите“ – и напуснах кабинета му.

След това „обяснение“, аз се миех на чешмата в умивалнята или клечах в нужника колкото си искам, а „кофтите“ стоеше чинно навън и дори не смееше да мърмори.

*

На карето пак ни пускаха „шахматно“ – по един затворник от нашата страна и друг от срещната. По на пет-шест метра разстояние един от друг. В това „затворническо хоро“ аз бях заграден от вървящия пред мене Коста Лулчев от срещната килия, а следван от Евтим Арсов. Бай Коста беше болен и от някогашния стълб на опозицията беше останала само сянката му.

Той вървеше отпред и се олюляваше, сякаш всеки момент ще се сгромоляса. Гледката беше крайно мъчителна и изнервяща – пристъпвах след него като котка, готов във всеки момент да скоча, за да го подкрепя. Скоро той започна да не може да излиза на каре и остана в килията си, където силите му да се изправи бързо за проверка или тоалет, вече го напущаха. Поради това, вратата му оставаше отворена по-дълго и аз можех да го наблюдавам, докато той се надигаше от постелите си и едва, едва се придвижваше. Отказваха да му дават лекарства, но бяха докладвали за състоянието му и един следобед при него пристигна цяла глутница от местни и софийски копои, придружени от пазарджишкия окръжен прокурор. Издевателстваха над немощния старец като го питаха от какво се оплаква. Той повтори молбата си за лекарства, но Райчев му каза:

– Коста, ще получиш не само лекарства, ами и ще си отидеш у дома, при своите. Там с помощта на най-добрите лекари и лекарства ще се съвземеш и порадваш на старините си. Но от тебе искаме да повлияеш на по-младите социалдемократи. Те те слушат, нали заради тебе са тук? Ще подпишеш една декларация, че се присъединяваш към Отечествения Фронт, а може и в Партията да те приемем. Нали всички сме тръгнали от един корен? И ако ги убедиш и те послушат, и те ще си излязат с тебе – приближава петнайсетата година от победата на 9-и септември, какъв по-добър повод за всички ви.

Старият социалдемократ изслуша търпеливо инспектора, след което каза на посетителите си:

– Не мога, бе, момчета. Ако можех да сторя това, бих го направил на млади години. Аз съм вече на края и близо 60 години не съм опетнил знамето на социалдемократията. Сега е много късно...

– А, не можеш? – апострофира го Рангелов – Чакаш американците, но няма да ги дочакаш.

Последните думи полковникът от политическата полиция, отговарящ за наказателните режими в затворите на НРБ, изрече задъхвайки се от злоба. Бай Коста отговори тихо на закани-те му:

– Ех, вие да сте живи момчета, да ги дочакате...

– Мръсна гад, от тука ще си излезеш само с краката напред! – избълва Рангелов и се упъти към съседната килия в която лежеше болния Евтим Арсов. Преди надзирателят да заключи вратата на килия №78, видях усмивката, озарила лицето на 81-годишния Коста Лулчев, надмогнал инстинкта за живот, събрал сетни сили да отхвърли позорната оферта на жалките ученици на „железния Феликс“. По същия начин те „разговаряха“ и с останалите бивши „отечественофронтовци“, от които получаваха подобни отговори.

Около Нова година имах, станалото вече регулярно, посещение на онзи тъпак – Рошков. Погледнах го с един от онези мои „изпепеляващи“ погледи, които приятелите бяха номерирали от 1 до 33, колкото мисля че бяха степените в йерархическата стълбица при масоните. Навярно беше поглед №31 или 32, защото той започна да губи равновесие и каза с неизразима раздражителност:

– Не са такива обстоятелствата, Константинов, че да ме гледаш по този начин...

Отвърнах само, че считам нашия разговор за приключен и от този момент, повече не го удостоявах и с поглед. Рошков се повъртя, повъртя и изглежда му стана неудобно пред подчинените от демонстративната пренебрежителност. Той изхвъркна от килията ми, преди да съм му казал нещо подобно на онова, което лежащия в бъчвата си Диоген казал на Александър Македонски:

– Отдръпни се, за да не затулваш слънцето...

В този режим ни караха да оставяме канчетата си пред вратата на килията, където „кофтито“ разливаше на череп по черпак от баката с храна. Така беше и в Трето отделение на СЦЗ, където държаха осъдените на смърт в очакване да им бъдат изпълнени или отменени присъдите. Оправданието на това разпореждане е да не нападнем надзорния персонал, докато ни раздаваше храната. Една вечер, когато се прибирах от тоалетната, аз си взех канчето с храна и влязох с него в килията. Почти моментално, след като заключиха вратата, изгасиха лампата в килията ми. Помислих, че са го сторили от разсеяност, защото „по правилник“ това ставаше към 21 часа, или че бяха получили нареждане да правят икономии. Още не беше станало съвсем тъмно и аз седнах върху сгънатите черги, за да се нахраня. „Вечерята“ беше измито зеле, накълцано наедро, парчетата от което се белееха в канчето. За да затисна глада, започнах да ги премятам по два-три пъти в устата си и да ги поглъщам. Внезапно почувствах пронизваща болка, горе в небцето. В зелето имаше и накълцани кокали, които в тъмното бяха неразличими от нарязаните зелени кочани. Една от костиците се беше забила и пробила горната част на устната кухина от което в устата ми засоля от потеклата кръв. Изохках силно и почти в същия момент чух отвън смеха на надзирателя, които е очаквал пред вратата ефекта от оригиналния замисъл. Изпсувах го на майка, но навън всичко притихна и едва се чу шум на отдалечаващи се стъпки. Не разбрах дали тази форма на „класовата борба“ беше откритие на надзирателя и „кофтито“, или беше разработена в лабораторията от „оперативните работници“, но от тогава, въпреки глада, започнах да дъвча бавно, дори когато храната беше само водниста, постна затворническа чорба.

*

Месец по късно, след Коледата на 1958 г., в отделението започнаха да се случват странни и зловещи явления. Над килиите ни се разпростря епидемия от... полудявания. Дали това бе следствие от описаната филаделфийска система в тритомната „Теория на правото“ на Венелин

Ганев? Едва ли. Позволявам си да се съмнявам, че самотата може да даде такива бързи ефекти. По-скоро съм склонен да мисля, че администрацията действаше „научно“ срещу жертвите си. Както го правеха колегите им от „Следствения“ отдел на ДС.

Пръв разви тези симптоми генерал Вълков. Той започна да вика за помощ и денем, и нощем. В началото на редицата килии от към неговата страна се чуваха несвързаните речи на бай Иван Копринков в които се различаваха само думите „безкръвна гилотина“. Можеше да се помисли, че е форма на протест, ако не бяха безсмислените фрази, които произнасяше и безизразния поглед с който се разхождаше по карето като някой, който вече не е от тоя свят. По-късно научихме, че и след излизането си от затвора, след седем месеца на 3 септември 1959 г., „по случай славната победа на деветосептемврийското народно въстание“, старият социалдемократ никога повече не бе възвърнал разума си. Полудя и възрастният селянин до него...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

В своята тритомна „Теория на правото“ „световноизвестният наш правник“ Венелин Ганев (у нас всички са световно известни) беше описал режима на който бяхме подложени от 23 декември насам като „филаделфийска система“ на уединение. Философстващият професор пишеше в своите буквари, превърнали се в кошмар за шудиращите юриспруденцията студенти, че тази наказателна система била много ефикасна, оставяйки престъпника насаме със съвестта му. За съжаление имала един дефект – подложените на нея често... полудявали.

След 9 септември, авторът чийто живот дотогава беше протекъл между университетската катедра и писалището в работния му кабинет, имаше преживелици на които не липсваше колорит. Най-напред, заедно с Цвятко Бобошевски и „академик“ Тодор Павлов – съпругът на Гана „регент Павлова“ (член на Политбюро на БКП и бъдещ председател на БАН) бяха назначени от ОФ-правителство за регенти на малолетния Симеончо. Тройката зае местата на езекутираните принц Кирил – чичо на царчето, Богдан филов и генерал Михов. След като изпълни ролята си на „полезен кретен“, Венелин Ганев бе изпратен на остров Белене, където е имал достатъчно време да размисли върху обратите на съдбата. На острова на блажените, „народната власт“ проявила „великодушие“ към него, заради услугите, които й оказал в качеството си на юридически параван. Тя го оставила да работи в кокошарника на местното ДЗС. Там обаче, притиснат от глада, Ганев си позволил да изпие някое и друго от снесените в поверения му кокошарник яйца. За това „престъпление“ го карцирали. Не е известно, след като е бил „оставен насаме със съвестта си“, до какви заключения е стигнал относно „филаделфийската система“...

В добавка към изолацията последва истинска „артилерийска канонада“ от наказателни заповеди:

Със заповед №4 от 12.1.1959 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор, на основание чл. 54 от общия правилник за затворите наказва затворниците Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Иван Христов Костов, Костадин Стоянов Костадинов, ГКГ и Илия Стоянов Минев с лишаване от две свиждане.

За неподчинение и неспазване на правилника.

Подпис, без кръгъл печат.

Със заповед №9 от 12.1.1959 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от общия правилник за затворите наказва затворниците Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Костадин Стоянов Костадинов, ГКГ и Илия Стоянов Минев с лишаване от 2 колета за нарушаване на правилника и неподчинение на служебно лице.

Подпис, без кръгъл печат.

Със заповед №10 от 12.1.1959 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от общия правилник за затворите наказва затворниците Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Иван Христов Костов, Костадин Стоянов Костадинов, ГКГ и Илия Стоянов Минев с лишаване от 1 писмо. **За това, че не е спазил режима по правилника.**

Подпис, без кръгъл печат

Със заповед №14 от 16.1.1959 г. Ташо Карамитев, н-к на пазарджишкия затвор на основание чл. 54 от общия правилник за затворите наказва затворниците Петко Иванов Чолаков, Стефан Иванов Лудев, Илия Стоименов Кехайов, Иван Христов Костов, Костадин Стоянов Костадинов, ГКГ и Илия Стоянов Минев с лишаване от 1 свиждане. **За неспазване на установения ред за рапорт.**

Подпис, без кръгъл печат...

Кратки БЕЛЕЖКИ: Мисля, че такива не са нужни.

Глава LV

„О, бесило славно!“

На 2 февруари 1959 г., преди обед, вместо на каре, към 10 часа сутринта, ни пуснаха да си изтупаме чергите. Това ставаше веднъж месечно, като ни оставяха да го правим по двойки. Аз бях с Евтим Арсов. (Бай Коста не можеше да изтръска завивките си, нито разрешаваха ние да му помогнем.) Двамата с Евтим хванахме нашите одеала с две ръце, всеки от към своята страна и една по една започнахме да ги тръскаме по войнишки. Направи ми впечатление настъпилата промяна в него и то не толкова физическата. Знаехме, че страда от тежка язва и туберкулоза на червата. Бяха го върнали наскоро от болницата на СЦЗ и знаейки отлично състоянието му, го изпратиха при нас в... моргата. (За тежко болните, наказателното беше равностойно на морга.) Извергите, с „чистите ръце, хладните умове и горещите сърца“, му бяха иззели всички лекарства, спрели колетите и покупките от лафката и го оставиха на обща храна, обикновено несварен и неувиращ боб, който не можеше да бъде смлян дори от здравите ни стомаси и черва, а какво оставаше до него, комуто медицината предписваше лечение и специална диета. Беше повече от ясно, че искаха да го умъртвят или пречупят и принудят да капитулира. Когато тръскахме одеалата си, му казах „Кураж Евтимере! Горещите сърца!“, а той само ме погледна и се усмихна с някаква срамежлива усмивка като на момиче, без да ми отвърне. След четвърт час ни върнаха по килиите.

Следобед мина монотонно. За вечерна проверка, както обикновено, нашата шесторка лежеше демонстративно с гръб към очакващите „рапортуването“ ни надзиратели. Те затръшнаха ритуално вратите ни и продължиха с останалите. Тази вечер на проверка бяха Москов и един бивш офицер от съкратените от армията, който, когато беше сам, се държеше що годе човешки. След като отминаха нашите килии и започнаха с отсрещните, аз станах и се залепих на шпионката, за да видя какво е положението на бай Коста и ако е възможно, да чуя разговорите им с другите. Когато надзирателите отвориха килията на Евтим само чух възклицанието на Москов:

– Защо, бе, Евтимере? – в гласа му имаше не толкова почуда, колкото страх. Надзирателите заключиха бързо килия №77, проверката беше прекратена и двамата побягнаха към решетката. Чу се само тропотът на ботушите им. Нещо лошо беше станало. Към 22 часа в отделението влезнаха много хора, които спряха пред килията на Евтим. Говореха тихо и не можеше да се разбере нищо. Започнаха да лепят зелени хартии на дупчиците на шпионките ни, за да не можем да гледаме през тях. Шумът от стъпки и говорът продължиха до към един часа след полунощ, след което среднощните посетители се изнизаха. Когато отделението утихна, почуках на Илия Минев, за да разбере какво става – неговата килия беше точно срещу тази на Евтим Арсов – но той ми каза, че не е видял нищо, защото по време на проверката лежал и не станал да погледне към отсрещната страна, а когато чул възклицанието на Москов, било късно – проверява-

щите затворили вратата му. После вече не можал да види нищо, само чул, когато групата копои влязла при Евтим и седяла дълго в килията му. След което му се сторило, че го изнасят на носилка.

Сутринта, когато ни пускаха на тоалет, попитах „кофтите“ Стойчо какво е станало с Евтим? Каза ми, че е получил силен кръвоизлив и са го вдигнали за болницата. Следобеда разбрахме по морза, че Иван Неврокопски и Алипи са били извикани при Аврамов в чийто кабинет заварили началника на затвора и окръжния прокурор на Пазарджик. Аврамачо им съобщил, че вчера следобед Евтим се е обесил в килията си с въже от разплетената селска черга, което окачил за куката на прозореца. Същевременно майорът от ДС им дал да прочетат прощалното писмо на Евтим и им казал, че са се обадили на домашните, за да дойдат и приберат багажа му. За погребението на трупа щяла да се „погрижи“ администрацията на затвора. Тя искаше всичко да свърши „по правилник“... безшумно и „без емоции“. Не ще и дума, тая смърт се отрази на всички ни. Предложението да започнем обща гладна стачка в знак на протест, не срещна съгласието на останалите. Храна не взехме само на 3 февруари. След това запяхме „Вий жертва паднахте в неравна борба“, която имаше същата мелодия като Пушкиновия „Узник“: „Сижу за решеткой в темнице сырой, вскромльонной на воле орел молодой...“:

„Прощавайте, братя, изпълнихте вий

докрай своя дълг благороден.

Ще дойде часът на разплата велик,

ще бъде народа свободен...“

Пяхме я многократно, а джандарите мълчаха. Но от следващия ден „органиите“ започнаха своя масиран натиск върху земеделците за подписване на декларации „за приобщаване“. И Рангелов, и останалите ДС-инспектори от отдела, им казвали, че пред тях има само два пътя: На Асен Павлов или на Евтим Арсов, т.е. капитулация или смърт. Евтим беше отказал първата и предпочел смъртта. Тогавашните ни съвременници сред „социалистическото“ еснафство или сегашните от епохата на пазарната демокрация и „европейските ценности“, сигурно не ще разберат подобен избор, затова и днес дори, след половин век, не искат да си спомнят за него. Той умря като античен герой, отхвърляйки измяната към идеите в името на които беше живял до 45-годишната си възраст и увисна на бесилото с не по-малко страшна сила от онази за която писа Ботев. Нахлузвайки си примката, Евтим отиде в безсмъртието...

Години по-късно някои земеделци, които не бяха в наказателното отделение, когато настъпи тая трагична смърт и може би никога не помирисали „филадельфийската система“, разправяли, че Евтим Арсов бил обесен от ДС. Когато по време на поставянето на паметна плоча върху фасадата на родния му дом през есента на 1991 г. разказах за неговия край, ми направиха забележка. Те, очевидно, мислеха, че е по-героично и не съзнаваха или не искаха да признаят си-

лата на духа, която се изисква, за да сложиш сам край на живота си, когато пред теб са оставили само избора СМЪРТ ИЛИ ПОЗОР.

Като че ли смъртта на Дякона беше по-геройска от тази на Ангел Кънчев...

Евтим загина със смъртта на храбрите и със своето бесило той се нареди сред плеядата борци, дали живота си в защита на свободата на съвестта, на убежденията и човешкото достойнство. И оттам не могат да го извадят свинете, влезли в храма на живота, мълчанието и подлещите, нито неистовото желание на убийците и техните наследници могат да затворят тази страница от нашата история...

Наскоро след гибелта на Евтим Арсов, на обичайното място в тоалетната, намерих една кодирана бележка, писана върху лист от заврения под кофата за пикане марксов „Капитал“. (Изобщо Маркс и оставени в кошчетата за боклук по карето късове хартия и моливчета, бяха по-голяма ценност за изолираните от „европейските ценности“.) Взех я и разбрах, че беше от Лудев до Минев. Питаше го, дали не трябва да преосмислят отново линията си на поведение и преценят с оглед паническите настроения (както посочих, сред затворниците от другите отделения се говореше, че Евтим е обесен от чекистите) дали избраната стратегия е най-подходяща. На другия ден оставих бележката като добавих на гърба ѝ, че вече място за отстъпление няма и че сега то би било катастрофално...

След като направиха своята послесмъртна обиколка, копоите започнаха да привикват бившите си „съюзници“ от ОФ и най-вече земеделците. Подробности за тези срещи научих от моя съсед от 70-а килия Алипи. По време на разходката ни по карето, той успя да ми каже, че ще ми остави една бележка в тоалетната. Вечерта аз я прибрах от там и я прочетох. Алипи ми съобщаваше, че „натискът е бил придружен със заплахи, каквито дори и по времето на Вълко Червенков не са си позволявали. Рангелов и Райчев му казвали, че няма да позволят на нито един геметовец и николапетковист да излезе от затвора, ако не порицае водачите и собствената си вражеска дейност, и не поеме публично ангажимент да се включи в строителството на новия живот“, след като изтърпи наказанието си. Накрая ме питаше какво да прави. Веднага му отговорих по морза, че ако се държим твърдо, няма да могат да избият всички ни. Времената на Катинската гора са отминали. Някои от нас може и да загинат, както това стана с Евтим. Такива случаи чекистите ще искат да използват, за да създадат страхова психоза и принудят противниците си да капитулират. Точно срещу това трябва да устоим. Освен това, при известни обстоятелства, сред които е изтръгването и захвърлянето на идеалите ни в калта, животът губи смисъла си. Затова, каквото и да става, трябва да удържим позициите си, независимо от жертвите, които ще дадем. Алипи ми отговори, че е съгласен с мене и имам впечатлението, че тогава той не капитулира. (Това стана по-късно, след изпращането ни в Плевенския затвор...)

Животът продължаваше, макар че затворът попритихна, което не беше добър знак. Решихме отново да запеем, та „да се чуе по цялата земя“, както се казваше в една македонска пе-

сен за Владо Черноземски – езекуторът на сръбския крал Александър и френския министър от Ке д'Орсе Луи Барту. Искахме с песните да окуражим останалите, за което ни карцираха. Преди това бяхме извикани от заместник-началника майор Аврамов, който беше официалният представител на ДС в затвора и отговаряше за „режима“. Дори не ме попита, „защо нарушаваме вътрешния ред“, нито се интересува от душевното ни състояние след кончината на Евтим. Вместо това Аврамачо, хитрувайки, поведе разговор за земеделците отдалече. Мълчах и го слушах, за да видя на къде ще избие. След общите „разсъжденията тяхната „дребнобуржоазна природа“, в които отново не се включих, майорът внезапно стана по-конкретен:

– Константинов, имаме сведения, че те и тука са съставили кабинет, и са избрали Алипи за министър на вътрешните работи. Как го виждаш с тая мъничка като топлийка глава на този пост?

В първия момент ми мина през ума, че е научил нещо за съветите ми към Алипи, но независимо от това, реших да убия ищаха му да води с мене „човешки разговор“:

– Гражданино майор, предвид моите разбирания и отношение към тази институция, аз съм последният човек, който би бил посветен и информиран за такива деликатни решения, но щом ме питате, ще ви отговоря с въпрос: Вие наистина ли считате, че за този пост е необходим по-голям мозък?

Аврамов ми каза, че съм „свободен“ да замина за карцера, където дочаках пристигането на останалите „хористи“...

В карцера поне можехме да пеем и разговаряме на воля, независимо от правилата на филаделфийската система. Разговори се опитвахме да водим и с дежурните надзиратели, но когато бяха по двойки, те мълчаха като пънове. Само Кочо, който беше сам и полугол в своя карцер, успяваше понякога да прикове вниманието им. Това ставаше в някои от дните на наказанието, през които чувахме речите му за избора, който стои пред надзирателите или посещаващите ни началства. Той им казваше, че алтернативата пред която е изправен всеки от тях е: С народа или на... гилотината. Считайки това за лудост, те се смееха кисело, но изглежда не забравяха думите му. За него отново ще стане дума по-нататък, когато го унищожиха. Той пръв между нас ни напусна на 44 години. Останаха само двете му деца – момиченца, които ако са оцелели, може и да са наследили нещо от неукротимия дух на баща си. Но тогава неговата гибел беше още скрита в бъдещето и ние също се смеехме съучастнически.

В своя карцер беше сам и Илия Минев а в другите два ни бяха настанили по двама – аз с Илия Кехайов, а Петко беше със Стефан Лудев. Когато идвах на инспекция, копоите бяха започнали да ни подминават и да избягват разговорите с нас, защото навярно още не беше изледнял споменът от предишните ни схватки в карцерите. Илия Кехайов беше по-нов за тях и веднъж го запитаха:

– Кой си ти и защо си тук?

– Аз съм личност – отвърна той – при това, личност, напълно лишена от практичност. Аз съм антиподът на прагматизма. А сега ви моля да напуснете карцера ми, за да не замърсявате въздуха, който дишам...

Отговорът беше изстрелян спонтанно, придружен със съответните интонация и жестикулация. При това, Илия пристъпи към тях, което въпреки разделящата ни решетка, ги накара да се отдръпнат назад, считайки го за луд. Сблъсквайки се с неразбираемото за полицейските им мозъци поведение, те имаха навика да си го обясняват с вродена лудост (когато не я бяха предизвикали или оформили с помощта на подръчните си психиатри...)

Петко и Стефан бяха също от „постоянното присъствие“ в наказателните отделения и карцерите, затова и те рядко биваха удостоявани с вниманието на копоите. Изглежда каламбури на Змея им бяха заседнали като рибена кост в гърлото и им идваха в по-вече от това което можеха да понесат. Освен това, те сигурно бяха запомнили или им беше донесено за неговите вариации на песните, които бяха свалили от репертоарите си след „разкултучването“ на Джугашвили. Вместо „Ще се срещнат с мъжете...“, Петко Пееше „Ще се срещнем с мъжете на Сталин и ще паднат във първия бой...“ или пародираше Смирненски: „Москва, Москва ти пак ще да пламтиш...“ Разказваха, че когато някакъв зам.-министър от министерството на така нареченото правосъдие отишъл в наказателното отделение на плевенския затвор в края на 1962 г., за да им „честити освобождаването“, Змеят отказал да приеме протегнатата ръка... Стефан Лудев беше по-различен. Не му липсваше кураж, но дори и в затвора проявяваше суетност. Поради което често ставаше обект на закачките ни. Една от чиновничките в деловодството на затвора го била загледала „особено“, когато го извикали в деловодството за някаква справка. „Флиртът“ на Лудев с чиновничката го накара да си поръча налми от по дебели дървета, върху които изглеждаше източен поне с десетина сантиметра и се чувстваше като Дон Кихот, когато неговата Дулцинея го удостояваше с погледа си през прозореца на затворническата канцелария по време на разходките ни по карето...

Отново над главите ни се чуваше тропотът на налмите на отиващите да се учат на ум и разум, съобразно изискванията на правилника, но ако се съдеше по ставащото горе в режимното, копоите ставаха все по-взискателни и настоятелни по въпроса за „приобщаването“, което започваше със „самокритика“ и завършваше с декларация за сътрудничество с „органиите“, т.е. за доносничество срещу ближни и... далечни като ги заплашваха, че ще ги изпратят там където Евтим завърши земния си път. Тоест, нашият „затвор в затвора“ отново служеше ката плашило за останалите затворници. Така, както с тях... плашеха народа отвън. В отговор, ние шестимата потвърдихме гръмогласно решението си да продължим в същия дух, разчитайки че нашето държание ще послужи като бариера пред изморените или уплашените, които боата на Сигуранцата искаше да нагълта.

Смъртният акт на ЕВТИМ АРСОВ

„АКТ ЗА СМЪРТ“ №62 на Ефтим Анастасов АРСОВ, съставен на 6.ІІ.1959 г. от длъжностното лице Иван Димитров ПЕТРОВ от Отдела по гражданско състояние към градския съвет в Пазарджик, съдържа редица странности, които си струва да бъдат отбелязани:

1/ Датата на смъртта е невярна и с цифри, и с думи – **4.ІІ.1959** г. Може да се предполага, че поне рождената – 20.Х.1914 г. и следващите лични данни са автентични: роден в с. Враня Стена, Радомирска околия. Неженен, българин, занимавал се със селско стопанство. (**NB** Навярно за краткото време, което копоите са му оставили между концлагерите и затвора, Евтим е нямал право да се занимава с каквото да е друго.)

Отбелязано е, че **смъртта е настъпила в затвора** – гр. Пазарджик. 2/ Не е посочена никаква причина за смъртта – нито „естествена“, нито „външна (убийство, самоубийство „и пр.““

Отбелязани са имената на родителите му: Анастас Арсов Костадинов и починалата му майка – Еринка, към която съдбата е била благосклонна – тя си е заминала преди сина и не е била разтърсена от вестта за жестоката му и трагична гибел в наказателното отделение на най-зловещия политически затвор от „епохата на строящия се социализъм“...

3/ Смъртта е обявена не от медицинско лице, а от старшията Стоян Стоянов СПАСОВ на 33 години, отбелязан като „служещ от затвора“.

4/ Действителността на смъртта е удостоверена с писмо №876 на пазарджишкия затвор от 4.ІІ.1959 г.

Следват подписите на „Обявителя“ – старши джандаринът от екипа на „Кланицата на Ташо Карамитев“ и на въпросното „длъжностно лице“, което явно не е посмяло да иска по-прецизни данни без които Смъртният акт е една хвърчаща хартийка, подпечатана с кръглият печат на така нар. Народен Градски Съвет – Пазарджик. И това е всичко...

Страхът на общинския чиновник от това време е понятен: Който пита много, може да бъде изпратен да прави компания на „умрелия“, а смъртният му акт ще бъде „оформен“ безпроблемно от заменилия го нов н-к Отдел по гражданското състояние към градския съвет в Пазарджик...

По-интересното е, че и в епохата на „новата демокрация“, по време на управлението на Република България от подставеното лице на ком-мафията и бивше царче Симеон Сакскобурготов, чиновниците са станали още по-пестеливи и данните за живота и смъртта на такива като Евтим АРСОВ са още „класифицирани“, т.е. представляващи още по-голяма... **ДЪРЖАВНА ТАЙНА:**

В таксувания с 2 (два) лева „препис извлечение“ от акт за смърт №0062, издаден на **24.III.2004** г. и скрепен с подписа на „длъжностното лице по гражданско състояние“ – Стефан Александров Стефанов и кръглият печат на пазарджишкия кмет, дори не е посочено, че смъртта е настъпила в ЗАТВОРА. Така всички следи на престъплението са замесени, а наследниците на Евтим, които са поискали полагащото им се по закон обезщетение за смъртта му, няма да го получат. Защото в същото време в Пазарджик са починали мнозина и чиновничките на назначения нов Софийски областен управител от м-р председателя Станишев (син на едър номенклатурчик от „епохата“ на Тодор Живков, през която загина Евтим АРСОВ), ще имат „пълно основание“ да кажат на близките му: „И какво от това, че е „починал в Пазарджик?“

Този път това е направено не от страх, а от мръсотия – близките ще трябва да доказват **КЪДЕ, КОГА И ЗАЩО Е УМРЯЛ ЕДИН ГЕРОЙ** – с цел да бъдат лишени и от малкото средства на които имат право по закона за „КРЪВНИНАТА“, с който депутатите на „новите политически елити“ (Бе-Се-Пе-та, Се-Де-Се-та и дори Бе-Зе-Не-Се-та) не поискаха този кръвен данък да се плаща от убийците (които по време на „завършилия преход“ станаха видни бизнесмени, дизайнерски, държавници и общественици на пазарно-демократична България), а от държавния бюджет, за да могат да настройват изгладнелия и лумпенизиран народ срещу жертвите на диктатурата. А протестиращите журналистки от така наречените медии ги обявяваха за „**НОВИТЕ АКТИВНИ БОРЦИ**“, правейки кални намеци за „активните борци“ на живковия режим, които и до сега продължават да плуват в охолство сред морето от мизерия в което потопиха обикновените, овчеподобни „граждани“ на РБ. (Нали е казано „**ГАВНО НЕ ТОНЕТ!**“.) В добавка, други вестникарски автори, търсещи сензацията (като Христо Христов от в-к „ДНЕВНИК“) написаха изследвания за смъртта на един психически неуравновесен емигрант със същото фамилно име АРСОВ, когото копоите използвайки желанието му да се завърне при семейството си в България, уговорили и довели в „отечеството“ му. Но когато се опитали да го накарат да хвърли камък срещу другарите си от емиграция, най-неочаквано за тях, Борис АРСОВ се опънал. Тогава те го осъдили и в своята отмъстителност – затворили при същия режим, в същия пазарджишки затвор, където той завършил дните си по същия начин като нашия Евтим. Когато на такива „търсачи на истината“ им предложиш за разследване теми като тази за смъртта на **ЕВТИМ АРСОВ**, те бягат като дявол от таман. И се питаш случайно ли са избрали аналогичен случай със същото фамилно име или изпълняват нечия поръчка, за да затрупат с пръстта на забравата имената на героите от съпротивата?

*

Следващата „Строго секретна справка“ от 10.II.1959 г. за „лицето“ Петър Петров ПЕЕВ (или съкратено ППП), е съставена от поелия го веднага след излизането му от затвора през 1956 г. лейт. Атанас Атанасов. Така нар. освобождаване на един затворник е до голяма степен „виртуално“, защото копоите от отдел „Затвори“ незабавно са адресирали до колегите си по местожителство на „освободения“ един „картон“ с данни и „придружително писмо“. С последните те

искат от съответната група, отделение или отдел на ДС, да открие ЛАР, ОНД (оперативно наблюдателно дело или още ДОН) или ДОР (дело за оперативна разработка) срещу излезлия си от затвора, но „неразоръжил се“ или въображаем враг на „народната власт“.

В изпълнение на тази „препоръка“, местните копои заграждат, въобразяващия си че е свободен наивник със своите доносници (ако е нужно „маршрутират“ такива от други места или вербуват нови от „обкръжението му“). Така „играта“ на котка и мишка започва отново, вече... на свобода. Дебне се всяка волно или неволно изгървана дума с цел да „ОНОДАТ“ „свободния гражданин“ с едно ОНД, т.е. да го притиснат, шантажират, изнасят, вербоват или свалят временно неговото „Дело“ в архива, където то ще чака възобновяването си след няколко години. Целият този цикъл се повтаря до гроб или до моралната смърт на жертвата. В случая, Пеев, който иначе беше повярвал в добросъвестността и даже добронамереността на „органиите“ не е имал особен шанс. С неговото „оперативно“ наблюдение са наточили един от най-напористите и кариеристични копои на III Районно или „Димитровско“ у-ние на МВР в Столицата – въпросният лейтенант Атанасов, който е „готов да разпори корема на родната си майка“, за да не остане в низките етажи на полицейската йерархия. За десетина години той ще се „издигне“ до полковник и н-к на V отдел на прословутото VI управление на реорганизираната по андроповски образец „братска служба“. (Наследило III у-ние на Богдан Думков.) След още няколко години, полковникът е вече зам.-началник на VI управление на ДС или на политическата полиция на Диктатурата. Та, ето какво е сътворил той на третата година от „освобождението“ на „обекта“ Пеев от затвора:

СПРАВКА

„ОТНОСНО: лицето Петър Петров ПЕЕВ,

ОБЕКТ на ЛАР „ТЕРОРИСТ“, живущ на улица

(Разжалвания княз) „БОРИС I“ №111, София

П.П.П. е роден на 5.VII.1933 г. в гр. София, българин, български гражданин, неженен, осъждан, живее на горепосочения адрес.

Произхожда от семейство на служаци. Син е на Петър Петров КЪРЛЪЧОВ родом от с Петърница Плевенско бивш директор на горско училище починал преди 3 години. Преди 9.IX.1944 г. не е известно да е членувал в политически организации, след тази дата става член на БЗНС, с вражеско отношение към Народната власт. Майка му Невяна родом от гр. Пловдив, домакиня, безпартийна но с вражеско отношение към мероприятията на народната власт. От наличните материали е видно, че докато синът ѝ Петър е бил в затвора, в домът ѝ всяка вечер са отивали различни мъже и жени, които престоявали късно през нощта и са си отивали един по един в различни посоки. Същите били предупреждавани от нея да говорят тихо, за да не чуят съседите какво говорят. (NB Още в началото бъдещият полковник започва

със „свободни“ измислици ала „Софийските потайности“. Вместо КЪЛЪОВ, той е кръстил бащата на Пеев КЪРЛЪЧОВ. И ако за мъртвите всичко е позволено, това, което е сторил с все още неумъртвената майка на ППП, е гадно и предумишлено. Защото, независимо от психическия ѝ статус, всички в блока и махалата знаеха, че тя беше свръхактивна, до досадност, квартална ОФ-деятелка. Инсинуациите на Атанас Атанасов за някакви си многобройни мъже и жени по нощта са направо мръснишки. Със своята неопределеност и обтекаемост, характерни за „документите на бившата ДС“, те позволяват всевъзможни тълкувания. Например, че тя е „маминка“ на таен публичен дом или че е превърнала дома си в конспиративен център, в който се говори тихо за да не ги чуят съседите и съконспираторите излизат в мрака на нощта един по един. ППП знае прекрасно, че това са гнусни лъжи и въпреки че се е запознал с тях след 40 години, ще продължи да твърди, че копоите не правят монтажи, нито приемат лъжите на доносниците си за чиста монета.)

Лично ППП преди 9.IX.1944 г. – продължава лейтенантът – не е членувал в политически организации. След горната дата остава безпартиен, но с вражеско отношение към Народната власт. Като ученик в гимназията е четял открито вражеска литература като книгите „Майн Кампф“ на Хитлер и „Философията“ на Нитче и др. (NB На 11 години само фигури като Георги Димитров могат да членуват и дори да ръководят работническите борби. ППП, въпреки интелигентността си, не е дорасъл да бъде „вожд на българското и международно комдвижение“. Лейтенантът не ни обяснява как неговият „обект“ се е изхитрил да прочете (открито) непреведената на български „Майн Кампф“ или несъществуващата книга „Философията“ на Нитче? Но, май изпадаме в педантизъм и желание да охулим честните ОР...)

Следват изваждане на бял свят някои стари бакии на ППП като кражби на музейни пищови и вещи от казионния магазин на ул. „Калоян“, за да се нанесат нови щрихи върху портрета на един опасен и престъпен, да не кажа ломбрововски тип, след което бъдещият полковник подхваща следната дебела политическа афера на същия:

На 1.IV.1952 г. С.С. „Детелин“ (от песента „Ах детелини, детелини“,) донася, че ППП се е проявил като вражески елемент. Изказал се, че при един преврат щял да получи реабилитация. На 18.II.1953 г. ППП е бил арестуван от един милиционер в момент, когато е пишел по стените пречупени кръстове. (NB Пронацистките уклони на ППП, внушени му от официалната „антифашистка“ пропаганда на агитпропите на режима, са известни, но те се отнасят за детинската му възраст през 1948 г. Пренасянето им в бъдещето с една петилетка напред от копоя Атанасов, едва ли е неволна грешка. Нему е нужно да докаже, че си имаме работа с фашистующ „закоравял враг на народната власт“.)

През м. март 1953 г. е включен в групов предварителна разработка „Злодеец“ по линия на централен терор, която през същия месец е реализирана и обекта е осъден на 3 години лишаване от свобода. Взел участие в направата и хвърлянето на бомба в домът на германски

представител в София. (NB Ат. Атанасов или съкратено АА, знае много добре или е длъжен да знае, че ППП не е участвал в направата на бомби, нито във хвърлянето им – за такива деяния даваха бая по-тлъсти присъди. Нему би трябвало да е известно от ГАР „Злодеи“ /в множ. число/, че в нито един „документ“ на тази предварителна, групова агентурна разработка не фигурира името на ППП. Той става жертва на бръщолевенията си пред доносника „Детелин“, който го „пасе“ от една година и от глупашкото си любопитство, отвело го на 25 март 1953 г. в квартирата ми на „Неофит Рилски“ 55 А, от която съм се изнесъл своевременно преди седмица. Там той отвежда и следящите го копои, които по-късно го арестуват „по важен сигнал“ на „Детелин“ – случаят е описан документално в първата част на „Романа“...)

В затвора държането му е било много лошо, поради което неколнократно е наказван. Нанасял е побой заедно с други затворници – вражески настроени над свои съкилийници с добро поведение. Отказвал е да стане при откриване на тържествено събрание в затвора, когато е свирен химна на СССР и НРБ. (NB Ако са верни, това са единствените хубави неща, които ППП е сторил в своя „съзнателен живот“!)

На 20.III.1958 г. аг. „Савов“ ни уведомява, че обекта в изказванията си винаги е подчертавал рязкото си враждебно държание против властта и комунистите. Вярва в реставрацията и идването на престола на цар Симеон, и че е настъпил края на комунистите. Затова, той нямало да се дави на края, щом като имал такъв кредит и бил в затвора за борба против комунистическия режим. Чакал само сигнала отвън. (NB Не зная дали ППП ще потвърди казаното от агента, но това мирише вече на изпращане в Белене като се има предвид, че от Унгарската революция е минала само година и за чакане на сигнали отвън могат да го експедират дори на VI обект...)

В донесението си от 30.VII.1958 г. аг. „Савов“ ни уведомява, че в разговор с ППП последния „се е оплакал, че комунистите не му дават работа и изнемогвал, че ония негови приятели, които работели и те не били добре и получавали малки заплати. Дано както е почнало, да се разбърка положението, защото имало цял живот да се теглело. Ако останели да управляват комунистите бял ден нямало да се види. Той лично бил много внимателен и не давал никакви основания за съмнения (в благонадеждността си?), защото знаел, че от време на време бил следен и с приятелите се виждал във от квартирата, защото бил заграден от комунисти. Имал приятели, които при даден момент можели да действат. Но той още се съмнявал в американците дали ще почнели войната.“ (NB Горната част на доноса е в пълно противоречие с предишния донос на същия агент и в частично – с долната част на настоящия, но това ни най-малко не интересува „нашия“ Атанасов. Ако лейтенантът не е видял клатещите се като махало настроения и приказки на обекта, изглежда е доволно тъп, а ако ги е видял и приел като „светата“ истина, това значи, че той готви кюляфа на ППП, независимо от липсата или наличието на основания. Но доказателствата никога не са били силната страна на копоите. За тях, тяхна царница са самопризнанията, а за да се изтръгнат от жертвата, особен акъл не се иска. „Чалаф, още

веднъж чалаф и винаги чалаф!“ , ако на цигански перифразираме Дантона, и Андрей Февруариевич Вишински ще се окаже прав...)

На 23.VII.1958 г. аг. „Татяна“ донася следното за обекта:

„ППП живее на „Борис I“ №111, не работи нищо. Цел ден е в къщи, рядко излиза. Понякога отсъства по 10–15 дни от София. След 11 ч. вечер, когато всички заспят чука и като че ли обковава някакви тежки предмети до към 3–4 часа след полунощ. Пише на пишуща машина и работи с пряк ток. Щом чуе, че идваме спира работа. Често го посещават различни мъже и жени и то не само през деня но и през нощта. Прави опити да се сближи с детето ми, като му дава колелото и го разпитва къде работим. Когато има хора при него пуска радиото високо за да не се чува какво говорят... Чакал документи от Германия, които са му били изпратени отдавна, но той не ги бел получил.“ (NB Прилича на битов донос, но и той може да влезе в работа – като няма риба и ракът става...)

10.II.1958 г. Н-к Димитровско рР-но у-ние МВР СОФИЯ

Написано в 2 екз. Няма подпис

Изпълнител: Ат. Атанасов – ПОДПОЛКОВНИК –

Кратки БЕЛЕЖКИ: „Справката“ на ДС за ППП, снабдена с моите коментари, е включена тук, защото си струва да се проследи житейския път на подобни „обекти“. (Част от „документите“ в засягащия го ДС архив, са използвани в други глави или части на моя „фантастично-документален роман“).

Някога, в ранната си младост, нейният „обект“ беше наш приятел. Той притежаваше независим, любознателен, пъргав и бързосхващаш ум. ППП търсеше истината и своето място на фронта на Свободата срещу тиранията. Това беше преди половин век...

Еволюцията, която „обекта“ претърпя от тогава, може да се определи като деградация, дегенерация, капитулация и **предателство**. Най-напред, спрямо своята младост, а после и към всичко и всички противостоящи на диктатурата и грабежа, упражнявани от една мафия... „в името на народа“.

Възможно е за това му развитие, известно влияние да е оказала наследствеността, макар че не знам да има гени на духа. Главната вина за неговата духовна и нравствена гибел имат копоите, които го смазаха, изнасилиха и принудиха да ги... възлюби. Тук няма да разказвам за междинните фази в развитието на личността му, защото своя „роман“ той би трябвало сам да напише. Грамотен е и склерозата и пианството в което „дави спомени тежки“, надявам се, не са унищожили напълно потенциала на мозъчната му кора.

Последователното проследяване на „документите“ през тоя половин век, илюстрират развитието на симптомите и синдромите на това ТЕЖКО СОЦИАЛНО ЗАБОЛЯВАНЕ – за което загатнах по-горе – ПРЕДАТЕЛСТВОТО. (Извършено колективно от тълпата или от отделния индивид. И в единия, и в другия случаи то е описано блестящо във „Великият инквизитор“ от „Братя Карамазови“ на Достоевски или в Оруеловата „1984“ с нейния самотен герой Уинстън Смит.) Това са синдроми, вследствие на които омразата към инквизиторите и палачите се превръща в своята противоположност – в ирационална, страстна и перверзна... любов до гроб. „Обектът“ на тази справка е типичен пример на това пандемично заболяване от което продължават да страдат значителни интелектуални, социални или етнически слоеве на народа, облъчен от „Чернобил на духа“... Затова, следете внимателно по-нататъшните, макар спорадични и парциални (но документални и документирани) появи и прояви на обекти като ППП. Те са поучителни и важни, поради това, че са масов феномен, който обяснява в не малка степен днешната трагедия, на днешния български народ...

Глава LVI

„ТОВА Е НАЧАЛОТО НА ПОЛУДЯВАНЕ“

„Перото ми трепетно

страда, отпада

без мощ

пред всегашния,

страшния

ужас на Ада,

които трябва

аз днес да опиша...“

ГЕО Милев, „АД“

(NB Спомените ми от тази и следващите глави са може би най-тежките от психосоматична гледна точка и за да ги възпроизведа, ми бяха нужни няколко дни, ако ли не и седмици за мобилизиране...)

Скоро след излизането ни от карцера – по точно на 26 февруари 1959 г. – започнаха да ми се случват неща, които меко казано ме смутиха дълбоко. След като на тази дата погълнах черпака „боб“-чорба, който ни разляха за обед, аз си легнах на дясната страна, с гръб към вратата. Почувствах, че ме обхваща силно физическо и нервно-психическо напрежение, придружено от остра про низваща тила болка. Мисълта ми се въртеше като белка в клетката си, в някакъв все по стесняващ се кръг на... безумието, от който не можех да изляза. Опитите ми да я насоча към поставянето и решаването на някой от проблемите, които ме занимаваха от както бях в затвора, се оказаха безуспешни. В такова състояние получих първата си халюцинация – съвършено ярък образ на чудовище, чието лице се променяше от разкривената муцуна на Сталин до физиономията на... дявола с рога и брада. Скочих от постелята и застанах прав в средата на килията. Нещо нередно, пораждащо страх и безпомощност, ме обземаше. Аз не вярвах нито в бога, ни в неговия негатив – дявола и още по-малко във възкресението на мъртъвци. Затова търсех рационално обяснение на ставащото. От този момент, с по-голяма или по-малка сила, в продължение на близо четири месеца преживях най-тежките мигове в живота си.

Главата ме болеше, като че ще се пръсне. Мислите ми бяха хаотични, неконтролируеми, налудни и всичко, което изпитвах и преживявах в килията беше доминирано от едно чувство – страх. Страхът от полудяването. Настъпи почти пълно безсъние. Колкото и да се опитвах със силата на волята да го преодоля, все не ми се удаваше. Не помагаша гимнастиките с големи физически натоварвания – лицеопорите или ползването на чугунената кофа като... гира. Те само засилваха главоболието и напрежението. На карето се движех като сомнамбул и това не остана незабелязано от другите. Когато ни прибираха, с риск да бъде наказан, Петко Змея поиска да оставя в тоалетната бележка, която да прибере на следващия ден. Сторих го лаконично, пишешки че в мозъка ми се развиват някакви патологични психофизически процеси и овладяващ ме необясним страх. Може би от... лудостта?

През нощта телеграфирах за състоянието си по морза на петимата, с които вече трета година бяхме уединени. Илия Кехайов ме уведоми, че утре ще ми остави в клозетния ни „тайник“ някои свои писания. Петко също ми предаде, че ще ми остави кодиран отговор там. След два дни намерих „посланията им. Върху няколко ситно изписани листа, Кехаята ми изпращаше свой разказ за детството си. Описваше играта си с комшийските деца от родното му село Дебрене – Светиврачко, която едва не завършила смъртоносно. Те човъркали един необезвреден артилерийски снаряд от Първата световна война. В паметта ми е останала картината на експлозията на снаряда над който те наклали огън, преди да се скрият зад една скала. Беше я описал майсторски. Посветеното ми стихотворение в което ме сравняваше с орел на който са пречупили крилата, не ми хареса.

Змеят ми пишеше, че това което става с мене е процес на... нормализиране. Сега съм оздравявал, а луд съм бил преди, когато не съм изпитвал страхове. И навярно ще стана съвсем нормален като всички останали, които се страхуват – един от едно, друг от друго. Неговата иг-

ра на думи провокира самоанализ, който ме откъсна за малко от танталовите мъки. Аз никога не съм се мислил за храбрец. Много пъти съм изпитвал страхове, но те са били резултат от осъзнати причини и това, което ме е отличавало от мнозина е била способността ми да ги овладя и съхраня интегритета на личността си. Сегашните бяха ирационални, изскочили от дълбините на подсъзнанието, които като че ли можеха да разрушат моето Аз. А няма нищо по-ужасно от чувството, че губиш разсъдък си и си безсилен да се върнеш в света на нормалното си състояние.

То продължаваше да се влошава. Към главоболието се прибави усещането за натрупване на силни електрически заряди – най-вече в гръбначния, но понякога и в централния мозък. Ставаше непоносимо и неописуемо, когато те предизвикваха нещо, наподобяващо късо съединение или както казваха на жаргон – „изгаряне на бушоните“. Стефан Лудев, който беше изключен студент по медицина, ме посъветва да поискам лекарска помощ, а генерал Станчев, информиран навярно от следващия го по карето Илия Минев, успя да ми каже на прибиране от карето, че трябва да се направи всичко възможно, за да изляза от този ад...

На утринната проверка поисках да ме отведат на лекар. Беше 3 март 1959 г. и дежурен беше отново Караджата. Датата помнех, защото съвпаднаше със шестата годишнина от втората „водопроводна бомба“. Бях се изправил, когато надзирателят отвори вратата, което го изненада и ме попита какво има? Когато казах, че искам преглед от психиатър, в очите му видях присмех. Затвори вратата без да каже дума повече, но след няколко дни бях посетен от слаб мъж на средна възраст, навярно към 40-те, със среден ръст, пожълтяло лице и мъртвешки очи. Представи се за психиатър от МВР болница – в Пазарджик или Пловдив, не разбрах и започна да ме пита какво чувствам. Гледах с подозрение посетителя ми в бяла престилка и инстинктивно реших да не оголвам пред тоя „доктор“ всичко, което преживявах. Разказах му за главоболието, безсънието, чувството че са обхванали мозъка ми с ръце, оваляни в пясък като на пехливанин, който го стиска. Споменах за халюцинациите, за натрапливите мисли и електрическите крампове в гръбнака.

Докторът не се бави много с диагнозата. Той каза, че това е началото на полудяване и е резултат от обстановката. Препоръча промяна и трудова терапия, например на кариерата в Огняново, където работили много от затворниците. Отговорих му, че следва да докладва това, което констатира и да адресира препоръките си към тези, които са ме изпратили тук.

Когато му поисках сънотворни, той отказа под предлог, че никакви лекарства няма да ми помогнат тук. Единственото, което можеше да ме посъветва, е да поискам тежкофизическа работа (ГФР), чрез която ще имам необходимото физическо натоварване, движение, чист въздух, общуване и по-калорична храна (ГФР-порциона бил двоен – за 52 стотинки). След като „докторът“ си отиде, отправих искане до началника на затвора Ташо Карамитев, което явно беше грешна стъпка от моя страна. След няколко дни той се яви лично в килията ми, облечен в па-

радната си униформа и придружен от надзирателите. Аз и до този ден не обичах униформите, но след него ги намразих до смърт. Ташо ме изгледа злорадо (не можех да видя себе си) и ми изтърси:

– Бялото знаме, Георге, само като го развееш всичко ще се оправи.

Шебекът му с шебек премина от Константинов на Георге. От тая оферта на Ташо изгубих последните си съмнения, че започналият да ме посещава почти ежедневно майор в бяла престилка, е толкова лекар, колкото аз съм Далай Лама. Не понасях фамилиарниченето на милиционерите, а подканването за капитулация само ме нервира и му казах, преминавайки също на „ти“: Ти май си далтонист, бе?

Не схванал подтекста, отдавайки казаното на лудостта ми, Ташо поиска да се изясня.

– Нашето знаме е черно!

Вратата се затръшна и отвън се чу още по-стриктна заповед надзирателите да не разговарят и да ни отказват всякакви услуги. В добавка, началникът им изрече като клетва:

– Нека пукне тоя гад!

В последвалите дни, когато кризата се засилваше, удрях с все сила флага с който се съобщава на надзорния персонал, че го викам, но никой не откликваше, макар че чувах дебнещи стъпки зад вратата. Нещата не се промениха и от ударите по вратата с капака на кофата. Само „докторът“ продължаваше да идва и да повтаря, че е необходимо да изляза колкото е възможно по-скоро от наказателното и да започна да работя. Отговарях му стандартно, че не съм дошъл тук по своя воля, а той ми обясняваше, че началникът имал известни условия, които трябвало да изпълня, за да се промени отношението към мен. Това продължи дотогава, докогато един ден, мисля в началото на май, с безумен поглед му изревах, че ако още веднъж се мерне бяла престилка, ще `и счупя краката с капака на кофата. В изпълнение на закана, следващия път, когато той застана в рамката на вратата, аз се впуснах към него. „Докторът“ отскочи назад, а надзирателите побързаха да ударят кентрата и побягнаха заедно с него към изхода на отделението, изпратени от моите удари с капак по вратата на килията...

Състоянието ми се влошаваше прогресивно, но и приятелите ми не бездействаха. Въпреки пълната изолация и прекъсване на всякакви връзки с близките ни, посредством лишаване от свиждане и кореспонденция, те успели да съобщат в другите отделения какво става с мене. Това дало резултат, защото през 1959 г. вече мнозина от затворниците излизаха на работа. Някои в каменната кариера, други в намиращото се в съседство със затвора ДЗС, а тези с по-леки присъди или малки остатъци – в завода за каучукови изделия. Доколкото разбрах в последствие, съобщението за заболяването ми предал на майка си и баща си Стефан Пъков по време на свиж-

дане, а те разказали на нашите, че съм зле и да искат да бъда прегледан и лекуван от специалисти.

След дълги хлопания по високите порти, заедно с вуйчо Тошо, те успели да издействат от прокуратурата разрешение за извънредно свиждане. През това време, мъчителното ми болестно състояние беше градирано до такава степен, че ме спохождаха мисли за самоубийство. Само в него виждах възможност да сложа край на мъките и ужасите, които измъчваха тялото и мозъка ми. Това пък от своя страна пораждаше страх от самотата, тъй като в пиковите моменти на кризите можех да посегна на живота си и тогава сметките с червената буржоазия и нейната преторианска гвардия щяха да бъдат закрити. Спомних си прощалните думи на Златко Янев, че ако ме отmine разстрела копоите щяха да съжالياват. Нима след всичко преживяно имах право сам да свърша работата на палача им, а на тях да оставя само „грижата“ да закрият досието ми с един смъртен акт? Така мисълта ми се блъскаше като затворена в клетка птица, която напразно търсеше отвор през който да полети отново.

Не мога да определя имало ли е моменти за които не си спомням? Големи отрязъци от време – дни и седмици – остават свити до една точка, затова спомените ми в тези глави са разпокъсани, безредни и мъчителни. Разказвам за късчетата, които са останали полепнали по мозъка ми. Дори сега, след толкова години, когато се опитвам да ги подреда, изпитвам чувство на гадене...

Излизах все по-трудно на каре, защото главоболието и електричеството в гръбнака ставаха непоносими, безсънието и ужасът от полудяването се засилваха, а ослепителната слънчева светлина ми действаше парализиращо. Спомних си за третирането ми с наркотици по време на следствието в СЦЗ, но тогава като че ли ми беше по-леко. Имах безсъние, чувство на замаяност и безразличие към ставащото с мен, което моите инквизитори бяха отбелязали в един от рапортите си като апатия с която съм забавял следствието. За да ме извадили от нея, били започнали да ме уверяват, че няма да получа смъртна присъда, ако съм „искрен със следствието“... Когато го прочетох ми стана смешно. Копоите знаеха отлично, че протестирах срещу чекистките им методи за изтръгване на „самопризнания“, уличаващи много хора. Искях да им докажа и готовността си да реша сам въпроса – живот или смърт? Но подготовката ми за самоубийство бе осуетена от килиен предател и те ми поставиха белезници. С това моето „следствие“ приключи. Следователят Чалъков и груповия му началник Р. Иванов ми казаха, че разполагат с достатъчно доказателства, за да бъда осъден по показанията на останалите подсъдими. И не само, че не ми обещаваха да ме оставят жив, а твърдяха, че с поведението и отказа „да сътруднича на следствието“, сам си нахлузвам примката...

Сега обаче ми се струваше, че в храната бутат нещо много по-силно и разрушаващо личността. В това ги улесняваше същото изискване да поставяме канчетата си за храна в коридора, пред вратата. Споделих съмненията си с останалите петима и им казах, че тази вечер ще откажа

приемането на чорбата. Кочо и Петко изразиха готовност да ме придружат в гладната стачка. Отказах, защото исках разливането на баката да става пред очите ми, те нямаха моите проблеми и аз се съмнявах, че слагат нещо в канчето, причиняващо състоянието ми. Интересно беше, че когато обявих решението си в протестните писма до началника на затвора и главния прокурор, никой не се опита да ме разубеждава и уверява в обратното...

След като не приемах храна около седмица, се почувствах по-добре, въпреки по-голямата ми физическа отпадналост. Състоянието ми, обаче беше променливо и се опасявах, че наистина може да завърши с необратимо нервнопсихическо заболяване, за да не кажа полудяване, в което засега само влизах и излизах. Това породило изглеждащата ми сега съвършено нереалистична идея за бягство... от ада. В главата ми се въртяха най-различни планове, повечето от които сигурно бяха чиста фантазия. От тях най-лесно изпълним ми се струваше възможността да използвам болестното си състояние, разгръщашо се на фона на обхваналата отделение „психопатологична епидемия“. Но и тук трябваше да „премеря и претегля“ всички ЗА и ПРОТИВ, преди да премина към „раздаването“... Съзнавах добре, че подобна игра понякога се оказва смъртоносна: с нея се навлиза в един ирационален лабиринт от който може и да не се намери път назад. С което щях да улесня плановете на копоите да ме унищожат (както сториха това с толкова други...) Нали веднъж пръснал се слухът, че съм полудял, им развързвах ръцете за всякакви византийщини. С изгладняването можеха да ме накарат да забравя всяка предпазливост и тогава нищо не им костваше да дозират отровите и наркотиците, така че да се получат необратими ефекти. Следователно трябваше да вървя по острието на бръснача с помощта на двусмислици и постъпки, които да ги объркат. Но щяха ли да ми стигнат силите за подобна шекспировска драматургия и постановка? Когато се чувствах по-добре използвах леко авторизирани вариации на рецитации на „Лудият“ от Петъофи:

„До утре давам срок,
ако ли пък не,
ще ви натъпча с динамит,
фитилът ще запаля и ще хвъркнем
вместе на възбог,
но аз ще бъда отмъстен така.
Ха-ха-ха-ха!“

Мисля, че докарвах зловещия смях от който щяха да настръхнат косите на приятели, „кофтите“ и надзиратели. Когато усещах стъпките им пред вратата, аз се обръщах към тях с налудния и кръвясал поглед на „Исус“ (Петър Фурнаджиев от Панагюрище). Доколко съм успял,

така и не разбрах, защото до днес цялата тази част от многотомното досие, касаеща пребиваването ми в затвора, все още е под възбрана. Намерих само отделни, недогледани и разпилени сред томовете документи.

Временното подобрение, което ми позволяваше да изпробвам актьорското си „майсторство“, обаче се сменяше с рязко влошаване и появата на нови пристъпи, сред които отново тази непоносимост към светлината на крушката, острото главоболие, натрупващите се топки електричество по целия гръбнак – от основата на черепа до опашката, и ужасът, който изпитвах, когато „късото съединение“ се прехвърляше в главата. Изглежда погълнатите химически вещества бяха предизвикали по трайни поражения в психиката ми и натрапливите мисли, които се въртяха ускорително във все по-свиващ се водовъртеж, ме повличаха към бездната на лудостта...

Самотата и мълчанието ми действаха не по-малко смазващо и аз правех всичко възможно да ги наруша, за да преодолеем тази може би клаустрофобия, а може би и не, защото преди и след кризите съм понасял сравнително добре изолацията. С времето, все повече ми се струва, че болестта е предизвикана от психоразстройващи вещества. До днес продължавам да мисля, че съм бил обект на „лабораторни“ експерименти, за които не може да няма следи в досието ми. Поне докладите до ДС на ежедневно посещаващия ме майор в престилка, тези на лекарите от психиатрията и от затворническата болница. Но, въпреки цялата ми настойчивост, „медицинското“ досие ми е отказвано под предлог, че никога не е... съществувало. Когато след 33 години отидох в психиатрията, за да го поискам, ми отговориха, че всички досиета на затворници, които са лекувани при тях, били унищожени, съобразно заповед на МВР след „възродителния процес“.

В подобно неуравновесено състояние написах писмо до Аврамачо, което цитирам в „Интермецето“. Бях извикан в кабинета му, където разказах за заболяването си и поисках лекар или разстрел, ако смятат че са революционери, а не садисти. В разказа си за халюцинациите въведох и него като участник в разстрела ми (нещо което бях сънувал стотици пъти с участието на знайни и незнайни палачи). Той ме попита защо именно него е изхвърлило като ексекютор болното ми съзнание? Почти издевателски отговорих, че това навярно е свързано с опасенията ми, породени след изземването на тетрадките в които бях конспектирал съчиненията на Ленин. Началникът по режима вдигна вежди неразбиращо и аз поясних, че в тях съм подбирал различни цитати, в един от които (в статия от 1905/1906 г. за първата руска революция) се казваше:

„Избивайте като бесни кучета полицейските Аврамовци!“ (По някакво необяснимо стечение на обстоятелствата, тогавашният царски командир на черносотниците беше едноименник с майор Аврамов, началник по режима в пазарджишкия затвор.) Тресейки „разтреперано от страх тяло“ му казах, че съм се уплашил да не би той да приеме тази бележка за себе си и помисли, че

аз съм авторът`и. И го замолих да прегледа съответните ленинови томове за 1905/1906 г., за да се убеди, че не аз съм съчинил тази революционна повеля, а техният класик.

Аврамачо ме гледаше изпитателно и както ми се стори с известно недоверие. Не зная какво е минавало през ума му тогава, но помня, че взе да ме успокоява, после ми каза, че сигурно ще бъда подложен на лечение и накрая ме замоли да не казвам на вуйчо ми, че той е участник в халюцинациите ми... Не разбрах и по-късно дали го бях убедил в моето психическо разстройство, граничещо с невменяемостта, защото не намерих справки, писани от него за този период. Но когато си излязох от затвора и се ожених, бяхме станали... съседни. Той се беше „издигнал“ до генерал и „работеше“ в тъмното ведомство на „Гурко“ и „6 септември“, а аз живеях на „Гурко“ 34 и често се разминавахме, но той не ме спря нито веднъж и даже когато ме забележеше отдалеч, минаваше на отсрещния тротоар или ме отминаваше, правейки се, че не се познаваме. Няколко години след промяната, го срещнах, спрял се с две момчета, може би неговите, на „Витишка“. Беше остарял, пожълтял, отслабнал като болен от рак, облечен в хубав, но не по мярка шлифер от чиято яка се подаваше тънко, сбръчкано вратле. Аз също спрях на десетина метра и се обърнах към компанията им. Когато се сети, кой го гледа насмешливо, по лицето му пробягна смесица от ненавист и уплаха, след което веднага отмести поглед и продължи прекъснатия разговор с домочадието си... Не дълго след разговора ни, надзирателят ме придружи до затворническата амбулатория, където освен д-р Манов, имаше още двама души. По-ниският ми каза:

– По искане на родителите ви, от Софийска прокуратура е разрешено да бъдете освидетелстван от посочени от тях лекари. Те са се спрели на нас, аз съм професор Емануил Шаранков от психиатричната клиника на 4-ти километър, а колегата ми, д-р Любен Радославов е интернист. Разкажете ни от какво се оплаквате.

Сетих се, че и двамата бяха приятели на вуйчо ми Любен. Бях ги виждал тримата на обща снимка. В младостта си били запалени планинари. Обясних сбито какво става с мен от три месеца в изолационната килия. Разказах им за физическите страдания, безсънието и страховете ми. Допълних картината с обземащите ме мисли за самоубийство, които като че ли самотата засилваше до крайност...

След обстойния преглед на сърце и дробове от д-р Радославов (който беше бивш доцент интернист в Александровата болница, изпратен поради „неблагонадеждност“ в Перник), професор Шаранков, който беше станал партиен другар, провери рефлексите ми и се зае с измерване на кръвното налягане. Установи нестабилна хипертония с максимални стойности 240/130. Тези резултати те вписаха в протокола с предложение за лечение в неврологично отделение на подходящо болнично заведение. После го разписаха, сбогуваха се и казаха, че ще го връчат в прокуратурата, където е постъпила молбата на родителите ми за лечение.

Седмица след прегледа, в килията ми бе въведен Стефан Лудев. Изпращаха го, както ми каза, като „болногледачка“, за да не се самоубия. Не зная дали са били до такава степен инфор-

мирани или прозорливи, но Стефан ми беше най-чужд от всички. Не че му няхах доверие, но поради десничарския му фанатизъм, с него най-трудно намирахме общи теми. Отговорих му, че докато не съм изгубил напълно разсъдъка си, самоубийството трябва да се разглежда като най-малко вероятната хипотеза. И ако съобщят, че съм сложил край на живота си като Евтим, да знаят, че се касае за убийство...

Бивш студент по медицина, Лудев прояви по-скоро професионален интерес. Разказах му какво ме измъчва повече от три месеца, но икономисах някои от състоянията си и не обелих дума за намеренията ми на беглец. Даже му демонстрирах някои артистични етюди, в които може би преиграх. Веднъж, поглеждайки неколкостранно към него (той беше с глава към срещуположната стена на килията) и отмествайки бързо погледа си, изписвах ужас по лицето си. Той ме запита какво чувствам и аз казах, че когато се вглеждам по-продължително в лицето му, то се превръща в това на следователя ми Чалъков и аз не зная кой е той в действителност. Стефан се обиди страшно и аз трябваше да се извинявам с болестта си. Бях научил, ако не друго, да не разкривам това, което другите не биваше да узнаят, дори когато заслужавах пълно доверие. Защото можеха да го споделят с трети на които имаха доверие и т.н., докато излезе из под контрол и стигне до там, където не трябваше...

След още няколко дни разиграх друг по-безобиден етюд. Казах му, че юмруците ми, които бях скръстил на гърдите си, започват да растат, изпълват килията и аз се задушавам, поради липса на въздух. Той ме гледаше със съжаление, а аз се питах, дали бившият студент медик е повярвал на оплакванията ми. Трети етюд, предназначен по-скоро за наблюдаващите ни през шпионката копои, беше построен върху вариации на демоничния смях на „Лудия“:

Ха-ха-ха-ха!

Хо-хо-хо-хо!

Хи-хи-хи-хи!

Изглежда, ефектът от превиванията ми беше добър, защото веднъж, когато те продължиха прекалено дълго, пред килията се чуха стъпки и след малко видях с периферното си зрение Ташо, застанал в рамката на отворената врата. Аз продължавах да се смея и забелязах, че началникът пита Лудев с поглед какво става? Стефан вдигна рамене и направи въртелив жест с ръка. Преди да си отиде, Ташо ме запита:

– Какво има, бе, Георге? Защо се смееш?

Правейки се, че едва сега съм го забелязал, се изпънах по войнишки и отрапортувах:

– За знамето гражданино полковник (бях го повишил по чин) Ха-ха-ха-ха! – продължих със смеха си.

– За какво знаме, бе?

На устата ми беше да му кажа „За бялото“, но щях да оголя фланга си и затова рекох:

– За знамето, което се вее над крепостта на мъртвите. Не го ли виждате?

Успокоен, Ташо се оттегли с надзирателите, а Стефан ми каза:

– Внимавай, защото може да налетиш и на по-интелигентни чекисти... На следващия ден ме извикаха на свиждане с нашите. Дори нямах време да се подготвя за това ново изпитание. Те ме посрещнаха с изпълнени с тревога погледи и точно в този момент, изглежда разочустван, вдигнах кръвното, което придружено от електричество и крампове в гръбнака, ме стовари на стола до нашите. Свиждането ставаше в частта на маймунарника, предназначена за посетители, където имаше пейки и столове, а от страни стърчаха Спасов и Гръклянов. Сгромолясането ми беше малко пресилено и треперейки от възбуда, отпуснах глава върху скута на мама, както го правех като малък. Полежах така необезпокояван, докато тя ме галеше по лицето и попита двамата копои какво са направили на момчето `и. Изправяйки се, я стиснах за коляното и започнах объркания разказ за заболяването ми. Тате ме гледаше тъжно, а аз успях да му намигна с окото, което не се виждаше от пазвантите ми. Поуспокоен, баща ми започна да ми поставя медицински въпроси като спомням ли си за халюцинациите, какви са натрапливите ми мисли? Искаше да опиша по-точно главоболието и крамповете и получих впечатление, че с допълнителните си въпроси като че ли иска да ме насочи към детайли на които трябва да обърна внимание при прегледите за които щяха да ме изпратят в София. Каза ми, че още не знаят в коя болница ще бъде изпратен на лечение. Въпреки „играта“, аз не бях добре, защото допуснах една капитална грешка. Казах им, че самотата ми действа убийствено и едно ново уединение в СЦЗ може да има фатален край. Т.е., постъпих по възможно най-идиотския начин, информирайки убийците за слабост от която те нямаше да пропуснат да се възползват, с надеждата да се отърват от мен дефинитивно по възможно най-„легалния“, безобиден и евтин начин... А мама и особено тате, въпреки всичко преживяно, продължаваха да не разбират „заобикалящата ни реалност“ и ме уверяваха, че веднага след пристигането ми в София ще бъде настанен в затворническата болница, където те ще дойдат на свиждане...

Ден или два след свиждането, имах посещение в килията на н-к отдел „Затвори“ генералът от ДС Желязко Троев, може би, единственият висшестоящ копой от отдела с когото не се бях срещал до тоя момент. Навярно от кръвното налягане погледът ми беше кръвясал и изцъклен. Той постоя минута-две, огледа ни и без да каже нищо, си тръгна. След това Стефан рече, перифразирайки един стар шлагер:

– Един такъв поглед беше достатъчен да го сломи...

От него момент с моя съкилийник повече не сме обсъждали състоянието ми. До излизането ни от затвора през 1962 г. с него не се срещнахме никъде, а след затвора, само веднъж, на

сватбата на „Змея“, която отпразнувахме при мене на „Гурко“ 34 като най-удобно място за подобна сбирка – под носа на чекистите. Но и тогава не се върнахме към спомените от това време, защото поводът, който ни беше събрал беше неподходящ. Не заговорихме за тях и тридесет години по-късно, когато ги поканих с Петко Чолаков, Стефан Вълков и Иван Раленков на обед в ресторант „Кристал“. Бяха дошли за някаква конференция на СДС и Стефан водеше габровската делегация в качеството си на шеф на местния координационен съвет. Лудев беше тогава към 70-те и изглежда се гордееше, че си има млада любовница – „седесарка“. Държаха се за ръце и се гледаха влюбено, а мен ме интересуваха повече актуалните проблеми, отколкото миналото. Затова, моментът отново се оказа неподходящ и нашият разговор не се състоя никога, понеже след 7–8 години той почина...

Няколко дни след посещението на Троев дежурният надзирател ми каза да си събирам багажа. Сбогувах се със Стефан Лудев с когото прекарахме десетина дни от 105-те, които изтекоха от първата ми криза на 26 февруари. Този път ме свалиха в една от големите килии на втория етаж, където преди три години бяхме с бай Петър Братков... Спасов ми каза, че тук вече всички са работещи и че ако искам мога и аз да излизам с тях – имало разрешение от началниците. В отделението заварих от старите познати „левият комунист“ Димитър Съмналиев, зъболекаря Пеев, Илия Станев от висшия водачески съвет на легиона и други. В неделния ден не се работеше. Излязохме на каре и видях, че режима беше либерализиран, почти като в... Беаз Куле. Едни от затворниците се разхождаха и разговаряха, без да спазват какъвто и да е строй, а други лежах по затревените площи около кръга на затворническото „хоро“. Седнах на сянка при една от групите, където беше зъболекаря Пеев – легионер, съден за бягство. За него се говореше, че е станал доносник на Сигуранцата. Тук, пред очите на всички, без всякакви преструвки, протече една от най-тежките ми кризи. Тя като че ли имаше освобождаващ ефект. Наблюдавайки ме, Пеев определи гърчовете и болките в гръбнака и главата като ужасен крамп. Почувствах отново преминаването на топки електричество от горе надолу. Като че ли кълбовидни мълнии се свличаха от главния мозък надолу по гръбначния. Това продължи няколко пъти с отслабваща сила на зарядите. Най-силен беше първият и като че ли с него изтичаха натрапливите мисли и страхове. Подобно освобождаващо чувство изпитах и при следващите крампове. Към края на карето се чувствах значително по-добре. Когато ни прибраха установих, че не затварят вратите на килиите и всеки можеше да влиза във всяка, почти като в турския зандан.

При мен дойде Илия Станев и стискайки ръката ми за добре дошъл, се провикна по неговия артистичен маниер:

– Как си, бе, душо многострадална? Радвам се да те видя между нас в чистилището – и ме гледаше усмихнато и добродушно.

Видях се и със Съмналията, който изсъска под сурдинка:

– Дано тия мръсници не успеят да те унищожат. Те са жестоки и безскрупулни. Внимавай с кой какво говориш. Ще ходиш ли на работа?

– Едва ли, казаха че ще ме изпращат на лечение.

– Тогава е най-добре да избягваш тежки разговори. Болестното ти състояние ще е оправдание за такова поведение. Гледай първо да се съвземеш...

Май старият тюрмаджия имаше право. Чувствах се безкрайно слаб и имах и рецидиви. На другия ден, когато работещите излязоха, аз си останах в килията. Посети ме Гръклянов и ме попита не искам ли да отида с другите на работа в отсрещното ДеЗеСе? Отговорих му с жест. Поставих показалеца си вертикално на устата, както беше изрисувано върху един военновремен афиш и произнесох тихо:

– Ш-ш-ш-шът, шпионите дебнат!

И текстът не беше мой, а заимствай от същия афиш, където го бяха поставили в устата на гледащ страшно български войник в каска и пълно бойно снаряжение. Това беше достатъчно Гръклянов да изгуби всякакъв ищах за общуване с мене. Той се оттегли без да заключи вратата.

Във вторник също останах сам в килията, но към 10 часа излязох от нея и се упътих към надзирателската стая на първия етаж. Там заварих „Караджата“ и му казах, че искам да изляза с работещите. Той отиде веднага при началника и се върна с разрешението му. Излизаше се през крилото на администрацията и когато минах по коридора, ме посрещна „самият“ Ташо:

– Къде искаш да отидеш Георге?

– Да строя завод на живота...

Подполковникът не ми каза нищо, пропусна ме да мина няколко крачки напред и ме последва до портала на затвора, където се бяха събрали група надзиратели, които отминах като че ли не съществуваха. Докато отключваха вратата, за да изляза навън, чух Ташо да им казва:

– Внимавайте този идиот да не избяга! Ще отговаряте с главите си.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На другия ден (4.ІІІ.1959 г.) след посещенията на майорът „в бяла престилчица“ и медицинските му съвети, аз писах до Ташо молба със следното съдържание:

ГКГ – килия №71

Гражданино началник,

Моля разрешението Ви да получа тежкофизическа работа,

27.II.1959 г. С почит:

Пазарджик   подпис

Грешката в датата, навярно се е дължала на състоянието ми, но тя показва, че времето е спряло за мене...

Узнал за сериозността на заболяването ми от своя пратеник, бившият тенекеджия, в прилив на сили, поставя следната резолюция, адресирана до въпросният „Д-р“: *„За да му дадем работа, трябва да се разоръжи...“*

Под който текст пише: *„Изпълнена!“* – подпис, който навярно е на майорът. Развитието, последвало това „Изпълнение“ и посещението на Ташо с призива му да „вдигна бялото знаме“ са описани в глава (LVI).

На 30.III.1959 г. съм написал писмо до Аврамачо:

Гражданино Началник,

Положението ми със всеки изминат ден се влошава. Аз полудявам гражданино н-к. Животът ми е едно непрекъснато мъчение, поддържам го само с опиум, но и той не помага вече. Моля да бъде изпратен на лечение. А ако трябва да бъде ликвидиран, нека бъде със стрелба. Това, което се прави с мене, не е методът на пролетариата...

30.III.1959 г. С почит:

Пазарджик   подпис

Поставена е нечетлива резолюция от Ташо, Аврамов очевидно не иска да поеме отговорността.

*

Докато втори месец продължават да текат най-мъчителните дни в живота ми, – чиито причини и „демократите“, и „реформираните социалисти“ не разрешиха да узная до ден-дневен: „Нямало“ я, наченатата миналогодишна съвместна „разрабока“ на Н-К ОТДЕЛ I, У-НИЕ III – ДС – майор Ив. ДИМИТРОВ и ЗАМ. Н-К ОТДЕЛ „ЗАТВОРИ“ – ДС – полк. РАНГЕЛОВ; От Психиатрията при Александровската болница, били „унищожили медицинското ми досие“; Нямало следа и от „досието“ за престоя ми в „Болницата на затворите“ – между копоите от Пазарджик и Панагюрище се води преписка с която решават съдбата на баща ми. На **28.IV.1959 г.** следователят от отдел ДС Пазарджик Атанас Иванов ГЕОРГИЕВ пише до

„Др. н-к на Окръжно У-ние МВР – ТУК

Др. Началник,

На 21.X.1953 г. по линия на ДС е открита ЛАР „Шпионин“, по която протича лицето Константин ГЕОРГИЕВ Константинов – участъков лекар в с. Смилец Панагюрско (NB Тате е изпратен в тоя Диарбекир за наказание след моя процес!) Основание за откриване на разработката са били, че обекта през 948 г. е бил във връзка с група лица които са имали намерение да изменят на Родината, по-късно през 953 г. неговият син с няколко души студенти хвърлят взрив в Английската легация и на бюста на СТАЛИН в парка на свободата -София, за което е осъден на 20 години лишаване от свобода. По повод дейността на син му, Югославската и Анадолска телеграфни агенции са предали случката, **което предполагаше, че бащата Константин ГЕОРГИЕВ може да поддържа връзка с лица които се занимават със шпионаж.**

В процеса на разработката, който е траел повече от 5 години не се получиха данни от които да е видно, че обекта се занимава със шпионаж. През 958 г. в разработката се получиха данни от разпитани свидетели, които в показанията си говорят, че много често д-р Георгиев е правил вражески изказвания против народната власт и Партията. Преди да открия предварително следствие за наказателно преследване против същия, по Ваше нареждане заминах в с. Смилец с оглед да преразпитам свидетелите. От разпита на същите установих:

За вражески изказвания на обекта показания са дали зъболекарката ЗИЗИ АЛМАЛЕХ, акушерката Мария ЛАНДЖЕВА (аг. „Елеонора“), хигиениста и прислужничката от здравния дом. Действително всички потвърдиха показанията си дадени по-рано пред ОР за вражеските изказвания на Георгиев, но като им се обясни, че тези показания ще трябва да потвърдят и при съдебно заседание, отговориха, **че щяло да им бъде много неприятно да говорят против началника си**, че тези изказвания той е правил по-рано, като в последно време не са чули такова нещо от него. Това ме насочи да проверя какви са взаимоотношенията им от което разбрах, че в здравния дом в с. Смилец, оглавяван от д-р Георгиев, съществуват всевъзможни клюки и дръзги в центъра на които стоят акушерката („Елеонора“) и прислужничката Райчева.

По сведения от местните ръководители д-р Георгиев си е извоювал много добър авторитет сред населението в района, който обслужва като по време на грипната епидемия е работил денонощно, посещавал е в домовете болни без до им вземе нито лев. (NB Срещу този абзац, както и за следващия, началникът на Конака в П-ще, комуто е изпратен следователския доклад, е поставил две огромни въпросителни, навярно адресирани към началството на този пазарджишки следовател, страдащ от неизлечим „гнил либерализъм“...)

Поради това, че наличните данни са недостатъчни да се възбуди наказателно преследване срещу Георгиев и че **посочените в разработката свидетелски показания могат да имат някъде преувеличен, някъде клеветнически характер, за което предлагам:**

Активна разработка „Шпионин“ да се снесе от този вид оперативен отчет, тъй като се води вече 5 години, а няма резултати, да премине в отчетно дело, което ще помогне да се документира действителната вражеска дейност, която се изразява най-вече във вражеска пропаганда и да се отделят преувеличените и неверни работи от материалите в разработката. (NB за пръв път, а може би и за последен, срещам що годе обективен „чекист“, който си позволява да изрази съмнение относно достоверността на агентурните доноси. Но панагюрския онбашия е записал срещу предложението: „Точно обратното!“ и го е заградил в елипса.)

ОР, който ще води делото, да изготви план за утвърждаване за вербовка на лицето МАРГАРИТА, като компрометиращ материал да използва писмото, написано от нея до синът на д-р Георгиев в затвора – Пазарджик.

П-к, 28.IV.1959 г. Следовател: подпис

С резолюция от 20 май 1959 г. началникът на следователя е записал:

„Др. Финджеков /онбашията/ въпроса е съгласуван с ръководството и се възприема предложението на следователя:

ЛАР да премине в ОНД и след освобождаване от бременност (NB ОР ще чакат на дупката!), да се вербова Маргарита за разработката на обекта, ако е неоПходимо.“

В бележка от 22 май 1959 г. панагюрския копой (вероятно Наков) е писал:

„Писмото (на Маргарита) едва ли представлява компроматериал“.

*А в резолюция от същата дата **le conar superieur**, тоест висшестоящия глупак (Финджеков) пише:*

*„Правилно е да продължи наблюдението (чрез едно ОНД), но да се помисли дали не ще бъде целесъобразно да се говори с него (с Доктора) и се предупреди за лоялно поведение. Нека да знае, че имаме сведения за тоя му род прояви. Обектът **сигурно върши разложителна работа сред населението, но това още не е доказано!**“*   *подпис и дата*

Финджеков

Ето с какво се занимават „прославените чекисти“ и за какво трошат парата, изтръскана от героичния, търпелив и мълчалив (когато не доносници) Б.Ч. – „Брашмян Чувал“...

*

На 26-ия си рожден ден – 15.V.1959 г., съм адресирал ново писмо до Ташо със следното съдържание:

ГКГ – килия №71

Гражданино началник,

Моето положение става все по-тежко. За кризите които имам не съм Ви безпокоил, защото се надявах да се получи отговора от отдел „Затвори“, Ако има такъв, моля да ми бъде съобщен. Ако е отрицателен – също. Привърших лекарствата, които поне малко облекчават кризите ми и въпреки, че от четири дни моля за лекар и лекарства, такива не ми се дават. Ако не ми се разрешава медицинска помощ, моля също да ми бъде съобщено. Моментите на психическо разстройство стават все повече и по продължителни, а кризите по-тежки. Разрушаването на нервната система и мозъка напредва, а вече трети месец изминава от началото на болестта ми. Моля отговорете!

15.V.1959 г. С почит:

Пазарджик   подпис

Това писмо Ташо е зачертал на кръст, без да поставя резолюции. Ако го знаех, щях да съм почти сигурен, че злобата му идва от пробива в стената на мълчанието с която искаха да обградят „фармацевтическите, химически и медицински експерименти“, с които целяха да направят нервнопсихическото ми разстройство необратимо или в момент на пълно умопомрачение и адски мъчения да ме принудят да последвам Евтим. Само, че се лъжеха. Въпреки адските страдания се правих на умряла лисица, но дори за момент не помислях за подобен край. Нямаше да повтора реакцията, която имах на 20 години в килия №44 от следствения отдел на ДС към СЦЗ. Тогава бях решил да се самоубивам, за да сложа край на въздействията с наркотични вещества по време на „следствието“ с чиято помощ искаха да изтръгнат показания срещу десетки други хора... „Камерникът“ Златко ме предаде, защото видя счупеното стъкло с което щях да срежа вените си през нощта. Копоите ми сложиха ръцете в белезници на гърба, спряха следствието и написаха в отчетите си, че съм изпаднал в... апатия. Бъдещият началник на „народната милиция“, тогава само капитан и шеф на отдел към III у-ние на ДС, Иван Димитров дойде да ме види и каза: „Значи ти си оставаш терорист до края, дори и спрямо самия себе си!?“

Шест години по-късно, вече бях друг. Този път, вместо със себе си, се готвех да започна с някой от тях... Докато оставаше последната искрица разум, можех да избира друга смърт и нямаше да си замина сам. Тия мисли, макар и обсебили ме всецяло, оставаха дълбоко скрити и никакъв гърч или израз на лицето ми не ги издаваше. Нощем тренирах с тежката чугунена кофа като с гира. Стигнах до сто вдигания от които дясната ми ръка беше придобила смъртоносна сила. Тези ми планове и среднощна „гимнастика“, като че ли облекчаваха състоянието ми. Само по време на упражненията с кофата заставах до вратата и се ослушвах за най-малкия шум в коридора. Ако внезапно джандарите запалеха лампата, щях да се правя, че пикая. Предпочитах да отпътуваме за ада заедно с тенекеджията полковник. Представях си как му размазвам черепа с един удар на кофата. За назидание на всички полковници със сини кантове на парадните си панталони и околожки на фуражките си... Такива помисли, може би, бяха патологични?!

*

В папката със затворническото досие намерих писмо от Началника на отдел „Затвори“ – Желязко Троев до Началника на затвора гр. Пазарджик. То беше писано в София и заведено под №IV–5629 в „деня на победата“ – 9.V.1959 г. Ето защо била яростта на Ташо и кръстосаното зачертаване на последната ми молба до него! В деловодството на пазарджишкия затвор му бяха поставили входящ №1035 от 12.V.1959 г. Троев пишеше на Ташо:

„Наредете затворника ГКГ да бъде прегледан в градската поликлиника от лекар специалист и резултата от прегледа да бъде изпратен в отдел „Затвори“

Началник Отдел: подпис

Подпечатан с кръгъл печат“

Аврамачо беше поставил своята резолюция:

*Тъй като поликлиниката в Пазарджик няма невролог, Добре е да се изпрати в Пловдив...
/подпис/*

Последвала бе мълниеносна размяна на кореспонденция по повод заболяването и лечението ми. Почувствах промяната по това, че доведоха Стефан Лудев в килията ми. Вероятно, от желание да избегнат повдигане на завесата над престъпленията на ДС в „режимните отделения“. Но най-голяма роля за този резултат, както разбрах в последствие, са имали мобилизирането на връзките на Тодор Пенков, алармиранията на различни инстанции от страна на нашите и едно неостаряващо средство... финикийските знаци.

На 18.V.1959 г. н-к отдел „Затвори“ Желязко Троев пише писмо с изх. №IV 5968 до н-ка на затвора гр. Пазарджик – Ташо Карамитев, заведено в деловодството на 22.V.59 г. с вх. №1080:

„Уведомяваме Ви, че се разрешава да се направи консултативен преглед на затворника ГКГ, като му се осигури строга охрана и конвой, тъй като е опасен за бягство.

София, 16.V.1959 г.   Н-к отдел: подпис

Написано в 2 екз.   /полковник/

1 – на адресанта

2 – към дело

На 22.V.1959 г. „отдел специален“ на Главна Прокуратура на НРБ пише „бързо“ писмо с №В.17312.59.VII от 22 май 1959 г. до гр. Пазарджик – Началника на затвора:

„Наредете да се освидетелствува затворника ГКГ, който бил нервно болен и с оглед предписаното от лекарите лечение, наредете да се изпрати в най-близката подходяща за бързата медицинска помощ болница според болестта му. Не възразяваме да се прегледа и от лекарите Емануил Шаранков и Любен Радославов...

Пом. главен прокурор: Д. Руменов

Секретар: Ст. Шапарданова“

Подпечатано с кръгъл печат – НРБ

На 30.V.1959 г. н-к отдел „Затвори“ изпраща писмо с изх. №IV 6288:

„До н-ка на затвора гр. Пазарджик

Копие: н-к на затвора ТУК/ София

Изпратете в затвора гр. София ГКГ. Началника на затвора гр. София след получаването му (на ГКГ) да го изпрати на лечение в арестантско отделение на Психиатрията при ВМИ София.

Да му се осигури строга охрана и конвой, тъй като е опасен за бягство.

София, 30.V.1959 г. Н-к отдел: подпис

Написано в 3 екз. _____/полковник/

№1 и 2 – на адресанта

№3 – към дело Н-к мед. отделение: подпис“

Последният е на д-р Гаджев, заведущ санитарната част към затворите в НРБ.

На 4.VI.1959 г. Аврамачо пише писма до началника на СЦЗ с копие за отдел „Затвори“, с които им съобщава за „ценната пратка“:

„Съгласно писмо №IV 6288 от 30.V.1959 г. на н-к отдел „Затвори“ – София, изпращаме Ви др. Началник затворника ГКГ, осъден на 20 години по чл. 71 от НК, който след получавани-

те му, да го изпратите на лечение в лудницата при ВМИ – арестантско отделение като му се осигури строга охрана и конвой, тъй като е опасен за бягство.

Началник: Аврамачо Секретар: не се чете“

*

След освидетелстването ми с протокол от професор Емануил Шаранков и д-р Любен Радославов (въпреки цялата ми настойчивост пред „демократизираните“ копои, протоколът не ми е предаден до днес), след визитата лично на Ж. Троев и извънредното свиждане с мама и тате, издействано от главната прокуратура, почти всичко тайно беше станало явно. Държането ми в изолация повече не можеше да продължава, освен ако Ташо и заместника му бяха готови да поемат отговорността за убийството ми. Вместо това, имитирайки хуманност, те наредиха да ме свалят на 12 юни на втория етаж на общ режим. В добавка ми се разреши да излизам с работещите на полето затворници. Нервнопсихическото ми състояние обаче беше такова, че силите ми биха стигнали само за... еднократен удар. Затова когато поисках да се възползвам от разрешението да излизам, придружен от „Караджата”, можах само да се довлека под сянката на дървото до крайпътната канавка. Наблюдавах затворниците, които в очакване да бъдат освободени, се трудеха прилежно или както казваше Илия МИНЕВ: „Поставяха своите тухли в изграждането на собствения си затвор...“ На излизане от Портала, чух Ташо да напомня на подчинените си, че всяко negliжиране на бдителността ще им струва скъпо и прескъпо. Десетилетия покъсно намерих в досието си следния:

ОТКРИТ ЛИСТ

На затворника – *Георги КОНСТАНТИНОВ ГЕОРГИЕВ*

Какво престъпление е извършил – *по чл. 71 от НК*

На колко е осъден – *на 20 години*

Правил ли е опит за бягство и нападение на охраната – *ОПАСЕН ЗА БЯГСТВО*

Къде е роден – *в Благоевград*

Къде е живял до влизането му в затвора – *в Панагюрище*

НАЧАЛНИК НА ЗАТВОРА: *Т. КАРАМИТЕВ*

Откритият лист, **ЯВНО БЕШЕ ПРЕДНАЗНАЧЕН ЗА ОХРАНАТА** ми.

И това като че ли е всичко за времето от средата на месец юни 1959 г. до средата на септември 1961 г. В документацията на ДС за този период зейва отново „ЧЕРНА ДУПКА“. Липс-

ват дори документи и папки, които не носят грифа „СТРОГО СЕКРЕТНО!“ Успях да намеря само една лаконична, но красноречива бележка от деловодството на СЦЗ:

„НАСТОЯЩЕТО ДЕЛО, ПРОШНУРОВАНО, ПРОНОМЕРОВАНО И ПОДПЕЧАТАНО С ПЕЧАТА НА СОФИЙСКИЯ ЗАТВОР, СЪДЪРЖА 115 /СТО И ПЕТНАДЕСЕТ/ ЛИСТА.

ДЕЛОВОДИТЕЛ: подпис“

/Подпечатано с кръглия печат на СЦЗ/

Бележката е от септември 1961 г., а „Делото“ навярно съдържа документи за времето на пребиваването ми в Психиатрията и „Болницата на затворите“ при СЦЗ, и евентуално тези за междинните интервали, прекарани в затворите на Белене и Плевен. Но и това „Дело“ не фигурира в никакви картони на архиварите от МВР, нито се упоменава на друго място в многотомното ми досие. Според мен, тази свръхсекретност се обяснява с характера на документите в които се крият доказателства за едни от най-тежките престъпления на копоите, включително и тези за използване на „медицината“ за... полицейски цели.

Затова в някои от следващите глави, фигурират документи от досието на баща ми (ЛАР „ШПИОНИН“), които се отнасят до мене. Те са използвани като „пълнеж“ в прилежащите „Интермецо: през това време в кухнята на канибалите“.

(NB 2006 В резултат на проявена немарливост от страна на днешния „демократизиран“ генерал Василев – настоящ шеф на „Гл. Дирекция на местата за изтърпяване на наказанията“ към М-во на Правосъдието и стар копой от Сигуранцата – имам **неоспорими доказателства** за това, че всички „дела“ и „разработки“ на ДС в затворите се укриват в архива на прекръстения отдел „Затвори“ към ДС, чийто наследник е поверената му Дирекция! За подробности виж последния документ от „Интермецо“ към Глава LVIII (58-a)!

Глава LVII

„Животът“ в лудницата

Това блаженство – да излизаш навън и погледът ти да се рее по зелените поля, обграждащи високите стени с кули, боядисани в избеляла охра, които обграждаха сградата на затвора – продължи още само два дни. На следващата сутрин излязох с една от групите и взех една мотика, но слънцето ме напече и се почувствах много зле. Сега си обяснявам, че физическите усилия и топлината са предизвикали хипертонична криза. Едва се довлякох до затревения насип пок-

рай шосето за Панагюрище и се проснах под сянката на крайпътна круша. До там ме придружи Караджата, който изглежда беше аташиран специално към мене. В съседство някакъв мъж с тояга надзираше стадо овце и аз бях все нащрек, като че ли очаквах всеки момент да я стовари върху главата ми. Докато обмислях как ще му противодействам, изневиделица се появи и отби от пътя някакво същество от женски пол, между момиче и млада жена. То седна недалеч от мен и се опита да ме заговори. Беше дебело и грозновато, с топчесто, пъпчиво лице и къса, къдрава коса, облечено в евтина басмяна лятна рокля. Не бях виждал няколко години жена и едва ли от нервнопсихическото ми състояние, тялото ми започна да се тресе. Спомних си думите на старата и грозна като смъртта старша надзирателка от СЦЗ, Баба Елена: „Какво се пулиш, бе, след 5–6 години ще ти изглеждам като младо момиче.“ Но моята треска не приличаше на тръпка на жребец. Повръщаше ми се и замолих стърчащия редом, с килната на тила фуражка, опуленият и зачервен като рак Караджа да ме придружи до затвора. Казах му че съм много зле.

На следващия ден беше 16 юни 1959 г. Дадох ми суха храна за един ден и ми казаха да си взема канчето, лъжицата и едно одеало. После се отправихме към портала на затвора. Отвън ме чакаше джип с двама милиционери и старшията Москов. Той ми каза, че има нареждане да ми постави белезници. След като взеха и тази предохранителна мярка, заграден от двамата въоръжени с автомати милиционери, шофьорът и седналия до него на предната седалка старши надзирател, потеглихме за София. Денят беше горещ и от двете страни на цариградското шосе се виждаха мъже и жени, които в буквалния смисъл на думата „копаеха своята градинка“ и не пееха, за разлика от ботевите робини. Дали пък не се чувстваха свободни? Нали Достоевски казваше: „С какво ли не свиква човекът-подлец...“

Забелязах, че кризите ми се бяха разрешили и мозъкът ми започваше да работи по-нормално. Само дето светът, вън от стените на затвора не ми изглеждаше така привлекателен, както преди шест години, когато пак с подобен джип ме откарваха до съдебната палата. Стори ми се, че доста бързо навлязохме в столицата. В ляво беше Борисовата градина и край входа `и се мержелееха само големите вековни дървета, а паметникът на Джугашвили го нямаше. Продължихме по жълтите павета, нагоре към мавзолея на друга мърша... В Централния затвор пристигнахме към обяд, където като че ли ме очакваха. Сбъдваша се лошите ми предчувствия. Вместо към болницата, се отправихме към „колелото“ и заизкачвахме по стълбите. Спряхме пред железния портал на VII отделение, което в 1953 година беше още следствено отделение на ДС. Само че сега вместо синьокапите часовои, ме посрещнаха старите познати „Боянският бик“ и Петко Лилов. Те пребъркаха джобовете ми (бях по риза и летен панталон), взеха парите, които носех със себе си (които повече не видях) и ме въведоха в ъгловата двойна килия, подобна на някогашната 21-а. Бях сам в нея. Започнах да се разхождам напред назад и забелязах, че ме наблюдават – от време навреме „шпионката“ се отваряше и през нея можех да видя окоето на тоя комуто бе заповядано да следи за реакциите ми, в очакване да се... самоубия. Късно вечерта ме пуснаха на клозет и да си наля вода. Когато се върнах в килията заварих двама новодошли.

Ръкувахме се. По-малкият се казваше Веселин – представи се като син на Райко Алексиев – убитият редактор на хумористичния в-к „Щурец“. По-високият – Георги беше негов съпроцесник. Двамата бяха съдени за бягство през Югославската граница, където ги заловили. От тях разбрах, че се намираме в „смъртното“ (режимно) отделение. Следственият отдел на ДС сега заемаше само последния най-горен етаж – надстройка и вместо „Третото“, бяха преместили тук наказателното отделение. Процесът им беше току що гледан, бяха ги осъдили по 7 години и от тук „по делегация“ щели да ги пращат в Старозагорския затвор. Седнахме да вечеряме със сухата храна, която бе получил всеки и аз им разказвах до късно какво ставаше в наказателното отделение на Пазарджишкия затвор, за пълната изолация, за смъртта на Евтим Арсов, за третиранията с химиофармацевтични препарати, „епидемичните“ психически разстройства и собственото ми заболяване, заради което казваха, че ме изпращат на лечение. Веско слушаше и само повтаряше с възмущение:

– Мамка им и гадове. Това са садистични убийци, мамицата им болшевишка.

Георги мълчеше. Разговорите ни продължиха и след като изгасиха лампите. До полунощ. После умората надделя и съм заспал направо върху „придобивката на либерализацията“ – нисък дъсчен нар, където по стар навик използвах канчето си за възглавница, а единственото одеало – за постеля на трима ни.

*

Рано сутринта на 17 юни 1959 г. ни изкараха до тоалетната. Датата ми напомняше нещо отдавнашно, забравено, като че ли никога не било – преди 9 години на един хълм, при залез слънце, на тоя ден се бяхме вrekli... „във вечна любов“ с едно хубаво момиче. На връщане от клозета Петко Лилев прекъсна ненужните спомени и ми каза да си приготвям бързо багажа. Като че ли имаше какво да се приготвя. Сбогувах се с новите си познати и придружен от надзирателя, слязох на първия етаж. Свихме в дясно по коридора с кабинетите на администрацията и по същия път ме изведоха през „парадния вход“. Навън ме очакваше болнична линейка с трима придружители. Петко се „пошегува“:

– При най-малкия опит, стреляйте на месо!

Отвориха задната врата и заедно с двама от милиционерите седнахме на пейките отстрани. Третият ни затвори отвън и се качи в кабината при шофьора. Нямахме никакво прозорче и светеше лампичка, така че не разбрах по какъв маршрут се движим. Чак когато „линейката“ спря и третият милиционер отключи задната врата, като слязох видях познатата обстановка. Бяхме пред психиатрията на Александровската болница в чиято амфитеатрална аудитория, преди да ме арестуват, бях слушал най-различни лекции по време на лаборантския курс. Познах я по зарешетените прозорци на всеки етаж. По решетките, както и тогава, се катериха, викаха или плезеха „людите“, с които вече бяхме „колеги“. Въведоха ме в сградата на първия етаж, където

спряхме пред нещо като приемна. Старшият на конвоя предаде писмо на стоящия с гръб към мене мъж. Освен него, вътре имаше още двама здравеняци в бели престилки и една медицинска сестра. Наредиха ми да се съблека и ми дадоха болнична пижама и халат. Докато нахлузвах новите си одежди, чух гласа на получателя на писмото:

– О, ама ние сме стари познати. Какво ви води при нас?

Беше един от тройката експерти, които по време на процеса трябваше да се произнесат луд ли съм или не.

– Ей тия тримата ме водят – отговорих и му посочих моя „ескорт“.

Гълъбов, така се казваше психиатърът, ги освободи, след като ги увери, че съм в сигурни ръце. Когато джандарите си тръгнаха, той взе да обяснява на останалите „посрещачи“ кой съм:

– Срегнахме се в съдебната палата, в ония най-страшни години на култа. Безумно смел, отказа всякакво освидетелстване. А го съдиха с още неколцина за взривяване статуята на Сталин в Парка на свободата. Не вярвах, че ще остане жив, а ето че отново се срещаме. Елате да снемем анамнезата – се обърна той към мен и неговите „горили“ ме хванаха под мишниците, за да ме отведат в кабинета му. Там ме премериха и претеглиха. На ръст си бях същия – 185 см, но килограмите ми се бяха почти разполовили – тежах само 49 килограма и разбрах защо Съмналията ме гледаше с уплаха, когато ме свалиха на втория етаж при тях.

– Че какво е станало с Вас? – ме попита психиатърът.

– Там убиват! – Отговорих неопределено и той не посмя да продължи с „битовите“ въпроси. На медицинските отговарях лаконично и когато ги изчерпа и записа в болничния картон, го запитах на свой ред:

– Не зная имате ли протокола, който беше съставен от проф. Шаранков? Той ме прегледа в затвора и ми каза, че ще бъда лекуван в нервното отделение. Доколкото разбирам от медицина, тук сме в психиатрична клиника.

– Навярно знаете, че границата между нервни и психично болните не е много ясна. Понеже в придружителното писмо е отбелязано, че сте „опасен за бягство“, предполагам Ви изпращат при нас, защото другаде не са оборудвани за случаи като Вашия. Само при нас има дебели решетки и стая за затворници с денонощна охрана. Но не се безпокойте, ако е нужно ще извикаме и невролози за консултация...

– От гледна точка на решетките и охраната – го прекъснах – може би по-подходяща за моя случай ще бъде зоологическата градина?

Гълъбов се направи, че не чу последната ми реплика и нареди на двамата „болногледачи“ да ме отведат в отделението за буйно лудите... Направи ми впечатление, че всички врати през които минавахме бяха без брави. Персоналът беше снабден с дръжки, с чиято помощ ги отваряха. Въведоха ме в обширно помещение, приличащо на салон с размери 20 на 7–8 метра от което водеха врати към болничните стаи. Както се полага, и тук всички прозорци бяха с дебели решетки като в зверилница.

През малко антре пред което имаше пост с панталони от зелен милиционерски плат, скрити под бяла престилка, ме оставиха и джандаринът ме въведе в стая с пет легла в две редици. Заех средното от срещуположната на вратата страна и огледах съквартирантите. Бяха двама. Момче, може би на моите години за което се грижеше, както разбрах, майка му. Беше донесла цветя във ваза, но то се плашеше от тях и искаше да ги махнат от нощното му шкафче. Май не беше затворник, а настанен в килията ни, поради липса на свободни легла. Другият беше същински олигофрен. С гордост съобщи, че е племенник на отговорна другарка, задържан за изнасилване, когото трябваше да спасяват по член 13 (невменяемост). Изобщо, „компания била отличнейшая“.

Постовият милиционер – Кольо „влахът“, ми обясни правата – отиване до тоалета, хранене на една от белите маси в салона, където можех да се разхождам или да седя на пейката, докато си искам. Охраната беше денонощна, на три смени. Другите двама милиционери бяха Димитър Власакиев и „бай Крум“ – някъде към 50-те. Преди са им разрешавали да извеждат и затворниците, които не буйстват на разходка в двора на клиниката, но тая „привилегия“ беше отменена с идването ми.

На визитация минавах всяка сутрин, изключая неделния ден. Веднъж седмично ни посещаваше и шефът на клиниката – професор и академик Георги Узунов, придружен от целия медицински екип, а често и от студенти V курс. Пред тях демонстрираха различни душевни заболявания, след което ги оставяха да се обучават на нас като сменяха анамнези.

Още при първата визитация при която групата медици се водеше от доцент Темков, Гълъбов докладва за състоянието ми и назначиха лечение с прогресивно увеличаващи се дози „ларгактил“ – успокояващ и сънотворен препарат от който се чувствах като пиян, но възстанових съня си. През първите няколко дни спях даже и през деня. Визитациите бяха по-скоро формални. Минавах край леглата ни като на парад, поглеждаха болничния лист с температурите, пулса и кръвното налягане, питаха как се чувстваме и недочакали отговор, отиваха на другото легло или в съседната стая, където бяха „свободните луди“. Когато някой буйстваше, идвах „болногледачите“ и го връзваха за леглото, а сестрите му поставяха инжекция, която го укротяваше. В тези случаи обслужващият персонал и „кротките луди“ се смееха и казваха за вързания нещастник, че „имал подобрение“ – думите, които след стандартния въпрос произнасяше всеки лекуващ лекар при ритуала на визитацията.

В другите стаи имаше и по-тежко болни. Един с лице имало някога красиви черти, а сега разкривено от ужас и безумие, беше болен от шизофрения. Той пристъпваше в един ъгъл от крак на крак и обясняваше на който иска да го чуе, че през кръвоносните му съдове минават... змии. Друга „забележителност“ в отделението беше така наречения Бял Лъв. Следвал машинно инженерство в Германия, между двете световни войни, той също беше шизофреник. Въобразяваше си, че е генерал от армията на Кайзера, който е съумял да укрие своята войскова част и чакаше воюващите да се обезкръвят и омаломощят взаимно. За да влезе в боя и нанесе съкрушителния удар, спечелвайки победата в последния ден на войната. „Белият лъв“ имаше ораторски наклонности и с речите събирал около себе си студенти и медицински персонал. Понеже много от изказванията му били пиперлии срещу властниците, още в далечната 1937 г. вътрешното м-во на царство България го обявило за „обществено опасен“ и постановило задържането му в лудницата. За малко бил пуснат на „свободен“ режим след 9.IX.1944 г., но много скоро и „народната власт“ дошла до същите заключения като „монархо-фашистката“ и „опасният“ шизофреник отново бил заключен, а контактите му със студенти и посетители на Александровската – забранени. „Лъвът“ беше огромен, казваха че тежал 165 килограма, разхождаше се с папка под мишница, която разтваряше щом седне до някоя от масите в салона. Тя беше пълна с нескопосни чертежи на зъбчати колела, цилиндри и други части за които един път казваше, че били за новото тайно оръжие, което щяло да реши веднъж за винаги изхода от войната, а друг път съобщаваше „под секрет“, че проектира рендосвачка с която щял да рендосва персонала на психиатрията – от Узунов до болногледачите. Толкова го бяха измъчили при буйствата му (особено след едно бръснене, когато отнел бръснача и подгонил всички бели престилки, които успели да се спасят, благодарение на вратите без брави), че дори и шизофренията не му пречеше да разпознава враговете си.

Към мен скоро се прилепи висок слаб мъж с дълги коси, който се представи:

– Серги Хранов, брат на видната партийна активистка и член на ЦК Олга Хранова.

Той беше многократен посетител на заведението. Подлагаше се доброволно и безуспешно на лечение от алкохолизма си. Като разбра кой съм започна да ме увещава, че съм допуснал капитална грешка с избързването си. Анархизмът щял да настъпи от самосебе си, след като се построи комунизъмът. Дори самият Сталин, казваше Серги, е анархист, но бил принуден да се придвижва към целта на прибежки, както повелявал „научният социализъм“. И аз съм анархист, допълваше Серги Хранов, а на мен всичко започваше да ми прилича на жесток фарс или пиеска на абсурда...

Някъде към средата на юли доведоха нов болен от „свободните“ – Коста, двуметров рус гигант, 32-годишен, както се разбра, лейтенант от следствения отдел на ДС. Когато се разхождах той често идваше при мене и започваше да ми разказва историята си. Твърдеше, че на 6 юли т.г. комунизъмът е победил в целия свят, вече парите не играят и всичко е станало безплат-

но. Щом е така, Коста тръгнал по софийските ресторанти, ял и пил на корем, след което ставал и си заминавал. Когато келнерите го настигали и му искали да си уреди сметката, той им обяснявал, че след окончателната победа на комунизма, вече нищо не се плаща. И понеже беше як като слон, обикновено излизал победител в мелетата, независимо от броя на обсаждащите го келнери. В милицията започнали да пристигат оплаквания и там първоначално решили, че това е някакъв злостен провокатор, който се гаври със светлото бъдеще. Пуснали хайки и след едно голямо сбиване с променливо надмощие, потерята успяла да го повали, сложили му белезниците и го откарали в VI столичен участък. Изненадата била голяма, когато при обиска намерили служебната му карта. Тогава се обърнали към неговите колеги от ДС и след едно следствие, го отпратили за психиатрията, където се срещнахме. Освен с „победата на комунизма“, Коста беше известен и с това, че понякога, когато го хванеха дяволите, си въобразяваше, че отново е в следствения отдел или разказваше за миналите си подвизи, когато по бързата процедура при- нуждавал подследствените да си признаят вината, за „да ги оформи за съда“...

Понеже спечелих симпатиите на някои от сестрите и лекарите, те ми вършеха различни дребни услуги като изнасяне на някое писмо или приемане на храна, която нашите доставяха редовно отвън. Една от тях, сестра Кулева си имаше по този повод неприятности. Кольо влахът, истински бдителен мръсник я проследил и измъкнал от ръцете и пакета с храна, след което направил донос. Веднага я отстраниха от отделението и не разбрах дали не я уволниха. Искаше ми се да му платя на този престаряващ се мерзавец и лудостта на Коста ми даде идеята. Един ден пак се разхождахме с него. Той ме беше прегърнал през рамото и ми разказваше поредна история от своята „професионална кариера“, а влахът беше седнал на бялата маса, бъркаше се с една от сестрите и си клатеше краката. Тогава казах:

– Коста, можеш ли да му проведеш следствието на оня тип? – сочейки към доносника.

Коста го погледна и рече:

– Колко му е? Веднага, ти само стой и гледай!

Бившият следовател се изправи срещу седналия милиционер и започна тирадата си:

– Слушай, бе, гад, защо не си признаеш всичко чистосърдечно? Така ще оформим следствения протокол за 15 минути, ще те пратя в затвора и аз ще се прибера у дома. А, какво ще кажеш? Предлагам ти една разумна сделка. Иначе ще трябва да те мъча 15 дни или 15 месеца и пак ще си признаеш и майчиното мляко. Само, че ще измъча и себе си. А така – чиста работа! Казвай по-бързо, съгласен ли си? Защото нямам време за губене. Мене план ме гони...

Влахът го гледаше и се смееше съвсем близо до лицето на надвесилия се над него някогашен следовател. На Коста, обаче хич не му беше до смях. Той се бе вживял до такава степен в миналото си, че вдигна огромната си, като на световен шампион по плуване ръка, и с един за-

мах стовари плесницата по лицето на смеещия се милицай. Влахът се преобърна, падна от масата и се завря под нея. Аз само казах:

– Чиста работа!

Коста налетя отново, за да измъкне „следствения“ и продължи обработката му, но тоя започна да врещи и на помощ му се притече целият екип от яки болногледачи-биячи. След кратка схватка те повалиха „следователя“, при което от устата му излизаше кървава пяна, очите му се белееха и те го удържаха с мъка.

Още докато беше на мозайката и върху му се бяха начуколили половин дузина „специалисти“ по усмиряването, които го налагаха с юмруците си, сестрата му постави една инжекция от която Коста скоро притихна. Вдигнаха го и го вързаха за леглото му, а влахът отиде да се плиска със студена вода. Защото носът му беше силно пострадал и кървеше...

Друг случай, може би, заслужаващ да бъде упоменат, беше с един сръбски беглец. Момчето беше 24–25-годишно с белег от електрическо изгаряне по врата и както казваше работил като електротехник във вагонната фабрика в Смедеревска паланка. Приятелите му помогнали да се скрие на тавана под свода на вагона от влакова композиция, пътуваща за България. Те завинтили шпертплатовия капак над клозета след като той се бил запасил с вода и храна за три дни. На другия ден влакът потеглил за обетованата земя, където нашият емигрант искал да намери щастието си. Но вместо в София, неговият вагон бил прикачен към трен, пътуващ за Бургас. Когато стигнали тамошната гара, вагонът бил откачен, навярно за ремонт и откаран „в девета глуха“.

Постоял сърбинът още ден в таванската теснотия на вагона и започнал да блъска по шперплата, но не успял да го изкърти. За негов късмет или кой знае, бил чут от нашите железничари, които съобразно инструкцията за подобни случаи, извикали първо милиционерите и в тяхно присъствие го „освободили“. „Органите на реда и тишината“ го предали на бургаската ДС. При разпита той декларирал, че иска политическо убежище. На копоите това се сторило подозрително и те го попитали за мотивите, които го принудили да предприеме толкова рискована стъпка. Сърбинът им обяснил чистосърдечно, че идва в България, заради по-високите заплати. За тях дошъл да си търси работа у нас. Това обяснение дошло в повече и за бургаските чекисти, които го насочили моментално към нашето реномирано медицинско заведение. Така той беше настанен на едно от празните легла в арестантската килия. Не ще и дума, въпреки тези „весели“ моменти, обстановката в лудницата действаше под тискащо и аз търсих всеки повод, за да я разведря. Визитациите на доцент Темков създаваха отлична възможност. Той се спираше редовно при сърбина и на някакъв българо-сръбски го питаше дали не е изпратен као шпион на титовата УДБА, на което неканеният гурбетчия му отговаряше с многоетажни псувни, чийто радиус обхващаше дома на изпълняващия следователски функции психиатър и всичко отстоя-

що до 300 метра около него. Веднъж не се стърпях и се намесих в станалия вече банален разпит, казвайки на Темков:

– Не виждате ли, че човекът е ненормален? Дори бургаските копои се досетили, щом са го изпратили веднага в психиатрията, разбирайки, че иска да работи и живее тук...

Моята солена шега беше посрещната със злобен поглед от доцента за когото с известно закъснение разбрах, че е и партиен секретар на клиниката. Той се оказа истински мръсник за когото можеше да се каже, че е най-добрият психиатър сред доносниците и най-големият доносник между психиатрите, но за това по-нататък. Тук само ще допълня, че след кончината на академик Георги Узунов, той единствен отговарял на критериите и изискванията, за да седне на стола му. Темков стана професор, а в последствие и управител на психиатричната клиника, която ДС използваше за своите кални цели.

Самият Узунов ми беше стар познат. Неговият частен кабинет и този на жена му д-р Мина Нотова-Узунова – офталмолог и член на ЦК на БКП, беше разположен на същия етаж на който живеех у вуйчо ми на „Неофит Рилски“ 55 А. От разкази на Пенков и други, знаех че и той в младостта си е бил анархист, но около 9.IX.1944 г. помъдрял, разбрал „къде зимуват рациите“ и къде е келепира и прегърнал каузата на народната... власт. По време на ежеседмичните „главни визитации“ той се правеше, че никога не сме се виждали, макар че преди затвора се разминавахме ежедневно по стълбите.

Професор Шипковенски беше от друго тесто. Той беше сред все още малцината останали професори непартийци. Званието си дължеше не на партийния билет, а на сериозните си медицински познания. Един ден професорът ме извика в кабинета си за преглед. След като поговорихме за заболяването ми, той ми каза, че след прочита на медицинското ми досие, намира че въпреки „видимото подобрение на състоянието ми“, то продължава да е нестабилно, с големи амплитуди в настроенята – от еуфория до меланхолия, придружена от мисли за самоубийство. (Такива моменти наистина преживявах и през тях ми се е случвало да завиждам на птичетата, чиито чуруликания стигаха до килията ни през решетката.) Шипковенски смяташе, че по мозъчната ми кора има огнища на болезнена възбудимост, чиито произход не му е напълно ясен, но които не са угаснали и могат да дадат тежки рецидиви. Нужно е да остана още известно време под лекарски надзор, докато не се възстановят физиката и психиката ми и се стабилизира кръвното налягане и изчезнат главоболието и акумулиращото се електричество в гръбнака и възпалените зони на кората... За целта, той ми предлагаше бани във вана с радонов газ, но понеже бях недоверчив отказвах. Тогава професор Шипковенски ми каза нещо, което скоро разбрах, че е било предупреждение. Той ми обясни, че това което ми предлага е доста по-приятно и безобидно, в сравнение с други варварски методи на лечение, които се използват в психиатричните болнични заведения и ми каза успокояващо, че страховете ми от полудяване са доказателство, че не съм душевно болен, но може би не са лишени от основания. После добави, че с отказа

на баните и държанието си не си помагам, даже напротив. Понеже говореше с езоповски език, аз не обърнах достатъчно внимание на думите му. Разбрах го, когато Темков препоръча да ми бъдат направени серия... електрошокове.

Когато дойде с „горилите“, съпротивата ми беше безсмислена. Вързаха ме за леглото, поставиха електродите на главата ми и една гума в устата... Останалото бях наблюдавал, когато това средство, което наподобяваше сляп изстрел в мозъка, посредством който искаха да пренаредят „хлопащите дъски“ на болния, го прилагаха на други. Когато пускаха високоволтовото електричество за хилядни от секундата, пациентът изгубваше съзнание, конвулсии като при епилепсия разтърсваха цялото му тяло и от устата му излизаше пяна. Очите като че ли щяха да изскочат от орбитите си, а гумата слагаха, за да не прехапе езика си. След няколко минути жертвата идваше на себе си и чувстваше пълна отпадналост и безразличие. Не зная колко дълго щеше да продължи това „лечение“, нито до какви резултати можеше да доведе, ако на свиждането с нашите не бях разказал за шоквата терапия и напомнил, че професор Шаранков беше препоръчал лечение в неврологична клиника. Алармиран от тях, вуйчо ми Тодор поиска незабавна среща с Узунов и навярно по негово разпореждане преминаха отново към медикаментозно лечение.

С останалите лекари, отношенията ми бяха чисто формални. Гълъбов беше съвсем напласен и „неадекватен“. Навярно чувствителният човек трудно можеше да съхрани менталното си здраве в обкръжението на душевноболни. Сред другите, като че ли най-човечен беше д-р Заимов, племенник и едноименник на езекутирания генерал – шпионин на Москва. Д-р Хубенова беше бивша съпруга на Кирил Андреев, някогашен обещаващ юрист, съден с II легионерски център. Контактите ми с нея се ограничиха до преглед, при който заедно със старшата сестра провериха рефлексите ми. При драскане по коремната кухина се разиграваха всички мускули и дори тялото ми подскачаше, нещо което те не били виждали през цялата си досегашна практика...

Родителите ми бяха издействали или купили правото да ми носят храна в неограничени количества и за около месец и нещо стигнах до 89 килограма. Наддавах близо по ока на ден (около кило и 300 грама), което беше рекорд даже и за една свинеферма първенец. Бях пуснал шкембе и когато имах поредното извънредно свиждане с нашите, тате каза, че това деформиране и затлъстяване е нездравословно. Успокоих го:

– Докторе, в условията на затвора тлъстините се стапят бързо. Така поне ще имам запаси за няколко месеца...

– Внимавай, сине, гадовете не си поплюват – успя да ми каже той, докато дежурният часовей Димитър Власкиев се разсейваше с една от милосърдните сестри.

На въпроса на мама аз нормален ли съм, отговорих че не зная какви са възможностите на „медицината“ на Менгеле-Берия да предизвика трайни увреждания на мозъка. Най-добър отговор на въпроса си може да получи от Шипковенски. Срещу химикофармацевтичните въздействия, посредством храната, единственото средство си оставаше гладната стачка. Тя ме попита допускам ли да прибегват до подобен садизъм? Казах `и, че от садисти може всичко да се очаква и че във всички случаи не считам битката с „органиите“ на този фронт за приключена. Замолих ги в случай че получат писмо в което искам да ми изпратят... нальми, да протестираат официално пред всевъзможните институции, включая президиума на така нар. народно събрание, прокуратурата и др. срещу режима на който са ме подложили. Мисля, че ме разбраха, но както ще се види в едно от следващите „интермецо“, не са запазили уговорката ни в тайна и ме спаси само лошата комуникация и координация в действията на копоите от местно и централно равнище...

Междувременно продължих да укрепвам нервната система и душевното си равновесие, което, както бе казал проф. Шипковенски, предполагаше по-дълъг престой в лудницата. (От тази гледна точка, както казваше Швейк, колкото и невероятно да звучи това, аз останах с най-добри спомени от пребиваването си в нея.) Сънотворното влияние на ларгактила започна да отслабва и по негова препоръка (на професора, а не на Швейк) го замениха с друг медикамент – атаракс.

В това състояние имах посещение, което май не предвещаваше нищо добро. На „визитация“, заедно с проф. Узунов, мина началникът на отдел „Затвори“, генералът от ДС и бивш фелдфебел от „войнството на Н.Ц.В.“ Борис III, придружен от д-р Гаджев, заведущ медицинската част в същия отдел на тайната полиция на диктатурата. Като ме видя, Троев каза на Узунов:

– А м'чи погледът му се е избистрил съвсем бе. Май лечението е ефикасно.

Узунов потвърди фелдфебелското заключение, докато Гаджев мълчеше, а на мен ми миришеше на подканяне да приключват с продължилото вече месец и половина лечение. Може би, шях да успея да удължа престоя си в психиатрията, ако не допуснах две грешки – първата по-незначителна, но другата стратегическа, за да не кажа фатална.

Доцент Темков посещаваше килията ни във визитациите, в качеството си на партиен секретар и агент-провокактор... по устав. Той търсеше разговори и спорове с мен на тема „класиците“ на маркс-ленинизма за революционното насилие и аз идиотът, се поддадох на предизвикателството, използвайки като аргументи цитати от „Държавата и революцията“ на Ленин. Обърнах вниманието му, че много от т`езите в този му труд (за който социалдемократите казваха, че е „бъркал в мастилницата на Бакунин, когато го е писал“) са антипод на сталинската практика в областта на „държавното строителство“. Същото важи и за системата на заплащане на труда и за разликите в заплатите на „средния работник и най-висшия чиновник в републиката“. Темков възрази, че Ленин не е божество, той също е допускал грешки и ние трябва да се

отнасяме критично към някои негови илюзии. По невнимание приех това за известно свободомислие, макар и опортюнистическо, но скоро трябваше да се убедя в абсолютната погрешност на оценките си. Вземайки повод от нашите спорове, доцента от психиатрията постепенно започна да намеква, че времето на идеологическия фанатизъм е отминало, че трябва да помисля за бъдещето си и да направя необходимите стъпки, които ще ускорят освобождаването ми от затвора и включване на силите ми в „строителството на новия живот“, който не познавам, поради дългото си откъсване от него. Нещата са се променили коренно за изтеклите седим години, а и по-рано не са били така черни, както съм ги виждал през призмата на моята идеология.

Стана ми ясно, че ролята на майора, който ме посещаваше регулярно в килия №71 на пазарджишкия затвор, сега е поверена на Темков и аз го пратих по дяволите. Той не отвърна, но на следващата „главна визитация“ докладва на Узунов, че имам голямо подобрение и вече мога да бъда изписан... Не знаех кому принадлежи последната дума – на академикът или на доносника на ДС?

Може би с настойчивостта на вуйчо ми Тошо Узунов щеше да отсрочи връщането ми в затвора, ако не допуснах втората „капитална грешка“, която ми костваше по-скъпо от електрошоковете...

Глава LVIII

„СЕДЯЩА ВИЗИТАЦИЯ“

Към средата на юли ми донесоха нова болнична пижама. Когато се преоблякох, Димитър Власакиев в бяла престилка и бай Крум с милиционерската си униформа и шмайзера ми казаха да си взема халата и да ги последвам. Тръгнахме като напред вървеше Власакиев, после аз, а „бай“ Крум завършваше шествието с дуло в гърба ми. Излязохме на двора и по обиколната пътека стигнахме до главния вход на психиатрията. Тук обстановката ми беше позната и в главата ми нахлуха спомени от миналото. Изкачихме стълбището до втория етаж, където беше облицованата с фалшив, зелен мрамор амфитеатрална аудитория. В нея бях слушал толкова пъти лекции... Въръженият униформен милиционер със шмайзера остана отвън „на пост“ пред вратата, а ние с облеченият като „самодива в бяла премяна“ (и зелени панталони) Власакиев, влязохме вътре и заслизахме надолу по една от стълбовидните пътеки между амфитеатрално разположените чинове, съпроводени от любопитните погледи на момчета и момичета, които ми бяха почти връстници. Сега 600-те места на амфитеатъра бяха заети от около 500 студенти медици от последния V курс. Долу, където беше подиума с катедрата от която някога зам.-директорката

на лаборантското училище Дамянова беше прочела „скръбната вест за кончината на великия и гениален вожд на цялото прогресивно човечество“, сега бяха разположили дълга бяла маса със столове около нея. На тях бяха насядали около петнадесетина човека – лекари от психиатрията, повечето от които познавах. Поканиха ме да заема стола от едната страна на масата, край която, по дължината ѝ и видях Заимов, Хубенова, Гълъбов, Ацев, старшата сестра и други. В срещуположния край на масата седеше академик Георги Узунов, заобиколен от проф. Шипковенски, един когото не познавах и доцент Темков. Зад мен останаха да стърчат Димитър Власакиев, един болногледач и сестра, която не бях забелязал до сега. Когато се настаних и аудиторията утихна, Узунов се обърна към мен:

– Извикахме те на „седаща визитация“. Нейната цел е да определим колективно психическия ти статус, както и да демонстрираме пред нашите студенти картината на твоето заболяване и резултатите от провежданото лечение. Понеже сме информирани, че си много добър познавач на марксленинската теория, затова решихме да поканим за участие в дискусиата професор Векилов. Той е титуляр на катедрата по диамат и истмат към Медицинска Академия.

При тия думи, той ми посочи седящия между него и Темков, около 45-годишен мъж. Професор Векилов имаше прошарена коса, интелигентна и открита физиономия, но за сетен път трябваше да се убеждавам, че физиономиите често лъжат.

– Той е бил партизанин – продължи Узунов – и е завършил Института за червена професура в Москва. А нашият пациент – обърна се към него управителят на Психиатрията – е дългогодишен политически затворник. Осъден на 20 години за взривяване на статуя на Сталин в Парка на Свободата...

– Значи контрареволуционер – заключи червеният професор.

– Ех, нали все пак и контрареволуцията е политически акт – му рече примирително Узунов и обръщайки се към мен добави – след конфронтацията на вашите тези, с негова помощ се надяваме да проверим логичността на мисленето и психическия интегритет на личността ти, след всичко, което си преживял в затворите.

– Професор Узунов, не е ли възможно тази проверка да се извърши чрез разговор на по-неутрална тема. Защото аз бях доведен до състояние да търся вашата медицинска помощ в резултат на подобни... дискусии.

– Ти какво искаш да кажеш, че ние сме провокатори ли? Това, което ще си кажем в тази аудитория ще остане между нейните стени. Тук можеш да говориш свободно на всякакви теми, без да се боиш от последиците.

Силно се съмнявах, че един безпardonен диспут със шефа на идеологическата катедра при медицинската академия, проведен пред 500 студенти, близо две дузини медицински персо-

нал и облечения в бяла престилка милиционерски старшина щеше да остане затворен като в дупката, в която мъжът викал: „Цар Траян има кози уши“ и че изреченото в конфронтацията няма да стигне „до там където трябва“, тоест до магарешките уши на политическите полицаи на диктаторския режим. Затова бях склонен да откажа спора на тема комунизмът и марксленинската теория и практика, но...

Но достатъчно беше Векилов да ми каже, че за него като специалист и гражданин е интересно да разбере какви обстоятелства са ме превърнали в смъртен враг на комунизма и Темков да налее масло в огъня, питайки ме дали през седемте тежки затворнически години омразата и озлоблението не са взели връх до степен да не мога да отсявам зърното от плявата, за да се наклонят везните окончателно в полза на приемане на хвърлената ръкавица. Към това се прибавяха 500-те чифта млади очи и уши, които като че ли очакваха с нетърпение „гладиаторския двубой“. Помислих си: „Едва ли скоро ще ми се удаде възможност да говоря пред толкова голяма аудитория“ – спуснах „забралото на шлема“ и се впуснах в словесна атака срещу „секретните оръженоосци“ на копоите, които бях взел за... рицари. До такава степен вярвах, че „в начале бе словото“. И ми се струваше, че убеждаването или предизвикването на размисъл дори у неколцина от насядалите по чиновете млади хора си заслужава риска.

– Гражданино Векилов, аз не съм и не мога да бъда враг на собствения си идеал, нито на несъществуващия комунизъм...

– Е, така де, аз имах предвид строящия се социализъм или първата му фаза, която в Съюза беше завършена още през 1936 г.

– Никакъв социализъм няма в Русия, нито вие ще го построите тук, докато вървите по отгъпкания от болшевиките път.

– Така ли? Че тогава какво представлява обществото в което живеят съветските хора и към което ние вървим вече 15-а година? За разлика от буржоазните политикани, ние изпълнихме и преизпълнихме прокламираната още от Маркс и Енгелс програма в „Комунистическия Манифест“.

– Точно тя ви води в обратна посока. Вие сте сбъркали влака и слязохте на друга гара. В резултат на преизпълнената програма на „Манифеста“ „Призракът на комунизма“ се превърна в сталински вампир...

Имах чувството, че Векилов и присъстващите в аудиторията схващаха казаното като болестно бълнуване, та той реши да провери „психическия ми статус“ с „уточняващи въпроси“:

– Много образен и иносказателен е езика ти и на нас не ни стана много ясен смисъла на изреченото. Можеш ли да кажеш по-конкретно, какво е според тебе нашето общество срещу което ти си въстанал... на живот и смърт?

– Да, но за да сторя това разбираемо ще ми трябва повече време...

– Разполагаме поне с три часа – намеси се Узунов – най-малко докато огладнеем.

– Добре, само дано не загубите апетита си след тези часове. Но, нека бъде както пожелаете! В хода на моето изложение може да ме прекъсвате по всяко време, а аз съм готов да отговоря на всеки ваш въпрос...

– Тогава да започваме!

– Обществото, което създадохте или построихте, аз наричам държавен капитализъм. Това е последната фаза в развитието на капиталистическата система...

– Но нали у нас вече няма капиталисти. Техните капитали и имущества бяха експроприрани и сега са колективна, държавна собственост, ако изключим кооперациите и малцината частници, които в крайна сметка също ще бъдат одържавени. Как тогава е възможен капитализъм без капиталисти? – заключи моят опонент и хвърли, очакващ съгласие и одобрение поглед към петокурсниците.

– У нас няма частни капиталисти и частна собственост. Това е всичко. На нейно място обаче има колективна капиталистическа собственост. Ще поясня мисълта си с един цитат от Енгелс. В нашата дискусия ще ми се налага често да правя това, тъй като вие други „евангелия“ и книги не признавате. И така, в „Превръщането на социализма от утопия в наука“ по-малкият „класик“ казва, че държавната собственост сама по себе си не е белег или най-малкото не е достатъчна, за да се охарактеризира едно общество като социалистическо. Иначе, продължава той, сред предтечите на социализма трябва да причислим Бисмарк и Наполеон III, които за милитаристичните нужди на своята външна политика етатизирали цели браншове от „националната“ икономика. Нещо повече, партийна книжка ще трябва да получи и кайзер Вилхелм III, който одържавил... публичните домове.

Последните думи бяха посрещнати с приглушен смях от студентите, което не се понрави на професора по марксленинизъм и той ме прекъсна:

– Да, но у нас одържавяването е всеобхватно или ако не е, скоро ще бъде...

– Обхватът на типа собственост не променя с нищо съдържанието на обществените или ако ги стесним – производствените отношения. За да не правя дълги исторически екскурзии ще напомня само, че в Елада е имало частно робовладичество в Атина и държавно – в Спарта, но това ни най-малко не е променило отношенията между робите и техните господари. Коя разновидност на робството е била по-прогресивна? – може да бъде спор само между робовладелци...

Схванал иронията ми, Векилов зададе въпрос, който според него трябваше да ме постави в затруднение:

– Тогава, какво характеризира капиталистическите икономически отношения?

– Експлоатацията.

– Че у нас кой-кого експлоатира? И освен това, експлоатацията е обща характеристика за всяка от класовите формации, а ние с вас говорим за последната от тях – капиталистическата...

– Точно така, но Вие ми задавате два въпроса. Позволете ми да отговоря на всеки от тях поотделно. В своя 33-ти том от IV издание на събраните си съчинения, на стр. 323 Ленин казва, че капитализмът не се състои във формата на собственост, а в отношенията на експлоатация. И това е казано в момент, когато неговата партия се отказва от „принципа на Комуна за равни възнаграждения за всички с това на средния работник“. Вместо това, бяха въведени най-напред по-високи заплати за буржоазните „спецове“ под предлог, че те така са свикнали и за да ги накарат да работят за построяването на социализма, болшевиките трябвало да ги „купят“, посредством по-високите им заплати. И по-нататък той допълва: *„Другари, ако не искаме да приличаме на буржоазни политикани и шарлатани, трябва да признаем открито пред работниците, че когато една категория у нас получава 3–4–5 пъти по-високи заплати от средния работник, това е експлоатация, при това капиталистическа.“*

– Това не е вярно, такова нещо Ленин никога не е казал – прекъсна ме моят опонент с готовност да ме изобличи в лъжа – немислимо е Ленин да каже подобна глупост. Той, както и всички марксисти, никога не е бил привърженик на дребнобуржоазната, анархистическа уравниловка.

– Вместо да спорим на празни обороти, по-добре ще сторите, ако изпратите сестрата до библиотеката, за да донесе въпросния том. Моля Ви сестро, донесете 33-ти том на Ленин – обърнах се към съществото от женски пол, на средна възраст, което стоеше до старшината Влаساкиев зад мен – 33-ти том от IV издание, нали няма да забравите...

– Още не съм склеротичка – каза обидено сестрата и се упъти към изхода на аудиторията.

– Тази мярка – продължих – Ленин разглежда като временна за 5–10 години, докато „социалистическата“ държава си създаде свои собствени специалисти със социалистическо съзнание и отношение към труда. Само че още приживе на първия „пролетарски диктатор“ „паят“, заплатите и привилегиите на членовете на Политбюро, ЦК и апаратчиците от партийната и държавна администрация стават неколkokратно по-големи от „средните заплати“ на „средните работници“...

– Ами да, тяхната отговорност е много по-голяма, техният труд – много по-квалифициран и приносът им за благоденствието на всички ни несъизмерим с този на средния работник.

– ... Днес някогашната разлика във възнагражденията е надмината сто и дори хилядократно, ако добавим всички представителни масрафи, безотчетни, банкетни, „подаръци“, палати, командировки по света и в страната с охрана, шофьори, прислуга и какви ли не още привилегии. Тогава, аз ви питам, гражданино професор и всички вас... другарки и другари, заинтересували ли сте се поне веднъж, кой е консумирал по-голям дял от така наречения национален доход? Кой струват по-скъпо на народа – някогашните буржоа и аристократи или днешните отговорни... „другари“? За „квалифицирания труд“ на всички тези паразити няма да говоря, нито за развращаващото влияние на техния „пример“...

Векилов отвори уста, но от нея не излезе нищо членоразделно, а останалите се заразместваха неспокойно по столовете си. По банките беше настъпила гробовна тишина и поради разстоянията, които ни отделяха, аз не можех да видя какво е изписано по лицата, но вече нямаше място за спиране на полупът. Трябваше да им кажа всичко, каквото и да ми струваше:

– За никакъв комунизъм или социализъм не може и дума да става, докато има наемен труд, докато съществува пазар на труда (или трудови резерви, както им казват днес), където работниците са принудени да продават работната си сила – физическа или интелектуална – срещу надници и заплати. Посещавалите най-елементарния курс на марксовата политикономия, знаят че при подобни наемни отношения и „начин на производство“ се произвеждат стоки и стойности, и в крайна сметка принадлежни стойности, чието разпределение по волята на собственика – частник или държава – определя степента на експлоатация и нормите на принадлежната стойност и печалбата. И заедно с тях, в последна сметка и капиталистическия характер на социаликономическата система. У нас е съхранен и пазарът на стоки, който продължава да се разширява със стремеж да стане всеобхватен, съобразно „законът на Сталин“ от XIX Конгрес на КПСС, който XX не е отменил, а и няма как да го отмени, след като цялото трудово население е пролетаризирано...

– Е, и какво се получава от така нарисуваната мрачна картина? Защо от нея е отстранена ръководната роля на Партията, нейната социална политика, градивните действия, актове и закони на пролетарската диктатура? Този ваш анализ в кавички на нашата социаликономическа система, който игнорира доминиращата, определяща и решаваща роля на народната власт, на социалистическата държава, води до аберация и фалшификация на действителността. Та те се чувстват във всяка ваша дума!

Векилов изпразни торбата с фразеология, вместо с факти и контрааргументи. В негова подкрепа се намеси и Узунов:

– Ти отричаш социалистическия характер на нашата власт и общество, но известно ли ти е какви средства и грижи полагат те за целия народ и по-специално за младите хора? Знаеш ли за колко от тях държавата е осигурила истинско безплатно образование? Я, моля ви – обърна се академикът към аудиторията – нека тези от вас, които са стипендианти, да си вдигнат ръцете!

И в амфитеатъра се издигна гора от ръце.

– Професор Узунов, нали не искате да превръщаме нашия диспут в кръчмарска реклама на менюто. Мисля, че на Вас Ви е по-добре известно, отколкото на мен, как е решен проблемът със стипендиите, да речем в САЩ. Знаете колко много фондации – Рокфелерова, на Форд или Карнеги, без да говорим за образователните програми на по-малките компании – отделят средства за подготовката на своите бъдещи специалисти. Те са една необходимост за съвременния капитализъм – без тях моторът на икономиката ще спре. Освен това по този начин, капиталът ги купува и превръща в свои лакеи. Нещо, което се надявам, вие няма да успеете да направите от тези млади хора...

– Ти май за всичко имаш готов отговор – притече се на помощ на шефа си партийният секретар и доцент Темков – я по-добре, ни обясни въпроса с класовото разслоение на нашето социалистическо общество. Къде виждаш ти в него антагонистичните класи? На експлоатираните и експлоататорите?

– Гражданино Темков, те се виждат с просто око. Само по един от белезите – размерът на доходите, резултат от разпределението на принадлежната стойност – може да се определи класовата принадлежност на всеки от вас. В зависимост от местоположението на заплатата ви под или над линията на средните заплати, макар че тя е една фиктивна крива, образувана от средноаритметични величини.

Освен това вие знаете отлично, че заплатата не е единственото мерило за богатството на всеки член от господстващата класа. Аз споменах за привилегиите, безотчетните и „безплатните“ услуги от които той се ползва. При това, колкото един паразит е по-близо до върхушката, толкова по-дълбоко е навлязъл в джунглата на вашия „комунизъм“. Такъв наистина получава според... нуждите си, които определя според прищевките си и тези на близките му. Без никакъв обществен контрол. Тази практика е толкова всеобхватна, колкото е кална и срамна. Затова се върши скришом, а разобличаването `и се наказва като разкриване на държавна тайна. За да не бъде голословен ще взема случая на проф. Узунов – при тия ми думи лицето на бившия архист се изкриви болезнено – попитайте го какъв е сборът от академичната му заплата и останалите „по съвместителство“, (които ако получава лично, работното време няма да му стигне само за разходките и подписите). Ако към тях се прибавят доходите от лекции и от учебниците, които съчиняват работещите за него „негри“ и постъпленията от частни прегледи, всеки от които коства на болния по 20 лева при средна заплата у нас от 400 лева стари пари, без заплатите и доходите на „другарката“ Мина Нотова, ще установим колко пъти тази сума надвишава средномесечното възнаграждение на средностатистическото „социалистическо семейство“ с двама наемни работници...

При тези ми думи аудиторията зашумя силно, а около бялата маса настъпи истински хаос. Без да се изчакват, един през друг, доценти и асистенти започнаха в някаква лакейска и подмаз-

ваческа надпревара защитата на шефа си. Вече знаех, че Узунов, дори и да е имал в себе си някакъв остатък от анархистическия идеал, сега и той се е изпарил. Беше ми ясно, че си спечелих още един смъртен враг, но място за отстъпление нямаше:

– Моля ви се господа, един по един. Иначе вместо диалог, ще се получи менажерия. Аз дори не ви чувам. Нека не превръщаме проверката на психическия ми статус в... зверилница. Позволете да завърша с примерите си. Да вземем стоящият зад мен или по-скоро опрелият в гърба ми дулото на огнестрелното си оръжие, старшина Власакиев. Той получава заплата колкото двама треторазрядника и си мисли, че защитава социализма. А всъщност е пазвантин на привилегиите, охолството и разточителството на „пролетарските“ диктатори. Но, аз не съм изгубил надеждата, че един ден и такива като него ще проумеят елементарната истина и ще насочат дулата си във върнатата посока...

– Това е опростенчество – пое шафетата отново Векилов – с подобни евтини пропагандни трикове, ти искаш да отклониш погледа ни от грандиозното строителство, което извършва нашето народно правителство. От огромните разходи, които сме задължени да отделяме за отбрана на страната в условията на империалистическо обкръжение и за поддържане на обществения ред и опазването му от враговете, включая и от такива като теб...

– Грандиозното строителство води само до увеличаване на държавната собственост, на броя на наемните работници и на количеството изсмукана от тях принадлезна стойност...

– А нали тази държавна собственост е общонародна, нали по този начин се увеличава народното богатство, което е единствената предпоставка за растежа на нашето благоденствие?

– Държавната собственост, както вече казах, е колективна собственост на новата господстваща класа, която е образувана от партийната, военно-полицейска и административна бюрокрация. Чия е тази собственост, най-лесно може да се установи като си отговорим на следните въпроси: кой се разпорежда с нея, кой и как разпределя получавания от нея доход, кой наема и експлоатира работниците или „бачкаторите“ и кой определя заплатите им? Както и кой решава закриването на стари и откриването на нови производства и предприятия, кой изработва плановете и бюджетите им? С три думи – кой владее, употребява и злоупотребява „националната“ икономика? Иначе, ще повтаряме папагалски лозунги и конституционни текстове. Остава да разгледаме основния въпрос на комунистическата революция – въпросът за държавата...

В този момент в аудиторията влезе запъхтяна сестрата, която носеше въпросния 33-ти том на Ленин.

– Ако позволите, ще ви намеря цитатът, чието съществуване отрекохте.

При онези думи аз отгърнах книгата на съответната страница, отбелязах с нокът текста на лениновата реч пред XI конгрес на ВКП (б) и я върнах разтворена на сестрата, която я отнесе на Векилов. Той прочете посоченото място, после промълви:

– Интересно, не съм срещал това изказване на Владимир Илич...

– Ами къде ще го „срещнете“, когато изучавахте Ленин и „класиците“ от първата генерация по „Краткия курс“ на Йосиф Джугашвили.

Думите ми бяха посрещнати със смях от студентите и за да се излезе от конфузното положение, на помощ на червения професор, завършил Висшата партийна школа в Москва, се притече и сестрата. Тя каза високо, така че да я чуят всички:

– Колкото и да се мъчите, няма да успеете да върнете назад колелото на историята.

Обърнах се назад – тя беше заела правостоящото си място до моя архангел пазител. Изгледах я със смесено чувство на съжаление и презрение и `и рекох (заради 500-те слушатели на диспута):

– Сестро, при подобни обстоятелства, когато „светата инквизиция“ качила Ян Хус на кладата, преди палачът да я подпали, една бабичка се затичала и тя със своя наръч от съчки. И тя искала да даде своя принос за изгарянето на еретика. Завързаният за стълба Хус я погледнал от висотата на своето положение и преди да го погълнат пламъците казал само: „**Sancta Simplicitas!**“, което на съвременен български ще рече „Свещена простота!“

При тези ми думи, вече по-голямата част от аудиторията избухна в неудържим смях, а председателстващият Узунов каза:

– Ако нямате други въпроси към пациента, можем да преустановим седящата визитация.

Но недоволен от такъв финал, Векилов взе отново думата:

– Той не ни каза нищо по въпроса за държавата и революцията, а този въпрос, както знаете е кардинален за нашия диспут.

– Да, Вие повдигнахте проблема за защита на реда и на страната от вътрешната и международна контрареволуция и отношението на държавата и революцията към проблема. Отговорът е даден преди близо девет десетилетия от Михаил Бакунин. Основният труд на Ленин на тази тема се нарича „Държавата **И** Революцията“ и е писан 44 години след книгата на Бакунин със заглавие „Социална революция **ИЛИ** милитаристична диктатура“. Разликата е именно в използваните съюзи: И/ИЛИ. В тази незначителна наглед граматическа разлика в употребата на съюзите, се крие разковничето на всичко. Докато Ленин разглежда първоначално държавата, която нарича „пролетарска диктатура“, като инструмент на революцията за подтискане на вра-

говете`и, поне през така наречения преходен период, който трябва да предшества нейното „отмиране“, а по-късно и като „зидар“ на комунистическото общество, Бакунин счита, че една от двете трябва да вземе връх – Революцията ИЛИ диктатурата. Без унищожението на последната, революцията ще бъде умъртвена, превръщайки се в контрареволуция. Обратно, революцията може да създаде новото комунистическо общество или свободният комунизъм, само ако пролетариатът се въоръжи и премахне репресивния апарат на държавата и експлоатацията като ликвидира институциите и експроприира капиталистите, еманципира себе си и цялото общество, премахвайки класовата пирамида и социалното неравенство. Никакъв трети път към интегралната свобода и безкласовото общество не съществува. Никакво „отмиране“ на държавата не е възможно. Тя трябва да умре!

Опоненти и студенти бяха като зашеметени. (Няколко години по-късно видях старшата сестра. Тя живееше с мой приятел от детските години – Буби или Стефан Иванов. Слушайки спокойния ни разговор, неговата любовница каза, че е удивена. Дотогава тя ме виждала само в ролята на трибун, готов да вдигне и мъртвите от гроба. Такова било впечатлението, което получила от диспута през лятото на 1959 г.) За да парира силата на моята атака срещу „новата“ държава, Векилов прибягна до ленинско-сталинската спекулация, която оправдаваше нейното постреволюционното съществуване с необходимостта, победилите в една отделна страна работници да защитават революционните си завоевания срещу повалената, но несломана контрареволуция. Подкрепяна от „свещения съюз“ на всички реакционни сили в света, тя няма да престане да заговорничи срещу революцията.

– Защитата на революцията срещу вътрешния враг и отбраната на страната срещу силите на световния капитализъм са всъщност един и същ въпрос – за продължението на класовата борба след победата на Социалната революция в една отделна страна.

– Да, но аз бих искал да ги разчленим и разгледаме поотделно – каза Векилов.

– С какво да започнем?

– С империалистическото обкръжение. То ще разкрие веднага цялата несъстоятелност на анархизма и неговата критика срещу пролетарската диктатура.

– Съгласен, макар че обратният ред на разглеждане би показал по-релефно задънената улица в която марксизмът вкара пролетариата. Ако силите на световния капитализъм (неговата военна и финансово-икономическа мощ) превишават тези на победилата в една или няколко страни социална революция, от такова положение, за пролетариатът има само един изход: разширяване на революцията в другите страни и континенти. Но, това е възможно само, ако той продължи революцията в дълбочина в собствената си страна и стане пример за подражание на работниците от другите страни и опорна точка на техните революционни действия, посредством стратегия, която подчинява външната „политика“ на нуждите на световната революция. То-

ва означава да се докаже нагледно, че тружениците могат да се еманципират от насилието и експлоатацията в своята страна, като премахнат държавата и капитала във всичките им форми и преодолеят националния си егоизъм и патриотарските... Векилов ме прекъсна:

– А няма ли по този начин революцията да бъде отслабена, омаломощена и предадена, ако се лиши от силата на държавата, от нейните организаторски способности да създаде свои армия, милиция, администрация и останалите репресивни, защитни и управленчески институции?

– Ще ви отговоря с въпрос: когато пролетариатът побеждава, има ли на своя страна тези институции, или за да победи, трябва да води кръвопролитни боеве за тяхното унищожение?

– Да, но преди революцията те принадлежаха на буржоазията, а след нея те стават негови...

– Виждам, че не следите аргументите ми и това ме задължава да се повтарям, преди да дам конкретен, директен и неподлежащ на оспорване отговор на въпроса за защитата на Революцията. Вече посочих невъзможността да съществува пролетарска държава. Тя, както и „пролетарският“ или „социален“ капитал са безсмислици. Сега ще добавя, че ако световният пролетариат не се мобилизира срещу световната буржоазия, можем да считаме, че революцията е претърпяла поредното си поражение. То е само въпрос на време. (Тук говоря за бъдещата, а не за руската революция. Тя катастрофира още когато беше спряна от болшевиките на полупът.) Защото само съзнанието за целите на социалната революция, създаването на международна революционна организация и проявите на солидарност, превръщащи във верижна реакция работническите въстания по всички паралели и меридиани, могат да доведат до „военната“ победа на революцията и което е още по-важно до социалната еманципация на пролетариата и освободението на човечеството. Нали си спомняте: „Освобождението на работниците може да бъде само тяхно дело!“ Никой друг не може да стори това вместо тях – свободата не се дарява...

Не трябва да забравяме нито за момент, че силата на световния пролетариат нараства право пропорционално на успехите на революцията в страната където тя е победила и на степента на неговата революционна съзнателност, организираност и готовност да действа срещу „собствените“ си властници и буржоа. Тази сила се измерва с възможността работническата класа да създаде общество без властници, експлоататори и паразити. Само тогава пролетариатът от другите страни ще влезе в бой на живот или смърт със стария свят. Обратно, тяхното съхранение, независимо от формите и мотивите, деморализира и демобилизира работниците, води ги до апатия, отчаяние и в крайна сметка до идейна, морална и бойна/„военна“ капитулация, позволявайки на буржоата да твърдят, че идеалът им е утопия, че друг свят и ред са невъзможни и че нищо по-добро от тях човечеството не е измислило.

Ако ми позволите още няколко минути, за да завърша.

Конфузията в залата беше пълна и никой не поиска да ме спре. Изглежда Векилов се надяваше да попадна в някой от заложените диалектически капани и аз можех да продължа:

– Поради всичко, което Ви изложих, властта на апаратчиците, независимо от произхода и цветовете им, си остава най-опасният враг на работниците. Бюрократичната, полицейската и милитаристична диктатура води своята класова борба в страната в която се е установила не срещу буржоазната контрареволуция (тя е лишена от парите, оръжията и държавната си машина), а против „собствения“ си пролетариат. Това показва целият исторически опит и анализ на класовите борби в така нар. лагер на социализма – от Кронщад до Унгария. И този процес на съхранение, разширение и укрепване на „политическата надстройка“, приела формата на диктатура на държавния капитал за борба с работниците (които в „новото“ общество са равни по численост на „96-те процента на третото съсловие“, за които говорил абат Сейес в навечерието на Великата френска буржоазия) не може да бъде скрит с никакви пролетарски етикети с които облепват неограничената от каквито и да е реални, морални или юридически норми, власт на „новата“ класа от бюрократи, експлоататори и паразити. По подобен начин буржоазията претендира, че нейната власт произлиза, принадлежи и се упражнява от „върховния суверен“ – народа...

– Всичко, с което ни заляхте, освен че е спорно, е и твърде абстрактно. Аз искам отново да обърна вниманието Ви върху външната опасност. Докато класовият враг разполага с превишаващи сили на международната арена, пролетарската диктатура не може да си позволи лукса на формалните свободи на буржоазната демокрация, нито работническото самоуправление, което в условията на империалистическо обкръжение води пряко към реставрацията. Затова нашата власт ще продължи да насочва острието си срещу враговете на социализма, докато не бъде забит и последния гвоздей в ковчега на световния капитал...

– Досега вие успяхте само да забие гвоздеите в капака на умъртвената през 1917–1921 година руска революция. От гробари на капитализма, каквато претенция имаха „класиците“, наследниците им се превърнаха в гробари на комунистическата революция и на надеждите на няколко поколения пролетарии за един нов, свободен и справедлив свят. Днес песента в която се пееше „Равенство, братство, свобода е нашият свят идеал!“ звучи като гавра и издевателство над тия надежди. Вашата полицейска диктатура няма и не може да има нищо общо с пролетариата. Тя е родилка, а не акушерка, на „новата“ класа, която заема мястото на експроприираната буржоазия. Тя упражнява своята власт съобразно „принципа на демократическия централизъм“ т.е. йерархически от генералния секретар, политбюро, ЦК, окръжните, градски и селски партийни комитети в координация и субординация с репресивните, административни и стопански органи, институции и териториалните и стопански единици, подчиняващи се на „принципа на единоначалието“. Тази система на властта изключва напълно пролетариатът от упражняването на диктатурата. Двете са несъвместими. Или си властник, експлоататор и паразит, или си подчинен, командван и ограбван наемен „бачкатор“ и плебей. Трето положение при „социали-

зЪма“ няма и тази класова стратификация не може да бъде укрита с никакви словесни и статистически фокуси.

Но аз искам да се върна към въпроса за ролята на държавата в защитата на Социалната революция. Последната не може да остане ограничена в национални рамки, а след Първата световна война и в континентални, поради появата на световната сцена на нови актьори или ако предпочитате на нови хищници в джунглата. Тази революция може да просъществува само като световна -или тя ще победи световния капитализъм, или той ще вземе връх за още неопределен брой десетилетия. От тук и двете възможни стратегии, които водят до единия или другия резултат. Стратегията, избрана от Ленин и продължена от Сталин, е стратегия на националната ограниченост и това не е случайно. Тя е продиктувана от държавно-капиталистическия характер на „новото общество“ и от контрареволуционната политика на неговата диктатура...

– Не отивате ли твърде далече в инсинуациите и клеветите си?

– Може и да не ви харесва, но историческите факти доказват това, което казвам аз. Първият от тях е Брестлитовския мирен договор между Ленин и германския генерален щаб на Кайзера. Тогава Ленин имаше да прави избор между революционната война и империалистическия мир (с анексии и контрибуции). След две десетилетия Сталин и неговото политбюро повториха същата стратегия спрямо нацистка Германия или както казваше Чърчил за Чембърлейн, имаха да избират между позора и войната. Избраха позорния договор между Сталин и Хитлер, но не ги отмина и войната. С тази стратегия беше неутрализирана на два пъти световната революция. Тя беше прилагана систематично и със същите „успехи“ от филиалът на НКВД и на министерството на външните работи на Москва, наречен Коминтерн в Китай и Испания, за да не соча други примери. С нейна помощ се преодоляваха революционните кризи. Не случайно, сър Дейвис военновременен посланик на САЩ при техния „комунистически“ съюзник Сталин, именуваха така наречения Трети интернационал „Погребално бюро на Революцията“. (NB Тя бе продължена и от Хрущов с неговата политика на „мирно съвместно съществуване между системите с различен обществен строй“, за да доведе след 30 години до капитулацията и интеграцията на Русия като „младши партньор“ в глобалната Империя на транснационалния капитал.) В много отношения, тази стратегия напомня Наполеоновата, която доведе до пълен паралич на потенциала на Великата френска революция във войните `и с реакционна и феодална Европа. Наполеон назначаваше роднини и протежета за крале в завладените територии, които по нищо не се различаваха от съборените властници и заедно с това, тази политика показва истинското лице на „Императора на революцията“, което принуди дори Бетовен да отмени посвещението на своята „Героична симфония“ на „революционния“ претендент за възстановяване на Римската империя. Това е още един пример до каква дегенерация на революцията води този режим, който е известен още под името „бонапартизъм“ и е допълнително доказателство за това, че в една революционна епоха не съществува, нищо друго, освен прокламираната от Бакунин алтернатива – СОЦИАЛНА РЕВОЛЮЦИЯ или МИЛИТАРИСТИЧНА ДИКТАТУРА...

Преди да даде знак за прекратяване на „седащата визитация“, Узунов поиска присъстващите около масата да се изкажат за „психическия ми статус“. Само д-р Хубенова каза, че съм притежавал отлични способности за „абстрактно мислене“ и изрази съжаление, че те не са намерили друго поле за приложение. Останалите мълчаха, някои сумтяха, а Векилов, както разбрах, казал след извеждането ми от аудиторията:

– Защо го държите тук, не виждате ли, че мозъкът му сече като бръснач. Аз си измивам ръцете... Предайте го на другарите!

Димитър Власакиев ме придружи чак до „салона на буйно лудите“ и пред вратата на затворническата килия ми подари един триред найлонов гребен, който запазих като спомен. На раздяла той ми рече:

– И аз мисля като теб, но не смея да им го кажа, защото с мен ще бъде свършено, а аз имам деца и жена. Твойта е лесна...

След демонстрацията на заболяването ми, някой като Темков или Ацев, а може би и неколцина други в надпревара, бяха направили обстоен донос и „медицински анализ“ за дискусиата и ги изпратили на копоите от отдел „Затвори“, нещо което не ме изненада. Навярно ще ме запитате повторно защо приех „дуела“, знаейки риска? Аз не съм хазартна натура, но очевидно не съм си давал сметка до каква степен диктатурата е умъртвила идеалите и човечите, и се надявах, че поне неколцина от 500-те мъртъвци могат да бъдат вдигнати на крака. Изглежда все още съм вярвал в чудеса и не съм разбирал, че да възкресяваш „нови хора“ е задача много по-трудна от тази с която е трябвало да се справя божия син с леко вмирисания Лазар...

Два дни след „седащата визитация“ ме върнаха в СЦЗ, но нито тогава, нито по-късно съм съжалявал за участието си в диспута, колкото и скъпо да ми струваше това. Даже съм запазил добър спомен за него. Може би най-добрият през цялото ми затворничество...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

И досега не са ми предали „Медицинското досие“, част от което е „лечението“ и резултатът от проверката на „психическия ми статус“ в психиатрията на Александровската болница. Самото то е съставка от „вътрешните разработки“. (Следствената агентурна – „Злодеи“ и разработките в затворите.)

Въпреки няколкото процеса, които водят за достъп до документите на ДС от 1953 до 1962 г., които съдържат най-изобличителни данни за престъпниците и престъпленията на „органиите“, аз продължавам да получавам от министри, висши копои или магистрати стереотипни отговори, че исканите „разработки“ не съществуват. Че не е „необходимо да ги знам“. (Съвсем нас-

коро, висш партийен функционер от наследницата на БКП заяви: „Досиетата трябва да бъдат унищожени... Който ползва каквито и да е данни от тях трябва да подлежи на наказателна отговорност. Офицерите, които са работили за бившата ДС са изпълнявали служебните си задължения. Те са спазвали конституцията и законите, такива, каквито са били. Според мен, това се е отнасяло до голяма степен и до нещатните сътрудници. /Тоест доносниците.../ Не виждам какво ще спечели обществото от отварянето на досиетата...“ – Младен Червеняков във в-к „Политика“ от 18 март 2006 г. **Когато чета такива редове, наистина съжалявам, че не съм на 20–25 години, за да могат подобни мръсници да понесат наказателната отговорност, заради всички щатни и нещатни убийци и подлещи, запълнили порите на българското общество от които то не може и няма да може да диша още десетилетия.**) Или че нямам право да прочета доносите, които са правени срещу мен „от трети лица“. (Навярно като тяхна интелектуална собственост.)

Наскоро получих още едно доказателство, че документите и разработките за горния десетгодишен период се съхраняват в архива на бившия отдел „Затвори“, който беше неделима част от ДС. Касае се за следното:

„Издадено от Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“

към м-во на правосъдието

бул. „Н. Столетов“ №21, София 1309

Регистрационен №1670,

София, 27.II.2006 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Гл. Дир. „И.Н.“ при м-во на правосъдието издава настоящето на Георги Константинов Георгиев Константинов, роден на 15.V.1933 г. в гр. Благоевград, в уверение на това, че е изтърпял 20 години лишаване от свобода, осъден по чл. 71 от НК – който образува или ръководи организирана престъпна група, която си поставя за цел да свали народната власт (без кавички) и чл. 86 от НК – който с цел да отслаби властта поврежда, унищожават или разграбват военни материали или съоръжения, обществени съобщителни или превозни средства, инсталации или машини, минни съоръжения, обществени сгради, пътища, мостове, водопроводи, газопроводи...

Главен директор: ген. ВАСИЛЕВ“

(NB Въпросният генерал е „демократизиран“ стар копой от ДС. С написаното от него аз се гордея, защото е доказателство за моята борба срещу диктатурата, чието събаряне считам и считам за историческо право и морален дълг на всеки свободен човек.)

Но тук става дума за нещо друго. Не съм съден по чл. 86. Това бе само един от параграфите в „Предложението“ на ДС-следователите от 1 юни 1953 г. Той беше изоставен от прокурора и не фигурираше в Обвинителния акт, нито в присъда №104 от 15 юни 1953 г. СЛЕДОВАТЕЛНО, днешната ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА“ – наследница на отдел „ЗАТВОРИ“ -няма от къде другаде да знае за присъствието на § 86 от НК в моето досие, освен от тази част на архива с престъпленията и престъпниците от „бившата“ ДС, с чието укриване, след промяната и до днес са натоварени колегите им от днешното м-во на „Правосъдието“...)

Глава LIX

ЗАВРЪЩАНЕ В „СМЪРТНОТО“, VII ОТДЕЛЕНИЕ НА СЦЗ

Въпреки уверенията на професор Узунов, че всичко което ще си кажем по време на „седящата визитация“ в препълнената аудитория на психиатрията, ще си остане между нас, доносниците свършиха своето. Кой я свърши? Би могъл да бъде всеки – от управителят и партийния секретар на клиниката през „специалистът по марксенинизъм“ или някой напорист и престаряващ се комсомолец до сестра „**Sancta Simplicitas!**“ или старшина Власакиев – „такова беше времето“, но още на следващия ден при „главната визитация“ доцент Темков докладва на Узунов, че имам чувствително подобрение на състоянието и лечението ми могло да продължи в затвора.

Академикът нареди на старшата сестра да ми приготви лекарства (атаракс и микстура нервина) за три месеца, след което поиска от д-р Гълъбов да напише протокол за следващата тримесечна доза и да го изпрати на близките ми. Темков поръча болногледачите да донесат дрехите ми, тъй като „придружителите“ могли да пристигнат всеки момент. Стана ми ясно, че визитацията беше театър и след вчерашното представление въпросът бе предрешен. Може би от присъстващ между студентите „отговорен“ копой. Бързината с която се развиваха събитията не ми харесваше. Замолих д-р Хубенова да съобщи на частен телефон 8-04-39 (това беше телефонът на вуйчо ми Годор Пенков), че съм изписан експресно и изпратен в затвора. Обеща ми да го стори...

Още необлякъл „дивилното облекло“ и влахът с двама болногледачи ме придружиха до приемната, където ме чакаше екип от милосърдни милиционери и д-р... Петко Лилов. Присъствието на тоя садист и убиец в конвоя не предвещаваха нищо добро. Мозъкът ми работеше на бързи обороти. Знаех, че състоянието ми все още е твърде лабилно и че можех да очаквам и

най-лошото, затова обмислях своя вариант на „староиндийска защита“ в една „игра“, изходът от която можеше да бъде „мат“. Щом се качихме в джипката, седналият до мен надзирател ми каза:

– Сега ни падна в ръцете и милост няма да има...

Отправих към него поглед №33 и с налети с безумие очи му отвърнах:

– Ти си в моите ръце, мръсна гадино...

Получих силен удар с лакът в ребрата на който отвърнах незабавно. Убиецът изохка и не повтори. Бях готов да се бия, каквото и да последваше. Ако съм луд, ще бъда до края. Пристигнахме в СЦЗ сравнително бързо и при приема ми взеха всички лекарства, но ми оставиха каша и връзките на обувката след което ме качиха в VII отделение при „смъртните“, където ме очакваше „боянския бик“. Лилов му се оплака, че съм го ударил и щом отключиха вратата на килията, един силен шут с ботуш ме изпрати на червената фама. Когато болката попремина огледах „обстановката“. Под прозореца имаше само познатия от следственото отделение сламеник и до вратата – чугунената кофа. Станах и започнах да се разхождам напред-назад. „Изследвах“ стените на килията и ги опипвах, когато усещах внимателното открехване на шпионката, през която нечие око ме наблюдаваше...

След тричасово сноване в килията, което ускорявах от време на време до пълно изтощение, отидох до вратата и я заудрях с юмрук. Надзирател вдигна шпионката и ме запита какво искам. Казах му:

– Господин докторе, не сте ми дали лекарствата.

В отговор се разнесе смях. Следобед, когато отново я заблъсках, не получих никакъв отговор. Вечерта не ме пуснаха на клозет, но разляха в канчето ми един черпак чорба с фиде и салца. Изсипах я в кофата. На вечерна проверка поисках вода. Отговориха ми, че няма да имам нужда от нея... Към полунощ потропах по ламаринената врата, но никой не дойде. Тогава легнах по гръб и започнах да я ритам с краката, така че затвора кълтеше. Дори не дойдоха да ме сритат или да надзърнат. Изглежда чакаха да се... самоубия. А аз си мислех, ако приближаваха последните ми дни, дали ще мога да взема със себе си някой от тези мръсници за придружител в „отвъдното“. „Поради липса на нещо по-добро“, въображението ми се спираше на Петко Лилов по чието лице се четеше само безгранична омраза и нервни тикове пробягваха по дебелиите му пожълтели бузи. Не зная какво е прочел в очите ми, но когато ме пускаха до тоалета, присъстваха още един от надзирателите и „кофтито“. Следващите три денонощия многократно и безрезултатно настоявах за лекарствата си. Изглежда „играта“ отиваше на зло, защото се възвърнаха повечето от симптомите, които бях получил при уединението ми в пазарджишкия затвор. Особено се засили главоболието и безсънието. По всяка вероятност бях вдигнал кръвното налягане. Тези ми състояния се изостриха от внезапното спиране на лекарствата и мъждукаща-

та над вратата лампа, която не можех да счупя, защото беше с „намордник“. Крясъците ми: „лекарства!“ и „убийци!“ се посрещаха с гробно мълчание. Очевидно, надзирателите постъпваха според инструкциите на „йерархията“. На четвъртия ден от уединението ми в VII отделение, отказах да приемам храната. Когато канчето се препълни, те спряха да ме пускат на клозет и не ми даваха вода за пиене. Знаех, че така нямаше да изкарам по-дълго от седмица. Отпадах от безсънието, от нервното напрежение и от жаждата. Устата и гърлото ми бяха изсъхнали като че ли ги бяха напълнили с пясък или... барут. Когато задремвах за минута ми се присънваха езера с вода. Чувствах някаква слабост и изтръпналост в дясната половина на тялото (ръката и крака) и изкривяване на езика и долната челюст – после научих, че на това му казвали пареза.

Вече няха сили, нито възможност да сцеля черепа на Петко Лилков... Спомних си за Евтим Арсов и си казвах: „Няма да ви доставя това удоволствие гадни свини!“ Само, че от устата ми не можеше да излезе никакъв звук. Изглежда съм изпаднал в безсъзнание... Някой ми наливаше вода в устата. Когато дойдох на себе си, видях някаква бяла престилка, която ми помогна да стана, взе канчето ми и го изпразни в кофата за пикане, след което ме поведе към тоалетната. Там пих на почивки толкова дълго, че корема ми се изду. Чак сега видях, че в престилката се беше сгушил някакъв русоляв тип, среден на ръст с изцъклени, зли очи. Спомних си за „доктора“, който ме посещаваше в наказателното отделение на пазарджишкия затвор. Бях на щрек, не отговарях на въпросите му и повтарях, че искат да ме убият. Той завъртя разговора около лечението ми, но не получи никакъв смислен отговор и си замина. После доведоха бръснар в килията ми като преди това ми поставиха ръцете в белезници зад гърба... Явно нещо се променяше. Навярно забавянето на агонията ми ги караше да променят тактиката си, или... ме подготвяха за някакво представление, за което трябваше да бъда приведен в човешки вид.

На следващата сутрин отново отказах да приема дажбата хляб и кубчето мармалад, което даваха за закуска. След два-три часа вратата се отвори отново и ми казаха да излизам. Трябваше те да ме извлекат насила от килията. На първият етаж свихме в дясно към крилото на администрацията и спряхме пред кабинет в който Петко Лилков влезе да докладва. Когато ме въведе вътре, видях вуйчо ми Тодор разположен в кресло, а зад бюрото стоеше някогашният зам.-началник по режима при СЦЗ – панагюрца Иван Горинов. Знаех, че е бил преди 9.IX.1944 г. шест месеца в затвора в Пазарджик. Веднага след излизането му, „Партията“ го назначава за главен надзирател в СЦЗ. Там се отличил до такава степен в инквизициите и екзекуциите, че започнал бързо да се изкачва по йерархическата стълба на убийците от ДС. В 1953 г. той беше стигнал до чин капитан. Сега, в 1959 г., вече с чин полковник, бе заел мястото на предшественика си – майор Тодор Михайлов. По това време Горинов беше 38-годишен, висок, строен, почти хубавец с леко подпухнало или затлъстяващо лице. Зад тази почти прилична фасада се криеше жесток убиец.

Когато влизах в кабинета му и вуйчо ми ме видя, трябва да съм имал доста измъчен вид, защото първият му тревожен въпрос беше:

– Как си, Гошо? Академик Узунов ми каза, че са те изписали със значително подобрение...

– И питаш! Не виждаш ли че искат да ме убият. Като толкова други...

– Не си ли внушаваш?

– Те ми го казваха неведнъж. Веднага след присъдата бяха недоволни, че не беше смъртна. До един са сталинисти, те не могат да ми простят, че посегнах на идола им...

– Не е верно – прекъсна ме полковникът – ти си поставен на специален режим, защото не спазваш никакви правилници и защото си заклет антикомунист, който използва всяка възможност, за да очерни нашия строй...

– Това е лъжа, Годоре. Взеха ми всички лекарства още с връщането ми. И ме настаниха в смъртното отделение, вместо в болницата, където ме лишиха дори и от вода за пиене. Ти знаеш, че всичко, което съм правил е било в името на комунистическия идеал. Дори и да съм допускал грешки, те не са ме отклонили на йота от него. И остатъкът от живота ми, колкото и да е той, както и смъртта, която ми готвят, ще бъдат в негово име... Тази ми декларация смути Горинов:

– Тогава защо досието ти е изпълнено с такива характеристики и от години прилагат най-строгия режим? – ме апострофира той – Изпращането ти в режимното отделение не е мое хрумване. Аз те виждам за първи път...

– Казах, защото сталинистите искат да си разчистят сметките с мен, след като не можах да постигнат това по съдебен ред...

– Ти готов ли си на всеослушание да заявиш, че комунизмът е твоя идеал и че ще работиш за него?

– Аз винаги и навсякъде съм го казвал, но това само вбесяваше моите убийци... – Тук в разговора се вмеси Тодор Пенков:

– Ако това е така, отново ще се обърна към съветското посолство, а ако е нужно и лично към другаря Хрушчов. Ще поискам анкета на случая, както го сторих преди процеса в 1953 година.

При тези му думи Горинов побърза да каже:

– Другарю Пенков, това няма да бъде нужно. Ние го изпратихме на лечение и то ще бъде продължено тук, в нашата болница...

– От една седмица са ми взели всички лекарства и са ме захвърлили в една килия, сякаш съм осъден на смърт. Понеже пречат на всякакво лечение и успеха да влошат състоянието ми – сега съм по-зле, отколкото в Пазарджик – аз обявих гладна стачка. До вчера не ми даваха вода...

– Ти клеветиш, нали идва при теб лекар.

– Откъде да знам дали е лекар или е палачът. Това не ми е за пръв път..

Очите на Годор Пенков се насълзиха, но лицето му придоби мрачно и сурово изражение, което не убягна от погледа на Горинов. Този човек, с извинение пред човешкия род, беше вулгарен убиец и жесток и хладнокръвен садист, но и кариерист. Държанието на вуйчо ми, особено споменаването на името хрущово, го респектираше и за да приключи неприятната среща, каза примирително:

– Никой не иска да те ликвидира. Това са болни мисли. Ние ще те лекуваме, да видиш, че нашата власт е хуманна даже с враговете си. Тя иска само да ви върне на обществото, за да бъдете полезни след като си излезете оттук.

– Годоре, както е казал Хамлет, това са „Думи, думи, думи...“ Сега отивам отново при смъртниците и ако получите смъртен акт в който пише, че съм се самоубил или починал от... пневмония като вуйчо Петър, знайте че той е фалшифициран...

– Константинов, не прекалявай! Още днес ще бъдеш в болницата под грижите на нашите лекари. А сега си върви!

Потръпнах при думите му за „грижите“, обаче напуснах кабинета с чувство, че си свърших добре работата. Вуйчата беше информиран за същественото, относно намеренията на иначе усмихващите се и любезни убийци. Не зная как е продължил разговора им с Горинов, но следобед наистина ме изведоха от наказателното и заобикаляйки затвора, ме въведоха в болницата, която беше в съседство с женското отделение.

*

Казаното пред Горинов за отношението ми към комунистическия идеал беше абсолютно вярно. Само че икономисах една „малка подробност“ – не поясних, че съм привърженик на свободния или анархистическия комунизъм, вън от който никакъв друг не е възможен и че всичките ми мисли, слова и дела са продиктувани от това ми дълбоко убеждение, нещо което съм казвал винаги, при всички спорове с копоите и с идейните ми противници...

Това премълчаване беше „военна хитрост“, разчетена на идеологическото невежество и духовна тъпота на жандарма. Прибягнах до нея, защото ми трябваше да спечеля известно време, да разбера от какво се влияе синусоидата на физическото ми и психическо състояние. Дали развивах някаква клаустрофобия или бяха предозирали медикаментозно-химическите съставки

в храната ми? Трябваше да се възстановя, за да продължа войната, но да не премам всяко сражение за което те избираха мястото и времето. Насреща си имах банда от патологични властолюбци и алчни сибарити. В името на властта и охолството и поради страха, че могат да им бъдат отнети, както това стана в Унгария, те не се гнусяха от никоя мерзавщина и подлост. Това бяха садисти-инквизитори, които измъчваха вързани, болни и стари хора. Спомних си всичките им безчовечни, безскрупулни и лишени от каквито и да е норми, престъпления срещу пленниците. „С тях – както казваше един приятел – може да се разговаря и преговаря само по един-единствен начин: Отсичаш главите им, слагаш ги на масата срещу себе си и едва след това можеш да започнеш преговорите.“ Друг допълваше, че ампутирането трябва да се извърши по рецептата на д-р Гилотен... откъм врата.

Това безспорно бяха Нечаевски мисли. В подобни условия и при такъв противник, те стават неизбежни. Алтернативата е да си обръщаме и другата буза, след като са ни ударили по едната. Това пораждаше следният нравствен проблем: възможно ли е да си служим с техните средства дори срещу нравствени чудовища. Мисля, че НЕ. Това би ни отдалечило съвършено от революционния и човешки морал. Защото жестокостта, безскрупулността и садизмът могат да олайнвят всяка идея. Тогава? Тогава, както е казал Буенавентура Дурути: „С диктатурата не спорим! С нея ще се борим.“ Само че борбата срещу нея има смисъл в един-единствен случай, ако създаде условия за съществуване на „обикновените хора“, в защита на които условия те биха се изправяли като стена всеки път и срещу всички, които проявяват ламтеж и посягат към властта и златото...

Спомените ми от този период за събитията и особено за настроенията ми, са доста откъслечни и разпокъсани. Като че ли се беше скъсала нишката на живота ми. Като че ли интересът ми към събитията и развитието в света и у нас се беше свил до незначителни размери, изместен от самонаблюдения, страхове и изобретяване на начини за оцеляване. Това едва ли бяха признаци на нормализиране, както ме уверяваше Петко Чолаков преди няколко месеца в наказателното отделение на Пазарджишкия затвор. Затова, няколко години по-късно, когато мама ме запита какво ми се бе случило, наистина ли бях болен или се преструвах, аз не можех да `и отговоря еднозначно. Навярно ме бяха увредили, било с химикали и медикаменти, които в по-големи дози водят до най-различни патологични – временни или трайни изменения на личността и увреждания на различните системи и органи, било с „филаделфийската система“, вследствие на която се беше развила своего рода клаустрофобия. Но и в най-тежките месеци на психически и соматични ужаси, които изживявах, имаше моменти на просветление, сякаш духът ми се съпротивляваше яростно срещу опитите да бъде разрушен. От друга страна и след лечението, аз не знаех дали, кога и как ще се появят следващите пристъпи (някои от които ме измъчват и до ден-днешен), поради което понякога съвсем съзнателно симулирах или подсилвах в разказите си преживяваните симптоми, за да печеля време за възстановяването си. Заедно с това, бях станал по-предпазлив. Поучен от „седащата визитация“, когато се поддадох на провокациите и на из-

кушението да докажа несъстоятелността и реакционността на марксизма, аз внимавах пред кого, какво говоря. Мислех си, че ако се измъкна от заложените капани, копоите щяха да намерят в мое лице стократно по-опасен и непримирим враг от това, което бях до 26 февруари 1959 г...

*

В болницата ме оставиха на първия етаж, пред врата на която имаше табелка:

„Главен лекар“. Тя се отвори и видях същия тип, който ме беше посетил преди ден-два в наказателното отделение. Когато влязох в кабинета му, освен управителя, там седяха още един по-млад в бяла престилка и д-р Гаджев от отдел „Затвори“, когото бях виждал вече с Троев. Поканиха ме да седна и започнаха да ме разпитват за болестта ми. Вместо това, аз им казах, че нямам никаква болест, но се страхувам, защото подготвят убийството ми. На въпроса им, кои са тези, които искат да ме убият, отговорих:

– И вие тримата...

Размениха погледи, след което Гаджев рече:

– Ако искахме да те убиваме, нямаше да те доведем тук и да те лекуваме..

– Тогава защо ме заключиха при смъртниците и ми взеха всичките лекарства?

– За да не ги изпиеш наведнъж. Ние носим отговорност за живота ти. А ти нали казваш, че си здрав. Защо са ти лекарства?

– И Сократ е бил здрав преди да му поднесат последната чаша...

Последва ново споглеждане между тримата, след което управителят натисна бутона на някакъв звънец и след малко в кабинета влезе нисък, слаб мъж на около 35–40 години, също в бяла престилка с сродяваща черна, намазана и зализана с брилянтин коса. Той имаше страхотни тикове – отваряше устата си, затваряше или подбелваше очите си и потръпваше с рамото си.

– Прудкин, води го горе във втора стая, на трето легло – нареди управителят.

– Слушам, гражданино майор – след което се обърна към мене – ако имаш багаж, вземай го и ме следвай!

Навън нареченият Прудкин ме попита откъде идвам и от какво съм болен?

– От лудницата и нищо ми няма – искаха да ме подлудят с електрошокове. А ти какъв Прудкин си и тоя дето се прави на доктор, какъв майор е и защо се е маскирал в бяла премяна?

Прудкин се засмя на последните ми думи и добави, че е внук на градоначалника на София от времето на Стамболийски. „Ясно, рекох си на ум, и ти не си в ред“ и се заизкачвахме по стълбите. На втория етаж пишеше „Хирургическо отделение“. Отминахме го и на третия спряхме пред стая №2. Вратата беше отворена. Пръв влезе Прудкин и ми посочи средното легло до прозорците. Освен него, в стаята две други заобикаляха моето, а до тях, във втората редица, от двете страни на вратата имаше още две, или в стаята с размери на двойна единичка, бяха общо пет легла. Само таванът беше по-нисък, защото болницата беше строена много по-късно от затвора. Той бил построен в началото на века от италиански майстори, като „подарък“ на българския народ от княгиня Климентина или Мария-Луиза...

– Сега ще ти донеса пижама и халат, а ти можеш да свалиш въшкарниците си, за да ги изпарим. Такъв е реда.

Докато се преобличах, видях двама старци от към дясната стена на стаята. Този до мене беше с вид на „куку“ – розов с червендалесто и лъскаво лице на клоун, голям нос и уши с висулки, за които казваха, че са признак на дълголетие. Другият беше по-млад, може би малко над 70-те, с тремор на дясната ръка и крак и изкривяване на устата. Колега... На въпросите им отговорих същото като на Прудкин и видях, че старците се свиха уплашено. Сигурно се питаха дали съм от буйните? Другите две легла бяха застлани. Болните, които бяха настанени на тях, били на двора. През деня режимът тук бил свободен и по-здравите слизали долу на разходка или се препичали по пейките. След като си навлякох пижамата, която беше „три четвърти“ и вързах учкура на панталоните, сгънах халата в краката си, легнах върху застланото с одеало на райета легло и се вторачих в тавана. С крайчеца на окото видях, че лежащият от дясната ми страна, направи въртеливо движение с ръката си, предназначено за другия в който нещо ми се струваше познато...

Преди вечеря се прибраха и останалите двама. Единият беше набит, широкоплещест циганин, около 30-те, а другият значително по-висок и слаб, по-възрастен, може би 35–40-годишен. Казваше се Крум, а мургавият, който заемаше леглото от лявата ми страна – Али. Това беше единствената болница за всички затворници в страната и в нея политически и криминални не бяха разделени. За пръв път бях необичайно мълчалив, слушах и отговарях лаконично или въобще не си отварях устата, освен да попитам къде е кофата за пикане. Крум ми обясни, че в дъното на коридора има тоалетна, достъпа до която е свободен денонощно...

Излязох и когато се върнах в болничната килия, заварих Прудкин да разнася храната. Вечерята беше макарони с извара. Преди да ги излапам, в стаята влезе дежурният лекар затворник, придружен от фелдшер. Минаваха на следобедна визитация. Докторът беше с обло лице, живи черни очи и още по-черна къдрава коса. Във вида и гласа му имаше нещо симпатично. Спря на първото легло и запита:

– Как си бай Стойчо, имаш ли някакви оплаквания?

– Добре съм, д-р Костов, само ще Ви замоля за сънотворно.

– Орешаков – обърна се той към фелдшера – лай на бай Стойчо един луминал. А ти, бай Георги, какво ще кажеш за свое оправдание?

– Ако можете г-н докторе да ми дадете пургативи, имам проблеми, поради обездвижването си. На 87 години не е лесно да си в затвора.

– Ще оправим тези проблеми г-н Кузманов. Сигурно не е лесно, но едва ли някой от нас ще стигне твоята почтена възраст. А ти млади човече – обърна се докторът към мен – от къде идеш и какво те води при нас?

– Идвам от лудницата и по-точно от VII отделение, а при вас ме доведе Петко Лилков...

– А, тежък случай. Утре на визитацията лекуващия лекар д-р Куюмджиев ще ти предпише лекарствата, които са подходящи.

– Никакви лекарства не искам да ми се предписват. Искам си моите с които ме изписаха от лудницата и които ми ги взеха при обиска в „смъртното“

– Ами утре ще го кажеш това, аз съм рентгенолог и затворник като тебе. Али, ти както виждам си в пълна форма и няма какво да те питам. На мястото на шефовете да съм те изписал отдавна... Круме, как е положението?

– Доктор Костов, аз имам затъмнение, но в момента са ми спрели лекарствата.

– Слез утре в рентгена да те прегледам. Все ще измислим нещо. Лека нощ момчета. Ако има усложнения, изпратете Прудкин да ме извика. Аз съм на ваше разположение.

Този, когото нарекоха бай Стойчо след като дежурните си излязоха, каза:

– Много е човечен и услужлив д-р Костов, истински хуманен лекар...

– Добър, дръжки, иска да изписва мене – рече Алито – ама няма да го огрее... Мълчах и слушах. От разговорите, които продължиха до към 22 часа, разбрах доста неща. Бай Георги Кузманов беше о.з. полковник от Порковата петорка, осъден на смърт „за стари деяния“ (от 1923–1925 г.) и помилван на 20 години. Лежал вече шеста година в болницата. Алито беше крадец-рецидивист, многократно осъждан и лежал по затворите дълги години, въпреки „крехката си възраст“. Крум го понасяше трудно, както и не можеше да прости на Кузманов за участието му в преврата на 9.VI.1923 г., но изглежда беше добряк, защото не му отказваше дребни услуги, когато о.з. полковникът му ги искаше. Бай Стойчо беше по-мълчалив. Само къде на смях, къде на истина казваше на Алито:

– А, бе, Али, ти уж си неграмотен, пък снощи под одеалото те видях да съчиняваш някакъв ферман. Да не ни клепаш бе керата, грях ти на душата...

При сутрешната визитация, в стаята ни влезе по-младият от тройката, която ме разпитваше в кабинета на управителя. Беше придружен от фелдшера Орешаков и още един лекар, чист като изваден от кутийка, приличащ на кавказец – вечно усмихнатият д-р Михайлов. Направи ми впечатление, че едни именуваха цивилния лекар д-р Тодоров, а други – Куюмджиев. На първото легло той попита:

– Как е Мошанов? Добре ли мина нощта?

Повече не слушах, сега се сетих от къде ми беше познато лицето му – Стойчо Мошанов от Белене – един от последните седем концлагеристи, който ме беше посрещнал на Втори обект с тенджерата горещ чай в студената декемврийска нощ на 1953 г. Докато си припомнях, до леглото ми се изправи д-р Тодоров-Куюмджиев и рече:

– Как е, Георги, по-добре ли си тук и успокои ли се?

– Гражданино полковник, искам си лекарствата...

– Аз не съм полковник, а само капитан, но предпочитам да се обръщат към мен с „докторе“. За какви лекарства става дума?

Мислех да му кажа като Георги Стефанов Стефанов: „Ще станеш бе гражданино старши, ще станеш“, но щеше да стане много за днес, затова само казах:

– В психиатрията ми даваха атаракс и микстура нервина, както и хапчета за кръвното налягане.

– Дай да го измерим – и Тодоров седна на леглото ми, превърза маншета около ръката ми и със слушалката си започна да отчита кръвното ми налягане по живачния стълб на апарата, какъвто имаше и тате. Той повтори още два пъти измерването и каза на придружаващия го фелдшер:

– Орешаков запиши 180/100. Ще трябва да се контролира. Като свършим визитацията иди да изискаш лекарствата му от VII. Ще им кажеш, че аз съм наредил да ти ги дадат.

При Али не се задържа, преслуша Крум и му каза след като приключи визитацията, да слезе при рентгена. Така започна вторият етап на лечението ми, което сякаш да се опитам да удължа максимално...

Същия ден, към два часа следобед в стаята ми донесоха храна и плодове, а Прудкин ми каза, че ще имам свиждане и ще бъде добре да оправя леглото и да се приготвя. Не много след това, непознат надзирател въведе мама и тате в стаята, аз скочих и се прегърнахме. Алито се из-

места, те седнаха на леглото му, аз на моето, а джандаринът застана прав, за да наблюдава, слуша и запомни казаното. Тогава аз се развихах, че искат да ме убиват, че съм заграден от убийци и че и тук в стаята има двама от тях. След което в настъпилия смут им разказах, макар и малко объркано за всичко случило се през последните седмици в психиатрията и в наказателното отделение в СЦЗ след връщането ми. Съобщих им, че са ми отнели лекарствата и нарочно са ме изолирали в „смъртна“ килия, като засилвах с някои краски преживяното там. Тогава мама вметна, че според вуйчо ми, спорът с тези мръсници в психиатрията е бил капитална грешка. Направих се, че не помня за какъв спор става дума и им казах, че и в лудницата беше пълно с подлещи от които може всичко да се очаква. Припомних им за електрошоковете и за обещанията на Пенков да иска анкета като повтарях, че искат да ме унищожат, заради Сталин...

Те си тръгнаха доста разтревожени, а аз разтворих съдовете с меса, баници и щрудел, седнах по турски на леглото и се нахвърлих върху лакомствата без много-много да ги дъвча, поглъщайки „кучешки“ залците. Ядох като за последно или като човек, който се страхува, че ще му отнемат храната. В такова положение ме завари застаналият на прага управител на болницата. Като ме видя, той рече иронично:

– Както виждам, си имаш добър апетит, а се оплакваш непрекъснато.

Погледнах го като непознат, след което го поканих да си вземе от понудата „за бог да прости“ и млъкнах скръбно. Не отговарях повече на забележките и въпросите му и продължавах да се тъпча. Понеже управителят не можеше да определи дали мълчанието ми се дължи на препълнената ми уста или на налудните ми пристъпи, той излетя надолу като подгонен от змия, мърморейки нещо по адрес на майка ми... След като се нахраних вече необезпокоявано, раздадох останалото на слисаните ми съкилийници като им казах:

– Яжте и ме поменувайте с добро!

На възраженията им, че това е храната ми за месеци, отговорих, че тя повече няма да ми трябва...

Глава LX

Тук оформяме смъртни актове

След тези „гастроли“ пред персонала на болницата и съкилийниците ми, последваха няколко дни на дълбок, почти непрекъснат сън от лекарствата, които фелдшерът ми донесе. Когато организмът започна да привиква с тях, настъпи известно успокояване. Постепенно започнах

да опознавам съкилийниците си, на визитациите казвах, че съм по-добре и понякога слизах долу в двора, обикновено късно следобед, когато цивилните доктори, хирурга и лаборанта си отиваха по домовете, а ние оставахме само затворници – болни и медицински персонал. Първите по-откровени разговори, които си позволих, бяха с Крум`е. Съден за конспирация, той лежеше вече десета година. Беше земеделец от кюстендилските села. Попита ме аз ли съм съдения за взривяването на статуята на Сталин в София и когато потвърдих, ми каза че е чувал за мене. Бил на Белене с двамата братя Богоеви. Струваше ми се, че е честен човек, но продължавах да съм пестелив в думите, оставяйки го да говори и от време навреме пусках по някоя объркваща лакърдия.

От него научих много за хората в болницата. Каза ми да внимавам особено с управителя д-р Илиев. Твърдяха, че бил майор от МВР и че е завършил със сигурност ветеринарна медицина. И да не е вярно, в него няма нищо хуманно – продължи с характеристиката му Крум. Той е сляп изпълнител на разпоредбите на ДС. Д-р Куюмджиев като че ли е по-човечен, но знае ли се, дали не са си разпределили ролите. В такова заведение, едва ли биха назначили човеци. Виждах, че Крум разсъждава като мене и продължих да го разпитвам за останалите. Каза ми, че Прудкин е сифилистик. Имал „гуми“ в главата и често изпадал в тежки кризи, когато трябвало да го връзват и да му бият успокоителни инжекции.

Фелдшерът Орешаков бил мошеник (мошеничеството беше изписано и по лицето му). Внук на някогашен кмет на София от времето на „Блока“, самият той бил завършил преди девети „Дойче Шуле“. Тук бил със седемгодишна присъда за измама. Навън се представял пред нашенските балами за Херберт фон Тиле – гражданин на ГФР и акционер-съсобственик на „Фолксваген“. Даже си имал и раздавал визитни картички на тези, които се улавяли на въдицата му. Обещавал да ги снабди с леки коли от „собствения му завод“, без да чакат ред. За целта, те трябвало да платят капаро от 5% от стойността, срещу което той им издавал фактура и подписвали договор. По този начин Орешаков – „Фон Тиле“, оскубал доста гъсоци – казваха, че измамите му възлизали на тлъстата сума от 70 хиляди лева (приблизително пет апартамента по тогавашни цени). Накрая го заловили и осъдили на 7 години, макар че максимумът за измама бил 5 години. Той можел да бъде увеличен с 50% при крайно отегчаващи вината обстоятелства...

На въпроса ми за д-р Костов, Крум отговори:

– А, Костич е златен човек. Той ще ти разкаже историята си сам, ако спечелиш доверието му. Ще видиш и още един симпатяга – Д-р Михайлов, на него също може да се разчита, макар че той обслужва хирургията.

Попитах го и за Стойчо Мошанов без да казвам, че се знаем отпреди. И той бил осъден на 12 години „За стари деяния“. Като председател на „Народното събрание“, по времето на безпартийния режим или на сговористите – това Крум не разбрал, но трябва да е било след 1930 година – в парламента имало и комунистически депутати от листата на легалната „Работническа

партия“. Сред тях и секретаря `и Петко Стоев. Мошанов бил обвинен, че го е вербувал-свързал с началника на Обществената Безопасност (по-късно именувана ДС), на когото Стоев докладвал за нелегалните деятели на БКП и тайните решения. Кондиката се разкрила след девети – в архива на тогавашната ДС се пазели доносите на секретаря на партията – заради което го ликвидирали по бързата процедура, без съд и присъда. А бай Стойчо изпратили на лагер. След като премахнали закона за давността, го осъдили за тия му деяния. И той като Кузманов бил изпратен в болницата веднага след присъдата. „Така че косъмът му може и да не е съвсем чист – заключи Крум – или го поддържат с грижи и лекарства, за да могат да получават сведения за някои „другари, които са тъкали на два стана или когато им е нужен кошаревски свидетел, да могат с негова помощ да ликвидират неудобните и непокорните, ако се появят такива...“

От „Херберт фон Тиле“ се пазех. Първоначално бях резервиран и към д-р Михайлов, който очевидно търсеше разговори с нас. С д-р Кирил Костов обаче, постепенно, но сравнително бързо се сближихме и нашето приятелство продължи чак до смъртта му. (Той беше само десет години по-възрастен от мене, но си отиде преди да навърши 60-те.) Имаше „глас меден, загорски“ пееше чудесно народни песни и беше веселяк, въпреки влошеното си здравословно състояние. Бяха го повредили по време на следствието от което получил хипертония и диабет. Едва не бе ослепял. Каза ми, че родителите му са били земеделци, а той станал ремсист и член на БКП, което не можеше да си прости. Очите му се насълзяваха всеки път, когато ми разказваше историята си и макар че от цялото му същество лъхаше доброта, той псуваше бившите си съпартийци с отвращение и закани.

Неговият случай беше следния: В един кафкиански процес го осъдили на пет години, които при обжалването, Върховният съд намалил на три, затова че бил издал документ с невярно съдържание, срещу подкуп. А истината била „малко по-различна“. Бивш шеф на варненската ДС, когото отстранили от поста му, станал жертва на собствените си методи и „другари“. Според д-р Костов, въпросният високопоставен чекист бил арестуван по време на отстраняването на „антипартийните групи“ в СССР и у нас, за изказвания в които взел тяхната страна. Тоест, бил сталинист, но не го съдили като такъв, а за „злоупотреба с властта“ – на шест години. Чрез обжалвания пред по-висшите инстанции, около една година успявал да отложи влизането си в затвора. Затова известна заслуга (или вина?) имал и д-р Костов. Въпросният бивш ДС-началник бил истинска развалина и Костич му издал медицинско свидетелство в което изброил всички болести, които установил при прегледа. И предупредил, че ако бъде поставен на затворнически режим, бившият чекист няма да оцелее повече от седмица. Въпреки това, „другарите“ му го прибрали и на шестия ден разжалваният полковник се преселил в отвъдното. За да си измият ръцете, колегите му арестували д-р Кирил Костов и след 80-дневна „обработка“ с глад, безсъние, побоища и всичко останало, което придружава „разпитите“ в т.нар. следствие, изтръгнали от него „царицата на доказателствата“, както Вишински наричал „самопризнанието“ в своята „правно-наказателна теория“, заимствана от Светата инквизиция на католическата църква. Кос-

тич си „признал“, че е издал въпросното медицинско свидетелство срещу подкуп. Останалото по уреждане на проблема, който им създавала скоропостижната кончина на колегата им, свършил извиканият на помощ професор Марков, завеждащ катедра „Съдебна медицина“ от чиито услуги МВР често се ползвало. (Това бил небезизвестният проф. Марков, който като участник в експертизата над труповете на избитите полски офицери в Катинската гора преди 9-и, потвърдил, че убийствата са извършени от НКВД на Сталин, а след края на войната „доказал“, че убийци на военнопленниците са гестаповците на Хитлер. Изглежда, това е била цената на оцеляването му, а западните демократи се съгласили „да не ровят в миналото“ и да дразнят своя доблестен съюзник.) Та въпросният професор, след аутопсията на тленните останки на варненския полковник, „доказал“, че той е починал, но не от изброените от д-р Костов заболявания, а от някаква друга болест, която не фигурирала в медицинското – ерго, то е един фалшив документ.

По време на процеса, размахвайки медицинското свидетелство, прокурорът се провикнал патетично, сочейки към нашия рентгенолог:

– Виждате ли го, другари съдии, тоя престъпник? Той не само е издал документ с невярно съдържание, но взел срещу него и подкуп. Получил от покойника рокля за жена си и три луканки...

Тук вече Костич не можал да издържи, скочил от подсъдимата скамейка и извикал:

– Моля да се протоколира, граждани съдии – да се прибави и една тенджерка към полученият от мен подкуп – след което се обърнал към прокурора и добавил: Мислех, че безсрамието има граници, но днес Вие ме опровергахте...

Извели го от залата „за обида на съда“ и прочели присъдата в негово отсъствие...

*

С бай Стойчо скоро си припомнихме от къде се знаем. И макар че, както вече казах, имаше симпатии към нас анархистите и абсолютно доверие, той си беше наложил възбрана върху темите на актуалната политика. Изглежда това беше цената, която му бяха поискали да заплати за дългия си престой в болницата. Това обаче, не го възпря да ме предупреди да внимавам с двамата, които ме обграждаха – полк. Кузманов и Алито. Благодарих му. След това, нашите разговори се водеха на теми за миналото. Правеше ми странно впечатление, че големия буржоазен политик казваше, че в навечерието на 9.IX.1944 г. нямал съществени различия с българската работническа партия (БРП) „по въпросите на вътрешната политика“. Това ме дразнеше и веднъж го запитах хапливо: с членската ъи маса или с нейния покоен секретар Стоев. Той ме погледна хитро, усмихна се и продължи да ми обяснява, че разногласията им се дължали на външнополитическата ориентация на БРП. Тя криела опасности за бъдещето на България и това го мотивирало да приеме мисията си в Кайро преди 9 септември. Нейната цел била да уговори

капитулацията на българското правителство пред западните съюзници, за да се попречи на Червената армия да прекоси Дунава. Според него, тази му мисия беше истинската причина за дългогодишното му влачение по лагери и затвори и навярно беше прав, защото за „нашите комунистички“ е било безвъпросно ясно, че, лишени от безкористната помощ на сталиновите „богатири“, те никога нямаше да помиришат властта. Затова, не можеха да простят отчаяния опит на Мошанов да им издърпа черджето изпод краката. Но, когато пристигнал в Турция, му било дадено да разбере, че „идиотите от Багряновото правителство (предпоследния кабинет на бившия режим) са изпуснали и последния влак“. Той отбелязваше с горчивина голямото закъснение на този спасителен за отечеството ход на българската дипломация. (Още в навечерието на войната не бил съгласен с нея, но съзнавал безсилието си – всичко било в ръцете на царя и неговите германофили.) Бай Стойчо споделяше разочарованието си и от Запада. Когато отишъл в Кайро, немалко никаква „равнопоставеност“ между преговарящите страни. Срещу него били седнали лейтенанти от английската и американската армия, които се държали надменно и безцеремонно. Всъщност, немалко и никакви преговори. Те му казали, че офертата за капитулация следвало да бъде отправена към Москва, тъй като „българския въпрос“ бил в ръцете на „съюзниците от Кремъл“. Така Стойчо Мошанов разбрал, че България е, както се изразяваше, „Продадена невеста“ и по-нататък не му се говореше – нито за трите години на следдеветосептемврийската „демократия“, когато имахме и опозиция, нито за дошлата на нейна смяна „народна демократия“, при която живеехме вече дванадесета година... По-приятно му беше да споделя епизоди от времето на „Сговора“ и „Народния блок“. Разказа ми следния анекдот:

Когато за пръв път в българската история, през 1931 г., смяната на правителството се извършила чрез избори, а не с преврат или под външен натиск, в Чирпан, след като гласовете били преброени (Мошанов бил тамошен кандидат за народен представител), на общата софра, в духа на истинските джентълменски традиции, победители и победени седнали заедно. Сред тях бил и кандидатът на БРП. По едно време, в разгара на банкетата, когато му хапнали и пийнали порядъчно, „комунистът“ се уригнал и му казал:

– Ей, бай Стойчо, това буржоазията била хубаво нящо, бе...

По-късно, когато си излязох от затвора го посетих и мисля че се зарадва да се видим. Нямаше никакъв тремор, беше загладил косъма си и имаше истински солиден вид на буржоазен политик и бивш председател на някогашното „Народно събрание“. Разбрах, че БАН е откупила спомените му за 600 лева. Не съм ги чел, защото ми казаха, че са му ги връщали три пъти, за да ги преправя „в духа на марксленинската историография“ и не зная какво съдържат. От него сигурно можеха да се научат много неща за политическата, а може би и за полицейската история на България, но на тази възможност сложи край една свръхрадостна новина за стария човек, която едва не завърши летално. На 3 септември 1959 г. в нашата болнична стая №2, му съобщиха съвсем изненадващо, че „по случай 15-годишнината от установяването на народната власт, Народното събрание го помилва с остатъка от присъдата“, която той току що бе разполо-

вил. Новината го разтърси, треморът на ръцете му стана неудържим, почти изгуби говора си, кръвното скочи и сърцето беше готово да му изневери. Заедно с д-р Кулумджиев дойде целият екип и с помощта на инжекции го успокоиха и приведоха в що годе нормален вид. Тогава в стаята влязоха дъщерите му и зет му – виден столичен адвокат. Помогнаха му да се облече и обуе обувката, които не беше обувал от години и крепейки го от двете страни го поведоха по стълбите надолу към... „свободата“. Преди това ми беше дал адреса си – булевард „Христо Ботев“ №18 – и си бяхме обещали да се видим, ако не изнесат някой от нас или и двама ни с краката напред. Преди да стане това, аз изпратих тате на адреса, за да получи новини.

*

Лечението с атаракс и микстура нервина продължаваше. Привикването към лекарствата, компенсирах с увеличаване на дозите. Кръвното се нормализира и сънят – пооправи. Спях даже и през следобедните часове, както беше преди нервнопсихическото ми разстройство – спях както младенец и с тъпан да биеха над главата ми не можеха да ме събудят. Толкова ми се искаше да си възвърна онова блажено състояние без да посягам към медикаментите, но това не ми се удаде до ден днешен. Като че ли уврежданията бяха по-трайни...

Междувременно съставът на болните се променяше постоянно. След освобождаването на Мошанов, неговото легло бе заето от о.з. полковник Георги Кузманов, който се надяваше, че ще го последва след като бай Стойчо беше „повлякъл крак“ в буквалния смисъл на думата. В един септемврийски ден, около годишнината на въстанието от 1923 г. в чието потушаване нашият съкилийник беше взел най-активно участие, ме обхвана някакво дяволско настроение. Започнах рецитация на най-експресивните откъси от Гео-Милевата поема „Септември“. Строфите бяха насочени по-скоро към днешните убийци:

„Едничка остава – стои и пребъдва

през вековете – Касандра-пророчица:

тя вещае възмездие и всичко се събдва...

.....

Всяка смърт е за вас развлечение,

Всеки вопъл – шега.

Смърт, убийства и кръв!

Докога, докога?

.....

Кръз дима на пожарите
се издига и бие в ушите ти
вика на убитите,
рева на мъченици безброй
върху клади горящи дърва:
– Кой? Излъга нашата вяра? –

Отговаряй!

Ти мълчиш?

Не знаеш?

– Ний знаем!

Ето виж: с един скок

ний скачаме право в небето:

ДОЛУ БОГ!

– хвърляме бомба в сърцето ти,

превземаме с шурм небето:

ДОЛУ БОГ!

И от твоя престол

те запращаме мъртъв надолу

вдън вселенските бездни,

беззвездни, железни –

ДОЛУ БОГ!

В никакъв случай не исках да стоварвам тия железни стихове върху добилата глупаво изражение физиономия на стария и грохнал убиец, но той ги взе върху себе си и докато декламирах, ме гледаше със зачервени от сълзи очи, главата и ръцете му се тресяха и по едно време започна да вика лекари и фелдшери за помощ. Излязох навън до тоалетната, за да изпуша една цигара и след няколко минути там ме намери Крум. Възбуден той ми разказа, че полковникът го молил да ми въздейства:

– Кажи му, моля ти се, да спре! Няма да мога да понеса още веднъж тази инквизиция. Ще умра. Пред очите ми възкръснаха всички забравени нощи и дни на ужасите, които не искам да си спомням. Нека не го прави. Кажи му, че аз платих своята част от сметката. Виж ме как се гърча целия...

Не знаех искрен ли е или беше поредният театрален гастрол на подлеца от „прославената и непобедима българска армия на НЦВ-во“, но повече не повторих. Беше под достойнството ми да вадя дори словесен меч срещу това старче, чието място беше у дома му край печката, под грижите на осиновената му дъщеря, която когато идваше на свиждане предизвикваше ред злословия. Дватама се държаха за ръце и се целуваха по начин, който не приличаше на бащинска любов. А разликата им беше някъде към 40 години, което придаваше на сценките перверзен и гротескен привкус...

Колкото и да го понасяхме трудно, животът в болничната стая си имаше своите събития и разнообразие. Веднъж „неграмотният“ Али ме замоли да му адресирам един плик до началника на затвора и ми подаде изписан лист, за да го поставя и запечатам за изпращане. Докато пишех, него го извикаха за изписване от болницата и той се засуети, забравяйки за молбата си. Отиде да получи дрехите си и понеже бай Стойчо ме беше предупредил, прошарих с поглед написаното. Беше донос срещу мен и Крум. Пишеше, че сме врагове на народната власт и непрекъснато говорим срещу нея. Поколебах се за момент, после прибрах доноса му, поставих в плика един празен лист и го запечатах като го поставих на нощното му шкафче. Когато след минути Алито дойде да се сбогува, беше пременен като кръщелник. Ръкува се с всички и ни пожела по-скорошно оздравяване. Аз му казах да не забрави плика с писмото. Той ме изгледа като марсианец, после го сгъна в джоба на светещата от чистота риза, стисна още веднъж ръката ми и си излезе...

Обикновено леглата в болницата не оставаха свободни. Те бяха малко за всички затворници в страната и за тях имаше опашка. Още в същия ден, в който изписаха килийния доносник и смениха чаршафите, неговото място беше заето от Костадин Гоцев Динев от с. Мулетарово в Пиринска Македония. Коце беше земеделец и както можах да се убедя в следствие от тези, които не се поддаваха на обещания и заплахи, нито се предаваха. Бяха го осъдили за шпионаж, а всъщност, затова, че дал подслон на завърнал се от Гърция нелегален. Той идваше от пазарджишкия затвор. Не се бяхме срещали там, но ме знаеше по име – нали с наказаните затворническата администрация плашеше останалите затворници. Имаше затъмнение на белите дробове. Спрели го от работа в пазарджишкия каучуков завод и изпратили тук на лечение. От него научих, че уединените на третия етаж социалдемократи, Кирил Станчев и Кольо Таркаланов са били освободени на същата дата на която си излезе Стойчо Мошанов. Тази „помиловъчна амнистия“ беше обща за редица политически дейци от миналото и навярно беше предназначена за външна консумация. Спомних си, че радио „Свободна Европа“ беше съобщило за смъртта на Кирил Станчев и за да го опровергаят, след като той беше отказал да стори това вместо джанда-

рите, освобождаваха „мъртвеца“. Социалдемократите навярно бяха освободени, поради флирта на Хрущов със Социнтерна. Коце донесе и новината, че пазарджишкият затвор се закрива като политически и „питомците“ му се отправят към старозагорския, плевенския и най-вече за Белене. От там пък освобождаваха лагеристите, събрани превантивно около Унгарската революция. Тоест, пак се повтаряше историята от преди пет години, когато след смъртта на Сталин превърнаха лагера в затвор. Имах почти пълно доверие на Коце, но веднъж разиграх и пред него един от своите „налудни етюди“. Както си стояхме на една от пейките на двора, увити в раираните си „халати“, вратата се отвори и милиционера докара двамина колеги, облечени също в раиранни „костюми“. Попитах го:

– Коце, какви са тия попове?

– Кои попове, бе, Гоце?

– Не ги ли виждаш тия, които току що влязоха...

Коце ме изгледа, но не каза нищо. Чак две години по-късно, когато се намерихме на Втория обект на острова, той ми разказа в какво положение съм бил изпаднал в болницата на СЦЗ. Не опровергах случката с „поповете“. Само му казах, че нищо не си спомням.

В един от последните дни, преди новата 1960 година, д-р Костич ми каза, че цивилният лаборант напуснал работата си и управителят на болницата търсел временен заместник – затворник. Бях му разказвал, че съм бил пред завършване на курса по клинична лаборатория, когато са ме арестували. Попита ме ще мога ли да се справя с тази работа. На свой ред, аз исках да узная тази оферта от д-р Илиев ли идва. Би ме учудило, защото чувствах инстинктивно ненавистта на ветеринарния майор. Костич не се опита да опровергае „шестото ми чувство“ и сподели личния си опит с него – понеже помагаше на болните затворници, правейки и невъзможното, го бяха карцирали „за престараване в съживяването на болните гадове“. Самият Илиев му казал:

– А бе, д-р Костов, ти не разбра ли, че в тая болница задачата ни, не е да ги лекуваме. Тука ние оформяме смъртните им актове.

Така че добрият приятел ме предупреди още веднъж с кого ще си имам работа и какви са рисковете на професията... Отговорих му че от „професионалните рискове“ не се смущавам, но ме възпира навличането на бялата престилка, което ми мирише на пореден опит да бъде компрометиран пред колегите, които ще изтълкуват оставането ми на работа в болницата на СЦЗ като привилегия. И като израз на доверие от страна на чекистите към мен, след като тук идваха затворници от цялата страна и можех да им служа за връзка и „поща“.

Костов ми каза, че така ще удължа престоя си в болницата, за да укрепна окончателно. И добави, че ще имаме по-голяма възможност да помагаме на болните колеги. Казах си майната

им на тези, които ще помислят, че са ме пречупили и започнах пробно, след предложението на Куюмджиев. Както разбрах, в началото са сравнявали моите резултати с тези на лаборант, идващ от МВР-болница. И след като получили положителен отговор ме оставиха в примитивната лаборатория, в която се правеха по-елементарни изследвания като за... гадове. Понякога изпращаха и някой от персонала на затвора. Спомням си как Петко Лилов избяга, когато ме видя в бялата престилка. Убиецът съдеше по себе си... Идваха и приходящи болни от работещите в предприятията и обектите на СЦЗ. Пробите се вземаха като навсякъде – сутрин на гладно. Така аз приключвах обикновено до към два часа, след което се качвах в стаята си или излизях на двора.

Един ден ме извикаха в адвокатската стая, където ме очакваше една истинска хубавица, току що надхвърлила 30-те. Представи се – Вера Ралчева – адвокат. Каза ми, че е наета от нашите, за да имат с мене по-редовна връзка (свижданията ставаха веднъж на три месеца). И за постъпки пред президиума на Н.С. за предсрочното ми освобождаване от затвора, поради заболяването ми. Допълни още, че е панагюрка и била приятелка с Горинов. По повод последното `и казах:

– Само приятелите Ви да имах...

Тя ме погледна, но моето лице беше безизразно – по него не пробягваше усмивка, нито се четеше укор. Професията `и беше като на проститутките, които общо взето не избират клиентите, нито сводниците си. Понеже започнаха да я пускат и в болницата, когато идваше, персоналът, особено затворническата му част, се събираше на тумби, за да я видят и правеха всякакви дебелашки подмятания... Верен на избраната линия на поведение, не прекрочвах в забранени зони на разговорите и понякога и пред нея изразявах налудни мисли с непроницаемо лице. Не исках никакви забранени услуги и предаване на съобщения, чрез нея до родителите си, въпреки уверенията им, че мога да разчитам на нейната дискретност.

Веднъж, когато работех, вратата на лабораторията се отвори и в нея влезе сгънат на две, като буквата „Г“, легионерът и мой приятел от „Зад завесата“ в Пазарджик – Стефан Вълков от Асеновградската конспирация.. Скочих и го прегърнах като му помогнах да седне на стола за пациенти. Остана учуден като ме видя в бялата престилка и ми зададе въпросът на Илф и Петров:

– И ти ли, брате, се продаде на отговорните другари?

Стана ми смешно и неловко. Казах му, че отговорът ще получи като излезем навън и на свой ред го запитах какво го води в тая така наречена болница? Стефан ми обясни вкратце одисеята си. От пазарджишкото наказателно отделение го изпратили в плевенското, което по нищо не му отстъпвало – нито по режим, нито по персонал и началства. След една словесна схватка с надзирател по време или по-точно след като отминал страхът, който трясъл администрацията от

Унгарските събития (през ноември 1956 г.) го извикали в дежурната стая на надзирателите. Когато влязъл вътре, веднага се набило в очите му многобройното присъствие на най-жестоките побойници от шпицкомандата на Бакърджиев-Ванков (началства на затвора и режима в Плевен) и разбрал, че го очаква зверски бой. Стефан беше силен и неподатлив на заплахите. Той скочил на леглото на дежурния, където заел отбранителна поза с решимост да не се остави като говедо пред салханата. Даже успял да отвърне на някои от ударите, но численото „превъзходство“ си казало думата. Нахвърлилият се върху него 120-килограмов „Мунчо“, чийто прякор беше обида за Вазовия герой, успял да го събори на пода и тогава започнала вакханалията на озверелите униформени садисти над жертвата им. Ритали, удряли и скачали с ботушите си върху него до изнемога. Когато го завлекли и захвърлили в карцера, след като дошъл на себе си, Стефан усетил адски болки в кръста при всяко движение. От тогава изминали почти три години и наред с несекващите болки, той се изкривявал все повече и не можел да се изправи, а ходел сгънат като някои баби и дядовци, каквито сме срещали в детските си години. При наскоро правеният му рентгенов преглед в плевенската окръжна болница, установили спуквания на прешлените от надзирателските чизми и появата на дискова херния. След като разбрали, че въпреки всичко, няма да могат да го „приобщят“ и поради оплакванията на близките му до прокурори и министри, решили да го лекуват. Изпратили го в София за операция – единствения възможен начин да го изправят и заеме отново човешка стойка. Настанили го в хирургията на втория етаж.

Стефан беше един от малцината на които можеше да се има пълно доверие и навярно то се бе превърнало в трайна основа на нашето доживотно приятелство, независимо от това, че върху планетата на идеите ние заемахме позиции върху срещуположните `и` полюси. С него почти никога не спорехме, обменяхме новини и всеки по своему тълкуваше текущите събития, при което всеки се отнасяше с респект към личността на другия и не си позволяваше евтини закачки и подмятания.

Оперираха го във военната болница, поради сложността на операцията и го върнаха на третия ден след нея в СЦЗ. Навярно от страх да не... избяга. През следващите седмици, той се възстановяваше бързо. Имаше здрав организъм и воля и когато се разхождахме в болничния двор, с радост наблюдавах изправената му и укрепваща стойка. Нито веднъж до тогава и по-късно, колчем се срещаме, не помислих, че разбиранията ни могат да ни превърнат в смъртни врагове. Навярно и той като мене е считал, че идеите на другия са неосъществими, че неговият час повече няма да удари и най-после, дори да се случи това, то ще е много по-късно, след събарянето на диктатурата, която той наричаше комунистическа, а аз я считах за несъществено различаваща се от хитлеристката на която той и приятелите му бяха поклонници до неотдавна.

Когато военните хирурзи, които го бяха оперирали и идваха по веднъж седмично като консултанти, прецениха, че оздравителния процес е напреднал достатъчно, те дадоха съгласието си да бъде изписан. Върнали го в наказателното отделение на плевенския затвор от където

по-късно са го изпратили на Белене. Там, на Втори обект се намерихме отново на следната година.

Междувременно, на следващото свиждане в големия маймунарник на СЦЗ, нашите доведоха и брат ми Огнян. Понеже парезата ми още не беше отзвучала и при по-силни вълнения се активираше, когато го видях, долната ми челюст се изкриви надясно и аз говорех с известно затруднение. Брат ми беше завършил своето инженерство и му предстоеше да замине по разпределение в Силистра. Когато ме видя така разкривен, очите му се наляха със сълзи, а аз само му казах:

– Защо не се смееш сега, бе – напомняйки за иронията и насмешката му при миналото ни свиждане в Пазарджик, когато го изгоних от тамошния маймунарник. Мама каза примирително:

– Хайде остави го, той не знае много неща.

– Длъжен е да ги знае, щом живее в тая страна.

– Брат ми – рече Огнян – и ти си длъжен да знаеш, че когато блъскаш стената с глава, голяма вероятност има да си счупиш главата...

– Стената е във вашите глави...

Мама се намеси отново, за да промени разговора. Още повече, че към нас се приближи разхождащия се между двойната решетка надзирател, а и надвикването ни заглушаваше – поне двадесет затворници имаха свиждане. Когато джандаринът ни отмина, успях да кажа, че нямам особено доверие на „приятелката на Горинов“ и попитах няма ли да е по-добре от време на време да идва Венко Кирчев – приятел на вуйчо Любен, който също имаше тук доста клиенти. После поисках да действат за изпращането ми на Белене като мине зимата и им съобщих, че от Пазарджик са вдигнали политическите затворници. Когато повтарях паролата за налъмите, десетте минути вече бяха изтекли и звънеца оповести края на свиждането. Успях само да ги успокоя, че съм значително по-добре, но още не съм се възстановил напълно, така че да имат предвид това, когато джандарите им казват, че съм в отлично състояние, както и моите попросилени опровержения на „анамнезите“ им. Тази „игра“ ще продължи още известно време, но предварително не зная докога...

В края на зимата имах посещение от д-р Гаджев, който каза, че искал да се информира за състоянието ми. Изпревари ме д-р Тодоров. Той отговори вместо мен, че трудовата терапия ми се отразява много добре и че е желателно тя да бъде продължена и след напускането на болницата.

Спокойствието ми бе нарушено само от младия земсисст Димитър Малинов Масларски, който беше не лош поет, осъден на две години за стиховете си. По сведения от тези, които го познаваха, той се държал изключително дръзко, но въпреки това или поради това, мнозина счехтали, че е провокатор. Предупредиха ме да внимавам с него и изглежда имаха право, защото много скоро, след като бях изпратен на Втори обект, разбрах, че преди да бъде освободен, Масларски казал на Илия Кехайов, че съм искал да ми намери пистолет, а аз съм щял да направя всичко възможно, за да бъде изпратен повторно в психиатрията. Там оръжието можело да ми се предаде много по-лесно. И добавил, че съм имал план, след като избягам на Запад да организирам взривяването на сградата на ООН в Женева. По време на сесия на Общото събрание на което присъстват всички държавни глави на страните членки. Това вече беше същото с такива дебелки като въжета конци, че и слепците биха ги напипали. Явно, копоите не се бяха отказали от смъртоносните си провокации. Но, от друга страна пък, те можеха да бъдат използвани в подкрепа на една диагноза за тежко психическо заболяване. Както се знае още от времето на Азеф, всяка провокация е... двуостра.

В началото на април 1960 година, при ново посещение, д-р Гаджев ме запита в присъствието на Илиев и Коюмджиев, дали се чувствам напълно оздравял. Отговорих им, че аз никога не съм бил болен. Тримата, които очакваха всичко друго, само не и такъв отговор, се спогледаха и Гаджев каза:

– Тогава защо беше изпращан в психиатрията и защо си тук толкова месеци?

– Аз никога не съм искал да бъда пращан в лудницата, а тук нали се нуждаеха от лаборант...

– Повече не се нуждаем от помощта, която ни оказа като среден медицински кадър... – вметна ветеринарният управител.

– Защо? Недоволни ли сте от работата ми?

– Не, но е назначен титуляр и щом си здрав – каза Куюмджиев – ще те изпратим да работиш на Белене, да позакрепнеш физически.

– Чудесно, аз напоследък все сънувам острова на Блажените.

Така се разделих с тройката чекисти в бели престилки, оставяйки ги, както предполагав в недоумение относно истинския ми „психически статус“. Навярно бих могъл да науча повече от рапортите и доносите им до „йерархията“, но както казах, достъпа до тях продължава да ми бъде отказван...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

изработват

VI.

„Характеристика“ на затворника ГКГК

На 26 години от гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, изтърпява присъда от 20 години лишаване от свобода по чл. 71 от НК заедно с други лица са образували и ръководили нелегална организация. Помиловка нема.

През настоящата 1959 г. има крайно лошо поведение, често пъти е нарушавал правилника за вътрешния ред на затвора за което е наказван и уединявай, фанатизиран анархист. Отказва да участва в политико-просветната работа и води разложителна работа сред затворническите среди да не участват в същата. Открито е заявявал че на него не му е необходимо комунистическо възпитание. Има вражеско отношение към мероприятията на народната власт. По наложеното му наказание реагира и не признава вината си. Влиза в пререкание с надзорния персонал. Същия сега е на лечение в София.

2.XII.1959 г., гр. Пазарджик

Началник (Ташо Карамитев) Зам.-началник (Никола Аврамов)

Майор капитан

(NB Ленивост ли е обхванала затворническата администрация, та не си прави труд да актуализира данните, или те са от естество, което прави неудобно включването им в поредната характеристика за 1959 г.? През нея година моята мисъл се въртеше в един стесняващ се патологичен кръг, поради който бях изваден от строя, а може би и от... живота, ако считаме, заедно с Блез Паскал, че: „ЧОВЕКЪТ Е МИСЛЕЩА ТРЪСТИКА“.

*

(ЛИПСВА ЦЯЛАТА ДОКУМЕНТАЦИЯ ОТ ЛУДНИЦАТА

И БОЛНИЦАТА ПРИ СЦЗ!!!)

*

На 17.III.1960 г. онбашията в Панагюрище е приел донос от агент „Новак“ в „Явочна Квартира“ (Я/К) „Хижата“ от 19.30 часа до 20.30 часа за разговора му с тате за мене (ГКГ):

„На 28.II.1960 г. в 18 часа по покана на източника (т.е. доносника) в дома му е дошъл д-р Константин Георгиев и от водения разговор д-р Георгиев е казал: „Преди известно време ходих при сина в затвора – София. Срецнах се и с директора и говорих във връзка с поведението на сина ми и дали ще очаква някое помилване. Обаче същият ми каза, че държанието му не е

било добро. Синът ми не е посещавал събранията и кръжоците в затвора. Срегнах се и със сина и му говорих, че трябва да поправи поведението си, но той ми отговори, че ако говоря повече за това ще прекрати срещата ни. Аз не мога да си обясня само едно – защо сина ми не може да се приспособи, за да може да си излезе по-скоро от затвора, а след това нека си държи за идеята. Нима на мен ми е добре? Но е дошло време да се примиряваме, за да не сме трън в очите на комунистите. Аз не мога да разбера волята на сина ми, който изтряя три години в карцер сам без да има с кого да проговори, вследствие на което е изгубил част от зрението си. Както знаеш, вече си дойдоха от затвора трима, но за сина ми не разчитам да бъде освободен. Дано бог е милостив да му дава здраве и кураж да изтърпи присъдата.

Въобщо не мога да разчитам и на това при един обрат да го видя жив, защото всичките сме в черните списъци. Всичко това аз го преживявам с мъжкото си достойнство, но жената не може и това ѝ причинява големи мъки, поради което си разклати здравето...

Ще знаеш, че тези обиколки на Айзенхауер и Хрушчов не са от някакво си желание за мир. При тези обиколки се чертаят планове за действие и оказване помощ във въоръжаването. Ако сме живи и здрави, ще бъдем свидетели на тези събития.

След това д-р Георгиев напусна дома на източника към 19.30 часа като заяви, че в най-скоро време ще направи посещение на източника със съпругата си като уведоми източника предварително, за да покани и Ралчо Павлов заедно със съпругата му.....

Гр. Панагюрище

„НОВАК“

17.III.1960 г.

ЗАДАЧА: Да поддържа връзки с д-р Георгиев като се възползва от желанието му да му иде на гости и го покани. В разговора да му съчувства и да го съветва да действа чрез някои познати, ако има, за освобождаването на сина му. Да му намекне, че доколкото е разбрал, **ИВАН ГОРИНОВ Е НА ОТГОВОРНА РАБОТА В Софийския затвор и не е зле да опита и ЧРЕЗ НЕГО**, макар че комунистите са навсякъде едни и същи и вероятността да му помогне не е голяма. С това се цели да провери агента – ако обекта му довери, че действа в тази насока, **ЗА КОЕТО ИМАМЕ ДАННИ...**

Отпечатано в 3 екз. Началник участък МВР

Подполковник /подпис/

(NB Онбашията е на път да стане бимбашия, ако не му мине котка път, в случай, че колежата му Горинов научи, че е превърнат в... „Обект“ на проучване.)

*

На 16.VI.1960 г. капитан Атанас Вълков Стефанов от Панагюрище приема донос на агент „Стоянов“ („на закрито“), относно изказвания на вражески настроения Д-р Георгиев:

„Източника донася, че на 8.VI.1960 г. е ходил на преглед при д-р Георгиев и между другото, той ми разказа за неговия син, който е осъден на лишаване от свобода 20 години затова, че е хвърлил бомба върху паметника на др. Сталин в израз на недоволство. Той бил осъден на смърт, но родителите му с голямо тичане и молби успели да отменят смъртната му присъда. След като отишъл в затвора, той показал лошо държание, което д-р Георгиев определя като твърдост и упоритост от негова страна. Поради тези причини не му била дадена никаква по-миловка до сега. Когато ходил на свиждане, той му говорил да си поправи поведението тъй като има много да лежи, но синът му заявил, че ако го занимава с този въпрос, ще се откаже да прави свиждане с него. Д-р Георгиев завърши с това, че той бил много твърд и не би се съгласил с нищо. Той ме покани за преглед още един път и да си поговорим повече. На поставения му от мене въпрос какво мисли за международното положение, той каза, че не вижда никакви изгледи да се оправи. Друго особено не говорихме....

Поставена задача: Да се възползва от поканата на д-р Георгиев и отиде пак при него на преглед, за да провери какво е състоянието на сърцето му. В процеса на разговорите им, агента да се изкаже, че се е напарил и се пазил много да се занимава с политика и новини черпел само от пресата и радио София, тъй като радиото му било запечатано, обаче както му се вижда няма скоро да се оправи, тъй като Русия като че ли почна да диктува положението по международните въпроси и както виждаш – дават ноти след ноти. С това се цели да се предизвика обектът да се изкаже по-обширно по тези въпроси и се установи неговото отношение към тях...“

На 23.VI.1960 г. мръсникът Финджеков – н-к МВР – Панагюрище поставя следната Резолюция върху доноса на агент „Стоянов“ от 16.VI.1960 г.:

„По отношение на д-р Георгиев може да се даде такава линия на поведение на агента: – Че той е от скоро в Панагюрище, не е живял много тук и не познава много хората, та той – Георгиев, в когото не се съмнява че е „наш човек“, може да му каже на кои хора може да се доверява, когато говори по политически въпроси.“

Подпис: Финджеков

Глава LXI

СЛЕД ШЕСТ ГОДИНИ ОТНОВО В БЕЛЕНЕ ЗА ШЕСТ МЕСЕЦА

През един следобед към края на април ме извикаха, за да си получа дрехите и издам пижамата. След това ми дадоха суха храна за три дни и ме отведоха в склада. Там ми връчиха срещу подпис едно одеало, ямболлията, полушубата от дебел шаяк и някои други вещи. При закриването на пазарджишкия затвор от администрацията бяха съобщили на нашите да ги приберат, а те ги предали на склад в СЦЗ. Макар че не вярвах на приказките Гаджеви, че ще ме изпратят на работа на открито, количеството храна – за три дни – говореше за по-дълго пътуване. Вече бях почти сигурен, че ще отида в Белене, където от есента на 1959 г. на части бяха започнали да прехвърлят всички годни за тежкофизически труд, политически затворници.

Заедно с няколко криминални затворнички и затворници ни натовариха на една камионетка с багажа и придружаващите ни милиционери. В софийското етапно ни оставиха да пренощуваме. Охраната се бързикаше с жените, които не им останаха длъжни. Разменените любезности чак ме изчервиха, макар да не бях от най-срамежливите. Сутринта ме изведоха на двора с багажа и още неколцина от вчерашните ми спътници. От етапното до сутрешния влак за Варна и по пътя, ни конвоираха половин дузина тежко въоръжени милиционери. Там ни разделиха в двете последни купета на вагона.

Аз бях в последното купе сам, с двама от конвоя. Другите останаха при съседите, където беше доста по-шумно и весело. Единият от охраняващите излезе в коридора на вагона, за да спира качващите се във влака и да ги насочва към другите вагони. Милиционерът, който остана с мене, ми посочи местото до прозореца, а той седна по диагонал до вратата. Не разменяхме нито дума. Само от време на време той поглеждаше към мене и види се, се успокои, когато задряхмах. Някъде след Мездра поисках да отида до тоалета, но той отговори да стискам още час-два и тогава.

Когато влакът спря на Плевенската гара ми казаха да взема денка с „покъщнината“ и ме свалиха на перона. Изчакаха да се качат пътниците и се разотидат изпращачите и неколцината посрещачи, след което ме поведоха към изхода, после свихме в ляво и се озовах пред познатата сграда – плевенското етапно. Вътре в двора спряхме и единият от двамата милиционери се изкачи по стълбите. Не след дълго се появи отново, придружен от някакъв старшина, който държеше в ръка лист – навярно придружителното ми писмо. Поогледа ме, после попита как се казвам, кога и къде съм роден и защо съм осъден. Осигурен от отговорите ми, че данните съвпадат, той ми каза да слизам по познатите стълби в подземния етаж на етапното. Въведоха ме в един от каушите, където имаше нар върху който се бяха разположили четирима колеги. Старши джандаринът, изглежда нелишен от чувство за хумор, рече:

– Това е единственото свободно легло в хотела. Разполагай се като у вас, до второ нареждане.

След като излезе и заключиха вратата, единият от „съквартирантите“ ме попита какъв съм и защо съм тук. Отговорих, че идвам от лудницата и четиримата се поотдръпнаха, оставяйки по-голямо разстояние помежду ни, след което продължиха прекъснатия разговор. Единият от тях идвал от кариерата-лагер край Ловеч. Изпращали го „по делегация“ за някакъв процес в София. Говореше за очаквания го съд като за някакво радостно събитие. Когато другите го запитаха за какво ще го съдят, той отговори, че не знае. Това дело го „издействал“ адвокат-приятел и единствената му надежда за спасение била една... осъдителна присъда. Беше 40–45-годишен мъж с побеляваща, късо остригана коса. Каза, че е софиянец, също адвокат, изпратен на кариерата, поради донос на колега (с когото работили в една кантора), който завиждал на клиентелата му. Разказваше само за себе си, сякаш се страхуваше да отвори дума за другите с които се беше разделил вчера. След това се разрида и започна изповедта си за преживените кошмари в лагера:

– Там ще ни е гроба – и в доказателство свали ризата си. Гърба му беше син като мастило. Каза, че е от побоищата с тояги. Биели и милиционерите, и подбрани за тая „работа“ биячи сред лагеристите. Биели със и без причина. За неизпълнение на нормите, но и за една дума. Убивали набелязаните, но понякога и случайно – не могло да се разберат „критериите“. Нормите били убийствени – по 12 кубика камъни. Показа ръцете и краката си – приличаха на копита. Но, най-изразителни бяха очите му – изпълнени със смирен ужас. Всеки протест означавал сигурна смърт. Страхът превръщал хората в доносници. Използвали показанията, изтръгнати със зверски побоища, по обвинения за подготовка за бягство или „заговор“ срещу администрацията и охраната, която била въоръжена до зъби и стояла на разстояние с насочени шмайзери към работещите. Понякога един поглед към тях бил достатъчен, за да извикат „любопитния“ и той да изчезне. Убитите експедирали за погребение на остров Белене, а смъртните актове с фалшиви диагнози, оформяли лекари-лагеристи... И всичко това ставаше през пролетта на 1960 г. в разгара на хрущовата „либерализация“, под безучастните погледи на пътниците от минаващия недалече влак и с участието на приветстващите „размразяването след смъртта на Сталин“, представители на „великите демокрации, които осъждаха нарушението на човешките права“, но не можеха да не признаят заслугите на своя съюзник в разгрома на нацисткото варварство. „О, времена, о, нрави!“; както цитираше древните римляни нашият Ботев, който едва ли си е представял, заедно с Дякона и другите поборници срещу деспотската система на султаните, какво ни очаква в „свободна и независима България“, за която те разпиляха костите си по нашата „свещена земя“...

На другата утрин, придружен от двама плевенски джандари, ме качиха на влака за Русе. В купето за арестанти, в което влязохме с тях, дойде един смачкан и невзрачен лейтенант със сини пагони и петлици от „вътрешни войски“ – тези, които бяха част от преторианската гвардия на диктатурата и нейния позор. Изглежда се познаваха, защото започнаха свойски разговор. Разбра се, че и той ще пътува за Белене. Унесен в тракането на колелата, се направих на заспал.

Видях, че лейтенантът ме посочи с въпросителен жест на който единият от конвоиращите му отговори също със жест, че съм чукнат в главата. Успокоен от това, лейтенантът поведе най-неочаквания от мен разговор с двамата милиционери.

– А бе, остави се, холан, тия нашите съвсем се самозабравиха...

– Защо? – попита единият от конвоя.

– Ами снощи давахме охрана. Чак до 5 часа тая сутрин. Сабахлем ги откарахме по къщите им кьор-кютук пияни.

– Кои, бе?

– Кои, плевенските големци. Бяха в една от вилите. То не беше пиене, не беше ядене. Докарали и курвите от танцовия ансамбъл, от театъра и разни други, дето не съм ги виждал. И всичко си имат – отпред, отзад – от където и да ги погледнеш. Та им сядаха по коленете, па се гнявиха чак до сутринта. По едно време, взеха да играят на шише – знаете ли я тази игра? Сядат по чифтове в кръг и въртят едно шише – към когото се обърне гърлото, посочения сваля по една дреха от себе си, и това продължава, докато останат дибидюс голи. Да не ви разправам какво заварихме, когато ни наредиха да ги разкараме по тях...

– Е, и кои бяха?

– По-добре ме питайте, кои не бяха. Като почнем от първия секретар и стигнем до нашия командир. А да знаете на края какво се събра от софрите и по стаите – цели щайги с плюсница и пиелъци. И това, когато толкова хора у нас направо гладуват, особено по селата...

– Срама си нямат – додаде вторият конвоираш, който до този момент беше мълчал.

– И разправят после, че това дето стана в Унгария, било работа на империалистите. Народът там въстана, защото това вече не се търпи...

Аз се направих, че се пробуждам и се протягах. Разговорът им секна и ме заоглеждаха изпитателно. Знае ли се кой съм, въпреки това, което пишеше в съпроводителното писмо и устните инструкции. Едно „донесение“ и сбогом на службата. За такива разговори даже и Ловечката кариера не им мърда. Успокоиха се, чак когато запитах единия от милиционерите:

– Гражданино капитан, на коя гара сме?

– Наближаваме гара Левски, след малко трябва да си приготвиш багажа за слизане.

Няма грешка. От тук взехме влака за Белене, където щяхме да бъдем след около два часа. След настаняването в купето отново бяхме аз и тримата. Лейтенантът бил от там и си отивал на заслужен отпих след нощния изнурителен труд. За да затвърдя впечатленията им казах:

– Нали си отиваме по домовете?

Отговориха ми утвърдително и когато пристигнахме на гара Белене следобед, ме отведоха до „Щаба“ на брега на Дунава, където ме предадоха на местните джандари. Единият от плевенската ми охрана отиде да докладва, а другият им намигна и каза:

– Оставяме ви го, да го отведете у дома му.

Когато „докладчикът“ се върна, той каза, че е наредено да пренощувам на брега, а на другата утрин щяло да има каруца за багажа ми. За мое най-голямо учудване, особено след разказа на адвоката от ловечката кариера, когато съмна ме изведоха да отида до клозет и да се измия, след което ми разрешиха да се кача при моя денк на запретнатата с чифт коне беленска каруца. По понтонния мост, през ръкава на Дунав се насочихме към вътрешността на острова. Наоколо всичко се беше раззеленило и тая гледка приковаваше погледа ми. За пръв път, след шест години престой зад стените (и то какъв!) почувствах неземната красота на природата. Взорът ми поглъщаше жадно пейзажа от тополи по пътя, върби, ливади и... блата. Имаше и щъркели, и птици рибари, каквито виждах за пръв път. Всичко ми се стори толкова пленително и дори величествено, че не усетих кога изминахме километрите от брега до Втори обект.

Обстановката беше коренно променена в сравнение с тази, която оставих в края на тежката зима през 1954 година. Най-напред се набиваха в очите две големи, тухлени, двуетажни сгради, разположени на най-високата част на острова. Те бяха строени от пребивавалите тук концлагеристи от 1956 до 1959 г., тоест до поредното закриване на концлагера, чиито последни „питомци“, на брой около хиляда човека, вместо да бъдат освободени или съдени, бяха изпратени за унищожение в лагера „Слънчев бряг“ край Ловеч, който макар и с поетично име, напомнящо крайморски курорт, по нищо не отстъпваше на най-зловещите болшевишки и нацистки лагери на смъртта. Такива в България не беше имало нито преди, нито след това. Този лагер се вписваше в политиката на „възстановяване на ленинските норми на социалистическа законност“, начертана от априлския пленум на БКП през 1956 г. с който започна неудържимия възход на заместника на Шопара Червенков – Тодор Живков.

Та двете нови постройки бяха дело на т. нар. унгарци – изпратените след унгарската революция „контрареволуционери и хулигани“ – от които „народната власт и особено нейните органи“ се бяха изплашили не на шега. Същевременно, непосредствено преди закриването на Белене като лагер, на поредните „питомци“ беше заповядано да съборят старите бараки с папурените покриви и стени от плет, измазани с кал. Друга промяна беше двуметровата „гранична ивица“, разположена от вътрешната страна на оградата от бодлива тел, при чието пристъпване часовете стреляха без предупреждение „на месо“. Вън от оградата беше издигната дига, висока към два метра, със сечение на трапец. Върху нея бяха разположени караулните будки, между които се разхождаха часовои от вътрешни войски, а извън тоя пояс, си стояха старите „вишки“, от които ни наблюдаваха други техни колеги и при „неужда“... стреляха.

Въведоха ме през портала, вътре в двора на обекта и ми казаха да чакам завръщането на бригадите от работа, когато щели да ме „настанят“. От старите надзиратели видях само Монката да обикаля. По физиономия той имаше далечна прилика с Фернандел. Главата му се тресеше от Паркинсонова болест. Изглежда ме, минавайки край мен, но не ме позна. Придружаваше го един двуметров дангалак, нов надзирател – сержант Тошев с безизразно и глуповато лице, оперирано от човечност.

Когато бригадите започнаха да се завръщат към 18 часа, видях множество стари приятели и познати от пазарджишкия затвор. Пръв ме забеляза Иван Неврокопски (Иванич) с когото се прегърнахме. Попита ме защо не влизам и когато му обясних, че трябвало да чакам да ме настанят, ми каза, че това са глупости. Вътре всеки можел да си избере стая и място. Помогна ми за денка и ме въведе в килията, където беше той. Разстлах ямболлията до неговото тюфлече и откъм главата струпах одеалото си и полушубката. Стаята, както и всички останали, на етаж по няколко такива, беше голяма, всяка по за 30–40 и повече човека, „според нуждите“. Капацитетът на двете стигаше за около 1000 души. Наричахме, нито дървеници, спеше се на дъсчения под, а прозорците, освен с решетки бяха снабдени с мрежи против комари – истински комфорт – ще кажеш, че „социализЪма“ придобива човешко лице. Нашата стая беше на първия етаж, в ляво от входа на блока с прозорци към предната част на двора. От тях се виждаха, разхождащите се по дигата часовои с автомати. Докато Иванич ме разпитваше за премерките ми през последните десет месеца, сред приятелите се пръсна новината, че съм пристигнал. Първи дойдоха да си стиснем ръце Илия Кехайов и Костандаки. Тук бяха и Пандията, Иван Филипов и асеновградчанина Иван Давчев от нашите анархисти. От земеделците, с които бяхме уединени, видях Васил Йоцов и Алипи. Излязохме навън да се поразгъпчем и получим чорбата за вечеря, тъй като приближаваше 20 часа, когато започваше проверка. Поисках да отида до тоалетната и видях зад двете сгради втора редица от незавършени складове и други помещения. Все резултати от „кипящото разгърнато соц. строителство“ на острова. Зад тях на север към румънския бряг, бяха построени в трета редица, по стария сталински образец „тоалетните“. Това бяха трапове, дълги 20–30 метра, покрити с върбови цепеници, между които имаше дупки за изпражненията на наклеялите вечер или сутрин „питомци“. Техните белеещи се голи задници не можеха да се скрият зад заграждащите „съръжението“ плетени върбови оградки с височина 50–60 см. Казвах, че са ги проектирали по този начин, внедрявайки „богатия съветски опит“, за да попречат на някой беглец от острова да смути мирния труд на „питомците“ отвън оградата. Мисля, че „инженерите на човешката душа“ бяха вложили творческия си дух при строителството на тия кенефи, за да се чувстваме унижени и притеснени, когато часовете на социалистическото отечество наблюдават колективната... дефекация.

Докато разговаряхме, времето мина неусетно и тръбата изсвири за проверка. Четен беше видния доносник Ганчо Кръстников от процеса на 22-мата холандски „шпиони“. Той извика името ми и ми каза, че съм зачислен в строителната бригада. Вече бяха започнали да се строя-

ват и Ганчо ме поведе към нея. Там ме представи на бригадния – „Гидията“, който ме запитва за четирите имена и ги записва в тефтера си. След тая „инвентаризация“, той посочи местото ми в последната от строените в петорки, един зад друг, затворници. Проверката започна – тук промени нямаше, само че сега вместо Йонко, преброяването и рапортуването се приемаше от старшината „бай Иван“, придружен от Монката. Зад тях вървеше Кръстников и вдигаше фенера, за да освети колоните от по петима, които старшината отмяташе в книгата. Някой фамилиарнически с него, го наричаха „бай“, може би затова, че беше винаги усмихнат. Но в усмивката на джандарина с „Г“ -образен пагон се прокрадваше нещо злобно и ехидно. Понеже бяхме три пъти по-малко от 1954 г., проверката се извършваше сравнително бързо и с по-малко грешки при преброяването ни. Всички бяхме на лице и след като церемонията приключи, ни разпуснаха, за да се приберем в блоковете. На въпроса ми къде е старият убиец Йонко Пандията каза, че той е „израсъл“ до началник на обекта, на местото на гърбавия капитан Гогов, когото назначили за началник на „Слънчев бряг“. Вътре в блока се видяхме с Христо Бъчев, Стефан Лудев и Серафимов от легиона. Срещата ми с последния ме зарадва. За него бях останал с добри спомени от съжителството по време на уединението ни в режимното на пазарджишкия затвор през 1956–1957 г. Обещахме си да се видим в първия свободен ден и да поговорим за изтеклите от тогава три години. В килията Иванич ме информира, че за хранене са образували една голяма кооперация от около 25 човека, все земеделци и ме покани да участвам в нея, което приех с удоволствие. Разказа ми, че „Гидията“ се слави с реномето на мръсник (бил член на БКП и осъден за предателство спрямо своите през миналия режим). Предупреди ме да внимавам с него, защото в изпълнение на нарежданията на администрацията, си позволявал понякога да удря затворниците и още да не съм обръщал внимание на кръсците му, които съпътствали, почти целодневно работата в бригадата. Последната новина, преди да заспим, беше, че от 1959 г. З.О. Белене имало нов началник – полковник Томов за който се разказвало, че бил изпратен по наказание на тази си длъжност. Преди това бил на дипломатически пост в Англия, който му служил като прикритие. Иначе бил резидент на задграничната агентура на първо управление на ДС – на шпионите. Но бил обявен за *persona non grata* поради провал на шпионска операция. Сега бил зъл като оса и се престаравал в желанието си да бъде върнат в „елитната“ служба. Мечта за всеки копей, тъй като в нея келепира бил несравнимо по-голям и било къде, къде „по-престижно“ да се шляеш из Лондон или някоя друга от „столиците на разврата“, отколкото да газиш калта на „острова на блажените“, па макар и с двуколка като Чичиков... Пожелахме си лека нощ и възбуден от новите стари впечатления, дълго се въртах върху ямболлията си...

На сутринта, след като клепалото ни разбуди, се затичах да наплискам лицето си със студена вода. Вместо старата чешма-помпа, сега беше изкопан кладенец, дълбок 6–7 метра и още толкова надолу, пълен с подпочвена дунавска вода. И всичко това, облицовано с циментови гривни. Водата се изваждаше с бака, завързана със синджир, който двама затворници навиваха на ръце върху родан. След това изпих чая с мармалада, към който Иванич беше прибавил късче сирене от „кооперативното“. После, така нареченият Павка – младши офицер, съден за бягство,

който освен заведующ колетната беше и тръбач – изсвири сбор за проверка. Видях, че в бригадата на Гидията съм с Васил Йоцов и Иван Филипов. В нея земеделците имаха абсолютно болшинство. Този ден участвах в строежа на складовете зад блоковете. Гидията ми нареди да остана и да бъркам хоросан с още двама затворници Христо Филчев и Роман Брязов. И двамата земеделци. Понеже дълго време не бях работил, се изморях бързо и спирах да си почина. Дватамата колеги ме посъветваха да се наведе и да се правя, че работя, за да не привличам вниманието на бригадния. Вместо това, аз се подпрях на лопатата и обърнах лице към слънцето, чиито лъчи ми действаха живително.

Не след дълго, към мен се насочи Гидията и двамината с които трябваше да работя, изтърпнаха. Бригадният идваше с дебела тояга, която му служеше и като метър. За всеобщо учудване той само ми рече:

– Слушай, подпирай си се, но не стой на слънце. Иди ей там на сянка.

Мислех, че ме иронизира и се наведох да товаря с другите една количка с хоросан, която друг затворник щеше да откара към зидарите. Бригадният ме поизгледа и се отдалечи към строежа. Така, с почивки, продължи първият ми работен полуден, докато на обяд спряхме, за да ни напълнят бакарите канчетата с боб-чорба. Докато я поглъщах с апетит и без много-много да дъвча хляба, при мен дойде Иван Филипов и ми разказа случилото се сутринта. Бригадният бил при тяхната група – те се били квалифицирали като мазачи. Забелязал небичайното ми, почти демонстративно неработене през дълги пресекулки, той ги запитал кой съм? Отговорил му Васил Йоцов:

– Гидия, внимавай с тоя! Много, много не се върти около него, защото идва от лудницата и като го нагрее слънцето, може да замахне с лопатата...

Това обясняваше защо подлецът с тоягата ми беше казал да отида на сянка. След около седмица работа започнах да чувствам, че мускулите ми заякват, но все още не можех да издържам осем-девет часовия напрегнат труд и продължавах да се подпирам на лопатата през паузите. Когато тази работа приключи, на складовете останаха само тия, които трябваше да завършат покрива под ръководството на звеновод. (Това е затворник, който изпълнява длъжността на помощник-робовладелски надзирател, но самият той също е роб и обикновено работи на общо основание с другите роби.) Останалите звена ни изпратиха с другите бригади да докопаваме царевицата на ДЗС-то на острова. Придружаваше ни въоръжена охрана и някои от надзирателите. Блоковете с царевицата бяха на около два километра на запад от обекта и редовете им бяха дълги още толкова. Всеки поемаше своя ред, като се стараеше да свърши коректно своята работа с мотиката, защото надзирателската контрола можеше да ги върне да докопаят пропуснатите гнезда, което не беше за препоръчване (провокациите с инсценирани опити за бягство на „самоотлъчили се питомци“ и разстрелите им още не бяха забравени). Неприятното за мен беше, че другите развиваха скорости, които аз не можех да следвам и започнах да изоставам. Казаха ми

че това не трябва да допускам, защото въпреки „демократизацията“, от убийците може да се очаква всичко. Колко му е да застрелят някой „при опит за бягство“, както това ставаше неред-ко в доброто старо време на мустакатия „вожд на цялото прогресивно човечество“. За да не ми се случи това, колегите, които копаеха от двете ми страни, започнаха да ми помагат. През 4–5 царевици, те присягаха към моя ред и скопаваха някое от моите гнезда по него. Тая затворни-ческа взаимопомощ ми позволяваше да се движа в пакет с останалите. Надзирателите виждаха това, но не направиха никаква забележка. Към края на месец май, вече почернял от слънцето, гол до кръста, работех наравно с всички, не се изморях така лесно и дори вечер на връщане към обекта, сядохме край пътя, за да изчакаме някои, които се бяха заплеснали по редовете в някакво „съревнование“ – срещу изпълнена 125% норма, се даваше храна за ТФР (тежко физи-чески работници) която включваше 800 г хляб (един самун) и двойни порции по два черпака от гюмовете с чорба, които ни съпътстваха заедно с бъчонката за вода.

Веднъж седнахме с Васил Йоцов, Кехаята и други и наблюдавахме залеза на слънцето. На север за декор се сребрееха водите на главния Дунав, който ни делеше от Румъния. Посветени-те казваха, че отсреща има румънски концлагер. От време на време, по реката преминаваха шлепове. В тая обстановка, една привечер запях песента на Стенка Разин:

„– Ничего не пожалею,

буйну голаву отдам...“

Раздается голос властный

по окрестным берегам:

.....

Вольга, Вольга, мать родная,

Вольга, руская река,

не видала ты подарка

от донского казака?“

.....

Аз съм лош певец, но може би настроението ми позволи да я изпея така, че разчувствах другарите си. Много дълги години след това, и когато бяхме вече във от затворите, някои от присъствалите на „гастрола“, ми напомнях тая беленска вечер, а ако бяхме в компания на яде-не и пиене, молеха да им попея отново за атамана Стенка Разин и за „захвърлената от него във вълните пленена персийска княгиня, за да няма раздори между свободните хора“, но никога не се повтори онова беленско „чудо“ край Дунава. Когато джандарите ни подбираха отново към

обекта и настъпваха с конете си последните редици, за да ни накарат да ускорим провлачената „персийска крачка“, отзад заставаха най-яките и удряха с мотиките си по муцуните настъпващите върху ни невинни добичета. Те се дърпаха назад или цвилеха, изправяйки се на задните си крака, готови да изхвърлят от седлата ездачите си...

В почивния ден или в часовете преди утринната и вечерна проверка, се разхождахме и разговаряхме със старите познати. Както и преди, Пандиев ми направи отблъскващо впечатление. Като че ли прякорът „Джиго“ (от Джугашвили), който Бекяра му беше лепнал, му прилягаше напълно. Защото, не само по лице и по ръст (160 см), но и по нрав приличаше на покойния тиранин, който сега почиваше балсамиран, редом с мумифицирания си учител в мавзолея на „Червения площад“, носещ името на двамата. Като него, Пандията беше груб, безцеремонен и... простак. Само, че вместо сталинското „значи“, нашият употребяваше през няколко думи „такъто“, което трябваше да рече таковата или такованка. Езикът беше дървен и мисълта плоска, но това не му пречеше ни най-малко на самочувствието. Аз понасях трудно уроците му, които бяха по-трудно смилатели от плява. Мислеше за себе си като за „чист“ или „съвършен“ анархист, навярно повлиян от богомилската йерархия на „ценностите“ и се сърдеше, когато някой оспорваше дървеняшките му силогизми. Понеже по това време, пък и сега, аз отдавах по-голямо значение на икономическия фактор при обяснението на социално-историческите процеси, той ме обяви за марксист и ако имаше власт, сигурно би ме отлъчил от неговата църква, а поради злопамятност задето не му оставах длъжен или го сиктердосвах, мисля, че с удоволствие би ме пратил на кладата. Нашите счепквания не останаха незабелязани за Костандаки и двамата Ивановци (асеновградския и Филипков). Те започнаха да ми се оплакват, че непрекъснато им казвал кое е правилно и кое не е, и дори се опитвал да им забрани да се наричат анархисти, за да не петнят името на движението. Посъветвах ги да не му обръщат внимание и добавих, че ако поради характера, амбициите или желанието да се налагат на всяка цена и да нареждат и съдят другите, ако такива се устремят към властта – под каквато и да е форма и под каквито и предлози да поискат да ни я пробутат, макар и като временна или „най-демократична“, устремът им към нея трябва да бъде пресечен с всички средства. Ако трябва и с куршуми. Защото изтървем ли ги да се наплодят, да се окопаят и заградят с дебели, каменни стени, с лентяи, негодьяи и лумпени, тогава ще бъде късно и ще трябва да започваме всичко отново...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 29.VIII.1960 г. тате пише писмо до н-ка на затвора в Белене – Томов, за да го моли за свиждане с болния си син, когото не е виждал от половин година, понеже там върлувал... „ШАП“. Същевременно му изпраща получената повиквателна заповед, с която ме викат „под знамената“, с молба да издаде удостоверение, че съм възпрепятстван „временно“ да изпълня „Войнския си дълг“.

*

В това време гоцеделчевският ОР Стефан Запрев е „прихванал“ писмо от 5.IX.1960 г., писано от току що освободеният от затвора Атанас Траханаров до „лицето“ д-р Константин Георгиев от П-ще. „Прихванатото“ писмо е изпратено на панагюрските копои „за сведение“. В него Траханаров пише на тате, че за сега съм добре със здравето и да не се безпокои. Ако се влоши, тъй като не мога да пиша, че съм зле, **паролата ще бъде да ми се изпратят чифт налъми**. Това означава да се действа за лечението ми!

Глава LXII

ОТ СТРОЕЖА НА КАРЦЕРА... „В КЛАДЕНЕЦА НА МЪЛЧАНИЕТО“

По свой маниер, аз не странях и от хората с други убеждения. В затвора единственото, което ме интересуваше, беше тяхната дистанция от властта. Колкото бяха по-близо до нея и до ДС, толкова по-далече ги държах от себе си...

Научих, че Павел Каръков е влязъл в „Култсъвета“ и че това не беше довело до изключването му от средите на земеделците. И те като легионерите и социалдемократите не късаха „неофициалните си контакти“ с ДС. Прочее, от Соц.-демократите вече не бе останал никой по затворите. Запознах се с още двама по-млади легионери – Петър Канджев и младия Буров, който нямаше роднински връзки с фамилията на банкера. Тук се намерихме и с Веско Алексиев -по-големият син на „Фра Дяволо“, който беше по-близък до легиона, без да декларира обвързаността си с тях. Най-младият, посветен в легионерството вътре в затвора беше Милко Василев, съден за убийството на милиционер с отменена смъртна присъда. Държеше се твърдо и мисля, че все още не беше обезчестен от политиката, тая стара курва, която малко или много беше прекарала през мръсното си ложе почти всички оцветени политически. Най-симпатичен беше един от католическите попове – Георги Манолов, който при една схватка с четния (Ганчо Кръстников, затворник и шеф на „четата“, образувана от всички бригади) премина от думи към дела – свали тежкия си налъм и му нацепи главата. Цял облян в кръв и сълзи, четният беше отведен в лазарета, за да му направят шевове, а кюрето революционер беше бит жестоко в стаята на дежурните копои и карциран за 2 x 14 дни. Един поп даде пример на всички ни как трябва да се постъпва с доносниците и слугите на властта. За жалост, такива като него не бяха много, а това улесни политиката на ДС за вербуване на агенти не само в затворите, а в почти във всички среди и усили разложението, започнало след разгрома на Унгарската революция.

Допълнителна причина за успехите на полицейщината – поставила си за цел смъкването на максимален брой скалпове от своите противници и превръщането им във „вонящи политически трупове“ по сполучливия израз на Роза Люксембург, бяха новите постъпления затворници. Макар и малобройни, миналите през следствието и процесите бяха „живо“ доказателство за „производствените успехи“ на диктатурата в създаването на „новия човек“. Почти без изключение, тези хора ставаха доносници на администрацията, без особени душевни терзания, срещу дребни привилегии и облекчения на режима им или обещания за по-бързо излизане „на свобода“. При това техните присъди бяха малки, главно за вицове, неуспешни опити за бягство и понякога за пропаганда срещу властта, какъвто беше случая с един юрист, осъден за „ревизионизъм“. Така и не разбрахме в какво се състоеше неговото ревизиране на марксленинското „свето писание“, но съдейки по постъпките му – той отиде в култсъвета – то едва ли е било ориентирано в революционна посока... Очевидно, навън се извършваха дълбоки трансформации в морала, идеите и поведението на масовия човек. Ако няколкото новопостъпили „мостри“ като Борката Тачев или Георги Марикостинлията бяха типичните представители на новата генерация, основания за оптимизъм нямаше. Те се подиграваха с всичко – от Ботев до борбите за свобода през последния четвърт век след 1934 г. ДС се възползваше умело от тържествуващия цинизъм, капитулантство и предателство и търсеше непрекъснато нови поводи за засилване на репресиите срещу хората от гаснещите огнища на съпротива, които се бяхме опитали безуспешно да я разпалим през 1956-а и следващите няколко години. Копоите бяха станали значително по-изобретателни в намирането на поводи за провокации. През лятото например, издадоха нареждане да започне строителството на нови карцери на местото на стария „Тел Авив“ – вкопана в земята земянка с извираща подпочвена вода, със задух през лятото и измръзвания през зимата. Ударът се стовари върху строителната бригада на Гидията, в която бях зачислен. Болшинството колеги отказаха категорично да участват в строежа на собствената си гробница. Когато Гидията докладва, пред бригадата застана Йонко, заграден от свитата надзиратели. Той държеше в ръка списъка на числящите се към нея затворници и започна да ни извиква поименно. Нареди на тези, които отказват да строят карцери да минават вляво. Бях поставен натясно и преживях, може би, най-унизителния момент в живота си. Когато извика моето име, останах като вкопан на местото си. Аз който излизах винаги с първите на подобни демонстрации. Не бях укрепнал още с нервите и психиката си и се поддържах с лекарства. Знаех, че те ще ми бъдат отнети и не се знаеше как ще реагират духа и тялото ми на наказателния режим. Нужно ми беше още известно време, за да се подготвя за новите изпитания. Затова се оказах с малцинството, което остана „в строя“. От 43 човека, 27 отказаха да строят карцери. Веднага ги откараха в „Тел-Авив“, а нас ни пръснаха по другите бригади, докато решат как и с кого ще започнат и завършат планирания „обект на социалистическото строителство в острова“. Отказалите, както разбрахме, на втория ден обявиха гладна стачка в знак на протест. На шестия ден от започването ѝ и на обекта пристигнаха Рангелов, Райчев и Рошков от отдел „Затвори“, придружени от началника на беленския затвор – полковник Томов и заместника му по режима – капитан Свиленски. Те започнаха да

привикват карцираните, сред които имаше припаднали от жаждата, горещините и задуха. В резултат на „преговорите“ някои дадоха съгласието си да участват в робовладелския строеж, което беше най-лошото защото засилваше убедеността на копоите, че чрез насилие могат да постигнат желаното. Отделиха Васил Йоцов като инициатор и организатор на стачката и го затвориха в едно от мазетата на складовете, които бяха приспособили за карцери, а останалите върнаха в „землянката“. След още два дни беше почивния ни ден. След закуската мъчно можех да си намеря място. Седнахме със Серафимов на тревата, в едно от по-отдалечените кътчета, срещу карцера в който бяха затворили Йоцов. За сега само двоуменето на копоите ми беше спестило робското унижение, но знаех, че ако утре ни заповядаха на останалите „в строя“ и други като нас, щях да отида и да нося вар и тухли за собствената ни гробница. И то в момент, когато другарите ми се задушаваша на 20–30 метра от нас. Изведнъж от очите ми рукна неудържим порой от сълзи. Никога не бях проливал такова количество, колкото тогава. Не бях плакал от 15-годишна възраст. Беше плач от срам, безсилие и наранена гордост. Серафимов ме остави да се наплача. Плаках дълго и обилно, а той се опитваше да ме успокоява с „разумни доводи“. Казваше ми, че не мога постоянно да бъда сред първите, че трябва да дам възможност и на други да се проявят.

– Да – отговорих му, – като във вица за евреина, който казал „всеки да умира по малко за отечеството“...

Но той продължи, че трябва да се примиря с мисълта, че никой не може да надхвърли собствения си капацитет на физическа и психическа издръжливост. Че на война – ти не си бил – имало настъпления и отстъпления, а ранените и болните отвеждали в лазарета, за да се възстановят, след което комисия определя тяхната годност или степен на инвалидност... Тези му думи ми напомниха друг еврейски виц, но го премълчах. (Моше лежи на бойното поле и не шава. Бохор го пита да не е ранен и получава следния отговор: „Ако кръвта ми мирише на лайна, то знай, че аз съм тежко ранен...“) Приятелските му думи предизвикаха нови пристъпи на плач. Продължавах да плача, но не като магаре, а тихо, така че дори и близкостоящите не разбраха. Ризата обаче, с която бършех сълзите си, се беше напоила до степен да я изстисквам. Не знаят къде се взеха толкова сълзи, но това беше последния плач в живота ми. От тогава, като че ли слъзните ми жлези се атрофираха и очите ми са вече съвършено сухи...

Към обед се чу, че на обекта към шпицкомандата се е присъединил и началникът на Плевенската ДС. Отново строиха всички ни. Бяха извадили и карцираните, които се олюляваха от изтощение. Генерал Аргиров беше облечен с яке и голф. Приличаше на хипопотам и беше нещо неподдаващо се на описание. Най-впечатляваща беше огромната му глава с къдрава, силно прошарена коса като грива. Беше висок с огромно, набито, затлъстяло тяло, прасците на обутите му в плетени памучни чорапи крака, бяха по-широки и мускулести от бедрата на мнозина. Това беше палач, някаква машина за убиване. Не съм способен да заколя и яре, но ми се струваше, че бих забил с удоволствие куршум в „лъвската глава“ на този дебелосерко... Той почти изрева:

– Не искате да строите карцери? Тогава се пригответе да изкопаете гробовете си...

И започна да задава един и същи въпрос, сочейки с пръста си случайно попаднали в ползрението му затворници:

– Ти искаш ли да строиш карцери, бе?

Повечето от запитаните отговаряха утвърдително. Само петима казаха „Не!“.

На всеки от тях Аргиров казваше:

– Излез от строя, мръсна гад и застани тук, с лице към бригадите.

При петия отказал се колегата Христо Филчев поиска да каже нещо на „хипопотама“:

– Гражданино генерал...

– Какво? И ти ли не искаш? – прекъсна го той – Излизай и заставай до тези гадове.

Така и не разбрахме какво искаше за каже Христо на Аргиров, а тоя изкомандва:

– Водете ги в карцера! Следобед ще решим съдбата на гадовете...

След това свитата тръгна към административната постройка, където ги очакваше „малък банкет, организиран в чест на другаря генерал“ и останалите височайши гости на „Трудово Възпитателното Общежитие“. Петимата бяха отведени в подземията на складовете при Йоцов, а нас ни разпуснаха. От към импровизираните карцери се чуваха викове. Беше гласът на Йоцов, когото изглежда джандарите биеха. В същия момент, в тоя кръг на ада влезе през портала някакво дете в къси панталонки. Придружаваше го началникът на обекта вече – старши лейтенант Йонко. (Пред очите ни „израстнаха кадрите на социализма“. Тези, чиято кариера в концлагерите и тюрмите беше започнала при Сталин. Същите с които сега Хрушчов провеждаше своя „нов курс на преодоляване грешките на култа“ и опитите си... „да построи нов бардак със старите курви на Сигуранцата“.) Детето и палачът прекосиха двора и се насочиха към подземие от където идваха заглъхващите викове на Васил Йоцов. Със Серафимов бяхме на не повече от десетина метра от дупката в която копоите ритаха беззащитната си жертва, когато край нас минаха старши лейтенантът и детето с късите панталонки, упътени към отворите-отдушници от които се разнасяха стенанията на нещастния приятел. Някой каза, че това дете е синчето на полковник Томов. Йонко му показваше „как се каляваше стоманата“ и как е нужно да се постъпва с врагът на „народната власт“. То приближи до амбразурата на склада, опитвайки се да надзърне в полумрака на подземие. В този момент, Йоцов извика: „Убийци!“ А копелето му недно... се смееше. Очевидно, след обилния обед, приготвен от робите на баща му, то изпитваше нужда да се... забавлява. (Един ден то ще стане най-добрият копой сред българските журналисти и кореспондент сред шпионите – Тома Томов. След „демократичната“ подмяна на част от персонала в

бардака, то ще продължи да оглупява „медийно“ лековерната си публика със „спомени“ за бащата, чиято кариера пострадала от хуманното му отношение към „пигомците“ в затвора на острова. Съдбата ме срещна случайно с него в „правителствената болница“, край леглото на агонизиращия и бълнуващ от наркотиците д-р Петър Дертлиев – той боледуваше от рак. Бяхме дошли с Ценко Барев да се сбогуваме с умиращия приятел, когато Томов „жуниор“ влезе в болничната стая. Той беше изпратен от колегите си да преслуша стария социалдемократ – вече в клинична смърт – като го залъгваше, че ще прави филм за героичния му живот. Използвайки човешката суета, Томов-младши искаше да изтръгне и запечата с магнетофона последната блага дума на Дертлиев, за палачите му от БКП-БСП. След като разбра кои сме и че може да развалим „сценария“, той побърза да се изниже от раковия корпус. В очите му се четеше омраза и страх. Страхът от все още живите свидетели, които любящия папа, не бе успял да оземли на „Шести обект“. Така затворниците наричаха незнайното гробище на острова за чийто гробарски ритуали Томов-баща беше изложил писмено предложенията си до небезизвестния Мирчо Спасов – виж писмото му в съответното Интермецо!) Очевидно, духовното сродство между детето и бащата беше пълно. Иначе физическата им разлика беше колосална, то навярно беше дело на някой комшия, докато Томов старши е подривал и подготвял гибелта на британския капитализъм, предвидена още от „най-великият мислител на хилядолетието“ – Карл Маркс...

Стенанията на Васил Йоцов и смехът на малкия Томов извикаха от паметта ми онова мълниеносно писмо на безименен революционер до стария Лев Николаевич Толстой, което Стефан Цвайг беше възпроизвел в своя портрет на великия руски писател и което бях записал в една от многобройните си тетрадки и цитирал многократно:

„Не, Лев Николаевич, аз не мога да се съглася с Вас, че човешките отношения могат да се подобрят чрез любовта. Това могат да кажат само благовъзпитани и сити люде. Но какво ще кажете срещу тези, които гладуват от детинство и цял живот се мъчат под игото на тираните? Те ще се борят и ще се помъчат да се освободят от робството. И аз Ви казвам в навечерието на вашата смърт. Лен Николаевич, светът още ще се задушава в кръв и повече от един път не само господарите, но и техните деца ще бъдат убивани и разкъсвани, за да не може земята да очаква и от тях нещо лошо.

Съжалявам, че Вие не ще доживеете това време, за да бъдете сам свидетел на собствената си заблуда. Пожелавам Ви спокойна смърт...“

*

На другата утрин съобщиха, че на карцерите ще работят доброволци, а шестимата под стража, с багажа, бяха отправени в неизвестна посока към брега. За да внесат още по-голям смут, мошениците разпространиха слуха, че са отведени в плевенската ДС за следствие...

През следващите дни душевното ми състояние продължи да е потиснато и угризенията за безучастието ми, отстъпиха място на решимостта да преодолее страховете и несигурността в себе си или да умра. Тя бе до такава степен силна, че през една от обедните почивки (вече работехме в кошничарната, вътре в двора на обекта) предприех стъпка, която и до сега не зная как да преценявам. Приблжих кладенеца от който вадеха вода с баката и поисках да вляза в нея, за да ме спуснат до водната повърхност. Бях доста поотслабнал, но все пак имах 60-ина килограма и никой не знаеше каква е издръжливостта на синджира. Едно скъсване и политане надолу към дъното, означаваше сигурна смърт. Водата беше дълбока няколко метра, а аз не знаех да плувам. А и да плувах, това едва ли щеше да бъде възможно в тясното пространство, образувано от циментовите гривни с диаметър едва надвишаващ метър. Исках, чрез силата на инстинкта за живот да избия, появяващите се на моменти чувства, натрапливи мисли и страхове, които парализираха волята ми и ме правеха безсилен. Исках да бъда, какъвто съм бил във всички сблъсъци с копоите в досегашната ми битност на затворник. Като че ли само Христо Бъчев разбра смисъла на това което бях намислил, казвайки: „Клин клина избива“, но и той не се опита да ме спре. Останалите, между които няхах приятели, бяха сеирджии и се съгласиха да ми „помогнат“ да изпълня желанието си. Влязох в баката и двамата „водари“ започнаха да развиват бавно синджира и да ме спускат към дъното. Чак някъде по средата на кладенеца осъзнах опасността и ако щете идиотизма на моето предприятие. И инстинктът проработи. С ръце впити в синджира до разкървавяване, което едва ли щеше да промени леталния изход, дадох знак да започнат изтеглянето, което и направиха. Съвсем осезателно почувствах близостта на смъртта. Това, което ме обвзе при мисълта какво може да се случи във всеки момент, забушува с пълна сила. Навярно ако ме водеха на разстрел, щеше да е по-леко. Там куршума прекъсва нишката на живота мигновено, а тук щеше да продължи поне няколко минути и да завърши с напълнени с вода и тиня дробове, което сигурно щеше да е доста по-мъчително от всичко, което можеха да измислят инквизиторите. Когато изтеглиха баката и аз се залових за горната, удебелена гривна на кладенеца и за подадената ръка, от главата ми се бяха изпарили всички измъчващи ме налудни мисли, несигурност в себе си и страхове. Смъртоносният експеримент ми подежда като шок, навярно доста по-мошен от електрошоковете с които ме „лекуваха“ в Александровската. Това беше своего рода „шокова терапия“, към която прибягвах сам и доброволно, за разлика от онази, заради която ме връзваха и напъхваха гумата в устата...

Отдавна не бях чувствал подобна бистрота на съзнанието и изчезване на чувството, че някаква оваляна в пясък ръка е сграбила мозъка ми. Няхах и главоболие, нито кръвно налягане. Беше ми невероятно леко. Оставаше да се провери дали оздравителния ефект е дълготраен... Когато вечерта пристигнаха отвън всички бригади, се разнесе разказа за случилото се в кладенеца. Изглежда Бъчев беше споделил впечатленията и заключенията си със Серафимов и Лудев, а последният като най-близък с Илия Кехайов му предал „новината“ и обяснил смисъла на постъпката ми... Двамата ме намериха толкова весел, колкото не бяха ме виждали отдавна. Лудев ми каза, че чак сега се е убедил, че не съм симулирал, каквито съмнения имал и споделял с ня-

кои от приятелите си. Серафимов ми каза, че съм идиот, а Илия и Кочо поискаха да работят също в кошничарната, за да не ме оставят сам, тъй като следния път, мога да предизвикам някой от часовете да ме застреля като фазан.

Когато седнахме на вечеря с моите съкооператори-земеделци, „новината“ беше стигнала и до техните уши. Иванич дълго ме увещаваше, че ако трябва да се мре, могат да се намерят доста по-смислени и резултатни начини за сбогуване със света... Той имаше свое обяснение на постъпката ми: мислеше, че тя е продиктувана от дългия затвор и многобройните наказания, от загубата на надежда за промяна, която ни е крепила досега и от отчаяние. Поради това се опитваше да ме убеждава, че скоро ще си излезем, защото болшевиките няма къде да мърдат, щом са се хванали на хорото на „мирното съвместно съществуване“. Те ще бъдат принудени да платят цената, която Запада им иска. Струва ми се, че и той беше силно импрегниран от настроението, които завладяха повечето земеделци след самоубийството на Евтим и не можеше да намери други мотиви и обяснения за един самоубийствен акт. Но приликите с Евтимовия трагичен край, ако съществуваха, бяха само привидни. Моето спускане в кладенеца не беше желание да умра. Макар и с висока степен на риск, то беше едно шоково предизвикателство към инстинкта за самосъхранение, за да преодолее нанесените рани върху психиката ми и възстановя духовните си сили за следващия бой.

От Павел разбрах, че доносниците са информирали администрацията и „добрият бай Иван“ казал: „А бе, един гад по-малко!“, но Йонко ги предупредил „Да внимават, когато са в близост до тоя идиот, от който може всичко да се очаква...“

От къщи тате продължаваше да ми изпраща еднолитровите шишета с микстура нервина от която имах все по малко нужда. Вечер, преди сън при мен идваха като „в аптека“ приятели, за да им раздавам по една супена лъжица от „елексира“, от който се чувстваха щастливи. Казваха, че им действал като алкохол, отпуснал ги и сънували красиви, цветни сънища. Иначе, в групата ни Иванич беше главният готвач. Вечер след работа, всички се събирахме около огнището зад блока и в една бака изсипвахме боба от канчетата си към който той прибавяше всевъзможни подправки, люти чушлета, мазнина от колетите и понякога някоя свалена в мас свинска мръвка. Резултатът от тези свещенодействия беше божествен. С черпак от 400-грамова консервена кутия – ръчно производство – той разпределяше префабрикуваната в деликатес затворническа чорба и на по-гладните даваше „допълнително“, ако липсваха кандидати за това кулинарно блаженство.

За известно време, навярно по нареждане на „йерархията“, беше настъпило известно разхлабване на режима, по време на което у съкооператорите заговори селската душа и те си направиха зеленчукови градинки от по 2–3 квадратни метра в задния двор до – клозетите. Аз осмивах това им желание „всеки да си копае градинката“, на което те ми отговаряха, че ще ме лишат от производството си, когато доматиите, чушките, патладжаните и другите витаминозни вкусо-

тии узреят. Но „много хубаво не е на хубаво“. Джандарите сложиха край на тая идилия. Те заповядаха на една от бригадите да изкорени всички избуяли зеленчуци под претекст, че в тях могло да се укрият кандидат-беглеци, които охраната няма да забележи, а враговете ще се възползват от нощта и притъпената им бдителност...

Струва ми се, че с подобни резки смени на „температурата“ и на амплитудата от „либерализацията“ до садистичното удоволствие да наранят, копоите искаха да покажат на затворниците, че имат възможност да избират между „моркова и тоягата“. Не се присмивах на омърлушените си другари и се опитвах да обяснявам смисъла или безсмислието в действията на администрацията и на склонността на много от затворниците да забравят къде са, защо са и кого имат насреща си.

Подобно беше отношението на джандарите към риболовните бригади. При оттеглянето на водите на Дунав, след всяко пролетно наводнение и възстановяване на дигите, на острова оставаха огромни блатата. Те се превръщаха в истински рибарници. Бяха пълни с чиги, есетри, щуки и дори моруни. И колкото повече спадаше водата в блатата, толкова повече ставаше рибата в тях. Лятно време като че ли навсякъде кипеше от риба. Тогава администрацията спираше почти всяка друга работа и всички бригади ставаха рибарски. В по дълбоките блатата, риболовът се извършваше с „пароми“ – салове с по две понтонни лодки, съединени и покрити с дъски. От тях „специализирали“ се колеги хвърляха и прибираха мрежи пълни с риба. В по плитките гълове, сред тръстиката и папура гъмжеше от мятаци се като извадени на сухо риби. Тук вече, всички можеха да бъдат рибари. Огромните количества – десетки тонове риба – администрацията продаваше във вътрешността на страната и печелеше добре. Затворниците се опитваха да си вземат някоя два-три килограмова риба, която да прибавят към оскъдното си меню. Обикновено те се опитваха да я скрият в торбите си, а някой се изхитряха да я укрият в панталоните си, закачена с върбово лико за коланите, защото консумацията на риба беше... забранено за риболовците. Да не би да поумнеят от много фосфор. На портала шпицкомандата на Йонко започващо най-щателен обиск, пропускайки „питомците“ един по един, след като ги беше пребъркала до голо и нахвърлила на куп „кражбите на общественото имущество“. Понякога купчината иззета от „браконьерите“ риба стигаше до тон и половина – два и джандарите се усмихваха доволно и злорадо, че са попречили на враговете да ги измамят и се... нахранят. Никога не хванах риба за себе си – не исках да им доставям това вечерно удоволствие, но и те не видяха улов от мене: попадналите в ръцете ми риби, аз пуцах обратно във водата, симулирайки „съзнателно отношение към труда“. Това е една от причините за фалита на „социализЪма“.

През останалата част от сезона бях зачислен в кошничарския цех. Той се помещаваше под два навеса, където се изработваха кошници и мебели, плетени от два вида материал – варени върбови пръчки, разцепвани след обелването на 3 или 4 по сърцевината и от папур, който растеше в изобилие сред непресъхналите блатата. От там той се изрязваше и изнасяше от „папурджийските“ бригади. В кошничарната се изработваха различни модели мебели и кошници, кои-

то колчем ги виждах на пазара, си спомнях за тая „епоха“. Казвах, че продукцията се изнася на Запад срещу валута. Някои, сред които и Стефан Лудев, стигнаха до идеята да впитат в изработените изделия, например в дръжките на кошниците свои послания до „Свободния свят“, с цел да го информират за това, че купуваните от него мебели и кошници са плод на робски труд и да „събудят заспалата съвест и обществено мнение“. Все още, наивните надежди не бяха напълно попарени и болшинството беше на светлинни години от разбирането на същността и целите на източната (или „антикомунистическа“) политика на „великите царе юдейски на капитала“.

Всички анархисти бяхме станали кошничари. И работехме верижно, но в конвейерът ни настъпи разцепление по въпроса за изпълнение на нормите и получаването на полагащото ни се възнаграждение. То възлизаше на 20% от двулевовата надница при 100-процентно изпълнение на нормата. Слава богу, сред нас нямаше такива, които подписваха обещания да участват в „соц.-съревнованието“ в тюрмите за спечелването на „преходното знаме на трудовия героизъм“ и се оправдаваха с това, че така щели да подпомогнат близките си, а и да намалят престоя си в затворите, чрез зачитането на 2 работни дни за 3 изтърпени. Бях си възвърнал формата и правех язвителни забележки на „ударниците“. С Кочо, преко сили, правехме по една папурена или върбова кошница – тип „Луна“, при норма 8 парчета на ден. Казвах, че ги продавали на западните търговци на едро по 2 долара за кошница. Или за 40 стотинки „заплата“, „добросъвестният“ затворник изработваше продукция за 16 долара (без да броим посредниците и дребните търговци). Тоест при 1 лв. = \$ 1, което беше абсолютно нереален курс на долара по признание на БНБ, която ги продаваше по 2,60 лева, соц.-търговците от МВР печелеха 40 пъти повече от това което „плащаха“ на робите си! Тази икономическа аритметика беше още едно основание за нашето отношение към труда. Надзирателите започнаха да ни наобикалят и наблюдават как симулираме, че работим. Започнаха да ни подвикват и обвиняват в мързел, на което Кочо не им оставаше дължен. При една остра реакция от негова страна на забележките на Йонко, той захвърли незавършената „Луна“ и му каза да си я довърши сам, след като е толкова работлив. Началникът на обекта заповяда да го карцират. В карцера Кочо обявил гладна стачка и когато си излезе след 14 дни, беше видимо отслабнал. Навън той реши да я продължи и на плаца като отказваше демонстративно да работи. Джандарите си мислеха, че след като поогладнее достатъчно ще прояде и продължи, макар и със забавено темпо да работи „за социализЪма“, но този път се излъгаха. Кочо лежеше на слънце и системно отказваше всякаква храна. Към края на месеца, откакто беше обявил стачката си, Пандията предложи да проведем еднодневна „символична“ стачка в знак на солидарност с нашия другар. (Така че тренчевите „стачки“ с парцалчета на ревера или ръката си имаха своя предтеча и предистория още през 1960 г.) Аз се подиграх на Пандията и му казах, че единственото, което може да доведе до някакъв резултат, без каквато и да е гаранция, е да направим не „щифетна“, а верижна стачка до смъртта на всеки пореден от нас, като редът определим с „изваждане на късметчета – номера“ от шапката и придружим това с опит да съобщим на нашите другари на Запад за ставащото в болшевишките затвори. Бях направил и

сметката – ние бяхме шестима анархисти: Кочо, аз, той – Иван Пандиев, Илия Кехайов, Иван Филипов и Иван Давчев (на последните Пандията, както вече казах, гледаше отвисоко като на „второкачествени анархисти“). Ако всеки издържаше средно по месец и половина до смъртта си, това правеше 9 месеца. Което време можеше да бъде удължено, ако нашата акция предизвикаше солидарността на някои от останалите затворници. Разбира се, трябваше много сериозно да се обмислят и формулират исканията ни, помнейки, че тази „гладна война“ срещу диктатурата може да вземе доста жертви и да завърши безрезултатно. Но независимо от това, започнем ли я, спиране пред смъртта не трябва да има. Пандията беше категорично против, за „опазване на кадрите“. Докато разисквахме петимата, претегляхме всички „За“ и „Против“ и се колебаехме да оповестим на всеослушание решението ни, администрацията ни изпревари. Тя вдигна гладувания вече 43-ти ден Костандаки, като казаха, че ще го откарат в Свищовската болница и подложат на изкуствено хранене. Дали е бил в Свищов, така и не можахме да разберем. Чак когато си излязохме от затвора, научихме, че след тримесечен престой в болница на МВР, джандарите не са успели да го накарат да се храни по друг начин, освен вързан и със сонда. Тогава те го предали на своите колеги в Карлуковската лудница, където на втората година от обявяването на гладната си стачка, Кочо е бил убит – вместо в хранопровода, сондата е била вкарана в трахеята... Така в началото на 1962 година загина един от безименните герои на съпротивата срещу болшевишкото мракобесие, садизъм и безчовечност. Герой, когото някои затворници, имащи самочувствие на лидери, „недостойни дори да развържат връзките на обущата му“, продължават и сега „в епохата на демокрацията“ да премълчават или да го обявяват за... луд. Не случайно, нашият Ботев беше писал: „Свестните у нас считат за луди!“

(Трябваше да минат още петнадесет години, за да разбере колко илюзорни са били надеждите, които съм хранил по отношение на нашите „изгнаници“, но за тях ще разкажа в четвъртата част на моя „фантастично-документален роман“ – В ЕМИГРАЦИЯ. Тук, в „Интермецо“-то, само помествам една мостра на солидарността и взаимопомощта на която те бяха способни, в отговор на един вик за помощ от Преизподнята.)

*

В първите дни на октомври 1960 г., съвсем неочаквано ме отведоха на брега за свиждане. Мислех, че са дошли нашите и исках за ги зарадвам със здравословното си състояние, но когато надзирателят ме въведе в стаята за свиждане, видях нещо, което ми напомни отдавна минали времена, на една от пейките, които обграждаха масата седеше Тинка Карабоикова, която сега се наричаше Екатерина Дулева... В главата ми нахлуха „спомени ядни“. Съмненията, че тя ме е предала след провала на подготвяното в началото на 1949 г. бягство за Турция, не бяха разсети от срещата ми с баща ѝ на същия Втори обект преди повече от шест години. Освен това, знаех, че свиждания на странични лица с такива като мене не се разрешаваха толкова лесно, а и тя едва ли би събрала сама кураж за това посещение. За това бях на шрек. Оставих я да говори. Питаше ме най-вече за здравословното ми състояние – била във връзка с нашите, след като слу-

чайно се видели при предишното им идване и си разменили адресите. Тя поискала от тях разрешение да ми дойде на свиждане и те се съгласили като поискали да ги информира за здравето ми, за което се тревожели. Наглед всичко беше повече от нормално, но без да съм мнителен, отговорих диалектически:

– А бе, не съм добре, но ако е за тях, дай им кураж. И без това им създадох толкова тревоги – след което я запитах какво е правила в Белене? Нали бяха интернирани в село Кривина. Тя остана учудена, че си спомням къде са ги откарали след предателството на подготвяното от баща `и бягство, а аз `и казах че това съм научил от него. Поисках `и новини и тя ми каза, че след излизането си от затвора, той отишъл да живее при тях в Кривина. Тя самата била станала беленска снаха – мъжът `и, чието име носила, бил секретар на партията в селото. „Ясна си ми“ си помислих и когато надзирателят излезе, оставяйки ни на саме, вече няха никакви съмнения, че Катя е изпратена от копоите. Поколебах се дали да `и кажа нещо хапливо, но се сдържах и рекох, че искрено се радвам на успехите `и в живота. Подигравателният ми тон беше толкова очевиден, че тя само рече:

– Останал си си същия като някога и май ще продължиш още дълго да теглиш. Вместо да търся теми за разговора ни, който и без това не вървеше, станах и `и казах:

– За съжаление не мога да кажа същото за тебе. Но времето ни за свиждане, а и много вода изтече от началото на 1949 г., та не виждам какво можем да си кажем – и без да подам ръка за сбогом, се упътих към вратата зад която стоеше надзирателят:

– Константинов, ако искаш можем да удължим времето за свиждане...

– А, благодаря. Казахме си всичко и се надявам, че казаното ще си остане между нас...

Седмица или две след това свиждане Павел Каръков ми предаде новината, че щерката на бай Илия – Тинка Карабоикова-Дулева избягала с някакъв художник. Монката, който му я съобщил, добавил:

– Орезили човекът. Изглежда и тя е луда като приятеля ти...

– Павле и тя, като много други, орезилиха най-напред себе си и то не от сега... Ти си вярващ човек, добър и практикуващ католик – дано вашият господ им прости...

– Ти какво, за мене ли намекваш?

– Не съм произнесъл името ти, нито съм забравил, че сме стари приятели. Още от пасаж „Свети Никола“ №4.

– Гошо, не искам да те обидя, но тогава ти беше много по-интересен и остроумен. Не знам, от времето ли, от обстановката ли, но като че ли деградираш брат.

– Ентропията на енергията, както знаеш Павле, е всеобщ закон. Вторият принцип на термодинамиката не отминава никаква енергия, освен ако не се намеси някой божествен пръст...

Не минаха нови няколко дни от тези „събития“ и на „свиждане“ ми дойде главният копой по режимите в отдел „Затвори“, които по това време, май пак бяха преминали към м-вото на правосъдието или обратно. В кабинета на Йонко ме очакваше, намиращият се „под прикритие“ в това министерство полковник от Сигуранцата – Рангелов. Още с влизането ми той ме покани да седна на стола срещу него. Спомних си, че при първата ни среща бях останал прав, разменените реплики бяха кратки, беше информиран за тежкия воден плеврит, който карах и ме беше отпратил с думите, че от режимното жив няма да изляза. Това беше преди XX Конгрес на КПСС и „априлския пленум“ на БКП. Сега беше „друго време“ и аз седнах на стола. Полковникът ме попита как съм със здравето. Отговорих лаконично:

– Благодаря, добре.

След което, правейки се на идиот, той ме запита:

– Константинов, ти от коя партия беше?

– От никаква гражданино Рангелов, аз никога в живота си не съм бил партиец и няма да бъда.

– Е как, не беше ли при анархията?

– Това вече е друг въпрос. Анархията е един идеал и ако ме питате за моето отношение към него – тук забавих отговора си и ми се стори, че копят се беше превърнал целия в слух, рекох. – Да, аз съм анархист...

– А не си ли казвал, че комунизмът е твоя идеал и че остатък на живота ти ще принадлежи на него?

– Да, разбира се. Аз съм анархокомунист...

– А, значи това било обяснението на онова, което си казал пред онзи тъпанар Горинов...

Разбрах, че копоите са записвали всеки от разговорите, които са водили с нас, когато са ни викали. Запазих мълчание, което според един друг „тъпанар“ – пазарджишкият зам.-началник „по политическата част“ – Ангел Посталков – означавало съгласие...

– Значи – продължи Рангелов – ти си оставаш заклет контрареволуционер?

Тук вече не можех да премълча и отговорът ми дойде автоматично:

– Ако вие сте революционери – ДА!

– Марш навън!

Този път зам.-началникът по режима към отдел „Затвори“ не се закани, че ще оставя костите си тук, но след по-малко от месец нареди да ме вдигнат по наказание от Белене и аз бях отново „пътник между звездите“ с багажа си – за наказателното отделение в Плевенския „Петз-везден“... затвор.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

На 16.IX.1960 г. онбашията в Панагюрище Финджеков отново е приел Донос на агента „Новак“ за разговора си с тате за сина му ГКГ:

„Източникът докладва за изпълнената задача: В „непринуден разговор“ на 10 септември 1960 г. д-р Георгиев му е казал: „Утре заминавам за о-в Белене при сина си, за да го видя, тъй като не е добре със здравето и да му занеса храна да се подкрепи... Очакват се големи събития в ООН. Дано да бъдем свидетели на събития в наша полза, та и синът ми да види живот, ако междуременно не се случи нещо с него – това ще бъде чудо. От известно време и аз не се чувствам добре със здравето, което се дължи на постоянния тормоз.“

На 15.IX.1960 г. в 18.30 часа източника се е срещнал с д-р Георгиев при гимназията, който му казал: „Току-що се върнах от Белене, имах възможност, след като изгубих три дни да се видя със сина само за 10 минути. Видя ми се не много добре със здравето и сега отивам до аптеката, за да му приготвя лекарства и му ги изпратя. Той не е отпаднал духом и живее с вярата за възтържествуването и на неговата свобода. Нямахме възможност да говорим това, което искаме, защото ни надзираваше милиционер. А сега бързам за в къщи да слушам новините. Затова после ще поговорим по-обстойно. Ако видиш Ралчо Павлов, поздрави го – не съм го виждал повече от месец и нещо...“

16.IX.1960 г., Панагюрище „НОВАК“

На 15.X.1960 г. тате пише отново писмо до н-ка на затвора в Белене – Томов и го моли за свиждане с болния си син, ако той може да дойде до мястото на брега. Тревожи се, защото не са получили полагащото ми се писмо, нито уведомителна картичка.

На 19.X.1960 г. пиша писмо до нашите след свиждането ми с Тинка Карабоикова в началото на месеца. След като благодаря на родителите си за всичко, което правят за мене, им пиша, че с годините съм разбрал, че само те обичат без корист и остават верни до край. Добавям, че винаги са добре дошли за свиждане и ако не съм искал, то е заради неудобствата по дългия път и приближаващите студове. И продължавам:

„Тоя месец правих свиждане с дъщерята на бай Илия – Тинка. Каза ми, че се е виждала с вас, навярно знаете и че се е оженила тук в селото (NB Вече знаех, че измаменият `и съпруг е партийния секретар на Белене – Дулев!) Била получила извънредно свиждане от началника на затвора. (NB Още едно на ум!), така че нейното идване няма да попречи на евентуалното ваше за двумесечното ноември-декември. Благодарете `и за вниманието (на Тинка), ако я видите (NB Което няма как да стане, защото е забягнала с любовника си, което прави вече три на ум!), и по-добре да не идва, и за нея, пък и аз не желая никой да си спомня за мене вече! (NB Разчитам на интелигентността на нашите, за да разберат от казаното, че косъма `и не е чист и че свиждането `и не е „на добра воля“, така че да внимават! Дотолкова се е изострило обонянието ми, че надушвам лесно нечистоплътността от километри.)

След това минавам към битовите нужди: лекарства, лепило за гумените ботуши и при нужда – нальми с големи каишки! За сега си имам. Уведомете и вуйчо да изпълни поръчката ми, ако се обърна към него. (NB чрез излизашите си непрекъснато от Белене затворници!) *Поздрави и целувки!*“

Всъщност съмнения в Катя – Тинка, аз имах още от дните на ареста на баща `и и другарите му с които трябваше да преминаем заедно турската граница. Това предателство беше станало причина да напусна Любимец през м. Март 1949 г. и да се запиша в VI мъжка гимназия в София. За тези ми съмнения през 1951 г. аз говоря като за установен факт пред панагюрския агент „Андрей“, чийто донос е „приел“ същият ОР Ненчо Славеев, посетил ме по време на първите ми разпити в МВР след ареста в края на март 1953 г. Ето какво му е „изпял“ доносникът още на 8 август 1951 г.:

„Източникът донася, че ГКГ е изключен от ДСНМ за вражеска дейност. След това през 1948 г. бива привлечен и влиза в една група, която имала за цел да мине границата в Гърция. (NB За всеки случай, като превантивна мярка срещу евентуални доноси, аз съм объркал случая на баща ми с моя. Затова и доносникът бърка годините и границите – 48-а вместо 49-а и Гърция вместо Турция!) Денят на преминаването бил 28.II.1948 г., но става провал и другарите му били заловени. Него не го арестували, защото за него знаели само ръководителя на групата и неговата дъщеря, която няколко дни след залавянето го проваля...“

„Свиждането“, което Томов й бе уредил с мене, разсея напълно съмненията и ги превърна в увереност, но все още няха документални доказателства... Получих ги със закъснение от писмото на Тинка до нашите и от документите на ДС с които копоите „удостоверявах, че лицето е наш С.С., което при нужда може да бъде на ваше разположение“. Тях също публикувам в следващото „Интермецо“. Така става безвъпросно ясно, че и нея са превърнали в нещо като проститутките на повикване... Нямам доносът `и след свиждането, защото е „класифицирана информация“, но и това, което намерих е достатъчно...

На 25.X.1960 г. тате пише трето писмо до н-ка на затвора в Белене – Томов и го моли за свиждане като повтаря: не са получили полагащото ми се писмо, нито уведомителна картичка. Този път Томов поставя резолюция върху писмото:

„Др. Кинчев, за проверка и отговор! 27.X.1960 г.“ – Подпис

Нашите дойдоха на свиждане на 8.XI.1960 г. и веднага след това на другия ден – 9.XI.1960 г. бях „Преведен“ от Белене в Плевенския затвор, за да не бъдат обезпокоявани джандарите, поне през следващите 3 месеца!!! Добре обмислен ход, разчетен на това, че времето до следващото свиждане ще им стигне за „реализация на заплануваната неутрализация“. Изпълнението е било предоставено на участващия в „Разработката“ полк. Рангелов (от страна на отдел „Затвори“ към ДС, макар че формално отделът с копоите се числеше, както и сега, към м-во на правосъдието...). Той е наредил след „свиждането ни“ експедирането ми за наказателното отделение в Плевенския затвор. От III управление на ДС е взел участие **Иван Димитров**, а от „следствения“ отдел на ДС – **Райчо Иванов**, който ме „посети“ в Пазарджик, преди... тоталната ни изолация на 23.XII.1958 г.

Само че и този път „Планът“ на триото щеше да бъде провален!

*

В интереса на борбата срещу диктатурата, отидох в емиграция, преизпълнен с решимост да се създаде протекция за другарите, които попадат в лапите на копоите, заради разпространението на нашите идеи. Считах и считам, че е възможно да бъде извоюван периметър от елементарни свободи, каквито имаха стотици милиони хора след Великата френска революция. За целта беше необходимо и достатъчно да се създаде организация, способна да „преговаря“ с властниците и да ги застави да зачитат достойнството, правата и свободите на своите противници и врагове. Условие за това беше да се подберат мъже, способни да отговорят „на удара с удар и на желязото със стомана“.

Трябваше ми време, за да разбера, че съм живял с илюзии. Нямахме мъже, нито свободата може да се даде на тия, които не изпитват непреодолима нужда от нея. Но за всичко това, както казах, ще стане дума в четвъртата част на романа. Тук само помествам една статия от моя личен архив. Тя е публикувана през далечната 1961 г. на стр. 2 във февруарския брой на излизащото в Париж месечно списание на анархокомунистите емигранти – „НАШ ПЪТ“. Статията е писана по времето, през което над главата ми беше надвиснала отново заплануваната от копоите на ДС смъртоносна разправа. Неизлекуван, с неукрепнало здраве и психика, след „медикаментозното ми третиране“ от обслужващите лекари, мен ме изпратиха в Плевенската морга, за да бъде довършен. Съзнавайки цялата сериозност на положението ми, с цената на огромен риск за себе си и за все още съхранената в подполието организация на Федерацията на Анархокомунистите от България – ФАК (б), нашите другари от страната бяха успели да изпратят своя зов за помощ,

посредством една изключително трудна „двутактова“ операция: първо изнасянето на писмото от затвора и второ – пренасянето му през границата до Париж. (Само живелите през тая епоха във и вън от затворите могат да си представят какво означаваха подобни действия.)

Автор на въпросната статия е „отговорният“ редактор на „Наш път“ и самозван „патриарх на българския и международен анархизъм“ Георги Хаджиев. Навярно забравил за съществуването ѝ, той ми я даде, заедно с цялото течение на списанието, подвързано в два тома, за да се запозная с делото му и с линията към която се придържаше в пропагандата ни.

На отправения вик от преизподнята, Г.Х. беше отговорил с един пасквил за който е слабо да се каже, че е **безобразен**. Преди да направя моя коментар, оставям на читателите да преценят неговото съчинение, упражнение или... изпражнение:

„ПРЕСТЪПНО БЕЗОБРАЗИЕ

Едно кратко съобщение, току що получено от България гласи: „В Белене се намира с присъда от двадесет години нашия младеж Георги Константинов от групата, която преди няколко години хвърли във въздуха статуята на Сталин в „Парка на свободата“. Положението му е много тежко.“

Ние не познаваме много добре случая на този „опит за покушение“, нито младежа Георги Константинов. Горното съобщение оставя да се подразбира, че той е безвластник, обстоятелство, което също не ни е известно.

Без да осъждаме самата постъпка, ние не считаме, че хвърлянето във въздуха на една статуя, на когото и да било тя, е ефикасно средство за борба, нито че такъв начин на действие може да представлява обект на нашата борба против режима. Ние отиваме дори още по-далече, като заявяваме, че самото покушение върху живота на отговорни и виновни за страданията и робството на нашия народ (тирани), не представлява цел на същата борба, нито ефикасно средство за събарянето на режима. Всеки тираничен режим намира и ще си намери лесно палачите, които да заместят съборените или унищожени тирани. Нашата борба е преди всичко идеологическа и когато тя може да вземе форми на революционна акция против пазителите и изпозвачите на режима. тя ще се насочи преди всичко към унищожаване на институциите, а не на хората. Но случаят за който става дума тук представлява едно престъпно безобразие, един голям обществен скандал, незащитим от никакво гледище. Защото, ако деянието на няколко младежи, чрез което те символично са изразили негодуванието на цял народ (sic!), е било наказуемо от гледището на законите, след станалите промени и при новите обстоятелства, в които счита, че се намира режима, това деяние заслужава най-малкото едно опрощаване, ако не и амнистия.

След като от най-отговорно място Сталин и неговият най-близък помощник Берия, получили строга присъда и вторият дори бе екзекутиран, позор от който първия се избави, чрез

навреме настъпилата смърт; след като, така да се рече, самият Сталин бе осъден на морална смърт, как може още да се държат в затвора, с тежки присъди, младежи, които са си позволили само символично осъждане, изразено в незначително одраскване може би на някакъв камък или на една камара от втвърден гипс, какъвто е представлявал злокобния образ на грузинския диктатор и кръволок! (NB Интересно е „съвпадението“ с възпроизведената в статията версия на ДС, за „незначителното одраскване“ на „злокобния образ“!)

Този случай ни напомня времето през последната война, когато **захаринът** официално се раздаваше и продаваше по дажбена система като заместител на недостатъчната захар, а в затворите продължаваха да лежат още лица за **контрабандна продажба** на незначителни количества захарин. Това бе действително една несъобразност, лишена от всякаква логика.

Ние не разчитаме, че тези логически разсъждения могат да повлияят на днешните натрапени господари на България и не за тях пишем настоящите редове. (NB Стана ли ви ясно приятели от написаното, за кого и за какво са предназначени тези редове?) Ние не си правим илюзии и по отношение способността на същите да проявят великодушие, да простят и да съжаляят, нито да се смутят от това, че когато прокарват специален закон срещу противопубличните прояви на младежта и си правят реклама, че не са за наказанието, а за изправянето, продължават жестоките мъчения над младежи, проявили се по същия начин. (sic!)

Ние знаем, че дори и най-енергичните протести **не са в състояние да ги вразумят**, когато с най-хладно съзнание отравят хора като Манол Васев, в последните им дни в затвора, **практика, която изглежда, по най-новите сведения дошли до нас, е доста широко прилагана в затворите и лагерите.**

Ние искаме само да спрем вниманието на нашите читатели върху този факт и да им припомним задължението да осведомяват навсякъде хората с които имат контакт, за да ги предпазят от заблудението, че в страните зад желязната завеса може да има социализъм, „грижи за човека“ и изобщо човешки отношения към хората. С това ще се направи не малка услуга на **общата борба** против античовешките режими на Ленин-Сталин и техните приемници.

„НАШ ПЪТ“ (Г.Х.)

(NB Прочетох този шедевър на опортюнистическата мръсотия с голямо закъснение и трябва да призная, че ми подежда отрезвително като удар с цепеница по главата. Имах чувство, че е писан вместо „с кръв от сърцето“, с перо, което авторът е завирал в аналното си отверстие. Приличаше на смърдящо творение на някой днешен клозетен плъх в „нашата окаяна журналистика“.

И наистина, що за идиотско самомнение има авторът на пасквила, който раздава присъди и счита своето лично мнение общовалидно за всички анархисти, за всички времена и при всички обстоятелства? И си мисли, че трябва да му бъдат известни всички анархисти в България, от която той е побързал да дезертира преди да са започнали сраженията?

Две думи за взривяването статуята на Сталин. Заради един трудно сравним акт срещу монумента на Посейдон, елинският бог на моретата е преследвал Одисей през целия му живот. А за смъкването на нацисткото знаме от покрива на Акропола по време на окупацията на Гърция, юношата Манолис Глезос е обявен за национален герой. Ние не се нуждаем от „прославени герои“, но всеки от нас, дори и „отговорните“ редактори трябва да свалят шапка след като сами признават, че „младежите символично са изразили негодуванието на цял народ“ и да склонят мълчаливо глава пред нечовешките страдания, на които те са подложени от учениците на „злостнобния грузински диктатор и кръволок“ и да протестират „най-енергично“ – с всички средства – срещу *тяхната садистична „практика и жестоките мъчения над младежи, за чието доста широко прилагане в затворите и лагерите, „изглежда“ сведения са достигнали и до нас“*. /Нас или ние, както изглежда се досещате, е „отговорният“ редактор на „Наш път“, а не да бръщолевят несвързано за контрабанда със захарин и да наричат такива акции противообществените прояви на младежта!

И още две думи за „Нашата борба – която била – преди всичко идеологическа и когато може да вземе форми на революционна акция против пазителите и използвачите на режима, тя ще се насочи преди всичко към унищожаване на институциите, а не на хората.“

Нашата борба **не е** „преди всичко идеологическа“. Ние не сме попове! Идеологията е само едно от средствата за подготвяне на революционните акции, чиято крайна цел е унищожението на държавата и капитала. И при това унищожение на институции и социални отношения, на нас ще ни се наложи да унищожаваме и хора /ако е позволено да употребим това понятие спрямо пазителите и използвачите на режима/. Защото институциите имат своя пълнеж от привилегировани и развратени лумпени, които, както е доказала историята, са като „гърбавия“ защото, освен непоправими убийци, „пазителите и използвачите“ на днешната политическа и социаликономическа система няма да се откажат доброволно от властта, нито ще върнат награбената плячка (виж „Интернационала“ на Йожен Поатие). Който сее подобни илюзии, е или шмекер и мошеник, или сикофант и предател.

И най-последно, когато нашият народ се научи на систематични „покушения върху живота (и имота) на отговорни и виновни за страданията и робството“ му (тирани и техните преториянци), той ще може да бъде сигурен и спокоен, че на *тираничния режим или проект няма никак да му бъде лесно да си намери палачите с които да замести съборените или унищожени тирани...*

Останалото е измама!

За да няма съмнения в последното (че „останалото е измама“), тук помествам един друг „шедьовър“ на „отговорния редактор“ и „организиран, социален и революционен анархист“ Г. Хаджиев, от същата епоха. Касае се за публикуваната в „Наш път“ (Париж, година XII, брой 4, април 1963 г.) екзалтирана посмъртна пледоария за сталиниста Хулиан Гримау – един от изтъкнатите касаци на НКВД, употребени за унищожение на наши приятели по време на Испанската революция през 1936–1939 г. За отбелязване е, че в нея не става дума за ЗАХАРИН или ХУЛИГАНСКИ ПРОЯВИ НА МЛАДЕЖТА:

„ЕКЗЕКУЦИЯТА НА ХУЛИАН ГРИМАУ

Съдебно убийство, което изненада света. Не затова, че някой се е съмнявал в качествата на кръвопиец, които отличават масовият убиец на Испания, отрочето на Мусолини, наследникът на Хитлера. Но най-малко днес този акт на мъст за деяния от преди 25 години, покрити с давност и амнистия, можеше да се очаква да е нужен, при всичките усилия и всички интерес да се убедят в „демократизирането“ на режима някои колебливи западни среди, за да му се отвори вратата на „Общия пазар“. (NB За какво се е загрижил Г.Х.!)

Гнусно престъпление, което прави неоценима услуга само на болшевишката пропаганда в момент, когато ѝ е нужна и тя търси повод за световна кампания с цел да спаси провалящия се престиж на Москва.

Хулиан Гримау бе комунист (NB?) и член на ЦК на испанската компартия, сиреч наши идеен противник и приятел на тираните и убийците в страните, поробени от болшевишкия империализъм. (NB И на моите убийци, г-н „Отговорен редакторе“!) Но това не може да бъде пречка за нас, за да присъединим възмущението си към всеобщия протест против този последен кървав акт на Франко. За това ни дава толкова по-голямо право факта, че със същото възмущение ние заклеяваме подобните престъпления на болшевишката тирания и всеки акт на несправедливост. (NB Не със съвсем същото възмущение!) Гримау падна жертва на един терор и умря достойно. Поклон пред всяка такава жертва! (NB А пред „контрабандистите на захарин през Втората световна война“?)

...Утре сигурно ще се разгори търсената световна кампания. Но изненадва още слабия отзвук в Москва. Първо, телеграмата на Хрушчов до Франко е почти една проста формалност в дипломатическо-унизителен стил. Второ, „Правда“ от 21 и 22 април дава бледи отзиви, без да посвещава една уводна статия на това гнусно престъпление. (NB За разлика на „ярките“ усуквания на Г.Х. в предишното „материалче“.)

Гнусотата на този чудовищен акт нараства от обстоятелството, че Франко не се колеба да плюе в лицето на най-авторитетни за него застъпничества, защото знаеше, че ликовидирането на Гримау отговаря на сметките на Москва и защото по този начин даваше на американците евтино доказателство, че е шампион на борбата против болшевизма, в защита на западния свят – „заслуга“, която той не ще закъсне да осребри в милиони долари и други

западни монети, които спасяват и крепят тиранията му. (NB Това вече е висш пилотаж в сферата на анализния анализ на текущите политически събития!)

Гнусота, гнусота, гнусота! Каква мерзка епоха живеем!

Сред тая тиня жертвата заслужава уважение, защото е жертва, която не получава никакво възмездие. (NB Докато ние получаваме... захарин!) Затуй ние не се стесняваме да се поклоним пред прясно пролятата кръв на Гримау, която идва да увеличи океана, дето ще се удави рано или късно Франко и неговия режим. (NB А за изядените от свинете на Белене жертви на българските приятели на Гримау, „Вие“ пред кого ще се поклоните?)

Всеки мъченик заслужено носи своя лавров венец. Към него ние също прибавяме една неувяхваща клонка, макар падналият да не е от „нашите“. Но в борбата против тиранията и пред олтара на свободата всички са наши, всички сме наши. “ (NB Включително и с убитите убийци на нашите! Неясно остава само, пред чий „олтар“ падат такива като Гримау?

Може би повече „коментари“ не са нужни, освен един-единствен: ЗА СЪЖАЛЕНИЕ, И АНАРХИЯТА Е ИМАЛА СВОИТЕ БАЙГАНЮВЦИ, подвизаващи се на „гнусното“ дипломатическо и политическо бунце! Дано, идващите на смяна млади поколения не повторят тези „подвизи“!

Глава LXIII

В ПЛЕВЕНСКИЯ ЗАТВОР

В края на утринната проверка, преди още бригадите да са се отправили на работа, Ганчо Кръстников извика:

– Внимание, внимание! Тези които си чуят имената, да си съберат багажа и да се явят на портала!

След като повтори съобщението, той прочете няколко имена сред които и моето. Някой подхвърли: „Започва лабавото.“ Не зная дали се подиграваше, но за мен беше ясно, че това е резултатът от „събеседването“ ни с Рангелов. Неговата реакция беше незабавна. На портала се намерихме с Иванич, Алипи, Коце Шопа, Митко Русенлията и Иван Христов (от хората на бай Иван Костов). В тая шарена компания познавах почти всички. Само не ми беше ясен критерия на подбора ни. Може би не беше общ. На въпроса за къде ни вдигат, Алипи отговори, че ни изпращат по наказание в Плевенския затвор. Рангелов с когото и той имал среща, му се заканил и

изглежда бе успял да го уплаши. В гласа му се чувстваше страхът. Вероятно отново щяха да го подложат на натиск, за да капитулира. Сигурно щяха да се опитат да „обработват“ и Неврокопски, комуто оставаха 3–4 месеца до края на 15-годишната му присъда. Но, него най-вече изолираха, за да не може да приема поръчки от другарите си с оглед предстоящото му освобождаване. Мръсниците не се бяха отказали от възможността да го тероризират до последния момент. Те опитали да го пречупят като забавили освобождаването му от затвора с десетина дни, през които, както разбрах по-късно когато се видяхме навън, го заплашвали с незабавно изпращане и унищожение в каменната кариера край Ловеч като му описали какво го очаква там...

Мен с това не ме заплашваха, защото ми оставаха още 13 години затвор и едно предсрочно „освобождение“ и експедиране за „Слънчев бряг“ щеше да се размърди много, но това не означаваше, че няма да се опитат да ме довършат с „класическите си методи“, например чрез едно активиране на заболяването ми, за което пълната изолация в наказателните отделения на плевенския затвор и химикалите в храната предоставяха блестящи възможности. Тоя подлец Рангелов само ме изгони от началническия кабинет, без да каже каквото и да е. За останалите трима не ми беше ясно защо ги наказват. То и наказателни заповеди нямаше или не ни ги бяха прочели. „Новото време на възстановяване на ленинските норми“ ги принуждаваше да действат тихомълком. Всичко беше „легално“ и приличаше на рутинно прехвърляне от един затвор в друг. За Иван Христов съществуваха подозрения, че е вербуван, което не беше изключено, защото по думите му, имал смъртна присъда, задето с още неколцина възнамерявали да се въоръжат с оръжието на патрулиращи милиционери. В последствие присъдата му била отменена. Беше известно, че канибалите от ДС използвала отмяната на смъртните присъди за кални пазарлъци и сделки за душите на оставените да „живеят“. Съмненията си в него, беше споделил на времето и бай Иван, когато бяхме уединени заедно в пазарджишкия затвор, но все пак доказателства за това, че са успели да го пречупят нямаше и не бих казал „Грях ми на душата“, защото не съм веруещ, но знаех отлично, че набеждаването на някой, който е бил честен и твърд спрямо копоите, би било най-голямата услуга, която може да им бъде направена. Единственото основание да напиша тези редове е че 30 години по-късно – в „епохата на пазарната демокрация“ – го видях да нахлува шумно в кабинета на председателя на БСДП д-р Дертлиев, за да го поздравя и изрази почитта си. Той се смути когато ме видя, но се направи, че не се познаваме.

С другите двама от групата се знаехме бегло. Коце Шопа – земеделец – беше правил многократни, може би 4–5 неуспешни опити за бягство, за които „по съвкупност“ беше изтърпял повече от десетина години затвор. Това го беше изнервило до краен предел и лесно избухваше, но с джандарите се държеше безкомпромисно. Митко от Русе беше осъден като войник на 16 години затвор за бягство. Тук се беше самоопределил като легионер и се държеше честно и достойно. Такава беше групата с която потеглихме към брега...

Напред каруцар затворник подкарваше конската каруца с денковете ни, ние я следвахме пеша, а зад нас яздеха въоръжени милиционери. Колкото повече приближавахме разположения

на брега „Пети обект“ с административните постройки, толкова повече паниката обземаше Алипи. Опитите ми да му подам ръка по пътя, както в пазарджишкото наказателно отделение, като че ли бяха безнадеждни. В купето на вагона седнахме един до друг и макар и приглушено и откъслечно, продължихме разговора си и след смяната на влака на гара Левски, но без голям успех. Алипи беше вече мъртъв и никакъв „бон кураж“ не можеше да го съживи...

Още с пристигането ни в Плевен, една камионетка ни чакаше зад гарата и тя ни отведе до затвора. При влизането в двора на „крепостта“ (новият плевенски затвор беше строен след 1934 година от Кимоновото правителство на „Обновата“, по еднакъв модел с пазарджишкия и каменните му стени, заедно със зидовете на оградата и кулите по тях, които не бяха измазани и боядисани, му придаваха вид на средновековна крепост или замък) нас ни разделиха. Мене ме поведоха към втория етаж и спряхме пред килия №47. Преди да ме вкарат в нея, ми отнеха лекарствата, ямболлията и шаячената полушуба (за да не прегрея през зимата, както поясниха тукашните тъмничари с присъщия им хумор), но все пак ми оставиха двете одеяла и калъфката в която бях натикал бельото си за възглавница.

В килията бях сам. Тя беше с мозаечен под и в дъното ѝ, под прозореца имаше нар, който заемаше половината от нея. Стъгнах едно от одеялата за постеля и приготвих възглавница с част от долното бельо (останалото бях навлякъл, защото през ноември нощите ставаха студени). След това седнах на нара с кръстосани по турски крака, за да обмисля положението и поведението към което трябваше да се придържам. Като начало, реших да наблюдавам държането на надзирателите, за да изясня какви нареждания са получили. В отделението те бяха трима и като че ли застъпваха на смени, но през деня често се явяваха по двама, придружени от „кофтино“. От тримата впечатление правеше един комуто, както разбрах в последствие, бяха лепнали прякора „Мунчо“. Единственото основание за това като че ли беше вродената му идиотия. Във всичко останало той беше антипод на Вазовия герой, и ако щете, оскърбление за истинския Мунчо от „Под игото“. Надзирателят гледаше насмешливо и с чувство на превъзходство, което навярно идваше от 120-те му килограма и ботушите – №47. Иначе изглежда беше страхливец, защото когато ме пускаха на клозет, той и другите джандари се оттегляха благоразумно към кръговата площадка до която водеше бетонна пътечка с парапет. (Площадката се намираще в центъра на голямото колело, отделящо с предпазна мрежа отделните етажи по между им.) Надзирателите бяха осторожни, защото жертвата им беше с чугунена 15-килограмова кофа в ръката и им беше казано, че съм луд. А с такова „оръжие“ един луд можеше да разбие дори главата на слон, че какво ли остава до някакъв си „Мунчо“. „Привилегията“ да ме отключва и заключва за клозет и каре, те бяха поверили на „кофтино“. Когато излизах откъм колелото се чуваше:

– Внимавайте, лудият излиза.

Това ми „реноме“ стана определящо за поведението и приказките ми с тях през следващите дни и седмици. Но не прекалявах, защото макар и страхливи, в една схватка преиму-

ществата бяха на страната на численото им превъзходство. Нали така бяха счупили гръбнака на Стефан Вълков. За сега и аз, и „гарваните“ от ДС изчакахме. Но те можеха във всеки момент да наредят на подведомствените си побойници да изострят обстановката, надявайки се тя да активира болестта ми и сам да сложа край на живота си, което би ги устроило най-добре. А аз се убедих окончателно, че състоянията, до които ме бяха довели в пазарджишкото наказателно отделение не бяха резултат от вродена или придобита клаустрофобия, защото понасях сравнително леко самотата. Очевидно „заболяването“ ми беше провокирано от третирането с техните „препарати“ и в много отношения напомняше състоянието ми по време на „следствието“. Само, че в Пазарджик изглежда бяха „сгрешили“ дозировката. Изяснявайки „етиологията“ на болестта, си рекох „Внимавай!“ Трябваше да разигравам шахматната си партия срещу садистите така, че в най-лошия случай да я доведе до патово положение...

Няколко дни по-късно, „Мунчо“ ми съобщи на проверка, че имам право на уведомителна картичка или писмо до близките ми. Това означаваше, че за сега на моите тъмничари бе наредено да спазват известно приличие в упражняването на произвола, да не предизвикват по-тежки конфликти със затворниците, нито оплаквания на близките им, някои от които можеха да се разчуют и вън от концлагера „на мира, демокрацията и социализЪма“. Аз пък получавах възможност да изпратя до нашите „паролата“. Играейки своята игра, запитах „Мунчо“ как се чувства? Което в първия момент го изненада, но после завря юмрук под носа ми, без да го разкърва...

На нашите писмах, че съм много добре, имам право на свиждане и храна и се нуждая от едни дебели... налъми с по-яки каишки. Накрая, изпращах поздрави „до чичо Георги Узунов“. Сега не ми оставаше друго, освен да чакам развитието на нещата като избягвам спречкванията, които можеха да осуят свиждането. Както се вижда от „строгите секретните документи“ в Интермецото, именно прекалената „секретност в работата на различните отдели и групи в политическата полиция, водеше до лошата координация в действията им. Иначе, доносът на агент „Александров“ щеше да осуети заръката за „налъмите“ и поздравленията до „чичото“ – управител на Психиатрията...

За да поддържам физическата форма и устойчивостта на психиката си, възобнових анти-депресивната програма, която бяхме разработили срещу „филадельфийския режим“. Понеже от нара в килията не оставаше място за разходки, започнах да правя гимнастики, тичане на място и лицеопори нощем, когато изгасвах лампите, за да не видят джандарите тези ми занятия и да докладват, че не се поддавам на резигнацията и демобилизацията. Пак през нощта опитвах неколкократно, чрез морза, да вляза във връзка с някой стар познат – Петко Змея или Илия Минев. Но не получих никакъв ответ, освен едно-две почуквания на човек, който нямаше понятие от азбуката на безжичния телеграф. След като опита ми за установяване на контакти с други човешки същества пропадна, потърсих нови пробиви в изолационната система. Включих в програмата систематизирането на данните по определени въпроси и анализа им. Сред тях, по

това време, особено ме занимаваха съветско-китайските отношения по които минавах за „експерт“ в затвора, тъй като отдавна бях насочил вниманието си към тях.

Известно е, че така нар. СССР беше заченат в кръв и имперско насилие. Възстановяването в нова форма на старата руска империя не промени отношенията между метрополията и нейните колонии, провъзгласени за съюз на социалистически републики. Тази „вътрешна политика“ на Кремъл, намери своето продължение след Втората световна война, когато с помощта на червената армия и КГБ беше създаден така нар. социалистически лагер. През 1949 г. към него се присъедини и Китай на Мао Цзе Дун. Отношенията между едрите и дребни „социалистически“ хищници в „лагера“ не бяха по-различни от тези между големите и малки капиталистически държави, които предизвикаха двете световни войни през първата половина на този век. По аналогия и на основата на голям брой събития, данни и факти от историята на страните в който беше установена „пролетарската“ диктатура и държавния капитализъм, стигах до заключение, че тези отношения неизбежно ще доведат до противопоставяния и сблъсъци между Центъра и колониалната периферия, независимо от приказките „за дружба, мир и сътрудничество“. Първите конфликти възникнаха в Европа с разрива през 1948 г. между Белград и Москва. Натрупването на икономическа и военна мощ от страна на Китай и растящия му апетит, засилваха очакванията ми, че военният конфликт между двете гигантски ком-държави не е далече. Първите искри, като изключим „теоретическия“ им спор за ролята на мъртвия Сталин и защитата на Енвер Ходжа с чиято помощ Китай се надяваше да създаде своя база в Европа, бяха предизвикани от желанието на Мао Цзе Дун Китай да притежава собствени атомни бомби. То беше посрещнато с отказ от страна на Хрушчов. Тогава, тайната на производството на тези свръх оръжия, заедно с няколко хиляди обучени и работили в тази област специалисти, му бяха предоставени от „заклетия враг и книжен тигър“ – САЩ, които от своя страна се надяваха на една локална война с чиято помощ да бъдат извадени едновременно от строя двата ком-динозаври, или поне растящото напрежение между тях да доведе до взаимното им неутрализиране.

В светлината на това развитие и прегрупиране на силите върху световната арена и създаване на нови коалиции за уреждане на стари сметки, аз считах за напълно възможна Третата световна война, този път върху територията на Азиатския континент с всички перспективи, които тя можеше да разкрие пред нашата анархокомунистическа революция, слагаща край на стария свят на робство, грабеж и насилие срещу хората и народите.

Но макар че на няколко пъти се стигаше до класически конфликти по 7000-километровата Китайско-Руска граница, реалния ход на историята се оказа доста по различен от моите „прогнози“. Очевидно в тях превес са вземали желанията ни и повечето сметки бяха направени без кръчмар. Нещата, както знаем, не отидоха по-далече от престрелки по тая граница, взаимни обвинения в „авантюризъм“ и „ревизионизъм“, до словесни войни или *n*-тото „сериозно предупреждение“, което будеше само смях. Все пак, тези анализи и заключения в кой и да е от затворите, вдъхваха надежди и оптимизъм, към което в Плевен, се прибавяха ангажирането на

вниманието, паметта и мисълта и караха мозъка да работи, което беше от особена важност за париране на разрушителното влияние на психологическите репресии...

Друг, специфичен начин за постигане на тази цел, беше съчиняването на фантастично-утопични „романи“ за далечното бъдеще на човечеството. За нуждите на фабулата, на диалозите и монолозите, моите герои живееха със своите проблеми и конфликти, бяха с различни възгледи и манталитет, със специфични интереси. (Аз никога не съм си представял бъдещия свят населен с еднотипни идейни папагали, нито бъдещите хора – облечени по китайски в униформи, различаващи се „само“ по материята от която са съшити – док, габардин или коприна...) Съчинявах драми на абсурда или на „ужасите“ със сюжети извлечени от разказите, наблюденията или преживяванията ми в наказателните и смъртни отделения на болшевишката тюрма. От „романите“ създавах сценарии и изработвах филми, а за драмите – театрални постановки, които „реализирах“ като се вторачвах в мозаечния под на килията, превръщайки го в екран или сцена на които се прожектираха моите цветни филми или се разиграваха пиесите ми. (Аз и тогава, и днес съжалявам, че ни бяха иззели всякакви листа и моливи, разрушавайки по този начин възможността да съхраним някои от тези, може би неповторими в нормална обстановка, затворнически „шедьоври“ и обогатим изкуството с нови произведения и стилове.)

Понякога усещах прокрадващи се стъпки на ботуши до шпионката на килията, които бяха на някой „Мунчо“, натоварен с мисията (или с решението на някаква „агентурна задача от плана на ДС“) да наблюдава и направи своя рапорт за „поведението на лудия от килия №47“. Покъсно направих всичко възможно да се добера до тези „манускрипти“ на полицейското творчество, но всичко беше безуспешно. От тях нямаше и помен. Нито в досието ми, нито в някакви характеристики, анализи и обобщения на различните локални и национални началства. Те можеха да допълнят „забавната“ история на живота в каменните душегубки. А може и да съм надценявал копоите, приписвайки им качества или способности, каквито те никога не са притежавали?

Така дочаках свиждането с тате и мама на 1 декември 1960 г. в плевенския „маймунарник“. Там нададох кански рев, че касапите от ДС искат да ме заколят безкръвно, придружавайки казаното с намигане с онова око, което стоящият между разделящите ни двойни решетки надзирател не можеше да забележи... Разказах им, че са ми отнели постелите, дрехите и лекарствата и ги предупредих, че веднага след свиждането ни ще започнат серия от наказания, за да ме откъснат от тях и от всяко живо същество, за да могат да извършат тихомълком убийството ми, за което ще им съобщят чрез смъртен акт, че съм починал от пневмония или съм турил сам край на живота си. Всичко това изрекох в скоропоговорка, вчепкан в решетката с две ръце, не оставяйки време на джандарина да се опомни и реагира адекватно. Какво е запомнил от свиждането с лудия и как го е докладвал, може да се види в „Интермецето“.

Навярно някой ще попита дали изборът на ролята на „лудия“ в съпротивата срещу диктатурата през този период, беше достоен и позволен? Да, дотолкова, доколкото са позволени военните хитрости в отделните сражения. Още повече, че тук насреща си имах мерзавци, жестоки садисти и подли убийци, които не се спираха пред нищо. В това се бях убедил за стотни път на собствения си гръб или от смъртоносните им експерименти с другари, приятели и познати, много от които отдавна вече не са между живите и не могат да отворят страниците на историята за зверствата на диктатурата. Точно тази страница с упорито единомислие „политическите сили в демократична България“, съставени от децата, внуците и внучките на убийците, през Кобурготов и Медю Доганов до Иван Костов, „хубавото“ Наде и Софиянски с разните Каракачани и Мозери искат да затиснат или... изгорят. И всеки един от тези е „избиран“ по няколко пъти в периодично разиграваните комедии, наречени „свободни избори“.

През тази мъчителна година и нещо, проумях някои истини: Всяко приемане на войната при избрани от диктатурата и нейните преториянци момент, място, условия и оръжие, би било величайша глупост. С тези хора (ако е позволена такава квалификация) докато не са им конфискувани богатствата и скопени „органите“, можеше да се разговаря и преговаря – както казваше един приятел – само по един-единствен начин, като им се отсече главата и постави върху зелената маса от към срещуположната страна. Зная, че мнозина ще кажат, че това е Нечаевщина, но на тях мога да отговоря само с думите на Добри Джуров: „Такова беше времето“...

След свиждането, видях на карето бай Димитър Гачев, когото бяха вдигнали през 1956 г. от пазарджишкия затвор. Той обикаляше по съседното каре, разположено на метър по-високо от нашето. Беше забил очи в паветата пред себе си, може би вдълбочен в собствената си съпротивителна програма. Не се стърпях и когато се разминавахме, движейки се в противоположна посока, всеки по своето каре, му извиках високо:

– Леон Давидович Бронщайн!

При следващата обиколка го повторих и видях как старият троцкист се ококори и очите му заблестяха от радостна възбуда, а от вишката охраната сигнализира, че по карето се разговаря. Но надзирателите, които заковаха движението по двете карета, не можах да установят от къде идваше „паролата“. Ако не бяха толкова невежи и тъпи, лесно биха се насочили към единствения жив троцкист в НРБ...

Към средата на декември 1960 г. над главата ми се разнесе тропот. Ставаха някакви размествания. След като изгасиха лампата отново опитах с морза. Този път получих отговор – над мене беше Борис Струнджев, току що пристигнал от старозагорския затвор. Отново концентрираха „непоправимите“ и макар че не е хубаво да се ликува при чуждото нещастие, се зарадвах истински, че най-сетне ще има с кого да разговарям и му извиках през прозореца:

„SURSUM CORDA!“ Разбрахме се.

Към края на годината, изглежда копоите се бяха убедили, че самоубийството ми, което подготвиха и очакваха с нетърпение, се отлага и затова смениха тактиката. Те доведоха в килията ми трима от затворниците с които бяхме пътували от Белене: Коце Шопа, Митко Русенлията и Иван Христов от бай Ивановите земеделци, които бяха уединени с нас в пазарджишкия затвор. Присъствието на последния ме караше да мисля, че искаха да разберат на всяка цена дали симулирам или наистина съм луд? Това усложняваше „играта“ и ролята ми ставаше с повишена трудност. В килията, през по-голямата част на деня мълчах, а на карето, където се разхождахме вече по двама, водех диференцирани по своята степен на обърканост разговори с различни дози откровеност. Най-много внимавах с Иван Христов, чиято история беше може би полицейска „легенда“, защото напомняше много приказките ми за „разхождащото се по улиците оръжие и пълните с пари банки“... Не се отпусках съвсем и пред останалите двама, макар че с всеки от тях си позволявах що годе нормални разговори. Би било зле, ако и тримата бяха доносници, защото сравнителния анализ на доносите им щеше да направи прозрачни „етюдите“ ми. Имах късмет, а и интуицията ми не ме подведе. От тримата, най-много един беше... доносител.

Един ден, съвсем в навечерието на новата 1961 г., вратата на нашата килия се отвори и видях, че на посещение са ни дошли инспекторът Райчев от отдел „Затвори“ и униформен придружител, който както ми обясниха в последствие колегите, бил началникът на плевенската хапсана – Бакърджиев. Като ме видя, Райчев се направи на учуден и рече:

– Ти тук ли си, бе?

– Ама вие се познавате? – вметна Бакърджията.

Гледайки ги като че за пръв път, отправих въпрос по-скоро към Райчев:

– Извинете, кой сте Вие?

– Я не се прави на луд – кресна Райчев и затръшна вратата. Когато я заключиха отвън Иван Христов рече високо:

– Това е Райчев, бе...

– Кой Райчев? Певецът от операта или композиторът Руслан?

– Не, бе, това е инспектор от ДС към отдел „Затвори“...

– Не го познавам.

След тоя къс диалог, стъпките отвън се отдалечиха, без да крият шума, който предизвикваха. Райчев ми се стори по-изнервен от последната ни среща в кабинета на Аврамачо и може би е имало причина – скоро след това го застреляха по нощните плевенски улици, „при неизяснени обстоятелства“, както се казва в подобни случаи.

На 31 декември, в радостна възбуда от предстоящия Новогодишен празник, Митко Русенлията извади от багажите си лист черна хартия и предложи да си направим папионки в чест на настъпващата 1961 година. Речено – сторено. За вечерна проверка посрещнахме „Мунчо“, изправени върху нара с прикрепени под яките на ризите ни черни вратовръзки като тези с които рисуваха Дякон Левски по портретите му. Надзирателят се усмихна „енигматично“ като ни видя и аз наивно си помислих, че макар и идиот, има някакво остатъчно чувство за хумор. А той подлецът се смеел, заради създадената възможност да се изяви още в началото на годината. Сигурно още на другия ден беше направил своя рапорт за „чрезвычайното произшествие“ в килия №47 на основание на който бе издадена наказателна заповед за лишаването ни от по 1 колет „за направата на хартиени вратовръзки“. Тази заповед също е превърната в „държавна тайна“ и се съхранява в архива на беленския затвор...

След това заваляха една след друга наказателни заповеди за щяло и нещяло от което стана ясна целта на посещението на „оперния певец“ Райчев. „Отгоре“ бяха наредили да се установи режим на пълен произвол и тероризиране, по известния пазарджишки маниер, с цел да ни отчаят, изплашат от безпомощността и в крайна сметка – принудят „да вдигнем бялото знаме“, изправяйки ни пред избора, който бяха предоставили на Евтим Арсов. Бедно и еднообразно до скучност беше въображението на авторите на репресивната политика на диктатурата спрямо нейните противници и врагове, формулирана в отработени инструкции от по-високопоставените инквизитори в тъмното ведомство или от съветските „специалисти“, които упражняваха своя надзор над „работата“ на своите български възпитаници...

В порядъка на тези наказания беше и прочетената ми след нова година заповед за карциране, като преди това ме съблякоха и оставиха по фланелка и гащета. Вече беше зима и в подобни „одежди“ долу човек се чувстваше като в ледник за дълбоко замразяване. Скачах и се разтърквах до изморяване и се стрясках при всяко отпусчане и заспиване, сгънат на две с глава върху коленете, седнал на налъмите. За мое най-голямо учудване, на третия ден от началото на тези ми упражнения, мисля че беше към средата на януари 1961 г., ми донесоха дрехите, но аз отказвах да ги облека и така ме поведоха към кабинета на зам.-началника по режима (и на ДС) в плевенския затвор. Той беше един истински овен, в сравнение с когото Аврамачо можеше да мине за... интелектуалец. Докладваха му, че съм отказал да се облека, а Банков (така се казваше този копой) ми съобщи примирително, че „по молба на другаря Терпешев“ ще бъде изпратен на лечение в София. Посрещнах съобщението на овена с показно безразличие, но вътрешно ликувах, че бях спечелил още един рунд в тежкия боксов мач с тъпата, жестока и безчовечна машина на репресиите и станах нагъл, казвайки му:

– Върви ти на лечение, аз съм здрав до посиняване...

– Хайде, хайде върви си в килията! – и даде знак на извадилите ме от ледената дупка джандари да ме изведат от кабинета му. Вместо в карцера, те ме откараха в килията, където

тримата ми съкилийници ме посрещнаха изненадано, а старшията Криворадев им нареди да ми помогнат да се облека и да съберат багажа ми за склада. Седнах да си почина като се завих с одеалото и им казах, че искат да ме изпращат на лечение, докато аз мислех, че те трябва да бъдат лекувани... След половин час вратата се отвори и „Мунчо“ рече:

– Ама ти още ли не си готов, бе? Няма аз да те обличам.

Станах завит с одеалото като римски сенатор и му казах, че съм напълно готов. Той не можа да сдържи смеха си и каза повторно на другите:

– Ако не го облечете до 10 минути, вас ще съблечем и изпратим там от където идва.

Колегите се туткаха притеснено около мене и Христов ми дърпаше одеалото.

Станах и започнах да се обличам бавно, като мърморех:

– Кисел ще ти излезе тоя смях.

Когато бях облечен, се сбогувах с тримата. Вратата се отвори за трети път и ме поведоха към двора на затвора. По познатия маршрут, след няколко часа бях отново в Софийския Централен Затвор. Там, както си му е „редът“, ме настаняха в VII отделение, но този път бях в килия с други, наскоро осъдени затворници, които очакваха да бъдат експедирани за политическите затвори в „народната република“. Общо взето, те бяха от „новите хора“, с каквито вече се бях срещал. Наблюдавайки ги, трима от тях привлякоха вниманието ми. Единият – Манов – беше осъден за шпионаж в полза на Великобритания. Работил в английското посолство като чиновник от контингента на министерството на външните работи, той отказал да участва в „оперативните мероприятия“ на шпионското управление на ДС (или на „разведките“, както се наричаха по между си ченгетата от Първо управление) срещу някои английски дипломати. Отказът да изпълни патриотичния си дълг, му струвал 16-годишна присъда. По карето с него обменяхме мнения по китайския случай и моят събеседник остана изумен от богатата информация с която разполагаме в затвора. По думите му, тя била съпоставима със съдържащата се в бюлетините, предназначени за по тесния кръг от политическите, дипломатически и журналистически кръгове в Британското кралство. По едно време, дори почувствах недоверието му и предизвиканата от него предпазливост. Нашият английски „шпионин“ навярно си е помислил, че съм изпратен от копоите, за да го преслушам и измъкна от него някои тайни, които е „укрил при следствието“. „Новите хора“ бяха наплашени до смърт и подозрителни спрямо всяко волнодумство и прекрчване в споровете и събеседванията на начертаната в уводните статии на официоза „генерална линия“. А моята информация беше резултат от „дешифрирането“ на пресата и анализа на процесите и събитията в страната обект.

Другият беше „скица“ – музикант и разказвач на вицове за които беше осъден на 3 години затвор. Бай Анастас Захариев беше флейтист от оркестъра на операта, приближаваше 70-те и

беше доволен, че го е отминала горчивата чаша, която джелатите поднесоха на колегата му – Сашо Сладура. Младостите в килията му казваха на подбив бай Ананас, но той не се сърдеше и ги гледаше с някаква смесица от тъга и леко презрение. Струва ми се, че е разбрал света в който е попаднал и може би, точно затова беше изплашен и губеше равновесие пред копоите. При едно от посещенията на новия началник на СЦЗ -Ванков – заместник на бившия шеф на гранични войски Йонко Панов и деградиран заедно с неговата „антипартийна група“ – нашият съкилийник изгуби ума и дума, когато полу нашега, полу укоризнено полковникът му подхвърли:

– А, бе, старо, и ти ли си тръгнап да събаряш народната власт?

Бай Анастас в смущението си му отговори, заеквайки:

– Ня-я-мах в-в-възможност, гражданино началник – вместо „Нямах намерение“.

Неговата ***lapsus linguae*** предизвика всеобщ смях и след като Ванков си отиде, бай Анастас се усмихваше зад дебелиите стъкла на очилата си от които не можеше да се види дали тънката му усмивка беше иронично-насмешлива или виновно-срамежлива?

Третият момък – Петър Зашев-Търнин беше нелишен от интелигентност и ерудираност за годините си (роден през 1937 г. в семейство на художници). Той правеше доста свободни и смели съждения, но ме смущаваше с малко лигавия си хумор и чувството за превъзходство над „провинциалистите“, което често характеризираше мнозинството софийски лекета. Въпреки това реших да пробвам почвата в няколко по-сериозни разговори при разходките ни по карето. Неговото будно участие в тях, подхрани надеждите ми, че от него може да стане мислещ, а защо не и действащ човек. За всеки случай, внимавах, и в нашите разговори вмъквах от време на време малки дози „лудост“, създавайки у него впечатлението за не напълно оздравял разум. Тази „игра“ предизвикваше на моменти смехът на Търнин, но това устройваше и мен... Все пак се разделихме с добри впечатления и си разменихме адресите като си обещахме да се потърсим навън. За съжаление, до тоя момент, изглежда бях научил само да разпознавам доносниците, но продължавах да допускам грешки в преценките си за революционния капацитет на отделните индивиди. Може би силното ми желание да срещна подходящите хора и съвсем краткото време, прекарано с него в килията на VII, за пореден път ме подведеха. Едва няколко години по-късно, когато се срещнахме случайно на площад „Славейков“ и Петър Зашев ме запозна с братята си (по-възрастния беше също художник, чието ателие се намирало на ул. „Хан Крум“, съвсем близо до вуйчо ми Тошо), можах да направя обективна оценка на личността, характера и морала на новия ми познайник, но за това ще стане дума в третата част на „романа“, чието време се покрива с интервала между излизането ми от по-малкия затвор и скока ми през границата, която опасваше по-големия, наречен „Отечество“. След седмица, джандарите ме изведоха от килията на софийското наказателно отделение и ме съпроводи до болницата.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

VII. „Характеристика“ на затворника ГКГК

от с. Благоев, ПАНАРИЩЕ, 27-годишен, не женен, образование средно, осъден на 20 години лишаване от свобода по чл. 70 от НК затова че като ръководител е образували и ръководили нелегална организация.

В Белене е от м. април 1960 г. работи на обща работа, която подбира, постоянно се прави на болен.

Очертава се ТИХ И НЕ ОБЩУВА с много затворници а има няколко негови съмишленици с които споделя, открито изказва недоволството си от мероприятията на народната власт и по наложеното му наказание. Включен е в политико-просветната работа, но присъства по задължение, без да взима някакво участие.

(NB КОГА, КЪДЕ И КАК? Представяш ли си, любезни ми читателю, този просветител, будител и културтрегер, който в живота си е „работил“ само с кол, с чиято помощ е помогнал на мнозина да се преселят по-бързо „в отвъдното“, как би ви просветил политически“, ако му паднехте под ръка „в доброто старо време“?)

10.XI.1960 г.,

З.О. Белене, Плевенско Началник 2-ри обект (Йонков)

Младши лейтенант

Кратки БЕЛЕЖКИ: Тази „Характеристиката“ за 1960 г. от н-ка на II обект Йонко Йонков е писана на другия ден след „превеждането“ ми в Плевенската морга!!! Авторът `и, „израснал“ до младши лейтенант, „просветител“ и „ограмотител“, е познатият на хиляди затворници „старшина Йонко“ – побойник, садист и дясна ръка на предшественика си – н-к на същия II обект на остров Белене през 1953–1956 г. небезизвестният и „неосъждан“ майор ГОГОВ, който ще се прослави от 1960 г. нататък като началник на концлагера в каменната кариера край ЛОВЕЧ – „Слънчев бряг...“

В нейните редове се чувства мъчението на което са подложили Йонко Йонков **от това, че вместо кол са връчили писалка в ръката му.** Но какво да се прави? – Такива бяха кадрите с които „органиите“ разполагаха в седемнадесетата година от завземането на властта. Смъртта беше единствения занаят, който те владееха до „съвършенство“.

*

През същото време копоите, водещи своята война на много фронтове, са „прихванали“ милото и сърцераздирателно писмо на Тинка Карабоикова-Дулева от **27.XI.1960** г. до мама за вдигането ми от Белене. В препис то изглежда така:

„Мила др. Георгиева, Извинете ме, че обещах да Ви пиша веднага, а едвам днес мога да сторя това (NB Тъй като важни държавни дела са я възпрепятствали. Писала е когато са `и наредили, за да не се разконспирира с мълчанието си!)

Нека сега накратко Ви опиша заминаването на Гошо. Него го откараха на заранта с влака. Аз ходих и вечерта /същата в която вие си тръгнахте/, само че на влака, който тръгва на 8 часа. Обаче немаше никой. На заранта отидох пак и видях, че заедно с багажа си още четирима души стоят на гарата. Гошо ме видя. Кимнах му с глава и той ми отвърна. Стоях доста, но понеже ме познават и да не би с това да му направя нещо по-лошо, не посмях да се доближа много. После му махах с ръка и толкоз. Домъчня ми много. Поплаках си, но нали нищо не мога да му помогна. (NB Това е свободно съчинение, но нашите сигурно са се запитали от къде знае предварително, че ще ме вдигат?)

Дано той бъде умен, пък и дано има някаква амнистия, та да си излезе. После всичко се забравя. Питам нашия лекар. Той си спомни за един подобен затворник и каза, че от тук за сега местят само затворниците за които ще бъде трудно зимуването на острова. (NB Затова го изпращат „там, където зимуват раците!“) Каза също, че не намира нищо сериозно в момента. (NB На малката мръсница е наредено да ги успокои и приспи!)

Друго какво да Ви кажа. Извинете ме за всичко. (NB ?) Поне веднъж не можях да Ви приема в къщи. От Вашето семейство аз съм виждала само добрини, които никога няма да забравя. (NB Затова им се отплащаш с целувката на Юда.)

Желая в скоро време Вашият син да бъде при Вас. Вярвам, че това за сега е най-голямото Ви и единствено желание.

Поздравете др. Георгиев от мен. Също, когато отидете на свиждане при Гошо. Предайте му моите искрени мили поздрав.

КАТЯ

Б. Дж. (бележка на джандарина): Писмото е изпратено от Катя от с. Белене до Д-р Константин Георгиев от гр. Панагюрище.

НАПРАВИЛ ПРЕПИСА: Капитан /подпис/ – ОР при ДС – Панагюрище.

Следва ръкописна бележка от същия оперативен копой (ОК):

Препис от писмото е изпратен на окр. у-ние МВР – Плевен с писмо №6582 от 29.XI.1960 г. за установяване на подателя.

С писмо №6617 от 14.XII.1960 г. Окр. у-ние МВР Плевен ни изпраща данни за подателя. Същото е подшито към делото на стр. 201.

Ето какво намерих на въпросната стр. 201 от бащината ми ЛАР „ШПИОНИН“:

(Поради липса на петолъчка в шрифтовете, съм поставил звездата на ДАВИД!)

Строго секретно!

ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ

НА МВР

Пл. №6617 ДО ДРУГАРЯ 14.XII.1960 г.

ЗАМ.-ОКРЪЖЕН Н-К МВР (ДС) гр. ПЛЕВЕН

ПАЗАРДЖИК

На №6582 от 29.XI.60 г.

*Съобщаваме Ви, че **въпросното лице, което пише до Вашия обект д-р Константин Георгиев от гр. Панагюрище е наш проверен С.С. Преди синът на Георгиев да бъде изместен от затвора Белене, със същия и агента устройвахме свиждане. Агентът и семейство Георгиеви са познати отдавна и са в много добри отношения. Справка не Ви изпращаме, а ако считате за необходимо, съобщете ни какви задачи да поставим на агента.***

Отп. в 2 екз.

1 адресанту ЗАМ.-ОКРЪЖЕН Н-К МВР (ДС): /подпис/

2 към дело Подполковник:

Изпълнил *Ветков*

Написала *Макавеева* Началник участък МВР, майор: /подпис/

НИКОПОЛ 13.XII.60 г. С кръгъл печат на У-ние МВР – ПЛЕВЕН

Кратки БЕЛЕЖКИ: При това положение, всякакви съмнения относно идентичността на Екатерина Карабоикова-Дулева и т.н., са отстранени. Тя е „*наш проверен С.С.*“ Под въпрос остава само къде са документите за „УСТРОЕНОТО СВИЖДАНЕ“ от плевенските копои с ГКГ (по нареждане на софийските им колеги!) и ДОНОСА НА АГЕНТА?

Предполагам, че те са прономеровани и пришити към ДЕЛОТО, ПОДПЕЧАТАНО С КЛЕЙМОТО НА СОФИЙСКИЯ ЗАТВОР И СЪДЪРЖАЩО 115 /СТО И ПЕТНАДЕСЕТ/ ЛИСТА, за което стана дума в „Интермецето“ към глава LVI...

*

Панагюрските копои няма да мирясат, докато не разобличат и обезвредят всички врагове на „народната власт“. В оперативните си мероприятия, те включват нова сила, чиито доноси ще предадем ИНТЕГРАЛНО, поради самоличността на агент „Александров“:

Донос I

На 2.XI.1960 г. подполковник **Нено Финджеков** приема в Я/К доноса на агент „Александров“, отнасящ се за **Стоян Ст. ПЪКОВ, Иван Кр. РАЛЕНКОВ, Д-р Константин ГЕОРГИЕВ и Петър КЕРЕМЕДЧИЕВ** – всички от Панагюрище и вражески настроени.

„Източника съобщава следното: на 31.X.1960 г. се е видял с Стоян Стоянов Пъков пред ресторант „Бунай“ към 6.30 часа вечерта. Разговора се води върху това: Пъков запита приятелят ми как се чувства сега. Същият отговорил, че му е малко неудобно в тази обстановка и атмосфера. Тогава Пъков казал: „Ние всички бяхме така в началото обаче постепенно привикнахме и да не мислиш, че като сме се оженили и работим, сме забравили и не обръщаме никакво внимание на вас... (NB агент „Александров“ е излязъл наскоро от затвора!)

На 29.X.1960 г. приятелят ми (NB „приятеля“ = на „Източника“ = на агент „Александров“) е бил на движение вечерта с Иван Кръстев Раленков и Пенко Илиев Керемидчиев. Разговаряхме как и къде са търсили работа и тогава приятелят бил запитан от Керемидчиев: „Не се ли ходил при Финджеков?“ Приятелят ми му отговорил: „Какво има да търся там, аз ходих само да си взема паспорта.“ Тогава приятелят ми ги попитал те ходили ли са. Керемидчиев казал че е ходил и Финджеков му казал, че го очаквал по-рано да дойде. Приятелят ми го е запитал дали го е будалкал нещо. Керемидчиев казал, че Финджеков между другото казал: „На тебе реакцията може би ще разчита и ти трябва да проявиш високопатриотичните си чувства и ако някой дойде и ти предложи нещо, да заявиш на нас. (NB Тоест да стане ДЗ /доброволен заявител/, ако не иска да го съдят „за знаял, не казал“... То така се започва.) Иван Раленков каза, че е ходил и той там, но нищо подобно не му е казвано. (NB Каквото е имало да си казват, то ще става „на закрито“ в Я/К!)...

На 11.X.1960 г. приятелят ми е посетил домът на д-р Георгиев и водил разговор за състоянието на неговия син, който лежи в затвора. Те се интересували дали синът им наистина психически е болен или симулира. Приятеля ми казал: **Че на него му е известно от един съкилийник и интимен приятел на сина им, именно Илия Стоименов Кехайов, какво че той симулира лудост.** Тогава д-р Георгиев му казал, че получил едно писмо от наскоро излязъл затворник – Атанас Траханаров, в което последния уведомявал бащата, че когато синът му пише в писмо, че му трябва „НАЛЪМИ“ – да знаят, че е в лошо положение и да търсят начин да му помогнат. Между другото, говорили и по политически въпроси и във връзка с това какви са политическите перспективи. Д-р Георгиев конкретизирал мнението си с едно изказване на Айзенхауер, който казал, че „САЩ разполагат с мощ и сила с която могат да унищожат СССР когато поискат“. Георгиев добавил: „Аз съм убеден в това.“

Приятелят ми на 1.XI.1960 г. е посетил дома на Никола Ст. Григоров, който му казал че се съмнява, какво че Иван Финджеков е сътрудник на ДС и му казал че **и теб ще се опитат да те вербоват.** (NB Кольо проявява същата наивност като през 1952 г., когато без да иска ни предаде на агента „Павлов“ /младият Захариев!/ Някои не подлежат на развитие.) Последният му казал, че слушал чуждите радиостанции и е сигурен, че и на това ще му дойде краят.

2.XI.1960 г.

Панагюрище „Александров“

ПОСТАВЕНИ ЗАДАЧИ: Чрез приятеля си Стефан ПЪКОВ да укрепи връзките си с брат му Стоян Пъков като излизайки двамата на движение, като срещнат Стоян да го поканят с тях (няколко пъти по този начин те се срещат). При срещите да се държи като човек с когото имат една съдба, но при разговорите да бъде въздържан и да дава възможност на Пъков повече да говори. Да му каже, че не му е много удобно да се движи с хора не от тяхната черга, пък и от приятелите му малко тук са останали, та повече се движат с Стефан. Конкретни задачи не са му поставени, а **да печели повече доверие.**

2. Да посети д-р Георгиев под предлог, че го болят краката (NB и смърдят!), та да го прегледа. В тази връзка да му подхвърли **уШ** на шега, как той Георгиев, като пострада толкова много от властта как може да лекува тук управниците. С този въпрос да се изясни, какво отношение има обекта към лечението на членовете на партията и хора, които поддържат тази власт. (NB Голям Шегаджия!) Тъй като агента се ползва с доверие пред обекта предполагаме че същия ще се довери.

Забележка. Изказванията на Д-р Георгиев относно уговорения начин с сина му който е в затвора за да знае неговото положение е верно, тъй като се потвърждава от мероприятията „9“.

Размножено в 6 екз. Н-к участък МВР: Финджеков

Кратки БЕЛЕЖКИ: Ако знаехме кои са „АДРЕСАНТИТЕ“ и „ДЕЛАТА“ към които са отпавени 6-те екземпляра, бихме могли да видим за кои от горните „лица“ Сигуранцата се е дезинтересирала, тоест вече ги е... вербовала!!!

Агент „Александров“ обаче, когото копоите употребяват освен като доносник и като провокатор беше идентифициран. **Това е Петър Николов Петров Пиклев – „Мардохай“.** Той е провокирал всички, срещу които ДС го е изпращала със „задачи“. С баща ми споделил внушената от панагюрския каймакамин Финджеков... „шега“. Тя е свързана с професионалния му дълг и с отношението му към пациентите номенклатурчици. Тук само една изтървана ядна дума от д-р Георгиев, предизвикана от това, което са причинили нему и на първородния му син, би била достатъчна (въпреки XX конгрес на КПСС) за устройване на процес от рода на московските с които Сталин и неговите чекисти готвеха екзекуцията на... „убийците в бели престилки“ през 1953 г.

Няма да изреждам капаните, които с негова помощ ДС е поставяла пред братята Стоян и Стефан Пъкови, братя Царски от Бъта или Евгени Зумпалов. Доносникът „Александров“ е съдействал на копоите за шантажирането, пречупването или „неутрализирането“ на тези, които са устояли до този момент срещу валяка на диктатурата. При това, той го е правил с настървение, с постоянство и коварство.

Под секрет тате му е доверил „паролата за налъмите“. Вярвал му е, защото бяхме съдени заедно, а той я предава на копоите, които веднъж вече са я „засекли“ с отваряне писмото на Траханаров. Ако бяха малко по-интелигентни, по-добре организирани при „разработване“ на мръсните си дела и й бяха обърнали вниманието, което заслужава, можеха да я съобщят на колегите си, за да спрат писмото с което алармирах близките си. Предателството на „МАРДОХАЙ-АЛЕКСАНДРОВ“ щеше да завърши смъртоносно, ако бях оставен по-дълго в лапите на садистичните убийци без лекарства и що годе нормални условия за възстановяване от пораженията, които ми нанесоха с наказателните режими, химическо-медикаментозните въздействия и проведеното електрошоково „лечение“ в Психиатрията на „Александровската болница“. Тогава, „Планът“ на Рангелов и компания щеше да бъде изпълнен безшумно, завършвайки с летален край. Или – което е още по-лошо – с непоправимо увреждане на централната нервна система...

Илия Кехайов, който без да знае какво е действителното ми здравословно състояние, е говорил пред „Александров“, че „симулирам лудост“. По този начин му е дал възможност с доносите си да ми затвори пътя към лечението и лекарствата, което би довело до същия финал.

Когато преписвам неговите доноси поредното „Интермецо“, кръвното ми стига стойности, при които теоретически би трябвало да съм умрял. Защото преди да попаднем в клопката на „Сигуранцата“ мислех и вярвах, че

„По чувства сме братя ний с тебе (С него)

И мисли еднакви таим,

И вярвам, че за нищо в света

Ний няма да се разкаем...“

И се готвех „последна дялба да делим, да изпълним дума заветна – на смърт братко, на смърт да вървим!“ – както е казал поетът. Защото той ми беше по-близък от брат. Може би затова (макар че на процеса „Мардохай“ беше готов с лека ръка да ме изпрати на смърт) му бях простил, задето, изправен пред разстрела се беше уплашил. В края на краищата, почти всяко човешко същество, особено когато му липсва антиполицейската закалка и навика да гледа смъртта в очните `и кухни, може да се огъне, обзето от ужаса. Но никога не допусках, че ще го превърнат в човешка пачавра и мизерен подлец, когото копоите мачкат като пластелин, моделирайки „новия човек“; че без капка свян и угризения на съвестта ще се върти около посочените му с пръст приятели, които са го смятали за брат по съдба и другар; че мерзавеца ще преда- телства и провокира с подлост и ще затяга примката около шиите им, в изпълнение на цели и задачи формулирани от полуграмотни идиоти и нравствени... олигофрени.

Противно на мнението на един друг подлец, аз не съм жесток, нито отмъстителен, дори обичах приятелите си и им прощавах за проявените слабости, защото най-трудно се преодоляват илюзиите на младостта, когато си склонен безброй пъти да ги извиниш, за да не ги изхвърлиш от сърцето си. Но за такива, като Мардохай – казвам го със зверска болка в душата – без които копоите биха били безпомощни като слепочи, за такива е слаба и Нечаевската мярка: рязане на езиците и пръстите им, за да не могат да доносничат. За тях трябва да се приложи онова наказание, което южноафриканските негри практикуваха в периода на съпротивата срещу своите предатели. Те нанизваха няколко гуми, пълни с бензин около телата им и ги превръщаха в... живи факли. Или да бъдат окачвани на ченгел с главата надолу с ръце вързани зад гърба и в устата с мръсните им чорапи, като Дучето и Клара Петачи в 1945 г. Или като копоите по време на Великата Унгарска революция от 1956 г.!

*

Мероприятие „9“, както отбелязах, очевидно не беше свършило голяма работа на множество копои и агенти, заети с мене, въпреки „прихванатите“ писма, „устроени свиждания с проверени С.С.-ци“, въпреки агентурните „сигнали“ и „преписи“, щом всички те изтърваха писмото ми до нашите от Плевенския затвор, писано след пристигането ми там на 9.XI.1960 г. Както личи от „Строго секретния“ му препис, паролата беше получена:

Мили мамо и тате,

Най-напред искам да честитя на мама именния ден и да ѝ пожелаю здраве, щастие и дълъг живот. Аз пристигнах в Плевенския затвор, където както ми се каза ме изпращат по

здравословни причини. (NB в моргата!) Сега не работя и съм в почивка. Тук климата е по-суров от Пазарджик, затова с оглед идващата зима ще ви моля да ми изпратите едни вълнен ръкавици плетени -кожени не разрешават, едни вълнени чорапи и едни топлинки. **Имам належаща нужда от налъми с големи каишки**, по възможност изпратете ги веднага! Изпратете ми също вълнени конци, макари бяла и черна и игла за шев. Пратете ми и синьото кепе.

Отдавна не сме се виждали, затова ще ви чакам непременно да дойдете. (NB Всъщност на Белене се видяхме завчера, но трябваше да ги предупредя, че ако получат смъртния ми акт да знаят, че диагнозата е... фалшива!) Тук свижданията стават всеки четвъртък, съобразно категорията и разряда. За храна ми донесете 2 кг шпеков салам, изпържен в три кг масло или мас. Храната – точно 5 кг. Поставете я в найлонова торба – тук други съдове не разрешават. Плодове донесете каквито намерите за добре.

Ще ви върна от тук с колетна пратка, съдържаща следните мои вещи: дюшека, ямбол-лията, полушубката, книги, албумче с 15 снимки, торба с лекарства: пеницилин, аспирин, атакс, аналгин, микстура, сулфамиди, хинин и др., тенджерата и кошницата.

Бяхте ми писали, че Евито е катастрофирала. Жива ли е и ще се оправи ли? Поздравете непременно вуйчовците ми. Вие как сте със здравето. Не забравяйте да ми донесете налъми за свиждането, защото нямам. Чакам също веднага писмо от вас. Пишете ми на адрес:

Гр. ПЛЕВЕН – затвора

Георги Константинов Георгиев №341

Поздравете също чичо Георги Узунов, ако сме живи и здрави, ще искам да се видим.

Целува ви Гошо

Бележка на копия, който го е „прихванал“: Писмото е изпратено до д-р Константин Георгиев, ул. „Оборище“ №17, Панагюрище.

Направил преписа Капитан: ОР при ДС – Панагюрище.

*

Донос II на „Мардохай-Александров“

На 22.XI.1960 г. подполковник Нено Финджеков приема в Я/К нов донос на аг. „Александров“ за изказванията на Стоян Ст. ПЪКОВ, Д-р Константин ГЕОРГИЕВ и Елена ЗУМПАЛОВА – всички от Панагюрище и вражески настроени.

„Източника съобщава следното: на 11.XI.1960 г. към 7 часа вечерта моят приятел е бил на компания със Стоян Ст. ПЪКОВ, брат му Стефан Ст. ПЪКОВ, Иван Кр. РАЛЕНКОВ и

Иван Ат. ЗАХАРИЕВ и се движили. След като Раленков и Захариев си отишли, Стоян Пъков поставил на приятеля ми и на брат му въпроса: „Аз не знам вие сега като излизате от затвора, как гледате на това да поддържате отношения и връзки с такива хора като Иван Захариев и другите като него. Не мога да си обясня как можете да ги поздравявате и да се усмихвате на такива провалени още от затвора хора като него, Кръстю Григоров, Стойо Джуджев и др.“ На това приятелят ми му отговорил: – „Сега в затвора настроението и духа на хората е съвсем различен от онова което те са оставили навремето в затвора. Аз сега тук нямам подходящи хора с които човек би могъл да се спре и да се движи с тях. От ваца среда не е останал почти никой.“ Той се съгласил и казал: „Вярно е че наще приятели с които навремето излязохме от затвора 10–12 души се изжениха и потъгнаха в семействата си, но сега когато няма политически партии и организации, отношението вече към определени личности е отношение към идеологията, която изповядват, и човек трябва да създаде впечатление у хората с държанието си и връзките си с различни личности – какво представлява той и каква политическа идеология изповядва, та да не остават хората с убеждението, че сме се умешали и каквото са те /легионерите/ това сме и ние, та утре да имаме съответния политически кредит.“ По-нататък в разговора Стоян Пъков е давал съвет на приятеля ми и брат му: „Вие сега не трябва да страните и да се свивате, защото вие си излязохте в хубаво време, а ние когато излязохме нямахме възможност да отидем даже и на забава, защото някой ставаше и предлагаше да излезем, обаче вместо да ни разкъсат и изолират, ние си създадохме наша компания, та даже привлякахме и нови приятели и така я карахме.“ Стоян Пъков започна да разпитва приятеля ми „Как мисли, какво представлява Петър Керемидчиев, но помисли и тогава кажи, защото искам сериозна преценка за него! Той е възхитен от Иван Раленков като ум и като характер и ме съмнява да не е отишъл при тях политически.“ Приятелят ми отговорил: „Аз знам, че Керемидчиев е бил привлечен от Стоян Цолов в Плевенския затвор към анархизма. На Белене той се движеше в средите на анархистите, но беше резервиран към нелегалните акции и изобищо се усещаше още там, а и тук вече по-силно, едно разочарование и изпадане в песимизъм.“ Стоян Пъков казал: „Защото аз знам, че е живял и се е движил със земеделци и е минавал за земеделец.“ При раздялата Стоян поканил приятеля ми да се съберат на рождения ден на брат му Стефан и да поговорят повече...

На 17.XI.1960 г. приятеля ми е посетил домът на д-р Георгиев, за да се осведоми за техния син при когото са ходили на свиждане. Д-р Георгиев и жена му останали с впечатление че синът им е отпаднал физически и най-вече духом. Последните споделили, че са получили от сина си, който е преместен в Плевенския затвор писмо с уговорената по-рано парола с която им съобщавал, че не е добре и да търсят начин да му помогнат. В разговора приятелят ми се е интересувал какво е отношението на властта към него. Д-р Георгиев отговорил: „Блъснаха ме 6 години в едно село, но сега не ме закачат.“ **Станало на въпрос как може да през-**

*лежда комунистите от които толкова много са пострадали. на това Доктора отговорил:
„За мен в кабинета няма разлика в пациентите. Разбира се, за някой близък на нас човек мога
да окажа по-голяма услуга...“*

-----

*На 16.XI.1960 г. приятеля ми е посетил заедно с Георги Димитров Зумпалов домът на
Евгени Луков Зумпалов. Там била жена му и тъща му, а него го нямало в къщи. Последните би-
ли под впечатление на факта, че през деня им оценявали къщата и разговора се водил предим-
но за това. Елена казала: много жалко, че Евгени го няма и не можяхме да се видим. Поканила
ги пак да отидат.*

-----

*На 4.XI.1960 г. в домът на Атанас Скачков при изпращането на сина му войник, прияте-
ля ми е бил поздравен особено сърдечно от Любен Филипов Шопов, който казал „Това е голям
героизъм да изтърпиш толкова години в затвора, а ние сме само едни вицаджии и можем са-
мо да ви съчувстваме. **То и аз имам 3–4 човека за очистване, но когато му дойди времето“.***

22.XI.1960 г.

Панагюрище „Александров“

ПОСТАВЕНИ ЗАДАЧИ: *Да се възползва от поканата на Стоян Пъков и му отиде на гос-
ти на рождения ден на брат му Стефан. В интимна обстановка да му каже, че той е помис-
лил по предния разговор и намира, че в някои отношения той Пъков е прав, но че и той трябва
да се съгласи с него, защото не е така лесно човек да се ориентира и да знае какво точно да
прави като се има предвид, че доста години е живял изолиран и откъснат от този живот на-
вън от затвора. И в това отношение, ти като по-голям и опитен в тези работи можеш да ни
помогнеш със съвети, както на мен така и на брат ти.*

*Целта на този разговор е да се види какви съвети и указания евентуално може да им
даде Пъков за поведение и действие срещу народната власт и създаване обстановка за внед-
ряване на агента към него. Между другото да каже на братя Пъкови, че е поканен от некое
момче в с. Бъта да му иде на имен ден на гости през Януари и ги попита дали знаят какво то
представлява. Да покани някой от тях да отидат заедно, тъй като такава покана действи-
телно има. Във връзка с това, агента да подхвърли, че по-рано пък и в затвора е слушал, че
най-здравите хора от нашата околия /става въпрос за земеделци/ са ЦАРЦИТЕ и уШ случайна
да попита как са те? Държат ли се като се опазиха и не можяха да ходат в затвора?*

С този разговор се цели Пъков да изкаже своето мнение за братя Царски от с. Бъта и евентуално какви връзки имат с тях, както и подготовка на обстановка за отиване до Бъта заедно с Стоян и Стефан Пъкови за която цел ще се разработи допълнително задача.

Да изпълни поставената му задача по отношение на Евгени Зумпалов.

Мероприятия. Да се изпрати препис от донесението на ДС-Пазарджик.

Забележка: На горната дата и време агента действително се е движил с посочените обекти, тъй като е виден от ОР-Стефанов.

Размножено в 6 екз. Н-к участък МВР: Финджеков

Кратки БЕЛЕЖКИ: Въпросният Любен Филипов Шопов, който има да „чисти неколцина, когато му дойде времето“ и спрямо когото вице-бимбашията Финджеков не поставя никакви задачи, е агент на ДС. Неговият донос ще бъде сверен с този на агент „Александров“, за проверка и на двамата. ОР СТЕФАНОВ „засича“ „Александров“.

Понеже Мардохай вече е покойник, човек не може да стори друго, освен да се изходи... „по голяма нужда“ на гроба му.

*

На 14.XI.1960 г. в молбата си мама прави един инвентар на всички мои заболявания и операции пред н-ка на затвора в Плевен Бакърджиев от остеомиелита през плевритата до психиатрията с хипертонията, реактивната психоза, халюцинациите и т.н. На това основание, тя иска да бъде прегледан от специалисти и поставен на облекчен режим, („намерила църква в която да се помоли“), включително и за работа, но по-лека, защото съм отслабнал с 30–40 килограма. Моли и да ми се разрешат лекарства и укрепваща храна.

Понеже молбата остава без отговор, на 20.XI.1960 г. мама и тате пишат писмо до плевенския кайман Бакърджиев, повтаряйки по същество същите искания и получават същия резултат, т.е. нищо. Но те изглеждат не са очаквали друго, затова са действали едновременно пред всички възможни инстанции в „НРБ“.

На 25.XI.1960 г. пристига писмо от отдел „Затвори“ до Бакърджията:

„Изпращаме Ви молбата на Радка Константинова Георгиева, за да я разгледате и направите необходимото да бъде медицински освидетелстван синът `и ГКГК. Резултата от прегледа и изследванията изпратете в отдела, като върнете и молбата.

Н-к отделение: Д-р Гаджев“

На 2.XII.1960 г. в отдел „Затвори“ се получава отговорът на Бакърджиев на горното писмо с приложено медицинско свидетелство за здравословното състояние на затворника ГКГК. (NB „Медицинското св-во“ сигурно е от „проф.“ Бакърджиев и неговия „асистент“ – д-р Ванков – „специалист по режима“. Защото други лекари през това време не съм виждал...)

На 27.XI.1960 г. се получава писмо на Президиума на НС до н-к на Плевенския затвор – Бакърджиев:

„В срок от 15 дни изпратете в Президиума на НС сведение за затворника ГКГК, като изясните какво е здравословното му състояние.

ПОДПРЕДСЕДАТЕЛ НА

ПРЕЗИДИУМА НА НС: “

(Подпис и кръгъл печат)

Отговорът от „проф.“ Бакърджиев на горното, е писмото му До Председателя на президиума на НС от 2.XII.1960 г. Всъщност то е своего рода политическа „Характеристика“ с приложение – „мед. Свидетелство“:

VIII. „Характеристика“

с приложение „мед. Свидетелство“ от психоневрологичен диспансер, (NB където крака не ми е стъпвал) и от... фелдшера на затвора:

„На №Г-5580/22.XI.1960 г.

Съгласно писмото Ви под горния №, отнасящо се за затворника ГКГК и от направената проверка се установи следното:

Същия е осъден на 20 години лишаване от свобода. Присъдите изтърпявал в затворите: София, Белене, Пазарджик, Плевен. В затвора Плевен е преведен на 9.XI.1960 г. и не можем да дадем никакви данни за поведението му при нас.

За поведението му в другите затвори от данните в досието му е видно, че е бил крайно недисциплиниран затворник. Наказван е многократно. Включен е в политико-просветната работа, но присъства по задължение без да взема участие. (NB КОГА и КЪДЕ? Като съм в пълна изолация.) Открито заявява, че не му е необходимо комунистическо възпитание, изказва недоволството си от мероприятията на Народната власт и по наложеното му наказание. В Белене е изпращан на обща работа, която постоянно подбира, като се прави на вечно болен. Често влиза в прерИкание с надзорно-строевия персонал. Същия изпратихме на медицински

преглед в окръжния психоневрологичен диспансер от където е ВИДНО, че здравословното му състояние е добро. Същото е заявил и сам пред мед. Фелдшер на затвора.

ПРИЛОЖЕНИЕ: мед. св-во   НАЧАЛНИК ЗАТВОРА:

„проф. “ Бакърджиев /майор – подпис/“

На 30.XI.1960 г. капитан Атанас Стефанов приема Донос от аг. „Павлов“ (Захариев-жунior?) относно изказвания на Д-р Георгиев от П-ще:

„Източника донася, че по време на профилактичния преглед на работниците от ТПК „Персийски Килим“ между идването на една група за преглед и отиването на прегледаните, поговорихме по политическото положение в света. Мнението на Д-р Георгиев е че СССР и останалите демократични страни водят политика на самостоятелност, която той одобрява. (NB Докторът е надушил мошеника!) Що се отнася до вътрешната политика на България той казва че не била съвсем самостоятелна, а под командата на „братушките“. Нашите се страхуват от младите, които са в затвора по политически причини. Ако не се страхуваха, то сина ми до сега да беше пуснат отдавна. Аз ходих да го видя. Сега ми харесва малко повече, защото има възможност (NB ?) да общува с хора, а когато беше изолиран, щеше да полудее. От една страна, д-р Георгиев съжляява, че син му още не е освободен, а от друга се радва на упоритостта на характера му, що се отнася до пречупването му.

В службата прави пропуски при издаване на болнични листове за временна нетрудоспособност като издава такива за повече време отколкото има право. Общо взето, работниците в ТПК „Персийски Килим“ са доволни от него. Включва се в работата на БЧК, но някак по-отстрани, а не пряко. Не му се иска да ръководи кръжоци по здравна просвета и ГСО. (NB И МУ ЛИПСВА ВЪЗТОРЖЕН ЕНТУСИАЗЪМ! Мамка ти мошеническа...)

Гр. Панагюрище

„Павлов“

*

На 1.XII.1960 г. имам свиждане с нашите в плевенския затвор. На него правя скандала, обвинявайки плевенските джандари в опит за предумишлено убийство. Съобщавам им за изземването на „животоспасяващите лекарства“, на всички дрехи, завивки и постели от първа необходимост при настъпващата сурова зима. Разказвам им за изолационния режим и пълния произвол (предупреждавам ги, че съвсем скоро ще завалят наказателни заповеди, които ще направят невъзможни свижданията ни, кореспонденцията, получаването на храна и пари). Надзирателят, който присъства на свиждането няма време да се окопоти и реагира. То става през решетките, в които съм се вчепкал, за да не могат да ме откънат и го прекратят преди да съм повторил ясно и открито всичко, което им бях писал. За да не бъде обвинен в „притъпена бдителност“, той бърза да направи своя неграмотен рапорт, който тук предавам дословно и от който

може би трябва да фигурира факсимиле в книгата. „Рапортът“ му за свиждането с нашите е от същата дата:

До Другаря н-к на Затвора – Тук

Рапорт

От др. надзирател Васил Върбанов Додев

Другарю Началник, днес при провеждане свиждане на затворника Георги Костадинов Георгиев Костадинов с майкаму и бъцамо, при зададения въпрос от майкаму: Нямали да се откажи от стария си курс и да вземе новия – да слуша и изпълнява наредбите и заповедите на началниците, същия отговори: Аз никога не съм се отказвал от моите идеи и няма да се откажа иза въбдаце, досига съм слушал, но няма вече да слушам, понеже мойто жилиание не се взема под внимания.

1.XII.1960 г.

Надзирател: ВВърб.

*

На 3.I.1961 г. едно писмо от отдел „Затвори“, подписано от д-р Гаджев до полк. Томов – н-к на Беленската каторга – странства няколко месеца, като по пътя София – Белене – Плевен – София са фалшифицирали датата му, за да оправдаят забавянето на изпълнението на нареждането на заведущ медицинското отделение към отдела. (В писмото с изх. №IV 5121 в датата **3.I.1961 г.** – София, ръката на фалшификатора е добавила едно V римско пред I и така се е получила новата дата **3.VI.1961 г.**) Писмото след „корекциите“ изглежда така:

Отдел „ЗАТВОРИ“

Изх. №IV 5121

ДО НАЧАЛНИКА НА

3.VI.1961 г.

ЗАТВОРА БЕЛЕНЕ

СОФИЯ

„Наредете незабавно да бъде медицински освидетелстван затворника ГКГК, като резултата от прегледа и изследванията изпратите в отдела.

Н-к ОТДЕЛЕНИЕ: подпис“

/подполковник/

подпечатано с кръгъл печат

Писмото е ошарено с бележки, както следва:

Горе вляво

Горе вдясно

Прев. Плевен 9 XI – 960 г.   II рж. 8 XI за Плевен

4535/5.VI.61 г.

Долу вляво – прев. София 13 / 1961 г.

*

Както предположих, наказателните заповеди ЗАПОЧНАХА ОТНОВО ДА „ВАЛЯТ“.
И за да не изглежда, че наказанията са само срещу мен, ми докараха другари с които ще ни наказват за в бъдеще заедно!

На 4.I.1961 г. с заповед №6, на основание чл. 54 от общия правилник за наложеното наказание на затворниците, Н-к на затвора Бакърджиев наказва затворниците: Иван Христов УЗУ-НОВ, Димитър ТОДОРОВ Генов, ГКГ и Костадин Кръстев (КРЪСТАНОВ – Коце ШОПА) Георгиев с лишаване еднократно от колети, затова че на 31 декември 1960 г., БЕЗ РАЗРЕШЕНИЕ САМИ В КИЛИЯТА СА СИ НАПРАВИЛИ ЧЕРНИ хартиени вратовръзки.

Подпис с кръгъл печат

*

През това време, шарещите около баща ми панагюрски доносници и „ръководещите“ ги копои не бездействат. Каймакаминът Финджеков „приема“ на 5.I.1961 г. в Я/К „ХИЖАТА“ доноса на една нова звезда – агент „ГЕОРГИЕВ“:

„АГЕНТУРНО ДОНЕСЕНИЕ

В началото на месец декември 1960 г. другаря ми бил прегледан от д-р Георгиев. (NB Вашта мамка свинска, вие всички, барабар с вербовчиците си, плачете за „преглед“ от „Д-р“... МЕНГЕЛЕ!) Между другия разговор Д-р Георгиев каза, че ходил в София и се срещал със Стойчо МОШАНОВ – бивш министър, който наскоро бил излязъл от затвора и се изказал много ласкаво за сина му като казал: „Ти имаш чудесен син.“ Георгиев казал, че ходил при сина си в Белене и го съветвал да нема лошо поведение, защото това щяло да бъде в негова вреда. По други въпроси не са говорили.

„Георгиев“

Кратки БЕЛЕЖКИ: От поставените „Задачи“ на агента, се вижда, че и той е бил в затвора. Сумирайки фактите, изглежда болшевиките са успели да превърнат затворите в инкубатори на доносници. Това едва ли е за учудване като се знае, че над 90% от затворниците (същото важи и за лагеристите) бяха вкарани в „богоугодните заведения“ на диктатурата, за да сплашат раята. Разбира се, вербовани имаше и сред, вдигналите ръка срещу „народната власт“ в резултат на

грешни калкулации относно това, колко години и при какви обстоятелства ще изтърпяват тежките си присъди...

*

На 9.I.1961 г. тате пише писмо до Бакърджията:

Ув. Др. Началник, (**NB** Тате е изпълнен с уважение!)

Моля да ни уведомите дали синът ни затворника ГКГК 341 има право на свиждане, писмо, храна и пари.

Тъй като той е прекарал тежки болести, напоследък и психично разстройство, ние неговите родители Ви молим, ако не го освободите, поне да му дадете работа, защото уединението му действа убийствено, също и безделието, би бил полезен в дърводелната. Безпокоим се за здравето му.

С уважение: подпис

В отговор на бащиното ми писъмце, на 12.I.1961 г. с заповед №11, на основание **чл. 54** от общия правилник за наложеното наказание на затворниците Н-к на затвора Бакърджиев наказва затворниците: Иван Христов УЗУНОВ, Димитър ТОДОРОВ Генев, ГКГ и Костадин Кръстев (КРЪСТАНОВ – Коце ШОПА) с еднократно ОТ Храна, затова че на 10 януари 1961 г., СА ПЕЛИ В КИЛИЯТА И ИМАЛИ ЛОШО ПОВЕДЕНИЕ ПРЕД НАДЗИРАТЕЛЯ.

Подпис с кръгъл печат

Карцираха ме, както обикновено, без обяснения. (Заповедите се лепят на черна дъска, за да се четат от другите затворници.) Навярно това е станало към 10 януари 1961 г.

На третия ден (13.I.1961 г.) ме изведоха от карцера. Сигурно тогава са прочели „Заповед №13“ от същата дата, за да проверят реакцията ми (или за да бъдат спазени „ленинските норми на соц.-законността“):

*„На основание на **чл. 54** от общия правилник за наложените наказания на затворниците, н-к на затвора Бакърджиев наказва затворника ГКГ с 14 денонощия карцер за това, че на 12 януари 1961 г. е имал лошо поведение пред надзирателя и го гледал заканително.*

Подпис с кръгъл печат“

Това, че „наказуемото деяние“ е датирано на 12.I.1961 г., е без значение!!! След което ме заведоха при зам.-началника Ванков, който ми съобщи, че по молба на др. Терпешев ме изпра-

щат на лечение в София. После ме върнаха в килията, за да се облека, и оттам с лек „офицерски багаж“, придружен от двойка джанари в зелено, отпътувах за болницата в столицата...

От същата дата – 13.I.1961 г., е и следният „пътен лист в живота“ за 1960 г. с който ме е снабдил зам.-н-к ДС – Плевен:

IX.

ХАРАКТЕРИСТИКА на затворника ГКГК

Роден на 15.V.1933 г. в гр. Благоевград, живуец в Панагюрище. Произхожда от работническо семейство (NB Сменили са произхода ми! В интерес на истината, той е чорбаджийски. Аз съм пета генерация затворници в рода ни.) образование средно, неженен, притежава къща (NB Подарявам ви я!), безпартиен, неосъждан.

Осъден на 20 години лишаване от свобода по чл. 71 от НК.

В другите затвори в които е бил е наказван многократно. В затвора Плевен е от два месеца и за лошите му прояви също е наказван.

ПоТдържа и защитава идеите си на анархист.

Работа не му е давана. Не желае да се учи във формите на просвета в затвора.

Води се 1/1.

Превежда се в Софийския затвор за лечение, същия е нервно болен, има халюцинации и след това съзнава, че са такива.

13.I.1961 г. 3-Н.П.Ч.: „Д-р“ Ванков

гр. Плевен /майор/

Глава LXIV

За втори път в болницата на СЦЗ

Бях съвършено наясно, че работещите в системата на МВР или имащите отношения и сношения с тъмното ведомство, медицински „работници“ бяха щатни или нещатни агенти и доносници на ДС. Поради тази причина, нямах никакво доверие на Ескулапи от рода на пазар-

джишкия майор в бяла престилка, доцента и партиен секретар на Психиатрията Темков или ветеринарния управител на затворническата болница Илиев. За тях нарушението на лекарската тайна не създаваше никакви нравствени или професионални проблеми. Напротив, те предателстваха спрямо пациенти като нас, докладваха на началствата си за болестното ни състояние и „слабите точки на враговете“ и им даваха безплатни медицински съвети, за да улеснят чекистите в „работата им по моралната, психическа или физическа неутрализация на обектите“ на полицейските „разработки“. За тях това беше „повеля на дълга“.

Затова, попадайки от плевенското наказателно, отново в СЦЗ със „симптомите на лудост“, не ми оставаше друг избор, освен да продължа да симулирам, редуващи се влошавания и подобрения на състоянието. Това определи поведението ми в болницата още от самото начало, когато надзирателите от VII отделение ме отведоха отново там. Единият от тях остана с мен пред кабинета на управителя, а другият влезе да му докладва. Трудно би могло да се каже, че когато ветеринарят оформител на смъртни актове, ме видя на вратата прояви особена любезност:

– Ти пак ли си тука, бе?

– Кой сте Вие и защо ми говорите на ти?

Разменихме погледи. Моят беше маниакално агресивен, а неговият – изпълнен с ненавист. Мисля, че удържах връх, защото той отклони погледа си и натисна скрития под бюрото бутон с който извика стария познат Прудкин и му каза да ме отведе в същата стая №2 на третия етаж. На въпросите на Прудкин изобщо не отговорях и също го гледах като чужденец. Забелязах, че тиковете на лицето и тялото му са го променили до неузнаваемост и явно беше измъчван от адско главоболие. Отказах да се събличам, поради което той извика другия болногледач и един от фелдшерите, който ми се стори познат. След известно буйство, те ме облякоха в пижамата и вързаха за леглото. Биха ми някаква успокоителна инжекция през което време аз крещях, а после заспах. Когато се събудих, беше късна вечер и над главата си видях фелдшера, който ми каза:

– Гошо, аз съм Иван Касърв от Любимец, не ме ли позна?

– Здравсти, Касър, какво правиш тука?

– Ами, осъдиха ме на 7 години за начет... Днеска ти буйстваше и се наложи да те връзваме.

– Не може да бъде...

– Не бой се, ще бъдеш лекуван. Утре ще докладвам на лекуващия лекар – д-р Куюмджиев...

Мисля, че спечелех по точки първия рунд. На следващия ден, при утринната визитация д-р Тодоров-Куюмджиев също попита защо съм отново тук? Казах му, че искам да му обясня насаме и с тих, тайнствен глас съобщих, че искат да ме убиват.

– Никой няма такива намерения. Тук ти си, за да те лекуваме. Миналия път те изписахме в много добро състояние. За съжаление, не можем да приложим отново трудовата терапия, защото има назначен лаборант. Ще те лекуваме с медикаменти.

Правейки се, че не съм чул нищо от казаното, продължих:

– Колко му е да бъде убит вързан човек. Но, нека ме разстрелят с бяла риза, а не да ме измъчват...

Изоставяйки ме, той продължи с останалите болни, от които познавах само стария полковник Кузманов... Наблюдавах другите и повечето време мълчах като не отговарях на въпросите им или ако го правех, беше съвсем не на място и в страни, поради което скоро всички преустановиха общуването си с „невменяемия“.

На вечерна визитация мина д-р Костов. Значи беше още тук. Мисля, че се зарадва истински като ме видя, намигна ми и каза утре сутринта да сляза за рентгенов преглед и да отида при лаборанта. Кимнах в знак на съгласие като му отговорих на намигането. Животът приемаше познатия ритъм. Назначиха ми сънотворни и успокоителни, които приех и спях добре, но на сутринта в главата ми беше тъпо и празно... В рентгена д-р Костов беше сам. След като се съблякох и застанах зад екрана, той ми прошепна:

– Гоше, внимавай с Илиев! Ти знаеш, че той е ченге и убиец. Касъров каза на петминутката, че те познава отвън, но бъди предпазлив и с него! Не знам доколко му е чист косъма.

Стиснах ръката му над лакътя, в знак на благодарност: Костич си е Костич. Такива приятели не се забравят цял живот. Той беше от малцината, посветени в опита ми да се спася чрез един „дуг-цванг“: твърдах, че копоите искат да ме убият, което си беше вярно, но те го отричаха, казвайки, че имам „налудни мисли“. За известно време, при дадените обстоятелства на хрущовите либерализации и размразявания и алармиранията от страна на близките ми, това връзваше ръцете на палачите. Ако пристъпеха към изпълнение на плана си, щеше да се потвърди, че съм казвал истината, наричайки ги убийци – нещо, което „учениците на Берия“ искаха да избегнат за момента. Освен това не знаеха до каква степен съм болен и излечима ли е болестта ми. Те предпочитаха да ме извадят от строя, чрез духовната ми смърт, отколкото с помощта на физическата. В смъртоносния покер, в който всеки от нас криеше картите си, д-р Костов беше на моя страна и искаше да ми помогне... Когато се качих горе, утринната визитация беше започнала. Беше рутинна. Тодоров бързаше за някъде и само ме попита добре ли съм спал. Отговорих утвърдително.

Болният до мене беше хипертоник. Съден за „начет“, тоест за „надчет“ или нерегламентирано бъркане в поверените им каси, чекмеджета, складове и т.н. (Изобщо в тази епоха имаше много „начетени“ мъже и жени.) Съседът се казваше Оник или Ончо – арменец. Оплакваше се от главоболие и безсъние. Д-р Годоров нареди на придружаващия го фелдшер да му провери кръвното налягане и ако е високо, да му увеличи хапчетата. После продължи визитацията в останалите болнични стаи.

Новопостъпилият фелдшер Хранов беше всъщност зъботехник, но по липса на друг персонал, назначили него. След половин час, свиркайки си, той се появи важен, със слушалка на врата и каза на Ончо да си запретне ръкава, за да му измери кръвното. След като върза маншета и няколко пъти следеше напрегнато движението на живачния стълб, „фелдшерът“ отсече:

– Кръвното ти е 230 на 220.

– Тебе кой те е учил да мериш кръвно, бе? – кипна арменецът. – Какво е това 230 на 220? Ти не си за тука, тебе трябва да те изпратят при Никуш, да въртиш кебапчета на скарата, да тракаш с машата и да викаш: „Арменско кръвно налягане – 230 на 220! Последно, 230 на 220!“ Да ти таквам главата конска...

Едва се сдържах да не избухна в смях като се щипех под завивката и се мъчех да изглеждам безразличен към ставашото във вътрешното отделение на „моргата“. Ончо продължи да повишава тон, да попържа „медицината“ и заплаши Хранов, че ще се оплаче на д-р Годоров, ако не извика Касъров. Когато той пристигна, зъботехникът започна да му обяснява как е премерил кръвното – той го „отчитал“ в момента, когато в слушалката „започвало да чука“ и отбелязвал в този момент къде се намира живачния стълб по скалата на апарата. При Оник, той установил, че това ставало, когато живакът бил между „горна граница“ 230 и „долна“ – 220. Касъра не каза нищо и премери кръвното налягане на арменеца. Беше 240 на 130.

– Явно малко си се нервирал и е скочило, но спокойствие. Сега ще го оправим – и излязоха с Хранов навън, а Ончо продължи да го псува.

*

През следващите дни не видях д-р Михайлов да се мярка сред персонала. Миналата година Стефан Вълков се беше сприятелил с него, докато лежеше в хирургията след операцията във Военна болница. Той ми разказваше за впечатленията си – веселяк и добряк, докторът бил осъден на 3 години затвор за разказване на вицове, „уронващи престижа на виден държавен ръководител“. (Така анонимно обозначавах в следствените и съдебните материали, вицовете и попържните срещу поредният „вожд“ на българския народ и вдъхновител на разгърнатото соц. строителство“ – Тодор Живков.) Михайлов ни симпатизираше, услужваше и търсеше поводи за разговори с нас – старите тюрмаджии. Политически беше неопределен, каквито през последните години ставаха все по-нарастваща част от българските граждани, но не беше изгубил нравств-

вената си ориентация между злото и доброто. Костов също имаше добро мнение за качества му на човек и професионалист и аз го попитах знае ли нещо за колегата си от хирургията. Полу-чих разтърсващ отговор:

– Ама ти не знаеш ли? Веднага след излизането му „по случай Новата година“, са го грабнали и изпратили в лагера „Слънчев бряг“ край Ловеч, където го убиват с колове още през първата седмица. Научихме го завчера, чрез Наско фелдшерчето, което се срещнало с лагерист, отиващ на дело.

Свинете бяха убили добродушния и безобиден доктор само за няколко вица. Навярно са му изпратили някой „приятел“ – доносител пред когото Михайлов се е отпуснал и отвързал торбата си, или му е разказал за практиката в „Кланицата“ на ветеринарния майор Илиев. А може, още при „помиловката“ от няколко месеца, мошениците от софийския затвор да са „оформили“ пътния му лист. Защото реакцията на копоите е била незабавна – арестуван като „рецидивист“, той е бил изпратен на смърт почти веднага след прибирането у дома си... Повече никога нямаше да видим вечно засмения с живите си черни очи хуманен лекар. И неговото убийство беше една от онези „класифицирани тайни“, които наследниците на убийците искаха да оставят затрупани в неznайни (или в znайни – на Белене!) гробове, заедно с жертвите на дедите и бащите си. Делата на щатните и нещатни „патриоти“ се прикриват до днес от наследниците им или от все още действащите вербовчици, садисти и убийци в МВР, прокуратура и съд, които си дават сметка, че се касае за престъпления против човечеството за които няма давност. От своя страна, техните помагачи – доносници и С.С. (секретни сътрудници) от всички сортове и разряди, които са „на всеки километър“, ако ли не и на всяка крачка – от парламента и президента до правителството и последното кметско наместничество – продължават да казват, че да бъдат С.С. на ДС не било престъпление, нито недостойно или обидно. Те изпълнявали своя граждански дълг и „спасявали родината и социализма от враговете им“...

Моите наблюдения върху болни и бели престилки не преставаха. Тренирах логиката и интуицията си при определяне на „коефициента на почтеност“ на заобикалящите ме хомо сапиенси...

Сред новия персонал беше и фелдшерът Забунов, дошъл на мястото на изпратения на външен обект „Херберт фон Тиле“. Двата бяха колеги и като измамници и мошеници. Забунов имаше изключителен талант на разказвач и блестящ комбинативен ум, за който можеше искрено да се съжاليا, че не го е използвал върху друго поле на дейност, където можеше да бъде истински полезен на ближните си, пък и на по-далечните. Не съм забравил цветистия му разказ за дебелогъзата надзирателка от женското отделение – Надка на която Забунов завъртял мозъка с лакърдиите си. Кой да подозира, че под зелената милиционерска униформа, в която тя беше натъпкала като салам в свинско черво, биело толкова нежно и влюбчиво сърце? Надка започнала да посещава по-често амбулаторията в часовете, когато „цивилният“ персонал бил на-

пуснал работа и в кабинета се ширел с бялата си престилка само „д-р“ Забунов. (Прилагателно то „цивилен“, както вярвам сами се досещате, няма нищо общо с цивилизован.) Веднъж, когато било съвсем на сгода, „доктора“ спуснал райбера и докато я опипвал, а тя се нагаждала и... а-а да си легнат на кушетката, Надка свалила куртката си и останала по сутиен. При следващата стъпка от стриптийза тя го откопчала и големите `и гърди виснали до под пъпа. Реакцията на Забунов била незабавна – ерекцията му минала моментално, той извадил слушалката и взел да повдига с два пръста лявата нянка, за да преслуша сърцето `и, което биело като на птиче...

С него имах и друг случай, вече на свобода. По неznайни пътища беше научил адреса ми, когато живеех в Подуене, в „колхоза“ на бай Пенко. (Казвахме му колхоз, защото практичният, червендалест пияница и някогашен кръчмар, беше приспособил всички животински и помощни помещения в двора си за... квартири за наематели. Очевидно беше разбрал, че ще има много по-голяма „норма на печалбата“, ако вместо свине, овце или кокошки, в свинарниците и кокошарниците пусне да живеят студенти, работници, железничари и тем подобни. Между „съквартирантите“ имаше дори един асистент по марксизъм-ленинизъм.) Та в една неделна утрин, когато още не се бяхме изхлузили от леглото с бъдещата ми и вече бивша съпруга, някой потропа силно по прозорците и извика строго: „Милиция!“ Отворих вратата и през нея нахлу като хала... „д-р“ Забунов. Докато смутената ми гостенка се обличаше и привеждаше в приличен вид, нашият човек без да губи ценно време, ми поиска 10 лева „в заем“. Дадох му последните, които имах в джоба си. Когато бяхме готови за излизане, той хвана под ръка потъналата от срам дама и я повлече през двора, където се бяха наредили в шпалир почти всички „колхозници“, за да изпратят сладкодумния, любезен и всезнаещ доктор. За няколко минути, през които се е представял и обяснявал кого търси, Забунов беше съумял да спечели завинаги сърцата, доверието и любовта на стария кръчмар и неговите наематели. Навън, след като ни благодари, той се сбoguва с куп комплименти като не забрави да целуне ръка на изгубилата ума и дума моя спътница...

*

На втората или трета седмица от постъпването ми в болницата, доведоха още един „люд“ – кюстендилецът Никола Марков. С него се познавахме бегло от Белене, където беше подпалил цялата си „покъщнина“ – сламеник и одеала. Това той бе сторил в ивицата до оградата с бодлива тел в която „стрелях без предупреждение“. Тогава още не знаех, че това е началото на суперрискована игра на „шизофрения“, но Кольо имаше късмет и железни нерви. Когато се поопознахме, той започна да разкрива части от маскираната си същност, макар че продължаваше да слуша привидно безучастно моите режисьорски съвети. От тогава датира нашето приятелство продължило и навън, върху „сцената на живота“. Репетирахме заедно буйстванията и връзванията в усмирителните ризи, както и „симптомите на заболяването“, заради което го изпратиха за освидетелстване в Александровската. Когато се завърна след месец от там, Кольо ми разказа, че се е справил блестящо с ролята си. Още с влизането в кабинета на професор Шипковенски,

той легнал на килима, вдигнал към него табаните на краката си и с онзи отчаяно смел и стъклен поглед му казал:

– Полковник Иванов, бий! Издевателствай, но и да ме убиеш, няма да чуеш повече нито дума от мене.

След успешно изиграния етюд, Шипковенски незабавно му лепнал диагнозата в резултат на която, малко по-късно, Кольо Марков беше освободен като безнадеждно и неизлечимо болен... С този високо нравствен мъж-скала, който не се огъваше в никакви бури и трусове, също станахме приятели до смърт, но за това се разказва в другите части на „романа“.

*

В деня на „главната“ седмична визитация, цялата медицинска свита во главе с Илиев придружаваше, маскирания „в бяла премяна“ „д-р“ Горинов. Началникът по режима на Софийския Централен Затвор беше дошъл да ме види. Той стоеше малко в страни от групата и аз видях с крайчеца на окото си, че ме наблюдава изпитателно. На въпроса на д-р Куюмджиев как съм днес? – отговорих, че никога не съм бил по-добре и го попитах каква специалност има новият ни лекар, гледайки Горинов в упор. Той имаше тежък поглед на професионален убиец. Не зная какво е прочел в моя, но без да дочака края на визитацията, си излезе от стаята.

30 години по късно, преди смъртта си, Иван Касъров ми разказа за дочутия в коридора разговор между Горинов и Илиев, комуто полковникът предложил „да ме излекува окончателно с една инжекция“. (Виж за повече подробности в „Интермецото“.) Когато приповдигнах крайчеца на „желязната завеса“ над архивите на ДС, в досието си не можах да намеря документ за подобна „мокра поръчка“. За причините, които бяха спрели изпълнението на византийския „план“ на отровителите, мога само да гадая. Не е изключено д-р Илиев, стреснат от „епохата“ на хрущчовата десталинизация, в която не рядко дребосъци опираха пешкира, заради престъпната политика на „кръстниците“ от Политбюро, да е поискал да се застрахова, чрез една писмена заповед от желяещия да се скрие зад гърба му Горинов. Възможно е и шефът на смъртното отделение в СЦЗ да се е отказал сам от заплануваната „физическа неутрализация“, след като си е помислил, че Тодор Пенков е „вуйчо владика“, щом се знае с адаша си Живков още от времето на Държавната печатница и че с връзките си би могъл да попречи на все още „удържимия му възход“. Доста години след описваните тук събития, „самият“ генерален секретар на БКП бе оценил „по достойнство“ качествата на тоя подръчен, безскрупулен убиец, оженил го за една от секретарките си (след развода му с певачката), поверил му отдела за „Мокри поръчки“ към своя личен кабинет и го „издигнал“ до шеф на експерименталната лаборатория, в която новопроизведеният генерал лейтенант е ръководил и надзиравал изпробването на произведените в нея отрови, препарати и „медикаменти“ срещу живи народни врагове, вместо върху... морски свинчета. Някакъв своего рода д-р Менгеле на реал-„социализма“...

*

В болнична стая №2 доведоха нов болен – от псориазис. Поставиха го на леглото, което освободи Кольо Марков. Той имаше среден ръст и беше на средна възраст, с атлетическо телосложение и котешка походка. Върху мрачното му лице беше изписана някаква трагична решимост. Александър Маринов или Сашо „Фокера“ – така се казваше новият ни съкилийник – според думите му идваше от режимното на Първи обект в З.О. Белене. В карцерите бил изпращан многократно, заради упорития си отказ да се включи в „строителството на социализЪма“, тоест в носенето на тарги с пръст за опасващите острова диги. Тази работа той считал за напълно безсмислена, нещо като пълнене на бездънни каци. За да добави още един штрих към автопортрета си, Сашо заяви, че нищо не обича повече от свободата и че за да я има, бил готов да заплати всяка цена. Той лежеше по затворите вече 11-ата година и създаваше впечатление на твърд или закоравял от живота каторжник, комуто не липсва смелост и у когото бе закърняла всяка сантименталност. Имаше чувство за хумор, макар и черен, и циничен. Когато в женското отделение, намиращо се в съседство с болницата, се обеси една от жените, „Фокерът“ само каза високо, да го чуят надалече:

– В знак на протест, да започне масово бесене по прозорците!

Още от самото начало, той даде израз на своето приятелство и привързаност към мене. Разказваше увлекателно страшни истории из затворническото си битие. Веднъж внесе шише чист аптекарски спирт. Каза, че е подарък от многобройните приятелства, които е завързал в различните затвори. С лъжици конфитюр и глътки от него черпеше съкилийниците, най-вече мене – леглата ни бяха съседни. И макар да ми стана симпатичен, имаше неща в разказите и поведението му, които ме държаха на щрек. Те ме навеждаха на мисълта, дали не са го аташирали към мене, за да разбере онова за което лекарите не можеха да бъдат категорични. Попита ме и аз му разказах на кратко за какво съм съден и защо бях в болницата. Казах му, че съм бил вече два пъти на Втори обект, веднъж в лудницата и че в много отношения съдбите ни съвпадат. „Фокерът“ каза, че почувствал сродна душа, макар че не бях убил никого. Той като че ли се нуждаеше от изповедник. Повече слушах, без да задавам въпроси. Тази ми предпазливост беше може би оправдана, защото когато години по-късно се срещнахме навън, „Фокерът“ се държеше свито като куче, което очаква да го удариш и нямаше нищо от героичната му осанка и свободно държане в болницата на затворите. Това беше един от редките случаи при които изпитвах затруднение да определя на чия страна е човекът с когото трябваше да съжителствам в продължение на няколко месеца. Ако беше агент на ДС, той е от малцината на които не липсваше интелигентност, надвишаваща многократно тази на вербовчиците му. Сашо започна спонтанно разказа за живота си, който ако не беше съчинена „легенда“, бе достоен за романизирано описание.

Неговата „кариера“ започнала през 1936 г., когато бил едва 17-годишен. В махлата, където живеел, били откраднати бижутата на дама от местния хай-лайф, с която били съседи. Господжата се усъмнила в него и споделила подозренията си със свой братовчед, който бил агент от царската ДС. „Фокерът“ бил арестуван и подложен на зверски побоища, „за да си признае“. В края на втория месец, той бил готов да го стори, за да прекратят инквизициите. Но по-старите и опитни арестанти с които бил в килията, му казали, че щом е издържал петдесет и няколко дни, трябва да стиска зъби още една седмица и ще го освободят, тъй като съобразно законите на царството, при липса на доказателства, прокуратурата не можела да постанови задържане, надвишаващо два месеца. Сашо ги послушал и когато си излязъл от следствения арест, първата му работа била да си намери един 7,65-милиметров пистолет, а втората да причака агента сутрин, когато отивал на работа. Във фаталното утро по улиците нямало много минувачи и той се придвижил крадешком след своя мъчител. В момента, когато тротоарът се оказал „чист“, „Фокерът“ изпразнил барабана в тялото и главата на престаралия се братовчед. Арестували го и понеже бил малолетен, го осъдили „само“ на 6 години и 8 месеца. Излежал си ги „кантар-топуз“ и когато излязъл от затвора през 1943 г., бил вече 24-годишен мъж.

Мобилизирали го, за „да изпълни дълга си към отечеството“ и началото на новото летоброене (9.IX.1944 г.) го заварило в казармата. Когато отечественофронтовското правителство обявило война на хитлерова Германия, Сашо бил изпратен на фронта. Там, ротният му командир, недоволен от по-възрастния и недисциплиниран боец, започнал да го настъпва по мазолиците, да го изпраща в „невъзможни мисии“, да го наказва и клепе. Работите отивали към военен съд, но ръката на нашия човек била станала лека на спусък, а било и в разгара на войната, когато всеки ден умирали стотици, ако ли не хиляди мъже от двете страни на фронта. Той издебнал подходящия миг, когато поручикът ги повел в атака. „Фокерът“ вдигнал карабината и забил един куршум в гърба на ротния, който с обнажена сабя ги призовавал да го последват. В суматохата на боя, не се разбрало много ясно от къде дошъл изстрела, а и нямало време за разни аутопсии и други експертизи и „екстри“, поради което, след известен престой в кауша, Сашо бил освободен по недоказаност на обвинението. След като се завърнал като победител (от „отечествената война“), той се оженил като всеки... отчаян мъж. Не щеш ли, съдбата пак се намесила. Съпругата била засукана и шавлива и скоро си отимала любовник с когото се забавлявали добре, докато Фокерът навъртал километража с камионетката. Той бил станал шофьор и така си вадел хляба. Но, по ирония на съдбата, както се казва, любовникът се оказал отговорен другар от новите „народни органи“. За да се освободят от присъствието на съпруга, който можел да погречи на разгорялата се страст, агентът от новата, прогресивна репресивна служба, го изпратил да чука камъни в кариерата на едно от многобройните „ТВО“-та. След две години, вече 30-годишен, „Фокерът“ отбил и този срок, но като се завърнал у дома, нямало кой да го посрещне на прага. Любимата отсъствала и той излязъл да я търси из комшулука. Тогава негов приятел му разказал за любовния роман на половинката му с полковника от ДС, който бил станал публична тайна. За капак му съобщил, че през тази лятна нощ на 1949 година, двамата влюбени били

отишли в лятното кино в парка на Свободата след което можело да закъснеят. Сашо се прибрал у дома без да каже нищо. Взел от кухнята един здрав и добре наточен нож и се отправил към киното. Филмът току що бил свършил и от лятното кино на тумби излизали нощните зрители. По едно време, по една от осветените алеи на парка „Фокерът“ видял прегърнатата двойка, заради която бил дошъл до тук. Извадил ханджара и изскочил на алеята. Първа го забелязала жена му и извикала на любимия:

– Бягай, закла те...

Недоизречени последните думи, Сашо приближил светкавично „с гол в ръката нож“ изненадания любовник и докато она посягал да откопчае кобура си, той го забил в корема му и го разпрал отдолу нагоре. Неверницата побягнала, пицейки, а червата се смесили с пръстта по алеята. „Фокерът“ не я догонил, ами вместо това, отишъл и се предал в най-близкия участък, така както си бил с окървавения нож. Този път с крайно смекчаващи вината обстоятелства, „народните съдии“ (по него време, дори и саламът беше „народен“) му шибнали една 15-годишна присъда при строг режим. Най-важно от смекчающите обстоятелства, бил по-големият му брат. Животът на двамата братя-княжевци преминал по свършено различни пътища. Докато по-големият проявил голяма съобразителност в последния месец от стария режим, По-малкият, както чухме имал противоположна съдба... След едномесечен престой при партизаните, първият бил насочен от новите български власти към „органите“, където за 15 години стигнал до чин полковник. Колкото и необичайно да е, когато смъртната присъда надвиснала над главата на Сашо, в началникът на отдел към Трето у-ние на ДС – Маринов, заговорило братското чувство. Той се разтичал и благодарение на връзките си, успял да спаси главата на несретника, в името на „съхранението на основната клетка на соц.-обществото“ – семейството, върху чиято „чест“ посегнал разпрания му колега. Пак братът издействал това лечение, измъквайки го от карцера-гроб в който Сашо бил жив погребан.

Каква е истината, сигурно е записано в неговото или в моето досие. Но документите на копоите за целия ми затворнически период са „класифицирана информация“...

*

Някъде към края на 1960 година, разбрах че човекът, когото са изолирали в съседната болнична стая №1, е доведеният от плевенския затвор бай Димитър Гичев. В малкото разговори, които имахме през шпионката, ми каза, че е доведен, за да го даврандисат преди да си излезе от затвора, след като са го принудили да капитулира. За целта, използвали здравословното му състояние, което беше ужасно. Освен високото кръвно налягане, той бе получил и Паркинсонова болест. Беше стар, 65-годишен, разрушен от дългите затвори и наказания човек. Лежал близо 13 години до този момент, нему оставаха още десет, а усетил, че смъртта се е надвесила вече върху него. Каза ми, че искал да умре у дома си и добави:

– Георге, има мъченици, които няма да възкръснат във Великия ден. Аз съм един от тях...

Скоро след като и аз си излязох, го срещнах, заобиколен от домашните си пред входа на кооперацията „Царевец“ до „Орлов мост“. Поговорихме си. Гласът му беше изпълнен с тъга и ми каза, че края наближава и пожелава на нас младите да видим свободата. Не след дълго, през 1964 г. той умря. 30 години по-късно му издигнаха паметник-бюст в градинката на църквата „Свети Седмочисленици“. Той гледа към своите инквизитори от МВР. Печалното е че в нашата пазарно-демократична епоха, и да беше загинал като герой (като Никола Петков или Евтим Арсов) или като подлец и вулгарен предател на своите (като Георги Трайков и върволицата доносници – чак до Виктор Вълков, които се подвизаваха на поста главен секретар на БЗНС) е все едно. Неговият живот или смърт се посрещат с еднакво равнодушие от чоплещото носачи си и забързано „да се реализира“ бизнес поколение.

Сред другите земеделци, които „сложиха оръжие“ и минаха през болницата на затворите, през периода на второто ми пребиваване в нея, бих искал да спомена за двама от тях, с които бях близък. Най-напред доведоха от Старозагорския затвор Железан Райков, а след него и Желю Динев от село Землен Старозагорско с когото, както вече казах, бяхме „делили залька“ в наказателната килия на пазарджишкия затвор от октомври 1956 г. до април 1957 г. Железан е пример за това колко бързо се изминава пътя от бореца до подлеца. Изпратен направо от наказателното отделение, след като беше подписал декларация за „приобщаване“ към казионния БЗНС на Г. Трайков и към „социализъма“, той още не беше се вмирисал и разложил, и каквито заръки му дадох за нашите ги изпълни. Много скоро след това обаче, „свободният живот“ го преобрази и той започна да се занимава с „най-старата професия в света“ или както ми каза, когато се срещнахме – с политиката. Най-напред в националния съвет на така наречения ОФ, а след това и като депутат в Н.С. В качеството си на член на ПП (Постоянното присъствие) на Петър Танчев с когото бяха земляци от Хасковския вилает, Железан играеше ролята на сводник по отношение на още некапитулиралите земеделци – Николапетковисти, които трябваше да „приобщи“. Спрямо „непоправимите“, освен натиск, правеше и доноси до господарите си от Сигуранцата, какъвто по това време беше случаят с Васил Йоцов. По наклонената плоскост на предателството, той стигна до изпълнението на поръчки на ДС и в чужбина. В навечерието на промяната на 1989 г. като член на парламентарна делегация, той поиска политическо убежище в Стокхолм и среща с лидера на така нареченото българско освободително движение (БОД) – Ценко Барев за когото дума става в Четвъртата част на „романа“. Когато това не стана, той се завърна отново в България, за да склопи очи след като беше участвал в Инициативна група за „реабилитация“ на Никола Петков от тодорживковото „правосъдие“, тоест от неговите палачи и техните наследници...

Другият вожд на земсистите – Желю, който дълго беше провеждал линията на „съхранение на кадрите“, беше откаран отново в следствените килии на ДС в СИЗ. Там копоите поставили до вратата на килията му... ковчег, който го беше изпълнил с животински ужас. В това със-

тояние го доведоха в болничната стая и го инсталираха на легло до моето. Опитите ми да го въведа в психопатологията, както постъпихме с Кольо Марков, завършиха катастрофално. Вместо да измисли нещо оригинално, макар и с чужда помощ, идиотът реши да използва моите „симптоми“ и да крещи истерично с което накара майор Илиев да поглежда с основание подозрително към мен, докато аз се правех на разсеян и „отнесен от вихъра“. С поведението си Желю му подсказваше, че аз или съм симулант, или че моето заболяване е заразно и е на път да се превърне в... епидемия. Убедих се, че е безнадежден случай, който като удавник се улавяше за сламката, готов да повлече към дъното всеки, който имаше неблагодарумието да му подаде ръка. Той бе сломен и капитулира. След като си излезе, беше кооптиран в областното ръководство на казионния БЗНС, ожени се, завърши биология и умря в една автомобилна катастрофа, която днес някои от другарите му се опитват да представят като убийство. Това беше ненужно за ДС, защото Желю Динев Желев бе умрял приживе. Дано да не е доносничил срещу тези, чийто вдъхновител беше...

Докато се разиграваше този кадрил, около Костич се завъртя един затворник от пожарната команда при СЦЗ, който се представял като бивше ченге. То се опита чрез доктора да ми внушава, че ако и аз не се „приобща към социализъма“, ще ме убият. До този момент, никой от копоите, независимо от техния ранг и чин, не беше дръзвал да ми прави подобни оферти. Казах на Кирил Костов да му предаде, вместо моята многоетажна сръбска псувня, думите на полковник Дрангов: „Две смърти няма, без една не може!“ Струваше ми се, че Мавродия Огнянов или Огнян Мавродиев (не си спомням точно името на ченгето) или ме шантажираше, натоварен от някой копой, или търсеше изяви, предприемайки своята самоинициатива. По-скоро приличаше на последното, защото убийците едва ли биха споделили намеренията си да ме „неутрализират физически“ с един затворник, дори да е техен бивш колега. Това ми предположение като че ли намираще потвърждение и в Хлестаковското продължение на биографията на ченгето пожарникар. Срегнах го след завръщането си от емиграция затлъстял и деформиран, в омазан мръсен костюм, с дебела чанта на закупчик от ТКЗС, да се подвизава като организатор на някакъв профсъюз, но тази служба беше вече заета от д-р Тренчев и други по-чевърсти „синдикалисти“...

Подобен, но далеч по-почтен беше случаят с доведения от тухларната за операция, виден столичен мошеник Ангел Ангелов Дзингов. Рус, по-скоро висок, на около 25 години, той бе на път да се превърне в млада изгряваща звезда в микрокосмоса на измамниците, макар да бе завършил само прогимназия. Нашият Остап Бендер беше съден затова, че като трудовак успял да убеди началството в качествата си на изобретател и да замени кирката с кабинет и чертожна маса. Той изложил пред полковия командир своя „проект“ на машина-комбайн за строеж на пътища с огромен икономически ефект. И му обещал да си разделят наградите и славата след като проекта премине през работната и експериментална фаза и навлезе в тази на серийното производство. Комбайнът щял да представлява своего рода конвейер или композиция от машини,

всяка със своя функция. Първата разкопавала пътя, втората го насипвала с чакъл, третата с пясък и го трамбовала, след което друга машина го заливала с асфалт и последната, която завършвала последователните операции, била огромен ваяк, минаващ по новопостроения път. Производителният капацитет щял да бъде от порядъка на 6 километра аутобан/автострада за денонощие...

Полакомилият се за слава, „димитровска награда“ и повишение полковник докладвал на командира на трудовите войски за гениалната идея на своя подчинен и генералът дал зелена улица на проекта като оглавил работния колектив и осигурил всички удобства и средства, необходими за работата на „проектанта“. Ангел Дзингов не знаел как йерархията е разпределяла мангизите от бюджета в рамките на колектива в който той бил и си останал единствения „труженик“, върху чийто гръб се уповавали всички, но за себе си казваше, че за година време успял да профука сума, равна на цената на един апартамент. През тези дванайсет месеца той изрисувал една нескопосана картина на „идейния си проект“ и начертал няколко зъбчати колела, които окачил по стените на „ателието“. Но, понеже работата му не излязла от тази „начална фаза“, една ревизия в края на годината го изправила пред военен съд. Там му „дали седем години лишаване от свобода“, а началствата от „работната група“ получили кой мъмрене, кой понижение или уволнение, в зависимост от мястото им в йерархията и близостта до подвеля ги „изобретател“.

С него се срещнахме навън в някогашния бар „Варшава“ на булевард „Руски“ до „Музея на съпротивата“, където си пиех коняка с бъдещата и бивша моя половинка. Върху гръба ми се стовари една тежка ръка и преди да се обърна, на масата ни се настани „самият“ Дзингов. Беше понапълнял, облечен елегантно с неизменната си усмивка и огромна кожена чанта. Той я разтвори и извади нови чертежи, които бяха подпечатани със собственоръчно направен, „наднормено“ голям печат, който от пръв поглед си личеше, че е фалшив. На него пишеше *„Д-во с ограничена отговорност за Хелиография и прокопаване на канал под Ламаниша“*. Ангел започна да ми обяснява и убеждава да се присъединя към последния му грандиозен „проект“ за прокопаване на подводния тунел за който бил спечелил международен конкурс и имал договор с английското правителство. В доказателство ми показва и някакви формуляри на договори за наемане на специалисти за работа по реализацията на проекта, всички подпечатани с разкривения кръгъл печат с гигантски размери. Той ми каза, че формалностите по уреждане на документите за работа в чужбина стрували 70 лева, но на мен като за стар боен другар щял да свали цената на половина и ме посъветва да побързам защото оставали ограничен брой места. Мислех да го сиктердосам, но той се усмихваше така невинно и предразполагащо, че си рекох: „Защо да не се позабавляваме тази вечер?“ Поканих го да пие с нас по един коняк за новото му начинание, което щеше да го отведе още по-далече. Прие и още дълго ми разказваше за „творческите си успехи“, които посвещавал на X или XI конгрес на БКП, но на края не позволи да платя и на раздяла остави визитната си картичка. Не много след тая среща, прочетох във в-к „Стършел“ статия, из-

пълнена с възмущение срещу измамника Дзингов. Той бил наел петстаен апартамент на ул. „Раковски“, който обзавел с бюра, пишещи машини и... секретарки, които повече приличали на стриптизьорки. В тази „фирма“ идвали всички желаещи да работят по „английския проект“. Макар че никъде не била публикувана обява, нито реклама, шефът на „дружеството с ограничена отговорност“ пуснал мухата сред научните работници от Института по строително инженерство (ИСИ) и между инженерите от различните „стройрайони“ на столицата и само за два месеца вербувал около 1000 кандидати, сред които всевъзможни старши и младши научни сътрудници, доценти и асистенти, както и инженери и средни технически „кадри“ (от тези дето „решават всичко“, както учеше покойния Йосиф Джугашвили). Вестникът се възмущаваше от мошеника, но не обелваше и дума за „творческия и интелектуален потенциал“ на научните и технически соц. шарани, които се бяха уловили в неговите мрежи, даули и въдици, подведени от своята човешката глупост и алчност и от един полуграмотен шмекер. Изобщо при „социализма“ се бяха навъдили в изобилие най-разнообразни дребни и среднокалибрени измамници, много от които след 1989 г., в епохата на „строящия се капитализъм“, станаха бизнесмени. Такива опираха най-често пешкира – и в „светлото минало“ и в настоящия „мирен преход от социализъм към пазарна демокрация“ – като биваха съдени и ще продължават да служат като „жертвени козли“ при всяка поредна кампания на властниците за „борба с организираната престъпност“. Но, най-едрите мошеници, които се подвизаваха по върховете на „пролетарската диктатура“, които подобно шивачите от Андерсеновата приказка, се опитваха да убедят народа и целия свят, че „строят социализъм“, а в следствие мутираха в собственици на холдинги, банки и разни ООД-та, си останаха недосегаеми. Макар че не можеше и дума да става за някакво, дори най-далечно сравнение между Ангел Дзингов, Херберт фон Тиле или „д-р“ Забунов и овластените и опаричени акули от породата на висшите московски номенклатурчици и настоящи олигарси или техните български следовници, наследници и лакеи. Както казвал Сталин на убития от него Бухарин, те бяха „истински Хималаи“ в сравнение с нещастните мошеници, които срещнах в „социалистическите“ тюрми.

*

Друга интересна личност, с която се запознах по време на втория ми престой във ветеринарната лечебница при СЦЗ, беше Анто Апостолов. Родом от Пирот, преподавател по живопис в тамошната гимназия, той бил мобилизиран в югославската кралска армия с офицерски чин, какъвто се полагал на запасняците-висшисти. След разгрома на Югославия, бил пленен от германците и откаран с много други колеги в концентрационния лагер Маутхаузен, където неговата Одисея може би щяла да завърши още в самото начало. Но тъй като Западните покрайнини били присъединени към „Майката отечество“, Анто бил освободен като български, тоест съюзнически поданик. Още със завръщането си в ротния Пирот той установил връзки с разрастващото се югославско партизанско движение и хванал гората. През годините на войната Анто Апостолов бил командир на българо-югославски партизански отряд, който служил за връзка

между хората на Светозар Вукманович – „Темпо“, и Славчо „Трънски“. След края на войната той решил да остане в България, а шестимата му братя и сестри продължили да си живеят в Пирот, който отново преминал към старата си сръбска „майка“. Вместо да продължи занаята си на учител по живопис, Анто приел да стане помощник комендант на София, където началник му бил небезизвестния Мирчо Спасов. Скоро след това го изпратили да завърши някакъв курс във военната академия „Фрунзе“ в Москва. Когато се завърнал, бил назначен за началник щаб на току-що сформираните вътрешни войски към МВР. Само че, малко по-късно, когато настъпил разрывът между Тито и Информбюро, него го „съкратили“, поради подозрителното му месторождение и го преместили като преподавател в някакво военно училище. В разгара на шпиономанията и страхът от заговори и преврати бил арестуван заедно с неколцина познати, ако не и провокатори. Обвинили го в опит със Славчо Трънски и други, изпаднали в немилост величия, че искат да завземат „законно установената, народнодемократична власт“ на Вълко Червенков и го изправили пред съда. Спасил главата си само, поради настъпващото помирение на Москва с „Титофашисткото блато“ и го осъдили „едва“ на 20 години. Изпратен в Старозагорския затвор, „като наш другар, той се издигнал“ до секретар на... култсъвета. Но, чувствайки се невинен и поощрен от XX конгрес на КПСС, започнал да пише изложения „лично до другаря Хрушчов“ и използвайки „притъпената бдителност“ на тъмничарите, чрез жена си успял да ги предаде в съветското посолство. Изглежда, оттам, както му е редът, ги препращали на тези, от които Анто се оплаквал, и последните наредили да го заключат в един от „салоните“ с най-тежък и убийствен режим, където имал достатъчно време да разсъждава върху смисъла на живота, същността на „реалния социализъм“ и цената на приятелството с такива като Славчо Трънски, който си кротувал преди и след „реабилитацията“. (Тази му линия на поведение беше оценена от „новото“, априлско ръководство на партията и той бе назначен за началник на военното училище или академия „Георги Сава Раковски“, кооптиран като кандидат член на ЦК и „народен“ представител.) Жената на Анто обаче, се оказала достатъчно упорита и продължила да обсажда и досажда на „съветските дипломати“, които не реагирали, докато най-после тя успяла да предаде едно от посланията си „лично на другаря Хрушчов“ при едно от посещенията му в НРБ. Новият квартирант в Кремъл, изпълняващ по съвместителство и длъжността вожд на прогресивното човечество, заповядал да се анкетира случая. След като се убедил, че Анто не е прекрачвал очертаната от XX конгрес демаркационна линия, наредил на софийските си лакеи да го освободят. Така, някогашният партизански командир и т.н. и т.н., който приличаше на смъртник, попадна от наказателната душегубка в болнична стая №2. Трябваше да го приведат в що годе човешки вид преди да го освободят. Докато траеха козметичните операции Анто беше посетен от някогашния си началник в столичната комендатура – полицейския генерал Мирчо Спасов. Нас ни разгоניה от стаята, вдигнаха дори и „живия труп“ – полковник Кузманов, за да няма свидетели и смутители на срещата между измъчения затворник и зам.-министъра на МВР и главен палач на републиката. (Както е известно, в същото време, когато направи своята височайша визита, Мирчо Спасов беше организатор на лагерите на смъртта край Ловеч и Скравена, командир на

бандата убийци в каменната кариера и на множество други мокри и кални поръчки.) След срещата, Анто сподели с отвращение, че масовият убиец го прегърнал и му казал:

– Какво става с тебе бе, Анто? Улисани в ежедневието на социалистическото строителство, ние те бяхме забравили, но сега на всичко това слагаме край.

След това излияние палачът му предложил да се завърне в „системата на МВР“ като си получи полагащите му се генералски пагони, каквито вече имали съвипускниците му от „Фрунзе“. Анто обаче отказал тази „чест“ и заявил, че иска да се възстанови на някоя по-спокойна и не толкова напрегната и отговорна работа. (Той знаел с кого си има работа, а аз му бях разказал за ужасите, които се носеха за „Слънчев бряг“ и за участието на д-р Михайлов, поради, което претеглял всяка своя дума.) Мирчо се задоволил само да каже:

– Твоя воля – и си излязъл явно недоволен от неуспеха на мисията, навярно мислейки си, че ако вместо калесването в затвора, му го бяха поверили в ловешката кариера, свинете отдавна да са го изiali и да не им създава повече никакви проблеми...

Отказът на бившия партизански командир да навлече генералския мундир и се изравни по ранг със собствените си мъчители, го издигна в очите ми. От него момент нашите разговори станали много по-сърдечни и откровени. Той не беше много силен в теориите и ме слушаше със светнали очи, когато му излагах системно революционната критика на реалния, сталински и постсталински „социализъм“, програмата и перспективите на бъдещата Социална революция. От това ни общуване се роди едно истинско приятелство, което продължи и навън. За него разказвам в следващата, трета част на моя „роман“. Тук само споменавам, че Анто Апостолов също изпълни заръките ми при срещата с вуйчо Тодор, когото той поканил в ресторант-хотела „Славянска беседа“, където беше назначен за управител, след освобождаването му от затвора...

*

След като Анто си излезе от затвора на неговото легло доведоха стария журналист и социалдемократ Димитър Томалевски – брат на простреляния по улиците на София македонски федералист Наум Томалевски. Неговата биография имаше доста общи точки с Антовата. Той се оказва истински извор за историята на българската социалдемократия и за братоубийствените борби в Македония след Първата световна война. След убийството на брат му бай Димитър емигрира в Белград, където се препитава като журналист. Същевременно, разгромяването на Югославия го свързва като военен кореспондент с чин майор.

Пленен, заедно с част от югославското офицерство той е откаран в хитлеристкия концлагер Бухенвалд. В него са се намирали чужденци от 22 нации. Доколкото си спомням разказите му в Бухенвалд е имало и затвор за осъдените на смърт видни противници на нацизма от цяла Европа, които есесовците са държали като заложници. Екзекуциите и новите попълнения са били ежедневие и така до самия край на войната. Когато райхсминистър Химлер дава заповед да

бъдат избити затворниците, концлагерният щурмбанфюрер не искал да загине като античен герой под развалините на Райха, започнал преговори със своите „питомци“ и дал заповед за изтегляне на лагеристите на Запад под въоръжена охрана. Така спасявайки техния живот, той спасил и своя, а пленниците предал в ръцете на настъпващите американски армии. Отведени в разни санаториуми и курорти те били лекувани, хранени и възстановявани. Преди да бъдат освободени и всеки да замине за страната си, висш американски офицер им държал реч в която между другото казал: „За втори път нашите войници се бият на територията на Европа. Идете си и работете във вашите родни места, така, че да не се налага да идваме трети път!“

България била вече „свободна“ и Димитър Томалевски се завърнал в София. Станал член на БКП и неин кореспондент в излизания в Букурещ орган на новосформираното Информбюро – в-к „За траен мир, за народна демокрация“. Там той продължил в новата обстановка да ратува за Федерация на балканските народи и всичко вървяло добре до... „измяната на Тито“. Понеже бил емигрант във „вражеска страна“ (Югославия) бай Димитър изпаднал в немилост. Пенсионирали го набързо и го интернирали в провинцията. Там преседял до 1954 година, когато отново започнало „затопляне на отношенията“ между Москва и Белград. След визитата-поклонение на Хрущов и Булганин при Тито той започнал да пише статии за югославските вестници и да се среща с легационните представители на западната ни съседка. Но когато в края на 1956 г. Тито се обявил, макар и на думи, в подкрепа на Унгарската революция, мнозина нашенци, поддържащи „българо-югославската дружба“, трябвало да платят сметката. Сред тях бил и Димитър Томалевски, когото арестували с целия му архив, осъдили на пет години затвор в края на който го бяха довели в болницата на СЦЗ. След процеса му бяха върнали част от иззетите материали някои от които можав да прочета. Сред тях спомените му и статии от които лъхаше истинска любов към Македония. Когато го освободиха приближаваше 80-те, а беше социалдемократ от 1903 г...

*

При наблюденията и общуванията ми с идващите в болницата или заминаващи си екземпляри, не рядко прибягвах до едно изморително „разтрояване на личността“ – разигравях три различни роли в зависимост от събеседниците си. Пред старите приятели и познайници в които имах доверие се държах нормално. С тези в които отгатвах доносника, демонстрирах някои от налудните симптоми, а пред новите смесвах по Хамлетовски ролите до като изясня на кой господ служат и ги класирам. Разбира се, колкото и сложна и забавна да беше подобна „театрална дейност“, аз не можех, а и не желяех да си губя времето само в постановки и симулации, затова насочвах размишленията си върху различни занимаващи ме въпроси като програмата на революцията в условията на „социалистическо строителство и империалистическо обкръжение“. Най-напред в „Преамбюла“ доказах държавно-капиталистическата природа на диктатурата с която мотивирах необходимостта от Социална революция в соц.-обществото и доказвах ефикасността и невъзможността на всякакви други решения и палиативи. После разглеждах необ-

ходимостта от прехвърляне на пламъците на революцията през „желязната завеса“. Всеки от разделите на анархокомунистическата програма и на отделните пунктове в тях, създаваше обширно поле за работа на мозъка ми. Така можех да стоя с часове и дори цели дни, „загледан в една точка в тавана“, което затвърждаваше „диагнозата“ ми... Но въпреки това, атмосферата и необходимостта да се боря за живота си по наложения ми от „органите“ начин, невъзможността да се занимавам с молив и хартия с горните проблеми и най-вече, абсолютната парализа на активната съпротива срещу ставащите все по-нагли копои ми действаше угнетяващо. Не беше леко, в течение на години да се чувстваш като извадена на сухо риба. Или като лалугер, криещ се в дупките на безумието. За един човек, който намираше „покой“ за духа си, само в преките акции, това бяха изгубени години. Не ми оставаше друго, освен да потвърдя клетвата си – при първа възможност да ги накарам да съжаляват, че са ме оставили жив... И да им покажа, че бях извлякъл всички необходими поуки и опит от престоя си в техните тюрми...

*

Междувременно тате отново беше започнал да плаща хонорари на Вера Ралчева, срещу които тя ме посещаваше редовно в затвора. От нея научих, че освен молбите, които е писала от името на нашите за помилването ми до Президиума на НС, Годор Пенков също активирал връзките си. Нашите от своя страна потърсили съдействието и на Стефан Терпешев, когато разбрали, че бил много близък със Желязко Троев. Стефан говорил с началника на отдел „Затвори“, комуто казал, че сме „братовчеди“. От баща ми пък поискал пари, защото „приятелството си е приятелство, но сиренето е с пари“. Казал му, че ще трябва доста финикийски знаци, за да снабдят сина на генерала с... лека кола. Така, възползвайки се от корумпираността и връзките с „отговорните другари“, те се надявали „с общи усилия да придвижат делото напред“, както се пее в химна на някогашната Австро-Унгарска империя. Въпреки това, Троев им казал, че „за сега“ и за самия мен е най-добре да си седя в затвора, но щял да направи онова, което е в кръга на неговите възможности. Тези приказки и голи обещания, нашите схванали като подигравка, но поне разбрали, че синът на „бай“ Добри Терпешев не ги лъгал, нито третираше като дойни крави. Вера Ралчева, пък подразбрала от срещите си със своя приятел Горинов, че „по принцип“ той нямал нищо против да бъде помилван още сега, през текущата 1961 година. Така че работите се нареждали и аз трябвало да се въоръжа с още малко търпение. (Всъщност, в това отношение, аз никога не бях проявявал нетърпение.)

В крайна сметка обаче надделял Троев, който не се съгласявал „да ме помилват с остатъка“. Когато разгърнах административното си затворническо досие, видях, че от това време в „баланса за изтърпяното и за остатъка от наказанието на затворника Георги Константинов Георгиев Константинов“ фигурира „петгодишна помиловка“, за която не беше информиран никой – тя не ми бе съобщена през годините за които разказвам, нито на близките ми, които бяха дали толкова пари за подкупи и адвокати...

Доста по-късно, свързвайки в един пъзел всичко изречено с фактите, позициите и действията на отделните копои, дойдох до заключение, че Троев е казал истината пред „братовчеда“ Стефан Терпешев, когато е изказал мнение, че за мене ще е по-добре да не ме помилват, а да си стоя в затвора. Без да го посвещава в „строго секретните“ планове и дела на Сигуранцата, той е бил на ясно, че още с излизането ми ще ме изпратят в царството на Мирчо Спасов от където се заминава директно при д-р Михайлов и толкова други, чиито оглозгани кости лежат закопани на „Предела“. Поради препълването на „Магареца“ – този „Шести обект“ на Беленските Трудовъзпитателни Гробища. Все пак, парите, връзките и адвокатите бяха свършили някаква работа, макар на пръв поглед тя да изглежда абсурдна... Аз съм дълбоко убеден, че и тези „детайли“ около решаването на съдбата ми, се намират в строго секретните затворнически „разработки“ в моето досие, достъпът до които все още е забранен. Това, че не ме изпратиха в сламеник с каминетката по маршрута „Слънчев бряг“ – „Предела“, навярно се дължи на ред обстоятелства – независещи и зависещи от Сигуранцата, сред които и „роднинските ми връзки с другаря Терпешев“, но най-вече на неспирните хлопания на близките ми по „високите порти“...

Без да съзнавам по това време последиците от едно „предсрочно освобождаване от затвора“, както казах, аз ни най-малко не съм настоявал да си излизам, но се хванах за думите на Троев, че щял да направи това, което е в кръга на възможностите му и поисках да ме върнат на остров Белене от където преди близо година ме бяха вдигнали за Плевен, по заповед на неговия заместник – полковник Рангелов. Искях да отида сред „върбовата природа“ и многобройните приятели, които бях намерил в тюрмите. Скоро получих уверение, че ще бъда изпратен там за „трудова терапия“... Но нали бях станал като неверния Тома, не им вярвах и се бях приготвил за всякакви изненади. Този път обаче, подозренията ми за нов кюляф от страна на копоите се оказаха неоправдани. Аз наистина щях да попадна за трети и последен път на Втори обект с чиято обстановка се бях фамилиаризирал достатъчно. Преди да ме конвоират до острова, имах свиждане с нашите и им поръчах, ако бъда изпратен на „Острова на щастливците“, да ме абонират за идната 1962 година за цял набор от „съветски“ специализирани списания, защото през седемте години на изолации и лудници моята информираност за процесите в света куцаше и аз исках да наваксам пропуснатото...

Скоро тръгнах в последният си рейс към Белене. Този път изстрадалите ми родители, чиято солидарност и подкрепа имах и които никога не ме изоставиха през дългите години на моето затворничество, можеха да бъдат спокойни. Към средата на месец септември 1961 г. потеглих за трети път по познатия маршрут. Когато влакът спря на гара Белене, ме свалиха и подсилената охрана ме отведе до брега. Там ме очакваше малкият, слаб, жълт, приличащ на японец полковник Томов, комуто вместо характеристика, в следващото „Интермецо“ предоставям думата, за да обрисова собственоръчно своя „автопортрет“...

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

За повторното ми осеммесечно пребиваване в „болницата на затворите“ при СЦЗ, разполагам само с два документа на ДС, които имат безобиден характер. Първият е:

ДО ОТДЕЛ „ЗАТВОРИ“ ПРИ М.П.

ТУК

На ваш №IV – 5121 от 3.VI.1961 г.

Затворникът ГКГК, 28-годишен, страда от психопатия – неврастенна невроза с психогенни умопомрачения на съзнанието и халюцинационни изживявания. За това му страдание същия бе лекуван медикаментозно и с трудотерапия с много добър ефект.

Сега състоянието му е много добро. Няма оплаквания. включва се в производствените процеси и няма налудни изживявания.

Началник софийски затвор: подпис

/подполковник/

Главен лекар на болницата

на затворите – София: подпис

/д-р Куюмджиев/

Горе вляво е записано на ръка 18088/2.8.61.

Кратки БЕЛЕЖКИ: Това „медицинско свидетелство“, подписано от н-ка на СЦЗ и д-р Куюмджиев, е адресирано до отдел „Затвори“, по негово искане. То предшества моето трето и последно „привеждане“ в Белене на 23.IX.1961 г., където пристигнах на 25.IX.1961 г. Въпросният д-р Куюмджиев беше главен лекар, с чин капитан и брат на покойния литературен критик Кръстю Куюмджиев. Случайно, 30 години по-късно – в епохата на „демократията“, след завръщането ми от емиграция – го зърнах в трамвай №2 в посока „Семинарията“. Той също ме видя и... позна. Исках да го питам и евентуално да узная някои детайли за времето през което той ме лекуваше. Но когато започнах да си пробивам път към него (беше на предната платформа), той замоли ватмана да спре преди спирката на бул. „Хр. Смирненски“ и при намалена скорост скочи в движение на завоя край техникума „Хр. Ботев“. Ватманът отказа да отвори повторно вратата и когато слязох на спирката, д-р Куюмджиев-Тодоров беше изчезнал в някоя от кооперациите край канала. Напрасно рових из Телефонната книга на София, от такова име нямаше и следа...

Вторият документ е още една, станала вече банална с повторенията си

Х. „Характеристика“ на затворника ГКГК

Изтърпява присъда от 20 години по чл. 71 от НК.

Не дава данни за превъзпитание. Поддържа и защитава идеите си.

Към политико-просветните мероприятия на народната власт има отрицателно отношение.

По политически въпроси се интересува. Редовно следи пресата.

22.IX.1961 г.   ЗАМ.-НАЧАЛНИК ПОЛИТ. ЧАСТ:

СОФИЯ   (не се чете)“

Тя е издадена от „Политическия“ на Софийския затвор, преди прехвърлянето ми в Белене. И това е всичко. Няма го „делото“ с документите за второто ми пребиваване в „болницата“ на СЦЗ и тези на отдел „Затвори“ и ДС...

*

Ако се съди по закъснялото признание на любимецкия ми земляк Иван КАСЪРОВ (по това време фелдшер, осъден за „начет“), периодът прекаран в „Болницата на затворите“, въпреки привидното спокойствие е бил, може би, най-драматичния от затворническите ми години. Основание да мисля така, ми дава дочутия от него разговор между професионалните убийци – „др“ Иван Горинев и ветеринарния му колега и управител на „моргата“. Убеден съм, че частта от тези „класифицирани тайни“ („разработки“, „планове на копоите“, „заболяване“ и „лечение“ се намират в „прошнурованото“, „прономеровано“ и подпечатано с кръглия печат на „МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО *СОФИЙСКИ ЗАТВОР*“ „Дело“ от 115 листа.

Неграмотната ръка на „ДЕЛОВОДИТЕЛ“-я, чийто подпис не можах да разчета, е записала датата ХХ.09.1961 год. и под нея СОФИЯ. Тоест, „оформлението“ на „ДЕЛОТО“ е извършено в края на престоя ми в болницата. Както споменах вече, то се води „несъществуващо“ и неговата наличност не е отбелязана никъде на друго място!!!

С оглед изясняване проблема за заплануваното „неутрализиране“, тук публикувам още два документа от моя личен архив:

СВИДЕТЕЛСТВОТО НА ИВАН КАСЪРОВ

ПРЕД ПАВЕЛ КАРЪКОВ И ЖИВКА АЛЕКСИЕВА

Долуподписаните Павел Стефанов Каръков (лични данни – ЕГН, роден на, в, местожителство, адрес) и Живка Станоева Алексиева (лични данни – ЕГН, родена на, в, местожителство, адрес) свидетелстваме, че на 6 януари 1992 г. заедно с ГКГ посетихме по негова покана

нашият болен (с парализа на краката) съгражданин и приятел Иван Касъров (лични данни – ЕГН, роден на, в, местожителство, адрес).

В завелия се разговор, Касъров се върна към спомените си от Софийския затвор, където той е изтърпявал 7 (седем) годишна присъда за надчет. В периода 1945–1947 г. е членувал в БЗНС (Никола Петков) заради което е изключен като студент по медицина – IV курс, през 1949 година. В това си качество той е бил изпратен на работа като фелдшер в Болницата на затворите при СЦЗ. Пред трима ни, той разказа следния случай:

През м. януари, 1961 г., в болницата постъпил на лечение изпратеният от Плевенския затвор негов приятел и земляк ГКГ. Тъй като последният е имал нервно-психично разстройство, се е налагало при буйствата му да бъде завързван за леглото в болничната стая и приспиван с инжекции. В тези процедури е участвал и фелдшерът Иван Касъров.

През м. март 1961 г. по време на визитация Касъров е придружавал главния лекар на Болницата д-р Илиев и заместник началника по режима в СЦЗ – Иван Горинов. След напускане на болничната стая, Горинов казал на Илиев по отношение на болния ГКГ:

– А бе, Илиев, не можеш ли да го излекуваш окончателно с една инжекция?

В същия момент, той съобразил, че Касъров е станал неволен свидетел на този разговор и направил два красноречиви жеста, отправени към придружаващия ги дежурен фелдшер, наш съгражданин и приятел. С първия – поставен вертикален показалец пред устата си Иван Горинов му дал да разбере, че трябва да запази абсолютно мълчание. Вторият бил алтернативен – заместник-началникът по режима при СЦЗ прекарал същия пръст по гърлото си, показвайки прерязване.

Макар че бяха изминали повече от 30 години от този случай, разказвайки го болният Иван Касъров се тресеше от страх. Когато ГКГ му поиска да удостовери с подписа си своя разказ, той отказа категорично да стори това.

След като напуснахме жилището му, ГКГ ни замоли да засвидетелстваме чувото, което и сторихме в деня на обесването на Васил Левски, когато се бяхме събрали на гости у дома на Живка на ул. „Васил Друмев“ №26. За верността на гореизложеното се подписваме.

София, 6.И.1992 г.   ПОДПИСАЛИ: 1/ П. Ст. КАРЪКОВ

2/ Ж. Ст. АЛЕКСИЕВА

Че натрупаният „опит“ в отделенията на осъдените на смърт, в режимните както и в „Болницата“-Морга при СЦЗ е послужил като трамплин в „кариерата“ на Иван Горинов се вижда от втория документ (LPC-Embassy-001), стр. 7 с дата 29 септември 2005 г. Той е от серията изло-

жения на проф. Янко ЯНКОВ до посланиците на страните членки на Европейския Съюз в РБ с копие до президента на РБ Седевчов, под надслов:

КОГО ЗАЩИТАВА ЗАПАДЪТ – ЧОВЕШКИТЕ ПРАВА ИЛИ ЧЕРВЕНАТА МАФИЯ?

„...Като депутат във ВНС през 1990 и 1991 г. аз използвах политически еуфоричната ситуация, за да упражня силен натиск върху тогавашният Прокурор на Въоръжените сили генерал Лилко ЙОЦОВ и така получих достъп до едно изключително обемисто строго секретно прокурорско дело, от което беше недвусмислено видно, че през началото на 80-те години по искане на КГБ и по подобие на „челният съветски опит“ в България са били създадени три лаборатории, известни като №11, №12 и „Биоелектроника“, които в оперативно отношение са се намирали на най-строго подчинение на генерал Иван Горинов, ръководител на така нар. група за изпълнение на специални поръчки (sic!), а в научно-медицинско отношение на инж. Д-р Стефан Найденов и д-р Хари Жабилов, и към оперативно-експерименталната мрежа на които са били включени абсолютно всички болнични заведения в страната.

Тези три лаборатории са били част както от вътрешно-съветската, така и от международната оперативно-експериментална мрежа на КГБ и са имали предназначението с цената на всички възможни невинни човешки жертви да... изнамерят лекарства против рак и СПИН. За даването на така нар. „политически чадър“ и за непосредственото създаване и организиране на тези три лаборатории е било взето специално решение на Политбюро на ЦК на БКП, а в ДС е бил изготвен специален оперативен план, непосредствен изпълнител на който е било така нар. УБО (Управление за Безопасност и Охрана), но в който план по различен начин са били включени като изпълнители и всички останали управления на Държавна Сигурност.

За първи път за тези лаборатории и свързаните с тях престъпни експерименти **съм писал още на 12 август 1991 г.** в статия, озаглавена „**Зеленото чудовище от УБО**“ (бр. 3, в-к „Либерален конгрес“). Впоследствие във връзка с това съм писал и редица официални изложения до българската прокуратура и другите държавни институции, при което не само абсолютно никога не съм получил никакъв отговор, но и абсолютно никога не съм срещал какъвто и да е опит за опровержение. Освен това, всеки мой опит да получа официален достъп за запознаване с напълно конкретно посочените от мен документални масиви, свързани с тези престъпления, е бил посрещан от абсолютно категоричен отказ за даване на такъв достъп, който факт, сам по себе си, е напълно достатъчно красноречив.

...Всичко, което съм написал досега във връзка с така нар. медикаментозен държавен тероризъм е публикувано в 12 мои издания (цитирани са страниците от всички тези трудове на Янко ЯНКОВ)... гробното мълчание с което се посреща всичко написано от мен в това отношение е резултат на обстоятелството, че фактите с които боравя и на които се позовавам са абсолютно неопровержими.

Според документацията, намираща се във въпросното прокурорско дело, посочените три лаборатории са се занимавали не само и не просто със строго научните (макар и престъпни) търсения и експериментирания, подчинени на иначе формално хуманната идея за изнамирането на лекарства за посочените болести, а всъщност **вещното направление в тяхната дейност е било подчинено преди всичко на идеята да бъдат изнамерени фармакологично-медицински субстанции и оперативно-практически механизми за терористично (елиминационно и наказателно-репресивно) посегателство върху политически и оперативно неудобни личности...**

В посоченото строго секретно прокурорско дело съм намерил установени от прокуратурата доказателства, че специални обекти на елиминационно посегателство чрез някои от изнамерените субстанции са били Петър Дончев, прокурор от Главна прокуратура, Любомир Цанков и Иван Благоев, прокурори от Софийската градска прокуратура, **конкретно-професионалната функция на които е била да отговарят за затворите и в частност да присъстват на изпълнението на смъртните присъди, при което именно те са били лицата, които са давали разрешение да бъдат незаконно извършвани върху затворници както чисто медицински експерименти, така и експериментално-медикаментозни екзекуции.**

Посочените прокурори са „заслужили честа“ да бъдат такива обекти съвсем не заради някакво тяхно виновно поведение, а единствено поради „превантивни съображения“ – за да им бъдат предварително „затворени устата“, ако случайно по-късно решат да разкажат онова, което знаят...

Ако не сте преднамерени симпатизанти на комунистическите мафиотски престъпници бихте могли да приемете и това, че „**поне известно внимание**“ биха заслужавали и фактите, описани в **многобройните жалби до прокуратурата от политическите затворници Илия МИНЕВ, Георги КОНСТАНТИНОВ, Стефан ВЪЛКОВ, Васил УЗУНОВ, Васил ЗЛАТАРЕВ и от мен (Янко Янков), на които факти и личности досега никой никога не е обърнал дори минимално внимание.**

Към посочената група факти принадлежат и тези, които се отнасят за извършваните под ръководството на проф. Д-р Атанас Шишков през пролетта на 2000 г. противозаконни изпитания на нови лекарствени средства, при които като „опитни зайчета“ са били използвани живеещи в сиропиталища малолетни и непълнолетни деца без никаква родителска защита. Със задачата да изпълни мисията, която му е била възложена от Червената мафия още преди да постъпи на високата си държавна длъжност, с разследването на този случай се бе заел самият заместник-главен прокурор Христо Манчев и така днес всичко свързано със случая е покрито с прокурорския гриф „Строго секретно!“

Към тази група принадлежат и фактите, отнасящи се за медицинските експерименти, извършвани от 1998 до 2001 г. в болницата в гр. Бургас, като в този случай заради заслугите си

към Червената мафия прокурорът Мила Георгиева бе повишена в длъжност и постъпи на работа в главната прокуратура, където е и днес...”

Глава LXV

ПОРЕДНИ И ПОСЛЕДНИ СРЕЩИ С УБИЙЦИТЕ ОТ БЕЛЕНЕ

Затворът Белене обхващаше цял архипелаг от седем острова: най-голям беше Персин, другите са Малка и Голяма Бързина, Щуреца, Совата, Предела и Магареца. Последните два бяха превърнати в затворнически гробища. Към него принадлежах и административните постройки край брега, в една от които ме въведоха. Спряхме пред врата на която беше закована пиринчена табелка с надпис „Началник“. По това време тази длъжност се изпълняваше от полковник Томов, когото бях виждал веднъж или два пъти при предишния ми престой на Втори обект, но никога не ме беше удостоявал с вниманието си. Очевидно, този път придружителното досие ме беше изпреварило и когато бях въведен в кабинета му, видях, че го разлиства. Предиизвестен за пристигането ми, той бе прочел в него, че съм съден за взривяване статуята на Сталин в „Парка на Свободата“ и задъхвайки се от злоба, ми зададе риторичен въпрос:

– Ти ли си тоя, който е вдигнал ръка срещу другаря Сталин?

– За съжаление само, срещу едно от многобройните му скулптурни изображения, което според мене нямаше никаква художествена стойност.

В първия момент полковникът като че ли не проумя какво искам да му кажа с отговора си, но в следващия миг май съзря, че вместо нотка на съжаление, в него имаше ирония, ако ли не и подигравка със „светите му чувства“. В неговите уши моят отговор навярно е прозвучал като непростима наглост. Забелязах само, че от жълто лицето му беше станало синьо-зелено... Нескривайки смъртоносната си омраза, той изрева като ранено животно:

– Ти от тоя остров жив няма да излезеш! – и допълни, че „лично щял да се погрижи за вдворяването ми на Магареца“. (Островът-гробище за концлагеристите и затворниците, наричан от нас „VI Обект“).

Бях обръгнал на подобни закани и го наблюдавах спокойно със скръстени на гърдите си ръце. Не реагирах „адекватно“ и поради желанието ми да проверя градус на колегите, защото продължавах да мисля, че на репресивната и унищожителна политика трябва да се даде организиран отпор... Устроено то посрещане само затвърди убеждението ми, че с такива може и трябва

да се разговаря само по един-единствен начин – като Михал Статев с колегата му, в общината на село Дорково. За момент ми се стори, че полковникът има змийска глава. Не зная дали имаше телепатични способности и улови мислите, които се въртяха в главата ми или го бях погледнал достатъчно „убедително“, защото преди да направя кръгом, за да напусна кабинета му, вече вбесен, той можа само да изригне:

– Вън, гад!

За него се разказваше, че бил изпратен на разположение на отдел „Затвори“, след като английските тайни служби провалили шпионската му мисия на офицер от Първо управление на ДС. Той схващал тази рокада като понижение и унижение за един „елитен чекист“, за каквито се смятаха така наречените „разведчици“. Полковникът едва ли тежеше повече от 50–55 килограма, но навярно беше изтъкан изцяло от омраза към всички осъдени и поверени му затворници, като че ли те бяха виновни за претърпяното фиаско в Лондон. По жестокото си и садистично отношение към тях, той не отстъпваше на предшествениците си като Китов, Тричков или Ханджийски, чиято „слава“ не угасваше. Беше от прононсираните сталинисти и вършеше мръсния си занаят с чиновническа педантичност и безчувствеността на дървар, който изсича гората. Следователно, можеше да се вярва на намеренията и заканите, които ми отправи... В добавка, този тип, действаше йезуитски. Показа зъбите си, когато бяхме само двама в кабинета му. Иначе се стараяше всичко да бъде облечено в „социалистическа законност“ и най-важното – да бъде добре камуфлирано като в превозван с „Газката на милицията“... сламеник. За да ме напъха в него тихо и незабележимо, той разчиташе на дългите години, които оставаха до края на присъдата ми.

Като начало „съобразно лекарските предписания“ бреговото началство беше разпоредило „да ме подложат на трудова терапия“. Още с пристигането ми, ме настаниха в една от стаите в която, както разбрах, концентрирали „душевно болните“. Вечерта, когато бригадите се прибраха от работа се зарадвах истински, защото в „групата на лудите“ видях стари приятели и познати, които трудно можеха да бъдат обявени за невменяеми, освен ако „свестните у нас считат за луди“, както бе установил поета в последните години на турското робство.

От нашите тук бяха Илия Кехайов и Стойчо Янков. Прегърнахме се с Илия, комуто оставаха още няколко седмици до излизането му, след 11 годишен престой в затворите. Със Стойчо Янков, се бяхме сприятелили от времето на боледуването ми от воден плеврит, когато беше „респектирал“ Лев Главинчев. Те ме извикаха да разстеля денкчето си при тях. След проверката разговаряхме до късно. Изненадах се когато видях Атанас Бекяров да приближава към нас. С него се познавахме бегло, пак от времето на първото ми пребиваване на острова в края на 1953 година. Той беше известен със сладките си моабети. Беше природно надарен разказвач. Младите приятели се събираха около него, за да слушат с удоволствие многобройните му забавни истории. Знаех, че е излежал напълно първата десетгодишна присъда за бягство в Югославия и си

беше излязъл от тукашния затвор през пролетта на 1956 година. Затова не очаквах да го видя отново на обекта. Но той обеща да ми разкаже за повторното осъждане по същия параграф, на нови 7 години. Като „рецидивист“ беше изпратен в беленската каторга.

В тая новосформирана бригада „начинът на производство“ беше някогашния – робски. Надзирателите ме емнаха от самото начало. Докато затворниците от останалите бригади изработваха кошници и мебели от върбови пръчки или папур, вътре в обекта или доставяха материали за тях от вън, нас ни разпределяха за най-тежките, хамалски работи. Един ден ни изпращаха да сечем и пренасяме върбови дърва за приближавашата зима, друг път – да копаем ями за нови клозети. Нормите бяха непосилни, почти като в „доброто старо време“. Очевидно искаха „да ни лекуват и превъзпитават чрез труд“. Работата ни беше надзиравана от бившия полковник и настоящ бригаден Семерджиев. Той се престараваше и докладваше за всяко наше „отпускане и разсейване“. Вечер рапортуваше за изпълнението на нормите пред началника на обекта – някогашния старшина Йонко. При непокрита норма, неизработеното трябваше да се доработи за следващия ден, което водеше до натрупване и налагаше оставане на обекта до късна вечер. И това продължаваше безропотно, защото духът на съпротивата беше натикан в бутилка. Затова, когато не можеше да се правим, че се трудим, трябваше да работим с крайно напрежение на силите и нямахме време, дори да се опознаем с другите колеги. Стойчо, както винаги беше щедър в раздаването на мускулната си сила. Каза ми, че работата е тежка, но ме и окуражи. Нека не се стряскам. Докато се „аклиматизирам“ ще мога да разчитам на помощта му. Без него едва ли щях да избегна карцерите за неизпълнение на нормите. Не се знаеше и как може да завърши този нов сблъсък с джандарите, при режим на работа, който се отличаваше от ловешкия само по това, че не бяха започнали да ни бият с колове... за сега. Но верният приятел ми помогна и за около две седмици мускулите ми заякнаха до степен да започна да се справям като останалите сам с робския труд.

*

Беяра казваше, че и двата му процеса са монтаж на ДС, инспирирани от местните партийни големци с някои от които беше лежал в затвора „преди девети“. Той не ги щадял в споровете, а те имали органична непоносимост към свободния човек. Тасе (на македонски диалект) твърдеше, че никога не е правил опити да бяга и че ако решил да го стори, щял да покаже на копоите колко струват пазвантите на разораните ивици и телените мрежи, опасали „народната република“. Израснал край границата, за него не било никакъв проблем прехвърлянето ѝ, защото я познавал отлично. Пресичал я многократно преди девети с група контрабандисти. Тя и сега, особено след „поклонението на Хрущов и Булганин“ в Белград през 1955 г., не била така строго охранявана като турската или гръцка граници. Освен това той имал братовчеди от другата страна, заемащи ключови позиции в тайните служби на съюзна република Македония, които му били задължени от времето, когато тя била част от „обединена България“ и нямало да му откажат съдействие...

И за двете присъди Бекяра казваше, че трябва „да благодари“ най-вече на първия секретар на БКП в Благоевградски вилает – Кръстю Тричков. С него лежали заедно в Централния затвор и след „всенародното деветосептемврийско въстание“ той го поканил на работа в „народната милиция“. Нашият приятел отказал категорично офертата и му казал без заобикалки какво мисли за лампазите и за „народната“ им власт. За тая си откровеност той платил скъпо. Лепнали му първата присъда за бягство. След излизането му, по време на Унгарската революция, когато отговорните „другари“ си глътнали езиците, Атанас развързал своя, което му струвало втората присъда, пак „за бягство“. В разгара на събитията в Будапеща, той се разхождал като призрак по опустелите улици на Благоевград. Властниците се били изпокрили, а малцината които можели да бъдат забелязани били безкрайно и необичайно любезни. (Нещо, което бях наблюдавал в пазарджишкия затвор.) При една случайна среща, Тричков, който се ослушвал в тия дни като нерез в царевица, го спрял и заговорил. От дума на дума стигнали и до събитията в Унгария. Той го запитал:

– Танасе, виждаш ли какво прави контрареволуцията? Нашите другари ги бесят по улиците с главата надолу. Това ли им е демокрацията? Ти как би реагирал, ако такива събития настъпят у нас, а мене ме поведат на смърт тукашните реакционери?

Без да се замисля, Бекяра му отговорил:

– Ще те питам има ли поне един човек в този град комуто си сторил добрина? И ако има такъв, ще настоявам да те пуснат по живо, по здраво.

Отговорът не се понравил много на местния феодал, но той не му казал нищо. Не „било такава времето“. Едва когато се уверил, че съветските танкове са си свършили работата по възстановяване на старото статукво в „международното и вътрешно положение“ и опасността „хидрата на революцията“ да навдигне глава изчезнала, окръжният секретар на партията събрал кураж да поднови прекъснатия разговор. Той предизвикал някогашния си съзатворник:

– Е, сега, след като вече не можете да разчитате на дребнобуржоазната стихия, май ви остава само да чакате турците да ви „освободят“...

– Ами след като руснаците свършиха тая работа на два пъти, защо и турците да не я повторят?

– А, значи искаш да дойдат башибозуците да поругаят майките и сестрите ни, така ли?

Бекяра разбирал отлично, че го провокират, но не можал да се стърпи и му отвърнал:

– Слушай, Кръстьо, баба ти Велика (майка му) гони 80-те и бере душа, та едва ли някой турчин ще я поругае, но ти му мисли за твоята Ана с мазния гъз...

Скоро след този диалог Атанас бил арестуван от „Органите“ и обвинен, че иска да напусне нелегално страната. Намерили и кошаревски свидетели, които потвърдили обвинението, а кадиите „оформили новата присъда... в името на народа“. С нея и с лежането преди 9.IX.1944 г. на Беяра щяха да му се съберат 20 години затвор, а тогава беше около четиридесетте...

С него, с Илия и със Стойчо, в „групата на лудите“ бяхме четирима анархисти от родната ни Горна Джумая – столицата на Пиринска Македония, която властниците бяха прекръстили на името на своя партиен „Дядо“. Приятелите ми обясниха, че режимът в бригадата е специален. Ние бяхме наказани, без наказателни заповеди. Това беше в духа на „спазване на ленинските норми на социалистическа законност“ от Томов и подчинените му. Нали Ленин казвал, че „пролетарската диктатура е власт, неограничена от никакви закони и норми“.

*

Вечер водехме до късно подобни разговори, а сутрин, още с клепалото излизах навън, за да се видя с приятели и познати. На втори обект, в друга бригада бяха Иван Филипов и Пандията или „Джиго“, както му казваше Тасе Беяра. Той продължаваше да раздава своите бележки за „анархистическа благонадеждност и ортодоксалност“. Отсичаше кое е „правилно“ и кое не, с което тероризираше и унижаваше другите. Знаейки, че не прощавам на „идеолози“ от неговата порода, Ванката Филипов посрещна пристигането ми с облекчение. Той имаше 20-годишна присъда като организатор на нелегална група, а беше сам – с него нямаше други осъдени. Или не бе споменал ничие име при следствието, или останалите бяха превърнати от ДС в прокурорски свидетели, срещу изтръгната декларация за сътрудничество с „органите“. Те ставаха доносници срещу обещанието на копоите да ги освободят от съдебна отговорност. Подобни правни „абсурди“ изобилстваха не само в края на четиридесетте и началото на петдесетте години, когато следствие, съд и „правораздавателна“ система копираха „точ във точ“ сталинските. Все пак, сред анархистите процентът на завербуваните и капитулантите беше най-нисък.

Освен нашите тук заварих Стефан Вълков, Димитър Серафимов, Стефан Лудев, Милко Василев и други. Отсъстваха Петко Змея и Илия Минев, които продължаваха самотната си, но заслужаваща уважение съпротива в наказателното отделение на плевенския затвор. „Шрапнелите“ на Сигуранцата бяха нанесли своите поражения и в редовете на легиона. Нямаше ги Константин Конов – „фабриканта на шоколад“, Борис Струнджев, Кирил Андреев, двамата Ивановци от Панагюрище – Раленков и Захариев – и други от тях. Едни бяха „свили знамената за по-добри времена“, а мнозина попълниха кохортата на доносниците от рода на Илия Попов или Димитър Пенчев.

Бяха проредели редиците и на устоялите срещу масирания натиск на ДС земеделци. Положението, което заварих на Белене в техните групи беше далеч по за okayване от миналогодишното. След като земеделските лидери, си бяха излезли през 50-те години, след даване на широка гласност на декларациите им за покаяние и капитулация (последни през 1960–1961

години това сториха Гичев и Иван Костов), техният пример, макар и със закъснение, беше последван и от мнозина второразрядни и локални фигури като Желю и Железан с които се разделихме в болницата на СЦЗ. В затворите бяха останали най-вече редови николапетковисти и гетовци... „на автопилот“. „Десните земеделци“, не се наричаха повече „гичевисти“ след капитулацията на бай Димитър. От приятелите на Бай Иван Костов бяха останали Иван Радански, осъден на смърт като ръководител на въоръжена конспирация, Димитър Витов, който пишеше не лоши стихове и някои, които не познавах. Но най-голям беше процента на падналите сред „левите земеделци“ около бай Ангел Держански, който почина от рак скоро след като го бяха пуснали от пазарджишкия затвор през 1959 г. След миналогодишната „оранжева жътва“, трябваше да се опипват пулсовете на мнозина, които до преди година държах на идеите и на човешкото си достойнство. Върху всички тях ДС продължаваше да упражнява натиск с помощта на своята политика на „моркова и тоягата“, подканвайки ги да „не изпуснат последния влак“ и да се присъединят към кохортата на „приобщилите се“.

Повечето от устоялите на многолетния натиск на ДС останаха до края абсолютно почтени хора на които можеше да се гласува пълно доверие. С много от тях бяхме и си останахме истински приятели. Всички тези стари затворници, които бяха преминали през най-различни изпитания и удържали срещу ваялка на диктатурата с цената на всички възможни наказания, страдания и терзания, бяха високоморални личности на чието рамо и подадена в трудни моменти ръка – вътре или вън от затвора – можеше да се разчита, независимо от разликите в идеите и целите, или в характерите ни. Между нас се беше установило взаимно уважение, което не се променяше от прелитащите понякога искри от сблъсъка на различните оценки на миналото или на перспективите за бъдещето. Всеки от нас беше завършена личност и би било смешно, ако някой се опитваше да привлича други за своята кауза. Нямахме ги вече и масовите попълнения от новоосъдени, които се превръщаха в обект на пропагандно облъчване – най-вече от страна на социалдемократи и легионери – и на ревнивост. Малцината, които пристигаха от време на време, като че ли не ставаха за нищо. За да не даваме основания на копоите за злорадство, обикновено ограничавахме разговорите си в рамките на анализа и коментарите на текущите събития или в кръга на спомените и избягвахме споровете по идейни въпроси – нещо, което беше характерно за първите години от затвора. Но оставахме верни на идеалите на своята младост.

*

Веднъж ме отделиха с още двама затворници и ни накараха да разтоварим един камион с чували, пълни с каменна сол. Бяха по 120–130 килограма единия. Когато разтоварачите, които бяха дошли с камиона от пети обект (от брега) ни ги мятаха на гърбовете, краката ми се подгъваха и с мъка се удържах да не рухна под тежестта на чувала. Все пак, със силата на волята, олюлявайки се, стигах до складовото помещение, където беше най-трудното - трябваше да се изкачат четирите стъпала с чувал на гърба. Веднъж изгубих равновесие и се принудих да хвърля чувала на земята. Помогнаха ми двамата ми другари да го внесем по стълбите. Единият от

тях, по-високия ме попита откъде съм и когато му отговорих, каза че сме земляци. Той бил от Петрич. Интересуваше се защо са ме зачислили към „черната бригада“. Не приличаше на доносник, но обещах да му разкажа по-късно моето житие-битие. Искях да разбера от нашите що за птици са двамата колеги, които ми приличаха на Крачун и Малчо. По-високият и по-слаб, който ме заговори пръв, се казваше Благой Давков. Сух, изпечен, по-млад от мене с 3–4 години, той имаше вид на здравеняк, но също подгъваше крака под тежестта на чувалите. По-силно впечатление ми направи другият. Около 30-годишен, нисък и широкоплещест, с квадратно лице и сини очи, той имаше невероятна сила. Когато слагаха чувала със солта на широкото му рамо, той го носеше праметнат като шлифер и с отмерена и някак си тържествена крачка изкачваше стъпалата, оставяше товара си внимателно върху камарата и със същия ритъм повтаряше операцията. Името му беше Борис, но го наричаха Швейк и прякора съответстваше не само на външния вид, но и на някои от словесните му изяви, които бяха станали пословични. На моменти, обаче в поведението му се забелязваха отклонения, поради които администрацията го беше класирала в „групата на идиотите“. Моето място в нея ми се полагаше по документи. В затворническото досие сигурно фигурираше „строго секретна справка“ за близо 18-месечното ми пребиваване в лудници и болници...

Вечерта, когато се прибрахме на обекта, попитах, и Илия ми разказа историите на двамата. Благой бил син на прочут нелегален в Петричкия край, който преди девети бил с партизаниите, но след като те се настанили в креслата на своите предшественици и получили в наследство привилегиите, имотите и... жените им, Давков-баща мигновено заключил, че борбата не е завършила и с една малка чета се озовал отново в Пирина. За него се разказвали легенди и копоите треперили от нощните му набези в населените места, а имал и ятаци, защото местните хора виждали в негово лице закрилник. Тоя закъснял хайдутин или Робин Худ, бил своего рода стихийен анархист и „социален работник“ – вземал от богатите и раздавал на бедните. Но понеже, след „революцията“ парите, заедно с властта, преминали в ръцете на новите „прогресивни баровци“, преразпределителната дейност на стария Давков никак не се понравила на „изградените марксленинисти“. Те впрегнали стотици щатни и нещатни агенти на ДС и след като предателството увенчало усилията им, успели да устроят засада на „бандита“ и той загинал в престрелка с копоите. Синът бил осъден за „възвеличаване подвизите на баща си и уронване престижа на народната власт“, както бяха квалифицирали в обвинителния акт нецензурните му псувни по адрес на местните и представители. Благой беше просто и ограничено момче, малко неуравновесено и скандалджия, поради което го бяха изпратили в нашата група. Другият колега – Швейк или Борката – беше от кюстендилските села. Той убил жена си, улавяйки я в изневяра. След убийството, побягнал към югославската граница, но бил заловен и осъден за двойното престъпление. За убийството получил 12-годишна присъда, а за бягството – 15. (Тая история станала през 1953 година, когато за нелегално преминаване на границата осъждаха и на смърт. На Швейк разстрелът се разминал, защото съдът му признал „частична невменяемост“.) По правилата за кумулиране окончателно го осъдили да изтърпи по-голямата – 15-годишната присъда

и понеже я преценили с „политически мотиви“, го бяха докарали на Втори обект. Не зная дали беше олигофрен, но ми направи впечатление острата реакция, когато Благой го нарече Хрущов. (С обръснатата си селска глава, Борката имаше известна прилика с „вожда на международното работническо и комунистическо движение“ или с „руския Добри Терпешев“, както Петко „Змея“ бе кръстил новия наемател на Кремъл.) Швейк изгледа Давков свирепо и му каза, че ще му разбие главата, ако си позволи още веднъж да го обижда така...

Вечер се прибирахме каталясали и след вечерна проверка, бързах да си легна и наспя. Понеже имаше оплакване от гръмогласното ми хъркане – моето и на други затворници, Йонко издаде заповед да ни съберат всички в една – „килията на хъркачите“. В нея повечето бяха възрастни хора. Сред тях имаше и един висок, сух старец над 60-те, от Македония. Беше осъден „за стари деяния“. Ако не ме лъже паметта, той беше от колячите на Ванчо-Михайловото ВМРО, чиито кървави „услуги“ двореца и правителствата ползваха чак до 19-томайският преврат през 1934 година. За ликвидиране на противниците си от „безотговорни фактори“, които се ползваха със закрилата на полицията и Обществената Безопасност. Та въпросният ванчемихайловист беше осъден за убийства през 1923–1925 година в Пиринския край, след като по случай 30-годишнината на Септемврийското въстание през 1953 година болшевиките премахнаха давността за извършените по това време престъпления. Не зная, дали защото бях анархист, или по други причини, но бившият езекутор, който спеше на другия край на голямата стая с хъркачи, започна да става нощем да ме ритам по табаните и да ме събужда, защото хъркането ми не му давало възможност да се наспи. Вътре в тая килия през часовете за сън беше като зверилница от тридесетината хъркания и как различаваше сред тях моето си остана тайна. Но понеже понякога ритането ставаше по три-четири пъти на нощ с което се разбиваше съня ми, аз го предупредих да не го прави. Той обаче продължи, което ме принуди да взема контрамерки. Правейки се на заспал, легнал на страни, аз започнах да имитирам хъркане, което сигурно би събудило и мъртвец и зачаках. Видях в тъмното на фона на прозореца, който беше на отсрещната, външна стена на килията, да се очертава силуета на прокрадващия се към мен мръсник и аз надух още повече хъркането, наблюдавайки движенията му. Видях го как се приготвя и със замах ме ритна по ходилото на левия крак. В същия миг с моя десен му ударих такъв ритник по левия върху който стоеше, че той направи почти салто назад и рухна върху пътеката. Сkochих и го натиснах, казвайки му че следващия път ще го довърша. Повече не посмя да ме докосне.

*

Една сутрин се събудих рано със съвсем бистра глава в която се беше запечатал цветен, безкрайно ясен, със странна логика сън, роден някъде дълбоко в подсъзнанието ми. Излязох да се наплискам с вода, докато още не се бяха струпали другите около кладенеца и разказах съня си на Илия Кехайов. Мисля, че беше седмица преди освобождаването му в края на декември.

Действието в съня ми се разиграваше призори, тука на Втори обект, но с декора, който заварих при първото ми идване на острова през 1953–1954 г. Вместо днешните блокове в задната част на обекта си стояха старите бараки със стени от измазани с кал леси и папурени покриви. Минавайки край тях, в едната чух стенания, придружени от псувни. Приблжих вратата и я отворих с тласък на рамото си. Вътре, по средата на пътеката между нарите, лежеше със завързани ръце и обърнат по гръб самият... Ленин. Главата му беше отметната назад и червеникавата му остра брадичка стърчеше нагоре. Останалата част на лицето му беше избръсната до синьо и изражението му беше мъченическо. Над него се бяха надвесили неколцина копои сред които различих двамата униформени синьокапци – Ташо Карамитев и Томов. Те го ритаха където сварят, а Рангелов, в елегантния си гълъбово сив костюм му задаваше „въпроси“:

– Говори за твоята вражеска дейност, мръсен гад.

И отново следвах ритници. Видях, че зад побойниците напират и старшията Йонко. Той се буташе да се вреди и ритне, приличащия на изрязан от плакат Ленин, сякаш искаше да не остане назад от по-старшите чиновци и го псуваше на майка. Владимир Илич ги гледаше безпомощно и при всеки ритник с точно попадение в стомаха или ребрата, изохкваше със все по-замиращи звуци. Вдълбочени в „разпита“ му, неговите инквизитори не ме видяха кога съм влязъл и застанал зад гръба им. Като на сън в ръката ми се оказа големокалибрен наган. Извиках им да спрат и когато се обърнаха към мене, ги изпозастрелях с няколко точни изстрела, както съм гледал да правят каубоите от Дивия Запад в уестерните. Прескочих труповете им, приближих жертвата и я вдигнах да се изправи на крака. Срязвах въжетото и го поведох по пустия плац към оградата с бодлива тел. Слънцето още не се беше показало, но се развиделяваше. Казах на Ленин да побърза, защото се влачеше зад мене като пребит. Погледнах го окуражаващо и се затичах към оградата, която прескочих. Минах от другата и страна, чух изстрели и се обърнах назад. Почти до самата ивица, в която се стреляше без предупреждение срещу стъпилите на нея, видях, че Ленин беше прострелян в гърдите. Лицето му беше сгърчено от болка и той се свличаше бавно върху ивицата. Бялата и пръхкава пръст около него се напои с червена кръв. Нямах време да видя дали е жив, защото от вишките се стреляше във здрача. Побягнах и потънах сред папур и върби и в тоя момент се... събудих със свършено ясен спомен от съня си.

Илия ми каза:

– Твоя сън е много интересен, трябва да го запишеш.

Кое то и сторих в една тетрадка с твърди корици в която фигурираха мои размишления, характерни мисли, факти и данни, които бях извлякъл от прочетеното на Белене, извадки от „Катехизиса“ на Нечаев или цитати от Христо Ботев и цитираното писмо до Лев Толстой от есето на Цвайг за него. Когато си отиваше, Илия не поиска да му дам копие от записите на съня, а аз не настоях, защото съзнавах, че ако го намерят при обиска на излизане, могат да го осъдят „за клеветата на народната власт“. Чак година по-късно при моето напускане на острова, ми иззе-

ха теченията на няколкото „съветски“ списания за които нашите ме бяха абонирали и тетрадка-та със записките. Ако не са я изгорили или захвърлили на боклука, тя би трябвало да е прибавена в „досието“ ми към иззетите в пазарджишкия затвор тетрадки с конспектираните „класици“. Макар че след като през 1997 г., когато гласуваха „Закона за Достъп до Документите на Бившата ДС“, аз исках многократно да ми бъдат предадени всички принадлежащи ми вещи, включително и иззетите след бягството ми в емиграция забранени книги и тетрадки, новите властници замълчаха, оставиха искането ми без отговор и аз не знам съхранени ли са записките, които съм водил през малкото години, когато бях на свободен режим?

*

В сравнение с миналото, общия режим в Белене се беше смекчил. Наказанията бяха станали рядкост, но не за всички. Нашето отделяне в специална бригада беше изключение, с което, както по-рано, искаха да плашат останалите. Мислих си, че трябва да се опита отново да се организира съпротивата, която в случая можеше да започне с противопоставяне на използването на неизпълнимите норми и робския труд като наказания с които администрацията преследваше своите постоянни цели. Илия си излизаше, но не трябваше да се изискват от него действия, които можеха да заменят Белене със... Слънчев бряг. Говорих със Стойчо – той не беше оптимист. Мислеше, че възможностите за организирана акция са крайно ограничени, ако ли не и нищожни. За да илюстрира мисълта си за човешкия състав, ми даде един по-миналогодишен пример с „видния Ванче-Михайловист“ Тодев и кучето на Гогов. Гърбавият началник му го бил поверил през 1956 г. и това било работата за която му начислявали три за два дни. По време на пролетното наводнение, те били двамата в една лодка с въпросното куче вълча порода. То не познавало Стойчо и го лаело заплашително, готово да се нахвърли върху него. Стойчо се нервирал и го пернал с опакото на тежката си ръка, от който удар кучето паднало във водата. Без да се замисли, Тодев скочил в реката и помогнал на кучето да се качи, след което и той вир-вода се покатерил в лодката. Събличайки мокрите си дрехи казал на нашия приятел:

– А бе, идиот, това куче е моя живот. Знаеш ли какво ще ти се случи, ако разкажа на Гогов за днешния инцидент?

Стойчо го изгледал изпод вежди и само му казал:

– Ако не си затваряш човката, тебе ще те изхвърля с ритник. Заключениеето му беше, че с такива „герои“, шансовете да се организира каквато и да е акция са нулеви...

Наистина състоянието на духовете, което цареше на втори обект, меко казано беше унило. Умората от дългия затвор, угасването на надеждите за скорошно излизане „на бял кон“, примирението и мъртвилото, обхванали народа, бяха съюзници на диктатурата в стремежа `и да смаже всяка съпротива, да заличи дори спомена за нея и да постигне „безусловната и окончателна капитулация“ на противниците си. Най-вече на земеделците, които си оставаха най-мно-

гобройни и с основание или не, политиката на пречупване на волята ни визираше на първо място тях. Изглежда на копоите не беше оставено много време за протакане. И те бързаха да приключат в срок поставената им задача. При духа на почти всеобщо разложение, най-сигурното средство беше насочване на острието на терора срещу ограничен брой „питомци“, с което нагледно да изправят останалата част пред избора: капитулация или... смърт. Както и в Ловешкия концлагер, зигзагите на тази репресивна „генерална линия“ можеха да вземат нови жертви сред затворниците. Може би, заканите с които ме посрещна Томов, щяха да бъдат осъществени от копоите в „щаба“ и на Втори обект, съобразно инструкциите и разпоредбите на софийската им йерархия, но отново им мина котка път. Реализацията на планираното мероприятие бе възпрепятствана от проведения само месец след пристигането ми, XXII Конгрес на КПСС (през октомври 1961 г.). На него учениците и съратниците на един от най-масовите убийци в човешката история – Сталин, взеха решение да бъде изхвърлена мумията му от мавзолея и заровена край стената на „Червения площад“ в Москва. Този символичен жест предизвика стрес на първо място сред палачите от вътрешното министерство, които до този момент не губеха надежда да се върне гробовния сталински ред.

Техният смут и обърканост се отразиха веднага върху затворническия режим. Най-напред от полезрението ни изчезна полковник Томов, който дотогава регулярно минаваше на инспекция и даваше заповедите си на началника на обекта – старши лейтенант Йонко и неговата шпицкоманда, а ние ги усещахме осезателно върху гърбовете си почти в същия ден. Сега, по плаца можеше да се види само мотаещия се като муха без глава старши лейтенант от чиято осанка и самочувствие на господар на живота ни не беше останала и следа. И подчинените му бяха като попарени. Скоро започнаха да се разбират една по една причините за гробовното им настроение. За да се подсигурят срещу обвиненията в сталинизъм, Живковци бяха готови да отидат още по-далече от московските си господари в „разобличаването на престъпленията на култовщината“. Местните убийци, макар да бяха само „технически изпълнители“ на волята на партийната йерархия, разбираха, че отговорността ще бъде стоварена най-напред върху тях. „Отдолу нагоре“ – в абсолютен разрез с „принципите на демократическия централизъм“...

*

Вечер, когато се прибирахме, влачейки се по пътя, без да обръщаме повече никакво внимание на подканянията на надзирателите да ускорим крачките си, щом минехме през портала, около Беяра се струпваха десетки котки. Той ги „продоволстваше“ я с някоя умряла риба, намерена из блатата с папур или някой убит тлъст плъх. Веднъж Монката го запитва защо общува само с тях? И Тасе му отговори:

– Защото, старши, тия не правят доноси.

В интерес на истината тая негова любов към котарациите не беше съвсем безкористна. По-късно разбрахме – някой го видял – че Беяра примамвал някой по наедрял екземпляр и галей-

ки го го слагал в пазвата си и зад складовете му извивал врата, одирал му кожата и го сготвял в една голяма тенджера. Това било тайната на неговите „зайчета“, с които от време на време даваше угощения. Но тъй като на острова имаше доста изгладнели хора и най-вече обсебени от страховете и спомените за убийствения глад от по-миналите години, винаги се намираха кандидати за неговите „банкети“. Веднъж, на външния обект, група затворници успя да съсече с брадви един язовец. За броени минути го одраха, разфасоваха и скриха в торбите си, а вечерта го сготвиха в един варел и раздаваха курбан-чорба...

„Лудата бригада“ също беше разформирана почти моментално и аз се озовах в друга с Радански и Витов. Така смениха и работата ни. Сега ни изпращаха да режем папур от пресъхналите блата. Изсичането му ставаше с косерки – дълги дървени дръжки на чийто край бяха прикрепени малки закривени като коси ножове. С тях се работеше като с малък сърп. Наблюденията ми върху масовото поведение на работещите бяха отчайващи. Болшинството от затворниците, особено тези от тях, които бяха се „приобщили“ или се канеха да го сторят, бяха доведени до скотското състояние на волове, които сами набутват шиите си в ярема. Те вече нямаша никакви други мисли, цели и идеали, освен да си излязат с примерно поведение и „припечелването“ на три дни за два – с изпълнение на нормите. Те оправдаваха поведението си с желанието да спечелят 40-те стотинки с които администрацията заплащаше ежедневиия им робски труд. Сред най-лумпенизираната част се разгаряше своего рода „соц. съревнование“ за преизпълнение на нормите, срещу което получаваха допълнителни стотинки и награди като извънредни свиждания, колети и писма с близките им. Дневната норма беше по 10 големи снопа, които трябваше да се изсекат, вържат и изнесат на сухо място където бригадните отбелязваха в тефтерите си всекиму изработеното. Около местата, където папура беше с по-дебели стъбла, което позволяваше по-бързо правене на снопите, често се разиграваха срамни сцени на разправии, закани с косерките и дори сбивания. Освен бригадните, които бяха главно офицери от армията на НЦВ, се беше увеличил и броя на доносниците на глава от „непоправимите“, за сметка на малцината новопристигащи и на все по-увеличавашия се брой капитулантите...

При това положение, единствената възможност, която оставаше беше личния пример. С Иван Радански, направихме „работна група“, която останалите кръстиха „Бягай работа, че идем!“ Ако направехме по пет снопа на ден това беше за нас със него върхово постижение. През един цял работен ден двамата направихме един-единствен сноп и преди да си тръгнем за обекта, го отнесохме на бригадния да ни го впише в тефтера си. Носехме го двамата и когато разтвори страницата за изработеното от нашата група, той видя, че за деня нямаме нищо друго. Затруднен, полковникът ни запита на чие име да го запише. Спогледахме се с Радански и аз му казах:

– Пиши го на някоя от тия „Папурени души“...

Този път, освен моя колега се засмя и бригадния.

*

В новата ни бригада имаше и две по-млади момчета, които като че ли властта все още не бе успяла да превърне в „нови хора“. Те бяха съдени от военен съд. Кънчо циганчето беше осъден на 15 години, защото като граничар избягал от татковината си и стигнал до Белгия и Митето от улица „Опълченска“ – на 11 години „за клевета на братския СССР“.

Кънчо беше слабичък с изпъкнали очи като на настъпена жаба и характерната за расата им мургава кожа, която имаше бледо жълт оттенък, поради системното гладуване. От време на време му купувах халва или вафли от лавката на втори обект и може би, затова ми довери своята история. След като пристигнал в Белгия от гръцките лагери за емигранти, белгийските „хуманитарни“ и човеколюбиви организации от рода на „червения кръст“ или свързаните с католическата църква, го изпратили на работа в една ферма, във фламандската част на белгийското кралство. Собствениците `и го третирали не по-зле от скотовете, които развъждали. Плащали му символична заплата и не му позволявали да преяжда, защото от това се ставало ленив и... нерентабилен. Поради това, той не беше запазил никакви приятни спомени от този период в живота си, прекаран в оборите на фермерското семейство. Миговете за които си спомняше с тъга и за които разказваше с замечтан поглед, бяха свързани с последвалото пребиваване в... затвора на неголемия провинциален град на кралството, в съседство със селото в което отбивал трудовия си стаж... На подбив някои от затворниците го бяха кръстили „Поданикът на крал Бодуен“. Работил, не работил – на полето или с добитъка – един ден когато „приютилото го от милосърдие семейство“ отишло заедно с децата в близкия град да се поразвлече и направи покупки (на последното вече казвали „шопинг“), Кънчо влязъл в спалнята на чорбаджиите и след шателен тараш, задигнал бижутата на Мадам. После побягнал да си търси късмета на друго място. Белгийската полиция, обаче го заловила на втория ден. Джандарите иззели бижутата, които Кънчо не успял да продаде, тъй като не бил „на ти“ с фламандския език. А него самият предали в ръцете на местното правосъдие. Осъдили го за кражба на две години и след изтърпяване на наказанието – експулсиране за страната от която бил избягал, тоест за България. След процеса го изпратили в местния затвор и от този миг нататък започнал за Кънчо един живот като приказка. Когато го въвели в този фламандски затвор – това било през 1957 година – той бил единствения затворник. В негова чест, затворническата администрация издигнала над затвора националния флаг, за да уведомят по този начин гражданите, че затвора функционираше. В килията в която го затворили Кънчо намерил креват, шкафче с нощна лампа, стол, маса, бельо и дрехи, и като „връх на сладоледа“ – телефон и телевизор, все неща, които никога в живота си той не бил притежавал. Понеже в ония времена затвора нямал редовно клиенти, за да пестят от бюджета, в него нямало готвач и кухня. Затова, всяка утрин надзирателят се явявал в килията му с менюто на близкия ресторант от което Кънчо си избирал закуска, обед и вечеря, които келнерът му носил три пъти на ден. И изобщо над него затворническата администрация треперела като над много по-скъпо бижу от тези, към които той посегнал във фермата. Кънчо осмислял живота на

своите тъмничари и им създавал самочувствието на полезни поданици на кралството и най-важното с него те доказвали необходимостта от съществуването на наказателната система и от бюджет за техните служби. Но като всяка хубава приказка и тая имала край. Двете години изтекли с бързината на планински поток и когато дошъл края на наказанието му, директорът на затвора и целия персонал едва не се разплакали. Двама бабаджани от въздушната полиция на негово кралско величество Бодуен пристигнали, за да го вземат и изпълнят процедурата по втората част от присъдата. Знамето, което се веело над затвора било спуснато, а Кънчо, притиснат от двете си страни, бил отведен на аерогарата, където го качили на един самолет от българската авиокомпания „Балкан“. Там го очаквали с нетърпение двама цивилни копои „от ДС-управлението за армията“. Още не отлепил се самолета от белгийските писти и „органиите“ започнали да шамаросват и ритат важния държавен престъпник и „изменник на родината“. В София го предали на военния следовател и след три месеца Кънчо бил изправен пред военен съд, „в името на народа“. Ако всичко това се било случило само шест години по-рано, той щял да бъде отдавна изгнил покойник. Но в епохата на „демократизацията“, съдът проявил хуманност и осъдил нашето циганче „само на 15 години“. От сливения военен затвор Кънчо беше изпратен в Белене, за да отработи присъдата си. Понеже беше слабичък и гладен, си имаше непрекъснати разправии с надзирателите за нормите, които той никога не можа да покрие. За което, докато не погребяха повторно край Червената стена „бащата на народите и на цялото прогресивно човечество“, джандарите налагаха всевъзможни наказания на тоя класов враг. А Кънчо непрекъснато псуваше родината, „социалистическите“ затвори и тъмничари и най-вече себе си. Но не затова, че беше откраднал бижутата, а за това, че не беше заклал чорбаджийката, което щяло да му гарантира една хубава доживотна присъда, която той можел да прекара на ресторантски начала край телевизора...

Затворническият живот на Митето (ако това можеше да бъде назовано живот) беше доста по-различен от кънчовите прекеждия и лишен от техните контрасти. Изобщо, той се различаваше по всичко от жителят на „Татарли“ (тогавашното циганско гето в столицата). Митето имаше нисък ръст, беше трътлест и с голяма глава – истински „интелигент“, с добродушен и лишен от всякаква хитрина поглед. Завършил гимназия и израснал в бащината си къща на „Опълченска“. Вземайки предвид тези му качества, военната комисия го беше определила да отслужи с набора си в танковите войски. Там, за нещастие, той станал „отличник по бойната и идеологическа подготовка“. За нещастие, защото поради това си отличие, командирът на бригадата решил да го награди с една екскурзия до „Съюза“. Там той видял „страната на строящия се куманизъм“, Москва – Третият Рим с неговия Кремъл, пуснали ги вътре да видят „царь Пушка“ и „Колокол“, а после ги завели и в Мавзолея „на Ленин и Сталин“, където благоговейно минали край вонящите на химикали мумии на учителя и ученика. И всичко щяло да завърши със щастлив край, ако на нашият отличник не била хрумнала идеята да си купи освен пирожки и един голям, по-голям от тухла, черен руски хляб. Докато да се върнат в родината, той поизсъхнал и станал малко трудно съдобен. С пристигането си от хаджилък, на „Опълченска“ Митето бил заграден

от комшии и приятели, които слушали жадно разказите и впечатленията му от „Столицата на света“ и великата братска страна. Тогава Митето бил осенен от фаталната идея да покаже „съветския хляб“ на своите слушатели. След като го разгледали, той го разрязал с войнишкия си нож и раздал от него като комка на своите гости. Те дъвчели и ахкали, сякаш ядат великденски козунак. За зла участ, в този момент около тях се завъртяло кучето, което пазило къщата им. Понеже хлябът бил несъразмерно голям и останали доста филии, Митето имал несъобразителността да хвърли една от тях и на въртящия опашка пес. Той подушил непознатото лакомство, побутнал го с муцуната си и дори не го налапал. Някои се засмели, но не всички. Намерил се и някакъв нещатен доносник, който побързал да съобщи „там, където трябва“, че редник Димитър Иванов (който няма нищо общо с Митко „Гестапото“) правил антисъветска пропаганда и разказал за разигралата се кучешка сцена под асмата в двора на „Опълченска“. Оттам нататък, още същата нощ, всичко тръгнало по каналния ред – арест, безсънни нощи и глад, бой по табаните и по главата, ритници и разкъравен нос, и... самопризнания за вражеската дейност, за която „отличникът по бойната и идеологическа подготовка“ получил 11 години затвор. За извършеното тежко престъпление го категоризирали „първа-първа“ и изпратили на Острова с четирилистните детелини. Схващайки случилото му се като чудовищна несправедливост, Митето се беше съвзел от първоначалния шок и разказваше историята си с известно чувство за хумор. След година, двамата с Кънчо били освободени заедно с останалите затворници в края на годината (1962) и веднага ги изпратили да си дослужват в трудовите войски, което беше атестат, че не са успели да ги превърнат в доносници.

*

Зимата настъпи и беше кишава. Изглежда причина за тази нехарактерна за сезона, висока температура се дължеше на ветровете от север, които нахлуха и у нас, след XXII конгрес на КПСС. От тях и от всичко, което ги последва, кишата налегна и тюрмаджийската администрация, която се ослушваше и тълкуваше объркващите слухове и новини за новата, поредна атака срещу „Култа“ на „истинските ленинци“, сплотени около „руския Добри Терпешев“. Те бяха изнесли на показ много от най-чудовищните престъпления на Сталин и чекистите. Разобличенията продължаваха и дошлият на гости „скъп“ Никита Сергеевич използва посещението си в село Обнова и други места в България като трибуна за своите антисталински филипики в които прозвучаваха заканителни нотки. Никой, включая и копоите, не знаеха колко далече може да се отиде в това направление. Нито дали и със „сталинистите“ нямаше да се постъпи по сталински. Споменът за екзекуцията на Берия и неговите палачи беше още пресен, а нашите бяха техни „най-верни ученици и съратници“.

Така, че ако започнеше драмата на „органиите на безопасността във великия СССР“, горчивата чаша едва ли щеше да отминее и „братските служби“. Затова инспекторите на ДС от отдел „Затвори“ разрешиха съвсем посещенията си в изчакване на нови разпореждания от партийното ръководство, което също беше изгубило ума и дума, въпреки априлския камуфлаж и так-

тиката на навеждане, докато отmine вихрушката. В течение на четирите месеца след заравянето на мумията на Сталин, на втори обект имахме само едно-единствено посещение – на полковник Рангелов, които обикаляйки килиите, разговарял милшим с „питомците“. Даже попитал някои от непоправимите врагове какво ще правят като си излязат? Той дойде и при нас, в килията на хъркачите. Беше придружен от Свиленски – зам.-началникът по режима при беленския затвор, а Томов го нямаше никакъв. Погледите ни се срещнаха. Бившият помощник-аптекарь, настоящ полковник от ДС и началник на инквизициите и наказанията във всички затвори на НРБ се направи, че ме вижда за пръв път в живота си, докато го гледах насмешливо. За да спаси авторитета си и избегне неприятните разговори, той не намери нищо друго, освен да запита седящият върху тюфлечето си, гледащ малко в страни Швейк, който сякаш не го забелязваше:

– Ами ти бе, ти защо си тука?

Борката вдигна стоманено сините си очи и му каза с възможно най-безразличен глас:

– Убих една кобила – имайки на ум невярната си жена.

– Как кобила, каква кобила? – попита недоумяващо Рангелов и към ухото му се приближи Свиленски, които взе да му обяснява историята, която бе довела „невменяемия“ Швейк на втори обект. По инерция, началникът по режимите в затворите, не измисли нищо по-оригинално, от това да каже:

– Тръгнал си да бягаш, а! Ти какво, и ти ли искаш да ставаш министър?

Борката го погледна учудено и отговори на въпроса му с въпрос:

– Оти, гражданино полковник? Лошо ли е да си министър?

Всеобщ несдържан смях изпрати Рангелов.

Навън вече се чувстваше запролетяването и затоплянето. Скоро щяха да започнат да се топят снеговете и ледовете на Дунава.

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Началникът на З.О. Белене – полк. Томов си е направил в едно собственоръчно писано писмо най-пълна характеристика. То се намира в архива на МВР **във ФОНД 23, ОПИС 1, АРХИВНА ЕДИНИЦА 102, стр. 1–6.**

Писмото представлява част от „**преписката по повод погребване-то на лагерниците, починали в Т.Г. (Трудова Група) Ловеч**“. (Вижте само какво наименование са дали на един от най-окървавените и садистични концлагери в българската история, известен като „Под./еле-

ние/ 0789“ – „Трудова група“... В същия дух и стил, биха могли да го кръстят... „ТРУД И РАДОСТ“!) Документът говори достатъчно красноречиво за своя автор и затова ще се въздържа от коментари:

„Лично строго секретно!“

ЧРЕЗ НАЧАЛНИК ОТДЕЛ „ЗАТВОРИ“ към М. П. /М-во на Правосъдието/

(по това време началник на въпросният отдел е ген.-майор Желязко ТРОЕВ)

ДО ДР. ЗАМ.-МИНИСТЪР /МВР/ – ГЕНЕРАЛ МИРЧО СПАСОВ ДОКЛАДНА ЗАПИСКА От полк. НИКОЛА ТОМОВ НИКОЛОВ

Н-к З.О. /Затворническо Общежитие/ с. Белене, ОТНОСНО:

Починали въдворени от под. 0789, които се заравят на остров „Предела“

Още когато под. 0789 беше на местостоянка в с. Белене починалите въдворени са заравяни на остров „Предела“. Това продължава и сега, когато поделението се намира в Ловеч и става твърде явно и открито. С камион, който е известен на цялото село Белене и на всички служители и затворници, се докарва през деня трупа в един чувал – сламеник. Камиона спира до моста пред щаба на затвора, стоваря се в една лодка, която се прикачва за моторница „Чавдар“ и заедно с трима затворници, заминават на острова да заровят трупа. Случвало се е камиона в един ден да дойде по два пъти, веднъж сутринта и още веднъж до вечерта. Когато камиона дойде вечер на мръкване, трупа остава до сутринта в него и чак тогава се сваля и заминава за „Предела“. При пристигането на камиона и в селото и в затвора казват „пристига колетна пратка от Ловеч“. Затворника който го заравя се нарича Канто и му казват „Погребална агенция Канто“ и пр.

Това почти явно заравяне на труповете на въдворените, изхождайки от това, че селото е католишко, че много от служителите в затвора са от същото село и не пазят тайна може да се ползва от врагове, за да се навреди на престижа на нашата Народна власт. От шофьора на колата от Ловеч или от служители пътуващи със същата кола от Ловеч до Белене, се научават даже имената на починалите въдворени и данни „кой друг е втасал и кога ще бъде докаран със следващата пратка.“ /Подчертано ръкописно/

На основание гореизложеното, с цел да не се вдига толкова излишен шум относно починалите въдворени ПРЕДЛАГАМ:

1) В заравянето на починалите въдворени да не вземат участие затворници, а само служители от милиц. охрана при О.З. Белене или от под. 0789 – Ловеч.

2) Колата със трупите на въдворените да тръгва от Ловеч около 3 часа след полунощ, за да пристигне в Белене не по-късно от 5 часа сутринта.

3) Трупите да се откарват с колата до бившият 1-ви гарнизон на Вътрешни войски и от там да се прехвърлят на „Предела“, който е срещу гарнизона. Може да се минава и покрай V обект и по външната дига с камиона да се отиде пак до „Предела“.

4) Служителите, които ще участват в заравянето на трупите да се подберат и да се задължат да пазят тайна.

Горното донасям за сведение и на разпореждане.

С. БЕЛЕНЕ   НАЧАЛНИК ЗАТВОРА

19 юли 1961 г.   Полковник /Подпис/“

Върху писмото до друг полковник-екзекутор на ДС, обер-палачът генерал-полковник Мирчо Спасов е поставил следната РЕЗОЛЮЦИЯ:

„Др. Монов – Бързо, веднага да се сложи край на тия демонстрации и вреден шум с труповете на починали в ТВО /Трудово (!) Възпитателно (!!)/ Общественост (!!!)/ – Ловеч при пренасянето и заравянето им.

Съгласен съм със всички предложения на др. Томов, които трябва точно да се изпълняват. Освен това да се видоизмени, а често и сменява постоянната и позната камионетка. Също може да се взима за целта камион или газка и от Окр. Упр. МВР – Ловеч, за да се разнообразява транспортирането. Заедно с др. Александров окр. Н-к МВР и др. Гогов обсъдете подробно какво още е необходимо, за да се запази известна **тайна всеки случай поне при пренасянето и заравянето, макар че няма нищо незаконно. Действайте от мое име и за стореното да ми се доложи.**

М. Спасов“

Стилът, правописът и речникът на гробарите от ДС са запазени. Към това „др.“ зам.-министър им е дал на **5 август 1961 г.** и устни указания...

*

Три месеца по-късно на 1.XI.1961 г. в Белене пристига писмо от тате до „Др.“ Томов в Белене:

„Уважаеми другарю Началник,

С разписка №328 от 16 октомври 1961 г. колетна пратка, изпратена за сина ми затворника ГКГК от гр. Панагюрище със съдържание:

Един зимен балтон с кожена подплата, една дреха сако, един черен пуловер и един чифт кожени ръкавици, кафяви с един пръст.

Тъй като до сега сина ни уведомяваше с картички за всички изпратени и получени от него колети няколко дни след изпращането им, а за горния колет не ни е уведомил за получаването му.

Понеже здравословното му състояние не е добро и му липсват топли дрехи, каквито му бяха задържани в Плевенския затвор, молим ви най-горещо да ни уведомите получен ли е горния колет и може ли да ползва дрехи с кожена подплата. Също ви молим да изискате по административен път задържаните в Плевенския затвор вещи, които не било разрешено да бъдат ползвани: Полушубка с кожена подплата, ямболлия и дюшек, и една торбичка с лекарства за които синът ми има протокол.

Моля Ви да бъдем уведомени, можем ли да се надяваме, че Вие ще изискате тези вещи, или ние от тук да направим постъпки и към кого да се обърнем за получаването на горните вещи? (NB Към „Арменския поп!“)

Моля Ви, уведомете ни синът ни има ли право на ежемесечни свиждане, храна, плодове и писма?

С почитание: Д-р К. Георгиев“

Томов, още не разбрал, че могат и него да „разкултучат“, отговаря с половин уста на 4.XI.1961 г.:

ПАНАГЮРИЩЕ

ул. „Оборище“ №17

Д-р Константин ГЕОРГИЕВ

Уведомяваме Ви, че синът Ви ГКГК има право всеки месец на 5 кг храна, 5 кг плодове, едно свиждане от 20 минути.

Уведомяваме Ви, че вещите от Плевенския затвор – дюшек, ямболлия и др. трябва да си ги получите Вие като за целта ги изискате с молба от Плевенския затвор, тъй като ползването им не се разрешава и при нас.

Началник ТПО

Полковник: Томов“

Кратки БЕЛЕЖКИ: По случай второто погребение на Йосиф Джугашвили и на работещите от I/1 категория е разрешено да получават ежемесечно храна, за да се „борят с ентузиазъм на трудовия фронт“. А на копоите е наредено да се държат учтиво, макар че това все още им се удава трудно...

Но полека-лека и те започват да свикват с „демократизацията“ и преглъщат „неформалния“ ни отказ от робския труд (да режем папур или да окопаваме царевицата на отдавна прекръстеното ДЗС „Сталин“). От време на време, им пробваме нервите, проверяваме пулса и измерваме температурата, която като че ли е спаднала до послесмъртно вкочаняване. Само до преди няколко месеца малкият японоподобен убиец се канеше да ми свети маслото, а заместникът му Йонко, за неизпълнение на нормите, не би се поколебал да развърти къrpела (така панагюрци наричат неокастрената гъостерица) и без да се двоуми, би ме напъхал в... сламеника. Сега им е наредено да бъдат учтиви и отзивчиви към проблемите на питомците на ТПО, т.е. на затвора, който вече носи почти педагогическото наименование – Трудово Поправително Общежитие. Макар и през стиснати зъби, те отговарят не само на родителските запитвания, но и на затворници с подозрителни желаниа да се „просвещават“ самостоятелно политически, извън „чл. 54 от правилника на затворите“. Като дисциплинирани войници на партията, те май са готови да гълтат не само живи гущерии, но и сами да бъдат нагълтани от... крокодили, ако се въдеха в блатата на острова.

Изпращам запитване за губещи се № от 16-те /шестнадесетте/ списания за които нашите са ме абонирали. Чрез началника на ТПО – Белене. За да избегне оплаквания до по-висшестоящата инстанция, Томов е натоварил със задачата някой от заместниците си – по всяка вероятност, заведующ „политическата част“ – да препрати искането ми с кратко писъмце:

„XX.XX.1962 г. с. БЕЛЕНЕ, ПЛЕВЕНСКИ ОКРЪГ

НАЧАЛНИК П.Т.Т. СТАНЦИЯ

Приложено изпращаме Ви молбата на затворника ГКГК, относно абонираните списания.

Приложение: молбата ЗАМ.-началник ТПО: /подпис/“

*

При разхлабващата се примка около шията на народонаселението в соц.-лагера и наченалото разложение сред копоите, настъпило след 22-рия конгрес на КПСС, макар че не се е създавала „революционна ситуация“, нашите и най-вече вуйчо Тошо, започват нова атака за освобождаването ми от затвора. Нали съм съден за нещо, което вече се е превърнало в официална поли-

тика: свалянето на „Сталин“ от всички пиедестали. Нито Томов, ни кой и да е от висшестоящите копои, споменава за деянието за което съм в затвора, нещо което беше лайтмотив на всичките им закани и „характеристики“. Засега нашите решават да акцентират върху заболяването ми. Те апелират към сърцата на касапите за „Гуманност“. (NB Нали на социализма ще му слагат човешка маска? Както би казал пропилият се приятел на вуйчо ми – Кольо Генов: Другарю Грушчов, можеш ли ме Гвана за Гуя?) В унисон с тази тактика, те искат от подлеца Темков, който се е „издигнал“ вече до заместник на академика, професора, д-р и т.н. Георги УЗУНОВ, едно медицинско свидетелство:

XI.

ВМЕСТО ХАРАКТЕРИСТИКА, ИЗДАДЕНОТО ОТ

М.Н.З.С.Г.

ВМИ – КАТЕДРА ПО

ПСИХИАТРИЯ

Изх. №323, 4.IV.62   УДОСТОВЕРЕНИЕ

СОФИЯ

Психиатричната клиника при ВМИ – София удостоверява, че ГКГК -27 г. тогава, е бил на лечение в клиниката от 17 юни до 31 юли 1959 г. – доведен от софийския затвор. (NB Някъде на това му казват използване на психиатрията за политически и полицейски цели! Тъй като нито аз, нито някой лекар е искал „лечение“ в ЛУДНИЦАТА.)

При подробното изследване в клиниката се установи, че се касае за личност с особена структура на характера т. нар. психопатия. Във връзка с тежката жизнена ситуация в която е изпаднал разгръща невротичен срив, който по-късно прераства в хистерична психоза. След проведено лечение състоянието му се подобрява, хистеричните явления преминават и той бива върнат в затвора като му се предписва да продължи лечението с успокояващи средства /атаракс/. Поставената клинична диагноза е: Психопатия. Хистерия. (NB Диагнозата на диагностика е... ОЛИГОФРЕНИЯ.)

През 1953 г. ГКГ – тогава на 19 години – е бил освидетелстван при съдебен процес с вещи лица, сътрудници на клиниката /доц. Ив. Темков, Д-р Л. Гълъбов и Д-р Хр. Христов (NB Първият е сътрудник и на ДС!)/, които след проучване данните по делото и след преглед на обвиняемия са дали заключение, че се касае за психопатия, т.е. че няма данни за психично заболяване в тесен смисъл на думата, че схваща смисъла и значението на постъпките си и трябва да отговаря за тях. Вещите лица са признали вменяемост за извършеното

деяние. Настоящето се дава по искане на неговата майка, за да ѝ послужи пред Президиума на НС на НРБ.

За директор на клиниката:

Доц. Д-р Иван Темков: /подпис/“

Кратки БЕЛЕЖКИ: Личи си, че удостоверението е измъкнато с вазелин. Подлецът не съобщава, че са прилагани електрошокове като за тежко психическо заболяване. И говори за освидетелстване през 1953 г., което няма нищо общо със сегашното ми състояние. Такива мръсници никога не биха помогнали на враговете на „народната власт“. (Темков е ноторно известен помощник на „органиите“, чрез използване на психиатрията за партийни цели). Такива дължат цялата си кариера, за да не кажа всичко на тях. Навярно, за тези и други далеч по-тежки престъпления, медицински досиета като моето са били УНИЩОЖЕНИ!“

Поради това, нашите действат във всички възможни за онова време посоки. На 27.IV.1962 г. мама получава следното писмо от наетата от тях адвокатка Вера Ралчева (ул. „Хан Крум“ №21 – СОФИЯ):

Мила Г-жа Георгиева,

Получих писмото Ви и веднага пристъпих към действие. Предадох в Главната Прокуратура молбата, която заведох под №8067 от 26.IV.62 г. На секретарката е известен случая, тъй като е говорено с нея, както и на Вас Ви е предадено. Видях се и с колегата Калчо Руев, който ме прие много сърдечно и обеща пълно съдействие. (NB Калчо Руев е приятел на вуйчо ми Тошо, адвокат, партиец и бивш секретар на Жорж Тарабиен /Г. Димитров/.)

Днес отидох при Троев (отдел „Затвори“, тел. На секретарката 3–22–74) и говорихме на дълго по Вашия въпрос. Становището на отдел „Затвори“ е непроменено – те просто се страхуват от Вашия син, но от своя страна Троев ми каза, че дал мнение, че сина Ви е психически болен, тъй като такова му било искано от Президиума преди 4 дни. Ако Президиумът или Главна Прокуратура вземат становище за освобождаване на сина Ви, то това би било добре дошло за Троев, но той сам и по своя инициатива не се нагърбва с такава отговорност – предпочита другите да я свършат.

Разрешение на молбата ви взех и Ви изпращам същата парафирана с подписа на Троев. Той каза, че подписа му е известен там и спънки няма да Ви правят, така че ще можете да видите сина си на 8 май. От друга страна, Президиумът е на мнение да се проведе експертиза за сегашното състояние на сина Ви, така както говорихме. Другарят Руев също мисли, че та-

кава ще бъде необходима. Вие ще минете през София преди да заминете и ще можем да говорим по-обстойно. Все таки, това са сондажите, които смятам, че трябва да Ви съобща. Очакват се помилвания около конгреса на партията. Дано успеем да направим нещо по-рано. Смятам, че успях да убедя Троев, че сина Ви е вменяем като му показах медицинското на Темков. С всичките гореизложени другари смятам да се срещна пак.

Поздравявам Ви сърдечно и се надявам на добър успех. Явно, че брат Ви се старая да помогне и дано всички заедно успеем да изведем замисленото на добър край.

27.IV.1962 г. В. Ралчева

Кратки БЕЛЕЖКИ: По време на постъпките за освобождаването ми по болест, Троев беше казал на Тодор Пенков, че за мое добро и в мой интерес е да си стоя в затвора, тъй като навън, един терористичен акт от моя страна е твърде вероятен и това ще бъде фатално за всички. Този лайтмотив се повтаряше многократно, почти през целия ми живот. Това личи и от писмото на Вера Ралчева: сам Троев не е искал да поеме отговорност за пускането на един

луд терорист, но нямало да се противопоставя на освобождаването ми, ако друг се нагърби с инициативата... „Благосклонността“ му е била спечелена с помощта на измъкнатите от баща ми подкупи с които Стефан Терпешев „помогнал за снабдяване на синчето на тюрмаджийския генерал с една „Волга“. Иначе, Желязко Троев – генерал от ДС, бивш фелдфебел на Н.Ц. Величество и н-к отдел „Затвори“ – ме беше наказвал многократно „задочно“. Негова беше и заповедта, която Ташо прочете в края на 1957 г. (нея също не намерих в „административното си досие“): Наказаха ни с уединение, „Докато се поправим“, тоест... за вечни времена. Той беше направил и две посещения по време на боледуването ми. Едно в наказателното отделение на Пазарджишкия затвор и второ в Психиатрията, придружен от Узунов и Темков. Навярно искаше сам да се увери луд ли съм, или не...

След завръщането ми от емиграция, имах желание да го разпитам за действителните причини за жестоките преследвания на които ме подлагаха през целия престой в затворите, но научих, че бил тежко болен. Година не мина и той склопи очи. Можях само да отлепя некролога, разлепен от близките му, но в него не пишеха нищо за кариерата, чина и длъжността му с които се гордееха в епохата на разгърнатото строителство на социализма.

Споменавах само за... „благия му поглед“.

ОТ З.,О.“ БЕЛЕНЕ В ГОЛЕМИЯ КОНЦЛАГЕР „НА МИРА, СОЦИАЛИЗМА И ДЕМОКРАЦИЯТА“

Пролетта тази година настъпи по-рано от обикновено. Тя предизвика топенето на ледовете и снеговете. И покачването на водите. Дунав прииждаше и огромни блокове лед, които реката влачеше още от Югославия и Унгария, биваха подети от придошлите води. Те се трупаха на камари един върху друг, блъскаха се в дигите, разкъсваха ги и водата нахлуваше шеметно в острова. Тази история се повтаряше ежегодно, след което затворниците отново кърпеха пробивите по дигите. След като изкараха добитъка на брега, излизането на бригадите по външните обекти беше спряно, поради голямото наводнение през 1962 г. Островът беше потопен във води. Последен бе залят двора на втори обект. Двата блока бяха кацнали на най-високата точка и до тях водата не стигаше. Някои от надзирателите също се бяха отдръпнали на високото при нас. Наводнението означаваше спиране на работите и непредвидимо дълга „годишна отпуската“. Ние бяхме насядали на площадките и по стълбищата пред блоковете. Клатехме си краката, гледайки с радост непрекъснато покачващите се води на Дунава и някои викаха: „Вер Аллах, вер Аллах!“ (Дай боже, дай боже!). Джандарите чуваха радостните възгласи и се мръщеа, но времената бяха други, а и те не можеха да сторят нищо срещу водната стихия...

Благодарение на нея сега разполагах с всичкото си време и можех да чета безпрепятствено и целодневно многобройните списания на руски език за които нашите ме бяха абонирали. По едно време, техния брой беше достигнал шестнадесет! Какво ли само не получавах. Четях ги и ги давах на всички, които желяеха и ползваха езика. Тези ежедневни занимания, заедно с вестниците – органи на европейските компартии – обогатяваха информацията, която получавахме от руската и наша преса, и мнозина от нас бяха, може би, сред най-информираните хора в България. Защото имахме време не само да четем и между редовете, но да си разпределяме темите и секторите, да тълкуваме езоповските писания на някои не до там ортодоксални автори, които се изхитряха да измамят цензорите и церберите, да разчепкваме недоизказаното, да обменяме мисли, да спорим и най-важното да събираме, групираме и анализираме събитията, фактите и данните. Аз използвах дните си най-рационално, водех бележки за най-важното от прочетеното и попълвах аргументите си срещу военнопололицейската, еднопартийна диктатура, срещу държавния капитализъм и „така създадите се“ антагонистични отношения между „дружеските класи“.

Сред прочетеното за отбелязване бяха различни статии като тази на издавания в Прага орган на разпуснатото през 1956 година Информбюро – „Проблеми на мира и социализма“, занимаваща се със социологически изследвания на ръста на „съветската“ бюрокрация. Авторите ѝ се позоваваха на последните работи на Ленин от 1922 г. в които той твърдеше, че тя не се различава по нищо от царската, освен по това, че е нараснала с още 200 хиляди, достигайки ми-

лион и половина души. След това отбелязваха, че до 1962 г. бюрократията е нараснала десетократно и възлиза на 15 000 000 (словом петнадесет милиона) паразити от партийния и административен апарат, които упражняваха тоталната и всеобхватна, нямаща никакво намерение да „отмира“ диктатура на „пролетариата“. И като заключение, авторите сочеха недвусмислено, че ако тези темпове на прираста се запазят, то към двехилядната година цялото активно население на СССР няма да е достатъчно за поддържане живота на огромната, задушаваша всичко бюрократична машина!

В юлския брой на „Вопросы Экономики“, намерих статия, посветена на построяването на крива на разпределението на диференцираните, а не „усреднени“ доходи и заплати на населението в СССР и сравнението ѝ с американската крива. Икономистите използваха координатна система в която по абсцисната ос нанасяха различните категории/слоеве от социалните пирамиди в проценти от населението в двете страни, а върху ординатата – бяха разположили различните доходи, които всеки един от тези слоеве получаваше, започвайки с тези, чиито доходи бяха най-високи. Построените точки с помощта на тези две координати съответстваха на всяка от групите с техните доходи. След съединяването им, се образуваха въпросните криви, изобразяващи социалната стратификация отгоре – надолу (от групите с най-високите към тези с най-ниските доходи). Те отбелязваха още, че доходите и броя население във всяка група бяха обратно пропорционални – колкото по-малочислена е групата, толкова по-голям беше нейния доход и обратно. Резултатът се оказа убийствен за „социалистическата система“: двете криви бяха еднакви по форма! Дори „съветската“ крива показваше по-стръмно изкачване при групите на висшите номенклатурчици. Това означаваше идентична класова структура на населението в СССР и САЩ, независимо от разликите, които съществуваша в стандартите на руските и американски бедняци и „средняци“ (американските бяха по-скъпо платени и тяхната крива беше разположена по-високо в координатната система – над съветската). Този резултат беше най-солидното доказателство за еднакия класов характер на двете системи – частно- и държавно-капиталистическата. Така всякакви бръщолевения с които авторите се застраховаха за това, че „комунистическата“ богаташка върхушка, която отдавна живееше по „комунистически“ – „според нуждите си“, т.е. с ориенталска разточителност – била „пролетарска“ или „общонародна“, защото си лягала и ставала с мисълта и грижите за всеобщото благоденствие; че благодарение на нейния „висококвалифициран труд“, бъдещото ком-благосъстояние щяло да се изсипе от рога на изобилието като Ниагара, върху главите на поданиците от „Царството на свободата“ и други подобни обещания и лозунги, които звучаха като цинична подигравка на фона на мизерията и безправията на огромната част от населението на Съюза (!) на съветските (!!) социалистически (!!!) републики (?). Заедно с това, тези графики илюстрираха и допълваха сталинския „тезис“, че ако не „в една отделно взета страна“, комунизмът може да бъде построен в няколко отделно взети... семейства.

Публикуваните данни за квадратурата на жилищната площ на глава на населението през 1913 година и 1957 г. в статията на Евгений Варга „Никакого кризиса комунизма нет!“, поместена в органа на ЦК на КПСС „Комунист“, както и таблиците-приложения за заплатите и цените на продукти от първа необходимост, намиращи се в книгата репортаж „Десетте дни, които разтърсиха света“ на загиналия при съмнителни обстоятелства американски комунист и журналист Джон Рид, доказваха, че жилищният въпрос на пролетариата в „страната на строящия се комунизъм“ е „решен“ по-зле, отколкото в... самодържавната Руска империя през далечната предвоенна 1913 година! И стандартът на съвременния соц. пролетарий е по-нисък от този на колегата му в Царска Русия преди Първата световна война...

Информации за външнополитическите събития и развитие извличах от месечника „Международная жизнь“ и седмичника „За рубежом“ („Зад граница“). Останалите списания: „Вопросы Истории“, „Вопросы философии“, Бюлетин с преглед на новоизлезлите на Запад социологически и идеологически книги с кратки анотации, „Иностранная литература“ и т.н., попълвах празнотите в познанията ми за състоянието на хуманитарните науки и литературата отвъд „желязната завеса“. Четях навсякъде и в „килията на хъркачите“, и под чаршафената шатра за която пиша по-долу. Изобщо до последния миг от затворническото си битие, се готвех най-старателно за идейната борба с теорията и практиката на „класическия“ или „проституиран“ маркс-ленинизъм, както бай Димитър Гачев и троцкистите окачествяваха теоретичните упражнения на метър и шейсетсантиметровият кръволок Джугашвили-Сталин и неговите идеологически папагали от така нареченото международно ком- и раб-движение... С техните „камъни“ аз правих записки „за тяхната глава“.

*

В средата на месец май навърших 29 години и бях започнал десетата си затворническа година. Исках да отпразнуваме двойния „празник“. След вечерната проверка се събрахме в килията на Иван Филипов със Стойчо, Беяра и Пандията. Трапезата пригответихме с последния колет, който току-що бях получил от нашите за рождения ми ден. Някои подхвърли:

– Тайната вечеря на анархията.

Не бях обявил повода, защото няха възможност да почерпя останалите, а и едва ли всички заслужаваха. Затова на сбирката бяхме само последните петима анархисти, останали на острова. Отговорих, че вечерята не е тайна, защото трапезата ни е пред очите на всички и за разлика от онази на Исуса с апостолите, надявам се, Юда да не е между нас. После си отправихме пожелания за по-скорошно излизане от затвора, а Беяра допълни:

– И най-вече да пожелаем край на диктатурата, защото иначе „свободата“ ни ще е фиктивна като моята. При всеки завой в политиката, шебеците от ДС ще ни събират и пак ще си отправяме подобни пожелания.

– Краят на диктатурата Бекяр, едва ли ще настъпи само от пожелания. За него ни трябва поне една Унгарска революция, която няма да се спре на границите със съседите.

Говорихме още дълго, докато някои започнаха да протестират, че им пречим да заспят. Излязохме в коридора и продължихме навън. Искаше ми се да теглим черта под промените, които хрущовското политбюро с всички скърцания и противопоставяния беше принудено да извършва, но другите не бяха настроени за тежки полунощни разговори, затова се насочиха към спомените си. По едно време някой каза, че полунощ преваля и е време да си лягаме и ние. Казахме си лека нощ и вместо в Гетсиманската градина, се натъркаляхме в килиите си.

На сутринта се събудихме късно и когато отидохме зад складовите помещения, видяхме, че нужниците бяха свободни. Само ненормалният Дейко от Сливен се размотаваше още, но като ни видя побърза да си върже панталоните и да се изниже. Поглеждайки към нас с израз който се четеше смесица от убиец и страхливец. Може би, убийците са страхливци? Цялата негова история бях научил наскоро. Баща му – фелдфебел и земеделец – е бил командир на излязлата в Сливенския Балкан голяма група „горяни“ през 1951 година. Аз си спомнях, че по това време съществуваше радио „Горянин“, чиито емисии понякога слушах. Организаторите му твърдяха, че предават „от Балкана“ и че са принудени да сменят често вълната, понеже „грухтенията на шопара Червенков ги заглушавали“. Ако това радио не беше провокация на „организираните“, пропагандата, която правеше екипа му беше по-скоро смешна, отколкото ефикасна. Например веднъж чух интервю само „с готвачката и пазачите на горянския лагер“, които журналистите на радиото едва успели да намерят, защото останалите били в акция. По време на разговора с тях се чуваше тропането на... тенджери и черпаци. Имаше и други не толкова безобидни глупости като тая, че в Балкана се подвизавал синът на Стамболийски с 500 юнаци, докато по това време той се беше вече приобшил със сестра си и зетя Бояджиев към „каузата на ОФ“. Но независимо от подобни провокации или идиотщини, през петилетката, след забраната на опозицията и обесването на нейния водач Никола Петков, настроенията и надеждите за скорошна война бяха такива, че на доста места в България по планините бяха подрали групи от нелегални, които се надяваха на обещавания от лидерите и пропагандистите на „Свободния свят“, „Кръстосен поход на Свободата“ и повсеместното надигане на очаквания го народ. Та сред сливенските горяни, освен преобладаващото число земеделци, имало анархисти и legioneri. Заместник на Костадин Дейков бил анархиста Пеню, за когото ми бяха разказвали още при първото ми пребиваване в Белене двама наши приятели Кольо Бакоев и Георги Денчев, съдени също като „горяни“. В отряда настъпил разрыв и горяните се разделили на две чети. В по-малката се отделили анархистите, около 12 на брой между които и горните двама, чието ръководство поел Пеню. По-нататък започнала някаква коварна игра, уж за обединение на двете чети, за което било насрочена среща само между ръководителите. Срещата се състояла, но вместо преговори, Пеню бил „арестуван“, обвинен в предателство, съден по бързата процедура и екзекутиран. Председателствал „съда“ стария фелдфебел, а прокурор бил legionerът Братоев. (Подробности

могат да бъдат намерени в архивите на ДС или в излязлата след 1989 г. книжнина, посветена на „Горянското движение“.) Ако не ме лъже паметта, екзекутори били „прокурорът“ и младият Дейко Костадинов Дейков за когото споменах по-горе. След това Дейко беше полудял. И той, както и прокурорът получаваха пристъпи на страхова психоза, когато ни срещаха по плаца или в клозета, и се стряскаха всеки път, ако някой от нас ги приближеше със или без брадвата си. Стойчо даже искаше да им прекърши вратовете и трябваше да го разубеждаваме, че с подобен акт в затвора, само ще дадем допълнителни поводи на чекистите да обявят, че „контрите“ се самоизтребват и да ги улесним в замаскирането и укриването на собствените им престъпления зад такива актове на отмъщение, колкото и справедливи да бяха те...

След клозета се случи произшествие, което наблюдавах и което се е запечатило в паметта ми като че ли е било вчера, макар оттогава да са изминали 44 години. Стойчо извади една пълна кофа с вода от кладенеца и след като се измихме и изтрихме с прехвърлените през вратовете ни кърпи, се отправихме към блоковете. Водата на Дунав се оттичаше много бавно и заграденият двор на втори обект остана под нея чак до средата на месец май. Към оградата тя достигаше дълбочина повече от два метра. Както си седяхме на площадката видяхме, че във водата се хвърли човек. Познахме Дейко. Той плуваше със замах, бързо към телената ограда, зад която се издигаше насип по който се разхождаха часовете. Единият от тях наблюдаваше плувеца, готов да го застреля, ако той рече да мине отвъд оградата. Но, когато Дейко стигна на метри от нея, той като че ли се гмурна в дълбоката вода и всички гледаха откъде ще се появи на повърхността. Но Дейко не изплува. Когато подводното му „плуване“ продължи доста дълго, всички разбраха, че се беше случило нещо непоправимо. Докараха лодка и със прътове започнаха да опипват местото където той беше потънал. Извикаха, че са напипали тялото му и скоро го извадиха на повърхността с куки. Изтеглиха го в лодката, но това беше тяло на удавник. Повече не можеше да се направи нищо. Не зная правена ли му е аутопсия, но лекарят изказа мнение, че е получил „разрив на сърцето“, от който е потънал. След 40 години „Съюзът на репресираните“ откри в Сливен паметник на загиналите в борбата с „комунизма“ горяни. Кметът на Сливен, член на БКП, която сега се беше прекръстила на БСП не беше разрешил паметникът да бъде по-висок от метър и половина, за да не закривал... панорамата. За тържественото му откриване пристигна и Тодор Кавалджията, който беше станал Вицепрезидент на новата европейска демокрация РБ. А на „паметната плоча“, в духа на „националното помирение“, се мъдреха едно до друго имената на Пеню, фелдфебела и удавилият се на втори обект негов син. Липсваше само прокурорът Братоев, който може би беше още жив, или не му се полагаше тази „чест“, защото е склопил очи „на свобода“...

*

Преди пълното оттегляне на водите, администрацията организира риболовни бригади. Формално те бяха съставени от доброволци, но фактически от ползвачи се от благоразположението на копоите затворници, които се бяха „поправили“ или дали доказателство, че няма да се

възползват от възможността да „отпътуват надалече с парахода (парома) Мажестик“, както се пееше в един шлагер от времето между двете световни войни. В замяна на доброволно приетото робско подчинение и послушание, тях ги оставяха да пълнят паромите и понтоните с щуки, чиги, есетри и всякакви други речни твари с които изобилстваха блатата и да ядат на корем риба. Кооперациите по това време се бяха разпаднали, поради което, риба ядяха най-вече рибарите, а останалите трябваше да се задоволяват с котки, язовци и най-вече с биенето с върбови пръчки и изстреблението на подскачащите жаби по пътя на завръщащите се от папурената жетва сухоземни бригади...

Сред болшинството затворници вече доминираше „принципа“ на „свещената и неприкосновена частна собственост“ с девиза на филистера, на дребния или едър буржоа: „Всеки за себе си и господ за всички!“, вместо мускетарския: „един за всички и всички за един!“ (В болшевишката му интерпретация мускетарския изглеждаше така: Един за всички /тоест гениалния, великия, забележителния правешки вожд и деец на международното ком. и раб. движение“ за всички парии, бачкатори и недорасли до класовото си самоосъзнаване пролетарии, което трябваше да им бъде привнасяно, набутвано отвън от овладялата единственото правилно учение партийна „интелигенция“/. И всички за неколцината дембели от обкръжението на единствения за когото „Комунизмът“... беше вече построен.)

В края на пролетта, когато островът беше станал напълно проходим, започнаха визитите на джипове с цивилни лица, придружени от висши чиновци със сини пагони, кантове и околожки на фуражките. Те сновяха нагоре, надолу по Персин и както се чу, ходили с моторницата и на „Магареца“. Разбра се, още, че по искане на ръководството на ГКП (Гръцката Ком-Партия) се провеждала анкета за умъртвените в началото на 50-те години на острова около 300 гръцки партизани-емигранти.

Това масово убийство имаше своите много по-кръвави прецеденти и своето „научно, диалектическо обяснение“. Ще упоменем от многобройните аналогични, само няколко, но достатъчно красноречиви примери:

Назад в историята остана неразбран случай с „първото в света антифашистко въстание“ – септемврийското от 1923 г. За него се бяха събрали много обективни предпоставки като се започне с огромния брой жертви в една безсмислена, за да не кажа престъпна война – Първата световна, завършила с поражение, безусловна капитулация и репарации, които вкупом я превърнаха в национална катастрофа и се стигне до деветоюнския преврат срещу селските власти. Това бяха натрупани революционни експлозивни, но сами по себе си те бяха недостатъчни. Защото, въстанието беше абсолютно неподготвено. Нямахме го детонаторът. Тесняшката социалдемократия на „Дядото“, която никога не е била революционна партия, не беше готова за него. Въстанието беше резултат от заповед на Москва и от подстрекаването най-вече на селяните, чиито водачи бяха избити преди три месеца. Те бяха изоставени на произвола на армията,

полицията и шпицкомандите на двореца и правителството на Цанков, докато „ръководителите“ се измъкнаха от трихилядната Кутловица като пръдня из потури, заминавайки за Виена, Берлин, Париж и най-вече Москва. Нейните агенти от рода на Г. Димитров и В. Коларов получиха щедри помощи от касите на Коминтерна, който не бе нищо друго, освен филиал на тайните служби на „новата“ руска държава. А нещастните наивници, които си въобразяваха, че участват в „световната революция“, след като емигрираха в „отечеството на социализма“ се разплатиха с живота си, било в подземията на Лубянка и другите касапници на ГПУ и НКВД, било в Сибирските концлагери. Те биваха избивани като троцкисти и левосектанти, за да им се запушат устите и да не могат да разкажат проумяната с голямо закъснение и на толкова висока цена зловещата истина: Заедно с подведените от тях селяни, работници и интелегенти, те бяха послужили като разменна монета в голямото следвоенно разместване на имперските граници, обслужвайки по този начин великодържавната външна политика на така нар. СССР, за която белогвардейци, като завърналия се от Прага Устрялов, казваха, че се различава от царската само по... амбалажа и етикетите.

В навечерието на Втората световна война, след спогодбата Молотов-Рибентроп, емигрантите в СССР германски комунисти бяха предадени на Хитлер и Гестаповците. Техните списъци бяха изготвени по нареждане на Сталин от неговия агент и слуга Георги Димитров, изпълняващ по това време ролята на секретар на Коминтерна... Целта на операцията отново беше продиктувана от имперските интереси на Москва за периода 1939–1941 г. Същата съдба имаха и три последователни Централни комитета, заедно с много активисти на Полската компартия, защото отказаха да приемат подялбата на Полша между Сталин и Хитлер...

Подобен беше случая и в северен Иран, където веднага след края на войната червената армия започна да „установява „Съветска власт“. След ултиматума на западните правителства, зад които се профилираха петролните компании, по заповед на Сталин руските армии се прибраха в границите си, изоставяйки членовете на „Тудех“ (Иранската компартия) на милосърдието на персийския Шах и неговата политическа полиция САВАК, която по своите зверства с нищо не отстъпваше на Гестапо, КГБ и филиалите на „братските служби“.

Както е известно, същото се случи и в съседна Гърция, след Втората световна война, когато западните „съюзници“ притиснаха Джугашвили да спазва ялтенската подялба на Европа и Балканите в това число. Той бе наредил на своите български и албански слуги да спрат подкрепата за хората на „легендарния генерал“ Маркос с бази, оръжие, муниции, храна и „специалисти“. Оцелелите от бомбардировките с напалм, гръцки партизани се бяха изтеглили в страните от „лагера на мира и демокрацията“, пътя за които минаваше през България. Част от тях потърсиха политическо убежище у нас. Тези, които проумяха, че са станали пионки в голямата шахматна игра, чийто залог беше спазване на написаната от Чърчил върху цигарената кутия подялба на Балканите, и имаха неблагоприятното да изкажат несъгласието си, бяха събрани от „орга-

ните“ и изпратени в Белене, където намериха смъртта си било от глад и каторжен труд, било от куршумите на палачите.

Във всички тези и много други случаи, при поредния завой в „генералната линия“ на болшевишката върхушка, ръководена единствено от своите кастови интереси, за да замете следите на престъпленията си, жертваше често някои от самите убийци. Ягода, Ежов и Берия и техните екзекутори бяха само неколцина сред най-ярките примери за които се знаеше, но наред с тях или доста преди тях, сметките плащаха второ и треторазрядни убийци, които изпълняваха с усърдие и настървение заповедите на началствата си.

Ето защо анкетите, поискани от ГКП, събудиха страхове и предизвикаха втрисане у беленските джандари, които бяха изиграли ролята само на палачи при изпълнението на присъди, издадени много по-нависоко. Те бяха нагълтали езиците си, допускайки, че именно на тях ще бъде потърсена отговорност за убийствата; че те могат да „операт пешкира“, ставайки „жертвени козли“ на „новия курс към демократизация“, тъй като беше най-удобно тях да обявят за главни, ако не единствени, виновници за репресивната политика на „пролетарските“ диктатори...

Макар че в така създалата се обстановка, разумът и инстинктът трябваше да подскажат на затворниците, че моментът е благоприятен за оказване на съпротива срещу репресивната политика на диктатурата, вследствие поредния завой в „генералната линия“, на Белене съществуваха някаква необяснима корелационна зависимост между разложението на палачите и това на жертвите. Както се казва: отгоре първите не можеха, а отдолу вторите не искаха, поради което, обратно на ленинската дефиниция, вместо революционна ситуация, на острова се създаде състояние на всеобща протрация...

*

Големите води, както казах, бяха започнали да се оттичат само няколко седмици след голямото наводнение, но значителни части от острова бяха и щяха дълго още, почти до края на лятото, да си останат залети. В образуваните по този начин блата, рибата беше в изобилие. Тя се виждаше с просто око как гъмжи навсякъде около навлезлите в блатата затворници и подскача като в нагорещен тиган. Даже в определен момент, започваше да измира от липса на вода и като че ли се сваряване в локвите, където температурата надхвърляше тази на човешкото тяло. Отново беше настъпил папурения сезон през който трябваше да се подготвят суровините за кошничарите. Папурът растеше в блатата от където го прибираха бригадите от „папурени души“. Нормата беше като миналогодишната – за 10 снопа се полагаха 20% от двулевовата надница или по 40 стотинки за трудов ден. Въпреки експлоатацията и робския труд, 99% от затворниците се надпреварваха да преизпълнят нормите и с никакви аргументи или упори не можеше да бъде спряно това всеобщо унижение и разложение. Част от „трудещите се“ имаха „благородни“ обяснения за поведението си. Те казваха, че по този начин издържали и семействата си...

оттук. Други бяха по-простосърдечни и заявяваха, че след като „освобождението с безкористната помощ на американските армии“ е закъсняло толкова много (казваха с биволски коли да бяха тръгнали, освободителите трябваше отдавна да са пристигнали), на тях не им оставало нищо друго, освен сами да се погрижат за себе си и с добро поведение и два работни дни (при изпълнена норма), зачетени за три излежани, да си излязат час по-рано и отидат при семействата си. Едни при престарелите си родители, които разчитали на тяхната помощ, други при младите жени, оставени с невръстни дечица, които се дърпали на свиждане като от непознати. Към тези сантиментални мотиви се добавяше и тоя, че „народната власт“ давала двойна дажба хляб – 600 грама и черпак чорба допълнително. Най-после, имаше и мръсници, които казваха, че на такива като мен им било лесно, защото имали добра издръжка от къщи. Те имаха безочие да го казват, след като знаеха, че от 9-те години 2/3 бях прекарал в наказателните режими, при които ни бяха забранени всякакви колети, пари и лавка. И още, че когато бях на „свободен режим“ като тях, аз споделях всичко, което получавах с другите. Но подлците винаги намират оправдание за мерзостите си. За да не изглеждат мръсни, жизненият им девиз днес е: „Всички са маскири!“ Макар че разложението беше двустранно и беше обхванало и джандарите (разказах за душевното им състояние), някои от тях като че ли, за да си отмъстят, се подиграваха с обзетата от „трудова ентузиазъм“ паплач. Те строяваха стотиците озверени „ударници“ в „Трудов Фронт“ и не им позволяваха да се впуснат към папура, докато не дадяха сигнал като за старт на атлетическо състезание. И тогава настъпваше най-отвратителното. „Питомците“ се впускаха в жетва за най-дебелите стебла и около тях се завързваха истински баталии и блъсканици, които предизвикваха присмеха на надзиратели и охрана.

При това положение, не оставаше нищо друго, освен да се действа „индивидуалистически“. Мислех, че моментът е подходящ, за да откажа открито робския труд. Скоро си намерих и другари. Образувахме „работна група“ с Бекяра и двамата земеделци от пиринска Македония – Костадин Гоцев и бай Кръстьо от село Карналово. Аз имах един огромен чаршаф от американски размери 3 на 3. Първата ни работа, след като пристигнем на работния обект, беше да отсечем, издяламе и побием четири върбови колци. Върху тях опъвахме чаршафа и под така получената се шатра се изтягахме на сянка като в дембелхане. Беше едновременно тъжно и забавно да се наблюдават доброволно приелите робството „политически мъже“ и присмиващите им се робовладелски надзиратели, които нямаха нужда от камшик. Само Монката, минавайки край шатрата тресеше още по-силно главата си и като че ли се заканваше под сурдинка. На няколко пъти, при нас идва дългият надзирател Тошев, за да ни подкани и ние да поработваме по малко. Било здравословно. Бекяра му каза, че ако е така цялото политбюро, барабар със светия синод щели да се надпреварват да дойдат тука. Тошев се мръщеше, но явно инструкциите бяха други. Поне за сега. При друго свое посещение той започна „да бие на съзнание“ и ни даваше за пример „трудовете се“. Аз го запитах:

– Старши, защо ви е тоя папур? Вие ли ще го плетете толкова много?

Тошев ме гледаше с неразбиращи очи и аз се поясних:

– Защото ние си отиваме...

Така изтичаше и август, когато от всичките хиляда души, към нас се присъедини... Борката. Той ни попита може ли да дойде при нас под сянката, като дялкаше с косерката си една върбова пръчка и пристъпваше от крак на крак. Забелязвайки „присъединилия се Швейк“, Тошев довтаса и го запита:

– И ти ли, бе, се нареждаш с тия? Я виж какво правят хората.

Швейк попита наивно к'во толкова правят, а Тошев му отговори:

– Как какво правят – не виждаш ли? Работят...

– Глей ги, бе, старши – рече Швейк сякаш не го беше чул, – и това ми било политически затворници. Работят, разбираш, и за кого работят? За тоя дето им вади душата, разбираш...

Изричайки това, Борката се изплю на земята, а Тошев си замина съпроводен от смеха на четирима ни, докато Швейк продължи невъзмутимо дялкането на върбовата клонка...

*

Безметежното ни съществуване под шатрата продължаваше вече втори месец и няма да бъде истина, ако кажа, че „папурените души“, превели гръб над туфите папур под палещите лъчи на лятното слънце, изпитваха особена любов към нас и бяха във възторг от примера ни. Някои даже изразили възмущението си пред старши лейтенант Йонко Йонков, а той скърцал със зъби и казал, че скоро ще се справят с такива като нас, които разлагат трудовата дисциплина. Казвал го, но избягваше да ни спре, когато се разминавахме на портала пред административната сграда, където до неотдавна нанасяха зверски побоища на всеки „питомец на общежитието“ за много по-малки „провинения“. Даже, отместваше погледа си, когато го гледах „от упор“. Изглежда мошениците му носеха регулярно приказките, които подхвърлях с и без повод, че не е далече деня в който всички като него ще трябва да отговарят не само за избитите гръцки партизани. Бекяра казваше, че голям бой ни чака на следващата чупка в „генералната линия“. Отговарях му че всичко ще зависи от посоката на чупката. Тя може да е обратна на часовата стрелка, но може да продължи да се начупва в същата посока и тогава ще можем дори да си разменим местата с Йонко и колегите му. Разбира се, не като надзиратели и затворници. Робовладелските надзиратели и полицаите в древна Елада били подбирани между робите. Свободните атиняни, считали тези длъжности за оскърбяващи човешкото им достойнство. Между нас казано, много не вярвах в последната възможност, но по стар навик – със слухове и „анализи на текущия момент“, смятах че трябва да се вдъхнат надежди и оптимизъм у нищите духом“. При това, на покъси интервали, както ми казваше бай Иван Костов още преди 5–6 години. След всичко, което

се случи, включая и собствената му капитулация, разбирах, че е имал право. Всъщност към победна тактика бяха прибягвали още апостолите от времето на Априлското въстание. Нашият народ и дори неговите „герои“, за съжаление, имаха нужда от патерици за духа си. За техните разбираня максимата на Дантон за тройния кураж беше недостъпна, а по манталитет те бяха на светлинни години разстояние от Солунските „Гемиджии“ и тяхната саможертва в тъмната нощ на Турското робство, когато изгоряха като факли, за да стане по-светло. Те остават неразбрани и до днес от огромното мнозинство. Довчера казионните „старши научни сътрудници“ (това последното винаги ми е звучало като сътрудници на ДС) отминаваха с мълчание техния подвиг, а днес същите тия старши научни тахтаби твърдят, че с необмислената си авантюристична постъпка, „Гемиджиите“, едва ли не... провалили Илинденско-Преображенското въстание. Всеки народ си заслужава старши-научните... доносници.

Времето продължаваше да е прекрасно и в началото на септември, „жетварите“ продължаваха да се блъскат около туфите папур, но не се чуваше „нейде в полето“ да „пеят жетварки“. Само бригадните отбелязваха методично предаваните снопи, а ние продължавахме да си лежим под шатрата. Бях се вдълбочил в последния получен брой на „За рубежом“, когато чух гласът на Монката – старши надзирателя с треперещата от Паркинсон глава:

– Георге, казаха ми да се прибереш на обекта.

Спогледахме се с другарите ми, после те станаха, запрегръцахме се за сбогом и в главата на всеки се въртеше един въпрос – „За кое ли наказателно ме вдигат този път?“ Наистина нашата демонстрация на „добро поведение“ трябва да беше дошла до гушата на копоите, прекалено дълго им се налагаше да преглъщат „наглостта“ ни и сега сигурно йерархията им беше развързала ръцете. Бях учудващо спокоен, за да не кажа развеселен от очакващото ме, което щеше да внесе известно разнообразие в ставащата досадна монотонност на живота под шатрата. След като си пожелахме до нови срещи, се обърнах към Монката, който чакаше търпеливо и мълчаливо церемонията по сбогуването и му казах:

– Старши сержант Симеон, аз съм готов.

Нахлувих кремавия летен каскет и потеглихме към обекта. Залисани в трудова надпревара, почти никой от „трудещите се“ не забеляза нашата отдалечаваща се двойка. Монката мълчеше и поглеждаше от време навреме към мен с лице върху което не можеше да се прочете друго, освен, както ми се стори, известно страхопочитание. Когато прекрачихме портала, той само каза:

– Събери си по-бързо целия багаж и ела тука, че те чакат.

Бях повече от сигурен, че тия, които ме очакваха, могат да бъдат само конвоиращи джандари, които трябваше да ме пазят по пътя и предадат на колегите си от следващото етапно или поредния затвор...

Беше 7.IX.1962 г., когато ме върнаха на II обект и аз влязох в първата сграда на затвора в остров Белене, където беше килията ни. Докато събирах багажа и пробирах това, което преценявах, че ще ми бъде необходимо в новото местонахождение, в стаята влезе Кирил Ружкин. Каза, че е останал на обекта по болест и добави, че навярно ме освобождават. Не само на тия му думи не повярвах. Биографията му, която той не криеше, ме караше да мисля, че и тук, зад телените мрежи, той продължава да изпълнява шпионските си функции. Нали казваха, че бивши шпиони няма – веднъж шпионин, шпион за цял живот.

В затвора Кирил Ружкин беше декларирал своята привързаност към каузата на обединението на трите части на Македония в една Република, независима от трите балкански столици, които си я бяха поделили преди половин век. С две думи, той се считаше за последовател на Гоце. Казваше, че е осъден на 10 години затова и добавяше, че е бивш „работник от държавната сигурност“. В това си качество той бил „легендиран“ като емигрант-антисталинист и изпратен в Югославия. В сегашния му антисталинизъм, който първоначално беше маска, може би имаше частица истина, защото той наричаше стария убиец „порок“, вместо Пророк. Кирил търсеше най-различни поводи да разговаря с мене, с което понякога ми досаждаше. Не за друго, но поради своята ограниченост. Не проявих интерес към задачите, които са му били поставени от първо управление на Сигуранцата, а и той избягваше тая тема. Повече говореше за арестуването си, след като УДБА го разконспирирала и изпратила в нашумелия титовски концлагер „Голи `оток“. Той казваше, че титовите биячи и лагери по нищо не отстъпвали на тукашните – нещо на което можеше да му се вярва. След тригодишен престой сред смъртта и ужасите, той доживял до заветната 1954 година, когато по взаимно съгласие двете бивши „братски страни“ си бяха разменили шпионите. Понеже шпиономанията никога не напуска секретните служби на диктатурата, след завръщането си той не само не бил реинтегриран в българския шпионаж, ами станал негов „обект“. Не беше много ясно от къде го беше заразил македонския национализъм, но аз не навлизах в тези подробности, защото ги считах за маловажни и без каквото и да е влияние върху хода на световната история. Сега, на 7 септември преди обед, Кирил беше дошъл да ми пожелае добър път и да ме замоли да поискам в Благоевград една среща с неговия братовчед Керемидчиев, който бил председател на окръжния съвет в Благоевград и един от секретарите на местния комитет на БКП. Искаше да му отнесе поздрав от негово име и да му напомня, че има един забравен братовчед на един забравен от бога и хората остров, който лежи в Българско вече двойно по-дълго отколкото при „титофашистите“. Обещах му с неохота, но той просто ме изнуди и макар че няхах никакво желание да се срещам с такива свине, изпълних заръката, но за това ще стане дума в следващата Трета част на „романа“. Стиснахме си ръце и в очите му съзрях известна тъга. Не разбрах дали беше от това, че се разделяхме или че той оставаше, а аз си излизах. Впрочем, аз все още считах, че това е театро и в главата ми се въртеше същия въпрос: В кое наказателно отделение ще ме инсталират и ще видя ли някои стари приятели? Понеже мислех, че отново ще ме уединяват, бях направил бая голям денк с ямболлията, едно от одеалата, бельото, канчето, книги, списания и тетрадката с бележките ми през последната година. На

двора ме пресрещна Павел. Като култсъветник, той не работеше физически, а „интелектуален труд“. Трябваше да съдейства на затворническата администрация за „превъзпитанието“ на последната фаланга невъзпитани пандизчии... Поради тая му „длъжност“ се бяхме поотдалечили доста от времето, когато бяхме приятели. Сега той беше дошъл да се сбогуваме и също ми каза, че ме освобождават предсрочно. Подхвърлих с ирония:

– Навярно за доброто ми поведение и крупните трудови успехи...

Той отвърна, че не знае защо е, но след минута сам съм щял да се уверя и ми помогна да отнесем тежкия денк до портала. Там, на изхода ме пресрещна Йонко и ми каза, че ако имам книги и каквито и да са писмени материали, трябва да ги извадя от багажа си и да му ги предам. Без да се разправам, развързах денка, извадих всичко печатно и ръкописно и го стоварих небрежно на куп, на пътя. И си казвах на ума, ако се зачетат в бележките ми, сигурно ще останат доволни. Той не пожела да прави обиск и аз отново завързах бохчата, която беше олекнала значително. След това видях, че в близост до съседната административна постройка на десетина метра стоеше Кръстьо Маташев от голямата конспирация в село Влахи – Пиринска Македония. Той също се беше спрял пред багажа си и като че ли ме чакаше. В страни от него стоеше каруца с два запрегнати коня и каруцар-затворник. И той каза, че ще ни освобождават. В тоя момент вратата на долния етаж се отвори и от нея излезе шефът по режима – ДС-капитан Свиленски. Той прекоси площадката пред постройката и застана до парапета, който беше на около два метра над пътя на който бяхме застанали с Маташев и каруцата.

– Другарю Константинов, май закъсняхме с освобождението ти, но най-после и този въпрос е уреден. Честитя ти свободата и ти пожелавам добър път...

– Гражданино Свиленски, ние не сме и не можем да бъдем другари...

Леко затлъстящото лице на капитана се изопна, но мундщровката в чекистката школа взе връх и той рече със сподавен глас:

– Аз те съветвам другарю Константинов да забравим миналото. Животът е пред тебе, от теб зависи какво ще направиш от него. А сега, натоварете багажите на каруцата, качете се и вие и на брега ще ви оформят документите.

Да споря с един от мнозината безмилостни инквизитори на които явно им беше наредено да се държат „милаим“, ми се стори излишно, обърнах се и без да казвам довиждане на него и свитата му, помогнах на Кръстьо, който беше свидетел на сценката, да си вдигне багажа (ръката му беше откъсната от избухнала в нея бомба). После натоварих и моя денк, качихме се и седнахме на меко върху вързопите... Поемайки обратния път, Маташев каза, че този път май наистина си отиваме, щом ни третират като „свободни граждани“, а не ни подгониха с багажа на гръб по 12-километровия път. С нас нямаше и надзирател. Отговорих му:

– Може би имаш право, ако не ни очистят от засада „при опит за бягство“...

– Ей, Гоце, ти си изпълнен с вяра в „народната власт“.

Засмяхме се, а каруцарят, който чу разговора ни, плясна с камшика конете и когато се отдалечихме от изпращачите ни, към които не се обърнах да помахам с ръка, рече:

– Момчета и на мене ми казаха, че си отивате. Ако ли не, ще трябва и мене да ме застрелят с вас, а не виждам защо?

– Момче, няма да кажа на съвестта, защото тия съвест нямат, но на гърба им лежат хиляди трупове – един повече или по-малко, няма да им натежи...

На нашия кочияш не му хареса казаното, което той смяташе, че е черен хумор и млъкна...

По пътя видяхме някои приятели, които ни махаха с ръка. Почувствах, че ги напускам с мъка в сърцето. С много от тях бяхме делили хляб, страдания и радости. Някои ми бяха станали по-близки от братя. Оставях ги тука, а аз, ако наистина щяха да ме пускат, отивах в един свят, който бях забравил и за който мислех само, когато правихме планове за експроприацията на вестника на „професионалните съюзи“ – „Труд“ или на някоя банка в „нощта на гнева, когато из мъртвата утроба на диктатурата трябваше да се роди вековната злоба на роба“. Така мислехме тогава, такива планове за бъдещето крояхме. Ако да знаех какво щеше да се случи след четвърт век или най-малкото, че вестник „Труд“ от слугински щеше да се превърне в „порнографски“ под редакцията на агент „Бор“ и да моделира „общественото мнение“ на милиони компатриоти (+++++), сигурно щях да си кажа като дядо Вазов: „Бедни, бедни Константинов, нямаше ли да е по-добре да си беше отишъл от света с голямата и красива мечта за всенародната революция, па макар и с куршум в тила?“ (Защото тия подлещи нямаха куража да погледнат врага в очите, преди да го екзекутират. Както се полага – с барабани и един копой с обнажена шашка, който ще изкомандва на взвода от дресирани стрелци, които не знаеха в кого трябва, или не смееха да стрелят в този, който произнасяше последната дума, която осъденият може би щеше да чуе: „ОГЪН!“)

Изглежда, бях изключил всяка връзка с действителността, защото се сепнах, когато моя спътник ме запита:

– Вече при вашите, у дома ли ти е ума?

Не знаех дали щеше да ме разбере, ако му кажех истината, затова кимнах утвърдително и му върнах въпроса, а той отговори с безразличие:

– Аз вече нямам наши, нито дом. След шестнадесет години по тюрмите, навън не ми остана нищо.

Сигурно щеше да ме разбере, но момента беше отминал, затова му рекох:

– Маташ, ако наистина си познал, че си отиваме и напуснем „Дяволския остров“, те каня на ядене и пиене в първата срещната кръчма в това проклето село, чиито жители са обръгнали за 13 години до такава степен от срещите си с непрекъснато прииждащите „синджири роби“, че на нас те вече не гледат като на човешки същества, а като на бройка. Иначе сърцата им отдавна трябваше да са се спукали...

Маташев се засмя тъжно, а каруцарят размаха камшика и подкара в тръс кончетата. За малко от час бяхме пред понтонния мост на ръкава, който отделяше острова от брега, където беше „щаба“. Прекосихме го спокойно. Явно добичетата бяха минавали стотици пъти по скованите една за друга талпи, които бяха покрили наредените в „боен ред“, закотвени понтони. Само, от време навреме, някоя вълна ги издигаше и спускаше леко във водите на ръкава, поради което каруцата се движеше като по въжен мост, следвайки вълнообразните му движения. Бях се обърнал назад и гледах отдалечаващата се зеленина на върбите, която скриваше от погледите един от кръговете на ада... На брега не се виждаше ни Томов, ни дявол. Само един от надзирателите ни каза да почакаме и влезе в административната постройка в която преди година ме бяха въвели в кабинета на малкия жълт полковник, който преди да ме изгони, ми обеща да ме премести на... VI обект. След малко от там излезе един старшина с Т-образен пагон, когото не познавах и ни подаде по една хартийка – бележка, вместо лична карта. Каза, че с нея ще си получим документите за самоличност от съответния участък или управление на МВР, където ни е местожителството. После козирува, заповяда да вдигнат бариерата и ни пусна заедно с каруцата. Каруцарят довери, че му е наредено да ни откара до гарата. Казах на Маташа, че ни липсва само почетната рота...

Когато стигнахме на гарата, където се виждаха само товарни вагони, ние свалихме багажа, дадох два лева на каруцаря да се почерпи за наше здраве, после нарамихме денковете и влязохме в „ресторанта“ на гарата... Извикахме келнера. Изборът не беше голям, но ние бяхме прегладнели. Поръчахме да ни сервира по една сливова ракия с шопска салата и го попитахме какво може да предложи за ядене в тоя ранен час. Каза, че могат да ни приготвят набързо наденици на скара и за гарнитура фасул от вчера. Всичко това напомняше за неща от някакъв друг живот. Попитах не е ли прокиснал боба на което келнерът отговори обидено, че при тях храната е първокласна. След като му казахме да ни опекаат по две наденици и донесат по чиния боб с един хляб, аз станах и се запътих към чакалнята. Там, на единственото гише, една жена ме информира, че влакът от Свищов за гара Левски потегля от Белене в 11 часа без 5 минути. Сменихте ми бяха известни, запитах я само кога най-рано можем да стигнем до София. Билетопродавачката отговори, че ако не изтървем връзките, в София ще бъдем към 17 без 20 минути. Купих два билета трета класа и се върнах в „бюфета“. Сливовата със салатите бяха сервирани и Маташев ме чакаше. Като седнах той вдигна тост за Свободата. Аз отвърнах – за закриването на всички кръгове на Ада, а той рече:

– Да оставим поне деветия, за него ще има много кандидати и ще трябва да им се резервират места...

Докато си говорихме така, без да се оглеждаме, като че ли още бяхме в ада, който въпреки всичко беше най-свободния кът на родината и си допивахме двойните сливови с кисели краставички, тъй като нямали домати, келнерът донесе и яденето. Поисках веднага да му платя, за да бъдем готови за излитане и Кръстю взе да се бърка. Знаех, че сиромаша може би няма пари да се прибере до Свети Врач, затова го спрях и му казах, че първия ни обед извън оградите се пада аз да платя, защото не познах, че ще ни пускат. Маташев се позасмя и каза, че един ден ще се реваншира. Платих и оставих една петолевка за келнера, който я прие с метани.

– Навярно мисли, че сме за „начет“ – рече моя сътрапезник и се нахвърлихме върху надениците и боба.

След няколко залъка Маташев ме гледаше въпросително и учудено, после ме запита как намирам вкуса на надениците?

– Доколкото имам спомен, обикновени долнокачествени от някакъв сорт „народен салам“, но ти какво очакваш да ни сервират тука...

– А имат ли вкус на месо?

Когато кимнах утвърдително, макар и не твърде убедително, Кръстю Маташев възкликна:

– Имам чувството, че ям сварен праз, без всякакви подправки. Не усещам никаква разлика между наденицата и прازа. Изглежда, след 16-годишен престой в ада, вкусовите ми клетки са закърнели.

И той ги остави недоядени, като задоволи глада си с фасул яхния и хляб...

*

През това време, според думите на Павел, Монката бил казал, гледайки отдалечаващата се каруца с моя милост и денка ми с багаж и одеяла:

– Ам, чи той бил наш човек, бе – антисталинист... Ти защо не си ни казал? На каква ли длъжност ще го назначат сега?

Дали това е било пореден, но не и последен, опит за „компромат“, изпълнен от Монката с трясещата се от Паркинсън глава, по нареждане на „йерархията“ или простодушният джандарин си е мислил, че нашият час удря и е побързал да се приспособи и предложи услугите си на „новите власти“, това така и не разбрах и едва ли ще разбере, освен ако всички досиета, включваща това на Павел и Монката престанат да бъдат „класифицирана информация“...

*

Току-що приключили закуската-обяд и влакът спря за двуминутния си престой на гара Белене. Почти светкавично се настанихме в едно празно купе и аз помогнах на Маташев да качим денковете върху полиците за багаж, след което заехме противоположните седалки по диагонала на купето – Кръстьо до прозореца, а аз до вратата. Влакът потегли без да хвърлим прощален поглед към предверието на ада. Когато чух тракането на колелата, започнах да се унасям. Но скоро разбрах, че това е от ракията. Нямах навика и почувствах, че нещо се надига заплашително от стомаха ми. Едва успях да скоча и отворя прозореца в коридора, надвесих се над него и започнах да повръщам. Мисля, че изхвърлих всичко, което бях погълнал преди половин час в „бюфета“. Когато избърсах устата си с носната кърпа, не можех да се освободя от отвратителния вкус на повръщано. На Маташев му нямаше нищо, значи се бях изнежил неподобаващо за един тюрмаджия. Останах провесил главата си над отворения прозорец, за да се охладя, плюейки от време на време. Нямах и вода. В този момент от съседния прозорец ме гледаше някакво момиче. Стана ми неприятно, че е била свидетелка на „пиянството ми“ и се оттеглих с намерение да се прибера в купето си. Но и тя стори същото и ми предложи чаша вода. Пих и ѝ благодарих, смятайки „разговора“ ни за приключен, но тя ме заговори отново. Каза ми, че току-що е завършила семестриално фармация и сега е отишла да се представи в Свищов, където са я разпределили. Едва сега я разгледах. Беше руса със сини, открити очи, леко чипоноса, обикновена, за да не кажа грозновата, но лицето ѝ сияеше, очите искряха и от нея лъхаше добрина и... чистота. Попита ме, дали не съм геолог, отговорих и че съм тюрмаджия, който си излиза тази сутрин от Белене.

– Политически затворник ли бяхте?

– Може и така да се каже, макар че джандарите ни наричаха контрареволуционери...

– Но нали и контрареволуцията е политически акт?

Това ѝ съждение ме накара да се вгледам по-продължително в очите ѝ. Не приличаха на провокатор, затова ѝ отговорих:

– Така е, но аз съм революционер анархист.

На нея ѝ се искаше да продължим, но ми липсваше охота за разговори. Може би от повръщането, затова се извиних и понечих да вляза при Маташев.

– Казвам се Галя – рече тя и си подаде ръката.

– Аз съм Георги и искам да си почина от одевешното премеждие. Довечера трябва да съм бодър за срещата с близките си, затова още веднъж ви моля да ме извините.

– Почакайте за момент, искам да ви оставя телефона и адреса си в София, където живея с брат си. Връщам се за държавния изпит. Ако искате да продължим разговора ни, можете да ми се обадите или да ми пишете.

Приех ръкописната визитка, благодарих за вниманието и се сбогувах.

– Ти какво – подметна Маташа, – още не излязъл и започна флиртовете.

– На светлинни години съм от такива помисли, драги приятелю, защото както ти си изгубил вкусовите си клетки, аз се отчуждих от всичко „човешко“... за разлика от „Мавъра“ Карл Маркс, комуто то не било чуждо и като Смердяков, мислил че всичко му е позволено. Дори си позволил, криейки се от жена си Жени фон Вестфален, аристократката и дъщеря на пруския министър на вътрешните работи, да използва Енгелс като параван за сношенията си със слугинята му, която „забременил“, след което „генералът“ осиновил плода на тази „забранена любов“, но това е една съвсем друга история...

Кръстю се смя дълго и през сълзи. Каза, че не бил се смял така цяла вечност. От Плевен влакът беше директен за София, където щяхме да пристигнем след по-малко от три часа. В него имаше повече пътници и едва намерихме места в две съседни купета. Нахлупих „геоложкия“ си каскет и съм захъркал яко. Когато Кръстю ме разтърси, влакът беше спрял на Централна гара. „Пристъпът страшен на алкохолните пари“ се беше изпарил и аз се чувствах превъзходно. Сваляхме багажите на перона и се сбогувахме като оставих моя спътник да чака влака за Кулата, а аз щях да го взема утре до Горна Джумая, където ме очакваха мама и тате. Искях да се видя с вуйчо Тошо. Затова, натоварен като хамалин, се упътих към трамвайната спирка. Забелязах, че момичето, което ме заговори във влака, ме следеше с поглед, но не се обърнах и взех трамвай №1, в който натоварих и денка с непотребните и обременяващи движенията ми вещи, които можех да оставя на приятелите в Белене да си ги поделят. Но кой да ти допусне, че този път копоите казвали истината...

В трамвая оставих на пода вързания като голяма бохча багаж и седнах до прозореца, впирайки жаден поглед в лицата на хората и познатите сгради. Постепенно трамвая се напълни с пасажери и когато пред „Лъвовия мост“ се качи от предната врата млада дама, за нея нямаше място. Тя се поогледа и застана в съседство с мене. Държеше се за висящите каишки и се олюляваше при всяко рязко спиране и потегляне на трамвая. Станах и ѝ отстъпих местото си. Дамата запротестира с половин уста, но аз ѝ казах, че на следващата спирка слизам, а от двете хулиганчета, които бяха седнали на седалката зад мене, едното рече:

– Скивай го барабата, пише се джентълмен...

Слязох на Халите, за да сменя трамвая и взех „Двойката“. Тя мина покрай площад „Свети Ленин“ (където е църквата „Света Неделя“, известна с атентата през 1925 г.), продължи между „Духовната академия и Съдебната палата, където ме осъдиха преди години, сви наляво и по

„Граф Игнатиев“ ме откара до площад „Славейков“. От там с денка на рамо по „Раковска“ стигнах до „Неофит Рилски“ и спрях пред №55 А. Спрях, за да си почина и интересно, не изпитвах особени вълнения. Като че ли беше вчера, когато Пенков си взе повреденото пистолетче, след което се дърпахме по улиците и се разделихме. Може би и чувствата ми бяха закърнели като... вкусовите клетки на Маташев? Влязох в кооперацията, където живеех преди да поема пътя към каторгата. Взех малкия асансьор до втория етаж, оставих денка и позвъних. Вратата се отвори и попаднах в прегръдките на братовчед ми Митко, който беше станал мъж. Въведе ме в хола, където видях млада, хубава дама. (Или, както казваше баба Елена, надзирателката от женското отделение: „Като постоиш 7–8 години всички ще ти изглеждаме като красавици?“) Митко ни представи – това беше жена му Юлия. Той ми каза, че са знаели за тазсутрешното ми освобождаване от затвора и баща му заръчал да ме изчакат, а те отишли с вуйна Кира в Борисовата градина „на свободата“. Помолех го да качим денка на тавана, но те настояха да го внесе вътре. Надявах се да не им оставя въшки, защото не бях минавал през етапните комендантства, но човек никога не може да бъде сигурен какъв армаган ще донесе от такъв... „хаджилък“.

След това, те ме отведоха в „Борисгартен“, където баща му и майка му бяха седнали на пейките в едно закътано място, заедно с други приятели. Последвах нови прегръдки и честитки по случай освобождаването ми. Приех предложението им да се поразходим из градината. Напред вървахме с вуйчо Тошо. Първите ни разговори не бяха за преживяното в затворите. Него оставихме за друг път, а сега подхванахме това, което ставаше **URBI et ORBI**. Виджанията ни отново се различаваха по много въпроси, но сред тях най-важният беше за характера на „строящото се“ у нас и за „построеното в СССР социалистическо общество“. И двамата съзнавахме отлично, че това е кардиналният въпрос от чийто отговор зависи всичко. Ако обществото в което живеем беше социалистическо или позволяващо развитието му в посока на идеала, това би означавало, че вдигайки ръка срещу властта, която води обществото към него, ние допускахме капитална теоретическа, стратегическа и тактическа грешка. Грешка в анализа и произлизащите от него заключения и действия или, което е още по-лошо – ние бяхме съзнателни или несъзнателни съюзници или слуги на капитала и неговата пазарна или панаирджийска демокрация. (Нали нашата цел беше общество без господари и наемници в което братски ще делим скърби и радости?) Обратно, ако „така създалото се“ общество, начиная с октомврийския преврат в Петроград на 25.X.1917 г., беше една нова фаза в развитието на капитализма, дължаща своята поява на военно-полицейската диктатура на болшевиките и упражняваната от нея извъникономическата принуда, която бе довела концентрацията и централизацията на капитала до техния логически и исторически финал, т.е. до един-единствен монопол, тръст или концерн със съответстващата му империалистическа експанзия; ако тази социаликономическа система беше най-реакционната и контрареволуционна в съвременния свят, поради изчерпването ѝ на всякакви възможности за по-нататъшно развитие; ако тя осъждаше еволюцията на човешкия род на стагнация, деградация и дегенерация, то тя носеше в себе си още по-голяма и смъртоносна опасност за бъдещето, поради волята на господстващата държавно-капиталистическа класа да

спре с всички средства социалната история на народите, за да съхрани на всяка цена властта, експлоатацията и привилегиите си, ТОГАВА ВСИЧКИ РЕВОЛЮЦИОННИ ДЕЙСТВИЯ И НАЙ-ВЕЧЕ СОЦИАЛНАТА РЕВОЛЮЦИЯ СРЕЩУ НЕЯ, БЕШЕ НЕ САМО НЕОБХОДИМА И СПАСИТЕЛНА, НО И ДЪЛГ НА ВСЕКИ, КОМУТО БЪДЕЩЕТО НА ЧОВЕЧЕСТВОТО НЕ Е БЕЗРАЗЛИЧНО! Тоест залогът, съдържащ се в отговора беше огромен и в личен план обезмисляше целия досегашен живот на един от двамата ни. Поради това, нашият разговор в градината беше темпераментен и нетърпящ никакви консенсуси. Водейки го, ние вдигахме тон, при което аз бях по-агресивен и нещадящ опортюнизма на моя опонент. Смутен от обръщащите се минувачи, вуйчо рече:

– Ш-ш-ш-ът! Ако държиш тоя език, пак ще се върнеш там от където идваш...

– Тодоре, това ли е свободата, която ми честитихте? И какво ме плашиш със затвора, там никой не можеше да ми шътка. Знаеш ли, че половината ми багаж е още в плевенския затвор и че аз съм тука само с единия крак. Другият е там – при другарите ми. Мисля, че не си забравил оная руска песен, която си чувал в твоята младост от махновците:

„Сибирь, Сибирь, я не боюсь,

Сибирь тожэ Руская земля!“

Вуйна ни приближи и подкани да спрем да караме хората да се обръщат:

– И дърветата имат уши, а е време и за вечеря. Гошо ще видиш какво съм сготвила по случай завръщането ти.

Прекратихме спора, но всеки остана на своето. Утре щяхме да го продължим, но трябваше да мине още четвърт век, преди вуйчо да признае, че правия в нашия диспут бях аз. Той не можа да види краха на своя „социализъм“, нито шмекериите на „пролетарските“ диктатори и превъплъщенията им в „честни частници“, бизнесмени и финансови акули, но преди още да бяха слезли от сцената на историята, той разбра, че са банда алчни, егоистични и властолюбиви гангстери. Нямахме никакви илюзии спрямо марксизма и неговия революционен потенциал и казваше, че повече няма да позволи на никой да го мами. Казах му – все пак, по-добре късно, отколкото никога. Но, сега и занапред щяхме да спорим още дълги години с угасващата жар на неговата вяра. На масата у тях, той каза че след 55 години (тоест към сто годишнината на болшевишката революция) „социализмът“ щял да изглежда съвсем различно и приемливо, дори и за такива като мене. Пет години по-късно, с отслабваща увереност, вуйчо се надяваше да види „човешкото му лице“, но на десетата от излизането ми от затвора призна, че каквито и промени да се извършат в рамките, поставени от диктатурата, през тях винаги ще наднича свинската зурла на сталинизма. На 11-ата година, след като се убеди, че за свободния човек в тяхното царство няма място, сам ми каза:

– Вече те виждам към Драгоман. Върви и бон шанс!

Но това стана чак в 1973 година, през която започва IV част от „романа“, а сега бяхме едва седми срещу осми септември 1962 година...

Телефонът иззвъня и ми казаха, че е за мене. Беше мама и ме питаше малко обидено защо се мотая още в София, забравил ли съм, че ме чакат с нетърпение. Казах `и, че ще си пристигна на връх Девети септември, за да отпразнуваме заедно славната годишнина.

Така приключи и затворническата ми Одисея. За сега! Защото Войната не приключва с излизането ни от затвора. От там, преди нас, в местното управление на МВР пристигаше изправената „Справка“ за освободения затворник, а колегите на тъмничарите вън от стените на тюрмата правеха всичко възможно, за да предопределят съдбата на устоялия враг и да извалят от него „новия човек“ – този върховен идеал на партията скулптор или да го „разработват“, „профилакират“, върнат отново за дообработка или „неутрализират“... Но затова и за още много други неща ще стане дума в Третата част на моя „роман“ – НА „СВОБОДА“.

*

Интермецо: през това време в кухнята на канибалите

Демократизацията си беше „демократизация“, макар и фасадна, но „несъществуващите разработки“ следваха своя нормален ход, както личи от следната:

СТРОГО СЕКРЕТНА!

„МАЛКА“ СПРАВКА вместо

XII ХАРАКТЕРИСТИКА

За затворника ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ ГЕОРГИЕВ *КОНСТАНТИНОВ* от ТПО с. БЕЛЕНЕ

Затворникът ГКГК е роден на 15.V.1933 г. в гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, българин, български гражданин, неженен, със средно образование, неопределена професия, неосъждан, анархист.

Произхожда от средно чиновническо семейство.

Осъден с присъда №104/53 г. По НОХД №117/53 година на Софийски окръжен съд на 20 години лишаване от свобода за членство в нелегална контрареволуционна организация.

В затвора е постъпил на 15.VI.1953 г.

Към 30.VI.1962 г. е изтърпял чисто 9 год., 15 дни

От работа – 8 мес. и 29 дни.

Помиловка – с указ №337/61 г. с 5 години.

Има остатък – 5 год. 2 мес. и 16 дни.

Още с влизането си в затвора се очертал като вражески настроен елемент. Открито е поддържал анархистическите си позиции. Отказвал е и отказва да взема участие в политико-просветната и трудова дейност, за което е наказван многократно. Постоянно симулира, че е болен, пращан е на лечение от където му предписват трудова терапия. Въпреки предписанията на лекарите, то той продължава да отказва от работа. При излизане на работа, с неговото бездействие дезорганизира и останалите затворници. Няма правилно отношение към надзорно-строевия персонал. Държи се надменно и предизвикателно. Стои на вражеските си позиции. Не одобрява мероприятията на народната власт. (NB И не се признава за виновен!)

С. Белене Изготвил капитан:

7.VII.1962 г. В. Свиленски“

Кратки БЕЛЕЖКИ: Тази „справка“, писана два месеца преди излизането ми от Белене, е от гореподписалия се капитан. Същият, който като ме изпращаше каза, че са закъснели с освобождаването и ми пожела успехи в живота. Навярно беше изпратен от полк. Томов, който след втората смърт на неговия идол – така нар. „сталин“, избягваше да се вестява пред погледите ни.

Справката няма „адресант, но както личи от оформлението `и, е предназначена за някоя от „разработките в затвора“, от които намерих само отделни документи, пропуснати от копоите при чистките на „архивните единици...“

В деня на излизането ми от затвора на 7.IX.1962 г. в деловодството са изработили следното

„СВЕДЕНИЕ

(Равносметка при „освобождаване“)

По з.д. №449/1962 г. на затвора в Белене (Ple du Diable) за изтърпяно наказание от затворника ГКГК, постановено с присъда №104/15.VI.1953 г. на VII състав на Соф. Окръжен съд по НОХД 117/53 в размер на 20 год. лишаване от свобода с начало на изтърпяването от 15.VI.1953 г. (NB без зачитане на предварителния арест!)

Изтърпяно чисто от 15.VI.1953 г. до 7.IX.1962 г. = 9 г. 2 м. и 22 дни. От работа „спечелени“ 265 дни = 8 м. и 25 дни.

С укази на НС, две помиловки:

С Указ №337 от 14.VIII.1961 г. (NB 5 години, когато съм бил в болницата на СЦЗ. Този указ никога не е бил оповестяван – нито пред мен, нито на домашните ми!!!)

Или всичко до 7.IX.1962 г. = 14 г. 11 м. и 17 дни. Освободен на същата дата с Указ №376 от 1.IX.1962 г. – с остатъка от присъдата.

Гр. Белене 7.IX.1962 г. Началник: Н. Томов“

(NB При предварителния прочит на „ръкописа“, моят племенник „Галиб ефенди“ /виж „Книга за българския народ“ от Ст. МИХАЙЛОВСКИ/ с основание ме пита:

1) Защо съм получил 5 (пет) години помиловка?

2) Защо са ме пуснали преди другите, които си излязоха след три месеца в края на годината?

Може би точно, за да ми се задават подобни въпроси. Във всеки случай, едно е сигурно – указите не са издадени за „трудов героизъм“, нито за „добро поведение“.)

В административното ми досие, съхранявано в затвора на острова, намерих следния странен документ, издаден от

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ УПРАВЛЕНИЕ ЗАТВОРИ И ОБЩЕ-ЖИТИЯ – ОТДЕЛ ЗАТВОРИ

СОФИЙСКИ ЗАТВОР Затворническо досие №31 VI 68 г.

ОСНОВЕН ФОРМУЛЯР

Правоъгълник за Категория I / разряд I

Портрет в който

ТОЙ ЛИПСВА, вмес- прекатегоризиран

то това е записа- с протокол

но: I/I негоден №VI от 963 г.

I. Самоличност

ГЕОРГИ КОНСТАНТИНОВ ГЕОРГИЕВ КОНСТАНТИНОВ

1. Отличителни белези 2. Лична карта на затворника

ръст среден телослож. Правилно Род. Гр. Благоевград

лице обло цвят на кожата матов на 15.V.1933 г.

тегло средно очи кестеняви от майка Радка Александрова

нос правилен уши обикновени народност българска

брада бръсн. уста обикновена гражданство безотечественик

мустаци бръс. вежди кестеняви религия атеист

особени белези няма матерен език български

здравословно състояние соц. Произход средноградски

добро последен адрес Панагюрище

3. Основна професия неопределена

4. Образование средно гимназиално

5. Военна служба – освободен по чл. 13 от НЗ

6. Семейно положение – неженен

7. Деца – проблематичен брой

8. Родители: Константин – 53-годишен, лекар в Панагюрище

Радка – 45-годишна, домакиня в -----

9. Братя и сестри – 16-годишен, ученик в _____

---

10. Имоти – НЯМА

11. Политическа принадлежност – АНАРХИСТ

---

12. Присъда на Софийския окръжен съд №104/VII, от 15.VI.1953 г.

По НОХД №17/1953 г., признат за виновен в това, че през 1952–1953 г. в гр. гр. Панагюрище и София, в съучастие с други е образувал и ръководел организация, която си е поставила за цел събарянето на властта в страната. И осъден на 20 години по чл. 71 от НЗ, лишаване от права по чл. 28 от НЗ и конфискация на 1/2 част от имуществото му.

13. ДВИЖЕНИЕ НА ЗАТВОРНИКА ПОСТЪПИЛ НАПУСНАЛ

Софийски затвор 15.VI.1953 г. 23.XII.1953 г.

Белене 25.XII.1953 г. 3.III.1954 г.

Пазарджишки затвор 5.III.1954 г. 2.IV.1960 г.

Белене 4.IV.1960 г. 9.XI.1960 г.

Плевен 9.XI.1960 г. 24.IX.1961 г.

Белене 25.IX.1961 г. 7.IX.1962 г.

14. Работил 530 дни, „СПЕЧЕЛИЛ ОТ РАБОТА“ – 265 дни.

15. ПОЛУЧЕНИ ПОМИЛОВКИ ПРИЧИНИ ЗА ТЯХ

Указ №337 от 14.VIII.1961 г. = 5 години НЯМА

Указ №376 от 1.IX.1962 г. – с остатъка _____

(NB Възрастта на родителите ми показва, че формулярът е съставен в началото на пътешествията ми из затворите и е попълван последователно до и след края му. Не е ясно само какво е това Затворническо досие №31.VI.68 г. и в коя категория са ме поставили с протокол №VI от 963 г. ???)

Седмица след излизането ми от затвора или по-точно след 8 дни, на 15.IX.1962 г. копоите от Белене ще ми издадат още една

„задочна“, но не и последна

XIII характеристика

на затворника Георги Константинов Георгиев Константинов

роден на 15 май 1933 г. в гр. Благоевград, жител на гр. Панагюрище, българин, неженен, неосъждан, АНАРХИСТ. Осъден на 20 години лишаване от свобода по чл. 71 от НК, за членство в нелегална организация.

В затвора е постъпил на 15.VI.1953 г. При нас е (NB За трети път!) от 25.IX.1961 г. Както към труда, така и към политико-просветната дейност има отрицателно отношение. Постоянно симулира, че е болен и често пъти не излиза на работа за което е наказван многократно. При излизане на работа, със своето бездействие дезорганизира и останалите затворници. От момента на влизането му в затвора, до сега стои на вражески позиции. Няма правилно

отношение към надзорно-строевия персонал. Държи се надменно и предизвикателно. Не одобрява мероприятията на народната власт.

ПОСТАВЕН Е В СТРОГ РЕЖИМ.

с. Белене, 15.IX.62 г. ЗАМ.-НАЧАЛНИК Т.П.О.

Ст. лейтенант:

/не се чете/

БЕЛЕЖКА: В тази 13-та „ХАРАКТЕРИСТИКА“, зам.-н-ка на полковник Н. Томов, седмица след „виртуалното ми освобождаване“ от затвора на 7.IX.1962 г., е предписал или счел за свършен факт **поставянето ми на строг наказателен режим**, напр. в... изолация (наказателен режим) в някоя Морга или в „ТЕЛ-АВИВ“ на II обект, където да дочакам зимата на 1962 г.! Тя свидетелства за това, че абсолютното ми недоверие към копоите не е резултат от параноя... Мисля, че „характеристиката“ е издадена от същия той Свиленски, който на изпроводяк ми каза, че са... закъснели.

НАИСТИНА ЗАКЪСНЯХТЕ, ГОСПОДА УБИЙЦИ...

Надявам се и посмъртната ми „ХАРАКТЕРИСТИКА“ да бъде такава!

(Завеса)

Спускам „ЗАВЕСАТА“ над едно от действията или над една от главите в книгата на моя живот – затворническата, но не трябва да бързаме със заключения. **Копоите на ДС присъстват преди, по време на и след затвора** – през цялото ни битие – „от люлката до гроба“. А ако се съди по „възродителния процес“, „те са тук“ – и след смъртта на своите „обекти“! Нали разровиха гробовете на старите турци, за да заличат дори спомена за тях, ако не са съумели да го изкалят приживе.

Така че без наивни фантазии! С излизането от затвора, те чакат в домовете ни и около тях. Като гарвана на Едгар По. С надеждата да превърнат всеки в мърша. С тяхна помощ или по негова „инициатива“... „на свобода“. Ако това не е станало още в тюрмите на тайната полиция – ДС.

*

Post scriptum за копоите

Представил съм ги така – зли, тъпи, жестоки, еднопанови и униформени – не поради някаква манихейска злоба. Нещо повече – търсил съм с фенер поне един човек сред тях – от милиционерите и надзирателите до полковниците и генералите им, но не намерих такъв.

Дори и да го е имало, „работата“ в тъмното ведомство го е умъртвила. *Затова се отказан от първоначалното си намерение да напиша една глава с души и образи сред тях.* Те нямат души, нито сърца. Тогава, струва ми си да се правят портрети на работи?

Те бяха работи, които се стремяха да убият всичко човешко.

Властолюбие, алчност и лакомия, прикривани със „защита на социализма от враговете на работническата класа“ и садистична отмъстителност, заради изхрачените в лицето им истини, са основните неща, които бих упоменал, ако трябва аз да издавам характеристика на копоите и най-вече на техните вдъхновители и подстрекатели от Политбюро на ЦК на БКП.

Те бяха цинични, роботизирани убийци, които можеха да плюскат и пиянстват, да спят с любовниците и жените си, дори да се смеят, но душите им бяха по-мъртви от мъртъвците, с които осеяха пътя си в българската история. В тях не бе останало нищо, освен робското подчинение, страхопочитанието и обожествяването на поредното нищожество, заело креслото на генералния секретар на партията. Тези техни „чувства“ нямаха нищо общо с любовта, защото живеят, нормален човек не може да обича този, когото поста му го е превърнал в страхлив деспот, подлец, мерзавец и масов убиец. Това не беше и идейна привързаност, защото когато сваляха, погребваха или „разкултучваха“ техните кумири и ги заменяха със следващия, никой не ги последва дори „символично“, подавайки оставката си в знак на протест. Нито беше фанатична вяроност към „социализма“, защото когато беше отменена „историческата необходимост“, никой не се съпротивляваше, никой не пожела да воюва за „идеала“, а се надпреварваха като стадо свини кой пръв ще стигне до новата „пазарно-демократична“... копаня. След промяната, а и в по-късните години, никой от другарите и близките им не посмяха да кажат в некролозите им къде и как са изпълнявали „гражданския си и човешки дълг“. Спомнях си само, че били добри бащи и дядовци (като Чалъков или Троев), чиито добри и любящи очи никога нямали да забравят... Н остатъците и изтърсаците им вкупом станаха набожни, черкуваха се със свещи в ръка при своя агент Максим и го викаха заедно с клира да освещава офисите, банките, холдингите и гробовете им.

Историята не помни по-ревностни салтоморталета и във външната политика, когато объркана гръб на московските си чорбаджии и предоставила услугите си на новите ва-

шингтонски господари, срещу гарантиране на безнаказаност за старите им и нови престъпления...

*

И ВМЕСТО ЕПИЛОГ

на „Адския калейдоскоп“, ЩЕ ЗАВЪРША ТАЗИ

II ЧАСТ НА ФАНТАСТИЧНО-ДОКУМЕНТАЛНИЯ „РОМАН“ с

ЕДНА ДЕКЛАРАЦИЯ, КОЯТО НЯМА ДА ПОЗВОЛИ НИКОМУ НИКАКВИ ПОСМЪРТНИ СПЕКУЛАЦИИ

Ботев и Левски загинаха. Загина и цял легион от знайни и безименни БОЙЦИ НА СВОБОДАТА. Те загинаха за една химера. За една безсмислена химера – Народа (с главна буква). Защото, ако народът беше Народ, нямаше да позволи на „елитите“ да се гаврят посмъртно с тях. Щеше да разкъса венците на сганта от президенти, претенденти за престола, министри и парламенти. Нямаше да остави безнаказани всевъзможните фатмаци и техните началства с лампази и екселбанти да разиграват комедията на ритуални „тържествени зари“ и „рапорти за падналите“, които се оказват налице сред маскираните по „ботевски“ гвардейци. Нямаше да позволи на професионалните лъжци от медиите и амвоните да го мамат, нито да слуша кощунствените речи на политическите мошеници и подлеци и циничната подигравка с идеалите на загиналите. Щеше да смъкне от „офиси“ и кабинети на властници, „бизнесмени“ и мафиоти, окачените им портрети.

Но „мълчи народът“, „залюлян в робската си люлка“ от веруюци фарисеи и фалишиви безбожници, които се кръстят, целуват кръста (а ако трябва, „биха целували и по-надолу“) и мазната ръка на тези, които го продадоха – братята на Юда, синовете на Лойола и шпионите на „Сигуранцата“ от „Светия“ синод...

И ВЪПРЕКИ ВСИЧКО и на пук на всички филистери и „реалполитици“, през целия си живот аз бях и си останах АНАРХИСТ или поточно АНАРХОКОМУНИСТ. И се гордея с това, че ще остана такъв и след смъртта си. Като анархокомунист, аз поемам върху си отговорността за всички минали, настоящи и бъдещи акции на българския и международен анархизъм.

ЗАЩОТО, както е казал ФЕРНАН ПЕЛУТИЕ – организаторът на трудовите борси във Франция (организации за взаимопомощ и самозащита на работниците, срещу КАПИТАЛА И ДЪРЖАВАТА):

„Ние сме вечните бунтовници, ние сме свободните хора, без бог и господар, и без отечество. Ние сме вечните врагове на всеки деспотизъм: морален или материален, индивидуален или колективен.“

ЗАЩОТО, колкото и малка да е вероятността днес,

СЛЕД ужасяващите масови кланета и експерименти в които бяха

въвлечени отделните народи през ХХ век,

СЛЕД измамата на марксизма и цинизма, алчността и безскрупулността на проповедниците на тая нова религия и полицаите, охраняващи тяхната църква,

СЛЕД всички преживени заблуди и илюзии и след крушението на вярата, че един нов свят на СВОБОДАТА, РАВЕНСТВОТО И БРАТСТВОТО МЕЖДУ ХОРАТА И НАРОДИТЕ е възможен,

СЛЕД победата на ГЛОБАЛНАТА ИМПЕРИЯ НА ТРАНСНАЦИОНАЛНИЯ КАПИТАЛ и неговия брониран юмрук в лицето на държавните машини и техните военни съюзи, чиято главна, ако ли не и единствена цел е да спрат историческото, социалното, културно и морално развитие на човешкия род, разделяйки го на роби, робовладелски надзиратели и господари в името на своето господство, охолство, лукс и привилегии,

ЗАЩОТО, колкото и могъщи да изглеждат враговете на човешкия род – ВЛАСТ, КАПИТАЛ И ДУХОВНО РОБСТВО, и колкото и демобилизирани, атомизирани, деморализирани и безсилни срещу тях да са чувстват хората, НАШИЯТ ЖИВОТ, ИДЕИ, БОРБА И ДЕЛА са единствените, които могат да се превърнат в оня детонатор, който е необходим, за да се изправят повалените от отчаяние, безверие, апатия и паралич хора от долните етажи и подземията на обществената пирамида, да ги превърнат от „политически животни“ в свободни Човеци, да започнат да се организират и да въстанат срещу всякакви „елити“ или „авангарди“, за да се взриви народното стадо и да стане НАРОД! За да бъде заменено пирамидалното общество на власт, експлоатация и манипулация с АНАРХИЯТА като освобождение и еманципация на всяка и на всеки, като организация на колективния живот на свободните хора и на комунизма като планетарна система на социал-икономическо равенство.

ЗАЩОТО аз съм дълбоко убеден, че колкото и дълъг да е пътят до нашата цел, човечеството няма друга алтернатива: То или ще организира живота си върху принципите на анархокомунизма, или няма да просъществува. АНАРХИЯ ИЛИ СМЪРТ! Трето не е дадено!

И накрая, ЗАЩОТО, вървейки по избрания път, ние никога не сме имали проблеми със съвестта си.

ЗАТОВА ние, анархистите, оставаме верни на идеала на нашата младост. И за разлика от Наполеоновата гвардия, която не се предавала и биела до смърт, нашата битка за този идеал ще продължи и след смъртта ни, която за нас е само една смяна на „агрегатното състояние“ и нищо повече...

*

Макар и напреднал в писането и конструирането им, ако не успея да завърша останалите три части на моя „Фантастично-документален роман“:

III – „Между затвора и емиграцията“ (Септември 1962 г. – юли 1973 г.);

IV – „Записки на емигранта“ (юли 1973 г. – 19 май 1991 г.) и

V – „Завръщането в демократична (!) Независима (П) и Свободна

(!!!) България“ (19 май 1991 г. – 20?? г.),

Нека тази декларация бъде считана за моята ПОСЛЕДНА ДУМА пред съда на историята...

Съдържание

Том I

Встъпителни думи

Именен показалец на хора и копои

За следствието и показанията на арестуваните

За процеса и затвора

За обитателите на затворите

За затвора в затворите _ режимните отделения

За психиатрията и затворническата „медицина“

За интермедиите

Глава I. „Страстната седмица“. Арести в София

II. „Активният разпит“ в МВР продължава

III. Очната ставка с „Лауренс“

IV. На „следствие“ в СЦЗ (1)

V. „Активното следствие“ продължава в СЦЗ (2)

VI. „Активното следствие“ продължава с акомпанимент на оркестър от камерни агенти
(КА)

VII. Арести в Панагюрище

VIII. В преследване на нелегалния Мардохай

IX. Кой влизаха в организацията? или „Следствието“ след ареста на панагюрци

X. Капитулацията на Мардохай

XI. Опитът за самоубийство и краят на моето „следствие“

XII. Начало на процеса (петък сутринта на 12 юни 1953 г.)

XIII. Процесът продължава. Разпитът на подсъдимите

XIV. Следобедното заседание. Разпитът на свидетелите и експертите от Психиатрията

XV. Вторият ден на процеса или конвейерът на „правосъдието“

- XVI. Присъдите
- XVII. В „банята“ на Трето отделение
- XVIII. Животът продължава без... Алида Вали
- XIX. Нови запознанства и нови „открития в банята“
- XX. Във Второ отделение на СЦЗ („Шанхай“)
- XXI. От „Шанхай“ до шивалнята и обратно
- XXII. Вместо анализ на причините за поражението ни _ мъчителни, но необходими обяснения
- XXIII. Души и образи в „Шанхай“
- XXIV. Стачка в шивалнята
- XXV. След стачката _ през режимното на път за Белене
- XXVI. В Белене за първи път
- XXVII. На Втори обект в „Острова на блажените“
- XXVIII. „Мир, труд и социализъм“ = „Труд и радост“
- XXIX. Нови запознанства с обитателите на Втори обект
- XXX. В „болницата“ _обор
- XXXI. На път за Пазарджишкия затвор
- XXXII. В килия №11 „Зад завесата“ или В наказателното отделение на Пазарджишкия затвор
- XXXIII. Животът „Зад завесата“
- XXXIV. Спорове и планове за бъдещето
- XXXV. Смяна на състава в килия №11
- XXXVI. В килия №6 „Зад завесата“ (1)
- XXXVII. Групови и индивидуални портрети „Зад завесата“ (1) (Легионерите)
- XXXVIII. Групови и индивидуални портрети „Зад завесата“ (2) („Безпартийните фашисти“)

XXXIX. Групови и индивидуални портрети „Зад завесата" (3) (Земеделците)

Том II

XL. Групови и индивидуални портрети „Зад завесата" (4) (Епигоните на „широки" и „тесни" социалисти)

XLI. Групови и индивидуални портрети „Зад завесата" (5) (Троцкистите или „случаят" Гачев)

XLII. Портрети ркле_мкле „Зад завесата" (6)

В килия №6 „Зад завесата" (2) _ Другите и Михо

XLIII. Идееният и политически живот „Зад завесата" (1)

XLIV. Идееният и политически живот „Зад завесата" (2)

Разговорите и споровете ни с Гачев

XLV. В килия №6 „Зад завесата" (3)

XLVI. До килия №32 на II етаж и обратно

XLVII. Отново „Зад завесата" в килия №18

XLVIII. В килия №65 (1) _ в новото наказателно отделение на III етаж в южното крило

XLIX. В килия №65 (2). Разкази за родови и други истории

L. „Вярвам, Василе, вече във всичко вярвам..."

LI. „Карцери, карцери, карцери..."

LII. „Мир бе, Георге!" На склад в мазата на затвора

LIII. В килия №64. „Все едно, че са умрели"

LIV. В килия №71 _ тотална изолация. „Ти човек ли си, бе?"

LV. „О, бесило славно!"

LVI. „Това е началото на полудяване"

LVII. „Животът" в лудницата

LVIII. „Седяща визитация"

LIX. Завръщане в „смъртното" VII отделение на СЦЗ

- LX. В болницата-„морга" на СЦЗ. „Тук оформяме смъртни актове"
- LXI. След шест години отново в Белене за шест месеца
- LXII. От строежа на карцера... в „кладенеца на мълчанието"
- LXIII. В Плевенския затвор
- LXIV. За втори път в „болницата" на СЦЗ
- LXV. Поредни и последни срещи с убийците в Белене
- LXVI. От 3. „О." Белене в големия концлагер на „мира, социализма и демокрацията"
- Post scriptum за копоите
- Вместо епилог